

ŽENE HRVATSKE
U NARODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI

ZAGREB
1955

ŽENE HRVATSKE U NARODNOOSLOBODILAČKOJ **BORBI**

KNJIGA DRUGA

ZAGREB 1955

IZDANJE GLAVNOG ODBORA SAVEZA ŽENSKIH DRUŠTAVA HRVATSKE

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
ŠOLJAN MARIJA

REDAKCIJA :
BERUS ANKA, GRŽETIĆ MACA, JAN-
ČIĆ-STARC JELA, KRAJAČIĆ SOKA, MA-
RINIĆ TATJANA, MILIVOJEVIĆ NEVENKA,
PEJNOVIĆ KATA, RAKAR-MAGAŠIĆ ANI-
CA, ZLATIĆ DINA

ČLANOVI ŠIRE REDAKCIJE :
-AHMETOVIĆ ZORA, ARALICA STOJANKA, BENZON MILEVA, BJELAJAC MIRA,
BORIĆ TONKA, BUJAK-FUMIĆ ANKA, DRAKULIĆ NEDA, FRANOLIĆ ANTICA,
FRNTIĆ BEŠKA, GALEKOVIĆ SLOBODA MARA, GLOC ZORA, KRAJAČIĆ BEBA
BOSILJKA, KUŠEC KATICA, NOVAK-TOMASEO MARIJA, PAVIČIĆ PAVICA, VESELI
MAJA

INakon tri godine rada redakcija iznosi pred javnost ove dokumente i podatke.
Kod prikupljanja, izbora i provjeravanja dokumenata i podataka učestvovalo je
nekoliko hiljada aktiviskinja AFZ-a. Sav prikupljeni materijal, sreden i sistema-
tiziran, nalazi se u arhivu Saveza ženskih dlustava Hrvatske, a izbor tog mate-
rijala, koji, po mišljenju redakcije, najbolje ilustrira razvoj AFŽ-a i ulogu žena
u Narodno-oslobodilačkoj borbi, objavljuje se u ovim knjigama. Redakcija, me-
đutim, podvlači, da ovim ne smatra rad na prikupljanju dokumenata i podataka
o radu AFZ-a ü toku NOB-e završenim, nego ga objavljuje, da bi još šire mase
žena mogle sistematskije i preglednije saradivati u popunjavanju i eventualnom
ispravljanju materijala.

PRVA KONFERENCIJA AFŽ ZA OKRUG ŠIBENIK ODRŽANA 22. i 23. X. 1944. U STANKOVcima

Iz zapisnika

... 23. oktobra 1944. g. u 10 sati počinje radni dio konferencije.¹

Drugarica Nevenka Jurković otvara rad i najavljuje slijedeći dnevni red:

1. referat drugarice Marije Novak: Žene našeg okruga u izgradnji demokratske federativne Jugoslavije,
2. referat drugarice Anke Šarić: Pripreme za I. kongres Antifašistkinja Hrvatske,
3. biranje Okružnog odbora AFŽ.

Uzima riječ drugarica Marija Novak, studentkinja iz Šibenika.

»... Naša borba krunisana je padom Italije, najjačeg fašističkog vazala, što je izazvalo oslobođenje čitavog ovog predjela. Raspada se antikomunistička banda, koja je nemilosrdno harala po našim krajevima. O tome nam najbolje priča sa grozotom narod naših sela. Naša vojska ogromno se povećava.

Trebalo je stvoriti pozadinu koja će toj vojsci pružiti sve što joj treba. Prvi NOO-i, koji su bili politički rukovodioci narodne borbe, razvijaju se, i njihove funkcije bivaju sve većima. Na svakom koraku se osjeća da stvaramo nov državni aparat. Mi žene u tome smo mnogo pripomogle. Ostvarile smo organizacije, koje su izrasle u moćan front žena. Sa širenjem narodnog ustanka ustale su iz robovskog sna i žene da se bore za boljitak svoj i svoje djece. Već na I. Kotarskoj konferenciji NOO-a u Bukovici, u junu 1942. g. jedna drugarica² ulazi u odbor. Organizirale smo kurirske veze, logore za narod koji je izbjegao iz žice, odlazile smo kao bolničarke i borci na front i prebacivale smo municiju, hranu i vršile sve što je bilo potrebno našoj pozadini i vojsci. S razvitkom NOO-a naš rad je postajao drugačiji. Mnoge dužnosti, koje smo mi nekada vršile, vrše danas NOO-i, ali time nije postala suvišna AFŽ. Naprotiv, pred nju se postavljaju mnogo veći zadaci, ona treba da kao ravnopravni član učestvuje u obnovi zemlje. Postigle smo velike političke uspjehe. II. zasjedanje AVNOJ-a i III. ZAVNOH-a priznalo je ženama sva politička prava. Kroz sve tegobe rata započelo se je sa radom na obnavljanju, podizale su se škole, ambulante, vrše se besplatni pregledi i daje se pomoć u lijekovima,

pripremaju se kursevi za bolničarke i nudilje i drže se predavanja o higijeni. Usmena i pismena propaganda prodire i u najzabijenije selo. Blizu 5.000 žena, staraca i djece prebacuje se u Italiju i Afriku. U ovom velikom radu mnogo su doprinijele žene. Sve dužnosti, koje su prije vršili muškarci, kako u gradu tako- i selima, vrše s uspjehom danas žene. Pred nas se postavljaju veliki zadaci. Najbolje ćemo se pripremiti za I. kongres žena Hrvatske pomažući narodnu vlast i vršeći udarnički sve zadatke, koji se pred nas postavljaju. Osigurati ćemo ishranu našoj vojsci, dati i posljednjeg muškarca NOV-i, privući i posljednjeg čovjeka i ženu u NOF, obraditi svu zemlju, udarnički raditi na obnovi, voditi brigu o otvaranju analfabetskih tečajeva, na kojima ćemo i mi učiti, produbljivati jedinstvo među svim ženama našeg okruga i među našim narodima, voditi brigu o stradalim partizanskim obiteljima, brinuti se za siročad. Borba se primakla kraju, na Moskovskoj i Teheranskoj konferenciji i na posljednjim razgovorima u Moskvi ponovno je potvrđeno da se velike sile ne će miješati u naše unutarnje uređenje. Potrebno je da mi sve, majke, žene i sestre, ujedinjene sa cijelim narodom stanemo na branik slobode i da svim svojim snagama sudjelujemo u izgradnji naše nove domovine.«

... Po pročitanim referatima prelazi se na diskusiju. Prva uizima riječ Mara Vučković seljanka iz Parčića (općina Kistanje): »U mome selu ima oko 20 dimova, neke kuće su popaljene, ali smo mi hrabre i ne žalimo jer smo dočekale slobodu. -Sve smo dale za borbu, svoje sinove, stoku i hranu. Ono što nam je ostalo neprijatelj je uništio.«

Govori za njom Antica Špirić iz Vodica: »Od prvog dana ustanka mi žene nalazimo se u NOP. Iako u početku nismo učestvovala masovno, pomagale smo svoje borce i pomalo smo uspjele da obuhvatimo sve naše žene u AFŽ. Nastojat ćemo okupiti i one koje se nalaze izvan AFŽ. 38 žena našeg kotara su članovi NOO-a. Dale smo 21.729 nadnica za obrađivanje napuštene zemlje. Imamo 5 sela potpuno popaljenih i dužnost nam je da pomognemo tim obitelji-

• Ljuba 7(imbaca i Anka Šarić

ma. Naši NOO-i nastojali su pokriti ove kuće. Oko 170 već je pokriveno. Naši NOO-i uz pomoć žena otvorili su 8 škola na kotaru. Za pomaganje NOV dale smo mnogo. Žene Kaprija i Žirja vozile su i prebacivale materijal i vojsku, dok su žene općine Vodice i Stankovaca to dalje prenosile. Prebacivale su zbjeg iz Like i Kninskog okruga. Taj je rad vršen pod vrlo teškim okolnostima, budući da je u blizini neprijatelj koji je posijao veliki broj mina. Naš narod slabo stoji sa hranom, pa ipak su žene dale za vojsku 18. 762 kg. hrane. Ova borba oduzela je živote mnogima, a za njima ostala su siročad. Naše žene nastojale su da pomognu u granicama mogućnosti. Brinule su se za 76 djece i 100 žena.

Žene Stankovca poslale su 7-00 kg hrane za tu djecu. U posljednje vrijeme sakupile smo 36.000 kuna, održale smo 116 sastanaka i izvršile posjete vojsci.«

Uzima riječ drugarica Anta Maglica sekretar odbora JNOFH-a za općinu Jadrtovac: »Prenašale smo hranu, municiju i sve što je bilo potrebno za NOV-u. Uza svu opasnost od Talijana i Nijemaca, uz strijeljanja, ubistva i interniranja rad naših žena nije bio spriječen. Ubijali su nas, mrcvarili, pa ipak žene nisu pokolebale. Žene se nalaze u vojsci, one su politički komesari i rukovodioci; žene rade u prosvjeti, one politički podižu ostale žene, učestvuju u narodnoj vlasti; kroz politički rad okupljaju žene u AFŽ, one danas učestvuju u rješavanju državnih pitanja. III. zasjedanje ZAVNOH-a potvrdilo je sve što su žene borbom stekle. Mi možemo vršiti sve zadatke u izgradnji nove države. Žene učestvuju u NOO-ima, obrađuju napuštena polja, brinu se za djecu, izgrađuju poružene domove. Ne samo to, nego one suzbijaju nepismenost. Mi znamo da žene do jučer nepismene danas učestvuju aktivno u NOO-ima. Nastojmo da I. kongres antifašistkinja Hrvatske dočekamo u takmičenju.«

Čaleta Zita, seljanka iz Bilica, prikazala je tešku borbu biličkih žena, sva njihova stradanja i napore. »U mojoj kući od 22 ostalo nas je 14, ima nas 3 udovice. Ponošim se da je moj muž pao u borbi. Na Stublju neprijatelj je ubio 38 naših drugova, mi smo ih pokopali. Nijesmo se pokolebale i nastavile smo sa radom. Imam sina od 9 godina, i on danas kolima prevaža za našu vojsku. Izgubila sam muža, nisam se pokolebala, neka sin radi. Moj sin govori, da će osvetiti svoga oca. »Kad uhvatite jednoga četnika, dajte ga meni, ja ću mu suditi«, često kaže moj sin našim drugovima. Tukli su nas, prijetili i pljačkali. Dolazili su četnici i na silu su htjeli da kličemo kralju, ali mi ga ne ćemo, i nitko nam ga ne može na silu nametnuti. Mi smo prevažale tolike borce. Mi smo sve dale za NOP, muževe, kuće i djecu. Sve ćemo dati za potpuno naše oslobođenje.«

Drugarica Rosa Mikulandra, član mjes. NOO-a Bilice. »Mislim na one tužne Bilice, na sve patnje, koje je ovaj narod pretrpio kroz 3 godine krvavog fašizma. Sve kuće su nam spaljene, pa ipak ne će nas nitko pokolebati, borit ćemo se i dat ćemo sve od sebe. Naše su Bilice prebacivale drugove i materijal. Po noći i danu čekale smo partizane, hranile ih i nismo se plašile ni Talijana ni četnika. Kad idem kroz sela, teško mi je gledati nepismene žene. Prošle smo strašne patnje. Talijani su mi ubili muža zajedno sa 18 drugova. Nije bilo sedmice, a da nijesu Nijemci i četnici upali u naše selo, ubijali, palili i pljačkali. Nedavno je Šibenska leteća četa dočekala ih, ubila 22 i zarobila 21 četnika. Eto, već je od toga prošlo 45 dana, i ni jedan četnik se nije zaletio u naše selo. Nemamo krovova, nemamo kuća, ali smo sretni da su se naši drugovi osvetili.«

Jedna starica, seljanka iz Bilica, iznijela je grozote, koje su počinili četnici u njenom selu. »Naše selo je podnijelo mnogo od Talijana, četnika i Nijemaca, koji su počinili strahovita zvjerstva, ubijali, palili i zlostavljali. Ubili su' mi muža četnici. Našla sam ga poslije 6 dana bez zubi. ušiju, očiju i bez robe. Nisam se pokolebala već idem uz ostale drugarice. Bilice imaju hrabrih žena, koje se od prvih dana bore. Mi smo pomogle kopati cestu, postavljati mine, uništavati kolone. Išle smo i nosile, a među nama bilo je žena od 60 godina. Orađivale smo zemlju, čiji se vlasnici nalaze u našoj vojsci. Probijale smo se preko žice i nosile oružje. Neprijatelj nas je pregledavao, svlačio, ali mi smo sve isto radile. Silili su našu djecu da bi ona izdala partizane, ali djeca su bila čvrsta.«

Drugarica Tešilov Ruža, seljanka iz Zlarina. »Od početka ovog rata fašisti su uvi-

djeli da ih mrzimo. Mali otok, ali velik po patnjama, po svojim borcima, je naš Zlarin. Mi smo još prije rata bile bez naših muževa koji su otišli u Ameriku. Ono nešto muškarača, što je bilo, otišlo je u borbu. Naše selo je selo žena, same držimo odbor. Kroz sav ovaj rat, sve smo doprinijele za NOP i još više ćemo raditi. Obećajemo da ćemo se još više spremati za I. Kongres žena Hrvatske. Imamo 33 žene u borbi. Suzbijamo nepismenost.«

Drugarica Cvita Brković, seljanka iz Kašića, prikazuje borbu i patnje žena ovoga sela kroz 3 godine borbe. »Dale smo našu braću, muževe, sinove. Već 1941. otišlo je 18 naših drugova u borbu. Naši drugovi i drugarice prenašale su materijal, prebacivale hranu i probijale se kroz neprijateljske redove. Fašisti su uništili naše selo. Oni su jednom prilikom pokupili sve nas i prijetili nam ubistvima. Spalili su selo, strijeljali su 2 drugarice i 8 drugova. Drug Luka Đukin na stratištu je klicao »Ubijte me, strijeljajte, me, ne ću odati svoje drugove«. Jednom smo mi sve s našom djecom morale gledati, kako nam strijeljaju 8 drugova. Strijeljali su druga Nilu, moga brata, mučili su ih, i to strahovito mučili, pokidali uši, išćupali zube i jezik. Nisu ih dali niti pokopati. Dva naša druga mučili su od Kašića do Benkovca. To su bili drug Medo, Marko, naši prvoborci koje su uhvatili u zadnjoj ofenzivi Švabe i ustaški zločinac Orlović Marko. Boli su ih nožem, zube i oči povadili, ruke polomili i 8 dana visjeli su u Benkovcu. Njihove majke nisu se pokolebale, rade još više za vojsku.«

Marija Skorin, seljanka, član opć. NOO-a Primošten-Rogoznica. »Još u vrijeme Jugoslavije naše žene boreći se na strani HSS, vjerovale su da će im ta borba dati prava. One su bile proganjane i tučene od jugoslavenskih žandara. Kasnije Maček je izdao nas i pošao drugim putem. Došlo je do okupacije. Digli su se prvi naši borci da se bore protiv okupatora. Mi smo već u prvim danima prenašale oružje, hranu i municiju. Prve drugarice dolazile su iz Šibenika da nas organiziraju i politički podignu. Drugarice Seka i Marija Opara, koje su se prve digle, bile su zarobljene od ustaša. Nijemci su objesili Bolanču Vanu, 86-godišnju staricu, koja je od prvih dana učinila sve za našu borbu. Ona je znala čuvati strazu dok su se borci odmarali u njenoj kući. Kada su naše žene saznale za AFŽ masovno su pristupale u organizaciju. Radile su i sakupljale i politički se izgrađivale i organizirale. Žene su bile željne sastanaka, što nam je bilo onemogućeno za vrijeme prošlih režima. U našoj općini ima 12 žena u

odborima, 4 žene u JNOF-u. Do jučer nepismene, danas rukovode državnim poslovima. Ima 13 škola i 3 tečaja. 43 žene rukovode podučavanjem. Ima 7 mladih učiteljica, koje su završile učiteljski kurs. Naše žene prevažaju materijal, oružje, hranu i municiju. Izvršile su 90.000 nadnica od početka borbe. Išle su do Zelova i Svilaje. Osobito su se istakla gornja sela i zaselci. One su time podigle sebe. Od fašista ubijeno je 12 žena. Među njima je Milica Jurin, koja je, dok joj je neprijatelj kidao meso, klicala maršalu Titu i NO vojsci. I meni je neprijatelj uništio kuću i odveo troje djece u logor. Najsretniji dan bio mi je, kad sam čula da je moja kćer od 15 godina, koju su pustili iz logora, stupila u NOV. Postigle smo ravnopravnost koja nam je potvrđena na III. zasjedanju ZAVNOH-a. U ovim velikim danima, kada naša vojska zajedno sa Crvenom' vojskom oslobađa našu zemlju sve ćemo raditi da pomognemo NOO-e, da organiziramo sve žene, da ih okupimo i još više očvrstimo. Svoj govor završava sa poklikom : *»Da živi jedinstvo Hrvatica i Srпкиnja«.*

Cvitan Aleksandra, iz Tribunja, seljanka, član opć. NOO-a Vodice : »Naše žene su iz početka bile u borbi. 45 žena palo je. Mi se sjećamo drugarice Milke Mrše i drugih. One su započele, a mi ćemo završiti. 17 žena nalazi se u odborima, izradile smo 10.733 nadnice. Pomagale smo partizanske i siromašne obitelji i prebacivale u zbjeg. Žene općine Vodice dale su 6.000 kg. hrane, 2.000 litara vina, 150 kg. oraha i kuna 75.000.«

Ljubica Dukić, iz Zatona prikazala je patnje žena svoga mjesta. »Dale smo 285 boraca u NOV, za slobodu i dobro cijelog čovječanstva, među njima je i nekoliko žena, od kojih se neke nalaze u Crnoj Gori. Sa ponosom čekamo dan oslobođenja. Danas, kada se Crvena Armija približava nama, mi smo presretne. Pretrpjele smo teške patnje, gledale smo- kako je neprijatelj pobio 52 druga i drugarice. Mislili su da ćemo se prestrašiti i priključiti se njima. Bili smo jedinstveni i suprotstavili se neprijatelju, ali ne će dokle hoće. Bile smo u logoru, umirale smo obeščašćivane, ali nikada nismo ni malo pokolebale. Iako siromašne, dale smo 1.500 kg. hrane, 2.000 nadnica za vojsku, 1.500 nadnica za siromašne, 2 žene su članovi odbora, 1 u JNOF-u, 2 na polju zdravstva, a 2 u kulturnim domovima. Održale smo 6 užih i 5 masovnih sastanaka. Bile smo u posjeti borcima V. Udarne brigade. Nemamo ni jednog dezterera. Drugarice su gledale smrt žena, majki i djece, ali nisu poklekale. 16 drugarica strijeljali su nam tali-

janski fašisti. Mi se brinemo za njihovu djecu, mi ćemo uživati plodove njihove borbe.«

Drugarica Antica Šandrić, govori u ime opć. Tijesno. Mi smo radile sve za NOV. Naše su žene obrađivale partizanska i napuštena polja; održavale smo političke sastanke, učile nepismene. Došli su Nijemci, koji su odmah počeli sa svim divljaštvima, palili su i silovali. Neke su se žene od straha povukle. Pod teškim prilikama okupile smo se ponovo i nastavile sa radom kao i prije. Mi smo' prebacivale preko mora, i na tom šu radu pale dvije drugarice. Žene Jezera prevažale su ranjenike. Žene Tijesnoga probijale su kroz žicu i dolazile na sastanke; žene Pirovca, uza sav teror, dolazile su na sastanke. Fašisti su ubili 3 drugarice. Žene Kaprija i Žirja bile su u boljim okolnostima, ali bilo je i teških dana, kada je trebalo prebacivati zbjeg. Sve su to provele žene Kaprija. Danas su se prilike popravile, teror je popustio, i žene masovno dolaze na sastanke. Naše žene učestvuju u odborima, i 3 žene nalaze se u Opć. NOO-u. Žene aktivno pomažu u izgradnji naše mlade domovine. Mi obećajemo da ćemo dolaziti na sastanke, raditi sve da bi što prije uništili fašizam i oslobodili naše narode. Mi smo sakupile: 380 -kg kruha, 1.235 kg smokava, 350 kg kupusa, 285 kg. pomidora, 876 kg šljiva, 1.223 kg grožđa, 603 kg bresaka, 420 kg višanja, 275 litara vina, 62 litre rakije; izradile nadnica 9.327, izvršile 52 posjeta vojsci, dale pomoći djeci bez roditelja 124 kg hrane, održale 112 sastanaka, dale 124 litre ulja, ribe 385 kg. sira 35 komada, čarapa, 162 para: U Narodno-oslob. vojsci nalazi se 20 žena. Sve su ovo rezultati od posljednje godine dana.

Anka Družić, član Kotarskog NOO-a Šibenik: »Žene Šibenika prve su pokazale put ženama našeg okruga; žene su se prve digle u borbu protiv fašizma, bile su među prvima u Hrvatskoj. Već prvih dana u demonstracijama učestvovala smo i mi žene. Sjetimo se prvih naših junakinja drugarica: Bosiljke Fulgosi, Ruže Vukman, Jelke Bučić i Anke Belamarić. Druge žene pomagale su borce. Šibenik, iako opkoljen žicom, davao je svu pomoć NO Vojsci. Za kratko vrijeme bile su sve žene organizirane. Sakupljale smo robu za borce, robu za djecu i slale daleko, pa čak i u Liku. Žene su padale u zatvor, bile mučene, ali se nisu pokolebale. Kasnije se razvitkom NOV, a osobito kapitulacijom Italije, stotine žena pristupilo je u NOV. Danas u Šibeniku žene rukovode čitavim radom. Njih preko 400 aktivno uče-

stvuje u NOP. One uza sav teror okupatora održavaju tečajeve za nepismene.

Drugarica Zorka Manić iz Lišana uzima riječ i među ostalim veli: »Imam nešto da vam kažem: u mom selu ima mnogo izroda, i zaveli su cijelo selo. Žao mi je reći. odakle sam, jer je u mom selu, na lišanjskoj cesti, palo 190 drugova. Kada su prelazili naši borci selom, nas nekoliko nismo smjele da se otkrijemo zbog straha od naših izroda. Cijela okolina saznala je da su Lišani pokvareni; zato što je bilo izdajica. Da živi XIV. Brigada, koja je oslobodila, naše selo. Mi obećajemo da ćemo, iako kasno, učiniti sve da nadoknadimo i nastojat ćemo da okupimo sve žene. Nismo mi sve krive. U svakom žitu ima kukolja. Obećajem da ćemo dati sve za NOV. .Smrt izdajicama!'

Drugarica Vjera Trinaestić uzima riječ i među ostalim kaže: »Naša konferencija se primiće kraju. Izredale su se mnoge delegatkinje, koje su prikazale prilike pod kojima su radile za NOB. Potrebno je podvući nekoliko momenata: Nije dovoljno samo ispričati sve što smo učinile za borbu i sve što smo pretrpjele, već je nužno da istaknemo sve ono što je bilo dobro u našem radu i ono što nije valjalo. Sve ono što smo mi još 1941. godine učinile na svojim sastancima, danas prenašamo na vas druge. Vi se sjećate kako su vam dolazile prve partizanke, učile vas i objašnjavale vam. Mnoge su od vas onda sumnjale u dobar svršetak. Danas vidite koje goleme rezultate smo postigle. Pola milijuna vojnika su najbolji dokaz. AFŽ' je postao u istinu Antifašistički Front Žena. Postignuti rezultati su bili iznad očekivanja. Od onog dana do danas ostvarile smo jedinstvo Hrvatica i Srpkinja. To jedinstvo je potrebno dalje učvršćivati i potvrđivati. Netrpeljivost i nerazumijevanje nestat će tada iz nas. Mora se to izbaciti. Moramo razvijati osjećaj zajednipe, ljubavi jednog sela prema drugom, ako uspijemo ostvariti jedinstvo jednoga sela, onda ćemo nastojati da to postignemo i u susjednom selu. Pored jedinstva postignutog u našem okrugu, postigle smo da je AFŽ postao masovna organizacija, ona je zaista okupila velik broj žena. Ipak moramo priznati da još ima žena, koje se nalaze neobuhvaćene, ima čitavih sela, u koja još nismo prodrle. Tako žene općine Skradin veoma su malo obuhvaćene. Trebamo provjeriti na općini Skradin da li su ustaše i četnici pored Talijana i Nijemaca. Neka se sela Skradina ugledaju u selo Gaćeleze. Treba da istaknem drugaricu iz Bilica, koja je govorila o patnjama njenog sela, o žrtvama i njenoj ljubavi prema bor-

bi. Potrebno je da naučimo govoriti, a zato je potrebno da se politički uzdignemo.«

Potom se prelazi na III. točku dnevnog reda.

**BIRANJE OKRUŽNOG ODBORA AFŽ
ZA OKRUG ŠIBENIK**

Nakon stanke, za vrijeme koje se druge rice dogovaraju i savjetuju, predlaže se prisutnim delegatima slijedeće drugarice za Okružni odbor AFŽ Šibenik;

Grad Šibenik:

1. Anka Macura, domaćica, 2. Vjera Trinaestić, učenica, 3. Mila Karadole, radnica, 4. Anka Družić, domaćica, 5. Nevenka Jurković, učenica, 6. Ljuba Tambača, težačica, 7. Zorka Stošić, domaćica, 8. Zora Tikulin, bolničarka, 9. Tada Grubešić, domaćica, 10. Ernesta Šurić, domaćica, 11. Milka Škarica, domaćica, 12. Suzana Bujaš, domaćica, 13. — Smiljanić, domaćica, 14. Marija Radečić, domaćica, 15. Anka Rakić, domaćica, 16. Sirnica Šupe, domaćica, 17. Stana Vudrag, seljanka, 18. Sima Zaninović, domaćica.

Kotar Šibenik:

Mara Plenča, iz Vrpolja, Karmela Gović iz Jatrovca, Jere Pešić iz Rogoznice, Bepa Bolanča iz Vesca, Marija Škorin iz Primoštena, Anta Maglica iz Zlarina, Anda Šarin iz Široke, Anda Perkov iz Drage, Kata Rak iz Dubrave, Janja Vukšić iz Gornjeg Danila, Zorka Jakšić iz Bilica, Frana Koštan poručnik NOVJ iz Konjevrata, Tona Šarić iz Bilica, Zorka Juras, vodni delegat VIII. dalm. brigade, Milka Perković iz Perkovića, Zorka Knježić iz Konjevrata, Ika Arambašić iz Donjeg Sitnog.

Kotar Kistanje:

Jo'ka Štrbac iz Čučeva, Vaja Tišma iz Ivoševaca, Stevka Bezbradica iz Kistanja, borac II Dalm. proleterske brigade, Jeka žeželj iz Gošića, bolničarka u VI. ud. brigadi, Milica Lalić iz Gorica, borac 26. divizije, Jovanka Grčić iz Rudela, borac II dalm. proleterske brigade, Ruža Korda iz Đevrsaka, Jerka Todorović iz Gračaca, Mila Martić iz Kistanja, Ružica Korolija iz Ivoševaca, Simeuna Dobrijević iz Varivoda, Stana Korlat iz Biovčina Sela, Maša Vlajić iz Prokljana, Mara Pulić iz Bičina, Luca Gulin iz Skradina, Anica Mandić iz Piramatovaca, Marta Bjelanović iz Zečeva, Stana Mažibrada iz Kistanja, Ika Kardum iz Nunića, Marija Štrbac iz Čučeva;

Mila Karadole-Tresnjić

Kotar Vodice:

Antica Jerkin iz Tribunja, Alberta Perkov, invalid iz II dalm. proleterske brigade, Ljubica Dukić iz Zatona, Ika Vunić iz Stankovaca, Ljubica Mandić iz Morpolače, Cvita. Šarić iz Kašića, Dinka Orlović iz Stankovaca, Antica Špirić iz Vodica, Joka Ergić iz Gaćezeza, Antica Šandrić iz Betine, Vesna Ježina iz Murtera, Luca Jadrešić iz Betine, borac II dalm. proleterske brigade, Karmela Rajić iz Tijesnoga, Mika Manojlović iz Malečiste, Milica Draga iz Vukšića, Zorka Mamić iz Lišana, Aleksandra Cvitan iz Tribunja.

Predložen odbor prisutne delegatkinje jednoglasno prihvataju i za predsjednicu izabiru drugaricu Anticu Jerkin iz Tribunja, člana Kot. NOO Vodice.

¹ Svečani dio ove konferencije započeo je 22. X. a radni dio 23. X. u 10 sati. Konferenciju je otvorila Mila Karadole-Tresnjić, dotadanja predsjednica Okružnog odbora AFŽ Šibenik. Politički referat održala je Marija Novak-Tomaseo, a organizacioni Anka Šarić. Redakcija ima zapisnik čitavog toka konferencije, međutim, radi opširnosti materijala, donosi samo izvadak iz diskusije.

² Vaja Tišma.

TREĆA OKRUŽNA KONFERENCIJA ANTIFAŠISTIČKOG FRONTA ŽENA ZA
OKRUG KARLOVAC ODRŽANA 29. X. 1944. U VOJNIĆU

Iz zapisnika o organizacionom referatu i diskusiji

Drugarica Maca¹ po prvoj točki dnevnog reda predaje riječ drugarici Mili Vučković, koja čita organizacioni referat i osvrće se na promjene, koje su se desile unutar organizacije od II. Okružne konferencije i pogrešno shvaćanje naših aktivistkinja, kao i mnogih drugova s obzirom na tu promjenu.

Nadalje iznosi porast organizacije od I. Okružne konferencije do danas.

Na I. Okružnoj konferenciji predstavljale su delegatkinje 6296 antifašistkinja Srпкиnja, na II. konferenciji koja se je održala u septembru 1943. 10276 od toga 99% Srпкиnja i 1% Hrvatica, dok u ovoj III. konferenciji zastupano je 38000 antifašiskinja od toga 65% Srпкиnja i 35% Hrvatica. Što se tiče aktivnosti žena u rješavanju sjetve, vršidbe i gradnje kuća, kaže drugarica Mila u svom referatu, da to dokazuje samo u ovom predkongresnom natjecanju broj radnih dana od 13570, a samo žene kotara Slunj i Srпкиnje i Hrvatice u tome natjecanju dale su 7000 radnih dana. Nadalje se osvrće na rad naših žena u Narodno oslobodilačkim odborima i kaže, da još uvijek učešće žena nije dovoljno, i da mnoge naše drugarice, koje se nalaze u Narodno oslobodilačkim Odborima pokazuju primjerom kao drugarica Mileva Božić i Stanka Pavić. Najveći naš uspjeh, kaže drugarica Mila, jest taj, da smo ostvarili zadatak, koji smo si postavili na prvoj Okružnoj konferenciji u ljetu 1942. godine — okupiti žene Hrvatice u Antifašističku Frontu žena. Nadalje kaže, da u kotaru Karlovac pod najtežim uslovima 70 organiziranih antifašistkinja svojom pomoći NOV-u mnogo pridonose.

Naša je dužnost kaže drugarica Mila, da danas kada je naša organizacija sastavni dio NOF-e, da još više poradimo na organizaciji žena za rješavanje zadataka, koji se postavljaju pred NOF. I danas, kada ćemo birati novi Okružni odbor, drugarice članice našeg odbora treba da pokažu primjerom u radu i da ne dozvole pasiviziranje naših žena.

Prelazi se na diskusiju po organizacionom referatu.

Kako su drugarice delegatkinje iz Plaškog stigle za vrijeme organizacionog referata, to drugarica Draga Skorupan govori: Neprijatelj svakodnevno upada na naš teri-

torij. Uvijek smo spremni za pokret. Učinile smo sve što smo mogle u predkongresnom natjecanju. Rad je dosta težak. Vodi se nemilosrdna borba protiv četnika i njihovog terora, jer je vrlo jak. U borbi protiv dezertera vratili smo zadnjih dana 30. Time je riješeno pitanje dezerterstva. Nadalje iznosi primjer, gdje su žene sakrile ranjenog borca, i poslije ga prenijele u sigurno mjesto. I ako se u Jasenicama nalaze gotovo neprestano četničke bande, ipak je nekoliko žena Jasenica posjetilo bolnicu i donijelo darove. U Jasenicama četnička banda vrši velike represalije i odgone sve do čega dođu. Većina naroda u toj općini je uz nas. Ima primjera gdje majka četnika otimlje od njega razne predmete i sakriva i predaje za našu borbu.

Drugarica iz Slunja u diskusiji iznosi slijedeće: Žene rade, ali ne još uvijek onako organizirano kao što bi to trebale, već rade pojedinačno. Ima sela, gdje su žene mnogo pomogle. U Kordunskom Ljeskovcu žene su na svojim leđima donijele pruča za 108 kukuruzana, a plele su ih uz pomoć drugova. U NOO ima dovoljan broj žena. "Na našoj I. kotarskoj konferenciji imale smo samo jednu Hrvaticu, a pred 15 dana, kada smo održale konferenciju, bilo ih je polovica Hrvatica, a polovica Srпкиnja. Naše žene mrze fašizam. Kod nas imade dosta vakantnih posjeda. Na tim posjedima rade omladinke i žene, a čak su radile i Hrvatice do 55 godina stare. Stanje nije onakvo kakovo bi trebalo da bude, to mi osjećamo. Nastojat ćemo, da sredimo našu organizaciju kako treba i kako to same potrebe iziskuju.

Delegatkinje kotara Vojnić među ostalim kažu: »Rad naših žena može se reći da je dobar. Drugarice pomažu NOO-ima. Iz mnogih općina žene rade organizirano na podizanju bajti. U općini Veljun, selu Lapovac, žene su oplels 6 kukuruzana. U općini Tušilović svi su pomagali, da se obere kukuruz i svrše ostali radovi. Do sada ima 162 drugarice u NOF, a 164 u NOO-ima. To još uvijek nije dovoljno, još uvijek imade ljudi, koji sprečavaju ženama ulazak u Narodnu vlast, govoreći kako su one za te i takove dužnosti nepotrebne. Za rad u pozadini imade vrlo malo ljudi, tako da uglavnom rade žene i omladinke. Ima mnogo slučajeva kao što je to u selu Lapovac, da žene same pokrivaju

Sa konferencije u Kuniću 26. XI. 1944.

krovove kuća. Bolnicu posjećujemo svake nedjelje. Za bolnicu sjekle smo zajedno sa omladinkama drva. Na sastancima su žene zaključile da će učiti čitati i pisati, čim se zasje i svrše ovi najhitniji poslovi.«

Drugarica Marina² iz grada Karlovca među ostalim kaže: Kad je Komunistička partija pozvala, da se žene okupe u AFŽ-e, kod nas se nailazilo na teškoće, na nerazumijevanje, na krivo shvaćanje o ženi borcu, na malogradanske predrasude itd. U Karlovcu ima 70 organiziranih žena, dok ima mnogo veći broj pristalica. Radi neprijateljskog terora žene se ne mogu masovno organizirati. Svakoj ženi moramo posebno prilaziti. Žene rado čitaju, održavaju sastanke, šalju pomoć partizanima.

Stalno smo imale pred očima svijetao primjer srpskih žena Korduna. Žene Karlovca dive se borbi žena Korduna. Kada dodete u Karlovac naići ćete na žene, koje će Vas bratski dočekati.«

Drugarica Mara iz kotara Karlovac među ostalim kaže: »Mi do sada nismo bile organizovane, a niti smo imale svoj Kotarski odbor. U predkongresnom natjecanju održali smo prvu našu Kotarsku konferenciju, na kojoj je prisustvovalo 80 najboljih žena antifašistkinja našeg kotara. Danas i u odborima NOF-e imademo 57 žena, a u NOO-ima imademo 4 žene. Zadatak naš u našem kotaru jeste, pomoći ishranu naroda Gorskog Kotara, i mi smo žene pomogle kod sakupljanja 8 vagona hrane za njih.«

Izložba ručnih radova na Kordunu

Drugarica Milka Kraguljac iz kotara Vrginmost kaže: »Naše žene pomažu kod izgradnje kuća i kod svake bajte odmah iskopaju i zahod. Prosvjeta se također podiže. Obećajemo, da ćemo sve svoje sile položiti na organiziranje žena općine Skakavac.«

Delegatkinje općine Bović, kotara Vrginmost kažu: »Organizacija AFŽ-a u našoj općini bila je uspavana. Međutim i dalje smo radile. Kod nas ima drugarica, koje mnogo pomažu kod izgradnje bajti. Žene našeg sela dale su 6 prasaca za bolnicu. Na sastancima proučavamo također i našu štampu. I starije žene, kao Jelica Stanojević, stara 55 godina, radi sav muški posao, pokriva kuće, plete kukuruzane itd. Pomažemo kod podizanja škole, i dvije nam već rade, a jedna je u izgradnji.«

Delegatkinje općine Topusko' kažu: »Naša općina dala je 150 radnika Hrvata za izgradnju bajti u srpskim selima. Mi smo se na našem sastanku žena sporazumjele da pomognemo srpskim' selima. Organizirali smo 4 ekipe po 20 ljudi, i tako one rade. U školi ima 120 polaznika, a od toga 70 dolazi redovito u školu, a drugi ne dolaze. U samoj sjetvi nismo još poslove svršili, nismo dospjele. Posjetile smo bolnicu 16 puta, t. j. oporavi-lište u Topuskom. U cijeloj općini ispečeno je 7 prasaca za bolnicu. Samo selo Kalinović kupilo je 2 prasca za bolnicu. Sakupile smo 16 plahta, 4 jastuka, 8 jastučnica i ,3 ručnika i to sve iz Vranovina. Peremo veš partizanima.«

Delegatkinje općine Tušilović kažu: »Žene učestvuju na sastancima i diskusijama. Na konferencije dolaze zajedno sa drugovima. Radimo na svim poljima. Rušimo šume i klade. Dajemo prevoze. Za sjetvu smo odlučile, da se najprije obradi porodicama palih boraca i onima, koji se sada nalaze u vojsci. U Cerovcu još nismo uspostavili odbor AFŽ-a ni NOF-a. Škole ne možemo uspostaviti radi čestih neprijateljski upada. Uzeli smo jednu privatnu kuću i tamo djeca uče.«

Delegatkinje općine Cvijanović Brdo, kotar Slunj kažu: »Naše žene su oplele 37 kukuruzana. Srpkinje i Hrvatice idu zajednički na sastanke.«

Drugarica Ružica Sekulić iz kot. Slunj kaže: »Ne može se reći, da je sve dobro. Organizacija AFŽ-a u Močila od svoga početka još nije klonula. Održavaju se svakih 15 dana sastanci. Osnutkom NOF-a počele su naše odbornice da sudjeluju u izvršenju svojih zadataka. Pomoć žena bolnicama je velika.«

Drugarica Balja³ iz kotara Karlovac kaže: »Uslovi rada u našem kotaru drugačiji su nego na Kordunu. Organizacija nije tako

čvrsta. Pripreme za našu konferenciju bile su velike. Rad žena kod nas sastoji se uglavnom u sakupljanju dobrovoljnih priloga. Rad same organizacije zbog blizine neprijateljskih uporišta nije u potpunosti moguć. U svim odborima NOF-a zastupane su žene, a sada su počele da sudjeluju u narodnoj vlasti. Sama kotarska konferencija, kojoj je prisustvovalo 80 žena, dala je mnogo poleta ženama našeg kotara. Počele su okupljati i ostale žene u organizaciju.«

Delegatkinja općine Utinja kaže: »Takmičenje je pokrenulo rad naše organizacije. Žene rade svaki posao, a u Slavonskom Polju naročito se istakla drugarica Dragica Gabrić.«

Na završetku diskusije drugarica Mila Vučković kaže: »U diskusiji spomenute ste naše bolnice. Trebamo sve učiniti, da im nabavimo što više plahta i pokrivača. Osim toga naša VIII. Udarne divizije pisala nam je da treba priličan broj kapa i čarapa za borce. Zato poslije ove konferencije nastojmo u duhu takmičenja isplesti što više kapa za naše borce. Također ne zaboravimo djecu našeg dječjeg doma, kao i našu djecu u gimnaziji.«

Drugarica Maca Majstorović na završetku kaže: »Vidi se da su žene mnogo učinile u predkongresnom takmičenju. U samom takmičenju uspjele smo obuhvatiti veliki broj žena. Treba iskoristiti sadašnji polet žena i zajedno sa odborima NOF-e izvršiti sve zadatke. Naša organizacija sada je do-rasla promjenama, koje su se unutar nje dogodile, samo tim radom treba nastaviti.

Ne smijemo odvajati našu organizaciju kao neku posebnu organizaciju, koja ima svrhu sama za sebe. Kao što vam je poznato, sve žene jednoga sela čine odbor, te prema tome i sav taj odbor treba da rješava sve zadatke, a ne da se odvaja nekoliko žena od ostalih. I dalje, treba održavati sastanke sa ženama. Na tim sastancima prodiskutirati sva pitanja i dogovoriti se kako i na koji način najlakše riješiti postavljene zadatke. Tamo gdje je teritorij ugrožen od neprijatelja ne može se rad u Kordunu u cijelosti primijeniti. Tu je naš rad drugačiji. Tu mi ne možemo saživati šire konferencije, ali ne smijemo shvatiti da se ne može raditi. Tu treba pronalaziti najbolje žene antifašistkinje i pojedinačno sa njima proučavati štampu i davati im konkretne zadatke. Mi imamo dobrih Hrvatica antifašistkinja u poluoslobodnom i neoslobodnom teritoriju, kao što je to Jaškovo, Hrašće i t. d. Poslije ove naše konfe[^]rencije treba da i dalje nastavimo da više učestvujemo u rješavanju svih pitanja i da se i dalje spremamo za naš kongres. Ne srni-

jemo shvatiti da, pošto je sloboda pred vratima, da je naša organizacija izvršila svoje zadatke. Mi ćemo se i u budućnosti ovako sastajati, održavati još šire konferencije, r.li tada će biti sloboda, te ćemo izlaziti još sa jačim rezultatima našeg učešća kod izgradnje naše državne zajednice. Da bismo mogli tada pokazati, da smo uistinu kroz ove tri godine postale druge žene, koje su postigle svoju ravnopravnost, trebamo se učiti planskom radu i osposobljavati se za rad. Novi odbor, Tvojeg ćemo birati, treba da posveti punu pažnju ženama u okrugu, i nijedna od nas ne smije pustiti žene po strani, već se trebamo stalno sa njima baviti. Tako ćemo moći izići na naš Kongres vedra čela i reći, da smo shvatile svoju ulogu u sadašnjoj borbi.

ad 3. Drugarica Maca kaže: da pošto nismo dobili obavijest od Glavnog odbora AFŽ-a Hrvatske koliko će delegatkinja iz našeg okruga ići na Kongres, to će se naknadno po selima birati delegatkinje.

Prelazimo na iduću točku.

ad 4. Drugarica Maca kaže da se izabere predlagački odbor, koji će imati zadatak da napravi listu odbora i ostavi je na diskusiju svim delegatkinjama.

Prisutne primaju prijedlog i u predlagački odbor ulaze drugarica Ružica Sekulić, Danica Radanović, drugarica Marina, drugarica Ivka Bartolec, drugarica Dragica Skorupan.

Drugarica Maca predlaže, da se za vrijeme, dok predlagački odbor složi listu, pročitaju pozdravi i to: Predsjedniku Nacionalnog komiteta Maršalu Titu, ZAVNOH-u, I. O. JNOF-e za Hrvatsku, Prvom Kongresu žena Hrvatske, Glavnom odboru AFŽ-a Hrvatske, VIII. Udarnoj diviziji i I. Karlovačkoj brigadi.

Prisutne prijedlog primaju, i drugarica Maca čita pozdrave.

Drugarica Darinka Petrović, potporučnik čita listu novih članica i to kotar Vrginmost: •drugarica Olga Hebel, Ruža Federbar, Ulemek Ljuba, Brković Ljuba, Zorić Mica, Danica Gabrić, Mara Gledić, Milka Mraović, Mica Guberina, Danica Pavlović, Danica Radanović, Marta Pruginić, Mica Carević, Jelena Cerjak i Nada Oreščanin.

Za kotar Plaški: Dragica Skorupan, Marija Klipa, Zora Popov, Milica Pešut, Marta Radočić, Anka Dokmanović, Mara Kosanović i Mara Grba, Milka Momčilović, Soka Grba, Zora šušnjar, Milka Kosanović, Soka Miković i Dara Grba.

Za kotar Slunj: Mileva Božić, Milisava Lavrnja, Mara Štefanac, Mila Zec, Danica Sabljak, Milica Sekulić, Anka Tumora, Milena Smoljević, Ružica Sekulić, Milka Obaj-

din, Mira Gašparović, Ljubica Selek, Marija iz općine Cetingrad, Francika Katić, Mara Paulić, Angelina Vučković.

za kotar **Vojnić**: Mila Vučković, Draga Bakiš, Darinka Živković, Kata Belavić, Ruža Mihalić, Dragica Opačić, Bajica Milinović, Leca Čika, Desanka Karaš, Ana Cvijetičanin, Stanka Pavić, Dragica Španović, Sofija Gušić, Milka Dragić, Fuštar Ljuba, Ruža Pajić, Mica Dejanović, Dragica Pavić, Čana Bogdanović, Dragica Karan, Anka Vujičić, Milevica Ivanović, Desa Mihajlović, Marija Perić i Mara Krijesović.

Za kotar **Karlovac**: Dragica Novosel, Mara Vinovrški, Mara Vinić, Jelka Moškun, Janne Jacmenović, Mara Blažina, Jurićak, Jela Predović, Ivka Bartolac, Barka Tomac, Zorica Klobučar, Dragica Ambrijević i Dorka Kovačić.

Za grad **Karlovac**: Maca Majstorović, Maca Gojak i Marina Udijer.

Iz VIII. Udarne divizije: Danica Roknić, Dara Petrović i Anka Pajić.

Iz Komande I. Kordunaškog područja: Desa Tarbuk.

Nakon diskusije i nekih izmjena gornja lista prima se. Prelazi se na biranje predsjednice, tajnice i potpredsjednice, te predlažu predsjednicu Milu Vučković, potpredsjednicu Maru Grba, a tajnicu Macu Majstorović. Prijedlog se prima. U Okružni odbor ušlo je 60 Srpkinja, 32 Hrvatice.

Drugarica Maca predlaže, da se izaberu delegatkinje, koje će ići na Okružnu konferenciju AFŽ-a Banije, predlažu po dvije drugarice. Iz svakog kotara delegatkinje predlažu po dvije drugarice. Iste treba, da odu u Glinu 11. XI. uvečer.

Kako je za vrijeme konferencije bila također priređena izložba darova žena prvoborcima i rukovodiocima, to drugarica Mila Vučković predlaže da se drugovima, koji se nalaze na konferenciji, ti darovi izruče, ostalima da se pošalju, a dar druga Tita, Srpskog Kluba i još nekoliko najboljih ručnih radova, da se ostavi za izložbu na Kongresu.

Prisutne prijedlog primaju i prelazi se na dijeljenje darova.

Time je radni dio završen.⁴

¹ Maca Majstorović.

- Marina Udier.

Dragica Ambriović-Vulević.

⁴ III. okružnoj konferenciji AFŽ za okrug Karlovac, koja je održana u Vojniću 29. X. 1944. prisustvovalo je 400 delegatkinja. Konferenciju jc otvorila Mila Vučković. Politički referat održala je Maca Majstorović, a organizacioni Mila Vučković. — Redakcija posjeduje zapisnike čitavog toka konferencije, ali radi opširnosti materijala, donosi izvadak iz zapisnika o organizacionom referatu i diskusiji.

ORGANIZACIONO STANJE AFŽ ZA OKRUG KARLOVAC U VRIJEME
ODRŽAVANJA III. OKRUŽNE KONFERENCIJE

Pregled

Organizaciono stanje AFŽ-a u okrugu Karlovac

Ukupan broj antifašistkinja	38.000	bolničarki	30
Od toga Srpkinja	65%	kuhinjskog i pomoćnog osoblja	34
Od toga Hrvatica	35%	U VIII. Diviziji žena boraca	50
Žena u seoskim NOO-ima	133		
Žena u opć. Izvršnim odborima	20	One se nalaze na dužnostima bolničarki,	
Žena u kot. Izvršnim odborima	5	zamjenika komesara četa, telefonistkinja i	
Žena u Okružnom Izvršnom odboru	2	referenata saniteta bataljona.	
Žena u plenumu Okružnog odbora	2		
U kotarskim NO-ima zadužene su za		Političke kurseve koje je organizirao	
zdravstvo	2	Okružni odbor AFŽ-a Karlovac	
U kotarskim NO-ima zadužene su za		prošlo je	300
propagandu	1	U oktobru 1942. javilo se u Kordu-	
Namještenica u Kotarskim NO-ima	8	naške brigade žena i omladinki	82
U kuhinji, vešerica u općinskim,		U diverzantskim grupama učestvo-	
kotarskim i okružnom odboru	30	valo. u proljeće 1942. žena	500
U Dječjim domovima	20	U radnim četama u ljetu 1942. uče-	
Na dužnosti učiteljica	30	stvovalo žena	4.000
Namještenica kod Okružnog NOO-a	12	U četama za vježbanje karabinom	
U bolnicamaVojne oblasti zaposleno	155	1942. učestvovalo žena i djevojaka	700
instrumentarki	86		

BRZOJAVNI POZDRAV ŽENA VARAŽDINSKOG OKRUGA OD 29. X. 1944. PRVOM
KONGRESU ŽENA HRVATSKE POVODOM NJIHOVE PRVE KONFERENCIJE

I. KONGRESU ŽENA HRVATSKE!

AFŽ okruga Varaždin¹ s naše prve konferencije šalje svojem prvom kongresu brzo-
javne pozdrave!

I obećajemo, da ćemo dalje ostati vjerne našem pokretu i na svakom koraku potpo-
magati na uništenju okupatora i domaćih izdajica i naše borce potpomagati, da dodemo
čim prije do potpunog oslobođenja naše domovine.

Živio Prvi Kongres Žena Hrvatske!

29. X. 1944.

Učesnice I. Konferencije AFŽ okruga Varaždin

¹ Konferencija je održana u Ludbreškom Ivancu i bilo je prisutno oko 120 žena delegata. Referate su održale Jelka Jurec i Stefica Madarić. Na konferenciji izabran je Okružni odbor AFŽ od 47 drugarica. Za predsjednicu bila je izabrana Kata Petković, a za tajnicu Jelka Jurec. Među članicama odbora bile su: Anđela PavLek, Kata Sačer, Kata Brcković, Ljubica Jagić, Milka Severović, Štefica Madarić, Boja Srbija«, Eva Martinković, Bara Benček, Ivka Bobić, Mica Mišak i Milka Cikač.

0 DAKTILOGRAFSKIM KURSEVIMA

Članak iz »Žene u borbi«, glasila Glavnog odbora AFŽ Hrvatske. br. 11, studeni 1944.

PRIPREMIMO SE ZA IZGRADNJU

Daktilografski kurs.

Već skoro mjesec dana traje daktilografski kurs u jednom oslobođenom gradu Hrvatske. 18 mladih djevojaka osposobljava se da postanu za kratko vrijeme dobre kancelarijske sile, dobre sekretarice i daktilografkinje.

Izgrađujemo zemlju, trebamo stručnjaka svih vrsta i grana. Ovih 18 mladih drugarica hoće da ponesu odgovornost za mnoge kancelarijske poslove, za mnoge naše urede, koji treba da otpočnu svoj rad.

Za daktilografski kurs potrebni su pisaći strojevi. Treba ih upravo onoliko koliko ima đaka. Ali danas je rat, i pisaćih je strojeva malo. Za daktilografski kurs nije ostala ni jedna ispravna mašina, a ipak je trebalo početi. I tako su prve vježbe u snalaženju na tipkama i smještaju slova na njima počeli na drvenim tablicama, na kojima su bile narisane tipke i zabilježena slova. Tek poslije nekoliko dana osvanulo je u prostorijama 5 mašina, ali loših i gotovo neupotrebljivih. Popravljene su, koliko se dalo, i tako se na pet mašina počelo izmjenjivati trostruko više učenica. Mlade djevojke, seljanke iz Like, Banije i Posavine uče marljivo knjigovodstvo, račun i pravopis. Do skora su one svom dušom sudjelovale u životu svog sela, u radu radne čete, a sada

njihovi prsti vješto vezu po tablici pisaćeg stroja.

»Nisam nikad mislila da bih mogla i to naučiti« kaže Ana, a ispod njezinih prstiju izviru riječi.

»Teško je bilo početi, tvrde su nam ruke, ali mi smo nastojale i sada već osjećamo koliko nam je lakše«.

Večerom na sastancima razgovaraju se o svojim potrebama, o čistoći, o boljem uspjehu i međusobnoj pomoći. Počeli su praznih ruku, bez stolova i pisaćih strojeva. A danas njihove prostorije po svemu podsjećaju na pravu školu marljivih đaka.

I eto, slova su odjednom postala poslušna i svakim danom bivaju sve poslušnija. Pobijedila ih je težnja drugarica, da i one pomognu u izgradnji nove budućnosti, težnja da svoj udarnički rad iz doba rata udarnički nastave, na ovom polju, u doba sretnoga mira.¹

Žene udbinskog kotara

¹ Kako se oslobođeni teritorij sve više povećavao, to je život na njem zahtijevao sve bolju organizaciju i stručne kadrove. Radi toga je najprije održan jedan kurs za računovodstvo pri ZAVNOH-u, a zatim su održavani takvi kursevi kod svih Okružnih NOO-a.

Također su održavani administrativni i daktilografski kursevi, koje je polazio velik broj žena.

OGLAS GLAVNOG RAVNATELJSTVA ZA JAVNI RED I SIGURNOST OD 4. XI. 1944. O VJEŠANJU VIKICE TUČKORIĆ I OSTALIH

Oglas¹

Dana 9. listopada 1944. izvršila je jedna manja skupina odmetnika zločinački napadaj na nedužno hrvatsko žiteljstvo u okolici Samobora. Tom prilikom odmetnici su na zvjerski način umorili obitelj jednog uglednog njemačkog državljanina, dok su nekoliko osoba prisilno odveli u šumu, opljačkavši pri tom njihovu imovinu.

Vješane su slijedeće osobe:

... 7. ELZA STRAŽIMANEC, rođena 1919. u Bos. Brodu,

što je vršila nabavu zdravstvenog tvoriva, oružja, obuće i odjeće za partizane, raspačavala komunističko tvorivo, te .što je prenosila eksplozivno tvorivo za rušenje pruga i mostova.

.. . 10. VIKTORUA TUČKORIĆ, rođena 1912. u Drvaru,

što je vršila prebacivanje nasilno unovačenih osoba u Partizane, prenosila partizansku poštu, te obavještavala partizane o kretanju naših oružanih snaga.²

Ministarstvo unutrašnjih poslova

Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost

Vikica Tučkorić

¹ Oglas je objavljen u »Hrvatskom narodu«, br. 1178 str. 2 od 4. studenoga 1944. g.

² Vikica Tučkorić bila je organizacioni sekretar MK KPH Zagreb. Na policiji se herojski držala i nije ništa priznala, iako su je mučili.

U 1944. g. bile su mnoge drugarice članovi Mjesnog i Rajonskih komiteta. Većinu su ustaše pohvalili i ubili, a samo neke uspjele su da odu u partizane. Tako su ubijene članice MK KPH Zagreb: Ruža Crnković Erna, Ema 'Cekurić Neda, Božena Žakman Maca, Jana Iljanić Sitoa, Vikica Tučkorić, poznata pod ilegalnim imenima Galja, Majda i Mira. Članice MK bile su i Lela i Dragica. Članice rajon, komiteta 1944. bile su Mira Kovačić Volga (I. RK), Ana Vorkapić Mirna (III. RK), Matija Crnković Dada (III. RK). Vera Fabijanić Mara, Dunja (III. RK), Vlasta (III. RK). Ankica Kabalini Mia (III. RK), Ing. Vjeka Rubčić Daša (III. RK), Borošak Josipa Zlata (II. RK). Nataša (II. RK), Mira (II. RK), Ileva (I. RK). Siavica Bašić Maca (VI. RK), Anita Lelas Nina (V. RK), Milka (IV. RK).

Kuriri u 1944. g. bile su: Silva Miletić Sonja, Smilja i Zlata. (Redakcija nije uspjela ustanoviti imena i prezimena drugarica, koje se spominju samo pod ilegalnim imenima.)

U 1944. g. ustaše i Gestapo stalno povećavaju teror u Zagrebu, vrše blokade i pretrese čitavih kvartova u gradu, hapse na ulici, pregledavaju košare i pakete na trgovima i kod ulaza u grad, ali ipak ne nalaze sve ilegalce i antifašiste, koji su stalno radili za NOV. Sve uhapšeničke proglašuju taocima, vješaju ih i ističu na svim javnim mjestima grada zastrašujuće plakate o tome. U drugoj polovini 1944. g. vrše se već pripreme za oslobođene Zagreba. Usprkos neprijateljskog terora, Povjerenstvo CK KPH za sjevernu Hrvatsku poslalo je sa oslobođenog teritorija nekoliko drugova i drugarica, da pomognu u radu organizacijama u Zagrebu. Tako su poslani Ankica Buden Vesela, Vera Cvetković Marica i Paula Martinčić-Rakamarić.

Dokument 334

0 III, OKRUŽNOJ KONFERENCIJI AFŽ LIKE ODRŽANOJ U SREDNJOJ GORI 4. i 5. XI. 1944.

1: brošure »Žene Like bore se, rade i govore«¹

Tko je posmatrao žene Like na njihovoj III. Okružnoj konferenciji, koja je održana 4. i 5. novembra 1944., taj je mogao vidjeti koliko su one otišle daleko u svojoj ljubavi za domovinu, u samoprijegornom radu i požrtvovnosti — a naročito u političkom shvaćanju današnje borbe i slavnih dana.

Već na svečanom dijelu mnogi su bili iznenađeni, kada su istupali pjevački horovi, u kojima su stare žene u crno zavijene, sa sijedom kosama, pjevale: »Ustajte narodi, sada je ora«, »Na Kordunu grob do groba« ili kratke pjesme o I. Kongresu žena. A tek koliko iznenađenje je bilo, kad je stara Evica Đerić od 62 godine izišla i recitirala pjesmu o Crvenoj armiji — pjesmu koju je ona sama sastavila u svojoj popaljenoj zidini ili negdje u šumi bježeći od neprijatelja,

pjesmu, u kojoj je ona izrekla svoju ljubav, nadu, veselje i radost.

Redali su se pjevački horovi žena, žena koje su gubile sinove u borbi, koje su sve dale i žrtvovali i eto, nakon tri godine borbe, one pjevaju i svijesno zovu i ostale u borbu.

A sutra — na radnom dijelu konferencije — kroz usta tih istih žena sipale su riječi prokletstva i optužbe protiv svih onih, koji su krivi za smrt njenog jedinog, njena tri, njenih pet sinova, da bi zatim opet blagosiljale Tita i njegovu borbu i sve žrtve, koje su pale u toj borbi.

Redaju se žene na govornici, stare i mlade i govore ispred NOO-a, odjela, komisija, radionica, vojske, ispred žena svoga sela, općine i kotara.

Nekad sramežljiva i stisnuta žena, sada stupa smjelo na govornicu i govori, govori prosto i jednostavno, iz dubine srca. S ponosom iznose koliko su boraca dale, a koliko su pridonijele i žrtvovale za borbu, šta su sve uradile, a kad govore o svojim palim sinovima, ruka im se grčevito stegne, iz očiju im sjevne ona teška, neodoljiva ljuta mržnja protiv neprijatelja, riječ im u grlu •zapne, ali samo na čas, da bi se poslije prolomio zrakom još jači i prodorniji glas, koji zove na osvetu, na nova pregaranja, nova djela, nove žrtve i herojstvo.

Nabrajaju se zločini okupatora, ustaša i •četnika: na Svračkovo selo izvršeno je ovog ljeta 27 napada, Divoselo i Čitluk preživilo je dosad 70 ofenziva; četnici u Lapcu, Gračacu, Otočcu svaki dan tuku, muče i ubijaju žene i t. d. i t. d.

Kako visoku moralnu snagu ima Kata Barać, starica od 65 godina, koja je u 8 dana izgubila obadva sina, i na konferenciji kaže: »Ja stežem svoje srce, davam sve za "borbu, da osvetim svoje janjce. Moji sinovi borili su se od prvog dana, i ja ću njihovo nastaviti.«

A Ika Francetič iz Ličkog Novog sva je sretna, kad može da kaže: »Šestero ih imam u vojsci, pet sinova i jednu kćer, ali i ja sedma borim se u pozadini.«

Mara Blanuša, koja je poslije 15 dana četničkog zatvora puštena kući pod uvjetom, da za tri dana povрати muža iz partizana, čim je došla kući govori svome sinu: »I tebe će majka jedinog preko ceste, pa ajde i ti u partizane«, i otprema jedino dijete od 14 godina u borbu.

Žene Nebljusa u znak oslobođenja Beograda privukle su se i zapalile četničke lišnjake između samih bunkera.

Stare žene iz Barleta od 60 godina nose ranjene drugove u VII. ofenzivi 30 km daleko. Mara Vukmirović iz Otočca zakasnila je na konferenciju, jer je juče išla po svog brata, povratila ga iz četnika i predala ga ti Komandu mjesta.

Žene lapačkog kotara, koje su stalno pod četničkim terorom, u koševima od sijena nose hranu za naše drugove. One peku kruh sa petokrakom zvijezdom, srpom i čekićem. Žene općine Doljani i Dobrosela išle su u neprijateljske garnizone i izvukle preko 500 domobrana. Spasile i izvele 70 Rusa-zarobljenika. Žene brinjskog kotara nose na sebi po 50 kg hrane iz Slovenije i od toga daju dio za vojsku. Stare žene od 50 godina u gračačkom kotaru nalaze se u udarnoj grupi i s puškom u ruci bore se protiv četnika, kad oni pođu u njihova sela. A Jeka Škorić, starica od 70 godina iz Farkašića, služi kao

pomoćnik puškomitraljesca i ostaje čitav dan na položaju.

Govore i žene članovi NOO-a:

Žene udbinskog kotara pomogle su socijalni odjel i samo jednog dana usjekle 400 komada drva za izgradnju bajta sirotinji, a žene bjelopoljske i koreničke općine, pripremile su gradnju za 70 bajta.

Prehrambene komisije nailaze na punu podršku žena. Plan gospodarskih komisija je u cijelosti ispunjen.

I tako redom govore žene, nižu se primjeri, sve ljepši, sve veći, sve bogatiji uspjesima, podvizima i junaštvima žena.

A pred nama iskršava divna slika žene vojnika, radnika, državnika, majke, plemeni-te žene i junaka, iskršava novi tip žene izgrađen u surovoj borbi za slobodu i čast domovine.

Šta je potaklo te nepismene, seljačke žene, da tako krupnim korakom krenu naprijed?

Potakla ih je golema ljubav prema domovini i slobodi i golema mržnja prema neprijatelju i krvnicima naroda. To im je ujedno dalo i toliko moralne snage za junačka djela i pregaranja.

I kad se bude pisalo o herojskoj VI. Proleterskoj diviziji, koja je pronijela slavu Like diljem zemlje, i o 35. diviziji, vrijedno je zapisati i herojska djela njihovih majki, žena i sestara, koje su tako nesebično i junački radile i borile se za slobodu i sreću svoga naroda.

IZ DISKUSIJE NA III. OKRUŽNOJ KONFERENCIJI AFŽ ZA LIKU

Manda Đukić iz Kurjaka (stara 55 godina):

»Ja bih Vas molila da mi oprostite, ako se prevarim, jer nisam nikada olovku u ruku uzela. Ja i moja snaja šaljemo dar za VI. diviziju, ja čarape, ona šlake (stavlja čarape i šlake na stol). Mi u selu goli, bosí, gladni, ali se nismo demoralisali. Sve ćemo dati za našu vojsku. Izgubili smo 45 sinova, ali se nismo demoralisali, još smo čvršći. Do vršidbe najviše smo bili gladni, ljetos smo jeli kašu i koprive, a štedjele smo sve za NO vojsku. Ja Vam velim: budimo hrabri, stisnimo šake, budimo čelične i borimo se protiv krvavog fašizma i kralja Petra. Mislio je kralj Petar, ako smo sve svoje izgubili, i što smo siromašni, da ćemo se pokolebati, ali ne ćemo. Mi ćemo znati dizati našu sirotinju sa našim Titom. Evo bosa sam i gola, ali me je zanimalo doći na konferenciju.«

Mara Vukmirović, iz otočakog kotara (stara 50 godina):

»Svojim dolaskom iz Banije saznala sam da mi je brat bandit. Djeca su mu ostala u

Primorju, a on je bio u Italiji i odatle se povratio u Brinje. Privukao se kući, a žena mu je rekla da ne ide kući, jer će biti strijeljan. Kad sam saznala za njega, rekla sam mu da se vrati i prikazala sam mu cilj borbe, i on je jučer u 3 sata došao. Predala sam ga u komandu mjesta, i neka mu narod sudi po zasluži. Ako je kriv, neka ga ubiju, ako nije kriv, pustit će ga. Eto, zato sam ja danas zakasnila na konferenciju.«

Vuka Vekić, iz Lapca govorila je u ime žena Srpske općine:

»Mi živimo pod terorom četnika, no svedno naše žene nose u koševima sijeno, hranu za vojsku i peku kruh sa petokrakom zvijezdom i srpom i čekićem, a mnoge napisu na kruh: Smrt fašizmu — Sloboda narodu! Žene su rado dočekale naše borce iz IX. divizije, išle na sastanke i bile jako oduševljene.«

Zora Šobot, Korenica, član kotarskog NO-a Korenica, prosvjetni odjel:

»Od naše II. okružne konferencije do ove, neprijatelj je napravio 37 napada na naš kotar, ali samo zahvaljujući narodnim odborima, koji su izvlačili narod, narod je bio svaki put dobro sklonjen i spašen. U mjesnim NO-ima učestvuje veliki broj žena i to kao sekretari i predsjednici odbora ...«

Evica Đerić, iz koreničkog kotara (stara 52 godine):

»Mi žene Korenice ponosne smo, jer kod nas nema dezertera. Preko naše organizacije uspjele smo povratiti sve dezertere. Premda sam ja stara, ne čekam nikada neprijatelja. Iako sam stara, radim da pokažem vama mladima da smo i mi stare kadre raditi. Idem na rukama i nogama — sve su mi leđa ožuljata od bremena, ali radim, nosim vodu i hranu našoj vojsci na položaju ...«

Milica Radovanec, iz udbinskog kotara (stara 65 godina):

»Drugovi i drugarice, hoću da Vam kažem sve one tajne na mome srcu. Na mom je srcu najveća želja: posjeta našoj vojsci. Izgubila sam sina i ne mogu drugačije da ga osvećujem, nego što pravim posjete našoj vojsci. Naša Jugoslavija je kostima posadena. I mi to ne ćemo suzama osvetiti, nego borbom i radom. Ne dajmo suzi da soka sleti, doći će i nama dan sveti. Mi njih ne ćemo osvećivati suzama, njih će osvetiti naši borci, a mi ćemo ići s punim torbama. Naši hrabri partizani oslobodit će našu zemlju, nahraniti nas hljeba bijeloga, a Tito će nam i svijetlo nabaviti. .. Moje selo popaljeno, ali je veselo i hrabro. Dvanaest kola jezde u posjetu i pjevaju žene i omladinke. Kad su nas vidjeli zarobljeni domobrani rekli su: pa tko bi ovo pobijedio? ...

Dočekala sam bolnicu kod moje kuće, našla sam Miru Štetu ranjenu, koja je bila u rukama Nijemaca, pa je pobjegla. Sakrivala sam je, njegovala na svojim biljcima i rane joj previjala. Kad je neprijatelj došao u moje selo, iznijela sam je na svojim rukama u šumu, ponovo previla i nahranila. Poslije 0 njoj ništa nisam čula i sada bi rado znati, gdje je Mira i da li je ostala živa.«

Na to se otraga diže Mara Vukmirović i kaže: »Ja sam majka Mirina. Zahvalna sam ti, drugarice, i ja te priznajem kao moju rođenu majku, jer nemam nego jedinu Miru. Ona je živa, izliječila je rane i nalazi se u Bariju. Nikada ti ja to ne ću zaboraviti, što si spasila moje rođeno dijete.«

M a š a T u r k a l j, iz gospičkog kotara: »U najtežoj ofenzivi drugarice Mileva Curčić, Bosa Božić i Milica Popović izvukle su 20 metara vojničkog žita, iako ih je zasipala mitraljeska vatra.«

M a r i j a G l u m i č i ć, iz perušičkog kotara:

»Mi žene iz perušičkog kotara napustile smo naš teritorij i već se 11 mjeseci nalazimo u zbjegovima s narodom gornje Like. Naše žene Hrvatice na neoslobođenom teritoriju radile su i pomagale srpske žene, koje su živjele 7 mjeseci u pećini. Ove žene nosile su im hranu u pećinu. Nama nije bilo moguće da te žene sa sobom povučemo. — Ustaše su ubijali, kada bi pronašli porodicu, koja je pomagala taj narod u pećini. Na njihov poziv da se vrate iz pećine kućama, žene su odgovarale da će radije umrijeti, nego doći k njima. I naša slavna 35 divizija spasila ih je i izvukla iz pećine.«

P e r a P e j n o v i ć, iz Korenice: »Žene koreničkog kotara pokazale su niz junaštava. One su se povlačile pred neprijateljem ovo ljetu 22 puta i iznijele na svojim leđima 1300 kvarata žita kroz Plješivicu. One to nijesu žalile dijeliti sa svojom vojskom. Mika Škurić stara 70 godina bila je čitavi dan pomoćnik mitraljesca, a nekoliko je dana bila stalno na položaju. Žene Kompolja hranile -su tri dana bataljon vojske na Plješivici, a svoju su djecu ostavljale bez hrane. Ove su žene zapalile 700 vatri u znak oslobođenja Beograda. Jelena Vujčić je 5 dana spremala drva i naložila najveću vatru u znak oslobođenja Beograda. Koreničke 1 bjelopoljske žene pripremile su građu za 70 bajti. 60 žena naučilo je čitati i pisati u predkongresnom takmičenju.«

B o j a E g i ć, član prehrambene komisije Okružnog NO-a:

»Ishrana vojske bili su naši trapovi i hambari. To je danas iscrpljeno i ishrana vojske u glavnom je prenesena na bogatije

krajeve, ali mi moramo i dalje i iz naših trapova prehranjivati vojsku. Tako je udbinski kotar dao već do sada 150 vreća krumpira, a i saveznici nam šalju pomoć, ali ona ne može brzo stići, zato mi dajemo svoje, dok ne stigne. Okružni NO obećao je pozadinskim vlastima 20 vagona krumpira, i naše organizacije AFŽ-a treba da nam pomognu na tom poslu.«

Potporučnik Savka Balač, komesar čete u I. Udarnoj brigadi, 35. divizije:

»Naše drugarice, koje su ostale bolesne iz 6 divizije, priključile su se 35 diviziji. Mi smo dale sve od sebe da se naša 35 divizija ne razlikuje od 6 divizije. Mi smo još bolji borci, nego što smo bile u 6 diviziji: Ljuba Marinković isticala se kao bombaš, i kad je hvatala vezu, da bi napala Osik, poginula je junački. Ljubica Mirić pala je također od smrtnih rana. Milka Đukić se isticala uvijek u borbi i pretvorila se u borca — jurišača. I ona je pala od neprijateljskog mitraljeza. Milka Grahovac, htjela je spasiti druga i bila je ranjena. Sve se naše drugarice bore junački i ne zaostaju za drugovima.«

Anka Čubrilo, borac III. Udarne brigade, 35 divizije:

»Kad smo pošli u borbu, govorile su nam majke da to nije za nas, a danas su one ponosne i vole da smo borci.«

Mika Beslač, iz Lapca:

»Mi smo bile u logoru u Slavoniji. Snijeg je padao i bilo je strašno. Mislile smo da više nikada ne ćemo vidjeti Like. No jednog dana uspjelo nam je uteći iz logora i probijajući se kroz hrvatska sela, gdje su nas vrlo lijepo dočekali i pomogli nam da izađemo na oslobođeni teritorij. Mi smo svi zahvalni hrvatskom narodu iz sela oko Siska. Živjela sloga Srba i Hrvata!...«

Milka Kosovac, Brinje:

»Naše drugarice rade pod najtežim uslovima. U tri općine nalaze se neprijateljski garnizoni, koji na zvjerski način ubijaju i strijeljaju. Tako su i moju majku ubili prije 3 mjeseca. Sav ovaj teror nije uplašio naše žene, i što je veći pritisak, to su one čvršće... Naše žene posjećuju kroz neprijateljsku zasjedu drugove. One su išle u Sloveniju po hranu, i kada su ih drugovi tamo vagali, jedna je žena bila teška 51 kg, a tovar koji je nosila bio je 52 kg... Druge su opet prenosile letke u neprijateljske garnizone, trgale žicu za vezu ili je sakupljale. Tako je Seka Gostović sakupila 700 m žice, Hrvatica Anka iz Razvale 300 m, a u čast Kongresa žena, dvije drugarice iz Škalića pokupile su pola km žice... Naše majke na grobovima sinova održavaju govore. Ana Tomić, rekla je na grobu svoga sina da ne

žali što je poginuo, jer zna zašto je poginuo. Da je pao kao četnik, onda bi plakala.«

Mika Utvić, Gračac:

»Više od polovine našeg kotara nalazi se pod neprijateljem. Držanje žena na okupiranom i neokupiranom dijelu kotara vrlo je dobro. Soka Sovilj, iz Kijani na pitanje četnika, otkud pucaju na njih partizani, nije htjela kazati, a Dragica Sovilj, stara 52 godine stalno je u borbi na položaju s puškom protiv četnika. U Gračacu žene ulijevaju četnicima petrolej u brašno. Žene našega kotara nosile su topovsku municiju po snijegu našoj VI. diviziji... 300 žena naučilo je pisati.«

Mica Radoković, Brinje:

»Žene iz našeg sela pošle su na konferenciju, ali su ih ustaše razjurile na prijelazu, i jedva sam se ja probila. Žene Hrvatice žive pod teškim uslovima, ali svejedno rade. Na poziv ustaša da grade bunkere, one nisu htjele, već su im odgovarale: Ne ćemo graditi bunkere, jer znamo da ćete iz njih pucati na naše sinove... One stalno obavještavaju o kretanju neprijatelja i nose letke u ustaške garnizone i proturuju ih na najopasnija mjesta. Jedna je žena predala 3 neprijateljska vojnika partizanima.«

Marija Vukobratović, iz radionice I. ličkog područja:

»Bezbrojni su uspjesi u operativnim jedinicama, a bezbrojni su primjeri uspjeha i naših žena u radionicama. U radionici I. ličkog područja rade Srkinje i Hrvatice zajedno, da bi što više pomogle drugove na položaju. Tako su naše žene pokazale da su spremne za svaki posao. Po tome se vidi da je propala ona kleveta, da su žene samo za kuhinju. Danas one rukovode radionicama, da bi u buduću mogle preuzeti industriju u svoje ruke...«

Mara Hinić, iz Otočca:

»Rad u našem okupiranom kotaru, pao je na žene, i one su se u tim poslovima pokazale hrabre i odlučne. Tako one nose propagadni materijal u neprijateljske garnizone. Neprijatelj je to primijetio i počeo da ubija naše žene. I ovoga je ljeta 5 žena ubijeno na najzvjerskiji način. Nacu Hinić uhvatili su četnici i vezali je za ular. Mučili je, ali nije ništa priznala. Pod batinama je umrla, ali nije rekla, gdje se nalaze drugovi, iako je znala. Miki Srdić četnici su iskopali oči pred njezinom djecom. A jedna omladinka iz Crne Vlasti pjevala je idući na vodu: »Smrt četniku, našem izdajniku, i ustaši, sad su dani naši«. Kada su je četnici doveli u komandu i pitali: zašto to pjeva, ona im je odgovorila: »Ne pjevam samo ja, to pjeva čitav svijet«. Pred strijeljanje uz-

viknula je »Živjeli naši partizani«. Četnici i ustaše tukli su i mučili preko 1200 žena Srpkinja i Hrvatica, ali se ni jedna nije pokolebala, niti što izdala.«

J e k a Č a n k o v i ć, borac II. brigade, 35 divizije:

»Iznijet ću nekoliko primjera iz borbe žena. Napadom neprijatelja na Trnovac istakla se Zorka i Neđa iz gospićkog kotara. One su izašle iz kuće, bacile bombe i ubile dvojicu ustaša. Danicu je uhvatila banda živu ranjenu, ali je ona uspjela da baci bombu i uteče. Anka Vrane izvukla je ranjenog druga s neprijateljskog položaja. Drugarica Milka bacila je bombe među neprijatelje i spasila dva ranjena druga. Božica Radošević ne će da ide na rad u kuhinju, iako je četiri puta ranjena, nego se i dalje s puškom bori. Kunemo se, da ćemo i dalje s puškom u ruci jurišati na neprijatelja. Danas, kada se sprema konačni juriš na neprijatelja, mi žene na fronti, a Vi u pozadini, uložimo sve snage, da ga dotučemo«...

Z o r k a M o m č i l o v i ć, član opć. NOO-a i zdravstvene komisije, kaže:

»Ovdje se iznose veliki uspjesi naše organizacije AFŽ-a i mi smo ponosne da majke naših boraca mogu biti isto takvi heroji. Ja kao pročelnik zdravstvene komisije mogu reći da su žene mnogo pridonijele u sprečavanju zaraznih bolesti. Naši NOO-i i zdravstvene komisije uz pomoć žena uspjeli su likvidirati tifus u našem kotaru.« Ona završava: »Živili NOO-i!«

S o k a H a j d i n o v i ć, iz lapačkog kotara:

»Iako se naš kotar nalazi okupiran godinu i 4 mjeseca, naše žene pokazale su bezbroj herojstava. Duka Karan, koja je bila zatvorena kod četnika, stalno je u zatvoru pisala naše parole. Ona je otkinula bravu i izvela još tri drugarice iz zatvora. Bosa Mandić izvela je 40 domobrana i to preko pruge 10 km daleko. Milka Cvjetičanin i Milica Rašeta, kad su se palile vatre u znak oslobođenja Beograda, privukle su se lišnjaku najvećeg četničkog bandita i zapalile ga. Smilja Popović provlačila se kroz neprijateljsku žicu i radila sa ženama. Vršeći taj posao ranjena je i ostala bez noge. Duka Stanić, i ako ima muža i sina u četnicima, šalje hranu partizanima. Jednog dana su je uhvatili četnici, gdje daje kruh za partizane. Četnici su je tukli, ali ona kaže: »Da sam imala dva kruha, obadva bi im poslala.«

M i l e v a Č u r č i ć, iz gospićkog kotara: »Iz Vrepca ima mnogo heroja, ali evo u zadnje vrijeme ima kod nas i nekoliko dezertera. Mi ćemo se žene trsiti da ne bu-

de ni jednog dezertera. Mi smo išle nekoliko puta trgati prugu i rušiti rampe. Bilo nas je i starijih. Sada su postavili još jednu rampu da ne možemo prelaziti, ali mi se zavjetujemo da ćemo i tu rampu skresati.«

N e v e n a G a l o v i ć, iz socijalnog odjela Kot. NOO-a Udbina: »Kako znamo, dužnost je socijalnog odjela da opskrbi, da se brine o invalidima, o djeci koja su izgubila svoje roditelje, da se brine o onoj sirotinji, koja je opljačkana i popaljena, da se brine za one familije, koje su izgubile svoje sinove. Naši socijalni odjeli i pomoć bili su mali, jer nije bilo mogućnosti. Ali mi možemo zahvaliti našim majkama, koje svestrano pomažu u radu socijalne odjele. Naši socijalni odjeli moraju biti takvi, da sve majke, koje su ostale bez sinova, vide da se za njih brine narodna vlast i pruža im pomoć. Žene ovoga kotara su jednog dana usjekle 400 komada drva za izgradnju bajta za sirotinju. Naše majke nijesu zaboravile ni našu djecu u dječjem- domu i poslale su im 150 malih darova. Mi treba da pomažemo jedni druge.«

M a r a S u d a r, iz gospićkog kotara: »Žene Kule su od prvoga dana u zbjeugu. Serdar Toda izgubila je sina, ali je slavila oslobođenje Beograda pokraj neprijateljskog bunkera. Žene Ostrvice spremile su 300 kvarata žita za našu vojsku.«

S a v a K o v a č je išla bosa ložiti vatru u blizini neprijateljskog bunkera. »Naše žene u VII. ofenzivi išle su za kurire, išle su na vezu, one su sve žrtvovale od sebe. Mi smo se probijale kroz neprijateljske redove, išle smo u neoslobođena sela. Ja sam nosila materijal u neprijateljski garnizon, gazila sam vodu do vrata, noćivala pod podom sobe, u kojoj su bili ustaše.«

J a g a H e ć i m o v i ć iz perušićkog kotara: »Hoću i ja da nešto rečem. Ja sam stara 60 godina. Dala sam sina u borbu. Ne žalim što sam sve izgubila, napustila sam sve svoje i otišla u borbu za slobodu. Živio drug Tito!«

M a r i j a M a j s t o r o v i ć iz propagandne komisije Kotarskog NOO-a Lapac: »Naše žene pokazale su bezbroj primjera u proturivanju našeg materijala, to je najubojitije. oružje u našim rukama. Želila bih da to bude još bolje, da bi se suzbila lažna neprijateljska propaganda.«

S o k a L a z i ć iz Gospića: »Četvero sam dala u borbu. Jedan mi je poginuo. Teško je nositi te rane na srcu što ja nosim. Ali nijesam klonula, iako sam stara. Borit ću se i davati što god budem mogla. Živili naši hrabri p-artizani! Živio nam naš mili drug Tito.«

¹ Treća Okružna konferencija AFŽ za Liku održana je 4. i 5. XI. 1944. u Srednjoj Gori (kotar Udbina). Na konferenciji prisustvovalo je 350 delegata, od toga 40 Hrvatica. Hrvatice iz brinjskog i otočkog kotara nisu mogle doći, jer im je neprijatelj presjekao put.

Politički referat održala je Dara Čudić, a organizacioni Jela Čuk.

U diskusiji, koja je 'bila vrlo živa, sudjelovalo je 70 žena.

U Okružni odbor AFŽ izabrano je 85 žena — 30 Hrvatica i 55 Srпкиnja.

U tom periodu bilo je u NOO-ima Like 100 žena, i to: 34 žene bile su članovi Izvršnih odbora

NOO-a, 11 — članovi kotarskih odbora, 20 — članovi općinskih odbora, 5 — okružnih, a ostale članovi seoskih odbora. U komisijama i raznim odjelima pri NOO-ima radilo je 370 žena.

Od dokumenata o radu ove konferencije redakcija je pronašla samo dio materijala iz diskusije. Međutim, na temelju originalnih materijala, napisale su 1945. g. brošuru »Žene Like bore se, rade i govore« — članice Okružnog odbora AFŽ Like: Stojanka Aralica i Jela Čuk, koju u ovom i slijedećim dokumentima, s nešto proširenim materijalom iz diskusije, donosimo u izvacima. Brošura je izašla u izdanju Glavnog odbora AFŽ Hrvatske početkom 1945. g.

**POZDRAV DELEGATA SA III. OKRUŽNE KONFERENCIJE AFŽ ZA LIKU
OD. 4. XII. 1944. MARŠALU JOSIPU BROZU TITU**

**NAJVEĆEM SINU NAŠIH NARODA PRVOM MARŠALU JUGOSLAVIJE JOSIPU BROZU
TITU**

Nikada naši narodi nijesu pisali tako slavnu istoriju, kao što je pišu danas. Nikada mi žene nijesmo doživjele sretne dane slobode i ravnopravnosti, kao pod tvojim mudrim rukovodstvom, ljubljeni nam vođo.

U ime 50.000 žena Like, koje su sakupljene danas preko nas delegata III. Okružne konferencije **AFŽ** za Liku šaljemo ti borbene pozdrave i čestitamo oslobođenje naše nove prestolnice, našeg lijepog Beograda, iz kojeg će sada upravljati samo naš Nacionalni Komitet.

Živio nam veliki nas Maršale!
Živila slobodna Federativna Demokratska Jugoslavija!
Živio Nacionalni Komitet — jedina prava vlada naših naroda!

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

4. XI. 1944
Delegati III. Okružne konferencije AFŽ za Liku

Dokument 335

ŽENE U OBNOVI I IZGRADNJI ZEMLJE

Članak iz »Žene u borbi«, glasila Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, br. 10, rujan 1944.

Kad je Milka, radnica iz Omiša, završila opći obrazovni kurs, rekla je: »Ne znam gdje će me sada zaposliti. No, svejedno je. Posla ima svagdje — gradimo novu, svoju domovinu!«

Da, posla ima svagdje. Pod najtežim uvjetima, dok narodni borci uništavaju neprijatelja, dok od okupatora čiste našu zemlju, narodna vlast se brine da olakša i poboljša život naroda, da već sada stvori uslove za još bolji život poslije rata. Okupljeni i organizirani u Jedinstvenoj narodnoj oslobodilačkoj fronti, omladina i djeca, žene, starci i starice učestvuju u tome poslu.

Žene su protegle svoju brigu i ljubav sa svoga ognjišta na svoje selo, svoj kraj, svoju domovinu. Jer brige naroda i njihove su brige.

Obnavljajmo porušeno.

Čim je okupator istjeran iz jednog sela, grada ili kraja, počinje odmah sve da se obnavlja, ponovno rađa, ponovno živi. Nakon svake ofenzive na oslobođeni dio Gorskog Kotara, u Drežnici su se pojavljivali novi, svijetli drveni krovovi nad golim zidinama kuća. Pilana je rezala daske, a žene su ih vozile, prenosile, dodavale i zabijale.

— U Baniji dale su žene jednog sela 90 radnih dana kod gradnje i popravka mostova i cesta. Narod Majskog Trtnika i radna četa sela Ravno Rašće na Baniji takmičili su se u radu na pripremanju građe za nove kuće postradalim porodicama i u jednom danu usjekli i priredili 70 bukava. Kod toga se naročito istakla Tonkica Nogić.

Za narod i vojsku — za pobjedu!

Ovoga proljeća odjeknuo je jače nego ikada poziv druga Tita: »Treba obraditi svaki pedalj zemlje!« Narod je shvatio — i žene su shvatile — da se tu radi o narodnom dobru, da o tome ovisi narodni opstanak, prehrana naše vojske i ubrzanje naše pobjede. I zato su se tolikim žarom i dale na posao.

Još pomalo nevješte Milevine ruke pišu okružnicu o organizaciji sjetve. Ona je član okružne sjetvene komisije u okrugu Karlovac. Nije joj lako, ali iskusniji drugovi će već pomoći. I Milevino je djelo, da su u slunjskom kotaru obrađene sve oranice, da na njivi .Srbini i Hrvat jednim plugom oru.

»Naše njive nisu osjetile da su nam muškarci u Narodno-oslobodilačkoj vojsci«, rekla je na konferenciji žena u Moslavini mlada seljanka Sava Svilar iz Grabovnice, majka četvero djece, član Okružnog NOO-a.

Zajedničkim snagama u radnim brigadama

Izgradnja zemlje treba mnogo radne snage. Žene su izvor nove snage.

U čast 8. marta, međunarodnog ženskog dana, 74 žene sela Mogorića u Lici javile su se u radnu četu i tako povećale radnu snagu već postojeće čete.

Motike, plugovi, brane, srpovi, pa i kose, bile su ovoga proljeća i ovoga -ljeta više nego ikada u ženskim rukama. Samo u jednoj općini, u Šamaričkim Brđanima na Baniji, 300 žena okopalo je 30 rali kukuruza i uredilo 2 partizanska vrta. 181 žena općine Javoranj, svrstane u radne jedinice, dale su u toku 2-mjesečnog takmičenja 210 radnih dana. Žene i omladinke Pokuplja, Hrvatice, ovoga su ljeta pomogle u žetvi i svoju srpsku braću na Kordunu. Žene sela Trnovca na Baniji same su se organizirale i 25 njih pomoglo je žeti selu Glinskim Poljanama. Žene sela Škrinjarići u Pokuplju požele su u nedjelju, kad se ostali svijet odmarao, polje svoje bolesne drugarice. Žene udbinske općine u Lici ispalile su u nekoliko dana i dovezle 890 kg uglja za pogon.

Ravnopravne u narodnoj vlasti

»Preuzmimo sav rad u pozadini, — mi smo žene sposobne za to — a muškarci neka idu u vojsku«, uskliknula je Jana Mioko-

vić iz Jamničke Gorice na II. okružnoj konferenciji antifašistkinja Pokuplja, A pljeskom tisuću ruku prisutne žene i omladinke potvrdile su svoju spremnost za to. Hiljadama primjera žene širom Hrvatske dokazale su i djelima da to mogu.

Danas više gotovo i nema NOO-a, u kojem ne bi bilo žena, pa i u gradovima, i na neoslobođenom području. U samom gradu Splitu ima 11 žena u gradskom NOO-u, a u njegovim odsjecima 139. U Lici su u svim seoskim NOO-ima žene, a ponegdje i u većini. U Slavoniji u općini Rogolji, kotar Pakrac, ima samo jedno selo, gdje nema žene u NOO-u.

U Širokoj Kuli kraj Gospića ima u NOO-ima tri žene pored dva druga. To je jedan od najboljih odbora u čitavom kotaru, ma da radi pod najtežim uslovima. Selo je opljačkano i popaljeno, po zgarištima je već trava porasla, narod živi u šumi, u zbjegu. Dok Anka u zbjegu pod bukvom rješava odborske stvari, drže je za suknju dvoje najmlade djece. U Ostrvici su svi glasali za Jekicu, a njena svekrva s ponosom priča kako ima snahu u NOO-u.

Vodimo brigu o potrebama naroda

»Noćas je stigla depeša, da je došla prva partija izbjeglica iz Like i Korduna, na prehranu. Idem da organiziram njihov doček. Treba ih nahraniti, razušiti, odvojiti zdrave od bolesnih, smjestiti ih« — tako se materinski brine Draga, član socijalnog odjela Okružnog NOO-a.

»Naša djeca su naša uzdanica. Mi moramo sve dati za našu djecu. Zato idem u Baniju, treba otvarati još dječjih domova«, kaže ozbiljno mala Dara i odlazi da traži mjesto, gdje će »njen« NOO podići dječji dom.

»Epidemija pjegavca je suzbijena. Osim 56 slučajeva koje sam zatekla, nije se javilo ni jedno novo oboljenje«, javlja Bonka, mlada liječnica, koja je sa 5 partizanskih buradi s vrijednim bolničarkama Sokom i Dragom u šumi, u ofenzivi, po kiši i blatu preko gležanja, zimus u Gorskom Kotaru udarnički radila. Stotine života je time bilo spašeno.

»Ne ću se vratiti kući, u svoj odbor, ako ne završim zdravstveni kurs s odličnim uspjehom« — uskliknula je Bara iz okoline Slunja. I položila je ispit s odličnim uspjehom. A tri dana kasnije dolazi: »Dajte mi napismeno, da mi u radionici naprave »partizansko bure« — bačvu sam već nabavila. Ne će tifus u moje selo,, dok sam ja odbor-nica.«

»Na našem sektoru ima oko 70 škola. Obišla sam ih sve«, izvještava na sjednici

Zora, prosvjetni referent. Nije svagdje kako treba, ali radit ćemo ... Naše škole moraju biti nove, moraju odgajati nove ljude. Moramo sprovesti nov duh, duh discipline i drugarstva, autoriteta osnovanog na povjerenju.«

Čuvamo sigurnost naših sela

Na poticaj drugarice Mare Žugaj zaključile su žene sela Gornjeg Taborišta na Baniji na svom sastanku, da drže stražu i danju i noću na obali rijeke Kupe, jer je opazeno da se onuda prebacuju noću ustaše. One su shvatile da i one mogu i treba da dadu pomoć u tome.

Žene kotara Dvor u toku 2-mjesečnog takmičenja pred proslavu trogodišnjice ustanka uz ostalo legitimirale su 4.465 prolaznika.

Čuvamo i volimo našu narodnu vlast.

Jedan odbornik na Kordunu pogriješio je. Izgrao je povjerenje naroda, pa odgovara pred narodnim sudom. Lijepo, ozbiljno lice Ljubino, člana suda, posmatra ga, a glas zvuči strogo, ali uvjerljivo: »Druže, ne možemo mi tako! Nas je narod izabrao, mi smo njemu i odgovorni!«

U Istri je predsjednik jednog seoskog NOO-a po nalogu općinskog NOO-a tražio od žena da idu u žetvu, a istovremeno ih strašio da bi mogao doći neprijatelj i avioni. One su ipak otišle žeti, ali su predsjednika optužile na seoskom sastanku i — selo ga je smijenilo.

Tako su ove žene i tisuće drugih shvatile odluke III. zasjedanja ZAVNOH-a. Kroz svoj rad, na svom vlastitom iskustvu, stekle su saznanje, da je ova nova država, koja se rađa i izgrađuje, zaista njihova država i njihova vlast. Zato su tisuće žena potpisivale pozdrave AVNOJ-u, ZAVNOH-u i Nacionalnom komitetu. Zato su žene Istre sa svoje Oblasne konferenciju poručile dru-

gu Titu : »Mi veselo pripoznamo Nacionalni komitet i naš ZAVNOH.« A 40-godišnja Milka Ljiljak iz Gornjeg Žirovca, majka troje djece, koja je za mjesec dana naučila čitati i pisati, kao svoju prvu vježbu prepisala je u bilježnicu sve odluke **III.** zasjedanja ZAVNOH-a. »Mi znamo sve odluke napamet, samo ih ne znamo po redu«, rekle su žene Like.

Osposobljavamo se za nove dužnosti

Prvi puta narodna vlast pruža ženama mogućnost da ni one ne ostanu slijepe kod zdravih očiju. To je i njihova živa želja.

»Vi ćete zgriješiti, ako me ne naučite čitati i pisati«, rekla je jedna -Slavonka. A Milka, mala radnica iz Omiša, uskliknula je na završetku obrazovnog kursa: »Mislila sam da nije potrebno ništa znati o Šekspiru, a sad bih ga čitala svaki dan! Bez povijesti se uopće ne može, a tek bez matematike!«

Ovako, učeći na zajedničkom radu, obogaćujući svoje znanje novim općim i stručnim obrazovanjem, žene Hrvatske se pripremaju da uzmu učešća i u onome, što će doći sutra, što neposredno stoji pred nama, kad čitava naša zemlja bude potpuno oslobođena, a to je: brz i nesmetan ekonomski, kulturni, prosvjetni i t. d. razvitak naše zemlje. Lijepo je to razumjela i u zidnim novinama napisala bolničarka jedne dalmatinske bolnice :

»Radeći ovdje u bolnici bilo kao kuharica, pomoćnica u kuhinji, pralja, ekonom, politički komesar, mi žene dajemo svoj udio u kuhinji naše mlade države, koja se iz krvi rađa. Mi danas ovdje učimo, kako bi sutra što bolje mogle ispuniti zadatak, koji se pred nas postavlja, zadatak podizanja higijenskog i zdravstvenog nivoa naših zapuštenih krajeva, naše porušene zemlje. Ispunjavajući svakodnevno svoj posao-, mi najbolje doprinosimo izgradnji slobodne Hrvatske u federativnoj Jugoslaviji.«

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG ODBORA AFŽ ZA LIKU OD 9. XI. 1944. GLAVNOM ODBORU AFŽ HRVATSKE O REZULTATIMA PREDKONGRESNOG TAKMIČENJA

SEKRETARIJAT OKRUŽNOG ODBORA AFŽ
ZA LIKU 1944.

Glavnom odboru AFŽ za Hrvatsku

Drage drugarice

Šaljemo vam rezultate predkongresnog takmičenja.

1. Održano 8.000 užih i širih političkih sastanaka žena (u ovu cifru ubrajamo i male sastančiće održane na okupiranom teritoriju, na kojima je prisustvovalo 8 do 10 žena). Na sastancima je prisustvovalo 40.000 žena, koje su sve upoznate sa kongresom.

2. Sa odlukama AVNOJ-a i ZAVNOH-a upoznato je 25.000 žena.

3. Izvedeno iz redova domobrana 2:000, iz redova četnika 25, i poslano 300 dezertera natrag u jedinice.

4. Žene su pomogle sagraditi 500 bajti.

5. Izvršeno 60 što većih, što manjih posjeta na položaj i u bolnicu. Od toga su izvršene 4 kotarske, među kojima najveća i najljepša je bila kotarska posjeta žena Udbine, u kojoj je učestvovalo 500 žena, a odnijele su odjednom 9.000 kg. hrane.

6. Naučilo čitati i pisati 60 žena.

7. Na neoslobođeni teritorij kao i gradove poslano 110 pisama u vezi sa prvim kongresom.

8. Ispisano 180 parola u vezi sa prvim kongresom.

9. Na oslobođenom teritoriju sklonjeno 95% žita, koje su većinom žene sklonile. Na neoslobođenom sklonjeno 10.000 kvarata žita.

10. Opleteno i poslano 35 Diviziji 300 pari čarapa, 20 pršnjaka, 100 pari rukavica i 10 pari šlapa.

Žene kotara Udbine poslale su u dječji dom na Kordunu za djecu, iz Like 75 pari čarapa, 34 para cokalja i 2 prslučića.

U ovom takmičenju najviše uspjeha je postigla organizacija žena kotara Udbine.

Šaljemo vam također i podatke, koji su vam potrebni za kongres. U NOP imamo obuhvaćenih preko 50.000 žena. U NOO-ima

imamo 100 žena članova NOO-a, od koga tri intelektualke, ostalo sve seljanke, 10 Hrvatica, 90 Srпкиnja; 35 su članovi izvršnog odbora, ostale članovi plenuma. 11 su članovi kotarskog odbora, 20 su članovi općinskog odbora, ostale su seoskih i 5 su članovi okružnog NOO-a.

U ustanovama radi 123 drugarice. Od toga sedam radi u kancelariji kao pisarice,, a ostale su kuharice. 24 su Hrvatice, a ostale Srпкиnje. Sve su seljanke. U komisijama, i odjelima pri NOO-ima imamo 370 drugarica. Tokom NOB održato 40 analfabetskih tečajeva, na kojima je naučilo čitati i pisati 550 žena. U radnim i diverzantskim grupama i četama učestvuje 15.000 žena.

Šaljemo vam, sve listove »Ličke žene u borbi« za izložbu na kongresu. Isto tako šaljemo vam i zapisnik sa naše III. okružne konferencije žena Like.

4 i 5 XI. održale smo našu III. okružnu konferenciju AFŽ za Liku. Delegata na konferenciji je bilo 350. Od toga bilo je 40» Hrvatica. Hrvatice iz otočackog i brinjskog kotara nisu sve bile stigle, jer im je neprijatelj presjekao put.

Konferencija je bila dobro pripremljena i dobro je uspjela. Oduševljenje žena je bilo» ogromno. Diskusija je bila vrlo živa, i u diskusiji je učestvovalo preko 70 žena, od kojih većina starije žene.

Oduševljenje žena za kongres je ogromno.

U okružni odbor izabrano je 85 žena, od kojih 30 Hrvatica, a ostalo Srпкиnje. Iz redova vojske izabrane su 4 drugarice borci u okružni odbor.

Drage drugarice, molimo vas da nam javite što ranije za Kongres, kako bi mogle delegate što bolje pripremiti i sakupiti ih.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Drugarski pozdrav::
Stojanka¹

¹ Stojanka Aralica.

0 IZGRADNJI POPALJENIH KRAJEVA

Članak Kade Sremec iz »Žene u borbi«, glasila Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, br. 11, studeni 1944.

DO ZIME MORA BITI SVATKO POD KROVOM

Što se više bližila zima, to su bivale sve teže brige žena na Kordunu.

»Dok je sunce sjalo, moglo se i bez krova. Naložiš vatru na zemlji, a spavaš pod jabukom ili plasnicom. Ali kiša, kiša je naša najveća nevolja. Podigli smo malo krova iznad zemlje, pokrili ga koječim, ali od nje, od kiše, ne možeš se sakriti. Plazi, prokapljuje, kvasi. Ne znaš što bi sklanjala — golu djecu, što zebu, ili ono malo pšenice i kukuruza — ta i tome treba krov.«

»A zar se može i smije i na blašče zaboraviti?«

»Bilo je nekad krova, ali što ćeš, sve spališe zlotvori. Ostala mjesto sela samo zgarista ko crne rane ...«

»Ljudi nemamo da rade, što je kod kuće, to je staro ili nejako. Nemamo majstora, nemamo kola, nemamo alata, nemamo dasaka. Pa kako ne bi s brigom gledali na zimu. Tko će nam pomoći?«

Usred tih najvećih briga i crnih misli zareda pobjeda za pobjedom. Crvena je Armija stigla u našu zemlju, ustanak se rasplamsao po čitavoj zemlji, i svačije se srce puni radošću, da ova zima ne će biti kao dosadašnje. Ne će više nitko paliti ono, što se teškom mukom sagradi. Kordunom odjekuje pjesma :

»Složno selo samo sebi nove dvore gradi!«

Odgovara pjesma zabrinutima i kaže, da nove dvore, sretnu budućnost gradi jedino sloga čitavog sela. Ujedinivši snage čitavog naroda, zbrisat ćemo gadne tragove fašističkih sločinaca.

Prije dva mjeseca Kordun je zabrinuto brojio koliko kućica treba za zimu podići onima, koji nemaju baš nikakvog krova nad glavom. Nabrojeno je 2614. Danas stoji što gotovih, što u gradnji, više od hiljadu kućica. Tko ih je sagradio?

Složan narod.

Kordun je započeo da diže prve krovove.

Pod vodstvom Okružnog narodno-oslobodilačkog odbora formirani su građevni odbori, koji rukovode poslom.

Jedinstvena narodno-oslobodilačka fronta okuplja na rad svaku ruku, koja može čime bilo da pomogne. 55 žena sela Crnog Potoka sjekle su u šumi trupce tri dana. Žene

Kordunskog Ljeskovca sasjekle su pruća i oplele sto i osam kukuruzana. U selu Lapovcu žene su same uzele sjekire u ruke i gradile kućice. Drugarica Jelica Stanojević iz sela Čremušnice, uz pomoć nekoliko žena, sagradila je sedam svinjaca. Žene sela Pecke nasjekle su 200 trupaca. Žene Vojišnice i Krstinje pale krečane, za koje su same donijele materijal.

Hrvati nastoje, da njihova sela pomognu u gradnji kućica popaljenim srpskim selima. Hrvatska sela općine Topusko izgradit će 60 kuća. Hrvatice u selu Gredanima sagradile su uz pomoć nekoliko ljudi 4 kuće za srpska sela.

Omladina stvara radne čete, da se radom bori protiv gadnih tragova fašizma, koje unakazuju našu zemlju.

Dižu se nove pilane. Kolari i kovači će popraviti pokvareno da i ono malo kola, što ih još imamo, obavi najnužnije poslove. Nepopaljeno selo Lučica obvezalo se, da će; svojim kolima prevesti 20 praznih kuća i sagraditi ih ponovo u općini Bović.

Naša Narodno-oslobodilačka vojska pozvala je Kordunu u pomoć radne ruke, pa iz, Žumberka, Pokuplja, Krajine stižu tesari, zidari oboružani svim potrebnim alatom, da pomognu braći Srbima dizati krov nad glavom.

Spretne ruke i domišljate glave nije zbulilo ni to, što nema čavala, čelična žica od starih pera i drenovi klinovi dobro ih nadomještaju. Cijepane oblice pokrivaju tavanicu baš kao i daske.

Sloga čitavog naroda gradi po Kordunu bajtice, vjesnice velike obnove. Do zime mora biti svatko pod krovom. A za koju godinu bajte će se pretvoriti u divna sela.¹

¹ Približni broj uništenih zgrada u Lici, Kordunu, Baniji, Pokuplju, Hrvatskom Zagorju, u jednom dijelu zagrebačkog okruga i u Slavoniji, bez osječkog okruga, oznosi: 90.000 stambenih i gospodarskih zgrada, 1.000 zgrada, u kojima su bile javne ustanove i oko 350 industrijskih poduzeća. Osim toga, u Dalmaciji je razoreno i spaljeno 17.500 raznih zgrada. Da bi se pomoglo stanovništvu, počelo se podizati privremene nastambe — bajte. U Lici podignuto je bilo do svibnja 1944. g. 2.500, a na Kordunu 6.000 novih bajti. Da bi se zadovoljile potrebe građevnog materijala, stavljeno je u pogon više pilana i ciglana.

III. OKRUŽNA KONFERENCIJA AFŽ BANIJE ODRŽANA U GLINI 11. i 12. XI. 1944.

IZ POLITIČKOG REFERATA¹

. . . Borba potlačenih naroda pokrenula je u borbu i ogromne snage žena, koje žele da svojom borbom dokrajče nesnosno robovanje. Žene Jugoslavije stavljaju se u red onih žena, koje su od prvog dana uzele aktivnog učešća u borbi protiv zajedničkog neprijatelja naroda i pridonijele mnogo u jačanju NOP. U toj borbi žene Banije nisu zaostajale. One već tri godine zajedno sa svojim sinovima, braćom i muževima učestvuju u NOP.

Razvitak događaja u svijetu i u našoj zemlji utjecao je na razvitak situacije na našoj Baniji. Uspjesi Antifašističkog bloka pojačali su mobilizaciju u NOV i aktivizirale su veći dio onih, koji su stajali po strani i kolebali se.

Težište mobilizacije bilo je u hrvatskim selima, gdje u prvo vrijeme zbog slabog poznavanja linije naše borbe, a i zbog djelovanja neprijateljskih elemenata, nije bilo naročitih uspjeha. Međutim, od zadnje konferencije do danas, situacija u hrvatskim selima se u mnogome izmijenila. Oslobođenje Gline omogućilo nam je da se posveti više pažnje tim selima. Rezultati se vide danas na konferenciji, na kojoj oko sto delegata iz hrvatskih sela predstavlja žene Hrvatice na Baniji, dok na prošloj konferenciji bilo ih je svega 15.

Neprijateljski elementi u tim selima hoće da prikažu našu borbu kao borbu za komunizam ili velikosrpsku. Odluke II. zasjedanja AVNOJ-a i III. zasjedanja ZAVNOH-a najjači su dokaz koliko su te njihove parole lažne i čemu one vode. Dabome da takove laži ustaških i Mačekovih agenata nisu nailazile na masovnu podršku hrvatskog naroda, ali je ipak bio jedan dio, koji je otišao u neprijateljska uporišta. Hrvati, koji se bore u našoj VII. Udarnoj diviziji, najbolji su dokaz, kojim je putem pošao poštenu hrvatski narod Banije.

Mobilizacija u -srpskim selima uspješno se sprovadala naročito na kostajničkom kotaru, gdje se u kratko vrijeme iz male udarne četice razvio odred, čime je propala posljednja nada četničkih agenata, da narod koštajničkog kotara odvede na put izdaje. Raspadanjem četnika u cijeloj našoj zemlji, a naročito u Srbiji, došli su četnički agenti

iz Beograda ovamo s namjerom da na Baniji organiziraju četnike, da time razbiju jedinstvo srpskog i hrvatskog naroda i na taj način oslabe pokret. Težište njihovog djelovanja bilo je najprije na kostajničkom i petrinjskom kotaru, jer su im sjedišta bila u Sunji i Kostajnici. Oni su uspjeli da okupe oko sebe sav ološ, pijanice i pljačkaše i jedan manji broj onih, koji su nasjeli njihovim lažima. Oni su sebe nazivali srpskom' zaštitom. Brzo je narod upoznao srpsku zaštitu na djelu, i to u raznim pljačkaškim pohodima na naša sela zajedno sa Čerkezima, Švabama i ustašama. Oni su postali najbolji vodiči neprijatelju u akcijama na naš narod. Takozvanu srpsku zaštitu dobro su osjetila ona sela, koja su danas zgarišta, a u čijem paljenju su sudjelovali četnici, kao na primjer Lovća, Umetići, i t. d. Oni su pridonijeli u obeščaćenju naših žena i djevojaka od strane Čerkeza. Pitamo se onda, da li su izrodi srpskog naroda sa takvim svojim postupkom mogli imati masovnu podršku naroda Banije. Jasno je da nisu. Bilo je čak i pojedinih naših antifašistkinja, koje su nasjedale njihovim parolama, u kojima su se oni najviše hvatali za srpstvo. Oni govore: »mi se borimo za kralja i otadžbinu, uz nas su Amerika i Engleska, oni šalju nama pomoć, partizani u vojsku primaju ustaše; ova borba je velikohrvatska, koja dovodi u opasnost srpstvo«. Cilj im je bio uvjeriti narod Banije, da je ova borba uzaludna, da Saveznici ne priznaju naš pokret, da mi ne ćemo odlučivati o svojoj sudbini itd. Kako Saveznici poštuju naš pokret, najbolji nam je dokaz traženje SSSR-a od našeg Nac. komiteta za dozvolu ulaska Crvene Armije u našu zemlju, sastanak Tita i čerčila i pomoć, koju nam svakodnevno šalju naši Saveznici. S jedne strane sa svojim djelima, koja su ih potpuno raskrinkala kao izdajice u očima našega naroda, a s druge strane pod udarcima naše NOV, oni su ubrzo izgubili podršku kod onih, koji su im nasjeli zbog neobavještenosti, i njihovi se redovi počeli ubrzo raspadati. Danas ostatak tih bandita bacilo se u pozadinu s namjerom da ubijaju aktiviste NOP. Tada su oni govorili: »Mi ne ubijamo Srbe, nego samo Hrvate«. Žrtve u Blinji, Vukoševcu i Matijevićima jasno govore koga oni ubijaju — sva-

Mira Bjelajac, Seka Marković-Dupalo, Vanda Tompa-Kreačić, Vera Marković-Krunić i Savka Haluza

kog poštenog čovjeka, bio on Srbin ili Hrvat. Takovi njihovi postupci još su više raspirili mržnju našeg naroda prema njima. Žene antifašistkinje vodile su od prvoga dana borbu protiv njih. Ima niz primjera iz kostajničkog i petrinjskog kotara, gdje su im žene u lice govorile, da su srpske ustaše i izdajice. Žene Šamaričkih Brdana, čim su primjetile kretanje četnika u njihovoj okolini, zaključile su na svojim sastancima da ni jedna žena ne smije da daje hrane četnicima, i da se otkrivaju njihovi letači. Mora se nažalost podvući i to da ima žena, koje im služe, samo jasno mali broj. Iako četništvo kod nas danas ne predstavlja neku veliku opasnost, ono još uvijek nije u potpunosti likvidirano. Zato naša budućnost, naša borba protiv njih treba da bude još jača i sa više mržnje. Mi žene u borbi protiv četnika možemo najviše doprinijeti.

Pored četništva bio je kod nas problem i dezerterstvo, naročito poslije VI. ofenzive. Naše antifašistkinje aktivno su učestvovala u razbijanju dezertera. Bilo je i takovih, ko-

je su na dezertere gledale sa sažaljenjem »eto pobjegao je, siromah, da spasi glavu«, a nisu vidjele to, da je dezerterstvo put, koji vodi izdaji, i da treba oštro da se borimo protiv njega.

Neprijatelj preko švercerki pokušao je pojačati svoju ustašku i četničku špijunažu. Iako se u izvjesnoj mjeri uspio spriječiti šverc, ipak on još postoji na svim kotarevima, a nosioc šverca su žene. Pitanje soli i obuča je zaista problem, koji se vrlo teško rješava danas, u vrijeme rata, ali problem, kojega ni šverc ne može da riješi, jer šverc omogućava neprijatelju da znatno otežava našu borbu i produžava samo naše patnje.

Sve probleme, naša Antifašistička fronta, rješava u zajednici sa čitavim narodom kao sastavni dio JNOF-a. Pred nas, kao i pred JNOF, postavljaju se zadaci, koji treba da riješe sve probleme narodnog života, a za čije uspješno rješenje mi treba da okupimo i aktiviziramo sve žene, kako Srpkinje tako i Hrvatice. Pružiti svu pomoć našim NOO-ima u rješavanju svih zadataka, a na-

ročito u mobilizaciji svih sposobnih za voj-
sku i u borbi protiv domaćih izdajica. Što
će biti više brigada i divizija, što će biti vi-
še oružja u našim rukama, to će biti jača
garancija, da će tekovine naše borbe biti
sačuvane, ne samo sačuvane, nego prošire-
ne i učvršćene.

Pobjede naše NOV, pobjede Crvene Ar-
mije i naših Saveznika, treba da nam još vi-
še dadu poleta u našoj borbi, u našem radu,
koji vodi samo jednome cilju, a to je izvoje-
vati slobodu i izgraditi našu novu domovi-
nu. Da bi to ostvarile što prije, da bi što
više pridonijele u izgradnji naše domovine
i završile uspješno borbu protiv izroda srp-
skog i hrvatskog naroda, koji hoće da to
ometu, potrebno je čvrsto jedinstvo srpskih
i hrvatskih žena. Da smo mi ostvarile jedin-
stvo srpskih i hrvatskih žena Banije, dokaz
nam je ova konferencija. To jedinstvo,
stvoreno u borbi i radu, treba još više da
produbimo i učvrstimo.

¹ Politički referat na konferenciji održala je Mil-
ka Vranešević a organizacioni referat Vera Mara-
ković-Krunić. Konferenciji je u ime Glavnog od-
bora AFŽ Hrvatske prisustvovala Nada Sremec.

IZ DISKUSIJE O POLITIČKOM I ORGANIZACIONOM REFERATU

Stenografske bilješke

Sava Malivuk: »Mi smo na našem
kotaru prikazali konkretne primjere četnika i
njihovih zločina, mi smo uspjele da mase
žena osuđuju četnike i da nisu pod njihovim
utjecajem. Na našem kotaru, na primjer, u
selu Dobretinu, gdje su naše drugarice sa-
me raskrinkavale četnike na konkretnim pri-
mjerima i ja sam drugima, koji nisu dola-
zili na naše sastanke, govorila, i postigli
smo lijepее rezultate, tako da su pomagale
našim drugovima, da su pobili te bandite.
Tako isto na općini Dvor, kada je banda
upala, nisu mogle dozvoliti da naši drugovi
sami idu, nego su išle u izvidnicu, da naši
drugovi ne bi iznenada naišli na četnike. I
danas ih sve žene osuđuju više nego itko
drugi« .. .

Vujana Babić: »Kad je bila Druga
muslimanska brigada na Kostajničkom ko-
taru, mi smo izvršili posao sa velikom vo-
ljom i radošću; bilo nas je 20 žena, i oni su
nas dočekali radosni i veseli u selu Mečen-
čanima. Sutradan smo dobili pohvalu preko
naše općine. Mi danas vidimo našu snagu
u našem jedinstvu.«

Kata Vuga: »I ja bih nešto rekla
protiv četnika na kostajničkom kotaru. U
kostajničkom kotaru bilo je najviše četnika,

i najviše su terorisali. Nijemci su uvijek do-
lazili sa četnicima u Trokut, ali čim su se
Nijemci iz Trokuta povukli, žene su raskrin-
kavale četnike i tjerale ih iz sela. Četnici su
ti, koji su vodili Nijemce, i što je ostalo iza
Nijemaca boljega, oni su odveli. Što Nijem-
ci i ustaše nisu popalili, četnici su popalili.
Kada smo došli kući, nismo našli ni motike
ni kolca, a kamoli kuću. Oni su prešli preko
pruge u naše dvije općine, ali nismo dale na-
šim selima da ih prime. .. .«

Dragica Papić iz kotara Dvor, opć..
Gage. »Ja želim da kažem kako naš narod ne
vjeruje, šta su četnici, dok ne dođu bliže i
ne vide njihova zla. Dok su se četnici ba-
vili u Bosni i Lici, oni su zamišljali, da su
to pravi Srbi, a sada, kada su prišli bliže
nas i vidjeli što su četnici kod nas učinili,
oni to vide svojim očima. Sada su četnici'
postali mrski našem narodu, da ih ne mogu
ni očima više vidjeti. Baš jednu drugaricu,
koja je iz sela Matijevića, jedan četnik, koji
je bio 2 godine u partizanima, izmučio ju je
na razne načine i mrcvario, dok nije dušu.
ispustila. Naš je narod uvidio da su to pravi
krvnici i srpskog i drugih naroda. Kada su
prošli puta bili prema Bešlincu, vidjeli smo
kako su popalili sela Trgove i Bešlinac i!
baš Srbi izdajnici — izrodi srpskog naroda,,
pokazivali su put Švabama. I nisu Trgovi po-
paljeni, sve dok nisu prošli srpski četnici.«;

Kata Gaškorić: »Drugarice! Mi žene
sa općine Stankovac možemo reći, da smo
sve aktivne u radu i radimo koliko se više
dati može, ali ipak priznajem, da su naše
sestre Srkinje više doprinijele u borbi ne-
go mi. Zato što su pomagale našu borbu od!
prvih dana i što su svoje najmilije u našu
vojsku dale, a što je neprijatelj kod nas.
uspio da mobiliše u svoju vojsku, ali od
prije godinu dana uspjele su naše majke i
sestre da mnoge povrate od neprijatelja i!
povrate u našu vojsku. Mi znamo, kako smo
prije za vrijeme Jugoslavije bili robovi, ü
bile smo mnoge nepismene, jer se za nas
nije nitko brinuo ni trsio. Mi znamo da je
to bilo djelo onih bivših protunarodnih
vlada.«

Kata Kreštalica iz Maje. »Na našoj'
općini Maji ima ih, koji ubacuju parole Ma-
če,kove klike, ali našim radom mi to brzo-
raskrinkavamo, iako ne možemo pronaći
one, koji ubacuju te parole. Oni bi htjeli"
s tim parolama da razjedine srpski i hrvatski!
narod. U samoj općini Maji na mobilizaciju
žene se ne ljute i rado šalju svoje sinove u
NOV. Ima još nekih, koji se opiru, ali mi
našim radom postizavamo uspjehe, mi treba
da ih pomognemo, i oni se popravljaju. U
mome selu ima 50 partizana u NOV. Sada
je u posjetima 4. brigade bilo 12 kola da-

rova. Išli su svi redom. Bilo je 13 pečenica, preko 100 komada živadi, pogača itd. Samo selo Joševica, kada je banda nailazila, išlo je na položaj našoj vojsci, pa iako je iza njihovih glava pucalo, žene su nosile jelo na položaj.«

D u s t a Č e r k o v s k i : (drugarica iz vojske) »Pokušat ću da vam iznesem život i rad drugarica u vojsci. Moja brigada je četvrta, to je najmlađa brigada u 7. udarnoj diviziji. Vama, ženama sa Banije, poznat je put, koji je prošla 7. divizija, onaj historijski put kroz Crnu Goru i Sandžak. Kada su se borci nakon ofanzive i teških, krvavih borbi vraćali natrag na Baniju, pričali su, kako su bili dočekani, kako ih je dočekao cijeli narod, a naročito žene sa Banije. Rame uz rame sa svojim drugovima išle su drugarice i prošle taj put. Išle su kao borci, bolničarke, kao vojni i politički rukovodioci. Naročito su se istakle bolničarke, koje su pratile i njegovale tolike ranjenike i tifusare, i često žrtvovale svoj život da spasu ranjenike. Mnoga su očeličene, proživjevši teške patnje prošle cijeli put i vratile se.

Pokušat ću ukratko da iznesem život i rad nas boraca iz naše brigade, koje se isto tako borimo sa puškom kao i naši drugovi. Ima drugarica koje su se istakle u borbi kao odlični, izdržljivi i hrabri borci. Puškomitraljezac Jovanka, jurišala je na bunkere sa svojom četom i za pokazanu hrabrost — pohvaljena. Bolničarka Marija Funk — pokazala je spremnost i junaštvo naših bolničarki, koje shvaćaju svoju dužnost — ranjenike izvući pod svaku cijenu. Nakon borbe, kada se već po naređenju bataljon povukao sa položaja ostala je na bojištu sa ranjenikom, te ga je polako pužući uspjela izvući, izlažući se opasnosti da i ona bude ranjena ili da sa ranjenikom bude zarobljena. Nije mislila na sebe, nego kao što bi to uvijek svaka naša žena uradila — nije dozvolila da ranjenik bude zarobljen od neprijatelja.

Takvih primjera mogla bih navoditi bezbroj. To zapravo i nisu primjeri, nego naša svakidašnja stvarnost. Nemojte misliti da drugarice zaostaju za svojim drugovima. Nikada. Jedino u našoj vojsci ima žena mogućnosti da razvije svoje sposobnosti, da bude ravnopravna u pravima, da ispunjava zdušno svoje dužnosti, a ipak da ostane žena. Iako je žena u borbi, ona ništa nije izgubila od svoje ženskosti.

U kulturno-prosvjetnom radu isto smo na prvom mjestu. Kada smo u stroju, prve povedemo pjesmu, kada smo u bazi organiziramo pomoću AFŽ-a u selu pranje rublja. Želimo da drugovi u svom teškom životu osjete da ima netko tko se brine za njih, da su to žene-, koje su ne samo borci, nego i

žene koje žele da im zajedničku borbu olakšaju.

Svijesne smo zašto se borimo i prava koja smo postigli ne ćemo ispustiti. Znamo da će uskoro sinuti dan slobode za cijelu Jugoslaviju. Taj dan dočekat ćemo vedra čela, pošto smo postigli sva politička prava i mi ćemo dokazati da ne ćemo povratka na staro, da hoćemo novu, demokratsku, federativnu Jugoslaviju, i da ćemo odgajati djecu, koja više nikada ne će biti robovi tuđina.«

S o k a V u k i ć : »Moj je drug bio u vojsci i on je za vrijeme, kada su se četnici približili, došao kući. I njega su tražili da pređe k njima. I on je mene pitao, šta da radi. Ja sam mu rekla: Ti ako misliš da ideš u četnike, ja idem u partizane i vodim dijete sobom. On veli da je teško sada, da je ofenziva, bila je tada 6 ofenziva; a moraš kuću svoju da napustiš i krenuti u zimu. Ja sam mu rekla da ću sve preživjeti samo da ti ne ideš na stranu četnika. Tako bi trebala svaka žena, svaka majka, da kaže, i tada ne bi se četnici pojavili na Baniji. Ja sam s njim otišla, i kada je trebalo ja sam mu pomagala.«

J u l i k a A k i k ; »Naše žene, sve koliko nas ima, idu u Zrinjska polja, i radimo i dan i noć, premda neprijatelj ubacuje razne parole. Ima jedna žena, koja je jako ožalošćena, imala je jednog sina, koga su Zrinjani ubili. Sada ona ide da radi na tim poljima i kaže: »Ja idem da osvetim moga sina.«

S a v a R a d o v i ć , borac : »Bila sam 14 god. udata i živjela sam sa svojim mužem i loše i dobro. Kada je položaj loš, i naš narod nije bio siguran, on je otišao neprijatelju. Jednog dana došao je u selo, dok je neprijatelj palio, i doveo 12 ustaša. Poklao je svoju majku, brata, snahu, dvoje djece od 5 i 8 godina i to je tako ostalo. Ja i moje dvoje djece ostali smo kod kuće. On je došao po noći i zapalio svijetlo. Spremao je nož da me kolje. U kući su bili kći od 14 i sin od 6 godina. Ja sam ga molila da me odvede u šumu i da me tamo zakolje, da ne bi čula jauk djeca. Odveo me u šumu, i kada smo došli u šumu, čula sam još jauk moje djece. On je mene prevalio i htjeo da me preko, lje govoreći mi: »Vidiš da ću te noćas zaklati.« »Kolji, smeće ustaško, odgovorila sam mu, »imam dva brata, svi su naša braća, osvetiće me.« Tada zgrabim karabin, i borili smo se od 10 sati na večer do 4 sata izjutra. Ja sam uspjela oteti od njega i karabin i fišeklije i municiju, pa sam odnijela u komandu mjesta Trmušnjak. Svim vojnicima, koji su tamo bili, to je poznato. Ostala sam u komandi mjesta da me ne uhvate ona pokvarena gospoda četnici.

I tako ja dođem u drugu četvrtu prvi bataljon III. brigade i ja se nalazim uz moju braću i idem na bunker i ranjena sam bila kao borac...»

Drugarica Vuja sinović: »Mi žene Gline sretne smo, da se naša III. okružna konferencija AFŽ Banije održala kod nas. Mi smo sretne, jer vidimo kolike naše žene prevalile su jako teške i tegobne putove da dođu k nama da se spasimo. Mi, žene Gline, želimo vam dobro došle k nama. Ja bi rekla par crtica o našem životu od prije kako su nam ustaše došli u Glinu. Kada je neprijatelj došao u Glinu, bio je naš život veoma težak. Ja sam Hrvatica, udala sam se za Srbina i ubili su moga muža. Još prije su neke žene iz Gline vikale zašto sam se ja udala za Srbina. Priznala sam da je to radi toga, što još od nekada, kad sam bila u školi, mi smo već onda htjeli da se složimo između sebe, Srbi i Hrvati. Ali to nije bilo moguće, jer je kod nas bila jaka frankovačka klika, koja se već onda u školama našim duboko osjećala i kao djecu odstranjivali su jedne od drugih. Ja sam se miješala među drugarice Srkinje. Osjećala sam za taj narod, koji je bio uvijek tlačen, i udala sam se za muža Srbina, da bi se nekako jedinstvo proširilo. Poslije ja sam s njima stradala zbog toga, a kada smo se mi riješile, prije 10 mjeseci ustaša, mi smo žene sretne, a najviše one, koje su vodile to jedinstvo. Mi smo jedva dočekale taj dan, da možemo našim drugaricama prići, iskazati tu svoju želju za jedinstvom, i ja mislim da se ne će više nikada dogoditi u budućnosti, da će žene Hrvatice prezirati žene Srkinje.

Ja vam se zahvaljujem na vašem putu kako ste vi kroz ove 4 godine požrtvovno radile, dajući tako reći svoje živote, pomažući našu vojsku. Zato mislim da bi naše žene u Glini trebale da daju sve, i mi ćemo učiniti sve da naš rad pojačamo da bi i mi doprinijele što skorijem svršetku ovog rata i da budemo naskoro slobodne.

Drugarica Muslimanka iz Bos. Krajine: »Ja se sretnom osjećam što mogu na ovoj svečanoj okr. konferenciji žena da pozdravim delegate iz okruga Banije i ostalih okruga, koje su došle na ovu konferenciju ispred žena muslimanki iz cazinske krajine. Pozdravljam sve žene, sve one, koje hoće da se bore protiv okupatora i domaćih izdajnika, pa bili oni Srbi, Hrvati ili muslimani. Evo drugarice, vidite kako muslimanske žene hoće da se bore. Ja iako slaba i bolesna ipak nisam htjela propustiti ovu konferenciju, što osjećam da se nisam odužila svome narodu i htjela sam da pođem, jer znam da mogu tu da mnogo toga naučim i ponesem našim ženama u Krajini.

Dosadašnji rad naših žena baš nije imao tako velike rezultate. Naše žene oduvijek su bile zapostavljene od svojih drugova i nisu imale mogućnosti da ma išta saznaju. One su bile zabite u kuće i na poljske poslove,, tako da im njihovi ljudi nisu dali da pogledaju -svojim očima. Žene muslimanke bile su u pravom smislu robovi svojih muževa. To znači da je svaka žena imala svoju suparnicu. Sta može da bude teže za jednu ženu nego kada njezin drug, koji ju je izabrao i s kojim živi, šta može da bude teže nego, kad se on oženi još jedanput ili više puta.

Drage drugarice! Naše drugarice nisu mogle dignuti svoju riječ, da se podigne protiv porobljavanja iz razloga, što su se naši ljudi vezali uz kola Spahe i Hadžića. Od danas toga nema. Garancija je najbolja ta što je u Krajini formirana I. muslimanska divizija, koja stoji na čelu obrane naše ponosne i nepokorene Krajine.

Naše žene probudile su se i istrgle iz mraka i one počinju učiti, čitati i pisati, kako bi sa više znanja mogle da više doprinose koristi NOP-u. Naše žene formirale su okružnu kazališnu družinu, u kojoj uče razne komade i daju prikaze u Kladovu i oko Kladova. Tu se vidi uspjeh naših žena, koje isto tako djeluju i na kulturnom polju. Uspjeh se vidi. Izgradnja jedinstva muslimanskih, srpskih i hrvatskih žena, vidi se i po tome, što su naše žene sakupile od prvog žita 10 vagona i poslale u siromašne krajeve ženama Srkinjama i Hrvaticama. U drugom redu krajišnici, koji su bili svijesni i koji su od početka ustanka u NOB, prešli su u udarne i proleterske divizije, tako da se jedan izvještaj broj drugarica nalaze u raznim jedinicama, koje su rame uz rame sa Crvenom armijom zauzele skoro cijelu Srbiju i ušle u slavni naš grad Beograd.

Drage drugarice! Ja nemam za ovaj put šta da vam kažem, nego da u zajednici kliknemo našem dragom Titu: Da živi maršal Tito, čedo naše domovine! Da žive saveznici -SS,SR, Engleska i Amerika! Da živi borbeno jedinstvo muslimana, Srba i Hrvata!»

Bosiljka Crljenica: »Na općini Gradusa žene su stvorile jedan vod i svaki dan one idu i pomažu jedna drugoj u poljskim radovima. One tako lakše svladaju posao i potpomažu našu borbu.»

Milja Tomić: »Naše žene na općini Gradac izvršile su posjetu 3. i 4. brigadi. Iste drugarice lijepo su se pokazale, i bio je jedan slučaj, kada je jedna drugarica imala 2 prasca, a jednog je dala za vojsku. Drugarice su dobro organizovane i to preko 55 njih. Isto tako još jedan primjer: Slučaj izgradnje kuća, gdje su žene sela Brestik iz-

gradile zajedno sa JNOF-om 26 kućica. Išle su drugarice u drugu općinu rušiti cigle da uzdignu kuće drugaricama, koje nemaju krov nad glavom.«

Drugarica Deša¹: »Hoću da izložim one zadatke, koji su pred nama na polju prosvjete. Moram iznijeti neke podatke da vidite kakovo je stanje kod nas na Baniji. Mi imademo 15.200 nepismenih, od toga 12.200 žena, i to omladine od 11—14 godina 1.100, a starije drugarice 11.100. Neka nam ovo bude stalno na pameti da poradimo na tom da ove brojke poništimo, kao što ćemo neprijatelja našega da poništimo. Treba da pohađamo te tečajeve, da se svlada nepismenost na Baniji.

Joka Đurić: »Ja sam iz Trokuta. Iz-nijet ću nešto o radu naših žena. Iako banda nalijeće u Trokut i što se tamo sad vodila borba, naše su drugarice nosile hranu na položaj 7—8 km daleko. Kada je bila VIII. kor-dunaška divizija, sve naše drugarice nosile su hranu iz moga sela i općine. Drugarice iz moga sela išle su zajedno sa drugovima, rušile su prugu, pa iako je neprijatelj pucao, mi smo išle. Međutim neprijatelj je napravio veliko zlo, popaljena su nam sva stanja, i Trokut ne može da više pomaže onako kao prije. Kada je bio miting, bilo je vrlo teško. Mi smo ipak organizirale preko 800 naroda. Sad je naš narod sav ostao gladan, jer je morao ostaviti polja. Ja mislim da bi trebali tom narodu više priznati. On je sad izbje-gao, i nije ostala ni jedna kuća. Naš narod došao je na Baniju, i poneki se tuže da ih drugarice nisu tako radosno primile, to jest da su slabo primljeni, iako kod nas nisu sve četnici.«

Ljiljana Kiuk: »Kao što sada znate dvorski kotar, nije pomagao nijedan kotar. Dvorski je kotar toliko opterećen sa Ličani-ma, da ja ne znam da li ima ijedna kuća da nema 5 duša. Svaki je s time zadovoljan, i nitko to nije zamjerio. I narod Trokuta, a ne samo Ličane, mi koliko god možemo čuvamo. Ali ima čak i žena iz Trokuta, koje traže šećera, no mi smo to zaboravili. Mi pretko toga prelazimo. Mi činimo sve moguće i ne znamo šta ćemo doživiti. I svaki jedan drugoga priznajemo. Samo da mi žene radimo ono pusto zrinjsko polje, mi bi imale da radimo dosta. Koliko kirija dadnemo, koliko radnih dana dajemo. Samo jedan dan općina Šam. Brdani dala je 330 kirija, a koliko su dale sve općine u svemu. Sada su došli neke noći jedan bataljon vojske u moje selo. Ozebli i pokisli, zovu na vrata, traže odbor. Mi smo vidjeli da su pokisli i ozebli i mi nismo tražili odbora, već smo ih mi žene same po kućama rasporedile, vatru ložile, odmah im

dali jesti, i u toku tri dana dato je 560 obroka samo u jednom selu. Toliko volimo našu vojsku i treba da je volimo. Drugarice u radu, žene moje, samo moja općina ovih dana u takmičenju pokupila je 85 pokriva-ča. Sve do jednoga dajemo. Ja znam, da ima sela koja bi mogla dati, ali se još ustežu i nažalost ne daju. Ne ćemo paziti na takmičenje. Ako mi dobijemo zastavu, vi ćete dobiti drugi put, a ako vi dobijete, mi ćemo dobiti drugi put. Imali smo u zadatak da opletemo 10 pari šlapica, mi smo pripremili 44 para šlapica, 16 jastuka za vojne bolnice, a za privatne 8, za dječje domove 25 plahti i t. d., i t. d. Kada bi sve nabrajali, imali bi do ponoći da brojimo. Svakom je to poznato, nego svim snagama radit ćemo dalje što god budemo mogle. Ali drugarice!, kada bi svi! bili složni, onda bi to išlo. Možda ima danas jedna, koja priča da to nije tako. Ja sam predsjednica u Šamaričkim Brđanima; u vezi četnika bilo je već riječi. Ja sam tolike moje žene okupila, da tako često držimo sa-stanke općenito, a najviše radi četnika i radi pridošlica, da ne bi gundali. Ja sam imala u mojoj kući sastanak, i jedne noći došao je jedan četnik svojoj kući u mome selu. Mf smo žene doznale to još za noći, i on je uhva-ćen. Pa ja mislim, kada bi mi sve bile složne u borbi učvršćene, da se ne bi pojavili čet-nici kod nas. Kod nas drugarice ne može proći nitko, a da ga ne legitimišemo. Možda je metnuo petokraku, kada je došao u selo. Bilo je i naših boraca, koji su dolazili i bu-nili se, ali mi smo legitimišući njima doka-zali da je to potrebno. Kod nas mi smo žene ostvarile i imale smo kampanju za borce. Sve smo dale, koliko su žene bile zadovoljne one su obećale. Bila je jedna starica nedru-garica, no mi smo žene jednoglasno skočile: Mi smo dale naše najbolje u borbi, naša sr-ca su sva ožalošćena, ne ćemo plakati, ne vrijedi nam plakati, nego ćemo gledati da osvetimo naše mile pale borce, naše krasne sinove, naše sive sokolove i toliko njih, koji” su nam u borbi pali. Bogami mnogo ih je bilo, a mnogo ih ima, pa i danas, ali vje-rujte mi, mi ćemo dati sve koliko možemo pa makar pali i oni, pa makar pali i mi da dožive oni borci, koji će ostati.«

Katica Opačić: »Vrlo malen broj” drugarica učestvuje u NOO-ima. Mi vrlo do-bro znamo da su naše žene one, koje su širile naš pokret, koje su omogućavale, da se oja-ča naš pokret i naša borba. Treba da naše drugarice budu birane, jer su to zaslužile.. Isto tako radi zdravlja, da se poradi na tome, da se ne širi tifus, da se organizuju parti-zanska burad i slično.«

¹ Deša Devčić-Vernić.

KONFERENCIJA ANTIFAŠISTIČKOG FRONTA ŽENA U OSLOBOĐENOM SPLITU

Iz »Slobodne Dalmacije«, glasila JNOF Dalmacije, br. 82, od 20. XI. 1944.

II. KONFERENCIJA ANTIFAŠISTIČKOG FRONTA ŽENA SPLITA

Dne 18. i 19. novembra održana je mjesta konferencija Antifašističkog fronta žena Splita. Konferenciji je prisustvovalo oko 2.000 žena težakinja, radnica, intelektualki i domaćica.

Konferenciju je otvorila Maja Kaliterna.

Nakon toga konferenciju su pozdravili tajnik JNOF-a Hrvatske za Dalmaciju drug Drago Gizdić, komandant VIII. korpusa general-major Petar Drapšin, zamjenik komandanta mornarice pukovnik Srećko Manola, potpredsjednik gradskoga NOO-a Split Ante Mrduljaš, član Oblasnoga odbora AFŽ-a za Dalmaciju Blaženka Mimica, predstavnik splitske omladine Žarko Alujević.

Poslije ovih pozdrava Kazalište narodnoga oslobođenja Dalmacije dalo je akademiju.

Na radnome dijelu konferencije, u svom referatu, drugarica Des a Č u l i ć govorila je o učešću žena Splita u narodno-oslobodilačkoj borbi. One u njoj uzimaju učešća od prvih dana u raznim oblicima. Ona spominje "težak vojnički život 4.00*0 žena Splita u redovima NOVJ, gdje su mnoge dale svoje živote. Spominje Desu Meštirović i Anku Jelasku, koje su u IV. i V. ofenzivi pale »boreći se u Hercegovini i Crnoj Gori za slobodu Dalmacije i svoga Splita.«

»Ali u gradu je bila i druga vrsta borbe: tu je trebalo rasturivati letke i literaturu, prikupljati pomoć za partizane i njihove obitelji, mobilizirati nove borce. Žene su masovno u tome učestvovala, ali su zato bila i velika hapšenja. 1.200 žena grada Splita prošlo je kroz fašističke zatvore. Svirepa su "bila mučenja. Kušale su one i vidjele talijanske zatvore i talijanske konclogore, njihove betonske »celle«, željezne pendreke.

Borbom su žene Splita stekle svoja prava. Biramo i bit ćemo birane. Aktivizirat ćemo i posljednju ženu. Moramo biti puna podrška JNOF-a.«

Uzima riječ Olga Kapetanović. Pozdravlja slobodni Split. Sjeća se masovnih demonstracija, traženja kruha i hrane od okupatora, bacanja bombi pod kamione.

Majka Borozanka nastavlja: »Majka sam petero djece. Otkad sam otkrila njihov rad, učestvujem s njima u borbi. Shvatila sam da rade za narodno dobro. Sinovi su mi re-

kli: »Ako poginemo, nemoj nas plakati, nemoj nas žaliti. Ali obećaj da ćeš nastaviti naš rad.« Ja sam im obećala. To za mene nije bilo obećanje, već zakletva. Kada su mi poginuli ja nisam plakala. Pregorila sam ih bila onoga dana, kada sam vidjela što oni čitaju. Izdržala sam sve bez suza. Izdržimo svi do konačne pobjede.«

Milka Kudrić iznosi uspjehe predkongresnoga takmičenja. Predjel Manuš je u prvome mjesečnom takmičenju postigao najbolje uspjehe.

Težakinja splitska Vica Matošić sa zadovoljstvom govori s pozornice splitskoga kazališta: »Mi smo treća vojska druga Tita. Zaklela sam se za jaču borbu onoga dana, kada sam odnijela u zatvor sinu ručak, a fašisti mi rekli da su ga odveli u nepoznatom pravcu.«

Dragica Bartulović je izdržala sve moguće zatvorske muke. U besvijesnim mukama osjećala je vedri pogled druga Tita i to joj je davalo snage da sve izdrži. »Želim ući u NOVJ. Moram u Zagreb da pronađem zlikovce i da se svetimo.«

Marija Cecić daje sliku talijanskih zatvora. Govori o teritorijalnim zahtjevima Italije na hrvatske krajeve, o čemu piše štampa na slobodnom dijelu Italije.

Kita Krstulović priča o jedinstvenom Antifašističkom frontu žena širom Jugoslavije. »Prošla sam čitavu Jugoslaviju i svugdje sam našla organizirane žene. Beogradanke su bacale u kamione zarobljenih partizana pakete hrane, odjeće; Slavonke su u svojim nizinama bogato hranile partizane; Slovenke su ih primale u tople domove, a Bosanke su sklanjale hrvatske zbjegove.«

Anica Roje, predsjednica bivše »Hrvatske žene« osuđuje Mačeka i veli: »Ne može se oprostiti onome, koji je izdao narod.«

Irena Sinobad podsjeća na ilegalni rad žena u odboru za pomoć. Od četiri žene, od koliko se na početku sastojao odbor, došlo se je do devedeset. One su se brinule za potrebe partizanskih obitelji. Radilo se od rane zore do kasno u noći. Dijelila se hrana, pružala novčana pomoć, ljekarska njega.

U ime omladine Splita govori Jelka Mušica: »Žene omladinke su svugdje: bolničarke, učiteljice, bombaši, radnice u radnim bataljonima.«

Drugarica Anka Berus: »Čekaju nas novi zadaci. Rat još nije svršio. Vojnički nam je pobjeda osigurana, ali će neprijatelj nastojati da nas ometa u izgradnji i obnovi zemlje. Tek puna pobjeda na tom polju daje potpunu garanciju da nam tekovine ove borbe ne će izmaknuti. Na radu oko izgradnje zemlje mobilizirajmo nove hiljade: oslanjajmo se na vlastite snage, a svaka pomoć iz vana koja ne će dirati u suverena prava naših naroda i narodne vlasti, dobro će doći.«

Seka Dumanić, član ilegal. odbora AFŽ Split iznosi zadatke žena u novim uslovima, a naročito podvlači one koje treba ispuniti u pomoći NOO-u.

Sovjetska žena, poručnik Crvene armije, član vojne misije SSSR pri štabu

VIII. dalmatinskog korpusa, pozdravlja konferenciju i želi mnogo uspjeha u radu.

Komisija za predlaganje odbora AFŽ-a Splita povlači se na savjetovanje. Zbor primorskih Slovenaca »Srećko Kosovel« otpjevao je u znak priznanja ženama -Splita, nekoliko pjesama. Dva pionira iz omladinske brigade »Ante Jonić« zapjevali su nekoliko splitskih pjesama.

Nakon toga biran je odbor, u koji je ušlo 60 žena. Za predsjednicu je izabrana Vica Matošić.

Poslani su pozdravni brzojavi drugu Titu, predsjedniku ZAVNOH-a Vladimiru Nazoru, Izvršnom odboru JNOF-a Hrvatske i I. kongresu Antifašistkinja Hrvatske.

Dokument 340

DOMAĆINSKI TEČAJEVI NA OSLOBOĐENOM TERITORIJU

Članak iz »Banijskih vijesti«, glasila Okružnog odbora JNOF Banije, od 25. XI. 1944.

I. DOMAĆINSKI TEČAJ ZAVRŠIO JE SVOJIM RADOM

23. o. mj. završio je sa radom viši domaćinski kurs, koji se održavao pri gospodarskom odjelu ZAVNOH-a. Ispitu su prisustvovali drug Franjo Gaži, — predsjednik Izvršnog odbora HSS-a, Nikica Rapajić iz gospodarskog odjela ZAVNOH-a i Neda Marjan, inženjer agronomije.

Kurs je pohađalo 20 učenica. Iako je bilo 12 raznih predmeta, drugarice su sve svladale i pokazale općenito vrlo dobar uspjeh. Kao najbolja učenica istakla se Milka Kukić seljanka iz Like, koja nema ni punih 4 razreda osnovne škole, a postigla je odličan uspjeh iz svih predmeta.

Poslije ispita nastavilo se sa svečanim dijelom. Učenica Desanka Ilinić zahvalila se je u ime svih učenica -svojim nastavnicama na uloženom trudu i predala dar upravnici kursa. Poslije toga drug Franjo Gaži održao je lijep govor, gdje je između ostalog rekao: »Prošli režimi stalno su nas držali u neznanju. Danas se borimo protiv toga. Mi želimo da naš budući život uredimo tako, da bude dostojan čovjeku. Vi ste već tim putem pošli. Prosvječivanjem na svim poljima rada mi ćemo to i postići.«

Tako je završio viši domaćinski kurs i 20 osposobljenih domaćica više — za pomoć svome narodu i narodnoj vlasti.¹

¹ Gospodarski odjel ZAVNOH-a organizirao je, među ostalim tečajevima, i tečajeve za domaćiosko prosvječivanje, koji su imali kao prvi zadatak osposobiti izvjestan broj žena za daljnji rad na tom području u njihovim selima. Prva dva učiteljsko-domaćinska tečaja održana su u oslobođenoj Glini.

Ove tečajeve završilo je oko 50 žena, od toga 40 omladinki. Treći učiteljsko-domaćinski tečaj održan je u Sinju. Na njemu je bilo 26 polaznica. Još su održana dva domaćinska tečaja, jedan u općini Bojna, a drugi u Pakoštanima (Dalmaciji).

Domaćinski lelaj pri ZAVKOH-u u Glini

Dokument 341

LETAK OKRUŽNOG ODBORA AFŽ VARAŽDIN ŽENAMA VARAŽDINSKOG OKRUGA KRAJEM STUDENOG 1944.

ŽENAMA VARAŽDINSKOG OKRUGA

Prije nekoliko tjedana proglasio je Hitler u Njemačkoj totalnu mobilizaciju. Mobilizaciju svih još preostalih muškaraca, a isto tako i žena, mobilizaciju staraca i djece.

Da Pavelićeva »nezavisna« ne izgubi na svojoj vrijednosti i da se pokaže dostojnim tog naziva, požurio je *njen* poglavica, gnjusni izdajnik i krvnik hrvatskog naroda, najvjerniji sluga Hitlera i fašizma, Pavelić, da učini to isto, da tako i dalje »štiti« svoj narod. — On osim mobilizacije muškaraca u dobi od 16 do 65 god., sprema i mobilizaciju svih žena od 17 do 55 god. starosti.

Utopljenik se i za slamku hvata — poznato je. Tako i ova dva luđaka znadu što ih čeka, svijesni su i očito vide svoju pro-

past. Nisu im još dosta nepregledna groblja ljudskih ostataka, koja su njihova djela. Žele, da i preostaci naroda dožive tu sudbinu.

Čvrsti su i snažni udarci bratske nam Crvene Armije, Engleske i Amerike, kao i naše slavne Narodno-oslobodilačke vojske. Zato je tim bijednicima potreban svaki čovjek, koji se barem kretati može. Potrebna im je zamjena za svakog pojedinca, kojeg je moguće poslati na frontu. Treba im raditi u tvornicama oružja, municije, na podizanju utvrda, obrađivanju polja i t. d., i t. d., a za takav rad mogu se upotrebiti žene, djeca pa i starci, da tiranima i izdajicama produže život još makar za koji dan.

Majke, žene i sestre!

Zar vi to hoćete? Nijeste li dovoljno iskusile svu težinu ropstva i fašizma na svojim leđima? Nijeste li bile zabacivane i ponizivane, obeščašćivane i iskorištavane? — A sada, kada se vaši tlačitelji guše već u moru krvi, pružaju svoje okrvavljene ruke za vama, da ih vi spašavate!

Vaše je mjesto među nama. Među onim ženama, koje se već godinama bore, kako puškom u ruci, tako i raznim drugim načinima protiv ropstva i tiranije, a za slobodu svoju i svoga naroda, koje zajedno sa svojom braćom i muževima spremaju ljepše dane i za sve nas! — Nebrojene su žene za te ideale dale svoju krv i svoje živote, a vi da to pregazite slušajući besramnog izdajicu Pavelića, za volju i spas tuđina.

Ne čekajte više, dođite k nama! Povedite sa sobom i svoju djecu i ne dozvolite, da vas u posljednji čas odvlače na klaonicu i rop-ski rad, da radeći protiv svog naroda ostavite svoje kosti po ruševinama njemačkih tvornica i gradova. Ne dozvolite, da mlade

žene i djevojke, silom odvučene, pogibaju negdje na frontu, gdje bi morale njemačkim vojnicima služiti za nasladu i razonodu!

U našoj jedinstvenoj Narodno-oslobodilačkoj fronti mjesto je svakom poštenom čovjeku i ženi, omladincu i omladinki! Tu ćete i vi moći svojim radom doprinesti, da nam čas oslobođenja što prije dođe, da velebnu građevinu — federalnu državu Hrvatsku u slobodnoj, demokratskoj federativnoj Jugoslaviji — u kojoj su ostvarene sve naše vjekovne težnje, a naša ravnopravnost zajamčena nam Odlukama Trećeg zasjedanja ZAVNOH-a, zajedničkim silama izgradimo i podignemo tako, da nam je više nikada i nitko srušiti ne će moći.

Živjela Antifašistička fronta žena — sastavni dio Jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte!
Smrt njemačkim okupatorima i domaćim izdaji-

Koncem studena 1944.
Okružni odbor AFŽ okruga Varaždin

Dokument 342

0 OKRUŽNIM KONFERENCIJAMA AFŽ U DALMACIJI

Iz »Dalmatinke u borbi«, glasila AFŽ za. Dalmaciju, br. 8. studeni 1944.

Kroz pretkongresno takmičenje spremale su se otočanke, Kotarke i Bukovčanke, Hrvatice i Srпкиnje okružja Zadar za prvu konferenciju.

Žene su stigle sa svih strana — gajetama, kolima, kamionima i pješke. Orila se pjesma iz šeststotina grla, lepršale su hrvatske i srpske zastave sa petokrakom . . . gordost je prekrila tugu i propaćene jade — na ulicama Zadra igrala se »Kozara«, ulicama Zadra odjekuju partizanske naše pjesme . . . Gdje su fašisti, koji su izlazili iz Zadra i palili naša sela, gdje su zatvori, u kojima su mučili naše najmilije? Nema ih više, nikada se više ne će vratiti. Zadar je naš, zauvijek naš. Sreća i radost, koja je ponijela žene u Zadar, koja je progovorila kroz pjesmu i kolo, došla je do izražaja i na konferenciji. — Za čitavo vrijeme konferencije, žene nisu prestale klicati Zadru, slobodnom hrvatskom, Titovu Zadru.

Po prvi put poslije tri i po godine borbe doznale su građanke Zadra za sve patnje i napore, koje su uložile naše žene kroz ovu borbu. Osjetile su snagu, koja je izrasla iz nje, snagu koja ulijeva puno povjerenje, da će te žene nastaviti borbu do konačnog slo-ma fašizma, da će one znati čuvati tekovine borbe, da će dati dalje sve od sebe, da se

izgradi sretniji život. Dirnuo ih je poziv u crno zavijenih matera, koje su ih sestrinski pozvale, da se priključe njima, da u ovim posljednjim danima i one podu njihovim putem, — putem borbe, slobode i bolje budućnosti njih i njihove djece.

Okružna konferencija AFŽ za Knin održana je 29. X. 1944.

Kako je sav teritorij bio okupiran, bilo je prisutno 250 delegatkinja Hrvatica i Srпкиnja. U svom referatu Čedna Marić je govorila o ženama Knina u NOB-i. Istakla je žene Radušića, koje su s neoslobođenog teritorija izvlačile žito. U okružnom NOO-u i u njegovim odjelima ima 87 žena. Žene Promine, koje su do nedavna bile pasivne, okupljaju se sve više u NOF. One su prevele 33 domobrana u NOV.

Nakon referata govorila je još 21 žena. O ubistvima u Vrbniku veli Milica Vujaković: »Četnici teško terorišu narod našeg sela, objesili su dva druga i ostavili ih na vješalima nekoliko dana. Majkama nisu dozvolili da ih pokopaju. Nakon toga opet su objesili šestoricu: dvije omladinke, jednu staricu i tri druga. Četnicima nije uspjelo ni terorom da privuku srpski narod na svoju stranu.«

Žene srednje-dalmatinskog otočja pišu o svojoj prvoj okružnoj konferenciji.

Približava se prvi kongres antifašistkinja Hrvatske. Pred tim kongresom sakupile su se žene našeg okružja na svoju prvu konferenciju. Konferenciju su pozdravile delegatkinje iz raznih okruga. Drugarica Desa Čulić je pozdravila konferenciju u ime žena splitskog okružja. Ona se je zahvalila otčankama na srdačnom dočeku zbjega Splita i okolice, na njezi ranjenih njihovih sinova, muževa i braće.

Ecija Ljubetić je govorila o učešću žena srednje-dalmatinskog otočja u NOB-i. Među tim ženama istakla je majku iz Splitske na Braču, koja je *otpremila u borbu i četvrto* svoje dijete, nakon što su joj dva sina poginula, a trećeg ubili Talijani, riječima: »Idi sine i osveti svoju braću«.

Ana Fredotović iz Vrbanja od 50 godina prevela je 28 njemačkih vojnika partizanima. Marija Marinčić iz Hvara i Marija Vodanović iz Vrbanja dobrovoljno su se javile za izvlačenje ranjenika iz minskih polja. Obadvije su poginule. »Borbom i radom mi ćemo se i dalje spremati za svoj prvi konkres«, rekla je drugarica Ecija.

Žene dubrovačkog primorja održale su 8. XI. svoju prvu konferenciju.

Drugarica Marija Krnjaić objasnila je ulogu žene u NOB-i, o čemu mnoge žene dubrovačkog primorja nisu bile do sada upoznate. Na kraju referata je istakla da je glavni zadatak AFŽ-a u dubrovačkom primorju aktivizirati sve žene u JNOF.

Drugarica Klara Vodopija pričala je o svom selu Mravinac, koje je već čitavu godinu dana primalo borce i hranilo ih, tako isto i selo Riđići.

Ima dosta takvih sela u dubrovačkom primorju, koja su već ranije pomagala NOP. Žene iz onih sela, koja do sada nisu bila aktivno u borbi, obećaju da će se *one* danas aktivizirati u izgradnji države i okupljanju žena u NOF.

Žene svih kot. dubrovačkog okružja pripremle su se za svoju prvu okružnu konferenciju i priredile niz kotarskih konferencija.

U mjesecu oktobru, kad je čitavo Biokovo bilo posuto njemačkim garnizonima, održana je prva okružna konferencija AFŽ-a. Učestvovalo je samo 100 žena. Danas se žene biokovsko-neretvanskog okružja spremaju za svoju drugu konferenciju.

Dokument 343

IZVJEŠTAJ OBLASNOG ODBORA AFŽ ZA SLAVONIJU OD 4. XII. 1944. GLAVNOM ODBORU AFŽ HRVATSKE O PRIPREMAMA ZA PRVI KONGRES

OBLASNI ODBOR AFŽ-a
ZA SLAVONIJU

dana 4. XII. 1944.

Glavnom odboru AFŽ-a za Hrvatsku

Drage drugarice.

U čitavoj Slavoniji ima 710 odbora AFŽ, koji obuhvaćaju 69.050 žena antifašistkinja. U posljednje vrijeme rad naše organizacije je prilično oživio. U mnogim selima masovne sastanke održavaju samo žene, pošto smo težište rada uglavnom sada prebacili na novo-oslobođena sela i gradove. Na sastancima se uglavnom prolaze ovi referati:

Narodno oslobodilački pokret i ciljevi, o Jedinstvenoj Narodno-oslobodilačkoj fronti, odluke II. zasjedanja AVNOJ-a, odluke III. Zasjedanja ZAVNOH - a, značaj važnosti organizacije AFŽ-a, šta je monarhija i značaj republike, šta je Crvena Armija i t. d.

Glavni zadaci, koji se postavljaju pred našu organizaciju, su slijedeći:

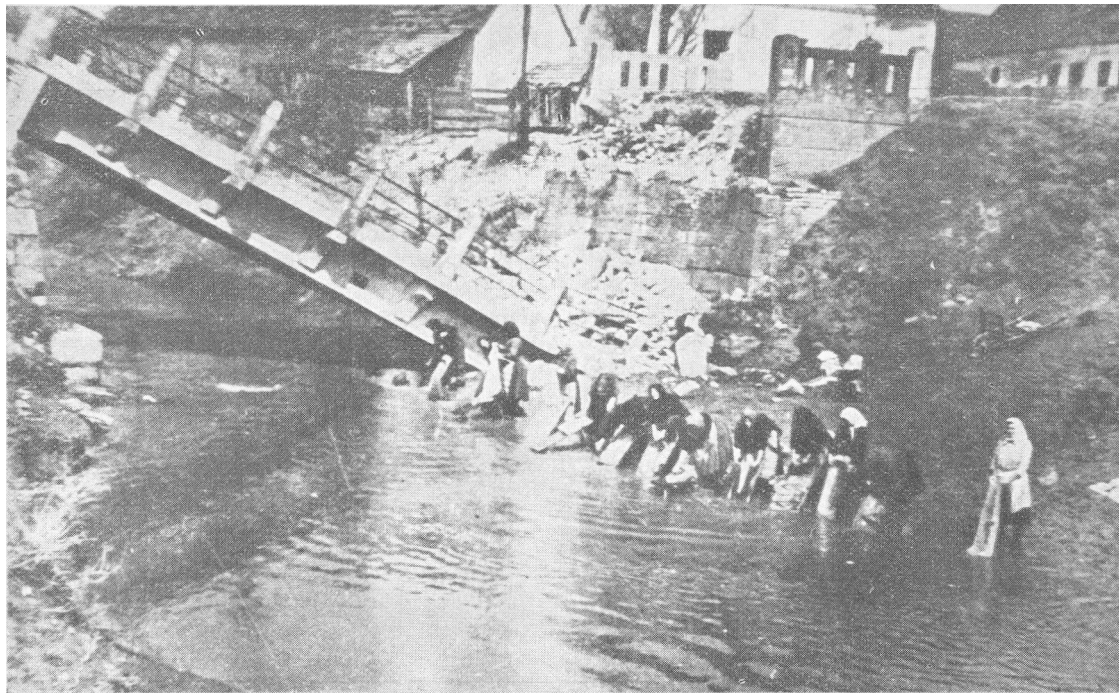
1. Pripreme za doček Crvene Armije,

2. Pripreme za kongres AFŽ-a za Hrvatsku,

3. Popularizirati jedinstvo,
4. Obnova naše zemlje, popularizacija zadrugarstva,
5. Aktivizacija svih žena i pravilna organizacija rada,

6. Politička izgradnja žena.
Po ovim pitanjima i zadacima učinjeno je slijedeće:

Za doček Crvene Armije žene pomažu pri izgradnji slavoluka, spremaju darove Crvenoarmejcima, pletu čarape i džempere, vezu maramice i spremaju zastave. Sve ovo vrši se u znaku takmičenja. Do danas okrug Osijek naročito se istakao. Nekoliko sela istog okruga kao Bobota, Pačetina, Trpinje, Borovo i Vera, spremili su do sada 280 zastava (Sovjetskih i nacionalnih). Isto tako su siro-

Žene Orljeva peru za partizane

mašne radnice pilane (Pakrac) sakupile 95 tisuća kuna i od tih novaca kupile crvenu zastavu, koju su same izvezle. Izradile su i maramice. Selo Cerna (Vinkovački kotar), u kojemu je stalno neprijateljska vojska, sakupile su 17.000.— kuna, a selo Mikanovci 13'0.000.— kuna. Žene iz tih krajeva ne mogu prebaciti nikakove predmete, nego novac, za koji bi se kupio poklon Crvenoj Armiji. Isto tako one šalju i novac za našu štampu. Osim toga žene Pakraca spremaju poklon prvom Crvenoarmejcu, koji stupi na tlo Pakraca. Inače se u čitavoj Slavoniji vode pripreme za doček Crvene Armije. Među ženama vlada veliko oduševljenje i veselje, One govore da će taj dan biti najsvečaniji i najsretniji u životu žena.

Pripreme za kongres vrše se još uvijek u znaku takmičenja. Održavaju se okružni, kotarski, općinski i seoski sastanci, na kojima se proučava materijal i raspravljaju najnoviji događaji. Fotografije i razne slike, ručne radove, još ne dobivamo, iako smo to postavljali na našim sastancima. Naročito sa ručnim radovima ide vrlo teško, zbog toga što nema konca ni potrebnog materijala. Žene bogatijih sela poslat će specijalitete svojih sela. Tako na pr. selo Gorjani okrug Brod sprema ručne radove i jednu vestu, koju će pokloniti drugu Titu. Izložbe, o kojima ste nam pisali ne možemo održavati, nego ćemo Vam sakupljene stvari poslati. Sakupili smo

vrlo malo slika i dopisa, koje ćemo Vam naknadno poslati. Žene pjevaju pjesme o kongresu, ali nam ih još nisu poslale. Od najnovijeg vremena pristupamo osnivanju analfabetskih tečajeva, pošto je sada za to vrijeme. Podatke o pripremama za kongres Vam šaljemo.

Pomoć postradalim selima je od važnosti baš zbog toga, što ona produbljuje i učvršćuje bratstvo i jedinstvo našega naroda. Žene Srkinje šalju pisma i zahvaljuju se ženama Hrvaticama na pomoći. Isto tako žene iz novo-oslobođenih gradova i sela prisustvuju dijeljenju pomoći. One se približavaju ženama tih sela. "To smo učinili zbog toga, da bi ovaj jaz, koji postoji između sela i grada, potpuno nestao. Prva kampanja za pomoć postradalim selima nije dala ono, što se je očekivalo, te smo od najnovijeg vremena ponovno otpočeli sa sakupljanjem. U tome smo angažovali veći broj žena, koje će ujedno objašnjavati o samoj važnosti pomoći.

Među najvažnije zadatke, koje smo postavljali, spada i obnova naše zemlje. U tome angažujemo naše žene. One su shvatile važnost i pomažu u koliko je moguće. Tako na pr. žene našičkog okruga, dale su 300 radnih dana za izgradnju pruge, ceste i kuća. Naročito su se istakle žene Miholjačkog kotara. Žene sela Kutrovac (kotar Požega), dale su 50 radnih dana za rušenje zidova porušenih kuća. Popularizirali smo zadrugarstvo. U sa-

moj Požegi napravili smo plan za osnivanje jedne zadružne radionice, u kojoj bi žene dobrovoljno radile za postradala sela, šile, prekrajale cd sakupljenih platna i odijela, veš i odjeću. Konac bi nabavile od odjela, odnosno članarine, koju bi uplaćivale sve žene antifašistkinje, a koje imaju pravo da šiju u radionicama uz jeftiniju cijenu. Siromašnim ženama šiti će se besplatno. U toj zadružnoj radionici šilo bi se za našu vojsku i za ustanove. Žene Požege sa velikim oduševljenjem prihvatile su ovaj prijedlog i obećale da će svaki dan raditi dobrovoljno 15—20 žena. Ovo nažalost nije ostvareno zbog upada neprijateljske vojske u Požegu.

Iako je obuhvaćen veliki broj žena u našu organizaciju, još uvijek ostaje mnogo neobuhvaćenih, koje se nisu aktivizirale u radu. Glavna naša parola jest »Pokrenuti sve žene u rad i pravilno organizirati podjelu rada«. Nije dovoljno da rade samo neke žene, nego hoćemo da se sve aktiviziraju. Mnoge su se i same s tim složile, naročito žene Požege

traže da učestvuju u radu. Kada sve žene aktiviziramo, onda se ne će osjećati nikakova poteškoća u radu.

Posvetili smo pažnju i političkoj izgradnji žena. Žene učestvuju na masovnim sastancima NOF-a. Održavaju posebno sastanke na kojima čitaju i diskutuju, a negdje i same održavaju referate. Osim svega ovoga, svuda se osjeća rad žena. One peku hljebове, peru veš, dočekuju ranjene drugove sa kolačima i čajem. Možemo navesti lijep primjer, gdje su žene Orahovice dočekale ranjene drugove i dežurale po cijele noći. Isto tako žene i omladinke Drenovca nosile su ranjene drugove po 12 kilometara u bolnice. Još uvijek ne možemo Vam poslati jedan iscrpan izvještaj, zbog toga što nemamo podataka, iako žene rade.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za Oblasni odbor AFŽ-a:
Pavka Jakšić

Narod Slavonije prebacio je 14 vagona zita za Liku

PISMO MACI GRŽETIĆ — PREDSEDNICI GLAVNOG ODBORA AFŽ ZA HRVATSKU O PREDKONGRESNOM NATJECANJU ŽENA GORSKOG KOTARA KRAJEM 1944.

Draga drugarice Maco!¹

Odgovaram Ti na pismo, koje si mi pisala 28. XII. 1944. Isto sam dobila polovicom ovoga mjeseca. Vjerujem, da si očekivala, da ti se javimo. Pisala sam za vas nekoliko puta preko Dike,² ali ne znam da li si dobila koji list, zbog neredovitog saobraćaja pošte.

Evo ću ti opisati nešto o planu predkongresnog takmičenja, te ti ga šaljem po ovim dvjema ženama, koje idu na vaš poziv gore.

Mi smo postavile plan takmičenja po slijedećim pitanjima:

a) Pojačati rad na prosvjetnom polju, u čemu se preko ljeta zaostalo. Tu smo prilično uspjeli, imamo sela i općina na okrugu, gdje žene redovno održavaju prosvjetne sastanke i proučavaju štampu.

b) U radnim sastancima uspjelo se daleko više. Negdje se održavaju posebno sastanci žena, a pretežno održava fronta. Isti sastanak postavljen je po lokalnim pitanjima. Posjet žena u čitaonice, slušanje vijesti u nekim mjestima uspjelo je bolje, a negdje je još slabo.

c) Postavili smo obnavljanje raznih društava, narodnih kola itd, u čemu se naročito razvija samoinicijativa žena, gdje izlaze sa raznim idejama na svojim mitinzima.

d) Pomoć 43. diviziji u sabirnim akcijama i razvijanje ljubavi prema Istranima-borcima. U sabirnim akcijama uspjelo se daleko više, nego što smo postavili u planu. U ljubavi prema vojsci bilo je nedostataka, ali ima i uspjeha prema borcima.

e) Pomoć srpskom narodu. Po tome se uspjelo prilično. Ona se odražava u pomoći dječjim domovima, gdje su srpska djeca, staračkim domovima i jednoj bolnici, gdje se nalaze Srbi. Isto tako ukazuje se pomoć u svakodnevnom saobraćaju sa hrvatskim masama i prebacivanju srpskog naroda iz Gornjeg kraja i Drežnice, preko Gorskog Kotara za Žumberak. Tu naročito žene pokazuju ljubav i sažaljenje prema djeci, izlazeći pred njih sa kruhom i mlijekom.

f) Pomoć vlastima u rješavanju zadataka, koji stoje pred nama. Tu se uspjelo u sabirnim akcijama, a manje u rješavanju ostalih pitanja. Mogu ti reći učešće žena u odborima, koje smo proveli, znam da te interesira. Interes se bio razvio ogroman za glasanje, masovno su žene došle na izbore u svim kotarevima i prilično određivale, za koga će

glasati, ali se pokazala slabost kod njih u tome, što su slabo glasale za predviđene žene na listama. Time nije izabrano toliko žena, koliko se očekivalo. Naročito u pojedinim općinama nasjele su žene paroli reakcije »žena nije sposobna za vlast«. Iako im mi na to naročito ukazujemo, da bi povukli iskustva za buduće izbore.

Draga drugarice Maco, htjela bi ti nekoliko riječi pisati o interesu žena za kongres. On je zaista ogroman, žene mu se naročito raduju, kad im se govori da će se održati u Zagrebu, a ia kad pomislim na to, onda se ne žurim sa brošuram, jer mislim da ćemo je stići izdati. Mi smo postavile u tumačenju ženama o kongresu, da je to najveći događaj za žene. To znači, razliku novog života od starog. Kroz to obrađujemo prošlost u životu, život žena pod bivšim režimom i budućnost u novoj demokratskoj državi, to povezujemo kroz odluke AVNOJ-a i ZAVNOH-a, jer im je to prilično teško shvaćati, dok ovamo im više govorimo o ličnom životu. Napomenula bi ti još jedan momenat: učešće žena u demonstracijama protiv kralja Petra. Naročito su se istakle žene Čabarskog kotara, Delnica, Fužina, i može se reći, u srpskim selima ...

Drugarski te pozdravljaju drugarice: Julka,³ Zorka,⁴ Ema,⁵ Slavica i predsjednica okružnog odbora.⁶

Šaljemo vam nešto darova gore za druga Tita, pa vi tamo uredite kako znate. Za delegate smo odredile Sirnicu Trbović Drežnica i drugaricu Katu Biserovu, udovicu, koja se borila izvjesno vrijeme sa puškom u ruci, Delničanka, skromna je, ali ima ugleda i autoriteta među ženama.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Drugarski pozdrav

Drugarice Maco, ovo je pismo bilo na putu i vratilo se. Nosile ga drugarice delegatkinje. Napale ih ustaše na putu. Izgleda, da je jedna od njih ili poginula ili je uhvaćena. I propali su darovi, koje smo slali drugu Titu.⁷

¹ Maca Gržetić.

² Dika Gašparac.

³ Julka Rajačić.

⁴ Zorka Kosanović.

⁵ Ema Kruljac.

⁶ Zora Jelinek.

⁷ Pismo je pisano krajem siječnja 1945. g. no odnosi se na događaje u prosincu 1944. g.

Ivanka Trohar

BIOGRAFIJA
NARODNOG HEROJA IVANKE TROHAR

Ivanka Trohar rođena je 17. I. 1923. g. u Fužinama, kotar Delnice. Otac joj je bio stolarski obrtnik, majka domaćica. U Fužinama je pohađala osnovnu školu i bila odličan đak. Željela je da nastavi školovanje, ali roditelji nisu mogli da joj omoguće obrazovanje, za kojim je toliko čeznula.

Za njezin dalji razvitak i rad naročito je bila značajna 1939. godina, kad je na esperantskom tečaju upoznala nekoliko drugova, partijskih i SKOJ-evskih rukovodilaca. Oni su joj posvetili naročitu pažnju. Družeci se s njima upoznaje program i liniju KP, koju oduševljeno prihvaća i slijedi do kraja svog života.

Odmah nakon okupacije Jugoslavije, 1941. g., kao član SKOJ-a aktivno radi na organiziranju NOP-a. Bila je neumorna u sakupljanju hrane, odjeće, oružja i municije za prve partizanske borce. U isto vrijeme radi na okupljanju, omladine oko SKOJ-evske organizacije. U čitavom svom radu ističe se kao dobar organizator. Kad su Talijani 1941. g. uhapsili Stjepana Šimca, jednog od partijskih rukovodilaca, ona nalazi načina da ga kao »zaručnica« posjećuje u zatvoru i da održava stalnu vezu između njega i organizacije.

Početkom 1942. g. bila je Ivanka član KK SKOJ-a za kotar Delnice i član KP. Radila je na oslobođenom i poluoslobođenom teritoriju kotara, te je odlazila i u neprijateljska uporišta da pruža pomoć omladinskim organizacijama.

U ožujku 1942. g. Ivanku su uhapsili Talijani, jer njezina aktivnost nije mogla ostati nezapažena. Zbog pomanjkanja dokaza pustili su je istog dana. lada odlazi u partizane. Kao borac Goranske čete bataljona »Matije Gupca« učestvovala je već 19. III. 1942. g. u napadu i oslobađanju Mrkoplja. a poslije toga i u svim akcijama Goranske čete. Ivanka je mnogo radila na mobilizaciji omladine u NOV, i Primorsko-goranski odred već je 1942. g. imao u svom sastavu čelu sastavljenu isključivo od omladinaca 5 područja delničkog kotara.

Iste godine održano je u Drežnici Okružno savjetovanje omladine. Kroz šume Gorskog Kotara, mimo talijanskih bunkera i straža, Ivanka je sprovela na savjetovanje 30 omladinaca i omladinki.

S drežničkom omladinom organizirala je radne brigade, koje su pružale pomoć borcima i narodu popaljenih sela, podizale nove domove i izvršile teški podvig evakuacije vojne bolnice pred naletom neprijatelja.

U studenom 1942. g. Ivanka odlazi kao predstavnik omladine Gorskog Kotara na I. kongres US AO J-a, na kome govori u ime omladine svoga kraja. Vrativši se s Kongresa nastavlja rad kao jedna od najistaknutijih i najpoznatijih rukovodilaca omladinskog pokreta u Gorskom Kotaru.

U toku 1943. g. Ivanka postaje član Kotarskog komiteta KPH za kotar Fidine, član. Sekretarijata Okružnog odbora USAOH-a, član Okružnog komiteta SKOJ-a za Gorski Kotar, a zatim i član Kotarskog NOO-a Fužine.

Napori i stradanja pod teškim ratnim uslovima narušili su joj zdravlje, pa je 1944. g. upućena na liječenje.

U listopadu, za vrijeme neprijateljske ofenzive, radila je na terenu kotara Brod na Kupi. Jednog su je dana, u neposrednoj blizini Broda, zarobili ustaše. Oko 20 dana vodili su ustaše i Nijemci nad njom istragu, mučili je i zlostavljali i prebacivali iz zatvora u zatvor. I u ovim najtežim časovima svoga života Ivanka je svojim ponosnim držanjem, vdrinom i upornošću oduševljavala sve koji su imali prilike da je vide na tom njezinom posljednjem herojskom putu. U Karlovcu joj je izrečena smrtna osuda. Ustaše su je objesili u Draganiću kraj Karlovca, u prosincu 1944. g. Prebijena i izmučena ud fašističkih zlikovaca, imala je i u lom posljednjem času snage da pod samim vješalima uzvikne: »Živio drug Tito!« »Živio Savez komunističke omladine Jugoslavije!«

Omladina i čitav narod Gorskog Kotara s ponosom su spominjali ime Ivanke Trohar. Prezidium Narodne skupštine FNRJ svojim ukazom od 27. VII. 1953. g. odao joj je najveće priznanje, uvrstivši je u red Narodnih heroja.

IZBJEGLICE LIKE I GORSKOG KOTARA U POKUPLJU

Članak iz lista »Kaprijed«, glasila KPH br. 95—96, od 8. III. 1945.

ČETIRI PUTA SU NAM BAJTE GORJELE ...

Poslije neizrecivih stradanja srpski narod Drežnice i Gornjeg Kraja,¹ bježeći pred ustaškim i četničkim zvijerima, stigao je u Žumberak i Pokuplje i tu, kod bratskog hrvatskog naroda našao utjehu i sklonište.

Oni će ti pričati o svome životu u šumi pod vedrim nebom, na kiši i snijegu i o lije-ganju kraj stoke, da im bude toplije.

»Dijete moje, priča jedna starica, — četiri puta su nam bajte gorjele. Nebrojeno smo puta bježali u šumu napuštajući svoja ognjišta. 4 godine nismo se pošteno obuli i obukli, 4 godine trpimo glad, pa i ono, što smo jeli, bilo je neslano i bez masti. Ali sve bi to pretrpjeli, da nas ove zime nisu opkolili u šumi da nas pokolju. Zato smo i morali krenuti ovamo.«

»Pogledaj, drugarice, ovo dvoje siročadi, — nastavlja druga žena upirući rukom u 12-godišnju djevojčicu Miku Ošević i njenog 9-god. bracu. — Imali su punu kuću čeljadi, i sve ih je banda poklala, a roditelji su im pomrli od tifusa.« — Pogledala sam u malu pionirku — sjetivši se svih grozota djevojčica plaćući istrči iz sobe.

Uzimajući u naručje dvogodišnjeg dječčića otpočela je Milka Kosovac iz Vodoteča svoju žalosnu priču: »U prosincu prošle godine upale su ustaše ranom zorom u moju bajtu. Čim su uskočili, počeli su pucati iz šmajsera. Moji su svi mrtvi popadali, a ja sam pala vrh ovog malog kojeg držim. On se od straha nije ni javio, a ja sam se napravila kao mrtva, i tako su otišli iz kuće misleći da su svi mrtvi. Tog su dana u Vodoteču zaklali i poubijali 114, a ranili 19 žena i djece.«

A uza sve to narod nije klonuo.U ovome kraju već 1941. nisi mogao naći mladića u selu koji ne bi nosio pušku. Mnogi od ovih boraca već su izginuli, ali narod ne zaboravlja svoje prvoborce, svoje branitelje, svoje najmilije. Redom se javljaju majke, koje su izgubile svoje sinove u borbi. »Moj je sin poginuo kod Delnica ... Moj kod Plitvica ... Moj jedinac pao je kod Korenice ... A moja dva sina kod Gospića, a treći je ranjen kod Lapca ... Moj je pao na Udbini ... Moj u Brinju ... a moj u Jezeranama.«

I dok su se sinovi i muževi borili, njihove su majke i sestre u pozadini žrtvovale sve radeći dan i noć za frontu ...

Ima među izbjeglicama i manji broj omladinki. To su one, koje su od početka 1942. pa do danas na svojim ramenima prenijele na stotine ranjenika. One su po noći kroz šume i brda, kozjim stazama, bose i slabobučene, po cičoj zimi satima nosile ranjenike. Sjećam se — u proljeće 1943., kada sam dolazila k njima — sve su imale plava ramena od nosila, a mnoge su od napora i oboljele. »Nisam imala ni 15 godina«, priča omladinka Mimica Lončar, »kada sam počela nositi ranjenike«. U ožujku 1943. omladina Drežnice i općine Vodoteč prenijela je 320 ranjenika.

»Bio je snijeg — klizale smo se pa smo izule coklje i nosile smo ih u čarapama 16 sati. Nosile smo ih po Javornici iznad Vukeljića preko Vidine Grede prema Stalku. To je bilo samo onog puta, a tko bi znao koliko smo ih prenijele u svakoj ofenzivi,« završila je hrabra omladinka. Pričaju omladinke o svojim hrabrim četama, o kulturno prosvjetnom radu, o sastancima u domovima, koje su same sagradile u svakom popaljenom selu.

Narod Žumberka i Pokuplja srdačno dočekuje svoju braću i sestre iz G. Kotara i Like. Daje im svoje kuće, smješta ih, vozi im drva i daje hranu.

70-godišnja Bara Car iz Auguštanovca izlazi iz svoje kuće i prepušta je izbjeglicama. To je učinila i Jaga Suhelić, Bara Markulin i mnoge druge po svim selima Pokuplja, gdje god su bjegunci došli.

Oko 2.000 ih je stiglo na Žumberak, a stigla je i prva grupa u Pokuplje.

Na pitanje kako ih je narod u Pokuplju i Žumberku primio izbjeglice, u jedan glas odgovaraju: »Ne može bolje u ratno doba«, a jedna žena doda: »Nismo gladne, nije nam zima, pod krovom smo, redimo se, nemamo ušiju, pa smo zadovoljni.«

»Samo smo se na putu namučile,« prihvati druga, »stalno nas je bilo strah da ne padnemo neprijatelju u ruke,« ali jedna je drugarica odmah prekida: »ma kako smo se namučile, kad smo se u Sloveniji i slikale. Narod nam je putem dao kruha, vojska nas je pratila gdje god je bilo opasnije. Nosili su nam torbe, djecu, pružali nam ruke preko svakog jarka i ne odmiču se od nas, kao da (fj) su nam rođena djeca.«

Kada ulaziš u kuću, gdje su smješteni, na prvi pogled vidiš da vlada red i čistoća. Žene ne ljenčare. Po selima su nakupile pređu i kudjelju i rade kao u nekoj radionici. Vesele su i zadovoljne, razgovaraju i šale se, a iz omladinskih grla već se ori pjesma rada,

slobode i jedinstva : »Gorski Kotar, Pokuplje i Lika — jedinstveni skršit će krvnika. To je druže vrednije od zlata — čvrsta sloga Srba i Hrvata.«

Omladinka Boja Žunić

¹ Početkom 1944. g. na oslobođenom teritoriju bilo je oko 50.000 stanovnika, koji nisu imaju ni kakvih sredstava za prehranu. Ta se brojka odnosila naročito na Gorski Kotar, Hrvatsko Primorje. Liku i Kordun. Osim toga, u Dalmaciji prijetio je glad 200.000 osoba. To stanje postavilo je pred Izvršni odbor ZAVNOH-a i pred NOO-e zadatak, da sakupe hranu za te ugrožene krajeve. Sakupljanje hrane dalo je već u prvoj polovici 1944. g. slijedeće rezultate: Slavonija je dala preko 300 vagona hrane, Moslavina 40 vagona, Bjelovar 50 vagona. Iz Moslavine je uspjelo prebaciti 27 vagona hrane u pasivne krajeve, a u siječnju i veljači prebačeno je iz Pokuplja i Banije 30 vagona hrane. Organi-

zirano je nekoliko prehrambenih kampanja. Prehrambene kampanje i prebacivanje hrane u pasivne krajeve bilo je veoma teško, naročito u drugoj polovici 1944. i početkom 1945., kad je neprijatelj poduzimao žestoke ofenzive u Sjevernoj Hrvatskoj i Slavoniji — u krajevima, u kojima se vršilo sakupljanje i prebacivanje hrane. U tom radu sudjele su u velikom broju žene, koje su uz cijenu života, kraj neprijateljskih uporišta, preko cesta i pruga, kojima su prolazile neprijateljske jedinice, prenosile ogromne količine hrane na velike daljine, da pomognu narodu u krajevima, koje je neprijatelj opustošio.

Dokument 346

PREDKONGRESNA IZLOŽBA DAROVA ŽENA MOSLAVINE

Dopis iz »stene u borbi«, glasila Glaxmog odbora AFŽ Hrvatske, br. 72—13, prosinac 1944.

IZLOŽBA RUČNIH RADOVA U ČAZMI

Naše su žene u međukotarskom takmičenju pokazale veliki interes i mnogo su radile na pomoći vojsci i ranjenicima.

Takmičenje je završeno okružnim zborom JNOF, i priređena je izložba ručnih radova. Izložba je završena proslavom godišnjice oslobođenja Čazme. Na proslavu su bili pozvani rukovodioci i borci da prime darove.

Vezeni ručnici, bijele maramice s petokrakom zvijezdom crvenom kao krv, jastuci, čarape, rukavice, albumi, drvene kutije, rukom izrađeno i izvezeno narodnim motivima, sve te darove brižno su spremale žene za uspomenu drugu Titu, X. »zagrebačkom« korpusu, XXXIII. diviziji, brigadama, komandantima, komesarima, borcima, ranjenicima, političkim rukovodiocima.

Na darovima bile su izvezene tople riječi, pozdravi: »Ranjeniku, koji nema nikog svoga«, . »najboljem mitraljescu«, »najboljem borcu«.

Drugu Titu darovale su žene čilim, toplu vestu izrađenu od zečje vune, krasan album sa slikama koje prikazuju život majki i djece u obdaništu.

Na zidu visi torbica, simbol kurira i na njoj natpis: »Prvom kuriru Moslavine, Duki Pozdrijanu«.

Žene Garešnice darovale su narodno odijelo Kati Pejnović, predsjednici Antifašističke fronte žena Jugoslavije, a predsjednici AFŽ Hrvatske — jastuk. Žene Dubrave napravile su krasnu zastavu s posvetom, koju će darovati Crvenoj armiji.

Svi ti darovi nisu od zlata i dragog kamenja, — to su skupocjeni darovi ljubavi i srca. Požrtvovnost, ljubav i spremnost da izdrže do kraja ove borbe, to je ono što govori ova predkongresna izložba žena — anti-fašistkinja Moslavine. Jedinstvo i bratstvo su zastave, koje žene Moslavine visoko dižu, to je njihov ponos.

Borbeni barjaci, barjaci krvi, govorit će budućnosti o stradanju i žrtvama naroda Moslavine, a petokraka će zvijezda ostati simbolom njihovog jedinstva. Zlatne niti vezenih barjaka, to su zlatne želje i misli žena i djevojaka Moslavine koje su svu svoju dušu i ljubav utkale u njih.

K. K.

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG ODBORA AFŽ DUBROVNIK OBLASNOM ODBORU AFŽ ZA DALMACIJU 0 RADU ŽENA

Drugarskom Oblasnom odboru AFŽ-a za Dalmaciju

Političko raspoloženje žena u našem okrugu je na strani NOB. Mase žena su uglavnom antifašistički raspoložene. Njihove simpatije za NOB očituju se u tome, što ni jedna druga politička struja nije uspjela organizirati žene, iako su to živo nastojali, naročito u dubrovačkom kotaru.

Danas je većini žena sa Pelješca i Korčule poznata uloga žena u NOB-u, ciljevi NOB-a, II. zasjedanja AVNOJ-a, te obrazovanje Nacionalnog Komiteta, što su primile s oduševljenjem žene ovih kotareva.

Općenito raspoloženje u kotaru Korčula je 50% za NOB., a to se najbolje očituje prilikom izvršenih akcija na okupatora, jer su onda žene Korčule kao i uvijek pomagale naše borce, primale ih i s njima dijelile posljednji zalogaj. Žene ovog kotara su upoznate s najnovijim događajima u svijetu, koji pozitivno djeluju na njih.

Žene kotara Pelješca također su na strani NOB, ali su u posljednje vrijeme, to jest prilikom evakuacije na Korčuli i ponovnog povratka na Pelješac, ogorčene, jer su na povratku našle sama garišta i pustoš. Stanje se popravlja, a na to utječu međunarodni događaji u svijetu, Reakcija nema nikakvog utjecaja među ovim ženama.

Kotar Dubrovnik.

Mase antifašistički raspoloženih žena, kao i većina naroda ovog kotara, ostali su neobavješteni o vrlo važnim događajima, koji se danas odigravaju u svijetu. Neprijateljska propaganda svakim danom je sve aktivnija, šire vijesti o porazu partizana, koristeći se raznim lažima, kao na pr. da se partizani bore protiv boga, ruše crkve, ubijaju i kolju, pa time unose zabunu među one, kojima nisu jasni ciljevi i uloga Komunističke Partije u NOB-u.

Iako neprijatelj nastoji svim silama okupiti žene pod svoj utjecaj, nije u tome uspio. Naročito su četnici u tome aktivni, to jest u gradu Dubrovniku i Cavtatu. Tamo oni preko svojih agenata ubacuju lažne parole i zavode pojedince na temelju lažnih obećanja. U samom gradu četnici preko svoje špijunke »Ilićkovic« nastoje okupiti žene, ali u tome slabo uspijevaju.

HSS, koja u cijelom kotaru ima dosta utjecaja, nije uspjela da od žena učini aktivnu snagu.

Ustaše imaju utjecaja na omladinke u gradu, koje okupljaju preko zborova, nedjeljnih zabava i pjevanja, ali autoritet istih sve više opada. U selima nemaju nikakvog utjecaja.

Žene ovog kotara strahuju od ustaša, jer «u isti u općini Ston napali na selo Trnovicu i tom prilikom odveli nekoliko ljudi, a njihove žene tukli. Ovakvi i slični događaji utječu na žene ovog kotara. Također su četnici izvršili napad na selo Drijenjani i Dračevo, tom ga prilikom popalili, a stanovništvo odveli u logor u Lapad. Pokušali su da to isto izvrše u selu Veličane, no tu se nalazila jedna desetina naše vojske i obranila selo. To je podiglo autoritet našoj vojsci. Inače kotar Dubrovnik nije proživio krupnijih akcija, pa bi tako željeli ostati do kraja.

Moramo napomenuti da drugovi sektaše po pitanju drugarica, koje su relativno slabozastupane u narodnoj vlasti, što je jedan od uzroka njihove neaktivnosti. Ovakvo stanje može se protumačiti time, što mi nijesmo posvetili pažnju ženama ovog kotara, te su one ostale po strani, i na njih su utjecali događaji, koji su se odigrali u zadnje vrijeme. Većini žena ovog kotara nije poznata uloga AFŽ u današnjoj borbi. Da bi unijeli jasnoću političkih ciljeva među ženama potreban je stalni politički rad, proučavanje i tumačenje literature, kao i značaj i uloga Komunističke partije.

Žene u ovom okrugu su veoma religiozne, pa nasjedaju neprijateljskoj propagandi.

Na ovom terenu se nalazi drugarica iz okružnog odbora AFŽ, koja će pružiti pomoć ženama ovog kotara.

Organizaciono stanje AFŽ-a

Naš okrug ima tri kotara, 18 općina, 161 selo.

Okružni odbor AFŽ broji 5 članova, na terenu se nalaze dvije drugarice, dok su ostale sa zbjegom, a jedna u bolnici.

Kotar Korčula: Ima 4 općine i 11 sela. Postoji kotarski odbor od 5 drugarica, 3 su na terenu, a ostale su u zbjegu.

Postojali su mjesni odbori u svim selima, ali je dobar dio odbornica evakuirao, a ostale rade u selima i okupljaju žene u NOP.

Kotar Pelješac: Ima 6 općina, to jest 5 na Pelješcu i jedna na Mljetu. Postojao je

kotarski odbor od 5 drugarica, dvije su uhapšene, dvije su sa zbjegom, a jedna na terenu. Također su postojali mjesni odbori u svim selima, koji su se, kao i u Korčuli, momentano raspali prilikom evakuacije.

Općina Babino Polje-Mljet²: Ima 6 sela i to: Babino Polje - odbor od 5 drugarica, Blato - odbor također od 5 drugarica, Korita - 4 drugarice, Prožura - odbor od 5 drugarica, Maranovići — odbor od 5 drugarica i Govedari, gdje postoji odbor od 5 drugarica. Općinski odbor AFŽ broji 5 žena.

Kotar Dubrovnik ima 8 općina, 96 sela. Postoji kot. odbor AFŽ formiran prije dva mjeseca. Ovaj odbor broji tri člana i drugarica, koja na tom terenu ima zadatak da pronade još dvije drugarice za ovaj odbor. Sekretarica ovog odbora je drugarica Luca Benusi iz Dubrovnika, koja je bila od kapitulacije Italije rukovodilac SKOJ-a u III. bataljonu XXIX. hercegovačke divizije. Drugarica iz Konavljja je članica ovog odbora, a treći član je drugarica iz dubrovačkog primorja.

Postoji 20 mjesnih odbora AFŽ i to: mjesni odbor Dubrovnik, formiran prije godinu dana od 7 članica. Prilikom provale u grad uhapšene su tri drugarice, koje su bile odgovorne. Postojala je kruta konspiracija unutar našeg samog odbora, koja je dovela do toga, da su pododbori ostali po strani, jer je svaka članica odbora rukovodila jednim pododborom, a pošto su ove uhapšene, ove se nijesu povezale s njima, jer ih nisu znale. Postojalo je 6 akcionih odbora (nazivali su ih akcionim radi vršenja akcija), a isti su reorganizirani i prošireni u pododbore, tako sad u gradu postoji 12 pododbora sa 48 aktivistkinja. Mjesto uhapšenih drugarica popunili smo novima. Drugarice su se ograničile na onih 250 žena, a ostale žene antifašistkinje nijesu obuhvaćene, naročito su zapuštene žene radnice i kućne pomoćnice.

Ovaj odbor ima za zadatak prići svima ženama, uvući ih u rad i politički djelovati među njima.

U **Slano** postoji mjesni odbor od 3 drugarice.

Brsečine, mjesni odbor od 5 drugarica, sve seljanke.

Trs^enovo, mjesni odbor od 5 drugarica, jedna učiteljica i 3 domaćice.

Zaton, mjesni odbor od 5 drugarica, sve domaćice.

Orašac, mjesni odbor od 5 drugarica, sve seljanke.

Grebeni, mjesni odbor od 4 drugarice, sve seljanke.

Lapad, mjesni odbor od 4 drugarice, sve domaćice.

Kliševo, mjesni odbor od 3 drugarice, sve; seljanke.

Mravinca, postoje uslovi za formiranje.

Ljubač, od 3 drugarice, sve seljanke.

Sipanj, od 3 drugarice, sve domaćice.

Konavlje:

Dunave, odbor od 4 drugarice, jedna radnica i 3 domaćice.

Vataje, odbor od 4 drugarice, sve seljanke..

Gruda, odbor od 6 drugarica, sve seljanke.

Popović, odbor od 3 drugarice, sve seljanke.

Čilipi, odbor od 4 drugarice, jedna radnica i dvije seljanke.

Zastoj, odbor od 3 drugarice, sve seljanke.

Cavtat, odbor od 3 drugarice, jedna domaćica i dvije seljanke.

Župa:

Postranje, odbor od 4 drugarice.

Rijeka, odbor od 4 drugarice.

U kotaru Dubrovniku ukupno ima 20 odbora sa 78 aktivistkinja. Rad ovih odbora sastoji se u okupljanju žena u NOP putem sitnih akcija, to jest sakupljanja robe, hrane, sanitetskog materijala, kojeg su slale borcima konavoskog odreda i 29. diviziji (Hercegovačkoj) 8. Marta ove godine proslavili su po prvi put. Možemo spomenuti selo Brsečine, zatim sela Konavala, koja su prilikom proslave sakupili za našu vojsku hranu, ulje i tog dana održali masovne sastanke sa ženama. Žene ovoga kotara već dvije godine vrše kurirsku službu, a u Konavljima omogućuju opstanak odredu opskrbljujući ga potrebnim materijalom.

Novo formirani kotarski odbor AFŽ-a ima za zadatak da pomogne mjesnim odborima, da ih politički podignu i pružaju im konkretnu pomoć u radu.

U kotaru Dubrovnik su primijenjene stare forme rada, ali u svrhu okupljanja žena u NOP.

Drugarski pozdrav

Smrt fašizmu — Sloboda naroda!

Elodija³

P. s. Ukupno naš okrug ima 3 kotarska odbora AFŽ-a.

Položaj. . . .1944.

¹ U kotaru Pelješac aktivne su u AFŽ: Tonka Bilčić iz Lovišta, koja je 1943. g. došla iz vojske i radila kao član Kotarskog odbora AFŽ, Katja Jakuljić, Marica Kučar iz Sresera, koja je 1943. g. bila predsjednica Kotarskog odbora AFŽ, Sonja Mirić iz Pijavičine, koja je 1942. g. bila predsjednica AFŽ u svom selu, a kasnije postala omladinski rukovodilac, i Lenka Antičević iz Potomja, koja je u 1942. g. bila tajnica Kotarskog odbora AFŽ.

² Na Mljetu se ističe radom Marija Palunčić iz: Babinog Sela, seljanka.

³ Elodija Akrap.

KONFERENCIJE ANTIFAŠISTIČKOG FRONTA ŽENA U OSLOBOĐENOJ DALMACIJI

Clcmak iz »Dalmatinke u borbi«, glasila AFŽ Dalmacije, br. 1—2, 1945.

S NAŠIH KONFERENCIJA

Dana 6. siječnja 1945. godine u slobodnom Vrgorcu održana je druga okružna konferencija AFŽ-a za Biokovo i Neretvu. Ovoj konferenciji je prisustvovalo 400 žena. Veći broj spremio se da prisustvuje konferenciji, ali su zbog lošeg vremena bile spriječene.

Konferenciju je otvorila drugarica Ljeposava Borić, član kotarskog NOO-a za Makarsku.

Po svršetku svečanog dijela prelazi se na radni dio. Drugarica Nada Bukljaš govorila je o najnovijim političkim događajima u svijetu i kod nas.

Govorile su i ostale žene. »Ne ćemo kraja, hoćemo Tita«, čuli su se povici u dvorani.

Drugarica Ljubica Tomašević u svom referatu: »Uloga žene u NOB-i i njeni zadaci u izgradnji nove države«, iznijela je između ostalog učešće žena u JNOF-u i narodnoj vlasti.

»U NOF-u ima 26.317 žena iz našeg okruga. U borbi, sa puškom u ruci nalazi se 345 žena našeg okruga. Neprijatelj je ubio 168 žena. Kroz zatvore i mučenja prošlo je 2.423 žena. U njemačkim logorima nalazi se još 86 žena. 143 žene rade u NOO-ima, a u Odborima JNOF-a 73.«

Zatim nastavlja: »Naprijed žene Biokovsko-neretvanskog okruga, da dovršimo djelo, da krv naših drugova i drugarica ne bude uzaludno prolivena!«

Na konferenciji su žene postavile preda se mnoge zadatke u vezi obnove i izgradnje domovine, na gospodarskom i kulturnom polju. Uz burne poklike prisutnih žena, drugarica Ljubica završuje svoj referat.

Biran je širi okružni odbor od 72 žene. Za predsjednicu je izabrana Ljubica Tomašević.

Drugarica Ljubica je postavila zadatke za novo takmičenje. Zatim je dala riječ Jasni Vuković, tajniku okružnog Crvenog krsta. Ona je govorila ženama o zadacima u pomoći i organizaciji društva Crvenog krsta.

Upućeni su pozdravni telegrami: Prvom kongresu antifašistkinja Hrvatske, Štabu VIII. korpusa, Nacionalnom Komitetu Oslobođenja Jugoslavije, te Oblasnom odboru JNOF-a za Dalmaciju.

Ovih dana, prvi put u slobodnom Kninu, Antifašistički front žena održao je svoju prvu konferenciju. Na ovoj konferenciji izabran je odbor AFŽ-a u koji su ušle najbolje žene u gradu.

Za predsjednicu je izabrana drugarica Dušanka Jelić, koja je ilegalno radila tri godine u Kninu. Bila je zatvorena i tučena od švapskih razbojnika i domaćih izroda.

Dvorana Grand Hotela bila je prepuna.

Sve naše žene su se skupile da prvi put slobodno izraze svoju volju i svoju želju, da odmah iza konferencije pristupe radu i takmičenju na Kninskom polju: koja će više pomoći naše ranjenike i našu vojsku, te NOO-e u njihovu radu.

Po prvi put, nakon tri i po godine borbe, sastalo se preko 400 žena kistanjskog kotara na svoju prvu konferenciju. Velik je to bio dan za žene ovog kotara.

Mnogo su patile žene Bukovice, ali nisu prestale raditi. Ova konferencija je bila izraz rada, borbe, bratstva i jedinstva Hrvatica i Srпкиnja ovog kotara, te izraz rada, koji se danas pred njih postavlja. Odlučnost žena kistanjskog kotara najbolji je dokaz izdajicama i špekulantima, koji su nastojali da razjedine i pasiviziraju čitav narod, pa i žene ovog kotara, da one idu pravim putem bratstva i ravnopravnosti k sretnijoj i ljepšoj budućnosti.

Pored ostalih, Marija Vukša iz Paršića rekla je: »Petnaest mjeseci je XIX. divizija stala u našem selu. Žene našeg sela prale su borce, pekle kruh, donosile i sjekle drva za njih. Sve smo dale našoj vojsci i dat ćemo i posljednji bič vune.«

Čvrsto su odlučile da će i unapred, u JNOF-u pomagati NOO-e u svakom radu za izgradnju i obnovu zemlje.

Konferenciji AFŽ-a za općinu Skradin, prisustvovalo je preko 300 delegatkinja. Konferenciju je otvorila drugarica Mila Karadole, član Okružnog odbora AFŽ-a Šibenik, i pozdravila prisutne.

Cinta Gibić, Stana Miletić i Perica Radanović — članovi Kotarskog odbora AFŽ Mnč — siječanj 1944. g.

Žene su govorile o još jačem povezivanju Srпкиnja i Hrvatica i o zajedničkom radu na obnovi osiromašene zemlje.

Drugarica Mila Karadole govorila je o zadacima AFŽ u JNOF-u i pomoći NOO-ima te o pripremama za prvi kongres AFŽ-a za Hrvatsku. Iza toga je izabran odbor AFŽ-a za općinu Skradin.

Iako je bio pravi zimski dan, žene Kraji-
ne su u velikom broju došle na prvi svoj
miting u Šestanovac. Bilo ih je oko 180 iz
svih sela.

Jedna po jedna uspinjale su se na govornicu, do sada nepoznate, povučene, govorile su o prinosima i udarništvu pozadine u velikom domovinskom ratu. Na današnji miting došle su i one naše žene koje su prije s nepovjerenjem, zavedene ustaškom propagandom, gledale na naše gladne borce i baš su one najzadovoljnije. One su jedva čekale da miting svrši, da se povrate kući kako bi mogle odmah na svoje drugarice, koje su ostale kod kuće, prenijeti sve ove tople bratske riječi — riječi koje tješe i daju snagu.

U narodnom kazalištu u Šibeniku je održana konferencija AFŽ-a za šibenski kotar. Kazališna dvorana je bila puna delegatkinja, koje su došle u narodnim nošnjama pod hrvatskim i srpskim zastavama.

Nakon što je izabrano radno predsjedništvo, tajnik kotarskog JNOF-a Ljubo Jurić je pozdravio konferenciju.

Omladinka Milka Pauk izručila je ženama pozdrave u ime omladine šibenskog kotara.

U ime žena grada Šibenika pozdravila je konferenciju Vica Grubišić.

Anta Maglica je pročitala referat »Uloga žene u izgradnji države«, iza kojega su žene učestvovala u diskusiji.

Marija Skorin iz Primoštena, među ostalim kaže: »Mnoge od nas, koje su prije bile nepismene, naučile su i danas sudjelovati u izgradnji i obnovi zemlje.«

Kod iznošenja rezultata pretkongresnog takmičenja mogao se najbolje vidjeti rad žena, njihova odlučnost i volja za daljnji rad, njihova ljubav i samoodricanje, spremnost da pomognu Narodno-oslobodilačku vojsku i NOO-e.

»Kongres je pred nama. Spremajući se za nj, izradile smo 12.125 nadnica za vojsku i obitelji boraca«, kaže delegatkinja općine Jadrtovac.

Sa konferencije poslani su pozdravni brzojavi Oblasnom JNOF-u za Dalmaciju, Oblasnom odboru AFŽ-a, Oblasnom NOO-u i XXVI diviziji.

Poslije konferencije ženama je prikazan sovjetski film »Ona brani domovinu.«

Žene općine Orašac, dubrovačkog kotara, aktivno su sudjelovale u radu protiv okupatora. Ovo su potvrdile svojom prvom konferencijom, koju su održale u siječnju, i kojoj je prisustvovao ogroman broj žena.

Konferenciju je otvorila Katica Milošević, član Kotarskog AFŽ-a i pozdravila delegatkinje, predstavnike Općinskog NOO-a i predstavnike JNOF-a. Poslije nego su izabrale radno predsjedništvo, pozdravio ih je Niko Kljunak u ime JNOF-a.

Marija Krnjačić čitala je referat »Uloga žene u borbi i izgradnji države.« Žene su živo učestvovala u diskusiji i raspravljale o zadacima, koji stoje pred njima.¹

¹ U Dalmaciji, koja je u to vrijeme već posve oslobođena, politička je djelatnost vrlo živa, a javni život dobiva karakter poslijeratne izgradnje. U tom periodu oslobođena je već gotovo čitava Jugoslavija i veći dio Hrvatske, ali koncentracije njemačkih vojnih snaga duž komunikacija tvore uske pojase između pojedinih oslobođenih područja, tako da ona u tom periodu još ne čine jednu jedinstvenu cjelinu.

Već poslije oslobođenja Srbije, njemačke su vojne jedinice bile koncentrirane uglavnom duž saobraćajnih putova, koji su im preostali za povlačenje. Njemački armijski korpusi branili su u to vrijeme komunikacije uz lijevu obalu Save u Hrvatskoj i Slavoniji, u Bosni oko rijeke Bosne i Drine, u zapadnoj Bosni i Hercegovini, uglavnom u dolinama rijeke Une i Neretve, a na sjeveru štitile su njihove vojne jedinice dolinu Drave. Na tom

razmjerno malom prostoru operirala su četiri njemačka armijska korpusa, pa je koncentracija neprijateljskih snaga na tom terenu bila veoma jaka. i time je uvelike otežan politički rad i život u tim krajevima.

Vrijeme od 6. veljače 1945. g. kad su Nijemci započeli vršiti pripreme za veliku ofenzivu u južnoj Mađarskoj, a naročito razdoblje od 20. ožujka 1945., kad započinju svestrane operacije Jugoslavenske armije za konačno oslobođenje zemlje od neprijatelja, vrijeme je žestokih borbi između Jugoslavenske armije, koja pobjedonosno napreduje i neprijateljskih jedinica, koje u povlačenju vrše masovan teror nad civilnim pučanstvom. Na te borbe skoncentrirana su sva nastojanja i naponi naroda sjeverno od Velebita i Biokova, a naročito onog duž cijele lijeve obale Save.

11. okružna konferencija AFŽ Dalmacije u Sinju 1945.

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG ODBORA AFŽ BIOKOVSKO - NERETVANSKOG OKRUGA
OD 19.1. 1945. OBLASNOM ODBORU AFŽ DALMACIJE O II. OKRUŽNOJ
KONFERENCIJI

OKRUŽNI ODBOR AFŽ-a

BIOKOVSKO-NERETVANSKI

Imotski, dne 19. I. 1945.

Oblasnom odboru AFŽ-a za Dalmaciju — Split

Drage drugarice!

Po završetku dvomjesečnog predkongresnog takmičenja na našem okrugu, održala se II. Okružna konferencija žena, na kojoj je prisustvovalo 400 aktivistkinja. Obzirom na snijeg i kišu mnogi delegati nijesu mogli doći. Na konferenciji je biran na deniokraski način širi odbor AFŽ-a od 71 drugarica. Za predsjednicu Okružnog odbora je izabrana drugarica Ljubica Tomašević i tajnica drugarica Nada Bukljaš. Žene su živo učestvovala u diskusiji po kotarevima, iznoseći junačke podvige kao i nedostatke u svome radu. Kroz diskusiju se je spomenulo junaštvo žene Mare Šarić iz Grabovca, koja je kroz kratko vrijeme odlaska okupatora iskopala 86 švapskih mina i predala ih Narodno-oslobodilačkoj Vojsci, Žene, koje su živile u neprijateljskoj žici, iznosile su svoje osjećaje prema narodno-oslobodilačkom pokretu, među kojima je drugarica Mila Markotić iz Dragovca, kojoj su Švabe objesili muža. Ona je spomenula, kako je učestvovala u trovanju sa morfijumom ustaša i Švaba i domobrana, »Prišla sam«, pričala je, »do kuhinje i kuharu sam tobože pomogla pomiješati hranu, ali sam iskoristila taj momenat, te iz rukava u kojem sam nosila bočicu sa morfijumom, iscijedila morfijum u kazan.«

Mnoge su žene izražavale svoje radove u svim pravcima, a i same kritički ukazivale na ono sve što se je moglo a nije se postiglo. Dostavljamo vam rezultate dvomjesečnog takmičenja :

Nanovo obuhvaćenih žena u NOP 11.799.
Održano zborova, sastanaka i konferencija 1.041.
Održano mitinga 2.
Naučeno nepismenih 73.
Napisano parola 1.384.
Sakupljeno žita i kruha 18.281 kg.
Voća i povrća 11.706 kg.
Ručaka 7.936.
Krupira i kapule 7.277 kg.
Raznih slatkiša za bolnice 178 kg.
Jaja 4.897 komada.
Kokošiju 272 komada.

Ulja i masla 606 litara.
Vina, rakije, prošeka i likera 14.171 lit.
Mlijeka 2.927 litara.
Sira 122 komada.
Sapuna 30'0 komada.
Duhana 6.727 kg.
Brava sitnih 237 komada i jedna krava.
Čarapa, terluca i rukavica 1.809 komada.
Džempera i gaća 51 komad.
Čebadi i lancima 240 komada.
Štramaca i jastuka 174 komada.
Kreveta 68 komada.
Ručnika i tavažola 115 komada.
Kuhinjskog posuda 1.175 komada.
Pisaćeg materijala 2.429 komada.
Sanitetskog materijala 230 komada.
Novaca 267.219 kuna.
Nadnica urađeno na svim poljima 49.075.
Posjeta bolnici 395.

Uz isto ovo ćemo Vam dostaviti i pregled organizacione strukture i učešća žena u Narodnoj vlasti i izgradnji nove države. Žena u NOO-ima ima 143. U odborima JNOF-a 73. U odjelima, sekcijama, komisijama i kuhinja-ma pri ustanovama 439 žena. Obuhvaćenih žena, koje učestvuju u pokretu, 26.317. Žena u borbi s puškom u ruci ima 345. Od tih je poginulo, koliko nam je do sada poznato, 38 žena, u najtežim danima i borbama za vrijeme četvrte i pete ofenzive. Spomenut ćemo Vam jednu drugaricu, koja je junački poginula u Kninu pod činom oficira, drugarica Ivka Krilić iz Bačine, kot. Makarska, koja je služila primjerom među svim drugaricama u vojsci. Neprijatelj je ubio u pozadinskom radu kroz ovu borbu 168 žena. Kroz zatvore i logore je prošlo 2423 žene. U njemačkim logorima se još nalaze mnoge žene, koje trpe svaka zvjerstva.

Žene se aktivno pripremaju za svoj Prvi kongres antifašistkinja Hrvatske. Na II. svojoj okružnoj konferenciji su se prihvatile novog dvomjesečnog takmičenja na svim poljima rada, za što skoriju obnovu naše zemlje na prosvjetno - kulturnom, gospodarskom, zdravstvenom i socijalnom polju. Žene imotskog kotara na svoju II. okružnu konferen-

ciju su donijele pripremljene darove od raznih ručnih narodnih radova, koje će ponijeti na svoj **I.** kongres žena Hrvatske. Žene ostalih kotareva isto tako rade na pripremanju darova Kongresu.

Velika ljubav i odanost naših žena se je pokazala i u pomoći našim bolnicama i ranjenicima, kao i živo interesovanje za osnivanje društva Crvenog križa, preko kojeg će žene voditi brigu o osiromašenim i nemoćnim,

koji su tako nemilosrdno pogodeni ovim ratom, kao i potraživanje svojih najmilijih, koji su kroz rat izgubljeni po logorima, internacijama i zbjegu i t. d.

Uz drugarski pozdrav!

Smrt fašizmu — Sloboda iutrodu!

Za Okružni AFŽ
Predsjednica: Ljubica Tomašević

Dokument 350

DOPISI ZA ŠTAMPU O PREDKONGRESNOM RADU ŽENA GRADA I KOTARA VIROVITICE OD 5. II. 1945.

Udarnički rad žena grada Virovitice

Novu godinu započele su žene Virovitice udarništvom. Kao dokaz tomu jesu rezultati rada u toku mjeseca siječnja. Žene grada dale su tokom mjeseca siječnja 2827 radnih dana, oprano je 1567 pari rublja, sašiveno je 740 komada raznih odjevnih predmeta, a popravljeno 35 komada.

Za ranjene drugove sakupljeno je 5283 ručka, 70 kg kolača, 2 i pol kg bonbona, 2 kg duhana, 5 1 malinovog soka, 5 kg sapuna, 20

kg jabuka, 31 kokoš, 5 kg slanine, 1 tele. U davanju pripomoći u hrani istakla se je drugarica Sladović. Zaslugom drugarice Nade Korač organizirana je kuhinja za teško ranjene borce. Bolničku službu organizirale su drugarice Žagi Nada i Vujnović Klara.

Na rajonskim sastancima u gradu sakupljeno je tokom mjeseca 41.070 Kn za pomoć Dalmaciji.

Žene kotara Virovitica natječu se

Kako bi što veći udio doprinijele u NOB žene se natječu u davanju pomoći i udarničkim radom. U selima kotara Virovitica žene su sakupile 131.000 Kn kao pomoć Dalmaciji. Dale su 1410 radnih dana, održale 99 masov-

nih sastanaka, 1 općinski sastanaJk žena i jedno kotarsko savjetovanje.

Za ranjene sakupljeno je 350 jastuka uz to što se dnevno donosi razna hrana za one, koji su svoje živote žrtvovali za oslobođenje naše drage domovine, a time i nas samih.

Dokument 351

IZVJEŠTAJ MJESNOG ODBORA AFŽ ŠIBENIK OD 20. II. 1945. OBLASNOM ODBORU AFŽ ZA DALMACIJU O PREDKONGRESNOM TAKMIČENJU

MJESNI ODBOR AFŽ
ŠIBENIK

Šibenik, 20. II. 1945.

Oblasnom odboru AFŽ za Dalmaciju — Split

Dostavljamo Vam izvještaj i rezultate takmičenja od 3. XI. 1944. do 15. II. 1945.

Drugarice su izradile 33.540 nadnica (bilo je kolektivno čišćenje ruševina).

Održano je 102 sastanka (sastanci su se održavali na svim sektorima). Na sastancima je prisustvovalo 5.818 drugarica.

Naučilo se je čitati i pisati 9 drugarica, analfabetски tečaj polazi 130 drugarica.

Otposlana su 32 dopisa.

Drugarice su u tom roku posjetile 9 puta drugove ranjene po bolnicama, bilo ih je 485, zahvalnice drugova prilažemo.

Sakupljeno je dobrovoljnih doprinosa Kn 544.350 i Lira 925.— Pri posjećivanju odnijeto je ranjenicima mnogo darova.

Provedena je akcija čišćenja grada »Tjedan čistoće«, u kom radu je učestovalo 1672

žene i omladinke. Učestvovale su masovno žene sa svih sektora grada bez obzira na stalež i imovno stanje. Drugarski se natječući pri radu, zaslužile su puno priznanje i pohvalu vodstva radova. Mnogo nadnica su dale osobito naše težačke i radničke žene pri čišćenju javnih zgrada i pranju rublja za vojsku.

Na ovim sastancima JNOF-a i NOO-a drugarice masovno učestvuju, jednako kao i na samim sektorskim sastancima AFŽ-a i time pokazuju svoju pobudenu volju da sarađuju ravnopravno sa muškarcima u svim djelatnostima, koje provodi Narodna vlast, U 28 održanih sastanaka JNOF-a učestvovalo je 12.800 drugarica sa svih sektora.

Radi se na kulturnom i političkom podizanju žena. Nakon što je 7 drugarica proučilo odluke II. Zasjedanja AVNOJ-a i III. Zasjedanja ZAVNOH-a, organizirano je po svim sektorima proučavanje tih historijskih odluka, na kojem za početak sudjeluje 54 drugarica.

Analfabetski tečaj, koji je također organiziran, pohađa 130 drugarica.

Od početka ustanka bilo je približno oko 35 žena obuhvaćenih u radu, ali tokom borbe

i rada za vrijeme okupatora uspjeh je bio ogroman, te je prije oslobođenja 2—3 mjeseca obuhvaćeno u radu oko 1.462 žene i omladinke. Skoro svaka je žena na bilo koji način pomagala narodno-oslobodilačku borbu po strani ili skupa, i danas ima obuhvaćenih u radu antifašistkinja oko 4.500 žena. Tu su najjače zastupane radnice, težačke i dobrim dijelom građanke. Većinom su Hrvatice, ali ima i dobar broj Srpkinja.

Žene su na mobilizaciji sposobnih muškaraca u NOB uspjele poslati 393 muškarca.

Žene su uspjele demobilizirati 104 neprijateljska vojnika, ustaša, četnika i ostalih.

Tokom borbe otišlo je iz našega grada 477 drugarica u NOVJ.

U NOO ima u našem gradu 21 drugarica. U JNOF odborima ima 17 drugarica. Zastupane su težačke, radnice i građanke. Drugarice, koje rade po raznim civilnim ustanovama u gradu ima 112. Većinom su građanke, a ima radnica i težačkih žena.

<i>Smrt fašizmu — Sloboda narodu!</i>	
Tajnica:	Predsjednica:
M. Macura	Ljuta Tamhača

Dokument 352

IZVJEŠTAJ GRADSKOG ODBORA AFŽ SUŠAK OD 21. II. 1945. PROPAGANDNOM ODJELU OKRUŽNOG NOO ZA HRVATSKO PRIMORJE O RADU ORGANIZACIJE AFŽ OD POČETKA NOB

GRADSKI OAPŽ SUŠAK Sušak, 21. II. 1945.

Drug. Propodjelu ONOO-a za Hrvatsko Primorje

Drage drugarice!

Odgovaramo na Vaš dopis od 6. o. mj., te Vam šaljemo podatke o cjelokupnom radu naše organizacije AFŽ-a od početka NOB-e, koji su Vam potrebni za brošuru, koja će biti izdana prigodom proslave 8. marta o. g.

Napominjemo Vam da uslijed poteškoća u radu pod okupacijom Nijemaca, zbog neprestanih uzbuna, te zbog odsustva drugarica, koje su u početku NOB-e radile u našim organizacijama, nismo mogle prije napraviti ovaj izvještaj, te navesti točne podatke, već smo iste navele približno. Kod sastavljanja ovoga izvještaja uložile smo sve mogućnosti da bar približno odgovara istini.

Po pitanjima postavljenima u Vašem gornjem izvještaju, dajemo Vam slijedeće odgovore :

1. Od 18 godina dalje ima u našem gradu oko 5.900 žena.
2. Protiv našega pokreta su 203 žene.
3. U AFŽ-u ima organiziranih 2.101 žena.
4. Naša organizacija ima 13 odbora, i to 10 rajonskih gradskih i 3 seoska odbora. U odboru Sestrino ima 8 odbornica, Marjanovo — 5, Malovo — 8, Bobijevo — 7, Centar I — 6, Centar II — 4, Vidovo — 6, Lujevo — 6, Kuka I — 4, Kuka II — 4, 50 — 11, 45 — 8, Draga — 10; u gradskom odboru ima 9 odbornica: ukupno ima-96 odbornica.
5. U raznim komisijama ima 30 drugarica. (NOO-a i odborima JNOF-e).
6. Sa terena otišlo je do sada oko 100 drugarica što u NOV, što na terenski rad (politički).
7. U zatvorima, logorima te prisilnom radu ima 51 žena.

Ircdkongresni miting u S/ilihi 7. III. 1945.

8. Do sada je poginulo 10 drugarica što u borbi, što inače od ruke okupatora.

9. U gradu ima ukupno 116 nepismenih žena: organizirale smo drugarice, koje su intelektualke, da ih podučavaju.

10. U selima i Tvornici održano je oko 20 masovnih sastanaka, a u gradu se redovno održavaju sastanci tjednom po grupama. Do sada je održano oko 16.850 sastanaka.

11. Čitalačkih grupa ima 209, posjećuje ih 960 drugarica.

12. Organizirani rad AFŽ-a započeo je početkom 1942. godine.

13. Za štampu napisale su žene oko 1000 dopisa, a za zidne novine samo po selima oko 50 dopisa.

14. Za zajam narodnog oslobođenja sakupile su žene (plasirale obveznica) 250.000.— Lit.

15. Za našu NOV sakupile su žene oko 50.000 kg hrane, te nekoliko stotina kutija raznih konzervi.

16. Za vojsku, terenske polit, radnike, te zatvorenike skuhale su žene oko 16.000 obroka.

17. Drugarice su sakupile oko 25.000 razne robe (odjeća, rublje, kape, papuče, zastave, zobunce i t. d.)

18. Drugarice su sašile oko 7.000 komada robe.

19. Skupile su oko 10.000 komada sanitetskog materijala (injekcije, lijekovi, aspirini, bočice joda, povoji, gaza i t. d.).

20. -Sakupile su oko 200 komada pušaka, revolvera, bombi, puškomitraljeza, te oko 3—4.000 metaka.

21. Sakupile su oko 5000 kg papira, te oko 5000 raznih potrepština (olovaka, gumija, flasića tinte i ostalo).

22. Radnih sati za potrebe vojske, pomoć obiteljima boraca, te ostali rad dale su drugarice oko 350.000 radnih sati.

23. Hranu i ostale predmete prenosilo je oko 500 žena i to oko 5.500 puta.

24. žene su napisale oko 12.500 parola, prenijele oko 60.000 komada štampe, sklonile ilegalce oko 3.750 puta, prenijele oko 76.000 pisama, održale 11.500 veza.

25. Žene su isprele oko 250 kg vune, isplele oko 3.500 pari čarapa.

26. U sabirnim i ostalim akcijama sudjealovalo je oko 2.000 žena.

27. U novcu sakupile su žene oko 500.000 Lit, i 30.000 Kuna.

28. Zemlju je obrađivalo oko 50 žena.

29. Preko žena je posađeno 210 kg krumpira i 9 kg fažola, a iskopano 570 kg krumpira i oko 250 kg fažola.

U buduće voditi ćemo točnu kontrolu nad radom naših žena, kako bi imali o istome jasnu sliku.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Drugarski pozdrav
Tajnica IO AFŽ-a: DaTa
- Dokument 353
- II. OBLASNA KONFERENCIJA AFŽ DALMACIJE ODRŽANA U OSLOBOĐENOM SPLITU OD 7—10. III. 1945.
- Članak iz »Dalmatinke u borbi«, glasila AFŽ Dalmacije, br. 3-4, ožujak-travanj 1945.
- Preko 1.800 delegata iz svih dijelova Dalmacije skupilo se. Šarenilo narodnih nošnji, partizanska pjesma i igranje »Kozare« ispunjali su cijeli Split.

7. marta navečer otvorena je izložba darova za I. Kongres. Ima ih najrazličitijih, ali svima im je jedno zajedničko — ljubav i pažnja kojom su izrađeni. 8. marta u jutro žene su obišle vojne i civilnu bolnicu, dječje domove, obdaništa i domove staraca. Iz najudaljenijih krajeva su donijele darove našim ranjenicima i našim mališanima. Poslije podne je održan veliki miting.

Navečer istoga dana održan je svečani dio konferencije u Nar. kazalištu. Delegatkinje su učestvovale u programu. Šibenke, Vrličanke su plesale svoja narodna kola u starim na-

rodnim nošnjama, a Splićanke su otpjevale nekoliko starih splitskih pjesama. Svečanom dijelu su prisustvovali članovi JNOF-a Hrvatske i Dalmacije, predstavnici Centralnog i Glavnog odbora AFŽ-a, predstavnici narodne vlasti i omladinke, te delegati žena federalnih jedinica Crne Gore, Bosne i Hercegovine i raznih okruga Hrvatske.

Konferenciju je otvorila Zora Rosandić, član oblasnog odbora AFŽ-a za Dalmaciju i predložila predsjedništvo, u koje je ušlo 13 drugarica. Ružica Markotić, koja je dalje rukovodila konferencijom, pozvala je prisutne da minutom šutnje odaju počast palim drugaricama. Dala je obećanje drugu Titu, narodnoj vladi i ZAVNOH-u u ime žena Dalmacije, koje su spremne pod svojim rukovod-

Radno predsjedništvo 1. oblasne konferencije AFŽ-a u Splitu

stvom i dalje nastaviti sa borbom za potpuno oslobođenje i obnovu naše zemlje. Zatim je dala riječ predstavniku JNOF-a Hrvatske, pukovniku Vicku Krstuloviću, koji je pozdravio žene Dalmacije, istakao njihove velike zasluge u narodno-oslobodilačkoj borbi i pozvao ih da nakon oslobođenja Dalmacije pregnu što jače, da se što prije cijela Hrvatska domovina oslobodi. Predsjednik Oblasnog NOO-a za Dalmaciju, Vice Buljan, zaželio je konferenciji najbolji uspjeh i pozvao žene Dalmacije da i nadalje budu potpora narodnoj vlasti, da uzmu puno učešće u izborima i da na taj način pokažu svoju povezanost uz narodno-oslobodilačku borbu. Miko Tripalo, član Oblasnog odbora USAOH-a, izručio je pozdrave dalmatinske omladine.

U ime Centralnog odbora AFŽ-a za Jugoslaviju pozdravila je predsjednica Kata Pejnović, koja je, iako je ranjena i bolesna, ipak došla na konferenciju. Burno pozdravljena, ona je predala plamene pozdrave žena Jugoslavije, odala puno priznanje borbi žena Dalmacije i pozvala ih da nastave i dalje herojskim putem, kojim su pošle. Dika Gašparac u ime Glavnog odbora AFŽ-a za Hrvatsku pozdravila je konferenciju i pozvala Dalmatinke da i dalje tako rade i pripremaju se za I. Kongres žena Hrvatske.

Pozdrave junačkih žena Crne Gore izručila je Bosiljka Đurović, u ime Hercegovine

pozdravila je Pirika Šiber. Zorka Sučić predala je tople pozdrave Bosanki, odala priznanje onim Dalmatinkama, koje su radeći u Bosni podizale svijest bosanskih žena, privodile ih narodno-oslobodilačkom pokretu i stvarale jedinstvo Srpkinja, Hrvatice i muslimanki. Zatim su pozdravile predstavnice žena Gorskog Kotara, Hrv. Primorja i Pokuplja. Predstavnice žena Korduna i Banije govore o kampanji, koje su povele za pomoć Dalmaciji. Ličanka pozdravlja sestre i majke junaka, koje poznaje još od 1941. godine, kad su potekli u pomoć srpskom narodu Like, nad kojim su ustaše tada vršili pokolj, a i sada u sklopu junačke IV. Armije oslobađaju Liku.

Nakon pozdrava, Juga Kesić, član Oblasnog odbora AFŽ-a zaključuje svečani dio.

9. i 10. marta održan je radni dio konferencije. Referat o učešću u obnovi i izgradnji za pobjedu održala je Marija Novak, nakon kojeg se razvija plodna i živa diskusija. Zatim se podjeljuju nagrade najboljim u takmičenju. Time se 10. marta u podne završava konferencija. U međuvremenu i 10. marta poslije podne delegatkinje su posjetile kazalište, kino, etnografski i prirodoslovni muzej, Marjan, historijske i kulturne znamenitosti, brodogradilište i razne radionice.

Na kraju konferencije poslan je brzojav maršalu Titu i ZAVNOH-u.

PROSLAVA 8. MARTA 1945. U ISTRI

Iz »Hrvatskog lista«, glasila Okružnog odbora XOF Pula, br. 69, od 11. ožujka 1945.

ŠIROM CIJELE ISTRE PROSLAVLJEN JE 8. MART!

Iz općine Divšići javljaju nam: — Mi žene općine Divšići veselo smo proslavile 8. mart, praznik žena. Ovo je za nas drugi put, da ga slavimo u domovinskom ratu ... Za proslavu 8. marta napisale smo 132 parole, 7 petokrakih, zapalile smo 10 krijesova i zabarikadirale cestu na jednom mjestu.

Žene sela Rojnići održale su skup povodom 8. marta i sakupile za našu vojsku: 30 rupčića, 19 pari čarapa, 5 pari rukavica, 33 jaja i 50 kg razne hrane.

Iz općine Barbana pišu nam : — Mi žene i omladinke općine Barban u noći u oči 8. marta pošle smo na glavnu cestu Raša-Pula i na njoj ispisale 215 borbenih parola, 21 petokraku, rasturile smo 270 letaka, zapalile 16 krijesova i zabarikadirale cestu na jednom mjestu. Osim toga ispalile smo 300 metaka i bacile 20 ručnih bombi.

O proslavi 8. marta u drugim mjestima nisu nam još stigli detaljni izvještaji.¹

¹ Već 1944. g. slavile su žene istarskih sela i gradova 8. mart borbenim akcijama, mitinzima i takmičenjem u pomoći vojsci. No proslava 8. marta 1945. g. pretvorila se u ogromnu borbenu demonstraciju svih žena Istre. Već mjesec dana ranije započelo je takmičenje u čast 8. marta. Takmičilo se selo sa selom, kotar s kotarom, tko će sabrati više hrane za vojsku i ranjenike. Po selima i gradovima žene su živale zastave, pripremajući se da sa što većim brojem zastava i partizanskih kapa dočekaju oslobođenje. Žene grada Pule organizirale su ilegalne radio-nice, u kojima su šivale zastave i partizanske kape. U sabirnim akcijama za bolnice žene su već ranije davale plahte. Nije bio rijedak slučaj, da su sada za zastave žene žrtvovalе i posljednje plahte.

Uoči 8. marta mase žena po selima učestvovalе su u akcijama. Po cestama i kućama napisano je na hiljade borbenih parola. Prekopavane su ceste, izlijepljeno na hiljade petokrakih zvijezda i letaka po gradovima u neprijateljskim uporištima, ubacivani su letaci u neprijateljske kasarne. Po svim brežuljcima plamtjeli su krijesovi, a u blizini neprijateljskih uporišta pucale su puške i bombe, plašeći neprijatelja. Cijela Istra je te noći plamtjela satima i satima, i oko krijesova razvilo se pravo borbeno slavlje. Prestrašen, neprijatelj se nije usudio ni slijedećeg dana izlaziti iz -svojih uporišta, očekujući n-apad.

Na sam -dan 8. marta održavani su mitinzi žena, sa kojih su odaslani brzojavi drugu Titu i vojnim jedinicama.

Žene Pule šiju za vrijeme njemačke okupacije zastave za doček Jugoslavenske armije

IZBORI ZA NARODNO-OSLOBODILAČKE ODBORE U DALMACIJI

Članak iz »Dalmatinke u **borbi**«, glasila AFŽ Dalmacije, br. 3—4, ožujak—travanj 1945?

Izbori za seoske, mjesne i gradske NOO-e su pred završetkom. U ovim demokratskim izborima narod je uzeo ogromno učešće. Rezultati izbora to najbolje svjedoče. Postotak od 98% je zaista velik. Ali ovaj postotak nije slučajan. On je rezultat političke svijesti naroda i njegova učestvovanja u borbi. Činjenica da je narod duž čitave Dalmacije u NOO-e izabrao isključivo kandidate JNOF-a, jasno govori o jedinstvu naroda, čvrstoći i širini JNOF-a, koji na širokome programu ostvarenja slobode i demokracije okuplja sve što je rodoljubivo. Ta činjenica govori najjasnije i o tome, da su NOO-i kao oblik vlasti čvrsto prihvaćeni od čitavog naroda. U svijesti naroda, da su NOO-i zaista njegova vlast, leži ogromna snaga narodno-oslobodilačkih odbora. Ta svijest pokreće široke mase na rad u rješavanju svih pitanja, koja iskrsavaju pred NOO-ima i narodom. Kroz protekle izbore, koji su provedeni punom ozbiljnošću na demokratskoj osnovi, tajnim i neposrednim glasovanjem, narod Dalmacije pokazao je još jedamput svim neprijateljima naroda da ne želi, poslije četiri godine krvi i muka, svoju sudbinu pokloniti onima, koji su u najtežim danima direktno ili indirektno vodili bjesomučnu borbu protiv naroda, bojeći se narodne slobode, bojeći se narodne volje i u strahu da ne izgube pozicije, koje su imali u staroj reakcionarnoj Jugoslaviji.

Narod je Dalmacije snažno izrazio svoju volju i pokazao izdajicama svih boja u zemlji i izvan domovine, da ne će vlasti žandara, da ne će režima glavnjača, već hoće da svoju sudbinu drži čvrsto u svojim rukama. Narod je jasno i neprisiljeno rekao, da hoće NOO-e. U ovim izborima došlo je do izražaja jedinstvo i bratstvo hrvatskoga i srpskoga naroda u Dalmaciji.

Reakcionari su se praćkali kao riba na suhom, ne bi li odvratili narod od izbora. Našli su se ujedinjeni svi, i ustaše, i četnici, i mačekovci, sve izdajice čvrsto povezane strahom pred narodnom slobodom, čvrsto povezane mržnjom protiv naroda i narodne demokratske vlasti. Služili su se raznim metodama, ali nisu uspjeli, niti su mogli uspjeti, jer je narod Dalmacije dao mnogo krvi, mnogo žrtava, jer je čvrst u JNOF-u i jasno gleda u budućnost.

Naročito je potrebno podvući ulogu žena na ovim izborima. U prvome redu zato, što su žene po prvi put izišle na izbore, i to kao ravnopravan faktor. Koliku su svijest žene

pokazale na ovim izborima, najbolje nam govori činjenica, da su oko 70% glasača žene. A razni su agenti naročito žene nastojali odvratiti od izbora. Međutim su žene bile svijesne potrebe da i one učestvuju u izborima, dok su one to pravo stekle u borbi za domovinu, u borbi za slobodu, za koju su umirale zajedno s muškarcima, prema tome stekle i jednaka prava, ali i uzele na sebe jednake dužnosti. Žene Dalmacije su pokazale, isto kao i u oružanoj borbi, kada su umirale za slobodu na položaju ili provlačeći se kroz žice u mrkim noćima sa hranom za borce, ili pletući pred uljanicama, i ovoga puta, koliko im je stalo do slobode, koliko im je stalo da se očuvaju krvlju stečena prava naroda, da se čuva i učvrsti narodna vlast, da se osigura bolja i ljepša budućnost našim narodima.

Potrebno je spomenuti i ulogu omladine, koja je u izbore unijela živahnosti i poleta. Omladina je također ozbiljno došla na izbore i time pokazala svim neprijateljima da je omladina, kao dio naroda, pozvana da učestvuje u javnom životu, što joj je u staroj i reakcionarnoj Jugoslaviji bilo onemogućeno. Omladinu su svi reakcionarni režimi na razne načine htjeli otrgnuti od političkih zbivanja, organizirajući različita omladinska udruženja. Međutim u narodno-oslobodilačkoj borbi omladina je nosila veliki teret na svojim leđima, kako na frontu tako i u pozadini, i na taj način stekla pravo da učestvuje u javnome životu, da učestvuje na izborima.

Reakcija je, odvrćanjem naroda od sudjelovanja na izborima, htjela da stvori bazu za daljnju borbu protiv NOP-a, protiv demokracije. Međutim se prevarila u računu i ovoga puta kao i uvijek dosada. Ogromnim učestvovanjem naroda na izborima još jače je učvršćena demokracija i svijest naroda da u našoj zemlji odlučuje narodna volja. NOO-i se i zasnivaju na poštovanju narodne volje, na polaganju računa narodu i na čvrstoj vezi s narodom. Kroz narodno-oslobodilačku borbu stvarali su se NOO-i, razvijali se i učvršćivali zajedno s razvojem pokreta. Oni su uvijek rješavali sva pitanja zajedno s narodom, oni su na taj način i postali nerazdvojni od njega.

Poslije ovih izbora ta veza je pojačana zato, što se sada u NOO-ima u čitavoj Dalmaciji nalaze samo oni ljudi, kojima je narod dao povjerenje tajno, neposredno i neprisiljeno. "Ta činjenica je vrlo značajna baš da-

Žeree glasaju na izborima za N.O.O u oslobođenom Splitu

nas, kada u čitavoj Hrvatskoj i Jugoslaviji pred NOO-ima i narodom stoje zadaci obnove naše zemlje. Ti su zadaci naročito veliki u Dalmaciji, koja je mnogo stradala od okupatora i domaćih izroda, i koja je u vrlo teškoj ekonomskoj situaciji, što zahtijeva velike napore svih snaga. Ovim izborima pojačava se odgovornost NOO-a prema narodu, i naroda kao cjeline i pojedinca prema NOO-ima.

Uz velike uspjehe u izborima potrebno je spomenuti i nedostatke. JNOF je zaista odigrao vrlo važnu ulogu, i pokazalo se da je snažan i širok, ali bilo je mjesta gdje ta širina nije došla do izražaja za vrijeme predizborne kampanje, jer su uži odbori JNOF-a postavljali listu kandidata, a da se nije aktivizirao čitav narod na tome pitanju. Bilo je i takvih mjesta, gdje se težište rada bacilo na objašnjavanja o potrebi učešća na izborima, a pri tome se zaboravljalo na sami sa-

stav odbora. U nekim mjestima nije se kandidiralo žene, iako su mnoge bile sposobnije od pojedinih muškaraca, koji su izabrani, tako da broj žena u NOO-ima ne odgovara njihovu učestvovanju u borbi, političkoj svijesti i radnoj sposobnosti.

Razumljivo je da narod Dalmacije još nikada dosada nije u ovolikom postotku sudjelovao na izborima, jer nikada dosada nije ni birao svoju vlast. Kao što su svi krajevi Dalmacije pokazali visoku svijest i ljubav prema svojoj narodnoj vlasti, tako je i Lastovo, koje su fašisti 25 godina nastojali odnaroditi i pretvoriti ga u bazu za juriš na našu domovinu, pokazalo da je čvrsto vezano uz svoju domovinu. Čitavo Lastovo je izišlo na izbore i time pokazalo da hoće NOO-e, da su mu dragocjene tekovine ove borbe, i ujedno jasno pokazalo fašističkim otimačima, koji još uvijek lupeški vrebaju kako bi ponovo ugrabili pojedine krajeve naše

domovine, da je Lastovo hrvatsko i da će, čvrsto vezani sa svojom domovinom, s njome dijeliti dobro i zlo. Ovo će isto reći i Zadar, koji se nalazi pred skorim izborima.

Dalmacija je i ovom prigodom, kao i u oružanoj borbi, pokazala visoku svijest, ljubav prema domovini, a time ujedno dala nov udarac svima onima, koji nastoje različitim intrigama razjediniti naše narode i oduzeti im tekovine ove borbe. S ovim je ona dala još jedan prinos izgradnji federalne Hrvatske u federativnoj demokratskoj Jugoslaviji, bratskoj zajednici njenih naroda.

J. P.

¹ U ovim izborima, koji su se održavali na teritoriju tada oslobođene Dalmacije, bio je tajnim glasanjem izabran u NOO-e velik broj žena, koje su u toku rata pokazale svoju nepokolebljivu odanost NOB-i i aktivno ufešće u izgradnji svoje domovine.

IZVJEŠTAJ ILEGALNOG MJESNOG ODBORA AFŽ SUŠAK OD 19. OŽUJKA 1945. OKRUŽNOM ODBORU AFŽ ZA HRVATSKO PRIMORJE O PREDKONGRESNOM RADU ŽENA

MO AFŽ-a SUŠAK

Sušak dne 19. III. 1945.

Drugarskom Okružnom odbora AFŽ za Hrvatsko Primorje

Drage drugarice!

Šaljemo Vam izvještaj rada u duhu Kongresa od 1—15 o. mjes.

Drugarice na novo organizirane proučavaju II zasj. AVNOJ-a i III. zasj. ZAVNOH-a. Dovršavaju zastavu I. Odredu za nagradu najboljem bataljonu. Na toj slici izrađena je zlatom na crvenom polju slika druga Tita. Zastavu radi drugarica iz Centra, koja je sav trud i sve svoje umjetno umijeće uložila da slika ispadne čim ljepša. Zatim ispređeno je 22 para vunelih čarapa, 2 para rukavica i 1 kg vune. Drugarice iz Kuke napravile su u duhu Kongresa 566 koverata i 72 bloka.

Drugarice svaki tjedan posjećuju u bolnici bolesne drugove i drugarice i svaki tjedan izmjenično nose hranu bolesnicima. Do sada odnijele su 40 obroka tople hrane, 107 baškota, 1,30 kg keksa, 2 kutije sardina, 6 kruha, 0,75 kg šećera, 2 kutije duhana, 3 kutije cigareta i 7 kutija šibica.

Sastanaka: održano 520, prisutnih 920 žena.

Sati: za sastanke utrošile 750, za ostale radove 4.200.

Parola: napisale 420.

Letaka: bacale 1.200.

Prigodom proslave 26 godišnjice osnutka Crvene Armije zapalile su tri krijesa.

Obveznica: plasirano 4 po 500 Lit, 5 po 100 Lit.

Mobilizirano: 30 drugova, 5 drugarica, 2 pionira

Dopisa: napisale 45

Usprkos terora sa strane okupatora i dnevnih uzbuna, drugarice nastoje da pojačaju svoj rad.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Uz drugarski pozdrav

TAJNICA :

O.O.AFŽ.
25. III. 45
h. 41/45

Gata

Doček međunarodne komisije u Pazinu

Dokument 357

POMOĆ NARODA ISTRE NARODNO-OSLOBODILAČKOJ VOJSCI

Članak iz »Hrvatskog lista«, glasila Okružnog odbora NOF Pide, br. 71, od 25. III. 1945

NAROD SVOJOJ ARMIJI

Pored stalne svakodnevne pomoći, koju narod pruža borcima iz istarske grupe Odreda, na okrugu Pula stalno se vrši sakupljanje namirnica za našu hrabru 43. diviziju.

Samo mjesec dana, preko Okružnog prehrambenog odjela, prebačeno je za našu diviziju 75 goveda, 300 kvintala razne hrane (pšenice, kukuruza, krumpira, riže i pašte), 1500 litara ulja, 350 kg slanine, 1300 kg soli, 650 kg duhana.

Jedinstvena Narodno-oslobodilačka Fronta uputila je poziv našoj omladini i ženama da povedu akciju za sakupljanje raznih namirnica za naše bolnice. Naša junačka omladina i naše žene spremno su se odazvale ovom pozivu za pomoć onim našim drugovima, koji su dali svoju krv i svoje zdravlje za oslobođenje našeg naroda.

Samo u četiri dana omladina i žene okruga Pule sakupile su za naše ranjenike 4000 jaja, 150 kg šećera, 10 kg meda, 40 kg keksa, 200 kg finog brašna za kolače.

U ovoj akciji, kao i uvijek, omladinke i žene Labina sakupile su najviše, dok se je u prebacivanju hrane najviše istakla omladina Rovinja. Također znatan udio u akciji doprinijele su žene i omladinke kotara Prodol. Na kotaru Žminj sakupilo se nešto manje, a kotar Pula stoji na zadnjem mjestu u ovoj akciji.

Naša 43. divizija stalno jača. Novi borci, koji se svakodnevno dižu, upotpunjavaju i povećavaju njegove redove. Radi toga naša divizija treba stalno veću pomoć, a naročito joj je potrebna veća pomoć u stoci . . .

¹ Sve jači priliv novih boraca u jedinice NOV zahtijevao je stalnu pomoć pozadine u hrani. Ranje- ne i bolesne drugove u bolnicama, koje su bile skri- vene u planinama i na poluotočiću Ubaš u kotaru Labin, trebalo je snabdijevati hranom i lijekovima. Narodno-oslobodilački odbori imali su dobro organi- zirane gospodarske komisije, kojima je glavni zada- tak bio prehrana vojske. No kako je veliki dio mu- škaraca bio u partizanima, glavni teret je padao na žene i omladinke, na koje se narodna vlast uglav- nom i oslanjala.

Te su se sabirne akcije vršile stalno i kao sastavni dio takmičenja povodom praznika 1. maja, 8. marta, u pripremama za Oblasnu konferenciju, Kongres že- na Hrvatske, pripremama za izbore za narodne od- bore i t. d.

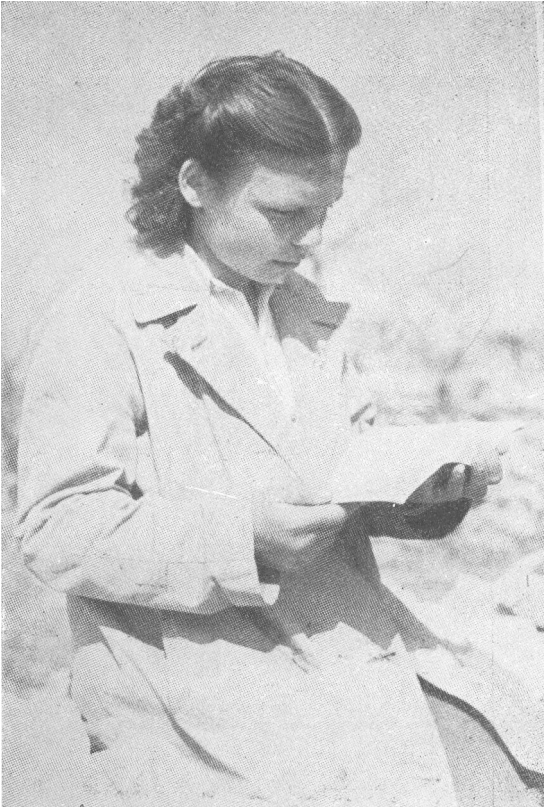
»Žene kotara Tinjan sakupile su u toku 20 mje- seci teške borbe slijedeću hranu, obuću i lijekove: 492 q bijelog brašna, 445 q kukuruznog brašna, 536 q pšenice* 652 q kukuruza, 190 kg ječma, 233 q krum- pira, 9.92 q fazola, 13 q sira, 3.19 q riže, 14.21 q slanine, 5.24 q soli, 3,12 šećera, 80 kg meda, 6.662 pašte, 908 komada kokoši, 1841 janjaca, krupne sto- ke 313 grla, 442 ovce, 4.20 q suhog mesa, 50.586 jaja, 3.512 keksa, 2.77 q mendu'la, 92 l ulja, 181 l octa, 829 l vina, 257 l rakije. Pored hrane žene su sakupile 9.075 komada razne odjeće, 4.050 komada posuda, 4.306 araka papira. 4.536 raznih lijekova i 569.000 lira. Žene kotara Tinjian shvativši potrebu jačanja naše valute sabrale su 3.445 kg zlata i 3.80 kg srebra. U toku borbe one su dale 12 hiljada rad- nih dana.« (Glas Istre« 31. V. 1945.)

Hrana se negdje prebacivala kolima, ali na ne- kim mjestima naročito preko pruga, moralo se hranu prebacivati na leđima. Taj su posao najviše obavljale žene. Naročito je teško bilo prebacivati hranu u 'Gor- ski Kotar. Trebalo je na leđima prenositi 18 do 20 kg hrane. Povlačeći se pred snagama Narodno-oslo- bodilačke vojske, Nijemci i četnici su se koncentri- rali u Kastavštini i kotaru Opatiji. Prolaz iz Istre u Gorski Kotar bio je vrlo opasan. Uprkos tome, kolo- ne žena i omladinki iz Krasa, Labina i Kastva izvr- šavaju svoj zadatak i prenose hranu. U travnju 1945. g. 60 žena kotara Labin (Marija Jurčić. Marija Ba- telić, Marija Giorgi, Pijerina Mohorović, Celestina Lazarić, Ivanka Delušić, Roža Faraguna, Milka Mi- kuljan, Zora Blečić i druge) bile su napadnute od četnika, ali su ipak uspjele prijeći prugu i cestu Ri- jeka-Trst i stići s hranom u Gorski Kotar. U veljači žene kotara Opatija počinju sakupljati zlato. Ta se akcija brzo proširila na cijelu Istru. Žene Istre sa- kupile su oko 80 kg zlata.

Žene Istre pomagale su narodnim odborima u sprovođenju bojkota neprijateljskih uporišta. Žene su držale straže i plijenile hranu, koju 'bi pojedinci pokušali odnijeti u uporišta bez propusnice i dozvole. Hranu bi predavale NOO-ima za vojsku ili ranjenike. Žene su držale stražu pred selima i obavještavale, kada se približavao neprijatelj.

Žene istarskih sela uređuju bunkere za skrivanje i organizaciju straže u selima, u kojima se nalaze politički radnici, ugovaraju znakove na kućama, koji su signalizirali, da li je ulaz u selo slobodan, ili nije.

Neki su bunker i bili svakodnevno sklonište par- tizana. Marija Belušić iz Belušići, kotar Pazin, od prvih dana ustanka, iako siromašna, stalno sklanja u svoj bunker partizane i hrani ih. Marija Šestan iz Katuna i mnoge druge žene pretvorile su svoje kuće u prolazne kuhinje i skloništa za političke radnike. Teta Foška Batelić iz Mariči, majka Mošnja iz šiša- na, teta Foška iz Rudana-Žminj, Jela Ivančić iz Br- guca, mamica Zvana Rakovac iz Rakovci, Ana Poš- čić iz Zaluka-Opatija, majka Kožulka iz Kalca, maj- ka Mlekuš iz Pazina, Marija Benčić i nona u Gržini, majka Marija iz Šimeći i stotine drugih teta, majki

Katica Černjul

i nonica, čiji se život za vrijeme borbe sastojao samo u tome kako će dočekati, nahraniti i skloniti drugove i drugarice, odraz su velike majčinske ljubavi, koju su istarske žene osjećale za svoju domovinu i slobodu svoga naroda.

No bunker i nisu bili samo sklonište političkim radnicima. U njima su bile smještene ilegalne štam- parije. U bunkeru udovice Marije Pu'har-Pravičeve u Poljanama ibio je smješten agit-prop okružnog ko- miteta KPH Rijeka. Marija sa svoje tri kćeri vodi svu brigu oko drugova, koji tu rade. Njena kuća pretvara se često u poštu. Tu se raspoređuje štampa okružnog komiteta, a njene je kćerke prenose na veze. Osim toga Marija je član Kotarskog odbora za AFŽ, član seoskog NOO-a, a njene kćerke aktivne omla- dinke.

U neposrednoj blizini Rovinja nalazi se štancija (salaš) Štanjera i kuća obitelji Božić. 'Karti Božić poginuli su muž i tri sina. Sa snahom Milkom i unu- kom Marijom, koja je omladinski rukovodilac, ona za cijelo vrijeme boirbe najaktivnije radi za NOP. U kući ima dobro uređen bunker, koji se koristi za sklanjanje i liječenje bolesnih i ranjenih drugova. Njihova je kuća -centar za raspodjelu štampe, prihva- ćanje raznog materijala sabranog u gradu, a osim toga centar informacija za aktiviste.

U Garićima nalazi se u 'bunkeru štamparija Oblasnog komiteta KPH. I dok Slavica Fran, Danju- ša Švalba, Estera Lučić, Milena Lučić, Anelka Tuir- činović, Erna Derosi i druge drugarice rade u bun- kerima Oblasnog i Okružnih agit-propa, dotle hrabre i požrtvovne -žene vode brigu o tome da im pruže sve što mogu. Milica Jadretić, Katica Černjul. Mile- na Franko, Luce Blažima, Marija Knapić, Foškica Modrušan, Ana 'Košara, Marija Poropat, Marija Fi- lipić, Ana Brženda, Marija Žendić i drugi prenose štampu u sela i gradove.

Bunker u kojem se napila štamparija OK RPH Rijeka. Marija Pukar daje hranu svojoj kćerki Julki

U SPLITU JE 14. IV. 1945. FORMIRANA PRVA NARODNA VLADA HRVATSKE

Predsjedništvo Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske na temelju čl. 4. Odluka o Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Hrvatske, kao vrhovnom zakonodavnom i izvršnom narodnom predstavničkom tijelu i najvišem organu države federalne Hrvatske, donijelo je na svojoj izvanrednoj sjednici održanoj 14. travnja 1945. u Splitu ovu

Odluku o narodnoj vladi Hrvatske

Cl. 1.

Narodna vlada Hrvatske je najviši izvršni i naredbodavni organ državne vlasti u Hrvatskoj.

Cl. 2.

Narodnu vladu Hrvatske imenuje Predsjedništvo Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske. Narodna vlada Hrvatske odgovara i polaže račun o svom radu Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Hrvatske, odnosno Predsjedništvu.

Cl. 3.

Narodnu vladu Hrvatske sačinjavaju: Predsjednik vlade, dva potpredsjednika vlade i ministri: unutrašnjih poslova, pravosuđa, prosvjete, financije, industrije i rudarstva, trgovine i opskrbe, poljoprivrede i šumarstva, socijalne politike, narodnog zdravlja, građevina, obalnog pomorstva, ribolova i lokalnog saobraćaja.

Cl. 4.

Predsjedništvo vlade postoji kao posebno nadležstvo.

Na čelu Predsjedništva vlade stoji predsjednik. Za slučaj spriječenosti predsjednika zamjenjuje ga jedan od potpredsjednika.

Cl. 5.

Predsjednik vlade i ministri rukovode poslovima pojedinih grana državne uprave, ukoliko iste ne spadaju u nadležnost vlade demokratske federativne Jugoslavije i njezinih ministarstava.

Cl. 6.

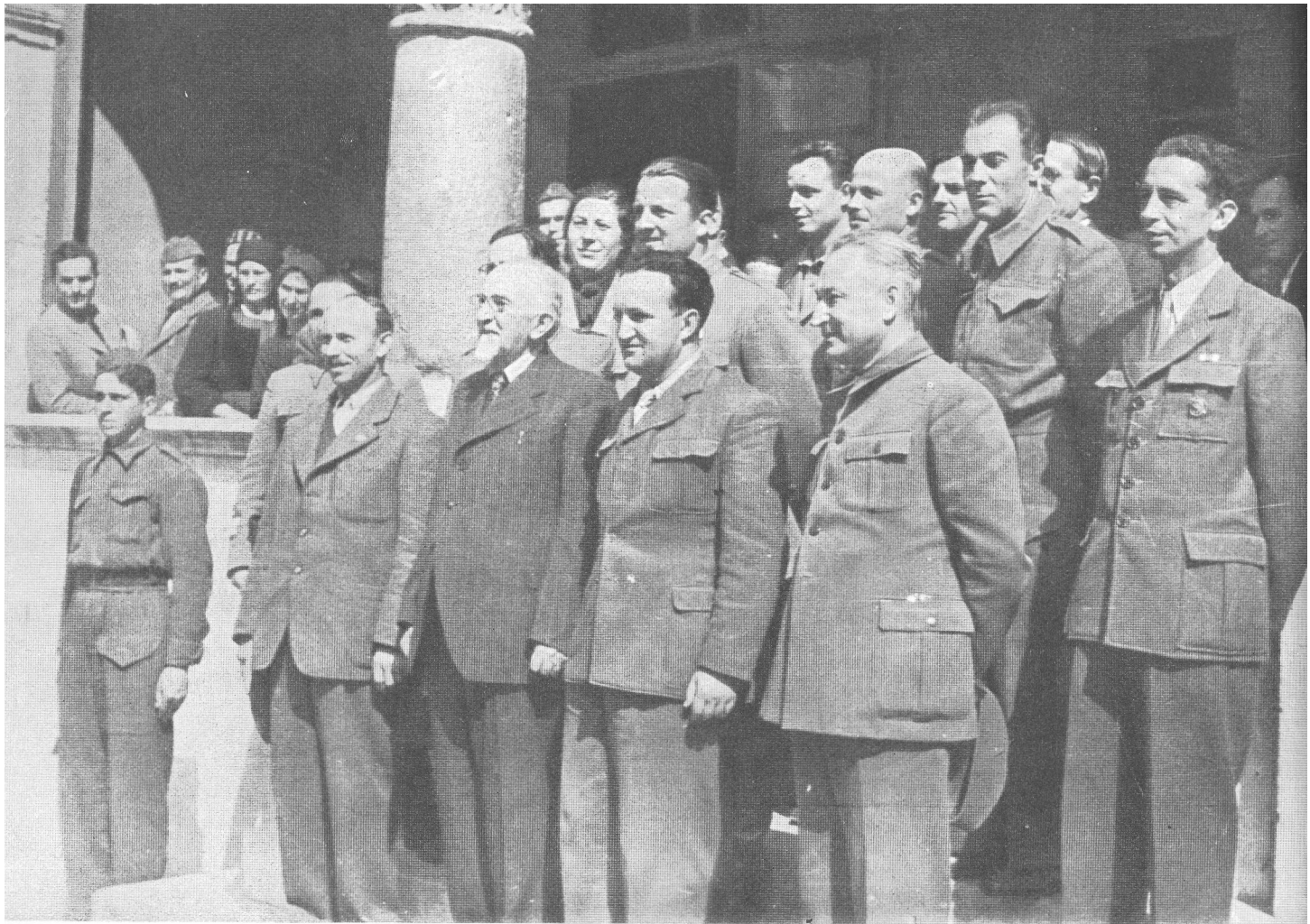
Uredbe, naredbe i upute donosi vlada Hrvatske na osnovu zakona Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije, odnosno njezinog Predsjedništva i zakona Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske, odnosno njegovog Predsjedništva, kao i na osnovu uredaba, naredaba i uputa vlade demokratske federativne Jugoslavije, a ministri još i na osnovu uredaba, naredaba i uputa vlade Hrvatske i na osnovu rješenja pojedinih ministarstava demokratske federativne Jugoslavije, ukoliko se radi o poslovima, koji spadaju u nadležnost vlade demokratske federativne Jugoslavije.

Cl. 7.

Ministri narodne vlade Hrvatske imaju pravo prisustvovati zasjedanju Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske, odnosno njegovog Predsjedništva.

Cl. 8.

Svaki vijećnik Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske ima pravo uputiti narodnoj vladi i ministrima pitanja. Narodna vlada i ministri su dužni odgovoriti na takovo pitanje usmeno ili pismeno, najkasnije u roku od pet dana.

Prva Narodna vlada Hrvatske

Kod stupanja na dužnost članovi narodne vlade Hrvatske polažu pred Predsjedništvom Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske zakletvu:
»Zaklinjem se čašću svoga naroda, da ću vjerno i neumorno služiti narodu, da ću svoje dužnosti vršiti savjesno i predano, čuvajući i braneći slobodu i nezavisnost, bratstvo i jedinstvo svih naroda Jugoslavije i sve ostale tekovine Narodno-oslobodilačke borbe, za napredak federalne Hrvatske i demokratske federativne Jugoslavije.«

Cl. 10.

Odredbe o organizaciji i djelokrug pojedinih ministarstava propisat će se posebno.

Cl. 11.

Ova odluka stupa na snagu odmah.¹

Split, 14. IV. 1945.

Tajnik:
Dušan Čalić, v. r.

Predsjednik:
Vladimir Nazor, v. r.

¹ Sastav prve narodne vlade Hrvatske bio je sljedeći:
predsjednik vlade: dr. Vladimir Bakarić
potpredsjednici: Franjo Gaži i dr. Rade Pribičević
ministar unutrašnjih poslova: Vicko Krstulović
ministar pravosuđa: Dušan Brkić
ministar prosvjete: Ante Vrkljan
ministar financija: Anka Berus

ministar industrije i rudarstva: Dr. Mladen Iveković
ministar poljoprivrede i šumarstva: Tomo Čiković
ministar narodnog zdravlja: Dr. Aleksandar Koharević
ministar socijalne politike: Jurica Draušnik
ministar građevina: Stanko Čanica Opačić
ministar obalnog pomorstva: Dr. Uliks Stanger

JUNAČKA IV. ARMIJA DONIJELA JE SLOBODU NAPAĆENOM NARODU LIKE

Članak iz »Srpske riječi«, glasila Srpskog kluba vijećnika ZAVKOH-a, od 15. IV. 1945.¹

Posljednji upadi fašističkih horda u lička sela izložili su stanovništvo neviđenim patnjama. Iznenaden naglim neprijateljskim upadom, narod je bježao u šume, ali nigdje nije bilo komadića prostora, gdje bi se osjećao sigurnim. Iz Koreničke kotline izbjeglo je u Plješivicu nekoliko hiljada duša, gdje eu bili izloženi gladi, zimi i stalnoj artiljerijskoj i minobacačkoj neprijateljskoj vatri. Punih 18 dana narod je bio proganjan po prostranoj šumi, prekrtoj debelim snježnim naslagama, a nevirijeme i vijavica kao da su htjeli da pojačaju njegove patnje. Iako je neprijatelj navalio sa svih strana na oslobođenu teritoriju, narod je primjernom disciplinom, predvođen od pretstavnika narodne vlasti, napustio svoje bajte uklanjajući se ispred progonitelja.

Jedna grupa od 50 osoba odvojila se od glavnine i vratila kućama, gdje su ih ustaše izmrcvarili, a zatim u njihovim bajtama zapalili. Kad je položaj izbjeglog naroda izgledao beznadan, i kad je neprijatelj sve više stezao krvavi obruč oko njega, došlo je spasenje.

Borci 13. i 35. divizije herojski su se borili, junački su odbijali bjesomučne napade neprijatelja da bi zaštitili izbjegli narod. Ali ove divizije same bile su preveć male, da

bi mogle u potpunosti osigurati ovaj toliko namučeni narod. Neprijatelj, kad već nije mogao da uništi borce ovih dviju divizija, okomio se na iznemogle starce, žene i djecu i uspio da narodu koreničkog kotara nanese gubitke od 286 poginulih, 22 ranjena i 38 nestalih. Ista ovakva zlodjela vršio je neprijatelj i po udbinskom, lapačkom i ostalim, do tada neoslobođenim kotarevima Like. Stradalo je stotine nevinih života, uložili su oni svoje kosti i prolivenu krv u čvrste temelje, na kojima počiva skupo plaćena sloboda, na kojima leži naša nova narodna država. Velike su to žrtve, koje je narod Like dao, ali ni te, tako ogromne žrtve nisu mogle pokolebati njegov visoki moral, ni slomiti njegov prkosni otpor. On je znao, da će spas doći, i spas je došao. Došao je u vidu mlade i snažne 4. armije, koja u jednom naletu briše s lica zemlje neprijateljske garnizone u Donjem Lapcu i Bihaću, glavnim polaznim tačkama Nijemaca i ustaša u ofenzivama na slobodoljubivu Liku. Razbijena je blokada oslobođenog teritorija Like, i narod se slobodno vraćao na svoja već toliko puta popaljena i opljačkana ognjišta. Vraćao se sa posljednjeg bježanja, jer više ne će morati da napušta garišta svojih popaljenih domova . . .

¹ U ožujku 1945. g. vodile su se teške borbe z konačno oslobođenje Like. Neprijatelj je dovukao velike snage u svom bijegu pred IV. Armijom NOV. U tom konačnom obračunu fašisti su u Lici vršili strašna zvjerstva. Svoj bijes izbezumljenih očajnika iskaljivali su na nevinom golorukom narodu, gdje-god su to mogli.

U IKruzima i Dobroselu (D. Lapac) uspio je neprijatelj pohvatati na desetke obitelji i otjerati ih u logore. U Međugorju i Mogoriću (Gospić) fašisti su pobili nekoliko desetaka stanovnika, u Vodoteču (k. Brinje) preko 120 ljudi, a u koreničkom kotaru 380 ljudi, uglavnom žena i djece.

Sela i bajte gorjele su već po peti, a negdje i deseti put. Narod se okupljao već po ne zna se koji put u šumama Plješivice, Velebita i Kapele, koje su još bile pokrivene snijegom. Narod koreničkog kotara, koji se već četrdeset i osmi put sklanjao i bježao pred neprijateljem, slabo odjeven i bez hrane, ovog se puta kretao u kolonama, predvođen svojim odbornicima, prema oslobođenom Kordunu. Međutim neprijatelj je presjekao put. Kolona se vratila natrag Plješivicom prema Unki iznad Farkašića, ali i tamo je put bio zatvoren. Šest dana i šest noći ogorčene borbe vodile su jedinice XXXV. i XIII. divizije sa daleko nadmoćnijim neprijateljem i na taj način omogućavale narodno-osloibodilačkim odborima da evakuiraju narod na sigurnija mjesta. Prilikom kretanja kolona po Plje-

livici, neprijatelj je tukao topovima u kolonu, i tom prilikom na Škipini iznad Ponora poginulo je mnogo naroda,

Nijemci su hvatali i zvjerski ubijali narod, koji se u grupama bio sklonio po šumama. Tako su pobili oko 40 žena i djece na Homoljcu, u Trnavcu i Krbavici. U Plješivici su pohvatali 18. III. 1945. 48 žena i djece, opljačkali im hranu, odjeću i stoku, zatim ih poslali u Kalebovac. gdje su ih dočekale ustaške zvijeri na čelu sa zloglasnim Tomljenovićem. Najprije su ih zatvorili u bajtu, gdje su im opljačkali ono što je još ostalo iza Nijemaca, a zatim mitraljezima pobili. Na još polužive nabacali su slame i zapalili. U tim strahotama završile su životom žene — majke boraca, kao Jelena Drakulić, Anka Vukadinović, Soka Funduk, Mima Funduk, Jela Orlić, Ljuba Lalić, omladinka Bogdanka Funduk, koja je bila učiteljica i druge. Među njima je bila i Milka Vukadinović, koja je ispod jednog ormara ostala živa i gledala sve ove strahote. Uz teške napore uspjela je da se izvuče iz vatre, koja je već obuhvatila tjelesa strijeljanih i zakopala se u susjedno diibrište. Tako sklonjena pred ustašama koji su u susjednoj bajti kopali i tražili sakrivenu robu i hranu, čekala je noć. Tada uspijeva pobjeći u Plješivicu, i obavijesti ostali narod, da se još dublje skloni u šumu i da čeka jedinice NOV, čiji su topovi već bili na domaku Korenice. Još su se pušile kosti sagorjelih žrtava, kad su jedinice NOV" ušle u Korenicu.

Proslava oslobođenja u Rijeci

Dokument 360

ZAHVALA VRHOVNOG KOMANDANTA JEDINICAMA IV. ARMIJE I MORNARICE OD 3. V. 1945. POVODOM OSLOBODENJA ISTRE I SLOVENSKOG PRIMORJA

Poslije 11 dana žestokih i ogorčenih uličnih borbi, osvajajući kuću po kuću, trupe naše IV. Armije slomile su očajnički otpor jakih njemačkih snaga i danas, 3. maja 1945. godine, zauzele i oslobodile veliku pomorsku luku Rijeku¹

U ovim borbama potučene su i potpuno uništene njemačke divizije i druge samostalne fašističke formacije.

Trupe naše mornarice, pošto su izvršile uspješan desant na području Istre, poslije 4 dana ogorčenih borbi, slomile su vrlo jaki otpor neprijatelja i danas, 3. maja 1945. god., zauzele i oslobodile grad i veliku pomorsku i ratnu luku Pulu.

Na taj način potpuno je slomljen neprijateljski otpor na čitavom području Istre i Slovenskog Primorja, i obe ove pokrajine potpuno su oslobodene i očišćene od okupatora.

Za izvojevanje ovih sjajnih pobjeda pohvaljujem junačke trupe naše slavne IV. Armije pod komandom general-lajtnanta Petra Drapšina, general-majora Pavia Jakšića i general-majora Karola Levičnika, jedinice Mornarice pod komandom Josipa Černog i pukovnika Dragiše Ivanovića.

Izražavam svoju zahvalnost svim borcima i rukovodiocima jedinica, koje su izvojevale ove sjajne pobjede.

Neka je slava palim junacima za oslobodenje naše domovine!

Beograd, 3. maja 1945.

Vrhovni Komandant
maršal Jugoslavije Tito

¹ U neprekidnoj borbi i samoprijegornom radu na pomoći i zbrinjavanju svoje vojske, žene Istre dočekuju jedinice NOV, koje su prodirale iz Gorskog Kotara i iskrcale se na istočnoj obali Istre, oslobađajući istarske gradove i sela. Mjesecima su šivale zastave i partizanke, ispisivale kuće i ceste imenom Tita i Jugoslavije i pripremale transparente za svoje osloboditelje, četiri dana krijesovi su gorjeli po cijeloj Istri. Žene su izlazile pred borce, obasipajući ih cvijećem i darovima.

U Rijeci, Puli, Pazinu, Rovinju, po cijeloj Istri održavane su proslave oslobođenja. Na velikoj proslavi oslobođenja u Puli, narod Istre pozdravlja i delegaciju žena iz Srbije. Ljudi se po nekoliko dana nisu vraćali svojim kućama. Stare i mlade žene kitile su se trobojkama i titovkama. Mnoge su žene, kojima su poginuli muževi, sinovi i braća, tih dana skin'ule svoja crna žalobna odijela.

Slaveći oslobođenje, žene su se odmah prihvatile rada na obnovi. Formirale su se radne grupe. Jedna takva grupa pomaže popravljanje telefonske

veze Korojba-Tinjan, druga u Sv. Lovreču pomaže na obnovi tvornice cementa, četiri radne grupe žena Rovinja čiste grad, djevojke radne grupe »Liča Faraguna« okopavaju Čepić Polje i t. d.

Već u svibnju održavaju se po svim kotarevima kotarske konferencije AFŽ, na kojima se postavljaju zadaci obnove i političkog rada, naročito učvršćivanja bratstva i jedinstva Hrvata i Talijana.

27. V. 1945. ,g. održane su kotarske konferencije AFŽ Poreč, Vodnjan i Tinjan.

1. srpnja 1945. održana je u Rovinju II. oblasna konferencija AFŽ za Istru, na koju je, pored delegatkinja, došla masa žena iz cijele Istre. Bilo je prisutno oko 6000 žena. Konferencija se pretvorila u veliku manifestaciju bratstva i jedinstva Hrvatica i Talijanki, koje su odlučno tražile priključenje Istre Jugoslaviji. U to su naime vrijeme već jedinice NOV, koje su oslobodile Istru i "Trst, bile od savezničkih sila prisiljene da napuste Trst i Pulu i tamo su se već nalazile savezničke okupacione jedinice.

Dokument 361

IZ GOVORA MARŠALA TITA PREDSTAVNICAMA AFŽ ISTRE OD 20. LIPNJA 1945.

... »Zar to nije nepravda, kada narod četiri godine prolijeva krv i kada je takoreći svojom krvlju i životima dva puta oslobodio teritorij cijele Istre, da na kraju, umjesto da uživa plodove svoje nadčovječanske borbe, mora ponovno da strepi za svoju sudbinu i da ponovno bude ugrožen od onih istih fašističkih elemenata, koji su ga nekada gonili. Mi smo učinili sve, što je bilo u našoj moći da oslobodimo naš narod u Istri,

Slovenskom Primorju, Trstu i u vrijeme kada je neprijatelj bio jak. U posljednjoj fazi borbe mi smo bacili tamo borce naših najboljih divizija da bi oslobodili našu braću, ne štedeći pri tome živote naših boraca, sinova naših naroda. Naše jedinice u neodoljivom naletu oslobodile su ne samo Istru i Slovensko Primorje, nego i Tržić. A sada je došlo do toga, da nam se osporava pravo na te krajeve, koje smo oslobodili.«¹

¹ Iako su jedinice Jugoslavenske armije oslobodile Istru, Slovensko Primorje i Trst, iako se narod tih krajeva tokom N'OB borio oružjem u ruci za svoje oslobođenje i priključenje svojoj domovini Jugoslaviji i tokom te borbe skovao bratstvo s talijanskom manjinom, Saveznici su osporili Jugoslaviji pravo na te krajeve. Jedinice JA bile su prisiljene da napuste Trst, Goricu i Pulu. U interesu čuvanja mira, ali ne odričući se prava-na te krajeve, vlada FNRJ potpisuje 9. lipnja 1945. g. ugovor o povlačenju jedinica JA iz Trsta, Gorice i Pule. Ti su krajevi, nazvani Julijska Krajina, podijeljeni u dva dijela: u »Zonu A«, pod upravom Savezničkih vojnih snaga, i »Zonu B«, pod upravom Jugoslavenske armije. Nastaje političko-diplomatska borba za pravo na priključenje tih krajeva Jugoslaviji.

Pula je u neprekidnoj borbi. Taj grad, koji je poslao u NOV 3000 boraca, od kojih je 600 poginulo, mora da i dalje zatvorima, batinama i životima svojih najboljih boraca plaća svoje zahtjeve za slobodu i pravo, da živi u svojoj domovini Jugoslaviji. Borbene žene Pule su se i u tim borbama, kao i za vrijeme NOB, nalazile u prvim redovima. Na svaku nepravdu sa strane civilne policije

ili vojne uprave odgovaraju odlučnom borbom. U demonstracijama su mnoge premlaćene i ranjene od civilne policije, mnoge zatvorene. U demonstracijama 4. VII. 1945., među uhapšenima, nalaze se Štefanija Brkanć i Ljudmila Božac. One se bore protiv demoliranja svoga grada, protiv odnošenja strojeva iz svojih tvornica. U borbama protiv odvlačenja strojeva iz puljskog mlina pogibaju tri druga, a N. Krizmanić i Marija Kranjc, koje su prve počele bacati kamenje na civilnu policiju, teško su ranjene. Naročito su značajne velike demonstracije žena, koje su trajale bez prekida jedanaest dana. Prvoga dana učestvovalo je u demonstracijama 3000 žena, a deseti dan demonstriralo je 10.000 žena. Sa djecom na rukama, suprotstavljajući se policiji, tražile su žene kruha i rada, tražile da se poštuju tekovine Narodno-oslobodilačke borbe, tražile priključenje Jugoslaviji. Nevenka Smoković, Marija Vlah, Vlasta Svitić, Kata Božić, Eufemija Škater, Nela Radolović, Marija Devaletis, Roža Mikulić. Foška Deltrepo, Danica Apat, Dorina Kozlian. Maria Corazza i hiljade drugih žena, poznatih već iz NOB-e, neprekidno učestvuju u boroi, sve dok nisu Savezničke okupacione trupe napustile Pulu, i u njoj opet narod uzeo vlast u svoje ruke.

OKRUŽNICA GLAVNOG ODBORA AFŽ HRVATSKE OD 27. VL 1945. SVIM OBLASNIM I OKRUŽNIM ODBORIMA AFŽ POVODOM SAZIVA PRVOG KONGRESA AFŽ HRVATSKE

GLAVNI ODBOR AFŽ-a
ZA HRVATSKU

Zagreb, 27. VI. 1945.

Svim oblasnim i okružnim odborima AFŽ-a

Drage drugarice!

Nalazimo se pred I. Kongresom žena Hrvatske. Taj kongres treba da bude bilans sveukupnog dosadašnjeg rada i borbe naših žena u toku NOB i od oslobođenja naše zemlje do kongresa. Na njemu treba da dođe do izražaja sve ono, što je naša žena u toku NOP-a postigla na poljima rada, kako na političkom i kulturnom polju tako i na polju izgradnje naše zemlje itd. Na taj način će se jasno vidjeti koliko je aktivno učešće naših žena u narodnoj vlasti ili pomoć u rješavanju zadataka, koji stoje pred NOO-ima, i to kao sastavni dio JNOF-a.

Međutim kongres ne će biti samo bilans dosadašnjeg rada i napretka naše žene na svim poljima rada, nego će on postaviti i dati nove smjernice rada naših Antifašistkinja u vezi brze izgradnje naše zemlje i ostvarenja, u što kraćem vremenu, boljeg života našeg naroda.

Da bi se to postiglo, bit će potrebno da se pored aktivnog rada i dalje još upornije vodi borba protiv fašističkih ostataka, protiv svih onih, koji nastoje da oslabe ili unište tekovine naše borbe, koji hoće da zaštite ratne zločince, koji treba da odgovaraju za svoja nedjela pred Narodnim sudom. Za ostvarenje tih zločinačkih djela oni su upe-rili oštricu svoje borbe na razaranje bratstva i jedinstva naših naroda. Za to se danas još čvršće povezuju međusobno sve izdajice kako hrvatskog tako i srpskog naroda: mačkovci, četnici, ustaše itd.

Odgovor našeg naroda, naših žena, treba da bude još čvršći i masovnije okupljanje širokih slojeva našeg naroda, napose nas žena, bez obzira na naciju i vjeru, političko opredjeljenje u JNOF-u i preko JNOF-e aktiviziranjem u borbi protiv Mačeka, mačkovaca i četnika, t. j. svih fašističkih ostataka.

1. Kongres Antifašistkinja Hrvatske održat će se 22/VII. o. g. u Zagrebu. Vrijeme održavanja Kongresa je vrlo blizu, što će od naših aktivistkinja zahtijevati više truda da ožive i osvježe sve predkongresne pripreme, a koje su zbog odgađanja kongresa malo zastale. Sve pripreme potrebno je i dalje vršiti u saglasnosti sa JNOF-om. Na Kongresu će prisustvovati 4.000 delegata, i to iz Istre 400, Dalmacije 550, Hrvatskog Primorja 300, Gorskog Kotara 100, Like 300, Korduna 300, Banije 300, Zagrebačke oblasti 300, Zagreba 300, Slavonije 850, Varaždina 400, i iz svake Armije po 10 delegata.

Osim toga bit će prisutni gosti, delegati stranih zemalja, kao i gosti iz naših pojedinih federalnih jedinica.

Delegati će se birati ili na masovnim sastancima na selu ili na kotarskim, okružnim i oblasnim konferencijama. Pri biranju delegata treba voditi računa da budu zastupane sve državne, političke, socijalne i kulturne i t. d. ustanove (drugarice koje rade u Narodnoj Vlasti, bilo kao članovi vlasti ili pomoćno osoblje, zatim koje rade u NO-ima, u dječjim domovima, u bolnicama, na raznim kursovima, u kuhinjama, kancelarijama, profesorice, doktorice, učiteljice i t. d.). Na tim masovnim sastancima po selima kao i na kotarskim i okružnim, oblasnim konferencijama treba da se ističe značaj I. Kongresa. Uoči održavanja samog Kongresa treba organizirati manifestacije po selima i gradovima u vezi I. Kongresa. Ukoliko ima u pojedinim gradovima radio postaja, treba iskoristiti za prenos sa I. Kongresa. U selima, gdje ima radio aparat, treba organizirati žene da dođu na mjesto, gdje se nalazi radio i da slušaju prenos sa I. Kongresa.

Treba održavati masovne sastanke iz naše štampe, upoznati žene sa tokom Kongresa, a tamo, gdje nema radio aparata, potreb-

Žene Hrvatske u posjeti kod Marsala Tita u Beogradu 19. III. 1945.

no je također da se prikupe sve pjesme, koje su žene ispjevale u toku NOB-e, kao i razne članke. Na Kongresu će biti dva referata.

Da bi referati mogli da istaknu rad naših žena na svim poljima rada, potrebno je da oblasni i okružni odbori pošalju izvjesne podatke (o učešću žena u Narodnoj Vlasti u JNOF-i, u kulturnom životu, u socijalnom, t. j. pomoć dječjim domovima, ranjenicima, postradalim i t. d.) Podaci treba da stignu do 6./VII. o. g.

Poslije referata bit će diskusija, za koju treba da se pripreme delegati i to po političkim pitanjima, izgradnje države, kulturno-prosvjetnim pitanjima, učešću u NOO-ima, 0 učešću u rješavanju socijalnih pitanja 1 t. d. Diskusija ne smije da bude jednostrana, t. j. da žene samo ističu koliko su čega dale za vojsku, ranjenike, dječje domove ili da ističu same sebe i svoj rad, nego da se kroz diskusiju iskristaliziraju zadaci, koji stoje danas pred JNOF-om, a time i pred AFŽ-a, kao sastavnim dijelom JNOF-e.

Zadnji dan Kongresa održat će se i kulturno prosvjetno veče, na kojem će žene iz pojedinih krajeva istupati sa svojim narodnim pjesmama, kolima i igrama, kazališnim

komadima, recitacijama i t. d. Radi pravilne raspodjele, gdje i kada će istupiti pojedini okrug potrebno je, da nam oblasni i okružni odbori pošalju najkasnije do 5./VII. o. mj. svoj program, sa kojim mogu istupati. U protivnom slučaju oni, koji ne će poslati do određenog roka, ne će moći zbog tehničkih priprema ni nastupiti. Isto tako bit će priređena izložba darova namijenjena pojedinim rukovodiocima NOB-e, kao i izložba slika. Da bi se izložba darova i slika uredila na vrijeme, potrebno je da darovi iz svih okruga i oblasti stignu kao i fotografije iz izložbe i rada naših žena do 3./VII. o. g.

Na Kongresu će biti izabran novi glavni odbor AFŽ-a. Sa pojedinih oblasti i okruga predviđen je slijedeći broj drugarica za Glavni odbor: Istra 8, Dalmacija 10, Hrvatsko Primorje 4, Gorski Kotar 2, Lika 6, Banija 6, Zagrebački okrug 6, Varaždin 8, Bjelovar 7, Slavonija 10, Grad Zagreb 6.

Te drugarice, koje će se na Kongresu predložiti za Glavni odbor, treba da oblasni i okružni odbori AFŽ-a predvide u saglasnosti sa odborima JNOF-e.

Da bi tehničke pripreme za Kongres tekle što bolje, potrebno je da oblasni i okružni

odbori, osim što odrede vođu delegacije, koji će voditi računa o svemu, potrebno je da se formira odbor, koji će sa vođom puta brojiti 5 članova.

U odboru treba da se napravi raspodjela rada po slijedećim pitanjima: prehrana, stanovanje, kulturni dio, izložba.

Svaki član odbora, koji je zadužen po nekom pitanju, treba dolaskom delegacije u Zagreb da se poveže sa kongresnim odborom, t. i. sa pojedinim akcijama unutar kongresnog odbora i da se interesira, gdje je određeno spavanje delegata njegovog odreda, gdje da se hrani, kada će ići pogledati izložbu, kada će istupati sa kulturnim programom i gdje. Vođa puta treba da kontrolira svakog člana odbora u izvršavanju po-

stavljenih zadataka, a ujedno da im pomogne tamo gdje zapnu. Poželjno je da pojedini okruži pošalju izvjesnu količinu hrane ?a ishranu delegata. Hranu je potrebno dopremiti nekoliko dana prije Kongresa, t. j. do 15/VII. o. g. Delegati treba da stignu najkasnije do 27/VIII. na večer, raniji dolazak nije potreban osim drugarica, koje su u kongresnom odboru ili u nekim komisijama.

Adresa Glav. odbora AFŽ-a za Hrvatsku je Jelačićev trg 8, gdje će delegati dobiti informacije, gdje se nalazi sjedište kongresnog odbora.

Drugarski Vas pozdravljamo

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Glavni od'bor AFŽ Hrvatske

Dokument 363

IZLOŽBA RUČNIH RADOVA U ČAZMI

Iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ Hrvatske, br. 12-13. 1945.

Naše su žene u međukotarskom takmičenju pokazale veliki interes i mnogo su radile na pomoći vojsci i ranjenicima.

Takmičenje je završeno okružnim zborom JNOF i priređena je izložba ručnih radova. Izložba je završena proslavom godišnjice oslobođenja Čazme. Na proslavu su bili pozvani rukovodioci i borci da prime darove.

Vezeni ručnici, bijele maramice s petokrakom zvijezdom crvenom kao krv, jastuci, čarape, rukavice, albumi, drvene kutije, rukom izrađeno i izvezeno narodnim motivima. Sve te darove brižno su spremale žene za upomenu drugu Titu, X. zagrebačkom korpusu, XXXIII. diviziji, brigadama, komandantima, komesarima, borcima, ranjenicima, političkim' rukovodiocima.

Na darovima bile su izvezene tople riječi, pozdravi: »Ranjeniku, koji nema nikog svojega«, »najboljem mitraljescu«, »najboljem borcu«.

Drugu Titu darovale su žene čilim, toplu vestu izrađenu od zečje vune, krasan album sa slikama koje prikazuju život majki i djece u obdaništu.

Na zidu visi torbica, simbol kurira i na njoj natpis: »Prvom kuriru Moslavine, Duki Pozdrijanu«.

Žene Garešnice darovale su narodno odijelo Kati Pejnović, predsjednici Antifašističke fronte žena Jugoslavije, a predsjednici AFŽ za Hrvatsku — jastuk. Žene Dubrave napravile su krasnu zastavu s posvetom, koju će darovati Crvenoj armiji.

Svi ti darovi nisu od zlata i dragog kamena, to su skupocjeni darovi ljubavi i srca. Požrtvovnost, ljubav i spremnost da izdrže do kraja ove borbe, to je ono što govori ova predkongresna izložba žena-antifašistkinja Moslavine. Jedinstvo i bratstvo su zastave, koje žene Moslavine visoko dižu, to je njihov ponos.

Borbeni barjaci, barjaci krvi, govorit će budućnosti o stradanju i žrtvama naroda Moslavine, a petokraka će zvijezda ostati simbolom njihovog jedinstva. Zlatne niti vezenih barjaka, to su zlatne želje i misli žena i djevojaka Moslavine, koje su svu svoju dušu i ljubav utkale u njih.

ZBOR ŽENA U ZAGREBU 21. VII. 1945. UOČI PRVOG KONGRESA AFŽ HRVATSKE

Ka velikom zboru iena, koji je održan na Trgu Republike u Zagrebu uoči Prvog kongresa AFŽ-a Hrvatske, govorile su: Marica Zastavniković, tada predsjednica Gradskog odbora AFŽ Zagreb, Dragutin Saili, Mika Špiljak i Većeslav Holjevac. Kadulje su govorile: u ime žena Like — Milka Šolaja, u ime boraca JA — Dragica Mađarae, u ime žena Primorja — Genoveva Tomić, u ime žena Gorskog Kotara — Ana Uučković, u ime žena Dalmacije — Milka Lasti, u ime žena zagrebačkog okruga — Anka Uujčić, u ime žena varaždinskog okruga — Beska F-rntić, u ime Hrvatica Istre — Marija Vršić, a u ime Talijanki iz Istre — Ersilia Rismondi.

IZLOŽBE U ČAST PRVOG KONGRESA AFŽ¹

S izložbe darova za I. kongres AFŽ-a Hrvatske u Zagrebu — srlmja 1945.

¹ U predkongresnom takmičenju žene su u svim krajevima organizirale izložbe darova za borce i rukovodioce NOP.

U jesen 1944. g. sazvale su žene virovitičkog kotara konferenciju, na kojoj su odlučile, da sa-kupe i izrade radove za borce i rukovodioce jedinica NOV, koje su se borile na teritoriju Slavonije. Žene su se takmičile, koja će donijeti više radova, vadeći iz zemunica i bunkera i ono posljednje, što im je uspjelo spasiti od neprijatelja. Jedna starica iz kotara virovitičkog donijela je dva ručnika i jednu starinsku narodnu torbicu i dala to rekavši: »Ovo mi je posljednje što posjedujem i što mi je uspjelo spasiti. Petnaest peškira dala mi je majka za vjenčani dar; tri sam dala u grob mužu, dva

dao je na izbjeglice s izvjesnim nepovjerenjem, pa je Bosiljka Trbojević, koja je išla s Kotarskim komitetom, dala inicijativu, da žene Slavonije stupe u vezu sa ženama Novog Vrbasa. Dostojno je uspostavljen kontakt, i žene Novog Vrbasa počele su pomagati izbjeglom narodu. Pronašle su prostorije za smještaj dječjeg doma i organizirale školsku pouku izbjegličke djece. Da bi se omasovio rad sa ženama, sazvana je konferencija, na kojoj je zaključeno, da se organizira izložba sa ciljem da se zorno prikaže ilegalan rad žena Slavonije i učešće žena u razvoju narodno-oslobodilačke borbe. Na konferenciji je također zaključeno, da će žene Novog Vrbasa pružiti pomoć u odjevnim predmetima izbjegličkoj djeci i ženama, te da će urediti jednu

Izložba darova Okružnog odbora AFŽ Virovitica

sinu, kojeg su ustaše ubile, osam mi je odnijela banda, a ova dva i torbicu moje majke spasila sam iz va're, kad mi je gorjela kuća. To mi je jedino i najdraže što mi je od ručnih radova ostalo. Sada ih poklanjam, i to — jedan peškir najboljem bolničaru, drugi najboljem komandantu, a torbicu najboljem kuriru XXVIII. divizije.

No žene nisu uspjele sakupljene darove predati drugovima iz jedinica, jer je u to vrijeme počela posljednja neprijateljska ofenziva u Slavoniji. Narod iz većeg dijela Slavonije i Moslavine počeo se prebacivati preko Drave. Među stvarima Kotarskog komiteta Virovitice prebacivali su se i darovi, sakupljeni za borce. Kola s arhivom Kotarskog komiteta i darovima išla su posljednja i prešla most preko Drave pod jakom neprijateljskom vatrom. Prigodom dolaska u Novi Vrbas, narod Bačke gle-

kuću za smještaj bolesnih žena. Organizirana je ekipa žena, koja će dobrovoljno raditi u dječjim domovima i ambulantama i zaključeno je organiziranje sabirnih akcija za ranjenike.

Poslije konferencije formiran je odbor za organiziranje izložbe. Izložba je bila otvorena osam dana, a interes naroda Bačke za tu izložbu bio je veoma velik. Na nju su dolazile žene čak iz Novog Sada.

Nakon povratka u Slavoniju, bila je ista izložba, nadopunjena darovima, koje su poslale žene kotara Daruvar, 'Grubišno Polje i Podravska Slatina, organizirana u Daruvaru i Grubišnom Polju. Kako se u to vrijeme održavao Prvi kongres žena Hrvatske u Zagrebu, poslani su izložbeni predmeti na 'kongresnu izložbu u Zagreb, a zatim su podijeljeni onima, kojima su bili namijenjeni.

Dokument 364: PRVI KONGRES ANTIFAŠISTIČKOG FRONTA ŽENA ODRŽAN
U ZAGREBU 21., 22, I 23. VII. 1945

...kovnika II Jugoslovenske armije druga Ra-
du Žigića.
Pozdravljam predstavnike našeg bratskog
Sovjetskog Saveza. Pozdravljam novu pred-
sjednicu AFŽ-a Jugoslavije, drugaricu Canu
Babović. Pozdravljam ministra naše federal-
ne vlade, predstavnike radničkih sindikata,
predstavnika Izvršnog odbora HRSS, pred-
stavnik Srpskog kluba vjećnika ZAVNOH-a
i delegate naših federalnih jedinica

U počast našim palim drugovima i druga-
ricama za slobodu naše domovine odajmo
minutu šutnje. Slava palima u borbi za oslo-
bođenje naše domovine!
Drugarice i drugovi! Naknadno pozdra-
vljam predstavnike Centralnog komiteta Ko-
munističke partije Hrvatske. Pozdravljam
predstavnicu Amerike i predstavnicu Bu-
garske.
Drugarice i drugovi! Ovaj prvi Kongres
žena Hrvatske održava se u oslobođenoj
domovini. Za to oslobođenje, za to veliko dje-
lo bratstva i jedinstva naših naroda, uložile

smo i mi žene ogroman udio. Za tu veliku
izvojevanu pobjedu, za veliku sreću i budu-
nost naših naroda i svih pokoljenja mi smo
zahvalne slavnoj Komunističkoj par-
tiji, zahvalni smo na njezinom mudrom i
čvrstom rukovodstvu, zahvalni smo našem
velikom sinu drugu maršalu Titu i našoj ju-
načkoj Jugoslavenskoj armiji. Zahvalni smo
za veliku pomoć našim velikim Saveznicima,
a naročito našem bratskom Sovjetskom Sa-
vezu i velikom maršalu Staljinu. Zahvalni
smo herojskoj Crvenoj armiji, koja je poka-
zala kako se voli domovina i kako se čisti do-
movina od fašističkih okupatora.

Ovaj Kongres ima još jedno historijsko značenje, a to je da su ovdje među nama i delegatkinje naših federalnih jedinica. To je, drugarice i drugovi, još jedna garancija za učvršćenje i proširenje bratstva i jedinstva naših naroda.

Ovaj Kongres još jednom potvrđuje, da smo mi žene u ognju i krvi razbile sve okove podređenosti, tame i neznanja. Ovaj Kongres još jednom pokazuje našu snagu, ravnopravnost članica naše nove narodne zajednice, naše nove federativne Jugoslavije. Na ovom Kongresu mi ćemo, drugarice i drugovi, iznijeti sav naš dosadašnji rad i našu borbu u toku oslobodilačkog rata. Mi ćemo danas postaviti pred nas nove zadatke, zadatke za daljnju pomoć našoj junačkoj Jugoslavenskoj armiji, zadatke na još široj i svestranijoj pomoći naše narodne vlasti za obnovu naše opustošene i opljačkane domovine.

Mi ćemo, drugarice i drugovi, u našem daljnjem radu isto tako učvršćivati i proširivati bratstvo i jedinstvo naših naroda, našu najveću tekovinu, naše najmoćnije oru-

žje za očuvanje svih tekovina naše borbe, naše najmoćnije oružje u borbi protiv svih reakcionarnih elemenata, koji hoće da nam ponovno nametnu stari jaram, da nam nametnu ropstvo i neznanje.

Kličem: da živi naš dragi drug maršal Tito!
Živjelo bratstvo i jedinstvo sitih naroda Jugoslavije!
Živjelo bratstvo i jedinstvo svih naroda na Balkanu!

na čelu s našim velikim Sovjetskim Savezom!
Živjela antifašistička fronta cijelog svijeta!
Živio I. Kongres iena HrxMtske!¹

¹ Poslije svog govora predložila je Maca Gržetić radno predsjedništvo, u koje su ušle: Kata Pejnović, Cana Babović, Mila Vučković, Anka Berus, Ruža Kumic, Pavka Jakšić, Dina Zlatić, Lidija Adžija, Desa Miljenović, Dr. Slava Očko, Kata Govorušić,. Kata Petković, Ruža Turković, Nada Sremec, Kata Vuga, Ersilia Rismondi, Kata Ivančić i Maca Gržetić.

Prvi kongres AFŽ Hrvatske pozdravili su telegramima i pismima: Stab IV. Armije, Nacionalno Vijeće Američkih Hrvata i Nacionalni odbor vijeća američkih Hrvatica, kao i mnogobrojne organizacije AFŽ iz cijele zemlje.

TELEGRAM MARŠALA JUGOSLAVIJE JOSIPA BROZA TITA
I. KONGRESU AFŽ HRVATSKE

Antifašističkom kongresu žena Hrvatske — Zagreb.

Keodložni državni poslovi sprečavaju me da prisustvujem vašem Kongresu i da se zahvalim hrabrim ženama Hrvatske — Hrvaticama i Srpkinjama — za junaštvo, upornost i požrtvovnost, koju su pokazale u ovom velikom oslobodilačkom ratu.

Ja sam uvjeren, da ćete vi, žene antifašistkinje Hrvatske, znati sačuvati ono zašto ste se borile zajedno sa vašim drugovima na bojnopolju i u pozadini, a to ćete uspjeti samo na taj način. ako uložite sve snage u naporuna za izgradnju naše zemlje — za učvršćenje naše narodne vlasti i za podizanje privrede, za podizanje kulturnog nivoa našeg naroda, za pravilno vaspitanje naše djece, za očuvanje krvlju najboljih sinova naše zemlje stečenog bratstva među našim narodima. Obratite na ovu tekovinu najveću pažnju, jer će nju još dugo vremena ugrožavati neprijatelji naše nove Jugoslavije.

Želim vam mnogo uspjeha u vašem radu. Neka vaš Kongres bude novi snažni potstrek za ispunjavanje vaših zadataka na sreću vaše uže domovine Hrvatske, a na sreću naše lire zajedničke domovine, nove Demokratske Federativne Jugoslavije.

Da živi Antifašistički Kongres žena Hrvatske!

*Maršal Jugoslavije
Josip Broz-Tito*

Živjelo bratstvo i jedinstvo

GOVOR PREDSJEDNIKA ZAVNOH-a
VLADIMIRA NAZORA

Žene partizanke! Majke i sestre!

Eto vas na sastanku u glavnom gradu naše Federalne Hrvatske. Sve su to žene iz svih krajeva, neke mlade, malo starije, neke crnih kosa, neke žutih kosa, blondinke, neke temperamentnije, kako ste mogli malo prije vidjeti, osobito kod naših Primorki, a osobito lcad naših sada velikih prijateljica Talijanki iz Primorja, koje se sada ovdje u bratskom Zagrebu osjećaju kao da su na svojoj Rijeci, u svojoj Puli, u svom Trstu.

Vi ste se sada ovdje našle, da se nadete u zajedničkom sestrinskom zagrljaju, u kojem, nadam se, ostat ćete uvijek, i vladati se uvijek kao sestre, ma iz kojeg kraja bile.

Žene partizanke! Borba oružjem je minula, pobjeda nas je dočekala. Vi ste u toj te-^škoj borbi izvršile do kraja svoju duižnost, čak i s oružjem u ruci, ali, sada vi ne težite za zaslužnim odmorom, spremate se za nov rad i za novu vrst borbe, za rad, koji započinje u zemlji popaljenih sela, decimiranog osiromašenog pučanstva i još uvijek uznemirenih duhova. Nestaju s vaših lica tragovi

tjelesnih stradanja i duševnih trpljenja kroz četiri minule godine, ali se pojavljuju znaci novih briga i skrbi: žene, koje su aktivno, odličnim požrtvovnim radom toliko doprinijele 'Titovoj pobjedi, ne ostaju ni sada pasivne.

Uzvišena je misija žene. Ne samo što daje život i što brani kao lavica svoju mladunčad — sve čemu je život dala — ona još hoće da, nakon rata, nastane opet stanje, u kojemu će život teći smirenim radom i napretkom. A da se to stanje iznova i kod nas što prije vrati, da se podignu porušena ognjišta, da se opet namjesti zajednički stol za sve ukućane, žena partizanka hoće, da u tom nastojanju sama aktivno sudjeluje. Ona je danas jednakopravna muškarcu, a tu će jednakopravnost učvrstiti time, što će u svemu sudjelovati u miru, kao što je mogla i znala sudjelovati i u ratu.

To je ono snažno i duboko, što vas žene dovodi k ovom vašem sastanku. To je, zaista, ali nije još sve rečeno.

Kazao sam nešto o čežnji žena za domaćim ognjištem i za obiteljskim stolom, za kojim se skupa, pod jednim krovom, u miru sjedi i kruh naš svagdanji skupa reže. No, mi hoćemo da čitavi svoj narod pretvorimo u jednu

Žene dolaze na Kongres

obitelj, da čitavu domovinu pretvorimo u jednu kuću.

To se ne može postići bez aktivnog sudjelovanja žene. Jest, žene, koja zna biti radina drugarica i požrtvovna majka i brižljiva sestra i prijateljska pomoćnica u svakoj nevolji. Pravo je, kada se veli, da je vrijedna žena jedan od najglavnijih uvjeta mira i reda u državi, mira i reda, bez kojih nema napretka i blagostanja. Ne može se više voditi kod nas politika bez posredna i neposredna sudjelovanja žena. Već samo žensko srce naći će često pravi put k rješenju mnogih zadataka. Prošla su vremena, kad se mislilo, da žene u teške dane znadu samo kukati i gorke suze roniti. Dokazalo se, da znadu biti aktivnije od nekih muškaraca.

Pitanja o pravu žene kod nas više nema; ono se samo riješilo. Naša se zemlja ne izgrađuje bez nje i ne će se bez nje njome vladati. Vrijeme naših prvih, toliko važnih izbora već se približava. Ako je pak doista istina, da kod nas ima sada više žena nego muškaraca, važnost, ali i odgovornost žene i na političkom polju postaje velika. Ja se, s obzirom na to, ni najmanje ne bojim: partizanski duh, koji je proslavio naše žene u dane Titove borbe za slobodu i pravednost, osjetit ću se sigurno i u dan glasovanja: maršal će Tito izvojevati time novu pobjedu.

Drugarice, naši borci, a vaši muževi, sinovi i braća, pokazali su da su odvažni, borbeni, pa i žestoki. Ta njihova žestina, od koje smo imali toliko koristi, mogla bi trajati i sada, u dane mira, kad se moraju liječiti rane i brižljivim njegovanjem krijepiti što je klonulo. A tko je više zvan da u našem javnom i privatnom životu svaku preveć oštru žestinu ublaži, pa i suzbije? Pa to je upravo žena. U koga je melem za još upaljene rane? Čiji će lagani prsti znati da najvještije izvade iz naše žive kože žalce i drače duboko usadene? Tko će najbolje uvidjeti, komu i na koji način valja nastradalome pomoći? Sigurno će to odmah razabrati i bez oklijevanja vješto uraditi srce majke, drugarice i sestre, srce žene uopće. Vele, da žestina, pa čak i mržnja, imadu u nekim izuzetnim slučajevima svoju misiju, ali općenita ljubav jest misija nad svim misijama, a njezina je nositeljica u prvom žena — žena! Energična u borbi, milostiva i nježna u miru!

I naše su se žene, eto, našle na Kongresu. Radit će na njemu Samostalno, bez ičijeg uplitanja i savjetovanja, jer ih zbilja života, zgrade i nezgode narodnog ustanka, trpljenja i stradanja, kroz koja su lično prošle, prilike u kojima se svi danas nalazimo, do kraja naučiše, što im je raditi za opće dobro na obiteljskom, na ekonomskom i na političkom polju, osobito u gajenju sloge između Slovenke,

Hrvatice i Srпкиnje, ne praveći nikakve razlike između seljanke, kojeg god sela, radnice, koje god radionice, građanke, kojeg god mjesta. Tad će djelovanje naših žena napredovati uporedo s nastojanjem muškaraca, koji su prožeti pravim duhom partizanskim.

Ja im, kao jednostavni partizan i kao predsjednik Vijeća Hrvatske želim najljepši uspjeh.

Neka tople struje djelotvorne energije, potoci utjehe -za rastužene, valovi ljubavi za nastradale, proteku iz ovog Kongresa, kao iz golema srca, po čitavoj našoj zemlji!

I onda ovaj će dan mnogo značiti u životu našeg naroda.

Čast i slava prvom Kongresu Antifašističkih žena Hrvatske u Zagrebu!

GOVOR PREDSJEDNIKA VLADE NR HRVATSKE DRA VLADIMIRA BAKA RICA

Drugarice!

Pa makar kako službeno ovdje pozdravljamo vas, delegatkinje, naše žene iz Hrvatske, teško je reći sve ono, što mi za vas osjećamo, što za vas čutimo, nakon svega onoga, što smo s vama zajedno kroz ove četiri godine proveli.

Vi žene ste tu učinile takva djela, da mi možemo da budemo svi s vama samo ponosni, da budemo ono, čime ćemo se mi uvijek i svugdje ponositi. Žene su kod nas nosile terete rata jednako onako kao i muškarci, jednako kao i svaki građanin ove zemlje. Žena je, bez obzira na svoje osjećaje, bez obzira na svoje majčinske dužnosti shvatila, da treba najprije zemlju osloboditi, da treba da i ona sudjeluje u borbi, bez obzira na žrtve, i tu je pokazala jedan do sada neviđeni heroizam, jednu neviđenu svijest, koja joj je dala pravo, da danas ona bude ne samo ravnopravni građanin, nego građanin, s kojim ćemo se mi još ponositi.

Mi znamo i osjećali smo, da su naši partizanski odredi, koji su stvoreni 1941. godine, mogli egzistirati zato, što su se žene s njima borile, što su ih žene hranile, što su ih žene odijevale, što su ih žene vodile u njihovim akcijama. Mi znamo muke i progone, koje su žene trpjele za vrijeme akcija okupatorske vojske i njihovih slugu diljem našs domovine. Mi znamo kolike su strašne -te patnje bile, ali nije to ono, što nas zadivljuje, nego ono što iz toga izvire, onaj heroizam, ona borbena odlučnost i ona aktivnost, koju su žene u tim prilikama pokazale.

U tim našim najtežim časovima — da spomenem četvrtu neprijateljsku ofenzivu — mi smo čitavu našu vojsku, a tada je već i bila vojska, hranili na leđima žena. Mi smo čitavu pozadinu organizirali za rat. Zadatak organizacije stajao je na leđima žene. Mi smo naše bolnice i naše ranjenike prenosili i spašavali opet na leđima žene. Bez žena, mi toga rata ne bismo voditi mogli.

U izgrađivanju prvih klica naše današnje vlasti, u izgrađivanju ove nove demokratske zemlje, žena je opet nosila terete, gotovo sve terete rada naših vlasti u pozadini. Naravno da imamo razloga da se ponosimo s našim ženama, našim drugaricama, koje su s ljubavlju radile ovo, a koje imaju razloga i da s jednakom ljubavlju jednako rade na ispunjenju sviju zadataka, koji se pred nas postavljaju, da zajednički izgradimo našu novu demokratsku zemlju, našu demokratsku Hrvatsku i našu demokratsku federativnu Jugoslaviju.

Mi smo temelje njenog novog poretka položili, mi ćemo ih i dalje izgrađivati, i oni treba da budu kolijevka mira među narodima čitavog čovječanstva. Takovu zemlju imate razloga da volite, za takovu zemlju imate razloga da i dalje doprinosite žrtve. Pred nama stoje teški zadaci. Mi imamo razloga da se ponosimo onim što smo učinili, ali imamo još više razloga da napregnemo sve snage da bi savladali i one teškoće, koje pred nama još leže. Vi danas svi osjećate teškoće privrednog sređivanja, teškoće, koje su normalne. Naša zemlja prelazi iz oružane borbe na jedan mirniji stupanj razvoja. Tu su teškoće logične, tim većma, ako se uzme u obzir kakvu smo pustoš i kakav nered našli. Mi tu još imamo mnogo što da savladamo i mi ćemo savladati energijom sviju nas, isto tako, kao što ste i vi savladale mnoge teške probleme za ovih četiri godine rata.

Kod nas ima još krajeva, koji gladuju. Mi imamo za njih spremnu hranu, ali im ju ne možemo dostaviti. Naše komunikacije su tako razorene, da mi ne možemo danas još tim krajevima garantirati da će dobiti i onaj minimum hrane, kojeg su zaslužili, i koji im treba. Mi im ne možemo garantirati da ćemo dovoljno- brzo popraviti one porušene kolibe, ona sirotinjska gospodarstva, koja su nam dala naše heroje.

Da svladamo sve te teškoće mi trebamo izgraditi komunikacije, mi treba da mobiliziramo sve svoje snage, da tim krajevima dademo barem onaj minimum, da mogu i dalje egzistirati, da mogu dalje s nama sarađivati, da mogu da budu prvoborci u miru, kao što su bili prvoborci u ratu.

Tu apeliram, drugarice, i na vas, da opet u tome radu dadete sve od sebe, kao što ste dale i do sada.

Za mobilizaciju svih narodnih snaga, za savladavanje tih problema, mi imamo još prilično mnogo teškoća. Teškoće su u slabosti naših organa vlasti, koji uče tek svoj posao, koji ne mogu pravovremeno da se preorijentiraju od onog ratnog stanja na stanje mira, na današnje stanje, i koje u svojoj mladosti često čine griješke, koje ne bi smjeli inače da čine. I na vama je dužnost da kontrolirate rad tih naših vlasti, da nemilosrdno' gonite one, koji ne će, pa i one, koji ne mogu da idu u korak s tokom događaja, i koji nemaju dovoljno sposobnosti u izgradnji u današnjoj etapi. Vi, žene, treba da koristite svoju ravnopravnost, našu demokraciju, koju ste tokom ovog rata izvojevale, da bi tim putem vršile kontrolu naših narodnih vlasti.

Mi' imamo dalje i drugih smetnja. Nas optužuju, nama kažu: Vi ste osnovali zemlju koncentracionih logora, vi progonite vjeru i radite razne slične stvari. Mi smo poduzeli izvjesne mjere, mi progonimo naše neprijatelje, progonimo ostatke fašizma, koji su ostali kod nas. Poduzeli smo izvjesne mjere da izbrišemo ljagu sa našeg narodnog tijela, ljagu onih, koji su za volju okupatora, za volju fašističkih Švaba, činili zvjerstva nad našim narodima, upropaštavali našu budućnost i htjeli da i za hrvatski narod stvore onakvu situaciju, da bi danas bio rob, da bi bio proganjan, i da bi došlo u pitanje čak i njegova fizička egzistencija.

Mi uvažavamo, da nije glavna krivnja na onom siromahu, koji je radio negdje u državnom aparatu, pa bio i mobilizirani vojnik. Nije na njemu glavna krivnja, nije on taj zločinac, koji je to stanje stvorio. Mi ćemo to uvažiti. Mi ćemo omogućiti tim ljudima, koji su krivi ili nekrivi, bacili ljagu na naš narod, da budu čestiti građani naše zemlje, da sarađuju na njegovoj izgradnji, da sarađuju na njenoj budućnosti.

Tvrdim ovdje, da nije istina da mi progonimo vjeru, i mi nismo nikada nikom priječili da vrši svoju vjersku dužnost. Mi dajemo i davat ćemo svakom mogućnost, da uči svoju vjersku nauku, da je uči, ako hoće, i cijeli svoj život. Ali jedno ne ćemo dopustiti. Ne ćemo dopustiti, da se nameću vjerske dužnosti onima, koji to ne će, ili onima, koji imaju neku drugu vjeru. Mi smo za potpunu slobodu savjesti, i svatko može da ispovijeda ono što hoće. To mu mi garantiramo, to je zagantirano i zakonom, zakonom našeg Trećeg zasjedanja Zemaljskog Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Hrvatske, koji je zakon za nas svetinja.

Ta kampanja uzela je priličnog maha, no bez razloga — to tvrdim ovdje i mogu da podnesem za to punu odgovornost. Njezine su posljedice samo te, da one narodne snage, koje bi trebale da se mobiliziraju na izgradnji naše zemlje, na savlađivanju ovih poslijeratnih najvećih teškoća, da se te snage ne mobiliziraju, nego se troše u jednoj borbi, koja je sasvim suvišna.

Drugarice! Ja na vas apeliram ovdje, da budete nosioci ideje slobode savjesti, da svagdje gonite onoga, koji bilo kome sprečava da ispovijeda vjeru, koju hoće, da gonite onoga, koji hoće da svoje nazore silom nametne drugome.

Ne bih imao više ništa da kažem. Ne znam, da li treba da kažem, da sam uvjeren da ćete i vaše buduće zadatke savladati, jer ste i do sada savladale one, koji su mnogo teži. Stoga želim, da ovaj Kongres, koji je manifestacija svega onoga što je do sada učinjeno, manifestacija vaše snage za budućnost, donese najplodniji rad za bolju i sretniju budućnost naše domovine, naše uže Hrvatske, naše demokratske Federativne Jugoslavije.

Živjela Demoltratska Hrvatska!
Živjela Demokratska Federativna Jugoslavija!
Živio maršal Tito!
Živio I. Kongres antifašistkinja Hrvatske!

GOVOR CANE BABOVIĆ
PREDSJEDNICE AFŽ-a JUGOSLAVIJE

Drugarice!

U ime Centralnog odbora AFŽ-a Jugoslavije pozdravljam vaš veliki Kongres antifašistkinja Hrvatske. Drugarice, od samog početka oslobodilačke borbe široki slojevi naših žena bili su aktivni učesnici u borbi protiv fašizma. U samom početku, kada su se stvarali mladi partizanski odredi, naše žene uzele su učešća kao borci, naše žene uzele su učešća kao bolničarke, čuvale su i njegovale naše ranjenike, starale se o našoj djeci i našim borcima. Žene, drugarice u pozadini, isto tako nisu izostale od onih žena, koje su bile neposredno u borbi. One su uzele aktivnog učešća u pomaganju i podupiranju narodno-oslobodilačkog pokreta, isto kao što su prikupljale odjeću i hranu, čuvale naše ranjenike, bili naši kuriri, odlazile na neoslobodenu teritoriju, prenosile sanitetski materijal i t. d. Naše najaktivnije antifašistkinje, od početka same narodno-oslobodilačke borbe, uspjele su, da u zajednici s našim drugovima, sa čitavim našim narodom, objasne širokim slojevima naših žena liniju i ciljeve Narodno-oslobodilačke borbe. U tom radu

sudjelovale su mnoge naše aktivistkinje, od kojih su mnoge žrtvovale svoje živote, i nema ih danas među nama. Neka im je slava!

Rad naših žena, kako neposredno na frontu, tako i u pozadini, bio je naročito potreban radi zadataka, koji su se postavili pred čitav naš narod. Glavni cilj naše borbe bio je uništenje okupatora i izroda naših naroda. Mi smo uspjele da okupimo široke mase naših žena, da uzmemo aktivno učešće u Narodno-oslobodilačkom pokretu upravo zbog toga, što je na čelu Narodno-oslobodilačkog pokreta bila Komunistička partija, koja je pozvala sve naše narode u borbu protiv fašizma, u borbu protiv izroda naših naroda. Ona ne samo da je pozvala na borbu, ona je omogućila čitavom našem narodu, pa i našim ženama, da se aktivno bore protiv okupatora i izroda naših naroda. Isto, kao što je dala poticaj u samom početku, ona je omogućila da zaslužni borci, bilo žene i muškarci, dobiju ono mjesto, koje im odgovara. Nama ženama u borbi također je mnogo pomoglo, što smo imale divan primjer u našim velikim sestrama, sovjetskim ženama. Ne ću navoditi primjere, jer ih ima mnogo, ali želim podvući, da smo i mi, poput sovjetskih žena, znale kako se ljubi i kako se bori za domovinu.

Danas, drugarice, kada je borba protiv fašizma završena pobjedom, kada smo istjerali okupatore iz naše zemlje, kada smo razbile i posljednje ostatke izroda naših naroda, ne smijemo ništa manje raditi nego što smo radile u toku narodno-oslobodilačke borbe. Mi vrlo dobro znamo, kakova su pustošenja izvršena u našoj zemlji. Mi vrlo dobro znamo, a to nam je naglasio i predsjednik hrvatske vlade drug Bakarić, da pred nama stoje zadaci na obnovi naših cesta, domova, a velik dio toga rada otpada na nas drugarice, na nas žene. Ne samo to, mi moramo biti svjesne da ćemo u tom radu nailaziti na teškoće reakcije, koja će pokušati da nas u našem radu spriječi. Stoga u radu na obnovi naše zemlje moramo biti spremne na sve žrtve. U tom radu ćemo uspjeti ako se naše snage ujedine u jedinstvenu frontu za izgradnju i obnovu naše zemlje. Moramo shvatiti i svakom protumačiti značaj JNOF-e, a naročito shvatiti da smo zato uspjele u borbi protiv fašista, jer smo u njoj stajale čvrsto povezane u JNOF-i. Danas, kada imamo mnogo uslova za borbu, moramo u svom radu na obnovi postići i mnogo veće rezultate. Moramo se pokazati spremne da zauzmemo ona mjesta, koja nam odgovaraju. Naše žene i naše aktivistkinje treba da budu ne samo najaktivnije po pitanju izgradnje i obnove naše zemlje, već i u podizanju kulturnog stepena naših širokih slojeva, kako u selu, tako i u gradu, da shvate današnje zadatke

Dolazak zenu na Kongres

i ciljeve naše nove narodno-demokratske Jugoslavije.

Želim vam obratiti pažnju na još jedno pitanje, a to je skrb za našu ratnu siročad. Drug Tito na I. Kongresu antifašistkinja Jugoslavije rekao je: »Nije samo vaš zadatak, drugarice, u tome, da se starate o djeci, već je još važniji zadatak, da odgajate našu djecu u duhu tradicija Narodno-oslobodilačke borbe, u duhu očuvanja naših tekovina, u duhu patriotizma i ljubavi prema svojoj domovini.« Mi, drugarice, moramo ispuniti ovaj naš zadatak u cjelosti.

Ja vas, drugarice, pozdravljam s našom borbenom parolom :

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

GOVOR BORCA DRAGICE MAĐARAC U IME ŽENA BORACA JUGOSLAVENSKE ARMIJE

U ime drugarica — boraca XXXII. Divizije Jugoslavenske armije toplo vas i srdačno pozdravljam. Mi smo se u teškim, ali slavnim danima Narodno-oslobodilačkog rata borile zajedno sa našim muževima i braćom. Velika ljubav prema našoj domovini i na-

rodu pomogle su nam da podnosimo sve muke i patnje, koje su bile potrebne da se izvojuje pobjeda. Naše drugarice, kao borci ili bolničarke, odrekle su se svega, žrtvovalе svoju mladost, a mnoge i život, da bi nama i našim pokoljenjima bilo bolje. Kada vas vidim tako mnogobrojno sakupljene, osjećam da njihove žrtve nisu bile uzaludne. Ja vas pozivam i uvjerena sam, da će te vi na svakom mjestu i svakom prilikom ljubomorno čuvati i sprovoditi u život velike tekovine, koje smo izvojevali sa toliko krvi, da na taj način osiguramo srećnu budućnost našoj djeci i izgradimo našu Demokratsku Federativnu Jugoslaviju.

Ovdje, na ovom Kongresu, uvjerit ćete se, da je krvlju stečeno bratstvo i jedinstvo naših naroda jedna od najznačajnijih tekovina naše borbe. Na tom polju se posljednja tri desetljeća mnogo rušilo. Razni politikanti su iz vlastitog interesa, a i u interesu naših neprijatelja, učinili da je Srbin bio daleko Hrvatu, i Hrvat Srbinu. Okupator je u posljednje četiri godine iskorištavao to sisanje međusobne mržnje i sve poduzeo da to pojača i potpomogne. No mi nismo spavali. Mi smo se protiv njih borili, a u zajednički prolijevanoj krvi niklo je nerazrušivo bratstvo Hrvata

i Srba, bratstvo i jedinstvo svih naroda Jugoslavije.

Kad se razidete svojim kućama širom Hrvatske i Jugoslavije pričajte svima o tome, da bratstvo i jedinstvo Hrvata i Srba i svih naroda Jugoslavije jest i mora ostati kari-kom, koja će nas vječno spajati. Ta karika skovana je u vatri oružja i našoj zajedničkoj krvi, a ona će spajati Hrvata i Srba, kao i ostale narode Jugoslavije, i u mirnoj izgrad-nji naše zemlje — u izgradnji naše sretne budućnosti.

GOVOR LEPOSAVE PEROVIC
PREDSTAVNICE ŽENA
BOSNE I HERCEGOVINE

Drage drugarice! Ja sam vrlo radosna, što se danas nalazim ovdje u Zagrebu, što mogu da govorim dragim i junačkim žena-ma Hrvatske, što mogu da ih pozdravim u ime moje uže domovine Bosne i Hercegovino. Ove riječi za mene nisu uobičajena fraza, kojom se počinju gotovo svi govori, a to nisu radi toga, što sam imala sreću da radim i živim dvije godine u Hrvatskoj i osjećam potrebu da naročito podvučem, koliko se mo-že zavoljeti jedan bratski narod isto onako, kao i svoj rođeni. Dok sam ovdje živjela, ja sam uvijek razmišljala, kad dođem u Bosnu i Hercegovinu, kako ću toplo i uvjerljivo pri-čati našem narodu o Hrvatskoj, o hrvatskom narodu, kako ću to uvjerljivo pričati naročito onima, koji su imali pogrešno mišljenje o bratskom hrvatskom narodu, kako ću im pri-čati o Zagrebu, o ženama, radnicima i omla-dincima, koji su za vrijeme najstrašnijeg terora po ulicama ubijali ustaše i fašističke okupatore i radosno išli u smrt, ne žaleći ži-vota, ne kolebajući se ni jednog momenta. Zamišljala sam kako ću govoriti o ženama iz najbliže okolice, iz Stenjevca, Borčeca, Vrap-ča, o ženama slobodarske Posavine, koje su pomagale, njegovale i provodile partizane u danima, kad su njihova sela bila puna oku-patora. Zamišljala sam, kako ću pričati o djeci u partizanskim redovima, po čemu se najbolje moglo osjetiti, da je borba hrvat-skog naroda isto tako svenarodna kao i kod nas u Bosni.

Ja sam se u duši ponosila, kad sam gle-dala Moslavačku brigadu, a isto tako Zagor-sku i Slavonsku brigadu, ponosila sam se isto tako, kao i na naše Kozarske, Drvarske i Podgrmečke, jer sam osjećala, da su isto ta-ko junačke kao i naše. Ma koliko god sam tražila, nikako nisam mogla naći razlike iz-među naših i hrvatskih boraca. Isto takovo junaštvo, isto takova borbenost, isto takova ljubav prema Narodno oslobodilačkoj borbi

bila je i kod njih. To nije samo moje lično mišljenje. Ja. govorim u ime cijele Bosne i Hercegovine, jer znam, da Bosna voli Hrvat-sku. Mi volimo isto tako Zagreb kao i Beo-grad, i mi smo sa isto toliko oduševljavanja slavili oslobođenje Zagreba i Hrvatske, kao i oslobođenje Beograda. Mi smo sa Hrvatskom od uvijek bili povezani, jer u Bosni živi i hrvatski narod. Ali Bosna nije samo hrvat-ska, samo srpska ili samo muslimanska. Ona je mnogostruko ispletena hrvatskim, srpskim i muslimanskim selima, a u selima hrvat-skim, srpskim i muslimanskim kućama. Ta-kove su danas i naše brigade, takove su i na-rodne organizacije, ženske i omladinske, takav je čitav naš pokret. On je isprepleten Srbima, muslimanima i Hrvatima i zato je tako jedinstven. Ludo misle oni, koji smatra-ju, da bi se Bosna mogla razdvojiti i razdi-jeliti. To je nemoguće.

Mi smo imali i od uvijek imamo veze s Hrvatskom, ali naročito naše su ss zemlje povezale u toku Narodno-oslobodilačke borbe jednom za uvijek čvrsto i nerazdjeljivo. U onim danima, kad se naš narod u Bosni digr.o u obranu golog života potpuno goloruk, mi smo osjetili, da nas je razumio hrvatski na-rod, a hrvatski narod osjećao je, da se u Bosni bori jedan bratski narod. Kad su u Bosni bile ofenzive, hrvatski seljaci i radnici, koji su bili obučeni u neke vojničke unifor-me, osjećali su, da se ne mogu boriti protiv nas. Oni su se masovno predavali, i to je za našu zemlju bio prvi radosni znak, da hrvat-ski narod ne će da služi svojim izdajicama. I uzalud je Pavelić pokušavao da razvije kod hrvatskog naroda otrovnu mržnju prema partizanima, a naročito prema partizanima Bosne i Hercegovine. Nije mu to uspjelo, i bilo mu je uzalud, što je slao Hrvate u Stockerau, što je organizirao domobranstvo, što je mijeshao ustaše s domobranima i t. d. Kroz 4 godine uvijek i uvijek ponovno pre-davale su se domobranske jedinice i prelazile u redove partizana, i često već sutradan gi-nuli zajedno s partizanima u Bosni za oslo-bođenje naše zemlje.

To je bilo u početku, ali to nije bilo sve. U ovim istim danima prije 4 godine, kada je počeo opći ustanak u Drvaru, na Romaniji, na Majevidici i u Hercegovini, onda smo se oslanjali na borbu hrvatskog naroda, a hrvat-ski narod na Bosnu i Hercegovinu. U tim da-nima na naše tlo dolazio je omiljeli sin hrvat-skog naroda drug Marko Orešković, omiljeli junak svih naroda Jugoslavije, dolazio je u Bosnu, da poveže Kordunaše i Ličane sa našim slavnim divarskim ustanicima. Orga-nizirajući ustanak, organizirajući bratstvo u zajedničkoj borbi, on je položio svoj život na

granici naših dviju zemalja i to treba da nam služi kao simbol, da uvijek mislimo o tome, koliko su dragocjeni životi, koji su uzidani u bratstvo i jedinstvo, da je zato ono- tako čvrsto. Naši borci još u 1941. godini znaju borbe Banijskog partizanskog odreda, koji su prelazili preko Une i borili se zajedno sa nama, na našem tlu. 'Sjećamo se VII. banijske Divizije, i njezine junačke uloge~ koju je odigrala u teškoj ofenzivi.

Naš narod pamti, on zna da se XII. slavonska brigada borila u Centralnoj Bosni i prenasila bratstvo i jedinstvo pod najtežim uslovima borbe. Ne možemo zaboraviti i to, da ie hrvatski narod imao velikog udjela u razvitku borbe u našem cazinskom kraju, koji se smatrao jednim od najzaostalijih krajeva. Naš I. proleterski bataljon borio se u Slavoniji i pomagao hrvatskom narodu da podiže ustanak. XXVIII. slavonska divizija u danima zadnje ofenzive, koju smo vodili protiv okupatora, da ga konačno istjeramo iz zemlje, vodila je ljute bojeve u Istočnoj Bosni i ona je za vrijeme kratkih predaha orala i kopala naše njive. Mi smo u ono vrijeme dobivali cd naroda desetine pisama sa željom, da se ta Divizija odlikuje našim najdražim ordenom, Ordenom bratstva i jedinstva, za taj svoj rad i tu svoju borbu.

Mi smo tokom, borbe bili povezani i s Dalmatincima preko Dinare i preko našeg Livna. XXIX. Hercegovačka borila se za oslobođenje Istre, a V. Krajiška sa ostalim jedinica-

ma naše Jugoslavenske armije sudjelovala je u oslobođenju Hrvatske.

U toku 4-gO'dišnje borbe, te su se naše veze toliko ojačale i toliko su postale čvrste, da to nitko- više ne može raskinuti. Mi smo sa kroz tu borbu povezali hiljadama čvrstih i toplih veza. Mi smo se povezali s bratskim narodom Hrvatske isto kao i sa bratskim narodom Srbije. Mi nemamo razloga da se bojimo voljeti Hrvatsku i Srbiju, jer znademo da na čelu bratskih zemalja stoje narodni ljudi, a ne nenarodni. Danas na čelu naših bratskih naroda nema više ni velikosrpskih ni velikohrvatskih političara, koji su se otimali za Bosnu. Nema više kod nas u Bosni velikosrpskih političara, koji su Bosnu podvodili pod skute nenarodne beogradske čaršije, ni velikohrvatskih političara, koji su samo mislili, koji će komad Bosne pripasti za pljačku njima, a koji velikosrbima. Ne pitaju se više vi Bosni ni oni muslimanski reakcioneri, koji su u našoj zemlji provodili sramnu politiku jezičca na vagi i uvijek vagnuli na onu stranu, koja je momentano osigurala njihove prljave interese.

Drugarice, šta da vam više govorim o Bosni i njihovoj borbi? Ja mislim da ste vi mnogo o tome čule, ali moram da istaknem, da su tokom narodnog ustanka kroz 4 godine u Bosni vodili borbu svi naši narodi. I kod muslimana, i kod Srba i kod Hrvata probudila je ono najborbenije, ono snažno, revolucionarno naša Komunistička partija i naš drug Tito.

Delegati kotara Slav. Požega

Naša Bosna i Hercegovina, koja se smatrala jadnom i siromašnom, a njen narod zastalim, a tako je i bilo, jer je bila jadna sirotica, dok je bila porobljavana i iskorišćivana, ona je iz svojih njedara dala svoje sinove i kćeri, svoju junačku djecu, koji su četiri godine jurišali prsima na bunkere i s momačkim vriskom i pjesmom polazili u smrt, kao da idu u svatove. I naša pjesma pjeva: »Druže Maršale, naša borba takva je, naša borba zahtijeva, kad se gine, da se pjeva.«

Mi smo na tu svoju borbu ponosni, mi smo ponosni što je baš Bosna postala kolijevkom bratstva svih naroda Jugoslavije, a naročito bratstva Srba i Hrvata, mi smo ponosni da nam je drug Tito priznao, kao što nam priznaju svi narodi Jugoslavije, da u našoj zemlji za četiri godine nikada ni za trenutak nije ugasnuo plamen narodnog ustanka. Mi smo ponosni što Bosna nije danas više »sirotica kleta«, nego je potpuno ravnopravan član Demokratske Federativne Jugoslavije. Bosna je odigrala časnu ulogu u narodnom ustanku, ali mi imamo još teške zadatke, koje imaju i ostale zemlje naše Jugoslavije. Mogu reći, da ni jedna zemlja nije tako srušena kao Bosna i Hercegovina, da ni jedan narod nije tako stradao, kao što je stradao bosanski i hercegovački narod. Ali naš narod u ovim teškim momentima ulaže sve svoje snage, da i te teškoće savlada i da i tu bitku dobije. Mi smo sigurni, da ćemo to postići. Zašto smo u to sigurni? Zato, jer imamo za to uslova, jer je naš narod duboko svijestan, da ako pati, da pati za bolju i sretniju budućnost, a prije je patio bez ikakvog izgleda za bolju budućnost. Imamo bratstvo i jedinstvo, imamo pored sebe bratsku Srbiju i bratsku Hrvatsku, sa nama su narodi cijele Jugoslavije. Imamo svoju narodnu vlast, imamo svoju vojsku, svoga narodnog Vođu. Tekovine izvojevane su u borbi zajedno sa svim narodima Jugoslavije.

Ja sam uvjerena, da i cijela Jugoslavija vjeruje, da će Bosna i od sada kao i do sada biti čvrsti oslonac naše politike, politike Narodno-oslobodilačkog fronta, da će biti uz Tita, i u zajednici sa svim narodima Jugoslavije stvoriti sretnu budućnost.

Pozivam vas da kliknemo :

Da živi slobodna Hrvatska i slobodna Srbija u demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji!
Da živi slobodna i raimopravna Bosna, koja više nije »sirotica kleta«, nego Borna ponosna!
Da živi naša najdraža i najdragocjenija tekovina, bratstvo i jedinstvo svih naroda Jugoslavije!
Da žitri bratski hrvatski narod, koji je iz svojih njedara dao svim narodima Jugoslavije našeg najmilijeg narodnog vođu druga Tita!
Da živi dugo godina na sreću svih naroda naš najdraži drug, naš drug Tito!
Da žive naše sestre, hrabre hrvatske žene!

GOVOR VALERIJE KOCJANČIĆ U IME SLOVENKI TRSTA

Sestre Hrvatice!

Prinašamo Vam najtoplejše pozdrave vseh antifašistk iz Trsta in tržaškega Okrožja. Srečne smo da se nahajamo med Vami v vašem svobodnem Zagrebu, ker čutimo mi Primorske žene neizmerno hvaležnost do Vas, hrvaške matere, saj ste dale najboljše vaše sinove junake IV. Armade na žrtvenik naše svobode. A ta svoboda, katera je nas skupno stala toliko krvavih žrtev se nam danes krati, odvzema se nam naše demokratične pridobitve. Fašizem zopet dviga glavo na naši zemlji, in naši najboljši tovariši, borci za svobodo, se nahajajo zopet v ječah. Zato pa ponavljamo obljubo, katero smo dale na Kongresih AFŽ v Ljubljani in Beogradu, da bomo trdno in odločno vztrajale na braniku naših demokratičnih pravic in prave demokratične svobode, ki jo je dala jugoslovanska Armada slovenskemu in italijanskemu življu v Trstu in Slov. Primorju, ker se zavedamo, da je le prava demokratična svoboda ter bratstvo in edinstvo slovensko-italijanskih antifašistov najtrdnejši temelj bodočnosti Trsta. Storile bomo vse da očuvamo te naše priboritve in ne bomo odnehale, dokler ne bodo izginili zadnji ostanki fašizma iz naše zemlje. In da zopet v svobodnem Trstu pozdravimo naše junake borce slavne Jugoslovanske Armade.

Zvami, tovarišice, pa bomo skupno z vsemi jugoslaveskimi narodi udarniško delali za obnovo naše skupne domovine. Vas pa prosimo da bi nam pomagale kakor do sedaj, da pridemo do popolne svobode.

Kaj živi avtonomni Trst v federativni Titovi J ugoslaviji!
Kaj živi /. Kongres AFŽ Hrvatske!
Kaj živi tovariš maršal Tito, branitelj tlenik narodov!

GOVOR DINE ZLATIĆ U IME ŽENA ISTRE

Drage drugarice i sestre iz svih krajeva Hrvatske! Iza ovih vaših izraza ljubavi prema našoj Istri ja vam zapravo ne bi znala mnogo reći, jer su sigurno moje riječi pre-slabe, da izraze onu ljubav, koju Istra osjeća prema vama, prema Hrvatskoj, prema Jugoslaviji, prema Titu i prema Titovoj Federativnoj Jugoslaviji.

Drugarice! Ne ću vam govoriti o dugogodišnjim patnjama istarskog naroda pod fašizmom. Te patnje ste vi osjetile u još mnogo jačem obliku za vrijeme četirigodišnje okupacije Nijemaca i fašista. Ja želim ovdje svega kazati nekoliko riječi o tome, kako su

za vrijeme fašističke Italije istarske žene, kao i cijeli istarski narod, stajale u borbi, a nisu sjedile skrštenih ruku. Očuvati svoj jezik, nacionalnu svijest naroda, očuvati svoju djecu od utjecaja fašizma, to je bio zavjet, kojeg su si spontano dale žene Istre. Ne ćemo dati, da nam djecu upišu u Balile, košulju oca da prodamo — rekla je Ana Cvitan, a s njome su to govorile i druge žene Istre¹, tako su radile i borile se. Bile su proganjane, zvali su ih schiavima, mučili ih zajedno s njihovim muževima i djecom, ali one su izdržale, očuvale su svoj jezik, očuvale su kod svoje djece hrvatsku svijest, očuvale su hrvatsku zastavu i druge hrvatske relikvije kao najveću hrvatsku svetinju.

No tiha borba istarskih žena pretvorila se katkada u otvorenu bunu protiv poreza, protiv dražbi, protiv svih nedaća, koje fašisti doniješe Istri. Pobune u Buzetu, Zabetu, Kanfanaru, Tinjanu i Poreču najbolje govore i o tome, da su u Istri žene stupile također u borbu štapovima, sjekirama i košarama, da se bore protiv fašizma, a za svoju slobodu. U borbi protiv fašista nisu učestvovala samo Hrvatice, već su učestvovala i bile proganjane i Talijanke, naročito antifašistkinje Talijanke grada Rovinja. Da ta silna borba i otpor žena antifašistkinja Istre nije došla do većeg izražaja razlog je u tome, šta ta borba nije bila povezana, što žene nisu bile udružene. Tek prenošenjem Narodno-Oslobodilačkog pokreta i borbe u Istru, ta je borba dobila organizirani oblik, i od tada je borba predstavljala snagu, koja je, uz pomoć Titove Jugoslavije, mogla izvojevati pobjedu, mogla je Istri donijeti slobodu, koju joj nitko više ne može oduzeti. Isto tako, kao što je cijeli istarski narod sa ljubavi prigrlio prve borbe aktiviste-partizane, isto su tako i žene prigrllile i okupile se oko prvih partizana ženskih aktivista Istre. Kada su čule od partizana, koji su došli u Istru o svojoj jugoslavenskoj braći i sestrama i o njihovim patnjama, naše sestre su rame uz rame sa puškom u ruci pošle u borbu, odlučile su da krvlju izvojuju svoju slobodu. Ime Titovo postalo je simbolom svih težnja naroda i žena Istre. To ime postalo je za Istru garancija, sigurna garancija, da se pod Titovim imenom i s Titovom borbom mora pobijediti i da se pod Titovim imenom, ako budu dalje išle, ne će nikada vratiti ono staro, a to je da Istra bude opet u ropstvu.

Drugarice! Još je nekoga narod Istre, a naročito žene zavolio. Isto tako, kao što je zavolio našeg Tita, kao što je zavolio, naše borbe, zavolio je Komunističku partiju. Istarske žene osjetile su, da je jedino Komunistička partija u stanju da donese bratstvo u Istru, kao što je donijela bratstvo i jedinstvo

narodima cijele Jugoslavije. Ljubav istarskih žena kao i cijelog istarskog naroda prema Komunističkoj partiji najljepše je izražena u riječima jednog Labinjanina, koji je jednom prilikom tumačio, što je Komunistička partija. On je rekao: Naša je borba jedan veliki vrt, pun lijepog i mirisavog cvijeća, a ona najljepša, najmirisavija ruža, ona crvena ruža, koja je prelivena krvlju — to je naša Partija!

Ime Tita, Komunističke partije, naše vojske i 'Crvene armije ispisivale su žene i djevojke po dugim cestama Istre, po popaljenim domovima, po drveću i kamenju. Na stotine hiljada parola ispisano je po Istri. To su bili tečajevi, na kojima su naše žene učile čitati i pisati hrvatski.

Nakon skršenog ustanka od 9. septembra 1943. god. njemačke horde prodrle su u Istru, i time je počeo još nezapamćeni teror. Palili su sela, ubijali ljude i žene, odvođe ih u Njemačku, kopaju oči, siluju, žive bacaju u oganj zapaljenih domova, vrše zloglasne »rastrellamente«, upadaju u mirna istarska sela, u svako doba dana i noći, i u tim teškim danima naša je 43. divizija bila prisiljena, da se povuče u Gorski Kotar. Drugarice, teške su bile borbe u Istri u ono vrijeme. Istra nema šuma, a oni mali šumarci i škarpe bili su puni naših boraca. Tisuće boraca naših, odvedeno je što u Njemačku, a što stradalo. U ta teška vremena najveći teret rada pada na žene. U tim teškim časovima žene Istre časno pronose ime boraca-junaka. Rade kao odbornici, kuriri, bolničari i t. d. Bježe, skrivaju se zajedno s partizanima, a kada neprijatelj upadne u selo, nalazi samo starce i djecu, ali često niti njih ne šteti, kao na pr. u Lipi, Velikoj Učki, Brgudcu i t. d. Evo vam naše Rože.¹ Svaki je put bježala iz sela, kada je banda dolazila. Samo jedamputa joj nije uspjelo. Uхватili su je, I eto što su učinili od nje. A to je samo jedna, koja je ostala živa da optužuje, sudi i opominje u ime svih onih, koje su mučene i ubijene.

Drugarice, Istra je¹ doživjela svoj najsretniji i najsvjetliji dan, kada je bila oslobođena. Ta sloboda nije bila donijeta samo Hrvatima Istre, ta sloboda donijeta je borbom kako Hrvata, tako i Talijana. U Istri od 350.000 stanovnika 90.000 su Talijani. Mržnja između Talijana i Hrvata bila je takva, da je bilo teško vjerovati, da će se jednom oba naroda moći izmiriti. Međutim crvena zvijezda, Komunistička partija i 'Tito učinili su to čudo.

Hrvati pružaju Talijanima ruku, koju ovi prihvataju, uzimaju pušku u ruke, proljevaju krv za sretniju budućnost Istre zajedno

sa Hrvatima. I tako kroz borbu, kroz krv, kroz zajedničke žrtve i Talijana i Hrvata, kroz žrtve i krv talijanskih i hrvatskih žena stvoreno je bratstvo i jedinstvo oba naroda. Hrvati, koji su mrzili fašiste, zamrzili su i šve što je bilo talijansko, ali danas oni viju svoju hrvatsku trobojnicu zajedno sa talijanskom, na kojoj je petokraka zvijezda, i jednako im je drago izvikivati »Živio Tito« kao i »Evviva Tito«!

Bratstvo i jedinstvo Talijana i Hrvata Istre, najveći je uspjeh narodno-oslobodilačke borbe, jer se na njemu osniva daljnja sudbina Istre. To bratstvo ne samo što će nam donijeti srećniju budućnost, nego je ono most, preko kojega će nova Titova Jugoslavija stvoriti prijateljstvo sa poštenim talijanskim narodom, koji se danas bori za svoja prava i narodnu demokraciju.

Drugarice! Narod Istre doživio je sretne dane, slavlju naroda nije bilo kraja. Duge povorke kretale su se istarskim cestama, noseći zastave, kako po gradovima Puli i Rovinju, tako i po selima. Međutim naša je sreća pomućena. U Puli, u kojoj je bila naša Armija, koju je naša vojska oslobodila, za koju su Puljani prolijevali svoju krv zajedno sa ostalim borcima, jer od 3000 boraca iz Pule 000 ih je položilo svoje živote za slobodu i bolji život, sada naša Pula mora gledati ne više svoje drugove, svoju Narodno-oslobodilačku vojsku, već strane vojnike, koji za njenu slobodu nisu prolili ni jednu kap krvi.

Drugarice! Mi ne ćemo biti razbijači velikog savezničkog antifašističkog bloka, u koji spada i naša Jugoslavija. Mi smo šta više ponosni, da je našom žrtvom učvršćen položaj Titove Jugoslavije i savezničkog bloka uopće. Ali naša će Pula, naš će Trst vediti borbu i dalje za očuvanje tekovina narodno-oslobodilačke borbe, koju ugrožavaju fašisti, a koje ugrožavaju na žalost i Saveznici.

Drugarice! Pula se danas bori, Pula danas demonstrira. Pula danas oslobađa svoje uhapšene od Saveznika, odbornike i predsjednika, ali Pula se ne bori protiv Saveznika, već se bori za ostvarenje svojih krvlju stečenih tekovina, svojih prava, koje nam nitko ne može oduzeti.

Drugarice! Istra se za slobodu ne bori četiri godine. Istra se bori za slobodu dvadesetpet godina. Dosta je krvi proteklo, dosta suza proliveno, dosta je naših žena u crno zavijeno. I baš zbog toga, drugarice, i zbog toga, što se 7.a Istru bori uz Istrane i cijela Titova armija, upravo zbog toga, ne će samo Pula, nego i cijela Istra tražiti, da se poštvaju ona prava, koja su zahtijevale sve one zemlje, koje su se borile zajedno s nama, i to da pripadnemo Titovoj novoj Jugoslaviji.

Drugarice! Mi tuđe ne ćemo, a svoje nedamo! Ovo što sam kazala mi hoćemo i tražimo.

Drugarice! Nije potrebno da vas u ime naših delegatkinja, a preko njih u ime svih žena Istre, zamolim za pomoć, nije to potrebno, jer na vašim licima i u vašim očima, po vašim riječima i odobravanjima vidim, da to ne trebam tražiti, jer mi tu pomoć već imamo. Ali drugarice, jedno hoću da u ime svih žena Istre i cijelog istarskog naroda preko vas poručim i ostaloj braći i sestrama cijele Jugoslavije, braći i sestrama Sovjetskog Saveza i cijelog narodnog čovječanstva, a to ie da nas ne samo pomognete, nego da tražite kako u naše, tako i u vaše ime, u ime pravednosti, da Istra, koja je 25 godina tražila svoja prava i slobodu, da ih i na mirovnoj konferenciji dobije.²

Da živi naša Jugoslavenska armija, osloboditeljica Istre!

Da živi drug Tito i Komunistička partija!

¹ Roža Petrović, kojoj su fašisti, nakon strahovitog mučenja, iskopali oči.

² Prvi Kongres AFŽ Hrvatske pozdravile su: u ime žena NR Srbije — Razumenka Petrović, u ime žena Slovenije — Marija Leskovšek, u ime žena Crne Gore — Lidija Jovanović, u ime žena Makedonije — Lenča Jovanova, u ime žena Zadra — Tina Pacinotti, a u ime Talijanki iz Istre — Ersilia Rkmondi.

Osim toga pozdravile su Kongres predstavnice AFŽ svih ekruga Hrvatske.

POLITIČKI REFERAT ANKE BERUS

Drage drugarice! Danas je naš veliki dan. Održavamo svoj prvi Kongres. Održavamo ga u slobodnoj domovini, očišćenoj od okupatora i krvavih bandi njihovih slugu. Naša je zemlja slobodna. Naši narodi oslobodili su je svojim vlastitim snagama. Naša slavna Jugoslavenska armija čuva našu novu domovinu, slobodnu Demokratsku Federativnu Jugoslaviju.

Vlast je u rukama naroda. Od podanika i robova postali smo slobodni građani, suvereni da odlučujemo o svojoj sudbini, o svom životu, o svojoj državi. Demokracija, ravnopravnost građana ostvarena je u punoj mjeri.

Naša federacija je izraz slobodne volje naroda Jugoslavije da žive zajedno i da zajedničkim snagama obnove i izgrade zemlju.

Od slabo poznate zemlje, bez prijatelja i saveznika, kakova je bila stara Jugoslavija, postali smo snažan politički faktor u ovom dijelu Evrope. Narodnim masama svih zemalja, koje su s nama dijelile teškoće ropstva i okupacije, postali smo uzor, kako se zemlja voli, kako se brani, gine za nju i kako se izgrađuje i uređuje istinski demokratska na-

Zane Julijske Krajine na svom Prvom kongresa odlučno traie priključenje Jugoslaviji

rodna država. Naša zemlja, naši narodi uživaju veliki ugled kod demokratskih antifašističkih narodnih masa naših zapadnih saveznika, Engleske i Amerike. Sklopili smo čvrst savez s prvoborcem protiv fašizma, s moćnim i slavnim Sovjetskim Savezom, i tako i formalno potvrdili ono bratstvo u oružju, koje smo kovali u toku ovog rata, i koje je posvećeno zajednički prolivenom krvlju boraca nepobjedive Crvene armije i naše rođene Jugoslavenske armije.

Naši su narodi organizirali čvrstu, široku, svenarodnĀ frontu slobode, Jedinственu narodno-oslobodilačku frontu, čiji smo dio i mi žene antifašistkinje. Slavna Komunistička partija, organizator i rukovodilac Narodno-oslobodilačke borbe, vodit će nas i dalje putem novih pobjeda. Mi imamo Tita, Narodnog

heroja, Maršala Jugoslavije, kormilara u borbi, kormilara u slobodi.

To su, drugarice, tekovine naše četverogodišnje teške i krvave borbe, i ponosni smo danas, da na ovom svom prvom Kongresu možemo da ustvrdimo, da smo za te pobjede dale i mi žene svoj puni udio, da su to sve plodovi i našega rada i naše borbe, da smo časno ispunile svoj dug prema domovini, prema svom narodu.

Naš prvi Kongres je tako vebna manifestacija žena Hrvatske, jer smo se za nj spremale na svojevrstan način, spremale smo ga borbom, u toku borbe. Naše sudjelovanje u borbi, na frontu i u pozadini bio je rad na pripremama ovog Kongresa, jer smo pomagale ostvarivanje uslova da ga održimo, i zato je nama ovaj naš Kongres tako mio, tako svečan, tako- svet.

Naš prvi Kongres ne znači početak našeg rada, okupljanje snaga. On je rezultat teškog i napornog rada, okupljanja žena u Antifašističku frontu, što je započelo još mnogo prije okupacije, kada je fašistička opasnost zaprijetila našim narodima. On je rezultat naglog priliva žena u Narodno-oslobodilački pokret, pod uslovima okupacije i našeg uključivanja u borbene i nepokorene redove boraca za oslobođenje. On je rezultat rodoljublja i političke zrelosti naših žena, koje predstavljaju zamašan dio Jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte.

Mi danas možemo da povučemo bilans svoga rada u toku održane borbe, u toku rata, da vidimo, što nam je pomoglo i uslovalo, da postignemo tako velebne uspjehe, da zajednički zaključimo, što nam je raditi, da sačuvamo i učvrstimo tekovine borbe, da vidimo kakve zadatke sada oslobođena zemlja postavlja pred nas.

Naša borba i naš rad srašteni su u nerazlučivu cjelinu sa borbom i radom naših naroda. Zato, kao i sve dosadašnje uspjehe, tako isto i svoje zadatke možemo da uočimo jedino kroz zadatke, koji stoje pred našim narodima.

Što nam je omogućilo da postignemo ovako velike rezultate, koje smo u toku borbe postigle?

Pivi uslov zato bilo je bratstvo i jedinstvo naših naroda, čvrsta povezanost u borbi protiv zavojevača. To je bio zalog naše pobjede. Nas nitko više ne može razjediniti.

Ali fašizam i reakcija ostavili su još tragove kod nas, i to među onim grupama, koje ne trpe slobodu, demokraciju i koje bi htjele da im se opet povrati staro vrijeme, kada su nekažnjeno mogle da vode takovu politiku, koja je bila sudbonosna za sam opstanak naših naroda. Reakcija, iako su njene osnovne vojničke snage dotučene, nije položila oružje, ona je uperila svoje otrovne strijele protiv našeg najmoćnijeg, a za njih najopasnijeg oružja, protiv bratstva i jedinstva naših naroda, koje ona pokušava da podgriza. Kod nas u Hrvatskoj glavne je strijele uperila na to, da pokuša razjediniti i unijeti razdor između Srba i Hrvata. To joj je cilj.

Zato ostaci ustaštva, ostaci mačkovštine došaptavaju, rovale, sumnjiče »da ne bi opet Srbe i Hrvate prevarili«, govore o granicama, o »ekonomskom osiromašnju Hrvatske«, o vjeri, koja je u »opasnosti«, o svemu i svačemu, samo ne o tome, kako bi čim prije, poslije ovako teškog rata i okupacije, zaliječili rane i izgradili ruševine, koje su nam fašisti ostavili. Oni se »boje« Srba, koji su se prvi digli na ustanak protiv naših krvavih neprijatelja i tako dali podstreka ostalim na-

rodima Jugoslavije za oružanu borbu. Oni se »boje« Srba u Hrvatskoj, koji su podnijeli najveće terete oslobodilačkog rata i koji su bili prvi pobornici bratstva i jedinstva naših naroda, koji su u crnim i krvavim danima ustaških pokolja znali da odvoje ustaške krvnike od hrvatskog naroda. Oni govore o granicama između ravnopravnih naroda Jugoslavije, i to oni isti, koji su predali zemlju Švabama i prodavali za »vječna vremena« dijelove Hrvatske i Mađarima i Talijanima. Oni se povezuju i danas takovim svojim radom sa onim imperijalistima, koji osporavaju pravo našoj Istri da uživa borbom izvojevanu slobodu. Mjere za sređivanje ekonomskih prilika nazivaju ekonomskim osiromašanjem Hrvatske, dok su pljačku i pustošenje Nijemaca po našoj zemlji koristili izdašno i bogatili se na krvi naših naroda. Kontrola tog krvavog bogatstva, to je za njih ekonomsko uništenje Hrvatske. Vjera je za njih u opasnosti, zato što je zakonom zagarantirana sloboda savjesti svakom građaninu demokraske Hrvatske i zato što se više nitko radi vjerske pripadnosti ne može goniti i ubijati.

Nama je krvava okupacija širom otvorila oči, i takovi, koji bi htjeli da nas svrate s našega puta, ne će naći među nama sljedbenika. Imaju takovi svoje saveznike i među nekim vajnim Srbima, koji su se sklonili pod okrilje okupatora i mirno u zavjetrini gledali, dok je srpski narod vodio herojsku borbu. Onda se nisu oni brinuli, što je sa Srbima, a sada neprijatelji narodne slobode brigaju, da li će Srbi biti ravnopravni u Hrvatskoj. Ne brigaju ni jedni ni drugi o narodu ni hrvatskom ni srpskom, već im je teško, da je narod uzeo sam kormilo u ruke, i da oni ne će više pašovati i gazdovati onako, kako su pašovali i gazdovali u staroj Jugoslaviji i doveli zemlju do kapitulacije, a narod bacili u ralje zvijeri. Mi smo stvarali bratstvo i jedinstvo u konclogorima, na stratištima, pod vješalima, u odredima i brigadama, na frontu i pozadini, kroz teškoće ofenziva i u slavama pobjede. Svuda smo se nalazile Srpkinja i Hrvatice, zajedno ginule, zajedno ratovale, zajedno radile, zajedno tukle neprijatelja, zajedno hranile vojsku i uvijale rane našim borcima, zajedno, na konferencijama tražile i pronalazile putove za učvršćenje bratstva i jedinstva, za proširenje Jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte. Mi smo srasli u jedno, i nikad nitko ne će moći da nas razjedini.

No, bilo bi opasno potcjenjivati ovakovo djelovanje narodnih neprijatelja. Oni se služe uvijek novim parolama, i mi treba da pomažemo svim našim ženama, da poznaju neprijatelja, pa ma pod kojim se vidovima on krio.

Stalno dizati i razvijati političku izobrazbu ženskih masa i time jačati Jedinственu narodno-oslobodilačku frontu, to ostaje još uvijek naš prvi politički zadatak.

Druga velika tekovina naše borbe jest narodna vlast. Mi imamo organiziranu narodnu državu. Znamo, da je to istinski narodna vlast, jer smo sudjelovali u njenom stvaranju, u njenoj izgradnji, u njenom postavljanju, kod formiranja prvih odbora i bile osnovna masa glasača na izborima. Ima nas mnogo, koje direktno sudjelujemo u njenom radu. Ona nam je prva garancija, da ćemo izgraditi zemlju i obnoviti život onako, kako sami to hoćemo i želimo, onako kako to nama svima i cijelom narodu najbolje odgovara.

Naša narodna vlast stoji pred velikim teškoćama, ali nema zemlje, koja se danas na svršetku rata ne nalazi u teškoćama. Fašizam nam je ostavio u naslijeđe ruševine, nemaštinu, pustoš, golotinju, glad. Rat je završio, ali borba nije prestala. Treba da nastavimo tešku borbu za izgradnju zemlje. Nije vrijeme da uživamo plodove borbe, moramo se boriti sa posljedicama rata i razaranja.

Eto, drugarice, za tu novu borbu treba da nam dade poleta i podstreka ovaj naš prvi Kongres. Za tu novu borbu treba da crpimo snage iz naših borbenih tradicija, iz iskustava stečenih u toku oslobodilačkog rata. Pred nama su teški zadaci, ali nisu nesavladivi i neostvarivi. Pobjedit ćemo ih na isti način kao što smo pobijedili fašizam, bratstvom, jedinstvom, borbom. Bobom protiv iluzija, da su za nas prestale teškoće, borbom protiv tendencija odmora, nerada i neodgovornosti. Naša nova država i njena izgradnja traže od nas još mnogo žrtava. Te žrtve ne će biti dane u krvi, ali ih moramo dati u naporima, u neumornom radu. Put obnove zemlje jest put samoodricanja, požrtvovnosti, predanog rada za zemlju, i to će biti naše novo mjerilo rodoljublja, kao- što je mjerilo rodoljublja bilo u toku rata — sudjelovanje u oružanoj borbi.

Mi imamo sve preduvjete, ne samo da obnovimo zemlju, već da krenemo putem sve većeg blagostanja. Ali početak je težak, zato treba rada, i to takova rada, koji traži krajnje napore svakog pojedinca i cijelog naroda. Eto u takav rad treba da aktiviziramo sve žene, još mnogo veći broj nego što ih je bilo aktiviziranih u toku protiv okupatora.

Mi hoćemo uređenu zemlju, i zato svaki onaj, koji voli ovu našu slobodnu domovinu, bit će pobornik reda, rada, zakonitosti i ži-

gosat će svaku pojavu samovolje, anarhije, neodgovornosti, bahatosti poslije pobjede i težnje, da se sada predamo neodgovornom, lagodnom životu.

Mi smo, drugarice, postale u toku ove borbe ravnopravan dio naroda, ali zato snosimo punu odgovornost za daljnju sudbinu naših naroda, naše nove demokratske Jugoslavije. Mi se te odgovornosti ne bojimo i ne bježimo od nje. Hoćemo da dademo isto toliki prilog u izgradnji zemlje, kao što smo ga dali u borbi i time ćemo okruniti svoje dosadašnje uspjehe. Naša parola sada treba da bude: pokažimo se u izgradnji i obnovi još većim i jačim, nego što smo bili u borbi. To dugujemo našim drugaricama, koje su u temelje ove države uzidale svoje živote, to dugujemo našim sinovima, muževima, braći i očevima, koji su svojom krvlju napojili ovu zemlju, da nam sloboda procvate. Nastavimo započeto djelo, krenimo i dalje svojim već utrtim putem.

Mi smo išle u borbu otvoreno, junački, muški, bez špekulacije i mešetarenja. Nikakvi politički trikovi, nikakva mešetarenja sa imperijalistima, nikakva politička računica ne će nam pomoći, nego samo rad i opet rad, i on će nas dovesti i do sreće i blagostanja.

Mi možemo smjelo da ustvrdimo, a da kod toga ne budemo neskromne, da smo već do sada udarničkim radom načinile na sredivanju zemlje više, nego do sada ijedna druga zemlja, koja se nalazila pod okupacijom kao i mi, i ta činjenica, pored pouzdanja u svoje vlastite snage, koje smo stekli u toku borbe, dokazuje, da mi možemo uspješno završiti i ovaj zadatak, dobiti i okončati i ovu novu tešku borbu protiv posljedica okupacije, koju smo sada prihvatili.

Ima kod naše narodne vlasti, a i kod nas samih, još mnogo nedostataka, mnogo neznanja, mnogo pogrešaka. I na ovom poslu moramo smjelo pogledati u lice činjenicama i ne bježati od njih, već tražiti puteve kako da ispravimo ono, što ne valja. Mi žene, koje još uvijek predstavljamo glavni i najveći dio pozadine, ispunile smo pod novim uslovima obnove privrednog života mnoge zadatke i na tom polju.

Ali mi možemo i trebamo pružiti još veću pomoć narodnoj vlasti u njezinim naporima oko obnove privrede. Brže i na vrijeme ukazujmo propuste i pogreške narodne vlasti. Pomognimo joj da savlada slabosti.

Na mnogim mjestima i mnogim krajevima žene su radile i poslije oslobođenja i pomagale da se ispune izvjesni zadaci u izgradnji zemlje. Žene su radile i na prugama, koje smo mi u vrlo kratkom roku uspostavili, žene su upravljale ceste, ali taj rad vršile su uglavnom žene u onim krajevima, koji su bili

kolijevka narodnog ustanka, u Lici, u Kordunu, Dalmaciji, Hrvatskom Primorju, Baniji, Gorskom Kotaru i Slavoniji. U taj rad nismo masovno- uključile žene iz novooslobođenih krajeva, ali pored toga što su pruge, ceste, mostovi popravljeni u rekordno brzom roku, to ne može da zadovolji potrebe transporta. Naš oskudni kamionski park nije mogao da zadovolji potrebe prebacivanje robe iz mjesta uz prugu dalje u unutrašnjost i za'o nije hrana, koja je trebala da bude prva p>moć uništenim krajevima, stizala na vrijeme, i imali smo više gladi nego što smo trebali imati. Zato nisu opustošeni krajevi dobili na vrijeme ni onu pomoć u materijalu, u odjevnim predmetima, u alatima, koja je bila moguća iz oskudnih zaliha, kojima raspolažemo. Eto, u rješavanju tih pitanja dogovorimo se, kako da još više učinimo. Mi smo godinama nosila na leđima teške terete na desetke kilometara kroz snijeg i mećavu, noću, pod neprijateljskom vatrom, hranile vojsku na položajima, prebacivale hranu i opremu za našu vojsku po neoslobođenim terenima, kroz minska polja, preko cesta i pruga. Sada su mnoge opasnosti prestale, i s manje napora i truda mogli smo više da učinimo, da pomognemo našim narodnim vlastima u rješavanju teških problema transporta.

Naša tržišta nisu oživjela. U toku borbe mi smo bile one, koje su bojkotirale neprijateljska tržišta, a sada treba da snabdijemo naše gradove i industrijske centre potrebnim živežnim namirnicama, i pomognemo tako oživljenju trgovine, da olakšamo prehranu radnicima u fabrikama, da oni mogu izraditi one proizvode, koji su nam potrebni, kao i ostale proizvode, koje grad i selo neminovno treba.

Narodni neprijatelji ulažu sve da ometu oživljavanje tržišta, oživljavanje privrede. Na nama, je da im ne nasjednemo.

U toku borbe stvoren je čvrst savez radnika i seljaka. Taj ćemo savez produbiti i učvrstiti: radnik će dati proizvode, a seljak hranu.

I na tom pitanju bilo je krajeva, koji su shvatili svoje zadatke, i koji su pružili izdašnu pomoć narodnim vlastima u rješavanju tih zadataka, ali to su bili i opet mahom krajevi, koji su i sami malo imali, koji su i sami trebali pomoć.

Velik je broj nas žena u fabrikama. Trebat će nas na tom poslu još više. Kada je narodna vlast u Dalmaciji, u oskudici radne snage, postavila pred žene da ulaze u proizvodnju, žene su u Dalmaciji ušle u velikom broju u fabrike, u rudnike, a u mnogim mjestima bile glavna snaga kod ribolova. I sjetvu

i žetvu ponijele su uglavnom na svojim leđima opet žene.

No produktivnost u fabrikama ne zadovoljava, i to baš u onim fabrikama, u kojima su žene i ranije bile osnovna radna snaga, i prema tome ne može se govoriti o neumješnosti ni o novom poslu, na koji one nisu navikle. Većina tih fabrika radila je do oslobođenja za okupatora. Pravilno je bilo, da su u to vrijeme žene sabotirale rad. To je bila naša snaga. No oslobođenjem iz temelja su se promijenile prilike, i mi smo Iz temelja morale da izmijenimo odnos prema radu i da se bacimo stvarno udarnički na posao. Mi tu prekretnicu nismo svuda dosta brzo izvele, i to sada predstavlja našu slabost.

Drug Tito je rekao :

»Seljaci, radnici i poštena inteligencija, to su tri faktora, tri najvažnija faktora u našoj zemlji, koji su garancija, da mi možemo izgraditi našu zemlju. Ni jedan od ta tri faktora ne smije da bude favoriziran, ni jedan više od drugoga, nego podjednako.

Naša zemlja mora podjednako da vodi računa o jednom, o drugom i o trećem faktoru.«

Među poštenom inteligencijom ima i mnogo žena, i one treba da stalno imaju na umu, da tereti rata nisu prestali, da nije nastala još vrijeme da možemo poboljšati uslove života i da još uvijek moramo da se odričemo mnogo čega, da pružimo pomoć na svim poljima rada naporima narodnih vlasti, da se čim prije zaliječe rane rata.

Možemo još uvijek mnogo da učinimo u pitanjima socijalne pomoći, zbrinjavanja djece, invalida i drugih žrtava fašističkog terora. Na polju širokog planskog narodnog prosvječivanja treba također da razvijemo širu inicijativu. U tim pitanjima treba da razvijemo punu Inicijativu odozdo, da rješavamo to vlastitim snagama i da ne očekujemo sve od narodnih vlasti, od države. Bilo je krasnih primjera spremnosti u ratom manje oštećenim krajevima oko pomoći postradalim krajevima. Na stotine vagona robe i hrane dao je Zagreb, dali su okruži oko Zagreba. Povorke žena često posjećuju s bogatim darovima naše ranjenike. To dokazuje, da možemo i sva ostala pitanja bolje i uspješnije da riješimo, da razvijemo na ostalim poljima inicijativu masa u punoj mjeri.

Povezanost našeg pokreta s najširim masama, razvijanje Inicijative odozdo, omogućila nam je u toku rata da izvršimo' teške i ogromne zadatke. Tu istu Inicijativu trebamo razvijati sada i na polju izgradnje.

Na tom polju sada dajemo glavnu bitku neprijatelju, koji hoće da oteža svim snaga-

ma napore na izgradnji, da je ometa koliko god može. Fašizam je sada preobukao novo ruho. Neprijatelj, koji je doživio potpuni poraz na bojnopolju, nije se odrekao borba. On vidi svoju konačnu propast i zato se grčevito brani. Za sve naša nedaće prave odgovornu našu nar. vlast, unose dezorganizaciju, pričaju o tome da nismo sposobni da organiziramo privredu i misle, da smo zaboravili, da je narod zaboravio, da je fašizam harao četiri godine i opustošio ovu zemlju. Cilj nam je u toku rata bio istjerivanje okupatora — nije se postavljalo pitanje proizvodnje. Danas nam je cilj proizvoditi. U ovako porušenoj privredi to traži mnogo napora i žrtava. Mi smo sada tek stvorili uslove, da radimo za sebe, za narod. Pobjeda nad fašizmom samo je stvorila uslove, da sebi izgradimo novi, bolji život, ali neprijatelji naroda ne žele uništenja fašizma, oni ne će narodne države. Oni hoće¹ povratak na staro: ropstvo narodu, sloboda reakciji! Prošlo je to vrijeme. Staro je mrtvo, ali ono hoće da se povampiri. Istesimo velik i jak glogov kolac i probodimo vampira u srce, da nikad više ne pije krv naših naroda. Radom, predanim, planskim, organiziranim radom na svim poljima izgradnje države i sređivanja privrednih prilika tešimo- taj glogov kolac, i pobjeda će biti naša.

Drugarice, mi imamo narodnu vlast, vlast koja predstavlja volju naroda, takovu vlast za koju smo se borili, za koju smo ginuli, svoju vlast koju smo brižno izgrađivali u toku borbe. Ali još nisu riješena mnoga krupna pitanja o unutrašnjem uređenju naše države. Kroz kratko vrijeme bit će pozvani naši narodi, da kažu svoju riječ na slobodnim izborima za kakovo su uređenje.

Narodno - oslobodilački pokret ispunjuje ono, što je stalno naglašavao u toku borbe: Kad očistimo zemlju od neprijatelja, narod će se sam. izjasniti o unutaršnjem uređenju. Bit ćemo pozvane mi žene, sve žene Hrvatske, da se izjasnimo o tome. Trebat će da kažemo, jesmo li za monarhiju ili za republiku.

Da, drugarice, mi smo za Republiku, ali baš zato, što smo za Republiku, moramo da se pokažemo dostojne sjajnih naših tradicija iz doba borbe, te da na izborima doprinesemo kod rješavanja tih pitanja isto toliki udio, koliki smo doprinijeli Narodno-oslobodilačkom pokretu u oružanom ustanku. Da ispunimo zadatke, koje pred nas postavljaju naši narodi, koje pred nas postavlja Jedinствена narodno-oslobodilačka fronta, čuvajmo bratstvo naših naroda, učvršćujmo jedinstvo, dogovorimo se kako da savladamo teškoća obnove i izgradnje, pregnimo u rad za domovinu, za Tita.

IZ ORGANIZACIONOG REFERATA MACE GRŽETIĆ

Mi žene antifašistkinje Hrvatske održavamo svoj prvi Kongres u danima, kada naši narodi slave pobjedu nad najvećim neprijateljem čovječanstva — fašizmom. Mi ga održavamo u ravnopravnoj zajednici naroda, u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji, održavamo ga u slobodnoj Federalnoj Hrvatskoj, u našem slobodnom gradu Zagrebu. I ovaj naš Kongres potvrđuje još jednom pravednost i opravdanost naša borbe. Mi smo u toj borbi vojevale za našu slobodu i nezavisnost, mi smo u toj borbi iskovale čvrsto bratstvo i jedinstvo naših naroda, mi smo u toj borbi izgrađivale našu narodnu vlast. A povrh svega toga, mi žene Hrvatske, kao i cijele Jugoslavije, ponosne smo i sratne i zato što smo u toj borbi izvojevale punu ravnopravnost, slobodu i prava, koja ženi kao čovjeku i borcu pripadaju.

Na ovoj velikoj manifestaciji naših snaga, mi ćemo iznijeti povijest rada i borbe, koja nas je dovela do ovako velikih pobjeda. Ali mi ćemo pored toga, na temelju stečenog iskustva u radu i borbi, utvrditi najvažnije zadatke, koji stoje pred nama žanama. Mi ćemo ovdje raspraviti i zaključiti, koji oblici rada i organizacije najviše odgovaraju današnjim uslovima, koji će nam oblici rada i organizacije najviše pomoći da učvrstimo, proširimo i ojačamo tekovine, izvojevane u svetom oslobodilačkom ratu.

Činjenica je, da smo mi žene, sve do pobjede Narodno-oslobodilačkog pokreta u našoj zemlji bile dvostruko neslobodne, dvojako potlačene. S jedne strane široke mase žena, kao sastavni dio narodnih masa, bile su neslobodne i potlačene, jer su za svoj mukotrni rad za nagradu dobivale neimaštinu i bijedu. S druge strane, mi žene bile smo neslobodne i zato, jer nam reakcionarni zakoni nisu priznavali ravnopravnost s muškarcima. Po tim zakonima mi nismo bili punopravni građani i slobodni ljudi.

Reakcionarni režimi u staroj Jugoslaviji godinama su gušili svaku, makar i najsiitniju akciju žena protiv takvog njenog položaja. Naročito krvavi su bili reakcionarni vlastodršci u borbi protiv žena, kad su one tu borbu povezivale s borbom najnaprednijih demokratskih snaga. Održati žene van društvenih i političkih događaja, pasivizirati ih, to je bilo jedno od sredstava, kojim su reakcionarni režimi pokušavali da sprečavaju ženu u povezivanju s naprednim demokratskim snagama, kojima je na čelu stajala Komunistička partija.

A kada je fašistički zavojevač porobio našu zemlju i poveo rat za istrebljenje naših

naroda, žene Jugoslavije, bez obzira na narodnost, vjeru i stalešku pripadnost, odlučno ustaju u obranu slobode svojih naroda. To učešće žena u narodno-oslobodilačkoj borbi imalo je najraznovrsnije oblike: od pomoći u sanitetskom materijalu, u hrani i odijelu, vršenju kurirske i obavještajne službe do demonstracija protiv okupatora i učešća u sabotažama, diverzijama i u oružanoj borbi partizanskih odreda. Tako su naše žene prvi puta u historiji naših naroda pokazale da su spremne dati i svoj život, kad se radi o opstanku naroda. U prvo vrijeme bio je taj rad spontan, organizaciono nedovoljno povezan. Uporedo s porastom i učvršćenjem Narodno-oslobodilačke vojske, Narodno-oslobodilačkog pokreta, pomoć, rad i borba žena dobiva svoj oblik u vidu mnogobrojnih odbora žena, koje se međusobno povezuju u jednu čvrstu organizaciju . . .

. . . Danas, kada su oslobođenjem naše zemlje, stvoreni svi uslovi da se ostvari sret-niji i ljepši život našeg naroda, postavlja se pred nas, da svim silama pristupimo rješavanju zadataka, koji nije nimalo lakši od borbe na fronti, a to je izgradnja svih grana privrede u našoj slobodnoj domovini. Samo podizanjem privrede omogućit će nama da ostvarimo bolje uslove za život najširim masama radnog naroda i da na taj način do-kažemo našem narodu, da nisu bile uzaludne nesebične žrtve, koje je on davao za ostvarenje nove slobodne Jugoslavije.

Ostali su duboki tragovi fašističkog ha-ranja u našoj zemlji. Naša sela i gradovi, tvornice i strojevi su popaljeni i porušeni. Privredni alat i tegleća radna stoka su uništeni. Saobraćaj je rastrgan. Teške posljedice rata osjećaju se u svim krajevima Hrvat-ske, a naročito u Lici, Dalmaciji i Gorskom Kotaru, gdje se pored navedenih tegoba po-stavlja pitanje ishrane stanovništva, koje još do danas jednim dobrim dijelom gladuje. Slika naše privrede nije ni malo ružičasta, što pred nas postavlja ogromne zadatke, zadatke, koji u svom sprovođenju u život traže mobi-lizaciju čitavog naroda i svih žena.

Mi žene, koje smo u toku Narodno-oslobo-dilačkog rata odigrale vrlo važnu ulogu, koje smo u borbi naučile podnositi najveće terete, treba i moramo odigrati značajnu ulogu i u izgradnji i u obnovi naše zemlje. Danas, na ovome Kongresu, bit će zadatak nas delega-ta da donesemo odluku kako i na koji način da aktiviziramo sve rodoljubive žene u uspo-stavljanju saobraćaja, u podizanju i obna-vljanju tvornica, gradnji bajti, u što hitnijoj pomoći postradalim krajevima od rata, naro-čito onim, gdje sada vlada glad.

Da mi na tom polju rada možemo uspjeti, potvrđuje nam i dosadašnji rad naših žena.

Primjeri su rad radnih grupa žena u Lici, gdje su žene koreničkog kotara pripremile gradu za 70 bajti, ili u Dalmaciji, gdje su čistile gradove od ruševina i t. d. Mogli bi nizati stotine primjera rada naših žena na Kordunu, Baniji, Slavoniji, Gorskom Kotaru, Primorju, u obradi zemlje, u žetvi, u popra-vljanju cesta, pruga i slično. Zato mi danas možemo reći sasvim sigurno, da u nama leži ogromna snaga, i da smo stekli ogromna iskustva u radu, koje nam treba da posluži u daljnjoj mobilizaciji svih žena u rješavanju ovih bitnih problema.

Za izgradnju i obnovu naše privrede, po-red stvaralačke snage naših naroda, potreb-no je stručno osoblje. Mi ga danas nemamo u dovoljnom broju. Već za vrijeme narodno-oslobodilačke borbe, oslobođenjem sve većeg dijela naše domovine, iskršavanjem svestra-nijih problema postavljalo se pred našu na-rodnu vlast da organizira stručne kurseve. Kroz te kurseve većim dijelom prolazile su žene, tako da su mnoge od njih prošle dak-tilografske, traktorske, šoferske, poljoprivre-dne, bolničke, babičke i domaćinske tečajeve. Danas, kgda postoje bolji uslovi za podizanje i osposobljavanje stručnog kadra, treba da i mi iz naših redova osposobimo što više žena stručnjaka.

Interesi naših naroda zahtijevaju od nas ne samo da uložimo sve svoje radne snage u podizanju onoga, što je srušeno i uništeno, nego je naša dužnost da prema nauci, prema kulturno prosvjetnom radu, prema školama i načinu odgoja djece u tim školama imamo pravilan odnos. Jedno je točno, da će od po-litičkog i kulturnog razvitka našega naroda, napose nas žena, ovisiti i brzi daljnji napred-ni razvitak naše domovine, daljnje učvršće-nje demokracije, kao i svih tekovina izvoje-vanih u toku narodno-oslobodilačke borbe.

U razvijanju političke svijesti naših žena u mnogome nas koči nepismenost, koja je u čitavoj Hrvatskoj, gotovo u svim krajevima, nadmašila u velikom broju broj pismenih. Mnoge su naše žene, naročito iz redova se-ljanki, naučile čitati i pisati u borbi, pod vrlo teškim uslovima, bez papira i olovke, na pepelu i brašnu. Takvih lijepih primjera, koji pokazuju čvrstu volju naših žena da se politički uzdignu bilo je u Lici, Baniji, Kor-dunu i Slavoniji, gdje su pojedine žene u vrlo kratkom roku svladale sva slova. I tako, sve do nedavna nepismene seljačke žene, po-čele su da pišu u zidnim i džepnim novina-ma, da učestvuju u pisanju članaka za lokal-ne listove, kao za »Ličku ženu u borbi«, »Dal-matinku«, »Primorku« i t. d. Ali, pored svih tih uspjeha, još uvijek su žene u većini ne-pismene. Zato mi našoj narodnoj vlasti treba da dademo punu podršku u njezinim nasto-

janjima da se organiziraju tečajevi za nepismene. A s druge strane, s obzirom da je po-manjkanje u stručnom učiteljskom kadru, u tom pitanju glavnu ulogu treba da odigraju žene, koje su dobro pismene. One ne smiju dozvoliti da bude i jedne tvornice, sela, grada i ulice, u kojima ima nepismenih žena, a da nema organiziranog tečaja za nepismene. Pravilnim shvatanjem od strane nas žena za potrebe našega političkog uzdizanja, mi ćemo moći biti, pored dobrih članova narodnih odbora, članova odbora JNOF-e i t. d. dobre majke i odgojiteljice svoje djece, bit ćemo sposobne da kontroliramo odgajanje naše djece u školama, ne samo da kontroliramo nego da i učestvujemo u pronalaženju načina odgoja naše djece u školama. Tako ćemo mi s jedne strane, a škole s druge strane, pravilnim odgojem razviti ljubav naše djece prema domovini, razviti kod njih novi jugoslavenski patriotizam i spremnost da svoju zemlju brane od napadaja, ma sa koje strane dolazio.

Željela bih ovdje naglasiti još nešto: neka znade protunarodna reakcija, neka znadu svi oni, koji misle kočiti djelovanje naše narodne vlasti, a to je ovdje u Hrvatskoj izdajnik Maček, da će svi njihovi pokušaji, da ruše krvlju stečene tekovine i da za tu rabotu možda pridobiju i naše žene, ostati uzaludni. To je poruka naših žena s ovog Kongresa svim našim neprijateljima. Mi žene znat ćemo očuvati stečene tekovine i dalje voditi nepoštenu borbu protiv svih ostataka fašizma, protiv svih pokušaja reakcije. Ako oni misle da će moći povratiti staro, i da će im kod toga možda pomoći žene, onda im možemo reći da se varaju, i da im to ne će nikada uspjeti.

Okupator u našoj zemlji nije ostavio posljedice samo na privredno ekonomskom polju. Nama je svima poznato, da je neprijatelj vodio borbu i protiv žena i nejake djece. Upadom u sela on ih je nemilosrdno ubijao. Logori u Jasenovcu, Novoj Gradiški i u ostalim mjestima bili su prepuni žena i djece, koji su, pod najtežim terorom, izmučeni glađu, umirali. Na izložbi, priređenoj povodom našeg Kongresa, izložene su slike o strahotama, koje su morale proživljavati naše žene, majke i naša djeca pod strašnim terorom fašističkog okupatora, ustaša, četnika i ostalih narodnih neprijatelja. Te slike su strahovita optužba za neprijatelja. Ne smije, drugarice, ni jedan zločinac, koji je svoje ruke zaprljao krvlju, biti nekažnjen, ne smije ni jedan život nevinih, ni jedna suza majki, ni jedno pobijeno dijete ostati bez kazne za zločince. Svi oni, koji se još kriju kod nas u zemlji, kao i oni, koji su pobjegli u inozemstvo, moraju biti izvedeni pred pravedni narodni sud.

U ovoj borbi ostalo je na hiljade djece bez roditelja. Već za vrijeme borbe mi smo morali da pristupamo organizaciji pomoći toj djeci, kao i našim ranjenicima i invalidima. Tako smo mi već u borbi postavili temelje novoj socijalnoj politici. U borbi mi smo stvarali dječje domove i vodile punu materinsku brigu nad njima. Do danas mi smo u Hrvatskoj uspjeli organizirati 159 dječjih domova sa 10.540 djece, 121 obdanište sa 3.426 djece, 25 srednjoškolskih internata sa 5.000 omladine kao i nekoliko dječjih lječilišta.

Mi žene najpozvanije smo da učestvujemo u organizaciji dječjih domova, u brizi za njih, kao i za odgoj naše djece. Briga za djecu jest jedna od naših glavnih dužnosti sada, a i u budućnosti. Maršal Tito podvukao je to u svom govoru na Kongresu žena Jugoslavije. Prema tome, mi ne smijemo dozvoliti da i jedno dijete luta bez roditelja po ulicama grada i sela, a da se nitko ne brine da ga opskrbi i da mu pruži pravilan odgoj.

Socijalna politika nove Hrvatske i nove Jugoslavije ne će se sastojati samo u tome da se opskrbe djeca bez roditelja i djeca invalida. Istina, to je najvažnije, ali će se socijalna briga naše države odnositi i na sve one, kojima je potrebna pomoć.

Inicijativa žena u rješavanju tih pitanja preko AFŽ-a odigrat će važnu ulogu. Briga i poduzimljivost svakog odbora u selu, gradu ili kotaru, njihov stalni doticaj s narodom bit će garancija, da nitko od onih, kojima je potrebna pomoć, ne će ostati prepušten sam sebi i nezbrinut. Shvaćanje da rješavanje socijalnih pitanja nije stvar samo države, nego i¹ svakog člana naše zajednice, omogućit će da mi to pitanje rješavamo uvijek brzo i uspješno.

Pored svih ovih zadataka, u kojima mi žene možemo najviše da učinimo, pitanje zdravlja, pitanje borbe protiv bolesti, naročito zaraznih bolesti, kao što je pjegavi i trbušni tifus i druge, žena majka može da najviše učini.

Zadaci, koji stoje pred AFŽ-om u obnovi i izgradnji naše domovine veliki su i oni zahtijevaju, da se za njihovo rješenje založi svaki čovjek, sve žene. To ujedno znači, da je našem radu potrebno pronalaziti nove oblike, nove organizacione forme, koje odgovaraju sadašnjim potrebama i koje se mogu najsvrsishodnije primijeniti. Te organizacione forme moraju biti takve, da u njima svaka poštena i rodoljubiva žena nađe ono, za što će se ona založiti i preko čega će ona učestvovati na radu i obnovi.

Aktivno sudjelovanje žena u narodnoj, u svojoj vlasti, u narodno-oslobodilačkim odborima jeste jedan od najznačajnijih uspjeha

naše borbe, ali ujedno jedan od najvažnijih zadataka, koji stoje pred nama. Žene moraju biti svijesni graditelji svoje domovine, gospodari na svojoj zemlji, spremni na žrtve i napore. Pomoći, savjetovati, kontrolirati, ispravljati i učiniti sve da nam naša narodna vlast bude što bolja, što čvršća, što sposobnija za rješavanje svih zadataka, koji sa postavljaju pred nju, to su naša prava, to je naša dužnost. Ne smijemo zaboraviti nikada i nikako da nam je samo naša narodna vlast garancija istinske slobode, demokracije i ravnopravnosti. Ali isto tako ne smijemo zaboraviti, da ćemo své više i više koristiti i uživati tu slobodu, ako što prije odstranimo ekonomsku bijedu, ruševine, pustoš, golotinju i bosotinju — jednom riječju, ako što prije i što bolje izgradimo domovinu.¹

¹ Redakcija nije mogla pronaći original referata, pa se poslužila »Vjesnikom«, u kome su bili štampani izvaci iz referata.

GOVOR KATE VUGE IZ BANIJE

U svom referatu drugarica Anka Berus govorila nam je o onome što smo preživjeli, što ćemo proživjeti i što ćemo još uraditi. Mi znademo, da nismo nikada imale ovakovu priliku da se skupimo na jednom ovakovom Zboru kao što je I. Kongres žena Hrvatske, na kojem su se okupile žene iz svih naših federalnih jedinica. Ovo je lijepi naš uspjeh i ovaj uspjeh kao i sve dosadašnje uspjehe moramo zahvaliti Komunističkoj partiji.

. . . Drugarice, mi za stare bivše protunarodne vlade nismo nikada poznavale jedna ženu drugu u selu, a kamoli da poznamo žene iz naših susjednih krajeva, a danas poznamo i žene Sovjetskog Saveza, žene Amerike, Bugarske, žene Istre i žene iz svih naših federalnih jedinica.

To nam je omogućila slavna Komunistička partija. Naša slavna Komunistička partija okupila nas je u jedinstvenu frontu, i mi sada imamo našu jedinstvenu frontu i našu slavnu Komunističku partiju. Za vrijeme stare bivše protunarodne vlade polovina našeg naroda nije znala ni čitati ni pisati, a to protunarodna vlada nije dala, da se narod ne bi mogao prosvjetiti i da ne bi uvidio šta radi reakcija. Kad je među nas došla naša slavna Komunistička partija, mi učimo i čitati i pisati i vi znate, da je u pokrajini bilo naših drugova, koji su 18 i 20 godina čuvali tuđe blago, a danas im je omogućila slavna Komunistička partija da postanu rukovodioci bataljona vojske, da postanu poručnici i t. d. Tako je bilo i kod žena. Ja sam ušla u prvi razred 1913. i 1914. godine, kad je nastao

rat, zatim sam čuvala goveda, pa sam zaboravila i ono što sam naučila, a danas ipak sam nešto naučila, a to mogu zahvaliti Komunističkoj partiji.

Pred nama stoje veliki događaji, pred nama stoje izbori. Vi znate, da u bivšoj staroj Jugoslaviji, kad su provadani izbori, onda su agenti reakcije, Mačkovci i drugi obećavali nekom opanke, nekom čokanje da glasuju za njih, a nisu održavali sastanke da ljudima kažu za što će glasati, za kakvu budućnost i za koga. Za godinu dana oni su narodu i deset opanaka sa leđa skinuli. To je bilo zato, što naši ljudi nisu znali čitati ni pisati, nisu znali ništa o politici i t. d. Pred nama stoje izbori, i sada znade svako dijete i svaka baba, o čemu će se glasati, jer naši narodi sami sebi sudbinu stvaraju.

Ja vam obećajem u ime žena Banije, da će žene Banije raditi kao što su do sada radile kroz ovu 4-godišnju borbu. Mi smo 4 godine išle onim putem, koji nam je pokazala slavna Komunistička partija i mi smo izvele najljepše što imamo — svoju ravnopravnost.

GOVOR STOJANKE ARALICE IZ LIKE

Drage drugarice!

Danas, kada se pred nas postavljaju tako veliki zadaci, kada vodimo borbu za potpunu likvidaciju sviju ostataka fašizma, mi moramo shvatiti, da je od naročite važnosti u svemu tome prosvjeta, jer ako mi ne ćemo učiti, mi ne ćemo znati, mi ne ćemo umjeti sve te zadatke izvršiti. Zato naša narodna vlast i posvećuje veliku pažnju prosvjeti. Kako bi se na tom polju postigli što bolji uspjesi potrebno je, da naša organizacija AFZ-a dade veliku pomoć i bude velika podrška našoj narodnoj vlasti. Naše žene treba da uzmu pnnog učešća, aktivnog učešća u prosvjetnim aktivima, u prosvjetnim odjeljenjima. U Lici na pr. većinu prosvjetnih aktiva, prosvjetnih odjeljenja sačinjavaju žene. One su predsjednice prosvjetnih aktiva, a mnoge su i pročelnici prosvjetnih odjeljenja. U svakom selu treba podići školu, a mi nemamo dovoljno materijala, ali to nas ne smije spriječiti u našem prosvjetnom pridoznanju. U Lici su žene same sjekle šumu, same vukle građu na pilanu, i kad je proradila pilana u Srbu, prve daske bile su dodijeljene za školu i dom kulture.

Naša organizacija može ne samo učiniti da pohađanje djece u školama bude 100%otno, ona treba spriječiti i ono staro mišljenje, koje još uvijek postoji, da za žensku djecu nije škola. Ako sva naša djeca ne idu u škole, onda mi ne ćemo ići naprijed, onda mi ne bi

mogli otkloniti nepismenost, a mi vrlo dobro znamo, da nas je nepismenost i neznanje i dovelo do onog stupnja neznanja, u kojem smo bile. Zato smo mi na sastancima odbora naših žena uvidjele od kolike je važnosti da sva naša djeca idu u škole. U Lici su žene na pr. organizirale zajedničko čuvanje blaga, zajednički obavljale mnoge poslove, koje su prije vršila djeca, kako bi djeca mogla ipak ići u škole.

I Tito nam je govorio da vodimo računa u odgoju djece. Treba nastojati da roditeljski sastanci budu što bolje posjećeni, da roditelji u što većem broju dolaze na sastanke, gdje se s učiteljima i ostalim prosvjetnim radnicima dogovaraju o svim problemima, koji so tiču odgoja djece.

Mi moramo pomno paziti da se u naše škole ne uvlači stari duh, jer reakcija želi i ovdje nešto da učini za sebe. Naši novi učitelji su narodni učitelji. Mi ih trebamo pomoći, ali i kontrolirati, naročito one, koji još nisu dovoljno upoznati s novim odgojem naše djece — djece Titovog pokoljenja.

Drugarice! Drug komesar II. Armije jučer je naglasio, da će veći broj omladinki i omladinaca izići iz vojske. Oni, kao najbolji omladinci i omladinke sela, ići će u škole, koje će ih odgajati za prosvjetne radnike i t. d. O njima naše narodne vlasti vode računa, te se pripremaju za otvaranje internata, dačkih kuhinja i t. d. Naša organizacija treba tu da pokaže svu svoju majčinsku ljubav, da se ti internati i kuhinje snabdiju sa svim potrebnim stvarima.

Naša nova prosvjeta nije samo u školi, ona je postala široka za sav narod i to preko domova kulture, narodnih univerziteta, pokretnih knjižnica, čitaonica i analfabetskih tečajeva. Ovdje treba da se sjetimo kako su stare vlasti radile. Ne samo da nisu omogućile prosvjetu, nego su je svim silama sprečavale. One su onemogućavale da knjiga dođe u ruke seljaka i radnika, t. zv. malog čovjeka. Mi znamo zašto su one to učinile, ali zato danas, kad narodne vlasti čine sve da se podigne narodno prosvjeđivanje, mi žene treba da u tome budemo desna ruka naše narodne vlasti. Treba učiniti sve da se u našim selima podignu domovi kulture, da se nabave knjige, i da se otvore čitaonice i analfabet-ski tečajevi. U tome ćemo se natjecati. Reakcija i tu ima svoje prste, ali trebaju znati svi oni, koji ismjehuju žene, koje pohađaju analfabetske tečajeve i koji govore: što će seljacima knjiga, da mi znamo da na njihova usta govori ona banda, koja je željela u prošlosti, kao i danas mrak, neznanje i ropstvo ženi. Najbolji odgovor će im biti na to, ako mi učinimo sve, da bude sramota za svakog onog tko ne zna čitati i pisati, da bude sra-

mota svakom onom tko ne će da uči. Navest ću nekoliko primjera iz naše Like:

Iako je popaljena, iako je opljačkana, mi danas imamo u svakom selu školu, a u 34 sela imamo i domove kulture i čitaonice. U svakom kotaru osnovana je pokretna knjižnica s nekoliko stotina knjiga, a samo u 1943. i 1944. završeno je 93 analfabetska tečaja, na kojima je naučilo čitati i pisati 1.557 lica, usprkos stalnih ofenziva. U svakom domu kulture imamo danas i narodni univerzitet, u kojem se održavaju različita predavanja iz sviju grana znanja, kao iz poljoprivrede, zdravstva pa i razna politička predavanja i t. d.

Drugarice! Mi treba da shvatimo, da je prosvjeta jedna od najglavnijih zadaća, da bi vodili našu državu napretku, da bi stvorili ljepšu i sretniju budućnost našoj djeci.¹

¹ U diskusiji sudjelovale su među ostalim i: Nena Jović, u ime ranjenih boraca zagrebačke bolnice, Tugomila Brkić iz Međumurja, Antica Frano-lić iz Primorja, Anka Berislavić iz Klanjca, Anka Vučković iz Gorskog Kotara, Marina Udier iz Karlovca i Ljuba Pejnović iz Slavonije. Poslije diskusije održala je zaključnu riječ Kata Pejnović, a zatim je Deša Devčić predložila listu kandidata za Glavni odbor AFŽ Hrvatske.

GLAVNI ODBOR AFŽ-a HRVATSKE IZABRAN NA I. KONGRESU

Predsjednica: Maca Gržetić

Potpredsjednica: Kata Pejnović

Odbornice :

1. Nada Despot
2. Marica Smolčić
3. Ana Košić
4. Kaja Barić
5. Draginja Metikoš
6. Kata Vuga
7. Ruža Sekulić
8. Dina Zlatić
9. Desa Miljenović
10. Kata Govorušić
11. Nada Galjer-Holjevac
12. Pavka Jakšić
13. Stojanka Aralica
14. Marica Zastavniković
15. Jovanka Pavić
16. Marija Novak
17. Emica Rački
18. Genoveva Tomić
19. Mara Zelenić
20. Vera Đurđević
21. Dina Skočilić
22. Julka Rendulić
23. Roža Petrović
24. Dragica Mađarac
25. Anica Tompa

26. Zlata Oršanić
27. Vera Gašparac Dika
28. Božena Begović
29. Elena Masari
30. Neda Drakulić
31. Jana Mioković
32. Milka Šolaja
33. Beška Frntić
34. Vinka Marinković
35. Darinka Popadić
36. Veda Zagorac
37. Lea Raner
38. Marija Fabijančić
39. Milka Lasić
40. Ljubica Jagić
41. Nevenka Krašić
42. Krasna Nola
43. Dr. Slava Očko
44. Mara Grba
45. Luja Poladić
46. Anka Gerovac
47. Ivka Čozi
48. Ružica Bartolić
49. Milka Katalenić
50. Marija Đerđa
51. Zorka Korać
52. Mila Karađole
53. Jela Jančić
54. Fumica Zenzerović
55. Dr. Bonka Oreščanin
56. Jakica Mirošević
57. Ružica Turković
58. Mara Damjanović
59. Ersilia Rismondi
60. Nada Brnčić
61. Kata Turić
62. Soka Rnjak
63. Milka Cikač
64. Janja Vranješević
65. Nada Sremec
66. Stanka Pavić
67. Vlatka Babić
68. Milka Utvić
69. Anka Berus
70. Darinka Vujasinović
71. Sonja Koharević
72. Milka Kraguljac

73. Dr. Ivana Rossi
74. Milka Bogunović
75. Lidija Adžija
76. Anka Skorupan
77. Ana Mrkoci
78. Tatjana Marinić
79. Mici Učkar
80. Jeja Stanisavljević
81. Sirnica Trbović
82. Kata Štrumberger
83. Tonka Jurin
84. Jelka Perić
85. Anka Kordić
86. Kata Ivančić
87. Anka Bučan
88. Ljuba Iveković
89. Dr. Dora Filipović
90. Manda Vukadin
91. Vika Podgorska
92. Anica Hirer
93. Milka Rukavina
94. Terinka Vojaček
95. Irena Šilović
96. Deša Devčić
97. Ruža Kumic
98. Olga Kovačić
99. Marija Kralj
100. Evica Valpotić
101. Ženka Prevendar
102. Jelka Gluhak
103. Marija Frigan
104. Anka Berislavić
105. Terezija Kruhan
106. Vera Štengl
107. Anica Žiljak
108. Kata Jakopović
109. Kata Vujaklija
110. Marica Škrivanek
111. Štefanija Eker
112. Ankica Zdjelar
113. Magica Pankarić
114. Mileva Cetušić
115. Vera Jurić
116. Marija Šoljan¹

¹ Poslije izbora Glavnog odbora AFŽ Hrvatske održala je Maca Gržetić kratak ,govor, i time je završen rad I. Kongresa žena Hrvatske.

BIOGRAFIJA

NARODNOG HEROJA ANKE BERUS

Anka Berus rođena je 16. XII. 1903. g. u Splitu, gdje je pohađala osnovnu i srednju "školu. Filozofski fakultet studirala je u Ljubljani, gdje se uključila u napredni studentski pokret. Po završetku studija dobila je mjesto na gimnaziji u Splitu.

Istovremeno je bila zapažena i od naprednih ljudi, i od klerikalaca, Radi prijava, koje su protiv nje stizale školskim vlastima, da djecu truje komunističkom literaturom, inspektori su dolazili vršiti preglede školske knjižnice, dok ju je splitski biskup tužio da kvari djecu i da s njima ne moli pred početak školske obuke.

Uskoro počinje njen aktivan rad u radničkom pokretu. U početku radi u tehnici, a kasnije prelazi na rad s masama. Najradije radi sa ženama. Nastoji da okupi što veći broj žena na pitanju borbe za bolji život, borbe protiv rata i fašizma i za žensko pravo glasa. U tom periodu, pokret za pravo glasa žena postaje masovan, pa su i organizacije HSS-a morale dozvoliti ženama Splita da mu se pridruže. Na velikom zboru u Splitu 1935. g. žene javno -ustaju sa zahtjevom za pravo glasa. Policija razbija zbor, ali ne uspijeva razbiti i borbenost žena. One nastavljaju i borbu i rad.

Kada je 1936. g. bilo veliko hapšenje u Splitu, uhapšena je i Anka Berus. Na zagrebačkoj policiji podvrgnuta je strahovitom mučenju. Zatim je odvede u Beograd. Na procesu pred Sudom za zaštitu države, osuđena je na kaznu od dvije godine robije, koju izdržava u Požarevcu. Još za vrijeme suđenja podnijela je, sa ostalim drugovima, tužbu redovitom sudu protiv agenata, koji su je mučili.

S robije mača se ponovo u Split, gdje nastavlja radom.

1938. g. osnovana je u Splitu Stranka radnog naroda. U Inicijativni odbor stranke za Dalmaciju ulazi i Anka Berus. Ponovo okuplja žene i radi na formiranju kružoka i čitalačkih grupa. Ona uzima i vidnog učešća u borbi protiv oportunističke Jelaske i drugova. Stranka radnog naroda obuhvatala je široke narodne mase, koje su čestim demonstracijama tražile kruha, rada i slobode. U jednoj od tih demonstracija policija je ubila jednog radnika. To je dalo povoda općem protestnom štrajku, koji je došao do svog vrhunca na sprovodu u Splitu, kojem je prisustvovalo preko 20.000 ljudi. Policija, prestrašena snagom tog protesta, ne usuđuje se intervenirati.

1939. g. bila je zatvorena u koncentracionom logoru u Lepoglavi. Po izlasku iz logora radi ti KK KPS u Celju. 1940. g. dolazi u Zagreb, gdje živi ilegalno. Tada rukovodi Pokrajinskim odborom narodne pomoći za Hrvatsku. Uspijeva učvrstiti i proširiti organizaciju. Za vrijeme okupacije, u svibnju 1941. g. prisustvuje u Beogradu ilegalnoj konferenciji Narodne pomoći za Jugoslaviju.

U ožujku 1942. g. odlazi iz Zagreba u partizane. Najprije kao instruktor CK KPH radi u Hrv. Primorju. Održava sastanke, radi na stvaranju i učvršćivanju masovnih i partijskih organizacija na terenu, odlazi u okupirani Sušak i Rijeku, i — ustanak u Hrvatskom Primorju sve jače plamti, a nove stotine i stotine boraca stupaju u Narodno-oslobodilačku vojsku.

Iz Hrvatskog Primorja odlazi na Baniju, gdje na isti način pomaže organizacijama u radu.

1943. g., kao član CK KPH, odlazi u Slavoniju, gdje rukovodi radom Povjerenstva CK KPH za Sjevernu Hrvatsku, Oslobođenjem Dalmacije. 1944. g. odlazi na rad u Oblasni komitet KPH za Dalmaciju.

U čitavom njenom radu posebno mjesto zauzima aktivan i organizatorski rad sa ženama i ženskim organizacijama. Uz njeno aktivno učešće u rukovodstvu AFŽ-a u Hrvatskoj, rastu i učvršćuju se organizacije AFŽ-a na terenu, a deseci hiljada žena postaju aktivni učesnici NOB-e.

U travnju 1945. g. formirana je Prva vlada NR Hrvatske, u kojoj Anka Berus postaje ministar financija. Ona je bila član AVNOJ-a od njegovog Drugog zasjedanja i vijećnik ZAVNOH-a od njegovog formiranja.

Drug Vladimir Bakarić jednom je za nju rekao: »Ona je najpožrtvovniji, najsavjesniji i najdisciniraniji komunista. Najčešće je bila tamo, gdje je bilo najteže. Prema nepravilnostima, neradu i oportunizmu uvijek je bila oštra i stroga, ali gdje je trebalo tu je uvijek pomagala.«

Anka Berus nosilac je Spomenice 1941. Za izvanredne zasluge u razvitku narodnog ustanka, u Hrvatskoj odlikovana je Ordenom narodnog oslobođenja 1. reda. Ordenom zasluga za narod 1. reda i Ordenom bratstva i jedinstva. 1. reda, a Prezidium narodne skupštine FNRJ, ukazom od 24. VII. 1953. g. odlikovao ju je najvećim primanjem — Ordenom narodnog heroja.

**REZOLUCIJA PRVOG KONGRESA SLAVENSKO -TALIJANSKOG ANTIFAŠISTIČ-KOG SAVEZA ŽENA JULIJSKE KRAJINE ODRŽANOG U RIJECI
17. VELJAČE 1946.**

Iz »Glasa Istre«, glasila KOF Istre, od 18. II. 1946.

»Danas, kada se oči čitavog svijeta upiru na ovaj dio zemlje, koju zajednički nastavamo Hrvati, Slovenci i Talijani, mi antifašiskinja ove pokrajine na našem I. Kongresu ističemo naše sveto i osnovno pravo na slobodan život u slobodnoj zemlji FNRJ.

To naše osnovno pravo počiva na našem prirodnom i potpuno razumljivom razlogu da je naša zemlja nedjeljivi dio Jugoslavije, koja je ne samo narodnosno, nego i ekonomski usko povezana sa svojim prirodnim zaleđem Jugoslavijom.

Pravo na taj zahtjev daje nam nadasve naša borba, koja se nije vodila samo posljednjih 4 godine, nego se vodila više od 25 godina.

Nikad se naš narod nije mogao pomiriti sa teškom nepravdom, koja mu je učinjena 1920. godine u Rapallu. Već onda je započela naša borba, u kojoj smo uzimale učešća i

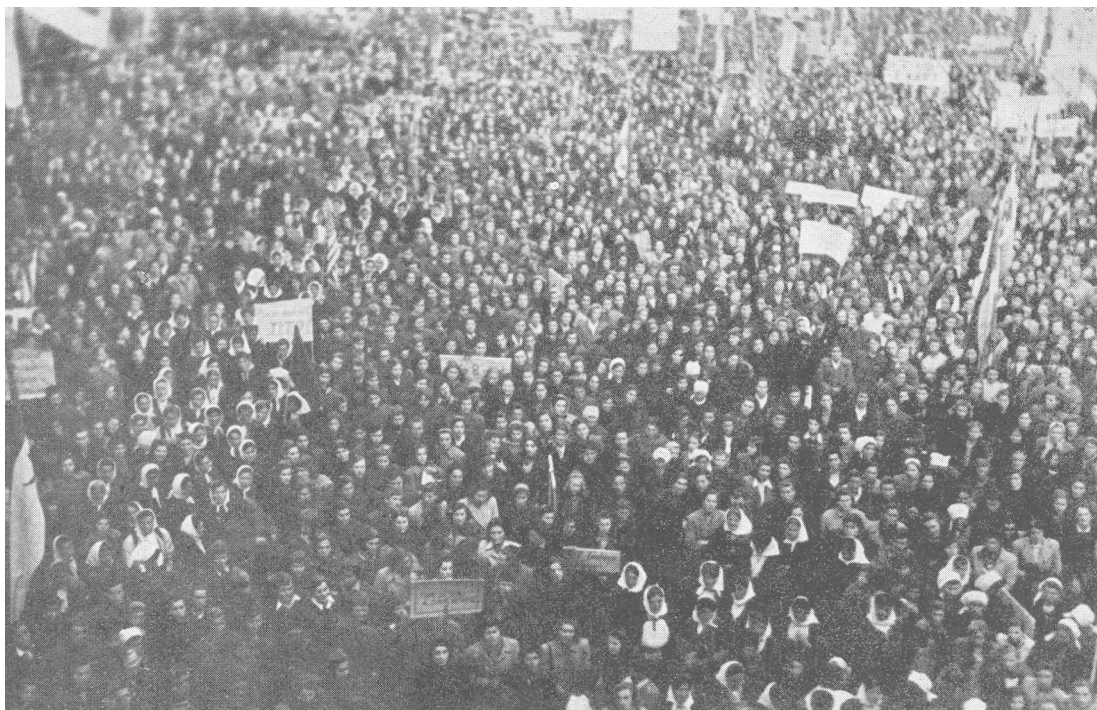
mi žene, koje. sačinjavamo veliki dio naroda Julijske Krajine.

Fašisti i talijanski imperijalisti palili su nam domove, odnarođivali i mučili naša sinove, muževe i braću. Ekonomski su nas uništavali. Porezi i nameti su uništavali naša gospodarstva. Najteži teret svega toga zla snosile smo mi žen? na svojim leđima. Nikad se nismo pomirile s našom sudbinom¹, a niti se nismo pokorile. 1918. godine 1.000 žena iz Buzeta i okolice dižu se i traže svoja prava. 1930. godine bune se žene Kanfanara protiv fašističkog podeštata, a 1936. godine bune se žene Tinjana i Poreča protiv nepravdnih porosa i taksa.

Od fašističkih pUtuna padaju naša djeca, naši najdraži. Padž. 1922. godine Luigi Scagliier u Puli, padaju zatim dalje Hrvat Gortan, Slovenci Valenčić, Bidovec, Miloš i Marušić kao i mnogi drugi. Padaju zato, jer su

Narod Istre traži priključenje Jugoslaviji

Doček međunarodne komisije u Pazinu

željeli ono, što je tako prirodno, željeli su ispravak nepravde počinjene u Rapallui.

1941. godine nastavila se otvorena borba, koja je za nas bila krvava i teška, jer je neprijatelj bio daleko nadmoćniji i jači, ali to nas nije prestrašilo, i velika većina našeg naroda učestvovala je u toj borbi.

U toj borbi palo je 42.000 naših sinova, 7.000 ostalo je osakaćeno, 94.460 odvedeno u razne koncentracione logore. 19.357 potpuno spaljenih domova i 16.837 djelomično porušenih govori o teškim materijalnim žrtvama za naše oslobođenje.

Sve su to žrtve, koje smo mi majke, žene Julijske Krajine, junački podnijele samo zato, da bi naša djeca mogla sretno živjeti u Titovoj Jugoslaviji. To je krvavi plebiscit, kojeg nam mora da prizna sva međunarodna javnost.

Međutim i poslije svega toga, poslije na potoke prolivene krvi, koja je natopila ovu našu zemlju, pokušava se ponovno osporiti naša prava i pravedne zahtjeve.

Nama se zabranjuje održavanje kongresa u Trstu. U Trstu se ponovno 'zatvaraju naše škole, zato što naša djeca zahtjevaju kaznu za fašističke zločince, kojima se omogućava potpuno slobodno djelovanje. Mi osuđujemo ovaj postupak Savezničke vojne uprave, i ču-

di nas, da tako postupaju oni sa kojima smo se zajedno borili protiv fašizma.

Dok žene ostale Jugoslavije mogu slobodno raditi na obnovi i izgrađivati sretnu budućnost svojoj djeci, mi žene antifašistkinje Julijske Krajine moramo voditi borbu protiv fašizma, jer on još nije potpuno uništen. On je još živo podržavan međunarodnom reakcijom.

Odlučno i nepopustljivo ćemo se boriti, dok ne postignemo našu slobodu. Borit ćemo se, dok ne bude u Trstu, Puli, Gorici i čitavoj Julijskoj Krajini na vlasti sam narod, dok ne bude u svim krajevima osigurano slobodno djelovanje narodne vlasti, a što jedino može biti u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji. To hoće i odlučno zahtijeva ogromna većina naroda Julijske Krajine.«¹

¹ Istra, Slovensko Primorje i Trst bili su podijeljeni na dvije zone, ino narod je obiju aooa ostao jedinstven u borbi za priključenje Jugoslaviji i u borbi za očuvanje tekovina NOB-e. To jedinstvo u borbi zahtijevalo je ujedinjavanje i borbenih političkih organizacija.

17. veljače 1946. održan je u Rijeci I. kongres Slavenko-talijanskog saveza žena Julijske Krajine. Kongres se trebao održati u Trstu, ali u posljednjem času Saveznička vojna uprava zabranjuje njegovo održavanje. Kongresu je prisustvovalo 1500 delegatkinja i 3500 gostiju.

IZ PISMA JUGOSLAVENSKE DELEGACIJE NA ČELU S DRUGOM EDVARDOM KARDELJEM KONFERENCIJI ZA MIR U PARIZU 16. X. 1946.

»U ime jugoslavenske delegacije čast mi je zamoliti vas, da na završnoj sjednici Pariške konferencije mira izvolite saopćiti sljedeću izjavu :

Delegacija FNRJ — svijesna svoje odgovornosti pred narodima, čije je interese imala da zastupa na Pariškoj konferenciji, a isto tako svijesna i odgovornosti pred svim narodima željnim, da se ostvari pravedan i trajan mir — zauzimala se od početka Pariške konferencije zato, da se prihvati takva metoda rada, koja bi omogućila maksimum međusobnog razumijevanja i saglasnosti među zemljama, koje su u ratu išle rame uz rame. To smo činili, jer smo smatrali, da je to jedini put da se postigne mir, koji bi svi narodi, a među njima i narodi Jugoslavije, mogli smatrati pravednim.

Ali naše se očekivanje nažalost nije ostvarilo. Nasuprot tome bila je usvojena metoda donošenja odluka putem glasanja, a to je metoda koja je, kada se radi o životnim pitanjima jednog naroda i o sudbini mira među

narodima, formalno nepravedna —• jer dovodi do nametanja volje jedne grupe država drugim suverenim i ravnopravnim zemljama — i nepravedna po suštini, jer dovodi do toga, da se pitanja ne rješavaju objektivnim kriterijima, nego sa stanovišta posebnih interesa država, koje predstavljaju većinu na konferenciji.

Usprkos svemu tome, u toku Konferencije, jugoslavenska delegacija nije prestajala da aktivno surađuje, čineći sa svoje strane sve napore da se dođe do sporazuma u pitanjima, koja su od izvanredne životne važnosti za narode Jugoslavije. Na tom putu jugoslavenska delegacija nije prezala od važnih ustupaka, koji predstavljaju tešku žrtvu na štetu neospornih prava naših naroda... Rezultati Konferencije u nizu pitanja od osnovne važnosti za Jugoslaviju po projektu mirovnog ugovora s Italijom takvi su, da onemogućuju Jugoslavenskoj vladi da potpiše taj ugovor, ako glavne odredbe, koje pogadaju životne interese Jugoslavije ne bi bile izmijenjene ..¹

Narad je na svim kućama ispisao zahtjeve za priključenje Jugoslaviji

Sa dočeka međunarodne komisije u Labimi 1946. g.

¹ Narod dviju Zona živio je pod različitim uslovima. U dijelu ,pod Jugoslavenskom vojnom upravom, narod je, pod rukovodstvom narodne vlasti, obnavljao svoju privredu, otvarao škole hrvatske i talijanske, slobodno su djelovale političke organizacije uz puno poštivanje nacionalnih prava talijanske 'manjine. U zoni pod Savezničkom vojnom upravom upravu je preuzela civilna vlast, sastavljena od protunarodnih i fašističkih elemenata, a NOO-ima izabranim od naroda, osporavano je pravo upravljanja. Dok su fašistički i iredentistički elementi slobodno djelovali, antifašističkim je organizacijama otežavan rad, a Hrvatima i Slovencima osporavano pravo na škole i kulturni život. Narod u toj Zoni morao je voditi neprekidno borbu za tekovine NOB, borbu za rad, za demokratska prava, a protiv oživljavanja fašizma.

No u oba dijela narod je zajednički vodio političku borbu za priključenje Jugoslaviji. Ime Tita i Jugoslavije ispisivali su ljudi na svojim kućama, na kamenju, urezivali u koru drveta, isticali na transparentima. Na brojnim masovnim sastancima i konferencijama isticali su odlučno svoje zahtjeve i svoja prava, slali na hiljade protesta i brzojava međunarodnim forumima, tražeći poštivanje svojih prava i priključenje Jugoslaviji.

U ožujku 1946. g. došla je u ove krajeve Međunarodna komisija, koja je trebala utvrditi etnički

sastav naroda i druge uslove, na osnovu kojih bi mirovna konferencija trebala odlučiti sudbinu ovih krajeva. Narod je Međunarodnu komisiju u svim gradovima i selima dočekao s odlučnim zahtjevima za poštivanje njegovih nacionalnih prava izvojenih oružanom oslobodilačkom borbom. I Hrvati i Slovenci i veći dio Talijana bili su jednodušni u tim zahtjevima. Mase naroda su danima čekale na cestama Komisiju sa zastavama i transparentima, polja se nisu obrađivala, u mnogim kućama se nije kuhala topla hrana - narod je bio svjestan toga, da mu je od svega preča sloboda, za koju se borio preko 25 godina. U tim manifestacijama žene su opet bile u prvim redovima. Starice su iz svojih škrinja izvlačile narodne nošnje, mnoge su na glavu stavljale partizanske kape, kitile se trobojkama, plesale Titovo kolo i pjevale narodne i borbene pjesme. Na mnogim mjestima žene su s ogorčenjem zaustavljale automobile, u kojima su se vozili članovi Komisije zahtjevajući poštivanje prava naroda za priključenjem Jugoslaviji.

U listopadu 1946. g. održana je u Parizu Konferencija za mir. Naša delegacija, na čelu s drugom Kardeljem, časno je branila pravo Jugoslavije na te krajeve. Međutim, na toj Konferenciji nije doneseno pravedno rješenje, koje bi mogla prihvatiti naša zemlja.

AŠE ŽENE, naše kćeri, majke snđehiju s puškom u ruci u Narodno-oslobodilačkoj borbi. Ja se ponosim, što stojim na čelu armije, u kojoj ima ogroman broj žena. Ja mogu kazati, da su žene u ovoj borbi po svom heroizmu, po svojoj izdržljivosti bile i jesu na prvom mjestu i u prvim redovima, i narodima Jugoslavije čini čast, što imaju takve kćeri,

TITO

DALMACIJA

Od početka okupacije pa do lipnja 1942. g. u Dalmaciji su već bili formirani i borili su se prvi partizanski odredi (Dinara, Mosei, Svila ja, Kamešnica, Mosor, Biokovo, Bukovica i t. d.) i mnoge udarne grupe, koje su vršile sabotaže, diverzije i atentate (naročito u Splitu, Šibeniku i Solinu).

U periodu od veljače do svibnja 1942. g. u Srednjoj Dalmaciji formira se I. udarni bataljon, 11. kamešnički bataljon, III. bataljon i nekoliko četa. U Sjevernoj Dalmaciji formira se bataljon »Bude Borjan«, Primorski bataljon oko Šibenika i još nekoliko jedinica. U Južnoj Dalmaciji djeluje tada Blokovski odred.

U drugoj polovini 1942. g. ustanak se u Dalmaciji naglo razgara i u tom periodu formiraju se I., II. i III. dalmatinska brigada, mnogo odreda, samostalnih bataljona i četa. Tada se formira i Mornarički odred u Podgori. Krajem 1942. g. formirana je IV. biokovska brigada, a po oslobođenju Imotskog •—• V. brigada.

I. dalmatinska proleTERSka brigada ulazi 9. XI. 1942. g. u sastav III. proleTERSke udarne divizije — Crnogorske, i s njome odlazi s područja Dalmacije. Poslije kapitulacije Italije 1. dalmatinska proleTERSka brigada vraća se u Dalmaciju.

II. dalmatinska proleTERSka brigada, formirana 3. X. 1942. g. ulazi 1. XI. 1942. g. u sastav 11. proleTERSke, divizije, i s njom odlazi u Crnu Goru. Kada je II. proleTERSka divizija prešla u Srbiju, 11. dalmatinska ostaje neko vrijeme na teritoriju Crne Gore i Hercegovine. Pri koncu 1944. g. učestvuje u oslobađanju Južne Hercegovine i Dubrovnika, a zatim prelazi u sastav IX. divizije.

Do veljače 1943. g. stvara se od postojećih odreda i priliva novih boraca pet brigada, od kojih se 13. 11. 1943. g. formira prva (IX.) dalmatinska divizija, koja je tada imala u svom sastavu 111., IV. i V. dalmatinsku brigadu. Nastaju i novi odredi, a uspješne akcije na moru, u prvom redu u podnožju Biokova, udaraju temelje mornarici, te se, prema odluci Vrhovnog štaba, formira Sekcija za ratnu mornaricu pri Štabu IV. operativne zone. Osim toga nekoliko hiljada starih i novih boraca ulazi u srpske i crnogorske proleTERSke brigade (I. i II. proleTERSku, IV. i V. crnogorsku i X. hercegovačku brigadu.) U isto vrijeme nekoliko stotina boraca iz Sjeverne Dalmacije prebacuje se prema Lici za XIII. proleTERSku brigadu.

Kad su dalmatinske brigade krenule u borbu izvan Dalmacije, ostali su na terenu samo punkтови, komande mjesta, mali odredi, poneki vod ili samostalna četa i bataljon, i mornarički odred. Ali već u vrijeme IV. i V. ofenzive, u ožujku, travnju i svibnju 1943. g., dolazi u Dalmaciji do masovnog priliva boraca u NOV. Tada su formirani Splitski, Cetinski i Biokovski odred, dvije samostalne čete i mornarica, te Šibenski, Trogirski i Zadarski odredi.

XIX. divizija formirana 11. X. 1943. g. obuhvatala je sektor Sjeverne Dalmacije i imala u svom sastavu V., VI. i VII. brigadu, a kasnije i XIV. brigadu, te grupu Sjevero-dalmatinskih odreda.

U kolovozu 1943. g. iz Šibenskog odreda formira se Šibenska grupa udarnih bataljona, iz Splitskog odreda formira se Trogirska grupa udarnih bataljona, iz Blokovskog i Cetinskog odreda nastaje Triljska grupa udarnih bataljona. Od ovih jedinica, koje se formiraju u VIII., i X. brigadu, formirana je 10. X. 1943. g. XX. divizija, koja je zahvatala sektor Srednje Dalmacije i Južne Bosne. Ona je u svom sastavu imala i grupu odreda Srednje Dalmacije: Mosorski, Mosečko-svilajski, Vrlički, Dinarski i Trogirsko-šibenski. odred.

XXVI. divizija, formirana 1. XI. 1943. g., imala je u svom sastavu XI., XII. i XIII. brigadu, kasnije I. proletersku brigadu i III. prekomorsku brigadu.

U danima kapitulacije Italije došlo je do snažnog priliva boraca u jedinice KOV u Dalmaciji, te je 5. X. 1943. g. formiran brojčano najjači VIII. (dalmatinski) korpus KOVJ, u čiji su sastav ušle: IX., XIX., XX. i XXVI divizija, svi partizanski odredi na teritoriju Dalmacije i dalmatinskih otoka, te mornarica.

Kroz period od 1941. g. do konca 1943. g. Dalmacija je dala oko 35.000 boraca, a do konačnog oslobođenja Dalmacije, u listopadu 1944. g. preko 100.000 boraca KOV.

ŽENE BORCI I. DALMATINSKE PROLETERSKE BRIGADE ¹						
Red. br.	Funkcija i čin	Prezime i ime	Datum i mjesto rođenja	Stupila u NOV	Da li je odlikovana	Opšte karakteristike
1	zamj. ref. brig, pporuč.	Klaić Anda	5. III. 1921. Vrelo-Cazin	XI. 1941.	Medaljom za hrabrost	Hrabra, osjeća se odgovornom, disciplinovana
2	bol. prev. star. vodnik	Rastovac Milka	5. III. 1922. Ponor	1. V. 1942.	Medaljom za hrabrost	Hrabra, karakterna, pomalo nagla, prilično disciplinovana
3	kuharica	Ercegović Pavica	VIII. 1924, Sapina-Doca Trogir	V. 1943.	—	Dobra u borbi, disciplinovana, povučena
4	boln.	Miličić Ljiljana	6. XII. 1927. Split	29. XII. 1944.	—	Dobra, disciplinovana, osjeća se odgovornom
5	boln. st. vod.	Pribisalić Milka	29. IX. 1922. Krstarica Imotski	IX. 1943.	—	Hrabra, disciplinovana, osjeća se odgovornom, čvrstog karaktera
6	bol.	Topic Cvita	15. II. 1918. Split	11. IX. 1943.	—	Disciplinovana. marljiva
7	bol.	Bogić Dinka	11. XII. 1920. Trogir	28. X. 1944.	—	
8	bol.	Separović Ivica	10. X. 1920. Blato Korčula	25. XII. 1943.	—	Dobra kao bolničarka, hrabra, disciplinovana i odana
9	boln.	Borović Olga	22. I. 1926. Knin	9. IX. 1943.		Dobra u borbi, pomalo dovučena, disciplinovana
10	boln.	Delalija Milka	26. XII. 1923. Vrpolje Šibenik	16. IX. 1943.	Medaljom za hrabrost	Hrabra, dobrog karaktera, disciplinovana, osjeća se odgovornom
11	čet. bol. st. vod.	Čaleta Milka	15. VI. 1928. Bilice Šibenik	9. IX. 1942.	Medaljom za hrabrost	Kao bolničar'ka vrlo dobra
12	borac	Štrkalj Desanka	30. VII. 1926. Šibenik	9. IX. 1943.	—	Dobra, požrtvovna, marljiva
13	vodna bol.	Bura Milka	10. XI. Bilice Šibenik	15. IV. 1944.	—	
14	četna bol.	Zmčević Slavka	19. XII. 1927. Šibenik	6. IX. 1943.	—	Kao bolničarka dobra, marljiva u radu

Red. br.	Funkcija i čin	Prezime i ime	Datum i mjesto rođenja	Stupila u NOV	Da li je odlikovana	Opšte karakteristike
15	ref. san. pri- štab. jedinice st. vod.	Belava Anka	28. XII. 1926. Trogir	20. X. 1942.	Medalja za hrabrost	Kao bolničarka dobra, marljiva i hrabra
16	vodna bol.	Glavan Milka	Ugljan 11. 11. 1922.	21. VII. 1944.	—	Kao bolničarka dobra i marljiva u radu, hrabra u borbi
17	vodna boln.	Bura Zorka	26. VIII. 1928. Bilice Šibenik	15. IV. 1944.	—	Kao bolničarka dobra i marljiva
18	četna boln.	Mladinov Mileva	11. XI. 1924. Grohote Šolta	9. IX. 1943.	—	
19	vodna bol.	Crnošija Danica	30. XI. 1924, Ugljan	18. VIII. 1944.	—	Radišna, disciplinovana i u svakom pogledu dobra
20	ref. bat. zastavnik	Rokov Milka ²⁾	31. I. 1925. Mali Iž Preko	26. VII. 1942.	Medalja za hrabrost	Dobra, agilna u radu
21	zamj. ref. san. bat. st. vod.	Grbić Milka	17. III. 1924. Trpanj Pelješac	11. XI. 1943.	Medalja za hrabrost	Agilna u radu, dosta snalazijiva
22	čet. bol. st. vod.	Mikulandra Milka	15. VI. 1923. Bilice Šibenik	10. IX. 1943.	Medalja za hrabrost	Borbenost odlična, karak- tera čvrstog, kao bolničar- ka dosta snalazijiva
23	vod. bol.	Restović Milka	5. Vit. 1922. Nerežišće Supetar	15. V. 1942.	—	
24	vodna bol.	Baus Marija	28. V. 1921. Pirovac Tijesno	8. Vili. 1942.	—	
25	čet. bol. st. vod.	Kovačević Ljubica	17. IV. 1925 Rudine Hvar	2. I. 1943.	Medalja za hrabrost	Hrabra, kao bolničarka dosta agilna u radu
26	vod. bol. vodnik	Jaman Marija	9. III. 1927. Klis—Split	9. IX. 1943.	—	
27	vod. boln.	Lučić Marija	24. IV. 1927. Lepenica Trogir	4. IV. 1944.	—	Marljiva u radu, hrabra, disciplinovana, ima veliku volju za rad
28	vod. bol. vodnik	Kunac Zrenka	17. 7. 1926. Podgora	1. I. 1943.	Medalja za hrabrost	Kao bolničarka dosta spremna
29	vod. bol. vodnik	Kuščević Danica	11. X. 1928. Nerežišće Supetar	1. I. 1944.	—	Spremna kao bolničarka borbena, dobrog karaktera

Red. br.	Funkcija i čin	Prezime i ime	Datum i mjesto rođenja	Stupila u NOV	Da li je odlikovana	Opšte karakteristike
30	vod. bol.	Gavranović Ruža	18. 9. 1926. Blato Korčula	8. III. 1944.	—	Spremna kao bolničarka, borbena
31	vodna boln.	Žaknić Anđelka	24. IV. 1922. Blato Korčula	23. IV. 1944.	—	Spremna kao bolničarka
32	četna boln.	Aras Vica	5. IV. 1921 Šibenik	5. IX. 1943.	—	Kao bolničarka spremna
33	vodna boln.	Oreb Ivica	27. XII. 1921. Velaluka	20. IV. 1944.	—	Kao bolničarka vrlo dobra, poslušna i disciplinovana
34	vodna boln.	Andelić Marija	9. III. 1925. Vinišće Trogir	10. IV. 1944.	—	Kao bolničarka dobra odgovorna u radu, disciplinovana, povučena
35	pom. polit, koman. čete pporučnik	rod. Mikulandra Gašpar Janja	9. II. 1921. Bilice Šibenik	1. VII. 1943.	—	U radu vrlo agilna i disciplinovana
36	vodna boln.	Laus Ana	6 IV. 1919. Slav. Brod	15. VII. 1944.	—	
37	ekonom štaba batalj.	Nobilo Milka	20. IX. 1920. Lumbarda Korčula	6. Vili. 1943.	—	
38	borac	Plenča Frana	20. X. 1927. Vrpolje Šibenik	4. IV. 1944.	—	
39	borac	Albunić Klemica	7. X. 1921. Praznica Pučišće Supetar	15. III. 1945.	—	
40	borac	Bečić Vukica	4. X. 1916 Bečići Budva	13. VISI. 1941. i kasnije 21. I. 1944.	—	Disciplinovana, poslušna i kao takova služi za primjer ostalima
41	kuharica	Benešić Marija	Ugljan 31. I. 1917.	18. VII. 1944.		Vrlo marljiva i disciplinovana, mirne naravi, karaktera čvrsta
42	kuharica	Gizdić Božica	25. VIII. 1918. Rupotine Klis	9. IX. 1943.	-	
43	kuharica	Fistanić Anka	Pisak Omiš 25. III. 1925.	5. X. 1944.	—	
44	četna boln.	Trbuhović Karmela	7. III. 1924. Gdinj—Hvar	1. II. 1943.	— -	Kao bolničarka vrlo dolbra, hrabra, druželjubiva, disciplinovana

Red. br.	Funkcija i čin	Prezime i ime	Datum i mjesto rođenja	Stupila u NOV	Da li je odlikovana	Opšte karakteristike
45	četna	Milišić Marija	6. X. 1925. Solin	9. IX. 1943.	—	Kao bolničarka dobra, disciplioovana, mirne naravi
46	Sekretar Skoj-a brig, st. vod.	Katić Blaženka	3. II. 1926. Sinj	16. II. 1943.	—	Agilna u radu, dobrog karaktera, bistra, pokazuje se kao dobar rukovodilac
47	ref. san. batalj. zastav.	Goleš Vinka	2. IV. 1923. Šibenik	20. II. 1943.	Medaljom za hrabrost	Kao bolničarka dobra, povučena, čvrstog karaktera, hrabra
48	čet. bol. st. vod.	Marov Jurka	24. IV. 1925. Tijesno	7. IX. 1943.	—	Kao bolničarka dobra
49	radnica u int.	Žilković Vincenca	Podselse Vis 25. VI. 1912.	12. III. 1944.	—	U radu vrijedna, poštena, odana
50	radn.	Štimac Zlata	Crikvenica 29. I. 1912.	10. VIII. 1944.	—	
51	zamj. ref. st. vod.	Perica Ankica	12. VIII. 1926. Kotišno Makarska	5. VII. 1943.	Medalja za hrabrost	Hrabra, čvrstog karaktera, vrlo odgovorna, disciplinovana
52	vodn. boln.	Erceg Domina	9. II. 1926. Rašćane Imotski	5. III. 1943.	—	Fizički slaba, kao bolničarka odgovorna, poslušna
53	vodna bolnič.	Barbiri Joka	25. VIII. 1925 Draževitić Vrgorac	1. VII. 1944.	—	
54	borac	Nola Krasna ³	15. VI. 1923. Podgora	15. VIII. 1942.	—	Kao borac odlična, ponašanja vrlo dobrog, daje sve od sebe
55	četn. bol. st. vod.	Lambaša Franka	4. X. 1925. Šibenik	8. II. 1943.	Medalja hrabr.	Vrlo dobra bolničarka i borac
56	vodn. boln.	Pavličević Marija	Lastovo 18. III. 1926.	12. II. 1944.	—	Fizički slaba, marljiva, poštena, disciplinovana
57	čet. bol. vodnik	Stošić Neda	5. V. 1927. Šibenik	9. IX. 1943.	—	zadovoljava kao bolničarka
58	vodna boln.	Palada Anka	7. VII. 1926. Marina Trogir	4. V. 1944.	—	Kao bolničarka dosta dobra, marljiva i disciplinovana
59	četna boln.	Radonić udata Bracanović Neda	13. I. 1920. Korčula	13. II. 1943.	—	Vrlo dobra bolničarka i borac, marljiva u radu

Red. br.	Funkcija i čin	Prezime i ime	Datum i mjesto rođenja	Stupila u NOV	Da li je odlikovana	Opšte karakteristike
60	kuharica	Padovani Marica	24. VI. 1927. Kambtlovac	9. IX. 1943.	—	Neobično vrijedna i disciplinovana
61	vodn. boln.	Tomašić Marica	6. V. 1924. Smokvica	30. IU. 1944. Korčula	—	
62	vodna boln.	Protić Marija	5. X. 1925. Blato Korčula	VIII. 1944.	—	
63	vodna boln.	Junaković Anka	13. VI. 1926. Šibenik	9. IX. 1943.		Mlada bolničarka pokazuje volju za rad
64	borac	Bošković Uča	21. VI. 1923.	1. III. 1944.	—	
65	vodna	Separović Franka	Blato Korčula 3. II. 1923.	25. IV. 1944.		Mlada bolničarka pokazuje volju za rad
66	čet. bol. st. vod.	Orešnjak Marija	Lečevica Split 4. V. 1924.	9. IX. 1943.	Medalja za hrabr.	Vrlo dobra kao bolničarka marljiva, pouzdana
67	vodn. boln.	Peić Marija	Zemunik Biograd 16. IV. 1927.	9. IX. 1943.		Dobra kao bolničarka, marljiva, disciplinovana, dobar borac
68	ref. san. bat. zast.	Ivanisevic Vera	24. III. 1924. Split	4. 1. 1943.	Medalja za hrabr.	kao referent vrijedna, valjana
69	zamj. ref. bat. vod.	Pečarević Marija	24. X. 1925. Komiža	17. III. 1943.	—	Vrijedna, valjana
70	četna bol.	Petković Franka	29. III. 1924. Blato Korčula	10. V. 1944.	—	
71	četna boln.	Urlić Neda	11. VI. 1928. Drašnice Makarska	15. XI. 1943.	Medalja za hrab.	Vrijedna, valjana
72	četna bol. vodnik	Sučur Drina	18. IX. 1923. Krstatice Imotski	13. XII. 1943.	—	Vrijedna, valjana
73	čet. bol. st. vod.	Milatić Marica	"•VIII..1920 IJol-Stari grad	10. I. 1944.	Medalja za hrab.	Vrijedna, valjana
74	četna bol. vodnik	Jakšić Milka	17. IX. 1924. Bilice Šibenik	12. IX. 1943.	—	Vrijedna, valjana

Red. br.	Funkcija i čin	Prezime i ime	Datum i mjesto rođenja	Stupila u NOV	Da li je odlikovana	Opšte karakteristike
75	vodn. bol.	Grego Ivica	27. II. 1927. Blato Korčula	15. IX. 1943.	–	Vrijedna, valjana
76	vod.	Separović Ljubica	20. II. 1928. Blato Korčula	1. IV. 1944.	–	Vrijedna, valjana
77	vodn. bol.	Mračić Milka	18. II. 1922. Molat Preko	15. VIII. 1944.	–	Vrijedna, valjana
78	vodn. b. st. vod.	Čulin Milica ⁴⁾	11. XI. 1926. Split	9. IX. 1943.	–	
79	vod. bol.	Separović Ivica	10. X. 1925. Blato Korčula	1. IV. 1944.		

¹ Ovaj dokumenat, kao i još niz ostalih u ovom dijelu knjige, uputili su štabovi brigada i divizija krajem 1:944. g. Glavnom odboru AFŽ Hrvatske, koji je pred održavanje I. kongresa AFŽ Hrvatske tražio podatke o ženama boricima.

² Milka Rokov, rođena 1925. g. u Malom Tžu, kotar Zadar, stupila je 1942. g. u I. dalmatinsku proletersku brigadu kao četna bolničarka. 1944. g. postavljena je za referenta saniteta I. bataljona I. dalmatinske proleterske 'brigade. Odlikovana je Ordenom i Medaljom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod II. reda. Ima čin kapetana.

³ Nola-Purišić Krasna. Prije odlaska u NOV bila je član OK KPH i SKOJ-a za okrug Biokovsko-neretvanski. Istakla se u operativnim jedinicama i postala komesar bataljona.

⁴ Čulin-Marinović Milica, rođena 11. XI. 1926. g. u Splitu. Od 1942. g. radi u USAOJ-u. Nakon pada Italije odlazi u NOV kao borac-bom'baš I. dalmatinske proleterske hrigade, kasnije četna bolničarka. Po činu stariji vodnik. Bila je ranjena u bor'bama četiri puta. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Prva partizanska mornarica

**MEĐU ŽENAMA BORCIMA I. DALMATINSKE PROLETERSKE BRIGADE BILE SU I
OVE DRUGARICE:**

Barišić-škerović Ljubica, iz Solina, k. Split. Od 1942. g. bila je bolničarka u I. bataljonu I. dalmatinske proleTERSke brigade.

Boban-Poljak Ljubica, rođena 16. XII. 1925. g. u Rupotinama-Solin, k. Split. U svibnju 1942. g. odlazi u partizane. Bila je borac u bataljonu »Ante Jonića«, a kasnije vodni delegat i omladinski rukovodilac u I bataljonu I. i II. dalmatinske proleTERSke brigade, s kojom učestvuje u borbama za vrijeme IV. i V. neprijateljske ofenzive. 1942. g. bila je ranjena. Ima čin rezervnog poručnika. Odlikovana sa dva ordena za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda, Ordenom zasluga za narod II. i III. reda. Nosilac je Spomenice 1941.

Bogdanić Marija, rođena 1924. g. u Vučevici, k. Split. U NOV od 8 listopada 1943. Bila je stariji vodnik u III. četi I. bataljona I. dalmatinske proleTERSke brigade. 1. **XII.** 1944. g. ranjena na Oklaju kod Knina i ostaje invalid.

Bralić Marica, rođena 1924. g. u Klisu, k. Split. Od 1942. g. bila je borac u IV. bataljonu I. dalmatinske proleTERSke brigade. Nestala u srpnju 1943. g. za vrijeme V. ofenzive u Zelengori.

Bralini Cvita, bolničarka u **I.** dalmatinskoj udarnoj brigadi. Poginula **1943.** g. u borbi oko Klisa.

Čulić Zdenka, rođena 1921. g. u Đakovu. 10. V. 1942. g. odlazi u partizane. Bila je borac u partizanskoj bolnici IV. operativne zone, borac u Srednjo-dalmatinskom odredu i I. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi, referent saniteta u¹ V. bataljonu iste brigade i upravnik previjališta. Koncem kolovoza 1944. g., postaje komesar sanitetskog kursa na Visu. Za vrijeme V. ofenzive, u borbama na Sutjesci, teže je ranjena. Ima čin zastavnika. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod II. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Dapić-Rade Katica, rođena 1921. g. U NOV od kolovoza 1942. g. Bila je rukovodilac saniteta u brigadi. Više puta pohvaljivana.

Dević Marija, rođena 1923. g. u Sukošanima, k. Zadar. Od 1943. g. bila je bolničarka u I. bataljonu I. dalmatinske proleTERSke brigade. Poginula 13. XII. 1944. g. kod TovaraiKa.

Domandžić-Reić Marija, rođena 15. I. 1920. g. u Vrgorcu, k. Metković. U NOV od 15. VI. 1942. g. Bila je borac u Biokovsko-neretvanskom odredu, te sekretar omladinske organizacije u III. bataljonu I. dalmatinske proleTERSke brigade. Ima čin kapetana.

Dujšin Katica, rođena 1921. g. u Kaštel Novom, k. Split. Od 10. VIII. 1942. g. bila je borac u I. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi. Poslije kapitulacije Italije, poginula nesretnim slučajem.

Dulčić Milka, rođena 8. IX. 1926. g. u Rudini, k. Hvar. Od 15. X. 1943. g. bila je bolničarka u pratećoj četi I. dalmatinske proleTERSke brigade.

Efendić Jakica, rođena 1925. g. u Obrovcu, k. Sinj. Od 17. X. 1942. g. bila je borac u I. četi VI. bataljona I. dalmatinske brigade. Ranjena 19. VIII. 1943. g. kod Prnjavora, u borbi s četnicima.

Fiamengo Jerka, rođena 18. I. 1923. u Komiži, k. Vis. U kolovozu 1941. g. učestvuje u diverzantskoj akciji u tvornici sardina »Mardešić« u Komiži. U svibnju 1942. g. odlazi s prvom grupom iz mjesta u partizane. Bila je borac u Rogozničkoj četi Srednjo-dalmatinskog odreda i I. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi. Poginula u borbama oko Livna.

Franić-Kostanić Neda, rođena 19. III. 1919. g. u Drveniku, k. Makarska. Od 26. VI. 1942. g. bila je borac u Biokovskom odredu i I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi, te referent saniteta u bataljonu Narodne obrane. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. reda. Ima čin rezervnog potporučnika.

Gačina Mila, rođena 17. IV. 1921. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 26. VII. 1942. g. bila je bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Grubišić Marija, rođena 1925. g. u Splitu. U NOV od 8. svibnja 1943. g. Bila je četna bolničarka, a kasnije zamjenik referenta saniteta u bataljonu I. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 1944. g. u Blatu na Korčuli.

Ivanac Anka, rođena 21. I.. 1926. g. u Ugljanu, k. Zadar. Od lipnja 1944. g. bila je bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula 7. XI. 1944. g. na brodu, koji je na ulazu u šibensku luku nagazio na minu.

Ivković Marija, rođena 26. XII. 1923. g. u Splitu. U NOV od 1941. g. Bila je bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula za vrijeme V. ofenzive 1943. g. u selu Šenkovici blizu Foče.

Jakovljević Jela, rođena 1923. g. u Vodicama, k. Šibenik. U NOV od 21. X. 1942. g. Bila je stariji vodnik u II. bataljonu I. dalmatinske proleterske brigade. Ranjena kod Prozora (Bosna) u borbi s Nijemcima 15. V. 1943. g. Invalid.

Jelić **Kata**, rođena 1921. g. u Malom Ižu, k. Zadar. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka i komesar čete. Prošla je u borbama IV. i V. ofenzivu. Ima čin poručnika. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Jukić **Iva**, rođena u Biteliću, k. Sinj. Od 1. siječnja 1943. g. borac je u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Kaliterna-Šore Marica, rođena 1914. g. u Segetu Donjem¹, k. Split. Od rujna 1943. g. u NOV. Bila je borac u Šibensko-trogirskom odredu i bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana.

Kapetanović-Cemović Perina, rođena 1919. g. u Segetu Donjem, k. Split. Od kolovoza 1942. g. bila je borac u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula u borbi.

Kazanova Marija, rođena 1919. g. u Vrbovskoj na otoku Hvaru. Od 1943. bila je borac u I. četi I. bataljona I. dalmatinske proleterske brigade. Poginula u travnju 1944. g. u borbama s Nijemcima na otoku Šolti.

Kokan Ana »Luga«, rođena 1927. g. u Krušvaru, k. Sinj. U jesen 1942. g. odlazi u NOV. „Sa I. dalmatinskom proleterskom brigadom sudjeluje u borbama na sektoru Livno-Duvno, Jablanica, Prozor, kanjon Neretve, na Prenju, Nevesinju i kod prijelaza preko Drine. Istakla se kao bombaš i puškomitraljezac. Iza V. ofenzive vraća se u Dalmaciju i ulazi u sastav Mosorskog odreda. Učestvuje u borbi za Zadvarje, Omiš i Trilj i, u rujnu 1943. g. u devet uzastopnih bombaških juriša na njemačke utvrđenje u Butigama. Poginula kod Vrlike u jurišu na četnike i Nijemce.

Kokić Dragica, rođena 1920. g. u Dubravi, k. Šibenik. Od 1942. g. bila je borac u III. bataljonu I. dalmatinske proleterske brigade. 1944. g. odlazi na liječenje u bolnicu u Malti, gdje je poslije nekoliko dana umrla.

Kostanić Marija, rođena 1922. g. u Drveniku, k. Makarska. Od 1942. g. bila je borac u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula 1943. g. u borbi kod Zvornika.

Kovačev-Pešić Vinka, rođena 1. listopada 1924. g. u Kaštel Starom, **k.** Split. U NOV od 1942. g. U I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi, zatim u I. proleterskom korpusu bila je bolničarka, pomoćnik komesara čete i komesar čete. Ima čin kapetana. Odlikovana Ordenom za narod III. reda i Medaljom za hrabrost.

Kovačević Vesna, rođena 7. prosinca 1927. g. u Makarskoj. U **NOV** od 10. rujna 1943. g. Bila je borac i politički delegat u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Po činu zastavnik. Odlikovana Ordenom zasluga za **narod** III. reda i Spomenicom 10-godišnjice **JNA**.

Marija Lasić-Kosmat

Kragić-Bačina Ivka, rođena 25. XII. 1922. g. u Raduniću, k. Sinj. U NOV od 7. VII. 1942. g. XJ Mosorskom odredu, a kasnije u I. četi I. bataljona I. dalmatinske proleterske brigade, bila je borac, a kasnije tenkista. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Krilić Ivka, rođena 1924. g. u Bačini, k. Makarska. Od 7. I. 1943. g. bila je borac u III. bataljonu I. dalmatinske proleterske brigade. Ima čin zastavnika. Poginula 1944. g. u borbi kod Knina.

Krivošić Dušanka, rođena 1. VIII. 1918. g. u Vrlici, k. Sinj. Od kolovoza 1942. g. bila je bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. U srpnju 1943. g. poginula u borbi protiv Nijemaca kod Sanskog Mosta.

Kružičević-Katušić Matija, rođena 1923. g. u Zvečanju. Od 1942. g. bila je borac u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Ima čin zastavnika. Odlikovana.

Kurtović Dragica, rođena 1926. g. u Klisu, k. Split. Od 1942. g. bila je borac u I. bataljonu I. dalmatinske proleterske brigade. Poginula u borbi kod Sutjeske, 13. VI. 1943. g.

Kuzmanić Jozica, rođena 19. III. 1924. g. u Splitu. Od 29. I. 1943. g. bila je bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Zarobljena u V. ofenzivi u Crnoj Gori i umrla u njemačkom zarobljeništvu.

Lasić-Kosmat Marija, rođena 4. IV. 1920. g. u Splitu. Za vrijeme okupacije aktivno učestvuje u udarnim grupama žena. U lipnju 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u bataljonu »Vojina Žirojevića« u Bosni, Splitskom partizanskom odredu, komesar čete u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi, a kasnije u IV. dalmatinskoj brigadi. Ima čin rezervnog kapetana.

Lukin Fabijana, iz Malog Iža, k. Zadar. Od 1942. g. bila je bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Ima čin kapetana.

Lukin Zorka, **Ravkin Tomica** i **Medorić Tina**, iz Malog Iža, k. Zadar, poginule su kod zauzimanja Knina 1944. g.

Maljković-Popović Karmela, rođena 23. II. 1924. g. u Trogiru. Od 9. IX. 1943. g. borac je u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Ranjena 20. II. 1944. g. u akciji protiv Nijemaca na Hvaru.

Marinelić Lena, rođena 1924. g. u Gornjem Humcu, k. Brač. Od 1943. g. bila je bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. U borbi za oslobođenje Knina, 27. X. 1944. g. smrtno je ranjena.

Matijaš Tomica, rođena 1921. g. u Marini, k. Split. U NOV od 24. VIII. 1942. g. Bila je bolničarka u jedinicama I. dalmatinske proleterske brigade, zatim u Bosanskom odredu. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Matošić Branka, rođena 1921. g. u Splitu. Od 29. I. 1943. g. bila je bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. U travnju 1943. g. umrla.

Medanić Beba, iz Malog Iža, k. Zadar. U NOV od 1942. Poginula iste godine u borbama za Livno.

Meštrović Desanka, rođena 1921. g. u Splitu. Od 15. II. 1942. bila je borac u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Za vrijeme IV. ofenzive umrla.

Mihovilović Manda, rođena 1923. g. u Klisu, k. Split. U NOV od studenog 1941. g. Bila je borac u Romanijskom odredu, bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi, intendant u Konjičkom odredu i pomoćnik komesara čete u XI. hercegovačkoj brigadi. Nosilac je Spomenice 1941.

Opačić Vinka, rođena 18. II. 1921. g. u Splitu. Od 3. I. 1943. g. bila je borac u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Ima čin vodnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Orović Anka, u NOV od 1942. g. Bila je bolničarka i vršila dužnost apotekara. Na početku IV. neprijateljske ofenzive, prešla je s ranjenicima teški put preko Nere-tve u Crnu Goru. Poginula kod zauzimanja Knina, 1944. g.

Panjkota Ljubica, rođena 19. IX. 1927. g. u Šibeniku. Od 19. II. 1944. g. bila je borac u II. četi II. bataljona I. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 6. II. 1945. g. kod Širokog Brijega, u borbi s Nijemcima, prilikom oslobađanja Mostara.

Perić Tonka, rođena 1925. g. u Žmanu, k. Zadar. Od 15. X. 1944. g. bila je bolničarka u IV. bataljonu I. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 4. IV. 1945. g. u borbi za oslobođenje Like.

Plenča Zorka, rođena 1923. g. u Vrpolju, k. Šibenik. Od 1943. g. bila je borac u I. četi III. bataljona I. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 15. VI. 1943. g. na Šolti, u borbi protiv Nijemaca.

Poparić Ljiljanka, rođena 27. III. 1925. g. u Sinju. Od 1. X. 1942. g. bila je borac u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula u Crnoj Gori, u lipnju 1943. g.

Popović Boja, rođena 1923. g. u Koljanima, k. Knin. Od 25. III. 1943. g. bila je borac u II. četi I. bataljona I. dalmatinske proleterske brigade. Poginula u listopadu 1943. g. u Crnoj Gori.

Prar Pera, rođena 1925. g. u Siveriću, k. Drniš. Od 1943. g. bila je bolničarka u II. bataljonu I. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 15. II. 1943. g. u Blatu na Korčuli.

Radić Jela, rođena 4. IV. 1920. g. u Okrug Gornjem, k. Split. U NOV odlazi 17. VII. 1943. g. Bila je borac u Splitskom odredu, zatim bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Radić - Šerić Tomica, rođena 18. XII. 1922. g. u Marini, k. Split. U kolovozu 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac, zatim bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Zarobljena je od Nijemaca i četnika, ali joj uspijeva pobjeći i od kolovoza 1943. g. bolničarka je u Centralnoj bolnici. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Rafanelli Vojna, rođena 1921. g. u Makarskoj. Od 1942. g. bila je borac u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula u V. ofenzivi.

Romac Ljubica, rođena 27. VII. 1922. g. u Glavicama, k. Sinj. Od 5. VII. 1942. g. u NOV. Bila je borac u Dinarskom¹ odredu i II. bataljonu I. dalmatinske proleterske brigade. U IV. ofenzivi, pri povlačenju iz Livna, bolesna od tifusa, pada u ruke ustaša koji ju zlostavljaju i muče. Ubijena 22. XII. 1943. g.

Srzić Nada, rođena 1924. g. u Makarskoj. Početkom 1942. g. odlazi u NOV. U I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi bila je borac i politkomesar. Poginula u V. ofenzivi.

Stupar-Jurjević Smilja, rođena 1924. g. u Splitu. Bila je član Mjesnog komiteta KPH Sinj. Od 27. VI. 1942. g. bila je borac u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Nosilac je Spomenice 1941.

Štajraer dr. Zora, rođena u Novigradu. Bila je šef kirurške bolnice u Bosanskom Petrovcu, šef ešalona teških ranjenika u IV. ofenzivi, zatim referent saniteta I. dalmatinske proleterske brigade. Od srpnja 1943. g. bila je šef kirurške ekipe u VII. banijskoj diviziji. Ima čin aktivnog potpukovnika.

¹ Zerie Hrvatske u NOB

Vinka Videka

Tomić - šošo - Perić Dragica, rođena 14. VI. 1914. g. u Splitu. 9. VIII. 1941. odlazi u NOV. Bila je borac u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi s kojom prolazi borbe IV., V., VI. i VII. ofenzive. Kasnije je vršila dužnost zamjenika komesara vojnih radiona Komande područja Srednje Dalmacije. Ima čin starijeg vodnika.

Tomić Zlata, rođena 25. XI. 1925. g. Bila je bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula 3. VI. 1944. g. na položaju Sumartin na otoku Braču.

Torbarina Ankica, rođena 1914. g. u Sukošanima, k. Zadar. Od 10. II. 1943. g. bila je bolničarka u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula 20. XII. 1944. g.

Traživuk Marica, rođena 1926. g. u Ivoševcima, k. Knin. Od 1942. g. bila je borac u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. U toku V. ofenzive obolila od tifusa. 1943. g. nestala i proglašena mrtvom.

Uvodić Marija, rođena 1924. g. u Klisu, k. Split. Od srpnja 1942. g. bila je borac u IV. bataljonu I. dalmatinske proleterske brigade. U borbi na Boračkom jezeru teško je ranjena. Nakon nepotpunog ozdravljenja učestvuje kao sanitetski referent u razbijanju neprijateljskog obruča na rijeci Sutjesci. Iscrpljena od nezacijeljenih rana, utopila se 13. VI. 1943. g. kod prebacivanja na drugu stranu rijeke.

Videka Vinka, rođena 1924. g. u Splitu. Bila je stariji vodnik u III. četi IV. bataljona I. dalmatinske proleterske brigade. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost. Poginula u posljednjim borbama za oslobođenje.

Vidović Kata, rođena 14. XI. 1922. g. u Sevidu-Trogir, k. Split. U veljači 1943. g. odlazi u II. četu II. bataljona I. dalmatinske proleterske brigade. Nestala u borbi i proglašena mrtvom 9. V. 1945. g.

Vidović Marija, rođena 1. XII. 1922. g. u Sevidu-Trogir, k. Split. Početkom 1943. g. odlazi u I. dalmatinsku proletersku brigadu. Poginula u borbi.

Visković Bosiljka, rođena 1923. g. u Podacima, k. Makarska. 15. IX. 1942. g. odlazi u III. bataljon I. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 27. VIII. 1943. g. u borbi s Nijemcima i četnicima na položaju Nevesinje-Gacko.

Vrdoljak - Janjić Sonja, rođena 8. II. 1927. g. u Splitu. U NOV od 10. III. 1943. g. Bila je bolničarka u Splitskom partizanskom odred i sanitetski referent u II. bataljonu I. dalmatinske brigade. U veljači 1945. g. ranjena u borbi. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost. Ima čin potporučnika.

Zuvela - Pičulin Marija, rođena 1922. g. u Blatu na Korčuli. Od 25. IV. 1944. g. bila je bolničarka u III. četi IV. bataljona I. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 15. IX. 1944. g. u borbi na otoku Braču.

Žuvić Anka, rođena 1917. g. u Velom Ižu, k. Zadar. U NOV od 1942. g. Bila je politički delegat, a zatim komesar čete u I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula u V. ofenzivi, 1943. g.

**MEĐU ŽENAMA BORCIMA II. DALMATINSKE PROLETERSKE BRIGADE BILE SU
I OVE DRUGARICE:**

Amižić Ana, iz Žrnovnice, k. Split. Od 1942. g. u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Po završetku V. ofenzive, u lipnju 1943. g. radi u sanitetu kao bolničarka.

Amižić Andrica, iz Žrnovnice, k. Split. U NOV od 1942. g. Bila je rukovodilac SKOJ-a čete U' II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi, zatim referent saniteta IV. bataljona iste brigade. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Amižić Marija, rođena 1925. g. u Žrnovnici, k. Split. U NOV od 21. VIII. 1942. g. Bila je stariji vodnik u I. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. Ranjena 25. IV. 1944. g. kod Trebinja.

Andrijašević Paulina, rođena 1920. g. u Podacima, k. Makarska. 12. X. 1942. g. odlazi u II. dalmatinsku proletersku brigadu. Poginula u srpnju 1943. g. kod Trnova u Bosni.

Antić Marica, iz Prvića, k. Šibenik. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Antulov Ljubica, iz Šepurine, k. Šibenik. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Bartulović Tereza, rođena 1925. g. u Sućurju, k. Hvar. U NOV od rujna 1943. g. Bila je borac II. dalmatinske proleterske brigade. Nestala 1944. g. i proglašena mrtvom.

Bečica Slavica, rođena 1921. g. u Splitu. Od 28. I. 1943. g. bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Učestvovala je u borbama IV. i V. ofenzive. U V. ofenzivi umrla.

Belamarić Anka, iz Šibenika. U partizanima od početka 1942. g., a u NOV od lipnja iste godine. Bila je bolničarka u Sjevero-dalmatinskom odred u referent saniteta u III. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. Poginula u V. ofenzivi na Barama.

Bezbradica Stevka, iz Kistanja, k. Knin. Sredinom 1942. g., sa 14 godina, odlazi u NOV. Bila je borac i bolničarima u bataljonu »Branka Vladušića«. Sjevero-dalm-atinskog odreda i u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Ima čin zastavnika.

Bjažević - Jadrijević Katica, rođena 14. XI. 1922. g. u Komiži, k. Vis. Bila je borac i bolničarka u Rogozničkoj četi, II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi, kirurškoj ekipi II. proleterske divizije, kasnije II. udarnom korpusu i Centralnoj bolnici JA u Beogradu. Ima čin oficira. Odlikovana.

Bogunović Dragica, rođena 1922. g. u Bačini, k. Makarska. U NOV od 18. X. 1942. g. Bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula u srpnju 1943. g. za vrijeme V. ofenzive na Zelengori.

Bogunović Mara, iz Bačine, k. Makarska. U NOV od početka 1943. g. Bila je borac u II. i III. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Bokan-Vještica Matija, iz Betine, k. Šibenik. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Bonačić Sonja, rođena 23. VIII. 1925. g. u Šibeniku. U NOV od 10. I. 1943. g. Bila je borac u Biokovskom partizanskom odred u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. **Umrlo.**

Borić Milka, rođena 1924. g. u Bačini, k. Makarska. U NOV od 1942. g. Bila je borac, bombaš, pomoćnik mitraljesca i bolničarka u X. hercegovačkoj i II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Ordenom i Medaljom **za hrabrost.**

Ljubica Durnanić-Tadin

Bila je borac u I. i II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Nosilac je Spomenice 1941.

Cvitan Frana, iz Prvića, k. Šibenik. Odlazi u NOV 1942. g., ostavivši kod kuće troje djece. Bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Cvitan Karmela, iz Zatona, k. Šibenik. Odlazi u partizane 1942. g. ostavivši kod kuće dijete od 7 godina. Bila je referent saniteta u bataljonu i II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula u borbama za oslobođenje Boke Kotorske.

Cvitan Živka, iz Zatona, k. Šibenik. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Domandžić Manda, rođena 2. II. 1911. g. u Vrgorcu, k. Metković. U NOV od 1941. g. Radila je u Centralnoj bolnici II. dalmatinske proleterske brigade. U veljači 1943. g. kod napada četnika na bolnicu u Zloselu kod Duvna, gdje je ležala bolesna, bila je ubijena.

Dumanić-Tadin Ljubica, rođena 29. IV. 1924. g. u Splitu. U NOV od veljače 1942. g. Bila je borac i na raznim dužnostima u sanitetu Svilajske čete, Dinarskog bataljona, I. i II. dalmatinske proleterske brigade, Komande mjesta Muč i Komande Splitskog područja. Učestvovala je u akcijama na Dinari, Svilaji i Moseću, u zauzimanju Livna, Duvna, Šuice i dr. Odlikovana Medaljom zasluga za narod. Nosilac je Spomenice 1941.

Dunatov Jakica, iz Malog Iža, k. Zadar. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. 1942. g. u borbi na Peuljama kod Tičeva, kod povlačenja, bila je uhvaćena od četnika i ubijena.

Božtković Anđela, rođena 1924. g. na Hvaru. Od 1942. g. borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Prilikom povlačenja bila je zarobljena i ubijena.

Bujaš Marija, rođena 1918. g. u Drnišu (Pečko selo). U listopadu 1942. g. ostavlja dvoje male djece i odlazi u NOV. Bila je borac u III. sandžačkoj proleterskoj brigadi III. divizije i II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Na Širokom Brijegu pohvaljena od Štaba brigade, jer je kao bolničarka zamijenila mitraljesca i držala položaj za vrijeme povlačenja I. čete III. bataljona II. dalmatinske proleterske brigade. Ima čin starijeg vodnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Bujaš Slavenka, iz Šibenika. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Bukić Biserka, rođena 1922. g. u Šibeniku. U NOV od lipnja 1942. g. Bila je borac u Sjevero-dalmatinskom odredu i početkom IV. ofenzive, II. četi I. bataljona II. dalmatinske proleterske brigade. U borbi na Barama 1943. g. u V. ofenzivi, bila je smrtno ranjena.

Bulović Anđ, rođena 10. X. 1925. g. u Bite liću, k. Sinj. U NOV od 10. II. 1942.

Dunatov Slava, rođena 1923. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 26. VII. 1942. bila je **borac** u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula 1943. g. u IV. ofenzivi u **Crnoj Gori**.

Dunatov Vilma, iz Malog Iža, k. Zadar. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Durbaba Dušanka, iz Kovačića, k. Knin. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi, a zatim referent saniteta II. bataljona iste brigade. Ima čin poručnika.

Džaja Nedeljka, rođena 1925. g. u Jelsi, k. Hvar. Od 1942. g. bila je borac u II. dalmatinskoj brigadi. Poginula 31. X. 1943. g. za vrijeme VI. ofenzive u Bosni.

Filipi Dora, iz Šibenika. Od 1942. g. bila je bolničarka i referent saniteta u bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade.

Giljević Milka, rođena 1926. g. u Bačini, k. Makarska. Od listopada 1942. g. bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula u ožujku 1943. g. za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive u Crnoj Gori.

Grubišić Miroslava, rođena 1928. g. u Solinu, k. Split. Od 1942. g. bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula.

Gujina - Špika Tonka, iz Trogira, k. Split. Ostavivši dvoje male djece, odlazi 1942. g. u NOV. Bila je bolničarka, zatim referent saniteta u I. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. U borbi s četnicima kod Nove Varoši početkom 1944. g., teško je ranjena, zarobljena i strijeljana.

Gulin Zorka, rođena 1921. g. u Lozovcu, k. Šibenik. Od 10. XI. 1942. g. bila je borac u II. četi IV. bataljona II. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 4. IV. 1944. g.

Ivanisevic Slavica, rođena 1923. g. u Splitu. Od 9. IX. 1943. g. bila je borac u I. četi II. dalmatinske proleterske brigade. Nestala u borbama i proglašena mrtvom s danom 31. prosinca 1943. g.

Ivas Karmela, iz Vodica, k. Šibenik. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Ječimović Marija, iz Betine, k. Šibenik. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Jelčić Dobrila, rođena 1915. g. u Podacima, k. Makarska. Od 15. IX. 1942. g. bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula u srpnju 1943. g. u borbi na Romaniji.

Jelić- Gačina Marija, rođena 13. XI. 1922. g. u Malom Ižu, k. Zadar. U NOV od 26. VII. 1942. g. Poginula u travnju 1943. g. u V. ofenzivi kod Foče, kao borac II. dalmatinske proleterske brigade.

Jelić Mila, rođena 17. I. 1925. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 1942. g. bila je borac u IV. četi IV. bataljona II. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 10. III. 1943. g. u borbi na Gornjim Barama.

Jelić Zorka, rođena 8. V. 1922. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 26. VII. 1942. g. bila je bolničarka u IV. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. Umrla 10. VI. 1943. g. za vrijeme marša na Pivi kod Zelengore.

Jurilj Kata, rođena 1921. g. u Zavojanima, k. Makarska. Od 27. VII. 1942. g. bila je borac u III. četi I. bataljona II. dalmatinske proleterske brigade. 1943. g. ranjena u borbi s Nijemcima na Zelengori. Invalid.

Kadijević Ana, rođena 1926. g. u Glavini Donjoj, k. Imotski. Od 12. I. 1943. bila je borac u III. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. Poginula u borbi na Sutjesci, 23. VI. 1943. g.

Marija Klarić

Karamatić Neda, rođena 12. VII. 1927. g. u Plini, k. Metković. Od 19. III. 1943. g. bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Nestala, u lipnju 1943. g. u V. ofenzivi u Crnoj Gori.

Katić Anka, iz Solina, k. Split. Od 1943. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Medaljom za hrabrost.

Katić Slavka, iz Solina, k. Split. U NOV od 1942. g. Bila je pomoćnik mitraljesca u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Klarić Marija, rođena 6. II. 1920. g. u Kaštel Štafilicu, k. Split. Od lipnja 1942. g. u NOV. Bila je bolničarka u II. četi, II. bataljona II. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 11. XI. 1944. g. previjajući ranjenike za vrijeme borbe s Nijemcima u Dobroti kod Kotora.

Klišmanić Katica, rođena 1920. g. u Trogiru, k. Split. U NOV od listopada 1942. g. Bila je borac u Mosečkom odredu i bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Ima čin starijeg vodnika.

Knežević Marija, rođena 1927. g. u Donjoj Glavini, k. Imotski. Od 12. II. 1943. bila je borac u I. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 25. XII. 1943. g. u borbi s Nijemcima kod Plevlja.

Knežević Milica, rođena 1925. g. u Donjoj Glavini k. Imotski. U NOV od 12. II. 1943. g. Poginula 3. I. 1944. g. u borbi s Nijemcima na Širokom Brijegu kao borac II. bataljona II. dalmatinske proleterske brigade.

Kovač Zorka, rođena 25. III. 1914. g. u Šibeniku. U NOV od 23. V. 1943. g. Bila je referent II. bataljona II. dalmatinske proleterske brigade. Ranjena u IV. ofenzivi.

Kuvačić - Stanić Mara, rođena 10. X. 1906. g. u Zvečanju, k. Split. U partizanima od 10. X. 1942. g. Bila je kuharica u mehaničkoj radioni i dječjem domu pri Štabu IV. operativne zone. Kasnije radi u brigadnoj intendanturi II. dalmatinske proleterske brigade. Odlikovana Medaljom za hrabrost, Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Kuzmić - Dmitrović Zora, iz Splita. Početkom 1943. g., sa 14 godina, odlazi u NOV. Bila je bolničarka u III. dalmatinskoj i IV. crnogorskoj brigadi, te u II. četi II. bataljona II. dalmatinske proleterske brigade.

Lalić Dragica, rođena 1925. g. u Imotskom. Od 1943. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula za vrijeme V. ofenzive 25. V. 1943. g. u borbi kod Zelengore.

Lovrin Jolanda, iz Malog Iža, k. Zadar. Od 26. VII. 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi i »udjeljuje u borbama IV., V., VI. i VII. ofenzive. Ima čin vodnika. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Lukin Bazilija, rođena 1918. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. 1944. g., u borbi na Lastvi u Crnoj Gori, bila je teško ranjena, te ostala slijepa. Ima čin potporučnika. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Lukin Janja, rođena 1924. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 1942. g. bila je borac u IV. bataljonu II. dalmatinske proleTERSke brigade. Poginula 14. V. 1943. g. u borbi na Drini.

Lukin Marija, rođena 1923. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 1942. g. bila je borac u II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi. U ožujku 1944. g., u borbi s četnicima kod Foče, bila je teško- ranjena. Četnici su je ubili prilikom napada na bolnicu.

Lukin Milka, rođena 14. IX. 1923. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. bataljonu II. dalmatinske proleTERSke brigade. Umr.la lipnja 1943. g. u V. ofenzivi na Sutjesci.

Lukin Nevenka, iz Malog Iža, k. Zadar. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi.

Marčetić Zorka, rođena 1926. g. u Zrmanji, k. Gračac. U NOV od 1942. g. Bila je borac u bataljonu »Branka Vladušića« i pomoćnik mitraljesca u II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi. Odlikovana Ordenom za hrabrost. Ima čin zastavnika.

Marelić Marija, iz Malog Iža, k. Zadar. 1942. g. sa svoja dva brata odlazi u NOV. Poginula u borbi za vrijeme V. ofenzive.

Marelić Milena, iz Malog Iža, k. Zadar. Bila je borac u II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi. Poginula.

Marić Danica, rođena 26. I. 1916. g. u Ivoševcima-Kistanje, k. Knin. U NOV od 27. VI. 1942. g. U Sjevero-dalmatiriskom odredu, a kasnije u II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi bila je vodna bolničarka, zatim komesar čete, šef 'šifratskog odsjeka brigade, sekretar u politodsjeku Komande pozadine III. JA, šef kancelarija mobilizacijskog odjeljenja II. JA. Ima čin kapetana I. klase. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda. Nosilac je (Spomenice 1941.

Marinović Ana, rođena 1921. g. u Bačini, k. Makarska. Od 18. X. 1942. g. bila je borac u II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi. Poginula u travnju 1943. g. u Crnoj Gori.

Markotić Ivka, iz Vrgorca, k. Metković. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi. Odlikovana Ordenom i Medaljom- za hrabrost i Ordenom zasluga iza narod III. reda.

Martić Anica, rođena 1909. g. u Kistanjima, k. Knin. Od 15. IX. 1942. g. bila je bolničarka u I. bataljonu II. dalmatinske proleTERSke brigade. Poginula 1943. g. u borbi protiv Nijemaca na Crnom Vrh u Bosni.

Martić Joka, iz Kistanja, k. Knin. U NOV od 1942. g. Bila je borac i bolničarka u Sjevero-đalmatinskom partizanskom odredu i II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi. Poginula 1943. g. u Istočnoj Bosni.

Martić Marta, iz Kistanja, k. Knin. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u Sjevero-đalmatinskom partizanskom odredu i II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi. Poginula 1943. g. kod Foče u Istočnoj Bosni.

Martić Milica, rođena 190-6. g. u Kistanjima, k. Knin. Od 1. VI. 1942. g. bila je bolničarka u I. bataljonu II. dalmatinske proleTERSke brigade. Poginula 13. VII. 1943. g.

Mezić Anka, iz Malog Iža, k. Zadar. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Mezić Jakoma, iz Malog Iža, k. Zadar. Bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi. Poginula u jurišu na ustaško uporište Kupres.

Mezić Janja, rođena 1922. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 1942. g. u NOV. Bila je bolničarka i referent saniteta čete u II. dalmatinskoj proleTERSkoj brigadi.

Mihanović-Šarić Fila, rođena 1923. g. u Žrnovnici, k. Split. Od 1942. g. u NOV. Bila je u Mosorskom odredu, zatim u V., III. i II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Teško je ranjena u borbama na Crnogorskom Grahovu. Ima čin poručnika. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Miloš Neda, rođena 1921. g. u Starigradu, k. Hvar. Od 1942. g. u NOV. U X. hercegovačkoj brigadi bila je omladinski rukovodilac i politički delegat voda, a u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi — sekretar omladine u I. bataljonu i brigadi 1944. g. demobilizirana je, te postaje član Okružnog komiteta SKOJ-a za Dalmaciju. Ima čin rezervnog kapetana. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Milosevic Karmela, rođena 23. X. 1919. g. u Zatonu, k. Šibenik. 1942. g. odlazi u NOV zajedno sa svojim drugom. Bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Smrtno je ranjena u borbi u Hercegnovom. Njezin drug poginuo je 27. XII. 1945. u borbi u Srbiji. Iza njih je ostalo maloljetno dijete.

Milošević-Prvinić Mila, rođena 5. X. 1925. g. u Sinju. 1942. g. odlazi u Mosorski **odred**. Nakon završenog bolničarskog kursa postaje bolničarka i kasnije referent saniteta u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Istakla se u borbama na Sutjesci, te je odlikovana Ordenom za hrabrost i unaprijeđena. Ima čin potporučnika.

Mitrović Slavica, iz Splita. Od **1942.** g. bila je referent saniteta u V. bataljonu **II.** dalmatinske proleterske brigade.

Munitić-Rojić Spasenija, rođena 1924. g. u Mokronogama, k. Drvar. U **NOV** od **1941.** g. Bila je borac u II. dalmatinskoj brigadi. 23. I. 1945. g. ranjena u borbi kod Širokog Brijega, te ostala težak invalid. Ima čin potporučnika.

Orović Beta, Panović Marija i Medanić Anka, iz Malog Iža, k. Zadar. Bile **su** bolničarke u jedinicama II. dalmatinske proleterske brigade.

Orović Mila, iz Malog Iža, k. Zadar, borac II. dalmatinske proleterske brigade, učestvovala je u borbama za Prozor i Jablanicu, te na Neretvi i Drini. Poginula za vrijeme V. ofenzive, u jurišu na Fazlagić kulu u Crnoj Gori.

Osenički Luca, iz Tribunja, k. Šibenik. Bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Ima čin kapetana. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost i Ordenom bratstva i jedinstva III. reda. Nosilac je Spomenice 1941.

Palaversa Marija, iz Žrnovnice, k. Split. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Pavković-Emer Mila, rođena 1921. g. u Segetu Gornjem, k. Split. Od 30. rujna **1942.** g. bila je bolničarka u III. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade.

P-erčić Anka, rođena 1924. g. u Gornjem Sitnu, k. Split. U NOV od 1942. g. Bila je borac u Mosorskom odredu, u III. dalmatinskoj proleterskoj brigadi i II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Umrla u Dubrovniku, koncem 1944. g.

Perčić Zorka, rođena 1924. g. u Žrnovnici, k. Split. U NOV od početka 1943. g. Bila je borac i bolničarka u III. dalmatinskoj brigadi i II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Pereža Marija, rođena 1926. g. u Marini, k. Split. U NOV od 1943. g. Bila je borac, vodna i četna bolničarka u Bračko-šoltanskom odredu, XIII. južno-dalmatinskoj brigadi i II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Periša Marija, iz Korčule. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Perkov Berta, iz Prvića, k. Šibenik. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u I. četi, a kasnije referent saniteta u III. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. U posljednjim borbama za oslobođenje zemlje izgubila je nogu. Invalid.

Petričić Anka, rođena **1922.** g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od **26.** VII. **1942.** g. bila je četna bolničarka u II. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. Ubijena od četnika **25.** VI. **1943.** g. u prihvatnoj bolnici.

Petričić Marija, Rokov Zorka, Dumić Ančica i Gverin Dina, iz Malog Iža, k. Zadar. Od 1942. g. bile su borci i bolničarke u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Petričić Nada, iz Malog Iža, k. Zadar, poginula na Sutjesci u V. ofenzivi 1943.

Petričić Tina, rođena 1911. g. u Malom Ižu, k. Zadar. 1942. g. odlazi u partizane sa 8-godišnjim djetetom. Radi kao medicinska sestra u sanitetu II. dalmatinske proleterske brigade, a zatim u Centralnoj bolnici. Poginula s djetetom 1943. g. na prijelazu preko Sutjeske.

Pijanović Milica, rođena 1910. g. u Podbačlju, k. Imotski. Od 20. II. 1943. g. bila je borac u pratećoj četi II. dalmatinske brigade. Poginula 8. III. 1945. g. u borbi kod Bara, Zelenogora.

Poljak Vjera, rođena 1924. g. u Solinu, k. Split. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac, četna bolničarka, a kasnije zamjenik politkomesara u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. U V. ofenzivi bila je ranjena. U rujnu 1944. g. u borbi s Nijemcima u Konavljama kraj Dubrovnika, naišla je na nagaznu minu, koja joj je raznijela noge. Tako ranjena, zarobljena je od Nijemaca i ubijena.

Vjera Poljak

Radonić Senka, iz Hvara. U NOV od 1942. g. Bila je borac u X. hercegovačkoj i II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. U borbi je teško ranjena. Ima čin rezervnog poručnika. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Raos Danica, iz Vrgorca, k. Metković. U NOV od 1942. g. Bila je borac, bolničarka i referent saniteta bataljona u X. hercegovačkoj i II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula 1943. g.

Raos Draga, rođena 18. V. 1926. g. u Vrgorcu, k. Metković. Od 1942. g. bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Smrtno je ranjena na položaju Ceovo u Crnoj Gori 4. III. 1944. g.

Ravkin Miljenka, iz Malog Iža, k. Zadar. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Iste godine, u borbi na Peuljama kod Tičeva, zarobljena je od četnika i obješena u Tičevu.

Samardžija Marta, iz Pađena, k. Knin. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u Kninskom odredu i III. dalmatinskoj brigadi, a poslije V. ofenzive u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi.

Sesartić Vinka, rođena 15. I. 1923. g. u Solinu, k. Split. U NOV od 1942. g. Bila je omladinski rukovodilac u Odredu i bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Ima čin zastavnika. Nosilac je Spomenice 1941.

Sumić Ivanka, iz kotara Makarske. Od 1942. g. bila je borac i omladinski rukovodilac u III. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade.

Šarić Marija, rođena 1927. g. u Šibeniku. Od 1942. bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Nestala u borbama u Bosni, koncem 1944. g.

Šegić Marija, rođena 1925. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 26. VII. 1942. g. bila je borac u V. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. Na Kalinoviku, gdje se 25. III. 1942. g. vodila borba s četnicima, zamijenila je poginulog puškomitraljesca i nastavila borbu, sve dok nije i sama pala smrtno pogodoena.

Šolaja Radojka, rođena 1925. g. u Ivoševcima, k. Knin. U NOV od lipnja 1942. g. Bila je bolničarka u bolnici Sjevero- dalmatinskog partizanskog odreda, referent saniteta III. bataljona, sekretar SKOJ-a čete u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi, i, poslije V. ofenzive, sekretar SKOJ-a brigade i pomoćnik komesara II. čete II. bataljona.

Špika Zorka, rođena 1924. g. u Segetu Donjem, k. Split. Od kolovoza 1942. g. u NOV. Bila je bolničarka i referent saniteta bataljona u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Ima čin poručnika. Odlikovana Ordenom¹ za hrabrost, Ordenom zasluga za narod I. i II. reda.

Šubić Jakomina, iz Postrane, k. Split. Od 1942. g. u NOV. Bila je borac i bolničarka u Mosorskom odredu, te II., III. i V. dalmatinskoj brigadi. Ima čin kapetana.

Tomaš Jela, rođena 1925. g. u Gornjem Segetu, k. Split. U NOV od 10. X. 1942. g. Bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Nestala za vrijeme V. ofenzive u Sanda'ku u Bosni, u svibnju 1945. g.

Tomašić-Đujić Zlata, iz Krila, k. Split. U NOV od 1942. g. Bila je borac u Odredu, bolničarka u III. dalmatinskoj brigadi, a kasnije u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Traživuk Ruža, iz Ivoševaca, k. Knin. Od sredine 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula 1943. g. ut V. ofenzivi na Pivi.

Uvodić Zorka, rođena 1923. g. u Klisu, k. Split. Od srpnja 1942. g. bila je borac u I. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 1944. g. u borbi kod Crnogorskog Grahova.

Videka Luca, iz Sinja. Od 1942. g. bila je bolničarka i referent saniteta u bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade.

Vlajčić Marija, rođena 1919. g. u Imotskom. Od veljače 1943. g. bila je borac u IV. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. U svibnju 1944. g. umrla.

Vrtlar Ivanka, rođena 15. svibnja 1927. g. u Kaštelima, k. Split. U NOV od listopada 1942. g. Bila je bolničarka u Mosečkom odredu i I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi i referent saniteta u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Vukman Ruža, rođena 1923. g. u Šibeniku. Bila je kurir MK KPH Šibenik i izvršila bezbroj teških i povjerljivih zadataka. U travnju 1942. g. odlazi u II. dalmatinsku brigadu. Iste godine, u borbi s Talijanima, blizu sela Ivoševaca, bila je ranjena i da ne padne u ruke neprijatelju, sama se ubila.

Zaninović Frana, iz Šibenika. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Zuanić-Backović Marija, rođena 14. I. 1927. g. u Komiži, k, Vis. U svibnju 1942. g. odlazi u partizane. Bila je borac u Rogozničkoj četi, Srednje-đalmatinskom odredu i II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Kasnije radi u vojnom sanitetu. Ima čin oficira. Nosilac više odlikovanja.

Zuanić Marija, iz Visa. Od 1942. g. bila je referent saniteta bataljona u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Žderić Ana, rođena 1919. g. u Bristu, k. Makarska. Od 17. I. 1943. g. bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi. Poginula 11. VII. 1944. g. na položaju Berane u Crnoj Gori.

Žuljan Anda, iz Šibenika. Od 1942. g. bila je referent saniteta u IV. bataljonu II. dalmatinske proleterske brigade. Poginula 1943. g. u V. ofenzivi.

Proslava 1. maja 1'944. g. na Visu

IX. DIVIZIJA

Dokument 369

IZVJEŠTAJ ŠTABA IX. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE OD 27. X. 1944.
O ŽENAMA BORCIMA

STAB
IX. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

Dne 27. X. 1944.

U jedinicama ove divizije, od njenog- formiranja pa do danas, na raznim dužnostima i kao borci učestvovalo je 315 žena. Od ukupnog broja poginulo je svega 18 žena, a danas ih se nalazi u jedinicama ove divizije svega 242. 55 drugarica je prekomandovano iz ove divizije u razne naše vojno-civilne ustanove, a poneke i u druge jedinice našeg Korpusa.

Razvoj žena u našoj diviziji iskazan u brojkama je slijedeći :

1. politkomesara	3	10. higijeničarki	1
2. pomoć, politkomesara	4	11. ref. saniteta bat.	6
3. polit, delegata	9	12. bolničarki	171
4. šifrantica	9	13. boraca	12
5. ref. saniteta brig.	1	14. diletanata	5
6. zam. saniteta brig.	1	15. kuharica	13
7. rukovodioci SKOJ-a	2	16. daktilografkinja	1
8. apotekarica	2		
9. radiotelegrafista	2		
		Ukupno žena	242

Od ukupnog broja žena, 'koje se nalaze u našoj diviziji ima svega 12 boraca. Njihove funkcije su raznovrsne, kako smo to iskazali. Žena sa činovima imamo u diviziji slijedećih:

1. zastavnika	7	3. vodnika	15
2. st. vodnika	9	4. ml. vodnika	11
			Ukupno 42

Od ukupnog broja žena naše divizije predloženo je za odlikovanje svega 7 drugarica, i to sve za »Orden medalje za hrabrost«. Predložene su slijedeće drugarice:

1. Vukojević Ivka

2. Vukojević Slavka

3. Gigić Marija

4. Toljaga Kosovka
5. Viculin Mandina

6. Sardeiić Marija

7. Poljičan Jozica

Od formiranja ove divizije do danas poginulo je 18 drugarica. Navodimo njihova imena i akcije u kojima su učestvovala i poginule.

1. **Haiša Hamziša**, rođena 1. III. 1926. g. u Jakiru kod Glamoča, po zanimanju je domaćica, muslimanka. U NOV došla 9. VIII. 1942. g. Imala je čin vodnika. Isticala se u svim borbama u kojima je uvijek učestvovala ili kao borac ili kao bolničarka. Za vrijeme VII. ofenzive ističe se previjajući ranjene drugove u najžešćim borbama na položaju, u neposrednoj blizini neprijatelja. Tada i pogiba, previjajući i izvlačeći ranjene drugove da ne bi pali neprijatelju u ruke, koji je u neposrednoj blizini.

2. **Vukasović Milica**, rođena 29. IX. 1924. g. iz Dugopolja, k. Klis. Stupila u NOV 15. II. 1943. g. Imala je čin vodnika. Istakla se u prvim borbama, naročito za vrijeme VII. ofenzive na Jadovniku. Sa drugovima se bori protiv neprijatelja koji je bio opkolio naše snage, previja ih i izvlači sa položaja. Boreći se i vršeći ujedno svoju dužnost bolničarke, pogiba u borbama na Jadovniku. Umire sa riječima upućenim drugovima: »Ništa to ne smeta, vi ćete me osvetiti, naprijed!«

3. **Pletikosić Milica**, bila je u radnom vođu I. bataljona, ista nije u borbama učestvovala, poginula je u Suici od avijonskog bombardovanja.

4. **Krivo Milica**, poginula u borbi na Kapeli kod Posušja.

5. **Bojanić Zlata**, poginula kod Posušja.

6. **Dragičević Tonka**, poginula u borbi na Duvnu 1943. g.

7. **Jovanović Nevenka**, politdelegat III. bataljona, koja se u prvim borbama, koje je vodila brigada na Ljubi, Prološću i Tijarici, odlikovala "borbenošću i hrabrošću, te služila kao primjer svim borcima. U jednoj borbi protiv Nijemaca i ustaša na Tijarici junački je poginula.

8. **Župić Ivka**, bolničarka I. bataljona, svojom odvažnošću i hrabrošću nimalo nije zaostajala za ostalim borcima. Učestvovala je u svimi borbama koje je vodila njena brigada u VII. ofenzivi. Za vrijeme borba u Cetinskoj dolini, prilikom juriša na crkvu u Kijevu, poginula.

9. **Uvodić Marija**, bolničarka I. bataljona učestvovala je u borbama prilikom prvog napada njene brigade na Livno i u borbama kod Peulja u VI. ofenzivi. U jednom iznenadnom neprijateljskom napadu, dok je bataljon logorovao u selu Čaići, poginula je boreći se kao najbolji borac.

10. **Milanović Anka**, bolničarka I. bataljona, učestvovala je u borbama koje je vodila njena brigada u VI. i VII. ofenzivi. Za vrijeme borbe u: Cetinskoj dolini na crkvu u Kijevu, poginula je previjajući ranjene drugove.

11. **Jurić Vesela**, poginula je u borbi s Nijemcima i četnicima kod Pirovca 23. I. 1944. g.

12. **Prižmić Marija**, poginula u borbi s Nijemcima i četnicima kod Gračaca 4. II. 1944. g.

13. **Padovan Marija**, poginula u borbi s Nijemcima i četnicima kod Gračaca 4. II. 1944. g.

14. **Dumić Vesela**, poginula u borbi s Nijemcima i četnicima na Paripovcu 4. II. 1944. g.

15. Pecotić **Marinka** — smrznula se na putu kod Gračaca.

16. **Lozovina Ivanka**, poginula u borbi s Nijemcima kod Preodca 2. VI. 1944.

17. Curać Anka, umrla od pjegavog tifusa.

18. Dumanić **Nedjeljka**, umrla od tuberkuloze u bolnici u Preodcu 11. IX. 1944. g.

Kao primjer hrabrosti, odvažnosti, upornosti, izdržljivosti i ljubavi prema borcima mogu se istaći slijedeće drugarice borci-bolničarke ove divizije, i to:

1. **Marmun Maša**, rođena 15. III. 1922. g. u selu Obrovcu, općine Sinj, domaćica. Potiče od seljačkih roditelja. Stupila u NOV 8. II. 1943. **g.** Ima čin vodnika, mitraljezac. Učestvovala je u borbama VI. i VII. ofenzive i u istim se istakla hrabrošću i borbenošću.

2. **Vukojević Ivka**, rođena 6. XI. 1921. g. u selu Klijenak, općina Vrgorac, domaćica, kći seljačkih roditelja. Stupila u NOV 19. X. 1942. g. Ima čin zastavnika. Sada je na dužnosti referenta saniteta bataljona. Učestvovala je u IV., V., VI. i VII. neprijateljskoj ofenzivi, u kojima se istakla kao bolničarka svojom hrabrošću izvlačeći ranjene drugove pod kišom neprijateljskih taneta, te time ostavlja divljenje kod drugova boraca i rukovodioca, koji i dandanas o tome pričaju.

3. **Vitasović Draga**, rođena 24. VI. 1926. g. u Drveniku, k. Makarska. Kći seljačkih roditelja, domaćica. Stupila u NOV 6. II. 1943. **g.** Sada se nalazi na dužnosti referenta saniteta bataljona. Ista je učestvovala u IV., V., VI. i VII. ofenzivi, u kojima se ističe kao bolničarka; u I. Dalmatinskoj proleterskoj brigadi, u kojoj se ističe svojom hrabrošću na Zelen Gori, kod prelaza na Sutjesci i t. d., izvlačeći ranjene drugove iz najvećih bitaka i skupa sa njima jurišajući.

4. **Kalauz Perina**, rođena 20. XI. 1924. g. u selu Lozovac, k. Šibenik, kći seljačkih roditelja. U NOV stupila 7. X. 1942. g. Ima čin zastavnika. Istakla se u borbama 1942. g. i u proljeće 1943. g. u borbama oko Knina i Bos. Grahova, kada biva tri puta ranjena. U svim borbama učestvuje i ističe se hrabrošću pri izvlačenju ranjenih drugova sa položaja. U borbi na Gračacu 1944. g., iako joj je naređeno da kao referent saniteta bataljona ostane pozadi, ona bježi na položaj, uzima pušku, juriša skupa sa drugovima na bunkere, gdje biva ranjena.

5. **Durbaba Ljubica**, rođena 11. X. 1921. g. u Topolju kod Knina. Od činovničke obitelji. Stupila u NOV 14. VI. 1942. g. Sada se nalazi na dužnosti pomoćnika politkomesara čete. Učestvovala je u borbama IV., V., VI. i VII. ofenzive, gdje se ističe svojim radom i samoprijegorom, dajući svijetli primjer svim drugovima i drugaricama.

6. **Đakić Duka**, rođena 17. I. 1927. g. u Glamoču, domaćica, po narodnosti Srпкиnja. U NOV stupila 18. II. 1942. g. Ima čin vodnika. Učestvovala kao bolničarka i borac 3 puta u borbama u kojima se ističe naročitom hrabrošću i to na: Nikšiću, Romaniji i Gračacu.

7. **Vukojević Slavka**, rođena 7. X. 1923. g., Klijenak, k. Vrgorac, kći seljačkih roditelja, domaćica. Ima čin vodnika. Stupila u NOV 19. X. 1942. g. Učestvovala kao borac u IV., V., VI. i VII. ofenzivi. Sada se nalazi kao šifrantica pri štabu brigade. Kao borac isticala se na Prozoru kod prelaza Drine i Sutjeske, nikada ne zaostajući za svojom jedinicom.

8. **Mezić Mila**, rođena 30. X. 1918. g. u Malom Ižu, k. Preko. Domaćica, kći seljačkih roditelja. Stupila u NOV 26. VII. 1942. g. Sada se nalazi na dužnosti politdelegata u minerskom vodu. Učestvovala je u IV., V., VI. i VII. ofenzivi u svim većim borbama. Tada se nalazila kao politdelegat u VIII. Krajiškoj brigadi i ističe se hrabrošću.

9. **Viculin Mandina**, rođena 1930. g. u Kaštelima, po zanimanju domaćica. Ova drugarica je za svoju hrabrost i odvažnost i ljubav prema drugovima dva puta pohvaljena od štaba brigade i jedamput od štaba divizije. Jednom prilikom, za vrijeme borbe s Nijemcima i četnicima u VII. ofenzivi, previjajući ranjena druga, bila je i sama ranjena. Ona i dalje nastavlja sa previjanjem druga, iako joj je komandant bataljona govorio da se povuče i da ide u ambulantu. Nakon što ga je previla ulažući i zadnje svoje snage, uspila je da ga izvuče iz borbe.

10. **Prdić Ivka**, rođena 1925. g. u Lečevici. Stupila u NOV 7. VI. 1943. g., domaćica. Istakla se u više borba, a naročito u borbama u Cetinskoj dolini, gdje je u jednoj teškoj situaciji, kada je neprijatelj nadirao sa dvije strane, bez ikakvog oklijevanja stupila u pomoć ranjenom drugu pod jakom neprijateljskom vatrom, previla ga i sa ranjenikom se posljednja povukla. Ona je također pohvaljena od ovoga štaba.

11. **Cikatić Neda**, rođena 1927. g., u Solinu. Stupila u NOV 15. IX. 1942. g. Po zanimanju domaćica. Imenovana se također istakla u mnogim borbama i bila pohvaljena od štaba brigade. Prilikom borbi u Cetinskoj dolini, na brisanom terenu, ispred crkve na Kijevu, pod jakom neprijateljskom vatrom izvukla je ranjenog druga koji je bio ostao sam, i ovom prilikom izvukla dvije puške koje su bile ostale ranjenicima.

12. **Nadilo Franica**, rođena 30. IX. 1926. g. u Blatu na Korčuli. Stupila u NOV 8. IX. 1943. g. Istakla se u borbi s Nijemcima i četnicima na Smrekovači, te u borbi sa Nijemcima i ustašama kod Livna. Radi toga je pohvaljena od štaba bataljona.

13. **Bareta Neda**, rođena 7. V. 1924. g. u Trogiru. U NOV stupila 10. IX. 1943. g.

Istakla se u borbi sa Nijemcima i ustašama kod Livna. Radi toga pohvaljena od štaba bataljona.

14. Serie Blaženka, rođena 12. XII. 1925. u Tralokvama, k. Trogir. Stupila u NOV 7. II. 1944. g. Istakla se u borbi kod Livna svojom požrtvovnošću kao bolničarka, te je radi toga pohvaljena od štaba bataljona.

15. **Sardelić Marija**, rođena 25. X. 1926. u Blatu na Korčuli. Stupila u NOV 5. III. 1943. g. Istakla se u borbi više Peulja s Nijemcima u VII. neprijateljskoj ofenzivi, izvlačeći iz jake vatre ranjene i mrtve drugove. Radi toga je pohvaljena od štaba brigade.

16. **Dešković Katica**, rođena 3. VIII. 1921. g. u .Selcima, k. Supetar. Stupila u NOV 15. II. 1943. g. Istakla se previjajući i spašavajući ranjene drugove pod najtežim uslovima u borbama s Nijemcima u VII. neprijateljskoj ofenzivi na sektoru Tičevo-Preodac-Peulje. Radi toga pohvaljena od štaba bataljona.

17. **Frljan Antica**, rođena 26. VII. 1928. g. u Kuni, k. Dubrovnik. Stupila u NOV 9. IX. 1943. g. Istakla se previjajući i spašavajući ranjene drugove pod najtežim uslovima u borbama s Nijemcima u VII. neprijateljskoj ofenzivi na sektoru Tičevo-Preodac-Peulje. Radi toga pohvaljena od štaba bataljona.

19. **Poljičanin Jozica**, rođena 24. IX. 1924. g. u Segetu kod Trogira, domaćica. Od kapitulacije Jugoslavije započela je radom za NOP. Augusta 1942. g. stupila u NOV i to u III. bataljon I. Dalmatinske proleterske brigade. U NOV je završila bolničarski kurs i kao bolničarka prošla sa I. Dalmatinskom brigadom, IV. i V. neprijateljsku ofenzivu. U jedinici je bila poštovana od svojih drugova boraca zbog savjesnog vršenja svojih dužnosti. Kad je jednom prilikom bila pozvana na dužnost u štab brigade, uporno je tražila da se vrati u bataljon kao borac. Kratko vrijeme iza toga bila je vraćena u bataljon kao borac i bolničarka.

U jednoj borbi na Kočinom Brdu, u jeseni 1943. g. kad se je branio Split, izvlačila je ranjenike. Neprijatelj je napadao sa jakim snagama i uspio bataljon izbaciti sa položaja. U četi je ostalo svega 14 boraca

koji su držali odstupnicu bataljona, koji se je povlačio. Od komesara bataljona Jozica je tražila nekoliko boraca za izvlačenje teško ranjenog druga. Njenom¹ traženju se nije moglo udovoljiti, jer je svaki borac bio dragocjen u četi koja je držala odstupnicu bataljonu. Jozica nije ostavila ranjenog drugu, već ga je prebacila sebi preko leđa i izvukla do brigadnog previjališta. Nije to jedini slučaj u vršenju bolničarskih dužnosti Jozice Poljičanin; takvih slučajeva bilo je mnogo. Vršeci svoju dužnost, nekoliko dana kasnije, Jozica je bila po treći put ranjena. Prije toga bila je ranjena dva puta i to u akciji na Blatu (Cetini 1942. g.) i u V. ofenzivi između Pive i Sutjeske. Po ozdravljenju bila je raspoređena u Šibensko-trogirski odred. Njezina davna želja da bude puško-mitraljezac ostvarila se. Postala je puško-mitraljezac. U proljeće 1944. g. prebačena je iz Šibensko-trogirskog odreda u IX. diviziju, gdje je kratko vrijeme bila u II. bataljonu III. Južnodalm. brigade kao puško-mitraljezac. Svojim puško-mitraljezom istrebljivala je Jozica švapske gadove i domaće izdajnike, osvećujući živote palih drugova. Teški uslovi života ostavili su traga na fizičke sposobnosti drifgarice Jozice. Inače je duhovno znatno uznapredovala. U vojsci je naučila čitati i pisati, i to je mnogo raduje. Pred izvjesno vrijeme povučena je u izviđačku četu pri štabu IX. divizije, gdje joj je pružena bolja mogućnost odmora. I pored toga ona ponekad ide u patrolu sa drugovima, noseći puško-mitraljez, i ako to od nje niko ne traži. Drugovi iz čete odnose se prema njoj sa poštovanjem, kao prema ženi borcu koja je svoje pravo na ravnopravnost sticala boreći se po dalmatinskim crnogorskim, bosanskim, hercegovačkim i ličkim planinama.

Ni jedna od ovih drugarica koje su se herojski držale u borbi ne posjeduje nikakove fotografije, koja bi ilustrirala pojedine momente borbe u kojima su i same učestvo-vale.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar pukovnik:

Andro Kovačević

IV. SPLITSKA UDARNA BRIGADA — S PJESMOM SE BORI, S PJESMOM UMIRE*

To bijaše u padu Italije. Moja četa se nalazila u Trilju. Dobili smo zadatak da krenemo prema Cisti i Lovreću sa ciljem da rušimo komunikacije i ometamo Švabe¹ u njihovom nadiranju prema Splitu.

Krenuli smo, prošli smo Lovreć, i jednog jutra Švabe nas otsjeku od odreda. Povežem-o se isa Imotskim bataljonom i dobijemo zadatak da zauzmemo položaj između Zadvarja i Zagvozda, saznajući da su Nijemci odbijeni od Zadvarja i da se vraćaju natrag u Imotski. Dužnost nam je da ih ošinemo pri prolazu.

Podigli smo barikade i zauzeli položaje. Oko 5 sati začu se od Zadvarja zuka motora. Spremamo se za bitku. Svi borci su na svojim mjestima. Zuka motora postaje sve bliža i jasnija. U magli od prašine već se vide prvi tenkovi, kamioni i motorbicikli. Ima ih mnogo. Brojima 10 ... 20 ... 30 ... 50 ... 80 ... Već je prvi tenk kod prve barikade. Uudara u nju svom snagom, ali je ne ruši. Tako ponovi dva, tri puta, ali bez uspjeha. U nama se krv ledi i svaki se za sebe pita, hoće li je probiti? Švabe izlaze da ruše barikade. Mi ih ospemo vatrom. Oni, koje¹ ne dohvati naše zrno iz puške ili mitraljeza, skaču brzo natrag u tenkove, a poneki zauzeše zaklon po rubu ceste. Na naše položaje osuše paklenu vatru. Tuku šarci, bacači i protukolci. Oko nas fijuču metci, geleri i komadi kamena. Borba se nastavlja.

Desno od mene je drugarica Ljubica Kokić, borac naše čete. Gledam je. Nemilosrdno tuče po Švabama. Ne prođe dugo, zove me. Pomislih, ranjena je i treba joj pomoć. Ali ne. Zove me da mi kaže, kako je oborila jednog Švabu. »Gledaj ga kako se valja ...« I zaista, jedna švapska tjelesina valja se u

prašini pored ceste na jednoj njivi. Drugi mu prilazi da mu da pomoć ..

Pazi! Sad će i onaj ... Naslonila je svoje nježno i mlado lice na kundak puške. Nišani ... Pogodak je siguran. Još se jedan švapski gad prevrće u prašini...

Ona je sva sretna, i u tom zanosu počinje pjesmu: »Mi ne damo zemlje naše, da ih gaze fašisti...« Meni također dođe nešto milo, i ja joj počeh pomagati. Ostali borci prihvate i tako- za čas, na cijelom položaju orila se pjesma kao iz jednog grla: »Mi ne damo zemlju našu...« Stvar malo čudna. Izmiješala se pjesma osvetnika sa praskom granata i lajanjem šaraca.

Noć se približava. Švabe su nadmoćnije i povukli su se već pod naše položaje. Borba postaje sve jača i žešća. Mi se uporno držimo. Dalje se ne može. Švapski psi jurišaju na naše položaje. Dam znak za povlačenje. Borci se povlače. Ja i Ljubica, sa još dvatри druga, držimo otstupnicu. Vrijeme je da i mi napustimo položaj. Dam im znak da se povlače. Najednom začuh samo »ah«. Okrenem se i ugledam Lubicu, kako joj niz oznojeno i garavo lice od baruta i prašine, cure mlazovi krvi...

Sunce zalazi, koje će se i sutra ponovno roditi, a zajedno sa zapadanjem sunca, još sa pjesmom na usnama, gasi se i jedan- mladi život ali koji se više ne će povratiti.

Eto, tako naša omladina s pjesmom se bori, s pjesmom gine i stvara slobodu svome narodu.

Šaćir Koso, poručnik
IX. divizija, IV. split, "brig.

¹ 'Ova ortica napisana u toku rata, nalazi se u arhivi Glavnog odbora AF2. Nije poznato da li je već bila objavljena.

MEĐU ŽENAMA BORCIMA IX. DIVIZIJE BILE SU I OVE DRUGARICE:

Andromak Anka, rođena 1921. g. u Kaštel Lukšiću, k. Split. Od 10. IX. 1943. bila je bolničarka u III. bataljonu IV. splitske brigade. Poginula 31. I. 1945. g. **na** položaju Teskovac-Vrgorac.

Andelić Boška, rođena 14. VIII. 1919;. g. u Vinišću, k. Split. Od 3. II. 1943. g. bila je bolničarka u III. dalmatinskoj udarnoj brigadi IX. divizije. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Baće-Dujmić Ljubica, rođena 27. IX. 1917. g. **u** Blatu na Cetini, k. Split. U NOV od lipnja 1942. g. Bila je borac u II. dalmatinskoj proleterskoj brigadi i komesar kirurške bolnice VIII. korpusa. Ima čin potporučnika. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom za hrabrost. Nosilac je Spomenice 1941.

Bagat Jelica, iz Splita. U NOV od srpnja 1943. g. U V. ofenzivi bila je kao tifusni bolesnik zarobljena od Nijemaca. Nakon nekoliko mjeseci bila je oslobođena, te ponovo odlazi u partizane. Nosilac je Spomenice 1941.

Barbarić Milka, rođena 1922. g. u Žrnovnici, k. Split. Od 8. I. 1943. g. bila je borac u III. dalmatinskoj brigadi. Poginula u V. ofenzivi u Crnoj Gori.

Bebić Anda, rođena 16. VIII. 1923. g. u Desnama, k. Metković. Od 13. I. 1943. bila je borac u II. četi III. bataljona IV. dalmatinske brigade. U travnju 1943. g. u toku V. ofenzive, zarobljena i strijeljana od četnika u Pribilovcima.

Bebić Neda, rođena 1926. g. u Desnama, k. Metković. Od veljače 1944. g. bila je borac u IV. splitskoj brigadi IX. divizije. Poginula u borbi između Čitluka i ičapljine u veljači 1945. g.

Bedalov Slavka, rođena 1926. g. u Bilicama, k. Šibenik. Od srpnja 1942. g. bila je bolničarka u II. bataljonu IV. dalmatinske brigade. Ranjena u travnju 1944. g. na položaju u Crnoj Gori.

Bijuk Anka, rođena 1922. g. u Ogorju Donjem, k. Sinj. U NOV od rujna 1943. g. **Bila** je stariji vodnik i zamjenik referenta saniteta u I. bataljonu III. dalmatinske brigade IX. divizije. Poginula u veljači 1945. g. u borbi protiv Nijemaca u Knežpolju, kod Širokog Brijega.

Bubić Jela, rođena 1926. g. u Solinu, k. Split. Od 10. IX. 1943. bila je borac u II. četi II. bataljona IV. splitske brigade IX. divizije. Poginula 1943. g. kod Livna.

Bubić-Staničić Ljubica, rođena 1923. g. u Klisu. Od 1943. g. u NOV. U IV. bataljonu IV. splitske brigade, I. bat. III. brigade i artiljerijskoj brigadi, bila je četna bolničarka, referent saniteta bataljona, zamjenik referenta saniteta. Ima čin vodnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Buljan Andelka, iz Sinja. 1942. g. nakon što je iz zatvora zamijenjena¹ za zarobljene talijanske vojnike, bila **je** borac u IX. diviziji. Poginula 1943. g. za vrijeme V. ofenzive.

Caktaš-Prpa Vesela, rođena 7. XII. 1921. g. u Splitu. Od 28. III. 1943. g. u NOV. Bila je borac u Splitskom odred i IV. brigadi IX. divizije, te bolničarka u bolnici VIII. korpusa. Ima čin mlađeg vodnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod.

Cukrov Anka, rođena 1924. g. u Prvić Šepurini, k. Šibenik. Od listopada 1943. g. borac je u II. četi II. bataljona V. brigade IX. divizije. Bila je zarobljena od Nijemaca i odvedena u logor u Njemačku.

¹ U toku NarO'dno-oslo'bodilaSke borbe, NOP je u više navrata vršio zamjene zarobljenika, tako da su partizani i antifašisti, zatvoreni i zarobljeni u ustaško-njemačkim logorima i zatvorima, bili zamjenjivani za neprijateljske vojnike zarobljene od NOV.

Čolović-Smiljanić Desanka, rođena 1923. g. u Tepljuhu, k. Drniš. 14. XII. 1942. g. odlazi kao borac u odred »Steve Opačića«. Ranjena u borbama kod Knina, 1943. g. na Kupresu i u V. ofenzivi na Sutjesci. Nakon ozdravljenja prelazi u borbama Srbiju, i u Bosni se priključuje XXI. udarnoj brigadi XXXVIII. divizije III. korpusa. Ima čin kapetana.

Čulić-Parunov Cvita, rođena 25. III. 1925. g. u Brštanovu, k. Split. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Mosorskom odredu i bolničarka u jedinici IX. divizije.

Dominiković Danica, rođena 10. VIII. 1922. g. u Momićima, k. Metković. Od 1. I. 1943. g. bila je borac u II. četi III. bataljona IV. dalmatinske brigade IX. divizije. Poginula 19. IV. 1943. g. u borbi kod Nevesinja.

Durbaba Anđelka, iz Kninskog polja. Od 1942. g. bila je borac u IV. bataljonu III. dalmatinske brigade.

Đapić-Kranjac Milica, rođena 1926. g. u Rumini, k. Sinj. Od 1942. g. bila je borac u jedinici IX. divizije. Nestala u Crnoj Gori 1943. g.

Ferlan-Puljas Antica, rođena 26. VII. 1928. g. u Kuni na Pelješcu. Od rujna 1943. g. bila je bolničarka u jedinici IX. divizije i omladinski rukovodilac u bataljonu. Više puta pohvaljivana. Odlikovana Ordenom za hrabrost. Ima čin vodnika.

Galić-Andelovski Šima, rođena 1923. g. u Hrvačima, k. Sinj. Od kolovoza 1943. g. bila je borac u IX. diviziji. Umrla 1951. g.

Gašpić Marija, rođena 25. IX. 1919. g. u Solinu, k. Split. Do odlaska u NOV aktivno radi na terenu. Poslije kapitulacije Italije stupa u II. bataljon IV. brigade IX. divizije, gdje je bila borac i omladinski rukovodilac. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Gizdić Marija, rođena 1925. g. u Mravincima, k. Split. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. dalmatinskoj letećoj četi i bolničarka u Centralnoj bolnici IX. divizije. U borbi zarobljena, u srpnju 1943. g. i bila po raznim logorima. Oslobođena u svibnju 1945. g.

Glučina Neda, rođena 26. V. 1919. g., u Drašnici, k. Makarska. Od 29. IX. 1942. g. bila je borac u Biokovskom odredu i kasnije u IV. dalmatinskoj brigadi. Za vrijeme V. neprijateljske ofenzive, 1943. g., poginula u Crnoj Gori.

Gojak Desanka, rođena 1925. g. u Velikom Brdu, k. Makarska. Od 1943. g. bila je borac u IV. dalmatinskoj brigadi. Iznemogla od tifusa nestala u pokretu u Zelengori u lipnju 1943. g.

Gudelj Tera, rođena 1927. g. u Poljicima, k. Imotski. Od 1943. g. bila je borac u IX. diviziji.

Gudelj-Zec Neda, rođena 10. X. 1926. g. u Krstaticama, k. Imotski. U NOV od 1942. g. Bila je u Biokovskom odredu, dalmatinskoj brigadi, te u I. proleterskoj srpskoj brigadi. Kod Durmitora ranjena. Unaprijeđena u čin starijeg vodnika. Završila je sanitetski kurs i bila bolničarka, a kasnije zamjenik referenta bataljona. Odlikovana Medaljom zasluga za narod.

Ilijić Marija, rođena 1927. g. u Sutivanu, k. Brač. Od rujna 1943. g. bila je borac u IV. splitskoj brigadi. Poginula 5. listopada 1943. g. u borbi s Nijemcima kod Lovreča.

Jek Mara, rođena 1924. g. u Muću Donjem, k. Sinj. Od rujna 1942. g. bila je borac u jedinici IX. divizije. Nestala u borbi protiv Nijemaca kod Ružića u veljači 1943. g.

Kalebić Marica, rođena 1922. g. u Jesenicama, k. Split. Odlazi 12. II. 1943. u III. brigadu IX. divizije. Za vrijeme V. ofenzive u Crnoj Gori umrla.

Karara-Jelić Karmela, iz Šibenika, bila je borac od 1942. g. Sa III. dalmatinskom brigadom prošla je IV. i V. ofenzivu.

Katić Alemka, rođena 1923. g. u Splitu. U travnju 1942. g. bila je uhapšena od Talijana radi aktivnog rada u NOP. Po izlasku iz zatvora, 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Cetinskom odredu i III. dalmatinskoj brigadi. U borbama ranjena.

Krstulović Lucija, rođena 6. IX. 1909. g. u Gatu, k. Split. U partizanima od 7. VII. 1942. g. Sa štabom IX. divizije učestvovala kao ekonom i kuharica u IV. i V. ofenzivi. Nosilac je Spomenice 1941.

Krstulović Miljenka, rođena 1918. g. u Splitu. Od 1943. g. bila je borac u III. bataljonu IV. brigade IX. divizije. U borbama je dva puta ranjena.

Krstulović Vinka, rođena 16. XII. 1920. g. u Splitu. U ožujku 1942. g. uhapšena od Talijana i odvedena na izdržavanje kazne u Veneciju. Po kapitulaciji Italije odlazi 7. I. 1944. g. u Istarski odred, a zatim prelazi u II. četu III. bataljona IV. brigade IX. divizije, gdje je bila omladinski rukovodilac i član brigadnog komiteta. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Medaljom zasluga za narod i Spomenicom 10-god. JNA. Ima čin potporučnika.

Marković Ljubica. U siječnju 1943. g. odlazi u partizane. Neko vrijeme radi na terenu, a zatim kao bolničarka u IV. splitskoj brigadi i u kirurškoj ekipi IX. divizije. Odlikovana Medaljom za hrabrost i dva puta pohvaljena.

Martineli Jelena, rođena u Gornjem Dolcu, k. Split. Od 29. VIII. 1943. g. bila je borac III. bataljona III. brigade IX. divizije. Ranjena 12. VII. 1944. g. u borbi kod Gračaca.

Martinović Olga, rođena 1921. g. u Jesenicama, k. Split. Od veljače 1942. g. bila je borac u II. četi III. bataljona III. brigade IX. divizije. U ožujku 1943. g. umrla.

Mileta-Katić Vica, rođena 21. I. 1924. g. u Solinu, k. Split. Od 11. IX. 1943. g. bila je bolničarka u III. četi I. bataljona IV. brigade IX. divizije. Po završetku srednjeg sanitetskog kursa vrši dužnost referenta saniteta bataljona. 27. I. 1945. g. zarobljena od ustaša i odvedena u logor, odakle je oslobođena 9. IV. 1945. g.

Milković-Benzon Sonja, rođena 4. IX. 1927. g. u Vranjicu, k. Split. Od 11. IX. 1943. g. bila je bolničarka u IV. splitskoj udarnoj brigadi IX. divizije i šifrant pri Štabu iste brigade. Ima čin starijeg vodnika. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Medaljom za hrabrost.

Miodragović Neda, iz Žagrovice, k. Knin. Od 1942. g. bila je borac III. dalmatinske brigade. Poginula 1943. g. kod Nevesinja.

Miodragović Petrica, iz Žagrovice, k. Knin. Od 1942. g. bila je borac u III. dalmatinskoj brigadi. Učestvovala je u borbama za vrijeme IV. i V. ofenzive.

Mirković Nevenka, rođena 3. ožujka 1925. g. u Dugomratu, k. Split. Od 19. II. 1943. g. bila je borac u III. dalmatinskoj brigadi IX. divizije. Nestala u V. ofenzivi, u veljači 1943. g.

Mlačić Dara, rođena 1921. g. u Vinišću, k. Split. Od 1943. g. bila je borac u III. dalmatinskoj brigadi. Poginula sredinom 1943. g. na Zele-ngori.

Monti dr. Antonjeta, iz Kistanja, k. Knin. Održava početkom 1942. g. sanitetski kurs prve pomoći u svom stanu u Kistanjima s omladinkama i ženama iz okolnih sela i nabavlja potrebni sanitetski materijal za partizane. Na svaki poziv partizana odlazi na oslobođeni teritorij da liječi ranjenike. U rujnu 1943. g. odlazi u partizane.

Mosić-Delić Anđelka, rođena 2. VIII. 1908. g. u Imotskom. U NOV od 2. II. 1943. g. Najprije radi na terenu, zatim je zamjenik komesara ambulante u III. brigadi IX. divizije i komesar zaraznog odjela vojne bolnice u Sinju. Ima čin potporučnika.

Narandža Ana, rođena 1921. g. u Srinjinama, k. Split. Od 9. IX. 1943. g. bila je u pratećoj četi I. bataljona III. brigade IX. divizije. Poginula u veljači 1944. g. na položaju između Knina i Grahova.

Nola Lili, rođena 20. X. 1926. g. u Podgori, k. Makarska. Od 10. IV. 1943. g. bila je borac u IV. dalmatinskoj brigadi. Kao član glumačke ekipe brigade, u travnju 1944. g., razboljela -se od tifusa. Umrla na položaju kod rijeke Tare u srpnju 1944. g.

Nović Zora, rođena 1923. g. Podšpilju, k. Split. U listopadu 1942. g. odlazi u Mosorski odred, gdje završava bolničarski kurs i prelazi u III. dalmatinsku brigadu. Bila je neko vrijeme četna bolničarka, a zatim referent saniteta bataljona i kuharica.

Ožegović Neda, rođena 2. III. 1925. g. u Majdanu, k. Split. Od 1943, g. u NOV. Bila je bolničarka u III. dalmatinskoj brigadi i Centralnoj dalmatinskoj bolnici III. ešalona. Kada je krajem ožujka 1943. g. izvršen napad na bolnicu, koja se nalazila u Zlopolju kod Drvara bila je zarobljena. Oslobođena prilikom kapitulacije Italije.

Paškov-Vujošević Marija, rođena 18. VIII. 1920. g. u Šepurini, k. Šibenik. Od 8. I. 1943. g. bila je borac u IX. diviziji. Nestala u ožujku 1943. g. te proglašena mrtvom.

Nevenka Trumbić-Alfirević i Marija Novak

Pavlič-Pavešković Stoša, rođena 1918. g. u Tugarima, k. Split. U NOV od studenoga 1942. g. Bila je borac u Mosečkom odredu, III. i I. dalmatinskoj brigadi, X hercegovačkoj i V. Crnogorskoj brigadi. Ranjena tri puta. Postala je stariji vodnik i više puta odlikovana.

Peran Anka, iz Kaštel Starog, k. Split. Od početka 1943. g. bila je bolničarka u IV. splitskoj brigadi. Ima čin kapetana. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost i Ordenom bratstva i jedinstva III. reda.

Perić Ana, rođena 1920. g. u Turjacima, k. Sinj. Od 5. V. 1943. bila je borac u III. bataljonu III. dalmatinske brigade. Ranjena 5. IV. 1944. g. u Bosni.

Perić-Levantin Slava, rođena 1921. g. u Splitu. U NOV od 22. III. 1943. g. Bila je bolničarka u III. bataljonu splitskog partizanskog odreda, šef radio-stanice Komande područja i Oblasnog NOO-a. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom za sluga za narod III. reda. Ima čin starijeg vodnika.

Pešić Lucija, rođena 1920. g. u Borku, k. Omiš. Od 1. I. 1943. g. bila je bolničarka u IV. bataljonu III. brigade IX. dalmatinske divizije. Poginula u V. ofenzivi u Crnoj Gori u borbi protiv četnika na brdu Vučevo.

Petrioević Marija, rođena 1924. g. u Živogošću, k. Makarska. Od 15. III. 1942. bila je borac u IV. dalmatinskoj brigadi. Poginula u travnju 1943. g. u borbi kod Jablanice.

Popadić Ana, rođena 1926. g. u Prološcu Donjem, k. Imotski. Od 10. II. 1943. bila je borac u I. bataljonu IV. dalmatinske brigade IX. divizije. Poginula 31. III. 1943. g. u borbi s Nijemcima na položaju kod Nevesinja.

Radoš Milka, rođena 1926. g. u Strmici, k. Knin. Od 10. XI. 1942. g. bila je borac u III. četi IV. bataljona III. dalmatinske brigade. Poginula u borbi protiv Nijemaca na položaju Sjenice u Sandžaku, 1. XI. 1943. g.

Senjanović Minka, rođena 23. V. 1922. g. u Splitu. Od 9. IX. 1943. g. bila je bolničarka u IX. diviziji. U proljeće 1944. g. umrla.

Sirišćević-Demarki Dinka, rođena 13. IV. 1923. g. u Splitu. Od 1943. g. bila je borac u IV. splitskoj brigadi IX. divizije. Ima čin zastavnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost, Ordenom i Medaljom zasluga za narod III. reda.

Srzić Marica, rođena 1921. g. u Makarskoj. Od 1942. g. bila je borac u III. bataljonu III. dalmatinske brigade. Poginula u svibnju 1943. g. na položaju Maglič, u borbi protiv Nijemaca i četnika.

Stanić Mara, rođena 1923. g. u Crnogorcima, k. Imotski. Od 10. I. 1943. g. bila je borac u III. četi I. bataljona IV. isplitske brigade. Poginula u V. ofenzivi u Crnoj Gori 1943. g.

Stojanac Cvijeta, rođena 26. IV. 1922. g. u Dicmu, k. Sinj. Od 1942. g. bila je bolničarka u II. četi I. bataljona III. dalmatinske brigade. Poginula u siječnju 1943. g. na položaju Gradina između Ljubuškog i Imotskog, izvlačeći ranjenike.

Strukan-Vetma Tonka, rođena 22. II. 1926. g. u Ugljanima, k. Sinj. U **NOV** od 2. II. 1943. g. Bila je borac u I. diverzantskom odredu, delegat čete u Osječkoj brigadi, referent saniteta, te vodnik radnog voda u I. bataljonu IV. splitske brigade IX. divizije. Ranjena u borbi kod Donje Motičine (Našice). Ima čin zastavnika.

Svrdlin Anđelka, borac IX. divizije, bila je ranjena u borbi s četnicima kod Uništa blizu Knina, 1944. g. Četnici su je ranjenu uhvatili i mučili, tražeći od nje da izda svoje drugove. Umrla je u mukama, ali nije ništa odala neprijatelju.

Šarić Zorica, rođena 1927. g. u Bilicama, k. Šibenik. Od 10. XI. 1941. bila je bolničarka u IV. brigadi. Poginula u V. ofenzivi u Crnoj Gori.

Štumfol Dragica, rođena 3. III. 1921. g. u Šibeniku. U **NOV** od 5. V. 1943. g. Bila je u kirurškoj ekipi III. brigade IX. divizije. Invalid. Ima čin potporučnika.

Trumbić-Alfirević Nevenka, rođena 1925. g. u Splitu. U siječnju 1943. g. odlazi u **NOV**. Učestovala je u IV. neprijateljskoj ofenzivi, kao borac i bolničarka III., a zatim I. dalmatinske brigade, prateći ranjenike i bolesnike preko Durmitora, Pive, Tare i Sutjeske. Nakon V. neprijateljske ofenzive sudjelovala je u borbama oko Sarajeva, Kalinovika i Zavidovića, u borbama za Klis-Split, i u borbama za oslobođenje Istre i Trsta. Ima čin starijeg vodnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Uvodić Veronika, rođena 27. IX. 1924. g. u Klisu, k. Split. Od veljače 1943. g. bila je bolničarka u IX. diviziji. Nestala za vrijeme V. ofenzive u Crnoj Gori.

Vukšić Bosiljka, rođena 1922. g. u Mandalini, k. Šibenik. Od 4. X. 1942. g. bila je borac u II. četi I. bataljona V. brigade IX. divizije. Nestala u srpnju 1943. g. u borbi kod Sekovića u Bosni.

Vuletić Marija, rođena 1921. g. u Zvečanju, k. Split. Od 22. X. 1942. g. bila je borac u III. dalmatinskoj brigadi. Umrla od tifusa na položaju Durmitor 1943. g.

Zmijarević Milica, od 1943. g. bila je borac u III. četi IV. bataljona IV. dalmatinske brigade. Poginula u svibnju 1943. g. u borbi na Čvršnjici.

Zulanjan Andrena, rođena 1924. g. u Postojni. Od 1942. g. bila je borac u III. bataljonu III. dalmatinske brigade. Poginula u borbi na položaju Bare, u lipnju 1943. g.

XIX. DIVIZIJA

U JEDINICAMA XIX. DIVIZIJE BILE SU NA DAN **31. X. 1943. 292 ŽENE**
Pregled brojnog stanja i naoružanja jed. XIX. Sjevero-dalm. divizije na dan 31. X. 1943.¹

J e d i n i c a	Brojno stanje						Naoružanje ²
	po spisku		u rashodu		na licu		
	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih	
Stap XIX. Div. sa pom. osobljem	193	26	20	–	173	26	
V. Dalm. brigada	1047	54	248	2	799	52	
VI. Dalm. brigada	1168	88	224	15	944	73	
VII. Dalm. brigada	1487	75	378	20	1109	55	
Knin. Part. Odred	399	8	52	–	347	8	
Sjev. Dalm, Part. Odred	542	17	–	–	542	17	
Zadar. Part. Odred	460	10	22	–	438	10	
Komanda NO mornarice za S. D.	344	6	14	–	360	6	
Prateći bataljon	121	8	12	–	109	8	
Svega	5761	292	970	37	4821	255	

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar
si. ot. Komandant, potpukovnik

¹ Dokument se nalazi u arhivu Vojno-historijskoig instituta MN'O¹ Jugoslavije
² Naoružanje izostavljeno.

DOPIS XIX. DIVIZIJE GLAVNOM ODBORU AFŽ HRVATSKE KRAJEM 1944. U KOME JE ISTAKNUTO NEKOLIKO LIKOVA ŽENA BORACA XIX. DIVIZIJE I DRUGIH DALMATINSKIH JEDINICA

Podaci o drugaricama

Novak Danka, rođena 1921. g. u Šibeniku, referent saniteta I. bataljona Dinarskog odreda. Stupila u vojsku 1943. g. Istakla se u svim borbama, a naročito u zadnjoj neprijateljskoj akciji 1944. g. pružajući drugovima pomoć u najtežim momentima.

Duplančić Vesela, rođena 1927. g. u Splitu, referent saniteta u II. bataljonu Dinarskog odreda. U NOV stupila 1943. g. Istakla se pružajući pomoć borcima u najtežim momentima.

Kalić Anica, borac Mosorskog odreda, istakla se u borbi prilikom likvidiranja neprijateljskog uporišta Trilja, kada je na čelu svoje bombaške grupe prva jurišala na ne-

prijateljske bunkere. Istakla se također i dobrim rukovodstvom.

Roje Petrica, jednom prilikom, u borbi sa četnicima na Ogorju, kada je mitraljezac pao teško pogođen od »šarca«, iako je neprijatelj počeo da juriša prema ranjenom drugu, uspjela je prije neprijatelja doći do njega, iznijela je mitraljez i izvukla druga u najvećoj mucu do naših položaja. Drugi puta istakla se u borbi na Ljubitovici. Kada je komandant bio smrtno ranjen i pod velikim pritiskom¹ neprijateljske vatre nije mu se moglo pristupiti, ona je, zajedno sa drugaricom **Arić Filom**, stavljajući život na kocku, skočila kroz redove neprijatelja. Tučene sa svih strana, iznijele su komandanta.

Zorka Mandić

Mandić Zorka je rođena 1924. g. u Đevrskama, k. Knin. Ona je najbolji borac svog bataljona. U svim borbama je prva, neustrašiva i odlučna, ona je primjer i potstrek ostalima. U borbi za Karin, zajedno sa drugaricom **Ljubicom Grbić**, dobrovoljno se javlja za bombaša. Grupa od 14 dobrovoljaca, u kojoj se nalaze dvije hrabre drugarice, približila se selu. Ustaše su iz kuća davali žestok otpor. Ljubica i Zorka znale su da zadatak mora biti izvršen. Privukle su se prve jednoj ustaškoj kući, ubacile bombe, upale unutra i ubile trojicu ustaša. Ostali drugovi, rukovođeni njihovim primjerom, jurnuše na ostale kuće. Grupa hrabrih omladinaca, na čelu s Ljubicom i Zorkom, izvršila je svoj zadatak. Od tada je ona bombaš kad god se ukaže potreba. U borbama kod Lišana ranjena je od minobacača u ruku.

Vukasović Milica, vodnik, istakla se u svim borbama izvlačeći ranjene drugove. Vršeci tako savjesno svoju dužnost, poginula je na Jadovniku. Granata joj je odnijela obje noge. Njezine posljednje riječi bile su: »**To** ništa ne smeta, vi ćete me osvetiti — naprijed drugovi!»

Vukojević Ivka, zastavnik, rođena 1921. g. u Vrgorcu, bila je na dužnosti referenta saniteta bataljona. Učestvovala je u IV., V., VI. i VII. ofenzivi, u toku kojih se istakla kao bolničarka previjajući ranjene drugove pod kišom neprijateljskih metaka i time stekla divljenje i poštovanje svih boraca i rukovodilaca.

Kalauz Perina, zastavnik, rođena 1924. g. u Šibeniku. Stupila je u vojsku 1942. g. Istakla se u borbama oko Knina i Grahova. Bila je tri puta ranjena. U borbama na Gračacu, 1944. g., kao referent saniteta bataljona, nije htjela da ostane u pozadini, već juri naprijed, uzima pušku i juriša zajedno sa drugovima na bunkere, gdje je bila ranjena.

Vukojević Slavka istakla se kao borac na Prozoru i kod prelaza Drine i Sutjeske.

Marmun Maša, vodnik mitraljezac, k. Sinj, istakla se kod Posušja mjeseca novembra 1943. g. Kad se gotovo čitav odred rasprišio ostala je sama sa nekoliko drugova. Svojim mitraljezom bori se i drži otstupnicu. Ističe se i u ostalim akcijama.

Vitasović Dragica, rođena 1926. g. u Makarskoj, stupila je u vojsku 1942. g. Učestvuje u IV., V., VI. i VII. ofenzivi. Svijesno izvršavajući svoju dužnost ističe se u dalmatinskoj proleterskoj brigadi jurišajući i izvlačeći ranjene drugove iz najvećih bitaka.

Durbaba Ljubica, vodnik, rođena 1921. g. u Kninu, stupila u vojsku 1942. g. Učestvovala je u borbama IV., V., VI. i VII. ofenzive ističući se hrabrošću, dajući svijetao primjer drugovima i drugaricama.

Đakić Duka, vodnik, rođena 1927. g. u Glamoču, Srpkinja, stupila je u vojsku 1942. g. Ističe se u svim borbama na prelazu Drine, Sutjeske i t. d., ne zaostajući iza svojih drugova.

Gradiška Marija, rođena 1925. g. u Šibeniku. Ističe se energijom i hrabrošću. Ona je puškomitraljezac. U borbi na Oklaju pohvaljena je od Štaba XIX. divizije. Slabog je zdravlja, ali ne će da se liječi, jer, kako ona kaže: »Još moramo neprijatelja tući«.

Vujević Jaga, rođena 1928. g. u Gospiću, veoma je hrabra, ozbiljna i savjesna. Bolničarka je u četi za vezu pri štabu V. udarne dalmatinske brigade. U stručnom znanju ne zaostaje za drugovima.

Dujilo Blaženka, rođena 1926. g. u Vodicama kod Šibenika, oduvijek je bila hrabar vojnik. Sada je četna bolničarka i spada među najbolje borce svoje čete. Do sada je

ranjena tri puta i to joj je dalo potstreka da bude još hrabrija i čvršća. Borci je neobično vole jer je tiha i skromna, ali odana i požrtvovna do kraja.

Jakić Milka, stariji vodnik, zamjenik referent saniteta bataljona, ističe se hrabrošću i odanošću borbi. Kod Sučevice, u travnju 1944. g. bila je veoma teško ranjena, imala je prelom noge i ruke.

Buban Cvita, bataljonski rukovodilac SKOJ-a, bila je teško ranjena u grudi, ali se nije htjela dulje zadržavati u bolnici. Ostala je u vojsci na lakšoj dužnosti. Ne može se ona zamisliti bez jedinice. Naročito se istakla u borbi na Oklaju, gdje je bila ranjena. Za hrabrost je pohvaljena od Štaba VIII. korpusa.

Rakić Smilja, potporučnik, bataljonska bolničarka, bila je do sada ranjena tri puta. Željela je da bude vojni rukovodilac, ali zbog svoje fizičke slabosti morala se duže vremena zadržati na liječenju. U svim borbama pokazala se hrabra i odlučna. U borbama za Šupljaju bila je pohvaljena od Štaba divizije.

Pelaić Zdenka, mlađi vodnik, referent III. bataljona, rođena je 1922. g. u Vodicama. Stupila u vojsku 1943. g. Ističe se u svim borbama kao vrlo dobar borac. Od mnogih primjera vrijedno je napomenuti borbu u Potočinama, gdje je, izlažući se velikoj opasnosti, spasila ranjenog komesara.

Grčić Jovanka, vodnik, zamjenik referenta saniteta bataljona, rođena je 1923. g. u Kistanjima. U NOV stupila g. 1943. U svim borbama pokazala se hrabar borac. Naročito se istakla u borbi kod Kule Atlagića izvlačeći ranjenog druga sa položaja. Tu je bila teško ranjena u obje noge.

Mišurac Mila iz Šibenika, stupila je u NOV 1943. g. Kao četna bolničarka pokazala se vrlo hrabra u svim akcijama, a naročito u borbi na Kuli Atlagića, pružajući pomoć i izvlačeći ranjene drugove iz borbe.

Anzulović Zora, iz Novigrada, pomoćnik komesara čete, u vojsku je stupila 1943. g. Svagdje se pokazala vrlo hrabra, a za primjer treba istaći borbu u Golubiću, kada je bila ranjena.

Vučkov Anđelka, rođena je 1926. g. u Biogradu. U vojsku je stupila 1943. g. Istakla se prilikom prelaza preko Popine, neobično požrtvovna u spašavanju drugova. U borbama je bila vrlo hrabra. Za primjer ističemo borbu na Svrdeljima, kada je bila teško ranjena spasavajući jednog ranjenog druga, te je sada nesposobna za operativnu jedinicu.

Blaimka Dujilo

Gibić Ljubica iz Ruišta istakla se u ofenzivi na Bukviću, na Mokrom Polju. Kad je mitraljezac napustio položaj, ona je otišla po puškomitraljez i s njim se vratila na položaj, te spriječavala nadiranje neprijatelja. Za ovo je djelo predložena za nagradu. Sada se nalazi na bolničarskom kursu, sretna što će moći svojim drugovima pomoći ne samo kao borac, već pružajući im prvu pomoć prilikom ranjavanja.

Medanić Marija iz Iža, pomoćnik politkomesara čete II. bataljona, odlikuje se borbenošću u svim akcijama i služi za primjer ostalim borcima.

Glamoč Iva iz Vodica, borac III. bataljona pokazuje primjerom kako žena u vojsci može izvršavati ulogu domaćice i borca istovremeno. Za vrijeme logorovanja ona je organizator pranja i svega ostalog posla oko svoje jedinice, a za vrijeme borbe ne zaostaje ni za jednim borcem. U nedavnoj borbi za Benkovac istakla se u gonjenju neprijatelja po brisanom terenu. Zbog svojih vrlina uživa autoritet kod svih boraca.

Kuzmanić Marija, rođena u Splitu 1925. g., bolničarka II. bataljona Dinarskog odreda, stupila je u NOV 1943. g. Istakla se za vrijeme neprijateljske akcije nad Obrovcem. Za vrijeme juriša na prijateljske položaje izvukla je teško ranjenog druga ispod kiše metaka.

Iva Glamoč

Mila Mihirac

Dokument 373

DOPIS POLITIČKOG KOMESARA XIX. DIVIZIJE GLAVNOM ODBORU AFŽ HRVATSKE O ŽENI VOJNIKU

Iz brošure »Žena vojnik«, glasila Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, 1945. g.

Za čitavo vrijeme djelovanja naše divizije karakteristična je pojava da su drugarice vrlo izdržljive, a u mnogim slučajevima upornije i izdržljivije od samih drugova. U zimi, na snijegu, kod prelaza Popina u Bosni, ulijevale su one duh vedrine i raspoloženja u redove vojnika. Na dužnostima su savjesne. Ženino političko i vojničko zvanje poraslo je. Ona nije samo borac u svojoj četi nego majka i sestra. Dobrovoljno, osim svojih vojničkih dužnosti, krpa borca, pere, brine se za higijenu, i u svojoj nježnoj zabrinutosti očuvala je sve osebine žene. A toj osebini nimalo ne smeta druga strana, energičnost i odlučnost u borbi.

Jedna je od tih drugarica i Gradiška Marija koja je hrabri puškomitraljezac i po činu mlađi vodnik V. udarne brigade. Marija je do danas tri puta ranjena i u borbi je zube izgubila. »Vrijeme za oporavak i liječenje«, veli ona »dolazi poslije oslobođenja naše domovine.« Marija je u borbi na Oklaju sa sigurnošću tukla svojim puškomitraljezom po ustaškim bunkerima. Za dobro držanje, za istrajnost u borbi, za gubitke koje je zadala neprijatelju, pohvaljena je od štaba divizije.

Ordenom za hrabrost odlikovana je Ljubica Grbić, borac IV. bataljona XIV. udarne

brigade. Ona je rođena 1927. g. u selu Rujište (Zrmanja). Od ostale braće i sestara Ljubica je najstarija. Od prvog dana ustanka ona je kurir i sprovodi partizane iz Zrmanje do Srba u Liku. Progonjena od četnika, poslije nekoliko dana skrivanja po kršu, odlazi i sama u partizane. Četnici, da se osvete radi njenog nestanka, postrjeljaju sve Ljubičine drugarice u selu.

»Kada sam u borbi«, — kaže Ljubica, — »ne mislim na drugo, nego kako ću bolje izvršiti postavljeni mi zadatak.«

U borbi na Karin javila se dobrovoljno za bombaša. Bila je primjer ostalima u jurišu na utvrđene ustaške kuće. U borbi na Lišnju ona je prva u čitavom bataljonu izbila do neprijateljskih bunkera, kojih je bilo uokolo na čuki. U borbi na Kozulovac Ljubica se prva privukla crkvi, koja je Nijemcima služila kao skladište municije. Njezin je bataljon tada imao glavni zadatak, a ona ga je shvatila. Pojurila je ispred drugova pod prozor crkve, a ostali borci za njom. Izvučen je toga dana sav materijal iz crkve, i kažnjeni su neprijateljski vojnici.

»Moji se drugovi boje za me, da ne poginem«, — veli Ljubica. — »Ali šta bi me spriječilo u jurišu?«

Ljubica Grbić je inače tiha i mirna djevojka koju vole i znaju borci XIX. divizije.

NEKO LIKO PRIMJERA IZ ŽIVOTA I BORBE NAJBOLJIH DRUGARICA

XIX. DIVIZIJE

Iz »Dalmatinke u borbi«, glasila AFŽ Dalmacije, br. 8, str. 9, 1944. g.

Zdenka Pelaić je zamjenik sanitetskog referenta III. bataljona šeste brigade. Iz Vodica je. Roditelji su joj umrli kad je imala 14 godina. Još od djetinjstva radila je težak rad po polju. Od početka ustanka pomaže partizanima. Na primorskom terenu poznavala je svako sklonište, svaku rupu. Nosila je partizanima hranu, bila im kurir i drug. »Često isu za mnom zviždali metci iz talijanskih pušaka, ali nisam šuštal. Ne pogađa svaki metak«. Potajno je završila bolničarski kurs i kad više nije mogla ostati u selu radi Talijana, krenula je tamo gdje je odavna željela biti. »Za čitavo vrijeme što sam bila u vojsci, ni jedan ranjeni drug nije upao neprijatelju u ruke. Sve sam ranjene izvukla s mjesta borbe, sve previla i svima do kraja pomogla, pa makar znala da će mnogi morati podleći ranama.« U borbi kod Karina ostao je ležati na polju teško ranjen vodnik, kojemu je bacačka granata bila raznijela desno bedro. Vodila se ogorčena borba. Zdenka je pod mitraljeskom vatrom, preko brisanog prostora, izvukla ranjenog druga. U borbi kod Livna, kada je nadiralo 400 švapskih kamiona i tenkova, Zdenka je doznala da je drugi mitraljezac teško ranjen u glavu. Opasno je bilo doći do njega. Bataljon se nalazio 300 metara daleko od neprijatelja. **Si** položaj je trebalo očuvati u tajnosti. Zdenka se oprezno šuljala, da je neprijatelj ne bi uočio i da ne bi otkrila položaj svog bataljona. Stigla je do mitraljesca, ponijela ga u ambulantu i pružila mu pomoć.

Za vrijeme IV. i V. ofenzive Zdenka je pokazala mnogo požrtvovnosti, hrabrosti i čvrstine. Borci je vole i imaju u nju bezgranično povjerenje. »Ne damo Zdenku nikuda!« A Zdenka ostaje među njima kao vrijedan borac, bolničarka, sestra i -drugarica.

Milka Milović iz Gračaca kod Skradina. Seljanka je bez škola. Naučila je čitati i pisati u partizanima. U početku ustanka plela je za partizane čarape, kupila priloge i nosila im hranu. Ustaške bande su je pro-

gonile. »Jednom kad su me tražili, zavukla sam se u pasju kućicu i kroz škrip promatrala četnike, kad su izlazili iz moje kuće poslije pretraživanja. Nosili su oko vrata obješen par po par pletenih čarapa, koje sam ja bila spremila za partizane i čuvala ih u mojoj škrinji. Mrzila sam ih u tom času više nego ikada. Moj trud, besane noći i ljubav prema drugovima, sve su mi oni time odnili.« 1943. g. ona je postala partizanka. Istoga dana dobila je pušku — postala je borac, a onda četna bolničarka. »Mnogo sam drugova spasila od smrti, mnoge izvukla iz neprijateljskih ruku. Jednom samo mi se desilo da nisam spasila ranjenoga druga. Utrkivala sam se sa tenkom¹ da ga otmem i nisam pazila na metke, koji su praštali oko mene. Trčala sam ludo prema mjestu, gdje je ležao ranjenik. Ali tenk je bio brži, a ja nisam uspjela da ga spasim. I tada sam plakala od tuge za drugom, još više od mržnje na Nijemca zločinca.«

Ljubica Grbić potječe iz seljačke porodice sa Zrmanje. Od prvog dana ustanka bila je kurir i sprovodila partizane iz Zrmanje do Srba u Lici. Četnici su joj prijetili. Ostavila je kuću i krenula u partizane. Njezine drugarice omladinke, koje su još ostale u selu, bile su strijeljane od četnika. »Kad sam u borbi, kaže Ljubica, ne mislim ni na šta drugo, nego na to, kako ću što bolje izvršiti postavljeni zadatak i osvetiti svoje drugarice.« U borbi na Karin, javila se dobrovoljno i bila primjer ostalima u jurišu na utvrđene ustaške kuće. U borbi na Lišane, ona je prva u čitavom bataljonu izbila na čuku poslije likvidacije bunkera. U borbi za Kožulovac, ona se prva privukla crkvi, koja je Nijemcima služila kao skladište municije, hrane i ostalog materijala. Prva je pojurila pod prozor crkve. Ostali borci upali su za njom i izvukli materijal, koji se tamo nalazio. »Moji se drugovi boje za mene da ne poginem, ali ja u borbi ne mislim; na smrt. Ljubav prema narodu, mržnja prema neprijatelju, osveta za mnoge pale drugove tjera me naprijed.«

MEĐU ŽENAMA BORCIMA XIX. DIVIZIJE BILE SU I OVE DRUGARICE:

Antulov Ruža, rođena 1905. g. u Prvić - Šepurini, k. Šibenik. Od 13. IX. 1943. g. bila borac u II. bataljonu VI. brigade XIX. divizije. Ranjena u borbi s Nijemcima i četnicima, na Velebitu, 6. II. 1944. g.

Babić Milka, rođena 1923. g. u Benkovcu. Od 12. IX. 1943. g. bila je borac u jedinici XIX. divizije. Prilikom napada na Grab (Lika), 18. IV. 1944. g., četnici su je živu uhvatili i zaklali.

Bilan Zorka, rođena 1923. g. u Žirju, k. Šibenik. Od 3. XII. 1943. g. bila je borac u II. četi I. bataljona III. brigade XIX. divizije. Poginula u ožujku 1944. g. na položaju između Male i Velike Čiste.

Blažević Biserka, rođena 1925. g. u Šibeniku. Od 1943. g. bila je borac I. bataljona VI. brigade XIX. divizije. Poginula 10. X. 1943. g. na položaju Karin blizu Obrovca.

Bosić **Stana**, iz Komića, k. Udbina. Od 1942. g. bila je borac u XIX. diviziji.

Boisna Olga, rođena 4. II. 1921. g. u Betini, k. Šibenik. Od 5. V. 1943. g. bila je bolničarka i zamjenik referenta saniteta bataljona u XIX. diviziji. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Božić Mirjana, rođenja 16. VIII. 1928. g. u Splitu. U NOV od 28. II. 1943. g. Bila je borac u Dinarskom odredu i V. dalmatinskoj brigadi. Umrla od tifusa ožujka 1943. g. kod Jafolanice.

Božin Anka, rođena 1923. g. u Ravi, k. Zadar. Od 1943. g. bila je borac u XIX. diviziji. 9. ožujka 1945. g. poginula u borbi kod Senja.

Brajković Kata, rođena 1925. g. u Dubravicama, k. Šibenik. Od 1943. g. bila je bolničarka u II. četi III. bataljona V. brigade XIX. divizije. Poginula u borbi protiv Nijemaca i četnika, 4. srpnja 1944. g.

Cvijanović Milka, rođena 25. XI. 1927. g. u Neteki, k. Donji Lapac. U NOV od 15. IV. 1942. g. Bila je komesar bolnice XIX. udarne divizije i referent kulturno-prosvjetnog rada artiljerijske brigade XIX. divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Cvitan Milka, rođenja 1919. g. u Tribunjui, k. Šibenik. Od 1943. g. bila je borac u II. bataljonu Sjevero-dalmatinskog odreda XIX. divizije. Poginula 16. X. 1943. g. na položaju Sopalj.

Čalić Dara, iz Kistanja, k. Knin. U NOV od 1943. g. Bila je borac u II. bataljonu Sjevero-dalmatinskog odreda i kasnije u jedinici XIX. divizije. Poginula u borbi s Nijemcima 1944. g.

Desnica Sretana, rođena 1922. g. u Obrovcu, k. Benkovac. Od 1943. g. bila je borac u XIX. diviziji.

Despot Ankica, rođena 1920. g. u Obrovcu, k. Benkovac. Od 1943. g. bila je borac u XIX. diviziji.

Dijan Danica, rođena 1920. g. u Sulkošanima, k. Zadar. Od 1. I. 1943. bila je borac u IV. četi I. bataljona V. brigade XIX. divizije. 16. VIII. 1944. g. ranjena u borbi kod Šibenika.

Dmitrović Zora, rođena 1921. g. u Novigradu, k. Benkovac. U NOV od 1. I. 1943. g. Bila je pomoćnik komesara II. čete II. bataljona VI. brigade XIX. divizije. Ranjena je u borbi s Nijemcima na Golubiću kod Obrovca, 23. I. 1944. g.

Dobrić Marija, rođena 1924. g. u Šibeniku. Od 1943. g. bila je borac u jedinici XIX. divizije. Za vrijeme VII. neprijateljske ofenzive, u lipnju 1944. g., nestala na položaju Stankovci i Vodice, u borbi s Nijemcima i ustašama.

Došen Jela, rođena 1924. g. u Tomin-gaju, k. Gračac. Od 1943. g. bila je u četi za vezu XIX. divizije. Poginula 1944. g. u borbi protiv Nijemaca i četnika kod Kistanja.

Eškinja Marija, rođena **1924.** g. u Biogradu na moru, **k.** Zadar. Od **1. III. 1943. g.** bila je borac u V. dalmatinskoj brigadi. Nestala u veljači 1944. g. te proglašena mrtvom.

Gizdić Karmela, rođena 7. III. 1926. g. u Klisu, k. Split. Od 9. IX. 1943. g. bila je bolničarka u I. četi III. bataljona VI. brigade XIX. divizije. Poginula 24. IV. 1944. g. u borbi kod Karina, Benkovac.

Grubelić Karmela, rođena 1924. g. u Šepurim, k. Šibenik. Bila je borac i četna bolničarka. Učestvovala je u borbama za Livno, Bosansko Grahovo, Knin i Mostar. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Grubelić Marija, rođena 1923. g. u Prvić-Šepurini, k. Šibenik. Od 1943. g. bila je borac u V. brigadi XIX. divizije. Poginula u ožujku 1944. g. na položaju Zrmanjski klanac u borbi s Nijemcima i četnicima.

Grubelić Vera, rođena 1927. g. u Srimi, k. Šibenik. Od 1943. g. bila je borac u II. četi IV. bataljona VI. brigade XIX. divizije. Vršeci patrolu 22. II. 1944. **g.** poginula kod Obrovca, naišavši na njemačku zasjedu.

Grubišić Biserka, rođena 1923. g. u Šibeniku. Od 1943. g. bila je borac u I. četi II. bataljona VI. brigade XIX. divizije. Poginula u borbi protiv Nijemaca i ustaša između Đeversaka i Bribirskih Mostina, u listopadu 1943. g.

Haffner Vera, rođena u Zagrebu. Odlazi u partizane 1943. g. Radila je neko vrijeme na terenu, a kasnije bila u jedinici XIX. divizije.

Ivas Rosa, rođena 5. V. 1927. g. u Vodicama, k. Šibenik. Od 9. IX. 1943. g. bila je borac u¹ II. četi II. bataljona XIV. brigade. U travnju 1944. g. ranjena u borbi s četnicima kod Smiljčića, te ostala invalid.

Jaman-Uvodić Nevenka, rođena 14. VIII. 1925. g. u Majdanu - Solin, **k.** Split. Od 9. IX. 1943. g. bila je borac i bolničarka u IV. splitskoj brigadi. Za vrijeme VI. ofenzive u borbi s Nijemcima u Zidinama kod Roškog polja, 4. XII. 1943. g., bila je zarobljena. Po izlasku iz logora, 26. VI. 1944. g. radi na terenu.

Jaromas Dragica, rođena 1925. g. u Vrbniku, k. Knin. U NOV od 1942. g. Bila je borac, a kasnije četna bolničarka i referent saniteta u I. bataljonu V. brigade XIX. divizije. Među prvim je ženama proizvedena u čin zastavnika. Poginula u Erveniku prilikom prepada Nijemaca, početkom 1944. g.

Jaramas Milica, rođena 1923. g. u Vrbniku, k. Kiuin; Od početka 1943. g. bila je borac u I. bataljonu V. brigade XIX. divizije. Odlikovana.

Knežević Neda, rođena 27. VI. 1924. g. u Očestovu, k. Knin. Od 5. IV. 1943. g. u NOV. Bila je referent saniteta u bataljonu XIX. divizije. Ima čin starijeg vodnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Kužina Mira, rođena 1924. g. u Šibeniku. U NOV od 1943. g. Rukovodeći svojom jedinicom istakla se u borbama za Obrovac. Odlikovana Medaljom za hrabrost. Ima čin potporučnika.

Ljuboić Veseljka, rođena 1925. g. u Bilovičiniu selu, k. Kniin. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Kninskom odredu u VI. brigadi XIX. divizije i II. brigadi XXXV. ličke divizije. U borbi je teško ranjena i ostala invalid.

Magaš Marija, rodom iz Nina, k. Zadar. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka u Zadarskom odredu i referent saniteta u I. bataljonu V. brigade XIX. divizije. Više puta pohvaljena.

Maravić Milica, rođena 1927. g. u Breziku, k. Podravska Slatina. Od rujna 1944, g. bila je bolničarka u II. bataljonu XIV. brigade XIX. divizije. Poginula 27. I. 1945. g. kod Bjeljine, prilikom povlačenja.

Maričić Smilja, rođena 1924. g. u Otriću, k. Gračac. Od 1943. g. bila je borac u jedinici XIX. divizije.

Zdenka Šegvić

Marušić Marija, rođena 21. XI. 1921. g. u Lokvi, k. Split. Od 11. II. 1943. g. bila je bolničarka u V. dalmatinskoj brigadi. Poginula u svibnju 1945. g.

Mašina Jelka, rođena 12. VIII. 1924. g. u Preku, k. Zadar. Od 28. VIII. 1943. g. bila je borac u I. bataljonu VI. brigade XIX. divizije. Ranjena na položaju Pađene, 4. IX. 1944. g. Invalid.

Milanović Mara, rođena 1917. g. u Kninskom Polju, k. Knin. Od 7. V. 1943. g. bila je borac u VI. brigadi XIX. divizije. Poginula 17. IV. 1944. g. u borbi protiv četnika kod Turovca.

Obradović Sofija, rođena 1920. g. u Bruvnu, k. Gračac. Od 5. III. 1942. g. bila je borac u pratećoj četi XIX. divizije. Ranjena je na položaju kod Bruvna, 17. II. 1944. g.

Ogar Marija, rođena 1922. g. u Muškocima, k. Benkovac. Od 1943. g. bila je borac u III. bataljonu VI. brigade XIX. divizije.

Olujčić Milka, rođena 1926. g. u Bilišanima, k. Benkovac. Od 1942. g. bila je borac u I. četi IV. bataljona VI. brigade XIX. divizije. Ranjena na položaju kod Livna, 19. XII. 1943. g. Invalid.

Opačić Sava, rodom iz Plavna, k. Knin. Bila je bolničarka u Kninskom odredu; a zatim u V. brigadi XIX. divizije.

Panović Milena, rođena 9. V. 1924. g. u Žrmanu, k. Zadar. Od 8. VII. 1942. g. bila je borac u jedinici XIX. divizije. Odlikovana Medaljom za hrabrost. Ima čin zastavnika.

Perić Ruža, rođena 1927. g. u Očestovui, k. Knin. Od 24. IV. 1943. g. bila je boraic u III. bataljonu VI. brigade XIX. divizije. Za vrijeme VI. ofenzive proizvedena je u čin vodnika.

Petričić Mileva, rođena 6. XII. 1921. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 26. VII. 1942. g. bila je bolničarka u XIX. diviziji. 8. XII. 1944. g. ranjena u glavu. Umrla.

Priča Dragica, rođena 1924. g. u Arapovu Dolu, k. Titova Korenica. Od 1942. g. bila je borac u jedinici XIX. divizije. Odlikovana.

Sandrić Vojna, rođena 1. III. 1926. g. u Betini, k. Šibenik. Po kapitulaciji Italije odlazi u jedinicu XIX. divizije. Poginula u ožujku 1944. g.

Stipaničev-Babun Cvita, rođena 24. XI. 1924. g. u Tribunju, k. Šibenik. U NOV od 1942. g. Bila je borac u Sjevero-dalmiatiniskom odredu i XIX. diviziji,, gdje postaje omladinski rukovodilac i delegat voda. Ima čin zastavnika. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda i Medaljom za hrabrost.

Šakić Bosa. Bila je bolničarka u VI. ličkoj diviziji III. ličkom partizanskom odredu i V. brigadi XIX. divizije. Kod napada na Gospić je ranjena. Bila je rukovodilac omladine u jedinici.

Šegvić Zdenka, rođena 7. IX. 1917. g. u Zadru, U naprednom radničkom pokretu aktivno učestvuje od 1933. g. Odlazi iz Splita na studije u Beograd 1935. i od tada aktivno radi u studentskoj partijskoj organizaciji. 1941. g. vraća se u Split i učestvuje u organizaciji prvih partizanskih odreda. Hapšena je na ulici prilikom eksplozije jedne bombe i u svibnju 1942. g. internirana u Italiju. Nakon kapitulacije Italije bježi i dolazi u Livno. Postaje komesar bolnice VIII. korpusa na Visu, a u travnju 1944. g., nakon završenog višeg partijskog kursa, postaje član politodjela u XIX. dalmatinskoj diviziji. Nosilac je Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva I. reda, Ordenom zaslug za narod II. reda i Ordenom za hrabrost.

Uzelac D. Desa, rođena 1924. g. u Arapovu, Dolu, k. Titova Korenica. Od 1942. **g.** bila je borac u XIX. diviziji. Umrla u Petrovoj Gori.

Vrcelj **Milka**, rođena 1921. g. u Bukoviću, k. Benkovac. Od 12. IX. 1943. g. bila je bolničarka u III. četi IV. bataljona VI. brigade XIX. divizije. Poginula 12. X. 1944. g. u borbi protiv Nijemaca i ustaša kod Kruševa.

Vujatović Mara, iz Vrbnika, k. Knin. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Dinarskoj partizanskoj četi i XIX. diviziji.

Vukalović Marija, rođena 1927. g. u Briševu k. Zadar. Od 1943. g. bila je borac u XIX. diviziji i pomoćnik na teškom mitraljezu.

Dokument 375

IZ NAŠIH BRIGADA

Iz »Dalmatinke u borbi«, glasila AFŽ Dalmacije, br. 5, 1944. g.

ODLIKOVANE ŽENE BORCI XIX. UDARNE DIVIZIJE

»Ordenom za hrabrost« odlikovana je **Ljubica Grbić**, borac IV. bataljona XIV. udarne brigade. Rođena je 1927. godine u selu Ruištu u Zrmanji. Ona je bombaš. U borbi na Karinu, kao dobrovoljac bombaš, prva je likvidirala ustaška uporišta. U borbi na Lišanu, prva je izbila na kotu iznad Lišana, koja je naokolo bila utvrđena ustaškim bunkerima. U borbi, radu i učenju služila je svima za primjer.

Medaljom »Za hrabrost« odlikovane su: **Dujilo Blaženka**, četna bolničarka I. bataljona VI. udarne brigade. Rođena je u Vodicama 1926. g. U VI. ud. brigadi ona se nalazi već 20 mjeseci. U svim tegobama i naporima — kroz Bosnu i Liku — držala se herojski. U svim borbama istakla se svojom hrabrošću i u najtežim momentima izvlačila i spašavala smrtno ranjene drugove. Naročitu hrabrost je pokazala u posljednjim' borbama za kulu¹ Atlagić, Benkovac i Prosik, gdje je u streljačkom stroju učestvovala u borbi i bacala bombe na neprijatelja. Bila je ranjena tri puta.

Juričev **Biserka**, četna bolničarka, II. bataljona VI. udar. brigade. U vojsci se nalazi punu godinu dana. U naporima, ledu i zimi, pokazala se najizdržljivijom od svih boraca. U borbama se istakla i kao bolničarka i kao borac. Svojim ranjenim drugovima uvijek je na vrijeme pružila prvu pomoć. Naročito se istakla u posljednjim borbama na Obrovcu i Komu.

Pelaić Zdenka, referent saniteta III. bataljona VI. ud. brigade. Rođena je u Vodicama 1922. g. U vojsci se nalazi već 2 go-

dine. Izdržala je sve napore IV. i V. ofenzive. U borbama se istakla kao bolničarka i kao borac. Kao referent saniteta u bataljonu posvećuje mnogo brige čistoći, higijeni i njezi bolesnika. U borbama je neustrašiva, i više puta za vrijeme borbe nalazi se u streljačkom stroju pored svojih drugova, i juriša na neprijatelja. Borci imaju u nju neograničeno povjerenje, jer su Sigurni da neće ostati na bojnopolju ranjeni i bez pomoći. Naročito se istakla u borbama na kuli Atlagić, Benkovcu, Ravni Kotarima i Obrovcu.

Markoč Ida, četna bolničarka, IV. bataljona VI. ud. brigade. U vojsci se nalazi već godinu i po dana. I ona je hrabro izdržala sve napore kroz Bosnu i Liku. Uvijek vesela i hrabra, ali blaga i tiha, spremna je da izdrži sve poteškoće. Učestvovala je u svim borbama VI. ud. brigade i pokazala se vrijedna kao bolničarka i hrabra kao borac. Naročito se istakla u borbama na Benkovcu, Karinu, Obrovcu, Goljoj Mili, Ražancu i Pollicima.

Mrša Darinka, rođena u Zatonu 1914. g. U vojsci se nalazi već preko dvije godine. Bila je borac VI. ud. brigade. Posljednje vrijeme radila je u štabu brigade. Pokazala se vrijedna, hrabra i požrtvovna. Ona je majka dvoje djece, a njezin je muž poginuo u borbi. Oslobođenjem Šibenika i okolice ona je poslata iz vojske da bi mogla biti uz svoju djecu, spremna da i tamo pomogne u radu i izgradnji svog oslobođenog kraja.

XX. DIVIZIJA

MEĐU ŽENAMA BORCIMA XX. DIVIZIJE BILE SU I OVE DRUGARICE:

Andelić Luce, rođena 15. XII. 1927. g. u Vinišću, k. Split. Od 16. VI. 1943. g. borac je u IX. brigadi XX. divizije.

Andelić Neda, rođena 21. IX. 1924. g. u Vinišću, k. Split. Od 15. V. 1943. g. borac je u IX. brigadi XX. divizije.

Aras Biserka, rođena 1927. g. u Šibeniku. Od 1943. g. bila je bolničarka u I. četi III. bataljona VIII. brigade XX. divizije. 8. I. 1943. g. u borbi kod Gizdavca ispod Muča, zarobljena od Nijemaca i ustaša i istog dana strijeljana.

Aržić Jagoda, rođena 24. V. 1926. g. u Sinju. U NOV od 7. III. 1944. g. Bila je vodnik u jurišnoj četi X. dalmatinske brigade XX. divizije. Na položaju kod Kijeva u Liei promrzla joj je ruka.

Baica MJena, rođena 1922. g. u Šibeniku. U NOV od 1943. g. U jedinici VIII. dalmatinske brigade XX. divizije, bila je borac, vodni delegat i komesar brigadne ambulante. Ima čin kapetana. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Bakota Vera, rođena 1925. g. u Podstrani, k. Split. Od 1943. g. bila je borac u II. četi II. bataljona IX. brigade XX. divizije. Umrla.

Bartulica Darinka, rođena 3. I. 1919. g. u Kaštel Starom, k. Split. I. VII. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je kuharica pri komandama, a zatim bolničarka u IV. bataljonu IX. brigade.

Bilušić Finka, iz Zatona, k. Šibenik. Od srpnja 1942. g. bila je bolničarka u Sjevero-dalmatinskom partizanskom odredu i X. dalmatinskoj brigadi.

Blagaić-Kalebić Melanija, rođena 25. IV. 1925. g. u Donjem selu, k. Split. U NOV od 15. X. 1943. g. Bila je bolničarka u Omladinskom bataljonu i IV. bataljonu X. brigade. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Borci XX. divizije — Velika Popina u Lici, 1944. g.

Boban-Kačunko Marija, rođena 1916. g. u Solinu, k. Split. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka u Dinarskom odredu i, nakon završenog sanitetskog kursa, u kirurškoj ekipi XX. divizije. Ima čin mlađeg vodnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Bobanović Jelka, rođena 1914. g. u Primoštenu, k. Šibenik. Od 1943. g. bila je bolničarka u I. četi IV. bataljona VIII. brigade XX. divizije. U VI. ofenzivi ranjena.

Boldić Katica, rođena 1924. g. u Kaštel Starom, k. Split. Od svibnja 1944. g. bila je bolničarka u jedinici XX. divizije. Poginula u borbi za oslobođenje Trsta u svibnju 1945. g.

Boljat-Belić Vjera, rođena 29. II. 1924. g. u Splitu. U travnju 1943. g. prelazi u ilegalnost, a 9. IX. 1943. odlazi u NOV. Bila je borac u Cetinskoj brigadi, te na raznim dužnostima u sanitetu X. brigade XX. divizije. Ima čin mlađeg vodnika. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Bulić Vesna, rođena 1925. g. u Splitu. Od lipnja 1942. g. bila je borac u jedinici XX. divizije. Nestala u toku borbe, te proglašena mrtvom.

Buljan Marija, iz Splita. Bila je bolničarka u III. bataljonu X. brigade XX. divizije. 1943. g. teško je ranjena u borbi.

Čulić-**Bakotić Ivanka**, iz Splita. Od 1943. g. bila je borac u jedinici XX. divizije. U borbi kod Vrlike, 1944. g. teško je ranjena.

Čulić Marija Pavica, rođena 1928. g. u Splitu. U NOV od 9. IX. 1943. g. Bila je borac u Morskom odredu i X. brigadi XX. divizije. Poginula 10. listopada 1943. g. u borbi s Nijemcima na položaju Grab-Jabuka kod Sinja.

Dodig-Bečir Ana, rođena 1922. g. u Trogiru. Od rujna 1943. g. borac je u II. bataljonu IX. brigade XX. divizije. Bila je zamjenik komesara čete.

Duplančić-Dulčić Draga, s otoka Hvara. U NOV od 1943. g. Bila je borac i bolničarka u II. bataljonu X. brigade.

Frlaja Milka, rođena 1922. g. u Šibeniku. U NOV od 1943. g. Bila je borac, vodni delegat, zatim komesar minobacačke čete. Ima čin zastavnika.

Grčić-Vrdoljak Volga, rođena 15. X. 1927. g. u Splitu. U listopadu 1942. g. uhapšena je u Splitu od talijanskih fašista. 9. IX. 1943. g. po izlasku iz zatvora odlazi u NOV. Bila je borac i bolničarka u terenskoj grupi, u išibensko-trogirskom odredu, te bolničarka pri Štabu XX. divizije. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Jelaska Anka, rođena 27. VII. 1926. g. u Splitu. Od 9. I. 1943. bila je borac u IX. dalmatinskoj brigadi. Poginula 20. III. 1943. g. u borbi protiv četnika kod Jablanice.

Jevčić **Anka**, rođena 1926. g. u Kaštel Sućurcu, k. Split. Od 9. IX. 1943. g. bila je bolničarka u I. četi I. bataljona VIII. brigade XX. divizije. Ranjena 26. XI. 1944. g. na položaju kod Knina. Amputirana joj je ruka.

Jukić **Marija**, rođena 23. VII. 1922. g. u Zablaču, k. Šibenik. Od 11. XI. 1942. g. u NOV. Bila je borac i bolničarka u terenskoj grupi, u Šibensko-trogirskom odredu, te bolničarka pri Štabu XX. divizije. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Juras Zorka, iz Šibenika. Od 1943. bila je borac u VIII. dalmatinskoj brigadi. Poginula u borbi u Lici 1944. g.

Juretić Slava, rođena 5. VI. 1926. g. u Majdanu, k. Split. Od 9. IX. 1943. g. borac je u Morskom odredu. Završivši sanitetski kurs 1945. g. radi u sanitetskom bataljonu XX. divizije. Više puta ranjena.

Jurin Svetinka, rođena 1924. g. u Primoštenu, k. Šibenik. Od lipnja 1944. g. bila je bolničarka u III. bataljonu IX. brigade XX. divizije. Poginula 3. V. 1945. u borbi kod Općina pri oslobađanju Trsta.

Kalpić Zdravka, iz Šibenika. Bila je pomoćnik komesara čete u III. bataljonu VIII. brigade.

Karanušić Neda, rođena 1921. g. u Trogiru, k. Split. Od 9. IX. 1943. g. bila je bolničarka u II. bataljonu IX. brigade XX. divizije. Poginula u borbi protiv Nijemaca i ustaša kod Livna, 13. I. 1944. g.

Kokeza-Tranfić Ruža, rođena 4. X. 1925. g. u Kaštel Starom', k. Split. Od ožujka 1943. g. bila je borac u II. četi IV. bataljona IX. brigade XX. divizije.

Kostović Nike, rođena 17. XI. 1924. g. u Vinišću, k. Split. Od veljače 1943. g. bila je borac u IX. brigadi XX. divizije.

Kovačić Marija, rođena 1925. g. u Čelini, k. Split. Od 1943. g. bila je borac u Mosorskom odredu. Poginula na Kordunu 14. IV. 1945. g. kao borac IX. brigade XX. divizije.

Prve odlikovane drugarice XX. divizije — Trst 1945. g.

Kratmajer-Sesardić Lina, iz Splita. Od rujna 1943. g. bila je borac i omladinski rukovodilac u IV. bataljonu X. brigade XX. divizije.

Kuzmanić-Veić Anka, rođena 21. II. 1925. g. u Splitu. 1943. g. bila je osuđena na 4 godine robije, te upućena u Firencu na izdržavanje kazne. Krajem iste godine vraća **se iz** logora i od 28. III. 1944. bila je bolničarka u IX. brigadi XX. divizije. Ima čin vodnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost, te Ordenom- i Medaljom zasluga **za** narod III. reda.

Lučin Danica, rođena 1922. g. u Drveniku, k. Makarska. Od 9. IX. 1943. g. bila je borac u II. četi I. bataljona X. brigade XX. divizije. Poginula 6. XII. 1943. g. u borbi na položaju Gala kod Sinja.

Lukin-Mutov Ljubica, rođena 1924. g. u Zlarinu, k. Šibenik. U NOV od 9. IX. 1943. g. Bila je politkomesar II. čete IV. bataljona IX. brigade XX. divizije. Poginula 24. XII. 1944. g. kod Lapca.

Majić Neda, rođena 2. VI. 1925. u Vinišću, k. Split. Od svibnja 1943. g. bila je borac u IX. brigadi XX. divizije.

Marušić Neda, rođena 27. III. 1922. g. u Marušićima, k. Split. U NOV od rujna 1943. g. Bila je borac u X. dalmatinskoj brigadi XX. divizije. Na Vagnju je ranjena. Nakon ozdravljenja bila je mitraljezac u Biokovskoj jedinici, a kasnije borac i sekretar SKOJ-a u XII. južno-dalmatinskoj brigadi i jedinici XX. divizije, XIII. brigade. Odlikovana Medaljom za hrabrost. Ima čin vodnika.

Milišić Zlata, rođena 1924. g. u Splitu. Od 1944. g. bila je borac u III. četi III. bataljona IX. brigade XX. divizije. Poginula iste godine u borbi kod Vrlike.

Mlačić Neda, rođena 24. VII. 1924. g. u Vinišću, k. Split. Od svibnja 1943. g. bila je borac u IX. brigadi XX. divizije. Ima čin starijeg vodnika.

Musinov Benka, rođena 8. II. 1922. g. u Gustirni-Trogir, **k.** Split. Od 10. IX. 1943. g. bila je bolničarka u III. bataljonu IX. brigade XX. divizije. U lipnju 1944. g., na Vukovićevom mostu kod Vrlike, zarobljena je od četnika i strijeljana.

Mužinić Lucija, rođena 1921. g. u Srinjinama, k. Split. Od 27. VIII. 1944. g. bila je bolničarka u XX. diviziji. Iste godine zarobljena i ubijena od četnika kod Knina.

Paić Adžić-Rodin Lenka, rođena ,30. V. 1924. g. u Splitu. Od 1943. g. bila je borac u I. bataljonu X. brigade XX. divizije, a nakon završenog višeg sanitetskog kursa u Tičevu, postaje bolničarka istog bataljona. U travnju 1944. g., nesretnim slučajem, teško ranjena u glavu. Invalid.

Pajić Vesela, iz Splita. U NOV od rujna 1943. g. Bila je vodni delegat u IV. bataljonu X. brigade XX. divizije.

Pavelin-Božić Kata, rođena 20. IX. 1925. g. u Kaštel Sućurcu, k. Split. Od 1943. g. bila je bolničarka u XX. diviziji.

Pavlović-Papić Fila, rođena 18. XII. 1923. g. u Kaštel Gomilici, k. Split. U NOV od 9. IX. 1943. g. Bila je borac u Solinskom bataljonu i nakon završenog radio-telegrafskog kursa, u izviđačkoj četi XX. divizije. Ima čin vodnika. Odlikovana.

Pažanin Mara, rođena 14. X. 1924. g. u Vinišću, k. Split. Od 16. VII. 1943. g. bila je borac u IX. brigadi XX. divizije.

Perić Zorka, rođena 1926. g. u Suvaču, k. Sinj. Od 1943. g. bila je telefonistica u Štabu XX. divizije. Zarobljena od četnika u rujnu 1944. g. u Vještica Gori i strijeljana kod Koljana blizu Vrlike.

Periša Ankica, rođena 3. X. 1921. g. u Šibeniku. Od 11. IX. 1943. g. bila je borac u II. četi II. bataljona IX. brigade XX. divizije. Poginula 1. XI. 1944. g. u borbi za Vrliku.

Perišić Ana, rođena 1922. g. u Bilicama, k. Šibenik. Od 9. IX. 1943. g. bila je borac u III. četi III. bataljona VIII. brigade XX. divizije. Poginula u borbi kod Otišića.

Rabadov Danica, rođena 1925. g. u Kaštel Lukšiću, k. Split. Od 10. IX. 1943. g. bila je borac u I. četi I. bataljona X. brigade. Ima čin vodnika. Poginula 27. XI. 1944. g. u borbi protiv Nijemaca kod Vrpolja.

Radić Jela, rođena 4. IV. 1927. g. u Vrsinama-Trogir, k. Split. **Od** 8. XII. 1943. g. bila je borac u III. četi III. bataljona IX. brigade XX. divizije. Poginula u borbi s Nijemcima i četnicima kod Vrlike 27. VII. 1944. g.

Radić Marija Ivanova, rođena 1922. g. Bila je bolničarka u IX. brigadi XX. divizije. Imia čin mlađeg vodnika.

Radić Marija Josipova, rođena 4. travnja 1919. g. Od 17. VII. 1943. g. bila je četna bolničarka u II. bataljonu IX. brigade. Odlikovana.

Rak Zorka, rođena 1924. g. u Dubravi, k. Šibenik. Od 25. V. 1944. g. bila je borac u II. četi I. bataljona VIII. brigade XX. divizije. Poginula u travnju 1945. g. u borbi kod Gospića.

Rokić Marija, iz Šibenika. U NOV od 1943. g. U jedinici VIII. dalmatinske brigade bila je borac, vodni delegat, komesar brigadne ambulante i komesar čete za vezu pri Štabu brigade.

Romac Kata, rođena 1927. g. u Glavicama, k. Sinj. U NOV od 11. IX. 1943. g. Bila je vodnik u I. četi I. bataljona X. brigade. Ranjena 27. XII. 1943. g. na položaju Maorice-Vrlika u borbi s Nijemcima i četnicima.

Seks© Neda, rođena 1926. g. u Šibeniku. Od 1943. g. bila je borac u VIII. bataljonu XX. divizije. Nestala u V. neprijateljskoj ofenzivi, u borbi protiv Nijemaca, kod Zadvarja, krajem listopada 1943. g.

Škoti Marija, rođena 1927. g. u Šibeniku. Od 1944. g. bila je borac u III. četi IV. bataljona VIII. brigade XX. divizije. Zarobljena od četnika i zaklana 28. IV. 1944. g. na položaju Markovac.

Slavica Janja, rođena 27. III. 1927. g. u Bilicama, k. Šibenik. Od 12. XII. 1943. g. bila je borac u VIII. dalmatinskoj udarnoj brigadi. Poginula 25. XII. 1944. g.

Sorić-Rogulj Jovana, rođena 1921. g. U NOV od 9. IX. 1943. g. Bila je borac u Šibenisko-trogirskom odred u IX. brigadi XX. divizije.

Stanić Tereza, rođena 1925. g. u Splitu. Od 9. IX. 1943. bila je borac u X. brigadi XX. divizije. Nestala u borbama kod Knina, te proglašena mrtvom.

Šeparović-Cico Marija, rođena 1920. g. u Blatu na Korčuli. Od 15. IX. 1943. g. bila je borac i vodni delegat u IV. bataljonu VIII. brigade XX. divizije. Poginula 24. III. 1945. g. na položaju Doljani u Lici.

Ševo Marija, rođena 1926. g. u Segetu Donjem, k. Split. Od rujna 1943. g. bila je bolničarka u IV. splitskoj brigadi XX. divizije. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Špika-Ševo Matija, rođena 1926. g. U NOV od rujna 1943. g. Bila je borac u Šibemsko-trogirskom odred u bolničarka u IV. splitskoj brigadi XX. divizije. Odlikovana Medalljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. i III. reda.

Tambača Biserka, rođena 1922. g. u Šibeniku. Od rujna 1943. g. bila je borac u IV. četi IV. bataljona VIII. brigade XX. divizije. Poginula u borbi protiv Nijemaca, na položaju kod Moseća.

Tambača Ljuba, rođena 28. VI. 1907. g. u Šibeniku. U NOV odlazi 12. IX. 1943. Bila je vodni delegat u II. četi III. bataljona VIII. brigade XX. divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Tomić Ivanka, rođena 1925. g. u Splitu. Od 9. IX. 1943. bila je borac u III. četi III. bataljona X. brigade. Smrtno ranjena na položaju kod Gale.

Topic Mara, rođena 1924. g. u Korušcima, k. Split. Od 9. VIII. 1943. g. bila je borac u II. bataljonu X. brigade XX. divizije. Nestala u borbi na položaju između Vrlike i Petrova Polja, 22. rujna 1944. g.

Trumbić-Raić Neda, rođena 9. I. 1921. g. u Splitu. U NOV od lipnja 1942. g. Organizirala je krojačka odjeljenja pri IV. operativnoj zoni, a uz to, kao član kotarskog odbora AFŽ-a, radila sa ženama u Splitskom partizanskom odred u. Bila je instruktor OK KPH za Srednju Dalmaciju, brigadni rukovodilac SKOJ-a u X. brigadi XX. divizije, organizacioni sekretar Mjesnog komiteta KPH u Dubrovniku, a kasnije u Splitu. Nosilac je Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom bratstva i jedinstva III. reda.

Vidović Marija, rođena 1921. u Rogoznici, k. Šibenik. Od 1943. g. bila je borac u II. četi III. bataljona X. brigade XX. divizije. Poginula koncem 1944. g. u borbi kod Potravlja.

Vukman Anka, rođena 1927. g. u Segetu Donjem, k. Split. Od 1943. g. borac je u II. četi III. bataljona VIII. brigade. Bila je omladinski rukovodilac u četi, a zatim u bataljonu. U ožujku 1944. g. bila je ranjena. Poginula na Zelovu, u borbi s ustašama i Nijemcima.

Vukov-Colić Ema, rođena 1923. g. u Zlarinu, k. Šibenik. Od 9. IX. 1943. g. bila je borac u II. četi IV. bataljona IX. brigade XX. divizije. Nestala u borbi na Mačjoj Gredi kod Vrlike, 20. VII. 1944. g.

Zaninović Nada. rođena 1926. g. u Šibeniku. Od 1943. g. bila je borac u II. četi III. bataljona VIII. brigade XX. divizije. Poginula 4. XII. 1943. g. u borbi kod Sinja.

ŽENE BORCI XI. DALMATINSKE BRIGADE XXVI. DIVIZIJE

Red.	Prezime i ime	Datum i mj. rođenja	Funkcija i čin	Stupila u NOV	Odliko- vana	Karakteristike :
i	Martinović Dragica	6. III. 1926 Preko	Vodna bolni- čarka	2. V. 1943	—	borbena i marljiva
2	Bonković Karmela	20. III. 1928 Gdinj Hvar	Četna bolni- čarka	10. XI. 1943	—	skromna, ozbiljna, dobra bolničarka i borac
3	Ilić Jelica	21. VIII. 1925 Vis	Vodna bolni- čarka	15. IV. 1944	—	uredna, požrtvovna boln.
4	Kostanić Jelka	15. VIII. 1927 Trogir	Vodna bolni- čarka	i. IV. 1944	—	dobra kao bolničarka i kao borac
5	Jujnović Ivka	25. XII. 1923 Kozica Vrgorac	Četna bolni- čarka	10. IX. 1942	—	stari borac, dobra bolni- čarka
6	Sardelić Franka	15. VIII. 1927 Blato Korčula	Vodna bolni- čarka	15. VIII. 1943	— m	vrijedna i spretna bolni- čarka, dobar borac
7	Bosnić Jakica	29. XII. 1925 Blato Korčula	Vodna bolni- čarka	15. VIII. 1943	—	marljiva, poštena
8	Dvornik Lenka	8. IV. 1925. Split	Sekretar SKOJ-a 3. čete I. bat	10. IX. 1943		borbena i odana
9	Terzija Ana	10. VI. 1925 Nebriževac Imotski	Četna bolni- čarka	18. I. 1943	—	dobar borac i bolničarka, ozbiljna i solidna
IO	Mandić Mara	16. IX. 1924 Crnogorci Imotski	Vodna bolni- čarka	18. I. 1943	—	borbena i odana, dobra bolničarka
li	Šindik Mara	15. IX. 1923 Nebriževac Imotski	Vodna bolni- čarka	18. I. 1943	—	ističe se kao borac, vrijedna
12	Dujmović Olivera	16. VI. 1928 Makarska	Vodna bolni- čarka	i. III. 1943	—	
13	Puharić Dobrica	16. VI. 1926 Blato Korčula	Vodna bolni- čarka	i. III. 1944	—	marljiva i ozbiljna, dobar borac i bolničarka
14	Balić Ana	8. IX. 1927 Split	Vodna bolni- čarka	9. XI. 1943	—	ozbiljna, odana, dobra, borbena bolničarka
15	Svrdlin Milica	13. IV. 1924 Crnogorci Imotski	borac	20. VI. 1942	—	

Red br.	Prezime i . ime	Datum i mj. rođenja	Funkcija i čin	Stupila u NOV	Odliko- vana	Karakteristike :
16	Mara Franković	6. VI. 1924 Makarska	Zamj. refer, saniteta	12. VIII. 1942	—	odana, borbena, poštena, ozbiljna i vješta bolničarka
17	Delie Rita	17. XI. 1927 Tučepi Makarska	Vodna bolni- čarka	29. XII. 1943-	—	
18	Košta Jela	27. II. 1923 Preko Zadar	Četna bolni- čarka	3- I- 1944	—	vrijedna, poštena, ističe se kao bolničarka, ozbiljna, požrtvovna
19	Gospodnetić Lucija	24. VII 1924 Supe- tar Brač	Vodna bolni- čarka	i. XI. 1943	—	marljiva i borbena
20	Perić Jelica	1926 Klis Split	Vodna bolni- čarka	II. IX. 1943	—	vrijedna bolničarka
21	Curač Agata	22.11. 1924 Žrnovo Korčula	Četna bolni- čarka	30. I. 1943	Medalja za hrabrost	borbena, iskrena, marljiva požrtvovna bolničarka
22	Dulčić Marica	2. II. 1921 Starigrad Hvar	Vodna bolni- čarka	18. VIII. 1943	—	poštena, u radu se zalaže ozbiljno
23	Lelanović Vinka	5, II 1926 Split	Vodna bolni- čarka	II. IX. 1943	—	
24	Žuvela Mara	27. XI. 1922 Blato Korčula	borac	10. IX. 1943	—	odana, vrijedna, dobar bo- rac, ozbiljna, staložena
25	Ostojić Kata	8. VIII. 1921 Plina Opuzen Metković	Četna bolni- čarka	17. XI. 1943	—	tiha, marljiva, odana, po- žrtvovna bolničarka
26	Gazdo Ljubica	15. III. 1928 Blato Korčula	Vodna bolni- čarka	25. IV. 1943	—	vrijedna, ozbiljna
27	Martić Anda	10. X. 1924 Žagrović Knin	Vodna bolni- čarka	10. VII. 1943	—	ozbiljna, radina, odana, borbena, požrtvovna boln.
28	Pecotić Nedjeljka	9. X. 1927 Smokvica Korčula	borac	15. IV. 1944	—	
29	Marinković Zora	10. IV. 1924 Komiža Vis	Vodna bolni- čarka	10. IX. 1943	—	
30	Banovac Ankica	13. II. 1927 Sratok Split	zamj. ref. saniteta	II. IX. 1943	—	poštena, ozbiljna, odana, dobar borac i bolničarka

Red. br.	Prezime i ime	Datum i mj. rođenja	Funkcija i čin	Stupila u NOV	Odlikovana	Karakteristike :
31	Kapor Marija	6. IX. 1925 Blato Korčula	Vodna bolničarka	28. IV. 1944	—	dobra radnica
32	Segedin Mara	20. VIII. 1920 Zrnovo Korčula	Vodna bolničarka	15. IV. 1944	—	ozbiljna i marljiva
33	tvčević Marija	14. II. 1925	Četna bolničarka	3- II. 1943	—	marljiva, požrtvovna i vješta bolničarka
34	Tomašić Dinka	29.XII. 1920 Smokvica Korčula	Vodna bolničarka	5. II. 1944	—	ozbiljna i marljiva
35	Juraga Bogdana	8. IV. 1930 Murter Šibenik	Vodna bolničarka	10. III. 1944	—	
36	Spaja Ana	12. IV. 1925 Danilo Šibenik	Vodna bolničarka	20. III. 1944	—	ozbiljna i vrijedna bolničarka
37	Nodilo Nike	17. VI. 1927 Babino Polje Dubrovnik	borac	20. VI. 1944	—	marljiva i disciplinovana
38	Dražinić Marija	18. VII. 1925 Lastovo	Četna bolničarka	20. III. 1944	—	uredna i vrijedna
39	Spaja Marija	23. II. 1928 Danilo Šibenik	Vodna bolničarka	25. IV. 1944		ozbiljna, borbena,. odana^ požrtvovna
40	Pekić Jela	18. III. 1927 Split	Četna bolničarka	10. IX. 1943	—	ozbiljna i vrijedna, dobra bolničarka
41	Radešić Ruža	9. IX. 1927 Šibenik	Vodna bolničarka		—	poštena, borbena, požrtvovna bolničarka
42	Melada Milka	21. XI. 1924 Drniš Knin	Vodni delegat	7. VII. 1943	—	borbena, poštena, ozbiljna, odana i požrtvovan radnik
43	Santić Tonka	25. IX. 1927 Lastovo	borac	i. III. 1944	—	poštena, vrijedna, disciplinovana
44	Marinković Bosiljka	13. V. 1926 Split	ref. san. IV. Bat.	23. V. 1943	—	poštena, požrtvovna i vješta bolničarka
45	Jelčić Kata	14. IV. 1924 Komin Metković	Četna bolničarka	i. IV. 1944	—	skromna, poštena marljiva

Red br	Prezime i ime	Datum i mj. rođenja	Funkcija i čin	Stupila u NOV	Odliko- vana	Karakteristike :
46	Lončar Jela	19. IX. 1926 Imotski	Vodna bolni- čarka	i. IV. 1943		borbena, marljiva, dobra bolničarka
47	Primorac Danica	12. IX. 1927 Vrgorac	Vodna bolni- čarka	25. X. 1943	—	borbena i požrtvovna bol- ničarka
48	Tulić Ivica	8. I. 1925 Blato Korčula	Četna bolni- čarka	2. VII. 1943	—	borbi odana, poštena i ra- dina
49	Padovan Ljeposava	10. IX. 1926 Velaluka Korčula	Četna bolni- čarka	15. IX. 1943	—	vrijedna bolničarka
50	Gavranić Marija	6. X. 1924 Blato Korčula	Četna bolni- čarka	15. I. 1944	—	dobar borac i bolničarka, radišna
51	Maršić Neda	25. VII. 1925 Vlaka Metković	Vodna bolni- čarka	25. III. 1944	—	skromna, poštena, dobra bolničarka
52	Juras Mihovilka	25. IX. 1922 Gradac Makarska	Četna bolni- čarka	10. IX. 1943	Medalja za hrabrost	ozbiljna, vrijedna, dobar borac i bolničarka
53	Radulj Marija	29. IV. 1924 Split	Vodna bolni- čarka	15. IX. 1943	—	marljiva, disciplinovana i dobra bolničarka
54	Dragojević Suzana	5. VIII. 1923 Velaluka Korčula	Vodna bolni- čarka	8. VIII. 1943	—	
55	Dabo Marija	17. XI. 1921 Pag	Vodna bolni- čarka	9. X. 1943	—	marljiva, disciplinovana, dobra bolničarka
56	Božin Marija	24. XII. 1925 Kaštel Su- čurac Split	Vodna bolni- čarka	15. VI. 1944	—	ozbiljna, disciplinovana
57	Ivančić Jozica	3. III. 1920 Split	ref. san. V. Bat	25. XI. 1943	—	borbena, odana, ozbiljna, dobra bolničarka
58	Padovan Nevenka	14. XI. 1925 Blato Korčula	Četna bolni- čarka	7. III. 1943	—	poštena, marljiva, disci- plinovana
59	Kovačić Ksenija	6. I. 1926 Split	Četna bolni- čarka	7. VIII. 1943	—	ozbiljna, dobar borac i bol- ničarka
60	Draguljević Ivka	25. VII. 1926 Velaluka Korčula	Vodna bolni- čarka	1. I. 1944	—	vrijedna, borbena, požr- tvovna bolničarka

Red. br.	Prezime i ime	Datum i mj. rođenja	Funkcija i čin	Stupila u NOV	odliko- vana	Karakteristike :
6i	Marinković Oliva	29. V. 1926 Bol Brač	Četna bolni- čarka	15. IV.	—	vrijedna, disciplinovana
62	Haler Ivana	16. II. 1928 Sarajevo	Vodna bolni- čarka	i. IV. 1944	—	ozbiljna i požrtvovan radnik, borbena
63	Brkušić Karmela	26. VI. 1925 Bogomolja Hvar	Vodna bolni- čarka	27. XII. 1943		dobar borac i bolničarka
64	Gaćina Skolastika	2. II. 1924 Sali Preko	Vodna bolni- čarka	8. III. 1944	—	odana, ozbiljna, odlična
65	Šegvić Zejna	4. IV. 1927 Split	Vodna bolni- čarka	7. III. 1943	—	marljiva, disciplinovana
66	Štambuk Bosiljka	26.XII.1928 Bogomolje Hvar	Vodna bolni- čarka	5. VI. 1944	—	požrtvovna bolničarka, ozbiljna i poštena
67	Dvornik Vesela	30. III. 1926 Split	Četna bolni- čarka	9. IX. 1943	—	dobar borac i bolničarka
68	Petrinović Marija	22. I. 1926 Vis	Vodna bolni- čarka	7. III. 1944	—	disciplinovana, marljiva
69	Tolentino Rozina	3. VI. 1925 Trst	Vodna bolni- čarka	7. III. 1944	—	uredna, ozbiljna
70	Simićić Marija	11. XI. 1923 Rava-Iž Zadar	Vodna bolni- čarka	7. III. 1944	—	ozbiljna, marljiva
71	Abramović Lucija	12.XII.1923 Ljubostinje Drniš	švelja pri Intendant.	9. IX. 1943	—	odana, ozbiljna, poštena, vrlo vrijedna i vješta
72	Pečar Ruža	4. VIII. 1928 Bitolj	švelja pri Intendant.	15. IX. 1943	—	dobar borac, marljiva
73	Mihanović Tonka	26. VIII. 1927 Zrno- vnica Split	švelja pri Intendant.	II. IX. 1943	—	
74	Kovačić Jelena	2. XI. 1922 Zagreb	Četna bolni- čarka	9. IX. 1943	—	
75	Babić Marija	9. X. 1923 Slivno Ravno	borac	II. IX. 1943	—	marljiva

Red. br.	Prezime i ime	Datum i mj. rođenja	Funkcija i čin	Stupila u NOV	Odlikovana	Karakteristike :
76	Zoričić Anka	13. XI. 1926 Šibenik	švelja pri Intendant.	11. IX. 1943	–	marljiva
77	Danon Blanka	16. II. 1927 Split	švelja pri Intendant.	11. IX. 1943	–	odana, vrijedna, disciplinovana, ozbiljna
78	Martinov Ruža	2. VIII. 1927 Vrgorac	borac	5. VII. 1944	–	uredna i marljiva
79	Alujević Bosiljka	17. XII. 1924 Split	švelja pri Intendant.	II. IX. 1943	–	marljiva
80	Prnić Matija	5.VIII.1923 Kljenak Vrgorac	Četna bolničarka	18. III. 1943	–	energična i vrijedna
81	Letinić Ljiljana	13. VIII. 1920 Preko Preko	borac	9. IX. 1943	–	disciplinovana i tiha
82	Radić Ivanka	25. II. 1924 Bast Makarska	Vodna bolničarka	6. III. 1942	–	odana, borbena i ako već fizički iscrpljena
83	Križanac Slavica	11. XI. 1927 Split	Vodna bolničarka	9. VIII. 1943	–	
84	Marijan Marica	25. I. 1925 Iž Veli Preko Zadar	Vodna bolničarka	9. IX. 1943	–	dobar borac i bolničarka
85	Jerković Rosa	3. I. 1927 Selca Hvar	Četna bolničarka	27. XII. 1943	Medalja za hrabrost	borbena, vrijedna, zdravo ambiciozna, željna znanja
86	Matijašević Željka	13. VI. 1924 Poljica Hvar	borac	8. VIII. 1943	–	odana, borbena
87	Roje Tonka	12. VI. 1923 Split	zamj. ref. saniteta	9. XI. 1943	–	uredna i vrijedna
88	Gazzari Tatjana	23. XI. 1923 Split	šifrant na radio-stan.	II. IX. 1943	–	skromna, istakla se kao bolničarka
89	Inselt Melanka	5.VIII.1925 Indija Ruma	Polit. kom. brig. prev.	3. II. 1943-	–	odana, požrtvovna, skromna i ozbiljna
90	Grgasović Margita	24. III. 1922 Makarska	bolničarka brig. prev.	18. VI. 1942	–	borbena, požrtvovna bolničarka

Red. br.	Prezime i ime	Datum i mj. rođenja	Funkcija i čin	Stupila u NOV	Odlikovana	Karakteristike:
91	Sabić Kata	20. VI. 1922 Makar Makarska	bolni- čarka brig. prev.	20. VI.. 1942	Orden hrabrost	odana, borbena
92	Dujmović Marica	15. XI. 1923 Grabovac Imotski	bolni- čarka prev.	5. VIII. 1942	—	marljiva i uredna
93	Štambuk Estera	6. V. 1924 Split	bolni- čarka brig. prev.	11. IX. 1943	—	marljiva
94	Bačić Ruža	7. III. 1924 Blato Korčula	bolni- čarka brig. prev.	12. III. 1943	—	poštena, iskrena i vrijedna
95	Beroš Anka	17. III. 1924 Krvavice Makarska	bolni- čarka brig. prev.	9. I- 1943	—	dobar borac i dobra bolni- čarka
96	Frančeski Nevenka	5. VIII. 1916 Pri- muša Imotski	bolni- čarka brig. prev.	3- HI. 1943	—	dobra bolničarka
97	Ercegović Anka	1923 Rogoznica Šibenik	bolni- čarka brig. priv.	9. IX. 1943	—	marljiva i poštena
98	Tomičić Anka	26. IX. 1926. Zagvozd Imotski	Vodna bolni- čarka	15. XI. 1943	—	marljiva, poštena odana, požrtvovna
99	Marić Vesela	11. I. 1927 Garić Livno	borac	4. XI. 1944	—	
100	Matas Neva	6. II. 1927 Split	Sekretar SKOJ-a pri štab. jedin.	II. IX. 1943	—	dobra i radina
IOI	Fabjanović Marija	8. XI. 1925 Škrip Brač	Sekretar SKOJ-a II. Bat.	14. IX. 1943	—	radina
102	Škarica Ksenija	22. IX. 1921 Šibenik	Sekretar Brig. Kom. SKOJ-a	3. X. 1943	—	dobra i radina

Povjerenik personalnog odsjeka
XI. Dalmatinske ud. brigade
Pomoćnik Poltkomesara :
Benko s. r.

MEĐU ŽENAMA BORCIMA XXVI. DIVIZIJE BILE SU I OVE DRUGARICE:

Basarić Stana, rođena 1926. g. u Mogoriću, k. Gospić. U NOV od 15. VI. 1942. Bila je zamjenik referenta saniteta **u** III. bataljonu III. prekomorske udarne brigade.

Boraska Davorka, rođena 3. XII. 1921. g. **u** Splitu. 26. IX. 1943. g. odlazi **u** NOV, završava sanitetski kurs i postaje zamjenik referenta saniteta u jedinicama XII. brigade XXVI. divizije i kasnije u jedinici Narodne obrane.

Botić Dana, rođena 1923. g. u Splitu. Od 15. VIII. 1943. bila je borac u III. bataljonu XII. brigade XXVI. divizije. Dva puta ranjena.

Brakus Ana, rođena **1927.** g. u Trbounju, k. Drniš. Od prosinca **1944.** g. bila je borac u **I.** četi II. bataljona XII. brigade XXVI. divizije. Poginula na položaju kod Bistrice, u travnju 1945. g.

Braškić Neda, rođena 1925. g. u Gornjem Selu na Šolti, k. Split. Od 13. III. 1943. g. bila je bolničarka u XII. brigadi XXVI. divizije. Poginula u rujnu 1944. g. u Supetru na Braču, u borbi s Nijemcima.

Bučević Neda, rođena 5. VI. 1919. g. u Donjem Selu na Šolti, k. Split. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka u Biokovskom odredu i XI. brigadi. Poginula 1944. g. u borbi s Nijemcima kod Sumartina na Braču.

Dragičević-Dumanić Marija Marijola, iz Donjeg Strmca, k. Brač. Bila je borac u XII. dalmatinskoj brigadi.

Eterović Margarita, rođena 1922. g. u Pražnicaimia, k. Brač. Bila je borac u XII. dalmatinskoj brigadi.

Gavranić-Šiun Mara, rođena 1928. g. u Blatu na Korčuli. Od prosinca 1943. g. bila je bolničarka u I. četi I. bataljona III. prekomorske brigade. Poginula 11. XI. 1944. na položaju kod Knina.

Geralić File, rođena 1925. g. u Dugom Ratu, k. Split. U NOV od 1. V. 1943. g. Bila je četna bolničarka u Mosorskom odredu i XII. brigadi XXVI. divizije. Ima čin vodnika.

Grubić Mileva, rođena 1928. g. u Zapužanima, k. Benkovac. Od 10. XI. 1942. g. bila je bolničarka **u** III. prekomorskoj brigadi.

Ivica Maša, rođena 14. IX. 1924. g. u Segetu, k. -Split. Od 8. VII. 1943. g. bila je borac u II. bataljonu XII. brigade XXVI. divizije. 21. IV. 1944. g. ranjena je u borbi na Mljetu.

Jelavić-Marinović Anka, rođena 24. IV. 1916. g. u Bačini, k. Metković. U NOV od 1942. g. Bila je borac i bolničarka u Neretvanskom odredu u XI. brigadi XXVI. divizije. Odlikovana Medaljom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod II. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Juras Janja, rođena 1918. g. u Šibeniku. Od 9. IX. 1943. g. bila je borac u I. četi I. bataljona XI. brigade XXVI. divizije. Smrtno ranjena u borbi na Pelješcu, u studenom 1943. g.

Kovačić-Jokić Jagoda, rođena 1. III. 1926. g. u Splitu. Učestvovala je gotovo u svim omladinskim akcijama, te je 1942. g. od Talijana isključena iz gimnazije. 16. I. 1943. uhapšena i 7. VII. 1943. g. zamijenjena iz zatvora. Po kapitulaciji Italije odlazi **u** NOV. Bila je borac i omladinski rukovodilac u Neretvanskom partizanskom odredu i XI. brigadi XXVI. divizije. Zbog fizičke iscrpljenosti vraća se na teren i radi kao član Kotarskog komiteta SKOJ-a Benkovac.

Kovačić-Radelić Ksenija, rođena 6. I. 1926. g. u Splitu. U NOV od **7.** VIII. 1943. g. Bila je borac u Mučkoj letećoj četi i četna bolničarka u XI. brigadi XXVI. divizije. U borbi pod Klisom, 14. IX. 1943. g. bila je ranjena. Ima čin starijeg vodnika. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III. reda i Spomenicom 10-god. JNA.

Lučin Tonka, rođena 1925. g. u Vinišću; k. Split. Od 10. V. 1943. g. bila je bolničarka u 1. bataljonu III. prekomorske udarne brigade.

Mally-Moch Lenka, rođena 1. V. 1923. g. u Splitu. U NOV od 16. I. 1943. g. Bila je borac u Mosorskom odredu i IV. četi III. bataljona XII. brigade XXVI. divizije. Kasnije radi kao ekonom. Odlikovana Medaljom zasluga za narod.

Maričić Marija, rođena 1923. g. u Hvaru. U NOV od XI. 1942. g. Bila je borac u I. četi III. bataljona XII. brigade XXVI. divizije. Poginula u borbi kod Grohota na otoku Šolti 1944. g.

Marinković-Jurić Neda, rođena 1922. g. u Splitu. U NOV od 1943. g. Bila je borac i pomoćnik mitraljesca u X. dalmatinskoj brigadi, sekretar u tehničkom odsjeku Štaba VIII. korpusa, i nakon završenog srednjeg sanitetskog kursa, sekretar i narkotizer u kirurškoj ekipi XXVI. divizije.

Martinić Zorka, rođena 1925. g. u Pučišću, k. Brač. Bila je borac u II. bataljonu XII. dalmatinske brigade.

Mašković Dobrila, rođena 1924. g. u Blatu na Korčuli. Od 1943. g. bila je bolničarka u I. četi IV. bataljona III. prekomorske brigade. Poginula u Kninu, u borbi protiv Nijemaca i četnika, 28. XI. 1944. g.

Matana Natalija, rođena 1926. g. u Govedarima, k. Dubrovnik. Od 1944. g. bila je borac u III. četi III. prekomorske brigade. Poginula 24. XI. 1944. g. u borbi za oslobođenje Knina.

Mihovilović Margarita, rođena 1921. g. u Pražnicama na Braču. Od 1943. g. bila je borac u II. bataljonu III. čete XII. brigade. Smrtno ranjena u borbi protiv Nijemaca 2. II. 1945.

Mijan Karmela, rođena 6. XII. 1924. g. u Mostaru. U NOV od 6. I. 1943. g. Bila je borac i omladinski rukovodilac u IV. bataljonu III. prekomorske udarne brigade.

Pavlov Marica, rođena 1926. g. u Ložišću, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u XII. brigadi XXVI. divizije. Poginula 24. IV. 1944. g. u Blatu na Korčuli.

Pšeničnjak-Turković Edita, rođena 30. XII. 1928. g. u Kaštel Sućurcu, k. Split. Od 5. II. 1943. g. bila je u diletantskoj grupi, zatim bolničarka u XII. brigadi.

Radić Ivanića, rođena 1924. g. u Bastu, k. Makarska. U XXVI. diviziji bila je bolničarka i omladinski rukovodilac. Odlikovana Ordenom za hrabrost. Poginula 1. svibnja 1945. g. prilikom oslobađanja Trsta.

Reić-Alfirević Antonjeta, rođena 17. XII. 1923. g. u Splitu. Od 17. IX. 1943. g. borac je u XII. brigadi XXVI. divizije. Bila je vodni delegat, zamjenik politkomesara čete i obavještajni oficir bataljonia. Ima čin kapetana. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III. reda, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Spomenicom 10-godišnjice JNA.

Restović Katica, rođena 1922. g. u Smrku-Nerežište, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u III. četi II. bataljona XII. brigade XXVI. divizije. Poginula.

Rogulić Marija, rođena 5. VIII. 1923. g. u Kučinama, k. Split. Od 28. IV. 1943. g. bila je vodnik-bolničarka u IV. bataljonu III. prekomorske udarne brigade.

Roje-Bronzić Tonka, rođena 12. VI. 1923. g. u Splitu. U NOV od 10. IX. 1943. g. U Imotskom odredu i XI. brigadi XXVI. divizije, bila je borac, sekretar u bataljonu i zamjenik referenta saniteta prištabnih brigadnih jedinica. Pohvaljena je za dobro držanje u borbama i proizvedena u čin starijeg vodnika.

Ruić **Anica**, rođena 1924. g. u Grohotama na Šolti, k. Split. U NOV od 7. IX. 1943. g. Bila je kuharica i kasnije borac u V. bataljonu XII. brigade XXVI. divizije. U svibnju 1944. g., u akciji na Vidovu Goru na Braču, smrtno je ranjena.

Santini-Duplančić Jelka Seka, rođena 1924. g. u Splitu. U V. bataljonu XI. dalmatinske brigade bila je borac, omladinski rukovodilac i sanitetski referent. Kasnije radi u OZN-i. Nosilac je Spomenice 1941.

Sesartić-Cecić Tonka, rođena 22. XII. 1923. g. u Solinu, k. Split. 17. XI. 1942. g. uhapšena je od Talijana s punom torbom ilegalne pošte. Mučena je u splitskoj policiji, a zatim zatvorena u Italiji. Iza kapitulacije Italije, stiže do Sušaka i stupa u I. čet u I. bataljona I. primorsko-goranske brigade. U napadu na Drežnicu bila je ranjena i zarobljena od SS trupa. Prilikom bombardiranja bježi iz zatvora na Savskoj cesti u Zagrebu i ponovo odlazi u partizane. Nakon završenog bolničkog kursa, bila je bolničarka i politdelegat u bolnici VIII. korpusa na Visu i Drnišu i rukovodilac zubne ambulante u Hvaru. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Sinković Marija, rođena 10. VII. 1924. g. u Donjem Dolcu, k. Split. Od lipnja 1943. g. borac je u II. bataljonu XI. dalmatinske brigade. Bila je prva žena mitraljezac u bataljonu. Poginula u travnju 1944. g. u borbama za Mljet, jurišajući na njemačka utvrđenja.

Trošić Matilda, rođena 1923. g. u Pirovcu, k. Šibenik. Od 15. rujna 1943. g. bila je bolničarka u III. prekomorskoj brigadi XXVI. divizije. Poginula u travnju 1945. g. u Bihaću, u borbi s Nijemcima.

Urlić Neda, rođena 11. V. 1928. g. u Drašnici, k. Makarska. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Biokovskom odredu i politički komesar u II. bataljonu II. dalmatinske brigade. Ranjena.

Vidoš Janja, rođena 12. XII. 1919. g. u Imotskom. Od 15. II. 1943. g. **bila je bolničarka u** II. bataljonu III. prekomorske udarne brigade.

Vrsalović Anka, rođena 1924. g. u Gornjem Humcu, **k.** Brač. Od **1943.** g. **bila** je borac u XII. brigadi XXVI. divizije.

Vukman-Lozovina Mara, rođena 1920. g. u Segetu Donjem, k. Split. U **NOV** od kolovoza 1942. g. Bila je bolničarka, šef krojačke radione, pomoćnik komesara bataljona i komesar čete u letećoj Trogirskoj četi, u **IV.** bataljonu **I.** dalmatinske brigade, **pri** Komandi mjesta Trogir i intendanturi **XXVI.** divizije. Ima čin poručnika.

Dokument 377

HEROJSTVO OMLADINKE MARIJE ŠINKOVIĆ¹

Na Mljetu bjesni borba. Naša I. četa ima da likvidira jednu od najjačih kota na dalmatinskim otocima. U našoj četi nalazi se i Marija Šinković, mitraljezac. Jurišamo, ali bez uspjeha. Jurišamo još tri puta, ali ponovno se moramo povući. Prilikom svih tih juriša omladinka Marija prednjači. Njezin puškomitraljez stalno štekće, a njeni poklici borbe čine borce da ustraju.

Pada naređenje: »Ćuka se mora zauzeti!«
Laganim korakom- u streljačkom stroju naša četa po peti put ide na juriš.

Neprijatelj nas je opazio i otvara na nas vatru. Mi se ne obaziremo, već s čvrstom odlukom da moramo uispjeti, idemo naprijed. Marija je prva. Njene riječi: »Drugovi, ovoga

puta ćemo uspjeti, hrabro naprijed. Smrt fašizmu!«
daju nam polet. Nalazimo se ispod same ćuke. Komandir naređuje: »Juriš!«

Omladinka Marija se prva diže i uskače u jedan neprijateljski bunker. Njen mitraljez ne čuje se više. Slušamo što to može da bude. Tad jedan omladinac poviče: »Naprijed, drugovi, osvetimo Mariju!«

Pojurismo svi omladinci naprijed-, ni jedan nije zaostao. Ćuka je zauzeta. Ubijeni i zarobljeni njemački banditi, bili su osveta za našu Mariju. Marija je pala za svoju domovinu, ali su je osvetili njezini omladinci.

Borac **I.** čete **II.** bat.

¹ Iz arhive Glavnog odbora AF2.

RAZNE JEDINICE

MEĐU ŽENAMA BORCIMA DALMATINSKIH ODREDA I DRUGIH JEDINICA BILE SU I OVE DRUGARICE:

Ačimović **Anda**, rođena 1920. g. u Glavini Donjoj, k. Imotski. Od 10. II. 1943. g. borac je u IV. crnogorskoj proleterskoj brigadi.

Akrap Perica, rođena 1924. g. u Splitu. Od 1943. g. bila je borac u I. četi II. bataljona Omiške grupe. Ranjena je na položaju Perun kod Žrnovnice, 310. IX. 1943. g.

Antunović **Iva**, rođena 1923. g. u Kozici, k. Makarska. U srpnju 1942. g. odlazi u partizane u Biokovo. Bila je teško ranjena u borbi.

Antunović Lenka, rođena 1924. g. u Postirama, k. Brač. U NOV je otišla 1943. g.

Arbunić Klemica, rođena 1922. g. u Pražnicama, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Ban Marica, iz Splita. U prvoj polovini 1943. g. odlazi u NOV. Bila je komesar čete. Ranjena je u ruku prilikom napada na Vrliku. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Banfić Ruža, rođena u Splitu. U NOV od 1943. g. Bila je četna i brigadna bolničarka, referent apotekarstva brigade, a kasnije divizije.

Bangoleti Marija, rođena 6. XI. 1922. g. u Lastovu, k. Korčula. Stupila je 1943. g. u partizanski odred na Mljetu. U borbi s Nijemcima, 25. IV. 1944. g. bila je zarobljena i iznakažena, te bačena u more.

Banina-Dunatov Eva, rođena 1922. g. u Velom Ižu,¹ k. Zadar. 1943. g. zbog aktivnog rada u NOP, uhapišena je od Talijana i odvedena u logor Molat. Vrativši se iz logora u rujnu 1943. g. odlazi u NOV. Bila je vodni delegat, a zatim komesar čete. Ima čin rezervnog kapetana.

Barešić Antula, rođena 12. XI. 1903. g. u Kaštel Šućurcu, k. Split. U studenom 1942. g. odlazi u NOV, gdje su se već nalazile njezine tri kćeri, sin i muž. Bila je bolničarka u bolnici na Moseću i na Mosoru. Poslije kapitulacije Italije prati teške ranjenike u Bari (Italija) i radi u Crvenom Križu. Kasnije opet odlazi u bolnicu VIII. korpusa.

Bašić Marija pok. Mate. U NOV od srpnja 1942. g. Poginula u rujnu 1943. g.

Bašić Marija pok. Spire, iz Klisa, k. Split. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Bašić Vice, iz Klisa, k. Split. U NOV od travnja 1942. g. Poginula u srpnju 1943. g.

Baturina Jaka, rođena 1924. g. u Niskom¹, k. Split. Od 9. IX. 1943. bila je **borac u Mosorskom** odredu. Poginula 30. XII. 1943. g. na položaju između Žrnovnice i Sitna Donjeg, u borbi s Nijemcima.

Baučić Ivka, iz Omiša, k. Split, bila je borac NOV. Teško je ranjena u borbi.

Baučić Olga, rođena 6. III. 1922. g. u Omišu, k. Split. Od kolovoza 1943. g. bila je borac u III. bataljonu Mosorskog odreda. Ranjena na Biokovu, 15. studenog 1943. g. Umrla.

Bauk Vesela, iz Imotskog, k. Split. U NOV od 1942. g. Bila je politički, a zatim sanitetski radnik u raznim jedinicama.

¹ Već 1941. g. u početku talijanske okupacije, otišlo je iz Velog Iža u jpartizane nekoliko drugova i drUjgarica. 1942. g. kada je talijanski okupator htio da pljačka ulje na Malom Ižu i da ga izvozi u Italiju, te da pali kuće drugova koji su otišli u partizane, omladina Iža je dobila direktivu da izveze ulje na kopno za potrebe partizana, a ono što ne bude moguće izvesti, da prolije u more. Kad okupator nije našao ulje, pokupio je sve muškarce od 26—40 godina, u namjeri da ih internira. Prili-

kom prevoza na brodu, ljudi su goloruki napali i razoružali neprijatelja. Poslije toga bilo je nemoguće ostati na otoku, te je nastao masovni pokret među stanovništvom Malog Iža, i svi sposobni za borbu, otišli su u partizane. Pored muškaraca otišle su u partizane i 54 žene @ Malog Iža. One su raspoređene u razne jedinice I. i II. proleterske dalmatinske i Krajiške brigade. Sve one, koji su ostali na otoku, Talijani su otjerali u logor na Molat, a zatim u Italiju.

Becker Zora, iz Knina. Početkom **1942.** g. uhapšena je od četnika i Talijana, a koncem **iste** godine zamijenjena, te odlazi u NOV. U V. ofenzivi, bolesna od tifuisa, zarobljena je od Nijemaca **i** poslana u logor u Njemačku, odakle se vratila poslije oslobođenja.

Begović **Antica**, rođena 1919. g. u Nerežištu, k. Brač. Od 9. IX. 1943. g. bila je borac **u** I. četi Splitskog odreda. Ranjena 26. IX. 1943. g. u borbi s Nijemcima kod Donjeg Sitna na Mosoru.

Belamarić Katica, rođena 1918. g. u Šibeniku. Od listopada 1942. g. bila je borac u Split-skom odredu, a zatim u Komandi mjesta Muć. Poginula 1943. g. za vrijeme VI. neprijateljske ofenzive, na položaju kod Duvna u Bosni.

Bezbradica Jeka, rođena 1924. g. u Kistanjima, k. Knin. Bila je borac u NOV.

Boban Arika, iz Klisa, k. Split. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Boban Antula, iz Klisa, učestvuje u NOV od srpnja 1942. g.

Boban Jela, iz Klisa, učestvuje u NOV od 1942. g.

Boban Karmela, učestvuje u NOV od 1942. g. Poginula 1943. g.

Bobanac Andelka, rođena 18. XII. 1920. g. u Kuli, k. Metković. 20. X. 1942. g. stupa u II. četu bataljona »Vid Mihaljević« u Biokovo. Bila je dopisničar u vojsci, neko vrijeme borac, kuharica u brigadnom previjalištu, član Kotarskog odbora JNOF Metković i član Kotarskog NOO Metković. Nosilac je Spomenice 1941.

Bodrožić Jaka, rođena 1920. g. u Koljanima, k. Sinj. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Bogdanović Zdenka, rođena u Šibeniku. Od 1943. g. bila je bolničarka u jedinici NOV. Poginula u borbi.

Bogunović Matija, iz Bacine, k. Metković. 1942. g. odlazi u NOV. Nosilac je Spomenice 1941.

Bojanić Marija, rođena 1924. g. u Vrisniku, k. Hvar. Bila je borac **u** NOV od 10. X.1942. g.

Bolić Zorka, rođena 15. X. 1920. g. u Šibeniku. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka **u** Primorskom bataljonu. Umrla u siječnju 1943. g. za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive, prilikom povlačenja Centralne bolnice u Drvar.

Borić Tonča, iz Imotskog, rođena 1919. g. U NOV od veljače 1943. g.

Bošković Zorka, rođena 17. I. 1922. g. u Bačini, k. Makarska. Od 10. VI. 1942. g. borac je u bataljonu »J. Jurčević« na Biokovu. Zatim radi u biokovskoj stampariji, u kirurškoj bolnici IV. operativne zone u Glamoču kao bolničarka, komesar čete, te vodni delegat. Nosilac je Spomenice 1941.

Božanić Jakica, rođena 3. VI. 1923. g. **u** Oključni, k. Vis. U NOV od rujna 1942. g. Poginula u V. neprijateljskoj ofenzivi u svibnju 1943. g. u Crnoj Gori.

Božanić Katica, rođena 14. XII. 1922. g. **u** Oključni, k. Vis. Otišla **u** NOV 1942. g. Poginula u borbi.

Božanić Lukrija, rođena 1922. g. u Oključni, k. Vis. U NOV od 1942. g. Poginula u borbi.

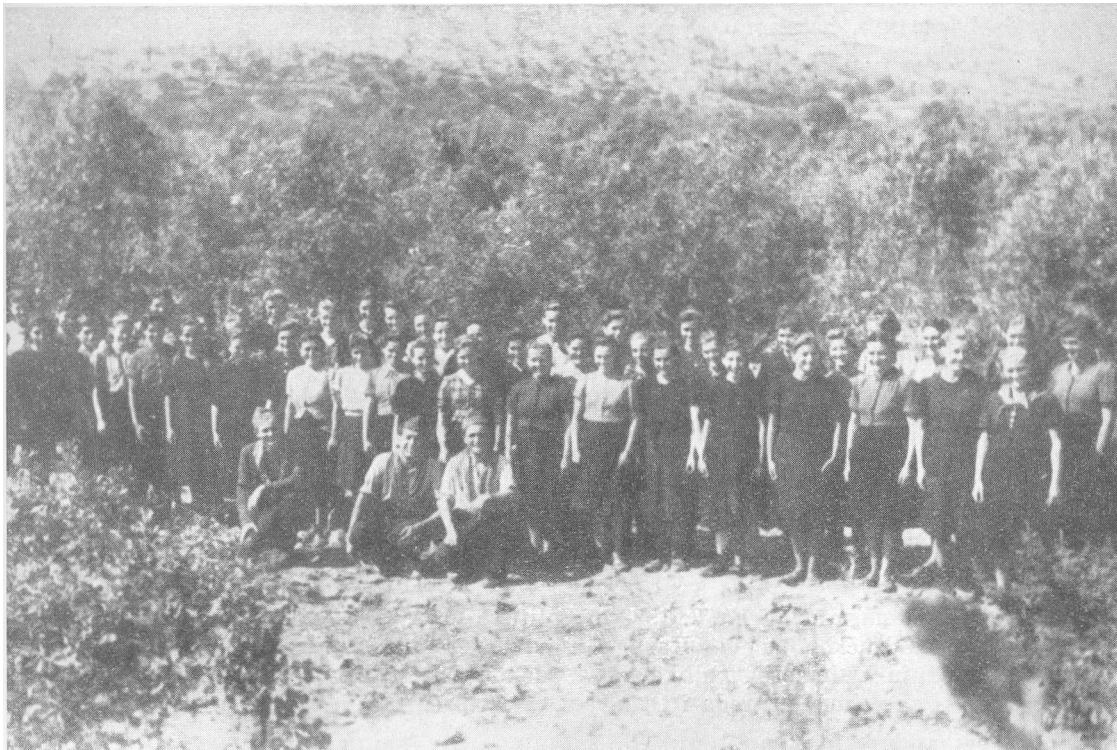
Božanić Nada, rođena 1922. g. u Oključni, k. Vis,. U **NOV** od 1942. g. Poginula u borbi.

Božić Ruža, rođena 1923. g. u Zvečanju, k. Split. U listopadu 1942. g. otišla **u** IV. operativnu zonu u Livno. Poginula u Crnoj Gori u V. ofenzivi.

Božin Margarita, rođena 1927. g. u Šibeniku. U NOV od 11. IX. 1943. **g.** Bila je referent saniteta Inženjerskog bataljona VIII. korpusa. Poginula 8. XI. 1944. **g.**

Bračulj Milica, rođena 1924. g. u Biteliću, k. Sinj. Od 1. I. 1943. g. bila je borac u letećoj četi pri Komandi mjesta Bitelić. Ima čin vođnika.

Brala Marija, rođena 21. VII. 1925. g. u Posedarju, k. Zadar. Od 1. X. 1943. g. bila je borac u Zadarskom partizanskom odredu. Poginula nesretnim slučajem 1. XI. 1943. u selu **Jesenice.**

Omladinke sa Iza odlaze u partiznije — na terenu Vodica 1942. g.

Britvić Lenka, rođena 1927. g. u Kaštel Kambelovcu, k. Split. Od 1943. g. bila je borac u II. četi III. bataljona Dinarskog odreda. Ranjena je u prosincu 1943. u borbi protiv četnika, kod sela Milkovci, i umrla na putu za Livno.

Bubić Mladenka, rođena 1. I. 1923. g. u Solinu, k. Split. Od 20. V. 1943. g. bila je borac u II. bataljonu IV. splitske brigade. Nosilac je Spomenice 1941.

Bulović-Veselica Boja, rođena 20. IX. 1924. g. u Biteliću, k. Sinj. U NOV od 15. VIII. 1941. g. Bila je borac u I. partizanskom odredu i četi Dinarsko-mosorskog odreda, zatim kurir pri Štabu III. bataljona IV. krajiške brigade V. divizije V. korpusa. Noisilac je Spomenice 1941.

Bulj Marija, rođena 1928. g. u Sinju. Od 1943. g. bila je borac u Livanjskom partizanskom odredu. 1944. g. radila je na pošti u Visu.

Buljević Filomena, rođena 1924. g. u Lokvi-Rogoznici, k. Split. Bila je bolničarka u II. četi II. bataljona I. tenkovske brigade. Poginula u travnju 1944. g. u borbama na Korčuli kod mjesta Smokvice.

Buović Katica, rođena u Šibeniku. Od 1943. g. bila je bolničarka u jedinici NOV. Poginula u borbi.

Buva Marija, rođena 1924. g. u Bilicama, k. Šibenik. Od listopada 1942. bila je borac u II. proleterskoj srpskoj diviziji. 1943. g. iza V. ofenzive u Istočnoj Bosni, nagazivši na minu, smrtno je ranjena.

Cvitanić Lenita, rođena 1912. g. u Nerežišću, k. Brač. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Čabo Danica, rođena 2. I. 1913. u Grabu, k. Sinj, U NOV od 1942. g. Nestala u rujnu 1943. g. na položaju kod Zlopolja, te proglašena mrtvom.

Čaleta-Car Mara, rođena 1922. g. u Bilicama, k. Šibenik. U NOV od 1942. g. Bila je zastavnik u II. četi II. bataljona IV. crnogorske brigade. Ranjena 10. II. 1944. g. u selu Penezić u Crnoj Gori.

Caleta Danica, rođena 20. III. 1926. g. u Bilicamia, k. Šibenik. U NOV od 9. X. 1942. Bila je borac u I. ba.'taljonu IV. crnogorske brigade II. proleterske divizije. Ranjena 8. X. 1944. u borbi s četnicima na Trnovoju Čuki kod Kruševca.

Čaleta Janja, rođena 1926. g. u Bilicama, k. Šibenik. Od 1942. g. bila je borac u III. bataljonu IV. crnogorske brigade. Nestala u borbama za vrijeme IV. ofenzive i proglašena mrtvom.

Catlak Marija, rođena 18. VI. 1926. g. u Visokoj, k. Drniš. U NOV od veljače 1942. g. Nestala, te proglašena mrtvom.

Cebo Marica, rođena 1923. g. u Imotskom. **Od** veljače 1943. g. bila je borac u NOV.

Cogelja Ivanka, rođena 1921. g. u Konjevratima, k. Šibenik. U NOV od 1942. g. Iste godine nestala, te proglašena mrtvom.

Colović-Kružičević Nikica, rođena 1924. g. u Zvečanju, k. Split. Od listopada 1942. g. bila je u NOV borac, vodna i četna bolničarka, zamjenik referenta saniteta i referent saniteta u bataljonu. Irma čin zastavnika.

Colović Milka, rođena 14. XII. 1924. g. u Biočiću, k. Split. U NOV od 17. IX. 1943. g. Bila je borac u Prominskom odredu i Ličkoj brigadi. Polovinom 1944. g. nestala, te proglašena mrtvom.

Culić-Jurjević Jugana, rođena 17. V. 1922. **u** Splitu, U NOV od 7. V. 1942. **g.** Bila je borac u III. sandžačkoj brigadi. Kasnije radi na terenu kao član Okružnog odbora AFŽ za Srednju Dalmaciju. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda, Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom za hrabrost.

Culić-Mitrović Marija, iz Splita. Bila je borac i stariji vodnik u jedinicama VIII. korpusa.

Curković-Vujičić Marica, rođena 1917. g. u Zadru. Od lipnja 1941. g. bila je borac I. čete I. bataljona V. udarne crnogorske brigade. Poginula u lipnju 1942.

Cvrtjak **Ana**, rođena 1912. g. u Konjevratima, k. Šibenik. Od 1942. g. bila je bolničarka u III. diviziji. Poginula 7. V. 1943.

Definis-Ožegović Marija, rođena 15. VIII. 1926. g. u Sutivanu, k. Brač. Od rujna 1943 g. bila je borac u III. četi Mosorskog odreda. U siječnju 1944. g. radi u Komandi mjesta Ložišće. Kasnije odlazi u Eli Shatt, gdje je bila pročelnik prosvjetnog odjela i sekretar logorskog odbora zbjega. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Delić-Đaković Marija, rođena 1913. g. **u** Pribudama, k. Sinj. U NOV od 18. III. 1943. g. Bila je na dužnosti u vojnoj bolnici, gdje je oboljela i 11. IX. 1946. g. umrla.

Dorotić Jakica, rođena 1915. g. u Bargujcu-, k. Vis. U NOV došla koncem 1943. godine. Poginula.

Dragičević Anka, rođena 4. XI. 1924. g. u Makarskoj. U listopadu 1942. g. odlazi u bataljon »Vid Mihaljević« na Biokovu. Bila je borac, a kasnije tajnica Kotarskog odbora AFŽ Makarska, član Centralnog odbora zbjega, komesar bolnice V. odjeljenja VIII. korpusa. Nosilac je Spomenice 1941.

Drašković Marija, rođena 24. XI. 1919. g. u Solinu, k. Split. Od 1. XII. 1942. g. u NOV. Bila je bolničarka i borac u brigadi. Poginula za vrijeme V. ofenzive.

Drpić Franka, rođena 1922. g. u Pučišću, **k.** Brač. Početkom 1943. g. odlazi je u NOV. Poginula.

Dugandžić Jela, rođena 1912. g. u Kominu, k. Metković. **Od** 1942. **g.** bila je borac u Netrvanskom odredu. Poginula u borbi 29. rujna 1942. **g.** prilikom napadaja Talijana.

Dulčić Keti, rođena 8. IX. 1927. g. u Rudini, k. Hvar. Od 1943. g. bila je borac u II. bataljonu I. bokeške udarne brigade. Poginula 24. travnja 1944. g. na položaju Bukovica.

Dulibić Janja, rođena 1921. g. u Bilicama, k. Šibenik. U NOV od 9. X. 1942. g. Poginula u borbi 1944. g.

Dulibić Marica, rođena 1924. g. u Bilicama, k. Šibenik. U NOV od 9. X. 1942. g. Poginula u Lici 1943. g.

Dulibić Milka, rođena 1925. g. u Bilicama, k. Šibenik. U NOV od 9. X. 1942. g. Poginula u veljači 1942. g. u Bosni, u borbi s Talijanima.

Đekić Ana, rođena 1922. g. iz Štikade, k. Gračac. Bila je borac u NOV od 1942. **g.**

Đurmez Milica, rođena 1912. g. u Imotskom. U- NOV od 18. II. 1943. g. Bila je borac u III. bataljonu VII. brigade LI. vojvodanske divizije. Poginula u borbi za oslobođenje Beograda 12. X. 1944. g. Imala je čin poručnika.

Đurmez Milka, rođena 1917. u Imotskom. Od veljače 1943. bila je borac u NOV.

Erceg Anda, rođena 2. XI. 1904. g. Radošiću, k. Sinj. Od lipnja 1943. g. bila je borac i bolničarka u I. krajiškoj proleterskoj brigadi. Učestvovala je u borbama za oslobođenje Beograda, Zagreba, Slovenije i Trsta.

Fabjanović Vinka, rođena 1925. g. u Škripu, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Na dužnosti je oboljela i podlegla bolesti.

Franičević Borka, rođena u Živogošću, k. Makarska. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Giljević Kata, rođena 24. I. 1914. g. u Bačini, k. Makarska. Od studenog 1942. g. bila je kuharica u bataljonu »J. Jurčević« u Biokovu. Nosilac je Spomenice 1941.

Gizdić Jela, iz Klisa, k. Split. Od polovine 1942. g. bila je borac u NOV.

Gizdić Nedjeljka, učestvuje u NOV od kolovoza 1942. g.

Grbić Boja, rodom iz Ruišta, k. Gračac. Bila je borac u Sjevero-dalmatinskom odredu od 1943. g.

Grginović Marija, rođena 1921. g. u Sukošanima, k. Zadar. Od 10. II. 1943. g. bila je borac u VII. krajiškoj brigadi. Nestala za vrijeme V. ofenzive u Crnoj Gori.

Grgurević Tonka, rođena 1922. g. u Kaštel Starom, k. Split. Od 9. listopada 1943. g. bila je bolničarka u Dinarskom odredu. Zarobljena je od ustaša kod Golubića u siječnju 1944. g., te oslobođena u svibnju iste godine.

Grubišić Anka, rođena 15. VII. 1926. g. u Bilicama, k. Šibenik. Od 9. X. 1942. g. bila je borac u III. četi II. bataljona VI. brigade XXXVI. divizije. Ranjena na položaju kod Grabovaca u Srijemu, 15. VII. 1944. g.

Grubišić Marija, rođena 1918. g. u Solinu, k. Split. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u partizanskom centru Kozjak. Poginula 2. VIII. 1942. g. u borbi s Talijanima. Iza nje je ostao maloljetni sin.

Harašić Neli, rođena 1921. g. u Nerežišću, k. Brač. Krajem 1943. g. odlazi u NOV. Poginula za vrijeme bombardiranja na Visu.

Hrzić Perica, iz Novog Sela, k. Brač. Bila je borac u NOV od veljače 1943. g.

Ivankov Milka, iz Kali, k. Zadar. Otišla je u NOV 1943. g.

Ivković Ivanka, rođena 12. IV. 1925. g. u Splitu. 9. IX. 1943. g. odlazi kao borac u Morsorski odred. Nakon nekoliko dana poginula na položaju između Dubrave i Zrnovice.

Jaidrešić-Marić Luca, iz Betine, k. Šibenik. U NOV od 1942. g. Poginula kao bolničarka u Centralnoj bolnici u Zlopolju 1943. g.

Jadrić-Špika Tona, rođena 1920. g. u Segetu Donjem, k. Split. Od rujna 1943. g. bila je bolničarka u Šibensko-trogirskom odredu. Odlikovana.

Jakšić Marijola, rođena 1924. g. u Donjem Humcu, **k.** Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Jek Matija, rođena u Muću, k. Sinj. Od kraja 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula u V. ofenzivi.

Jeličić Bepica, rođena 1927. g. u Sutivanu, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Jeličić Flora Uči, rođena 1925. g. u Splitu. 1942. g. učestvuje u atentatu na fašistu Sava u Splitu, nakon čega odlazi u partizane. Poginula od četničke zasjede u proljeće 1943. g.

Jelović **Tatjana**, rođena 1926. g. u Ugljanima, k. Sinj. Od 17. II. 1943. bila je pri Komandi područja u Muću. Nestala u Bosni za vrijeme IV. ofenzive, te proglašena mrtvom.

Job Cvijeta, rođena 1924. g. u Beogradu. U partizane odlazi 6. II. 1942. g. Radi na terenu IV. operativne zone s omladinom, te odlazi u bataljon »Starac Vujadin«, kao politički radnik i bolničarka. Krajem 1942. g. radi kao član OK SKOJ-a Glamoč, a kasnije u agitpropu PK KPH za Dalmaciju i CK SKOJ-a. Poslije rata završava Akademiju likovnih umjetnosti. Nosilac je Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Jukić Sima, rođena 1924. g. u Biteliću, k. Sinj. Od 5. I. 1943. g. bila je borac u Sinjskom bataljonu. Ima čin potporučnika.

Juras Lovorka, rođena u Šibeniku. U NOV od 1943. g. Bila je četna i brigadna bolničarka, referent apotekarstva brigade i divizije, pomoćnik šefa apotekarstva Armije. Ima čin kapetana I. klase.

Juras Marija, rođena 1926. g. u Bilicama, k. Šibenik. Od 1942. g. bila je borac u IV. crnogorskoj brigadi. 27. XII. 1942. g. uimrla.

Jurašić Srečka Anka, rođena 1925. u Kaštel Starom., k. Split. U NOV od svibnja 1943. Bila je borac u Mosečkom bataljonu, radiotelegrafista pri Štabu Srednje-dalmatinske grupe i VIII. korpusa. Ima čin vodnika.

Jurašin-Mandić Anka, rođena 24. I. 1925. g. u Kaštel Starom, k. Split. Od 9. IX. 1943. g. bila je bolničarka u Mosečkom bataljonu. 1944. g. završava kurs za vezu i radiotelegrafski kurs i radi u Štabu XX. divizije. Ima čin vodnika. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Jurčević Kosa, iz Studenaca, k. Imotski. Od; 1942. g. bila je borac u NOV.

Jurčević Ljuba, rođena 1920. g. u Studencima, k. Imotski. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Jurčević Marija, rođena 1923. g. u Studencima, k. Imotski. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Jurić Smilja, rođena 1926. g. u Šibeniku. Od 12. IX. 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula 29. listopada 1943. g. u borbi s Nijemcima na Moseću.

Jurković Savinka, rođena 1920. g. u Mandailimi, k. Šibenik. 1943. g. odlazi u Trogirski odred. 20. veljače 1944. g. u Daniilovu Gornjem ustaše su nju i jednog druga iznenadili u jednoj kući. Pošto su pružali otpor, ustaše su kuću zapalili, te su oboje izgorjeli.

Kadijević Ana, rođena 1914. g. u Glavini Donjoj, k. Imotski. Od 10. II. 1943. bila je borac u IV. crnogorskoj proleterskoj brigadi.

Kadijević Manda, rođena 1914. g. u Glavini Donjoj, k. Imotski. Od 10. II. 1943. g. bila je borac u IV. crnogorskoj proleterskoj brigadi.

Kalauz Tona, rođena 1924. g. u Lozovcu, k. Šibenik. U NOV od 7. X. 1942. g. Poginula krajem 1944. g. kod Bosanskog Grahova.

Kalebić Anica, rođena 1925. g. u Jesenicama, k. Split. 12. II. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u III. dalmatinskoj brigadi. U IV. ofenzivi zarobili su je četnici i predali Talijanima. Iza kapitulacije Italije vraća se iz logora i odlazi u NOV. Bila je u Komandi mjesta Omiš, borac i bolničarka u I. bataljonu Mosorskog odreda.

Kalinić Boja, rođena 1922. g. u Koljanima, k. Sinj. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula u Crnoj Gori 1943. g.

Kalođera Ruža, rođena 4. I. 1924. g. u Blatu na Korčuli. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Odredu na Pasjači i Krajiškoj brigadi. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Medaljom za hrabrost. Nosilac je Spomenice 1941.

Karadole Zdenka, rođena 1922. g. u Šibeniku. Od 9. IX. 1943. g. bila je četna bolničarka i referent saniteta u IV. bataljonu I. brigade VI. ličke divizije. Ranjena u borbi kod Valjeva.

Karuza Jerina, rođena 1925. g. u selu Marinje Zemlje. U NOV od 1943. g. Poginula 1945.

Kasum Anica, rođena 1926. g. u Očestovu, k. Knin. Bila je bolničarka u Kninskom odredu.

Kasum Milica, rođena 1921. g. u Očestovu k. Knin. Od 9. III. 1943. g. bila je borac u I. četi Kninskog odreda. Poginula 15. VIII. 1943. g. u borbi s Nijemcima u Pazinama.

Katić Darinka Nikolina, rođena 1923. g. u Bračevu Docu, k. Sinj. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Katić Marija, rođena 1927. g. u Bračevu Docu, k. Sinj. Od 1943. g. bila je borac u letećoj četi pri Komandi mjesta Vrlika. Ranjena.

Katić Nedjeljka, rođena 1895. g. u Solinu, k. Split. Od svibnja 1942. g. bila je borac u NOV. Zarobljena u V. ofenzivi i otjerana u logor, gdje je umrla.

Katić Radojka, rođena 10. IV. 1922. g. u Solinu, k. Split. U kolovozu 1941. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Solinsko-kaštelanskoj četi, u iSvilajskoj četi, omladinski rukovodilac u bataljonu i odredu, sekretar Štaba IV. operativne zone za Dalmaciju i pomoćnik komesara bolnice VIII. korpusa. Kasnije radi na terenu. Bila je član Okružnog odbora AFŽ za Knin i član Oblasnog odbora AFŽ za Dalmaciju. Ona je prva žena Dalmacije, koja je stupila u NOV. Nosilac je Spomenice 1941.

Katunarić-Miliškov Ivanka, rođena 1926. g. u Sinju. U NOV od 2. II. 1942. g. Bila je na dužnosti pri IV. operativnoj zoni. U V. ofenzivi, na Sutjesci, 13. VI. 1943. g. ranjena. Teški invalid.

Kevra Anica, rođena 1922. g. u Crnogorcima, k. Imotski. Od ožujka 1943. g. bila je borac u NOV.

Klarić-Vukman Jelica, rođena 1926. g. u Seget-Vranjice, k. Split. U NOV od prve polovine 1943. g. Bila je bolničarka i u četi za vezu pri Vrhovnom- štabu na Visu.

Konjevoda Mara, rođena 1920. g. u Konjevratima, k. Šibenik. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Nestala u borbi i proglašena mrtvom danom; 9. V. 1945. g.

Kordić Masa, rođena 1922. g. u Kamenmostu, k. Imotski. Od veljače 1943. g. bila je borac u NOV.

Kostović Božica, rođena 15. II. 1923. g. u Vliišću, kotar Split. Od 18. II. 1943. g. bila je borac u NOV.

Košćak Antica, rođena 13. VII. 1927. g. u Podselju, k. Vis. U NOV odlazi 28. XI. 1943. g. Bila je dva puta ranjena.

Kovač Anka, rođena 1927. g. u Šibeniku. U NOV od 8. X. 1942. g. Bila je bolničarka u vojnoj bolnici IV. operativne zone. Nestala u IV. ofenzivi.

Kovač Vinka, rođena 24. V. 1924. g. u Splitu. Nakon izlaska iz fašističkog logora, 11. IX. 1943. g. odlazi u III. bataljon Mosorskog odreda. Poginula 19. IX. 1943. g. na položaju između Koštanja i Zvečanja.

Kovačić Karmela, rođena 1909. g. u Pučišću, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Kragić-Jelavić Jela, rođena 25. VII. 1921. g. u Splitu. U NOV od 15. XI. 1943. g. Bila je bolničarka u bolnici u Livnu, zatim, završivši viši sanitetski kurs, bolničarka u bolnici VIII. korpusa. Prilikom desanta na Drvar, 25. VIII. 1944. g., ostala je u

bunkera sa 70 ranjenika punih deset dana, sve dok se Nijemci nisu povukli, Početkom: 1945. g. bila je sanitetski referent u Tehničkom bataljonu. Ima čin potporučnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Kranjac Josipa, rođena u Vodicama, k. Šibenik. Radi njenog aktivnog grada fašisti su je progonili i otpremili u logor na otok Molat. Prigodom prijevoza na otok, skače s broda i bježi. Bilo joj je tek 16 godina kad je došla u partizane. Sudjelovala je u borbama na Promini, kod Bukovice, Benkovca, Knina, Mostara, u Lici i Hrvatskom Primorju. Odlikovana Medaljom za hrabrost i proizvedena u čin oficira. Poginula u selu Zastenice od neprijateljske granate.

Krivić Matija, rođena 1920. g. u Muću Donjem¹, k. Sinj. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula u borbi u travnju 1945. g.

Krstulović Nina, rođena 1925. g. u Škripu, k. Brač. U prvoj polovici 1943. g. odlazi u NOV. Poginula kao borac.

Kružičević Pile, rođena 1924. g. u Zvečanju, k. Split. Od listopada 1942. g. bila je u IV. operativnoj zoni u Livnu. Za vrijeme V. ofenzive umrla.

Krželj Jela, rođena u Zadvarju, k. Split. Od 25. III. 1943. g. bila je bolničarka u I. četi I. bataljona Mosorskog partizanskog odreda. Poginula 22. XII. 1943. g. na položaju Ogorje, kod Svilaje.

Kučić Dinka, rođena 3. VI. 1926. g. u Visu. Od 1943. g. bila je bolničarka u NOV.

Kuzmanić Marija, rođena 1925. g. u Lokvi, k. Split. 11. II. 1943. g. odlazi u NOV. Poginula sredinom iste godine na Vran planini.

Kuzmanić Sonja, rođena 8. X. 1926. g. u Splitu. 12. IV. 1943. g. uhapšena je od Talijana pri raspačavanju letaka. Poslije kapitulacije Italije izlazi iz zatvora bolesna od posljedica zlostavljanja. Radi na terenu i u studenom 1944. stupa u I. tenkovsku brigadu. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Lacić **Kaja**, rođena 1922. g. u Razvodu:, k. Knin. Od 15. XI. 1943. g. bila je borac u II. četi II. bataljona Kninskog partizanskog odreda. Zarobljena od četnika i strijeljana 15. IV. 1944. g. u Zrmanji.

Leko **Mara**, rođena 1915. g. u Prološcu Donjem, k. Imotski. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula u Bosni.

Listeš Nedjeljka, iz Klisa, k. Split. Od polovine 1942. g. bila je borac u NOV. Umrla 1943. g.

Lombardie Jela, rođena 1921. g. u Milni, k. Brač. U NOV od 1943. g.

Longin Zdenka, rođena 24. VIII. 1924. g. u Kali, k. Zadar. Od 17. VI. 1943. g. bila je borac u II. bataljonu VII. brigade XXXV. divizije. Poginula u srpnju 1944. g. kod Lovinca u Lici.

Lozo Ana, iz Poljica, k. Imotski. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Lozovina Anka, rođena 1927. g. u Segetu Donjem, k. Split. Od 20. VIII. 1942. g. bila je borac u NOV. Kasnije je zbog bolesti upućena u Italiju na liječenje.

Lučev Ljubosava, rođena 1925. g. u Prviću, k. Šibenik. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Teško je ranjena u borbi za Udbinu.

Lučin Tomica, rođena 13. XII. 1926. g. u Vinišću, k. Split. U siječnju 1943. g. odlazi u NOV. Poginula.

Lučin-Živaljić Slavica, rođena 1924. g. u Splitu. Od 1. siječnja 1943. bila je bolničarka u Mosečkom odredu i Komandi mjesta Trogir.

Lujak Ana, rođena u Dubrovniku. U NOV od 1943. g. Bila je četna bolničarka i apotekarski referent u brigadi.

Ljubetić Jerka, rođena 1919. g. u Sutivanu, k. Brač. **Od** 1942. g. bila je borac u **NOV**. Poginula.

Majić Matija, rođena 20. II. 1923. g. u Vinišću, k. Split. Od veljače 1943. g. bila je borac u NOV.

Mandić Mara, rođena 1922. g. u Crnogorcima, k. Imotski. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Maras Milica, rođena 1915. g. u Studencima, k. Imotski Od 1941. g. bila je borac u NOV.

Marinković Danica, rođena 1926. g. u Bolu, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Invalid.

Marinković Mila, rođena 1918. g. u Bolu, k. Brač. Bila je borac u NOV.

Marović Miša Milena, rođena 2. X. 1925. g. u Splitu. Od svibnja 1942. g. bila je borac i rukovodilac omladine u III. bataljonu X. hercegovačke brigade. Poginula 2. XI. 1943. g. kod Bileća.

Martinac Kata, rođena 1919. g. u Vrgorcu, k. Metković. U NOV od 15. VI. 1942. g. Bila je borac i kuharica u bataljonu »Josip Jurčević« na Biokovu. Od travnja 1943. g. radi na terenu. Nosilac je Spomenice 1941.

Martinić Ana, rođena 1925. g. u Pučišću, k. Brač. Početkom 1943. odlazi u NOV.

Martinić-Cezar Ljubica, rođena 1923. g. u Pučišću, k. Brač. Otišla je u NOV 1943. g. Bila je smrtno ranjena.

Martinović Mileva, iz zadarskog kotara. Bila je borac u NOV. Poginula.

Mašće Roza, rođena 1925. g. Od svibnja 1943. g. bila je bolničarka u Šibensko-trogirskom odredu. Odlikovana.

Maštrović-Marinković Ida, rođena 1928. g. u Ninu, k. Zadar. Bila je borac u NOV od rujna 1942. g. do konca 1944. g., kada je upućena na rad u pozadini.

Matas Ljuba, rođena 1928. g. u Hrvачima, k. Sinj. Od kolovoza 1943. g. bila **je** borac u Dinarskom odredu. Iste godine poginula.

Matenda Anđa, rođena 1917. g. u Muću Gornjem, k. Sinj. Od 10. II. 1943. g. bila je borac u NOV. Ranjena u borbi.

Matijević Milica, rođena 1920. g. u Prološcu Donjem, k. Imotski. Od veljače 1943. bila je borac u NOV.

Matijević Milka, rođena 1927. **g.** u Dubokom Dolu, k. Gračac. Od 1943. g. bila je borac u Sjevero-dalmatinskom odredu.

Medanić Marija, bila je borac u NOV. Smrtno je ranjena u borbi.

Medanić-Rokov Marija, rođena 1922. g. u Malom Ižu, k. Zadar. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Meštrović Vera, rođena u Splitu. **U** NOV od 1943. g. Bila je bolničarka u četi, zatim **u** bolnici VIII. korpusa, šef apoteke VIII. korpusa, sekretar apotekarskog odsjeka V. Š. Ima čin kapetana.

Metličić Danica, rođena 1923. g. u Škripu, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Metličić Ecija, rođena 1923. g. u Škripu, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Mihovilović Marija, rođena 1924. g. u Škripu, k. Brač. Bila je borac u NOV.

Mijić-čerina Milenka, rođena 3. III. 1921. g. u Klisu, k. Split. Od srpnja 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula u V. ofenzivi u Crnoj Gori.

Mikačić Nikolina, rođena 1925. g. u Postirama, k. Brač. **Od** 1943. g. bila je borac u **NOV**.

Mikelić Lucija, iz Solina, k. Split. U NOV od srpnja 1942. g. Poginula u V. ofenzivi.

Mikulandra Milka, rođena 1919. g. u Bilicama, k. Šibenik. Od 27. **VII.** 1942. g. bila je borac u **II.** četi **V.** bataljona **IV.** crnogorske brigade **II.** divizije. Poginula 27. **VII.** 1944. g. na položaju Balj u Crnoj Cori.

Milanko Pera, rađena 1919. g. u Muškovcima, k. Benkovac. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Bukovačkom odredu.

Miletić Marija, iz Korčule. Od 1943. g. bila je bolničarka u bataljonu.

Miošić Bosiljka, rođena 1921. g. u Bristu, k. Makarska. Od 27. IX. 1942. g. bila je bolničarka u **Xr** hercegovačkoj brigadi. Poginula u svibnju 1943. g.

Mlačić Mara, Jerkova, rođena 8. XII. 1926. g. u Vinišću, k. Split. Od svibnja 1943. g. bila je borac u NOV. Ima čin poručnika.

Mladinić Nikolina, rođena 2. prosinca 1919. g. u Splitu. Od 25. rujna 1943. g. bila je borac u Mosečkom odredu. Kasnije radi u Okružnom komitetu KPH za Srednju Dalmaciju. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Medaljom zasluga za narod.

Morpurgo-Mladinov Silvana, rođena 7. VI. 1914. g. u Splitu. U rujnu 1943. g. odlazi u partizane. Nakon dovršenog apotekarskog kursa na Visu bila je divizijski apotekar pri Štabu III. pomorsko-obalskog sektora na Dugom Otoku i kasnije, apotekar u prihvatnom logoru u Quassanu (Italija).

Negotić Lorenca, rođena 1922. g. u Dolu, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Nižetić Marija, rođena 1926. g. u Selcima, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula.

Odović Ruža, rođena 1922. g. u Crnogorcima, k. Imotski. U NOV od siječnja 1943. g. Poginula u IV. ofenzivi.

Oluić Janja, rođena 1920. g. u Bilišanima, k. Benkovac. Od ožujka 1943. g. bila je borac u Bukovačkom odredu.

Oluić Pera, rođena 1922. g. u Bilišanima, k. Benkovac. Od ožujka 1943. g. bila je borac u Bukovačkom odredu.

Ostojić Anica, iz Crnogoraca, k. Imotski. U NOV od 1942. g. Bila je komandir čete u Jadranskom odredu.

Ostojić Vesna, rođena 1925. g. u Povlju, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Ostojić Vica, rođena 1925. g. u Povlju, k. Brač. Koncem 1942. g. odlazi u NOV. Poginula.

Pačić Mila, rođena 1921. g. u Glavini Donjoj, k. Imotski. Od 10. II. 1943, g. bila je borac u IV. crnogorskoj proleterskoj brigadi.

Papić Katica, rođena 1922. g. u Sutivanu, k. Brač. Bila je borac u **NOV.**

Pavaca Slobodna, iz Splita. Bila je borac u jedinicama **VIII.** korpusa.

Pavić Jerka, rođena 8. IX. 1919. g. u Vinišću, k. Split. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Pavišić Anka, rođena 1918. g. u Nerežišću, k. Brač. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula 1943. g.

Pecotić Ilda, rođena 24. **VII.** 1929. g. u Smokvici, k. Korčula. 1943. g. odlazi kao kurir u Korčulanski partizanski odred. Ranjena od tenkovske mine 3. **IV.** 1945. g. kod Brinai na Korčuli,

Pejković Marija, rođena 1924. g. u Muću Donjem, k. Sinj. Od rujna 1942. g. bila je borac u NOV. U borbi je ranjena.

Perlain-Jurić Nevenka, rođena 1. I. 1926. g. u Splitu. U rujnu 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Mosorskom odredu, na radu u štampariji Vrhovnog štaba, personalnom odsjeku Štaba IV. armije i Autobrigadi I. tenkovske armije. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III. reda i Medaljom za hrabrost.

Petković Antula, rođena 1921. g. u Srimi, k. Šibenik. Od 6. I. 1943. bila je bolničarka u IV. diviziji. Nestala 1943. g. i proglašena mrtvom.

Petričić **Rajka**, iz Malog Iža, k. Zadar. Otišla u partizane s djetetom od 4 godine. Poginula u V. ofenzivi.

Petrović Luca, iz Sinja. Imala je tri kćeri i jednog sina u partizanima, a **1942.** g. i sama odlazi u NOV. Poginula u V. ofenzivi.

Petrović Nevenka, iz Sinja. Ljeti 1942. g. odlazi u partizane. Radi izvjesno vrijeme na terenu, a početkom IV. ofenzive odlazi kao borac u crnogorsku brigadu.

Pijanović Ana, rođena 1922. g. u Kamenmostu, k. Imotski. U NOV odlazi u veljači 1943. g. Poginula u V. ofenzivi u Crnoj Gori.

Pilinger Jozefina, rođena 18. III. 1917. g. u Slavonskom Brodu. U NOV od 1. IX. 1942. g. Radila je na raznim dužnostima u sanitetu i kao kuharica u dječjim domovima. Nosilac je Spomenice 1941.

Poljičak Šimka, rođena 10. X. 1922. g. u Vodicama, k. Šibenik. Od rujna 1943. g. bila je borac u jedinici Sjevero-dalmatiniskog odreda. Ranjena krajem 1943. g. na položaju Dobropoljci-Stankovci.

Poman Janja, iz zadarskog kotara. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Ranjena u borbi i ostala invalid.

Popadić Mila, ž. Petra, rođena 1923. g. u Prološcu Donjem, k. Imotski. U NOV od veljače 1943. g. Poginula u V. ofenzivi kao bolničarka.

Popadić Milica Jovina, rođena 1923. g. u Prološcu Donjem', k. Imotski. Od veljače 1943. g. bila je borac u NOV.

Popadić Milica, Stevina, rođena 1924. g. u Prološcu Donjem, k. Imotski. Od veljače 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula u V. ofenzivi.

Popović Boja, rođena 1925. g. u Koljanima, k. Sinj. U NOV odlazi 1942. g. Poginula 1943. g. u pokretu prema Crnoj Gori.

Popović Cvita, rođena 1923. g. u Koljanima, k. Sinj. U NOV od 1942. g. Poginula 1943. g. u borbi za oslobođenje Imotskog.

Prar Marija, rođena u Siveriću, k. Drniš. Od 1942. g. bila je borac i kurir u Svilajsko-mosorskom odredu. U srpnju 1943. g. na povratku sa zadatka iz Biočića, svratila je svojoj kući. To su doznali četnici i na bijegu je ubili.

Prnić Milka, rođena 5. II. 1920. g. u Kljen'ku, k. Makarska U NOV od 1941. g. Bila je **borac** u IV. bataljonu I. proleterske srpske brigade. Poginula 5. V. 1944. g. na položaju Lisinja kod Mrkonjić grada.

Prodan Zorka, rođena 1925. g. u Vel. Brdu, k. Makarska. Od prosinca 1942. g. bila je borac u Biokovskom odredu. Poginula u borbi u Pašićini kod Vrgorca 15. III. 1943. g.

Protega Janja, rođena 1917. g. u Dubravi, k. Šibenik. Od 1942. g. bila je borac u VI. bataljonu I. brigade I. srpske divizije. Poginula 20. XII. 1942. g. blizu Sitnica u Bosni.

Protega Kata, rođena 1919. g. u Dubravi, k. Šibenik. Od 5. X. 1942. g. bila je borac u II. srpskoj brigadi. Poginula kod Sutjeske za vrijeme V. neprijateljske ofenzive.

Puc-Antunović Dragica, rođena 27. II. 1927. g. u selu Vrh-Desne, k. Metković. Od 1943. g. bila je borac i kurir u Biokovskom odredu, a kasnije bolničarka u partizanskoj bolnici u Italiji. Odlikovana Medaljom zasluga za narod.

Puharić File, iz Makarske. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Iste godine poginula.

Puharić Mara, rođena 1921. g. u Makru, k. Makarska. Od listopada 1942. g. bila je borac u- II. bataljonu V. crnogorske brigade. Zarobljena je za vrijeme V. ofenzive, u borbi ispod Romanije, i odvedena u logor Auschwitz, gdje je umrla u svibnju 1944. g.

Purić Andā, rođena 1923. g. u Vrbniku, k. Knin. Od 1942. g. bila je borac u Dinarskoj četi. Kad su četnici, u svibnju 1943. g. opkolili četu, uhvatili su je i poslije zvjerskog mučenja, strijeljali.

Radaković Milka, rođena 15. VII. 1925. g. u Mogoriću, k. Gospić. 16. II. 1942. g. bila je bolničarka u dalmatinskim jedinicama. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Radelić Anđela, iz Gradca, k. Makarska. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Radeljević Anuška, iz Dubrovnika. U NOV od 1942. g. Bila je komesar čete u odredu. Poginula probijajući se kroz neoslobođeni teritorij na SKOJ-evsku konferenciju.

Radeljević Marija, rođena 1922. g. u Dubrovniku. Od srpnja 1942. bila je borac u Pelješkom odredu. 22. I. 1943. zarobljena i strijeljana od Talijana u D. Vručici na Pelješcu.

Radić Milica, rođena 20. VII. 1924. g. u Radučiću, k. Knin. Do travnja 1944. g. bila je borac u I. četi II. bataljona Kninskog partizanskog odreda. Poginula u svibnju 1944. g.

Radić Milka, iz Klisa, k. Split. U NOV od 1942. g. Umrta 1944. g.

Radovčić Neda, rođena 1923. g. u Splitu. Od 18. VIII. 1943. g. bila je borac u Mosorskom odredu. Nestala u rujnu 1943. g. u borbi kod Foče.

Radović Anica, rođena 1921. g. u Prološću Donjem, k. Imotski. Od veljače 1943. g. bila je borac u NOV.

Rafanelli Marica, rođena u Makarskoj. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Rak Stana, rođena 1923. g. u Dubravi, k. Šibenik. Od 1. II. 1942. g. bila je bolničarka u III. bataljonu I. srpske proleTERSke brigade I. srpske divizije. Poginula u V. ofenzivi.

Rak Vesela, rođena 1926. g. u Dubravi, k. Šibenik. Od 10. X. 1942. g. bila je borac u I. četi II. crnogorskog bataljona I. srpske brigade I. divizije. Nestala u borbi na položaju Zvornik, 20. VI. 1943. g.

Rak Zorka, rođena 1919. g. u Dubravi, k. Šibenik. Od 4. X. 1942. g. bila je borac u I. srpskoj proleTERSkoj brigadi. Poginula u IV. ofenzivi u Bosni.

Ramić Smilja, rođena u Sušaku. Od 1943. g. bila je bolničarka u IV. sektoru Štaba mornarice, te šef apoteke na Kozari. Ima čin kapetana.

Raul Matija, rođena 1924. g. u Blatu na Korčuli. Od studenog 1943. g. bila je borac u III. brigadi XLIII. divizije.

Resić Katica, rođena 25. III. 1927. g. u Mrcinama, k. Dubrovnik. U NOV od 15. X. 1942. g. Ranjena je 9. IX. 1943. g. na položaju Butkovine kod Dubrovnika u borbi protiv Talijana i Nijemaca, te joj je amputirana noga.

Restović Bosiljka, rođena 1921. g. u Nerežišću, k. Brač. Od 1942. bila je borac u NOV. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Ribarović-Josipović Jušta, rođena 20. IX. 1926. g. u Bastu, k. Makarska. Od 10. IV. 1943. g. bila je borac u NOV. Odlikovana Ordenom za hrabrost III. reda i Medaljom za hrabrost.

Roca Matija, rođena 1910. g. u Vodicama, k. Šibenik. U NOV od 1942. g. Poginula 1943. g. u borbama na Sutjesci za vrijeme V. ofenzive.

Rokov-Dude Vinka, rođena 2. III. 1925. g. u Solinu, k. Split. U NOV od 9. IX. 1942. g. Bila je borac u I. proleTERSkoj srpskoj brigadi, III. krajiškoj brigadi, u Kurjakovu odredu i VI. bosanskoj brigadi. Ranjena 24. XII. 1943. g. kod zauzimanja Tuzle i u borbi na Žabljaku.

Romaus Marinka, rođena u Korčuli. U NOV od 1943. g. Bila je vodna i četna bolničarka, referent apotekarstva brigade i divizije. Ima čin kapetana.

Rupić Marija, rođena 1924. g. u Dubravi, k. Šibenik. Od 4. X. 1942. bila je bolničarka u I. srpskoj brigadi I. proleTERSke divizije. Poginula u svibnju 1943. g. kod Bijelog Polja u Sandžaku.

Samardić Ljubica, rođena 1921. g. u Čistoj Maloj, k. Šibenik. Od 1943. bila je borac u Primorskom bataljonu. Iste godine zarobljena od Talijana i strijeljana.

Samardžić Mara, rođena 1919. g. u Prološcu Donjem, k. Imotski. Od veljače 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula u V. ofenzivi.

Samohod Fila, rođena 8. XII. 1925. g. u Vodicama, k. Šibenik. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula 1943. g. u borbama u Bosni.

Samohod Jela, rođena 1920. g. u Vodicama, k. Šibenik. Bila je borac u NOV. Poginula u kolovozu 1944. g. u Bosni.

Sekulović Milica, rođena 1920. g. u Prološcu Donjem, k. Imotski. Bila je borac u NOV od 1942. g.

Sekulović Milica Jovina, rođena 1925. g. u Prološcu Donjem, k. Imotski. Od veljače 1943. g. bila je bolničarka u NOV.

Sindik Mara, rođena 1924. g. u Kamenmostu, k. Imotski. **Od** siječnja 1943. g. bila je borac u **NOV**.

Sinovčić Zorka, rođena 10. VIII. 1924. g. u Donjem Selu, k. Split. Od 13. IX. 1943. g. bila je borac u Splitskom bataljonu mosorskog odreda. Poginula 17. IX. 1943. g. u borbi protiv Nijemaca pod Klisom.

Skender Ana, rođena u Živogošću, k. Makarska. Bila je borac u NOV.

Skender Milka, rođena u Živogošću, k. Makarska. Bila je borac u **NOV**. Poginula.

Skender Zana, rođena u Živogošću, k. Makarska. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula.

Skender Zorka, rođena u Živogošću, k. Makarska. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Skočić Danica, rođena 1922. g. u Vodicama, k. Šibenik. Od 1942. g. bila je borac u Primorskoj četi. Zarobljena od Talijana i strijeljana 2. IV. 1943. g. u Vodicama.

Skračić Marica, rođena 5. X. 1925. u Betini, k. Šibenik. Od 12. IX. 1943. g. bila je borac u Sjevero-dalmatinskom odredu. Poginula u borbi kod Dazlina 12. VI. 1944. g.

Slavica Vesela, rođena 1924. g. u Bilicama, k. išibenik. Od 9. X. 1942. g. bila je borac u **IV**. crnogorskoj brigadi **II**. primorske divizije. Nestala 1943. g. u blizini Livna.

Soldo Ana, rođena 1925. g. u Muću Donjem, k. Sinj. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Iste godine poginula.

Sorić Vjekoslava, iz Velog Iža, k. Zadar. U NOV od 1943. g. Poginula 1944. g.

Stanić Anda, rođena 1920. g. u Crnogorcima, k. Imotski. U NOV od veljače 1943. g.

Stanić Anica, rođena 1923. g. u Crnogorcima, k. Imotski. Od veljače 1943. g. bila je borac u NOV. Ima čin poručnika.

Stanić Jela, rođena 1927. g. u Crnogorcima, k. Imotski. Od veljače 1943. g. bila je borac u NOV.

Stanić Mila Jurina, rođena 1923. g. u Crnogorcima, k. Imotski. Od siječnja 1943. g. bila je borac u NOV.

Stanić Mila Markova, rođena 1925. g. u Crnogorcima, k. Imotski. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula u IV. ofenzivi.

Stanojević Katica, rođena 24. IV. 1927. g. u Komiži, k. Vis. Od 28. II. 1943. g. bila je borac u Makarskom odredu. Smrtno ranjena u listopadu 1943. g. na položaju Biokovo.

Stipaničev Marija, rođena 1922. g. u Tribunju, k. išibenik. Od 1942. g. bila je bolničarka u Primorskoj četi. Zarobljena od Talijana 2. IV. 1943. g. i strijeljanja u Vodicama istog dana.

Dalminke na holnilarshom kursu 1944. u Bari-u

Strujić Olga, rođena 13. IV. 1918. u Krušvaru, k. Sinj. U lipnju 1942. g. odlazi u partizane. U početku radi kao politički radnik na terenu, a zatim odlazi u NOV. Bila je pomoćnik komesara čete i bataljona, omladinski rukovodilac i sekretar personalnog odsjeka divizije. Učestvovala je u borbama IV. i V. ofenzive. Nosilac je Spomenice 1941.

Svrđlin Anka, rođena 1925. g. u Crnogorcima, k. Imotski. **Od** siječnja 1943. g. bila je borac u **NOV**.

Šain Luca, rođena 26. X. 1922. g. u Tribunju, k. Šibenik. Od 6. V. 1942. bila je borac u četi »Drago Živković« Sjevero-dalmatinskog odreda. Nosilac je Spomenice 1941.

Šantić Ivanića, rođena 1923. g. u Postirama, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Šarović Anka, rođena 1922. g. u Glavini Donjoj, k. Imotski. Od 10. II. 1943. g. bila je borac u IV. crnogorskoj proleterskoj brigadi. Poginula u VI. ofenzivi na Limu.

Šatelić Desanka, rođena 1923. g. u Splitskoj, k. Brač. Od kraja 1942. g. bila je borac u NOV.

Šimić-Duvnjak Milka, iz Omiša. Od 16. II. 1943. g. bila je borac u NOV.

Skalabrin Dara. Sa 14 godina odlazi u NOV zajedno sa svojom sestrom Tomicom i učestvuje u mnogim borbama.

Škarica Marija, rođena u Živogošću, k. Makarska. 1942. g. odlazi u NOV. Poginula za vrijeme borbe na Sutjesci.

Škarić Dmitra, iz Vrbnika, k. Knin. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Štambuk Bosiljka, rođena 1921. g. u Splitskoj, k. Brač. U NOV odlazi drugom polovinom 1943. g.

Štambuk Jakica, rođena 1925. g. u Selcu, k. Brač. Koncem 1943. g. odlazi u NOV. Poginula.

Štambuk Olga, rođena 1923. g. u Selcu, k. Brač. U NOV odlazi 1943. g. Poginula.

Šunjara Vojna, rođena 1924. g. u Tribunju, k. Šibenik. Od 1942. g. bila je borac u Mučkom odredu. Prenoseći lijekove u svoju jedinicu zarobljena je od Talijana i strijeljana 2. travnja 1943. g. u Vodicama.

Šupe Stana, rođena 1924. g. u Konjevratima, k. Šibenik. U NOV od 7. X. 1942. g. Poginula u lipnju 1943. g. kao bolničarka u Centralnoj vojnoj bolnici V. Š. kod Kladnja.

Tarabene Katica, rođena 25. IX. 1926. g. u Kaštel Štafiliću, k. Split. Od 15. IX. 1943. g. bila je borac u Segetsom odredu. Poginula 9. XI. 1943. g. na Drveniku.

Terzija Ana, rođena 1924. g. u Kamenmostu, k. Imotski. Od siječnja 1943. g. bila je borac u NOV.

Topic Anđelka, rođena 14. VI. 1923. g. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Iste godine poginula u borbi.

Trumbić Smiljana, rođena 4. III. 1924. g. u Splitu. U NOV od 29. VI. 1944. g. Bila je bolničarka u Komandi Splitskog područja i šifrant na Radio-stanici. Odlikovana Medaljom¹ za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Turčinov Vidoslava, rođena 11. XI. 1920. g. u Murteru, k. Šibenik. Bila je borac u NOV. Poginula u borbi.

Ujević Ana, rođena 1925. g. u Krivodolu, k. Imotski. Odlazi u NOV 1943. g. Bila je borac u slavonskim jedinicama do 1944. g. a kasnije u Imotskom odredu.

Ujević Mara, rođena 1904. g. u Krivodolu, k. Imotski. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Imotskom odredu i na dužnosti u Komandi mjesta Imotski.

Ujević Mila, rođena 1923. u Krivodolu, k. Imotski. U NOV od 1942. g. Bila je borac u Krajiškoj brigadi. Poginula.

Ujević Neda, iz Imotskog. Sa 14 godina odlazi u NOV. Bila je bolničarka u pratećoj četi.

Uvodić Luca, iz Klisa. U NOV od rujna 1942. g. Poginula 1943. g.

Uvodić Matija, iz Klisa, k. Split. Od rujna 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula 1944. g.

Veža Ivica, rođena u Živogošću, k. Makarska. U NOV od 1942. g. Bila je borac, bolničarka i omladinski rukovodilac.

Vicić Jerica, rođena 1922. g. u Milni, k. Brač. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula.

Vidošević Vjera, rođena 1922. g. u Solinu, k. Split. Od 1. I. 1943. g. bila je borac u I. četi Mosorskog bataljona Cetinskog odreda. Poginula 28. IV. 1943. g. u Košutama, u borbi s ustašama.

Vidović Nedjeljka, rođena 1922. g. u Splitu. U NOV od 1942. g. Bila je borac u Mosorskom odredu i I. bataljonu IV. operativne zone. Ranjena u jesen 1942. g. u borbi kod Glamoča. Umrla.

Vidulić Lucija, rođena 14. II. 1928. g. u Veloj Luci, k. Korčula. Od 20. I. 1943. bila je borac u Korčulanskom odredu. Ranjena na položaju Veli Zaglav kod Blata.

Vilović Tamara, rođena 29. II. 1920. g. u Gradcu, k. Makarska. 24. I. 1942. g. odlazi u partizane u Biokovo. Bila je borac, zatim član Okružnog odbora AFŽ Biokovo.

Vitasović Borka, rođena 1924. g. u Drveniku. Od veljače 1943. g. bila je borac u NOV.

Vitezica Zorka, rođena 1917. g. u Solinu. Od 28. XI. 1943. g. bila je borac i kasnije komesar I. bataljona Dinarskog odreda.

Vranješ Ruža, rođena 1912. g. u Kozici, k. Makarska. Od kolovoza 1945. g. bila je borac u IV. četi odreda »Josip Jurčević« u Biokovu.

Vučković Zorka, rođena 1922. g. u Dugopolju, k. Split. Od travnja 1942. g. bila je borac u I. dalmatinskom bataljonu »Ante Jonića«.

Vukadin Marija, rođena 1921. g. u Vrbniku, k. Knin. Od 15. II. 1943. bila je borac u II. bataljonu Sjevero-dalmatinskog odreda. U lipnju iste godine umrla.

Vuković Boja, rođena 1925. g. u Cetini, k. Knin. U studenom 1942. g. odlazi u NOV sa 9-godišnjim bratom. Poginula u V. neprijateljskoj ofenzivi kod Sutjeske 1943. g.

Vuković Ljubica, rođena 1927. g. u Cetini, k. Knin. Od veljače 1943. g. bila je borac u NOV. Iste godine poginula na Uništima u borbi protiv ustaša.

Vukšić Marija, iz Klisa, k. Split. Od rujna 1942. g. bila je borac u NOV.

Zagorac Marta, rođena 1922. g. u selu Koljane, k. Sinj. U NOV od 1942. g. **Bila** je bolničarka u raznim jedinicima.

Zaninović Franica, iz Starigrada, k. Hvar. Odlazi u partizane 1943. g. Bila je bolničarka u raznim jedinicama. Poginula 1943. g.

Zelić Lenka, rođena 1923. g. u Donjim Brelima, k. Makarska. Od druge polovine 1942. g. bila je borac u NOV.

Zoro Manda, rođena 1924. g. u Muću Donjem, k. Sinj. U NOV od 1943. g. Poginula u borbi iste godine.

Zoro Matija. U NOV od 1943. g. Bila je borac u raznim jedinicama. Poginula **1944.** g.

Zorotović-Štambuk Domina, rođena 11. XII. 1922. g. u Oključni, k. Vis. U NOV od rujna 1942. g. Bila je borac u četi »Matije Ivanića« na Hvaru i u Biokovskom odredu. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom za hrabrost.

Žaja Janja, rođena 1921. g. u Bilicama, k. Šibenik. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u II. četi I. bataljona IV. crnogorske brigade II. divizije. Nestala za vrijeme V. neprijateljske ofenzive 1943. g.

Žižić Ratina, rođena 1925. g. u Kaštel Kambelovcu, k. Split. U NOV od 20. X. 1942. g. Poginula 10. VI. 1943. g. na Sutjesci.

Dokument 378

IZ IZVJEŠTAJA SANITETSKOG ODSJEKA VIII. KORPUSA OD 5. OŽUJKA 1944. SANITETSKOM ODSJEKU VRHOVNOG ŠTABA O DRUGARICAMA U SANITETSKOJ SLUŽBI¹

ŠTAB VIII. KORPUSA NOVJ
SANITETSKI OTSJEK

Broj 157

5. III. 1944. g.

... Sa pok. dr. Matićem poginula je drugarica Gorka Katalinić,² koja je bila sa otoka upućena ovom odsjeku. Drugarica Katalinić bila je bolničarka sa svršenim kursom više san. škole u Visu.

19. divizija: drugarica Trivić Vida premještena je iz Sjevero-dalmatinskog odreda, gdje je vršila funkciju zamjenika referenta san. odreda, na istu dužnost u Kninski partizanski odred.

... 26. II. o. g. upućeni su u 20. diviziju kursisti: drugarica Kosovka Pivčević i drug Ante Bogić, koji su svršili kurs u višoj sanitetskoj školi u Preodcu.

II. Bolnice:

Pomoćna korpusna bolnica u Preodicu:
... U ovoj bolnici još su smješteni oboljeli ljekari i medicinari: drugarica Dr. Smiljana Mikačić,³ upravnica sanitetske škole, koja je slomila nogu (ona je premještena u kuću gdje se nalazi škola, koja je oko 10 min. udaljena od bolnice, kako bi mogla, iako bolesna, vršiti dužnost).

... Bolnica 26. divizije
Održani su kursevi za četne bolničare(-ke)

NOV i POJ i Sanitetskom odsjeku GŠH koje je završilo 39 drugarica. Sada se održava treći kurs sa 21 kursistom.

III. organizaciono stanje u jedinicama:

19. divizija: prema izvještaju od 1. II. 1944. g.

... Održava se stalno kurs za bataljonske bolničare(-ke).

... 24. januara o. g. upali su Nijemci iznenada u Kistanje, gdje se nalazila ambulanta 5. brigade sa 2 bolesnih i lakše ranjenih.

... Kod Ervenika poginula je istoga dana drugarica Dragica Jarmas, bolničarka 5. brigade, koja se vraćala s kursa više sanitetske škole u Preodcu.

... 16. I. o. g. poginula je četna bolničarka 4. čete 2. bat., 3. brigade, u borbi kod Ploče.

... Pri spomenutom napadu u Nadgradini nestali su: Ana Katavić, stručna instrumentarka (babica), Ante Bužančić konjovodac, Kuzma Babić, bolničar asistent, 4 konja i kompletni san. materijal.

26. divizija:

... U slučaju vojnih akcija formira se trijažna stanica pri brigadi i to zamjenik ref. san., bolničarke i 3 do 4 vojnika, koji se smje-

I S K A Z N I C A

za drugaricu: *Dr. Smiljana Antunović-Mikačić*
 koji/a vrši dužnost: *u Mješ. sanit. školi VIII*
Korpusa, kao upravnik iste škole.

L I C N I O P I S

stas: *srednji*
 oči: *zelene*
 usta: *pravilna*
 nos: *pravilan*
 kosa: *kešljasta*
 brkovi: */*
 brada: */*
 naročiti zubi: *nema*

godine: *12-VI-1901.*

Položaj, dne *1-I-1944 god.*
 Sanit. referent VIII Korpusa:
Smilja

(Circular stamp: SANITETSKA ŠKOLA, VIII KORPUS, PREODAC, 1. I. 1944.)

Partizanska iskaznica dr. Smilje Mikačić od 1. I. 1944. g.

štavaju neposredno iza bojne linije, a ima za dužnost da po potrebi ukaže prvu pomoć, da uglavnom! vrši evakuaciju ranjenika do brigadnog previjališta.

Održavaju se kursevi za četne bolničarke.

VI. Sanitetska škola:

Treći kurs završio je u Preodcu 26. I. o. g. Svršilo je školu 8 kursista, od kojih su uipućeni jedan drug i jedna drugarica u 20.

diviziju, ostalih 6 drugova (-ca) u 9. diviziju.

... Upravnik škole drugarica Dr. Mikačić slomila je u Tićevo nogu i leži bolesna u bolnici Preodac. Nastava se održava u sobi gdje je ona bila smještena. Pošto će, međutim, četvrti kurs imati veliki broj kursista, drugarica Mikačić bit će premještena u zaseok blizu Preodca gdje se nalaze prostorije škole (u nekoliko malih kuća), a ljekarsku pomoć pružat će joj drug ljekar koji će dolaziti iz

Omladinha-bolničarka

bolnice (škola je od bolnice udaljena svojih deset minuta). Drugarici Dr. Mikačić pomaže u radu> drug Dr. Suvin.

XI. Civilni sanitet

... Drugarica Mira Jurić,⁴ koja je pošla sa pok. dr. Matićem, javila nam se pri-

je nekoliko dana i zahvalila se ovome otseku na pruženoj pomoći oko organizovanja civilne sanitetske službe u našem kraju.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit kom.:
Bosko Šiljegović

Referent saniteta, pomoćnik poručnik:
Dr. Tomaseo s. r.

Komandant, pukovnik:
V. Četković

¹ Zbornik dofcumienata sanitetske službe u NO ratu jug. naroda, knjiga 2.

² Poginula 25. I. 1944. g. u njemačkoj ofenzivi u zaseoku Nadgradima ispod Vrdove (Döbelo Brdo).

³ Mikačić dr. Smilja, rođena 1901. g. u Splitu. Kao šef bakteriološko - epidemiološkog odjeljenja Higijenskog zavoda u Splitu izdavala je u velikom broju lažne dijagnoze drugovima na policiji i zatvoru, i na taj način ih prebacivala u zaraznu bolnicu, gdje su mnogi dočekali zamjenu i tako spasili život. U partizane je otišla 25. IX. 1943. g. kao član ilegalnog NOO. 5. XI. nalazi se u Livnu, gdje organizira višu sanitetsku školu VIII. korpusa. Nakon VII. ofenzije bila je sanitetski referent Komande splitskog područja u Brštanovo. Kasnije kao referent saniteta Oblasnog NOO za Dalmaciju na Visu, organizira civilni sanitet.

⁴ Jurić Mira, rođena 1916. g. u Travniku, profesor. Prije rata bila je predsjednik Junior sekcije univerzitetski obrazovanih žena. 1943. g. odlazi u partizane i radi na raznim zadacima u sanitetu. 1944. g. odlazi kao instruktor ZAVNOH-a u Oblasni NOO za Dalmaciju radi organizacije civilnog saniteta, a zatim postaje inspektor prosvjetnog odjela ZAVNOH-a.

Dokument 379

IZ IZVJEŠTAJA ŠEFA SANITETSKOG ODSJEKA VIII. KORPUSA OD 30. OŽUJKA 1944. SANITETSKOM ODSJEKU VRHOVNOG ŠTABA O POSTAVLJANJU MILKE DULČIĆ U PRIHVATNICP

STAB VIII. KORPUSA NOVJ
SANITETSKI OTSJEK

Broj 224

30. III. 1944. g.

Sanitetskom otsjeku Vrhovnog Štaba NOV i POJ

... U prihvatnici smo postavili drugaricu Milku Dulčić, koja je bila ref. san. bataljona i vodila je samostalno ambulantu, pored toga što je i asistirala pri hirurškiirn operacijama. Drugarica je upravo svršila kurs na Višoj sanitetskoj školi kao druga u rang u, pa se nadamo da će i ona u potpunosti udovoljiti.

¹ Zbornik dokumenata sanitetske službe u NO ratu ju.g. naroda, knjiga 2.

IZ IZVJEŠTAJA SANITETSKOG ODSJEKA VIII. KORPUSA OD 4. TRAVNJA 1944.
0 POSTAVLJANJU KATICE RADE ZA REFERENTA SANITETA BRIGADE¹

ŠTAB VIII. KORPUSA NOVJ
Sanitetski odsjek

Broj 236

4. IV. 1944. g.

Sanitetskom odeljenju Vrhovnog Štaba NOV I POJ Saniteskom odsjeku GŠH

... Za ref. san. brigade postavljamo drugaricu Katicu Radu, dosadašnjeg zamjenika ref. san. 2. brigade. Ona je svršila viši sanitetski kurs sa odličnim uspjehom, pokazala se kao dobar i vješt organizator i savjestan radnik.

¹ Zbornik dokumenata sanitetske službe u NO ratu jug. naroda, knjiga 2.

IZ PISMA SANITETSKOG ODSJEKA VRHOVNOG ŠTABA OD 7. TRAVNJA 1944.
0 PRIJEDLOGU ZA UNAPREĐENJE DR. SMILJE MIKAČIĆ¹

SANITETSKO ODELJENJE
VRHOVNOG ŠTABA²

⁷⁻ 1944. g.

Štabu i referentu saniteta VIII. korpusa NOVJ

... Prvi put je drugarica Mikačić predložena za zastavnika, drugi put za potporučnika. Ona je bila prvi lekar u NOV sa tim činom. Najmanji čin koji su dosada lekari dobijali bio je čin poručnika analogno Jugosi. vojsci. NOV neće da daje lekaru manji čin nego što ga je on imao u jug. vojsci, kada je svakome jasno da lekar u svakom slučaju u NOV radi pod daleko težim uslovima nego ranije. Dajući lekarima činove mi ih vežemo za našu stvar i lekari dobivanjem čina treba da oseće da se od njih stvara ono jezgro lekara buduće Jugoslavije na koje ćemo se mi u svakom radu naslanjati. NOV daje činove svima koji učestvuju u NO vojsci, a ne samo borcima. Dobivanje odgovarajućeg čina može da ima za posledicu samo da će se moral tih ljudi podići, a isto tako i agilnost i odanost tih ljudi NO borbi, da će perspektiva tih ljudi biti šira i vedrija. Predloženi čin za drugaricu Mikačić smatramo pogrešnim¹ još iz jednog razloga. Mislimo da drugaricu Dr. Smilju Mikačić, bakteriologa, upravnika Više sanitetske škole VIII. korpusa treba predložiti za čin kapetana ili ne predlagati...

Drugarski pozdrav

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pomoćnik-pukovnik:

¹ Zbornik dokumenata sanitetske službe u NO ratu jug. naroda, knjiga 1.
² Pisano u Drvaru.

IZ ČLANKA 0 POHVALAMA SANITETSKOG OSOBLJA OD SRPNJA 1944.

P O H V A L E

Medicinski glasnik, br. 3, srpanj 1944. g.

Naredbom br. 25 od 5. jula 1944. g. štaba VIII. korpusa pohvaljeni su slijedeći drugovi:

... Bolničarka 1. čete, 3. bataljona 1. udarne brigade, 19. divizije Desanka Škundrić, koja je pod kišom neprijateljske vatre izvlačila ranjenike i pružala im prvu pomoć.

Bolničarka Jovanka Grčić, 2. uidarna brigada 19. divizije, koja je pod najjačom vatrom uspjela da zavije ranjenog komesara čete i iznese ga u pozadinu.
Rad ovih drugova treba da posluži kao primjer požrtvovnosti i ljubavi prema ranjenicima svim ostalim drugovima i drugaricama.

Dokument 383

ZAHVALA PREVIJALIŠTA I. DALMATINSKE PROLETERSKE BRIGADE AFŽ - u
ŠIBENIK ZA DAROVE RANJENICIMA

PREVIJALISTE I. DALM. PROLET. BRIGADE Položaj 8. XI. 1944. g.

Organizaciji AFŽ za grad Šibenik

Duboko smo potreseni drugarskim gestom žena grada Šibenika, koje su se prilikom proslave Oktobarske Revolucije sjetile naših bolesnika i ranjenika. Dobro nam je poznato pod kakvim je uslovima živio naš narod ovdje, vidjeli smo svojim očima svu bijedu i siromaštinu i zbog toga nam je doneseni dar još miliji, jer znamo da on predstavlja izraz ljubavi i iskrenog oduševljenja prema našoj brigadi i čitavoj našoj vojsci. Bolesnici i ranjenici našeg previjališta najljepše se zahvaljuju i uvijek će se sjećati vašeg dara.

Uz drugarski pozdrav.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za previjalište, polit-kom.:
Marko Sarić

Dokument 384

IZ MJESEČNOG IZVJEŠTAJA UPRAVNIKA MORNARIČKE BOLNICE OD 30. XI.
1944. 0 RAZMJJEŠTAJU DRUGARICA U SANITETU¹

MORNARIČKA BOLNICA Br. 32 30. XI. 1944. g.

Štabu Mornarice NOVJ
(Sanitetskom referentu)

B. Kadrovi.

Politkomesar bolnice drugarica Bagat Vjera predala je 17. o. mj. dužnost drugu poručniku Vučković Petru po naredbi štaba mornarice br. 71 od 15. XI. 1944:
... Drugarica Bagat Eta predala je 17. XI. dužnost ekonoma drugarici Cetinić Žuvi.
... Od stručnog bolničkog osoblja drugarica bolničarka Marija Petković je demobilizirana i otpuštena kući zbog trudnoće i smetnja u nošenju, dana 4. XI. 1944.
... Naredbom štaba mornarice br. 68 od 7. XI. 1944. proizvedeni su : drugarica Smoljanović Anka u čin starijeg vodnika i drug Kvarantan Boris u čin mlađeg vodnika, oboje dosad borci-bolničari.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Politkom. poručnik: Upravnik, kapetan:
Petar Vučković s. r. Dr. Z. Pakušić s. r.

¹ Zbornik dokumenata sanitetske službe u NO ratu jug. naroda, knjiga 2.

LIKA

U drugoj polovini 1941. g. u Lici sve jače plamti narodni ustanak.

Već početkom studenog 1941. g. bili su u Lici formirani bataljoni »Marko Orešković« i »Ognjen Priča«. U gospićkom kotaru formira se Prvi lički odred »Velebit« sa tri bataljona i četom »Pekiša Vuksan«, a u udbinskom, gračačkom i lapačkom kotaru mšene su pripreme za formiranje novih bataljona: »Krbava«, »Gavrilo Princip« i Drugog bataljona (kasnije nazvanog »Stojan Matič«), U brinjskom i otočačkom kotaru bile su formirane Brinjska i Škaračka četa. Brojno stanje partizanskih jedinica u Lici, koje su u to vrijeme bile pod komandom haba Grupe ličkih partizanskih odreda, iznosilo je približno 3000—3500 boraca, od kojih je tek jedan dio bio naoružan puškama i malim brojem puško/mitraljeza.

Poslije uporne višemjesečne borbe s Talijanima, ustašama i četnicima, lički partizani su uspjeli početkom 1942. g. da oslobode prostrani teritorij sjeveroistočnog dijela Like.

1. svibnja 1942. g. formiran je u Korenici I. proleterski udarni bataljon Hrvatske, u čiji su sastav ušli odabrani, u ranijim borbama prekaljeni, najsavjesniji borei iz svih partizanskih jedinica sa teritorija Korduna, Like i Gorskog Kotara.

Bataljon je imao oko 240 boraca, Srba i Hrvata. U Ličkoj četi, koja je ušla u sastav ovog bataljona, bilo je 60% Dalmatinaca, koji su se do tada borili u Lici.

5. svibnja 1942. g. formiran je u južnoj Lici kombinirani partizanski odred (sa 870 boraca) u čiji su sastav ušli: 1. proleterski bataljon Hrvatske, bataljon »Marko Orešković«, Udarni bataljon, Tehnička četa II. ličkog partizanskog odreda i dalmatinski bataljon »Bude Borjan«.

Prva ženska četa u Lici formirana je 25. VIII. 1942. Iako je za četu bilo predviđeno najviše 100 do 120 žena, na poziv SKOJ-a prijavljuje se 700 omladinki i jedna iena. Zadržano je svega 125 omladinki. Ostale nisu htjele da se vrate svojim kućama već su, bez prethodne spreme, otišle u jedinice 1. i II. ličke brigade. Omladinke Ženske čete prošle su kroz jednomjesečni vojno-politički kurs, na kome je Naranča Končar bila politički rukovodilac.

Štab grupe ličnik partizanskih odreda otezao je sa rasporedom čete u jedinice. Tada se četa omladinki, sa svojim političkim komesarom Narančom Končar, sama priključuje II. ličkoj brigadi, sa kojom odlazi na Kordun do Perjasice. Na Perjasici, sredinom listopada 1942., pred samu akciju, raspoređen je po jedan vod omladinki u sva četiri bataljona. Dobivaju oko 20 pušaka, koje su podijeljene samo Skojevkama. Tek što su podijeljene puške, već nastaje borba. Do večeri sve su imale oružje. Razbile su nepovjerenje i od prve do zadnje sve su se pokazale neobično hrabre.

U članku »Partizanke u borbi«, objavljenom u »Udarniku«, glasilu II. partizanske udarne brigade 1. operativne zone Hrvatske, iz 1942. g. piše između ostaloga:

». . . Kad je organizirana Ženska omladinska četa, među mnogim drugovima, našim partizanima, vladalo je mišljenje, da će vojne jedinice omladinki biti samo neki prirepak i da drugarice ne će biti u stanju podnijeti onoga napora, koji od nas iziskuje naša partizanska borba.

. . . Sa sumnjom se gledalo i na borbenu vještinu drugarica. Međutim sve te sumnje su se danas rasplinule kao laka ljetna jutarnja magla. Nase drugarice, naša Prva lička četa omladinki, dobila je pravo vatreno krštenje sa svim vrstama neprijateljskog oružja: konjicom, artiljerijom, tenkovima i avionima.

. . . Na našem putu kroz Kordun, naša 11. partizanska udarna brigada, u čijem je sastavu bila i četa omladinki, sukobila se s jakim neprijateljskim motoriziranim, tenkovskim i pješačkim, snagama.

U borbi, koja se razvila, mlade partizanke, zajedno sa svojim drugovima partizanima, neustrašivo su jurišale na neprijateljsku konjicu, kamione, pa čak i tenkove. Kao da su to davni, stari i iskusni borei, a ne mlade seljanke, koje su tek jučer prvi put primile puške u ruke. . .«

U prvoj borbenoj akciji, u kojoj je učestvovala 1. ženska četa, istakle su se naročito hrabrošću Mika Bjelobaba, Dragica Marinković i Desa Stojlć. Sve tri su do kraja rata kao borci VI. proleterske divizije izdržale sve borbe i napore.

U rujnu 1942. g. formirana je u 7urjonskom Druga ženska četa. Komesar ove čete bila je Kata Bubalo. Po završenom jednomjesečnom kursu omladinke su raspoređene u razne jedinice VI. divizije.

III. ženska lička četa formirana je pri IV. ličkom partizanskom odredu. Komesar čete bila je Manda Hečimović-Kučišee.

Veliki značaj za dalje rasplamsavanje narodnog ustanka u Lici i čitavoj Hrvatskoj imalo je formiranje I. brigade, u čiji sastav ulaze lički bataljoni »Marko Orešković« i »Pekiša Vuksan«, jedan banijski i jedan kordunaški bataljon. 7o je prva brigada koja se formira u Hrvatskoj. U toj brigadi našli su se zajedno sinovi Like, Korduna i Banije.

20. kolovoza 1942. g. formirana je II. brigada.

9. rujna 1942. g. formirana je u Vrebcu IX. brigada Hrvatske (kasnije III. brigada VI. divizije).

25. studenog 1942. g. od ove tri ličke brigade formira se VI. lička divizija.

Poslije kapitulacije Italije u VI. ličku diviziju ulazi jedna brigada Hrvata Primoraca.

Zbog svoje borbenosti VI. divizija je uvrštena, u red najboljih jedinica NOV i ušla u sastav I. proleterskog korpusa u Bosni.

19. ožujka 1944. g. VI. divizija dobila je naziv »Proleterska«.

Poslije toga VI. divizija prelazi u Srbiju, učestvuje u oslobađanju srpskih krajeva, u borbi za Beograd, u borbama u Srijemu, Slavoniji, Zagrebu i Hrvatskom Zagorju.

Poslije odlaska VI. ličke proleterske divizije u Bosnu i druge krajeve, ostao je u Lici samo jedan partizanski odred. Prvom polovinom prosinca 1943. g., u Plitvičkom Ljeskovcu, formirana je XXXV. divizija. U njezin sastav ušao je Lički partizanski .odred, jedna brigada XIX. dalmatinske divizije i jedna brigada XIII. primorsko-goranske divizije. I u ovoj Diviziji bio je velik broj žena boraca.

U veljači 1945. g. XXXV. divizija fuzionirala se sa XIII. primorsko-goranskom divizijom i pod nazivom XIII. divizija nastavila borbu za konačno oslobođenje zemlje.

**MEĐU ŽENAMA BORCIMA LIČKIH PARTIZANSKIH JEDINICA BORILE SU SE I OVE
DRUGARICE:**

Adamović Marija, iz Ličkog Petrovog Sela, k. T. Korenica. U NOV od početka 1942. g. Bila je bolničarka u vojnoj bolnici u Podlapači i na radu u I. ličkom području.

Adžić J. Ljubica, rođena 1923. g. u Frkašiću, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u inženjerskoj četi VI. divizije i referent saniteta u auto-bataljonu I. armije. Ima čin poručnika. Odlikovana Ordenom zasluge za narod i Ordenom za hrabrost.

Adžić-Majstorović Smiljka, rođena 15. XI. 1922. g. u Rebiću, k. Udbina. Bila je borac, kuharica, bolničarka u bataljonu »Miče Radakovića«, u IV. bataljonu II. brigade i higijeničarka u Komandi grada Beograda. Nosilac je Spomenice 1941.

Bakić Milka, 15-godišnja omladinka, borac, poginula u borbi protiv ustaša.

Balač-Basta Milica, iz Petrovog Sela, k. T. Korenica. Bila je borac VI. divizije.

Balač Danica, rođena 1922. g. u Ličkom Petrovom Selu, k. T. Korenica. Od kraja 1942. g. bila je borac u bataljonu »Ognjen Priča« VI. divizije. U borbi je ranjena.

Balač Sava, rođena 1922. g. Mišljenoveu, k. Donji Lapac. Od druge polovine 1943. g. bila je borac u NOV.

Balač Savka, rođena 1923. g. u Donjem Lapcu. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Balenović Kata, rođena 1922. g. u Klancu, k. Perušić. Od 3. II. 1943. g. borac je u II. brigadi XXXV. divizije. Bila je vodni delegat. Poginula 4. II. 1944. g. u borbi na Ribniku kod Gospića.

Banjanin Zorka, rođena 1926. g. u Škarama, k. Otočac. Od 1942. g. bila je borac u bataljonu »Adžija«. Za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive u Crnoj Gori, teško je ranjena i otpremljena u bolnicu u Bosnu. Prilikom neprijateljskog napada na bolnicu, u kojoj je ležala, ubijena je zajedno s ostalim ranjenicima.

Banjeglav-Štulić Mica, rođena 2. II. 1924. g. u Mogoriću, k. Gospić. Od 2. II. 1943. g. bila je u I. četi III. bataljona III. brigade VI. divizije četna bolničarka i zamjenik referenta saniteta bataljona. Nosilac je Spomenice 1941.

Barač Milica, rođena 1921. g. u Kozjanu, k. T. Korenica. U NOV od 1941. g. Poginula kao borac XXXV. divizije u ožujku 1944. g. u Ostrovici.

Barić Marija, rođena 20. II. 1921. g. u Sutomišću, k. Zadar. Od 8. VIII. 1943. g. bila je bolničarka u I. bataljonu III. brigade XXXV. divizije. Poginula 20. I. 1944. g. na položaju kod Lapca.

Basarić Koka, iz Divosela, k. Gospić. Bila je borac u NOV. Poginula.

Basarić Smilja, rođena 1928. g. u Mogoriću, k. Gospić. Od 1943. g. bila je borac u NOV. 1944. g. otpremljena je u Italiju na liječenje. Poslije oslobođenja umrla.

Basta Anka, rođena 1924. g. u Srednjoj Gori, k. Udbina. Od 11. III. 1943. g. bila je borac u XXXV. diviziji. Poginula 12. XII. 1943. g. u borbi s ustašama kod Crne Vlasti.

Basta Danica, iz Kurjaka, k. Udbina. U NOV od 1942. g. Bila je vodni delegat i bombaš u udarnom bataljonu. Ima čin kapetana.

Basta Dragica, rođena 1922. g. u Srednjoj Gori, k. Udbina. Bila je borac u VI. diviziji. Poginula.

Basta Milka, iz Kurjaka, k. Udbina. Bila je borac u III. bataljonu I. brigade narodne obrane.

Basta Sava, rođena 25. XII. 1920. g. u Kurjaku, k. Udbina. Od 22. XII. 1944. g. bila je borac u IV. bataljonu I. hrvatske brigade KNOJ-a. Nosilac je Spomenice 1941.

Basta Zorka, iz Srednje Gore, k. Udbina. Bila je borac u VI. diviziji

Batinica Dara, rođena 1928. g. u G. Srbu, k. D. Lapac. Od kraja 1942. g. bila je bolničarka u NOV.

Batinica Zorka, rođena 1925. g. u G. Srbu, k. D. Lapac: Od ožujka 1942. g. bila je bolničarka u NOV. Poginula u prosincu 1943. g.

Bešić Marica, rođena 1925. g. u Bruišanima, k. Gospić. U NOV od 7. VII. 1942. g. Poginula 12. I. 1943. g. u borbi kod Srba štiteći odstupnicu svom bataljonu kao mitraljezac II. bataljona I. brigade VI. proleterske divizije.

Biga Nada, rođena 1925. g. u Plitvicama, k. T. Korenica. U NOV od 1941. g. Bila je bolničarka u II. brigadi VI. divizije i kasnije u VIII. kordunaškoj diviziji.

Birač Draginja, rođena 1922. g.. u Trnovcu, k. Glina. Od 1943. g. bila je borac u VIII. brigadi VI. divizije. Nestala u IV. neprijateljskoj ofenzivi kod prelaza Sutjeske.

Bjegović Štaka. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Pohvaljivana više puta. Nosilac je Spomenice 1941.

Bjelobaba Mika, rođena 1922. g. u Mutiliću, k. Udbina. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula u borbi na Drvaru.

Bjelobaba-Tišma Milica, rođena 1920. g. u Mutiliću, k. Udbina. Od početka 1942. g. bila je borac u VI. diviziji. Ima čin kapetana. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva III. reda i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Blažević dr. Slavka, rođena 1919. g. u Gospiću. U NOV od 1941. g. U prvo vrijeme kao medicinska sestra bila je jedino lice sa sanitetskom spremom među ličkim partizanima. Krajem 1941. g. nalazila se na Kamenskom, pri štabu Grupe ličkih partizanskih odreda, gdje je s dr. Slavom Cetković-Očko održavala sanitetske tečajeve. 1942. g. bila je upravnik bolnice za lakše ranjenike u Trnovcu i bolnice III. odreda u Dobroselu. U jesen 1942. g. postavljena je za referenta saniteta u III. odredu. 1943. g. bila je komesar u vojnoj bolnici na Bijelim Potocima. Ima čin majora. Nosilac je Spomenice 1941. Odlikovana.

Bogdan Jeia. Bila je borac u NOV. Poginula 1944. g.

Bogunović Zorka, rođena 1918. g. u Zrmanji, k. Gračac. Bila je borac u II. ženskoj četi i kasnije u VI. proleterskoj diviziji. U borbi je zarobljena od Talijana, i kasnije zamijenjena.

Bombulović Milka, rođena 10. IV. 1925. g. u Visuću, U NOV od 12. VIII. 1942. g. U IV. bataljonu III. brigade VI. ličke divizije bila je referent saniteta bataljona. Ima čin kapetana. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva i Ordenom zasluga za narod.

Borjan Draga, rođena 1922. g. u Frkašiću, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Borković Borka, rođena 1925. g. u Mogoriću, k. Gospić. Od 10. VII. 1943. g. bila je borac u četi za vezu III. brigade XXXV. divizije. U studenom 1944. g. u borbi kod Korenice, teško je ranjena. Umrla u rujnu 1947. g. od rana zadobivenih u ratu.

Bosić Mika, iz Komića, k. Udbina. Bila je borac u jedinici VI. divizije. Poginula 1944. g.

Božić Nada, rođena 1920. g. u Turjanskom, k. Otočac. Od 13. II. 1943. g. bila je borac u I. četi I. bataljona I. brigade VI. divizije. Poginula 16. XII. 1943. g. na Romaniji.

Božić Neda, iz Bunića, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u Ženskoj četi, i kasnije u XXXV. diviziji. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Božić Sara, iz Vrebca, k. Gospić. Bila je borac u jedinici Narodne obrane.

Brakus Mika, rođena 25. VIII. 1924. g. u Turjanskom, k. Otočac. Od kolovoza 1942. g. bila je borac u II. bataljonu II. brigade VI. divizije. U jesen 1942. g., u borbi s ustašama kod Dvora na Uni, smrtno je ranjena.

Brkljač Spasenija, rođena 1927. g. u selu Tupali, k. Gračac. Od 1. I. 1943. g. bila je borac u II. bataljonu II. brigade VI. divizije. Poginula u borbi kod Livna 28. III. 1944.

Brmbota Marica, rođena 1925. g. u Gračacu. Od 1941. g. bila je borac u NOV. Poginula 1944. g. u Dalmaciji.

Brnić-Borozan Nada, rođena 18. VI. 1923. g. u Vukovaru. U partizane odlazi 25. studenog 1941. g. Radila je u organizacijama omladine i žena u Lici, bila bolničarka u odredu »Velebit« u bataljonu »Ognjen Priča« i kasnije član kazališta Narodnog oslobođenja. Nosilac je Spomenice 1941.

Bronzović Ivka, rođena 1925. g. u Prvan selu, k. Perušić. U kolovozu 1942. g. bila je zajedno sa svojom sestrom Katom, od talijanskih vlasti osuđena na smrt radi aktivnog rada za NOP. U času kad je bila izvedena na strijeljanje, stiglo je pomilovanje na doživotnu robiju, i ona je, zajedno sa sestrom, otpremljena u talijanski logor. Poslije kapitulacije Italije uspjela se pješice probiti do Sušaka, gdje se odmah uključila u primorsku jedinicu NOV. Ima čin zastavnika.

Broz-Budisavljević Jovanka, rođena 1924. g. u Pečanima, k. T. Korenica. U NOV od kolovoza 1942. g. Bila je borac u I. omladinskoj četi, III. bataljonu II. brigade VI. divizije, u prištabnim jedinicama I. korpusa, te komesar kirurške bolnice I. armije. Ima čin majora. Odlikovana.

Marija Šoljan kao komesar partizanske bolnice na Bijelim Potocima u Lici 1943. g.

Bubalo Kata, iz Ličkog Petrovog Sela, k. T. Korenica. Prije rata aktivno sudjeluje u naprednom studentskom pokretu na beogradskom univerzitetu. Početkom travnja 1941. g. vraća se u Liku. U rujnu 1942. g. odlazi za komesara II. ličke ženske čete, a zatim prelazi kao borac u VI. ličku diviziju. Poginula kao bombaš u jurišu kod Široke Kule u svibnju 1943. g.

Bubalo Kosa. Bila je borac i komesar čete u VI. ličkoj diviziji. Poginula u borbama u Srijemu.

Bubalo Mara, rođena 1925. g. u Nebljusima, k. D. Lapac. U NOV od druge polovine 1942.

Bubalo Mara, Bubalo Dara, Vlasisavljević Mika, Varda Dara, Kuljak Danica, Korač Štaka i Kukuljan Milka. Sa još osam omladinki, bolničarki i boraca XXXV. divizije, dobrovoljno njeguju oko stotinu nepokretnih ranjenika u 20 m dubokoj spilji blizu Srednje Gore, za vrijeme neprijateljske ofenzive. Ostale su u spilji nekoliko dana, gotovo bez zraka i svijetla, dok nije neprijatelj potisnut s tog sektora. U posljednji čas prije ugušenja, u nepodnošljivoj atmosferi spilje, spašene su one i ranjenici.

Bubalo Soka, rođena 1923. g. u Plitvicama, k. T. Korenica. 1942. g. bila je borac u bataljonu »Ognjen Priča«. Kasnije odlazi na terenski rad.

Bubaš-Radaković Anka. Bila je borac u XXXV. ličkoj diviziji. Prilikom napada neprijatelja na bolnicu ona je sama izvukla i sklonila u zemunicu 40 ranjenika, te se 15 dana s njima skrivala, dok su oko njih stalno kružili neprijateljski vojnici. Učestvovala je **u** borbama po Lici i Baniji i kod oslobođenja Zagreba, Trsta i Gorice. Više puta pohvaljivana i odlikovana.

Bubnjaja Bosiljka, rođena 10. X. 1921. g. u Srbu, k. Donji Lapac. 1941. g. sudjeluje u diverzantskim akcijama. U NOV od 2. IX. 1942. g. Bila je borac u bataljonu »Marko Orešković«, u III. ličkom odredu, sekretar SKOJ-a u II. bataljonu V. brigade XIX. divizije i vodnik u III. četi istog bataljona. Nosilac je Spomenice 1941.

Budisavljević-Drljan Dara, rođena 1920. g. u Pećanima, k. T. Korenica. Bila je **borac** u NOV od 1943. g.

Budisavljević Smilja Sejika, rođena 1921. g. u Pećanima, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je bolničarka i borac u NOV.

Budisavljević Soka, rođena 1926. g. u Pećanima, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je borac u XXXV. diviziji.

Bujić Jelka, rođena 1923. g. u selu Neteci, k. Donji Lapac. God. 1942. odlazi u NOV. Poginula u IV. ofenzivi.

Ciganović Petra Smilja, rođena u G. Srbu, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je borac u Komandi mjesta Donji Lapac.

Ciganović Smilja, rođena 1915. g. u G. Srbu, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula u prosincu 1943. g.

Crnokrak Mica, iz Vrebca, k. Gospić. Bila je borac u jedinici Narodne obrane.

Cvijanović Anka, iz Tolića, k. Udbina. Bila je borac u Ženskoj omladinskoj četi i VI. ličkoj diviziji. Poginula **u** borbi.

Dokument 385

PARTIZANKA PRIČA

Iz »Ličke iene u borbi«, glasila AFŽ za Liku, br. 7—8, studeni 1942. g.

Iz razgovora sa partizankom 1. ženske čete Milicom Bjelobabom.

Nikada se nisam osjećala srećnija, nego kada sam prvi put pošla u borbu. Odavno je bila moja želja da se s puškom u ruci borim za slobodu svog naroda.

Pošle smo s pjesmom u našu prvu akciju. Sačekivali smo Talijane- Propustili smo ih da prođu jednu dolinu, a onda smo ih opkolili. Jurnuli smo naprijed. Drugarice su vikale: »Naprijed drugarice, pobjeda je naša!«

Talijanski kamioni i konji prolazili su deset metara od mjesta, gdje sam ležala za kamenom. Pucala sam neprestano. Onda sam čula za smrt mog dragog brata Nikše. On se borio sto metara daleko od mene. Bio je najbolji mitraljezac. Ni suze nisam pustila, kad sam saznala za njegovu smrt. Samo sam kazala: »Ne žalim što je poginuo, jer je dao život za narod. Osvetit ću ja mog bracu!«

Tad naiđe talijanski oficir na konju. Ja potrčah prema njemu. Bilo mi je svejedno da li ću poginuti ili ne. Nanišanim. On pade. Konj skoči preko mene. Ja ubijem i njega.

Moga dragog bracu smo zakopali u Veljunu. Kad su mu drugovi davali počasnu paljbu, samo sam kazala: »Neka ti je slava brate Nikša! Junak si bio i za narod život položio! Ja sam te osvetila i svetit ću se ne samo za tebe, nego za sve naše pale drugove. Svetit ću se fašističkim psima, ustašama i četnicima.«

Zatim u borbu na Tušilović •— ustaško gnijezdo. Napali smo u 12 sati noću. **I** ovaj puta drugarice su se junački držale. Banditi su se borili.

»Ala će im progorjeli koža!« veli druga-rica Sara, koja je bila odmah do mene. Mi smo vikali: »Predajte se domobrani! Ne slušajte ustaše! Život ćemo vam oprostiti!«

Sve to nije pomagalo. Borili su se i dalje. Komandir poziva, tko će se javiti u bombaše. Ja i Sara se odmah javimo da i mi idemo s njima. Ali komandir ne dozvoli, jer nam je to bila tek druga borba. Bombaši odu naprijed. Mi smo nestrljivo očekivali.

Onda se riješim da i ja odem za njima. Primicala sam se bunkerima neposredno za leđima bombaša. Oni me nijesu vidjeli. Osu nas mitraljeska i puščana vatra. Ali to nas ništa nije smetalo. Čuo se samo jedan poklik: »Naprijed! Naprijed!«

Došla sam do žice. Dalje nisam mogla. Ja je strgam puškom i dođem do drugova bombaša. »Ma od kuda ti? zavika@e oni. — Ko ti je rekao da ideš s nama? mogla te je uništiti neprijateljska vatra.« Ja legnem u rov iz koga smo istjerali neprijatelja. Odatle smo pucali sve dok ih nismo protjerali s Brezove 'Glave u Tušilović. Pred noć, kada je počeo da gruva naš top, neprijatelj se je predao. Grad je naš. Zarobili smo 330 domobrana i 150 ustaša. Domobrane smo pustili, a ustaše smo strijeljali. Neki od domobrana su ostali da se bore s nama.

Eto, tako su prošle moje prve borbe. Ja ću se boriti do kraja, do potpunog oslobođenja našeg naroda, dok ne istjeramo fašističku gamad i ne istrijebimo pse — ustaše i četnike.

- Cvijanović Kata, rođena 1920. g. u Mlakvi, k. Perušić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.
- Čakić Vukosava. Bila je borac u NOV. Ranjena 20. X. 1944. g. u borbama za oslobođenje Beograda. Poginula na Fruškoj Gori, u času kad je pod neprijateljskom vatrom previjala ranjenog druga.
- Čanak Dara, rođena 1923. g. u Zrmanji, k. Gračac. Bila je borac u II. ženskoj ličkoj četi i VI. ličkoj diviziji. 1943. g. vraća se na teren i radi kao omladinski rukovodilac.
- Čanković Jeka, iz Srednje Gore, k. Udbina. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Bila je omladinski rukovodilac u bataljonu. Poginula 1945. g.
- Čanković Nada, rođena 1924. g. u Turjanskom, k. Otočac. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. ženskoj četi i I. brigadi VI. divizije, te referent saniteta u II. bataljonu II. brigade. Teško ranjena u borbi za Beograd. Odlikovana sa dva Ordena za hrabrost.
- Čanković Stana, rođena 1924. g. u Srednjoj Gori, k. Udbina. Bila je borac u bataljonu »Krbava« VI. divizije. Poginula u borbama kod Lapca 1943. g.
- Čanković Stoja, rođena 1924. g. u Srednjoj Gori, k. Udbina. Od 1942. g. bila je borac u IV. bataljonu III. brigade VI. proleTERSke divizije. Poginula 11. IV. 1944. g. u borbi protiv Nijemaca na Drvaru. .
- Čavić Savka, rođena; 1924. u 'Grabovcu;_k.;Slunj. Od TO. :XI. 1942<g:: bila je. borac u VI. ličkoj diviziji;
- Čavić Stanka, rođena 1924. g. u Grabovcu, k. Slunj. Od 10. XI. 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji.
- Četković-Očko dr. Slava. Rođena 20. XII. 1914. g. u Vinkovcima. U studenom 1941. g. odlazi u Liku, kao prvi partizanski liječnik u tom kraju. Organizira sanitet u Grupi ličkih partizanskih odreda, rukovodi uređenjem Centralne partizanske bolnice u Krbavici i kasnije Centralne bolnice na Bijelim Potocima. Koncem 1942. g. postavljena je za referenta saniteta u VIII. (kordunaškoj) diviziji. U svibnju 1943. g. postaje član Sanitetskog odsjeka GŠH, a koncem 1943. g. prati prvi transport teških ranjenika u Italiju. U Italiji je bila neko vrijeme zamjenik upravnika partizanske bolnice u Grumu (kraj Barija), a zatim upravnik Vojno-partizanske sanitetske škole u istom mjestu. Vrativši se u domovinu, po oslobođenju Beograda, prelazi u civilni sanitet. Nosilac je Spomenice 1941. Odlikovana.
- Čortan Jeka, rođena 1925. g. u Debelom! Brdu, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je borac u XXXV. diviziji. Poginula 1944. g. na Kordunu.
- Čosić Dragica, iz Rebića, k. Udbina. U NOV od 1941. g. Bila je kuharica u I. partizanskom vodu i VI. diviziji.
- Čujić Dušanka, rođena 25. XI. 1917. g. u Čujić Krčevini, k. T. Korenica. U NOV od 25. VII. 1942. g. Bila je borac i politički delegat voda u I. bataljonu II. brigade VI. proleTERSke divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Čujić Lata, rođena 25. XII. 1917. g. u Čujić Krčevini, k. T. Korenica. U NOV od lipnja 1942. g. Bila je borac u II. ženskoj četi, te vodnik i delegat u I. četi I. bataljona II. brigade VI. ličke divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Čujić **Milica**, iz Čujić Krčevine, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je mitraljezac u IV. udarnom bataljonu II. brigade VI. divizije, i u XXXV. diviziji. 1945. postaje vodnik u mitraljeskom vođu. U borbi je bila ranjena. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Čujić Soka, iz Čujić Krčevine, k. T. Korenica. Bila je bolničarka u NOV.

Čujić Stoja. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Poginula ui borbama u Srijemu.

Ćuk Ljubica. U NOV od 1942. g. Iscrpljena od napora umrla 1944. g.

Dajić Dragica, iz Jezerca, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u II. brigadi VI. ličke divizije, politički delegat i vodnik u VIII. kordunaškoj diviziji, te u mornarici. Nekoliko puta ranjena. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Dajić Mica, iz Jezerca, k. T. Korenica. Od 1942. g. borac u VI. diviziji. Bila je delegat voda, komesar čete i bataljona, a kasnije komesar bolnice I. armije. Istakla se u borbi s Talijanima u Preboju, u Ličkom Petrovom Selu, te u jurišu na crkvu u kojoj su se utvrdili ustaše, kada je bila ranjena. Odlikovana Ordenom' za hrabrost.

Damjanović Duka, rođena 1913. g. u Kunovcu, k. Donji Lapac. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Damjanović-Midenjak Mila, rođena 16. VII. 1920. g. u Zadru. Nakon internacije u Italiji, u prosincu 1943. g. odlazi u NOV. Bila je kuharica u autobataljonu u Lici, bolničarka u vojnim bolnicama u Krbavici i Trnovcu i šifrant u III. brigadi XXXV. divizije. Koncem 1943. g. zarobljena je od ustaša i poslije mjesec dana zamijenjena. Odlikovana Ordenom zasluga za narod¹ III. reda i Medaljom za hrabrost.

Damjanović Zorka, iz Gornjeg Srba, k. D. Lapac. U siječnju 1942. g. odlazi u NOV. 1943. g. teško je ranjena u glavu i iste godine umrla od tifusa.

Delić Evica, rođena 1923. g. u Gor. Babinom Potoku, k. Otočac. U NOV od 1941. g. U travnju 1944. poginula pri vršenju dužnosti na položaju G. Babin Potok—Turjanski. Bila je omladinski rukovodilac u vojsci.

Delić Jela, rođena 1923. g. u Bjelopolju, k. T. Korenica. Od 15. XI. 1942. g. bila je borac u IV. bataljonu II. brigade VI. ličke divizije. Poginula 15. VI. 1944. g. u borbama kod Drvara.

Delić Milka, rođena 1923. g. u Grubišiću, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u udarnom bataljonu VI. divizije.

Desnica Smilja, rođena 20. I. 1924. g. u Gornjem Srbu, k. Donji Lapac. U NOV od 15. II. 1942. g. Bila je bataljonska bolničarka u bataljonu »Marka Oreškovića«. Nosilac je Spomenice 1941.

Dešić Marija, bila je borac u II. brigadi VI. ličke divizije. Opkoljena od četnika, bori se do posljednjeg metka, braneći odstupnicu svojim drugovima. Zadnjim metkom ubija sebe, da ne padne živa u ruke neprijatelja.

Dimić-Ciganović Ljubica, iz Ostrovice, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Dimić Jaga. Bila je borac u NOV od 1942. g. Poginula 1943. g.

Dimić-Matić Anka, rođena 1909. g. u Divoselu, k. Gospić. Bila je borac u NOV od 1941. g. Ima čin sanitetskog poručnika. Nosilac je Spomenice 1941.

Dimić Milica, iz Divosela, k. Gospić. Bila je kuharica u VI. ličkoj diviziji.

Dimić Nada, iz Ostrovice, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Dimić Ružica, iz Gospića. Bila je bataljoniska bolničarka u III. brigadi XXXV. ličke divizije.

Dimić Soka, iz Ostrovice, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Divljak Danica, rođena 1925. g. u Gajima, k. Donji Lapac. Od 1943. g. bila je bolničarka u NOV.

Djević Mara, rođena 1926. g. u Frkašiću, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u inženjerskom bataljonu pri GŠH, telefonista u Goranskom' području i bolničarka u XIII. diviziji.

Dmitrašinović Mileva, rođena 1923. g. u Trnavcu, k. T. Korenica. Od 1942. bila je borac u II. brigadi VI. divizije.

Dmitrašinović Soka, rođena 1926. g. u Buniću, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u bataljonu »Ognjen Priča«. Poginula iste godine u borbama na Udbini.

Dozet Ljuba, rođena 1921. g. u Pečanima, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je bolničarka u NOV.

Dozet Savka, rođena 1923. g. U NOV od 1942. g. Ranjena 1944. g. i ostala teški invalid.

Dozet Smilja, rođena 1925. g. u Pečanima, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Poginula za vrijeme IV. ofenzive.

Dragosavac Sava, iz Pavlovca, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Dragosavac Soka, iz Vrebca, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Drakulić Anda, iz Uvalice, k. T. Korenica. Bila je borac u Omladinskoj ženskoj četi i VI. ličkoj diviziji. Poginula u borbama za oslobođenje Zagreba 1945. g.

Drakulić Ljuba, rođena 1923. g. iz Čujić Krčevini, k. T. Korenica. U NOV od svibnja 1942. g. Bila je borac u II. brigadi VI. divizije i u XXXV. diviziji. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Drakulić Ljubica, rođena 1923. g. u Ličkom Petrovom Selu, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u IV. bataljonu VI. ličke divizije, bolničarka u vojno-partizanskoj bolnici XI. korpusa i kuharica u Štabu XXXV. divizije. Ima čin vodnika.

Drakulić Smilja, rođena 1923. g. u Čujić Krčevini, k. T. Korenica. Od siječnja 1944. g. bila je borac u četi za vezu XXXV. ličke divizije. Poginula kod Vrhovina u ožujku 1944. g.

Drakulić Štaka, iz Vrela, rođena 1925. g. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka u I. ličkom području i kuharica u artiljerijskom bataljonu XI. korpusa.

Drakulić Zora, rođena 1927. g. u Drakulić-Rijeci, k. T. Korenica. U NOV od 1941. g. Bila je kurir u gerilskom odredu »Kik«, borac u Primorsko-goranskom bataljonu, bataljonu »Mičo Radaković« VI. ličke divizije i u XXXV. diviziji. 1943. g. radi neko vrijeme kao učiteljica na terenu.

Drakulić Zorka, iz Čujić Krčevine, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Poginula 1944. g. u borbama kod Lovinca.

Dražić Draga, rođena 21. IX. 1923. g. u Oravcu, k. Donji Lapac. U NOV od 16. IX. 1942. g. Bila je borac, bolničarka, zamjenik referenta saniteta u II. bataljonu II. brigade VI. ličke divizije i referent III. protuavionskog divizionu V. brigade I. armije. Nosilac je Spomenice 1941.

Dražić Milka, rođena 1919. g. u Buniću, k. T. Korenica. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka u vojno-partizanskoj bolnici Trnavac i XIII. diviziji.

Drča Draga. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Drljan Milanka, rođena 1926. g. u Pečanima, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u II. ženskoj četi i VI. ličkoj diviziji.

Dukić Anka, iz Gračaca. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Dukić Mara, iz Gračaca. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Ranjena u borbi.

Dukić Savka, iz Srba. Bila je borac i šifrant u jedinici VI. divizije.

Dukić Zorka. Bila je borac u bataljonu »Ognjen Priča«. Poginula u borbi kod Gračaca.

Duraković Dragica, rođena 1923. g. u Gajinama, k. Donji Lapac. Od 3. VIII. 1942. g. bila je bolničarka u vojnoj bolnici I. ličkog područja. Poginula 12. IX. 1943. g.

Đerić-Milanović Jovanka, rođena 1925. g. u T. Korenici. U NOV od jeseni 1943. g. Bila je član kulturne ekipe VI. ličke divizije, a kasnije radi u sanitetu i postaje komesar bolnice.

Đerić-Šobajić Mira, rođena 1922. g. u Kompolju, k. T. Korenica. Od svibnja 1942. g. bila je u kulturnoj ekipi štaba Ličkog odreda, a kasnije u Centralnoj kazališnoj grupi Vrhovnog Štaba. 1943. g. prelazi u sanitet VI. ličke divizije.

Đukić Bosiljka, iz Kurjaka, k. Udbina. Od 1944. g. bila je borac u III. bataljonu I. brigade VI. ličke divizije. Bila je delegat voda. Ima čin zastavnika.

Filipović dr. Dora, rođena 5. VIII. 1894. g. u Petrinji. 1928. g. pristupa naprednom radničkom pokretu. 1930. g. je uhapšena, ali radi pomanjkanja dokaza puštena na slobodu. Nastavlja radom u naprednim ženskim udruženjima. Za vrijeme rata radi za NOP. U rujnu 1943. g. odlazi u partizane, gdje se bavi izobrazbom bolničarki i higijeničara za rad u bolnicama. Ima čin rezervnog majora. Odlikovana Ordenom¹ zasluga za narod II. i III. stepena, Ordenom rada II. stepena i Medaljom za hrabrost.

Franić Ivanka, rođena 24. VI. 1926. g. u Martinšćici, k. Sušak. Od 10. IX. 1943. bila je borac u IV. četi IV. bataljona II. brigade VI. ličke divizije. U studenom 1944. g. u borbi kod Benkovca, teško ranjena.

Funduk Janja, iz Kalebovca, k. T. Korenica. Od 1942. g. radi u vojnom sanitetu.

Gajić Zorka. Bila je borac u I. ženskoj četi u Lici. U borbi na Čatrnji blizu Petrovog Sela, bila je teško ranjena u obje noge. Borila se do posljednjeg časa, a posljednji metak ostavila je sebi, **da** ne padne živa u ruke neprijatelja.

Glavan Slavka, rođena 1923. g. u Privlači, k. Zadar. Od 9. IX. 1943. g. bila je borac u I. brigadi VI. ličke divizije. Poginula 4. XI. 1944. g. u borbi na Fruškoj Gori.

Glumac Milica, rođena 1924. g. u Lipovom Polju, k. Perušić. 'Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Gðstovic Zorka, rođena 1922. g. u Goštovu Polju, k. Brinje. Od 1943. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Poginula iste godine u borbi na Preboju.

Gostović Živka, rođena 1924. g. u Gostovu Polju, k. Brinje. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Gošović Blaga, rođena 1911. g. u Kržanji, k. Titograd. Kao student, a kasnije kao profesor gimnazije u Užicama, aktivno učestvuje u naprednom pokretu. U partizane odlazi u srpnju 1941. g. i radi u Glavnom odboru NOO za Srbiju. U Prvoj ofenzivi stupa u NOV. U Užičkom bataljonu, Plevaljskom odredu, III. i II. proleterskoj brigadi bila je borac, bolničarka i kulturno-prosvjetni radnik. Krajem 1942. g. dolazi u Hrvatsku, gdje je bila referent apotekarstva pri Glavnom štabu Hrvatske, ref. apot. VI. divizije i politkomesar Sanitet, slagališta i apoteka GŠH. Nosi-lac je Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Grbić Anka, iz Svračkovog sela, k. Udbina. Od 1942. g. bila je borac u II. bataljonu VI. divizije. Poginula u borbi u Dalmaciji 1943. g.

Grbić Draga, rođena 1925. g. u Vrnograču. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Bila je nekoliko puta pohvaljivana. Dva puta je ranjena. Poginula u borbama kod Gospića 1943. g.

Grbić Jovanka, bi,la je borac u II. udarnoj brigadi VI. divizije. Radi hrabrog držanja u borbi, na položaju Perjasica-Kestenjak, 17. X. 1942. g. pohvaljena i odlikovana.

Na previjalistu

- Grbić Kosa**, iz Plitvica, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u bataljonu »Ognjen Priča«. Poginula 1943. g.
- Grbić Nevenka**, rođena 1923. g. u Plitvicama, k. T. Korenica. U NOV od 1941. g. Bila je borac u I. ličkom odredu i II. brigadi VI. ličke divizije. Odlikovana Ordenom za hrabrost.
- Grković Milka**, rođena 24. XI. 1924. g. u -Srednjoj Gori, k. Udbina. Početkom 1942. g. odlazi u NOV. Teško ranjena u borbama na Lovincu. Nosilac je Spomenice 1941.
- Grujičić Vojka**, rođena 1924. g. u Mlakvi, k. Perušić. Krajem 1942. odlazi u VI. ličku diviziju, u kojoj ostaje do konca 1943. g., kada se radi bolesti vraća u pozadinu na rad s omladinom.
- Hečimović-Kučišec Manda**, rođena 19. IX. 1922. g. u Prvancima, k. Perušić. Od 6. VI. 1942. g. u NOV. Bila je borac, a kasnije komesar u III. ženskoj četi IV. ličkog partizanskog odreda, član KK SKOJ-a, šef kancelarije u raznim jedinicama divizije i član propodjela divizije. Nosilac je Spomenice 1941.
- Hinić Ruža**, rođena 1921. g. u Debelom Brdu, Bila je borac i bolničarka u I. ličkom odredu i VI. ličkoj diviziji. Poginula krajem 1942. g.
- Hrkalović Ljuba**, rođena 1925. g. u Kozjanu, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je bolničarka u vojnoj bolnici XI. korpusa. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom za hrabrost. Ima čin starijeg vodnika.
- Hrnjak Danica**, rođena 1929. g. u Buniću, k. T. Korenica. Bila je borac u aero-bazi XI. korpusa. Više puta pohvaljivana.
- Hrnjak-Đukić Jelena**, rođena 10. VI. 1920. g. u Jezercu, k. T. Korenica. U veljači 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u II. i III. bataljonu II. brigade VI. divizije. Krajem 1943. g. odlazi na teren i radi u NOO-u. Kasnije je bila telefonist u GŠH. Nosilac je Spomenice 1941.

Hrnjak Jelka, rođena 1917. g. u Jezercu, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac i bolničarka u **I.** ženskoj četi u bataljonu »Ognjen Priča« i kasnije bolničarka i kuharica pri GSH.

Hrnjak Stoja, rođena 1920. u Trnavcu, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u bolnici I. ličkog područja u Krčanima, k. Udbina, kada su u svibnju 1944. g. četnici napali bolnicu i ubili nju i liječnika Dr. Josipa Kajfeša, zajedno sa 30 teških ranjenika.

Hrženjak Janja, rođena 7. III. 1914. g. u Čitluku, k. Gospić. Od početka okupacije radi za NOP. U siječnju 1942. g. odlazi u partizane. Bila je referent saniteta u I. ličkom odredu »Velebit«, upravnik bolnice u Šalamuniću, komesar i kasnije upravnik bolnice IV. korpusa, i upravnik oporavilišta u Topuskom. Kasnije radi u vojnim bolnicama u Grumu (Italija) i u Splitu. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III. reda. Nosilac je Spomenice 1941.

Jajić Anka, iz Tolića, k. Udbina. Bila je borac u jedinicama VI. ličke divizije od 1943. g.

Japundžić Zorka, rođena 23. I. 1923. g. u Visuću, k. Udbina. U NOV od 10. I. 1942. g. Bila je borac u I. partizanskoj četi kotara Gračac, bolničarka, komesar i rukovodilac kazališne grupe XIX. divizije, a kasnije personalni referent u XIX. diviziji. Nosilac je Spomenice 1941.

Javorina Milica, rođena 1924. g. u Studencima, k. Perušić. Od kraja 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Jelača Anka, rođena 1922. g. u Ličkom Novom-, k. Gospić. Od travnja 1943. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Sa VI. ličkom divizijom učestvuje u borbi na Drvaru, gdje se istakla kod spašavanja ranjenika. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. reda. Više puta pohvaljivana.

Jelovac Soka, rođena 1924. g. u Krbavici, k. T. Korenica. Polovinom 1942. g. odlazi u II. bataljon III. brigade VI. ličke divizije kao bolničarka. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Jerković-Bursač Ljuba, iz Divosela, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Jerković Jaga, Ljubica i Savka, iz Divosela, k. Gospić. Bile su borci u jedinicama NOV.

Jerković Mika, iz Divosela, k. Gospić. Bila je bolničarka u VI. ličkoj diviziji.

Jogović Anka, rođena 1925. g. u Donjem Kosinju, k. Perušić. Do odlaska u NOV aktivno radi na terenu. Početkom 1944. g. odlazi u VI. ličku diviziju.

Jokić Janja, rođena 1924. g. na Prljevu, k. Gračac. 1942. g. odlazi u VI. ličku diviziju i učestvuje u borbama u Bosni, Crnoj Gori, na Srijemskom frontu i pri oslobodjenju Zagreba. Ima čin kapetana I. klase.

Jokić Milka, rođena 1924. g. u Rastićevu, k. Gračac. U NOV od 1942. g. Bila je borac u bataljonu »Branko Vladušić«, bolničarka i referent saniteta u III. ličkoj brigadi. Krajem 1943. g. teško je ranjena, te ostaje invalid bez noge i ruke. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Jović Janja, iz Čitluka, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Jurčić Ana, rođena 1925. g. u Popovači, k. Perušić. U partizane odlazi 1943. g. Od jeseni iste godine bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Jurčić Kata, iz Ledenica. Od 1943. g. bila je borac u II. bataljonu III. brigade XXXV. divizije.

Kalembić Anđa, rođena 1925. g. u Šeganovcu, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u IV. bataljonu II. brigade. 1943. g. zbog bolesti je upućena na rad u pozadinu.

Kalinić Draga, rođena 1920. g. u G. -Srbu, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je bolničarka pri komandi mjesta Srb.

Kalinić Milka. Bila je četna bolničarka u VI. ličkoj diviziji. Više puta pohvaljena.

NAJVEĆI DAR

Iz »Ličke iene u borbi«, glasila AFŽ za Liku, br. 14-15, svibanj-lipanj 1943. g.

Nečujno, kao sjenke jablanova, promiču borci jedan za drugim u širokom streljačkom stroju. Eno ih već pred samom žicom. U tom trenutku zrakom se prolomi detonacija, jedna, druga, treća ... To gađaju naši hrabri artiljerci ustašku tvrđavu — Široku Kulu.

Tu, uz ustašku žicu, među borcima Narodno - oslobodilačke vojske, među silnim Ognjenovcima, nalazi se ona — mlada i neustrašiva studentkinja, Kata Bubalo. Sa puškom u ruci, dokazuje ljubav prema narodu, ljubav prema domovini. I kada se poput lavine borci bataljona »Ognjen Priče« baciše preko bodljikavih žica na juriš, među prvima je i ona, borac i junak, drugarica Kata.

Prasak pušaka, dugo u rafalima, oporo štektanje mitraljeza, tresak bomba i bacača, blijeda svijetla raketla izmiješana sa poklikom boraca i strahom neprijatelja, ličilo je na jedno ludo klupko. Prvi dio zadatka je izvršen. Utvrva pored crkve je zauzeta. Ali među borcima nema Kate, negdje je ostala. Borci se raspituju: gdje je i šta je? Da nije ranjena ... Poginula je sa bombom u ruci, na juriš. Drugovi pokušavaju da je iznesu, ali im to ne uspijeva. Mjesto, na kome leži drugarica Kata, pod stalnom je vatrom ustaških mitraljeza.

Naš tenk, koji je tu u akciji, prolazi pored boraca »Ognjen Prioe« i zaustavlja se.

Iz tenka se čuje pitanje: što hoćete? Da izvučemo drugaricu Katu, govore borci. Jedna desetina pod zaštitom tenka dolazi do mjesta gdje ona leži. Ukočen pogled i napola otvorena usta kao da hoće viknuti »hura«, a mjesto toga mlaz tople i crvene krvi. Grudima je pritisla zemlju kao da skriva, da ne vidi nitko taj trenutak, kada ona daje svoju toplu krv svojoj zemlji, svome narodu, svojoj domovini... A crna i vlažna zemlja požudno upija krv mlade junakinje, prima dar studentkinje — borca Kate Bubalo —• krv i život.

Mrtvu je podižu drugovi i polažu na tenk, koji iznosi njeno tijelo sa poprišta borbe. Trese se čelično tijelo tenka, drhću gusjenice preko točkova i kao da se uvijaju pod teretom', koga nose iz borbe na vječni počinak.

Sutradan pred postrojenom četom odaje politkom priznanje drugarici Kati. Sa zamagljenim očima razilaze se borci na odmor, a u ušima kao da im stalno neko govori, bruje riječi komesara: »Ljubila je svoj narod, svoju junačku Komunističku partiju, čiji je član bila. Ljubila je svoje malo Pe^trovo selo, svoju domovinu i tu ljubav dokazala je mnogo puta, i sada za vjekove potvrdila svojim mladim životom i krvi — najljepšim i najvećim darom ...«

Kantar Mira, rođena 1923. g. u Dobroselu, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula 1943. g.

Karavida Kata, iz Novigrada, k. Benkovac 1943. g. odlazi u partizane. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji, a kasnije šifrant pri Štabu divizije.

Keča Soka, rođena 1921. g. u Ljubovu, k. Gospić. Bila je borac u I. ženskoj četi, a kasnije u XXXV. diviziji. 1944. g. u borbi s ustašama u Selištu kod Rakovice, smrtno ranjena.

Klašnja Boja, rođena 1924. g. u Šeganovcu, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je **borac** u I. ženskoj četi i VI. ličkoj diviziji. 1943. g. bila je teže ranjena. 1944. g. umrla.

Klašnja Pera, rođena 1920. g. u Šeganovcu, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac i bombaš u VI. ličkoj diviziji. Poginula 1943. g. na jurišu kod Gračaca.

Klen Danica, iz Metka, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Klobučar Jelka, rođena 1924. g. u Donjem Kosinju, k. Perušić. Početkom 1943. g. odlazi u VI. ličku diviziju, s kojom prolazi Bosnu, Hercegovinu, Crnu Goru i Srbiju.

Kljaić Milka, rođena 1921. g. u Dnopolju, k. Donji Lapac. U NOV od 1943. g. Radila je u predionici XI. korpusa. Poginula 1944. g. na Krbavici.

Knežević Anka, rođena 1923. g. u Mišljenovcu, k. Donji Lapac. Bila je u NOV od 22. X. 1943. g. Vršila je dužnost referenta saniteta.

Knežević Dragica, iz Kozjana, k. Korenica. U NOV od 1941. g. Bila je borac u odredu »Ljubovo« i VI. ličkoj diviziji. Ima čin kapetana.

Knežević Duka, rođena 1923. g. u Beglucima, k. Donji Lapac. Bila je bolničarka u NOV od 1943. g.

Knežević Jeka, rođena 1924. g. u Širokoj Kuli, k. Gospić. Od 8. III. 1942. g. bila je borac u Ličkoj grupi PO. Poginula 24. X. 1942. g. u borbi protiv ustaša i Talijana na Krbavskom Polju.

Knežević Kata, rođena 1922. g. u Novigradu, k. Benkovac. Od 1. I. 1943. g. bila je borac u III. bataljonu III. brigade VI. ličke divizije. Poginula 28. I. 1943. g.

Knežević Marija, iz Bunića, k. T. Korenica. Bila je bataljonska bolničarka u Štabu XI. korpusa.

Knežević Milica, iz Rebića, k. Udbina. U veljači 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u bataljonu »Krbava«, borac i bolničarka u VI. ličkoj diviziji i komesar čete pri bolnici. Ima čin rezervnog kapetana. Nosilac je Spomenice 1941.

Knežević Milica, iz Ljubova, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je borac u XXXV. diviziji.

Knežević Nada, iz Mutilića, k. Udbina. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Knežević Sava, iz Ljubova, rođena 1916. g. Bila je bolničarka u vojno-partizanskoj bolnici na Bijelim Potocima i u operativnim jedinicama.

Knežević Štaka, rođena 17. VII. 1919. g. Rebiću, k. Udbina. Odlazi 1941. g. u NOV. Bila je bolničarka i kuharica u I. partizanskom vođu u Rebiću, u VI., XXXV. i XIX. diviziji. Nosilac je Spomenice 1941.

Knežević Stana. Borac I. brigade XXXV. divizije. Nekoliko puta ranjena. Poginula.

Kokotović Milka, iz Kosinja, k. Perušić. Bila je bolničarka u VI. diviziji.

Kolundić Soka Lola. Bila je borac u NOV. Trideset je puta jurišala kao bombaš.

Končar Danica, rođena 1920. g. u Končarevom Kraju, k. T. Korenica. U NOV od veljače 1943. g. Bila je borac i bolničarka u II. bataljonu II. brigade VI. ličke divizije. U lipnju 1943. g. obolila i kasnije nastavila s radom na terenu. Nosilac je Spomenice 1941.

Končar Draga, iz Končareva Kraja, k. T. Korenica. Od 1942. g. u NOV. Bila je borac u I. ženskoj četi i bataljonu »Ognjen Priča«, te bolničarka i referent saniteta u bataljonu VI. ličke divizije. Nestala u borbama s Nijemcima u Bosni, 1944. g.

Končar Dušanka, rođena 1919. g. u Plitvičkom Ljeskovcu, k. T. Korenica. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Poginula u borbi kod Slunja, u ožujku 1943. g.

Končar Jela, iz Končareva Kraja, k. T. Korenica. Od 1941. g. u NOV. Bila je borac u četi »Marka Oreškovića« i kasnije u IV. udarnom bataljonu II. brigade VI. ličke divizije. 1942. g. kada je njezin bataljon bio opkoljen kod Smoljanca na Kordunu, prva je kao bombaš jurišala i omogućila izvlačenje jedinice iz neprijateljskog obruča. Tada je bila zarobljena i, nakon zvjerskog mučenja, ubijena.

Končar Ljubica, iz Končareva Kraja, k. T. Korenica. Koncem 1943. g. odlazi u NOV. Bila je u četi za vezu pri operativnom štabu za Liku, radiotelegrafista u XXXV. i kasnije u XIII. diviziji. Ima čin» starijeg vodnika.

Končar-Rodić Narandža, rođena je 28. IX. 1921. g. u Končarevu Kraju, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je komesar I. ženske čete u Lici. Nakon što je bila ranjena, odlazi na rad u pozadinu. Kasnije radi u šifrantskom odjeljenju Glavnog Štaba Hrvatske. Nosilac je Spomenice 1941.

Končar Soka, rođena 25. XII. 1911. g. u Buniću, k. T. Korenica. Od 10. VII. 1942. g. bila je bolničarka u NOV. Kasnije aktivno radi na terenu. Nosilac je Spomenice 1941.

Korač V. Mara, rođena 1928. g. u Šalamuniću, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u bolnici I. ličkog područja i vojno-partizanskoj bolnici na Bijelim Potocima. Prilikom prebacivanja bolnice iza Bosnu teže je ranjena.

Korač Sofija Koka, iz Visuća, k. Udbina. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Korica Koka, iz Mogorića, k. Gospić. 1942. g. odlazi u VI. ličku diviziju. Iste godine je zarobljena i strijeljana.

Korica Milica, Ilić Milica i Banjeglav Zorka, iz Mogorića, k. Gospić. Bile su borci u VI. ličkoj diviziji.

Korica Soka. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Ima čin kapetana.

Kosanović Anka, iz Visuća, k. Udbina. Bila borac u VI. ličkoj diviziji. Poginula u borbi s Talijanima na Gračacu 1943. g.

Kosanović Milka, rođena 1922. g. u Močilima, k. Slunj. U NOV od 1942. g. Poginula u borbama u Crnoj Gori 1943. g.

Kosanović Nada, rođena u Širokoj Kuli. Kao vrlo mlada djevojka odlazi u NOV. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji i V. brigadi XIX. divizije. Ranjena je u borbi na Srbu i kod Bačkog Petrovog Sela.

Kosovac Danica, rođena 1924. g. u Vodoteću, k. Brinje. U NOV od 1943. g. Poginula 1944.

Kovačević Boja, iz Visuća, k. Udbina. Bila je borac u NOV.

Kovacević Mileva, rođena 15. III. 1909. g. u Šalamuniću, k. T. Korenica. U NOV od 5. IV. 1942. g. Bila je bolničarka u bolnici II. ličkog partizanskog odreda, šef ambulante u II. ličkom odredu, referent saniteta u bataljonu VII. brigade VII. divizije i šef centrale u I. ličkom području. Ranjena 1943. g. Nosilac je Spomenice 1941.

Kovačević-Pejnović Sokica, iz Visuća, k. Udbina. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. ženskoj četi u Lici. U borbi teško ranjena.

Krajinović Ljubica, rođena 1924. g. u Podlapcu, k. Udbina. Od siječnja 1942. g. bila je borac u bataljonu »Božidara Adžije«. Kasnije je bila omladinski rukovodilac, sekretar **00** USAOH-a za Hrvatsko Primorje i sekretar **00** USAOH-a za Gorski Kotar. Nosilac je Spomenice 1941.

Krajinović Nada, omladinka iz Čitluka, k. Gospić. Bila je delegat voda u omladinskom bataljonu. Poginula u borbi kod Ribnika.

Krajinović Dušanka, rodom iz Čitluka, k. Gospić. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji i higijeničarka u III. brigadi VIII. divizije. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom bratstva i jedinstva. Ima čin kapetana.

Kričković Milica, rođena 15. II. 1921. g. u Čitluku, k. Gospić. Od siječnja 1942. g. bila je borac u II. bataljonu I. brigade VI. ličke divizije. Poginula 5. I. 1943. g. kod Bruvna.

Kričković Milka, iz Divosela, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Poginula.

Krivokuća Boja, rođena 1921. g. u Štikadi, k. Gračac. Bila je od 1943. g. borac u VI. ličkoj diviziji.

Krivokuća Mika, rođena 1915. g. u Štikadi, k. Gračac. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji od 1942. g.

Kruljac Danica, rođena 1924. g. u Mrkoplju, k. Delnice. Od 1942. g. bila je borac u II. četi IV. bataljona VI. ličke divizije. Poginula prilikom prijelaza rijeke Une 1944. g.

Kuga Danica, rođena 1925. g. u Gajinama, k. Donji Lapac. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka. Poginula **1943. g.**

Kulundžić Bosa, iz Bruvna, k. Gračac. Bila je borac u II. ličkom odredu. Poginula kod Donjeg Lapca naišavši u izvidnici na četničku zasjedu.

Kuprešanin Kata, rođena 1921. g. u Kruškovcu, k. Gospić. Od 18. V. 1942. g. bila je bolničarka u NOV.

Lajić Smilja, rođena 1924. g. u Neteci, k. Donji Lapac. 1943. g. odlazi u VI. ličku diviziju. Poginula u Srbiji 1944. g.

Lalić Jovanka, rođena 19210. g. u Kalebovcu, k. T. Korenica. U partizanima od svibnja 1942. g. Bila je u kulturnoj ekipi Štaba ličke grupe odreda, komesar u kulturnoj ekipi VI. divizije, kulturno-prosvjetni referent u XXXV. diviziji i pomoćnik komesara kulturne ekipe u II. armiji. Ima čin poručnika.

Lastavica Desa, rođena 1922. g. u Kršu, k. Perušić. U NOV od 1942. g. Bila je borac u IV. bataljonu VI. ličke divizije, bolničarka u četi i vojnoj bolnici u iSremskim Karlovcima. Više puta pohvaljena.

Lastavica Mara, rođena 1923. g. u Kršu, k. Perušić. u NOV od 1942. g. Bila je kuharica i kasnije borac u IV. bataljonu VI. ličke divizije. Zatim radi u omladinskoj organizaciji na terenu i u Banijskom području.

Lavrnić Danica, iz Komića, k. Udbina. Bila je bolničarka u V. bataljonu I. brigade Narodne obrane.

Lazić Ankica, iz Barlete, k. Gospić. U NOV od 1942. g. Zarobljena i ubijena 1944. g. kod njemačkog desanta u Drvaru.

Lazić Ljuba, iz Barlete, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Lazić Nedjeljka, rođena 1924. g. u Mogoriću, k. Gospić. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula jurišajući na neprijateljski tenk.

Leka Jela, iz Vranovače, k. T. Korenica. U NOV od 1941. g. Bila je borac u I. ličkom odredu i bolničarka u IV. korpusu. Poginula na Kordunu 1944. g.

Lončar Sokica, iz Mutilića, k. Udbina. Bila je od 1942. g. bolničarka u VI. ličkoj diviziji.

Lončar Štaka, iz Mutilića, k. Udbina. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u I. omladinskoj ženskoj četi i kasnije u VI. diviziji. Ima čin kapetana.

Lukić Milka, iz Trnavca, k. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. ženskoj četi i delegat voda u bataljonu »Ognjen Priča«. 1943. g. u IV. ofenzivi, smrtno ranjena na Ljubovu.

Lukić Olga, rođena 1922. g. u Trnavcu, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. U II. ženskoj četi i kasnije u udarnom bataljonu II. brigade VI. ličke divizije bila je borac i pomoćnik komesara čete. Poginula u borbi kod Gračaca, u siječnju 1943. g.

Ljubović Soka, rođena 1919. g. u Nebljusima, k. Donji Lapac. U NOV bila je borac od 1942. g. Ranjena u borbi.

Majstorović Janja, iz Udbine. Bila je od 1942. g. borac u VI. ličkoj diviziji.

Maljković Milka, rođena 1924. g. u Vodoteču, k. Brinje. Od 1943. g. bila je bolničarka u VI. brigadi VI. ličke divizije.

Maljković Zorka, rođena 1921. g. u Vodoteču, k. Brinje. Od 1942. g. bila je borac u omladinskom bataljonu. Poginula 1944. g. u borbi s ustašama u Vodoteču.

Mandarić Jovanka, rođena 7. XI. 1926. g. u Vrebcu, k. Gospić. U NOV od 7. VI. 1942. g. Bila je borac, bolničarka i referent saniteta diviziona. Nosilac je Spomenice 1941.

Mandarić Milka, iz Vrebca, k. Gospić. Bila je borac u jedinici NOV.

Mandić Lela, rođena 25. XII. 1925. g. u Mekinjaru, k. Udbina. 13. VI. 1942. g. odlazi u III. bataljon II. brigade VI. ličke divizije. Bila je delegat voda i rukovodilac SKOJ-a u četi i bataljonu, sekretar brigadnog komiteta SKOJ-a i član brigadnog komiteta Partije. Nosilac je Spomenice 1941.

KAKO SE BORE LIČKE PARTIZANKE

Iz »Ličke žene u borbi«, glasila AFŽ za Liku, br. 9, prosinac 1942. g.

Iz dopisa jedne partizanke

... Baš u to vrijeme fašistička banda počela je paliti Perjasicu. Nestrpljivo su čekali partizani, a još nestrpljivije partizanke časa kada će se baciti na fašističke palikuće. Spuštala se noć. Čula se zvrka motorizacije i topot fašističke konjice. Na komandu partizani i partizanke jurnuše na fašističke bandite. Tenkovi huče. Paklena mitraljeska vatra obasipa iz njih na neke naše borce. Ne možeš otvoriti oka.

»Drugarice skloni se! Eto tenka na 20 koraka. Opasno je. Nećeš se izvući iz mitraljske vatre.«

»Druže komandiru, svaka ne pogađa! Moramo osvojiti bar jedan tenk.«

Drugovi skaču na tenkove. Drugarice ne zaostaju. Osvojen je jedan tenk, topovi, mitraljezi, kamioni i mnogo toga. U toj borbi jedna drugarica ubila je četiri fašista.

Narod oduševljeno dočekuje partizane, koji su osvetili popaljene kuće. Stare bake grle naše partizanke. One su njihov ponos.

Na Tušiloviću je druga bitka, u kojoj učestvuju naše partizanke. Hrabro jurišaju sa partizanima na utvrđene bunkere. U jurišu na bunkere među prvima je bila Serdar Anka. Tu je ranjena i Jela Končar. Drugarice to ne zbunjuje. One se bore još hrabrije.

Na Rakovici — ustaškom gnijezdu — žestoka borba. Drugarice partizanke se već bore kao stari borci. Zorka Gajić, iako teško ranjena, neće da padne živa u ruke ustaških razbojnika. Kad su joj se približili, zadnjim snagama ubija dvojicu ustaških pasa, a jednog ranjava.

U Petrovom selu one se takmiče sa najhrabrijim partizanima. Hvataju žive ustaše.

Oslobađa se Petrovo selo, Bihać, Vaganac, mjesto za mjestom. Svaka borba znači novi uspjeh naših partizanki...

Mandić Smilja, rođena 1920. g. Gornjem Srbu, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Nosilac je Spomenice 1941.

Maras Ankica. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Maras Marica, Fucek Blanka, Paškvan Ivanka i Havojić Anđela. Bile su borci u VI. ličkoj diviziji.

Marčetić Bosiljka, rođena 1921. g. u Otriću, k. Gračac. Po završetku vojnog kursa u Donjem Lapcu odlazi u II. udarnu ličku brigadu. U prosincu 1942. g. ranjena je, te po ozdravljenju, kao nesposobna za vojsku, upućena na rad u općini Otrić. Krajem 1943. g. četnici su opkolili selo Turovac, u kome se upravo održavao sastanak. U borbi je bila smrtno ranjena.

Maričić Sofija Koka, rođena 1923. g. u Frkašiću, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Ranjena u borbi. Ima čin poručnika.

Marić Evica, rođena 1909. g. u Sv. Jurju, k. Senj. Od rujna 1943. g. bila je borac u V. brigadi VI. ličke divizije. U selu Vrebcu završila je s cijelom brigadom vojni kurs., te 11. XI. 1943. g. krenula s divizijom u Bosnu. Učestvovala je u borbi za vrijeme desanta u Drvaru.

Marić Marija, rođena 1923. g. u Lučanima, k. Brinje. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula 1943. g.

Marijan Milica, rođena 1925. g. u Podumu, k. Otočac. Od 1944. g. bila je borac u I. bataljonu II. brigade XXXV. divizije. Poginula 15. III. 1944. g. u borbi protiv ustaša i Nijemaca na Šijanovom klancu.

Marinković Draga, rođena 1922. g. u Trnavcu, k. T. Korenica, U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. ženskoj četi i kasnije u VI. ličkoj diviziji. Tri puta je odlikovana.

Marinković Ljuba, rođena 1922. g. Odlazi u Udarni bataljon. Bila je bombaš. Poginula 1943. g.

Marinković-Mandić Milka, rođena 1905. g. u Udbini. U **NOV** od 25. **XII.** 1941. g. Nosilac je Spomenice 1941.

Marković Milena, iz Debelog Brda, bila je borac u bataljonu »Marko Orešković« **I.** brigade VI. ličke divizije, a kasnije u četi za vezu.

Marunić Desanka, rođena **14. V. 1915.** g. u Metku, k. Gospić, medicinska sestra. **8. XII.** 1941. g. odlazi na oslobođeni teritorij Like, u Mogorić. U siječnju 1942. g. organizira bolnicu u Buljimizama. Po formiranju I. ličkog odreda postaje referent saniteta odreda i kasnije sanitetski referent II. ličkog odreda. Zatim¹ organizira i rukovodi vojnim bolnicama u Preboju, Rudanovcu, Frkašiću, Dnopolju, Svračkovom selu i Podlapači. U ožujku 1943. g. prelazi u civilni sanitet. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda, Ordenom zasluga za narod II. reda i Medaljom za hrabrost. Nosilac je Spomenice 1941.

Matić Anka, medicinska sestra, stupila je u partizane krajem ljeta 1942. g. U jesen 1942. g. bila je upravnik bolnice za lakše ranjenike u Vrelu kod Korenice.

Matić Zorka, iz Divosela, kotar Gospić. Bila je borac u jedinicama NOV.

Matijević Mika, iz Bunića, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je u Ženskoj četi u Lici, sanitetskom bataljonu pri GŠH i XXXV. diviziji. Ima čin mlađeg vodnika.

Matijević Stojanka, iz Bunića, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u **I.** ženskoj četi u Lici i kasnije u VI. ličkoj diviziji. Učestvuje u borbama prilikom desanta na Drvar. Poginula 1. X. 1944. g. kod Šapca u Srbiji.

Mikić Mica, iz Jezerca, k. T. Korenica. U NOV od 1941. g. Bila je borac u bataljonu »Ognjen Priča« i bataljonu »Marko Orešković«. Učestvovala je u borbama kod Mliništa i Mrkonjića u Bosni 1943. g. U prijelazu preko Drine bila je ranjena. Odlikovana Ordenom za hrabrost. Ima čin zastavnika.

Milaković Dobrila, rođena 1921. g. u Novigradu. U partizane odlazi 1942. g. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Pa završetku telegrafskog kursa radila je u GŠH.

Miletić Marija, rođena u Sv. Roku, k. Gračac. Bila je borac u NOV. **16. III. 1943. g.** zarobljena je od ustaša i obješena.

Mileusnić Bosiljka, rođena 1919. g. u Srbu, **k.** Donji Lapac. 1942. g. bila je član Kotarskog odbora AFŽ Donji Lapac. U NOV od travnja 1942. g. Radila je u diletantskoj grupi pri III. ličkom odredu, kasnije nazvanoj: Kazališna družina »August Cesaree«. Nosilac je Spomenice 1941.

Mileusnić Dragica, rođena 1911. g. u Srbu, k. Donji Lapac. Od veljače 1942. **g.** bila je kuharica u III. ličkom partizanskom odredu, kasnije telefonista u centralama Primorsko-goranskog i Ličkog područja. Nosilac je Spomenice 1941.

Mileusnić Milka, iz Osredaka, k. D. Lapac. 1942. g. bila je član Kotarskog odbora AFŽ Donji Lapac, 1944. g. odlazi u NOV. Nosilac je Spomenice **1941.**

Milković Luca, rođena 1927. g. u Smiljanu, k. Gospić. U NOV od 27. VII. 1942. g. Poginula u borbi 27. XI. 1944. g. prilikom neprijateljskog napada na Perušić.

Miljuš Dara, rođena 1915. g. u Donjem Srbu, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je bolničarka u NOV.

Miljuš Draga, rođena 1913. **g.** u Donjem Srbu, k. Donji Lapac. Od 1942. **g.** bila je bolničarka u NOV.

Miljuš Mileva, rođena 1921. g. u Donjem Srbu, k. Donji Lapac. U NOV od 1942. g. Bila je telefonistkinja.

Mioković Neđa, rođena 1922. g. u Grabu, k. Gračac. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u vojnoj bolnici u Dobroselu za vrijeme IV. i V. ofenzive. Prilikom prenosa ranjenika na položaju kod Zelengore, umrla od tifusa 6. **V.** 1943. g.

Mioković-Tomljenović Jelka, rođena 15. VII. 1926. g. u Grabu, k. Gračac. U NOV od 15. II. 1942. g. Bila je bolničarka u bataljonu »Biče Kesića«, u III. četi bataljona »Vele-bit«, referent saniteta u I. bataljonu III. brigade VI. ličke divizije, zamjenik komandira sanitetske čete u vojnoj bolnici u Šibeniku, te medicinska sestra u Oblasnoj bolnici u Splitu. U toku NOB završila je niži i srednji sanitetski kurs. ,Sa VI. divizijom učestvovala je u borbama za vrijeme desanta u Drvaru.

Mirić Boja, rođena 1926. g. u Ljubovu, k. Gospić. Od početka 1943. g. bila je bolničarka u VI. ličkoj diviziji.

Mirić Danica, iz Mirić-Štropine, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. ženskoj četi i kasnije u VI. ličkoj diviziji. Nekoliko puta ranjena.

Mirić Ljubica, rođena 1923. g. u Mirić-Štropini, k. T. Korenica. Od lipnja 1943. g. bila je borac u III. bataljonu I. brigade XXXV. divizije. Poginula u borbi u rujnu 1944. g., prilikom napada ustaša i četnika na Dabar.

Mirić Mara, rođena 1924. g. u Krbavici, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. ženskoj četi, bolničarka u bataljonu »Ognjen Priča« i XXI. proleterskoj srpskoj diviziji. Ranjena na Kozari 1943. g. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Mirić Mika, iz Ljubova, k. Gospić. Od 1942. g. bila je borac u I. ženskoj četi u Lici i VI. ličkoj diviziji.

Mirić **Nada**, iz Vrela. Od 1942. g. bila je borac i kasnije telefonista u I. brigadi VI. divizije. 1944. g. prešla je u I. ličko područje.

Mirić Smilja, iz Ljubova, k. Gospić. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Mirić Stoja, iz Baljkuš, k. T. Korenica. Bila je borac u I. ženskoj četi i VI. ličkoj diviziji, te bolničarka u bolnici pri Glavnom štabu Hrvatske.

Momčilović Milica, iz Rebića, k. Udbina. Od 1942. g. bila je borac i telefonist u VI. ličkoj diviziji.

Mrda Savka, rođena 1924. g. u Birovači, k. Donji Lapac. Bila je od 1942. g. borac u VI. ličkoj diviziji.

Mrkobrada Milka, iz Mekinjara, k. Udbina. Od 1942. g. bila je borac u I. ženskoj četi i kasnije u VI. ličkoj diviziji.

Narančić Maša, iz Barlete, k. Gospić. Od 1942. bila je borac u II. ličkoj ženskoj četi, a kasnije u VI. ličkoj diviziji.

Narančić-Stojić Danica, iz Jošana, k. Udbina. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. ženskoj četi, zatim u VI. ličkoj diviziji. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom bratstva i jedinstva III. reda.

Narandžić Milica, rođena 1924. g. u Vrebcu, k. Gospić. Od veljače 1944. g. bila je borac u I. brigadi VI. ličke divizije. 1945. g. poginula u Srijemu.

Nedić **Joka**, rođena 1923. g. u Zaklopeu, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je borac u I. bataljonu I. brigade VI. ličke divizije. Poginula 1945. g. u borbi protiv Nijemaca kod Valjeva u Srbiji.

Nekić Manda, iz Sv. Roka, k. Gračac. Bila je borac u NOV. Zarobljena od ustaša 16. III. 1943. g. i obješena.

Ninković Draga, rođena 1920. g. u Trnavcu, k. T. Korenica. Od 1942. g. u NOV. Bila je borac u I. ženskoj omladinskoj četi i u bataljonu »Marko Orešković« I. brigade VI. ličke divizije. Istakla se kao mitraljezac u borbama na Perjasici i Tušiloviću. Krajem 1943. g. postaje delegat bolničke čete divizijske bolnice. U IV. ofenzivi je ranjena kod Ljubova. Za zasluge u borbama, naročito na Drvaru za vrijeme desanta, odlikovana je Ordenom za hrabrost i proizvedena u čin zastavnika. Nosilac je Spomenice 1941.

Njegovan **Štaka**, iz Šalamunića, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je bolničarka u II. brigadi VI. ličke divizije. Poginula 1944. g. u Srbiji.

Obradović Anda, iz Divosela, k. Gospić. U NOV od 1942. g. Bila je prvi komandir ženske čete za kotar Gospić.

Obradović Bosiljka, rođena 1928. g. u Divoselu, k. Gospić. Bila je od 1943. g. borac u VI. ličkoj diviziji. Poginula u Crnoj Gori u jurišu na neprijateljske bunkere, omogućavajući evakuaciji ranjenika.

Obradović Desanka, rođena 25. XI. 1927. g. u Divoselu, k. Gospić. U NOV od 1. II. 1942. g. Na Perjasici je bila ranjena. Zbog hrabrosti u jurišima na bunkere i tenkove, bila je pohvaljivana i isticana kao primjeren borac. Odlikovana Ordenom za hrabrost, dvjema Medaljama za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda. Ima čin poručnika.

Obradović Duka, rođena 1925. g. u Doljanima, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula 1943. g.

Obradović Jaga, iz Divosela, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Umrla.

Obradović Janja, rođena 1923. g. u Divoselu, k. Gospić. Od 16. II. 1943. g. bila je bolničarka u II. četi II. bataljona I. brigade VI. ličke divizije. Umrla.

Obradović Jeka, rođena 1926. g. u Divoselu, k. Gospić. Od 1942. g. bila je borac i bolničarka u I. brigadi VI. divizije. Teško je ranjena u borbi kod Valjeva. Odlikovana sa dva Ordena za hrabrost i dvije Medalje za hrabrost.

Obradović Koviljka, rođena 1925. g. u Doljanima, **k.** Donji Lapac. Od 1943. g. bila je bolničarka u NOV.

Obradović-Milošević Milica, rođena 1924. g. u Birovači, k. Donji Lapac. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. ženskoj četi i referent saniteta u bateriji XXXV. divizije. Ima čin poručnika. Teško ranjena u borbi. Nosilac je Spomenice 1941.

Obradović Neda, rođena 1926. g. u Divoselu, k. Gospić. U NOV od 1942. g. U I. brigadi VI. divizije bila je borac i omladinski rukovodilac. Odlikovana sa dva Ordena za hrabrost i dvije Medalje za hrabrost.

Obradović Smilja, iz Divosela, k. Gospić. Bila je borac u bataljonu »Marko Orešković« I. brigade VI. ličke divizije. Poginula u Srbiji.

Obradović-Vlatković Boja, rođena 1927. g. u Gajinama, k. Donji Lapac. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka.

Opačić Anka, rođena 10. X. 1920. g. u Bruvnu, k. Gračac. U NOV od 20. VIII. 1942. g. Bila je borac i omladinski rukovodilac, te delegat voda u jedinicama VI. ličke divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Opala Maca. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji od 1943. g.

Orlić Bosiljka, rođena 1927. g. u Kalebovcu, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je kuharica u XXXV. diviziji i Aerobazi.

Orlić Danica, iz Kalebovca, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. ženskoj četi i delegat voda u II. brigadi VI. ličke divizije. Poginula u borbama kod Drvara, za vrijeme desanta 1944. g.

Orlić Milka, rođena 1924. g. u Vranovači, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u vojnoj bolnici u Trnavcu i bolničarka u II. brigadi VI. ličke divizije.

Orlović Dragica, iz Ploče, k. Gračac. Bila je borac u jedinicama VI. ličke divizije.

Orlović Marija, rođena 4. X. 1927. g. u Ploči, k. Gračac. Od 10. VI. 1942. g. bila je borac u III. brigadi VI. ličke divizije. U lipnju 1944. g. ranjena je na položaju kod Gospića. Ima čin potporučnika.

Pajić Danica, rođena 1921. g. u Doljanima, k. Donji Lapac. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Pajić Mika, rođena 1923. g. u Doljanima, k. Donji Lapac. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka. Poginula 1944. g.

Anda Ciganović i Draga Kinković

Paškvan-Turk Branka, rođena 13. III. 1928. g. u Sušaku. 8. III. 1943. g. odlazi u VI. ličku diviziju kao bolničarka. Invalid.

Pavković Marija, rođena 1921. g. u Dugopolju, k. Donji Lapac. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Pavlović-Paripović Marija, rođena 5. VI. 1928. g. u Kršu, k. Parušić. Od 3. VI. 1942. g. bila je borac u I. bataljonu I. brigade VI. ličke divizije. U rujnu 1944. g. ranjena je u borbi za oslobodenje Valjeva. Tada je vršila dužnost sanitetskog referenta bataljona.

Pejić Mira, iz Visuća, k. Udbina. Od proljeća 1942. g. bila je član kulturno-umjetničke ekipe Vrhovnog štaba NOJ.

Pejnović Vuka, rođena 1923. g. u Tuku, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. brigadi VI. ličke divizije i u XI. krajiškoj brigadi. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Perić Bojka, rođena u Toliću, k. Udbina. U NOV od studenog 1943. g. U jedinici bila je kuharica i kasnije borac.

Perić Milica, iz Tolića, k. Udbina. Od 1943. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Perić Milka, iz Tolića, k. Udbina. Bila je član mjesnog, kasnije općinskog odbora AFŽ-a. Sin (poginuo 1942. g.) i kćerka bili su u NOV. 1943. g. predaje svoju imovinu i kuću Kotarskom NOO-u, a sama odlazi u NOV.

Perić-Popović Anka, iz Tolića, k. Udbina. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Petković-Drobac Dragica, iz Ostrvice, k. Gospić. Bila je bolničarka u VI. ličkoj diviziji.

Petković Janja, rođena 1926. g. u Ostrvici, k. Gospić. Od 10. X. 1943. g. bila je borac u IV. bataljonu III. brigade XXXV. divizije. Poginula 17. XI. 1944. g.

Petričić Danica, iz Korenice. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Petrić Manda, rođena 1925. g. u Studencima, k. Perušić. Polovinom 1943. g. odlazi u VI. ličku diviziju. Bila je kuharica, a kasnije borac.

Petrović-Antonović Stana, rođena 1925. g. u Doljanima, k. Donji Lapac. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Platiša Mara, rođena 1925. g. u Kiku, k. Gračac. U NOV od 15. VIII. 1942. g. Bila je zastavnik u II. četi II. bataljona I. brigade VI. divizije.

Plečaš Danica, rođena 1923. g. u Divoselu, k. Gospić. U NOV od 1942. g. Bila je komesar čete u VI. ličkoj diviziji. Više puta ranjena. Ima nekoliko odlikovanja.

Plečaš Jaga, omladinka iz Divosela, k. Gospić. Bila je borac u I. brigadi. Ranjena u borbi.

Plečaš Ljubica, rođena 1920. g. u Divoselu, k. Gospić. U NOV od 1942. g. Uskoro postaje komesar čete, a zatim komesar bataljona za vezu VI. ličke divizije. Nekoliko puta je bila ranjena. Odlikovana sa dva Ordena za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. reda. Ima čin kapetana.

Počuća Zorka, iz Divosela, k. Gospić. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Pokrajac Milka, rođena 17. XII. 1924. g. u Bruvnu, k. Gračac. 3. V. 1942. g. odlazi u bataljon »Stojana Matica« II. brigade VI. ličke divizije. Bila je delegat voda, pomoćnik komesara čete, komesar čete i pomoćnik komesara bataljona. Nosilac je Spomenice 1941.

Polovina Mara, rođena 1922. g. u Dobroselu, k. Donji Lapac. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Ima čin kapetana.

Polovina Milka, iz Ostrvice, k. Gospić. Bila je bolničarka u VI. ličkoj diviziji.

Polovina Mira, rođena 1924. g. u Dobroselu, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula 1943. g.

Polovina Saja, rođena 1920. g. u Dobroselu, k. Donji Lapac. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Polovina Sofija, rođena 1922. g. u Ostrvici, k. Gospić. U NOV od 1942. g. Bila je borac u bataljonu »Velebit«, a zatim bolničarka u I. bataljonu III. brigade VI. ličke divizije. Poginula u studenom 1942. g. u borbi kod Gračaca.

Polovina Soka, iz Vrebca, k. Gospić. Bila je borac u jedinicama NOV.

Popović Boja, iz Vrebca, k. Gospić. Bila je borac u jedinicama NOV.

Popović Darinba, rođena 1921. g. u Kistanjima, k. Knin. U NOV od 9. IX. 1943. g. Bila je borac u III. brigadi XXXV. divizije. Poginula 19. XII. 1944. g. u borbi s ustašama kod Korenice.

Popović Dušanka, rođena 14. V. 1925. g. u Ploči, k. Gračac. U rujnu 1942. g. odlazi u Pločansku četu »Mirka Štulića«. U NOV bila je borac, zatim bolničarka, rukovodilac omladine, delegat voda, komesar čete i pomoćnik komesara bataljona. Nosilac je Spomenice 1941.

Popović Jela. Bila je borac u NOV.

Popović Mika, rođena 1922. g. u Nebljusima, k. Donji Lapac. Od 1943. g. bila je bolničarka u NOV.

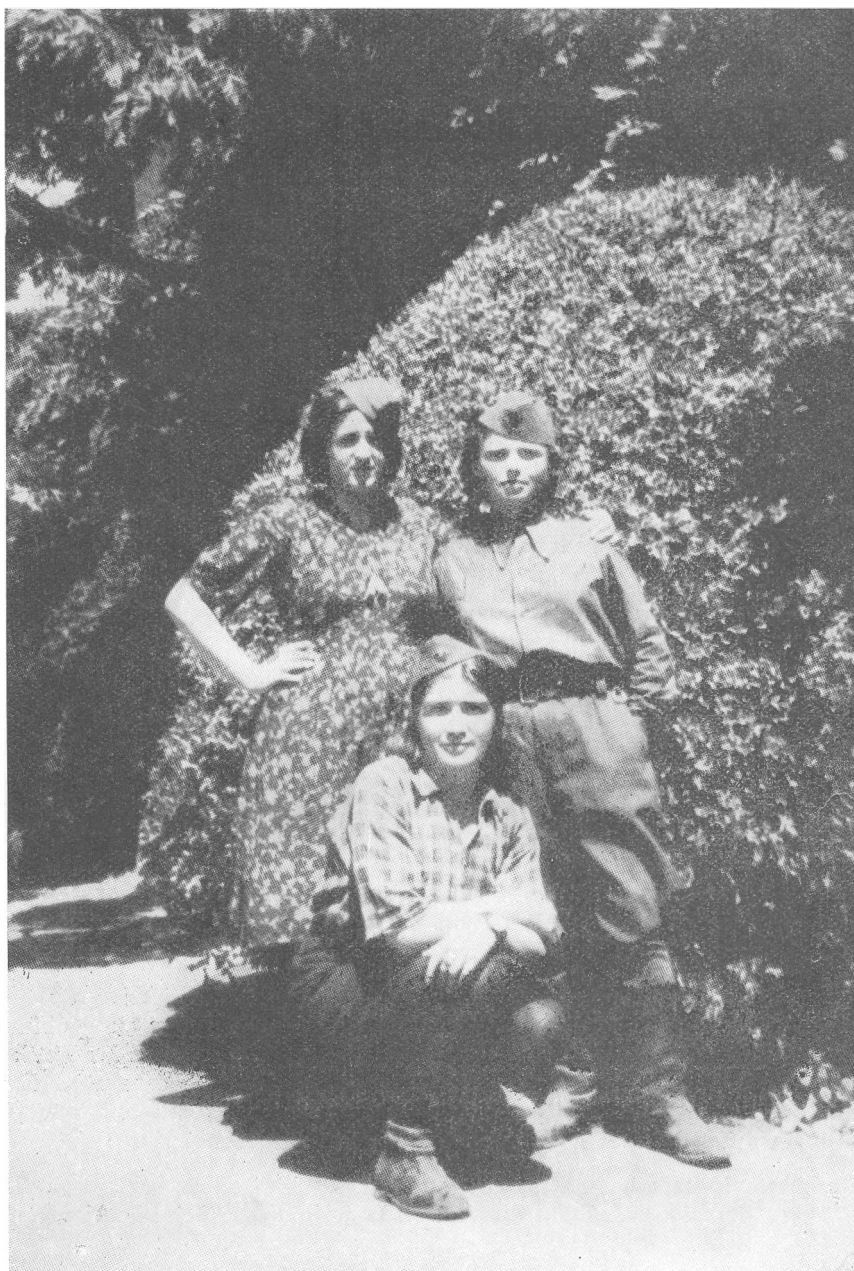
Popović Milica, iz Bijelog Brda, k. Gračac. Bila je u NOV bolničarka. Ranjena je u času kad je s položaja izvlačila ranjenog druga.

Popović Milica, rođena 9. I. 1920. g. u Donjem Lapcu. Od 27. VII. u NOV. Bila je bolničarka, higijeničarka i referent saniteta. Nosilac je Spomenice 1941.

Popović Smilja, rođena 1925. g. u Nebljusima, k. Donji Lapac. Od 1943. g. bila je bolničarka u NOV.

Popović Soka, iz Vrebca, k. Gospić. Bila je borac u jedinicama NOV.

Prica-Blanuša Anka, rođena 24. VI. 1926. g. u Kruzima, k. Donji Lapac. U NOV bila je borac, četna bolničarka i referent saniteta bataljona. Nosilac je Spomenice 1941.

Jeka Obradović, Neda Obradović i Nada Čanković

Priča Kata, rođena 1920. g. u Ličkom Petrovom selu, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Ranjena u borbi i nekoliko puta odlikovana.

Priča Mara, rođena 1921. g. u Mihaljevcu, k. T. Korenica. Od 1942. g. u NOV. Bila je borac u II. ženskoj četi, a kasnije telefonista u I. ličkom¹ području. Više puta pohva-
ljava. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod.

Priča Milena, rođena 1925. g. u Mihaljevcu, k. T. Korenica. Od 1943. g. u NOV. Bila je kuharica, telefonista i poštarica u II. ličkom području, u Oblasti XI. korpusa i u vojnom području Ogulin.

Priča Milica, rođena 1923. g. u Ponoru, k. T. Korenica. U travnju 1942. g. odlazi kao bol-
ničarka u VI. ličku diviziju. Početkom 1944. g. prelazi u tenkovsku diviziju I, armije kao tenkista.

Priča Smilja, iz Mihaljevca, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji, u XXXV. diviziji i I. ličkom području. Tri puta je ranjena.

Priča Soka, rođena 1923. g. u Vrpilama, k. T. Korenica. U NOV od 1941. g. Bila je borac i bombaš u I. ličkom odredu i u bataljonu »Ognjen Priča«. Poginula 1943. g. u borbama s ustašama na Širokoj Kuli, jurišajući na bunker.

Priča Vuka, iz Ličkog Petrovog sela, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. ličkom odredu i u bataljonu »Marko Orešković«. Poginula 1944. g. u Bosni.

Prijić Olga, rođena 1923. g. u Gornjem Srbu, k. Donji Lapac. Bila je od 1943. kuharica u jedinicama NOV.

Prijić Soka, rođena 1929. g. u Gornjem Srbu, k. Donji Lapac. Od 1943. g. bila je bolničarka u NOV.

Prpić Marija i Ana, iz Smiljana, k. Gospić. Bile su borci u III. brigadi VI. ličke divizije.

Pužić Vuka, iz Ličkog Petrovog sela, k. T. Korenica. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Poginula u borbama kod Gračaca 1943. g.

Radaković Dušanka, rođena 1926. g. u Doljanima, k. Donji Lapac. 1943. g. odlazi u I. brigadu VI. ličke divizije. Poginula u borbi s ustašama i Nijemcima kod Foče, 9. VIII. 1944. g.

Radaković Jeka. Bila je bolničarka u III. četi bataljona »Stojan Matić«. Isticala se hrabrošću i požrtvovnošću. Prilikom' eksplozije nagazne mine pritrčala je preko miniranog prostora do ranjena druga, previla ga i iznijela.

Radaković-Prica Kata, rođena 1924. u Mogoriću, k. Gospić. Od 1941. g. u NOV. U vrijeme desanta na Drvar spasila je grupu od 20 ranjenika i osam dana bila s njima u šumama, dok nije našla vezu. Za vrijeme borbe u Ličkom Petrovom selu, stala je na mjesto poginulog mitraljesca i omela daljnje nadiranje neprijatelja. U borbi za Dvor na Uni, u kojoj je od 80 boraca u jedinici ostalo svega 30, ona je, kao jedini od preživjelih rukovodioca jedinice, nastavila borbu protiv neprijatelja. Više puta pohvaljena od Štaba I. proleterskog korpusa. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda. Nosilac je Spomenice 1941. Ima čin poručnika.

Radaković Marica, rođena 15. VIII. 1923. g. u Jošanima, k. Udbina. U NOV od 15. III. 1942. g. Bila je borac u bataljonu »Ognjen Priča«, vodnik u Aerobazi GŠH, politički delegat pri ištabu XI. korpusa, komesar čete u XIII. diviziji, šef odsjeka pri štabu XI. brigade I. tenkovske armije, zatim u autobrigadi I. ten. armije i u V. brigadi XIX. divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Radmanović-Rašeta Smilja, rođena 7. IV. 1924. g., u' Barletu, k. Gospić. 15. IX. 1942. g. odlazi u VI. ličku diviziju. Bila je komesar čete. Ranjena nekoliko puta. Nosilac je Spomenice 1941.

Radović Danica, rođena 12. IV. 1923. g. u Kosinju, k. Perušić. Od lipnja 1942. g. u NOV. Bila je borac, a kasnije telefonista. Nosilac je Spomenice 1941.

Radović Milka, rođena 1925. g. u Kosinju, k. Perušić. Od 1943. g. radila je u štabu VI. ličke divizije.

Radović Sofija, rođena 1925. g. u Kršu, k. Perušić. Od 1942. g. bila je bolničarka i kasnije referent saniteta u bataljonu »Matija Gubec« I. brigade VI. ličke divizije. Zaklana od ustaša 1943. g. kod napada na ištab brigade.

Rađenović Mara, rođena 1925. g. u Donjem Srbu, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je bolničarka u NOV.

Rajšić Mara, iz Vrebca, k. Gospić. Bila je borac u jedinici Narodne obrane.

Rakić Anka, rođena 16. IV. 1919. g. u Širokoj Kuli, k. Gospić. Od početka 1944. g. bila je borac u III. bataljonu I. brigade XXXV. divizije. Poginula 1. I. 1945. g. kod Babinog Potoka.

Rakić Danica, rođena 1917. g. u Ljubovu, k. T. Korenica. Od 1941. g. u NOV. Bila je u I. odredu na Ljubovu, a kasnije u bataljonu »Mičo Radaković«, u VI. ličkoj diviziji i XXXV. diviziji borac, a zatim krojačica.

Rakić Milka. Sa 15 godina odlazi u NOV. Bila je borac u I. brigadi XXXV. divizije. Ranjena u borbi s ustašama.

Rakić Smilja, rođena 27. XII. 1927. g. u Ljubovu, k. T. Korenica. 17. II. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u I. odredu na Ljubovu, referent saniteta bataljona, rukovodilac omladine i politkomesar pokretne poljske bolnice XIX. udarne divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Rapaić Anđa, rođena 1924. g. u Rapajin Dolu, k. Brinje. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Rapajić Desa, iz Vujinovih Glava, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je kuharica i kasnije borac u bataljonu »Ognjen Priča« VI. ličke divizije. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Rapajić Evica, iz Jezerca, k. T. Korenica. U NOV od 1943. g. Bila je u sanitetu II. brigade VI. ličke divizije.

Rapajić Mara, rođena 1924. g. u Vujinovim Glavama, k. T. Korenica. Od početka 1942. g. bila je borac u I. ženskoj četi, kasnije u bataljonu »Ognjen Priča« VI. ličke divizije. Poginula u borbama na Kozari 1943. g.

Rapajić Mara, iz Jezerca, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je borac u III. brigadi VI. ličke divizije.

Rapajić Sofija, iz Krbavice, k. T. Korenica. Bila je borac u NOV.

Rapajić Soka, iz Jezerca, k. T. Korenica. Od 1942. g. borac je u II. brigadi VI. ličke divizije. Za vrijeme borbe na Perjasici, 1942. g. bila je bombaš. U borbi je ranjena.

Rapajić Sokica, iz Jezerca, k. T. Korenica. Od 1943. g. radila je u sanitetu II. brigade VI. ličke divizije.

Rapajić Vukica, iz Jezerca, k. T. Korenica. Od 1943. g. radila je u sanitetu III. brigade VI. ličke divizije.

Rašeta Ljuba, rođena 1925. g. u Frkašiću, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac i bolničarka u NOV.

Rašeta Mara, rođena u Nebljusima, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Rašeta Marica, rođena 1924. g. u Donjem Lapcu. Od 1943. g. bila je bolničarka u NOV. Poginula 1943. g.

Rašeta Sajka, rođena 1922. g. u Donjem Lapcu. Od 1942. g. bila je bolničarka u NOV.

Rašeta Soka, rođena 1922. g. u Gajinama, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je bolničarka u NOV. Ranjena u borbi.

Repac Dušanka, rođena 1920. g. u Zaklopači, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je borac u bataljonu »Ognjen Priča« VI. ličke divizije.

Rodić Bosa, iz Babina Potoka, k. Otočac. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Rodić Dušanka, rođena 1922. g. u Plitvicama, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u četi za vezu I. brigade VI. ličke divizije. Poginula 14. II. 1943. g.

Rodić Milka, rođena 1925. g. u Dugopolju, k. Donji Lapac. Od rujna 1943. g. bila je borac u NOV.

Sašić Seja. Od 1941 g. u NOV. Bila je borac u I. bataljonu »Stojan Matić« II. udarne brigade.

Serdar Anđa, iz Ljubova, k. T. Korenica. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u I. ženskoj četi i drugim jedinicama. Poginula 1943. g.

Sever Gabrijela Eia, rođena 29. II. 1920. g. u Kamniku, Slovenija. U svibnju 1943. g. odlazi **u** partizane. Bila je **u** sanitetu u bolnicama u Drežnici i Otočcu, omladinski i partijski rukovodilac u Sanitetskoj školi, politički delegat, te komesar čete **u** I. tenkovskoj brigadi. Ima čin kapetana I. klase.

Sibinović Anđelka. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Više puta odlikovana i pohvaljena.

Sokolović-Naglić Esma, iz Zagreba. 1942. g. odlazi u partizane. Bila je referent apotekarstva **u** jedinicama NOV. Odlikovana. Ima čin majora.

Stanić Koviljka, iz Svračkovog sela, k. Udbina. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji od 1943.

Stanković Smilja, rođena 1926. g. u Buniću, k. T. Korenica. 1943. g. bila je bolničarka u vojno-partizanskoj bolnici u Bijelim Potocima. Kasnije odlazi s ranjenicima Ka Bosnu.

Stijak Draga. Od **1941.** g. bila je borac **u** NOV. Ima čin vodnika.

Stojanac Sava. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Istakla se u borbi kod Udbine 29. **VIII.** 1942. g. kad je iz zasjede prva povelala drugove na juriš na mnogo nadmoćnijeg neprijatelja. Više puta pohvaljena i odlikovana.

Stojić Desanka, rođena 6. IV. 1925. g. **u** Jošanu, k. Udbina. U NOV od 20. VII. 1942. g. U I. ženskoj četi i jedinicama VI. ličke divizije bila je delegat voda i sekretar kulturno-prosvjetnog odbora u bataljonu. Učestvovala je u borbama kod njemačkog desanta na Drvar 1944. g. Ranjena nekoliko puta. Ima čin kapetana. Odlikovana Ordenom partizanske zvijezde III. reda. Nosilac je Spomenice 1941.

Studen Desanka, iz Ličkog Petrovog sela, **k.** T. Korenica. Od 1943. g. bila je bolničarka **u** NOV.

Studen Jeka, rođena 1921. g. u Ličkom Petrovom selu, k. T. Korenica. Bila je borac **u ten-**kovskoj četi VI. ličke divizije. Poginula 1945. g.

Suduković Nevenka, rođena 1925. g. u Širokoj Kuli, k. Gospić. Od 10. II. 1943. g. bila je bolničarka **u** bolnici u Krbavici. Umrkla 1943. g.

Suknaić Kaja, rođena 1925. **g.** u Klancu, k. Perušić. 1943. **g.** odlazi u partizane. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Sunajko Jela, iz Vrebca, k. Gospić. Bila je borac u jedinicama NOV.

Suša Dragica, rođena 1923. g. u Štikadi, k. Gračac. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Ima čin kapetana.

Suša Milica, rođena 1920. **g. u** ,Štikadi, k. Gračac. U NOV od 1942. **g.** Bila je borac **u** VI. ličkoj diviziji. U borbi teško ranjena.

Svilar Boja, rođena 1:921. g. u Pećanima, k. T.Korenica. U NOV od 1942. Bila je borac u II. ženskoj četi i II. brigadi IV. bataljona VI. ličke divizije. Poginula 1943. g.

Svilir **Jelka**, rođena 1924. g. u Pećanima, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je borac u II. brigadi XXXV. ličke divizije.

Svilar Smilja, rođena 1923. g. u Pećanima, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Šajinović Ljuba. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je delegat voda u III. udarnom bataljonu VI. divizije. Poginula 1944. g. u Bosni kod Glamoča, ui borbi s Nijemcima.

Šajinović Marica, iz -Svračkovog sela, k. Udbina. Bila je kuharica u VI. ličkoj diviziji od 1943. g. Umrkla 1945. g. od posljedica ratnih napora.

Šajinović-Ristanović Danica, iz Svračkovog sela, k. Udbina. Od početka 1942. g. bila je borac i bolničarka u III. bataljonu II. brigade VI. ličke divizije.

Šajinović-Stojanović Milica, iz Svračkovog sela, k. Udbina. Od 1942. g. bila je bolničarka pri štabu VI. ličke divizije. Ima čin kapetana.

Šakić Bosa. Bila je bolničarka u III. ličkom odredu i VI. ličkoj diviziji.

Šijan Darinka, rođena 1921. g. u Zrmanji, **k.** Gračac. Od siječnja 1943. g. bila je borac u V. vojvodanskoj brigadi XXXVI. divizije. Ranjena u ožujku 1944. g. Umrla u bolnici.

Šijan Sara, rođena 1922. g. u Debelom Brdu, k. T. Korenica. Bila je borac u I. ženskoj četi i jedinicama VI. ličke divizije. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Škorić Dara, iz Palanke, k. Gračac. Bila je od 1942. g. bolničarka u jedinicama NOV.

Škorić Ljuba, rođena 1925. g. u Frkašiću, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u I. bataljonu II. brigade XXXV. divizije. Poginula u borbama za oslobođenje Trsta.

Škorić Milka, rođena 1925. g. u Nebljusima, **k.** Donji Lapac. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula.

Škorić Soka, rođena 1925. g. u Frkašiću, k. T. Korenica. U NOV od 1943. g. Bila je borac i bolničarka u XXXV. i XIII. diviziji.

Škorić Zorka, rođena 1923. g. u Frkašiću, k. T. Korenica. U NOV od rujna 1942. g. Bila je borac u I. ženskoj četi i II. brigadi VI. ličke divizije. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva, Ordenom zasluga za narod i Ordenom za hrabrost. Nosilac je Spomenice 1941.

Škundrić Marica, iz Palanke, k. Gračac. **Od** 1942. g. bila je borac u bataljonu »Branka Vladušića«. Poginula.

Štrbac Darinka, rođena 1920. g. u Kistanjima, k. Knin. Od 1943. g. bila je borac u III. brigadi XXXV. divizije. Poginula 19. II. 1944. g. kod napada na Korenicu.

Štulić Ljubica, rođena 1925. g. u Ploči, k. Gračac. Do odlaska u NOV 1944. g. aktivno je radila u omladinskoj organizaciji i AFŽ-u. U NOV je bila omladinski rukovodilac u bataljonu, odredu i prištabskim jedinicama VI. ličke brigade. Nosilac je Spomenice 1941.

Sušnjar-Bubalo Mileva, rođena 6. VI. 1923. g. u Ličkom Petrovom selu, k. T. Korenica. U NOV od 1. VI. 1942. g. Bila je borac u II. ličkom partizanskom odredu, bolničarka u bolnici II. odreda, upravnik i komesar pokretne divizijske bolnice VIII. divizije, pomoćnik komesara I. aerobaze i komande aerodroma Lučko kraj Zagreba. Nosilac je Spomenice 1941.

Šutić Fanika, rođena 1925. g. u Prvan selu, k. Perušić. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji, s kojom prelazi Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Srbiju. Ima čin kapetana II. klase.

Šveljo Sava, rođena 1924. g. u Bilišanima. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Tadić Đulka, rođena 5. V. 1922. g. u Birovači, **k.** Donji Lapac. Od 17. VII. 1942. bila je borac, bolničarka i referent saniteta u I. bataljonu II. brigade VI. ličke divizije. Ranjena u borbi. Ima čin zastavnika. Nosilac je Spomenice 1941.

Tarbuk Dara, rođena 18. IX. 1921. g. u Metku, k. Gospić. U NOV od 10. IV. 1942. g. Bila je referent saniteta i bolničarka u V. bataljonu Narodne obrane. Poginula 7. III. 1944. g.

Tepavac Danica, rođena 1924. g. u Visuću, k. Udbina. U NOV od početka 1942. g. Bila je dva puta teže ranjena. Poginula 1944. g. na Poljanku.

Teslić Marica. Bila je borac u jedinici NOV. Kasnije je radila u Glavnom štabu NOV Hrvatske.

Tišma Boja, rođena 24. IV. 1900. g. u Kruzima, k. Donji Lapac. 1941. g. prelazi iz Drvara u Liku. U toku rata vršila je dužnost upravnika bolnice u Nebljusima, Birovištu i Dobroselu. Bila je zatim na raznim dužnostima u sanitetu, u odredu »Marko Orešković«, u bolnici na Bijelim Potocima, u kirurškoj ekipi za Hrvatsku, te pomoćnik liječnika XIII. divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Tišma Ilinka, rođena 1925. g. u Frkašiću, k.T. Korenica. Od kraja 1942. g. bila je bolničarka u VI. ličkoj diviziji. Dva puta odlikovana.

Tizić Bosa, rođena 1924. g. u Dobroselu, k. Donji Lapac. Od 1944. g. bila je bolničarka u jedinicama NOV. Poginula 1944. g. kod njemačkog desata na Drvar u sastavu pratećeg bataljona Vrhovnog štaba.

Torić Sofija, iz Pavlovca, Zavode, k. Gospić. Od 1941. g. bila je borac u NOV. Nosilac je Spomenice 1941.

Trkulja Anka, iz Rebića, k. Udbina. Od 1942. g. bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Trkulja Mira, rođena 1923. g. u Rebiću, k. T. Korenica. Od 19. X. 1942. g. bila je bolničarka u I. bataljonu II. brigade VI. ličke divizije. Poginula 8. XII. 1942. g. u borbi s ustašama na Komiću.

Ugarak Milja i Mandarić Sava iz Vrebca, k. Gospić. Bile su borci VI. ličke divizije.

Ugarković Danica, iz Komića, k. Udbina. Bila je bolničarka u jedinicama VI. ličke divizije i kasnije XXXV. divizije.

Ugarković Mara Seja, iz Komića, k. Udbina. U NOV od 1942. g. U VI. ličkoj diviziji bila je politdelegat.

Ugarković Sofija, iz Komića, k. Udbina. Od 1942. g. u VI. ličkoj diviziji bila je borac i politdelegat. Ranjena nekoliko puta.

Uzelac Dara, rođena 1923. g. u Arapovom Dolu, k. T. Korenica. Bila je borac u II. ženskoj četi i po svršenom poštansko-telegrafskom kursu, telefonist na centrali pri Glavnom štabu Hrvatske.

Uzelac Jela. Od 1942. g. bila je borac u II. udarnoj brigadi. Istakla se u borbama kod Janče, Studenaca i Kosine-, gdje je uz druge borce pohvaljena i odlikovana.

Uzelac Milka, iz Vrebca, k. Gospić. Bila je borac u jedinicama NOV.

Uzelac Stojanka, rođena 1923. g. u Jošanu, k. Udbina. Do 1944. g. bila je omladinski rukovodilac u općini Mekinjar. Te godine odlazi u II. bataljon I. brigade I. divizije KNOJ-a. Nosilac je Spomenice 1941.

Veinović Maša, rođena 17. X. 1917. g. u Šalamuniću, k. T. Korenica. 8. V. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je bolničarka u Centralnoj bolnici na Bijelim Potocima, šef ambulante pri Komandi mjesta u Otočcu i sestra pomoćnica u hirurgskoj ekipi VI. ličke divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Vejin Milka, rođena 15. XI. 1923. g. u Beglucima, k. Donji Lapac. 1. IV. 1943. odlazi u NOV. Bila je bolničarka u vojnoj bolnici GŠH i vojnoj bolnici VIII. korpusa, referent saniteta II. bataljona V. brigade I. korpusa i II. bataljona II. zagrebačke brigade IX. Korpusa. Nosilac je Spomenice 1941.

Vejin Milka, rođena 1921. g. u Kaniškom Brdu, k. Gospić. Od 1942. g. bila je bolničarka u NOV.

Vejinović Nena, iz Brda Vejinovića. Od 1943. g. bila je borac i omladinski rukovodilac u bataljonu VI. ličke divizije.

Vejnović Milica, rođena 1920. g. u Vrelu, k. T. Korenica. Od 2. II. 1942. g. bila je borac u brigadi VI. ličke divizije. Poginula kod Drvara 1944. g.

Vejnović Milica, rođena 1920. g. u Vrelu, k. T. Korenica. Od 1942. g. u NOV. Bila je bolničarka u I. ženskoj četi, a kasnije u XIX. dalmatinskoj diviziji.

Vejnović Milka. Bila je omladinski rukovodilac u bataljonu »Marko Orešković« VI. divizije. Poginula 1943. g. u Bosni.

Vejnović Neđa, rođena 1923. g. u Vrelu, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je delegat voda. Dva puta odlikovana.

Vitas Ljubica, rođena 1925. g. u Počitelju, k. Gospić. Od 7. V. 1942. g. bila je borac u II. četi I. bataljona II. brigade VI. ličke divizije. Ranjena 8. V. 1943. g. u borbi s Talijanima kraj Gospića.

Vještica Vukosava, rođena 1922. g. u Donjoj Suvaji, k. Donji Lapac. Od 15. I. 1943. g. u NOV. Bila je u jedinici ,za vezu u Drvaru, zatim u Komandi mjesta u Orahovici i Komandi mjesta u Dražniku, gdje je 30. VII. 1944. g. prilikom napada bila smrtno ranjena.

Vlaisavljević-Šobot Mara. Od 1941. g. bila je borac u jedinicama NOV. Nosilac je Spomenice 1941.

Vlatković Smilja, rođena 1921. g. u Nebljusima, k. Donji Lapac. Od srpnja 1943. g. bila je bolničarka u NOV. Tri puta ranjena.

Vojinović Marija, rođena 4. VII. 1925. g. u Bruvnu, k. Gračac. Od 1942. g. bila je bolničarka u vojnoj bolnici u Dobroselu. Nestala za vrijeme IV. ofenzive u veljači 1943. g. pri evakuaciji bolnice iz Bosne u Crnu Goru.

Seka Radivojša. Desa Obradović, Milka Matić, Masa Vejnović i Mara Dukić

Vojvodić Koka, rođena 1925. g. u Neteci, k. Donji Lapac. Od 29. II. 1942. g. bila je borac u jedinici VI. ličke divizije. Kasnije radi na terenu kao član 00 USAOH-a za Liku i član O NOO za Liku. Nosilac je i Spomenice 1941.

Vučković Luca, rođena 1925. g. u Dugopolju, k. Split. Od proljeća 1943. g. bila je borac u ličkoj jedinici. Poginula u borbi za Gospić 1945. g.

Vujičić And'a, rođena 1914. g. u Rudanovcu, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je bolničarka u XXXV. diviziji.

Vujičić Bosa, rođena 1921. g. u Rudanovcu, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je telefonist na vojnim centralama pošta. 1944. g. završava telefonsko-telegrafski kurs pri GŠH. Poslije toga radi na vojnoj pošti.

Vujičić Dušanka, iz Kapele, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u jedinici VI. ličke divizije. Kasnije radi u vojno-telefonskoj centrali. Dva puta je ranjena.

Vujičić Dušanka, rođena 1923. g. u Rudanovcu, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je bolničarka u bataljonu »Ognjen Priča« i drugim jedinicama NOV. Više puta odlikovana.

Vujičić Jovanka, rođena 1924. g. u Vranovači, k. T. Korenica. U svibnju 1942. g. odlazi u kulturnu ekipu Štaba Ličkog odreda, a od 1943. g. radi u apoteci pri sanitetu GŠH.

Vujičić Milica, rođena 1919. g. u Rudanovcu, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je bolničarka u pratećoj četi VI. ličke divizije. Odlikovana nekoliko puta.

Vujičić Zagorka, iz T. Korenice. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji.

Vujnović **Jaga**, rođena 1919. g. u Divoselu, k. Gospić. U NOV od 3. VIII. 1941. g. Bila je borac u raznim jedinicama. Nosilac je Spomenice 1941.

Vujnović Milica, iz Vrebca, k. Gospić. Bila je borac u jedinici NOV.

Vukaoević-Prica Sofija, iz Tolića, k. Udbina. Bila je bolničarka u VI. ličkoj diviziji od 1943. g.

Vukadinović-Šakić Nena, rođena 1923. g. u Kompolju, k. T. Korenica. 1942. g. odlazi u kulturnu ekipu Štaba ličkog odreda.

Vukmirović Anđa, rođena 1924. g. na Ljubovu, k. T. Korenica. Bila je borac u I. ženskoj četi i kasnije u I. brigadi VI. ličke divizije. Poginula na Drvaru za vrijeme desanta 1944. g.

Vukmirović Bosa, rođena 1922. g. u Plitvičkom Ljeskovcu, k. T. Korenica. U NOV od 1941. g. Bila je borac u I. ličkom odredu, bolničarka u bolnici Kravica, zatim u I. bataljonu II. brigade VI. divizije, referent saniteta bataljona u¹ Kosmajskoj brigadi i upravnik ambulante artiljerijske brigade VI. divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Vukmirović Ljubica, iz Plitvičkog Ljeskovca, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u III. brigadi VI. ličke divizije. Poginula kod Metka 1943. g.

Vukobratović Draga, rođena 1927. g. u Grabušiću, k. T. Korenica. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka u bolnici Trnavac i kasnije borac u vojnoj oblasti XI. korpusa. Ima čin zastavnika.

Vukobratović Marija, rođena 1923. g. u Crnoj Vlasti, k. Otočac. Od kolovoza 1942. g. bila je borac u bataljonu »Marka Oreškovića« VI. ličke divizije. Poginula 1943. g. u borbi protiv ustaša i Talijana kod¹ Gospića.

Vukobratović Milka, rođena 1922. g. u Grabušiću, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u Udarnom bataljonu VI. ličke divizije. Dva puta odlikovana.

Vukšić-Grčić Nevenka, iz Sušaka. Od 10. IX. 1943. g. bila je bolničarka u ličkim partizanskim bolnicama. U travnju 1945. odlazi u Crikvenicu, gdje je bila zamjenik komesara bolnice.

Vunjak Boja, iz Kozjana, k. T. Korenica. Bila je od 1942. g. bolničarka u NOV.

Vunjak Danica, rođena u Kozjanu, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je bolničarka u bolnici XI. korpusa. Za vrijeme VII. ofenzive, 1944. g. bila je s ranjenicima u spilji u Srednjoj Gori.

Vunjak Ljubica, iz Kozjana, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Zagorac Danica, rođena 21. VIII. 1922. g. u Metku, k. Gospić. Od 8. III. 1943. bila je borac u II. četi IV. bataljona II. brigade VI. ličke divizije. Iste godine ranjena kod Sutjeske.

Zaklan Mara, iz Bunića, k. T. Korenica. Početkom' 1943. g. odlazi u NOV. Bila je bolničarka u XXXV. i XIII. diviziji. U borbi je ranjena.

Zorić Mara, rođena 1925. g. u Osredcima, k. Donji Lapac. Od 1942. g. bila je borac u NOV. U borbi ranjena.

Zubović Marica, rođena 22. VII. 1922. g. u Vrhovinama, k. Otočac. 15. V. 1944. g. bila je u četi za vezu IV. udarnog korpusa. Učestvovala je u borbama u Sloveniji i na Žumberku. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Žakula Smilja, rođena 1924. g. u Jasikovcu, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je bolničarka u III. brigadi VI. ličke divizije.

Žanković Stoja, iz Srednje Gore, k. Udbina. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula u borbi kod Drvara spasavajući ranjenike.

Žigić Anđa, rođena 1926. g. u Grabušiću, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u Ženskoj četi i kasnije u XXXV. diviziji. Odlikovana Ordenom zasluga za narod.

Žigić S. Dragica, rođena 1925. g. u Tuku, k. T. Korenica. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u vojno-partizanskoj bolnici u Trnavcu i u XXVI. dalmatinskoj diviziji. Odlikovana Medaljom za hrabrost. Ima čin vodnika.

Žigić Evica, rođena 1923. g. u Tuku, k. T. Korenica. 1942. g. odlazi u kulturnu ekipu III. brigade VI. divizije. 1944. g. bila je komesar bolnice.

Žigić Mica, rođena 1926. g. u Tuku, k. T. Korenica. Od 1942. g. u NOV. Bila je kuharica u tenkovskom vođu pri GŠH, borac u II. četi tenkovskog bataljona i bolničarka u XIII. udarnoj diviziji. Ima čin vodnika.

Žigić Mica, rođena 1. V. 1921. g. u Tuku, k. T. Korenica. U NOV od 1. XII. 1941. g. Bila je šef ambulante, referent saniteta II. odreda, upravnik bolnice u Farkašiću i Škarama, te referent saniteta brigade. Nosilac je Spomenice 1941.

Žutić Anka, rođena 1921. g. u Štikadi, k. Gračac. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji. Zajedno sa svojom drugaricom **Gleda Maricom** poginula je od četničke zasede 1943. g. prilikom prenošenja materijala i pošte.

Žutić Stana, rođena 1925. g. u Štikadi, k. Gračac. Bila je borac u VI. ličkoj diviziji od 1943. g.

Dokument 388

NAREDBA ŠTABA VI. DIVIZIJE NOV HRVATSKE

Iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ za Liku, br. 12—13, 1943. g.

Drugarica Rajić Koviljka, četna bolničarka IX. udarne brigade, za vrijeme borbe kod Tušica, u toku neprijateljske ofenzive, pod neprijateljskom vatrom, izvlačila je ranjene drugove, čime je pokazala hrabrost i ljubav za svoje drugove, pa je pohvaljujemo i stavljamo za primjer svima borcima ove Divizije.

... U svim dosadašnjim borbama, hrabrošću i požrtvovnošću kao i ljubavlju za

ranjene drugove istakla se drugarica Jeka Radoković, bolničarka I. bataljona II. udarne brigade.

U svim dosadašnjim borbama istakla se drugarica Bosa Kulundžić iz I. bataljona II. udarne brigade kao neustrašiv borac i bombaš.

Sve gore imenovane drugove i drugarice pohvaljujemo i stavljamo ih za primjer svima borcima i starješinama ove Divizije.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar:

R. Žigić v. r.

Komandant:

Đ. Jovanić, v. T.

Osoblje partizanske bolnice na Bijelim Potocima za vrijeme IV. ofenzive —, Janja Hrženjak, Ruža Gaić, Mirko Oklobdžija, Ivanka Blažević i dir. Slava Blažević

POLITDELEGAT MILKA POKRAJAC

Iz brošure »Žena vojnik«, izdanje Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, 1945. g.

Naš delegat kod straže pri štabu 1. ud. brigade XXXV. divizije je drugarica Milka Pokrajac. Na prvi pogled ne čini se da je ta mirna i tiha drugarica prešla najteže golgote u historiji našega rata.

Među prve drugarice, koje su riješile da puškom u ruci svete nebrojena stradanja našeg naroda, jest Milka. Ona je neustrašivi borac u bataljonu »Stojana Matica« u VI. diviziji. U IV. ofenzivi, za vrijeme najtežih borbi na Ljubovu, zadobiva ona dvadeset i sedam rana od bacača. Kao teškog ranjenika prebacuju je drugovi preko Bosne za Crnu Goru. Ona još i danas osjeća na sebi stradanja IV. i V. ofenzive. Sjeća se i stradanja naših ranjenika na Zelen-Gori, koji su ubijeni na najsvirepiji način. Ona se tada spasila pukim slučajem.

Nakon što su Milki zacijelile rane, vraća se u vojnu jedinicu. Ona je opet borac VII. divizije, gdje je ponovno ranjena u borbi kod Pljevića. Za vrijeme liječenja u bolnici dobiva trbušni, zatim pjegavi tifus. Sve to preboljeva, i kad je zbog tih rana i bolesti bila poslana u pozadinu, Milka se suprotstavlja i odlučno traži da je povrate u vojnu jedinicu. Ona je danas pri štabu I. udarne brigade XXXV. divizije.

Mi -smo ponosni i gordi na drugaricu Milku, koja je spremna da i život da za spas i dobrobit svoje domovine.

Lalić Jovanka

dopisnik I. udarne brigade XXXV. divizije,
XI. korpusa

PISMO DR. SLAVE ČETKOVIĆ-OČKO OD 1. V. 1942. KOMITETU ZA POMAGANJE
PARTIZANSKIH ODREDA U ZAGREBU, KOJIM POZIVA LIJEČNIKE U NOV I
TRAŽI POMOĆ U SANITETSKOM MATERIJALU

Dragi drugovi!
Čula sam od porodica i prijatelja
druge da ste organizovali jedan komitet
za pomaganje narodno-oslobodilačkih
partizanskih odreda u zdravstvenom pogledu.
U ime štaba grupe partizanskih odreda
i u ime porođalaca ove naše nastojanje i
obraćam se na vas sa molbom da nam
posaljete lijekove prema priloženom popisu
jer su nam ti vrlo potrebni. Napominjem
da taj popis nije nikadala potpun jer
je napisan na brzu ruku, pa vas molim
da - ukoliko nam je to moguće - pošaljete
i više toga i drugih lijekova koji nisu
popisani. Ujedno vas molim da to
lijekeve pošaljete u što većoj količini
jer je naš oslobodeni teritorij vrlo velik,
vojna nam je jedinica brojana, a
na granicama se stalno vrše akcije.
Tako su naše potrebe velike i vrlo male

Faksimile pisma dr. Slave Četković-Očko

Dragi drugovi!

Čula sam od pouzdanog i povjerljivog druga da ste organizovali jedan komitet za pomaganje narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda u zdravstvenom pogledu.¹ U ime Štaba grupe partizanskih odreda Like pozdravljam ovo vaše nastojanje i obraćam se na vas sa molbom da nam pošaljete lijekove prema priloženom¹ popisu, jer su nam ti vrlo potrebni. Napominjem, da taj popis nije ni izdaleka potpun, jer je napisan na brzu ruku, pa vas molimo da — ukoliko vam je to moguće — pošaljete i više toga i drugih lijekova koji nisu popisani. Ujedno vas molim da te lijekove pošaljete u što većoj količini, jer je naš oslobođeni teritorij vrlo velik, vojska nam je prilično brojčana, a na granicama se stalno vode akcije. I ako su naše žrtve relativno vrlo male prema neprijateljima ipak su nam potrebe velike. Na našem teritoriju imamo jednu veću bolnicu (30 kreveta) i nekoliko ambulanta (po 10 do 15 kreveta). Ispočetka smo se borili sa mnogim poteškoćama, možemo reći da smo tu bolnicu i ambulantu stvorili iz ničega. Sada je međutim već mnogo bolje. Osvojenjem Korenice zadobili smo jednu apoteku — istina bila je prilično opljačkana, ali ipak smo dosta toga time dobili. Osim toga smo se okoristili svim bolničkim namještajem iz Koreničke bolnice, pa smo i s time dobro opskrbljeni. Šta se tiče hirurškog instrumentarija imamo tako reći potpuni instrumentarij, a u Koreničkoj bolnici imamo i sterilizator, tako da bi mogli da izvodimo ovdje sve potrebne operacije, kada bismo imali jednog dobrog hirurga. Moja hirurška praksa je vrlo mala — svega 2 mjeseca staža na hirurgiji — pa se ograničujem samo na male hirurške zahvate. Zatim sa velikom žudnjom očekujemo dolazak još kojeg liječnika na našu oslobođenu teritoriju. Osim mene od stručnog sanitetskog osoblja rade ovdje još 4 školovane sestre pomoćnice i jedna primalja i instrumentarka (17 godina prakse). Kako vidite iz tog kratkog i nepotpunog pregleda, samo nam je potreban još koji liječnik, po mogućnosti hirurg — i mi bi mogli da imamo vrlo dobru sanitetsku službu. Raditi se može mnogo i mirno, tako da je to pravi užitak. Drugovi, nemojte mno-

¹ Formiranje partizanskog saniteta u Lici počinje u prosincu 1941. g. za vrijeme prvih okršaja kod Korenice. Istog mjeseca uređena je prva partizanska bolnica u Lici, u školskoj zgradi u Krbavici, sa 25 kreveta, a uskoro je smješteno daljnjih 15 kreveta po obližnjim seoskim kućama. Sav unutrašnji uređaj izradili su seljaci, a posteljinu i posude sakupile su žene. Instrumentarij je stigao preko veze iz Zagreba, a lijekovi i ostali sanitetski materijal dolazio je redovito preko AFŽ i omladine iz Kore-

Dr. Slava Četković-Očko

go premišljati. Život je ovdje i mnogo ljepši i mnogo sigurniji negoli u gradovima. Dodite — pomognite našu borbu — koja će sigurno biti u najskorije vrijeme okrunjena punim uspjehom. Lijekove nam pošaljite na slijedeću adresu: Glavni štab Dalmatinskih odreda za Štab grupe Odreda za Liku (bolnica).

Drugarski pozdrav,

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Dr. Slava²

Korenica, 1. maja 1942.

Molim Vas da mi pošaljete — ako vam je to ikako moguće — neki priručnik o ratnoj hirurgiji, ili bilo koju hiruršku knjigu (frakture i t. d.), jer nam je to neophodno potrebno.

nice i Ličkog Petrovoig Sela. O ishrani brinuo se ekonom Štaba grupe. Osnovnu hranu davao je narod, no kako su tada talijanski avioni padobranima snabdijevali opkoljeni garnizon u Korenici, to je veći dio toga materijala padao u ruke partizanima. Gotovo se sav taj plijen dodijeljivao bolnici.

Bolnica u Krbavici radila je neprekidno do ožujka 1942. g., kada je evakuirana na Kamensko zbog talijanske ofenzive. U prvo vrijeme služila je uglavnom jedinicama, koje su se borile oko Korenice, a kasnije

(siječanj, veljača i ožujak 1942. g.), kada su i na drugim sektorima Like formirane manje partizanske bolnice, postala je ova bolnica centralnom za teške ranjenike iz svih krajeva Like (Ljubovo, Preboj, Plitvice, Podlapača, Mogorič, Lapac, Istr>, Gračac). Jedino je u toj bolnici u kojoj je radila dr. Slava Četković-Očko bio osiguran liječnički nadzor dok u drugim bolnicama nije bilo liječnika. Kasnije, u toku 1942. g. povećao se broj liječnika i medicinskog osoblja.

Početkom 1942. g. osnivaju se na raznim mjestima i sektorima, gdje su vođene borbe, privremene prihvatne te odredske bolnice za lakše ranjenike. Teži ranjenici upućuju se u Centralnu bolnicu u Kravici. Tako je u siječnju osnovana 'bolnica za lakše ranjenike u Trnavcu (do 20 kreveta), kojom je upravljala 'med. sestra Slavka Blažević. Bolnica je bila smještena u nekoliko seoskih kuća. Rasformirana je u travnju 1942. g. za vrijeme talijanske ofenzive, a ranjenici evakuirani na Kamensko. Početkom 1942. g. uređena je u nekoliko seoskih kuća u Bulmizama i Pavlovcu bolnica I. odreda, s kapacitetom od 25 kreveta. (Upravnik med. sestra Janja Hrženjak.) Ljeti iste godine premještena je u zgradu škole u Šalamuniću, a uskoro je, radi opasnosti od bombardiranja, bila rasformirana. Ranjenici su premješteni u bolnicu na Bijele Potoke. U veljači prilikom oslobođenja Lapca, uređena je prihvatna bolnica u Lapcu za oko 50 ranjenika, u zgradi bivše žandarmerije. Ovu je bolnicu uz pomoć naroda uredila Boja Tišma, babica. Bolnica je radila oko 'mjesec dana, koliko su trajale 'borbe oko Srba, te je i ona rasformirana, jer je 'bila izložena bombardiranju. Teži ranjenici prevezeni su u Centralnu bolnicu, a lakši u baraku u šumi blizu sela Kruge (rukovodilac Boja Tišma). Ljeti iste godine bolnica je rasformirana, a ranjenici prevezeni na Kamensko i sjedinjeni « onima iz Centralne bolnice. — U proljeće 1942. g. osnovana je u Dobroselu bolnica III. odreda (oko 30 kreveta). Smještena je prvobitno u zgradi škole. Zbog čestog bombardiranja uskoro je izgrađena drvena bolnica u šumi nad Do'broselom. U prvo vrijeme bolnicom upravlja med. sestra Slavka Blažević. Rasformirana je u jesen iste godine.

Kod organiziranja prihvatilišta i transporta ranjenika veoma je aktivno učestvovao narod, a osobito omladina. Pred svaku akciju sakupljan je zavojni materijal, pravljene drvene udlage, pripremana improvizirana nosila, uređivana kuća za prihvatilište i kola za transport ranjenika.

U rujnu 1942. g. formirana je I. kirurška ekipa u Lici. 'Ona je prvi put vršila svoju funkciju prilikom borbi oko Bihaća, kada je bila smještena u selu iRudanovcu. Do tada su poduzimani salmo manji operativni zahvati, jer sanitet u Lici nije raspolagao nijednim kirurgom. Tako na pr. gips se upotrebljavao samo iznimno, jer se vrlo teško nabavljao. Neki medikamenti upotrebljavani su samo kod teških ranjenika, a sterilizacija zavojnog materijala vršila se obično glačanjem ili pomoću pare u limenim kutijama s protmšenim poklopcem. Uza sve to je smrtnost u 'bolnicama bila minimalna. Međutim, stepen invalidnosti kod težih fraktura bio je dosta visok zbog nemogućnosti postavljanja ekstenzija, a drvene udlage, koje su u tim slučajevima upotrebljavane, bile su obično nedovoljne.

Najteži problem — pomanjkanje obrazovnog sanitetskog kadra — riješavao se tako, da su se za rad u bolnici uzimali dobrovoljci-omladinke, kojima su se u toku rada u bolnici davale upute i objašnjava li osnovni pojmovi iz higijene i njege bolesnika.

Kursevi za četne bolničare održavani su u svim odredima u veljači, ožujku i travnju 1942. g. a vodili su ih referenti odreda po dobivenim uputama.

U svibnju 1942. g. održan je u Korenici, pod rukovodstvom dr. Slave Četković-Očko, kurs za bataljonske bolničare. Trajao je oko 15 dana, a na njemu je bilo svega oko 10 polaznika.

Kurseve za bolničare i higijeničare, koji su vođeni krajem 1943. i tokom 1944. g. u Lici, uglavnom su pohađale žene, i to većinom omladinke. Često su takvi kursevi vođeni pod najtežim okolnostima, 'S polupismenim, u nekim slučajevima i nepismenim drugaricama, ali su rezultati uglavnom bili dobri.

U studenom i prosincu 1943. g. održan je u Trnavcu jednomjesečni kurs za bolničarke sa 30 kurstkinja, među kojima su 'bila tri muškarca. Dvije učenice su bile nepismene, a četiri polupismene. Pismene drugarice čitale su s nepismenima skripta i ponavljale naučeno. Praktičan rad oko ranjenika i bolesnika obavljao se u bolnici, koja je bila smještena po seljačkim kućama. Osim ličkih seljačkih djevojaka bilo je i oko šest djevojaka, iz Gorskog Kotara i Primorja.

Na kurs u Trnavac došli su kursisti iza evakuacije Otočca i nisu uspjeli da ponesu ni najpotrebnije. Spavali su gotovo na golom podu s malo paprati, jer slame ni slamarica nije bilo. Većina je bila bez kaputa u ljetnim haljinama, mnoge nisu imale obuće, a bilo je samo nekoliko komada pokrivača. Ishrana je ibila prilično loša, a često nije 'bilo drva ni za ručak, a kamoli za grijanje prostorija.

Pod boljim uslovima održan je u siječnju 1944. g. kurs za bolničarke u Otočcu. I na ovom kursu je bilo od ukupno¹ 30 polaznika četvero vrlo slabo pismenih. Na kursu je bilo samo pet muškaraca, a ostalo su bile omladinke.

Iza druge evakuacije Otočca, u veljači 1944. g. započeo je kurs za higijeničare u Trnavcu koji je trebao da osposobi higijeničare za jedinice i bolnice, koji će u prvom redu sprijeoavati širenje pjegavca. Na tom kursu je bilo 18 polaznika, od toga 12 žena. Kurs je pokazao vrlo dobre rezultate iako je održan pod vrlo teškim uslovima. Zima je bila oštra, hrane malo. Nadajući se da će se ishrana poboljšati ako se odtereti bolnicu u Trnavcu, kurs se .preselio u Crnu Vlast. Nastava se održavala u jednoj jedinjoj sobi, gdje se spavalo, jelo, učilo i predavalo. Krov je prokisavao, a peć nije funkcionirala. Za hranu se trebalo probijati svakodnevno kroz snijeg i mećavu.

Program kurseva sastojao se iz najvažnijih elemenata anatomije i fiziologije, suzbijanja zaraznih bolesti, higijene primijenjene na partizanske prilike, njege bolesnika u bolnici i postupka s bolesnikom i ranjenikom na terenu, te prve pomoći, depedikualacije i dezinfekcije partizanskim sredstvima.

Organizacijom i pedagoškim radom na kursevima za bolničare i higijeničare bavile su se pretežno žene liječnice i sestre pomoćnice. Koncem 1943. g. i u 1944. g. u Lici su radile na kursevinia sestre pomoćnice Jelka Kralj, Slavka Blažević i dr. Dora Filipović.

² Dr. Slava Četković-Očko.

ŽENE U DONJEM LAPCU BRINU SE ZA SVOJE RANJENIKE

Članak iz »Žejie u borbi«, glasila AFZ za Liku, br. 2, svibanj 1942. g.

Rad AFŽ u Donjem Lapcu

Naš odbor nije davno osnovan. Stvoren je tek poslije oslobođenja Lapca.¹ Odmah je počeo radom. Prva briga odbora bila je smještaj i uređenje bolnice, jer je u borbi kod Lapca i Srba ranjeno nekoliko drugova, kojima je trebalo ukazati što veću njegu i smještiti ih. Odbor se brzo snašao, i za jedan dan bila je uređena bolnica, skupljen namještaj i krevetnina i sve drugo, što je bilo potrebno.²

Partizanima, koji su u Lapcu, odbor se brine za hranu, pranje rublja i krpanje. Odbor se sastaje svake nedjelje. Na tim sastancima pročitamo radio - vijesti, letke, koji izlaze u zadnje vrijeme i razne knjige. Čitali smo zašto se bore partizani i naše ženske novine »Žena u borbi«.

Naš će odbor i dalje raditi, jer mi ne ćemo da nam kažu, da smo slobodu dočekale spavajući i skrštenih ruku.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Član odbora Kikinja Rašeta

¹ Donji Lapac po drugi iput oslobođen 27. II. 1942. g.

² Narod je od prvih dana ustanka smatrao partizanski sanitet svojim. Masovni posjeti žena i omladine bolnicama, pranje bolničkog ruiblja, posteljine i zavoja, snabdijevanje odjećom i obućom boraca koji napuštaju bolnicu, bila je ogromna pomoć i jedan od glavnih zadataka AFŽ i omladine.

Partizanski je sanitet s druge strane pružao punu pomoć narodu. Centralna bolnica u Krbavici i kas-

nije na Bijelim Potocima imala je veliki ambulantni promet (20-30 i više pregleda dnevno). Tako je na pr. ljeti 1942. g., kada su ustaše izvršili pokolj žena, djece i staraca u Jošanima, bolnica u Farkašiću primila sve ranjene (oko 20), većinom žene i djecu. Među njima bilo je dvoje djece od 2—3 godine, ranjene bodežom u prsni koš, jedno dojenče s ranom na vratu i nekoliko starica s prostrijelima.

Medicinski kadar vršio je kućne posjete, kao i stalni higijensko-prosvjetni rad među narodom.

IZVJEŠTAJ BOJE TIŠMA UPRAVNIKA PARTIZANSKE BOLNICE NA BIJELIM POTOCIMA OD 15. IX. 1942. 0 SMRTI JEDNOG DRUGA U BOLNICI¹

DRUGARSKA
I. LIČKA ZONA
KORENICA

Izvješćujemo Vas da je 14. o. mj. umro u ovdašnjoj bolnici² partizan Bude Mirković, 1 bataljona »Miće Radakovića«, 1 četa.

Molim Vas da izvijestite njegovoga oca Mila Mirkovića iz sela Turjanskog.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Bijeli Potoci, 15. IX. 1942. g.

Upravitelj bolnice 2. odreda:
Tišma Boja s. r.

¹ Iz Zbornika dokumenata sanitetske službe u Narodno-oslobodilačkom ratu, knj. 2.

² Izvještaj nije dovršen. Original je pisan na veoma tankom, poluprovidnom papiru, pisačom mašinom, latinicom. U zaglavlju je godina 1942. dopisana rukom, zelenom tintom. Na više mjesta tekst je ispravljen rukom.

Centralna bolnica u Krbavici evakuirana je u travnju 1942. g. na Kamensko. U svibnju iste godine, pod rukovodstvom dr. ISlave Četković-'Ocko, referenta saniteta Grupe ličkih partizanskih odreda,

počinje gradnja bolnice na Bijelim Potocima, na Plješivici. U međuvremenu je uređena u Farkašiću prihvatna bolnica sa oko 20 kreveta, koja je uskoro proširena smještajem ranjenika u obližnje seoske kuće. (Upravnik medicinska sestra Desa Marunić, a kasnije medicinska sestra Mica Žigić.) Postojala je do jeseni 1942. g. i kada je otvorena bolnica na Bijelim Potocima, služila je samo kao prihvatilište za ranjenike.

Centralna bolnica na Bijelim Potocima, izgrađena je od drva. Gradili su je seljaci iz okolnih sela.

U početku joj je bio kapacitet 120 kreveta. Imala je električno osvjetljenje i sanitarni uređaj, prostori-ju za vršenje operacija s potrebnim uređajem i t. d. U jesen 1942. g. imala je i rentgenski aparat. Bila je relativno dobro snabdjevena lijekovima i sanitetskim materijalom, te je za tadašnje prilike predstavljala veliki napredak partizanskog saniteta. U rujnu 1942. g. dograđen je poseban paviljon sa 20 kreveta za interne bolesnike, a još kasnije ba-raka za pja^gavičare, tako da je za vrijeme epide-mije pjegaViCa kapacitet bolnice iznosio oko 200 kreveta. Bolnica je postojala sve do jeseni 1943. g., kada su ranjenici premješteni u bolnicu Otočac. Ona je odigrala značajnu ulogu, naročito za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive, kada je u njoj bila

smještena glavnina ranjenika s cijelog područja Korduna i Like. Do- kolovoza 1942. g. bolnicom je upravljala dr. Slava četković-O'čko. Ljeti 1943. g. bili su iz bolnice zbog čestih bombardiranja, evakui-rani ranjenici. Nešto kasnije, bila je spaljena od četnika.

Ljeti 1942. g. postojala je kraće vrijeme prihvata bolnica u Škarama (rukovodilac medicinska se-stra Mica Žigić) i u Rudanovcu (rukovodilac medi-cinska sestra Desa Marunić). U jesen 1942. g. ure-dene su još dvije bolnice za lakše ranjenike: u Vrelu kod Korenice (upravnik medicinska sestra Anka Matić) i u Mišljenovcu. Ove su bolnice po-stojale do IV. neprijateljske ofenzive.

Dokument 393

ŽENE POMAŽU RANJENICIMA ZA VRIJEME NAPADA NA MOGORIĆ

Članak iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ za Liku, br. 3, srpanj 1942. g.

Hrabrost naših drugarica

Za vrijeme napada na Mogorić 12. aprila 1942. g. 8 drugarica prenosilo je ranjene drugove iz bolnice na određeno mjesto. Pošto su drugovi bili na položaju, one su preuzele na sebe tu dužnost. Za sve vrijeme oko njih su padale granate, zemlja ih je posipala, ali se one nisu plašile, nego su izvršile svoj zadatak. Taj isti dan drugarice su u toku naj-veće vatre nosile hranu na položaj. Nisu ih mogle ustrašiti neprijateljske granate ni pu-škomitraljezi.

Napisala Mika Banjeglavić

član AOZ Mogorić

Dokument 394

PRIJEDLOG UPRAVNIKA VOJNO-PARTIZANSKE BOLNICE U KRBAVICI OD 23. III. 1943. OTMARU KREAČIĆU DA SE U »DNEVNIM VIJESTIMA« POHVALI OSOBLJE BOLNICE U KRBAVICI¹

UPRAVA VOJNO PARTIZANSKE
BOLNICE BR. 3

21. III. 1943.

Drugu Kulturi²

Druže,

Osoblje zarazne bolnice u Krbavici skoro više od mjesec dana nadčovečanskim naporom, dežurajući danju i noću, njeguje teško obolele drugove od trbušnog i pjegavog tifusa, ne prezajući pred opasnošću da i sami mogu svakog časa oboleti. Radeći pod vrlo teškim uslovima, ovo osoblje uspjeva da obavlja sve teške poslove i da na vrijeme podmiri sve potrebe za 200 bolesnih drugova.

Ovo ti javljamo zato što smo mišljenja da treba ovo osoblje pohvaliti u »Dnevnim Vještima«.

Evo imena tog osoblja: Janko Markić, politdelegat bolnice u Krbavici, Tomić Mara, Bukvić Zorka, Micetić Vilma, Ban Nevenka, Vrnjak Ljubica, Stanić Zorka, Knežević Savka, Vlasisavljević Dragica, Drakulić Ljubica, žužić Stanka, Nakarada Sofija, Sučković Nevenka³ i Kovačević Desanka.⁴

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:	Upravnik:
(Mito Dimitrijević)	(Dr. Kronja)

¹ Zbornik dokumenata sanitetske službe u Naro-dno-oslobodilačkom ratu, knj. 2.
² Otmar Kreačić, danas general JNA.
³ Odnosi se na Suduković Nevenku.

⁴ Kroz čitavo vrijeme rata osoblje u sanitetu, među kojim su bile većinom žene, ulagalo je ogromne, više puta nadčovječanske napore u vršenju svojih dužnosti prema ranjenicima. Donosimo prikaz o bol-

ničarkama smještenim za vrijeme VII. neprijateljske ofenzive 1944. g. u spilji blizu Srednje Gore u Lici.

Za vrijeme VII. neprijateljske ofenzive, u proljeće 1944. g. neprijatelj je vršio pritisak sa svih strana na slobodni teritorij Like. Problem bolnice sa blizu 1500 ranjenika i bolesnika postao je za Štab korpusa jedan od najakutnijih, jer se u Lici, z'bog kamenitog terena, nisu mogle pripremiti konspirativne zemunice. Donesena je odluka da se veći dio ranjenika i bolesnika prebaci preko Plješivice na teritorij Korduna, drugi dio preko Velebita u Dalmaciju, a stotinu najtežih ranjenika da se privremeno sakrije u jednu spilju blizu Srednje Gore. Uz angažiranje dviju brigada, obje partije ranjenika i bolesnika izašle su iz obruča.

Za partiju najtežih ranjenika na brzinu je adaptirana spilja, koja. je zjala iz jedne vrtače s nevelikim otvorom, spuštala se okomito u dubinu oko 20 metara, a bila široka 6-10 metara. Njezin otvor mogao se lako pokriti i kamuflirati, da bi je teško pronašao i onaj, koji dobro poznaje teren. 'Brzo su dovezene daske i potrebne grede i postavljeno osam spretava. Svaki sprat mogao je primiti 10—15 ranjenika. Na podove postavljene su slamarice, madraci i druga posteljina, te su ranjenici mogli dobro ležati. U 'blizini spilje, u zaklonu druge vrtače, podignut je šator za sedam pječavčara, koje se također nije moglo evakuirati van Like.

Prije samog odlaska u spilju održan je otvoreni partijski i skojevski sastanak sa bolničkim osobljem. Postavljeno je pitanje: tko se javlja dobrovoljno da u spilji njeguje ranjenike. Prve su se javile Skojevke, a kad su -vidjele druge — navališe: »Primate i mene, nisam ni ja gora.« Komesar Đoko Zavada izabrao je 15 drugarica, među njima: Maru Bubalo, Daru Bubalo, Mi'ku Vlaisavljević i Daru Varda iz Ličkog Petrovog Sela, Danicu Kuljak iz Kozjana, Štaku Korač iz Ondića, Dragicu Orlović iz Ploče i Milku Kukuljan.

Na dnu spilje, u pijesku, bio je iskopan nužnik, a malo dalje bilo je i groblje. U toku dugih osam

dana boravka u spilji umrla su tri ranjenika. U dnu spilje bila je pukotina, koja je vodila u nepristupačni dio spilje, iznad koje je vijugala pukotina prema površini zemlje. Kroz nju se donekle vršila ventilacija. Da nije toga 'bilo, ranjenici bi se ubrzo zagušili.

Bolničarke su hranile, njegovale i čistile ranjenike, uz slabo svijetlo karbidnih Lampi. Zbog blizine neprijatelja, koji je stalno držao 'komunikaciju nekoliko kilometara od spilje, ulaz se otvarao samo noću, a preko dana bio zatvoren daskama, prekrivenim žbunjem i grmljem. Karbidne lampe ispunile su zrak čađom, a po stijenama se cijeđila voda. Sve su bolničarke doskora promukle. Jedna brigada držala je položaje na dominantnim visovima iza spilje, a bolnička straža, kojom je komandirao komesar bolnice, predstavljala je borbeno osiguranje.

Kad je neprijatelj vršio napad u neposrednoj blizini, nije bilo moguće ni noću spilju otvoriti, jer se nalazila među borbenim linijama. Bolničarke i ranjenici u spilji osluškivali su borbu. Neko vrijeme činilo se da je neprijateljski mitraljez postavljen nad samu spilju. Svi su utihnuli, pa i oni koji su inače bili nestrpljivi.

Ipak neprijatelj nije ni jedamput prodro do same spilje. 20. svibnja brigada je isturila prema neprijatelju jače osiguranje i spilja je otvorena. Iz nje je prosukljao zadah i zaječalo glasno i duboko disanje. Karbidna svijetla još su jedva svjetlucala i jedno za drugim se gasilo. Bio- je krajnji čas da se ranjenici i bolničarke izvuku, jer im je prijetila sigurna smrt od ugušenja.

Kad su ranjenici čuli da izlaze iz spilje, iz promuklih grla zaorila se .pjesma, kao da ječi zemljina utroba. Samo bolničarke nisu mogle pjevati, jer su bile iznemogle, blijede, čađave i mokre od vlage. Ne znamo sva njihova imena. Kao bezimeni junaci ušle su u spilju s ranjenim borcima da zajedno dočekaju spas ili da s njima zajedno izginu.

Dokument 395

SPISAK SESTARA POMOĆNICA I BABICA U SANITETU HRVATSKE OD 8. IX.

1943.¹

GLAVNI ŠTAB HRVATSKE
SANITETSKI 'OTSJEK

8. IX. 1943. g.

Popis sestara pomoćnica i babica²

1. Slava Jovanić	rukovodilac kurseva
2. Janja Hrženjak.	.VFB br. 4 (Turjanski)
3. Mica Žigić	referent san. 1 brig. 8 divizije
4. Anka Matić.	.VPB br. 3 (Trnovec)
5. Ema Grivičić	.bolnice 6 divizije
6. Ruža Los.	rukovodilac kurseva
7. Vera Lipovščak.	.VPB br. 13 (bolnica II. op. zone)
8. Ksenija Krajnović	.2 korpus
9. Zlata Kravanja.	.2 korpus
1. Boja Tišma.	.VPB br. 1 (bolnica Dobroselo)
2. Sofija Stjepanović.	.Hirurška ekipa 6 divizije

M. P.

Dr. Božović, s. r.

¹ Zbornik dokumenata sanitetske službe u Narodno-oslobodilačkom ratu, knj. 2.

² 'Original napisan mašinom, latinicom, na četvrtini arka bijelog papira. Na poledini originala

dodano rukom, olovkom, latinicom: »5) Popis sestara pomoćnica i primalja na radu u NOV i part. odreda Hrvatske, do sada prijavljenih i raspoređenih.«

KORDUN

U prvim danima ustanka, na Kordunu bilo je oko 30 manjih partizanskih odreda, jačina pojedinih odreda kretala se od 15—50 partizana, a bili su naoružani uglavnom lovačkim puškama. Iako slabo naoružani, izveli su niz uspelih akcija: oslobodili mjesta Perjasicu, Tušilovič, Bović, Krstim ju, željezničku stanicu Vojnić, Breberinu, Glinice i t. d., porušili dva veća i više manjih mostova i uništili, na dužini od nekoliko kilometara, PTT stupove.

Širenjem ustanka pristizali su novi borci u vojne jedinice na Kordunu, te su, 18. listopada 1941. g., od gerilskih odreda formirana četiri bataljona, kojima je rukovodio Štab partizanskih odreda za Kordun i Baniju. Nakon ove reorganizacije dolazi do niza većih akcija na neprijateljske garnizone.

Oslobođenje kotarskog mjesta Vojnić i svih sela na teritoriju tog kotara (u toku borbi od 13. XII. 1941. do 3. I. 1942. g.), spada među najznačajnije pobjede partizanskih jedinica u Hrvatskoj do početka 1942. g. Početkom veljače 1942. g. formirana su tri nova bataljona. Od ovih, i od ranije formiranih bataljona na Kordunu obrazovana su dva odreda (I. i II. kordunaški partizanski odred).

U prvoj polovini 1942. g. partizanski odredi Korduna postigli su niz značajnih uspjeha: razbija-nje ustaško-domobranske ofenzive u proljeće 1942. g., proboj obruča 12. svibnja na Petrovoj Gori i dr. U drugoj polovini 1942. g. bio je oslobođen veliki dio Korduna. 16. kolovoza iste godine formirana je IV. brigada Hrvatske, 16. rujna — V. brigada Hrvatske, a krajem studenog — XV. brigada. U tom vre-menu formirana je i VIII. kordunaška divizija, u čiji su sastav ušle spomenute brigade. Tada je u diviziji i Kordunaškom partizanskom odredu bilo oko 2.000 do 2.500 boraca.

U toku IV. neprijateljske ofenzive VIII. divizija vodi teške i krvave borbe s neprijateljem.

U periodu od 13. ožujka do 12. travnja 1943. g. VIII. divizija, zajedno sa VI ličkom divizijom i VI. primorsko-goranskom brigadom oslobađaju gacku, lapačku i plaščansku dolinu od neprijatelja. 12. travnja 1943. g. bio je oslobođen Otočac. Oslobođenjem Otočca bila je oslobođena čitava Lika osim Gospića i Gračaca.

U toku 1942. g. bila je na Kordunu (kotar Karlovac) formirana Karlovačka brigada, koja je 1944. g. ušla u sastav XXXIV. divizije (vidi XXXIV. diviziju u materijalu Pokuplja i Žumberka).

KROZ OFENZIVU ...

Iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ Hrvatske, br. 1, lipanj 1943. g.

Ofenziva. Riječ koju na Kordunu spominju nekako ponosno. Uz tu riječ vezane su mnoge i mnoge patnje, stradanja, nakon kojih je uvijek uslijedila pobjeda, ljepša i veća od prijašnje.

Obala Kupe. S jedne strane mi, a »s druge oni. Zvijeri. Ustaše. Svaku večer bi se razvikali i dovikivali našima. Već dugo nago-vještavaju ofenzivu. Rugaju se, vele, doći će opet prijeko.

Noć je. Vani ciča zima. Na naša vrata lupa komesar terenske čete:

—• Neprijatelj nadire. Treba se povući u sastav bataljona.

Tu večer oni preko Kupe šute. Ni glasa se ne čuje. Misle da će nas time zavarati.

Krećemo. Dvoje saona. Vreće, volovski butovi, lonci, zdjele. A mi u koloni po jedan.

Tišina. Samo škripa snijega. Kašalj se zatamljuje.

Treba biti oprezan. Neprijatelj bi nas mogao iznenaditi s boka.

Prolazimo kroz sela, koja su stradala za prijašnje ofenzive. Ali narod kao da je već zaboravio na prijašnje patnje, izgradio je ponovno bajtice za stanovanje i život je opet nekako pošao normalnim tokom. Ipak ima još mnogo ognjišta na kojima nikad više nitko neće podići ruku.

Još spavaju sela koja opet čeka novo stradanje, novo skrivanje, nove patnje.

»Stigli smo do bataljona koji čeka da se skupe sve čete, pa da krene na položaj.

Svitanje.

Sela se bude. Kroz vrata i kroz okna proviruju uznemirene glave. Glas o prodiranju neprijatelja stigao je već i pod njihove krovove. Uznemireno nas gledaju i pitaju šta da rade.

Mitraljez svojim štektanjem kazuje gdje se neprijatelj nalazi. A mi krećemo naprijed po prtini. Treba se žuriti. Treba neprijatelja presresti. Dolazimo na trag neprijatelja. Noćas je prošao ovuda, zavrt u bijelo, usput pobio nekoliko ljudi i utvrdio se u gradiću.

Krećemo dalje. Obilazimo neprijatelja. Putem saznajemo za svu ozbiljnost situacije.

Slijede dani puni napora, slijede neprospavane noći. Borba je krvava, teška. Ne-

prijatelj nadire, ima premoć u tehnici. Avioni tuku cijeli dan položaje, paraju zrak svojim zujanjem.

Negdje na putu dolazi nam ususret grupa — reklo bi se četa — omladinki. Za čas se sjatiše oko nas. Redaju se pitanja. Jedna odvažna drugarica pristupa našem komandantu :

— Druže, koji je bataljon najpotrebniji za hranu? Mi, eto, idemo na položaj da im donesemo, znamo, izgladnjeli su.

Drug komandant ih upućuje da odnesu drugovima, koji su već tri dana bez jela i one odlaze uz pjesmu, noseći pune, teške prteve i kante. Pošle su, natječući se koja će više ponijeti, da obrađuju svoje borce na frontu, da im iskažu svoju ljubav, svoju pažnju, odanost.

Stižu nas kolone izbjeglica. Žene s djecom, blagom, prtljagom. Propitkuju se za svoje borce.

Na širokoj glavnoj cesti stoji žena, mršava, slabo odjevena, bosa. Na ruci drži najmanje dijete, na leđima nosi svu svoju imovinu : torbu s malo kruha. Oko nje se sjatilo još petero mališana, bosih nogu, crvenih od zime.

Žurimo uz kola natovarena sanitetskim materijalom», da u najbližem mjestu obradjemo previjalište.

Žena nas ustavlja. Teško nam je svima, jer mislimo da će nam zatražiti nešto što joj ne ćemo moći učiniti : da je primimo na kola.

Prevarili smo se. Od svoje vojske u tako teškim časovima ne traži ona ništa, premda ni sama ništa nema. Tri dana i tri noći bježi pred neprijateljem sa svojom bosom i gladnom djecom, sama, ostavivši iza sebe samo zgarište. I sada kad ništa više nema, ona ipak daje. Gurka dječaćića, koji se pripio uz njenu suknju, govoreći:

— Daj im, daj partizanima metke.

I .veselo nam se pruža mali dlan, na kojemu zasvijetli pet puščanih metaka, koje je dijete našlo na putu.

Povlačimo se dalje.

Za cijelo vrijeme puta ne vidimo ni jedno zabrinuto ili preplašeno lice. Naša su lica, naše su duše pune vedrine i pjesme.

Svi na front, sve za front.

Vera Jurić

ŽENE BORCI

Iz brošure »Žena vojnik«, izdanje Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, 1945.

U ljeto 1942. g. vježbalo se u rukovanju karabinkom oko sedam stotina kordunaškim žena i djevojaka. Seka Bulat bila je tada prvi komesar-žena omladinske čete. Ona je osposobljavala omladinu Korduna vojnički i politički i slala ih osposobljene u VIII. diviziju. Njezina sestra Anka također odlazi u brigadu i kao zamjenik komesara bataljona biva ranjena. A Dragica Bulat položila je kao bataljonska bolničarka, u Petrovoj Gori svoj mladi život. Ona je najmlađa sestra od triju prvoborki Korduna.

Preko dvije stotine omladinki i žena u jeseni 1942. g. odlaze u IV., V. i XV. kordunašku brigadu. Ma da bose i u slabim rokljama, one se ne tuže i hrabro podnose hladnoću i teški partizanski život.

Za vrijeme borbe na Grubisnom Polju drugarica Milka iz Ljeskovca, borac III. bataljona II. udarne brigade, bila je među prvim u jurišu. Pala je u toj borbi u ruke ustaša, ali prije nego im je uspjelo zarobiti je, ona probode nožem jednoga bandita.

Ivošević Milica, bolničarka VIII. udarne divizije, za vrijeme borbe kod Cetingrada,

unatoč strahovitog bombardovanja i eksplozije topovskih granata, ne miče se s položaja. Mrtvu je drugovi iznesoše.

Marija Ulemek prva je žena Korduna koja je uzela oružje u ruke. Kao desetar XV. sada III. udarne brigade, svojom borbenošću služila je svim- drugovima za primjer. Za vrijeme borbe kod Barilovića smjelo vodi svoju desetinu na položaj, riješena da ne odstupi dok neprijatelja ne odbije. U tome je uspjela, ali je i položila svoj život.

Mica Đurić, borac I. bataljona II. udarne brigade, nalazi se u vojsci već tri godine. Sa četrnaest godina postala je ona borac. Dijete je osvećivalo majku, koju su ustaše zaklale pred njenim očima. Ona kaže: »Brigada mi je otac i majka. Nema kuće koju bih voljela više od svoje brigade, a rukovodioce svoje volim više od najbližeg roda.«

Danica Ljepović, uvijek vesela i nasmijana, okupljala je žene u Tušiloviću kao i na cijelom Kordunu. Svestrano je radila na stvaranju jedinstva srpskih i hrvatskih žena. Za vrijeme IV. ofenzive odlazi u XV. brigadu, postaje delegat, i pogiba kod Lapca.

Narod hrani svoju vojsku

U JEDINICAMA I. KORPUSA NOV HRVATSKE BILO JE NA DAN 19. III. 1943.
571 ŽENA

Dne 19-III-1943.

PREGLED¹
brojnog stanja i naoružanja I. korpusa NO Vojske Hrvatske

J e d i n i c a	Brojno stanje						Naoružanje ²
	po spisku		u rashodu		na licu		
	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženjkih	
Štab korpusa	59	5	—	—	59	5	
VI. Divizija	4230	320	1354	81	2876	239	
VIII. Divizija	4844	207	1262	31	3582	176	
Kordunaški odred	1070	10	89	—	981	10	
Banijski odred	879	4	50	1	829	3	
Lički odred	1055	18	202	—	853	18	
Korpusna artiljerija	85	6	5	—	80	6	
Tenkovska četa	35	1	1	—	34	1	
Svega	12257	571	29 63	113	9294	458	

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar M. P. Komandant

¹ Dokument se nalazi u Vojno-historijskom institutu MNO Jugoslavije

² Naoružanje izostavljeno

KARLOVAČKA BRIGADA — TO JE NAŠ PONOS

Iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ Hrvatske, br. 10, rujan 1944. g.

Tako govore žene, Hrvatice iz okoline Karlovca. »Mi smo se prije bojale partizana — ustaše su nam govorili da će nas oni poklati. Ali došli su partizani i u naše selo i mi smo ih upoznali. Otada naši sinovi idu u Narodno-oslobodilačku vojsku«, kaže starica iz sela Lipnika.

Dugo je neprijatelj htio da svojom politikom glađenja veže njihove sinove uz sebe, htio je da ih upotrijebi u borbi protiv njihove srpske braće na Kordunu i drugdje. Ali žene kotara Karlovac čule su za patnje njihovih sestara, Srpkinja Korduna i odgovorile su krvniku Paveliću: poslale su sve svoje sinove u Karlovački odred, koji se unatrag nekoliko mjeseci pretvorio u I. karlovačku brigadu. I one su pomogle da je od početka mobilizacije karlovački kotar dao za nepunih mjesec dana 475 narodnih boraca. Punim košarama darova posjećivale su ih na vojnom kursu u Adlešiću, a oni su im pričali što su naučili.

One, koje imaju sinove u neprijateljskoj vojsci, nastoje ih svim silama vratiti kući. »Dodi odmah kući, nešto se dogodilo«, piše 55 godišnja majka svome sinu — domobranu. Tek što se sin pojavio na vratima, rekla mu je: »Dosta je, sine, borbe protiv svoga naroda. Red je da ideš u partizane. Odmori se i kreni.« Sin je upita: »Da li da idem u odred ili u brigadu?« »U brigadi je časnije«, odgovorila je majka. A kad su sinu u brigadi rekli da je visoka njegova svijest, kad je došao u Narodno-oslobodilačku vojsku on se nije stidio odgovoriti: »Nije mene dovela moja svijest, nego svijest moje majke.«

Oko 500 žena i omladinki prevalile su put od 5—6 sati, da bi na mitingu u Črnomelju, gdje se manifestiralo borbeno bratstvo srpskih, hrvatskih i slovenskih boraca, darivale bogatim darovima svoje sinove, borce I. karlovačke brigade i sinove svojih srpskih sestara, borce II. kordunaške brigade.

MEĐU BORCIMA KORDUNASKIH JEDINICA BILE SU I OVE DRUGARICE:

Arambašić Ljubica, iz Zinića, k. Vojnić. Od 1942. g. borila se u III. bataljonu II. brigade VIII. divizije.

Babić Marija, iz Karlovca. Bila je borac u četi za vezu Karlovačke udarne brigade.

Badlović Stana, Dobrić Ljubica, Tepšić Stana i Vorkapić Marica, bile su borci u raznim operativnim jedinicama na Kordunu.

Balač Mara, rođena 1920. g. u Ličkom Petrovom Selu, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je borac u VIII. diviziji. Poginula 1945. g.

Basara Mila, rođena 10. XI. 1919. g. u Vojniću. Bila je bolničarka u partizanskoj bolnici u Petrovoj Gori, zatim na raznim dužnostima u sanitetu, u X. hercegovačkoj brigadi pratećeg bataljona XXIX. udarne divizije i Komandi grada Karlovca. Nosilac je Spomenice 1941.

Bencan Micika, iz Karlovca. Bila je borac Karlovačke udarne brigade.

Beršić Mira, iz Duge Rese, k. Karlovac. Bila je borac u Karlovačkoj udarnoj brigadi.

Bjelobrk Marica, rođena 1926. g. u Kordu, naškom Ljeskovcu, k. Slunj. Od kolovoza 1942, g. bila je borac u Krajiškoj brigadi, a zatim kuharica u KK KPH Slunj.

Bogdanović Bogdanka, rođena 2. I. 1922. g. u Perni, k. Vrginmost. U NOV od 20. VIII. 1941. g. Bila je bolničarka u partizanskoj bolnici u Petrovoj Gori, na radu u agitpropu OK KPH Karlovac, učiteljica u Vojniću i na radu u Sanitetskom odjeljenju' Štaba Baze-Bari (Italija), Nosilac je Spomenice 1941.

Bogdanović-Ostojić Boja, rođena 1922. g. u Perni, k. Vrginmost. Od kolovoza 1941. g. radi kao bolničarka u prihvatnoj partizanskoj ambulanti i kasnije u bolnici na Petrovoj Gori. Neko vrijeme radi u agitpropu, a zatim ponovo odlazi u jedinicu NOV. Imia čin kapetana. Nosilac je Spomenice 1941.

Bolić Danica, iz Donjeg Skrada, k. Vojnić. Bila je borac u VIII. diviziji. Poginula 1943. g.

Brković Draga, rođena 10. III. 1924. g. u Cetingradu-, k. Slunj. Od 3. IX. 1944. g. u NOV. U komandi II. čete Vazduhoplovnog bataljona vršila je dužnost politdelegata. Ima čin zastavnika.

Brković Ljubica, rođena 1924. g. u Pecki, k. Vrginmost. U NOV od 1942. g. Bila je rukovodilac SKOJ-a u bataljonu I. brigade VIII. divizije. Poginula u kolovozu 1943. g. u borbi kod Lasinje.

Bubalo Anka, rodom iz Ličkog Petrovog Sela, k. T. Korenica. Bila je bolničarka u previjalištu VIII. divizije. Teže je ranjena kod Lasinje 1943. g.

Budak-Tomičić-Morović dr. Anka, rođena 1915. g. u Konjicu. U svibnju 1943, g. odlazi u Kninski sektor, gdje radi u s-anitetu. Kasnije je bila šef vojne ambulante u Korenici, upravnik bolnice u Skradu i Peckoj, liječnik u partizanskoj bolnici u Grumu (Italija) i u XXII. i XLVIII. srpskoj diviziji načelnik saniteta. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Bulat Anka, rođena 16. IV. 1924. g. u Vrginmostu. U NOV od kolovoza 1941. g. Bila je borac u Kirinskom odredu, u III. bataljonu I. kordunaškog partizanskog odreda, u Omladinskoj četi i II. brigadi VIII. divizije. Vršila je dužnost zamjenika komesara čete, komesara čete i zamjenika komesara bataljona. Ranjena u borbi kod Cetingrada. 1944. g. postavljena je za komesara Vojne škole IV. korpusa i komesara evakuacione bolnice IV. korpusa. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod II. reda, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda, Spomenicom 10-godišnjice JNA. Nosilac je Spomenice 1941. Ima čin kapetana.

Bulat Dragica, rođena 1922. g. u Vrginmostu.

U prvim danima okupacije radi na organiziranju narodnog ustanka u kotaru Vrginmost. Bila je kurir OK KPH Karlovac. Pri povratku iz Karlovca, uhvatili su je neprijatelji na Riječici, ali joj uspijeva pobjeći. U III. bataljonu u Perni bila je rukovodilac sanitetske službe. Za vrijeme neprijateljske ofenzive na Petrovu Goru, u ožujku 1942. g. javila se u patrolu, koja je trebala da hvata vezu s Podgoračkom četom. Neprijatelj je bio zaposjeo šumu i zamaskirao se partizanskim kapama. Kad je naišla patrola, u kojoj se nalazila Dragica, neprijatelj je otvorio vatru. Dragica je bila smrtno ranjena.

Bulat Kata, rođena 1900. g. u Vrginmostu. U rujnu 1941. g. odlazi u odred Malička kao kuharica. Kasnije je bila u I. kordunaškom PO, OK Karlovac i Kordunskom području. Nosilac je Spomenice 1941.

Bulat Ljuba, iz Kirina, k. Vrginmost. 1941. g. odlazi u Kirinski partizanski odred, u kojem ostaje do kraja 1942. g., a zatim radi na terenu.

Bulat Savka Seka, rođena 1926. g. u Vrginmostu. U kolovozu 1941. g. radi na stvaranju organizacije žena, a kasnije odlazi u NOV. Bila je borac u Kirinskom odredu i I. proleterskoj četi Korduna, komesar u IV. i VIII. omladinskoj četi, komesar čete u II. brigadi VIII. divizije i komesar Vojno-političke škole VIII. divizije. 1944. g. nalazi se u omladinskoj brigadi »Jože Vlahovića«, zatim u štabu X. zagrebačkog korpusa. Bila je ranjena u borbi na Komarevo kraj Siska. Odlikovana Ordewom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda, Ordenom zasluga za narod II. reda. Nosilac je Spomenice 1941. Ima čin kapetana.

Bulić Ankica, rođena 6. X. 1921. g. u Pisarovini, k. Karlovac. U NOV od 1941. g. Bila je bolničarka, referent saniteta bataljona i brigade. Nosilac je Spomenice 1941.

Bulić Dragica, rođena 12. IV. 1923. g. u Topuskom, k. Vrginmost. 7. XI. 1941. g. odlazi u Crnopotočki vod III. bataljona. Radila je kao bolničarka i politički delegat bolnice. Nosilac je Spomenice 1941.

Cvijanović Anka, rođena 1925. g. u Toliću, k. Udbina. Od 11. XI. 1943. g. bila je borac u VIII. diviziji. Poginula u ožujku 1945. g.

Cvijanović Ljuba, iz Brezove Glave, k. Vojnić. Bila je borac u I. brigadi VIII. divizije.

Cvijanović Nada, iz Vaganca, k. T. Korenica. Od 1942. g. bila je borac u III. brigadi VIII. divizije. Dva puta je ranjena. Ima čin kapetana.

čačić Ljuba, rođena 1923. g. u Kordunskom Ljeskovcu, k. Slunj. Od srpnja 1942. g. u NOV. U borbi kod Slunja istakla se u spašavanju ranjenih drugova. Poginula 1942. g. kao bolničarka.

Čuturilo-Mohar Anka, rođena 25. VI. 1925. g. u Tušiloviću-, k. Vojnić. 15. IV. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u I. kordunaškom odredu, kasnije u III. brigadi VIII. divizije i u Karlovačkom odredu.

Dejanović Mara, rođena 1923. g. u Poloju, k. Vojnić. Kao borac čete za vezu II. brigade VIII. divizije poginula u lipnju 1943. g. u borbi kod Veljuna.

Dević Ljuba, rođena 1926. g. u Prijsjeki, k. Vojnić. Od 1942. g. bila je borac u I. bataljonu III. brigade VIII. divizije.

Anka Bulat

U VIII. KORDUNAŠKOJ DIVIZIJI BILE SU NA DAN 28. III. 1943. 194 ŽENE¹

ŠTAB VIII. DIVIZIJE I. KORPUSA
NOV HRVATSKE

Br. SI. i
Dne 28. III. 1943.

PREGLED

brojnog stanja i naoružanja² VIII. divizije I. korpusa NOV Hrvatske na dan 28. III, 1943.

Jedinica	Brojno stanje						Naoružanje ²
	po saisku		u rashodu		na licu		
	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih	
Štab divizije	36	4	–	–	36	4	
IV. Udarne brigada	1557	36	335	9	1222	27	
V. Udarne brigada	1043	71	217	13	826	58	
VI. Brigada	897	28	212	5	685	23	
XV. Udarne brigada	1382	52	528	8	854	44	
Vod za vezu	32	–	6	–	26	–	
Prateća četa	42	–	6	–	36	–	
Sanitetski vod	14	3	4	2	10	1	
Mitraljeska četa	19	–	–	–	19	–	
Svega	5022	194	1308	37	3714	157	

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar
A. Turkulin, s. r.

Komandant
V. Četković, s. r.

¹ Dokument se nalazi u Vojno-historijskom institutu MNO Jugoslavije

² Naoružanje izostavljeno

Dobrić Mara, rođena 1922. g. u Šljivovcu, k. Vrginmost. Bila je od 1942. g. borac u NOV. a od 1943. g. radi na terenu.

Dotlić Milka, rođena 1925. g. u Nebljusima, k. Donji Lapac. U NOV od siječnja 1942. g. Bila je bolničarka u I. bataljonu II. brigade VIII. divizije. Teže ranjena 1945. g.

Drakulić Marija. U NOV od 10. X. 1942. g. Tada rukovodi apotekom u Slunju, s kojom prelazi u bolnicu na Bijelim Potocima. 1943. g. rukovodi apotekom u Korenici, i zatim apotekom u bolnici iznad Vukelića (Drežnica). Kasnije je bila komesar sanitetske škole. 1944. g. bila je u IV. korpusu referent apotekarstva, a 1945. g. po- staje referent za snabdijevanje apotekarskog odsjeka saniteta Glavnog štaba Hr- vatske.

Drakulić Milka, iz Uvalice, **k. T.** Korenica. Od 1942. g. bila je borac u VIII. diviziji. Ra- njena sedam puta.

Dropuljić-Stjepanović Sofija, rođena 1916, g. u Kuniću, k. Ogulin. U NOV od 1941. g. Bila je bolničarka u partizanskoj bolnici u Zbjegu, zatim na radu u kirurškoj ekipi VIII. divizije, VI. ličke i XIX. dalmatinske divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Đipalo Kata, rođena 1928. u Tušilovićut, k. Vojnić. Radila je 1944. g. u bolnici u Kesteno- voj Gori na Kordunu kao bolničarka, a zatim otišla kao borac u VIII. dalmatinski korpus.

Đipalo Mirjana, rođena 1927. g. u Tušiloviću, k. Vojnić. Bila je od 1944. g. bolničarka u bolnici u Kestenovoj Gori na Kordunu, a zatim u- VIII. dalmatinskom korpusu.

Fak Zorka, rođena 1922. g. u Ravnoj Gori, k. Delnice. 26. X. 1942. g. odlazi u IV. kordunašku brigadu. Bila je rukovodilac omladine u bataljonu, član Kotarskog odbora USAOH-a za Karlovac, član Okružnog odbora USAOH-a za Varaždin, član propodjela Glavnog odbora USAOH-a.

Fičurin Ivanka, rođena 1926. g. u Dugoj Resi, k. Karlovac. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u III. bataljonu III. brigade VIII. divizije i u Karlovačkoj brigadi. Odlikovana Medaljom zasluga za narod i Medaljom za hrabrost.

Fičurin Micika, iz "Duga Rese, k. Karlovac. Bila je borac u VIII. diviziji.

Filipac Andela, iz Karlovca. Bila je borac u Karlovačkoj brigadi.

Fudurić Anka, rođena 1924. g. u Belavićkna, k. Karlovac. Od 9. X. 1943. g. bila je tehničarka u Karlovačkom odredu. Poginula 21. III. 1945. g. u borbi s Nijemcima u Kuniću.

Fudurić Barka, iz Belavića, k. Karlovac. Bila je borac u Karlovačkoj brigadi.

Furlan Ljubica, iz Duge Rese, k. Karlovac. Bila je bolničarka u Karlovačkoj brigadi.

Gabrić-Jaršulić Marija, rođena 17. XI. 1921. g. u Karlovcu. U NOV od 8. VIII. 1941. g. Bila je borac u odredu »Stanka Gabrića«, bolničarka i referent saniteta bataljona u IV. brigadi VII. divizije, higijeničar VIII. divizije i komesar bolnice Dubrovačkog područja, te bolnice u Kuparima kraj Dubrovnika. Nosilac je Spomenice 1941.

Galović Rezika, rođena 8. III. 1919. g. u Lokvicama, k. Metlika. U NOV od 24. IV. 1943. g. Bila je kuharica i kasnije borac u Karlovačkoj brigadi. Odlikovana Ordenom zasluga za narod.

Gener Vera, iz Duge Rese, k. Karlovac. Bila je borac, a zatim referent saniteta u Karlovačkoj udarnoj brigadi.

Bolnica u Petrovoj Gori na Kordunu

Glumac Milka, rođena 1925. g. u Primišlju, k. Slunj. Bila je borac u I. četi IV. bataljona I. brigade VIII. divizije. Ranjena 1943. g. u borbi kod Josipdola i Oštarija.

Gnjatović Anka, rođena 1923. g. u Cvijanović Brdu, k. Slunj. Od 1941. g. bila je borac u Kordunaškom odredu. Istakla se u borbi s četnicima u Lici (Škare), kod izvlačenja ranjenih drugova pred neprijateljem. Kasnije je bila borac u II. bataljonu III. brigade VIII. udarne divizije. Poginula 1943. g. u borbi na Kestenku.

Gojak Barka, rođena 1. V. 1918. g. u Turaju, k. Karlovac. 11. XI. 1941. g. bila je uhapšena i otjerana u logor Stara Gradiška. Zamijenjena 12. XII. 1943. g. Bila je borac u Karlovačkom odredu, zatim u kulturnoj ekipi IV. korpusa, u Centru vojnih bolnica i u propodjelu. Ima čin zastavnika. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod III. reda. Nosilac je Spomenice 1941.

Govednik Rozina, iz Karlovca. Bila je borac, zatim zamjenik komesara čete za vezu u Karlovačkoj udarnoj brigadi.

Graho Anica, rođena 24. II. 1922. g. u Bubnjarcima, k. Karlovac. Prije svog odlaska u partizane 8. VIII. 1943. g. dva puta je hapšena. Bila je borac i sanitetski radnik u I. karlovačkom partizanskom odredu.

Guberina Dragica, rođena 1925. g. u Kiriniu, k. Vrginmost. Bila je borac u I. omladinskoj četi i raznim jedinicama VIII. divizije, te šef brigadnog saniteta. Nosilac je Spomenice 1941.

Halovanić Maca, rođena 1923. g. u Novakima, k. Karlovac. U NOV od 1943. g. Radila je u vojnoj tkaonici, zatim je bila borac u četi za vezu IV. udarnog korpusa.

Hegeduš Barka, rođena 1926. g. u Dugoj Resi, k. Karlovac. U NOV od 1944. g. Bila je borac, bolničarka i telefonist u I. karlovačkom odredu i IV. korpusu. Odlikovana Medaljom zasluga za narod i Medaljom za hrabrost.

Hidžak-Poštić Desanka, rođena 1925. g. u Perni, k. Vrginmost. U NOV od listopada 1941. g. Bila je borac u I. omladinskoj ženskoj četi, u XV. brigadi i Unskoj grupi na Baniji, gdje završava omladinski vojni kurs i postaje desetar. U jesen 1943. g. prelazi u Plaščanski odred, a zatim je ponovo u četi za vezu pri VIII. diviziji. U proljeće 1944. g. završava radio-telegrafski kurs, te radi u Korpusu. Bila je ranjena u borbi na Grubješić Brdu na Baniji. U svojoj jedinici bila je jedina žena desetar, i njezina je desetina bila uvijek primjer discipline.

Ivković Ljuba, rođena 1924. g. u Čremušnici, k. Vrginmost. Bila je od 1942. g. borac i omladinski rukovodilac u III. brigadi VIII. divizije.

Jančić Nevenka, rođena 1925. g. u Josipdolu, k. Ogulin. U NOV od 20. XI. 1943. g. Bila je telefonist u četi za vezu I. brigade VIII. divizije.

Janjanin Milica, rođena 1924. g. u Donjim Dubravama, k. Ogulin. Od 1943. g. bila je borac, a poslije telefonist u VIII. diviziji.

Jozefček Zdenka, rođena 12. II. 1907. g. u Skajkavcu, k. Karlovac. 25. I. 1942. g. odlazi u Kordunaški odred. U početku radi kao bolničarka, a poslije u tehničkom odsjeku Glavnog štaba Hrvatske.

Juran Sofija, rođena 1929. g. u Dugoj Resi, k. Karlovac. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac, a zatim telefonistkinja u Karlovačkoj brigadi i VIII. diviziji.

Kadenić-Aralica Jela, rođena 2. X. 1922. g. u Boviću, k. Vrginmost. 4. VIII. 1941. g. odlazi u IV. bataljon I. kordunaškog odreda. Bila je pomoćnik komesara čete, zatim sekretar Kotarskog odbora Ključ. Nosilac je Spomenice 1941.

Kajganić Maca, rođena 1923. g. u Kirinu, k. Vrginmost. U NOV od 15. IX. 1941. g. Bila je u IV. bataljonu I. kordunaškog partizanskog odreda, i kasnije borac u omladinskoj četi. Krajem 1942. g. vraća se u svoje selo i radi u omladinskoj organizaciji. Nosilac je Spomenice 1941.

Karamarković Milka, rođena 15. V. 1923. g. u Kostelovcu, k. Vojnić. 18. ožujka 1942. g. odlazi u II. kordunaški odred. Kasnije je bila bolničarka i šifrant u VIII. diviziji. Nosilac je Spomenice 1941.

Karan Desanka, rodom iz Tušilovića, k. Vojnić. Bila je borac u II. brigadi VIII. divizije, zamjenik komesara čete u I. bataljonu i u mitraljeskoj četi IV. bataljona.

Karan Sava. Bila je rukovodilac omladine u II. udarnoj brigadi VIII. divizije. Poginula u borbi kod Oštarija.

Kasunić Magda, rođena 1. I. 1925. g. u Dugoj Resi, k. Karlovac. 28. IX. 1943. g. odlazi u II. kordunašku brigadu VIII. divizije. Bila je higijeničarka, bolničarka, pomoćnik šefa previjališnog odjeljenja i higijeničar brigade. Ima čin starijeg vodnika.

Kekić-čurčija Milka, rođena 1923. g. u Cvijanović Brdu, k. Slunj. Od siječnja 1942. g. bila je borac u VIII. kordunaškoj diviziji. Istakla se u borbi na Oberlapcu, gdje je, sa još dvije drugarice izvukla s položaja ranjenu drugaricu politdelegata Lepović Danicu da ne padne u ruke Talijana. U borbama na Vrhovinama bila je ranjena.

Keser-Poštić Milka, rođena 14. V. 1918. g. u Čemernici, k. Vrginmost. Kao učiteljica stručne škole radi od studenog 1941. g. na organiziranju prosvjetnog rada u Perni i Vorkapiću. Polovinom prosinca 1941. g. prelazi u II. bataljon I. KPO Perna. Poslije svršenog I. oficirskog kursa bila je vodnik u I. kordunaškom odredu, zatim politdelegat u III. bataljonu VI. brigade VIII. divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Klarić Milka, rođena 1924. g. u Kordunskom Ljeskovcu, k. Slunj. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Knapić Anđela, iz Duge Rese, k. Karlovac. Bila je borac u VIII. diviziji.

Kokir Dragica, rođena 1925. g. Bila je borac u III. četi III. bataljona I. brigade VIII. divizije. Poginula u rujnu 1944. g. u borbi na Sunji.

Korkut Stana, rođena 1924. g. u Kozarcu, k. Vrginmost. U NOV od svibnja 1942. g. Bila je borac u omladinskoj četi u Sjeničaju, u IV. bataljonu I, KPO, u VIII. i VII. diviziji, s kojom prolazi Bosnu i Crnu Goru za vrijeme IV. i V. ofenzive.

Kosijer Mila, rođena 1917. g. u Donjem Budačkom, k. Vojnić. Bila je predsjednica kotarskog odbora AFŽ Vojnić. Početkom 1943. g. odlazi u I. bataljon kordunaškog odreda. Kasnije se vraća na rad u AFŽ. U to vrijeme pojavili su se na području Vojnića četnici. Na masovnim sastancima u selu, ona je objašnjavala zločinački rad ovih izdajnika. Poslije jednog takvog sastanka 1944. g. sačekali su je četnici u zasjedi i na zvjerski način umorili.

Kovačić Stana, rođena 1907. g. u Krivaji, k. Vojnić. U NOV od 22. VIII. 1941. g. Bila je kuharica u partizanskom odredu »Crna lokva« i kasnije u I. brigadi VIII. divizije. Od 1943. g. radi na terenu. Nosilac je Spomenice 1941.

Kranjčević Slavka, rođena 1925. g. u Perni, k. Vrginmost. U NOV od 22. VIII. 1941. g. Bila je kuharica u partizanskom odredu u Perni, bolničarka u vojnoj bolnici u Petrovoj Gori, te politički i prosvjetni radnik na terenu. Nosilac je Spomenice 1941.

Krivokuća Milka, iz Trebinja, k. Vojnić. Bila je borac u VIII. diviziji od 1942. g.

Kukić-Bjelobrk Danica, rođena 1926. g. u Kordunskom Ljeskovcu, k. Slunj. U lipnju 1942. g. odlazi u II. brigadu VIII. divizije.

Kukić Dragica, rođena 1924. g. u D. Dubravama, k. Ogulin. U NOV od 1942. g. Bila je desetar, vodnik voda i komandir čete.

Kukić Milka, rođena 1922. g. u D. Dubravama, k. Ogulin. 1942. g. bila je u NOV. Kasnije radi na terenu kao politički radnik. Bila je član KK KPH Veljun.

Laurić-Stanić Micika, rođena 27. XI. 1923. g. u Karlovcu. U NOV od ožujka 1943. g. Bila je borac i omladinski rukovodilac u Kordunaškom odredu.

Lončar Milica, rođena 1923. g. u D. Sjeničku, k. Vrginmost. Od 1943. g. bila je borac, a kasnije mladi vodnik u I. četi III. bataljona II. brigade VIII. divizije. Ranjena 24. V. 1944. kod Čemernice, u borbi s ustašama.

Los Ruža. Kao sestra pomoćnica vodila je trijažnu ambulantu kod Komande kordunskog područja 1944. g.

Lukačić-Fumić Zorka, rođena 1916. g. u Turnju, k. Karlovac. U NOV od 3. X. 1941. g. U odredu »Debela kosa«, i kasnije u VIII. kordunaškoj diviziji bila je borac, delegat i zamjenik komesara čete. Nosilac je Spomenice 1941.

Lulik Katica, iz Duge Rese, k. Karlovac. Bila borac u Karlovačkoj udarnoj brigadi.

Macut Dragica. Bila je borac u II. brigadi VIII. divizije. Istakla se u borbi na Drenovači u IV. neprijateljskoj ofenzivi i bila pohvaljena od Štaba divizije.

Mačešić Milka Božina, rođena 15. X. 1922. g. u Krnjaku, k. Vojnić. Bila je kuharica, a kasnije bolničarka u Štabu grupe Kordunaških partizanskih odreda, zatim u II. brigadi VIII. divizije i u bolnici u Skradu. 1943. g. ranjena. Nosilac je Spomenice 1941.

Mačešić Stanka, rođena 1923. g. u Budačkoj Rijeci, k. Vojnić. Od svibnja 1942. g. bila je borac u V. brigadi VIII. divizije. U borbi je bila ranjena.

Malić Emilija, rođena 1923. g. u Koranskom Bregu, k. Vojnić. Odlazila je po zadacima u neprijateljska uporišta. Učestvovala je u razoružavanju Brezove Glave, gdje je zarobljeno preko 500 neprijateljskih vojnika. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u omladinskom bataljonu I. brigade VIII. divizije do 1944. g. kada prelazi u Štab divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Malić Radojka, iz Tušilovića, k. Vojnić. Bila je od 1942. g. borac u VIII. diviziji.

Malković Anka, »Crvena Anka«, rođena 24. VII. 1908. g. u Prekriškom Loviću, k. Karlovac. U partizane odlazi u listopadu 1942. g. Bila je borac u Kordunaškom odredu, Karlovačkom odredu i u Karlovačkoj brigadi.

Maljevac Ljubica. Bila je borac u II. bataljonu IV. brigade VIII. divizije. Ranjena 1944.

Mandić Danica, rođena 1923. g. u Utinji, k. Vojnić. Od 1942. g. bila je borac u II. četi III. bataljona I. brigade VIII. divizije. Iste godine poginula u Skakavcu.

Marjanović Soka, rođena 1927. g. u Maljevcu, k. Slunj. U svibnju 1942. g. zarobljena od neprijatelja u Petrovoj Gori. Uspijeva pobjeći, te odlazi u jedinicu NOV.

Malković Mara, rođena 1927. g. u Vrsti, k. Bihać. Od 1943. g. bila je borac u pratećoj četi III. brigade VIII. divizije. Ranjena u prosincu 1944. g. u borbi kod Čalopeka.

Mataković Ružica, iz Duge Rese, k. Karlovac. U NOV bila je borac i član glumačke grupe XXXIV. divizije.

Matešić Ankica, iz Duge Rese, k. Karlovac. Bila je borac u Karlovačkoj udarnoj brigadi.

Matić Milena Cica, rođena 1916. g. u Karlovcu. 30. listopada 1941. g. odlazi u sušački partizanski logor »Tuhobić«. Bila je borac u Sušačkoj četi, politički i kulturno-prosvjetni radnik u Gorskom Kotaru i na Kordunu. Radila je u OZN-i XI. korpusa. Nosilac je Spomenice 1941.

Mikan Ruža. Bila je referent saniteta u III. bataljonu karlovačke udarne brigade.

Mikešić Ljubica, rođena u Kuniću, k. Karlovac. Od 1943. g. bila je borac u Karlovačkom odredu.

Mikšić-Tabor Dragica, rođena 1923. g. u Turnju, k. Karlovac. U NOV od 1943. g. U VIII. kordunaškoj diviziji i Karlovačkom odredu, a poslije u brigadi bila je komesar čete, pomoćnik komesara bataljona, omladinski rukovodilac u brigadi i komesar bolnice XXXIV. divizije. Aktivno je radila u kulturno-prasvjetnom radu bataljona, te je uređivala bataljonski list. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Mileusnić Milka. U NOV od lipnja 1942. g. Bila je bolničarka u III. omladinskom bataljonu »Joža Vlahović« I. brigade VIIII. divizije. Kod Prekrižja u Žumberku njezin bataljon vodio je više dana teške borbe. U jednoj borbi ranjen je komandir,

Milka mu je priskočila u pomoć, iz-
nijela ga i spasila od neprijatelja.
Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Milinković Anka, rođena 15. I. 1925. g. u
Perjasici, k. Vojnić. 1942. g. odlazi
u IV. brigadu VIII. divizije. U bri-
gadi je bila borac, politički delegat
i komesar čete. Nosilac je Spome-
nice 1941.

Milković-Ščekić Mileva, rođena 1923. g. u
Kordunskom Ljeskovcu, k. Slunj.
U NOV od lipnja 1942. g. Bila je
borac u II. kordunaškom odredu i
II. brigadi VIII. divizije.

Milnević Mika, rođena 1917. g. u Jamarima,
k. Slunj. Od 1941. g. bila je borac
u VIII. diviziji. Ima čin starijeg
vodnika. Ranjena u napadu kod Či-
činog mosta 1942. g.

Mirić Danica, rođena 1922. g. u Donjim Du-
bravama, k. Ogulin. 1941. g. odlazi
u NOV. Kasnije radi kao politički
radnik na terenu.

Mitar Marica, rođena 1926. g. u Dugoj Resi,
k. Karlovac. U svibnju 1943. g. od-
lazi u Karlovački odred. Iste godine
bila je ranjena na Zvečaju, zarob-
ljena i strijeljana.

Mraović Mara, rođena 1924. g. u Boviću, k.
Vrginmost. Od 1943. g. bila je borac
u I. brigadi VIII. divizije.

Mrda Mara, rođena 1923. g. u Birovaču, k.
Donji Lapac. Radi u vojnim bolni-
cama u Lici od 1942. g. Početkom
1943. g. odlazi kao higijeničarka u
II. brigadu VIII. divizije. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za
narod II. reda. Ima čin kapetana.

Mudrić Ljubica, rođena u Trojvrhu, k. Ogulin. Bila je bolničarka u I. četi I. bataljona
II. brigade VIII. divizije. U borbi na Čalopeku spasila je ranjenog komandira
svoje čete, i tom je prilikom bila i sama ranjena.

Mudrić Milica, rođena 1924. g. u Vojniću, k. Donji Lapac. Bila je omladinski rukovodilac
i član Kotarskog Narodnog odbora Slunj. U NOV od 9. V. 1943. g. Bila je borac
u II. brigadi VIII. divizije, vodnik u sanitetskom odjelu XI. korpusa i sanitetski
referent u školi GŠH. Nosilac je Spomenice 1941.

Nikšić-Rafko Dragica, iz Turnja, k. Karlovac. Bila je borac, a zatim zamjenik komesara I.
bataljona Karlovačke udarne brigade.

Novaković Milka, rođena 2. XI. 1920. g. u Crevarskoj Strani, k. Vrginmost. U svibnju 1942.
g. odlazi u NOV. Bila je borac u II. četi I. bataljona kordunaškog partizanskog
odreda i u III. brigadi VIII. divizije.

Oreščanin dr. Bonka, rođena 1914. g. u Perni k. Vrginmost, liječnik. U naprednom pokretu
učestvuje od 1932. g. 1941. g. radi na sakupljanju sanitetskog materijala u Za-
grebu. U srpnju 1942. g. odlazi u partizane i radi u vojnom sanitetu u Petrovoj
Gori, Zbjegu, Bijelim Potocima i Otočcu. U rujnu 1943. g. postaje šef prve zdrav-
stvene ekipe ZAVNOH-a u Lici i Gorskom Kotaru. Od siječnja 1944. g. radi na
organizaciji civilne sanitetske službe u Zagrebačkoj oblasti. Krajem 1944. g. po-
staje član zdravstvenog odjela ZAVNOH-a, a p^a osnivanju Ministarstva narod-
nog zdravlja Hrvatske bila je načelnik odjela. Ima čin rezervnog kapetana. Odli-
kovana Ordenom zasluga za narod II. reda.

Kada Oreščanin

Oreščanin Nada, rođena 6. XI. 1921. g. u Perni, k. Vrginmost. 22. VIII. 1941. g. odlazi u NOV. Bila je borac u III. četi I. kordumaškog odreda i kordunaškoj udarnoj brigadi, gdje radi na agitaciji i propagandi. 1942. g. izabrana je za člana Okružnog odbora AFŽ za Kordun. 1944. g. postaje član KK KPH Sjeničak i kasnije sekretar Općinskog komiteta KPH Lasinja i Topusko. Krajem 1944. g. bila je nastavnik na partijskim kursevima pri OK KPH za Karlovac.

Pajić Anka, iz Perjasice, k. Vojnić. Bila je borac u NOV. Više puta je ranjena. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Paut-Grubor Mira, rođena 14. IV. 1926. g. u Zagrebu. Poslije okupacije radi u srednjoškolskom rukovodstvu ženskih gimnazija i omladinskoj udarnoj grupi u Zagrebu. U partizane odlazi u kolovozu 1942. g. Bila je borac u Karlovačkom i Banijskom odredu, član Kotarskog odbora SMG Karlovac i član Propagandnog odjela Glavnog odbora USAOH-a. Nosilac je -Spomenice 1941.

Pavlović-Brdar Stana, rođena 1924. g. u Kirinu, k. Vrginmost. Bila je borac u I. omladinskoj četi, a zatim u I. brigadi VIII. divizije.

Pavlović Maca, rođena u Kirinu, k. Vrginmost. Odlazi u NOV kao 17-godišnja omladinka. Bila je borac u III. bataljonu VII. brigade. Poginula za vrijeme V. ofenzive.

Pavlović Mila, iz Mračaja, k. Vojnić. Bila je od 1942. g. borac u VIII. diviziji.

Pelikan Danica, iz Zagreba. Bila je borac u četi za vezu Karlovačke udarne brigade.

Petrak Jaga, iz Duge Rese, k. Karlovac. Bila je borac u VIII. diviziji.

Petrović Dara, rođena 1924. g. u Brezovoj Glavi, k. Vojnić. 1941. g. odlazi u I. brigadu VIII. udarne divizije, gdje je bila borac, delegat voda, komesar čete i zamjenik komesara bataljona. Ima čin poručnika. Nosilac je Spomenice 1941.

Pjevač Ljuba. U NOV bila je bolničarka. Poginula za vrijeme VII. neprijateljske ofenzive u jurišu kod Vrginmosta.

Polojac Milica, rođena 1920. g. u Tušiloviću, k. Vojnić. Od 1942. g. bila je bolničarka u bolnici Gornji Skrad - Vojnić, a kasnije borac u III. brigadi (ranije XV.) VIII. udarne divizije. Poginula za vrijeme bombardiranja Veljuna.

Poštić Milka, rođena 1923. g. u Peckoj, k. Vrginmost. Od 15. IX. 1942. g. bila je bolničarka u III. bataljonu II. brigade VIII. divizije.

Predović Jela, rođena 1908. g. u Liješću, k. Karlovac. Prije rata bila je radnica u Duga Resi. Aktivno je radila u radničkom pokretu. 1941. g. bila je član OK KPH za Karlovac. 28. VIII. 1941. g. odlazi u NOV. Bila je borac u I. kordunaškom odredu i pomoćnik komesara I. bataljona Karlovačke brigade. Za vrijeme NOB bila je predsjednica AFŽ za Kordun i Baniju, te tajnica Okružnog odbora AFŽ za Kordun. Nosilac je Spomenice 1941.

Prodanović Radojka, rođena 1925. g. u Koranskom Bregu, k. Vojnić. Od 2. VII. 1942. bila je borac u I. bataljonu III. brigade VIII. divizije. Kasnije je bila bolničarka u bolnici u Kestenovoj Gori.

Puđa Anka, rođena 1925. g. u Lipovcu, k. Slunj. Od 1942. g. bila je borac u III. četi III. bataljona V. brigade VIII. udarne divizije. Ističe se u borbama za Drenovaču, Babin Potok, Crnu Vlast i Otočac, gdje se javlja dobrovoljno za bombaša.

Radanović-iStanić Dragica, rođena 1923. g. u Perni, k. Vrginmost. U NOV od 15. X. 1941. g. Bila je borac u II. četi III. bataljona I. KPO u Perni, bolničarka u Centralnoj bolnici u Petrovoj Gori i bolnici u Kestenovoj Gori. Nosilac je Spomenice 1941.

Radićan Sava. Bila je borac u VIII. kordunaškoj diviziji.

Roknić Milica, rođena 1925. g. u Donjem Sjeničaku, k. Vrginmost. Od jeseni 1941. g. bila je borac u IV. bataljonu I. kordunaškog odreda i V. brigadi. Ima čin kapetana. Nosilac je Spomenice 1941.

Roknić-Milković Danica, rođena 1926. g. u Kordunskom Ljeskovcu, k. Slunj. Polovinom 1942. g. odlazi u NOV, gdje je bila borac i omladinski rukovodilac. Tri puta ranjena. Više puta pohvaljivana. Nosilac je Spomenice 1941.

Roknić Vasilija Milica, rođena 14. X. 1925. g. u Sjeničaju, k. Vrginmost. 17. XI. 1941. g. odlazi u odred »Debela Kosa«. U NOV bila je borac, referent saniteta bataljona i brigade. Nosilac je Spomenice 1941.

Salopek Marica, rođena 1922. g. Salopeku, k. Ogulin. Od 1943. g. u NOV. Bila je borac u II. bataljonu I. karlovačke brigade, a kasnije politdelegat bataljona i referent saniteta. Ima čin vodnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Sapar Dragica, iz Perne, k. Vrginmost. Bila je borac i omladinski rukovodilac u četi VIII. divizije.

Sekulić Ljuba, rođena 1923. g. u Poloju, k. Vojnić. Od kolovoza 1942. g. bila je borac u VIII. diviziji. Umrla od tifusa 1943. g.

Mira Skorupan-Trkidja

Skorupan Dragica, iz Lapta, k. Ogulin. Bila je bolničarka u I. kordunaškom udarnom bataljonu i II. brigadi VIII. divizije, do svibnja 1943. g. kada se radi bolesti vraća na teren.

Skorupan-Dragnić Anka, rođena u Plaškom. Od prvih dana ustanka bila je kurir CK KPH. Kasnije odlazi u Plaščanski bataljon i u jesen 1942. g. postaje zamjenik komesara vojnih bolnica na Kordunu. Za vrijeme IV. ofenzive povlači se s ranjenicima za Bosnu, gdje je zarobljena od četnika. Uspijeva joj pobjeći i vraća se na Kordun. Nosilac je Spomenice 1941.

Skorupan Milica, rođena 11. VIII. 1924. g. u Jezeru, k. Plaški. U NOV od 25. XI. 1941. g. Bila je u odredu »Gaje Bunjevc« i bolničarka u V. kordunaškoj brigadi. Nosilac je Spomenice 1941.

Skorupan-Trkulja Mira, rođena 6. V. 1923. g. u Laptu, k. Ogulin. U NOV od studenoga 1941. g. Bila je borac u partizanskoj grupi u Humu (Plaški), tehničar u agitpropu CK KPH i PK SKOJ-a za Hrvatsku. Za vrijeme IV. ofenzive odlazi u IV. bataljon XV. brigade, gdje, nakon borbe u Lapačkoj kotlini, vrši dužnost komesara, koji je tada poginuo. Kasnije postaje komesar čete u III. kordunaškoj brigadi. Ima čin poručnika. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Partizanskom zvijezdom. Nosilac je Spomenice 1941.

Studen Soka, rođena 1920. g. u Ličkom- Petrovom Selu, k. T. Korenica. U NOV od 14. IV. 1942. g. Bila je borac u VIII. diviziji. Ranjena 25. IX. 1943. g. u borbi kod Skakavca.

Šarac Danica, rođena 1924. g. u Perjasici, k. Vojnić. Bila je borac u četi za vezu I. brigade VIII. divizije. Ranjena u borbi kod Oštarija 1943. g.

*Marija Kupresanin, Desa Gvozdić, Zlata Štumberger, Lidija Adžija, Franjica Budali, Milica Masić, Ruža
, Naranča Končar i Branka Grbić — Šifrantski odsjek GŠH, na Kordunu — ljeti 1944. g.*

Šarić dr. Vera, iz Karlovca. Dolaskom ustaša bila je kao aktivistkinja neko vrijeme zatvorena u Karlovcu kao taoc. U ožujku 1943. g. odlazi u partizane. Bila je liječnik u vojno-partizanskoj bolnici u Drežnici, u sanitetskom odjeljenju Glavnog štaba, 1943. g. upravnik bolnice u Donjem Skradu, a iza VI. ofenzive šef saniteta Kordunskog područja. Za vrijeme VII. ofenzive, kad je neprijatelj nadirao sa svih strana, mnogo je doprinijela da se svi ranjenici spase. Ljeti 1944. g., učestvovala u organiziranju partizanske bolnice i doma za trudne žene u Gravini (Italija). Iza toga vodi školu za sanitetske kadrove u Grummu. 1945. g. bila je šef vojne oblasti u Valjevu, a za vrijeme velikih borbi u Srijemu šef Vojne oblasti za Srijem. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda. Ima čin kapetana.

Šašić Seka, rođena 1925. g. u Kirinu, k. Vrginmost. Od 1942. g. bila je borac u I. brigadi VIII. divizije. 1943. g. umrla.

Škaljac Mila, rođena 1921. g. u Slavskom. Polju, k. Vrginmost. Od polovine 1942. g. bila je borac u IV. bataljonu I. brigade VIII. divizije. Istakla se u akciji na Krašić 1942. g. Tada je bila jedina žena borac u bataljonu.

Srgić Mila, iz Vojišnice, k. Vojnić. Od 1943. g. bila je borac u VIII. diviziji.

Šneler-Lulik Milica. Bila je referent saniteta u Karlovačkoj udarnoj brigadi.

Tarabić Desanka, rođena 1923. g. u Cerovcu, k. Vojnić. Početkom 1942. g. odlazi sa svojom sestrom u partizane. U VIII. udarnoj diviziji bila je borac, delegat i komesar čete. Nosilac je Spomenice 1941.

Tarbuk Desa, rođena 1919. g. u Tušiloviću, k. Vojnić. U NOV od 1942. g. Bila je borac i bolničarka u I. kordunaškom odredu i II. brigadi. Kasnije radi u sanitetskom odjeljenju I. kordunaškog područja i bolnici u Kestenovoj Gori. Ima čin potporučnika.

Tarbuk Stanka, rođena 1926. g. u Tušiloviću, k. Vojnić. Od 2. I. 1943. g. bila je borac u četi za vezu II. brigade i radio-telegrafist I. brigade VIII. divizije. Ranjena 1945.

Tepavac Sofija, rođena 1926. g. u Slušnici, k. Slunj. Od 3. III. 1942. g. bolničarka je u V. brigadi VIII. divizije. Istakla se u borbi kod Drenovače 1943. g., kad je pod kišom neprijateljskih metaka, iznijela na svojim leđima osam ranjenih drugova. 1944. g. bila je ranjena.

Trninić Bosiljka, rođena 1915. g. u Komogovini, k. Kostajnica. Od 20. IV. 1943. g. bila je borac u I. četi IV. bataljona II. brigade VIII. divizije. Poginula 16. XI. 1943. g. kod Plaškog.

Trošić Zdenka, rođena 26. V. 1920. g. u Dugoj Resi, k. Karlovac. Bila je borac u Karlovačkoj brigadi.

Velimirović Dragica, bila je borac u II. brigadi VIII. divizije.

Vidović Ljubica, rođena 14. I. 1922. g. ui Štipanu, k. Vrginmost. U IV. bataljonu I. kordunaškog odreda bila je kuharica, te borac u četi za vezu III. brigade. Nosilac je Spomenice 1941.

Višnjić Stana, rođena 1925. g. Bila je bolničarka u II. brigadi VIII. divizije. Ranjena u borbi kod Oštarija 1943. g.

Vojnović Dragica. Bila je borac u I. brigadi VIII. divizije. Istakla se u borbi kod Oštarija, kad je s Milkom Poštić ostala sama na bojnopolju, spašavajući ranjene drugove u neposrednoj blizini neprijatelja. Poginula za vrijeme VII. neprijateljske ofenzive kod Vrginmosta.

Vošnjig-Bačić Nela, rođena 14. VIII. 1926. g. u Hrvatskom Primorju. U NOV od 3. V. 1943. g. Radi u bolnicama u Drežnici, Petrovoj Gori i Kestenovoj Gori, te u kirurškoj ekipi IV. korpusa. U toku NOB završila je sanitetski kurs u Krbavici (1943. g.) i sanitetsku podoficirsku školu (1944. g.) Ima čin vodnika.

Vujić Dragica, iz Vojišnice, k. Vojnić. Bila je od 1942. g. borac u NOV.

Vukelić Mara, rođena 1924. g. Bila je borac u četi za vezu **VIII.** divizije. Poginula u ožujku 1944. g. u borbi kod Lasinje.

Vuković Danica, iz Zagorja, k. Vojnić. Bila je borac u VIII. udarnoj diviziji.

Zirić Anđelija, rođena 1922. g. u Svojiću, k. Vojnić. U NOV od rujna 1942. g. Bila je borac u VIII. diviziji i telefonista u Kordunskom području. Nosilac je Spomenice 1941.

Zjača-čaćić Katica, rođena 1923. g. u Kuitjevu, k. Slav. Požega. Od 1941. g. učestvuje u NOP. Bila je bolničarka u VIII. diviziji do oslobođenja.

Zlatar Mileva, rodom: iz Perne, k. Vrginmost. Bila je bolničarka u II. četi II. bataljona II. brigade VIII. divizije. U ožujku 1943. g. na Plavca Dragi, previjajući ranjenika, smrtno je ranjena.

Živković Ljuba, rođena 1923. g. u Boviću, k. Vrginmost. Bila je borac u III. bataljonu I. brigade VIII. divizije. Poginula u borbama za Brlog travnja 1943. g.

Župčić Rezika, rođena 15. X. 1919. g. Od kraja 1942. g. bila je borac u VIII. diviziji. Ima čin starijeg vodnika. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Medaljom¹ zasluga za narod.

IZVJEŠTAJ ČETE VIII. UDARNE DIVIZIJE OD 16. X. 1944. ŠTABU DIVIZIJE O ŽENAMA BORCIMA

Štabu VIII. udarne divizije

U vezi traženja toga štaba od 16. X. 1944. nula od avijonske bombe. Iste drugarice nazivještavamo, da je u ovoj četi od jeseni 1942. laze se: 1 bolničarka, ostale telefonistkinje. g. do danas 12 drugarica, od kojih je 1 poginula. Sve su bile borci u brigadama.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
(ipotpis nečitljiv)

Komandir:
Ilija Vi.grijević

PRIMORJE I GORSKI KOTAR

Marod Hrvatskog Primorja i Gorskog Kotara od prvih dana narodnog ustanka organizira svoje oružane jedinice.

Sušak, Kastavština, Grobinština, Hrreljin, Ledenice, Krmpote, Bribir, Grižane, Sv. Jelena, Mataija Draga, Delnice, Čabarski kraj, Prezid, Drežnice, Jasenak, Gornji kraj Brinjskog kotara i mnoga druga mjesta davala su prve borce i masovno učestvovala u narodno-oslobodilačkom pokretu.

1942. g. na teritoriju Gorskog Kotara i Hrvatskog Primorja, koji je obuhvatao i teritorij ogulin-skog i brinjskog kotara, kao i područje Istre, djelovala su dva partizanska odreda pod komandom Štaba V. operativne zone. Prvi Odred imao je u svom sastavu pet bataljona: bataljon »Marka Trboviča«, Ma-fije Gupca«, »Ljubice Gerovac«, i I. i II. udarni bataljon. Drugi Odred imao je četiri bataljona.

12. listopada 1942. g. u Drežnici je formirana VI. KO brigada Hrvatske, koja je tada imala 1.009 naoružanih boraca.

8. prosinca 1942. g. formirana je, također u Drežnici XIV. brigada KOV Hrvatske.

Ove dvije brigade su do konca rata zajednički vodile borbu u Lici, Kordunu, Gorskom Kotaru, Hrvatskom Primorju i Istri.

U četvrtoj neprijateljskoj ofenzivi borile su se VI. i XIV. brigada na teritoriju Korduna i Like. VI. je brigada u Frkašiću obranila Bijele Potoke na Plješivici (Lika), gdje se tada nalazio Glavni štab KOV Hrvatske i bolnice prepune ranjenika. XIV. je brigada još u toku neprijateljske ofenzive preba-cila ranjenike iz sela Frkašića u Drežnicu. S dugom kolonom od preko 150 nepokretnih ranjenika, brigada se, po snijegu i kiši, probila kroz neprijateljske radove.

Zajedno s ostalim snagama u Lici, VI. brigada učestvuje u oslobodenju Gacke doline.

U travnju 1943. g. formirana je XIII. primorsko-goranska divizija NOVJ, u koju su ušle VI. i XIV. brigada, koje se od tada zovu I. i 11. brigada XIII. divizije.

Iza kapitulacije Italije, snage XIII. divizije su se hitno prebacivale na sektor Hrvatskog Primorja, da onemoguće bijeg talijanskim okupatorima.

Poslije kapitulacije Italije formirana je i treća brigada XIII. divizije, a I. i II. popunjene su novim borcima. Pored toga, formirane su još tri brigade, koje su popunile XXXV. ličku diviziju i druge jedi-nice u Lici i Kordunu.

Za vrijeme VI. neprijateljske ofenzive, neprijatelju je uspjelo da privremeno ovlada čitavim oslo-bođenim područjem u Hrvatskom Primorju i Gorskom Kotaru. U toj je ofenzivi XIII. divizija vadila teške borbe s daleko premoćnijim snagama neprijatelja, ali je još u toku iste — 1943. g. Gorski Kotar bio ponovo oslobođen. U jeku tih borbi (30. I. 1944. g.), formirao se i XI. korpus, sastavljen većinom od jedinica Istre, Hrvatskog Primorja, Gorskog Kotara, a manjim dijelom iz Like.

Kakon uspješnih borbi u Lici 1944. g. dobila je XIII. primorsko-goranska divizija najveće prizna-nje Glavnog štaba Hrvatske i Vrhovnog komandanta Maršala Tita, dobivši naziv »Udarna«.

Početkom ožujka 1945. g. izdržale su brigade XIII. i XXXV. divizije (ličke) posljednju neprija-teljsku ofenzivu na Liku, vodeći krvave borbe oko Korenice, Bunića, Ljubova i Udbine, osiguravajući koncentraciju divizija IV. JA, uoči njezine ofenzive na Bihać, a kasnije na Gospić i potpuno oslobodenje Like.

Iza likvidacije Gospića učestvovala je u tjeranju neprijatelja prema Otočcu, Senju, Ogulinu i Rijeci. I na kraju, XIII. divizija, u sastavu IV. jugoslavenske armije, učestvovala je u pobjedonosnom nastupanju prema Trstu. Njezine brigade sudjelovale su u oslobodenju Istre, Slovenskog Primorja i Trsta.

IZ IZVJEŠTAJA REFERENTA SANITETA XIII. DIVIZIJE OD 22. XI. 1943. REFERENTU SANITETA IV. KORPUSA O STANJU SANITETSKE SLUŽBE U DIVIZIJI¹

REFERENT SANITETA
13 DIVIZIJE NOVH

Izveštaj od 8. XI. do 21. XI. 1943. g. 22. XI. 1943.

Referentu saniteta 4 korpusa NOV i Glavnom sanitetu NOVH

... Civilna zdravstvena služba je kod nas slabo organizirana. Na cijelom našem terenu nalazi se samo jedna zdravstvena ekipa (dr. Oreščanin u¹ Drežnici). U brinjskom kotarui, koji je ogroman, ne postoji civilna zdravstvena služba, unatoč toga da je skoro u svakom selu ovog kotara po koji slučaj trbušnog ili pjegavog tifusa. Zdravstveni odbori, (kako sam se imao prilike osvedočiti sam na terenu), još nisu organizirani. Ako želimo sprovesti uspješnu kampanju protiv zaraznih bolesti, mora ići sanitet vojske sa sanitetom pozadine usporedo. Nemoguća je borba protiv zaraznih bolesti bez dobro organizirane civilne zdravstvene službe. K svemu tome dolazi još pasivno držanje naroda, osobito Drežnice, u pogledu izvršavanja higijenskih mjera, a i mizerne prilike pod kojima žive civili u Drežnici i Gornjem Kraju. Ako se uzmu u obzir svi ovi faktori, vidi se da nemamo nikakve garancije, da se neće pojaviti zarazne bolesti u našim jedinicama. Mislim da moramo dobiti, osobito u pogledu obuče i organizacije civilne zdravstvene službe sa vaše strane više pomoći, jer ovi neriješeni problemi mogli bi imati teških posljedica.

Naša borba protiv zaraznih bolesti. Svaki bataljon naših jedinica, (osim 1 odreda) ima svoje bure za šurenje koje se, ako prilike ikako dozvoljavaju, vrši redovito. Počeli smo sa propagandnim radom, Razmnožio sam jedan članak o pjegavcu i »Crijevne

zarazne bolesti«. Dao sam brigadnim referentima potrebne upute za borbu protiv raznih bolesti. (Priložio sam ovo pismo u zadnjem izvještaju Glavnom sanitetu NOVH) Higijeničarka I. brigade izdala je letak protiv pjegavog tifusa, koji prilažem. Bataljonski higijeničari ne postoje. Brigadni higijeničari: 1 brigada — Vera Švabenic je dobra; 2 brigada — Lenac ne zadovoljava (premalo stručno znanje); 3 brigada — Švarc Jeti zadovoljava; 1 brigada — Marica Frlan dobra; 1 i 2 odred još nemaju higijeničara, isto nema higijeničara artiljerijski divizion.

Hrana je osrednja, jednolična. Fizička kondicija je slaba uslijed velikih napora u poslednjih mjesec dana, a ima i priličan procenat boraca koji su i prije stupanja u partizane bili fizički slabi (proletarijat industrijstih predjela Primorja i Istre).

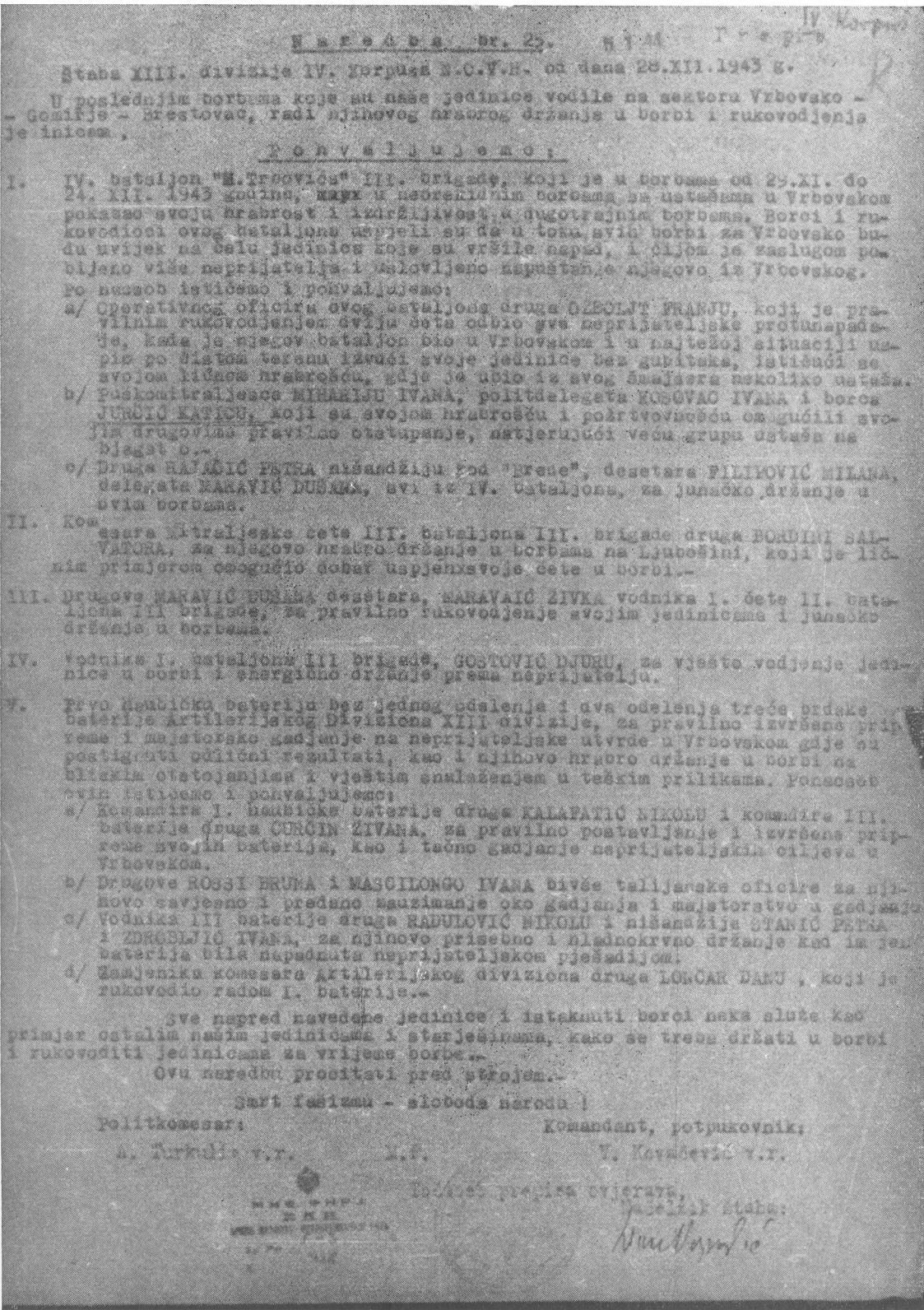
Prijavljenih slučajeva zaraznih bolesti do sada u našim jedinicama nije bilo ...

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar, Komandant, pukovnik
V. Kovačević
Referent saniteta
Dr. Marjan Morelj

¹ Zbornik dokumenata sanitetske službe u NO ratu jug. naroda, knjiga 2.

IZ NAREDBE ŠTABA XIII. DIVIZIJE OD 28. XII. 1943. KOJIM SE POHVALJUJU
BORCI I RUKOVODIOCI IV. BATALJONA III. BRIGADE •

IZVJEŠTAJ ŠTABA I. UDARNE BRIGADE XIII. DIVIZIJE O UČEŠĆU ŽENA BORACA U OPERATIVNIM JEDINICAMA

ŠTAB
I. UDARNE BRIGADE
XIII. DIV. XI. KORPUSA NOVJ
Broj 753

Dne 1. XI. 1944.

1. U početku borbe žene su u većem' broju učestvovalе u operativnim jedinicama, ali je kasnije razvitkom naše borbe i oslobođenjem većih teritorija taj broj počeo padati, tako da danas imade u našoj brigadi svega 14 žena što od prilike iznaša 1.5%. Razlog opadanja broja žena u operativnoj jedinici je taj, što danas žene rade u pozadinskim službama i time im se o-lakšava njihova služba, koja je u operativnim jedinicama strahovito teška.

2. U našoj brigadi nema odlikovanih žena-boraca, a niti su predložene za odlikovanje.

3. U zadnjoj godini dana poginule su tri drugarice, a jedna je ranjena. Poginula je drugarica **Stojanović Milka**, mlada Crnogorka iz Barske Crnice, koja je prvih dana borbe bila u pokretu, pa je uhapšena od talijanskih fašista i internirana u Italiju. Nakon sloma Italije došla je ponovno u naše redove i prihvatila pušku da se osveti za nepravde počinjene na njoj samoj i na cijelom narodu. Prilikom napada na Crikvenicu, dne 27. VI. 1944. g. kad je komandant bataljona tražio dobrovoljce za jurišače, mlađa Milka javila se prva da će jurišati na neprijateljsko gnijezdo. Komandant ju je odvrćao od toga, ali Milka je odgovorila: »Palo je mnogo drugova boljih od mene, pa mogu i ja.« Švapski metci pogodili su drugaricu Milku u sjajnome jurišu prvog bataljona kroz Crikveničke ulice.

Drugarica **Kukanić Lovorka**, pomoćnik komesara I. bataljona iz Sroki-Kastav, rođena 30. VIII. 1924., poginula je na slijedeći način: Prilikom napada na Vrbovsko, dne 1. VII. 1944. g., gdje se je ugnjezdila ustaška banda, naša brigada izvršila je sjajan nalet i izbacila neprijatelja iz mjesta. Međutim, neprijatelj je bio nadmoćniji, i povratio se, natrag. Naše jedinice su se morale povući. Pri povlačenju Lovorka je ostala odsječena. Tu ju je banda opkolila. Lovorka je bila vrlo hrabra djevojka. Njezin smajser radio je punom parom. Banditi su padali oko nje, i ona nije ni pomišljala da se preda. Ispraznila je dva velika šaržera na šmajseru, ali onda je ostala bez municije. Pokušala je da umakne, ali nije uspjela. Neprijatelju je uspjelo uhvatiti je živu.

Zvjerstvo neprijatelja je tu došlo do izražaja. Lovorka je poginula mučeničkom smrću. Pronašli smo kasnije njezin izmrcvareni lješ. Grudi su joj bile izrezane, a oči izbodene. Pobješnjela zvijer dala je oduška svo-
me bijesu.

U zadnjim borbama poginula je drugarica Nina Krstulović mlada Dalmatinka sa otoka Brača, rođena 1. IX. 1924. g. Drugarica Nina bila je od prvih dana odana našoj borbi i zato je bila uhapšena po Talijanima i odvedena u internaciju, gdje je bila sve do kapitulacije Italije. Nakon kapitulacije Italije Nina je došla do naše brigade i tu se zadržala, želeći da što prije vrati milo za drago neprijatelju. Nina je bila vrlo hrabra drugarica. Nikada nije gubila prisutnost duha i uvijek je bila spremna na borbu. Bila je vrlo voljena od svih drugova i drugarica. U zadnje vrijeme bila je referent saniteta u svom bataljonu i tu je pokazala svu svoju vještinu i pažnju prema bolesnim', a naročito ranjenim drugovima. Nina je konačno za taj svoj poziv žrtvovala i samu sebe. Prilikom borbi kod Lukovdola, kada je njezin bataljon naletio na neprijateljsku zasedu, bataljon se malo povukao od ceste, ali Nina je čula da je neko ranjen na cesti zaviknuo. Nije mogla ostati u zaklonu, izjurila je na cestu da spasi ranjenog druga, ali je tu i sama pala izrešetana metcima neprijateljskog »Šarca«.

Prošle godine u mjesecu oktobru poginula je u borbama kod Karlovca borac IV. bataljona »Matije Gubca«, drugarica Milica Jakšić. Poblize podatke o toj drugarici nismo mogli dobiti. Toliko znamo da je došla u naše redove poslije kapitulacije Italije, učestvovala u borbama na Lošinju, gdje se je vrlo dobro pokazala.

Među ranjene drugarice spada i drugarica Ivanka Vrbaneć, mlada Hrvatica iz Lukovdola, rođena 25. IX. 1926. g., koja je stupila u partizane 10. III. 1943. g. U borbi se je Ivanka snalazila vrlo dobro i naskoro je postala politički delegat, a poslije toga pomoćnik komesara čete. U borbama u Gornjem Kraju, prilikom' napada na Bukovlje, dne 13. IX. 1944. g., Ivanka je zapovijedala vodom svoje čete. Javila se je dobrovoljno na juriš. U sjajnom jurišu Ivanka je bila

na čelu svojih jurišača, prva je bacila ručne bombe u bunker, koji je brzo likvidiran. Ali bilo je više bunkera za likvidirati, i Ivanka sa svojim vodom produžuje svoj po.sao. Tri bunkera padaju jedan za drugim-, ali kod trećeg kraj Ivanke je palo topovsko zrno, koje ju je pogodilo u nogu. Ona pada, ali je njezini drugovi iznesu sa bojišta, i sada se drugarica Ivanka nalazi u bolnici.

Među ostalim drugaricama moramo spomenuti i referente saniteta našeg III. bataljona drugaricu **Albinu Kauzlarić**, Goranku iz Fužina, rod. 1. III. 1920. g. U partizane je stupila 22. VII. 1942. g. Uvijek je nasmiješena i -sa velikom- ljubavlju njeguje i liječi -svoje ranj-en-e drugove. Uvijek u- borbenim redovima. Sa svojim hrabrim držanjem i požrtvovanim- radom, olakšavala je tešku službu u našim jedinicama. Neobično je obljubljena m-eđu svim drugovima i drugaricama, koji ju od milja nazivaju »druže doktore«.

Među istaknute drugarice ove brigade spada i drugarica **Anka Pađ-en**, potporučnik, koja je pred nekoliko mjeseci prekomandovana u brigadu OZN-e, i koja je u ovoj brigadi bila zamjenik komandira čete, a isticala se u svim borbama -svojinu hrabrim držanjem-. Bila je ranjena u mjesecu januaru ove godine, prilikom ofenzive na Drežnicu.

Nadalj-e spomenut ćemo još i drugaricu **Mrkić Andelu**, Crnogorku, političkog delegata u našem; **II.** udarnom bataljonu, koja je sada prekomandovana i nalazi se kod Štaba divizije.

Općenito možem-o reći da su se sve drugarice pokazale- kao vrlo vrijed-n-e i hrabri borci.

Tačnije biografije za navedene drugarice ne možemo dati, jer sa istima ne raspolazemo.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!
Politkomesar:
Ivo Stipančić

BIOGRAFIJA			
NARODNOG	HEROJA	ANKE	PAĐEN
Rođena je u Crnom, kotar Crikvenica, u siromašnoj radničkoj porodici. Vrlo mlada morala je napustiti svoju rodnu kuću, da bi mogla zaradivati i pomoći svoju porodicu, koja je vrlo bijedno živjela.			
Ljeti 1942. g., probijajući se iz okupirane Crikvenice, između neprijateljskih bunkera, straža i patrola, édlazi u partizane.			
Željela je biti borac i odmah odlazi u jedinicu. Jednog ranog jutra talijanski su se fašisti probili iza leda njezine jedinice. Kad ih je straža primijetila, bilo je kasno da se ma šta poduzme. Trebalo se što hitnije povući. Međutim, tu jednoj zgradi, ostale su dvije puške, pištolj i pisaača mašina. To sve nije smjelo pasti neprijatelju u ruke. Pod vatrom neprijateljskih rafala, Anka se, s još jednim drugom, probila u zgradu i izvukla dragocjeni materijal.			
Po osnivanju VI. primorsko-goranske brigade, Anka je bila njen borac. Svagdje je u prvim redovima. Napad na neprijateljski vlak kod Ogulin-skog Hreljina, napad na četnički garnizon u Gornirju i ustaško uporište na Ravnoj Gori, ostat će u sjećanju svim borcima, ne samo zbog toga što su orti tu lično učestvovali, već i zbog toga, što je s njima bila i neustrašivi borac Anka Pađen.			
Kad je trebalo izvršiti neki vanredan i težak zadatak, Štab bataljona je uvijek sa sigurnošću slao Ankin vod. Konačno zauzimanje Crne Vlasti (1943. g.) izvršeno je jurišem na četnike. Anka je bila jurišnik-bombaš. Njezina parola: »Skojevci, naprijed, na juriš!« — uvijek je snažno utjecala na ostale borce.			
Iste godine Anka je sa svojim vodom u jednoj borbi u Lici zauzela crkveni toranj i zarobila 20 okorjelih ustaša, preobučenih u domobrane.			
Prilikom morsa njenog bataljona od Slunja do Sertić Poljane, kad je trebalo za jednu noć prijeći oko 50 kilometara, ona je išla na čelu kolone, vedra i nasmijana, bodreći svoje drugove.			
Anka Pađ*en je 1942. g. učestvovala na Prvom kongresu USAOJ-a u Bihaću kao delegat Primorsko-goranskog okruga. Tada je razgovarala s drugom Titom, koji ju je pohvalio i po njoj poslao pozdrave omladini i borcima Primorja i Gorskog Kotara. Dugo je Anka pričala o ovom susretu i sreći, koju je doživjela na tom dugom i mučnom putu za Bosnu.			
Poslije kapitulacije Italije Anka Pađen sa svojom jedinicom bori se u Istri. Nijemci stežu obruč oko jedinica NOV. Da bi izbjegle opkoljavanje, neke se jedinice dijele na manje grupe i probijaju iz obruča. Anka dobiva zadatak da izvuče svoj vod.			

Ona se sa svojim borcima probija kroz neprijateljske redove i ponovo opravdava povjerenje svojih starješina.

U jednoj borbi, kada je njen bataljon bio opkoljen, a komandant bataljona poginuo, Anka preuzima komandu, sa svojom jedinicom, razbija neprijateljski obiruč i izvlači bataljon iz opasnosti.

U jesen 1943. g. Nijemci napadaju na drežničku bolnicu iznad sela Vukelića. Sesta brigada je branila prilaz bolnici. Nijemci su dolazili od Vukelića kroz šumu, a svoje su prilaze štitili minobacačima. Četa, čiji je komandir bila Anka Pađen, imala je najistureniji položaj. Kad je minobacač onespособio puškomitraljesca, Anka ga smjesta zamjenjuje, ali uskoro je i sama ranjena u lijevu ruku. Dok je jedna ruka krvarila, drugom je nastavila pucati. Kad joj je bolničar povezivao ruku, strpljivo je i smireno podnosila strašnu bol, jer je znala da je njeno držanje odlučno za izdržljivost čitave jedinice. Nakon što su Nijemci bili odbijeni, zatražila je liječničku pomoć, ali je odbila da ostane u bolnici.

Poginula je 1944. g., na izviđanju kod Bosiljeva, kao obavještajni oficir bataljona.

Za junačko držanje, samoprijegor i izvanredne zasluge u borbi za oslobođenje, Prezidijum Narodne skupštine FNRJ odlikovao je 20. XII. 1951. g. Anku Pađen Ordenom Narodnog heroja.

Narodni heroj Anka Pađen

Dokument 405

IZVJEŠTAJ ŠTABA III. BRIGADE XIII. DIVIZIJE O ŽENAMA BORCIMA U SVOJIM JEDINICAMA

ŠTAB
III. BRIGADE XIII. DIVIZIJE
NAR. DSL. VOJSKE JUG.
Broj 108.

Dne, 21. XI. 1944.

Politkomesaru 13. divizije XI. korpusa NOVJ

U vezi Vašeg dopisa od 14. oktobra o. g. šaljem Vam popis drugarica, koje su učestvovale u NOV, a nalazile su se u bataljonima brigade. Podaci nisu potpuni, jer su mnoge od pomenutih drugarica bile kraće vrijeme u sastavu naših bataljona, a većina od njih su radi teških napora i posljedica oboljenja prebačene u pozadinu.

Imena drugarica su slijedeća:

1. **Rački Jakova Dragica**, bolničarka, rođena 11. IV. 1924. g. u Delnicama u NOV stupila 9. IX. 1943. g. dobrovoljno, po zanimanju¹ kućanica, politička pripadnost SKOJ-evka, narodnosti Hrvatica, dobar borac, te se u više navrata istakla u pružanju pomoći našim ranjenicima kao i izvlačenju istih sa

položaja. iSada se nalazi u brigadnom sanitetu.

2. **Rajić Rudolfa Elza**, bolničarka, rođena 7. X. 1922. u Prozoru. U NOV stupila 4. I. 1944. do tog datuma nalazila se u zatvoru u Italiji, politička pripadnost SKOJ-evka, narodnost Hrvatica, kao borac dobra te tako-

der se istakla u borbama kod Lokava, Fužina pri pružanju pomoći našim ranjenicima kao izvlačenju istih pod vatrom- sa položaja te služila primjerom. Sada na dužnosti u OZN-a brigadi.

3. **Mohorić Frane Celestina**, rod. 2. VII. 1926. g. u seju -Srdoć, Kastav, bila je dobar borac i odana NOB. Radi fizičkog iscrpljenja otpuštena kući.

4. **Šlezinger Huge** Ada, rod. 15. I. 1922. g. u Virju, Đurđevac, stanovala u Zagrebu, u partizanima od 20. VI. 1942. g. dobrovoljno. Poginula kod obrane bolnice br. 7 Vukelići 27. L 1944. Bila je vrlo hrabar borac, disciplinovana a po svojoj borbenosti bila za primjer ostalim borcima. Naročito se istakla u borbama sa bataljonom Ljubice Gerovac ui Brinjskim klancima kao i za vrijeme ofenzive na Gacku dolinu.

5. **Maretić Ivana Katica**, rođena 10. X. 1925. g. u selu Jurići, općina Žminj, srez Pula, ti partizane stupila 15. VIII. 1943. g. dobrovoljno. Sada se nalazi u našem 4. ba-

taljonu. Bila je kao bolničarka u vojno partizanskim bolnicama te se je kod evakuiranja istih pokazala vrijedna i požrtvovna, inače borbena i disciplinovana.

6. **Horvat Vilma**, rođena u Kostreni, Sušak, datum rođenja nepoznat. Bila je kao bolničarka u bataljonu. U više navrata istakla se kod spašavanja ranjenika te na toj dužnosti zarobljena od Nijemaca kod prodora na Gorski Kotar i nakon groznog mučenja obješena o telefonski stup u Fužinama u augustu mjesecu 1944.

7. **Halamek Antonija**, iz Sušaka, bolničarka, bila je vrijedna, marljiva drugarica, borbena i prilikom akcija na Grobničkom polju zarobljena od ustaša i sada se nalazi kod svoje kuće.

To su u glavnom karakteristike za drugarice, koje su bile u bivšem **II.** odredu do formiranja naše brigade od kojih se nekoje i danas nalaze u jedinicama. Nekoje koje su bile kratko vrijeme u operativnim jedinicama i dezertirale nismo ih naveli u dopisu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pomoćnik politkomesa-ra, kapetan

Dovečar Fric

Dokument 406

IZVJEŠTAJ ŠTABA II. BRIGADE XIII. DIVIZIJE O ŽENAMA BORCIMA

POLITKOMESAR

II. BRIG. 13. DIV.

Dne 25. XI. 1944.

Politkomesaru 13. divizije

Prema telefonskoj depeši od 23. XI. 1944. dostavljam- podatke o ženama borcima:

Drugarica **Maca Jakšić** iz Srpskih Moravica došla je u partizane koncem 1942. g. Kao borac istakla se u borbi kod Pazarišta, gdje je prva s bombom u ruci pretrčala polje i ušla u crkvu koju je držao neprijatelj. U Oš-tarijama, kroz kišu neprijateljskih taneta, izvlači ranjenike. Kod napada na Karlobag u liniji među prvima bacila je bombu u bunker i skočila u njega. Osimi toga sudjelovala je kao borac u mnogo drugih akcija, napada i neprijateljskih ofenziva i uvijek je služila kao primjer u jedinicama. Ista drugarica nalazi -se u Grupi Odreda 13. divizije.

Drugarica Kezele Pepica rođena 1926. g. u Delnicama, borac II. brigade, požrtvovna, disciplinirana, služila je primjerom u jedini- ci. -Sudjelovala je u više borbi. U borbi na Kapeli kod Carske kuće, neustrašiva, nalazila se je u prvoj liniji među borcima gdje je bila i ranjena. Umrla je na putu za bolnicu 7. IV. 1944. g.

Drugarica Jelka Trbović iz Drežnice istakla se kao dobar i izdržljiv borac. Sudjelovala je u mnogo akcija i borbi. Kod razbijanja talijansko-četničke ofenzive, kao dobar i neustrašiv borac, sudjelovala je u nasilnim izviđanjima oko Krivog puta. Našla se je više puta u borbi između bunkera, daleko unutar neprijateljske žice. -Sudjelovala

je u svim borbama u Lici, oko Gospića, Otočca i u Gornjem Kraju, odakle je otišla na rad u pozadinu.

Drugarica **Pilepić Emilija** iz Zameta, Kastav, kao borac neustrašiva, sudjelovala je u IV. neprijateljskoj ofenzivi, u borbama oko Gospića, Otočca i Drežnice. U ofenzivi na Gorski Kotar, kao referent saniteta bataljona, služila je primjerom: svojom- požrtvovno,šću i revno,šću u izvlačenju i pružanju pomoći ranjenicima, gdje biva i sama ranjena od bacača. Ista se drugarica nalazi u bolnici na liječenju.

Drugarica **Trbović Anka** iz Jo-sipdola, kaoborac čete za vezu II. brigade, služila je primjerom svojom požrtvovnošću, poslušnošću i ponašanjem. Sudjelovala je u svim borbama koje je vodila brigada. Kod postavljanja veze između jedinica, prilikom neprijateljskog prodora na Gorski Kotar, poginula je kod Vrbovskog na Stubici, dne 5. VI. 1944. g.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesa-r, major:
Stjepan Lakić

Dokument 407

IZVJEŠTAJ ŠTABA XIII. DIVIZIJE O ŽENAMA BORCIMA U SVOJIM JEDINICAMA

ŠTAB
13. DIVIZIJE XI. KORPUSA NOVJ
Broj 807

Štabu XI. korpusa NOVJ za Glavni odbor AFŽ-a Hrvatske

U samom početku Narodno-o-slobodilačke borbe učestvovao je u istoj dosta veliki broj žena, što bi se u postotcima dalo izraziti sa po prilici 10%. Razvitkom borbe, teškoćama samog života u operativnim jedinicama, oslobođenjem većih teritorija, taj broj počeo je opadati, a drugarice su se upućivale na druge dužnosti većinom u pozadini, tako da se je taj broj smanjio i danas iznaša u našoj diviziji jedva 1%, Ili, po broju, 40. Ove drugarice, koje su još danas u operativnim jedinicama, zadužene su većim dijelom po bolničarskoj dužnosti, no i u tom zvanju ima ih veliki broj koje su sa svojom borbenošću, hrabrošću i odanošću NOB-i toliko istakle, da su tim svojim vrlinama nadmašile mnoge drugove. Odlikovanih drugarica u našoj diviziji nema.

Od drugarica koje su učestvovale u NOB, i koje danas u njoj učestvuju, navodimo podatke :

1. **Lipovac Franca** — prilikom borbe na Gomirju pokazala se kao dobar borac i neustrašiva. Jurišala je na neprijatelja i u jurišu teže ranjena, te je od tih rana i umrla u bolnici u Drežnici.¹

2. **Gostović Dušanka** — politdelegat. Poginula je prilikom zauzimanja Crne Vlasti. Dušanka je bila dobar borac i svakom je zgodom, služila primjerom ostalim borcima.

3. **Stanić Marija** — prilikom borbe na Crnoj Vlasti pokazala se kao dobar borac. U jurišu na jednu kotu bila je smrtno pogodena od četničkog mitraljeza.

4. **Šuperina Erika** — poginula je prilikom, neprijateljske ofenzive na Gorski Kotar kod Lukovdola, kad je iznosila ranjenog druga iz borbe.

5. **Stachler Sofija** — bolničarka, ranjena, je od četnika kod Vrhovina, te je tako ranjena odstupala i od iznemoglosti pala, našto-su je četnici uhvatili, mučili je na najzvjers-

skiji način, izvadili joj živoj crijeva i napokon je ubili.

6. **Halamek Neda i Benedetti Ksenija** — članice glumačke grupe ove divizije — bile su, prilikom- ispada četničke bande u Stajnici, uhvaćene i zvjerski mučene, te su nakon strašnih m-učenja završile svoj mladi život izgorivši u vatri, u koju su ih žive bacili.

7. **Turkalj Anka** — prilikom neprijateljske ofenzive na Gorski Kotar vršila je dužnost kod telefona, na položaju. Bila je teže ranjena od neprijateljskog bacača i od zado-bivenih rana u bolnici um,ria. Anka je u više borbi pokazala primjer izdržljivosti i herojstva.

8. **Fučak Ružica** — istakla se kao dobar borac u borbama kod Pazarišta. U odbrani bolnice kod Drežnice, kada su ustaše napali bolnicu, ona je svojom hrabrošću spasila mnoge ranjene drugove pod kišom ne-

prijateljskih mina. Kad su bolnicu zapalili, ona je iz goruće zgrade izvlačila ranjene drugove i pokazala primjernu hrabrost kod izvlačenja ranjenih drugova sa položaja.

9. Trbović Beba — dobar borac, izdržljiva i neustrašiva. U IV. ofenzivi, na Veljunu, jurišala je na neprijatelja. Istakla se također u borbi kod Gomirja i Karlobaga i u mnogim drugim borbama. Služila je primjerom¹ drugim- borcima.

10. Matić Naca — kod zauzeća Gomirja prva je jurišala na četničke bunkere. Istakla

se također kod zauzeća Severina na Kupi gdje je za vrijeme borbe uzela puškomitraljez i nemilosrdno kosila neprijatelja. Sudje lovala je višeputakod rušenja pruge. U mnogim se borbama pokazala kao vrlo dobar borac. Postala je rukovodiocisada je na dužnosti pomoćnika politkomesara.

Broj poginulih boraca žena ne može se tačno ustanoviti. Mislimo da ih je iz naše divizije poginulo 40—50. O drugaricama koje su ranije poginule nemamo podataka.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar-potpukovnik:

Matić Đuro

¹ Lipovac Fanika (Franca), rođena 1922. g. u Tršću, Čabar, stupila je 1942. g. u XIV. brigadu V. operativne zone. U borbi kod Gomirja teško je ranjena i prevezena u bolnicu Drežnica, gdje je umrla od zadobivenih rana. Pred smrt je napisala pismo svojoj majci, koje ovdje donosimo u prijepisu:

I
»Draga majko, javljam ti se s nekoliko riječi. Možda znaš gdje sam i što- se sa mnom dogodilo, ali mislim da se priča mnogo više nego što jeste. Evo da ti opišem: Nalazim se na bolesničkoj postelji u Vukelićima kod Drežnice. Ranjena sam u nogu. Polomljena mi je kost pod koljenom u akciji kod Gomirja. Sada nemam više prevelikih bolova. Ide mi na bolje. Nemoj misliti da sam na hladnom, ili da sam gladna. Ne, za sve je dobro, samo mi je jako dugočasno, ali ipak nisam klonula. Još u meni živo srce kuca za osvetom i jedva čekam, ka-

da će opet doći dan da mogu primiti pušku u ruke. Treba se majko svetiti banditima koja nam, čine tolika zlodjela. Ali njima je došao kraj. Propali su oni, za njih više spasa nema. Sada će sigurno naša brigada doći tamo, ako još nije. Mo-žda će i za Tršće koji bataljon, pa gledaj kako ćeš se pokazati prema partizanima. Pruži im pomoć čime god možeš, jer danas ti je partizan svetac, spasilac naroda. Ako dode do tebe Aljoša, on će ti kazati, kako je bilo, pa te molim, da ga čim ljepše primiš, jer je to dobar drug, koji mi je na svakom koraku pomogao. Ako dobiješ u ruke ovaj list, malo se pointeresiraj da mi odgovoriš. Kako ste doma? Je li se tko vratio iz Italije? Kako ste proveli Božić? Žao mi je što ne mogu u naš kraj, ali što ćemo, kad ovako mora da bude. Borba je borba.

Voli te tvoja Fanika.«

Dokument 408

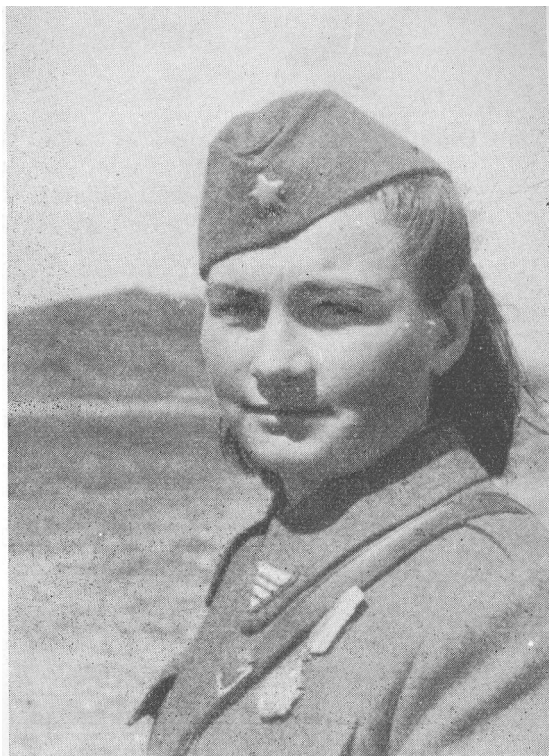
PRVA GORANKA PARTIZANKA — KOMESAR BATALJONA

Iz »Rodoljupke«, glasila AFŽ za Gorski Kotar, srpanj 1944. g.

Početkom 1942. g., u veljači, iza jedne akcije u Srpskim Mo-ravicama, došla je u Komandu Gomirske čete u Rabatiće 18-godišnja omladinka iz Srpskih Moravica, drugarica Matić Naca, djevojka bez oca i majke koja je do sada sa dvije sestre uzorno vodila gospodarstvo. Bila je mirna, radina, a na prvi pogled izgledalo je da ne bi mrava pogazila. Drugovi je rasporediše za četnu kuharicu. Odmah je sa svojim neizmjer-no marljivim radom pokazala primjer ljubavi prema borcima i Narodno-oslobodilačkoj borbi. Ona je samo kuhala, te radila i čistila cijelu čet-u, dočekivala borce kad su dolazili s akcija i njegovala ih kao majka. Radi njenog primjernog rada i njege boraca drugovi su je neizmjer-no zavoljeli, cijenili, odnosili se prema njoj s najvećim poštovanjem:, kao

djeca prema majci ili braća prema sestrama. Radeći čutljivo i mirno svakodnevni teški posao, nitko nije mogao slutiti da se u tom mirnom, spokojnom stvorenju krije velika tajna, da u njoj leži vrednota nove žene-čovjeka. U njoj se krila na dnu njene duše visoka svijest, ogorčenje na bezakonje vrše-no nad čovječanstvom, a koje bezakonje je ona prilično iskusila na svojoj koži. Uvidjevši da se ono može otkloniti samo putem Na-rodno-oslobodilačke borbe, ona svijesno podređuje svoju mladost i pomisao na ugodni život u interesu borbe. Bila je svijesna da mladenačku snagu treba uložiti u velike ciljeve, za narodnu sreću i slobodu, koja treba da ovjekovječi i sreću i mladost svih nas. Ona je osjećala da u kuhinji daje malo za Narodno-oslobodilačku borbu. Znala je da

se najviše daje, ako se puškom uništava neprijatelja. Nastojala je da dobije što veće političko znanje, te je pomno proučavala, kadgod je imala vremena, narodno-oslobodilačku štampu. Na njeno svakodnevno traženje dozvolila joj je Komanda čete da jednog travanjskog dana ide u akciju s drugovima borcima na prugu kod samog Gomirja, gdje je trebalo sačekati fašističku podoficirsku patrolu i uništiti je. I zaista, svoje svakodnevno traženje za oružanom akcijom već je prvog puta opravdala, pokazavši primjerom hladnokrvnost neustrašivog div-borca, koji neizmjereno mrzi neprijatelja. Pustivši fašističku patrolu do na 4 metra, prva je bacila na njih jednu bombu-kragujevku, i fašistički psi valjali su se u svojoj poganoj krvi. Drugarica Naca skočila je prva s Milošeh/ Rogovićem, tadanjim komandantom, a sadanjim komandantom brigade, na juriš, i hladnokrvno svojom rukom, smiješeći se, dokrajčila nožem život četvorici fašista. Plijen je bio puškomitraljez, puške, pištolji, bombe, odijela i t. d. Toga dana došla je do potpunog izražaja duboka svijest mirne, čutljive i radine Nace, a drugovi su je još više zavoljeli i ponosili se njome. Ona im je bila snaga, jer su kraj sebe vidjeli ženu div-borca. Tada joj je rukovodstvo udovoljilo, te više nije bila u kuhinji. Posvećena joj je puna pažnja, išla je iz akcije u akciju, i svugdje je pokazala herojstvo, tako da je kod Bribira jurišala na kamion i zarobila prvi teški mitraljez — talijansku bredu, a fašistima naplatila kao i onima kod Gomirja. Iste je godine svršila omladinski i politički kurs, a pored svakodnevnih borbi radila je politički i organizaciono među omladinom u vojsci. Prošla je tešku zimsku ofenzivu u Lici 1943. g. Zbog oronula zdravlja upućena je nakon toga u pozadinu. Ne oporavivši se dobro, ona se svojevoljno vraća u operativnu jedinicu, gdje neustrašivo nastavlja nemilosrdnom borbom, služeći uvijek kao primjer. Pored svih tih napora i podviga, ne gubeći ženskost, što njeno boračko junaštvo upotpunjava — ona je uvijek prva, kako u bitci, tako isto u tome, da borca opere, da im skuha jelo, zakrpa odijela i rublje i t. d.

Kaca Matić

Zbog svih tih njenih zasluga, primjernosti i sposobnosti u vojničkom rukovođenju, neobično je cijenjena od boraca, rukovodstva i naroda, te je zaslužno imenovana vojnim rukovodiocem - političkim komesarom' bataljona.

Prva Goranka partizanka, koja je kao žena prva od Goranki svojom rukom uništila nekoliko fašističkih lupeža, bila je putokaz i mnogim drugim omladinkama Gorankama, koje su pošle njenim putem i mnoge od njih već položile svoj život na polju časti i slobode.

Tajnu mirne, čutljive i radine partizanke Nace otkrila je Narodno-oslobodilačka borba kao i kod bezbroj drugih žena. Njezin talenat i sposobnost ne će ostati nepoznat i nije nestao kod ovaca, kako je to rekao veliki naš pjesnik Njegoš, nego će poslužiti na općenarodnu dobrobit i sreću.

Branko Vukelić

MEĐU BORCIMA POJ I NOV HRVATSKOG PRIMORJA I GORSKOG KOTARA NALAZILE SU SE I OVE DRUGARICE:

Ban Olga, rođena u Zarečju, k. Pazin. Početkom 1943. g. odlazi s ocem partizanima u Hrvatsko Primorje. Nakon kapitulacije Italije vraća se u Istru i uključuje se kao borac u četu u Novokračinama (Slovensko Primorje). U ofenzivi 1943. g. zarobili su je Nijemci i strijeljali sa još 12 boraca.

Bavec Julka, rođena u Goračima. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Bilčić Marija, rođena 1925. g. u Bogomolju, k. Hvar. Od 2. II. 1945. g. bila je borac u III. četi I. bataljona II. brigade XIII. primorsko-goranske divizije. Ranjena 22. IV. 1945. g. u borbi s Nijemcima kod Klane (Istra).

Biondić Ana, rođena 16. III. 1925. g. u Ljubežni, k. Senj. Od 16. III. 1943. g. bila je borac u jedinicama XIII. divizije.

Bonifačić Emilija, iz Punta, k. Krk. Od 1943.g. bila je borac u XIII. diviziji.

Božić Ana, rođena 1925. g. u Rasporu, k. Buzet. 12. III. 1943. g. odlazi u I. istarski bataljon. Zarobljena i strijeljana kod napada na I. udarni bataljon II. brigade XXXIII. divizije.

Brožičević Marija i Čarkola Ivanka, iz Rijeke. Bile su borci u jedinicama XIII. divizije.

Broznić Marija, rođena 1930. g. u Sušaku (Trsat). Od 15. IX. 1943. g. bila je borac u XIII. diviziji. Poginula u napadu Nijemaca i ustaša na Perušić, 16. VI. 1944. g.

Butković-Buneta Slava, iz Ledenica, k. Crikvenica. 1943. g. bila je borac u bataljonu »Matija Gubec«. Ranjena u borbi.

Butorac Dragica, iz Ledenica, k. Crikvenica. Od 1943. g. bila je borac u bataljonu »Matija Gubec«. Poginula 1943. g.

Butorac Marica, rođena 18. VIII. 1921. g. u Krmpotskoj Luci, k. Crikvenica. Od 6. VI. 1942. g. bila je higijeničarka u četi XIII. divizije. Umrla 1944. g.

Čar Jelena, iz Bribira, k. Crikvenica. Od rujna 1943. g. bila je borac u bataljonu »Matija Gubec«. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Cindrić-Ivošević Rezika, rođena 1921. g. u Goračima, k. Delnice. U NOV od 14. IV. 1942. g. Bila je borac u I. notranjskom odredu Slovenije, XIII. primorsko-goranskoj brigadi i II. brigadi XIII. divizije. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Domić Vesela, rođena 1926. g. u Slatini, k. Split. Od 6. XI. 1943. g. bila je borac u XIII. diviziji. U borbi na Turovcu, 4. II. 1944. g. zarobljena od Nijemaca i zaklana.

Domjan Darinka Marija, rođena 1927. g. u Rabu. U NOV od 1943. g. Bila je u sastavu Komande mjesta Rab. Poginula u borbi prilikom napada Nijemaca na Lošinj.

Drakulić Milica, rođena 1925. g. u Vrelu, k. T. Korenica. Do kapitulacije Italije bila je u koncentracionom logoru u Italiji. 1943. g. vraća se u zemlju i odmah odlazi u NOV. Poginula u veljači 1944. g. u borbi s Nijemcima kod Krivog Puta, kao borac IV. bataljona I. brigade XIII. divizije.

Dujmović Nevenka, iz Baške, k. Krk. Bila je borac u XIII. diviziji.

Dvorničić Franka, rođena 1924. g. u Garicama, k. Krk. Od ožujka 1943. g. bila je bolničarka u NOV. Umrla 1943. g.

Filipović Ruža, iz Ledenica, k. Crikvenica. Od veljače 1942. g. bila je borac u bataljonu »Ljubica Gerovac«. Poginula 1942. g. u borbi u Crnoj Vlasi.

Frgačić Katica, iz Baške, k. Krk. Bila je borac u XII. diviziji.

Frković-Ban Ruža, rođena 1922. g. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka u partizanskim bolnicama u Frkašiću i Šeganovcu u Lici i kasnije u partizanskoj bolnici u Italiji.

31. XII. 1943. BILO JE U JEDINICAMA XIII. DIVIZIJE 139 ŽENA BORACA¹

Redni broj	J e d i n i c a	Ljudstvo						Naoružanje ²
		po spisku		u rashodu		na licu		
		muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih	
1	Štab	11	—	—	—	11	—	
2	Pri štabu	11	1	—	—	11	1	
3	Kuriri i straža	63	2	6	—	57	2	
4	Glazba	24	—	2	—	22	—	
5	Sanit. vod	31	10	9	2	22	8	
6	Bolnica	197	24	—	1	197	23	
7	Četa za vezu	74	9	16	—	58	9	
8	Izvid. četa	67	—		—	67	—	
9	Vojni of. kurs	46	—	!	—	45	—	
10	Dopunski bat.	412	2	36	—	376	2	
11	Pioner. bat.	121	—	53	—	68	—	
12	I. Brigada	836	18	180	2	656	16	
13	II. Brigada	886	21	308	6	578	15	
14	III. Brigada	820	22	285	9	535	13	
15	IV. Brigada	865	18	144	7	721	11	
16	I. odred	365	11	94	5	271	6	
17	II. odred	171	—	23	—	148		
18	Art. divizion	220	1	27	—	193	1	
19	Na skladištu				—			
	S v e g a	5220	139	1184	32	4036	107	

Politkomesar

A. Turkulin, s. r.

M . P.

Komandant, potpukovnik

V. Kovačević, s. r.

¹ Dokument se nalazi u Vojno-historijskom institutu M'NOJ.

² Naoružanje izostavljeno.

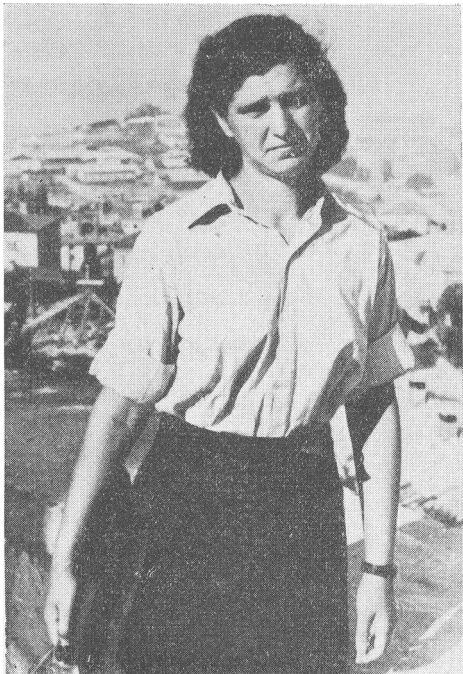
Frković-Brozović Zlata, rođena 1918. g. u Mrkoplju, k. Delnice. Od 20. V. 1942. g. bila je bolničarka u bolnici V. operativne zone i XIII. divizije. Ima čin poručnika.

FAović Dragica, iz Ledenica, k. Crikvenica. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Ima čin vodnika.

Frian Radojka, rođena 13. II. 1924. g. u Rubeši, k. Kastav. Od 9. IX. 1943. g. bila je bolničarka u III. brigadi XIII. divizije. Poginula 1943. g. kraj Hreljina.

Funduk Nedeljka, rođena 1924. g. u Kalebovcu, k. T. Korenica. Od 1943. g. bila je borac u XIII. primorsko-goranskoj diviziji. Poginula 1944. g.

Funduk-Nova'k Josipa, rođena 24. II. 1913. g. u Šelovcu, k. Vrbovac. U NOV od 15. VI. 1942. g. U Primorsko-goranskoj udarnoj brigadi bila je borac i referent saniteta. Nosilac je Spomenice 1941.

Melanija Matrljan

Funduk Zora, rođena 1928. g. u Kalebovcu, k. T. Kolenica. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u bolnici u Krbavici i kasnije u XIII. diviziji.

Gašparac Marija Zora, iz Čabra, k. Delnice. U NOV od 1942. g. Učestvovala je u borbama VI. brigade kod Brinja i Otočca. Krajem¹ 1943. g. umrla.

Golik Ilonka, iz Delnica, Poginula u obrani bolnice u Stajnici.

Grbac Marija, rođena 18. VIII. 1917. g. u Čikovićima, k. Kastav. Od 6. VI. 1942. g. bila je borac u Primorsko-goranskom odredu. 1942. g. poginula u borbi s Talijanima u Kastavskoj šumi.

Hero-Lučić Zorka, rođena 9. VII. 1922. g. u Zoretićima, k. Rijeka. Od svibnja 1942. g. bila je borac u Primorskom odredu. Kasnije je radila u štampariji »Naprijed«. Nosilac je Spomenice 1941.

Hrbar Dinka, rođena 24. III. 1923. g. u Trogiru. Od 10. VII. 1944. g. bila je borac u XIII. diviziji. Poginula 1945. g. na položaju kod Klana.

Ivošević-Rogović Kosa, bila je borac u bataljonu »Mar-ka Trboviča«. Poginula 1942. g.

Janeš Vera i Mara, rođene u Gerovu. Od početka 1942. g. bile su borci u NOV. Jugo-Nol Fana, rođena 13. II. 1922. g. u Mladencima, k. Kastav. Bila je bolničarka i telefonistkinja u jedinicama XIII. divizije. Nosilac je Spomenice 1941.

Jugović Danica, rođena 1924. g. u Sljemenu, k. Delnice. Od 15. IX. 1943. g. bila je borac u četi za vezu XI. korpusa.

Jurčić Marija, iz Ledenica, k. Crikvenica. Bila je 1943. g. borac u bataljonu »Matija Gubec«.

Karlović Danica, rođena 1924. g. u Krasici, k. Rijeka. Od 26. IX. 1943. g. bila je borac u XIII. diviziji. Pri prodoru Nijemaca kod Drežnice 1943. g. poginula u borbi.

Kauzlarić Dragica, iz Brestove Drage, k. Delnice. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula u Bosni 1943. g.

Knezić Milica, rođena 27. XI. 1923. g. u Rudopolju, k. Otočac. Od 13. VI. 1944. g. bila je borac u III. četi II. bataljona II. brigade XIII. divizije. Poginula 6. V. 1945. g. na položaju kod Klane u borbi s Nijemcima i ustašama.

Kordeš Paula, rođena 2. VI. 1927. g. u Sušaku. U NOV od 8. IX. 1943. g. Bila je bolničarka u brigadi »Ljubo Šercer« XIV. divizije (slovenačke). Poginula 1943. g. prilikom napada Nijemaca na Babino Polje.

Kosanović-Bolješić Mica, rođena 1924. g. u Grižanima, k. Crikvenica. 25. V. 1943. g. odlazi u II. brigadu XXXVI. divizije XII. korpusa vojvođanskog. Bila je bolničarka. Dva puta ranjena.

Ema Kruljac-Pleše

Žene borci iz Hrvatskog Primorja — delegati na I. konferenciji AfŽ za Hrvatsku — srpanj 1943. g.

Kruljac-Čebotar Marija, iz Kupjaka, k. Delnice. U rujnu 1941. g. odlazi u NOV. Ubrzo je bila ranjena i, pošto još nije bilo partizanske bolnice, dolazi kući na liječenje. Međutim Talijani saznaju da je kod kuće i zapale sjenik, gdje je bila sakrivena, te je živa izgorjela. Tada je imala 20 godina. Bila je u drugom stanju i iza sebe ostavila malo djetć.

Kruljac-Pleše Ema, rođena 11. IV. 1910. g. u Kupjaku, k. Delnice. Bila je kurir za Drežnicu i V. operativnu zonu. Sudjelovala je u mnogim akcijama sa svojom jedinicom. Od proljeća 1948. g. do svibnja 1944. g. radila je kao ilegalac, na terenu sa ženama. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. i III. reda.

Lauter-Lalić Julka, rođena 1914. g. u Trščui, k. Delnice. U NOV od 28. II. 1942. g. Bila je u partizanskom logoru na Opalom Vrh, kod Čabra. Ranjena 1942. g. u borbi s Talijanima.

Lauter Marija, rođena u Kozjem Vrh-Prezid. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula u IV. ofenzivi.

Linić Zdenka, rođena 1926. g. u Podhumu, k. Rijeka. 4. VI. 1942. g. odlazi u partizanski logor, te do listopada 1942. g. radi na prenošenju hrane i materijala za II. primorski odred. Zatim prelazi na rad u Komandu mjesta u Podlapac (Lika). Nestala za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive u Lici.

Marač Mira Nirvana, rođena 6. II. 1927. g. u D. Vežicama, k. Sušak. Od 28. IV. 1943. g. bila je borac u XIII. diviziji. Na položaju kod Grobnika uhvatili su je Nijemci i strijeljali u Preluci 21. IV. 1945. g.

Rata Tomac Bizerova

Kada Trbović

Maretić Marija, iz Jurića u Istri. Bila je među prvim borcima u Istri. Kad se u drugoj polovini 1943. g. razbuktao ustanak u Istri i kad su se u svim selima počele formirati partizanske čete, Marija odlazi u jednu od tih četa. Poginula u borbi kod Materije, na granici Slovenije.

Maričić Marica, iz Baške, k. Krk. Bila je borac u **XIII.** diviziji.

Martinčić Jovana, iz Bribira, k. Crikvenica. Od 1942. g. bila je borac u bataljonu »Matija Gubec«. Poginula u borbi 1944. g.

Mataija Zora, iz Ledenica, k. Crikvenica. Od 1943. g. bila je borac u bataljonu »Matija Gubec«.

Matrljan Melanija, iz Sušaka. Do kapitulacije Italije aktivno radi u NOP u Sušaku, zatim odlazi u partizane. Najprije radi u prihvatnoj bolnici u Crikvenici, a kasnije u apoteci u Otočcu i na raznim ostalim dužnostima u vojnom sanitetu. Početkom 1944. g. odlazi s ranjenicima u Italiju. Tamo postaje delegat, a kasnije komesar bolničke čete.

Meštrović-Crnković Marinka, rođena 1927. g. u Mrkoplju, k. Delnice. U NOV od 25. III. 1942. g. Bila je borac, briač i omladinski rukovodilac u bataljonu »Matija Gubec« i Komandi primorsko-goranskog područja. Nosilac je Spomenice 1941.

Mičetić Berta, rođena 2. XI. 1916. g. u Ponikvama, k. Sušak. liO. II. 1942. g. odlazi u partizanski logor V. operativne zone (Crni Vrh), gdje je bila bolničarka, a zatim vodnik. Nosilac je Spomenice 1941.

Milinović Anka, rođena 1924. g. u Cesarici, k. Gospić. Od veljače 1943. g. bila je borac u II. brigadi XIII. divizije. Ubijena od ustaša 1944. g. kao kurir, na putu za Karlovac.

Mitel Katica, rođena 1923. g. na Sušaku. U NOV od 14. IX. 1943. g. Bila je na radu kod Komande mjesta Lošinj. Prilikom povlačenja na otok Rab 1943. g. smrtno ranjena.

Naglić Bosiljka, rođena u Gerovu. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Nedić-Saršon Marica, rođena 14. III. 1921. g. u Saršonima, k. Kastav. 15. IV. 1942. g. odlazi u Primorski partizanski logor. Bila je bolničarka, a kasnije referent saniteta Diviziona. Nosilac je Spomenice 1941.

Nekić Ljubica, rođena 1. VII. 1925. g. u Đenoviću, Boka Kotorska. U 1942. g. odlazi u III. bataljon I. brigade XIII. divizije. 28. III. 1943. g. smrtno ranjena na položaju kraj Brloga.

Pađen Dragica, iz Crnog, Ledenice, k. Crikvenica. Bila je borac u XIII. diviziji od 1943. **g.** Poginula.

Pađen Štefa, iz Ledenica, k. Crikvenica. Od 1943. g. bila je borac u bataljonu »Matija Gubec«. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Peruč Anka, rođena 1908. g. U NOV od 25. XII. 1942. g. Bila je bolničarka u bolnici XIII. divizije, a kasnije u partizanskoj bolnici u Italiji.

Radović-Jurinec Marica, rođena 11. XI. 1923. g. u Jastrebarskom. U partizane odlazi 29. IV. 1942. g. Bila je član KK SKOJ-a Ogulin. U NOV od 1943. g. U I. brigadi XIII. divizije bila je sekretar SKOJ-a bataljona, član brigadnog komiteta SKOJ-a, delegat voda i pomoćnik komesara čete. Od 1944. g. radi na terenu Zagrebačkog okruga kao član OK SKOJ-a. Nosilac je Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Sinobad Nataša, rođena 1920. u Vrlici, k. Sinj. U NOV od 1. I. 1944. g. U III. četi II. bataljona I. brigade XIII. divizije bila je borac. Kasnije je bila šifrant u Diviziji i XI. korpusu. Ima čin starijeg vodnika.

JOŠ JEDNA JUNAKINJA JE PALA!

Iz »Rodoljupke«, glasila AFŽ za Gorski Kotar, br. 2, 1943. g.

Od prvog dana najezde fašističkih hordi, odlučila se drugarica Marija Lisac za borbu, oštru i nemilosrdnu. Od prvog dana pomagala je borbu, sakupljala materijal za partizane, razbacivala štampu. Ali to joj nije dosta. Mržnja u njezinom 18.godišnjem srcu vuče je dalje. Ona uzima pušku u ruke i polazi u otvorenu borbu. Nikoga nema u VI. brigadi tko je ne bi poznavao. »Micika Slovenka« bila je jedna od najomiljelijih drugarica u svojoj ponosnoj brigadi.

Nikada se nije potužila da joj je teško, ni jednog časa nije kod nje bilo truna sumnje u oslobođenje, u pobjedu nad fašizmom. Ljubav prema dragom slovenskom narodu i svim- bratskim narodima vodila ju je naprijed.

Zbog tjelesne slabosti uzima dužnost bolničarke u brigadi. Bila je u toj dužnosti neumorna i puna ljubavi za ranjenike.

Suze su nam došle na oči, kad se drugarica Micika razboljela. Polazila je u teškoj vatri u bolnicu, a mi smo mislili — »nikada više«.

Ali ona se nenadano vratila sa smiješkom na usnama:

»Došla sam opet k vama.«

Poslije bolesti dobila je drugarica Micika mjesec dana dopusta. Otišla je u malo selo u Gorskom Kotaru, gdje su joj živjeli roditelji. Baš u to vrijeme počeo se tamo formirati novi partizanski odred. Nije čekala da joj se svrši dopust. Javila se za bolničarku i preuzela svoju dužnost.

Poginula je, kad su gladne zvijeri, žedne naše krvi, bombardirale malo seoce Zagolik u Gorskom Kotaru. Potrčala je da pomogne drugovima, ranjenim od bombe. Ali ovaj put nije dospjela da učini ono, što je sa toliko srca činila već mjesecima, nije dospjela da drugovima zavije rane. Njezinoj rani nije bilo lijeka.

Nakon 19 godina života, i skoro dvije godine borbe poginula je jedna od onih divnih žena, kojima nije ništa teško bilo, što je tražila borba za slobodu.

Zora Gašparac

Sirnik Smiljka, rođena 25. IV. 1925. g. u Sušaku. U NOV od 6. IV. 1943. g. Bila je bolničarka u I. brigadi XIII. divizije. Poginula u borbama kod Zlobina 1943. g.

Srok Milena, rođena 1921. g. u Sroki, k. Rijeka. U NOV od 7. X. 1942. g. Bila je bolničarka u I. bataljonu I. brigade XIII. divizije. Poginula 1943. g. kod Zlobina.

Stojević Andrina, iz Bribira, k. Crikvenica. Od 1942. g. bila je borac i omladinski rukovodilac.

Strižić-Tus Anica, rođena 1914. g. u Bribiru, k. Novi. 29. IX. 1941. g. odlazi u Primorsko-goranski odred. Od 1942. g. bila je domaćica, šef kuhinje i ekonom u Glavnom štabu Hrvatske. Nosilac je Spomenice 1941.

Šegan Darinka, rođena 1921. g. u Otoku, k. Ogulin. Od 11. I. 1944. g. bila je borac I. primorsko-goranskog odreda. Poginula 10. VIII. 1944. g. na Gomirskoj cesti.

šešarek Alma, rođena 1928. g. u Selcu, k. Crikvenica. Od rujna 1943. g. bila je bolničarka u partizanskoj bolnici. Umrla 1944. g.

Švabenic-Zoričić Vera, rođena 1921. g. u Osijeku. U NOV od lipnja 1942. g. Do 1943. g. bila je bolničarka u partizanskoj bolnici u Drežnici. Istakla je hrabrim držanjem i poštovanjem kod spašavanja bolnice i ranjenika u talijanskoj ofenzivi na Drežnicu u rujnu i listopadu 1942. g. Kasnije radi u sanitetu XIII. divizije i kao šifrant pri Štabu XIII. divizije. Ima čin potporučnika. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Tomac Bizerova Kata, rođena 1899. g. u Delnicama. 1942. g. odlazi kao bolničarka u II. bataljon XIII. divizije. Kasnije nastavlja s političkim radom¹ na terenu oko Delnica. Na putu za Beograd zarobljena od ustaša u Lici kao delegat AFŽ. Oslobođena 1945. g.

Tomić Marica, rođena 8. XII. 1925. g. u Mrfcoplju, k. Delnice. Od 9. IX. 1942. g. bila je borac u NOV. Poslije kapitulacije Italije odlazi na politički rad u Kupsku dolinu.

Tomić Marija, rođena 10. XI. 1925. g. u Srpskim Moravicama, k. Delnice. Od 1943. g. bila je bolničarka u XIII. diviziji. Poginula u Jezeranima 1944. g. prilikom napada ustaškog »trupa« na bolnicu.

Trbović Bosiljka, rođena 10. IX. 1923. g. u Trbovićima, k. Drežnica. Od 10. X. 1942. g. bila je borac i omladinski rukovodilac u I. udarnom bataljonu VI. brigade. Nosilac je Spomenice 1941.

Trbović **Nada**, rođena 15. VII. 1917. g. u Trbovićima, k. Drežnica. U ožujku 1942. g. radi u sanitetu V. operativne zone u Drežnici. Zatim prelazi na rad u kotarski NOO, a kasnije u Okružni odbor AFŽ za Gorski Kotar. 1944. g. upućena je u bolnicu na Ravnoj Gori, gdje je najprije bila zamjenik komesara, a zatim komesar bolnice. U listopadu prelazi na stručni kurs pri 'GŠH. Po završenom kursu odlazi sa svojom jedinicom kao komesar. Nosilac je Spomenice 1941.

Turk Darinka, rođena u Malom Lugu, k. Delnice. U NOV od svibnja 1942. g. Bila je zamjenik komandanta bataljona, komesar čete u III. bataljonu II. brigade XIII. udarne divizije, te pomoćnik komesara III. bataljona. U borbama za Gračac nalezila se među bombašima. Pohvaljivana više puta od Štaba brigade i divizije. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Turk Micika, rođena u Goračima, k. Delnice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Turk Micika, iz Kozjeg **Vrha**, Prezid, k. Delnice. Od početka 1942. g. bila je borac u jedinicama XIII. divizije.

Turk Zdenka, rođena u Prezidu, k. Delnice. Bila je borac u jedinicama XIII, divizije.

Vinketa Rina, iz Rijeke, bila je borac u XIII. diviziji.

Vitezić Marija, iz Punta, k. Krk. Od 1943. g. bila je borac u XIII. diviziji.

Vujašković Danica, rođena 9. XI. 1922. g. u Podkilovcu, k. Rijeka. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u I. četi I. bataljona II. primorsko-goranskog odreda i u VI. primorsko-goranskoj brigadi, kao i bolničarka u bolnici u Petrovoj Gori.

Vukelić Danica, rođena 1924. g. u Drežnici, k. Ogulin. Od listopada 1941. g. radi kao politički radnik u Drežnici, zatim odlaizi u **I.** bataljon **VI.** brigade. Nosilac je Spomenice 1941.

Vukelić Zora, rođena 1923. g. u Pašću, k. Sušak. Od kolovoza 1943. g. bila je bolničarka u bolnici XIII. divizije u Drežnici. Umrla 1943. g.

Zenzerović Fumica, rođena u Prodolu, k. Pula. Počinje aktivno raditi za NOP 1943. g. U siječnju 1944. g. odlazi u I. istarsku brigadu i postaje desetar. Jednom prilikom kada je njezina desetina na cesti 'Trst—Rijeka osiguravala prebacivanje stoke za Gorski Kotar, naišla je kolona Nijemaca. U desetini je nastala panika. S povikom »Na juriš!« počela je Fumica pucati iz puškomitraljeza na Nijemce i njezina je desetina rastjerala neprijatelja, a stoka je bila prebačena. Ima oficirski čin.

Zorić-Frlan Marica, rođena 1919. g. u Rubešima, k. Kastav. U NOV od svibnja 1942. g. Bila je borac u XIII. proleterskom bataljonu, bolničarka u bolnici u Drežnici, sanitetski referent u XIII. diviziji i u jedinicama Narodne obrane. Ima čin kaptana I. klase. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Dokument 411

PRIMORKA IZ ŠKRLJEVA PIŠE SVOM SINU-BORCU U NOV

Iz »Primorke«, glasila AFŽ za Hrvatsko Primorje, br. 12, studeni 1943. g.

Dragi Franić! Želim da te ovaj moj list zateče živog i zdravog. Više od mesec dana ne znam: niš o tebi, niti znam ako si živ ili si mrtav. Niki mi ne zna reć neč o tebi.

Ne morem ti napisat kakve su boli moje i sve druge patnje, va ovo vrime od kako si ca. A mi se Franić javi, pa makar sa jednun besedun, i to će bit dosta da me utješi. Ti znaš koliko te volim, jedini i najbolji sine. Sve moje!

Poslala bin ti čagod, kad bin znala kuda. Ako primiš ovo pismo, reci mi kako je kod vas tamo i kade se nalazite, jer ovi psi, krenuli su na onu stranu. Da znaš kako ih mrzim. Klala bin ih sa mojim rukami, kada bi

mi bilo moguće. Isto i ove ustaške hulje na Sušaku.

Kod mene dojdou više puta naše partizanke, koje imaju dužnost u okolicu. Ja san pak jako zadovoljna kada dojdou. Onda san sigurna, da naša stvar mora pobijedit i možda brzo. Samo je žalosno, da ima u našem mjestu kukavica i sluginih slugu, kao i vavek, koji su se obukli i obuli u partizansku muku, a mi, ki bi imeli najviše pravo, nimamo niš. Ali ja imam više nek oni — svog sina, poštenog i svestnog borca.

A sada primi puno lipih pozdrava i poljubaca od

tvoje mame

ZEMI TRAVEZ KAD NISI ZA SOLDATA!

Zaista jedinstven slučaj svijesti, ponosa i časti jedne žene, desio se prije nekoliko dana u mjestu P. na otoku Krku.

Mladić dvadesetih godina, snažan, zdrav, otišao je s ostalim dobrovoljcima toga mjesta u NOV. Majka — starica poodmaklih godina, ponosna je što je i njezin sin s ostalim drugovima otišao da se bori za slobodu svoga naroda.

Nije potrajalo dugo, kad se pred licem starice pojavi mladić u uniformi i s partizankom na glavi.

»Zdravo, majko!« — »0, Bog daj, sinko — ča si već tako brzo avancal, pa su te pušćali na urlab?« — upita ga sva sretna starica.

»Nis ne, majko!« — počne mladić — »Neg poslalo nas je pucat na Njemcih i počelo čudo od pucnjavi. Ja nis mogal zdurat pa sam se vernul.«

»A kade su, sinko, tvoji pajdaši ostali?« — upita starica.

»Oni su bili kuražnej, pa su šli napervo« — glasio je odgovor.

»Uh! Sine, sine, kukavico! Ča si mi storil sramotu od naše dične kući! Na, evo ti »travez« kad nisi za soldata, pa hod kuhat! Ah, ke san volje, najvolela bin poč ja na tvoje mesto!« — predbaci mu starica.

Riječi ove divne starice, kojoj je borba za slobodu najveća čast i ponos, neka služe za primjer mnogim ženama i muškarcima, koji bježe od naše narodne borbe.

BANIJA

Borbe protiv okupatora započele su u Baniji već u srpnju 1941. g. Najprije se protiv nasilja okupatora diglo selo Luščani, a za njim i druga sela. Organizirane akcije započele su u tom kraju napadom na ustale u Grabovcu i Vlahoviću.

Prva partizanska grupa u Hrvatskoj formirana je u šumi Brezovica (kotar Sisak), 22. lipnja 1941. g. Njoj se priključuje 40 boraca Hrvata iz Siska. Prilikom formiranja u grupi su bile Katica Kušec i Nada Dimić, a početkom srpnja dolaze Jagica Tuškanec i Jagica Hrelec.

Uskoro su formirane partizanske grupe na Kalinama, u Šamarici (kotar Petrinja) i na Andelinoj kosi u Šamarici (kotar Glina).

Početkom rujna 1941. g. ove se grupe ujedinjuju na Andelinoj kosi u Banijski partizanski odred.

Na prve akcije partizana na Baniji ustaše odgovaraju terorom (masovni pokolj u srpskoj crkvi u Glini, u Grabovcu i drugdje). Ustanak u Baniji sve se više širi i prilaze mu sve veće mase naroda. Tokom 1942. g. stvaraju se sve novi i novi odredi. U redove boraca ulaze masovno i žene.

U studenom 1942. g. formirana je VII. banijska divizija. U njezin sastav ušle su VII. i VIII. banijska brigada i XIII. (kasnije XIII. proleterska) brigada. Kad je XIII. otišla u Zumberak, došla je na njezino mjesto novoformirana XVI. brigada. Krajem prosinca 1942. g. imala je VII. divizija oko 4.000 boraca.

Kako je u to vrijeme bila čitava Banija, osim gradova Siska, Petrinje, Gline, Kostajnice, Topuskog i Sunje, pod kontrolom NOV, krak glavne balkanske saobraćajne arterije, koji ide od Zagreba preko Siska za Novsku, bio je stalno napadan od boraca VII. divizije. Budući da su i druge saobraćajne linije bile prekidane od drugih jedinica, to je neprijatelju bio gotovo potpuno onemogućen saobraćaj prema jugu i jugoistoku.

Borci VII. divizije istakli su se u brojnim bitkama i herojskim podvizima u toku IV. i V. neprijateljske ofenzive.

Među najslavnije stranice historije VII. hanijske divizije spada »bitka za ranjenike« na području Bugojna, planine Bitovnja, Prozora i planine Kobile, u toku IV. neprijateljske ofenzive.

»Pozadi vas je 4.000 ranjenika i bolesnika naše vojske. Neprijatelj ne smije prodrijeti u Prozor«, — glasila je naredba Vrhovnog štaba Štabu VII. divizije.

U tim borbama s daleko nadmoćnijim neprijateljskim snagama, pokazali su borci VII. divizije izvanrednu pozrtvovnost i hrabrost. Kad su Nijemci bili odbačeni iz Gornjeg Vakufa i VII. divizija stigla u dolinu Neretve, njezina je VIII. brigada dobila naređenje da prenosi ranjenike i tifusne bolesnike. Tri noći je brigada prebacivala ranjenike i bolesnike pod napadajima neprijateljske avijacije.

Poslije mnogih bitaka i značajnih uspjeha vratila se VII. divizija na Baniju, iako je neprijatelj tvrdio da ona više ne postoji. Njezin povratak i pobjede u borbama oko Generalskog Stola i Karl>vca značile su veliki, moralno-politički uspjeh.

IZVJEŠTAJ KK KPH GLINA OD 14. X. 1944. O ŽENAMA BORCIMA S PODRUČJA KOTARA

KK KPH GLINA

14. I. 1944.

Popis žena boraca koje se nalaze u NOV i koje su do sada poginule u NOV-u

Općina Drenovac: Sada se nalaze u NOV:

Metikoš Kata, Metikoš Zorka, Livun Ljubica, Kovarbašić Miljka, Kačar Ljubica, Petrović Ranka, išteковиć Ljubica, Livun Milka, Martinović Zorka, Metikoš Ana, Jelić Ranka, Baždar Stana, Mraković Dragica, Mraković Evica, Božić Stoja, Božić Milja, Glumac Ljubica, Tarabić Kata, Martinović Dragica, Dabić Evica, Mraković Stana.

Općina Klasnić: Nalaze se u NOV:

Pošut Milka, Vujaklija Milka, Demić Anika, Relić Miljka, Sarapa Anka, Resanović Milja, Andelić Evica, Podunavac Miljka, Relić Ljuba, Demić Milka, Relić Milka, Šućyra Draginja, Resanović Draga, Milakara Milka, Milakara Mara, Milakara Soka, Zorović Draga, Budić Danica, Ognjenović Milja, Milakara Ljubica, Vučković Ljubica, Birač Miljka, Šikanja Ljubica, Petrović Jelena, Kuka Soka, Zec Stoja, Prodanović Stoja, Vukčević Jeka, Španović Ljubica, Martić Dušanka, Tabak Marija i Viničić Mira.

Općina M. Gradac: Nalaze se u NOV:

Vujnović Sava, Tarbuk Mara, Tarbuk Jelica, Milojević Ljubica, Kreća Sava, Kreća Desanka, Li'kar Milka, Boromisa Danica, Boromisa Sofija.

Općina Stankovac: Nalaze se u NOV:

Ivanišević Mara.

Općina Bučica: Nalaze se u NOV: Jović Dragica i Stanojević Božena.

Iz ostalih općina još nemamo podatke, ali ćemo ih naknadno poslati. Računamo da iz općina koje nisu poslale podatke ima još oko 100 drugarica koje se nalaze u NOV, a možda i više.

Katica Kušec

Do sada poginule u borbi:

Općina Drenovac: Erak Mara, Tovarlaža Danica, Branković Stana, Martinović Draga, Lončarević Mara, Jovičić Evica, Kovarbašić Miljka, Todorović Evica i Demonja Milja.

Općina Klasnić: Radanović Ljubica, Miljević Miljka, Kučka Draga, Sarapa Jelena, Milakara Anka, Dragović Duka, Vukelić Ljuba, Vukčević Jeka.

Općina M. Gradac: Vrga Milka, Kreća Anka, Davidović Ljubica, Šukunda Evica, Samac Janja, Samac Ljubica, Uglješa Sofija i Tarbuk Kata.

Iz drugih općina nemamo podataka, ali broj poginulih drugarica iznosi sigurno oko 25.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Drugarski pozdrav
(Potpis nečitljiv)

TAKOVE SU ŽENE-BORCI

Iz brošure »Zeno, vojnik«, izdanja Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, 194-5. g.

Mala Bosa

To je junačka djevojčica,¹ negdje iz blizine Knez - polja, mjesta čuvenih junaka. Ustaše su je odvukle iz Kozare s toliko druge djece. Odvojili su je od roditelja i pustili da živi u nekom bilogorskom selu. Nisu fašisti znali koliko se mržnje skupilo u maloj Bosiljki i nisu se sjetili da ta mala pripada junačkoj kozarskoj omladini. Da su to znali ne bi je pustili.

Bosa je sada brigadir, borac već gotovo dvije godine. Izrasla je i snažna je, u svojoj brigadi čuven junak, pomoćnik puškomitraljesca.

Brigada je trebala da se probije kroz neprijateljski обруч, Noć je i kolona brzo kreće. Cesta je blokirana. Odjednom-, već na cesti, čuje se prasak pušaka. Čelo kolone sukobilo je s neprijateljem iznenada. Na čeku je i mala Bosa, u prethodnici. Neprijatelj se u nekoliko minuta razbježao, ostavivši mrtve i ranjene. Kratko vrijeme iza toga vraća se Bosiljka tjerajući pred sobom deset razoružanih bandita.

Bosa još i danas tuče neprijatelja. Ona često govori : »Oj, ustaše, da znate, koga ste pustili!«.

*

Držali smo položaj u Novom Selu, u predgrađu Capraga. Iznenada se pojavi neprijateljski avion i baci nekoliko bombi. Drugarica Stana Zorić iz čete za vezu, stajala je na pragu svoje kuće. Jedan komad pogodi je u ruku, slomi kost, tako da je ruka ostali viseći. Stisnuvši zube i držeći lijevom slomljenu desnicu, ona se uputi sama do brigadnog previjališta. Za vrijeme previjanja nije ni jauknula, a kada su je kolima prenosili, prolazeći kraj svojih drugova i

drugarica, neke od njih zaplakaše. Stana im pruži lijevu ruku i oprosti se s njima s riječima: »Nije mi žao desnice, već mi je žao što odlazim iz čete za vezu i naše brigade.«

Sljepčević Ljuba

četa za vezu I. brigade VII. ud. div.
*

Kad je 16-godišnja Stana Cvetojević izjavila želju pred borcima VII. divizije da i ona želi da se bori u njihovim redovima, pogledali su je s nepovjerenjem, jer su znali da je Stana kćerka čuvenog četnika, zlikovca u Dvoru.

»Slali su me ćaći u Dvor — rekla je tada djevojka, — ali meni nije tamo mjesto.« Kroz kratko je vrijeme Stana pokazala koliko mrzi izdajničkog oca. Bila je među prvima u jurišu na neprijatelja.

*

Stana, seljanka iz Drljače, došla je u štab I. brigade IV. korpusa s riječima: »Evo puška moga muža, on je četnik, a ja želim njegovom puškom, da tamanim zlikovce kakav je on i njemu slični.« Postala je Stana borac, i u jurišu je prva. Noću bi se ona od vremena do vremena prikradala u svoje selo da vidi dječicu koju je ostavila. A jedne noći našla je mjesto doma garište. Djeca su joj bila odvučena s ostalim suseljanima toga kobnog dana. Stana nije kuhala, već su za nju teške akcije bile utjeha. »Na četnike!« vikala bi Stana u jurišu, i ispred sviju le-tjela i bacala bombe.

¹ Bosa je bila partizanka u Banovskoj jedinici. Redakcija joj nije uspjela ustanoviti prezime.

**MEĐU ŽENAMA BORCIMA PARTIZANSKIH ODREDA I DRUGIH JEDINICA BANIJE
NALAZILE SU SE I OVE DRUGARICE:**

Adžić-Kotrešan Stana, rođena 1925. g. u Gornjem Hrastovcu, k. Kostajnica. Bila je borac i delegat u XVI. i VII. brigadi VII. divizije. Ima čin zastavnika.

Arbutina-Benak Milka, rođena 15. VII. 1923. g. u Pakovcu, k. Dvor na Uni. 1942. g. odlazi u partizane. Bila je borac, vodni delegat i zamjenik komesara divizionu u VII. diviziji i artiljerijskoj brigadi XXXVII. divizije. Četiri puta je ranjena. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Baltic Ljubica, rođena u Donjem- Selištu-, k. Glina. Od 1942. g. bila je borac u VII. diviziji. Poginula 1943. g. u borbi na Zelengori.

Baltic Slavka, rođena 1923. g. u Belin-cu, k. Glina. Od 1943. g. bila je borac u VII. brigadi VII. divizije. Nestala 1944. g. za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive u -Crnoj Gori.

Banjanin Janja, rođena 15. III. 1916. g. u Hrastelnicu, k. Sisak. 26. I. 1942. g. odlazi u partizane. U VIII. brigadi VII. divizije bila je borac i politički rukovodilac. Od 1944. g. radi u dječjim ustanovama. Nosilac je -Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda i Ordenom za hrabrost.

Begović Ana, rođena 1911. g. u Tremušnjaku, k. Petrinja. 5. VIII. 1941. g. odlazi u Kalinski odred. Bila je borac, kuharica i bolničarka. Nosilac je Spomenice 1941.

Benak Julija, rođena 1928. g. u Pakovcu, k. Dvor na Uni. 8. IX. 1942. g. odlazi sa svojim bratom u partizane, gdje su se već od ranije borila još dva njezina brata i dvije sestre, Milka i -Stoja. Zbog mladosti htjeli su je zadržati kao bolničarku, ali ona je htjela da bude borac. Upućena je u bataljon. U prvu borbu otišla je bez puške, jer je, kako joj je rekao komandir, u partizanima pušku trebalo »zarobiti«, a iz borbe se vratila sa četiri zarobljene karabine. Za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive sudjelovala je u borbama s četnicima na Jablanici, gdje je bila i ranjena, kao i u mnogim drugim borbama. Na Zelengori po peti put je bila teško ranjena. Nakon liječenja u Italiji upućena je u I. artiljerijsku motoriziranu diviziju. Sudjelovala je i u borbama za oslobođenje Zagreba.

Bijedić Safija, rodom iz Bihaća. Bila je bolničarka u partizanskoj bolnici u Bihaću, a od 1943. g. u VII. diviziji bataljonski bolničar.

Bijuković Draginja, iz Bosanske Dubice. Odlazi u prosincu 1941. g. zajedno sa svojom drugaricom Jelenom Stanislavac, partizanima na Kozari. Bila je borac II. čete I. bataljona II. krajiškog odreda. U svibnju 1942. g. radi kao omladinski rukovodilac na terenu. Umrla.

Bobetko-Goldman Jelena, rođena 1924. g. u Majuru, k. Kostajnica. U NOV od travnja 1942. g. U VIII. i kasnije II. brigadi VII. divizije bila je bataljonska bolničarka i brigadna higijeničarka. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Bojanić Jelena, rođena 20. I. 1911. g. u Donjem Hrastovcu, k. Kostajnica. 1942. g. odlazi u I. krajiški odred. Bila je bolničarka u četi i bolnici. Nosilac je Spomenice 1941.

Borojević Branka, rođena 1921. g. u Borojevićima, k. Kostajnica. U siječnju 1943. g. odlazi u XVI. brigadu VII. divizije. Bila je borac, zatim delegat i komesar čete za vezu. Odlikovana Ordenom za hrabrost. Ima čin kapetana. •

Borojević Dušanka, rođena u Mečenčanima, k. Kostajnica. U NOB od početka 1942. g. Od 1943. g. bila je borac u jedinicama VII. divizije.

Brodarec Ankica, rođena 1921. g. u Sisku. 1941. g. je hapšena i do svibnja iste godine bila u logoru u Lepoglavi. 22. V. 1941. g. odlazi s prvom grupom Sisčana u partizanski odred u Brezovici. U VII. banijskoj brigadi bila je referent saniteta brigade. Ima čin majora. Nosilac je Spomenice 1941.

Janja Banjanin

Milja Bimčić

Brodarec Jagica, od 1942. g. bila je borac u NOV.

Broz Ankica, rođena 21. XII. 1925. g. u Odri, k. Sisak. U lipnju 1942. g. odlazi u partizane. Bila je borac u VII. banijskoj diviziji i Krajiškoj brigadi. Ima čin potporučnika.

Bujić Marija, rođena 10. XI. 1919. g. u Capragu, k. Sisak. 4. VI. 1942. g. odlazi u XVI. banijsku brigadu. Nosilac je Spomenice 1941.

Bunčić Mara, rođena 1924. g. u Velikom šušnjaru, k. Glina. Početkom 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u II. četi III. bataljona XVI. brigade. Istakla se u borbama u Crnoj Gori. 1943. g. postala je delegat voda, zatim zamjenik komesara čete.

Bunčić Milja, rođena 15. X. 1923. g. u Velikom šušnjaru, k. Glina. 1942. g. član je Općinskog komiteta KP za šušnjar i Bačugu, kasnije član KK SKOJ-a Glina. U veljači 1943. g. odlazi s grupom omladine u NOV. U VII. diviziji bila je borac u I. četi I. bataljona VII. brigade, omladinski rukovodilac u III. bataljonu XVI. brigade, III. bataljonu VII. brigade, te komesar čete u III. bataljonu II. brigade. U borbi je bila dva puta teže ranjena.

Butković Ljuba, rođena 1923. g. u Odri, k. Sisak. Od 18. III. 1942. g. bila je borac u VII. diviziji. Poginula u svibnju 1942. g.

Conjar Janja, rođena u Skeli, k. Glina. Od 1942. g. radila je na vezi između oslobođenog i neoslobođenog teritorija. 1943. g. odlazi u NOV. Poginula 1944. g. u borbi kod Bihaća.

Crnobrnja Kata, rođena 1926. g. u selu Šakalinski Riječani, k. Dvor na Uni. Od srpnja 1943. g. bila je borac u I. bataljonu I. brigade VII. divizije. Poginula u borbi kod Capraga u travnju 1945. g.

Cvetković Vera, rođena 10. **XI.** 1924. g. u Sisku. Poslije okupacije radila je na sakupljanju i prenošenju oružja i održavanja veza s prvim- diverzantima Sisačkog odreda. Bila je neko vrijeme u zatvoru. U kolovozu 1941. g. odlazi u Sisački partizanski odred. Kasnije postaje član politodjela **VII.**, **XXXV.** i **XXVIII.** divizije, član Kotarskog odbora USAOH-a Dvor, Okružnog odbora USAOH-a Banija i Glavnog odbora U-SAOH-a Nosilac je Spomenice 1941.

Čakola Ljubica, rodom iz Trnovca, k. Glina. Od 1943. g. bila je borac u jedinicama VII. divizije.

Čavić Ana, rođena 1923. g. u Donjim Javorinama, k. Dvor na Uni. Od 19. X. 1942. g. bila je borac u XVI. brigadi VII. divizije. Poginula 1943. g. u Crnoj Gori.

Čizmić Danica, rođena 1925. g. u Mečenčanima, k. Kostajnica. Bila je borac u jedinicama VII. divizije. Ima čin zastavnika. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Čolić Draginja, rođena 1928. g. u Donjim Pastušama, k. Petrinja. Bila je borac u jedinicama VII. divizije. Ima čin starijeg vodnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Čučković Ana, rođena 1925. g. u Gornjem Selištu, k. Glina. Od 1943. g. bila je borac u VII. diviziji. Poginula 1943. g. u borbi na Pivi.

Čučković Anđa, rođena u Balincu, k. Glina. Majka dvoje djece, radila je od početka ustan-ka za NOP i bila odbornica AFŽ. Krajem 1942. g. odlazi u VII. diviziju. Poginula.

Čučković Zora, rođena 1927. g. u Balincu, k. Glina. Od 1942. g. bila je bolničarka u VIII. brigadi VII. divizije. Nestala u Bosni 1943. g.

Čurčija Milka, rođena 10. XII. 1924. g. u Pruscima, k. Bosanski Novi. U partizanima od 7. XII. 1941. g. Bila je zarobljena od Nijemaca na Kozari i otjerana na prisilan rad. Uspijeva joj pobjeći i ponovo je u NOV. Bila je borac u Sunjskom odredu i zamjenik referenta saniteta u Omladinskoj udarnoj brigadi. Ranjena je prilikom napada na uporište Draganić u Žumberku.

Dabić Bosiljka, rođena 12. VII. 1924. g. u Komogovini, k. Kostajnica. Od 11. IX. 1942. g. bila je borac u I. četi II. bataljona XVI. brigade VII. divizije. Istakla se u mnogim borbama. Bila je delegat. Poginula 24. I. 1943. g. u borbi s Crnom legijom na Brezovom Polju.

Dabić-Durman Nevenka, rođena u Komogovini, k. Kostajnica. Bila je borac u **VII.** diviziji od 1942. g.

Daić Stana, iz Luščana, k. Glina. Bila je borac u četi za vezu VII. brigade VII. divizije.

Dmitrović Dragica, rođena 1923. g. u Brnjeuški, k. Glina. Od 1942. g. bila je borac u IV. brigadi VII. divizije. Poginula 1944. g.

Dragaš Kata, rođena 1906. g. u Mlinogi, k. Petrinja. Od 1942. g. bila je borac u VII. brigadi VII. divizije. Nestala 1943. g. u Crnoj Gori.

Drakulić Stana, rođena 1929. g. u Gornjem Hrastovcu, k. Kostajnica. Bila je borac u **VII.** diviziji. Ima čin zastavnika. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Dražić Danica, rođena 1925. g. u Velikom šušnjaru, k. Glina. U NOV od 1943. g. Bila je borac u VII. diviziji, vodnik i zamjenik komandira čete u I. proleterskoj diviziji. Poginula.

Dražić Zorka, rođena 1925. g. u Majskim Poljanama, k. Glina. Od studenog 1942. g. bila je bolničarka u VII. brigadi VII. divizije. Poginula u svibnju 1943. g. na Zelengori.

Durman-Vilus Radojka, rođena 1926. g. u Petkovcu, k. Petrinja. Bila je borac u VIII. brigadi VII. divizije. Ima čin kapetana.

Džakula Stana, rodom iz šušnjara, k. Glina. Bila je od 1942. g. borac i omladinski rukovodilac u III. bataljonu VII. brigade VII. divizije. Teže je bila ranjena.

Đurić Ankica. Bila je borac u **VII.** diviziji. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Erak Mara, rođena 1922. g. u Bijelim Vodama, k. Glina. Bila je borac u VII. diviziji. Poginula u Sandžaku u V. ofenzivi.

Učesnici vojno-omladinskog kursa na Baniji, 1942. g.

Erent Ljubica, rođena 1923. g. u Mečenčanima, k. Kostajnica. Od jeseni 1942. g. bila je borac u VII. brigadi VII. divizije. Nestala u V. ofenzivi.

Galjen Draginja, rođena 1922. g. u Gradcu, k. Glina. Bila je borac u VII. diviziji. Ima čin starijeg vodnika.

Glavačević-Zebić Zora, rodom iz Slavonije. Bila je upravitelj pošte u Pokupskom. Radila je kratko vrijeme na organiziranju AFZ-a u selima općine Mečenčani, a zatim odlazi u NOV. U napadu na Mečenčane i Majur išla je bez puške, ali ju je ubrzo osvojila. Zora je bila prva žena na Baniji, koja se borila puškom u ruci. U kolovozu 1942. g. odlazi s odredom »Nine Marakovića« u Slavoniju i ističe se aktivnim političkim djelovanjem u slavonskim selima. U borbama za Veliku Mlinsku, Grub. Polje, Kloštar i druga neprijateljska uporišta istakla se kao neustrašiv borac. Vrativši se na Baniju, u listopadu 1942. g. Zora postaje zamjenik komesara čete u Odredu, a nešto kasnije, kad je formirana VII. divizija, zamjenik komesara II. bataljona VII. brigade »Vasilija Gaćeše«. Prilikom osnivanja XVI. brigade Zora je bila komesar bataljona iste brigade. Ima čin majora. Nosilac je Spomenice 1941.

Gojsović-Novaković Danica, rođena 1921. g. u Komogovini, k. Kostajnica. Od 20. X. 1941. g. bila je borac u Banijskom partizanskom odredu, I. krajiškoj brigadi, vodni delegat u I. proleterskoj brigadi, član kirurške ekipe XXVII. divizije i referent saniteta XX. brigade. Nosilac je Spomenice 1941.

Gojsović Ružica, rođena 1926. g. u Jošavici, k. Petrinja. Od jeseni 1942. g. bila je borac u VII. diviziji. Sredinom 1943. g. poginula u borbi kod Jablanice.

Golović Olga, rođena 1921. g. u Nikšiću. Formiranjem prvih partizanskih jedinica stupila je u Nikšićki partizanski odred, u kojemu je bila omladinski rukovodilac. U IV. crnogorskoj proleterskoj brigadi bila je omladinski rukovodilac bataljona i član bataljonskog partijskog komiteta. U studenom 1942. g. upućena je u Hrvatsku, gdje je bila član politodjela V. kordunaške brigade, a kasnije član politodjela VIII. kordunaške divizije. Koncem 1944. g. odlazi u Beograd kao instruktor Centralnog komiteta SKOJ-a. Poginula prilikom oslobođenja Trsta u travnju 1945. g.

Grbić Dušanka, iz Plitvica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u li. brigadi VII. divizije i bolničarka u aerobazi XI. korpusa. Ranjena 1943. g. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Grubić **Anda**, rođena 1923. g. u Moštanici, k. Petrinja. Od studenog 1942. g. bila je borac u VII. brigadi VII. divizije. Ima čin vodnika. 8., II. 1943. g. bila je ranjena u borbi.

Grujić **Ana**, rođena 1927. g. u Mačkovom selu, k. Petrinja. Od- 1943. g. bila je borac u VII. brigadi VII. divizije. Iste godine u V. ofenzivi nestala u Crnoj Gori.

Habulin-Kralj Jelka, rođena 25. VIII. 1916. g. u Poznanovcu, k. Zlatar. U srpnju 1942. g. odlazi u partizane. Bila je upravnik vojno-partizanskih bolnica na Baniji, zatim na Kordunu i Lici. Za vrijeme IV. i V. neprijateljske ofenzive povlačila se s ranjenicima kroz Bosnu i Crnu Goru. Od lipnja 1943. g. bila je upravnik bolnice VII. divizije, a od ožujka 1944. g. rukovodilac sanitetskih kurseva pri IV. korpusu. Ima čin kapetana I. klase i više odlikovanja.

Hanzić Barica, rođena 7. I. 1899. g. u Staroj Drenčini, k. Sisak. U NOV odlazi 12. V. 1942. g. Bila je član KPO u Primorsko-goranskom odredu i bolničarka u bolnici VII. udarne divizije. Kasnije je bila član Kotarskog odbora AFŽ Dvor, član Okružnog odbora AFŽ Banije, te referent Kulturno-prosvjetnog odjela ONOO Banija. Nosi-lac je Spomenice 1941.

Janeković Dara, rođena 1924. g. u Stepanovićevu, k. Novi Sad. Po dolasku ustaša radi na okupljanju omladine. Početkom kolovoza 1941. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Kalinskom odredu, u XV. kordunaškoj brigadi, rukovodilac omladine u bataljonu, te član politodjela brigade. Kasnije je bila sekretar MK SKOJ-a Glina, član OK SKOJ-a Banija, te član prosvjetnog odjela ZAVNOH-a. Nosilac je Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Janus Milica, rođena 1926. g. u M. Poljanama, k. Glina. Od listopada 1942. g. bila je bolni-čarka u vojno-partizanskoj bolnici Komande banijskog područja. Umrla 1943. g.

Jekić Danica, rođena 1924. g. u Gornjem Grabovcu, k. Glina. Od 1942. g. bila je borac u XVI. brigadi VII. divizije. Smrtno ranjena u siječnju 1943. g. u Bosni.

Joka Danica, iz Kosne, k. Dvor. U NOV od 1942. g. Bila je bolničarka u bolnici na Podgr-meču i Krajiškom Korpusu.

Jokić Jela, rodom iz Bosne. Od 1943. g. bila je četna, zatim bataljonska bolničarka u VII. diviziji. Poginula na Baniji početkom 1944. g.

Jovičić Evica, rođena 1928. g. u Drenovcu, k. Glina. Od kolovoza 1942. g. bila je borac u VII. brigadi VII. divizije. Nestala u siječnju 1943. g. za vrijeme IV. ofenzive.

Kačar Ljubica, rođena 1915. g. u Drenovcu, k. Glina. Bila je borac u VII. diviziji. Vodnik.

Kajganić Ljubica, rođena 1925. g. u Tremušnjaku, k. Petrinja. Od 1943. g. bila je borac u I. bataljonu VII. brigade VII. divizije. Poginula u IV. ofenzivi.

Kale Zora, rodom iz Podgrmeča. Od 1942. g. bila je bataljonska bolničarka u VII. a zatim u VIII. brigadi. Poginula 1944. g.

Karavidić Vuka, rođena u Mečenčanima, k. Kostajnica. Od 1942. g. bila je borac u VII. diviziji. Poginula u V. neprijateljskoj ofenzivi.

Karlovcčan Stanojka, rođena 1915. g. u Čemernici, k. Vrginmost. Od svibnja 1942. g. aktivno učestvuje u borbi. Početkom 1943. g. odlazi u XVI. brigadu VII. divizije. Bila je borac, kulturno-prosvjetni radnik u četi za vezu i komesar brigadne bolnice. Kasnije je bila na kulturno-prosvjetnom radu u Oblasnom komitetu za Istočnu Bosnu. U V. ofenzivi je ranjena.

Kladarin Danica, rođena u Borojevićima, k. Kostajnica. Od 1941. g. bila je na raznim dužnostima u vojnom sanitetu.

Knežević Jela, rođena u Buniću, k. Titova Korenica. U NOV od 5. I. 1943. g. U VII. diviziji bila je omladinski rukovodilac bataljona i član politodjela Divizije. Kasnije je bila član partijskog komiteta IV. korpusa. Ima čin kapetana. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Kovačević Marija, rođena 1923. g. u Slovincima, k. Kostajnica. Od studenog 1942. g. bila je borac u VII. brigadi VII. divizije. Poginula u IV. ofenzivi na putu za Crnu Goru.

Kovarbašić Miljka, rođena 1925. g. u Drenovcu, k. Glina. Od 1942. g. bila je borac u I. četi II. bataljona XVI. brigade VII. divizije. Nestala za vrijeme IV. ofenzive u Crnoj Gori.

Krnjaić-Rastovac Marija, rođena 27. V. 1925. g. u Željavi, k. T. Korenica. U NOV od 13. IV. 1942. g. U II. bataljonu III. udarne brigade VII. divizije bila je referent saniteta. 9. XI. 1943. g. ranjena u borbi kod Grabuštana u Baniji, izvlačeći s bojišta ranjene drugove.

Kuka Soka, rođena 1924. g. u Buzeti, k. Glina. Bila je borac u VII. diviziji. Ima čin zastavnika.

Lalović-Garibović Kaja, rođena 1921. g. u k. Šabac. 1942. g. odlazi u VII. diviziju. Bila je član politodjela brigade i kasnije divizije. No.silac je Spomenice 1941.

Lapčević Marica, rođena 1914. g. u Gredi, k. Sisak. 1941. g. odlazi u Kalinski odred u Šamarici kao borac. Poginula početkom 1942. g. u borbi protiv ustaša u Gredi.

Lekić Stoja. Bila je od 1943. g. bolničarka u III. bataljonu I. brigade VII. divizije. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Lončar Danica, rođena 1923. g. u M. Poljanama, k. Glina. Od 1942. g. bila je borac u II. četi II. bataljona II. brigade VII. divizije. Poginula 10. VII. 1944. g. u borbi kod Gline.

Lončar-Gruborović Ljubica, rođena 1920. g. u Glinskoj Poljani, k. Petrinja. Od 1942. g. bila je bolničarka u bolnici VII. divizije. Nestala u IV. neprijateljskoj ofenzivi u Bosni.

Lončarević Julika, rođena 1923. g. u Mečemčanima, k. Kostajnica. Bila je od 1942. g. u Centralnoj bolnici VII. divizije. U travnju 1943. g. umrla.

Lončarević Mara, rođena 1925. g. u Vlahoviću, k. Glina. Od siječnja 1942. g. bila je bolničarka u VIII. brigadi VII. divizije. U veljači 1943. g. umrla.

Maestro Gracija, iz Zagreba. U proljeće 1943. g. poslije IV. ofenzive bila je bolničarka u vojnoj bolnici u Rudinama nad Neretvom. Istakla se kao jedna od najboljih bolničarki prilikom povlačenja bolnice u planinska sela, u pravcu Crne Gore. Jednog dana, krajem svibnja 1943. g. pri obilasku jedne udaljenije grupe bolesnika, na putu, kojim je bio pod stalnom neprijateljskom vatrom, bila je ranjena. Nešto kasnije bila je kao nepokretni ranjenik zarobljena i otpremljena u logor, odakle se nije vratila.

Mamuzić Marija, rođena u Nebojanim, k. Petrinja. Od 1. XI. 1942. g. bila je borac u VII. diviziji. U lipnju 1943. g. poslije prolaza Sutjeske, ranjena je.

Manojlović Dragica, rođena 1925. g. u Sibinu, k. Glina. Od 1942. g. bila je borac u II. četi III. bataljona VIII. brigade VII. divizije. U V. ofenzivi nestala u Bosni i proglašena mrtvom.

Maraković Evica, iz Vlahovića, k. Glina. Bila je bolničarka u VII. diviziji. Dobrovoljno je provela trideset noći pored ranjenika i prenijela stotine nepokretnih drugova, spašavajući ih od neprijatelja.

Marić Evica, rođena 1925. g. u Martinovićima, k. Glina. Od siječnja 1943. g. bila je borac u III. bataljonu VII. brigade VII. divizije. Poginula za vrijeme V. neprijateljske ofenzive kod rijeke Pive.

BIOGRAFIJA

NARODNOG HEROJA MILANKE KLJAJIĆ

Milanka Kljajić je rođena 1924. g. u Starom Selu, kotar Petrinja, u siromašnoj seljačkoj obitelji.

Zbog siromaštva svojih roditelja završila je tek četiri razreda osnovne škole, ali se svojom oštromnošću i smjelim, otvorenim karakterom isticala među svojim drugaricama.

Već prvih dana Narodnog ustanka, 1941. g. Milanka, se pridružuje partizanima. Ona je prva seljačka djevojka Banije koja s puškom u ruci odlazi u borbenu jedinicu.

U ratu su joj poginuli otac i dva brata, a majka joj je umrla od tifusa. Ti teški udarci nisu pokolebali Milankin moral. Tuga za izgubljenom porodicom dala joj je novu snagu i odlučnost. Smjela i neustrašiva ističe se među najboljim borcima 1. brigade VII. divizije. U napadu na 369. njemačku diviziju, u borbama kod Gline i Majura, u akcijama kod Blinjskog Kula i Sunje, u jurišima na bunke u Volinji i kao voda bombaške grupe, Milanka je bila proslavljeni junak među svojim drugovima. 1942. g. postala je član Komunističke Partije Jugoslavije i, premda još mlada, postala je desetar i kasnije vodnik voda.

Poginula je 22. siječnja 1943. g., za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive. Njeni drugovi nisu htjeli dozvoliti da mrtvo tijelo omiljelog desetara padne u ruke neprijatelju. Petorica se dobrovoljno javljaju da je pocl najžešćom vatrom izvuku s bojišta. Tom su prilikom svi bili ranjeni.

Glas o Milankinoj pogibiji tužno je odjeknuo Banijom.

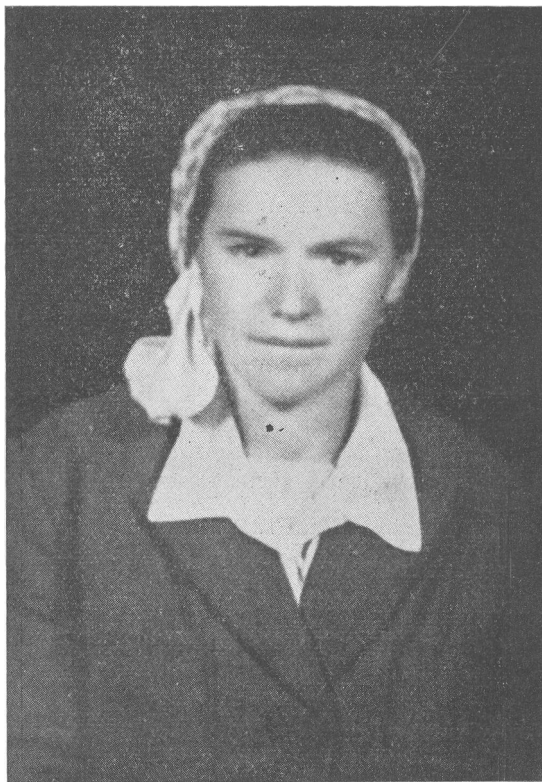
Iste godine donosi list »Banovka« članak »O ženama borcima Banije«, u koj,em se o Milanki Kljajić kaže:

»Cijeli narod Banije pozna je po njenoj hrabrosti, i naša VII. divizija ubrajala ju je među najbolje svoje junake. Njena neustrašivost, požrtvovnost i samoprijegor bodri i danas borce, bombaše i jurišače I. brigade...»

Milanka sa svojom desetinom juriša, ubija Švabe, u akciji na Majur sama zarobljuje njemačkog oficira i predvodi ga pred svoga komandira. Nastavljaju se akcije na Bjelnik, Mlinogu, Hrastovac, itd. Milanka je uvijek među prvima, kao bombaš ili jurišač. Mijenja se mišljenje boraca o njoj. Njen ugled raste u cijeloj brigadi. Njena desetina izvršavala je svaki zadatak. Desetar Milanka isticana je uvijek za primjer i pohvaljivana.

Dolazi IV. neprijateljska ofenziva. Mjesec sije-

čanj 1943. g. Veliki snijeg, zima. Prsti se smrzu vaju i lijepe za čelične cijevi pušaka. Nadmoćan neprijatelj bijesno 'navaljuje i nadire, VII, junačka, dočekuje, luče se. Položaji prelaze po nekoliko puta iz ruku u ruhe. Metla, krvavo bojno polje, tia kojemu su uvijek vodene odsudne bitke. Po-

Narodni heroj Milanka Kljajić

sljednja noć na Metli ispunjena je žestokim borbama. VII. brigada vrši tri juriša, jedan za drugim. Milanka kao i uvijek, neustrašiva, čvrsta i uporna, s nožem na puški, sa smiješkom na usnama, juriša na čelu svoje desetine. Iste noći, u zadnjem jurišu, s bojnim poklikom: »Za nvnom, drugovi, Metla mora biti čista!«, pada dva metra pred neprijateljskim rovom.«

Milanka Kljajić, junačka omladinka Banije, ponos svog rodnog kraja, dobila je za svoje herojsko držanje u borbama najveće priznanje: Prezidijum Narodne skupštine FNRJ odlikovao ju je Ukazom od 29. IX. 1953. Ordenom Narodnog heroja.

PARTIZANKA SUDI

Iz »Žene u borbi«, «Inštitut AFŽ Hrvatske, br. 1, lipanj 1943. g.

Tiho i nečujno su se privlačile sjene redu gusto zbijenih kuća uz cestu.

Kroz noć pronio se pucanj, pa još jedan, pa čitav rafal, dok se tiha, zvjezdana noć nije pretvorila u pakleni urnebes, u jednu od onakvih noći, kad sa svih strana zavrije kao u kotlu.

Počela je jedna od onih noći, koje će se oni, koji je' prežive s onu stranu žice, u bunkerima, s jezom sjećati još dugo i dugo.

Mukle eksplozije potresaju zemlju. Pale se prve bombe. Pod čeličnim pritiskom prskaju vanjske odbrane, a neprijatelj ,se u panici počeo komešati. Pola sata iza prvog naleta situacija je bila riješena.

Po peti put je napadnut Majur.

Opet je jedno neprijateljsko gnijezdo uništeno, opet je među kućama i na cesti ostalo nekoliko desetaka neprijateljskih lješeva.

U toj noći poginuo je vojni liječnik Sanitätsunteroffizier-Feldwebel Martin Aimer iz Beča. Ubila ga je mala partizanka Milan-ka Kljajić. Stigao ga je metak iz njezinog mauzera upravo u trenutku, kad je iskočio iz kuće i kad mu je trebalo samo još neko-liko koraka da se pod okriljem mraka izgubi u noći.

Mrtav leži taj sin bečkog tvorničara — svršeni doktor. Čitav život njegov vidi se iz slika koje su nađene kod njega. Tu je on kao planinar u nekom luksuznom hotelu, u bijelom odijelu na tenis igralištu, u auto-mobilu, pod sjenom egipatskih piramida, na Siciliji i sunčanoj krvavoj Španiji. Ima i sli-ka žena koje su ga voljele i koje mu pišu posvete: »za uspomenu, vječito sjećanje, sretan povratak«, ali koje ne znaju da je otišao u zemlju odakle takvima nema po-vratka.

Mala Milanka ne zna za tenis, vile, auto-mobile, luksuzna putovanja. Ne zna ona za sve to. Ona zna samo da su takvi prouzročili paljenje naših sela, ubijanje naše braće, majki i sestara, pljačkanje našeg žita. Ona zna samo to i ništa drugo, i s dubokom mržnjom u srcu pritište svaki put na oba-raču svoga vjernog mauzera, kad joj se je-dna takva štetočina pojavi na nišanu.

Naša mala Milanka, junakinja iz svih akcija, izriče svoj sud.

Vladimir Bakarić •

Komandant III. bataljona VII. brigade

NOV i POH

Radanović Anka, rođena 1923. g. u Brubnju, k. Glina. Od 1941. g. bila je borac u IV. bri-gadi VII. divizije. Poginula u prosincu 1943. g.

Radanović Ljubica, rođena 1924. g. u Brubnju, k. Glina. Od 1942. g. bila je borac u VII. brigadi VII. divizije. Poginula 1943. g. na Neretvi.

Radić Marija, rođena 1923. g. u Boroviti, k. Glina. Od 1943. g. bila je borac u II. bataljonu XVI. brigade VII. divizije. Poginula u srpnju iste godine na Ščepan Polju kod rijeke Pive.

Rajić Dragica, rođena 1925. g. u Rajić Brdu, k. Vojnić. Od siječnja 1943. g. bila je borac u I. bataljonu VIII. brigade VII. divizije. Poginula u IV. neprijateljskoj ofenzivi.

Rapić Barica. Od 1941. g. bila je borac i bolničarka u VII. diviziji. Umrla od tifusa u Crnoj Gori za vrijeme IV. ofenzive.

Ratković-Popović Ljuba, iz Petrinje. 1942. g. radila je kao politički radnik na kotaru Pe-trinja i Dvor. Početkom 1943. g. odlazi u VII. diviziju. Bila je komesar čete za vezu, zatim omladinski rukovodilac bataljona i kasnije član Okružnog komiteta iSKOJ-a za Baniju.

Rebrača Evica. Bila je borac u VII. diviziji. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Relić Milka, rođena 1924. g. u Klasniću, k. Glina. Od 1942. g. bila je borac u VII. brigadi VII. divizije. Poginula 1943. g. u Crnoj Gori.

Roknić Smilja, rođena 1920. g. u Kordunskom Ljeskovcu, k. Slunj. U jesen 1942. g. odlazi na omladinski vojni kurs i u VII. diviziju. Poginula u travnju 1943. g. na po-vratku iz Crne Gore.

Roksandić Anđelka, rođena 1915. g. Bajincu, k. Glina. Od 1941. g. u NOV. Bila je borac u VIII. brigadi VII. divizije. Poginula u borbi kod rijeke Pive u Crnoj Gori 1943. g.

Roksandić Ljubica, rođena 1920. g. u Majskim Poljanama, k. Glina. Od listopada 1942. g. bila je bolničarka u vojno-partizanskoj bolnici na Baniji. U siječnju 1943. g. poginula u borbi na Pivi.

Rudić Milka, rođena 1928. g. u D. Klasniću, k. Glina. Od 1941. g. bila je bolničarka u NOV. U IV. neprijateljskoj ofenzivi povukla se u Bosnu zajedno s bolnicom, odakle se nije više vratila.

Ruškovac-šarić Milka, rođena 1. VI. 1923. g. u Zagrebu. Od 1938. g. aktivno je radila u URSS-ovim sindikatima. U ožujku 1942. g. odlazi na Baniju, gdje najprije radi s omladinom, a zatim prelazi u III. bataljon PO Banije. U VII. brigadi bila je politički delegat voda, omladinski rukovodilac u bataljonu, zamjenik komesara čete i komesar ešalona ranjenika. 1942. g. je ranjena. Nosilac je Spomenice 1941. Odlikovana sa dva Ordena za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Savie Milka, rođena 1923. g. u Komori, k. Dvor na Uni. 1943. g. odlazi u NOV. Nestala u borbi kod Ključa, u veljači 1943. g.

Selanac Joka Ankica, rođena 1927. g. u Odri, k. Vel. Gorica. Od 27. V. 1942. g. bila je borac u I. četi II. bataljona VIII. brigade VII. divizije. Poginula 1943. g. u borbi s Nijemcima kod Kladnja.

Simić **Vukosava**, rođena 1923. g. u Slabinji, k. Kostajnica. U ožujku 1942. g. odlazi u NOV. Bila je upravnik četne ambulante, zatim bolničarka i tajnik općinskog NOO-a. Nosilac je Spomenice 1941.

Sljepčević Ljubica. Bila je borac u **VII.** diviziji. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Sljepčević Milka, rođena 1921. g. u Čavić Brdu, k. Dvor na Uni. 1941. g. radi na terenu kotara Dvor sa ženama i omladinom. 1942. g. bila je sekretar KK SKOJ-a i član KK KPH Dvor. Početkom 1943. g. odlazi u I. brigadu VII. divizije. Bila je borac, zamjenik komesara čete, omladinski rukovodilac bataljona i brigade, i, 1944. g. član politodjela XXXII. divizije. Ima čin rezervnog kapetana. Nosilac je Spomenice 1941.

Sokolović Ljubica, rođena 1925. g. u Perni, k.Vrginmost. Od početka 1943. g. bila je borac u II. brigadi VII. divizije. Nestala za vrijeme borbe u Crnoj Gori.

Sonjar **Ana**, rođena 1921. g. u Skeli, k. Glina. Od 1943. g. bila je borac u mitraljeskoj četi III. bataljona **II.** brigade VII. divizije. Poginula 25. III. 1945. g. u borbi kod Bunića.

Srdar **Katica**, rođena 1927. g. u Capragu, k. Sisak. U NOV od 4. VI. 1942. g. Bila je delegat voda u *III. četi II.* bataljona XVI. *brigade VII. divizije. Umrta od tifusa pri kraju V. ofenzive.*

Stanisavac Jelena, rođena 4. X. 1925. g. u Hrvatskoj Dubici, k. Kostajnica. Krajem 1941. g. prelazi s Draginjom Bijuković preko zaleđene Une i probijajući se kroz njemačke i ustaške položaje, dolazi partizanima na Kozaru. U kpzaračkoj ofenzivi bila je ranjena i zarobljena. S ostalim- zarobljenicima, među kojima je bila i njezina majka Darinka, upućena je prema Zagrebu. Majci je uspjelo putem da pobjegne, a Jelena je otpremljena u Zagreb, gdje je nestala. Darinka je nakon dva mjeseca uhvaćena i ubijena.

Stanisavac Jovanka, rođena 13. IV. 1923. g. u Hrvatskoj Dubici, k. Kostajnica. 1942. g. sa svojom majkom Darinkom odlazi partizanima u Bosnu. S majkom i sestrom Jelenom učestvovala je 1942. g. u kozaračkoj ofenzivi. Poginula.

Stojaković Ljubica, rođena u Indiji (Srijem). Od 1943. g. bila je borac u VII. diviziji. Poginula iste godine u Istočnoj Bosni.

Stojković-Aleksić Draga, rođena 22. Vili. 1925. g. u šašu, k. Kostajnica. Nakon što je završila vojno-politički kurs u Rujevcu 1942. g. odlazi u četu za Vezu XVI. brigade VII. divizije. Ima čin mlađeg vodnika. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Bolnička četa Omladinske brigade na Baniji

Šantek Bara, rođena 1902. g. u Dvorištu, k. Glina. Pristupila je NOB-i 1941. g. Njezinom zaslugom cijela se žandarmerijska stanica, u kojoj je bila kuharica, predala partizanima. U štabu VII. divizije bila je kuharica, a za vrijeme IV. i V. ofenzive borac u jedinici. Ima čin starijeg vodnika. Nosilac je Spomenice 1941.

Španović Milka, rođena 1923. g. G. Žirovcu, k. Dvor. Od 1942. g. bila je borac u VIII. brigadi VII. divizije. U srpnju 1943. g. umrla od tifusa.

Šteković Ljubica, iz Vlahovića, k. Glina. Od 1942. g. bila je u četi za vezu I. brigade VII. divizije. Ima čin vodnika.

Šteković-šašić Stojanka, rođena 1927. g. u Grabovcu, k. Glina. 1942. g. bila je u općinskom rukovodstvu SKOJ-a. U siječnju 1943. g. za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive, odlazi u VII. brigadu VII. divizije. Bila je delegat voda, omladinski rukovodilac prištabnih jedinica II. brigade i delegat u četi za vezu. Ranjena je u borbi. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Šubić Danica, iz Borojevića, k. Kostajnica. Bila je borac u VII. diviziji 1942. g.

Šukunda Evica, rođena 1924. g. u M. Gradcu, k. Glina. Od siječnja 1943. g. bila je borac u VIII. brigadi VII. divizije. Poginula u ožujku 1944. g. u borbi na Sutjesci.

Šušković-Klepec Tonka, rođena 1923. g. u Andigolama, k. Čazma. 1943. g. odlazi u VII. banijisku brigadu. Kasnije radi na terenu.

Tatić Milka, rođena u Hrtiću, k. Dvor. U VIII. brigadu VII. divizije odlazi u ljeto 1942. g. Bila je delegat voda, zatim zamjenik komesara čete. Odlikovana.

Tatić-Nikolić Duka, rođena u Kolašinu. U NOV od 1941. g. Bila je u IV. crnogorskoj brigadi, zatim divizijski apotekar u VII. diviziji i zamjenik sanitetskog referenta u I. brigadi VII. divizije.

Tovarlaža Danica, rođena 1919. g. u Drenovcu, k. Glina. Bila je borac u VII. diviziji. Poginula u Crnoj Gori.

Trivanović Desanka. Bila je borac u VII. diviziji. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Trkuljan Danica, rođena 1921. g. u Mačkovom selu, k. Petrinja. Od svibnja 1942. g. bila je u tehničkom odjelu VII. divizije. Poginula u IV. ofenzivi.

Turkalj Mara, rođena 1920. g. u Vurotu, k. Sisak. U travnju 1942. g. odlazi u partizane. Bila je kuharica kod Banijskog područja. Za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive, pri povlačenju za Crnu Goru, prelazi u operativnu jedinicu, kao sanitetski referent bataljona.

Vilus Marija, rođena 1926. g. u Petkoveu, k. Petrinja. Od 1942. g. bila je sanitetski referent u I. četi II. bataljona II. proleterske brigade. Poginula 3. prosinca 1944. g. kod Martinovaca na Srijemskom frontu.

Vinčić Mira, rođena u Dragotini, k. Glina. U veljači 1943. g. odlazi u XVI. brigadu VII. divizije.

Vladić Marija, rođena 1. V. 1923. g. u Sisku. U NOV od 1942. g. Bila je borac u I. bataljonu VII. brigade VII. divizije i I. bataljonu PO Banije. Umrla 1944. g.

Vladušić Jelena, rođena 5. III. 1914. g. u Donjem Klasniču, k. Glina. U studenom 1941. g. odlazi u NOV. Bila je borac u T. kozarskom partizanskom odredu »Ml. Stojanovića«, politdelegat bolničke - čete XVI. omladinske brigade »Joža Vlahović«, zatim bataljonska bolničarka u IV. bataljonu PO Banije.

Vojnović Ana, iz Bačuge, k. Glina. U NOV od 1942. g. Bila je omladinski rukovodilac u I. brigadi VII. divizije, te u jedinici XVIII. divizije. U borbama na Kupi bila je kao mitraljezac u prvim redovima. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Vorkapić-Jerić Nada, rođena 18. VIII. 1925. g. u Topuskom. Od 12. VIII. 1942. g. u NOV. Bila je stariji vodnik u II. četi I. bataljona VIII. brigade VII. divizije. Ranjena na pruži Sarajevo—Višegrad.

Vranešević Desanka, rođena 1924. g. u Mađarima, **k.** Petrinja. Od 28. XII. 1942. g. bila je borac u VIII. brigadi VII. divizije. Poginula za vrijeme IV. ofenzive.

Vrga **Miljka**, rođena 1925. g. u Malom Gradcu, k. Glina. Od 1942. g. bila je borac u III. bataljonu VIII. brigade VII. divizije. Poginula u prosincu 1942. g.

Vujanić Radojka, rođena 1921. g. u Brđanima, k. Dvor na Uni. 1942. g. bila je član KK SKOJ-a Dvor. U veljači 1943. g. odlazi u VIII. brigadu VII. divizije. Bila je borac, zatim bolničarka divizijske bolnice. Poginula u V. neprijateljskoj ofenzivi.

Vukadinović Ljubica, rođena 1924. g. u D. Mlinovima, k. Petrinja. Od studenog 1942. g. bila je borac u VIII. brigadi VII. divizije. Umrla 1943. g. u Crnoj Gori.

Vukotić Milka, rođena 1922. g. u Drljačama, k. Petrinja. Od 1942. g. bila je borac u VII. brigadi VII. divizije. Poginula za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive.

Weiss Vlatka, rođena u Daruvaru. Poslije izlaska iz rapskog logora, 1943. g. odlazi u VII. brigadu VII. divizije. Bila je brigadni higijeničar. Ima čin kapetana.

Weiss Zora, od jeseni 1942. g. bila je apotekar u VII. brigadi VII. divizije.

Zorić Stana, iz Komora, k. Dvor na Uni. Od 1942. g. bila je borac u VII. diviziji. Dva puta je ranjena.

Zorić Stoja, rođena 1924. g. u Komori, k. Dvor na Uni. Od 15. XI. 1942. g. u NOV. Bila je borac u VIII. brigadi VII. divizije i II. brigadi XVI. divizije. Ranjena u travnju 1944. g. kod Majevice. Ima čin zastavnika.

Žutić Ankica, rođena 25. XII. 1925. g. u Gređanima, k. Vrginmost. Od 5. X. 1943. g. bila je borac u III. četi I. bataljona II. brigade VII. divizije. Ranjena je u obje noge.

Bolničarka pruža pomoć na položaju

Dokument 415

IZ NAREDBE BR. 19 ŠTABA IV. UDARNOG KORPUSA NOV I PO JUGOSLAVIJE

OD 26. I. 1945. O POSTAVLJANJU I PROIZVOĐENJU ŽENA BORACA¹

Po potrebi službe postavljaju se:

... za pomoćnika komesara 2. čete III. aero-baze IV. udarnog korpusa drugaricu Pjevač Mariju, do sada v. d. vodnika iste čete,

... za šefa odeljenja D O.V.B, postavlja se potporučnik Žigić Mica, dosada šef evakuacionog odeljenja,

... za pomoćnika politkomesara III. aero-baze drugarica Tatić Milka, dosadašnji crtač Operativnog odsjeka,

... dosadašnji pomoćnik komesara III. aero-baze drugarica Tabor Dragica razrješava se dužnosti i stavlja se na raspoloženje Štabu -34. udarne divizije.

Proizvođenje i unapređenje podoficira:

Na osnovu Naredbe Vrhovnog Štaba NOV i POJ od 1. maja 1943. g. bilten br. 28, a u

vezi naređenja Glavnog Štaba NOV i POH od 13. X. 1943. A broj 256.

proizvode se i unapređuju:

U čin starijeg vodnika:

Komanda banijskog područja:

... 28. Horvat-Caušević Mate Maca

Komanda bihaćkog područja:

... 66. Čučković Drage Milena

Komanda karlovačkog područja:

... 69. Balač Steve Mara

... 71. Radojčić Mihajla Zorka

Sanitetski odsjek IV. udarnog korpusa:

... 82. Cukić Milena

83. Tomić Maca

84. Salamon Lili

U čin vodnika:

Komanda banijskog područja:

... 19. Kotur Nikole Višnja

... 46. Prećanica Luke Ankica
Komanda pokupsko-turopoljskog područja:
... 62. Haviđić Stjepana LjuDica
Komanda bihaćkog područja:
... 74. Ban Ivana Neveilka

Sanitetski odsjek IV. korpusa:
... 82. Vcšnik Erasmia Nela
... 84. Saršon Marica
85. Pentek Marica
... 88. Raletić Danica
89. Komadina Dragica
90. Bjelivok Dara
91. Maljković Milka
92. Novković Milka
93. iškić Vasilija
94. Bogunović Zorka
... 96. Kušić Maca
97. Radanović Dragica
... 102. Katić I. Marica
103. Graćanin Zora
104. Varadi Katica

Aeuro-baze IV. udarnog korpusa:
... 134. Kreća Milana Desanka
135. Milakara Mićana Ljuba
136. Dobrečević Laze Bosiljka

U čin mlađeg vodnika:

Komanda banijskog područja:
... 5. Trkulja Gene Soka
... 9. Orlović Bože Marija
10. Srnader Miloša Kaja

Komanda pokupsko-turopoljskog područja :
... 56. Krneta Dmitra Vasiljka

Komanda karlovačkog područja:
... 61. Laurić Pavia Micika
62. Salopek Milana Marica

Komanda bihaćkog područja:
... 69. Radović Petra Anka
... 72. Vejin Dane Milka

Sanitetski odsjek IV. udarnog korpusa:
... 75. Stanković Milana Danica
... 79. Rapajić Dušana Soka
... 81. Sekulić Jovana Soka
... 83. Cvajgental Edita
... 85. Adamović Marija
... 88. Studen Soka
89. Ćuput Marica
90. Kordić Milka
91. Vunjak Smilja
92. Njegovan Milka
93. Izrael Berta
94. Valentić Marica
95. Milošević Milka
... 97. Prodanović Radojka
98. Krainović Ljuba

99. Jović Slavka
...104. Vučković Zorka
105. Potkornjak Emilija
106. Koruga Soka
107. Mudrovčić Manda
... 115. Muhek K. Micika
Vojna oblast IV. korpusa:
... 122. Dimić Maksima Sofija
Aero-baze IV. korpusa
... 141. Bunjevčević Jovana Ljubica

U čin desetara:
Komanda pokupsko-turopoljskog područja:
... 16. Cingulin Martina Rezika
... 28. Vu-neta Franje Milka

Sanitetski odsjek IV. udarnog korpusa:
... 39. Petrović Stanka
40. Kopač Danica
... 44. Neral J. Zlata
45. Lončarić Marica
46. Petričko Zlata
47. Pavković Marija
48. Pađen J. Katica
... 50. Puhalo P. Marija
51. Rađaković Anka
52. Vlasisavljević Zorka

Štab Aero-baze IV. udarnog korpusa:
... 66. Basara Mile Draga

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!
Politkomesar, pukovnik Komandant, potpukovnik:
V. Holjevac, v. r. M. Šuimonja, v. r.
M. P.

Dostavljeno:
Glavnom Štabu NOV i PO Hrvatske na znanje,
Štabu VII. udarne divizije, Štabu VIII. udarne divizije i Štabu 34. udarne divizije i Unske operativne grupe,
Štabu haubičkog diviziona, Pontonirskog i tenkovskog bataljona, Vojnoj oblasti IV. udarnog Korpusa, Intendanturi IV. Udarnog korpusa, Sanitetskom odsjeku IV. korpusa, odsjeku za naoružanje IV. udarnog korpusa, Komandi područja 1-7, Štabu Aero-baza 1-4 IV. udarnog korpusa, Auto-četi i četi za vezu IV. udarnog korpusa.

Da je otpравak vjeran originalu potvrđuje:
Načelnik štaba: potpukovnik:
P. Kleut, s. r.

¹ Original ovog dokumenta nalazi se u arhivi Vojno-histoirijskog instituta MNOJ.

SLAVONIJA

Već u prvoj godini narodnog ustanka nikle su u Slavoniji borbene grupe i partizanski odredi.

Formirane su tri čete: Papučko-krndijska, Psunjska i Moslavačka, koje sačinjavaju prvi slavonski bataljon. Krajem zime 1941-42. stvoren je I., a u svibnju 1942. g. II. slavonski odred.

11. listopada 1942. g. formirana je u Slavoniji 1. slavonska brigada, koja je kasnije dobila od Glavnog haba Hrvatske naziv — XII. brigada.

Kakon mnogih borbi u Slavoniji, Podravini, Hrvatskom Zagorju i Bosni, XII. brigada proglašena je najboljom brigadom u Hrvatskoj. Nedugo iza toga dobila je od Glavnog štaba častan naziv Proleterske udarne brigade.

• :

30. XII. 1942. g. formirane su u Slavoniji XV1. omladinska brigada »Joža Vlahović« i XVII. brigada.

XVII. slavonska udarna brigada bila je čuvena po značajnim pobjedama, izvojevanim u borbama protiv neprijatelja. Svim tim pobjedama pridonijele su svoj udio i lene borci. U srpnju 1943. g. brigada je imala oko 1000 ljudi. Od tog broja više od 25% bile su žene.

Krajem prosinca 1942. g. formirana je u Slavoniji IV. slavonska divizija NOV i POJ, koja je kasnije dobila naziv XII. divizije NOV Hrvatske. U sastav divizije kao njeno borbena jezgro, ušla je XII. brigada, XVI. omladinska brigada »Joža Vlahović« i XVII. brigada. Divizija je tada brojila oko 4200 boraca i rukovodilaca.

U svibnju 1943. g. formirana je X. slavonska divizija, kasnije nazvana XXVIII. divizija. U njen sastav ušle su XVII. i XXI. brigada, a u studenom novoformirana XXV. brodska i artiljerijska brigada.

U svibnju 1943. g. formiran je I. slavonski korpus, koji je tada obuhvatao IV. diviziju, X. diviziju, 1. i 2. partizanski odred, Bilogorsku čet, Čehoslovački bataljon, te artiljerijski i minobacački divizion. Polovinom 1943. g. zbog unifikacije naziva svih korpusa i divizija NOVJ, nastupa promjena u nazivima slavonskih jedinica. Od tada se 1. korpus naziva VI. korpus, IV. divizija naziva se XII. divizijom, a X. divizija postaje XXVIII. divizija.

Pred kraj rata bile su u Slavoniji tri divizije sa devet brigada, te Istočna i Zapadna grupa partizanskih odreda sa šest odreda. Ukupno je bilo 40 bataljona s brojnim stanjem oko 15.000 boraca.

XII. DIVIZIJA XII. XVI. XVIII. OSJEČKA
I ČEHOSLOVAČKA BRIGADA

DOPIS ŠTABA VI. KORPUSA OD 30. V. 1944. REDAKCIJI »ŽENE U BORBI«,
GLASILU GLAVNOG ODBORA AFŽ ZA HRVATSKU O ISTAKNUTIM ŽENAMA
BORCIMA XII. BRIGADE

ŠTAB VI. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Broj 199

Dana 30. V. 1944.

Uredništvu »Žene u borbi«
(za Hrvatsku)

Dostavljamo Vam podatke o drugaricama iz XII. u. brigade koje su se istakle u borbama :

Radulović Jovanka, rođena 1923. g. u Malim Bastajima, k. Daruvar, Srpkinja. Bila je politički delegat, član KP, u partizanima od 28. II. 1943. g. Poginula u šestoj ofenzivi prilikom; juriša na Čerkeze u Miškovcima, kod Dervente. U narodnoj vojsci služila je kao uzor drugarice i borca svojom odanogću i disciplinom sve do momenta, kada je, prezirujući smrt, dala svoj mladi život na oltar domovine. Ista drugarica je bila u II. četi I. bataljona.

Mara Borčić, borac druge čete II. bataljona, rođ. 1927. u selu Pivnice, srez Virovitica, Srpkinja, SKOJ-evka, istakla se u borbi prilikom prelaska naše brigade preko Save, gdje je bila ranjena. Po ozdravljenju vraća se u jedinicu, i to prije vremena. Herojski je poginula u šestoj ofenzivi, kada su naše jedinice vodile borbu kod Dervente. Ista drugarica Mara istakla se svojom borbenošću i hrabrošću.

Milaković Petra, borac III. čete III. bataljona, rođ. 1925. g. u selu Dvorska, srez Virovitica, stupila je u partizane 3. III. 1943. g. Član KP. Istakla se u svim dosadašnjim borbama svojom srčanosti, hrabrošću, a naročito u pogledu discipline i morala.

Bižić Milica, borac III. čete III. bataljona, rođ. 15. X. 1926. g. u selu Špilja, srez Duibica, Srpkinja, član KP. Stupila u NOV mjeseca augusta 1941. g. Ranjavana 3 puta. Zadobila šest težih rana, istakla se u borbi u Đulavcu, na Dilju i Kalniku, kada je naša brigada tamo bila. Odlikovala se svojom odvažnosti, hrabrošću, radi čega joj je bila povjerena dužnost desetara. Ista drugarica

se sada nalazi na Kozari na pozadinskom radu, gdje je upućena radi iznemoglosti od zadobivenih rana i oboljenja na plućima.

Lončar Darinka, borac III. čete III. bataljona, rodom iz Bosanske Dubice, Srpkinja, Skojevka. Stupila u NOV mjeseca aprila 1943. Istakla se svojom hrabrošću i neustrašivošću u borbi u Lepoglavi, Našicama, na Kalniku, a naročito u zasjedi kod Pakraca, gdje je pod neprijateljskom' vatrom prilazila mrtvim banditima i sa njih skidala oružje i municiju. Do sada je ranjena tri puta, a posljednju ranu u grudi dobila je u borbi protiv Švaba u Šibokovcu. Od te rane je podlegla.

Marić Borka, borac II. čete III. bataljona, rođena 15. IX. 1924. g. u Bračevcima srez Đakovo. Stupila u NOV 14. VIII. 1942. g. Srpkinja, Skojevka, isticala se svojom odvažnošću i hrabrošću u svim borbama koje je vodio njen bataljon. Po nrelazu u Bosnu, u jednoj neravnoj borbi sa Čerkizima, jurišajući među prvima, herojski je pala.

Seražin Štefica, borac-bolničarka III. čete IV. bataljona, rođena 5. IV. 1927. u selu Berek, srez Garešnica, stupila u NOV 5. XI. 1942. g., Hrvatica. Isticala se u svimi borbama u kojima je učestvovala. Neobično hrabra i odvažna, pala je u VI. ofenzivi u planini Uizlomcu, kada je kao bolničarka priskočila u pomoć ranjenom drugu. Neprijateljsko zrno pogodilo ju je u srce. Svoju dužnost je izvršavala najsavjesnije, u svojoj jedinici služila kao primjer borca i bolničarke.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Vlado Janić

PRIJEDLOG ZA PRIZNANJE RANGA KAPETANA PRVOBORCU MILAKOVIĆ-
PANJKOVIĆ ANI¹

Podatci za drugaricu MILAKOVIĆ Stojana ANA, koja se predlaže
za priznanje ranga Kapetana
za priznanje ranga

2./- 4-II-1924.g. u sela Pušina, općina Sl. Drenovac, kotar P. Slatina.
3./- 3pkinja pravoslavaka.
4./- Očuh: Miloš Panjković 24.g. Otac Stojan 45.g. Majka Šeka rođena Stjepanc
vić 48.g. Brat Slavko 13.g. Sestra Milla 10.g. Brat Svetozar 24.g. Milutin
25.g.
5./- Muš u N.O.V.-i. Brata Svetozar i Milutin poginuli u N.O.V.-i. Majka i se-
stra Milla kao i brat Slavko žive u selu Pušini na svojoj imanju i bave se
zemljoradnjom.
6./- Zemljoradnja.
7./- 4. razreda osnovne škole, u Jugoslavenskoj vojsci nije služila, a nije po-
služila nikakve vojske škole, u N.O.V.-i, izvršila kuro politkomesara, J.C.
8./- U Jugoslavenskoj vojsci nije služila.
9./- 10-XI-941.g. Dobrovoljna.
Od kapitulacije Jugoslavije do stupanja u N.O.V.-u, bila kod svoje ku-
će u selu Pušini i bavila se zemljoradnjom, na svojoj imanju.
Od 10-XI-1941.g. do 20-I-1942. u puškovojskoj grupi, porao.
Od 20-I-1942.g. do 15-V-1942.g. u vođu Iva Marinkovića, porao.
Od 15-V-1942.g. do 15-VII-942. u Bugorevoj/odnosno Moravčević četi,
porao.
Od 15-VII-942.g. do 15-XI-1942. u Slavenskom Odredu, porao /polnišar/
Od 15-XI-942.g. do 15-VII-943. u 2. četi III. bataljona XII. korpusa.
Od 15-VII-943. do 15-VIII-43. na kurzu politkomesara pri 8. armiji
VI. korpusa.
Od 15-VIII-943. do 20-XI-943.g. u Podravskom Odredu, komesar 1. čete
III. bataljona.
Od 20-XI-943.g. do 29-III-944. politkomesar, komanda ajanta četi.
Od 29-III-944. do 10-V-1944.g. na liječenju u bolnici kao ranjenik.
Od 10-V-1944.g. do 23-VII-944. na bolovanju kod svoje kuće u selu
Pušini.
Od 23-VII-944.g. do član općinskog N.O.V.-a Sl. Drenovac.
MROJIB:
Orlovica, Drenovac, Felika, Kutijevo, Tatovo, Okučani, Pakrac, Virovitica,
V. Pinašica, Garešnica, Kravice, Potijanjci i t.d.....
10./- Priznavanje i doprinos nije.
11./- Od 23-VII-944.g. član općinskog N.O.V.-a Sl. Drenovac.

II.

1./- Ranjavana u četnicima 29-VII-1944.g. jedan metak u stomak, dva u desnu
ruku, dva u desnu nogu u stegne iznad koljena, u desnu ruku u prste.
2./- Pokvaljivana nije odlikovana spomenicom od 1941.g.
3./- Kaznjavana nije.
4./- Dobro, čvrsto, karakterski, disciplinirana, samoinicijativna, marljiva,
odana N.O.V.-i, dobar odnos sa narodom, u radu marljiva, i dobro se ana-
lizirala, iznalažila sa daljnjim radom.

Priznanje ranga
Panjković

Ana Milaković-Panjković

¹ Milaković - Panjković Ana, saradivala je sa NOP do odlaska u partizane 10. XI. 1941. g. Bila je komesar Komande mjesta Čačinci i član Kotarskog odbora narodne fronte Podrav. Slatina. Prilikom opkoljavanja 'Čačinaca, 1944. g. teško je ranjena. Nosilac je Spomenice 1941.

Dokument 418

U XII. UDARNOJ BRIGADI BILO JE NA DAN 29. VIII. 1943. 136 ŽENA

29. VIII. 1943.

Jedinica	Brojno stanje ¹						i naoružanje ² XII. narodne brigade
	po spisku		u razhodu		na licu		
	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih	
Štab brigade	23	1	—	—	23	1	
I. bataljon	230	31	71	5	209	26	
I', bataljon	246	36	57	9	189	27	
III bataljon	274	33	73	6	201	27	
IV. bataljon	264	30	63	3	204	27	
Četa za vezu	63	—	11	—	52	—	
Pioners. četa	57	—	14	—	43	—	
Bacački vod	25	—	8	—	17	—	
Agit-prop	16	1	—	—	16	1	
Ref. saniteta	13	4	3	—	10	4	
Topovsko odel.	13		—		13		
Ukupno	1277	136	300	23	977	113	

¹ Original se nalazi u Vojno-historijskom institutu MNOJ.

² Naoružanje izostavljeno.

**MEĐU ŽENAMA BORCIMA XII. PROLETERSKE UDARNE BRIGADE BORILE SU SE
I OVE DRUGARICE:**

Ačanski-Madavić Saveta, rođena 10. X. 1924. g. u Suhomlaki, k. Orahovica. U NOV od 1942. g. Bila je borac u XII. brigadi, bolničarka i borac u Podravskom¹ odredu. Kasnije je bila predsjednica NOO u Suhomlaki, te član Kotarskog NOO Donji Miholjac.

Antonija Ruža »Tetka«, rođena 1910. g. u Letincu, k. Brinje. U NOV od 1942. g. Bila je borac u XII. brigadi i upravnik bolnice u Radnovcu. Kasnije prelazi u civilnu bolnicu Okružnog NOO Nova Gradiška. 1944. g. izabrana je za člana Općinskog komiteta Bektež.

Babić Anka, rođena 3. X. 1922. g. u Drakseniću, kraj Bosanske Dubice. Od 3. X. 1943. g. bila je borac u XII. brigadi. U akciji na Veliki, u jesen 1943. g. bila je ranjena. Prilikom akcije na Čaglin, u proljeće 1944. g. otela je od neprijatelja mitraljez. Ima čin mlađeg vodnika.

Bencek Mandica, rođena 1925. g. u Orahovici. Bila je borac XII. brigade. Poginula u ožujku 1943. g.

Berić Betika. Kao 15-godišnja djevojčica bježi zajedno s majkom iz ustaškog logora u Novoj Gradiški. Dugo lutaju do Miklauša, gdje se povezuju s partizanima. Betika je najprije bila bolničarka, a zatim borac u XII. brigadi. U istoj brigadi je njezin otac bio komandant bataljona, a majka mitraljezac, te vodnik i komandir čete. (Poginula u Bosni.) Betika je bila četiri puta ranjena. Po izlasku iz bolnice bila je bolničarka u II. moslavačkoj brigadi. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Blanuša Darinka, rođena 1902. g. u Pakracu. U siječnju 1942. g., nakon što joj je drug ubijen u Jasenovcu, odlazi sa šestoro djece u partizane. Njena kćerka:

Blanuša-Belić Dobrila, rođena 1923. g. Bila je u NOV: borac u I. slavonskoj četi, bolničarka u bolnici na Kozari, delegat čete u I. bataljonu XII. brigade, komesar pješadijske čete, komesar mitraljeske čete u XXI. brigadi, komesar bolnice na Dilju, bolnice IV. armije i hig. epidemiološkog odreda III. armije. Ranjena je 29. VIII. 1943. g. na Krndiji. Odlikovana Ordenom; zasluga za narod III. reda i Ordenom za hrabrost. Druga kćerka:

Blanuša Vida, rođena 1925. g. bila je borac u I. slavonskoj četi. Za vrijeme neprijateljske ofenzive na Slavoniju prelazi na Kozaru, gdje je bila zarobljena s majkom i otjerana u logor. Nakon bijega iz logora, Vida postaje član OK SKOJ-a Nova Gradiška. Kasnije odlazi u XII. brigadu, gdje je bila borac i omladinski rukovodilac. 1943. g. bila je ranjena. Odlikovana Ordenom zasluga za narod i Ordenom za hrabrost.

Bosanac Soka, rođena 1927. g. u Bedeničkoj, k. Bjelovar. Od listopada 1942. g. bila je borac u I. bataljonu XII. brigade. Vršila je dužnost delegata. Ranjena je u borbi protiv Nijemaca kod Siraća 1943. g.

Braj Marija, rođena 28. VIII. 1924. u Milcleušu, k. Podrav. Slatina. Bila je borac u sanitetskoj četi III. bataljona IV. brigade. Poginula 6. V. 1945. g. u borbi protiv ustaša i Nijemaca na položaju Drenovac kod Varaždina.

Brezović Ida, rođena 1917. g. u Murskoj Soboti. U radničkom pokretu sudjeluje od 1935. g., a 1940¹—1941. g. radi aktivno za NOP. Na takvo-m je radu izdana i osuđena na smrt od pokretnog prijekog suda. Nakon što je pomilovana 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u XII. udarnoj brigadi i kasnije bolničarka u VIII. korpusu.

Buković Marica, rođena 1923. g. u Trnovu, k. Đakovo. Odlazi u NOV 11. XI. 1943. g. gdje je bila sekretar u I. četi II. bataljona Diljskog odreda i komesar čete u XII. slavonskoj brigadi. Ranjena je u borbi kod Drenovaca, 16. V. 1944. g.

Cvetković Smilja, rođena 1922. g. u Glogovu, k. Gračac. U NOV od 11. XII. 1942. g. Poginula u svibnju 1943. g. na položaju kod Siraća.

Ilonka Rajdl

Dobras Saveta, rođena 1924. g. u Malim Baštajima, k. Daruvar. Od 1942. g. bila je borac u XII. brigadi. Poginula u borbi kod Javornika 1943. g.

Dovniković Cvijeta, rođena 1920. g. u Čepinu, k. Osijek. U NOV od 1943. g. U jesen iste godine, u borbi kod Kutjeva, nestala i proglašena mrtvom.

Gatalica Evica, Kovačević Evica i Milka, iz Grmušine, k. Grubišno Polje. Bile su borci u XII. brigadi. Odlikovane su Ordenom za hrabrost i nekoliko puta pohvaljivane. Sve tri su poginule.

Gužvić Milenka, rođena 1924. g. u D. Pištani, k. Orahovica. Bila je borac XII. brigade.

Hojdanić Milka, rođena 1923. g. u Peratovici, k. Grubišno Polje. U NOV od 10. VI. 1942. g. Bila je borac u XVIII. brigadi i XIII. proleterskoj brigadi.

Japundžić Stana, rođena 1924. g. u Rudopolju. U NOV od 1942. g. Bila je na dužnosti kod Radio-stanice XII. brigade. Poginula u borbi kod Ratkov Dola 13. IV. 1945. g.

Karagić Ljubica, rođena 1923. g. u Bršadinu, k. Vukovar. Od 23. VIII. 1943. g. bila je bolničarka u II. četi, II. bat. XII. brigade. Poginula kod Sesveta 13. IV. 1945. g.

Krajnović Vida, rođena 1925. g. u Cikotama, k. Požega. U NOV od 1942. g. Nestala u toku borbe, te proglašena mrtvom.

Lončarević Milka, rođena 5. V. 1928. g. u Poljani, k. Vrginmost. U NOV od 24. IX. 1941.

Martinović Ljubica, rođena 1914. g. u Malom Gradcu, k. Glina. U partizanima od 1941. g. Bila je borac u XII. brigadi Ima čin starijeg vodnika.

Mijatović Radmila, rođena 1924. g. u Breeiku, k. Podrav. Slatina. Od 1943. g. u NOV. Bila je borac, zatim vodnik i zamjenik referenta saniteta I. bataljona XII. brigade. Poginula 7. V. 1945. g. u borbi kod Velike Glogovice.

Ostojić Ljuba, rođena 1922. g. u Lađevcu, k. Nova Gradiška. Bila je borac XII. brigade.

Podvorac Ilonka Dika. Bila je borac XII. brigade. Poginula u veljači 1943. g. jurišajući u prvim borbenim redovima na žandarmerijsku stanicu u Garešnici.

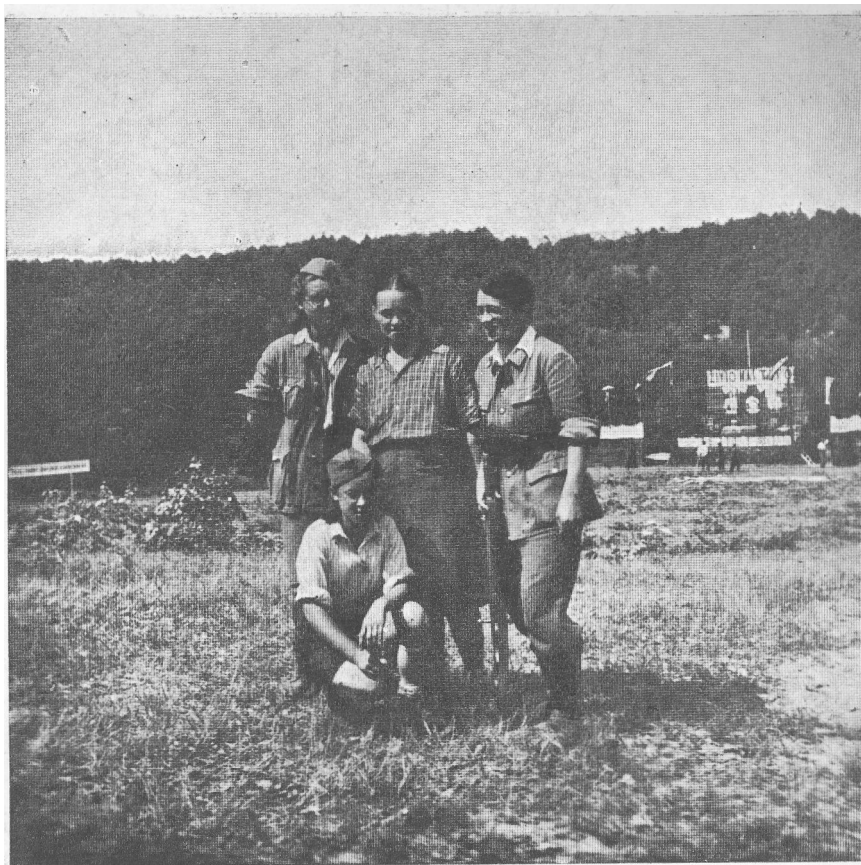
Priča Marija Mica, rođena 1928. g. u Trnavi, k. Nova Gradiška. Bila je borac u XII. brigadi. Uhvaćena od neprijatelja i obješena u Zapolju 1943. g.

Rabić Regina, rođena 31. V. 1922. g. u Zvečevu, k. Podr. Slatina. Od 10. V. 1942. g. bila je borac u III. bataljonu XII. brigade. U borbi ranjena.

Radoslavić Katica, rođena 8. IX. 1926. g. u Pagu, k. Rab. 1943. g. odlazi u XII. brigadu. Poginula prilikom napada kod Banove Jaruge, 29. III. 1945. g.

Rajdl Ilorika, rođena u Slav. Brodu 1. X. 1919. g. Od 1942. g. bila je borac u XII. brigadi. Sudjelovala je pri osvajanju mnogih neprijateljskih uporišta i uvijek ise isticala vanrednom hrabrošću. Poginula prigodom osvajanja žandarskog bunkera u Garešnici.

Simanić Ljuba, rođena 1925. g. u D. Pištani, k. Orahovica. Bila je borac u XII. brigadi. Poginula u ožujku 1943. g. u borbi na Kolcu.

Dobрила Blanuša-Belić, Darinka Blanuša, Vida Blanuša i Branka Blanuša-Jovanović

Srdić Jagoda, iz Pušine, k. Orahovica. **1943.** g. odlazi u **XII.** brigadu. Prilikom napada na Našice **1944.** g. teško je ranjena.

Stanisavljević Vidosava, rodom iz Čačinaca, k. Orahovica. Bila je borac u XII. brigadi. Poginula.

Stanivuković Danica, rođena 1922. g. u Vrbovljanima, k. Nova Gradiška. U NOV od 1942. Poginula prigodom juriša na prugu, u kolovozu 1943. g. u borbi s Nijemcima.

Šalamunović Eva, iz Glogovice, k. Slav. Brod. Aktivno radi za NOP do 1944. g., kada su je ustaše došli hapsiti i pri hapšenju ubili njenu majku Mariju i ranili Ervačinić Rezu. Najprije je bila kuharica u Općinskom NOO, a zatim borac u Brodskoj brigadi.

Šalvari Marica, bila je 1941. g. zajedno sa svojim ocem otjerana u logor u Koprivnicu, odakle zajedno uspijevaju pobjeći. Kasnije ju ustaše ponovo hapse i tjeraju u Njemačku. Nakon 8 mjeseci vraća se teško bolesna kući. U siječnju 1943. g. odlazi u XII. brigadu. Kad su neprijatelji doznali za njezin odlazak, ubili su joj oca, majku i malog brata. U borbi je tri puta teže ranjena.

Teodorčević Jela, rođena 15. IX. 1924. g. u Kričkama, k. Pakrac. Od 10. I. 1943. g. bila je borac u II. bataljonu XII. brigade. Ranjena u borbi kod Garešnice 20. IX. 1944.

Trubarac Ana, rođena 3. VII. 1925. g. u Demirovcu u Bosni. Zajedno s ostalim narodom sjeverne Bosne prošla je Kozaru i bila ranjena. Poslije toga prebacuje se u Slavoniju i u srpnju 1942. g. odlazi u XII. brigadu, gdje je bila pomoćnik kod mitraljeza, povjerenik za kulturno-prosvjetni rad i bolničarka. U Tomašici, za vrijeme trećeg napada na Hercegovac, bila je opkoljena od neprijatelja. Baca bombu među ustaše i uspijeva pobjeći <s plijenom. Kao bolničarka bila je uvijek u prvim borbenim redovima. U borbi kod Đakova teško je ranjena..

XU. slavonska brigada na marsu kroz Požešku dolinu

Turudić Nada, iz Vrbovljana, k. Nova Gradiška. 1942. g. odlazi u XII. brigadu. U borbi je ranjena.

Vladislavljević Marica. Prije odlaska u NOV bila je član Kotarskog odbora NF Đakovo. 1943. g. odlazi u XII. brigadu.

Vlahović Milka, rođena 8. IX. 1924. g. u Rogozi, k. Garešnica. U NOV od 24. II. 1943. g. Bila je borac u XII. brigadi i bolničarka u II. moslavačkoj brigadi. Dva puta je ranjena.

Vranešević Soka, iz Ciglenika, k. Slavonski Brod. Od 1942. g. bila je borac i omladinski rukovodilac u I. bataljonu XII. brigade. (Sudjelovala je u mnogim borbama u Bosni i (Slavoniji. Teže je ranjena jurišajući na bunker, u borbi kod Grubišnog Polja. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Vukas Dušanka, rođena 16. V. 1928. g. u Klekovicima, k. Bosanska Dubica. U NOV od 1941. g. Bila je borac u I. slavonskom odredu i XII. brigadi.

Vukelić Katica, rođena 11. XI. 1922. g. u Donjem Prnjarevcu, k. Čazma. Od 1942. g. bila je borac u III. četi IV. bataljona XII. brigade.

Vuković Ana, rođena 1925. g. u Voćinu, k. Podravska Slatina. U NOV od 1942. g. Bila je borac u III. četi II. bataljona XII. brigade. Poginula u srpnju 1943. g. na položaju Golubovac kod Koprivnice.

Zrnić Nedjeljka, rođena 2. III. 1925. g. u Drežnici, k. Ogulin. Od 1943. g. bila je borac u III. četi II. bataljona XII. brigade. Poginula 18. VII. 1944. g. u borbi na Grubišnom Polju.

Zubović Antonija, iz Milan Luga, k. Slav. Požega. Kao bolničarka u XII. brigadi istakla se pri spasavanju ranjenika. 1942. g. za vrijeme bombardiranja kod Gradišta, sama je previla 35 ranjenika. Kasnije je bila upravnik bolnice.

Borci XII. slavonske brigade

Borci I. bataljona XII. brigade — jesen 1943. g.

Ig Žene Hrvatske u NOB

!

Bolnička četa omladinske brigade »Joža Vlahović«, na prihvatnom previjalištu u Suhopolju za vrijeme oslobađanja Podravske Slatine — krajem ljeta 1944. g.

Dokument 419

PRIJEDLOG ZA UNAPREĐENJE JUGOVIĆ DUŠANKE BORCA XVI. BRIGADE

Podatci¹ za drugaricu Jugović (Simeuna) **Dušanu**, koja se predlaže za proizvođenje u čin p-poručnika.

2. Rođena 11. IV. 1925. g. u Pucarima, Moštanica, Bos. Dubica.

3. Srpkinja — pravoslavna.

4. Neudata. — Brat Mirko star 21 g. Boško star 8 g. — Sestra Milica stara 16. g. Kosa stara 15 g. Zorka stara 9 g. Otac Simeuin star 45 g., majka Simeuna rođena Mataruga stara 45. g.

5. Otac i braća ratari, sada u NOV. — Majka i sestre domaćice sada u NOV. Cijela porodica živela od zemljoradnje u selu Pucarima. U službi neprijatelja nema nikoga.

6. Domaćica.

7. Samouka. — Drugih škola i kurseva nema.

8. Sem NOV nije ni jedne vojske dužila.

9. U NOV stupila 11. IX. 1941. g., dobrovoljno.

Od sloma Jugoslavije do stupanja u NOV bavila se domaćinstvom kod svoje kuće u selu Pucarima.

Radila na terenu kotarskog NOO-a Bos. Dubica i bolničarka VPB na Kozari do jula 1942. g. — Kuharica partizanske straže selo Kričke do kraja avgusta 1942. g. — Na lije-

čenju od tifusa VPB Rogulje do januara 1943. — Borac XVI. brigade do oktobra 1943. — Politdelegat u istoj jedinici do 1. VIII. 1944. — U novogradiškom području do 13. IX. 1944.

U borbi učestvovala na Đulovac, Suhopolje, Pakrac, Lekenik i Draganik 1943. g. — Na Zdenčini, Lug, Draganić, Komarevo, Kupinec, Horvati i Jastrebarsko 1944. g.

10. Do sada nije proizvedena.

11. Telefonistkinja Komande mjesta Pakrac od 14. IX. 1944. g.

1. Ranjena u desnu ruku 19. IV. 1944. g. u borbi na selo Draganić-Žumberak.

2. Pohvaljena usmeno pred strojem od politkomesara bataljona druga Gaje Gaćeše, za hrabro držanje u borbi na Suhopolje. Odlikovana nije.

3. Kažnjavana nije.

4. Karaktera čvrstog, vedra vesela, razgovorljiva i brbljava. Odana i povjerljiva. U odnosu prema drugovima dobra, disciplinovana. Ima uslova za razvijanje po telefonskoj službi.

Povjerenik personalnog odsjeka Politkomesar kapetan
(potpis nečitak)

¹ Original dokumenta nalazi se u Vojno-historijskom institutu MNOJ.

**U REDOVIMA BORACA XVI. OMLADINSKE BRIGADE »JOŽA VLAHOVIĆ«
BILE SU I OVE DRUGARICE:**

Bijelić Milja. Bila je borac u I. četi I. bataljona XVI. Brigade. U borbi kod Male Barne, kada su poginuli puškomitraljezac i njegov pomoćnik, postojala je opasnost da puškomitraljez padne u ruke neprijatelja. Milja je pojurila na brisan prostor, kuda je već jurišao neprijatelj i uspjela spasiti puškomitraljez. Tom prigodom je pohvaljena od štaba XVI. brigade.

Bjelajac Vukosava, rođena 1926. g. u selu Pakoj, k. Slav. Požega. Od 1943. g. bila je borac u XVI. brigadi. Poginula u Dapčevcima koncem 1943. g.

Bobetko Slavica, rođena 1928. g. u Zagrebu. U NOV od 15. II. 1943. g. Bila je borac u Moslavačkom odredu i pomoćnik komesara bataljona u omladinskoj brigadi »Joža Vlahović«. Učestvovala je u mnogim borbama. Ranjena kod napada na uporište Jazbinci, zatim prilikom napada neprijatelja na Štab njezina bataljona. Umrla 2. IX. 1946. g. od posljedica rana.

Borojević Nevenka, rođena 19. III. 1923. g. u Svodni, k. Bos. Novi. 3. II. 1943. g. odlazi u XVI. omladinsku brigadu. Na položaju Draganić, prilikom napada gestapovaca i Čerkeza, smrtno je ranjena.

Bratić Terezija, rođena 2. II. 1922. g. u Silašu, k. Vukovar. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Mađarskom bataljonu i zamjenik sanitetskog referenta IV. bataljona omladinske brigade »Joža Vlahović«. U borbi je ranjena.

Bukarica Marica, rođena 1924. g. u Zrinjskom, k. Grubišno Polje. 7. XII. 1943. g. odlazi u II. četu III. bataljona XVI. omladinske brigade »Joža Vlahović«. Ranjena kod sela Brnjanice 2. II. 1944. g. Ima čin starijeg vodnika.

Čupić Vida, rođena 2. XII. 1925. g. u Borovu, k. Vukovar. 20. IX. 1943. g. odlazi u I. četu I. bataljona XVI. omladinske brigade »Joža Vlahović«. Bila je borac, a kasnije na raznim dužnostima u sanitetu brigade.

Dejanović Katica, rođena 12. VII. 1927. g. u Sjeničaju, k. Vrginmost. U NOV od 1943. g. Bila je borac i bolničarka u III. banijskoj brigadi i III. bataljonu omladinske brigade »Joža Vlahović«.

Đermanović Marija, rođena 30. VIII. 1922. g. u Pirovcu, k. Šibenik. Aktivno radi za NOP od 1941. g. U travnju 1943. g. odlazi u XVI. brigadu »Jože Vlahovića«. Nosilac je Spomenice 1941.

Đurđević Danica, rođena 1924. g. u Sokolovcu, k. Koprivnica. 9. II. 1943. g. odlazi u XVI. omladinsku brigadu »Joža Vlahović«. U ožujku 1944. g. u borbi kod sela Glavetić u Žumiberku smrtno je ranjena.

Gansberger-Ivančić Marija, rođena 1926. g. u Podgorju, k. Đakovo. Od 1943. g. bila je borac u XVI. omladinskoj brigadi, a zatim u Osječkoj brigadi. Ima čin vodnika. Tri puta je teže i dva puta lakše ranjena.

Dobrila Jurić

Gostimir Jela, rođena 1926. g. u Zailu, k. Daruvar. U NOV od 1942. g. Bila je borac u XVI. omladinskoj brigadi. Poginula 10. III. 1943. g.

Jež Dragica, rođena 1923. g. u Kalniku, k. Križevci. Od 9. VII. 1943. g. bila je borac i bolničarka u I. četi II. bataljona XVI. omladinske brigade. Umrta u siječnju 1944. g.

Jorgić Saveta, rođena 5. VII. 1925. g. u Lisičinama, k. Podr. Slatina. 15. VII. 1942. odlazi u I. četu III. bataljona XVI. omladinske brigade. 13. VIII. 1943. g. ranjena je u borbi s Nijemcima kod sela Lončarice u Bilogori.

Jurić Dobrila Fatima, rođena 1. XII. 1916. g. u Splitu. Od 1935. g. učestvuje u radničkom pokretu. 1941. g. radi ilegalno u Zagrebu. 1. ožujka 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Moslavačkoj četi, komesar udarne čete, komesar III. udarne čete II. bataljona brigade »Joža Vlahović«, obavještajni oficir IV. bataljona iste brigade, komesar II. bataljona Splitskog odreda, zatim pomoćnik šefa Ratne obavještajne službe za kotare Viroviticu i Slav. Požegu. U travnju 1944. g. pomoćnik je komesara III. bataljona IV. splitske brigade IX. divizije, a kasnije komesar istog bataljona. Nekoliko puta je bila pohvaljena. Odlikovana Ordenom partizanske zvijezde III. reda, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda, Ordenom zasluga za narod II. reda, Ordenom za hrabrost. Nosilac je Spomenice 1941. Ima čin majora.

Karavukovac Veseljka, rođena 6. V. 1925. g. u Dalju, k. Osijek. 20. IX. 1943. g. odlazi u II. četu IV. bataljona omladinske brigade »Joža Vlahović«. U četi je bila borac, omladinski rukovodilac i bolničarka.

Karl Katica, rođena 1927. g. u Kozarici, k. Pakrac. Od 1942. g. bila je borac u XVI. brigadi. Umrta 1943. g.

Kovačić Marica, rođena u Štefankima, k. Pisarovina. U NOV od 10. II. 1943. g. U Turo-poljsko-posavskom odredu, a zatim u XVI. brigadi bila je borac, a kasnije bolničarka.

Kozar Milica, rođena 1924. g. u Mihajlijama, k. Slav. Požega. Od 18. I. 1943. g. bila je borac u III. četi I. bataljona XVI. brigade. U ožujku 1943. g. bolesna od tifusa, bila je zarobljena. Ubijena u logoru Stara Gradiška.

Kralj Štefica, rođena 1928. g. u Osekovu, k. Kutina. 7. II. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac i bolničarka u Moslavačkom odredu i u XVI. brigadi. U borbi kod Lončarice, pod teškom neprijateljskom vatrom, izvukla je tri ranjena druga. Bila je ranjena kod Zapolja.

Langer Katica, rođena 1924. g. u Daruvaru. 1943. g. odlazi u I. bataljon XVI. brigade. 11. IV. 1944. g. bila je ranjena.

Lasić Katica, rođena 20. I. 1920. g. u Maloj Vašici, k. Šid. Od 16. IV. 1943. u NOV. Bila je bolničarka u bolničkoj ekipi omladinske brigade »Joža Vlahović«, a kasnije referent saniteta II. bataljona iste brigade.

Lovrić Barica, rođena 27. VI. 1920. g. u Kravarskom, k. Velika Gorica. Od 8. IX. 1943. g. u NOV. Bila je borac u Turopoljskom odredu i II. četi V. bataljona XVI. brigade. Više puta pohvaljena.

Milić Milka, rođena 25. VII. 1928. g. u Velikoj Pisanici, k. Bjelovar. Od siječnja 1943. g. u NOV. Bila je borac u Moslavačkom odredu i III. četi I. bataljona omladinske brigade. Završila je vojno-oficirski i sanitetski oficirski kurs. Kasnije je u brigadi vršila dužnost zamjenika referenta saniteta i referenta saniteta u III. bataljonu.

Milošević Ljubica, rođena u Ratkovu Dolu, k. Đakovo. U NOV od 1942. g. Bila je vodnik u XVI. omladinskoj brigadi.

Mirković Ana, rođena 30. VII. 1927. g. u Brod. Zdencima, k. Slav. Brod. Od 21. IX. 1943. g. bila je borac u I. četi IV. bataljona XVI. omladinske brigade. Poginula 22. II. 1944. g. u borbi s ustašama kod Krašića.

Ogrizović Anka, rođena 10. VIII. 1925. g. u Blatu, k. Ogulin. Od 15. X. 1942. g. borac je u XVI. omladinskoj brigadi. Kasnije je bila desetar i vodnik. U borbi kod Čačinaca s puškomitraljezom je držala položaj, dok se ostali drugovi nisu povukli ispred jake neprijateljske vatre.

Narod se brine za ishranu svoje vojske

Poljak Jelka, rođena 1923. g. u Dišniku, k. Garešnica. 1943. g. odlazi u II. bataljon XVI. omladinske brigade. 8. V. 1943. g. poginula je u borbi kod zauzimanja Voćina.

Popović Anka, rođena 1920. g. u Popovcu, k. Garešnica. U prosincu 1942. g. odlazi u XVI. omladinsku brigadu. U napadu na Viroviticu, 15. XI. 1943. g. bila je zarobljena i ubijena.

Presnec Mara, rođena 19. I. 1919. g. u Lonji, k. Čazma. U NOV od 1943. g. Bila je borac u III. četi I. bataljona XVI. omladinske brigade. Poginula 15. lipnja 1944. g. u selu Zajezi (Hrvatsko Zagorje), u borbi s ustašama i Nijemcima.

Trbović Milica, rođena 13. XI. 1926. g. u Trbovićima, k. Ogulin. 1943. g. odlazi u I. četu I. bataljona XVI. brigade. Bila je delegat bolničkog voda III. bataljona omladinske brigade »Joža Vlahović«. Ranjena prilikom napada na Hercegovac.

Vujrović Darinka, rođena 25. V. 1926. g. u Devetaci, k. Bos. Novi. U početku rata Nijemci su je otjerali u logor Jasenovac. Po izlasku iz logora, 1. I. 1943. g. odlazi u I. bataljon omladinske brigade. Završila je podoficirski kurs. Bila je dva puta ranjena.

Zarić Stana, rođena 1925. g. u Paku, k. Vukovar. 6. IV. 1942. g. odlazi u I. četu I. bataljona XVI. omladinske brigade. 30. IV. 1944. g. ranjena. Ima čin starijeg vodnika.

MEĐU ŽENAMA BORCIMA XVIII. BRIGADE BILE SU I OVE DRUGARICE:

- Banda Đurđa**, rođena 1924. g. u Klokočeviku, k. SI. Brod. 5. X. 1942. g. odlazi u III. četu III. bataljona XVIII. brigade. Ranjena u srpnju 1943. g. na položaju Bilo Gora.
- Bataić Nada**, rođena 10. X. 1928. g. u Međedi, k. Dubica. U prosincu 1942. g. odlazi u II. četu III. bataljona XVIII. brigade. Ranjena 1943. g. kod Slav. Požege.
- Bosanae Desanka**, rođena 14. VI. 1927. g. u Brđanima, k. Daruvar. U NOV od 14. VII. 1942. g. Bila je borac, kasnije šifrant u XVIII. udarnoj brigadi. Ima čin starijeg vodnika.
- Brnjevarac Sofija**, rođena 1924. g. u Tenji, k. Osijek. U NOV od 9. IX. 1943. g. U borbi kod Voćina 26. IV. 1944. g. poginula.
- Damjanović Milena**. Bila je borac u XVIII. brigadi. Poginula 28. V. 1943. g. u Setovu.
- Dobozić Anka**, rođena 1916. g. u Budincima, k. Našice. U NOV od lipnja 1942. g. Bila je borac u III. četi III. bataljona XVIII. brigade. Dva puta ranjena.
- Dobrojević Milka**, iz Voćina, k. Podrav. Slatina. Bila je borac u XVIII. brigadi.
- Dološić Marica**, rođena 1924. g. u Stipanovcima, k. Našice. Od 10. II. 1943. g. bila je borac i bolničarka u XVIII. brigadi. U rujnu iste godine postaje desetar u Omladinskoj brigadi. Bila je ranjena u borbi kod Brezarića u Žumberku, krajem 1943. g.

Bolnička četa XVIII. brigade u Slavoniji — ljeto 1944. g.

Grupa partizanki XVIII. brigade na Papuku, 1943. g.

Gregić Mandica, rođena 1925. g. u Tomašancima, k. Đakovo. Od 1944. g. bila je borac u II. četi XVIII. brigade. Nestala u lipnju 1944. g. u borbi s Čerkezima na Dilju, te proglašena mrtvom.

Gvozdrenović Ruža, rođena 1920. g. u Suhoj Mlaki, k. Orahovica. Od 15. X. 1943. g. bila je borac u I. četi III. bataljona XVIII. brigade. U borbi je ranjena.

Herceg Štefanija, rođena 1923. g. u G. Jesenju, k. Krapina. 28. VIII. 1943. g. odlazi u XVIII. brigadu. Poginula 1944. g. u borbi oko Viljeva.

Ilić Anka, rođena 1927. g. u Budincima, k. Našice. Od 1943. g. bila je borac u III. četi II. bataljona XVIII. brigade. Poginula prilikom napada ustaša na čačince **15. XII. 1943. g.**

Kaioper Dragica, rođena 1924. g. u Poljanskoj, k. Slav. Požega. U NOV od 1943. g. U XVIII. brigadi vrši dužnost politdelegata voda. Kasnije je bila šef centrale u VI. korpusu. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Klašnja Zorka, rođena 24. II. 1920. g. u Korenici. Radila je aktivno za NOP od početka okupacije. 1943. g. bila je član Oblasnog odbora USAOH-a Slavonije, zatim predsjednik okružnog odbora USAOH-a za okrug Viroviticu. U NOV bila je referent saniteta u XVIII. brigadi XII. divizije, asistent kirurške ekipe XII. divizije i referent saniteta XII. proleterske brigade XII. divizije VI. korpusa. Nosilac je Spomenice 1941.

Kočić Danica, iz Topolovica, k. Grub. Polje. Bila je borac XVIII. brigade. Odlikovana Ordenom za hrabrost i nekoliko puta pohvaljivana. Poginula u borbi.

Kujavić Milica, rođena 1924. g. u Pušini, k. Orahovica. 1942. g. odlazi u XVIII. brigadu. Bila je politički delegat voda. Više puta je bila ranjena.

Lalić-Letić Jovanka, rođena 1926. g. u G. Viljevu, k. Podravska Slatina. Od 14. III. 1943. g. bila je borac u II. bataljonu XVIII. brigade. 1943. g. teško ranjena.

Lončar-Vuković Ankica, rođena 12. VIII. 1924. g. u selu Živike, k. Slavonski Brod. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Diljskom odredu i XVIII. udarnoj brigadi, zatim: telefonista u Požeškom području.

Lošić Janja, iz Starih Mikanovaca, k. Vinkovci. Od 1942. g. bila je borac u XVIII. brigadi.

Mikelić Milka, rođena 1925. g. u Brđanima, k. Daruvar. 1942. g. odlazi u I. bataljon XVIII. brigade. Bila je delegat voda, zamjenik komesara čete, zamjenik komesara bataljona, komesar jurišne čete i komandir čete. U akciji na Bizovac, premda je bila ranjena u ruku, ne napušta položaja, nego do kraja akcije rukovodi svojom četom.

Mikić Milka. Bila je borac u XVIII. brigadi.

Mileva »Bosanka«. Bila je od 1943. g. borac u III. bataljonu XVIII. brigade. U borbi kod Dapčević polja u Đakovici njezina je četa vodila borbu protiv tri ustaške satnije. Njoj tada uspijeva da savlada jednog ustašu i da mu otme pušku i tri bombe. U toj istoj borbi, zajedno s još nekoliko drugova, zarobila je ustaškog satnika.

Mitrović Zlatica, iz Velikog Nabrđa, k. Đakovo. Od 1942. g. bila je borac i omladinski rukovodilac u XVIII. brigadi. Ima čin rezervnog poručnika.

Mitrović Zora, rođena u Velikom Nabrđu, k. Đakovo. Bila je borac u III. četi III. bataljona XVIII. brigade. Poginula u borbi u Zrinjskoj.

Nenadović Jela, rođena 1928. g. u Donjim Borcima, k. Daruvar. Od 1942. g. bila je borac u XVIII. brigadi XII. divizije. Poginula 15. XI. 1943. g., prilikom napada ustaša na Viroviticu.

Poljak Boja, rođena 1921. g. u D. Pištani, k. Orahovica. Bila je borac u XVIII. brigadi.

Radosavljević Ljuba, rođena 1923. g. u Dopsinu, k. Osijek. Od 1942. g. bila je borac u XVIII. brigadi. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Runjanin Vidosava, rođena 1921. g. u Gabošu, k. Vinkovci. U NOV od 7. VI. 1943. g. Bila je stariji vodnik u I. četi II. bataljona XVIII. udarne brigade. Ranjena je u borbi s Nijemcima 17. ožujka 1944. g. kod Andrijevac, Sl. Brod. Invalid.

Sovilj Duka, rođena 25. III. 1923. g. u Ordonji, k. Našice. Bila je borac u jurišnoj četi XVIII. brigade. U borbi kod Đurđevca, pod jakom mitraljeskom vatrom, iznijela je ranjenog druga i nosila ga pet kilometara do previjališta. Ima čin starijeg vodnika.

Stanisavljević Paca, rodom iz kotara Vukovar. 1943. g. bila je komesar čete I. bataljona XVIII. brigade. U borbama s gestapovcima i Talijanima kod Jakopovca i Đakova smjelo je rukovodila četom protiv nadmoćnog neprijatelja, i kada je već pala ranjena, ne napušta četvu. Na jednom od mnogih juriša smrtno je ranjena.

Stanivuković Jela, rođena 1923. g. u Poganeima, k. Našice. U NOV od 25. XI. 1942. g. Poginula 12. V. 1943. g. u borbi kod Sirača, kao borac I. bataljona XVIII brigade.

Stanivuković Mileva, rođena 1926. g. u Pogancima, k. Našice. 17. III. 1942. g. odlazi u II. četu I. bataljona XVIII. brigade. Smrtno je ranjena 27. V. 1943. g. u borbi s ustašama kod Vetova.

Starčević Marica, rođena 1922. g. u Gajinama, k. D. Lapac, Dozet Savka i Ljubica, bile su bolničarke u bolničkoj četi XVIII. brigade. Istakle su se prilikom Viljevačke akcije 1944. g. kada su sprovodile osam teških ranjenika u pozadinu. Ispred neprijateljskih tenkova uspjele su da sve ranjenike iznesu iz kola i sakriju u grmlje iznad ceste kod Pušine. Ostale su uz ranjenike sve dok se neprijatelj nije povukao. Sve tri su odlikovane Medaljom za hrabrost.

Stojaković Živana, rođena 1928. g. u Borovu, k. Vukovar. Od 1. V. 1943. g. bila je borac u XVIII. brigadi. Poginula u srpnju 1943. g., u borbi u Zrinjskoj.

Šeček Anica, rođena 1924. g. u Čačincima, k. Orahovica. U jesen 1943. g. odlazi u IV. četu III. bataljona XVIII. brigade. Poginula u borbi između Pušine i Humljana, u studenom 1943. g.

Segota Kata, rođena 1926. g. Od 23. III. 1943. g. bila je borac u XVIII. brigadi. Poginula 25. XI. 1943. g. na položaju kod Vinkovaca.

Šobačić Slavka, iz Paučja, k. Đakovo. Od 1943. g. bila je borac u XVIII. brigadi. Poginula 1944. g. na Papuku kao komesar čete.

Špeh Reza, rođena 1921. g. u Orahovici. 1944. g. odlazi u IV. bataljon XVIII. brigade. Poginula u borbi na pruzi Vrpolje— St. Perkovci.

Paca Stanisavljević

ŽENE BORCI OSJEČKE BRIGADE XII. UDARNE DIVIZIJE

Spisak drugarica I. bataljona Osječke brigade¹

Red. br.	PREZIME I IME	Rođ ena dan, mjes. god.	Mjesto	U partizanima od
I	Topic Ana	15. VII. 1906	Korušac	3. VI. 1944
2	Vekić Dragica	23. IV. 1923	Grub. Polje	10. X. 1943
3	Popović Stojanka	6. X. 1927	Subotska	18. I. 1943
4	Štula Pava	10. XI. 1923	Kukunjevac	10. X. 1942
5	Štula Petra	3. X. 1926	Kukunjevac	i. XI. 1943
6	Štefičić Barica	6. I. 1928	Uljanik	i. III. 1943
7	Takus Finika	3. I. 1928	Obriež	22. VIII. 1943
8	Klarić Kata	11. VII. 1927	Bab. Greda	10. III. 1944
9	Kejkliček Jaroslava	27. IV. 1923	Velhota (Č. Sl.)	21. VIII. 1943
10	Mraković Đurđa	6. VII. 1926	Zagreb	18. I. 1944
11	Bogojević Latinka	5. V. 1925	Hum. Varoš	15. I. 1943
12	Velagić Evica	9. I. 1923	Cremušina	25. VIII. 1942
13	Štefičić Ankica	6. I. 1928	Uljanik	i. V. 1943
14	Bosanac Bosiljka	3. IX. 1923	Dar. Brestovac	I. III. 1943
15	Bučak Reza	3. VIII. 1925	Trebinje	10. III. 1944
i6	Brai Sofija	9. IX. 1924	Miklauš	30. III. 1944!
17	Barjamović Divka	20. IV. 1927	Fatlica	10. III. 1944
i8	Medved Anica	7. IV. 1924	Krunosavlje	29. VI. 1944

Red. br.	PREZIME I IME	Rođena dan mj. god.	Mjesto	U partizanima od
19	Savić Agica	7. V. 1923	V _f Nabrđe	12. IX. 1942
20	Rozman Katica	10. V. 1918	Otok	12. IX. 1943
21	Merc Emica	17. X. 1924	Spišić Bukovica	20. II. 1943
22	Venus Olga	9. II. 1915	Dolj. Miholjac	19. IV. 1944

Dugarice II. bataljona Osječke brigade:

I	Štetić Zlata	21. VIII. 1924	Nurković	8. II. 1944
2	Pavelik Anka	3. VI. 1921	Zdenkovac	8. II. 1944
3	Vuković Milenka	13. III. 1925	Borovik	24. V. 1943
4	Kadić Jelka	25. V. 1922	Trpinje	14. IX. 1943
5	Mečava Stoja	18. X. 1928	Gradina	30. IX. 1943
6	Maretić Ruža	20. IX. 1925	^{•1} Potočani	19. III. 1944
7	Pokrajac Marija	18. VIII. 1929	Graberje	11. IV. 1924
8	Vukičević Kata	3. V. 1921.	Klokočevik	23. XI. 1943
9	Krivokuća Ljubica	25. VII. 1928	Cetinja	15. VIII. 1943
10	Horvat Milka	27. I. 1923	Spišić Bukovica	28. vi: 1943
u	Mostović Blažica	16. I. 1927	Virovitica	25. VIII. 1944
12	Nježić Danica	20. IV. 1923	Krička	15. X. 1942
13	Babuć Leposava	7. VII. 1926	Gašinci	15. II. 1944
14	Kristanić Albina	2. II. 1928	Zagreb	7. I- 1944

Red. br.	PREZIME I IME	Rođena dan. mj. god.	Mjesto	U partizanima od
15	Kosanović Kosana	21. III. 1926	Budimci	23. VIII. 1943
16	Svajhofer Evica	20. VI. 1923	Lafinovac	20. VIII. 1944
17	Niković Mara	21. IX. 1927	Uljanik	8. IX. 1943
18	Švajger Marija	27. XII. 1923	Kutjevo	16. VIII. 1944
19	Geltar Zdenka	6. IV. 1924	Pakrac	2. VII. 1944
20	Barbarić Bertrega	26. I. 1924	Brod n/s	23. V. 1944
21	Ilić Nada	17. X. 1924	Budimci	22. VIII. 1943
22	Katić Jelka	20. V. 1922	Trpinje	14. IX. 1943
23	Ostojić Blažana	16. I. 1927	Vinkovci	17. VIII. 1944

Drugarice III. bataljona Osječke brigade :

I	Lekšan Kata	9. VIII. 1925	Čepin	26. VII. 1943
2	Kampiće Milka	19. VII. 1922	Kamesarac	12. Vili. 1943
3	Savić Soka	3. V. 1925	Vera	i. IV. 1944
4	Tešanović Milica	31. VIII. 1927	Ključ	29. IX. 1943
5	Fojt Eia	28. II. 1926	Zenica	i. X. 1943
6	Popović Đurđa	5. V. 1922	Beočin	2. III. 1944
7	Vorkapić Zorka	2. VI. 1926	Hrkanovci	24. XII. 1943
8	Vojinić Davorka	23. XI. 1926	Split	8. IV. 1944
9	Delić Milka	8. VII. 1922	Babin Potok	3. II. 1942

Red. br.	PREZIME I IME	Rođena dan. mj. god.	Mjesto	U partizanima od
10	Žužić Ankica	10. VIII. 1925	Klokčević	10. V. 1943
11	Macković Milka	10. V. 1926	Vel. Bastaji	1. VIII. 1943
12	Voka Milka	24. II. 1924	Nov. Topolje	7. II. 1944
13	Bošnjak Velinka	17. VII. 1923	Budimci	7. X. 1942
14	Božić Marija	26. VIII. 1926	Cepin	26. VII. 1943
15	Matošević Marija	16. III. 1923	Andrijevc	13. IV. 1944
16	Radivojević Mileva	4. VII. 1925	Treštanovci	4. VII. 1942

Drugarice IV. bataljona Osječke brigade:

1	Hrgić Marica	2. III. 1922	Babin Dol	9. VII. 1944
2	Vračarević Saveta	5. IV. 1928	Kukunjevci	7. III. 1944
3	Vujanić Savka	10. V. 1926	Kip	10. V. 1943
4	Novak Pavlina	30. III. 1929	Treglava	21. VIII. 1944
5	Ognjenović Natalija	29. IX. 1929	Brod n/s	20. VIII. 1944
6	Čurić Jelka	9. XI. 1926	Bos. Dubica	10. IX. 1941
7	Čip Evica	2. X. 1927	Bukovica	27. VIII. 1944
8	Berković Dušanka	15. I. 1926	Dalj	1. IX. 1944

!) Ovaj dokumenatj kao i crtice »O najboljim borcima i bolničarkama Osječke brigade« poslao je Štab XII. divizije Glavnom odboru AFŽ Hrvatske povodom priprema za I. kongres AFŽ Hrvatske.

0 NAJBOLJIM DRUGARICAMA BORCIMA I BOLNIČARKAMA OSJEČKE BRIGADE

I. bataljon:

Evica Vielagić, bataljonska bolničarka.

Kad smo po drugi put nastupali na bunker na Krndiji bio je ranjen drug delegat. Ostao je ranjen na brisanom prostoru. Da bi ga izvukla u zaklon, pošla je prva bolničarka Evica, ali kad je stigla do njega bila je pogodena. Za njom je skočila bolničarka Reza, ali i nju je pogodilo neprijateljsko zrno. Ranjena je i drugarica Savka, koja im je pošla u pomoć. Iako ranjene, drugarice su uspjele da izvuku svoga delegata do prvog zaklona, gdje je svima pružena prva pomoć.

Hilda Majer, borac.

Nalazili smo se u zasjedi kod sela Grabarja. Nakon izvjesnog vremena naišu su na nas Čerkezi. Otvorila se borba. Drugarica Hilda izletjela je iz zaklona i spazivši neprijateljskog mitraljesca uputila se prema njemu. Mitraljezac je, primjetivši nas, otvorio vatru, no usprkos toga Hilda nije legla niti uzela zaklon, već je iz stojećeg stava pucala na njega, pozivajući drugove da što snažnije udare na bandite. Poslije nekoliko ispaljenih hitaca drugarica Hilda bila*je pogodena smrtonosnim neprijateljskim tanelom.

Dio Štaba 11. slavonske KKOJ brigade na Psunju — veljača 1945. g.

Borci II. slavonske KKOJ brigade na Psunja — veljača 1945. g.

Latinka Bogojević, delegat.

Nakon likvidacije Podgorača sačekali smo neprijatelja između Razbojića i Bračevaca. Razvili smo se u streljački stroj. Na čelu svoga voda išla je Latinka prema neprijateljskom sektoru. Oko njih su padale granate, ali su oni jurišem uspjeli da rastjeraju neprijatelja i da zarobe top. Iako je neprijatelj pokušao da pokvari top, nije za to imao vremena, jer ga je spriječila brzina našeg juriša.

Finika Takus, borac.

Sačekali smo kolonu ustaša koja je dolazila iz Gaja. Razvila se teška borba u kojoj je ranjen zamjenik komandanta, drug Brko, baš na brianom prostoru. Drugarica Finika pritrčala je k njemu da ga izvuče, ali je primijetila da je već mrtav. Počela je da ga vuče u zaklon, kad je na nju otvo-

rena jaka vatra. Ranjena u desno bedro, pala je, ali se opet digla i uspjela, uz krajnje napore, da prenese druga do zaklona, gdje su joj priskočili u pomoć ostali drugovi, jer ni sama nije više mogla da se održi na nogama.

Đurđa Mraković, bolničarka.

Povlačili smo se iz Krndije. Na povlačenju bio je ranjen jedan drug i u tom momentu nailazio je neprijateljski avion. Ranjenik se sakrio u rov, a u istom času neprijatelj je počeo da juriša. Đurđa je sišla u rov k ranjenom drugu i previla ga. Dotle su se naši već bili povukli, a ona je sa ranjenikom ostala sama u rovu. Neprijatelj se približavao, bio je već sasvim blizu. Ali ona nije ostavila ranjenog druga, nego ga je nosila rovom, dok nije stigla do naših boraca.

li. bataljon :

Barbara Bertreger, bolničarka.

U borbi sa Čerkezima kod Barica, bataljon je bio zauzeo položaj, ali je Barbara izgubila vezu s njim. Čerkezi su jurišali, ali su njihov juriš naši odbili. Ona je za sve to vrijeme bila sakrivena u grmu prema kome je jurio neprijatelj progonjen od našeg bataljona. Nedaleko od grma pao je ranjen jedan drug. Niko nije mogao da ga izvuče. Pod jakom vatrom neprijatelja Barbara je izašla iz zaklona i iznijela ranjenika, te je tom prilikom i sama lakše ranjena.

Danica Nježić, borac.

U borbi kod Ljevanske Varoši, kad je naš bataljon već bio ušao u uporište, još jedan bunker nije bio likvidiran. Naše dvije čete bile su se povukle, i ostala je samo jedna, koja je još tukla bunker. U toj četi bila je i Danica. Bunker se nije dao likvidirati. Trebalo je da jedan ili dva borca pođu na krov bunkera, da lopatama načine rupe u njemu i ubace bombe. Danica se javila dobrovoljno, uzela lopatu i popela se na bunker, u kome je bilo 14 neprijateljskih vojnika. Napravila je rupu i ubacila bombe. Tri

neprijateljska vojnika su poginula, a ostali se predali.

U napadu na Ljeskovac borba je trajala 24 .sata. Tada su se naši povukli, a ostala je samo desetina u kojoj je bila Danica da se bori na brisanom: prostoru. Neprijatelj ih je počeo opkoljavati. Danica je preuzela komandu i jurišem se probila sa svojom desetinom kroz neprijateljski obruč, tako da nitko nije bio ni ranjen. Tada je bila pohvaljena.

Kosanka Kosanović, borac.

U borbi kod Duhova bio je ranjen jedan drug. Odred je nastavio put za Toranj, no ranjenika se nije moglo voditi, pa je komandir zatražio da se javi netko tko će ga čuvati. Javila se dobrovoljno Kosanka. Cijeli dan i cijelu noć skrivala ga je u šumi, prenosila ga tamo-amo da ga skloni od neprijatelja, koji su bili u neposrednoj blizini. Kroz cijelo to vrijeme lijevala je kiša. Tek kad je naišla jurišna četa, prenijela je Kosanka, uz pomoć drugova, ranjenika do prvog previjališta.

III. bataljon :

Mileva Radivojević, vodnik.

Jednog dana, u jesen, bila je Mileva u zasjedi, kada je iz Novske krenula jača grupa ustaša. Zbog velike nadmoći neprijatelja naši borci morali su se pod vatrom povući. U toj borbi ranjena su od minobacača dva druga. Mileva, sa još jednom¹ drugaricom, priskočila je ranjenima u pomoć. Pod kišom metaka vukle su one ranjenike čitav jedan kilometar. Ustaše su ih opazile i vikale: »Gledaj žene, treba ih sve žive pohvatati!«, ali to im. nije uspjelo. Drugarice su se sretno izvukle s ranjenicima i bile pohvaljene za ovo junačko djelo. Sudjelovala je u borbama na Španovicu, Gojio, Viroviticu, Široko Polje, Čaglin i Koprivnicu, te u mnogim akcijama na rušenju raznih objekata i miniranju željezničkih pruga. U svim borbama istakla se svojom hrabrošću i političkom sviješću.

Đurdica Popović, bolničarka.

Za vrijeme lipanjske ofenzive koju su vršili Čerkezi, ostala je sa dva ranjena dru-

ga iza brigade koja se pod borbom povukla. Đurđici je uspjelo da jednog druga prenese u neposredni zaklon, dok je drugog neprijatelj uhvatio, jer nije mogao da ide. Sakrila se sa ranjenikom u rov sve dok neprijatelj nije odstupio, a tada ga je prenijela zajedno sa dvije puške u svoju jedinicu. U borbi kod Brežanaca bila je teško ranjena u prsa ispod rebara.

Zorka Vorkapić, borac.

Kada smo se nalazili u zasjedi između Pušina i Drenovaca, naišli su neprijateljski tenkovi. Povukli smo se u šumu, dok je na brisanom prostoru ostala sama drugarica Kata Stanić. Bila je ranjena. Nakon nekoliko neuspjelih pokušaja da ranjenu drugaricu izvuku iz najžešće vatre, priskočila je k njoj Zorka Vorkapić i uspjela da je prenese u zaklon. Zorka Vorkapić bila je odlična bolničarka i hrabar borac. Ona je u ovoj akciji i poginula kao borac.

IV. bataljon :

Jelka Hovanjec, borac.

Za vrijeme napada na Gromačnik, 24. XII. 1943. g. padao je snijeg i kiša, a ona je noću, iza borbenih linija, previjala ranjeni-

ke. Među njima bio je jedan teško ranjen u glavu. Od strašnih bolova je poludio. S teškom mukom uspjelo je Jelki da ga previje. U međuvremenu su se naši borci povu-

kli, a ona je ostala sama sa ranjenikom, koji je urlikao od bolova. Neprijatelj je čuo njegove jauke i počeo da puca u tom pravcu. Ranjenik je nekoliko puta pokušavao da «trgne sa glave zavoj i da bježi u noć. Gurnuo je Jelku u jarak pun vode, tako da se gotovo utopila, ali joj je ipak uspjelo da se izvuče iz jarka i da ga uhvati. Svom snagom je pridržavala i vukla 'ranjenika, jer je neprijatelj sve jače pucao i približavao se. Poslije dva sata teške borbe sa poludjelim čovjekom, dopremila ga je u Glogovicu, gdje je našla ostale drugove.

Jelka Čurić, borac.

Kada je kolona njemačkih tenkova prolazila pored Daruvara za Mađarsku, njezina četa bila je u zasjedi. Bio je ranjen sekretar SKOJ-a. Zbog jake neprijateljske paljbe naši su se povukli, a ona je ostala sama sa komesarom čete kraj ranjenika. I pored neprijateljske vatre uspjela je da ranjenika previje i da ga uz pomoć komesara spremi na sigurno mjesto.

Dokument 422

**PRIZNANJE BORCIMA XII. UDARNE I OSJEČKE BRIGADE ZA BORBENE
USPJEHE U PERIODU OD 15. VI. DO 10. IX. 1944.**

POHVALA XII. UDARNE I
I. OSJEČKE BRIGADE

...»Radi uspješne i brze likvidacije neprijateljskih uporišta u Podgoraču, Grub. Polju, Badljevini, Perkovcima i Vrpolju, radi uspješno vođenih borbi oko Đakova, na Dilju, oko Požege, Daruvara, Pakraca i Siraća i na mnogim drugim sektorima u toku protekla tri mjeseca

p o h v a l j u j e m o

...i ističemo za primjer svim borcima i rukovodiocima ove divizije slijedeće drugove:
ij- \¹

... **Bojčić Ružu**, desetara IV. bataljona, XII. udarne brigade ...

... **Tulum Milku**, borca II. bataljona, XII. udarne brigade ...

Iz **Osječke brigade**:¹

... **Horvat Milku**, borca III. čete I. bataljona ...

... **Kadić Jelenu**, borca I. čete II. bataljona ...

\

... **Krivokuća Ljubicu**, bolničarku I. čete II. bataljona ...

Iz **čehoslovačke brigade**:²

... **Bastaga Milku**, bolničarku-vodnika ...

V. d. komandanta:

Milan Stanivuković

Politkomesar:

potpukovnik Otmar Kreačić

¹ Osječka brigada bila je u sastavu XII. slavonske divizije.

² Nacionalne manjine u Slavoniji, Česi, Slovaci, Mađari i Nijemci stvarali su svoje nacionalne čete, bataljone i brigade, koje su se borile u sklopu sla-

vonskih jedinica. Tako je 26. listopada 1943. formirana Čehoslovačka brigada »Jan Žižka«, koja je izrasla iz Čehoslovačkog bataljona, sastavljenoig od Čeha i Slovaka iz Daruvara i okoline.

Borei Čehoslovačke brigade »Jan Žiška«

**MEĐU BORCIMA OSJEČKE I ČEHOSLOVACKE BRIGADE »JAN ŽIŠKA« BILE SU I
OVE DRUGARICE:**

Bartoš Marija, rođena 4. XII. 1926. g. u Hercegovcu, k. Garešnica, po narodnosti Čehinja. Od kolovoza 1943. g. bila je bolničarka u Češkoj brigadi »Jan Žiška«.

Bosanac Bosiljka, rođena 1923. g. u Daruvarskom Brestovcu, k. Daruvar. Od 1942. g. bila je borac u Osječkoj brigadi XII. udarne divizije. Poginula 8. IX. 1944. g. u borbi s neprijateljem kod Našica.

Hosi Anica, rođena 26. VI. 1923. g. u Dežanovcu, k. Daruvar. Od 24. IX. 1943. g. bila je borac u Češkoj brigadi. Poginula 22. II. 1944. na položaju kod Kaptola.

Kampiće Milka, rođena 19. II. 1922. g. u Komesarcu, k. Slunj. U NOV od 12. VIII. 1943. g. U diljskom odredu ostaje do svibnja 1944. g. kada s cijelim odredom prelazi u Osječku brigadu. Ima čin starijeg vodnika. Bila je dva puta ranjena.

Kolaček-Željković **Ana**, rođena 1923. g. u Daruvaru. 10. X. 1943. g. odlazi u Češki bataljon. Bila je bolničarka. 1944. g. je ranjena. Invalid. Ima čin starijeg vodnika.

Majstorović Anica, rođena 1926. g. u Ivanovcima, k. Našice. Od 12. II. 1943. g. bila je borac u Osječkom odredu. Umrula 27. X. 1944. g. u bolnici u Italiji.

Milekić Darinka, rođena 1925. g. u Sapini, k. Slavenska Požega. Od 1943. g. bila je borac u Osječkoj brigadi.

Mitrović Ljubinka, rođena 1925. g. u Boboti, k. Daruvar. Od 1943. g. bila je borac u Osječkom odredu. U borbi kod Koritne, 1944. g. smrtno ranjena.

Štefičić **Bara**, rođena 1926. g. u Uljeniku, k. Daruvar. Od 1942. g. bila je borac u I. četi II. bataljona Osječke brigade. Poginula 15. X. 1944. g.

X. KASNIJE XXVIII. DIVIZIJA XVII.
XXI. I XXV. BRODSKA BRIGADA

**DOPIS ŠTABA VI. KORPUSA OD 22. V. 1944. UREDNIŠTVU »ŽENE U BORBI«,
O ISTAKNUTIM ŽENAMA BORCIMA XVII. BRIGADE I OSTALIH JEDINICA
VI. KORPUSA NOV**

Dan, 22. V. 1944.

STAB VI. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Broj 199

Uredništvu »Žena u borbi«

Dostavljamo¹ Vam podatke o drugaricama koje su se istakle svojom hrabrošću u ovim posljednjim borbama i koje zaslužuju svaku

pohvalu radi hrabrosti, i koje služe za primjer u svojoj jedinici u svakom pogledu.

Radojka Kuzmanović, rođena 12. VI. 1926. g. u selu Vel. Nabrđu, srez Đakovo, seljakinja, Srpkinja, koju je okupator otjerao na prisilan rad 1942. g. Nakon povratka, 6. VI. 1943. g., stupila je u NOV, i bila borac u XXI. brigadi. Prošla je mnoge borbe. Sada se nalazi u I. bataljonu Osječkog NOP Odreda. Hrabar je borac, čak je sposobna da bude i rukovodilac, što će uskoro i biti. Naravno, istakla se u borbi kod Poganovaca na zasjedi, dana 19. III. 1944. g. Vrlo je disciplinovana i služi kao primjer narodnog vojnika.

Istakla se prilikom akcije na Čaglin, 23. I. 1944. g., kada je u zajednici sa drugom Dragić Nikolom, drug. Milanom Kolarcem i Maromi Bjelajac ubila 15 bandita.

U borbi kod sela Bazije istakle su se svojom hrabrošću slijedeće drugarice: **Fištek Ana, Velicki Ana, Kurac Ana i Mačko Francika**. One su sa poklicima išle naprijed i uvijek bile prve.

2. **Bjelajac Mara**, rođena 25. III. 1921. g. u selu Grabovac Novi, općina i srez Novska, Srpkinja, seljakinja, neudata, član KP, stupila u partizane 22. IV. 1943. g., vrši dužnost politdelegata.

Imenovane drugarice pohvaljene su naredbom štaba čehoslovačke brigade.

9. II. 1944. g. prilikom zasjede I. bataljona Diljskog NOP Odreda kod sela Selaca, Đakovo, istakla se drugarica **Perković Ružica**, rođena 1922. g. u selu Topolju, općina Garčin, srez Slav. Brod, Hrvatica. U partizane je stupila 6. IX. 1943. g. Ona je prva jurišala na neprijatelja. U toj borbi neprijatelj je imao oko 50 ubijenih vojnika. Ružica je bila ranjena, i bez ičije pomoći sama se povukla sve do sela Gašinaca. Ona služi primjerom u svakom pogledu svimi drugaricama u svojoj jedinici.

Dostavljamo imena i podatke drugarica iz XVII. udarne brigade, koje su se istakle u borbama kao odlični borci i onih koje su kao odlični borci poginule.

I. bataljon:

1. **Jorgić Mileva**, rođena 5. VII. 1924. u selu Kometniku, opć. Voćin, k. Podravska Slatina, Srpkinja, seljakinja, čl. KP, vrši dužnost politdelegata. Stupila u partizane 6. XII. 1942. g.

Mileva Jorgić-Miščević (prva lijevo) s drugaricama

Obje ove drugarice istakle su se zajedno, pa opis borbe, u kojoj su se istakle dajemo zajedno.

Pred samu likvidaciju Čaglina ustaše su pokušavale da se različitim jarcima izvuku napolje, da bi tako spasili goli život. Tako je 15 ustaša pobjeglo u jedan jarak sa namjerom da tuda pobjegnu. Tada su pošle gore navedene drugarice da ih unište. Svih 15 bandita su pobijeni bombama i iz pušaka, ali je pri tome lakše ranjena Mileva Jorgić, a teže Mara Bjelajac, jer je neprijatelj tukao jakom mitraljeskom vatrom iz ostalih još nelikvidiranih bunkera. Premda je vatra bila tako jaka, pokupljeno je sve oružje sa pobijanih bandita.

3. **Korman Dragica**, rođena 1927. g. u Gornjoj Stubici, općina i srez Donja Stubica, Hrvatica, radnica, neudata, stupila u partizane 10. V. 1943. g. Istakla se u akcijama na Čaglin, gdje je i poginula.

4. **Žakula Mileva**, rođena 10. XII. 1922. g. u selu Gor. Trnava, općina Mašić, srez Nova Gradiška, Srpkinja, seljanka, udata, član KP, stupila u partizane 20. I. 1943. g.

Prilikom borbe sa neprijateljem koji je nastupao od sela Latinovca prema St. Čaglinu, poginuo je kraj nje mitraljezac. Ona je uzela mitraljez i nastavila da juriša. Poginula je u momentu, kad je mitraljezom tukla neprijatelja. Bilo je to dne 24. II. 1944. g. Mileva se isticala kao dobar borac.

5. **Krnjajić Dušanka**, rođena 24. III. 1926. g. u selu Medede, općina Ravnajsko, srez Bos. Dubica, Srpkinja, seljanka, stupila u partizane HO. III. 1942. g., bolničarka, poginula 24. I. 1944. g.

U borbi s neprijateljem koji je nastupao od sela Latinovca prema St. Čaglinu, osobito se istakla kao bolničarka. Pod najvećom vatrom prišla je da previje ranjenog druga i da ga izvuče, ali je pri tome poginula. I ranije se ona uvijek isticala kao hrabra i odlična bolničarka.

6. Stanar Milica, rođena 6. II. 1927. g. u selu Rajić, srez Novska, Srpkinja, seljanka, stupila u partizane 6. IV. 1943. g., bolničarka, poginula 22. I. 1944.

U borbi za likvidaciju Čaglina, bio je ranjen jedan drug i ostao ležeći pod najjačom vatrom. Ona mu je prišla i nastojala ga iznijeti da ga previje. Tada je bila smrtno pogođena.

7. Mudrinić Ljubica, rođena 1925. g. u selu Rogolji, općina Čaglić, srez Pakrac, Srpkinja, seljanka, bolničarka. Stupila u partizane 15. III. 1943., a poginula je 22. I. 1944. g. u Čaglinu.

III. četa II. bataljona bila se probila u neprijateljsko uporište i čitav jedan dan nalazila se odsječena od ostalih naših jedinica

u uporištu. Banda je nekoliko puta pokušavala da ih jurišem izbaci napolje, ali joj nije uspjelo. Prilikom tih juriša ranjeno je nekoliko drugova. Jednome, koji je bio ranjen, hrabro je prišla Ljubica da ga previje i iznese u zaklon. Pri tome je poginula.

8. Njegovan Bogdanka, rođena 27. I. 1922. g. u selu Međeđa, srez Bosanska Dubica, Srpkinja, seljanka član KP, stupila u partizane 20. I. 1943. g. desetar, ranjena 16. III. 1944. g. kod Pivnica.

Uvijek se isticala kao odličan borac i dobar rukovodilac. U napadu na neprijateljske tenkovske kolone, koje su prolazile cestom Daruvar—Pivnice bila je ranjena. Neprijatelj je nastupao, i ona je, vidjevši da ne će moći izmaknuti, pripravila bombu da se ubije, da ne bi živa pala u ruke neprijatelju. Međutim su naišli još neki drugovi i iznijeli je.

9. **Kovačević Julia**, rođena 1925. g. u Gređanima, općina Okučani, srez Nova Gradiška, Srpkinja, seljanka, član KP. Stupila u partizane 18. IV. 1943. Poginula 22. I. 1944. g. u Čaglinu, kao pomoćnik puškomitraljesca.

Pokazala se kao odličan borac u napadu na aerodrom Kurilovac. Kad su naši jurišali i došli do žice, ona je svoj ranac prebacila preko žice, a onda preskočila sama, te dok se mitraljezac prebacio, bacila tri bombe u neprijateljski bunker.

Prilikom napada na Čaglin bila je među prvima koji su prišli neprijateljskim bunkerima. U zajednici sa drugaricom Maricom Kovačević prišla je da likvidira i drugi bunker, ali su tom. prilikom' poginule i jedna i druga.

10. **Kovačević Marica**, rođena 1922. g. u Virovitici, Hrvatica, radnica, stupila u partizane 16. XI. 1943. g., borac, poginula 22. I. 1944. g.

Bila je primjerna u pogledu discipline i uvijek odličan borac. U Čaglinu je u jedan bunker ubacila dvije bombe. Prilazeći drugom bunkeru poginula je.

11. Zlokapa Milja,¹ rođena 1924. g. u Slabinju, srez Bosanska Kostajnica, Srpkinja, seljanka član KP, stupila u partizane 15. IV. 1943. g. mitraljezac, po činu ml. vodnik.

Poznata je kao jedan od najboljih puškomitraljezaca u brigadi. Prilikom akcije na Čazmu naša se brigada nalazila na zasjedi prema Ivanić gradu. U selu Dabcima, gdje smo vodili borbu, Milja se je odvojila sa još tri borca i tako bila opkoljena od bande. Jednim rafalom iz svoga mitraljeza ubila je trojicu bandita, a odmah zatim bacila bombu. Nakon toga ubila je još jednog i oni odstupe. Četvero partizana neokrznuti su se izvukli.

U Kurilovcu **joj** je pomoćnik bio ranjen, nakon čega je sama uzela ranac i jurišajući prva stigla do bunkera. Ubacila je dvije bombe u bunker i ubila dvojicu bandita, a ostali su pobjegli. Iz neprijateljskog bunkera nastavila je dalje tući svojim mitraljezom.

Drugarica Milja je primjerna i disciplinovana. Član je vojnog suda XVII. udarne brigade.

12. Krajnović Sima, rođena 3. V. 1925. g. u Cikotama, opć. Bučje, srez Pakrac, Srpkinja, seljanka, neudata, stupila u partizane 1. I. 1943. g. bolničarka.

Bila je uvijek primjerna, disciplinovana i hrabra bolničarka. Prilikom borbe s neprijateljem na Bučju, kada su naši bili pri-

morani da otstupe, ranjena je teško. Nije htjela da padne živa u ruke neprijatelju i ubila se bombom.

13. Bere Tonka, rođena 10. II. 1926. g. u selu Bogovinje, općina i srez Zaječar, Slovenka, radnica, stupila u partizane 21. X. 1943. g.

Kao borac vrlo hrabra i disciplinovana. Istakla se 19. XII. 1943. u smjelom jurišu na neprijateljske utvrde u Kurilovcu. Premda je bila lakše ranjena, nije napuštala borbu, već je smjelo i dalje jurišala.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

V. d. Politkomesara M. Bulović

¹ Zlokapa Milja poginula je krajem svibnja 1944. g. kod Velikih Zdenaca,

BIOGRAFIJA

NARODNOG HEROJA PERSE BOSANAC

Rođena je 1922. g. u Čeralijama, k. Podravska Slatina, u seljačkoj porodici, koja od početka NOB aktivno pomaže narodno-oslobodilački pokret. Otac joj je poginuo od neprijateljske nagazne mine-Persa početkom 1942. g. odlazi u partizane. Od početka 1943. g. pa do svoje smrti bila je borac i istaknuti jimak XVII. udarne brigade. Brzo je postala desetar, a zatim i vodnik. Učestvovala je u borbama za Voćin, Podravsku Slatinu, Dulovac. Garešnicu, Viroviticu i Veliku, kao i u mnogim manjim akcijama.

U ožujku 1943. g. XVII. brigada napala je dvije satnije Nijemaca, ukopane na Javorovici, jednoj od najviših kota planine Psunja. Moralo se jurišati kroz ubitačnu barijeru vatre iz svih vrsta oružja. Persa je jurišala vješto, kao svaki stari iskusni ratnik, koristila zaklone za drtrećem, jer se borba vodila u šumi. Ipak, izlagala se i suviše. »Zar se ne bojiš da ćeš poginuti?«, upitao ju je komesar. »Ja se, druže komesaru, ne znam bojati« — odgovorila je ponosno . . . Borba za Javorovicu trajala je cijeli dan. Pred veče, kad su borci VII. brigade bajonetama i bombama upali u njemačke postave, od dvije satnije Nijemaca nije ostao ni jedan jedini čovjek... Među prvima upala je u rovove Persa sa svojom drugaricom Katicom Hacman, koja je u posljednjim časovima borbe prepolovljena mitraljeskim rafalom.

U srpnju 1943. g., u jurišu na neprijateljsko uporište u Siraču, Persa se isto »nije znala bojati«. Podigla se iza zaklona da baci bombu i ustaški ju je metak pogodio u srce.

Uporište je zauzeto nakon duge i teške borbe. Svi neprijateljski vojnici ubijeni su ili zarobljeni, ali je i pedeset dobrih boraca brigade izbačeno iz

Narodni heroj Persa Bosanac

stroja. Među mrtvima bila je Persa Bosanac. Nikada je brigada nije zaboravila, ni prestala spominjati.

Za bezgraničnu odanost Narodno-oslobodilačkoj borbi i herojsko držanje dobila je Persa Bosanac najveće priznanje: Prezidijum Narodne skupštine FNRJ proglasio ju je 1952. g. Narodnim herojem.

MEĐU BORCIMA XVII. UDARNE BRIGADE NALAZILE SU SE I OVE DRUGARICE:

Batina-Baden Ivka, rođena 1928. g. u Novakovcu, k. Varaždin. 15. VII. 1943. g. odlazi u II. četu II. bataljona XVII. udarne brigade. Poginula u borbi kod Trebuža, prilikom prijelaza preko Save, 20. VIII. 1944. g.

Bogdanović Bosa, rodom iz Knežpolja ispod Kozare. Bila je borac XVII. brigade. Predvodila je desetinu i vod u I. četi II. bataljona, najboljoj četi brigade. Jednom se brigada probijala iz neprijateljskog okruženja. Kad je prelazila blokiranu cestu Pakrac—Slav. Požega, u namjeri da se probije s Papuka na Psunj, iznenada je Bosin bataljon u selu Branešci naišao na ustašku bojnu. Nakon pola sata borbe većina ustaša je ili poginulo ili bilo ranjeno. Kod prebrojavanja ratnog plijena i poginulih, odjednom se pojavila Bosa, tjerajući pred sobom deset ustaša — svojih zarobljenika. Prema njima je držala pušku »na gotovs«, a preko ramena naprtila 10 njihovih pušaka. Sama ih je zarobila i razoružala.

Cvetić Milka, rođena 7. X. 1920. g. u Kantrovcima, k. Slav. Požega. U NOV od 25. XII. 1941. g. Bila je borac i kuharica u Papučkom odredu, a 1943. g. borac u XVII. udarnoj brigadi. Nosilac je Spomenice 1941.

Čović Ilinka, rođena 1915. g. u Čeliću, k. Virovitica. Od 19. XI. 1942. g. bila je borac u I. četi I. bataljona XVII. brigade. Ranjena 1943. g.

Čulić Dušica, rođena u Ožegovcu, k. Pakrac. Od 1942. g. bila je borac u XVII. brigadi. Poginula 1943. g. na položaju Hruševo.

Dobraš Milka, rođena 1922. g. u Malim Bastajima, k. Daruvar. U NOV od 1942. g. Poginula 1943. g. u borbi kod Sirača.

Dokument 424

U JEDINICAMA X. DIVIZIJE NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE HRVATSKE (XVII. I XXI. BRIGADI) BILE SU NA DAN 20. IX. 1943. 262 ŽENE

Brojno stanje i naoružanje

jedinica X. divizije Narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske¹

J e d i n i c a	Brojno stanje						Naoružanje ²
	po spisku		u rashodu		na licu		
	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih	
Štab X- Divizije	62	2	10		52	2	
XVII. Brigada	1314	143	141	19	1173	124	
XXI. Brigada	1135	117	168	28	967	79	
U k u p n o	2511	262	319	47	2192	205	

STAB X. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
HRVATSKE

Broj 131/1943.
dne 20. septembra 1943.

Komandant
Vinko Antić

¹ Dokument se nalazi u Vojno-bistorijskom institutu M'NOJ.
² Naoružanje izostavljeno.

U XVII. BRIGADI NOV BILO JE NA DAN 1. V. 1943. 247 ŽENA

Datum 1. V. 1943.

Pregled brojnog stanja XVII. brigade¹

Jedinica		Štab brigade					I. Bataljon					II. Bataljon					III. Bataljon					Ukupno u Brigadi							
		Štab	Mitraljeska četa	Sanitet	Pionerski vod	Agit — prop.	S v e g a	Štab	Intendantura	Sanitet	Pionerski vod	Prateći vod	Borci	S v e g a	Štab	Intendantura	Pionerski vod	Prateći vod	1 Sanitet	Borci	S v e g a		Štab	I Intendantura	I Sanitet	1 Pionerski vod	I Prateći vod	Borci	S v e g a
Po spisku	Muških	19	63	1	23	9	119	8	2	18	—	—	282	310	6	3	—	—	19	242	270	6	1	14	—	—	206	227	922
	Ženskih	2	—	—	—	—	2	—	—	14	—	—	57	71	—	—	—	—	16	88	104	—	—	14	—	—	56	70	247
U rashodu	Muških	—	9	—	—	2	11	2	—	—	—	—	71	73	1	2	—	—	1	57	61	—	—	5	—	—	20	25	170
	Ženskih	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	8	8	—	—	—	—	1	23	24	—	—	—	—	—	4	4	37
Na licu	Muških	19	54	1	23	7	104	6	2	18	—	—	211	277	5	1	—	—	18	185	209	6	1	9	—	—	186	202	752
	Ženskih	1	—	—	—	—	1	—	—	14	—	—	49	63	—	—	—	—	15	65	80	—	—	19	—	—	52	66	210
Priraštaj							7							119															
Manjak																													

Politički komesar:
(SI. odsutan)

Komandant:
Radojica Nenezić, s. r.

¹ Dokument se nalazi u Vojno-historijskom institutu MNOJ.

Domazet Ana, rođena 1924. g. u Kunskom Brdu, k. Virovitica. 1943. g. odlazi u XVII. brigadu. U srpnju 1943. g. zarobljena je od Nijemaca i otpremljena u zemunski logor, gdje je nestala.

Đurašinović Draga, rođena 3. I. 1924. g. u Borovcu, k. Novska. Bila je borac u XVII. brigadi. Poginula 10. VIII. 1942. g. u Našicama.

Germovšek-Martić Andelka, rođena 1. V. 1924. g. u Zagrebu. Do odlaska u partizane, početkom 1943. g., u Zagrebu aktivno radi za NOP. U NOV bila je borac, šef Štaba XVI. brigade, član agitpropa XXI. brigade, ratni dopisnik XXVIII. divizije, ratni dopisnik I. armije i član redakcije lista »Za pobjedu«. Odlikovana sa dva Ordena zasluga za narod III. reda i Ordenom za hrabrost.

Grabić Anka, rođena 8. VII. 1925. g. u Macute, k. Podr. Slatina. Od 27. XII. 1942. g. bila je borac u XVII. brigadi. Prilikom raznih akcija otela je od neprijatelja više karabina i radi toga je bila pohvaljena. Ranjena 1944. g.

Habeković Ljubica, rođena 1920. g. u Ostrni Maloj, k. Dugo Selo. 1943. g. odlazi u XVII. brigadu.

Žene borci XVII. brigade

Ivković Milka, rođena 1922. g. u Poljančanima, k. Bjelovar. U NOV od veljače 1944. g. Bila je borac u I. četi I. bataljona XVII. brigade. 27. IV. 1944. g. nestala na položaju Hercegovac, u borbi protiv ustaša.

Jelić Živka, rođena 1924. g. u Negoslavcima, k. Vukovar. U NOV od 1943. g. Bila je borac u XVII. brigadi. Smrtno je ranjena kod Čagljina 3. III. 1944. g.

Kanišek Marica, rođena 1929. g. u Milanlugu, k. Slav. Požega. U NOV od 17. VIII. 1942. g. Radila je u partizanskim bolnicama. Odlikovana Medaljnom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda. Ima čin vodnika.

Karaš Marica, rođena 25. III. 1927. g. u Kozarevcu, k. Đurđevac. Od 8. I. 1944. g. bila je borac u II. četi II. bataljona XVII. brigade. Ranjena kod Zvečeva.

Komnenović Mileva, rođena 1922. g. u Latincevcu, k. Slav. Požega. U siječnju 1943. g. odlazi u Diljsko područje. U XVII. brigadi bila je borac i omladinski rukovodilac. Poginula 1943. g. u Doljanovcima, k. Slav. Požega.

Kopač-Balenović Anda »Sitna«, rodom s Korduna. U NOV od 1941. g. Bila je borac i kasnije bolničarka u Banijskoj proleterskoj četi i komesar bolničke čete u XVII. brigadi.

Kovač Emilija, rođena 24. III. 1926. g. u Klisi, k. Pakrac. 3. III. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac i bolničarka u Daruvarskom odredu i XVII. brigadi. U borbi kod Dežanovca pod neprijateljskom vatom, izvukla je svog ranjenog komandanta.

Kratofil Ruža, rođena 1921. g. u Virju, k. Đurđevac. Odlazi u NOV zajedno sa svojim mužem Stjepanom u veljači 1944. g. Bili su borci XVII. udarne brigade. U proljeće 1944. g. nestali su na položaju kod Mihovljana. Proglašeni mrtvima s danom 1. IV. 1944. g.

Krupa-Begović Ivka, rođena 1925. g. u Pitomači, k. Đurđevac. Od 1943. g. bila je bolničarka u XVII. brigadi. Umrta iste godine.

Ljubičić Dušica, rođena 1926. g. u Roguljaru, k. Pakrac. Od 1943. g. bila je borac u III. bataljonu XVII. brigade. Poginula 1943. g. u borbi kod Našica.

Maksić Anica, rođena u Slav. Brodu 19. VII. 1924. g. 1943. g. odlazi u partizane. Bila je neko vrijeme omladinski rukovodilac, zatim prelazi u XVII. brigadu. Ima čin poručnika. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Miletinac Jovanka iz D. Rašenice, k. Grubišno Polje. Bila je borac XVII. brigade. Nekoliko puta je pohvaljena. Odlikovana Ordenom za hrabrost. Poginula.

Novaković Cvijeta, rođena 1924. g. Od 6. I. 1943. g. bila je borac u II. četi II. bataljona XVII. brigade. Poginula 8. XI. 1944. g. u borbi kod Banje-Koviljače u Srbiji.

Pavković Julia, rođena 1924. g. u Bukovčanima, k. Pakrac. U prosincu 1942. g. odlazi u mob. centar Rogulje. Bila je borac i bolničarka u XVI. omladinskoj i XVII. brigadi.

Pavlović Ljubica, rođena 1919. g. u Jagmi, k. Pakrac. 1943. g. odlazi kao bolničarka u XVII. brigadu. Poginula 27. VI. 1943. g. kod Vočina.

Potkonjak Smilja, rođena **26. II. 1916.** g. u Ornicama, k. Gospić. U NOV odlazi 2. X. 1944. g., 25. XII. iste godine poginula kao bolničarka XVII. brigade.

Preradović Mileva, rođena 1927. g. u Vel. Klisi, k. Virovitica. Od 1942. g. bila je borac u XVII. brigadi. Poginula.

Radmanović Marica, rođena 1928. g. u Božićima, k. Grub. Polje. 8. III. 1942. odlazi u XVII. brigadu. Ranjena svibnja 1942. g. u borbi kod Voćina.

Radojčić **Draga**, rođena 10. VII. 1925. g. u Kusionji, k. Pakrac. U NOV od 6. VI. 1942. g. Prilikom napada XVII. brigade na neprijateljsko uporište Sirač dobrovoljno se javila, sa Dujom Bosiočić, Anom Misiračom i Bogdankom Njegovan, za bombaša. Tada su u jurišu bombama osvojili crkvu, iz koje su ustaše davale jak otpor. U borbama za Voćin likvidirala je jedan neprijateljski bunker. Za vrijeme V. ofenzive savladala je dva Nijemca i otela im mitraljez. Pod neprijateljskom vatrom izvukla je iz borbe ranjenog druga. Neko je vrijeme bila komesar čete. Odlikovana Medaljom za hrabrost. Ima čin poručnika.

Anda Kopač-Balenović, Joco Drača i Anđelka Germovšek-Martić

Ratić Milka, rođena 1920. g. u Kantrovcima, k. Slavonska Požega. U NOB od 1941. g. Bila je borac u Papučko-krndijskom odredu i XVII. brigadi. Nosilac je Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Savić Ljubica, rođena 1923. g. u Bujavici, k. Pakrac. U NOV od 1943. g. Poginula 1944. g.

Sekulić Slavka, rođena 1922. g. u Pakoj, k. Slav. Požega. 28. I. 1943. g. odlazi u XVII. brigadu. Poginula 1943. g. u akciji na Bučju kod Kamenske.

Stjepanović-Dorontić Mara, rođena 1925. g. u Sekulincima, k. Podravska Slatina. 1942. g. odlazi u partizane. 1943. g. odlazi u XVII. brigadu, gdje vrši dužnost delegata voda. Kasnije radi u šifrantskom odjeljenju VI. korpusa. Potporučnik.

Strnat Marica, rođena 1923. g. u Đakovu, k. Grub. Polje. 1. IV. 1943. g. odlazi u XVII. udarnu brigadu. 1943. g. bila je ranjena.

Šmit Anica, rođena 1927. g. u Zagrebu. Od 1943. g. bila je borac u II. bataljonu XVII. brigade. Poginula u rujnu 1943. g., prilikom napada na njemački oklopni vlak.

Todorović Anka, rođena 1923. g. u Voćinu, k. Podr. Slatina. 1943. g. odlazi u XVII. brigadu. Poginula 22. I. 1943. g. u borbi kod Rajića.

Tvrdorijeka Milka, iz 'Čremušine, k. Grub. Polje. Od 1943. g. bila je borac u XVII. brigadi.

Vučković Cvijeta, iz D. Rašenice, k. Grubišno Polje. Bila je borac u XVII. brigadi. Nekoliko puta pohvaljena. Odlikovana Ordenom za hrabrost. Poginula u borbi.

Vuga Anka, rođena 8. X. 1925. g. u N. Grabovcu, k. Novska. Od 24. IV. 1943. g. bila je borac u XVII. brigadi. Ranjena 24. IV. 1943. g. u borbi za Voćin.

Vukasović Marija, rođena 15. IX. 1921. g. u Tenju, k. Osijek. Od 8. III. 1943. g. bila je borac u I. bataljonu XVII. brigade. Ranjena u borbi kod Ludbrega, 3. X. 1943. g.

Žganjan Danica, rođena 1923. g. u Markušici, k. Osijek. 9. I. 1943. g. odlazi u XVII. udarnu brigadu. Poginula u borbi kod Mikleuša, 15. XI. 1943. g.

**U XXI. SLAVONSKOJ I XXV. BRODSKOJ BRIGADI BORILE SU SE I OVE
DRUGARICE:**

Bobić Milka, rođena 1924. g. u Ordanji, k. Našice. Od prosinca 1942. g. bila je borac u XXV. brodskoj brigadi. Na putu između Ordanje i Bijele Loze zarobljena je od ustaša 1943. g., otjerana u zatvor Našice gdje je ubijena.

Derma Evica, rođena 25. XII. 1926. g. u Slav. Požegi. Od 1943. g. bila je bolničarka u XXI. brigadi. U borbi kod Štefanja, 1944. g., kao teški ranjenik, bila je zarobljena i ubijena.

Dražić Milica, rođena 1925. g. u Gornjim Obriježima, k. Pakrac. Od 1943. g. bila je borac i delegat u XXV. brodskoj brigadi.¹ Umrta 1946. g.

Jergović Marija, rođena 1. I. 1923. g. u Gromačniku, k. Slav. Brod. Odmah po okupaciji aktivno surađuje s NOP. 6. II. 1942. g. odlazi u I. slavonski odred. Nosilac je Spomenice 1941.

Krajnović Milka, rođena 1924. g. u Koški, k. Našice. U NOV od 1. I. 1943. g. Bila je poručnik u XXI. brigadi. Ranjena u borbi za oslobođenje Beograda. Umrta 1948. g.

Mirković Zorka, rođena 1927. g. u Skenderevcu, k. Pakrac. Od 1943. g. bila je borac u XXI. udarnoj brigadi. Poginula 1944. g. na položaju Vel. Grđevac.

Mitrović Bogdanka, rođena 1927. g. u Bobotama, k. Vukovar. 1944. g. odlazi u XXI. udarnu brigadu. Poginula u borbi kod Bijeline. 19. XII. 1944. g.

¹ Dvadeset i prva Slavonska brigada formirana 17. V. 1943. g. Ušla je u sastav X. (kasnije nazvane XXVIII.) slavonske divizije. XXV. brodska brigada formirana je 29. IX. 1943. g.

Borci II. bataljona XXI. brigade

U JEDINICAMA VI. KORPUSA NOV HRVATSKE BILO JE NA DAN 20. LISTOPADA
1943. 929 ŽENA

Dne 20. oktobra 1943.

Pregled¹

brojnog stanja i naoružanja² VI. korpusa Narodno - oslobodilačke vojske Hrvatske

J e d i n i c a	Brojno stanje						Naoružanje ²
	po spisku ¹		u rashodu		na licu		
	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih	
VI. Korpus NOV i PO Jugoslaviji	36	4			36	4	
XXVIII. Divizija	2139	221	316	50	1823	171	
XII. Divizija	3692	372	732	64	2960	308	
Konačna grupa odreda	1981	218	176	26	1805	192	
Zapadna grupa odreda	1813	112	278	12	1535	100	
Diverzanski batalj.	142		6		136		
I. Divizion VI. korpusa	41	2	2		39	2	
U k u p n o	9844	929	1510	152	8334	777	

Komandant:
Petar Drapšin, s. r.

¹ Original se nalazi u Vojno-historijskom instituta MNOJ.

² Naoružanje izostavljeno.

- Pajalić Hrovat dr. Alenka**, rođena 1918. g. u Pragu (čehoslovačka). 21. IV. 1943. g. odlazi u VI. slavonski korpus. U početku radi u bolnicama VI. korpusa, a kasnije postaje u XVII. brigadi referent saniteta. 1944. g. bila je referent saniteta u bolnicama Požeškog područja, a kasnije upravnik poljske bolnice XXXII. divizije X. korpusa. U veljači 1945. g. prebacuje se s bolnicom u Mađarsku, gdje dočekuje oslobođenje. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Medaljom za hrabrost. Ima čin majora.
- Praovac Slavica**, rođena 1927. g. u Otoku, k. Vinkovci. U NOV od 11. VIII. 1943. g. Bila je vodnik u XXV. brodskoj brigadi. Teško je ranjena 1944. g.
- Radišić Milka**, rođena 1925. g. u Gabrošu, k. Vinkovci. Odlazi 1943. g. u XXV. brodsku brigadu. Poginula 1944. g. u napadu na Podravsku Slatinu.
- Šegota Julka**, rođena 1928. g. u Podgoraču, k. Našice. 8. VIII. 1943. odlazi u XXI. brodsku brigadu. Poginula 15. VII. 1944. g. u napadu na Pakrac.
- Šimić Soka**, rođena 21. XI. 1922. g. u Kokočaku, k. Orahovica. U NOV od 15. XII. 1942. g. Bila je borac u XXI. brigadi. Ima čin vodnika. Ranjena 4. XI. 1943. g. u borbi s Nijemcima kod Vel. Gorice.
- Tomić-Marković Milka**, rođena 1924. g. u Blagorodovcu, k. Daruvar. 16. IV. 1943. g. odlazi u III. četu III. bataljona XXI. brigade. Poginula 17. XI. 1943. g. prilikom neprijateljskog napada na Koprivnicu.
- Vraneš Marija**, rođena 8. IV. 1943. g. u Podravskoj Slatini. U NOV od 1943. g. **Bila** je borac u II. bataljonu XXI. brigade. Poginula 23. I. 1944. g. u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Čagljina.
- Vukadinović Anka**, rođena 1924. g. u St. Slatiniku, k. Slav. Brod. Od rujna 1943. g. bila je borac u II. bataljonu XXV. brodske brigade. Poginula na položaju u Bosni 15. **III.** 1945. g.

Dokument 427

ŠTAB VI. KORPUSA
Narodno-oslo'bodilačke vojske
JUGOSLAVIJE

P. broj: 2587

Dana 23. XII. 1944.

P O P I S

poginulih drugarica-boraca i rukovodioca u jedinicama na području

Štaba VI. korpusa NOVJ

Red. br.	ZVANJE i čin (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
1	bolničarka	Brezanović Sirnica	1921	Voćin, P. Slatina	decembra 1942 god. u borbi u Virovitici	
2		Hušica Stojanka		Vranovac Dubica	12. februara 1943 u Virovitici	
3		Zivec Vida		Sveti Juraj Maribor	Isto	
4		Kokić Saveta		Đurčiči Drenovac P. Slatina	22. februara 1943 u Garešnici	
5		Rajić Dušanka		Kusonje Dragović Pakrac	Isto	
6		Ljiljak Dušanka		Rajić Novska	Isto	
7	borac	Zdjelar Petra	1919	Podgrmeče Požega	19. februara 1943 u borbi u Velikoj Pisa- nici	
8		Bosanac Petra	1923	Voćin P. Slatina	23. februara 1943 u borbi u Garešnici	
9	Polit, delegat	Podravac Anka	1919	Brod	Isto	
10	bolničarka	Kozar Mileva	1924	Bučje Pakrac	27. marta 1943 u Vu čjaku	
11	borac	Bjelajac Bosiljka	1923	Klisa Virovitica	Poginula 22. marta 1943 u borbi u Zailama	
12	33	Acman Kata	1921	Severin Gr. Polje	28. III. 1943 u Javo rovici na Psunju	
13	33	Milošević Milosava	1925	Poganovci Budimci Našice	23. marta 1943 u Bučju na Ravnoj Gori	
14	33	Gabić Velinka	1921	Prijedor	8. aprila 1943 u borbi u Tisovcu	
15	33	Simović Ljubica	1925	D. Pištana Orahovica Našice	21. marta 1943 u borbi na Građini	
16	bolničarka	Bajanić Boja	1920	Voćin Slatina	23. marta 1943 u borbi na Babjoj Gori	
17	„	Alas Rosa	1921	Međeđa Dubica Kostajnica	9. aprila 1943 u borbi na Bučju	

Red. br.	ZVANJE i čin (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
18	borac	Hadaković Mara	1927	Subocka Čaglić Pakrac	8. maja 1943 u borbi u Voćinu	
19	»	Slivar Barica	1927		Isto	«
20	»	Mijatović Jula	1925	Kričke Pakrac	Isto	
21	borac	Milković Vidosava	1920	Skenderovci Čaglić Pakrac	8. maja 1943 u borbi kod Voćina	
22	»	Genzić Katica		Sesvete Zagreb	Isto	
23	»	? Jelena		Dišnik Garešnica	Isto	
24	»	Mrak Marica		Plemenština Pogledalo	Isto	
25	»	Rilić Milka		Dvor na Uni	Isto	
26	»	Lovrić Dušanka		Lučina Požega	Isto	
27	»	Herol Danica		M. Brusnica Koprivnica	Isto	
28	»	Pol Ilonka		Sisak	Isto	
29	»	Damjanović Milanka		Paklenica Novska	25. VII. 1943 god. u Drenju	
30	»	Krnjaić Dušanka	1922	Međeđa Bos. Dubica	9. VII. 1943 između Đulovca i Bastaja	
31	desetar	Bosanac Persa	1922	Ćeralije P. Slatina	13. juna u borbi kod Turskog grada u Siraču	
32	borac	Đaković Milka	1921	Slabinja Kostajnica	Isto	
33	»	Počuč Kata	1925	Turčević Polje Grubišno Polje	Isto	
34	»	Ostojić Bosiljka ¹	1924	Lađevac Okučani Nova Gradiška	13. juna u borbi u Ba dljevini	
35	»	Đukić Mara	1927	Bukovica Virovitica	Isto	

Red. br.	ZVANJE i čin (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
36	«	Trivić Vukosava	1921	Međeđa Draksenić Dubica	14. juna 1943 god. u Sirači	
37	»9	Rusman Ivanka	1922	Zagreb	8. jula 1943 god. u borbi u Jakobovcu	
38	Ћ	Turban Ljuba		Beograd	14. septembra 1943 g. kod Trojeglave	
39	«	Nešić Jelka	1927	Bijelo Brdo Osijek	10. avgusta 1943 god. u Kukunjevcu	
40	Polit, delegat	Jelušić Nada		Sušak	29. VIII. 1943 god. u borbi kod Gorjana	
41		Jeftenija Draginja		Jasenaš Grubišno Polje	Poginula u borbi u Okučanima	
42	borac	Drenković Dragica ²		SI. Vlast Lev. Varoš Đakovo	u septembru 1943 god.	
43	bolničarka	Jurišić Mara		V. Londžica Našice	Umrla od rana zado- bivenih u borbi	
44		Markus Jaga		Sirač Darugar	Isto	
45	XVIII. bri- gada, borac	Božićić Ljeposava	1926	Gradina Dubica Kostajnica	U borbi kod Čačinaca	
46	borac XVII Brigade	Grujić Bosiljka		Negoslavci Vukovar	U borbi u Hercegovini	
47	Borac XXI Brigade	Treskavica Anka		Ratkovica N. Kapela N. Gradiška	U borbi u Glogovcu	
48	Borac XII Brigade	Ogrizović Dragica		Blato	Isto	
49	borac	Mrkonjić Anka		Međari Mašić N. Gradiška	13. X. 1944 u borbi u Bujavici	
50	»	Zaklan Bosiljka		Trnava Mašić N. Gradiška	Isto	
51	borac	Lukić Nevenka		N. Gradiška	13. X. 1943 u Bujavici	
52	»	Demagić Anka		Rajić Novska	13. X. 1943 u Bujavici	

Red. br.	ZVANJE i čin (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
53	Prosvjet. referent	Dragila Slava	1908	Maja Petrinja	27. X. 1944 umrla od zadobivenih rana u borbi	
54	borac	Margetić Ljubica		G. Miholjac P. Slatina	12. X. 1943 u borbi u Šeovici	
55	Ž	Kovačević Jelena		Bjelo Brdo Osijek	11. X. 1943 kod Pakraca	
56	Ž	Pavić Marica		Bukovčani Čaglić Pakrac	Isto	
57	delegat	Borojević Sofija ³		Lužani Brod	2. X. 1943 u borbi u Čačincima	
58		Šlopar Marija		Marija Magdalena	12. X. 1943 u napadu na Pakrac	
59	Borac XVIII. Brigade	Zubić Anda		Klokočak Orahovica Našice	2j X. 1943 u borbi u Čačincima	
60	borac	Mrkonjić Anka	1927	Medari Mašić N. Gradiška	U borbi kod Kukunjevca	
61	borac	Zaklan Bosiljka	1926	Trnava Mašić N. Gradiška	U borbi u Kukunjevcu	
62	Ž	Bjelić Mara	1925	Obrež Badljovina Pakrac	Isto	
63	Ž	Lukić Nevenka	1924	Bos. Gradiška	Isto	
64	Ž	Vuksović Jula	1922	Rović	Isto	
65	Borac XVI. Brigade	Berta Barica		Bjelovar	Umrla od rana zadobivenih u borbi	
66	Delegat Dilj. Odreda	Lončar Kata	1923	Br. Stupnik Brod	6. novembra 1943 u borbi u Patjanima	
67	Borac Bilogor. Odreda	Bakić Marija		Dugo Selo Lukač Virovitica	6. IX. 1943 u borbi u selu Peratovici	
68	borac	Savić Mica		D. Meljani P. Slatina	Utopila se u Savi	
69	Ž	Janjić Anka	1929	Široko Selo	Umrla kao borac od upale pluća	

Red. br.	ZVANJE čin i (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
70	borac	Sudić Zorka	1928	St. Topolje Andrijevc Brod	Umrla u bolnici	
71	Borac XII. Udarne Brigade	Kaptolić Danica		Zdenkovac Bektež Sl. Požega	U borbi u Smrtićima	
72	Borac XXI. Udarne Brigade	Joka Desanka		Brod	7. XII. 1943 u borbi u Podvoznici	
73	Borac XVII. Udarne Brigade	Celović Milica		M. Bistrica D. Stubica	7. XII. 1943 u borbi u Gudci	
74	borac	Simić Milica	1927	Beketinci Vuka Đakovo	Poginula 19. XII. 1943	
75		Beneš Jelka	1920	Pakrac	Umrla od rana zadobi- venih u napadu na Da- ruvar 14. XII. 1943	
76	Pol Del. XXI. Ud. Brigade	Ojkić Milka	1924	Voćin Slatina	U borbi u Zdencima	
77	Borac	Daničević Ljuba	1921	Borovo Vukovar	4. VIII. 1943. u borbi kod Škrobotnika	
78	53 Politički Delegat	Jelušić Nada	1911	Zagreb	28. VIII. 1943 u borbi u Krndiji	
79	Borac XVII. Ud. Brigade	Novaković Bosa			Poginula u borbi u Podgoraču 27. VIII. 1943	
80	55	Voharević Verica	1925	Bjelo Brdo Osijek	10. XI. 1943 u Kapeli	
81	Borac XXI. Udarne Brigade	Vojnović Milica	1926	Bobota Vukovar	Poginula 7. XI. 1943 u borbi u Koprivnici	
82	56	Marković Milka	1924	Duhovi Darugar	Isto	
83	57	Branežac Marica	1929	Ruševo Požega	Umrla u bolnici od za- dobivenih rana	
84	Borac XVII Brigade	Drenković Dragica	1921	Sl. Vlast Lev. Varoš Đakovo	Umrla u bolnici od za- dobivenih rana 9. IX. 1943	
85	Borac Omladinske Brigade	Šlapar Marija	1924		Umrla u bolnici od za- dobivenih rana 18. X. 1943	

Red. br.	ZVANJE i čin (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
86	borac	Ogrizović Dragica	1927	Blato	Isto 15. X. 1943	
87	Borac XII Brigade	Bobić Velimirka	1921	Moljanić	Isto 28. I. 1943	
88	Borac Omladinske Brigade	Divljak Bosa	1925	Piskavica	Isto 25. I 1943	
89	Borac II. Odreda	Bosiočić Milka			Umrla 29. IV. 1943 od tifusa	
90	Borac Udarne Brigade	Filipović Ilinka		Rijenei Ceralije P. Slatina	Umrla od zadobivenih rana	
91	Borac XVIII Brigade	Jerković Milka			Umrla 16. VI. 1943 od rana u bolnici	
92	Polit, delegat	Branković Drena		Poganci Budimci Našice	Poginula u Šagovini	
93	Borac XII Brigade	Marić I. Borka	1926	Bračevci Đakovo	Poginula u borbi u No- voj Vesi 10. XII. 1943	
94	Borac XVIII. Brigade	Rašković Nena ¹		Draksenić Bos. Dubica	24. II. 1944 u borbi u Podgoraču	
95	Polit. del. XVIII. Brigade	Subotić Ljubica ⁵	1925	Bračevci Đakovo	Isto	
96	Pol del. XVI. Udar. Brigade	Radmilović Jovanka		Vel. Bastaji Daruvar	U borbi u Sibovskoj 1943	
97	Borac	Vuković Jovanka		Čepin Osijek	Poginula u borbi u Prnjavoru	
98	Borac XVII. Brigade	Haberin Katica		Podgorje M. Bistrica D. Stubica	13. III. 1944 u borbi kod Komarice	
99	Borac XXI. Brigade	Čuča Jovanka		Botinci Đulovac Daruvar	8. II. 1944 u borbi kod Ožegovca	
100	»	Bojanić Jela		Budimci Našice	15. II. 1944 u borbi u Breznici	
101	Borac XXI. Udarne Brigade	Štefanek Katica		Podgorje D. Stubica	Poginula 22. I. 1944 u borbi u Kutjevu	

Red. br.	ZVANJE i čin (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
102	Omladinski sekretar u četi	Vraneš Marija ⁶		Slatina	23. I. 1944 u Kuli	
IO3	Borac XXE Udarne Brigade	Ižar Ljubica		Podgorje M. Dubica D. Stubica	25. I. 1944 u Milan Lugu	
IO4	Borac XVII. Ud. Brigade	Korman F. Dragica		G. Stubica D. Stubica	22. I. 1944 u Čaglinu	
IO5	»	Sinković Dragica		Zagreb	Isto	
IO6	» desetar	Kovačević Marica		Virovitica	Isto	
IO7	» borac	Kovačević Jula		Gredani Okučani N. Gradiška	Isto	
IO8	»	Tomić Marija		Delnice	Isto	
IO9	» bolničarka	Žakula Mileva		Trnava Mašić N. Gradiška	Isto	
n o	»	Stanar Milica		Rajić Novska	Isto	
III	Bolničarka XVII. Ud. Brigade	Krnjaić Dušanka		Međede B. Dubica	Poginula 24. I. 1944 u borbi kod Čaglina	
112	»	Mudrinić Ljubica		Rogolji Čaglić Pakrac	Isto	
II3	Borac XVIII. Brigade	Brkanić Marica	1926	Ribnica Vel. Gorica	23. III. 1944 u Ruševu nesretnim slučajem	
II4	Borac XXI. Brigade	Todorović Mila	1928	Ostrovo Vukovar	16. III. 1944 u borbi kod Klise	
" 5	»	Lončarić Marija	1923	Koprivnica	Isto	
116	Borac Brodske Brigade	Besarić Ana		Brod	24. III. 1944 u borbi kod Pepelana	
117	»	Velfl Marica		Trnava Đakovo	16. III. 1944 u borbi kod Klise	
118	Bolničarka XVII. Ud. Brigade	Jelić Angelina		Negoslavci Vukovar	2. III. 1944 u borbi kod Kovačevca	

Red. br.	ZVANJE i čin (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
119	Borac Bilog. Određ	Smiljanić Katica		St. Gradac Šp. Bukovica Virovitica	5. IV. 1944 u borbi više Novog Kerovca	
120	Bolničarka Darugar. Određ	Desančić Persa		Bistrica B. Gradiška	20. IV. 1944 u borbi u Markovcu	
121	Borac XVIII. Brigade	Japundža Ljuba	1925	Budimci Našice	Poginula 5. IV. 1944 u borbi kod Čađavice	
122	3 desetar	Kruljić Katica		Sl. Kapela N. Kapela N. Gradiška	5. IV. 1944 u borbi kod Dohovica	
123	Borac Osječke Brigade	Stanić Kata		Zdenci Podcrkavlje Brod	11. V. 1944 u borbi kod Pušine	
124	Sekr. bat. Komiteta Skoja	Paravinja Smilja		Budimci Našice	5. V. 1944 u borbi kod Orahovice	
125	Borac XVII. Ud. Brigade	Čeliković S. Ankica	1925	Rudnik-Bare Despotovac Piroć	30. IV. 1944 u borbi kod Voćina	
126	Bolničarka XXI. Ud. Brigade	Čarak Mileva	1925	G. Rajić Novska	11. V. 1944 u borbi kod Tomašice	
127	borac	Ficek Štefica	1924	V. Gašin Vrnovac Koprivna	11. V. 1944 u borbi kod Hercegovca	
128	Borac Osječke Brigade	Miletić Matilda	1923	Propatinja Vrgorac Makarska	29. V. 1944 u borbi na Dilju	
129	Borac XII. Brigade	Petrašević Milica ⁷	1922	Gušće Bistrica N. Gradiška	24. V. 1944 u borbi na Bilu Dilja	
130	Borac XII. Brigade	Smiljanić Milica		Majar Lev. Varoš Đakovo	25. V. 1944 u borbi kod Pake	
131	Bolničarka Osječke Brigade	Mećava Stoja	1928	Gradina Draksenić B. Dubica	25. VI. 1944 u borbi na Krndiju	
132	Borac Osječke Brigade	Vranješević Katica ⁸	1923	Durdanci Vrbica Đakovo	Isto	
133	Borac XII. Ud. Brigade	Hodak Ankica	1924	Đurđenovac Našice	19. IV. 1944 u borbi kod Podgorača	

Red. br.	ZVANJE i čin (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
134	borac	Papuča Radojka	1928	Medeđa D. Dubica Draksenić	25. VI. 1944. u borbi kod Ivanovca	
135	33	Lučić Ana	1920	Bačin Dol N. Gradiška	Isto	
136	Borac XVII. Brigade	Rae Zlata	1926	Virovitica	4. VI. 1944 u Dubravi	
137	33	Zlokapa Rosa	1926	Zlobinje Kostajnica B. Novi	14. VI. 1944 u borbi kod Vel. Zdenaca	
138	3) politički delegat	Uzur Katica	1924	Brusnik Dragović Pakrac	16. VI. 1944 kod Pa. kraća	
139	Bolničarka XXI. Ud. Brigade	Jakopec Francika	1923	Križovljani Martijance	17. VI. 1944 u borbi u Vel. Grđevcu	
140	Bat. sekretar Skoja	Čavrak Katica	1926	Brinje	Isto	
141	Borac XXI. Brigade	Stošević Milka	1923	Dobrljin Bos. Novi	17. VI. 1944 u Vel. Grđevcu u borbi	
142	33	Kovačević Anđa	1926	G. Daruvar Daruvar	14. VI. 1944 u borbi kod Vel. Grđevca	
143	Borac XVIII. Brigade	Jurčić Milka	1921	Omiš Split	18. VII. 1944 u Ga-šincima	
144	Borac XII. Ud. Brigade	Leskovac Veselinka	1927	Bobota Vukovar	14. VII. 1944 u borbi kod Cerovca	
145	Borac Osječke Brigade	Majer S. Hilda	1924	Sijekovac B. Brod Derventa	17. VII. između Čosi-naca i Graharja	
146	Bolničarka Brodske brigade	Lukić Mara		Vranovci Trnjani Brod	16. VII. 1944 u borbi kod Severina	
147	Borac XVII. Ud. Brigade	Kovačić Milica ⁹	1925	Brusnik Dragović Pakrac	6. jula u borbi u Lud-bregu	
148	Borac Brodske Brigade	Bogić Zagorka	1928	Banovci Šid	7. VIII. 1944 u borbi u Batinjanima	
149	Borac XVII. Ud. Brigade	Badem Joka	1928	Novazovac Lejžabet Varaždin	20. VIII. 1944 u borbi kod Trebeža	

Red. br.	ZVANJE i čin (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
150	Borac Osječke Brigade	Krivokuća Ljubica	1928	Cetinja Krujan	10. VIII. 1944 u borbi kod Grahovljana	
151	Borac XII. Ud. Brigade	Biletić Anđelka	1927	Adolfovac Relfala Osijek	9. VIII. 1944 u borbi kod sela Ljudevit	
152		Savić Soka	1925	Vera Vukovar	14. VIII. 1944 u Dugoj njivi	
153	Ђ	Dreković Anka	1928	Bjelajci Bučje Pakrac	Isto	
154	XL. Divizija desetar	Hercog Anđelka	1926	Horvati Sv. Martin Samobor	10. VIII. 1944 u Kon- čanici	
155	borac	Mitrović Anđelka	1921	Zelugrad Ohovac Benkovac	Umrla od zadobivenih rana u borbi	
156	Borac XVII. Brigade	Drenoković Dragica	1921	Slobodna Đakovo	Isto	
157	Borac XII. Ud. Brigade	Leskovac Verica	1927	Bobota Vukovar	Poginula kod Požege	
158	Ђ	Vlaković Kata	1924	Đurđenovac Našice	Poginula kod Vočina	
159	Bolničarka XII. Prolet. Ud. Brigade	Dubić Marica	1924	Gor. Kapela Bjelovar	Poginula kod Paklaca	
160	Borac Ђ	Dević Bogdana	1926	Karanj B. Kobaš Derventa	Isto	
161	Borac XII. Prolet. Ud. Brigade	Bosnić Darinka	1923	Martinci Bizovac Valpovo	Poginula kod Pakraca	
162	Borac Omladinske Brigade	Mandić Savica		Dragović Pakrac	Poginula 30. V. 1943 u Čremušini	
163	Ђ	Dakić Koviljka		Kapela Viljevo D. Miholjac	Poginula kod Zajezde	
164	Ђ	Kozić Rezika		Selan Dobava Brežice	Poginula 9. IX. 1943 u Kat. Šagovini	
165	Ђ	Banjan Jela		Podvinje Brod	Poginula 14. XII. 1943 kod Novske	

Red. br.	ZVANJE i čin (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
166	33	Živković Nada		Poganovci Budimci Našice	Poginula 18. I. 1944 u borbi za Draganić	
167	33	Lecković Jelica		Trpinja Vukovar	Isto	
168	33	Drlić Radojka		Dubica	Poginula 29. V. 1944 na Žumberku	
169	Delegat XVIII. Ud. Brigade	Rakasović Jelka	1924	Gaboš Vukovar	Poginula 27. V. 1944 na pruži kod Perkovaca	
170	ml. vodnik 33	Janžek Marija	1923	Koprivnica	Poginula 18. VII. 1944 u Satnici	
171	Borac XVIII. Ud. Brigade	Popović Mara	1923	Bebrina Brod n/s	Poginula 18. VII. 1944 u Satnici	
172	33	Matek Jelka	1927	Orahovica Našice	Poginula 14. XII. 1943 u Đakovu	
173	33	Dumančić Slavka	1928	Kupres Bugojno	Poginula u XI. 1943 u Mikleuši	
174	33	Miletić Mara	1925	Gundinci Županja	Poginula 14. XII. 1943 u Đakovu	
175	>3	Majstorović Kata	1928	Moslavina D. Miholjac	Poginula 5. I. 1944 kod Barovca	
176	33	Egić Stana	1926	Virovitica Klisa	Poginula 15. II. 1944 u Podgoraču	
177	33	Jelenić Kata	1919	Široko Polje Đakovo	18. VII. kod Đako- vačke Satnice nestala u borbi	
178	33	Rapić Liza	1925	Novo Topolje Sl. Brod	U VII. mj. 1944 na Dilju u borbi nestala	
179	Borac Osječke Ud. Brigade	Stevčić Barica	1928	Uljanik Daruvar	Poginula 12. X. 1944 kod Đurđevca	
180	Borac Art. Diviziona	Bujić Radojka	1922	Čepin Osijek	Poginula 4. IV. 1944 u Slatini	
181	Kom. čete XII. Ud. Pr. Brigade	Ostojić Mladenka ¹⁰	1921	Negdje u Dalmaciji	U maju 1943 poginula u zasjedi kod Pleternice	

Red. br.	ZVANJE i čin (jedinica)	PREZIME I IME	God. rod.	Mjesto, općina i srez rođenja	Kada je poginula i u kojoj borbi	Opaska
182	Borac	Zec Paula ¹¹		Kraj Bos. Dubice	U akciji Našice u maju 1943 ranjena i od rana umrla	
183	Delegat Osječke Brigade	Tešanović Milica	1927	Ključ	Poginula u nepr. ofanzivi u proljeće 1944 kod Pušine	Polit, komesar pukovnik ; Otmar Kreačić

¹ **Ostojić Bosiljka**, odlazi u partizane 1942 g. i kao borac XII. udarne brigade, poginula u Badljevini jurišajući na bunker.

² **Drenković Dragica**, saradivala je od 1941 g. sa narodno-oslobodilačkim pokretom. U NOV od 1942 g. Poginula rujna 1943 g. kao sekretar čete u XVI. omladinskoj brigadi, u borbi s Nijemcima i domobranima.

³ **Borojević Sofija**, 1943 g. odlazi u XVIII. brigadu i ubrzo postaje sekretar bataljonskog, a zatim brigadnog komiteta SKOJ-a. Istakla se prilikom napada na Voćin 1943 g. Prilikom zauzimanja ustaškog bunkera kod Orehovice, dobrovoljno se javlja za akciju i pogiba u posljednjem jurišu, prostrijeljena kroz pluća.

ⁱ **Rašković Nena**, učestvovala je u borbama IV. bataljona XII. brigade kod Vetova, Kutjeva, Čačinaca i Đakova. Istakla se u borbi kod Londice, studenoga 1943 g., gdje je uspjela da savlada ustašu i otme mu pušku. Poginula.

⁵ **Subotić Ljubica**, stupila je u NoV 6. rujna 1942 g., kao borac XVIII. brigade. Poginula 24. II. 1944 g. kod Podgorača, u borbi s ustaškom zasjedom.

⁶ **Vraneš Marija**, stupila u NOV 1944 g. Bila je borac II. bataljona XXI. brigade. Postigla je čin poručnika. Poginula 23. I. 1944 g. u borbi na položaju kod Čaglina.

⁷ **Petrašević Milica**, nakon ofenzive na Kozaru, gdje se nalazila među partizanima, prešla je u Slavoniju. U XII. udarnoj brigadi bila je bombaš i pomoćnik kod mitraljeza. Sudjelovala je u mnogim akcijama, ističući se hrabrošću. U borbi na Prnjavoru sama je odbila neprijateljski napadaj. Za VI. neprijateljske ofenzive ponovo je sama, s komandirrom Vašom Radićem, na vrhu Motajice, odbila kolonu Čerkeza, koja je pošla prema partizanskim položajima. Poginula je za vrijeme juriša na Čerkeze i ustaše, koji su nadirali iz Broda i Podvinja u Slavoniji.

⁸ **Vranješević Katica**, bila je ranjena iz mitraljeza u obje noge prilikom napada na Krndiju, u svibnju 1944 g. Nijemci su je živu uhvatili i na zvjerski način ubili u šumi kod Josipovca.

⁹ **Kovačić Milica**, stupila je 1943 g. u XVII. brigadu i vršila dužnost četne bolničarke. Poginula je u borbi za oslobođenje Ludbrega, pri izvlačenju ranjenih drugova ispod neprijateljske vatre. Bila je neobično požrtvovna i hrabra.

¹⁰ **Ostojić Mladenka**, rođena u Povlju na Braču priključila se oslobodilačkom pokretu u kolovozu 1942 g. Nakon osnutka XII. slavonske brigade bila je, uz još jednu drugaricu, prva žena u toj brigadi. Postala je doskora delegat. Poslije V. ofenzive, početkom travnja 1943 g., bila je postavljena za komesara čete. Sudjelovala je u svim borbama, najprije kao borac, onda na čelu svoje čete. Za vrijeme druge akcije na Voćin, kad je njezin bataljon ležao sedam dana u snijegu opsjedajući uporište, istakla se kao bombaš, jurišajući na neprijateljske bunkere i bacajući u njih bombe kroz puškarnice. Za vrijeme V. ofenzive nosila je ranjenog borca do previjališta udaljenog više od jednog kilometra. Kao komesar II. čete II. bataljona bila je jedan od najboljih komesara, tako da je još i danas stari borci XII. udarne brigade spominju s poštovanjem. Poginula je pred Pleternicom, polovicom svibnja 1943 g., zajedno sa 14 drugova.

¹¹ **Zec Paula**, rođena u selu kraj Bosanske Dubice, sudjelovala je već u prvim partizanskim akcijama u Bosni. Za vrijeme neprijateljske ofenzive na Kozaru bila je zarobljena i otjerana u logor Nova Gradiška. Pretprjevši u logoru mnoge patnje i muke uspijeva pobjeći, i koncem 1942 g. dolazi među slavonske partizane. Bila je borac u II. bataljonu XII. udarne brigade, te se u svim borbama pokazala kao vrlo hrabra. U svibnju 1943 g., u akciji na Našice, bila je ranjena u jurišu na mlin. Mitraljez joj je presjekao obje noge. Jedva se dovukla do jednog kanala, da se skloni, no tu je dobila otrovanje krvi i umrla drugog dana na putu za bolnicu.

**MEĐU MNOGIM BORCIMA PARTIZANSKIH ODREDA I RAZNIH JEDINICA SLAVO-
NIJE BORILE SU SE I OVE DRUGARICE:**

Arsenić **Zlata**, iz Osijeka. Radi za NOP, a kasnije odlazi u partizane. Prilikom napada na prugu Zagreb—Beograd, kod sela Rajića, opkoljena s nekoliko drugova, probila se kroz neprijateljski obruč.

Babić Rezika, rođena 22. IX. 1926. g. u Vel. Miletincima, k. Daruvar. U NOV od 19. IX. 1943. g. Bila je borac i politdelegat čete u XL. diviziji.

Beara Anđa, iz Budimaca, k. Našice. Bila je borac od 1942. g.

Bijuk Bosiljka, rođena 15. XII. 1928. g. u Vilaniću, k. Sinj. U NOV od 8. VII. 1943. g. Bila je borac, zastavnik, politdelegat voda II. bataljona XL. divizije.

Binelfeld Valerija, rođena 1897. g. u Voćinu, k. Podravska Slatina. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka.

Bolmanec Jela, rođena 1919. g. u Poganovcima, k. Našice. Bila je borac u Diljskom odredu. 18. XII. 1942. g. odlazi na terenski rad s omladinom. 26. III. 1943. g. je uhapšena i otjerana u logor Auschwitz, gdje je iste godine umrla.

Borić Mileva, iz Ordanja, k. Našice. U siječnju 1943. g. odlazi u NOV. Poginula 1944. g.

Bošnjak Anđa, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Bošnjak Jela, iz Budimaca, k. Našice. U NOV od 1942. g. Poginula.

Bošnjak Mirjana, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Kada Dragosavljević u partizanskom logoru na Psunju, 1941. g.

Borci Posavskog odreda

Bošnjak Radojka, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Branežac Kosana, rođena 30. IX. 1922. g. u Dubokoj, k. Slav. Požega. Za NOP radi od 1. X. 1941. g. a 25. IX. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je bolničarka u partizanskoj bolnici. Nosilac je Spomenice 1941.

Branković Radmila, iz Budimaca, k. Našice. Bila je borac u NOV od 1942. g.

Bursač Jagoda, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. je borac u NOV.

Bužaki Marija, rođena 4. IV. 1924. g. u Velikom Pašijanu, k. Garešnica, po narodnosti Mađarica. 10. X. 1943. g. odlazi u Mađarski bataljon. Bila je borac i bolničarka, a zatim vodnik bolničkog voda.

Caktaš Slavka, rođena 1922. g. u Dugopolju, k. Split. 1943. g. odlazi u NOV u Slavoniji. Bila je komandir voda sa činom starijeg vodnika. Umrta 1945. g. u Zagrebu.

Celie Soja, rođena 1921. g. u Trnakovcu, k. Nova Gradiška. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Umrta 1944. g.

Cvetković Smilja, iz Babjaka, k. Našice. Bila je borac od 1942. g. Poginula 1943. g.

Draganić Milka, iz <Sibinja, k. Slav. Brod. Bila je borac u NOV.

Dragojlović Darinka, rođena 1925. g. B. Brdu, k. Osijek. Bila je borac od 1943. g. Poginula 12. XII. 1944. g.

Dragosavljević Nada, rođena 1919. g. u Okučanima, k. Nova Gradiška. Odmah nakon okupacije sudjelovala je u mnogim diverzantskim akcijama. U selima kod Psunja i Papuka prva je radila na organiziranju žena. Poginula 25. IV. 1942. g. u borbi s ustašama na Psunju, kod Gradine. Kao jedna od prvih žena-boraca u Slavoniji, bila je veoma popularna, i narod je poslije njezine smrti spjevao pjesmu :

»Žao nam je drugarice Nade,
jer od Nade postaše brigade«.

Dujmović Ana, iz Brodskog Varoša, k. Slav. Brod. Bila je borac u NOV.

Džebić Mara, iz Babjaka, k. Našice. U NOV od 1942. g. Bila je borac, a zatim vodnik.

Đaković Ruža, iz Đurđanaca, k. Đakovo. Bila je borac u Podravskom odredu. Poginula 1943. g. kod Martinaca.

Đaković Ružica, rođena 8. IX. 1917. g. u Lenajevu. 28. XII. 1941. g. odlazi u Vojno-partizansku bolnicu kod Slunja u Kordunu. Bila je bolničarka u zbjegu u Slavoniji, Ravnoj Gori, na Psunju, zatim radi u odboru AFŽ Đakovo, te u zdravstvenom odjelu ONOO Slav. Brod. Nosilac je Spomenice 1941.

Ečimović Milica, rođena 1924. g. u Vrbovljanima, k. Nova Gradiška, Bila je borac u NOV. Odlikovana Ordenom za hrabrost. Ima čin vodnika.

Ervačinović Greta, rođena 1928. g. (k. Slav. Brod). 1942. g. bila je član KK SKOJ-a. Krajem 1943. g. odlazi u NOV. Bila je dva puta ranjena.

Filipović ZoAa, iz Babjaka, k. Našice. Bila je borac u NOV od 1943. g.

Fischer-Sartorius dr. Feda, specijalista za dječje bolesti. Odlazi 1943. g. iz Koprivnice, gdje je bila šef Dječjeg dispanzera i Školske poliklinike, u VI. korpus u Slavoniji. Radila je u civilnim i vojnim bolnicama na Psunju i Papuku i na terenu, gdje je osim neposrednog pružanja pomoći narodu, organizirala higijensko epidemiološku službu i kurseve za higijeničare. Odlikovana.

Glazer Anica, iz Đurđevca, k. Našice. U NOV od 1943. g. Poginula.

Gregurek Ana, rođena 1910. g. u Koprivnici. Od 11. III. 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula 1944. g. na položaju Voćin.

Hutić-Orlović Nedjeljka, rođena 1927. g. u Gračacu. 25. VI. 1943. g. odlazi u II. bataljon Diljskog odreda. Ranjena 1943. g. kao bombaš u borbi kod D. Vrbe.

Jagar Kata, iz Brodskog Varoša, k. Slav. Brod. Bila je borac u NOV.

Jakšić Zora, rođena u Orđanji, k. Našice. Od siječnja 1943. g. bila je borac u NOV.

Janković Rosa. Bila je stariji vodnik u jedinici VI. korpusa. Ima čin potporučnika.

Janošević Ruža, rođena 1927. g. u D. Borcima, k. Daruvar. U NOV od lipnja 1942. g. Bila je bolničarka u bolnici na Papuku. U srpnju 1943. g. umrla.

Jović Ankica, rođena 1. VI. 1922. g. u Slavonskom Brodu. U NOV od 8. IX. 1943. g. Bila je stariji vodnik u sanitetu Virovitičke udarne brigade.

Juranić Darinka, rođena 16. I. 1916. g. u Tinjanu, Istra. 26. VI. 1943. g. odlazi za bolničarku u partizansku bolnicu u Krndiji.

Jurjević Ana, iz Brodskog Varoša, k. Slav. Brod. Bila je borac u NOV.

Kajčić Biserka, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Karakaš Ana, iz Sibirja, k. Slav. Brod. Bila je borac u NOV.

Karan Jelisavka, rođena 1920. g. u Treštanovcima, k. Slav. Požega. U ožujku 1943. g. odlazi u NOV. Bila je u Komandi partizanske straže u Škrabutniku, bolničarka u partizanskoj bolnici na Papuku, te borac u Virovitičkoj brigadi.

Katić Julka, iz Sibirja, k. Slav. Brod. Bila je borac u NOV.

Kulašinović Jelka, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Dr. Olga Milosevic

Kulić Nevenka, rođena **1908. g.** u Zagrebu. Od listopada 1941. g. radi za NOP, a 1942. g. odlazi u Papučki odred. 1943. g. postaje komesar partizanske bolnice. Nosilac je Spomenice 1941.

Ljubičić Ankica, rođena 5. IX. 1926. g. u Kr. Velikoj, k. Novska. Od 15. V. 1942. g. bila je bolničarka u XL. diviziji. Ima čin starijeg vodnika.

Majstorović Ana, iz Budimaca, **k.** Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula.

Maleševac-Vinkov Danica, iz Širokog Polja, k. Đakovo. 1943. g. odlazi u partizane. Ranjena je u borbi za oslobođenje Beograda. Invalid.

Marić Velinka Seka, iz Budimaca, k. Našice. 1942. g. odlazi u NOV.

Marić Zlata, rođena 1927. g. u Zagrebu. Aktivno je radila od 1941. g. za NOP. U travnju 1943. g. odlazi u Podravski partizanski odred u Slavoniji. Bila je u omladinskom rukovodstvu Podravskog, a zatim Osječkog odreda. Kasnije je postala član okružnog odbora USAOH-a Osijek i Krapina. Radila je u šifrantskom odjelu GŠH. Nosilac je Spomenice 1941.

Marković Jaga, rođena 1928. g. u Siraču, k. Daruvar. U NOV od 1. VIII. 1943. g. Bila je borac u II. četi II. bataljona daruvarskog odreda. Poginula 1943. g. u Kukučevcu.

Mataković-Cvitanović Mira, rođena 21. XII. 1921. g. u Gornjoj Kovačici, k. Grubišno Polje. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Bilogorskom odredu, u XVI. omladinskoj brigadi i Žumberačkoj brigadi. Nekoliko puta je ranjena. Bila je pomoćnik komesara čete. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Mihaljević Sajka, rođena 14. I. 1909. g. u Medarima, k. Nova Gradiška. 17. XI. 1941. g. odlazi u prve partizanske grupe na Begovači. Bila je borac, bolničarka i kuharica. 3. IX. 1943. g. odlazi na politički kurs, i po završenom kursu postaje politkomesar vojne bolnice. Nosilac je Spomenice 1941.

Milaković Draginja, rođena 1924. g. u Pušini, k. Orahovica. 25. XI. 1941. g. odlazi u partizansku grupu Ive Marinkovića. Do prosinca 1941. g. bila je borac, a zatim bolničarka u bolnicama. Kasnije iz evakuacione bolnice Zvečevo odlazi a ranjenicima u Italiju. Nosilac je Spomeice 1941.

Miletić Ružica, iz Brodskog Varoša, k. Slav. Brod. Bila je u NOV komesar čete.

Milić Ankica, iz Gromačnika, k. Slav. Brod. Bila je borac u NOV.

Milinković Ljubica, iz Bijelog Brda, **k.** Osijek. Kao komesar čete istakla se u borbi s Nijemcima u Podravini. Pohvaljena za hrabrost od Štaba Podravskog odreda.

Milošević Ana, rođena u Budimcima, **k.** Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOP. Poginula u borbi.

Milosevic dr. Olga, rođena 6. VI. 1906. **g. u** Temišvaru. Od 1938. g. sarađuje s radničkim pokretom. U partizane odlazi 1941. g. Bila je u Orjenskom, a zatim u Nikšićkom odredu. U Crnoj Gori organizirala je i vodila partizanske bolnice. U III., IV. i V. ofenzivi bila je liječnik Vrhovnog štaba i njegovog pratećeg bataljona. Poslije V. ofenzive prelazi na rad u ZAVNOH. Radi kao liječnik u Gorskom Kotaru, a od kraja 1943. g. u Slavoniji. U travnju 1944. g. birana je u Oblasni NOO za Slavoniju kao pomoćnik za zdravstvo. U travnju 1945. g. odlazi u Ministarstvo za zdravlje F'NRJ na dužnost načelnika za zaštitu majki i djece. Ranjena je bila u ruku. Nosilac je Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva I. reda i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Milošević Leposava. Odlazi 5. X. 1942. g. kao borac u II. odred. Poginula 1944. g.

Milošević Maca, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Milješić Anda, rođena u Ordanji, k. Našice. 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula.

Milješić Stana, rođena u Ordanji, k. Našice. 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula.

Mirić Mara, rođena 1927. g. u Kravlju, k. Našice. Od 1942. g. radi u ambulanti Krndijsko-papučkog područja. Poginula u travnju 1944. g. u blizini sela Paučja.

Mišćančuk Marija, iz Sibinja, **k.** Slav. Brod. Bila je borac u NOV.

Modrić Manda, rođena 1925. g. u Orahovici. Bila je borac u NOV. Poginula 1943. g. u Rozmaerovcu na Dilju.

U JEDINICAMA II. OPERATIVNE ZONE BILO JE NA DAN 4. IX. 1943. 128 ŽENA

Pregled¹

brojnog stanja i naoružanja jedinica II. Operativne Zone NOV i PO Hrvatske

J e d i n i c a	Brojno stanje						Naoružanje ²	N a p o m e n a
	po spisku		u rashodu		na licu			
	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih		
Štab zone	56	1	–	–	56	1	Po stanju 1. IX. 1943.	
XIII. Prol. Brigada „R. K."	826	84	148	6	678	78	Po stanj. 15. VIII. 1943.	
Zum beračko-Pokup. Odred	428	10	94	1	334	9	Po stanj. 15. VIII. 1943.	
Moslavački P. O.	1000	–	–	–	1000	–	Po stanj. 26. VIII. 1943.	
Kalnički P. O.	431	33	50	5	381	28	Po stanju 4. IX. 1943. i 1 aparat za miniranje	
II. N. O. Brigada II. Oper. Zona N. O. V. i P. O. H.	710	–	–	–	710	–	Po stanju";4. IX. 1943.	
U k u p n o	3451	128	292	12	3159	116	1 aparat za miniranje	

Dne 4. IX. 1943.

Politkomcsar

M. Belinić

M. P.

Komandant

Vlado Matetić

¹ Dokument se nalazi u Vojno-historijskom institutu MNOJ.

² Naoružanje izostavljeno.

Mudrinić Ljubica, rođena **15. XII.** 1924. g. u Čaprigincima, k. Nova Gradiška. U NOV od 1942. g. Poginula u akciji na Čagljini 1943. g.

Mudrinić Sava, iz Babjaka, k. Našice. U NOV od 1942. g. Poginula 1943. g.

Muselin Anda, rođena 1920. g. u Kokočaku, k. Orahovica. U NOV od 1943. g. Poginula 2. X. 1943. g. pri napadu na Čačince.

Nikšić Milka, rođena 1923. g. u Čovcu, **k.** Nova Gradiška. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula 1943. g.

Oberhofer-Šik dr. Tea, rođena 1913. g. u Karlovcu. U partizane odlazi 7. XI. 1943. g. iz Koprivnice. U NOV je bila upravnik bolnice Diljskog područja, upravnik poljske divizijske bolnice XII. divizije i referent saniteta XII. divizije. Više puta pohvaljena od Štaba korpusa. Odlikovana Ordenom za hrabrost. Ima čin kapetana.

Obradović Ana, rođena 1919. g. u M. Peratovici, k. Grubišno Polje. 1942. g. odlazi **u** Bilogorski odred. Umrla.

Ostojić Milka, iz Babjaka, k. Našice. **Od** 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula 1944. g.

Paunović-Miščević Danica, rođena 20. I. 1924. g. u Paklenici, k. Novska. Bila je član Kotarskog komiteta Novska. U NOV odlazi 1943. g.

Petiška Marica, rođena 1924. g. u Milanlugu, k. Slav. Požega. U NOV od 1942. g. Bila je upravnik vojno-partizanske bolnice, zatim omladinski rukovodilac u I. bataljonu podravskog odreda, član Kotarskog komiteta SKOJ-a Slatina, Đakovo i Slavenska Požega, sekretar Općinskog komiteta Velika, član Kotarskog komiteta Čaglin, pročelnik prosvjete Kotarskog NO-a Slav. Požega i član KK KPH Slav. Požega. Ima čin potporučnika. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom za hrabrost.

Poklepović Marija, rođena 16. IV. 1920. g. u Milni na Braču. U NOV od 28. XII. 1943. g. Bila je bolničarka u bolnici XXVIII. divizije.

Poljak Ruža, iz Brodskog Varoša, **k.** Slav. Brod. Bila **je** borac **u** NOV.

Radošević Jovanka, iz Sibinja, k. Slav. Brod. Bila je borac u NOV.

Rakoševac Marica Strelka, iz Pakraca. U NOV od 1942. g. Bila je borac u Psunjskom odredu.

Romanjak Kata, iz Gromačnika, k. Slav. Brod. Bila je borac **u** NOV.

Rudić Anka, rođena 1918. g. u Gakovu, k. Grubišno Polje. U NOV od 15. III. 1942. **g.** Ranjena 1944. g. Ima čin zastavnika.

Savić Anka, rođena 12. VII. 1919. g. u Vasinim Lažima, k. Slav. Požega. U svibnju 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Slavonskom odredu i Virovitičkoj brigadi. Koncem 1943. g. uhapšena je i otjerana u logor. Po povratku iz logora, nastavlja aktivno rad u kotarskom odboru AFŽ.

Sinjerac Milka, rođena 1924. g. u Koprivničkim Bregima, k. Koprivnica. Od 1943. g. bila je borac u NOV. Poginula 1944. g. kraj Stare Ploščice.

Smiljanić Smilja, rođena u Budimcima, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV. Poginula.

Sremac Milka, rođena 1925. g. **u** Svinjicama, k. Vojnić. U NOV od 6. VII. 1943. g. Ranjena 1945. g. na položaju kod Čadavice. Ima čin zastavnika.

Stanar Milica, rođena 10. V. 1923. g. u Gornjem Rajiću, k. Novska. U NOV od 1942. g. Poginula 1944. **g.** u napadu na Voćin.

Stojanović Ruža, rođena 1923. g. u Borovu, k. Vukovar. Početkom 1943. g. bila je uhapšena radi aktivnog rada za NOP. Iste godine odlazi u NOV i pogiba u borbi kod Ravne Gore na Papuku.

Šelović Cvijeta, rođena 1921. g. u M. Grđevcu, k. Grubišno Polje. Od 1942. g. bila je borac u Bilogorskom bataljonu. Umrla krajem 1943. g.

Šević Radoslava, rođena 24. XI. 1926. g. u Bršadinu, k. Vukovar. U NOV od 24. IV. 1943. g. Svršila je sanitetski kurs III. klase oficirske škole. Bila je bolničarka u Virovitičkoj udarnoj brigadi. Ima čin starijeg vodnika.

Šimić Jelena, rođena 1927. g. u Orahovici. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka u bolnici na Papuku. Ranjena u borbi s Nijemcima na položaju Jankovac, 1. IV. 1944. g. Invalid.

Škiljan Vikica, rođena 1919. g. u Batinskoj Rijeci, k. Daruvar. U NOV od jeseni 1942. g. Bila je bolničarka u bolnici Ljutoč, a kasnije učiteljica u Slat. Drenovcu. Umrla 1943. g.

Šrajber Andelka. Bila je na dužnosti u Vojnoj oblasti za Slavoniju. Ima čin poručnika.

Štambuk Volga, iz Selaca na Braču. Poginula 1943. g. kao borac Slavonske jedinice.

Topijak Julijana, rođena 1927. g. u Vel. Miletincu, k. Daruvar. Od 19. IX. 1943. g. bila je borac u II. četi I. bataljona Virovitičke brigade. Ranjena 1944. g. na položaju kod Suhopolja.

Ujić Danica, rođena u Topolovačkim brdima. U NOV od 1942. g. Bila je prva žena borac u Bilogorskoj četi. Kasnije radi kao bolničarka u bolnici na Bilogori.

Vargaš Manda, rođena 22. IV. 1920. g. u Malinu, k. Slavonski Brod. U travnju 1941. g. radi u Malinu i ostalim selima na organiziranju omladine. U lipnju i srpnju radi u Zagrebu i učestvuje u udarnim omladinskim grupama. 1942. g. odlazi u NOV. U I. slavonskom odredu bila je omladinski rukovodilac čete. 25. IV. 1942. g. zarobljena je i otjerana u logor. 15. I. 1944. g. izlazi iz logora i ponovo je u partizanima. Postaje član KK KPH i K NOO Brod, član OK KPH i O NOO Brod, sekretar OO AFŽ Brod i član Oblasnog odbora AFŽ Slavonije, član Oblasne komisije za pomoć postradalim krajevima, nastavnik politodsjeka VI. udarnog korpusa, šef politodsjeka III. JA. Nosilac je Spomenice 1941.

Viljanac Nedeljka, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Viljanac Radojka, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Viljanac Vukosava, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Vučenović Jagoda, iz Kokočaka, k. Orahovica. Bila je 1941. g. borac u Papučkoj grupi. U toku NOB radila je u organizaciji žena i u narodnim odborima.

Vučković Ljubica, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Vujatović Margareta, rođena 1919. g. u Pakracu. 1942. g. odlazi u I. slavonski odred. U borbi kod Bobara na Psunju bila je ranjena. Za vrijeme ofenzive na Kozari nestala, te proglašena mrtvom.

Vujnić Radoslava, iz Budimaca, k. Našice. U NOV od 1942. g. Uhvaćena od neprijatelja u Orahovici i obješena.

Vujnić Velinka, rođena u Budimcima, k. Našice. Od 1942. g. bila borac u NOV.

Vukadinović Mira, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Vukadin-ović Savka, rođena 1926. g. u Čeralijama, k. Podravska Slatina. U NOV od 1942. g. U ofenzivi na Zvečevo bila je ranjena i prenesena u bolnicu kod Zvečeva. Bolnica je bila izdana neprijatelju i svi ranjenici ubijeni.

Vukelić Dragica, iz Gromačnika, k. Slav. Brod. Bila je borac u NOV.

Vukelić Ljubica, iz Gromačnika, k. Slav. Brod, Bila je borac u NOV.

Živanović Dara, iz Budimaca, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Živković Kata, iz Brodskog Varoša, k. Slav. Brod. Od 1942. g. bila je borac u NOV.

Živković Ljeposava, rođena 1919. g. u Benkovcu, k. Nova Gradiška. U NOV od 1942. g. Poginula 1944. g. u Podravini, u borbi s ustašama i Nijemcima.

PRIJEDLOG ZA UNAPREĐENJE ŠRAJBER ANDELKE U ČIN PORUČNIKA¹

KOMANDA SLATINSKOG PODRUČJA
VI. KORPUSA NOV

**Podatci drugarice p. poručnika, Šrajber
Stjepana Anđelke, koja se predlaže za unapređenje u čin poručnika**

- 2. 8. X. 1921. g. u Zagrebu.
- 3. Hrvatica, rimokat.
- 4. Neudata, otac Stjepan 55. g., majka Julijana Malek (umrla) sestra Mira 24. g.
- 5. Otac tapetar, majka domaćica, sestra isto žive u Zagrebu od ličnih prihoda. Majka umrla.
- 6. Student medicine.
- 7. Veliku maturu 2. semestra. Svršila sanitetski oficirski kurs, br. kursa 8,38 od 7. XI. 1944. g.
- 9. 24. V. 1943. g. Dobrovoljno.

Od kapitulacije Jugoslavije do stupanja u NOV bila u logoru 6 mjeseci u Gospiću, Jaski i Drenju, a ostalo vrijeme do stupanja u NOV bila kod svoje kuće u Zagrebu.

Stupila kao medicinar i narkotizer III. Operativne zone VB. br. i bila do 7. X. 1943. g. Od 7. X. 1943. g. do 5. XI. 1943. g. u kirurškoj ekipi na Ljutoču, od 5. XI. 1943. g. do 27. IV. 1944. g. u kirurškoj ekipi XII. divizije, od 27. IV. 1944. do 1. X. 1944. g. u VB VI/2, a. asistent, od 1. X. 1944. g. do 19. XI. 1944. g. na sanitetskom kursu, oficirskom pri GŠH u Baniji, od 19. XI. 1944. g. do danas u VB. VI/2, a. asistent odeljenja.

10. Proizvedena u čin p. poručnika Biltenom broj 40-43 st. 2. 19/1155. od maja 1944. godine.

Kada je bila predložena u čin p.poručnika vršila dužnost asistenta Odeljenja VI/2.a.

11. Od 19. XI. 1944. g. asistent odeljenja VI/2.a.

II.

- 1. Srpiskohrvatski i njemački. Liječnik (medicinar).
- 2. Hapšena od Mačekove zaštite 7. XI. 1940. g. a 1941. g. 15. VII. od strane ustaša kao komunista, puštena na slobodu na intervenciju Cara.
- 3. U Italiji 1938. g. na maturalnom putovanju.

III.

- 1. Ranjavana nije.
- 2. Pohvaljena i odlikovana nije.
- 3. Kažnjavana nije.
- 4. Dobra, marljiva, vredna, odana, poslušna, fizički slaba, te nesposobna za uporan rad, može se od nje razvijati dobar medicinar, ima iskustva u kirurgiji.

Komanda Slatinskog područja IV. korpusa NOV
Povjerenik personalnog odseka politkomesar
kapetan:
Rad. Rajović, s. **T.**

¹ Original dokumenta nalazi se u Vojno-historijskom institutu MNOJ.

Partizanska bolnica na Psunju

Dokument 430

**IZ NAREĐENJA ŠTABA SANITETSKOG ODSJEKA II. KORPUSA NOV I POH OD
8. VII. 1943. O RAZMJESTAJU ŽENSKOG SANITETSKOG KADRA KOD VRŠENJA
BESPLATNE AMBULANTNE SLUŽBE**

STAB 2. KORPUSA NOV I PO
HRVATSKE
SANITETSKI OTSJEK

Br. 37

8. VII. 1943. g. u 19,10 č.

Upravama bolnica broj 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10

Naređuje se:

1. Upravnica 2 odeljenja vojno-partizanske bolnice Psunjskog područja (dosadašnje bolnice 2) sestra Ksenija Krajnović vršiće ambulantu kao i sve ostale bolnice i svi upravnici subotom. Ambulante će se vršiti po sporazumu sa NOO-om u selu Bobare ili Rogolji...

3. Upravnica infektivnog odeljenja bilogorske vojno-partizanske bolnice (dosadašnja bolnica broj 8 na Ravnoj Gori) Dr. Katarina Vevern vršiće besplatnu ordinaciju svake subote u selu Popovci.

6. Upravnik oporavišta broj I/II, odjeljenje vojno-partizanske bolnice Papučko-krndijskog područja, Dr. Alenka Hrovat-Pajalić vršiće besplatnu ordinaciju u Voćinu svake subote.

2. Bolnice

... Za smještaj djece koja nemaju nigdje da se sprema pristupili srno, u zajednici sa prosvjetnim odborom Oblasnog NOO za Slavoniju i masovnim antifašističkim organizacijama, formiranju dječjeg doma. Prostorije već imamo, samo ih još treba iznutra namjestiti, organizirati prehranu i t. d. Kao stručnu silu dao sam iz saniteta drugaricu Editu Farner, sestru pomoćnicu, koja je ranije radila sa djecom. U upravni odbor doma od strane vojske ušao sam ja.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Šef sanitetskog odsjeka

**IZ NAREĐENJA SANITETSKOG ODSJEKA II. KORPUSA NOV I POH OD 8. VII.
1943. O RAZMJESTAJU ŽENSKOG SANITETSKOG KADRA U
VOJNO-PARTIZANSKE BOLNICE**

ŠTAB 2. KORPUSA NOV I PO
HRVATSKE
-SANITETSKI OTSEK

Br. 34

8. III. 1943. g. u 12,45 č.

... I. Vojno-partizanska bolnica Psunjskog područja
... Za šefa 2. odjeljenja te bolnice (dosadašnja bolnica broj 2) postavlja se med.
sestra Ksenija Krajnovič.
... Za političkog komesara 1 odjeljenja ove bolnice postavlja se drugarica Vilma
Divić-šoštarić. Za šefa 2 odjeljenja postavlja se dr. Katarina Vevern, dosadašnji sekun-
darni liječnik bolnice broj 7 (bolnica broj 8)
... Za političkog komesara postavlja se Kulić Nevenka, dosadašnji politički komesar
bolnice broj 3.
IV. Vojno-partizanska bolnica Papučko-krndijskog područja
... Za upravnika sadašnjeg oporavilišta broj 1 postavlja se dr. Alenka Hrovat-
Pajalić.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar:

Šef Sanitetskog odsjeka:
Dr. Žarković s. r.

Komandant:

Osoblje ambidante u Miklešu, 1944. g.

Pred partizanskom bolnicom na Papuku, prosinac 1943. g.

Dokument 432

**IZ IZVJEŠTAJA ŠEFA SANITETSKOG ODSJEKA VI. KORPUSA
OD 4. XII. 1943. SANITETSKOM ODSJEKU GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE O
ŽENAMA SANITETSKIM RADNICIMA**

SANITETSKI ODSJEK
ŠTABA 6. KORPUSA NOV I POJ
Br. 76

Predmet: Izvještaj za mjesec novembar

4. XII. 1943.

Šefu Sanitetskog odsjeka Glavnog Štaba NOV i PO Hrvatske

1. Opći pregled

a) Raspored liječnika u operativnim jedinicama i pozadini.

U toku mjeseca novembra dobili smo 6 liječnika, 3 studenta medicine, jednu studenticu farmacije, jednu dentisticu i jednu laboratorijsku asistenticu.

Novodošli liječnici raspoređeni su ovako :

... 4. Dr. Feodora Fischer, specijalista za dječje bolesti, raspoređena je na rad u civilnom sanitetu, budući da je ovaj ostao bez kadrova zbog odlaska dr. Koharevića i zbog povećanog broja zaraznih bolesti.

5. Dr. Tea Oberhofer, bolnički liječnik, raspoređena kao upravnik VP bolnice 6 (Dilj). Jučer je tek otputovala na svoju dužnost...

Od medicinara mobilizirali smo drugaricu Zoru Hirjanić, stud. X. semestra. Raspoređena na praksu u VP bolnicu II/3 (kirurško odjeljenje dr. Koporca). Klačnja Zorka, stud, med., raspoređena na praksu u VP bolnicu III/I. Kljaić Nikola, stud, med., raspoređen na praksu u VP bolnicu IV/1 (kirurško odjeljenje dr. Polačeka).

Vera Švedova, dentista, dobrovoljno stupila u partizane U novembru. Ne želi raditi zubarski posao i po vlastitom traženju raspoređena na rad kao bolničarka. Vera Duić, laborant, asistentica, raspoređena na rad sa svojim mužem u VP bolnicu 1/2.

Sestra pomoćnica Matoničkin Anica, stupila kao dobrovoljac u partizane 23. X. 1943. g., raspoređena kao šef odjeljenja VP bolnice III/4 (oporavilište),

b) SANITETSKI KADROVI:

... Poltkomesar VP bolnice 5 Nevenka Kulić dobila je tuberkulozu i upućena je na liječenje. Njezinu dužnost preuzeo je Milenko Palikuća...

... referent saniteta 17. brigade slomio je nogu i nalazi se na liječenju, njegovu dužnost preuzela je doktorica Alenka Hrovat i sasvim zadovoljava na tom poslu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

i
Šef sanitetskog odsjeka, major
Dr. Žarković, s. r.

Dokument 433

IZ NAREDBE ŠEFA SANITETSKOG ODSJEKA VI, KORPUSA NOVJ OD 4. XII.
1943. KOJOM SE POHVALJUJE VEĆI BROJ DRUGARICA U POZADINSKOM
SANITETU

SANITETSKI OTSJEK
ŠTABA 6. KORPUSA NOV I POJ
Br. 175

4. XII. 1943.

Naredba **br. 1**

Za osobito vrijedan i požrtvovan rad u sanitetskoj službi pohvaljuju se slijedeći drugovi i drugarice:

... 3. Drugarice bolničarke VP bolnice I/1 za -savjestan i požrtvovan rad u redovno vrijeme, i uzorno držanje za vrijeme neprijateljske ofenzive u ljetu 1943.

4. Drugarice pralje iz 1 kirurškog odjeljenja VP bolnice 1, koje najtočnije i najsavjesnije obavljaju svoje naporne poslove.

5. Drugarica Stoja Buzdum, pomoćna kuharica u VP bolnici I/1, za uzoran i požrtvovan rad kroz 12 mjeseci kao pralja i kuharica.

... 7. Greta -Skalak, bolničarka-instrumentarka VP bolnice I/1, za uzoran, neumoran i točan rad.

8. Palčec Tonka, bolničarka VP bolnice II/1, za požrtvovan i savjestan rad kroz godinu dana.

... 11. Drugarica Milka Mikojević i Stojanka Novaković, kuharice VP bolnice II/2, za naporan i požrtvovan rad u kuhinji za vrijeme bolesti ostalog osoblja.

12. Presečan Kata, Gavro Sljubura, Jela Boičić, bolničari u VP bolnici III/1, zbog uzornog i o-sobito pažljivog odnošaja prema ranjenim borcima.

13. Drugarica Danica Miletić, bolničarka VP bolnice III/1, za uzoran i vrlo naporan rad u p-revijali-štu prvog kirurškog odjeljenja.

14. Drugarica Boja Milanković, vešerica VP bolnice III/1 i drugarica -Jovanka Lončar, kuharica VP bolnice III/1, za uzoran i požrtvovan rad na dužnosti, koja im- je dodijeljena.

... 19. Drugarica Majić Jagoda, bolničarka, i drug Anđelić Đuro, bolničar VP bolnice IV/1, za uzoran i požrtvovan rad oko ranjenika.

... 21. Drug Blagoje Romanic, bolničar i drugarica Katica Furnić, bolničarka VP bolnice IV/2, za požrtvovan i uzoran rad.

... 23. Drugarica Milka Priča, šef odjeljenja VP bolnice IV/3, za požrtvovan rad.

... 25. Jelka Foketi, bolničarka VP bolnice IV/4, za požrtvovan rad i lijep postupak prema ranjenicima.

Prednju Naredbu pročitati pred strojem na svakom pojedinom bolničkom odjeljenju.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Šef Sanitetskog odsjeka:
Dr. Zarković, s. r.

U posjeti invalidskom domu VI. korpusa na Ljutoću

Dokument 434

**POHVALA KATI GOVORUŠIĆ, POLITKOMESARU VOJNO - PARTIZANSKE BOL-
NICE ZA NJEN POŽRTVOVAN RAD¹**

UPRAVA V.P.B. VI/2
Br. si.

Dana 23. XI. 1944.

Upravama odjeljenja — svima

Od Komande SI. Područja od 21. XI. 1944. g. pod br. 1307, dobili smo slijedeći dopis:
»Ovim pohvaljujemo drugaricu Katu Govorušić, pol. komesara V. P. B. VI/2-b, kao najaktivnijeg radnika našeg Područja. Ista drugarica je tako rekuć nemoćna starica, kojoj se ova Komanda divi na njezinome radu i agilnosti, te tako bez sumnje možemo reći da je ista kao najbolji, najradiniji rukovodioc na ovome Području.

Ista drugarica može svim našim¹ rukovodiocima da posluži kao primjer, jer mnogi naši rukovodioci zanemaruju naš posao i lenčare, a dok naša draga drugarica Kata ne sprovodi niti jednoga dana uzalud nego u radu.

Još jednom napominjemo drugovima rukovodiocima da se ugledaju u rad naše drugarice, Kate.«

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
(Potpis nečitljiv)

Upravnik, kapetan:
(Potpis nečitljiv)

¹ Original ovo.g dokumenta nalazi se u arhivi Historijskog odjeljenja CK SKH.

ŽUMBERAK I POKUPLJE

Žumberak i Pokuplje obuhvatalo je u toku NOB brdski sklop Žumberka, ravno Pokuplje, Turo-polje, širu okolicu Zagreba južno od rijeke Save i dio Posavine do Siska.

Polovinom kolovoza 1941. g. formiran je u šumi blizu sela Đurića 1. žumberački partizanski odred od 37 boraca, većinom radnika i studenata. Odred je otpočeo s akcijama, ali se nije održao.

Početkom travnja 1942. g. GŠH je uputio na Žumberak jednu desetinu boraca IV. bataljona I. kordunaškog odreda, da bi pomogla svojim iskustvom razvoju i organiziranju KOB u neposrednoj okolini Zagreba, gdje su za to već postojali svi politički uslovi. Za nekoliko dana, po naređenju GŠH, dolazi u taj kraj Narodni heroj Milka Kufrin-Bulat zajedno s nekoliko članova Partije i SKOJ-a iz kotara Samobor i s vodom od 16 drugova. Odmah je osnovan vod od oko 30 boraca. Akcije voda i politički rad partizana doprinijeli su mobilizaciji novih boraca, koji su sve više stizali iz Zagreba, Okića, Horvata, Donje Kupčine i t. d. Sredinom lipnja vod se već povećao na 90 boraca. Tih dana stigla je na Žumberak još jedna desetina, formirana od dobrovoljaca I. kordunaškog odreda. Krajem lipnja formira se od tih boraca I. žumberačka partizanska četa od tri voda. Za pomoćnika komesara čete postavljena je Milka Kufrin-Bulat.

Pred kraj lipnja četa već ima oko 150 boraca i formira se bataljon »Josip Kraš« od tri čete. Za komesara III. čete tog bataljona postavljena je Milka Kufrin-Bulat.

Istodobno s upućivanjem desetine u Žumberak, jedan vod 1. čete IV. bataljona 1. kordunaškog partizanskog odreda upućen je u Pokuplje. I on je postepeno jačao, tako da je početkom lipnja 1942. g. već formirana četa »Kljuka« od 60 boraca. Pod konac lipnja četa već broji 110 boraca.

Krajem lipnja 1942. g. formira se Žumberačko-pokupski partizanski odred, u koji ulazi jedan novoformirani bataljon od 120 boraca, četa »Kljuka«, koja kasnije prerasta u bataljon »Slavko Klobučar«, i Žumberačka omladinska četa, formirana u kolovozu 1942. g. od omladinaca-dobrovoljaca iz općina Kalje, Radatovići, Sošice, Horvati i Okić.

Da pomogne razvoju narodnog ustanka u Žumberku i Pokuplju, GŠH, krajem kolovoza 1942. g. upućuje na taj teren IV. kordivnašku brigadu, a u rujnu 1942. g. I. proleterski udarni bataljon Hrvatske.

Početkom listopada formirana je u Žumberku Zagorska četa, koja je krenula ti Hrvatsko Zagorje i spojila se s Kolničkim partizanskim odredom. Većinu boraca u četi sačinjavali su Hrvati iz okolice Zagreba i Hrvatskog Zagorja, a ostalo su bili prvoborci Korduna.

Od I. ,proleterskog bataljona Hrvatske i Žumberačko-pokupskog odreda formirana je 7. XI. 1942. g. XIII. KO udarna brigada »Josip Kraš«, koja je kasnije dobila naziv: XIII. udarna KO proleterska brigada »Rade Končar«. Polovinom 1943. g. među borcima brigade bilo je preko 10°/o žena. Brigada je bila sastavljena od boraca iz svih krajeva Hrvatske: Dalmatinaca, Primoraca, Kordunaša, Ličana, Banovaca, Gorana, Zagrepčana, Žumberčana, Zagoraca, Slavonaca i nekoliko Bosanaca. XIII. proleterska brigada imala je ogromno značenje za razvitak narodnog ustanka u Žumberku. Na stotine novih boraca stupalo je u njezine redove.

3. XI. 1943. g. brigada kreće preko oslobođenog teritorija u Bosnu, gdje ulazi u sastav I. proleterske divizije, s kojom prolazi VI. i VII. neprijateljsku ofenzivu.

23. VIII. 1944. g. brigada je stigla u Srbiju i učestvuje u posljednjim borbama za oslobođenje naše zemlje.

Za izvanredne zasluge u borbama, XIII. proleterska brigada je 28. VII. 1944. g. odlikovana Ordenom Narodnog oslobođenja, a 24. XI. 1944. g. Ordenom Partizanske zvijezde I. reda.

U toku veljače 1943. g. formiran je u Žumberkii terenski bataljon od 147 boraca, radi osiguranja slobodnog teritorija i djelovanja u pravcu Samobora i Jaske. Prilikom napada neprijatelja, 21. ožujka 1943. g. koji je namjeravao da stegne обруč oko Žumberka i onemogući povlačenje jedinica NOV i bolnice, bataljonu je uspjelo da na 120 kola evakuira 198 ranjenika, te oko 700 ljudi, žena i djece. U dugom i teškoj marši, kolona duga preko 12 kilometara, s ranjenicima i narodom stiže u Čremušnieu. Ranjenici su smješteni u slovenske bolnice na Rogu, a bataljon i narod vraćaju se u Žumberak.

Kroz to vrijeme snažno rastu udarne grupe Žumberka i Pokuplja, tako da se 8. V. 1943. g. formiraju dva nova bataljona sa oko 400 boraca.

Polovinom srpnja 1943. g. formiran je Turopoljsko-posavski odred od 300 boraca.

30. siječnja 1944. g. formirana je XXXIV. divizija, koja je imala u svom sastavu omladinsku brigadu »Joža Vlahović«, Seljinu brigadu, Karlovačku brigadu, Turopoljsko-posavski i Žumberački odred.

27. kolovoza 1944. g. formirana je. Žumberačka brigada.

Karlovačka brigada formirana je 1943. g. na Kordunu, od boraca s terena Karlovačkog kotara. Brigada je djelovala samostalno sve do ulaska u sastav XXXIV. divizije, 1944. g.

NAREDBA KOJOM SE MILKA KUFRIN POSTAVLJA ZA POLITKOMESARA III. ČETE BATALJONA »JOŽE KRAŠA«

Naredba br. 6

U svrhu jačanja Partizanskog pokreta u dijelu Žumberačko-Pokupskog, kao i organizacije odnosno reorganizacije Žumberačko-Pokupskog NOP

Naređujem

1. Da se organizira Štab bataljona »Jože Kraša« i to kako slijedi:
- Za komandanta bataljona imenujem druga Breberina Miška, za njegovog zamjenika imenujem druga Simić Milutina.
- Razrješujem dužnosti politkomesara bataljona »Jože Kraša« druga Foršt Milana, a na njegovo mjeato imenujem druga Matu Mejašića, t. j. za politkomesara bataljona »Jože Kraša«, a njegovim zamjenikom imenujem: druga Lopajič Milana. Drug Foršt odlazi u četu...
- ... Za komandira 3. čete bataljona »Jože Kraša« imenujem druga Gugu, njegovim zamjenikom druga Ivana Videkovića. Za politkomesara imenujem drugaricu Milku Kufrin, a njezinim zamjenikom druga Butkovića.
3. Provođenje ove naredbe imade izvesti komandant i politkomesar bataljona »Jože Kraša«, drug Breberina i Mejašić.
4. Naređujem **da** se odmah izvrši primopredaja svih dužnosti prema ovoj naredbi.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!-

Za štab **II.** Operativne zone
NOP i D Vojske Hrvatske

Politkomesar i vršioc dužnosti
komandanta II. OZ
Marko iStubičanec v. r.¹

Na položaju dne 9. VIII. 1942.

¹ Narodni heroj Marko Belinić.

BIOGRAFIJA

NARODNOG HEROJA MILKE KUFRIN

Rođena je 15. X. 1921. g. u selu Purgariji, Okić, kotar Jastrebarsko, u seljačkoj porodici. Nakon svršene osnovne škole polazi gimnaziju u Zagrebu. Nakcm završetka srednje škole upisuje se na agnOmski fakultet, jer je htjela da svojim stručnim znanjem pomogne izmjeni društvenih odnosa, koji su vladali na nalem selu. Već u gimnaziji, 1938. g., postaje član SKOJ-a. U SKOJ-u izgrađuje svoje poglede na društvo, njene ideje o novom, socijalističkom društvu postaju šire i temeljitije, i ona traži sredstva za njihovo ostvarenje.

Neposredno pred okupacijom naše zemlje napušta studij i potpuno se posvećuje političkom radu, naročito u selima Okića (k. Jastrebarsko) i Horvatica (k. Samobor). Početkom okupacije učestvuje u diverzantskim akcijama i pomaže u prihvatu interniranih boraca nakon njihovog bijega iz Kerestinja. Usprkos stalnih progona i potjera, neumorno radi na širenju ideja NOB. Kad su joj ustaše uhapsili

čitavu porodicu, da bi je prisilili na predaju, ona se ne koleba, svijesna da sa fašizmom nema pogodbi, već samo borba na život i smrt. Odlazi u Zagreb, gdje se povezuje sa SKOJ-evskom i partijskom organizacijom. Na prijedlog druga Rade Končara, sekretara CK KPH, u lipnju 1941. g. postaje član KP. Tada izjavljuje: »Spremna sam na sve, idem na svaki zadatak, pa i onaj koji je nemoguć, idem tamo gdje me Partija odredi.« Zatim postaje član MK SKOJ-a Zagreb, organizira i učestvuje u akcijama SKOJ-evskih organizacija, u pisanju parola, trganju ustaških i njemačkih plakata i proglaša, u skupljanju oružja, pripremanju i vršenju diverzantskih akcija, kurseva za prvu pomoć, i u političkom radu na okupljanju omladine protiv okupatora.

U Zagrebu radi ilegalno sve do odlaska u partizane, krajem listopada 1941. g. Postaje član OK SKOJ-a za Karlovac i radi na stvaranju omladin-

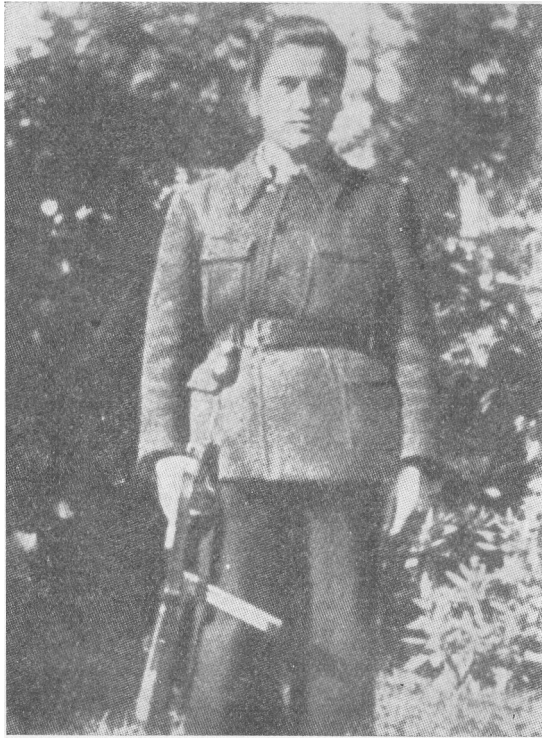
skih organizacija, na mobilizaciji omladine za NOV, te učestvuje u akcijama partizanskih odreda.

Početkom travnja 1942. g. odlazi na Žumberak i Pokuplje zajedno sa desetinom partizana, koju je CK KPH i Glavni štab Karocлно-oslobodilačkih i partizanskih odreda Hrvatske uputio na taj teren sa zadatkom da u neposrednoj okolini Zagreba, u kraj gdje se osjećao jak utjecaj Mačjekove izdajničke politike, mobilizira hrvatski narod na oružanu borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika. Milka postaje zamjenik komesara 1. žumberačke čete. S jednim vodom te čete i Karodnim herojem Pavlom Videković i Mraović Milanom Simićem vrši prve akcije na pruži Zagreb-Karlovac, pali ustaške općine i čisti teren od neprijatelja. U Hrvatskom Leskovcu, zajedno s drugom Simićem, razoružava željezničku stražu i zarobljava 9 domobrana i 6 pušaka. Kasnije postaje komesar 111. čete bataljona »Josip Kraš«, s kojim vrši svakodnevne akcije oko samog Zagreba. Sa svojom je četom srušila nekoliko vlakova oko Zdenčine i Horvata, a na jednom vlaku zarobila talijanskog vojnog atašea i dva policijska agenta. Nevjerojatna smionost partizana, iznenadni napadi, brzo manevriranje i napadi na ustaše tamo, gdje su se osjećali potpuno sigurni, stvorilo je kod neprijatelja paniku i prisililo ih da obustave svaki noćni promet na pruži Zagreb-Karlovac.

Karod kotara Jaske i Samobora bio je oduševljen tim akcijama partizana. Omladina odlazi u partizane, a sela oko Okića i Horvata masovno pomažu KOP. Ta sela postaju čvrsta baza III. četi za napade na ustaše. Ona se u njima slobodno kreće i zadržava, iako se u neposrednoj blizini nalazi čitav niz ustaških uporišta.

Milka je sredinom 1942. g. postala poznata politička ličnost u okolini Jaske, Samobora, Slovenije, a naročito u Zagrebu, ličnost, koju resi hrabrost i revolucionarna svijest. Ustaše su se bojali tog imena, a narodu je njeno ime bilo simbol pobjede. Nije bio nimalo rijedak slučaj, da su ljudi pričali: »Kad se ova mlada djevojka ne plaši neprijatelja slobode, a nismo ni mi za to da sjedimo na ognjištu, hajd' mo u partizane.« 1 zaista, odlazile su djevojke, mlađići, pa i starci iz okolice Jaske i Samobora u partizane, a mnogi radnici iz Zagreba želili su da dođu u Žumberak, jer su znali za njene oružane i političke akcije.

Kod formiranja OK KPH za Pokuplje, Milka postaje njegov član. U studenom 1942. g. odlazi sa

Narodni heroj Milka Kufrin

Žumberka i postaje član, a kasnije organizacioni sekretar Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku. 1943. g. postaje predsjednik Saveza Antifašističke omladine Hrvatske. Pod najtežim uslovima često prelazi s jednog kraja Hrvatske na drugi, kroz poluoslobodeni i neoslobodeni teritorij, pruža pomoć organizacijama na terenu i vojsci i uvijek se ističe upornošću i požrtvovanjem.

Na prvom zasjedanju ZAVNOH-a, 13. i 14. VI. 1943. g., izabrana je za vijećnika. Poslije oslobođenja izabrana je za člana CK SKH, za narodnog poslanika Savezne narodne skupštine i za Sabor Narodne republike Hrvatske.

Nosilac je Spomenice 1941.

Za izvanredne zasluęe u razvitku narodnog ustanka u Hrvatskoj, Milka Kufrin odlikovana je Ordenima: Bratstva i jedinstva I reda, Zasluga za narod I. reda i Ordenom za hrabrost, a Prezidium Narodne skupštine FNRJ, ukazom 23. VII. 1952. g., odlikovao ju je najvećim priznanjem — Ordenom Narodnog heroja.

**MEĐU ŽENAMA BORCIMA ŽUMBERAČKO-POKUPSKIH I TUROPOLJSKO POSAVSKIH
JEDINICA BILE SU I OVE DRUGARICE:**

Babić Ljubica, rođena 1923. g. u Horvatima, k. Samobor. U NOV od početka 1942. g. Bila je borac u bataljonu »Jože Kraša« i XIII. proleterskoj brigadi. Poginula 1943. g. u jurišu na ustaška utvrđenja na Krašiću.

Babić Zorka, rođena 1925. g. u Horvatima, k. Samobor. 1942. g. odlazi u III. četu bataljona »Joža Kraš«. Početkom 1943. g. upućena je na politički rad na području Žumberka, a početkom 1944. g. postaje član KK SKOJ-a za Samobor.

Badovinac Ana, iz Badovinaca na Žumberku. Poginula kao borac 1944. g.

Badovinac Draga, rođena 1923. g. u Šiljcima na Žumberku. 1943. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu. Bila je borac-mitraljezac. Poginula na Žumberku u borbi s ustašama 1944. g.

Balent Marica. 1943. g. odlazi u XIII. poletersku brigadu. Bila je borac, bolničarka i sanitetski referent u brigadi.

Barbarić Jagica, rođena 1924. g. u Španskom, kraj Vrapca. U NOV od 20. III. 1943. g. Bila je borac i bolničarka I. čete II. bataljona žumberačkog partizanskog odreda. Prilikom borbe na Plješivici, usred najžešće vatre, previla je i izvukla s bojišta sedam ranjenih drugova. U zimi 1943. g. pratila je iz Plješivice u bolnicu u Sošicama petnaest ranjenih drugova. Ostala je tri dana i tri noći sama s ranjenicima u dubokom snijegu tražeći pomoć. Zadatak je izvršila i dovela drugove na određeno mjesto.

Bašić Nevenka, rođena 1927. g. u Podgrađu, k. Samobor. Bila je borac Žumberačkog partizanskog odreda. Prilikom napada na Malune zarobljena je od neprijatelja. — Uspijeva joj da se oslobodi i ponovo odlazi u Žumberačku brigadu.

Bašić **Slavica**, rođena 1924. g. u Podgrađu, k. Samobor. U NOV od rujna 1943. g. Bila je bolničarka u XIII. proleterskoj brigadi, zatim u bolnici X. koipusa i bolnici I. armije.

Benceković Zora, rođena 1927. g. u Horvatima, **k.** Samobor. U kolovozu 1942. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu.

Bertović Dragica, rođena 1928. g. u Sv. Klari, k. Zagreb. Bila je bolničarka u sanitetskom vodu Žumberačkog odreda.

Bolf Ljubica, rođena 1921. g. u Pribiću, k. Jastrebarsko. Bila je uhapšena i odvedena u logor Stara Gradiška. Po izlasku iz logora odlazi u XIII. proletersku brigadu.

Brezar Draga, rođena 1926. **g.** u Gornjoj Purgariji, k. Jaska. U proljeće 1943. **g.** odlazi u XIII. proletersku brigadu. Poginula 1943. g. u borbi u Dvorištu kod Lović-Prekrižja na Žumberku.

Brezar Milka, rođena 1925. g. u Gornjoj Purgariji, k. Jaska. 1943. g. bila je borac u XIII. proleterskoj brigadi.

Broiz Josipa, rođena u Klanjcu. 1943. g. bila je bolničarka u XIII. proleterskoj brigadi.

Broz Ljubica, rođena 1919. g. u Ledinama, k. Klanjec. Od 1940. g. aktivno radi u naprednom pokretu. 13. XII. 1943. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu u kojoj je bila delegat voda i komesar čete. Nosilac je Spomenice 1941.

Bubić Ankica, rođena 1921. g. u Kupincu, k. Karlovac. 25. **I.** 1942. **g.** odlazi u Tisovački odred. Kasnije je bila bolničarka, referent saniteta bataljona i brigade. Nosilac je Spomenice 1941.

Catela Marica, rođena u Vrapču, k. Zagreb. Od 1943. g. bila je bolničarka **u XIII.** proleterskoj brigadi.

Grupa partizana i partizanki u Pokuplju

Geranić Anica, rođena 1920. g. u Ogulinu. Od 1937. g. radi u URS-ovim sindikatima. U prosincu 1942. g. odlazi na Žumberak. Završila je vojni kurs i poslije toga neko je vrijeme politički radila u općini Kalje. U proljeće 1943. g. bila je u II. četi I. bataljona XIII. proleTERSke brigade. Ima čin starijeg vodnika. Nosilac je Spomenice 1941.

Crnčić Anka, rođena u Stajnici, k. Brinje. 1942. g. odlazi u XIII. proleTERSku brigadu. Bila je borac, a kasnije bolničarka. Nekoliko puta pohvaljivana.

Curiš Pepica, rođena 1916. g. u Zagrebu. 7. VII. 1943. g. odlazi u XIII. proleTERSku brigadu. Bila je ranjena 1945. g. Ima čin vodnika.

Dimitrijević Slavica, rođena 1925. g. u Zagrebu. 3. III. 1943. g. odlazi u II. četu I. bataljona XIII. proleTERSke brigade. Poginula kod Kupčine 1943. g.

Fajfer Marija. Bila je bolničarka u NOV i učestvovala u borbama u Žumberku i Bosni. Iz najžešće vatre izvlačila je ranjene drugove. Poginula.

Ferek Štefica, rođena u Zagrebu. Od 1943. g. bila je borac u XIII. proleTERSkoj brigadi. Ranjena je kod Travnika. U borbi kod Mrkonjića, 1944. g. njezinu su četu opkolili četnici. U borbi je bila ranjena, zarobljena i ubijena.

Fiolić Marica, rođena u Maloj Mlaci, k. Velika Gorica. 1943. g. odlazi u XIII. proleTERSku brigadu kao borac čete za vezu. 1944. g. radi s omladinom. Bila je član KK KPH Velika Gorica.

Fučko Jelka, rođena 1921. g. u Pisarovini. U NOV od 20. XII. 1941. g. Bila je borac u IV. bataljonu XIII. proleTERSke brigade.

Goleš Marta, rođena u Goleši-Radatović na Žumberku. U proljeće 1943. g. odlazi u XIII. proleTERSku brigadu. Poginula.

Grdan Mara, rođena 1927. g. u Modruši, k. Sisak. U NOV od 8. II. 1943. g. Bila je bolničarka u III. četi III. bataljona Seljine brigade. Poginula 7. IV. 1945. g. kod Kurjevca.

Gurovič Marica. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka Žumfoeračkog partizanskog odreda i III. bataljona Žumberačke brigade.

Harapin Irma. Odlazi kao 15-godišnja djevojčica u XIII. proleterku brigadu i već se u prvim borbama istakla hrabrošću. U borbi na Pribiću bila je teže ranjena. Po ozdravljenju odlazi u bataljon »Kljuka«. Poginula na žažini.

Heraković Jelka, rođena u Cerovici na Žumberku. U jesen 1943. g. odlazi u partizane. Radi na terenu općine Kalje, zatim kao bolničarka i u četi za vezu Žumberačke brigade.

Hinić-Viktorovski Darinka, rođena 1924. g. u Radatoviću na Žumberku. Od 1942. g. bila je borac i sanitetski referent u XIII. proleterskoj brigadi. Poginula u borbi kod Brašljevice.

Hlopec Barica, rođena 1925. g. u Novom Čiću, k. Velika Gorica. U NOV od 25. VIII. 1943. g. Ranjena 1944. g. kod Dubravca, kao borac Seljine brigade.

Horvatić Ivanka, rođena 1925. g. u Čeglji, k. Jastrebarsko. U NOV od kolovoza 1943. g. Bila je borac u četi za vezu Seljine brigade. U ožujku 1944. g. kod Zdenčine smrtno je ranjena.

Horvatić Pavica, rođena 1927. g. u Golom Vrh, k. Jastrebarsko. 15. X. 1943. g. odlazi u III. bataljon Žumberačke brigade. Poginula 1944. g. u borbi na Plješivici.

Hotko Ivka. Bila je od 1943. g. bolničarka u XIII. proleterskoj brigadi. Ima čin vodnika.

Hotko Jelka. U NOV od 1943. g. Bila je borac, a kasnije bolničarka u XIII. proleterskoj brigadi. Poginula na Palisadi.

Hrenek-Lučić Katica, rođena 1926. g. u Kućama, k. Velika Gorica. Bila je od jeseni 1943. g. borac u Seljinoj brigadi.

Hrestak Marija, rođena 1922. g. u Zagrebu. 1942. g. odlazi u XIII. proleterku brigadu. Poginula 1943. g. kod Sv. Jane.

Jambrek Francika, rođena 1923. g. u Stupniku, kraj Zagreba. U kolovozu 1943. g. odlazi u Žumberački odred. Bila je borac, a kasnije delegat voda. Dva puta ranjena. Ima čin zastavnika. Odlikovana Ordenom i Medaljom zasluga za narod III. reda.

Jordan Ivka. Bila je 1943. g. referent saniteta bataljona »Kljuka«. U najtežim borbama izvlačila je s položaja ranjene drugove. Ima čin zastavnika. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Jugović Dušanka, rođena 1925. g. u Kućarima, k. Bosanska Dubica. Od 11. V. 1942. g. bila je borac u Seljinoj brigadi. Ranjena 1944. g. kod Draganića.

Juraj Roza. Bila je borac u NOV. Poginula u borbi s ustašama 1944. g.

Kamauli Anka. Od 1943. g. bila je borac i bolničarka u XIII. proleterskoj brigadi, te referent saniteta u jedinici I. proleterske divizije.

Karlović Zdenka. Bila je borac u I. četi I. bataljona Žumberačkog partizanskog odreda. Poginula.

Katić Slavica, rođena 1923. g. u Samoboru. 12. I. 1943. g. odlazi u XIII. proleterku brigadu. Bila je referent saniteta bataljona, higijeničarka i zamjenik referenta saniteta brigade. Nekoliko puta pohvaljivana. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Katić-Šantić Katica, rođena 1921. g. u Ogulinu. 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u odredu, borac i bolničarka u XIII. proleterskoj brigadi i upravnik bolnice u Žumberku. Invalid. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

—, Pepica Broz, Milica Pipit, Anka Crnčić, —. Milica —,

Klanec Zora. Kao 12-godišnja djevojčica odlazi u NOV. Bila je borac u bataljonu »Kljuka« i Seljinoj brigadi. U borbi na Brezovači istakla se hrabrošću.

Klemenić Barica, rođena 1925. g. u Okiću, k. Jaska. 3. X. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Žumberačkom odredu, u II. četi I. bataljona i bolničarka u sanitetskom vodu Žumberačke brigade.

Knapić Etica, rodom iz Splita. 1943. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu. Bila je borac, kasnije prelazi u Centralnu kazališnu družinu.

Kokot Bara, rođena 1920. g. u Lekeniku, k. Sisak. 25. IX. 1943. g. odlazi u Seljinu brigadu i postaje politdelegat. 1944. g. smrtno je ranjena.

Kokot Dragica, bila je delegat čete u Seljinoj brigadi. U borbi oko Dobranca i Bukovčaka bila je teško ranjena kod izvlačenja ranjenih drugova s bojišta. Poginula.

Kolesar Irena, rođena 1925. g. u Slav. Brodu. Bila je borac u XIII. proleterskoj brigadi od 1943. g., a kasnije član glumačke grupe iste brigade. 1944. g. postaje član Centralne kazališne družine ZAVNOH-a.

Kolin Lucija, rođena 1921. g. u Oštarijama, k. Ogulin. U NOV od 1943. g. Bila je omladinski rukovodilac, a zatim pomoćnik komesara u četi za vezu Žumberačke brigade.

Kos Dragica. Bila je borac u Turopoljsko-posavskom odredu. U toku jedne borbe u Posavini osvojila je »šarac«. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Kos-Jan, čić **Katica,** rođena u Hrašćini, k. Zagreb. 1943. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu s grupom omladine iz sela Brdovca. Kod Mrkonjić grada bila je ranjena. 1944. g. upućena je u Zagrebački okrug na rad s omladinom. Postaje član i zatim sekretar KK SKOJ-a i član OK SKOJ-a Zagreb.

Kovačić Jelka, rođena 1923. g. u Tisovcu, k. Kalje. U NOV od početka 1942. g. Bila je borac u Žumberačkom partizanskom odredu.

Kufrin Draga, rođena 1900. g. u Okiću, k. Jaska. Bila je neko vrijeme u zatvoru zajedno sa svojim drugom, koji je 1942. g. ubijen, i dvije kćeri: Ljubom i Zorom. Zatim s kćerima odlazi u bataljon »Josip Kraš«, gdje je bila kuharica. Radi njezine snalažljivosti i brižljivosti borci su je zvali »Naša mamica«.

Kufrin-Kožić Ljubica, rođena 1923. g. u Gornjoj Purgariji, k. Jaska. U kolovozu 1942. g. odlazi u NOV. Bila je borac u bataljonu »Josip Kraš«, te borac i omladinski rukovodilac u XIII. proleterskoj brigadi. 1944. bila je sekretar KK SKOJ-a Jaska. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Kufrin Pava, rođena u Okiću, k. Jaska. U NOV od 1943. g. Bila je borac u XIII. proleterskoj brigadi.

Kufrin-Rak **Zora**, rođena 1926. g. u Gornjoj Purgariji, k. Jaska. Odlazi u NOV u kolovozu 1942. g. zajedno s majkom Dragom i sestrom Ljubicom. Bila je mitraljezac u brigadi, a kasnije delegat voda. U travnju 1944. g. prelazi na rad u ONOO Pokuplje.

Latković **Ana**, iz Mrkoplja, k. Jastrebarsko. U NOV od 1942. g. Bila je politički delegat u Seljinoj brigadi. Poginula 1944. g. u Kraljevcu kod Kupinca.

Levak Dragica, rođena 1928. g. u Splitu. Povlačeći se s roditeljima pred terorom fašističkih okupatora u Dalmaciji, stigla je u Pokuplje. U Pisarovini radi u Komandi mjesta, a zatim prelazi kao bolničarka u sanitetski vod Žumberačke brigade. Kasnije je borac u II. bataljonu iste brigade.

Lisjak Dragica, rođena 1909. g. u Maloj Rpenji, k. Pregrada. 1942. g. odlazi u I. kordunaški odred, a zatim u XIII. proletersku brigadu. Bila je sedam puta ranjena. 1944. g. radi u organizaciji AFŽ u Pisarovini. Nosilac je Spomenice 1941.

Lučić-Hadžiahmetović Barica, rođena 1925. g. u Kućama, k. Velika Gorica. Od sredine 1943. g. bila je borac i bolničarka u XIII. proleterskoj¹ brigadi. Ima čin vodnika.

Magovac Ana, iz Kamenica, k. Karlovac. **1943.** g. odlazi kao borac u **XIII.** proletersku brigadu.

Mahovec Dragica. Bila je borac u NOV. Poginula u borbi kod Dubranaca u Pokuplju spašavajući mitraljez poginulog mitraljesca.

Majdačić Mara, rođena 1916. g. u Stupniku, k. Zagreb. Od 1942. g. bila je borac u XIII. proleterskoj brigadi. Poginula 1943. g. u borbi kod Kupčine. Iza nje je ostalo maloljetno dijete.

Majdak Marica, rodom iz Vrapča, **k.** Zagreb. Bila je bolničarka u **XIII.** proleterskoj brigadi.

Malašić Darinka, rođena 1927. g. u Donjoj Lomnici, k. Velika Gorica. Od lipnja 1943. g. bila je borac u XIII. proleterskoj brigadi. Dva puta odlikovana. Ima čin zastavnika.

Malašić Nada, rođena 1922. g. u Donjoj Lomnici, k. Velika Gorica. U lipnju 1943. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu. Odlikovana. Ima čin kapetana.

Maltarić Đurđa. Odlazi u partizane sa cijelom porodicom. Bila je borac, a kasnije radi kod radio-stanice.

Menjak Milica. Bila je borac u Seljinoj brigadi, u četi za vezu XXXIV. divizije i u artiljerijskoj brigadi XXXII. divizije.

Mesić Katica, rođena u Gredi, k. Sisak. 1943. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu. U svibnju 1944. g. upućena je na rad s omladinom u kotar Sisak.

Mihaljević Ljubica, iz Donje Kupčine, k. Karlovac. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka. Kod napada na žažinu 1944. g. pri povlačenju jedinica, ostao je ranjen jedan borac blizu bunkera. Vratila se da ga izvuče, ali tada pogiba smrtno pogođena.

Mikan Jela, rođena 1927. g. u Blatu, k. Zagreb. 28. VII. 1944. g. odlazi u četu za vezu Žumberačke brigade. Ranjena kod Zdenčine.

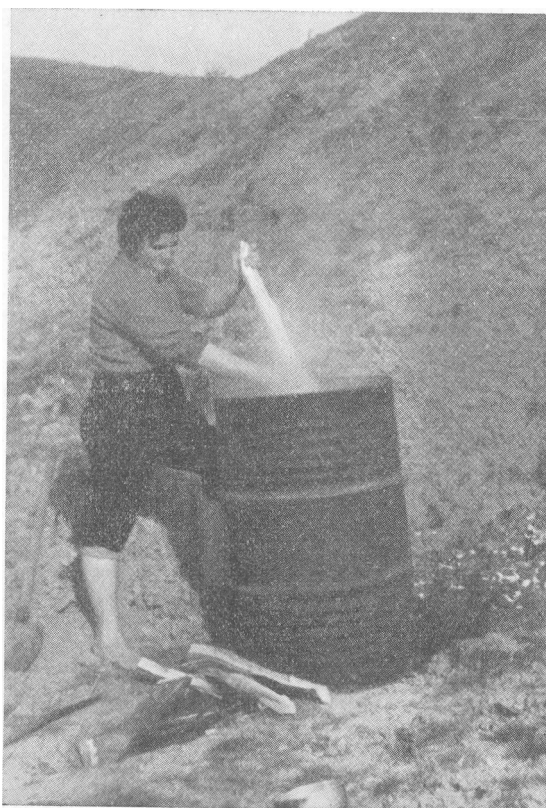

Dragica Mikšić-Tabor i Rozina-Govetnik sa drugovima — borci Karlovačke brigade

Mikša Mara, rodom iz Lučelnika, k. Karlovac. 1943. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu. Prilikom napada ustaša 1944. g. na oficirsku školu u Jamničkoj Kiselici, prijetila je opasnost da čitava škola padne u ruke neprijatelja. Iako je bila teško ranjena, Mara baca bombe među ustaše. Ohrabreni njezinim primjerom, borci, koji su se bili počeli povlačiti, vraćaju se i uspijevaju spasiti ostale ranjenike.

Mikša Marija. Bila je borac Turopoljsko-posavskog odreda. U borbi kod Kupčine u Pokuplju iznijela je iz najžešće vatre ranjenog druga.

Milašinčić Mica, rođena 1923. g. u Pribiću, k. Krašić. Počela je aktivno raditi s naprednom omladinom 1939. g. u Karlovcu, kada postaje član MK SKOJ-a. U NOV od 1941. g. Bila je član KK Slunj i radila s omladinom i ženama. U kolovozu 1942. g. odlazi u Žumberak, gdje radi na istim zadacima. U listopadu 1943. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu i postaje omladinski rukovodilac. Nosilac je Spomenice 1941.

»Partizansko bure« na Pokuplju

Bila je borac u XIII. proleterskoj brigadi. Zarobljena 1943. g. od Nijemaca u Žumberku. Proglašena mrtvom.

Pohle Nina, rođena u Reihenburgu. 1942. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu. Bila je borac, delegat voda, komesar čete i omladinski rukovodilac u brigadi. Ima čin poručnika.

Pongrac-Raček Barica. Od 1943. g. bila je borac čete za vezu, kasnije šifrant u XIII. proleterskoj brigadi.

Popović Jela, rođena 1921. g. u Sopotama, k. Jastrebarsko. U kolovozu 1943. g. odlazi u II. bataljon XIII. proleterske brigade. Poginula 1943. g. na D. Kupčini.

Potočki Nada. U NOV od 30. IX. 1943. g. Bila je borac u bataljonu »Kljuka«.

Prah Josipa, rođena 1925. g. u Humu na Sutli. 1943. g. odlazi kao borac u Žumberački odred.

Predović Danica, rodom iz Žumberka. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Žumberačkom i Turopoljsko-posavskom odredu. U bataljonu »Kljuka« istakla se u akciji kod Izimlja, kad je, kao pomoćnik komesara, komandirala vodom, koji je u žestokoj borbi upao u uporište i izbacio neprijatelja. U napadu na Hrastovac, kao pomoćnik komesara čete za vezu, učestvovala je u uspostavljanju linije preko pruge, koju su držale ustaše. U Peščenici je sama zarobila trojicu ustaša. U jurišu kod Sv. Jane je ranjena.

Prpić Katica, rođena u Banskim Oravcima, k. Karlovac. 1943. g. odlazi u XXXIV. diviziju. Invalid.

Prsa Nada, rođena u Zagrebu. Od 1943. g. u NOV. Bila je borac u XIII. proleterskoj brigadi, bolničarka u četi, a kasnije šifrant u I. armiji.

Pučar Ljubica, rođena 1928. g. u Tržiću, k. Jastrebarsko. Odlazi u NOV u proljeće 1943. g. i radi u vojnoj bolnici Sošice i Radatović.

Mraović-Lešev Savka, iz Bovića, k. Vrginmost. 1943. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu. Bila je bolničarka i sanitetski referent bataljona. Učestvovala je u mnogim borbama. Nekoliko puta pohvaljena.

Noršić Ljubica, rođena 1927. g. u Plesu, k. Velika Gorica. 11. XI. 1943. g. odlazi u III. bataljon Seljine brigade. Bila je higijeničarka. Poginula 5. V. 1945. g. kod Draganića.

Novosel Anđela. Bila je desetar I. čete III. bataljona Žumberačkog partizanskog odreda. Prva je od žena u svom bataljonu i u cijelom Žumberku proizvedena u čin vojnog rukovodioca. Poginula u borbi na Plješivici,

Peti-Dumić Zlata, rođena 1928. g. u Zagrebu. 28. I. 1944. g. odlazi u I. bataljon Turopoljskog odreda. 1945. g. ranjena kod Velike Gorice.

Petković Mara, rođena u Lučelnici, k. Jastrebarsko, 1943. g. bila je borac u NOV.

Plantak Marija, rođena 1928. g. u Podevčevu, k. Novi Marof. U NOV od 1942.

Radić Anka, rođena 1926. g. u Vrhovinama, k. Otočac. 1943. g. odlazi u II. bataljon XIII. proleterske brigade. Imala je čin vodnika. Poginula 1944. g. u borbi kod Iloka.

Rapljenović-Jandriš Katica, rođena 1919. g. u Stojdragi u Žumberku. Od 1936. g. aktivno radi u URS-ovim sindikatima. 1941. g. uhapšena je od žandara, ali joj uspijeva pobjeći. Bila je borac u partizanskom logoru u Tisovcu. U bataljonu »Jože Kraš« u XIII. proleterskoj brigadi bila je osam mjeseci mitraljezac, a poslije delegat. Krajem 1943. g. upućena je na teren kotara Žumberak, gdje radi u obavještajnoj službi. Nekoliko puta ranjena.

Rapljenović Marica, rođena 1926. g. u Kravljaku na Žumberku. 1943. g. bila je sekretar općinskog rukovodstva SKOJ-a u Kalju, član KK SKOJ-a za Žumberak i bolničarka u bolnici. Kad je formirana Žumberačka brigada, odlazi u četu za vezu.

Rogić-Devčić Ankica, rođena u Prnjavorcu, k. Čazma. Od ožujka 1943. g. bila je u XIII. proleterskoj brigadi borac, a kasnije bolničarka.

Romanović Jela, iz Tisovca u Žumberku. Sa 14 godina odlazi u jedinicu. Bila je bolničarka.

Rušnjak Daisy Vera, rođena 1926. g. u Prelogu. Od listopada 1943. g. bila je bolničarka u vojnoj bolnici XXXIV. divizije u Suhoj Perni.

Savatović-Dumić Ankica, od 1943. g. bila je borac, bolničarka i kasnije sanitetski referent bataljona u XIII. proleterskoj brigadi.

Sečenj-Lacković Marica, rođena 1920. g. u Velikoj Mlaki, k. Velika Gorica. Od 1. III. 1943. g. bila je borac u IV. bataljonu Seljine brigade. Dva puta ranjena.

Stanišić Anka. Bila je od 1943. g. borac i bolničarka u četi za vezu XIII. proleterske brigade. Ima čin kapetana.

Stanišić Draga, iz Stanišića u Žumberku. Aktivno je radila u omladinskoj organizaciji. Bila je borac u brigadi.

Stijić Anica, rođena 1926. g. u Stijićima, k. Jastrebarsko. U srpnju 1943. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu kao bolničarka. Umrta.

Strmac Ankica. Bila je delegat Turopoljsko-posavskog odreda. Sa 17 godina je na čelu svog voda, u borbi u Kupčini, jurišala na neprijatelja. Ranjena.

Šabić Franka. 1942. g. bila je neko vrijeme u zatvoru. U NOV od 1943. g. Nakon formiranja Turopoljskog odreda odlazi u vod za vezu kao delegat, a kasnije v. d. kome-sara čete. Bila je nekoliko puta ranjena. Kasnije radi kao šifrant KNOJ-a.

Škrtić Ljubica, rođena u Karlovcu. 1942. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu. Bila je borac, bolničarka i sanitetski referent bataljona. Pohvaljena usmeno i pismeno.

Šoštarić Vera, rođena 1921. g. u Donjoj Lomnici, k. Velika Gorica. Od travnja 1943. g. u NOV. Bila je borac u XIII. proleterskoj brigadi i bolničarka u bolnici u Lasinji.

Špicer-Čalić Kata, rođena u Čakovcu. 1941. g. bila je internirana u logoru, odakle je 1943. g. zamijenjena, te odlazi u Žumberački odred. Poginula 1943. g. na Kalju.

Štulić Marijana, rođena 1922. g. u Hercegnovom (Boka Kotorska). U NOV od 10. II. 1943. g. Ranjena iste godine u borbi s domobranima u Kravarskom, kao borac II. čete III. bataljona XIII. proleterske brigade.

Tkalec Štefica. U ožujku 1943. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu. Bila je bolničarka, a kasnije sanitetski referent.

Tončić Marija, rođena 1916. g. u Pilatovcima na Žumberku. Od 1942. g. bila je borac u XIII. proleterskoj brigadi. Poginula u V. neprijateljskoj ofenzivi u Bosni.

Vincelj Barica. 1943. g. odlazi u NOV. Tri puta ranjena.

Vrban Danica, rođena 1923. g. u Velikoj Gorici. Od srpnja 1943. g. bila je borac u jedinici XXXIV. divizije. 1944. g. ranjena u borbi kod Sv. Jane. Ima čin poručnika.

Vugrin Dragica, rođena 1924. g. u Cerju kraj Samobora. U NOV od 8. VIII. 1943. g. Bila je borac u bataljonu »Kljuka« i Žumberačkom partizanskom odredu, bolničarka u Samoborskoj četi, bolnici na Petrovoj Gori i referent saniteta u II. bataljonu Žumberačke brigade.

Vuković Jela, rođena 1929. g. u Tisovcu, na Žumberku. 1942. g. odlazi u XIII. proletersku brigadu. Istakla se u borbi u Krašiću kad je kao bolničarka spasila ranjenog druga i dva puškomitraljeza. Kasnije radi na terenu Pokupija-Žumberk i kao politički radnik.

Vunetić Vera, rođena 1925. g. u Drenju, k. Zagreb. Bila je borac, bolničarka i sanitetski referent u XIII. proleterskoj brigadi. Poginula 1945. g. kod Pleternice.

Zamer Slavica, rodom iz Slovenskog Primorja. 1941. g. bježi pred Talijanima u Banja Luku i 3. IV. 1942. g. odlazi u XIV. kozarsku brigadu. Bila je ranjena, zarobljena i otpremljena u logor. 1943. g. uspijeva pobjeći i odlazi u XVIII. brigadu, a 1944. g. prelazi u Liku u XXXV. diviziju XI. korpusa, te u XXXIV. diviziju. Ima čin potporučnika. Odlikovana Medaljom i Ordenom za hrabrost.

Zuber Marija. Bila je vodnik u IV. bataljonu XIII. proleterske brigade. Za vrijeme borbe s bugarskim fašistima na Palisadu sama je zarobila pet Bugara.

Žmirić Zora, rođena 1907. g. u Zagrebu. U NOV od 13. III. 1943. g. Bila je borac u XIII. proleterskoj brigadi i Žumberačkom odredu. Invalid.

Žnidaršić Jela, iz Tisovca na Žumberku. U NOV od lipnja 1942. g. Bila je borac u I. četi bataljona »Jože Kraša«, Žumberačkom odredu, XIII. proleterskoj brigadi i bolničarka u bolnici.

Dokument 436

Pregled¹

brojnog stanja i naoružanja ² jedinica II. Operativne Zone NOV i PO Hrvatske

U JEDINICAMA II. OPERATIVNE ZONE BILO JE NA DAN 4. IX. 1943. g. 128 ŽENA

J e d i n i c a	Brojno stanje						Naoružanje	N a p o m e n a
	po spisku		u rashodu		na licu			
	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih		
Štab zone	56	1	–	–	56	1		Po stanju 1.IX. 1943.
XIII. Prol. Brigada „R.K.“	826	84	148	6	678	78		Po stanj. 15.VIII 1943.
Žumberačko-Pokupski Odred	428	10	94	1	334	9		Po stanj. 15.VI11.1943.
Moslavački P. O.	1000	–	–	–	1000	–		Po stanj. 26 VIII.1943.
Kalnički P. O.	431	35	50	5	381	28		Po stanju 4. IX. 1943.
II. N. O. Brigada								i 1 aparat za miniranje
II. Oper. Zona N. O. V. i P. O. H.	710	–	–	–	710	–		Po stanju 4. IX. 1943.
U k u p n o	3451	128	292	12	3159	116		1 aparat za miniranje

Dne 4. IX. 1943.

Politkomesar
M. Belinić

M. P.

Komandant
Vlado Matetić

¹ Dokument se nalazi u Vojno-historijskom institutu MNOJ.
² Naoružanje izostavljeno.

ZAGREBAČKA OBLAST

Zagrebačka oblast obuhvatala je u toku KOB Hrvatsko Zagorje, Prigorje, Medumurje, Moslavinu, dio Podravine i dio Posavine. Izuzevši nekoliko desetaka srpskih sela na obroncima Kalnika, Garića i Bilogore, te nešto malo Čeha i Mađara oko Bjelovara, u ovoj oblasti Uvi isključivo hrvatsko pučanstvo•

Već od prvih dana ustanka borile su se u ovim krajevima partizanske grupe, formirane od radnika i studenata iz obližnjih gradova, kao i nešto seljaka, Srba i Hrvata, iz sela oko Kalnika, Bilogore, Garića i Hrv. Zagorja. Te su grupe napadale na saobraćajne linije, na oružničke postaje i manje neprijateljske posade. One su se održale do polovice 1942. g. kad je formiran Moslavački, a malo kasnije i Kalnički partizanski odred. Osim toga, postojale su i tri partizanske čete u Hrvatskom Zagorju.

Kalnički odred (oko 300—400 boraca) operirao je oko Kalnika, u Zagorju i na zapadnom dijelu Bilogore, dok je Moslavački djelovao u Moslavini. Čim su ovi odredi formirani, počeli su u njih dolaziti novi borci, tako da su oni naglo rasli i jačali.

Veliku ulogu u dizanju narodnog ustanka ovoga kraja imale su XII. i XXVIII. slavonska divizija, koje su u toku 1943. g., po naređenju GŠ Hrvatske i uputama CK KPH, prodirale u ove krajeve i izvršile niz Uspješnih akcija.

Krajem ljeta 1943. g. postoji u ovoj oblasti već pet brojno jakih partizanskih odreda i to: Zagorski u Hrvatskom Zagorju, Zagrebački u Prigorju, Kalnički oko Kalnika, Bjelovarski na zapadnom dijelu Bilogore i Moslavački oko Garić-gore.

12. prosinca 1943. g. formirana je Prva divizija na teritoriju Zagrebačke oblasti, koja je dobila naziv XXXII. divizije KOV Jugoslavije.

U sastav XXXII. divizije ušle su: brigada »Braće Radića«, — prva brigada u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, formirana 4. rujna 1943. g. i brigada »Matija Gubec« — formirana 22. prosinca 1943. g.

19. siječnja 1944. g. formirana je na području Zagrebačke oblasti XXXIII. divizija KOV Jugoslavije. U njezin sastav ušle su I. moslavačka brigada, formirana 21. rujna 1943. g. i II. moslavačka brigada, formirana 19. siječnja 1944. g.

Početkom 1944. g. formirane su dvije grupe partizanskih odreda i to Zapadna grupa, u sastavu koje su bili Zagorski, Zagrebački i Kalnički partizanski odredi, i Istočna grupa, u kojoj su bili Moslavački, Bjelovarski i Posavski partizanski odredi.

Pored toga, postojale su Komande Kolničkog, Moslavačkog, Bjelovarskog, Zagorskog i Posavskog područja, a pod njihovom komandom bilo je više područnih četa i partizanskih grupa.

19. 1. 1944. g. formiran je X. korpus zagrebački.

10. svibnja 1944. g. formirana je Zagorska brigada, 25. rujna iste godine — srpska brigada »Kikole Demonje« i 19. studenog 1944. g. — Podravska brigada »Pavleka-Miškine«.

IZ IZVJEŠTAJA REFERENTA SANITETA II. OPERATIVNE ZONE OD 16. X. 1943. GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE O USTAŠKOM NAPADU NA PARTIZANSKU BOLNICU IZNAD OSIJEKA (NA KALNIKU)¹

ŠTAB II. OPERATIVNE ZONE
NOV I PO HRVATSKE
Sanitet 'br. 77

16. X. 1943. g.

Glavnom Štabu NOV i PO Hrvatske

... Prije 10 dana obrazovana je Komanda kalničkog područja, koja ima svoj sanitet-ski odsjek čiji je šef drugarica Dr. Božidara Herkov.

Organizacija sanitetske službe u pozadini kao i vojnopartizanskih bolnica spada pod nadzor sanitetskog odsjeka. Na ovom sektoru postoji osim kirurškog odjeljenja čiji je upravnik drug Dr. Alojzije Ronko i zarazno odjeljenje, koje smo obrazovali u vezi s pojavom trbušnog tifusa i dizenterije. Upravnik zaraznog odjeljenja je drugarica Neda Drenovac. Kirurško odjeljenje smješteno je u novo sagrađenim barakama u šumi, koje su građene tako, da se može u njima zimovati. Brojno stanje tog odjeljenja jeste oko 50 ranjenih drugova, uglavnom lakše ranjenih. Odjeljenje je snabdjeveno potrebnim namještajem, krevetnom i hranom.

Zarazno odjeljenje ima 10 bolesnih drugova od kojih 4 sumnjiva na pjegavi tifus dok ostalih 6 boluje od griže. U posljednje vrijeme imali smo 3 smrtna slučaja od trbušnog tifusa. Drugarica Dr. Jelka Vesenjak dosadašnji upravnik bolnice također leži sada kao rekonvalescent posle prebolje-log pjegavog tifusa ...

21. IX. 1943. g.² neprijatelj je u jačini dviju ustaških satnija šumom prodro do mjesta naše bolnice, koju je djelimično uni-

štio. Sa moje strane bilo je neprestano upozoravano da sektor Kalnika ne može imati konspirativnu bolnicu, nego da se bolnica može održati samo sa vojnim osiguranjem protiv manjih jedinica, a pravovremenim obavještavanjem o jačim neprijateljskim snagama. To je u teoriji bilo primljeno, dok u praksi slabo sprovedeno. Na dan napada na bolnicu I. bataljon brigade »Braće Radića« nalazio se na položaju otkuda je nastupao neprijatelj. Isti bataljon koji je osjetio nastupanje neprijatelja nije primio borbu, a isto tako nije pravovremeno obavijestio o nastupanju neprijatelja. Bolnička straža koja je primijetila neprijatelja u neposrednoj blizini zapucala je, te tako omogućila većem dijelu ranjenih i osoblja da se spasu (njih 79), dok je 13 drugova, uglavnom teško ranjenih, od neprijatelja uhvaćeno i zaklano. Zbog kratkoće vremena i iznenađenja ranjeni drugovi nisu mogli da se smjeste u pripravljene zemunice. Tom prilikom uništena je i velika količina sanitetskog materijala, koji je upravo prije nekoliko dana stigao iz Novog Marofa. Uništen je i sav bolnički inventar. Naš štab se za vrijeme napada nalazio u Moslavini...

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

•Sanitetski referent

Ustaše su nadirali u dvije grupe. Prvu grupu je straža zadržala 10—15 minuta, a onda se morala povući. Ustaše su nasrnuli na ranjenike, palili im ležaje i na najzvjerskiji način ih mučili i pogubili. Spasio se samo jedan teški ranjenik, kojemu je uspjelo da pod sobom raskopa ležaj, da se spusti ispod njega i zatrpa lišćem. Po njemu je kapala krv druga, koga su mučili na gornjem ležaju. Kad je bio zapažen, smatrali su da je već likvidiran, ali za svaki slučaj htjeli su mu ispaliti metak u glavu. Metak je promašio i on je otpuzao do jarka za smeće i tamo se sakrio. Ostao je kao jedini očevidac ovog užasnog zvjerstva.

Bolnica je bila opljačkana, razorena i spaljena. Veći dio ranjenika i osoblja bio je spašen. Od ukuipno 95 lica, koja su se tada nalazila u bolnici, poginulo je svega 14 osoba, a od toga 12 u samoj bolnici. Među poginulima bila je drugarica Resnec Marija, teški ranjenik iz borbe kod Lepoglave i Leskovar Marija, koju je metak pogodio u šumi, prilikom bijega.

¹ Iz Zbornika dokumenata sanitetske službe u NO ratu Jugoslavije, knj. 2.

² Donosimo opis Dr. Jelke Vesenjak-Zmijanec, tada upravnika partizanske bolnice iznad Osijeka (na Kalniku) o ustaškom napadu na bolnicu:

Oko 3-4 sata poslije podne, 21. IX. 1943. g. ustaške jedinice, predvođene dvojicom izdajica iz sela Kamišnice, prišuljale ,su se mimo stražarskih mjesta našoj bolnici. Bolnica je imala stalno stražu na tri mjesta, i stražar, koji je stražario na brdu iznad bolnice, primijetio' je jednog ustašu, a taj je bio zadnji u koloni. Ne podigavši buke, obavijestio' je hitno komandira bolničke straže, a ovaj mene. 'Svi imalo' pokretljivi ranjenici i bolesnici, kao i osoblje bolnice, smjesta su se povukli prema vrhu brda, gdje još nije bio zatvoren obruč. Ostali su samo potpuno nepokretni ranjenici u kirurškom odjeljenju bolnice, ispred koje je straža zauzela položaj, da bi zadržala nalet neprijatelja i omogućila povlačenje.

Žene borci brigade »Braće Radića«

Dokument 438

**IZ IZVJEŠTAJA SANITETSKOG ODSJEKA ŠTABA X. ZAGREBAČKOG KORPUSA
OD 1. VIII. 1944. O PARTIZANSKOJ BOLNICI U MOSLAVINI¹**

... 6. Bolnice

Na čitavom našem terenu postoji samo jedna bolnica i to Korpusna oblasna bolnica u Moslavini.

... Upravnik ove bolnice je drugarica Dr.

Herkov Božidara sa još jednom liječnicom drugaricom Dr. Hellenbach.

7. Kadrovi

Na našem terenu od stručnog osoblja imamo 7 sestara pomoćnica.

¹ Iz Zbornika dokumenata sanitetske službe u NO ratu naroda Jugoslavije, knj. 2.

DOPIS ŠTABA XXXII. DIVIZIJE OD 28. X. 1944. POLITKOMESARU X. ZAGREBAČKOG KORPUSA S PODACIMA O DRUGARICAMA U XXXII. DIVIZIJI

ŠTB XXXII. DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
K. broj SI. 1944.

Dne 28. oktobra 1944.

Politkomesaru X. korpusa »Zagrebačkog«
NOV i POJ

U vezi s dopisom od 18. oktobra o. g., odnosećeg se na I. Kongres AFŽ* dostavljamo Vam podatke o drugaricama i to :

1. Od osnutka ove Divizije do danas kre-
tao se broj žena u jedinicama od 2—4%,
što je odgovarale 95—130 drugarica.

2. Danas u Diviziji imade 126 drugarica,
što bi iznašalo 4%, koje se nalaze i to: 2
polit, radnice, 1 pisar u štabu, 18. podofi-
cira, dok se 105 drugarica nalazi na dužno-
stima bolničarki, zamjenika referenata sa-
niteta i referenti saniteta. Neke drugarice
predložene su u oficirske činove, ali bilteni
o proizvodstvu još do danas nisu stigli.

3. Odlikovanih žena-boraca u našoj divi-
ziji nema.

4. Poginule su drugarice u diviziji slije-
deće: **Mirt Marija**, politdelegat, **Majetić An-
kica**, politdelegat, **Patafta Gita**, vodnik, **Zo-
ra Horvat**, referent saniteta, bolničarke **Ro-
slek Viktorija**, **Halužan Rezika**, **Vuroić Ba-
rica**, **Šantek Danica**, **Grdak Kata**, **Višnjić
Marija**, **Picig Zdenka**, **Bajdak Roza**, **Holje-
vac Jelica**, **Fajtović Milena**, **Pavlek Dragica**,
Gajski Marija, **Lister Štefanija**, **Gradečki
Nada** i borci **Rramarić Justa**, **Stipak Dragi-
ca** i **Kramarić Ivka**.

5. Prilažemo primjere herojskog držanja
žena boraca;¹ biografije od poginulih dru-
garica kao i njihove slike ne prilažemo, jer
ih nemamo, odnosno nemamo podatke istih.

Smrt fašizmu — Slohoda narodu!

Polit'komesar-potpukovnik
Bobetko Janko

¹ Redakcija ne posjeduje taj dokument.

IZVJEŠTAJ ŠTABA XXXIII. DIVIZIJE OD 31. X. 1944. POLITKOMESARU
X. ZAGREBAČKOG KORPUSA O DRUGARICAMA U DIVIZIJI

ŠTAB XXXIII. DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE

K. broj 472

Predmet: Izvještaj o stanju drugarica u Diviziji

Dana 31. X. 1944.

Politkomesaru X. korpusa Zagrebačkog

U našoj diviziji nalazi se danas na licu
107 drugarica boraca, koje su uglavnom naj-
više na dužnostima u jedinicama pomoćne
službe, bolnička četa, četa za vezu, šifran-
tice i pisarice. Priličan broj drugarica poslali
smo na radio-telegrafski kurs. Jedan manji
dio drugarica su borci i puškomitralješci i
to vrlo dobri.

Broj drugarica u našim jedinicama svako-
dnevno se smanjuje s razloga što ih izvla-
čimo iz jedinica i šaljemo na lakše službe.

Inače drugarice do sada u svima našim
jedinicama pokazale su se kao vrlo dobri i
požrtvovni borci. Mnoge od njih su po svo-
jim djelima nadmašivale čak i same drugove.
Drugarice su se naročito dobro pokazale kao
bolničarke, u kojoj službi su u požrtvovnosti
i spremnosti nezamjenjive.

O ovom pregledu, kojega ćemo dati po bri-
gadama, ne ćemo biti u stanju da obuhvati-
mo sve drugarice, a i u samim opisima nji-
hovich djela zbog pomanjkanja podataka biti
ćemo oskudni.

I. BRIGADA

Od formiranja te brigade postotak žena
kretao se od 25—30% od ukupnog stanja
jedinice. U posljednje vrijeme taj postotak
znatno se je smanjio, tako da danas imade
u toj brigadi na licu 31 drugarica, od kojih
su 9 drugarica vojno politički rukovodioci.
Dvije drugarice su najbolji puškomitraljesci
u brigadi, dok su ostale bolničarke, a ima-
de i nekoliko običnih boraca. Dvije druga-
rice od tih drugarica predložene su za od-
likovanja.

Drugarice, koje su se često isticale svojom hrabrošću jesu slijedeće:

Mađarac Dragica, st. vodnik, borac od 1941. g. nekoliko puta ranjena i sada se nalazi u bolnici na Siciliji. Ista drugarica se u svim¹ borbama isticala kao jedan od najboljih i najhrabrijih boraca te je radi toga predložena za odlikovanje.

Gombkete Vera, obavještajni oficir bataljona. Veoma hrabra drugarica koja se istakla u mnogo juriša i bila je primjer drugarstva. Sada se ista teško ranjena nalazi u bolnici u Siciliji.

Vrbanić Marija, slovi kao najbolji puško-mitraljezac u svom III. bataljonu. Istakla se u nizu borbi. Inače je vrlo mirna i skromna drugarica.

Ložačar Ankica, bolničarka. Istakla se u nizu borbi, neustrašivo se zalažući za izvlačenje ranjenih drugova, često uz najžešću mitraljesku i artiljerijsku vatru. Naročito se istakla kod Podrav. Kloštra, gdje je izvlačila ranjene drugove ispred samoga tenka, kojom prilikom je bila i ranjena.

Stanić Jelica, vrlo hrabra drugarica, koja je pohvaljivana skoro poslije svake borbe od svoga štaba. Ista je bila iz II. bataljona. Imade čin mlađeg vodnika.

Perković Ankica, iz II. bataljona, neobično hrabar borac, mitraljezac. Ista imade čin vodnika. Poslije svake borbe ista je pohvaljivana i do sada je već dva puta bila ranjena.

Štimac Đurđa, ml. vodnik vrlo hrabra i požrtvovna bolničarka. Sada je ranjena i nalazi se na Siciliji.

U toj brigadi mnogo je poginulo drugarica za koje momentalno nemamo podatke, pa spominjemo samo one, koje su poginule u posljednjim¹ borbama i te su:

Zaleščak Marija, polit, delegat, Bužić Katica, polit, delegat, Janković Ankica, borac, Koprivnjak Cilika, borac.

II. BRIGADA

Od osnutka brigade kroz istu je prošlo do danas 183 drugarice boraca, što iznaša 30% od sveukupnog brojčanog stanja.

Danas u brigadi imade 34 drugarice što znači 3% od ukupnog broja.

Od tih drugarica dvije su pom. polit, komesara čete, četiri su polit, delegata četiri ml. vodnika, jedna je šifrantica, a dvadeset i tri drugarice su borci.

Iz te brigade su se borbama istakle drugarice :

Galić Marija, polit, delegat iz I. čete III. bataljona. Ista se hrabro držala u borbi pri-

likom likvidacije neprijateljskog uporišta Podrav. Kloštar. Ona je pod najvećom neprijateljskom vatrom spasavala dvije ranjene drugarice i jednog komandira za koje je prijetila opasnost, da će ih neprijatelj onako ranjene uhvatiti žive. Pohvaljena je od štaba bataljona i predložena za odlikovanje.

Dobričić Ankica, borac II. čete III. bataljona istakla se u jurišu na bobanove ustaše 3. rujna 1944. g. Ista je kao borac pohvaljena za hrabrost od štaba brigade prilikom akcije na neprijateljsko uporište Podravski Kloštar.

Štriter Ankica, istakla se u borbi protiv bobanovih ustaša 1. i 3. rujna 1944. g. Ona je kao bolničarka prilikom oslobodenja Podrav. Kloštra pod najtežom neprijateljskom vatrom pošla po ranjenog komandira, koji je ležao u neposrednoj blizini neprijateljskog bunkera, i tom prilikom bila je ranjena. Pohvaljena je od štaba bataljona za hrabrost.

Križnjak Ankica, borac, bolničarka III. čete III. bataljona. Istakla se kada je kao bolničarka pod najžešćom neprijateljskom vatrom išla da povuče i previje ranjenog komandira kao i ranjenu drugaricu bolničarku, koja je prije nje pošla do komandira i bila ranjena, ostala ležati kraj istoga. Ista je pohvaljena od štaba bataljona za hrabrost.

Stana Terezija, bolničarka. Ista je za vrijeme na Podrav. Kloštar pod najžešćom vatrom previjala i odvodila ranjene drugove ispred samih bunkera.

Krsnik Ružica, bolničarka istakla se u nizu borbi kao vrlo hrabra i požrtvovna bolničarka zbog čega je u više navrata pohvaljena od štaba bataljona i štaba brigade.

U toj brigadi poginule su slijedeće drugarice :

1. Jagić Zora, borac, poginula 1. II. 1944. g. u Carevdaru.
2. Skube Ankica, borac, poginula 29. III. 1944. g. u Oborovu.
3. Mandić Maca, ref. san. bat., poginula 29. III. 1944. g. u Oborovu.
4. šešić Dragica, bolničarka, poginula 29. III. 1944. g. u Oborovu.
5. Miklić Dora, bolničarka, poginula 29. III. 1944. g. u¹ Oborovu.
6. Filipaj Maca, borac, poginula 29. III. 1944. g. u Oborovu.
7. Mijaković Slavica, borac, poginula 8. V. 1944. g. u Rovišću.
8. Štefić Ljubica, bolničarka, poginula 26. VI. 1944. g. u Vučanima.
9. Červenko Jelena, polit, delegat, poginula 22. VI. 1944. g. u Deanovcu.

10. **Bradelik Katica**, polit, delegat, poginula 24. VI. 1944. g. u Grabovnici.

11. **Zagajski Anđela**, polit, delegat, poginula 9. X. 1944. g. u Podrav. Kloštru.

12. **Albanese Blanka** ob. of. bat., poginula 26. VI. 1944., u Vučanima.

13. **Karmela Pešo**, sek. bat. SKOJ-a, poginula 26. VI. 1944. g. u Vučanima.

III. BRIGADA

Ovo je naša najmlađa brigada, koja je, kad je bila formirana imala 27 drugarica, što znači 3% od sveukupnog broja boraca. Sada u toj brigadi imade 26 drugarica na licu, pošto je jedna drugarica sad poginula. Poginula je drugarica **Vida Krajnović**, vodnik, rođena 1926. g. u Cikotama, Pakrački kotar. Stupila u partizane 1942. g. i istakla se kao neustrašiv borac u mnogim borbama. Sa XII. udarnom brigadom» sudjelovala je u svim borbama iste brigade u Bosni. U toj brigadi su samo dvije drugarice pom. polit, komesara čete, a jedna je polit, delegat. Ostale drugarice su borci.

Od svih drugarica u toj brigadi se najviše ističe drugarica **Jelena Ivanović**, pom. polit, komesara čete, a sada zadužena za kulturno-prosvjetni rad u brigadi. Ista je kao borac učestvovala u mnogim borbama sa XVII. udarnom brigadom.

Jedinice pri štabu divizije

Brojno stanje drugarica u jedinicama pri štabu divizije je 15, što iznaša 10% od sveukupnog broja. Od tih drugarica jedna je polit. kom. čete, jedna je pom. polit, komesara čete, dok je jedna i to šifrantica u diviziji polit. del. Imade i jedna drugarica ml. vodnik, dok je jedna desetar. Drugarice u timi jedinicama niti su pohvaljene, niti su se istakle bilo u čemu. Napominjem da za jedan veliki broj drugarica, koje su se istakle, bile ranjene ili poginule, nisam mogao prikupiti podatke.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, ikonu, potpuklov. Mutak Vlado

Dokument 441

PISMO KOMANDE VOJNOG PODRUČJA X. ZAGREBAČKOG KORPUSA OD 5. III. 1945. OKRUŽNOM NARODNOM ODBORU VARAŽDIN O SMRTI BORCA ĐURĐICE DANIĆ

KOMANDA KALNIČKOG PODRUČJA

X. KORPUSA »ZGB« NOV

Pers. Broj službeno

1945.

Okružnom NOO-u — Varaždin

Drugovi!

Molimo vas, da na najpogodniji način obavijestite druga **Danić Stjepana**, mlinara u Martijancu, da je njegova kći, **Đurđica Danić**, rođena 1922. g. naša drugarica zastavnik-polit. delegat Komande mjesta Vrhovac, dne 3. II. 1945. g. poginula junačkom smrću u borbi protiv ustaških zločinaca u mjestu Vinici u Koprivnici.

Isporučite drugu Daniću, da je drugarica Đurđica poginula herojski jurišajući na neprijatelja, da spasi mrtvo tijelo poginulog druga.

Komanda područja sa svim borcima, podoficirima i oficirima sačuvala je nezaboravljenu uspomenu svojoj dragoj i miloj drugarici Đurđici.

Poduzeti su koraci da se mrtvo tijelo sahrani na njenom voljenom Kalniku.

Neka je slava — junačkoj našoj Đurđici.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar-kapetan: Komandant-major: si. odsutan (potpis nečitljiv)

U RAZNIM JEDINICAMA X. KORPUSA BORILE SU SE I OVE DRUGARICE:

Aleksić-Morelo Marija, rođena 4. III. 1922. g. u Zagrebu. U NOV od 28. IV. 1943. g.

Antić-Gazda Marija, rođena 1928. g. u Zagrebu. Odlazi 8. VI. 1943. g. u I. kalničku brigadu. Poginula u rujnu 1943. g. na položaju kod Kalnika.

Antonie Marija, iz Bribira. U siječnju 1943. g. odlazi u brigadu »Braće Radića«. **Bila** je delegat i komesar čete. Ima čin poručnika. U borbama je bila pet puta ranjena. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Bahortić Katica, rođena 1926. g. u Čakovcu. 5. III. 1943. g. odlazi u I. brigadu XXXII. divizije. Ima čin zastavnika. 1944. g. bila je ranjena u borbi.

Bajzić-Maček Kata, rođena 1926. g. u Obedišću, k. Dugo Selo. 1943. g. odlazi u Moslavački odred, a kasnije u I. moslavačku brigadu.

Balin Agneza, rođena 1925. g. u Tuku, k. Bjelovar. 1943. g. odlazi u III. bataljon bjelovarskog partijanskog odreda. 1944. g. zarobljena od ustaša i proglašena mrtvom.

Balog Ljubica, rođena 26. III. 1928. g. u Borčecu, k. Zagreb. U NOV od 22. X. 1943. g. Bila je bolničarka u I, četi II. bataljona kalničkog odreda. Imala je čin vodnika. Poginula u jesen 1944. g. kod Daruvara.

Balja Zora, rođena 1925. g. u Brdovcu, k. Zagreb. U NOV od 19. III. 1943. g. Bila je zastavnik u brigadi »Braće Radića« XXXII. divizije. Ranjena 1944. g. u borbi s Nijemcima kod Krapine.

Barac Marija, rođena 3. VIII. 1921. g. u Barcima, k. Crikvenica. Od 1942. g. bila je borac Zagrebačkog odreda. Poginula 1944. g. u borbi kod Varaždinskih Toplica.

Barber Marica, rođena 1915. g. u Vel. Korenovu, k. Bjelovar. 28. XI. 1943. g. odlazi u II. četu I. bataljona II. moslavačke brigade. Invalid.

Biskup Micika, rođena 1927. g. u Zagrebu. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u četi za vezu Posavskog odreda, u brigadi »Matija Gubec« i moslavačkim brigadama. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Bituh Milica, rođena 1929. g. u Kustošiji-Zagreb. U NOV odlazi 10. V. 1944. g. Umrla **kra-**jem iste godine.

Bižić Dragica, rođena 26. XII. 1926. g. u Rogoži, k. Garešnica. 6. V. 1943. g. odlazi u III. četu I. bataljona III. brigade XXXIII. divizije. U borbi je ranjena. Ima čin potporučnika.

Blagec Đurđa, iz Gornje Stubice. 1944. g. odlazi u NOV.

Blanuša Anka, rođena 1921. g. u Osekovu, k. Kutina. U NOV od 5. VII. 1943. g. Bila je komesar u II. četi II. bataljona moslavačkog odreda. 1944. g. ranjena, a nešto kasnije zarobljena. Bježi iz zatvora i odlazi u partizane, gdje vrši dužnost komesara odjeljenja bolnice u Podgariću. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda. Invalid.

Blau-Francetić dr. Ruža, rođena 1914. g. u Bačkoj Topoli. Od 1935. g. aktivno učestvuje u naprednom pokretu. 1941. g. uhapšena je od mađarskih fašista s partijskim arhivom, PK Vojvodine i osuđena na smrt. Pomilovana radi poroda i ponovo u zatvoru od jeseni 1941. g. do ljeta 1942. g. 1943. g. živi ilegalno u Budimpešti, odakle početkom 1944. g. s grupom liječnika i omladinaca odlazi u partizane. U NOV je bila referent saniteta Zagorskog odreda, te Kalničkog i Bjelovarskog područja. Ima čin majora.

Bogdanović Anka, rođena 1923. g. u Srpskoj Kapeli, k. Vrbovec. Od 1. VIII. 1943. g. bila je politdelegat u II. moslavačkoj brigadi. Poginula 1944. g. u borbi kod iSedlarice.

Bonačić Neda, rođena 1924. g. u Milni na Braču. U rujnu 1944. g. odlazi u Bjelovarsko vojno područje. Poginula u VII. ofenzivi.

Bugarin Slavica, rođena 1929. g. u Ježevu, k. Dugo Selo. Od 1943. **g.** u NOV. Bila je borac u Moslavačkoj brigadi i brigadi »Matija Gubec«. Teško ranjena 1944. g.

Carek Mara, rođena 1917. g. u Virju, k. Đurđevac. Odlazi 12. X. 1943. g. u Bjelovarski odred. Poginula 31. III. 1944. g. kao borac brigade »Braće Radića« kod Mučne Rijeke.

Cenić Marija, rođena 1925. g. u Prnjavoru, k. Koprivnica. 15. II. 1943. g. odlazi u III. četu III. bataljona brigade »Matija Gubec«. 1944. g. ranjena. Ima čin vodnika.

Cetušić Mileva, rođena 14. XII. 1907. g. u Osijeku Vojakovac, k. Križevci. 2. VII. 1941. g. odlazi u NOV. Bila je borac u I. kalničkoj četi, desetar u I. kalničkom bataljonu i komandir čete u XVIII. brigadi. Nosilac je Spomenice 1941.

Cimaš Ana, rođena 1928. g. u Obedišću, k. Dugo Selo. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Moslavačkom odredu i I. moslavačkoj brigadi.

Cumin Jozefina, rođena 1928. g. u Slavonskoj Požegi. Od 1. I. 1944. g. borac je u I. četi II. bataljona II. brigade XXXIII. divizije. 1944. g. bila je ranjena.

Čanadi Jelka, rođena 1927. g. u Palinovcu, k. Prelog. Odlazi u studenom 1943. g. u brigadu »Matija Gubec«. Ima čin starijeg vodnika.

Čorba Roza, rođena 3. IX. 1892. g. u Sesvetama Podravskim, k. Đurđevac. .23. VIII. 1942. g. odlazi u partizane u Moslavinu. Bila je borac u XIII. proleterskoj brigadi i bolničarka u brigadi »Braće Radića«. Tri puta ranjena. Nosilac je Spomenice 1941.

čurčić Vasilija, rođena 1919. g. u Bjelopolju, k. T. Korenica. U NOV od 16. XII. 1943. g. Ranjena 1944. g. na položaju u Šekovićima kao borac komande Bjelovarskog vojnog područja.

Delija Dragica, rođena 1927. **g.** u Gračanici, k. Kutina. Od kolovoza 1943. g. bila je borac u I. četi III. bataljona moslavačke brigade. U siječnju 1945. g. smrtno ranjena na položaju Mali Grdevci u borbi s Čerkezima.

Dobrinić Maca, rođena 1924. g. u Budaševu, k. Sisak. Od 1944. g. bila je borac u II. bataljonu posavskog odreda. Poginula 1944. g. u selu Svinjički.

Doložić Marica, rođena 6. XI. 1924. **g.** u Stipanovcima, k. Našice. Od 1942. g. bila je borac u Zagrebačkoj brigadi Narodne obrane. Poginula 1945. g. kod Bastaja.

Drenovac dr. Neda, rođena 1900. g. **Od** 1942. g. sarađuje s NOP-om. U kolovozu 1943. g. odlazi u Kalnik, gdje je najprije liječnik ambulante kalničkog područja, a zatim liječnik bolnice za ranjenike. Kasnije je bila referent zdravstvenog odjela kotara Garešnica i referent zdravstva Okružnog NO za Moslavinu. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Dugorepec Marija, rođena 1923. **g.** u Deanovcu, k. Čazma. 1943. **g.** odlazi u Moslavački odred. Bila je tri puta ranjena.

Dvorščak Dragica, rođena 18. II. 1918. g. u Varaždinu. 1941. g. učestvovala je sa svojim drugom u paljenju padobranskog materijala u Tvornici svile u Zagrebu. Bila je uhapšena i odvedena u logor, a zatim zamijenjena. 1943. g. odlazi u Kalnički odred. Poginula 14. IV. 1944. g. kod Leskovca kraj Varaždinskih Toplica. Njezin drug Milan strijeljan je od ustaša 1943. g. Iza njih je ostalo maloljetno dijete.

Džimoti Katica, rođena 1923. g. u G. Ljeskovici, k. Slav. Požega. 1943. g. odlazi u II. moslavačku brigadu. U borbi s ustašama i Nijemcima 1943. g. smrtno ranjena.

Đundek Slava, rođena 1924. g. u Prgomelju, k.. Bjelovar. 1942. g. odlazi u I. moslavačku brigadu. Poginula u borbi kod Dubrave 1944. g.

Đurašin Katica. U NOV od 1943. g. Bila je borac u udarnoj grupi »Cerje« i bolničarka u Posavskom odredu i Seljinoj brigadi.

Đurec-Harambaša Mara, rođena 1926. g. u Prečnu-, k. Dugo Selo. Krajem 1943. g. odlazi u II. moslavačku brigadu. L

Ferlić Terezija, vođena 7. X. 1925. g. u Klenovcu, k. Pregrada. Od 1. I. 1944. g. bila je borac u brigadi »Matija Gubec«. Poginula 16. V. 1944. g. kod Ivanca.

kadio-televrafski kurs u Grabovnici kraj Čazme — ljeto 1944.

Fleger Emilija, rođena 1927. g. u Kostel-Bregu, k. Pregrada. 16. II. 1944. g. bila je borac u I. udarnoj brigadi XXXII. divizije. Poginula 1945. g. u borbi s Čerkezima kod Koprivnice.

Fras Ružica, rođena 1924. g. U NOV od 1942. g. Bila je borac u Kalničkom odredu i komesar bolnice na Kalniku. 1943. g. radi u agitpropu, a zatim u X. korpusu.

Frgec Jaga. 1942. g. odlazi u Moslavački odred.

Frgec-Pezelj Kata. Uhapšena je u Zagrebu 1941. g. i do 1943. g. bila u koncentracionim logorima. 1943. g. zamijenjena i odlazi u NOV. Radi neko vrijeme u AFŽ u Moslavini, a zatim odlazi kao borac u operativnu jedinicu. Bila je komesar čete.

Frigo Natalija, rođena 1927. g. u Žabnjaku, k. Vrbovec. 1944. g. odlazi u I. bataljon brigade »Braće Radića«. Zarobljena 1944. g. kod Đurđevca i ubijena.

Golub-Rogač Marija, rođena 26. III. 1921. g. 1.3. III. 1944. g. odlazi u diverzantsku čet u XXXIII. divizije. Nestala prilikom probijanja obruča u G. Rijeci na Kalniku 1944.

Grgurić **Blanka**, rođena 1925. g. u Zagrebu. Od kolovoza 1944. g. bila je borac u III. bataljonu posavskog partizanskog odreda. Zarobljena od Čerkeza na položaju Velješac 1944. g. i strijeljana.

Habijanec-Sokač Dragica, rođena 1919. g. u Đelekovcu, k. Koprivnica. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Kalničkom odredu i bolničarka u ambulantama na Kalniku i Bilogori. Ima čin starijeg vodnika. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Medaljom zasluga za narod.

Haleuš Marica, rođena 1926. g. **u** Ježevu, k. Dugo Selo. U NOV od 1944. g. Ranjena u borbi.

Hanić Eva, rođena 1925. g. u Turčišću, k. Prelog. 1943. g. odlazi u Kalnički partizanski odred. Poginula kod Leskovca 1944. g.

Harabajs Marica, rođena 1918. g. u Novakima, k. Dugo Selo. Od početka 1944. g. bila je borac u Posavskom partizanskom odredu.

Harambaša Slava, rođena 1926. g. u Ostrni Velikoj, k. Dugo Selo. U NOV od listopada 1943. g. Bila je borac i četna bolničarka u II. brigadi XXXII. divizije, a zatim borac i šef apoteke u I. moslavačkoj brigadi. U borbi je ranjena. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Haramija Franciska. Bila je u Budimpešti kad je izbio rat. Zbog svog rada je uhapšena i zatvarana po raznim logorima. Nakon oslobođenja Budimpešte u veljači 1945. g. dolazi u Jugoslaviju u III. moslavačku brigadu.

Hasanec Anđelka, rođena 1920. g. u Kapeli, k. Bjelovar. 2. II. 1942. g. odlazi u brigadu »Matija Gubec«. Ranjena 1944. g. u napadu na Koprivnicu.

Herceg Milka, rođena 9. VIII. 1927. g. u G. Jesenju, k. Krapina. Od rujna 1942. g. bila je borac u I. moslavačkoj brigadi. Poginula 1943. g. u borbi kod Vojnog Križa.

Hmelina Mira, rođena u Škavićevu, k. Krapina. Od 1943. g. bila je borac u NOV.

Hohnjec Dragica, iz Zagorja. 1942. g. odlazi u NOV na Kalnik, gdje je postala desetar.

Horvat Katarina, rođena 1927. g. u Palinovcu, k. Prelog. Od 1943. g. bila je borac **u** Kalničkom partizanskom odredu. Ima čin starijeg vodnika.

Horvat Zora, rođena 1925. g. u Zagrebu. 1943. g. odlazi u II. brigadu XXXII. divizije. Poginula 1944. g. kod Lepoglave.

Hrenović Danica, rođena 1928. g. u Vrapcu, k. Zagreb. Od 1943. g. bila je borac u I. bataljonu Zagrebačkog partizanskog odreda. 1944. g. u borbi s ustašama u .selu Vel. Planina teško je ranjena, zarobljena i ubijena.

Hrešč Ljubica, rođena 1924. g. u Rakovcu, k. Ludbreg. U NOB od 1942. g., a 1943. g. odlazi **u** I. četu III. bataljona II. moslavačke brigade. Kasnije radi u četi za vezu i u sanitetu XXXII. divizije. Bila je dva puta ranjena.

Ivančić Katica, rođena 1926. g. u Kapeli, k. Bjelovar. 16. V. 1943. g. odlazi u II. četu brigade »Braće Radića«. Poginula 1944. g. u borbi za Šamaricu.

Jakopčin Milica, rođena 14. VIII. 1925. g. u Malom Bukovcu, k. Ludbreg. 18. IX. 1943. g. bila je bolničarka u III. bataljonu¹ brigade »Braće Radića«. Dva puta ranjena.

Jakšić Anka, rođena 8. IX. 1930. g. u Kunovcu, k. Koprivnica. Od 1. XII. 1943. g. bila je borac u brigadi »Braće Radića«. Ranjena 1944. g. na položaju kod Zlatara. Invalid.

Jambrečec Marica, rođena 1924. g. u Rugvici, **k**. Dugo Selo. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Moslavačkoj brigadi, a kasnije u brigadi »Matija Gubec«.

Jambrek-Čor Milka, rođena 1924. g. **u** Prečmu, k. Dugo Selo. Od 1943. g. bila je borac **u** II. moslavačkoj brigadi.

Jurec Amalija, rođena 1902. g. u Bedekovčini, k. Zlatar. Od 20. II. 1944. g. bila je borac u Zagorskom partizanskom: odredu. U travnju 1944. g. zarobljena je od ustaša i otjerana u logor odakle se nije više vratila.

Juršić-Galenić Anica, rođena 1924. g. u Rugvici, k. Dugo Selo. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Posavskom partizanskom odredu brigade »Matija Gubec« i kuharica u Okružnom NOO Zagreb. Uhvaćena od ustaša i zaklana u Prevlaki.

Juršić Katica, rođena 1924. g. u Rugvici, k. Dugo Selo. 1943. g. odlazi u Posavski partizanski odred.

Jušić Ljubica, rođena 1923. g. u Popovači, k. Kutina. Od 23. IX. 1943. g. bila je bolničarka u IV. bataljonu I. moslavačke brigade. Smrtno je ranjena 1944. g. kod Poganca.

Kancijan Dragica, rođena 1924. g. u Ludbregu. 14. II. 1943. g. odlazi u Kalnički partizanski odred. Bila je omladinski rukovodilac za okrug Varaždin. 1943. g. **umrla**.

Kapusta Marija. Bila je borac u I. bjelovarskoj grupi.

Karaš Marica, rođena 1922. g. u Leprovici, k. Dugo Selo. Od početka 1943. g. bila je borac u Moslavačkoj brigadi.

Kerep Justina, rođena 1925. g. u Klokovcu, k. Pregrada. Od 2. II. 1943. g. bila je borac u jurišnom bataljonu XXXII. divizije. Poginula 1945. g. na položaju kod Severina, kraj Bjelovara.

Kezerić Maca, iz Deanovca, k. Čazma. Sredinom 1943. g. odlazi u I. moslavačku brigadu. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Klas Ruža i Kukec Štefica. Početkom 1942. g. bile su uhapšene, **te su** iz zatvora pobjegle u partizane. Bile su borci u Kalničkom odredu. U lipnju 1943. g. Klas Ruža je uhvaćena od ustaša i strijeljana kao taoc.

Kljak Kata, rođena 1920. g. u Čemernici, k. Čazma. Od 7. VII. 1943. g. bila je bolničarka u bolnici X. korpusa u Podgariću. 1944. g. zarobljena od ustaša i zatvorena u Jasenovcu, odakle se nije više vratila.

Knok Milka, rođena 10. XI. 1924. g. u Petrovoj Gori, k. Zlatar. U NOV od rujna 1943. g. Bila je stariji vodnik u brigadi »Matija Gubec«. 1944. g. -smrtno ranjena u borbi kod Koprivnice.

Kodrnja Milica, rodom iz okolice Klanjca. Sa **14** godina odlazi u I. moslavačku brigadu. Bila je bolničarka, zamjenik referenta saniteta i referent saniteta u bataljonu. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Kolar Marženka, rođena 1927. g. u Jertovcu, k. Zelina. Sudjelovala je u NOB-i s čitavom svojom porodicom od lipnja 1942. g. Bila je član KK .SKOJ-a. 1944. g. odlazi u Zagrebački odred, gdje je bila politički delegat čete i pomoćnik komesara čete, a kasnije je na istoj dužnosti u III. brigadi Narodne obrane. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Kolarić Katica, rođena 28. II. 1928. g. u Ljudovčini, k. Ludbreg. U NOV od 1. I. 1942. g. Bila je borac u III. četi II. bataljona brigade »Braće Radića«. Poginula u borbi kraj Bjelovara 1944. g.

Komarek Milka Matilda, rođena 1914. g. u Plaškom, k. Ogulin. U NOV od 1942. g. Bila je u Kalničkom odredu sanitetski referent. Kasnije radi u bolnici. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Medaljom za hrabrost.

Korica-Lalić Milka, rođena 1915. g. u Rogozu, k. Garešnica. U NOV od 1942. g. Zarobljena od ustaša kao kurir I. moslavačkog odreda 6. IX. iste godine i odvedena u Jasenovac, gdje je ubijena.

Korošec Ana, rođena 1927. g. u Zagrebu. U kolovozu 1944. g. odlazi u I. moslavačku brigadu. Poginula u listopadu iste godine kod Vojnog Križa u Moslavini.

Kos-Čalić Micika, rođena 23. I. 1907. g. u Varaždinu. Od 1941. g. sarađuje s NOP-om. U svibnju 1942. g. otjerana je u logor i 1943. g. zamijenjena. Radi na terenu kotara Varaždin, a 26. III. 1944. g. odlazi kao borac u Kalnički partizanski odred. Bila je politdelegat i pomoćnik politkomesara čete. Nosilac je Spomenice 1941.

Kos Milka, iz Krapine. 1943. g. odlazi u Zagorski partizanski odred. Kod Apatovca 1944. g. zarobljena od ustaša i nakon zvjerskog mučenja, ubijena.

Kosovac Ljubica, rođena 7. VII. 1925. g. u Konjščini, k. Zlatar. U NOV od 15. X. 1943. g. Bila je radio-telegrafist pri Štabu brigade »Pavleka Miškine«. Ranjena 1944. g. kod Podravskog Kloštra.

Kovačić Verona, rođena 13. I. 1927. g. u Karivarošu, k. Donja Stubica. U NOV od siječnja 1944. g. Bila je borac u II. bataljonu Zagrebačkog odreda. Nestala, te proglašena mrtvom.

Kozina Štefica, rođena 1918. g. u Staroj Vesi, k. Krapina. 20. **III.** 1944. g. odlazi u brigadu »Matija Gubec«. U travnju iste godine je uhapšena u Zrinjskom Topolovcu zajedno sa svojom sestrom Ankicom i otjerana u logor Jasenovac, gdje su obje ubijene.

Kralj Štefica, rođena 1926. g. u Maturovcu, k. Pregrada. **13. I.** 1944. g. odlazi u **II.** bataljon Zagorskog odreda. Zarobljena od ustaša i otjerana u Lepoglavu, gdje je nestala.

Kukec Ana i Magda, sestre iz Palinovca, k. Prelog. U NOV od 1943. g. Bile su u Kalničkom¹ odredu. Magda, stariji vodnik, poginula na položaju kod Velike Rijeke 1944. g., a Ana, poručnik, koja je kasnije prešla u X. zagrebački korpus, poginula je u borbi kod Križevaca 1944. g. Njihova je majka bila, poslije njihovog odlaska u NOV, internirana u logoru Dahau, gdje je poginula.

Kukolja Jelka, rođena 6. IV. 1926. g. u Vrapču Gornjem', k. Zagreb. U NOV od 20. VIII. 1943. g. Bila je borac u II. bataljonu posavskog partizanskog odreda. 1945. g. ranjena. Ima čin zastavnika.

Kuzmić Marica, rođena 1927. g. u Imbrijovcu, k. Koprivnica. 1943. g. odlazi u I. bataljon kalničkog odreda. Istog mjeseca poginula u borbi s ustašama kod Vojakovca.

Labaš Zlatica, rođena 27. II. 1926. g. u Subotići, k. Ludbreg. Od 1942. g. bila je borac u II. moslavačkoj brigadi. Dva puta ranjena. Ima čin starijeg vodnika. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Lehki-Vujić Marija, rođena 1911. g. u Prelogu. U NOV od 1942. g. Poginula 1943. g. zajedno sa svojim drugom Petrom **u** borbi kod Gline. Iza njih je ostalo maloljetno dijete.

Leskovar Dragica, rođena 24. IV. 1924. g. u Zagrebu. 1944. **g.** bila je borac u II. moslavačkoj brigadi. U ožujku 1944. g. ranjena i zarobljena **u** Crncu kod Oborova, te ubijena u Jasenovačkom logoru.

Leskovar Marija, iz Zagreba. U NOV od 1943. g. Bila je borac i bolničarka. Poginula na Kalniku u listopadu 1943. g.

Lesnjak Pepiea, rođena u Jesenju, **k.** Krapina. 1943. g. odlazi **u** partizane **s** bratom i **se-**strom. Bila je borac u brigadi »Braće Radića«. 1944. g. teško ranjena.

Levaković Tereza, rođena 9. X. 1920. g. u Virju, k. Đurđevac. Od 1943. g. bila je borac u Bjelovarskom! odredu. Nosilac je Spomenice 1941.

Lončar Katica, rođena 1925. g. u Đelekovcu, k. Koprivnica. Od 19. X. 1943. g. bila je borac u brigadi »Braće Radića«. 20. XII. 1944. g. poginula kod Kalinovca.

Lončarić Ivka, rođena 1928. g. u Rijeci, k. Koprivnica. Od 1942. g. u NOV. Bila je borac u Kalničkom odredu i brigadi »Braće Radića«. 1944. g. smrtno ranjena u borbi s ustašama kod Večeslavca.

Lukaček Barica, rođena 1922. g. u Novakima, k. Vrbovec. 11. IX. 1943. g. odlazi u II. bataljon II. moslavačke brigade. Poginula 1943. g. u borbi za oslobođenje Čazme.

Magoš Ankica, rođena 1928. g. u Obreški Gornjoj, k. Čazma. Od 1943. g. bila je borac u omladinskom bataljonu Moslavačkog odreda. Poginula 1943. g. u borbi.

Majetić Mara, rođena 1922. **g.** u Podurnu, k. Otočac. U NOV od 1942. g. Bila je borac u bataljonu »Matija Gubec«. 8. XI. iste godine smrtno ranjena kod Babina Potoka.

Manojlović Dušanka, iz Samobora. Odlazi u partizane početkom 1943. g., a sredinom iste godine zarobljena i otjerana u logor, odakle bježi u NOV. Bila je bolničarka u XXXII. diviziji.

Manojlović Soka, iz Sokolovca. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka.

Maranić Štefica, rođena 1920. g. u Zagrebu. U NOV od 1943. g. Bila je borac u terenskoj četi »Ivančica«. Ranjena 1943. g.

Markuš Nada i Lesičar Dragica. Od 1. II. 1942. g. bile su borci u brigadi »Braće Radića«. Postale su pomoćnici mitraljesca u istoj četi. Dragica je dva puta teško ranjena. Istakla se u Velikom Grdevcu kad joj je uspjelo u borbi savladati ustašu, zarobiti ga i dovesti u štab bataljona. Odlikovana Medaljom za hrabrost. Nada je poginula 1943. g. kod probijanja obruča preko Bednje. Dragica je mrtvo tijelo svoje drugarice iznijela i sahranila.

Matijević Anđela, rođena 1919. g. u Starigradu, k. Senj. U NOV od 17. II. 1943. g. Poginula u studenom iste godine u borbi protiv ustaša kod Šamarice.

Mikulec Stanka. Čitava je njezina obitelj ubijena u Jasenovcu. Stanka odlazi u NOV 12. VI. 1942. g. Bila je borac u Crnogorskoj brigadi i III. brigadi XXXII. divizije. Prva je u svom bataljonu bila odlikovana Ordenom Za hrabrost.

Miljević-Rob Jelka, rođena 22. IV. 1922. g. u Dišniku, k. Garešnica. U NOV od 10. IX. 1942. g. Bila je u Moslavačkom odredu i XVI. omladinskoj brigadi. Iste godine je zarobljena od ustaša u Srpskom Selištu. 1944. g. uspijeva joj pobjeći i odlazi u Komandu mjesta Garešnica.

Modrić Barica, rođena 7. IX. 1926. g. u Zagrebu. U NOV od 1943. g. Bila je u agitpropu brigade »Braće Radića«. U borbama kod Svibovca 1944. g. teško je ranjena i zarobljena od ustaša. Otjerana u logor Jasenovac, odakle se nije vratila.

Modrinić Milica, rođena 1910. g. u Sočanici, k. Dvor na Uni. 7. VIII. 1943. g. odlazi u I. moslavačku brigadu. 1944. g. ranjena u borbi kod Volodera. Ima čin vodnika.

Mraović Marica, rođena 1925. g. u Čremušnici, k. Vrginmost. Od 2. III. 1943. g. bila je borac u brigadi »Braće Radića«. Poginula 1944. g. u borbi kod Radoboja.

Mrkonja Anka, rođena 1928. g. u Medarima, k. Nova Gradiška. Početkom 1943. g. odlazi u II. četu II. bataljona posavskog odreda. Poginula 1943. g.

Muhek Micika, iz Bistričkog Podgorja. Od 1943. g. bila je borac u Zagrebačkom odredu.

Nobergaj-Mrkoci Ivanka, rođena 1926. g. u Vipavi, Slovensko Primorje. U NOV od 28. XI. 1942. g. Bila je borac u II. kalničkom bataljonu, bolničarka u XVII. brigadi i radio telegrafist u II. korpusu. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Novak Anđela, rođena 1928. g. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je u Zagrebačkom odredu i II. moslavačkoj brigadi omladinski rukovodilac čete, politički delegat voda i komesar čete.

Novak Marija, rođena 1913. g. u Novakima, k. Zagreb. U NOV od 1943. g. Bila je borac u Žumberačkoj jedinici i XXXII. diviziji. Ubijena na putu između Dugog Sela i Sešvetskog Kraljevca.

Novak Slavica, rođena u Pretkovcu, k. Krapina. Od 1943. g. bila je borac i bolničarka u brigadi »Braće Radića«. Ima čin poručnika.

*Nada Markuš i Dragica Lesičan — borci
XXXII. divizije*

Novko-Dabić Slavica. Od 1943. g. radi **u** omladinskoj organizaciji u Varaždinu. Zatim **od-**lazi na Kalnik, gdje radi u Kotarskom komitetu SKOJ-a. U rujnu 1944. g. borac je u Kalničkom odredu. Iste godine je teško ranjena. Invalid. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Obran Marija, rođena 1928. g. u Varaždinu. U NOV od 1943. g. Umrta 1944. g.

Odavić Vera. Bila je borac u VII. vojvođanskoj brigadi, mitraljezac u XII. proleterskoj brigadi i bolničarka u XXXII. diviziji. Odlikovana Medaljom za hrabrost.

Patafta Brigita, rođena 1926. g. u Hrženici, k. Ludbreg. 1943. g. odlazi u brigadu »Matija Gubec«. Imala je čin starijeg vodnika. Poginula 1944. g. **u** borbi kod Koprivnice.

Patafta Milica, rođena 1924. g. u Hrženici, k. Ludbreg. 1943. g. odlazi u brigadu »Braće Radića«. 1944. g. na položaju kod Ljubeščice bila je teško ranjena i zarobljena od ustaša. Ubijena u Lepoglavi u travnju 1945. g.

Pavlek-Miškina Dragica, iz Đelekovea, kćerka seljačkog pisca Pavleka Miškine, poginula je kao borac Kalničkog odreda.

Perković Zlata, rođena 16. XI. 1920. g. u Stržcu, k. Kutina. U NOV od 13. V. 1942. g. Bila je borac u Moslavačkom odredu, zatim bolničarka, sanitetski referent III. bataljona MO, šef dječje bolnice i podoficir bolničke čete u Bačkoj. Nosilac je Spomenice 1941. g.

Persi Andela, rođena 1927. g. u D. Kućanima, k. Varaždin. 10. **III.** 1943. g. odlazi u **III.** četu kalničkog odreda. Poginula 1944. g. u borbi s ustašama kod Sredica.

Pobor Marija, rođena 1922. g. **u** Selcima. Od 1943. g. bila je borac u brigadi »Braće **Ra-**dića«. Poginula kod Koprivnice početkom 1945. g.

Polak. dr. Vera, rođena 24. VIII. 1902. g. **u** Orahovici. 1941. g. radi kao liječnik **u** Popovači. U proljeće 1942. g. sarađuje s partizanima i kasnije, kad su veze bile bolje, prima u ambulantu preobučene bolesne partizane i odlazi u udaljenija sela da ih liječi. 10. listopada 1943. g. odlazi u partizane u Moslavačku goru i radi u sanitetu. U ožujku 1945. g. kada je počela zadnja i najteža ofenziva na Moslavinu, povlači se s bolnicom u Slavoniju. U svibnju 1945. g. odlazi **u** Varaždin na dužnost upravnika vojne bolnice. Koncem kolovoza 1945. g. premještena je u zaraznu vojnu bolnicu u Zagrebu. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom rada II. reda.

Polandak Jula, rođena 1910. g. u Podbrestu, k. Čakovec. 1944. g. odlazi u jedinicu X. zagrebačkog korpusa. Umrta u prosincu 1944. g.

Popović Jelka, rođena 2. II. 1923. g. u Sv. Ivanu Zelini. Od 9. VIII. 1944. g. bila je član umjetničke ekipe X. zagrebačkog korpusa. Ubijena od ustaša 28. XI. 1944. g. **u** Novom Mjestu.

Poslek-Plevnik Branka, rođena 1926. g. u Desinić Gori, k. Pregrada. 12. III. 1944. g. odlazi u II. četu III. bataljona zagorskog odreda. Bila je rajnena 14. IV. 1944. g. kod Golubovca.

Potre Slavica, iz Velike Gorice. U NOV od 1943. g. Bila je bolničarka **u** Kalničkom odredu, a kasnije **u** XXXII. diviziji.

Prugovečki **Zlatica.** Od 9. IX. 1943. g. borac je u Zagorskom odredu. Bila je teško ranjena. U borbi kod Sv. Ivana Zeline branila je šmajserom u ruci odstupnicu ranjenim drugovima. Tada je zarobljena i otpremljena u logor u Žitomiru. Jedne noći partizani napadnu logor i ona uspijeva pobjeći. Ima čin zastavnika.

Pumper Kata, rođena 1924. g. u Orlovcu, k. Bjelovar. U NOV od 1942. g. Poginula 1944. g. na Kalniku. Iza nje je ostalo maloljetno dijete.

Pušić Milka, rođena 1928. g. u Zagrebu. Od 27. VII. 1944. g. bila je borac u Omladinskom bataljonu, a kasnije u Zagorskoj brigadi. Poginula 1945. g. kod Oštrice.

Pužek Marica, rođena 1921. g. u Leprovici, k. Dugo selo. Početkom 1943. g. odlazi u Zagrebački partizanski oded, gdje je doskora postala referent saniteta. Poginula 1943. g. **u** svom rodnom mjestu Leprovici.

Paula Špiček, Milica Hrenović i Zlatica Prugovečki — borci XXXII. divizije

Rajačić Julia, rođena 1924. g. u Rajačićima, k. Okučani. 28. XII. 1942. g. odlazi u I. vod II. čete I. bataljona Posavskog odreda. Poginula 1943. g. u borbi kod Snjegavice.

Raletić Darinka, rođena 1926. g. u Borovljanima, k. Koprivnica. Od 1943. g. bila je borac u brigadi »Braće Radića«. Poginula na Kalniku 1943. g.

Rostuha Micika. Bila je borac u jedinici NOV.

Rupčić Anka, rođena 1927. g. u Kutini. U NOV od 1943. g. Bila je kurir vojno obavještajne službe X. zagrebačkog korpusa. U lipnju 1944. g. uhvaćena je i 1945. g. ubijena u Lepoglavi.

Sakal-Kovačićek Rozika, rođena 24. IV. 1925.g. u Zdencu, k. Garešnica. Od 1943. g. bila je borac u Moslavačkoj brigadi. Ima čin vodnika.

Santo Elina Mira, rođena 2. VII. 1922. g. u Hreljinu, k. Rijeka. 1942. g. radi u omladinskoj organizaciji u Zagrebu. U partizane odlazi 1943. g. i radi u Okružnom odboru AFŽ, a zatim u NOV u agitpropu I. bataljona kalničkog odreda i kao šifrant u obavještajnom odsjeku ištaba X. korpusa.

Sedmak Ljubica, rođena 1906. g. u Karlovcu. Bila je borac u Zagrebačkom odredu, te U kancelariji raznih jedinica i ustanova. Nosilac je Spomenice 1941.

Sekel Anđela, rođena 1923. g. u Dubravi, k. Vrbovo. U NOV od 11. VIII. 1943. g. Bila je pomoćnik komesara I. čete III. bataljona II. m-oslavačke brigade. Prilikom napada na Oborovo, smrtno ranjena.

Sekulić Jovanka, rođena 1926. g. u Vlaislavu, k. Koprivnica. U NOV od listopada 1942. g. Bila je borac u Bjelovarskom partizanskom odredu. 1944. g. smrtno ranjena prilikom napada na Drenovicu.

Sitar Marija, rođena 1924. g. u Bartolovcu, k. Varaždin. Od 1943. g. bila je borac u brigadi »Braće Radića«. Poginula 1945. g. u borbi za oslobođenje Zagreba.

Sivoš Danica. Bila je 1943. g. upravnik zaraznog odjela pri sanitetskom odsjeku Kalničkog područja.

Slukan Božica, rođena 24. XII. 1925. g. u Varaždinu. Isticala se prije rata u radničkom sindikalnom pokretu kao omladinski rukovodilac. Odmah po okupaciji aktivno je učestvovala u svim akcijama SKOJ-evske grupe u gradu Varaždinu. 20. II. 1943. g. odlazi u Kalnički partizanski odred. Poginula iste godine na Riječkim Krčima.

Slukan Ruža i Ljubica, sestre. 1943. g. sa čitavom obitelji odlaze u Kalnički odred. U istom odredu poginula je njihova mlađa sestra Božica i brat Stjepan.

Smolčić Marija, rođena 1926. g. u Dabru, k. Otočac. U NOV od svibnja 1944. g. Poginula iste godine kod Čačinaca kao borac Podravskog odreda.

Sobotnjak Maca, iz Sv. Ivana Zeline. 1943. g. odlazi u Moslavački odred. Odlikovana, Ordenom za hrabrost.

Stanković Marija, rođena 1925. g. u Velikoj Mučni, k. Koprivnica. 20. VIII. 1943. g. odlazi u II. četu II. bataljona III. brigade XXXIII. divizije. Ranjena u borbi. Ima čin potporučnika.

Starman Dragica, rođena 1922. g. u Jakovlju, D. iStubica. Od 6. XII. 1943. g. bila je borac u I. bataljonu zagrebačkog odreda. Koncem 1944. g. zarobljena od ustaša i ubijena.

Steiner-Goldšmit dr. Zora, rođena 1902. g. u Novigradu - podravskom, k. Koprivnica. U NOV odlazi 8. srpnja 1942. g. Bila je liječnik u I. proleterskoj brigadi., šef raznih kirurških odjeljenja Centralne bolnice Vrhovnog štaba, -šef kirurških ukupa VII. divizije i X. korpusa »Zagrebačkog«. Pri kraju ratu bila je referent .aniteta I. gardijske brigade. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom za hrabrost.

Svat Betika, rođena 12. V. 1925. g. u Grubišnom Polju. Od 10. II. 1944. g. bila je borac u I. četi II. bataljona moslavačkog odreda. 3. IV. 1944. g. ranjena.

Šeić Ljubica, rođena 1929. g. u Kutini. 5. II. 1942. g. odlazi u I. bataljon moslavačkog odreda. 1945. g. ranjena. Invalid.

Šekerović Marija, rođena 13. VII. 1926. g. u Novoselcima, k. Bosanska Dubica. Od lipnja 1942. g. bila je borac u Moslavačkom odredu i Omladinskoj brigadi. U borbi za Pakrac ranjena.

Škaretc i Ivka, rođena 1922. g. u Popovači, k. Kutina. 13. VIII. 1943. g. odlazi kao borac u Moslavački odred. 1943. g. poginula u napadu na Čazmu.

Šnjarić Marija, bila je u prosincu 1943. g. pomoćnik rukovodioca kursa za bolničko osoblje pri sanitetskom odsjeku Kalničkog područja.

Šobak Ankica, rođena 1927. g. u Obedišću, k. Čazma. U NOV od 8. III. 1944. g. Bila je politički komesar u II. četi II. bataljona II. moslavačke brigade. 1945. g. zarobljena i ubijena od ustaša.

Špiljak Slavica, rođena 1924. g. u Rusnicama, k. Pregrada. Od 27. XII. 1943. g. bila je borac u brigadi »Matija Gubec«. Imala je čin starijeg vodnika. Poginula 1944. g. kod Starog Golubovca.

Špoljar Štefica, rođena 1927. g. u Lovreća Selu, k. Pregrada. Od 28. XII. 1943. g. bila je borac u III. zagorskom odredu. 1944. g. uhapšena je od ustaša i otjerana u Lepoglavu, odakle se više nije vratila.

Štampar Ljerka, iz Zagreba. Od 1944. g. bila je borac u brigadi »Braće Radića«.

Stefanie Dragica, rođena 9. X. 1923. g. u Zagori, k. Krapina. U NOV od 8. I. 1944. g. Ranjena iste godine u borbi s ustašama.

Štibrić Marica, rođena 1922. g. u D. Jelenskoj, k. Kutina. 6. IX. 1943. g. odlazi u XXXIII. diviziju. Poginula 10. XII. 1944. g. kod Velike Pisanice.

Švigir Ludmila, rođena 1925. g. u Zagrebu. 4. IV. 1944. g. odlazi u II. četu II. bataljona zagrebačkog odreda. 8. VII. 1944. g. za vrijeme borbe kod Trgovišta, uhvaćena od ustaša i obješena u Pušćoj Bistri.

Takač Vera, iz Rasinje, k. Ludbreg. Bila je bolničarka u XXXII. diviziji.

Tepeš Štefica, rođena 1928. g. u Čurlovu Trojstvu, k. Bjelovar. U veljači 1943. g. odlazi u NOV. Bila je borac u Omladinskoj četi i Bjelovarskom odredu.

Vajnhart Katica. Do 1943. g. radi ilegalno i održava vezu s partizanima na Kalniku. 1943. g. odlazi u NOV. Bila je bolničarka u Kalničkom odredu i I. četi I. bataljona II. brigade XXXII. divizije. U prosincu 1944. g. u napadu na Kovačicu, previla je 28 drugova, a u ožujku 1945. g. u borbi kod Oštrog Zida, pružila je pomoć 30-torici ranjenika. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Vedrina Micika. U NOV od 1943. g. U Zagrebačkom odredu bila je borac i omladinski rukovodilac.

Vesenjak-Zmijanac dr. Jelka, iz Maribora. Surađuje s NOP-om od 1941. g. u Zagrebu. 1943. g. radi u Varaždinu i nekoliko puta odlazi na poluoslobodeni teritorij Kalnika da vrši operacije. U srpnju 1943. g. odlazi u partizane na Kalnik. Bila je prvi liječnik na tom terenu i upravnik partizanske bolnice, referent O'NOO Varaždin, liječnik XXXII. divizije, sanitetski referent i liječnik Oblasnog NOO. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda i Medaljom za hrabrost. Ima čin rezervnog kapetana.

Vidović Dragica, rođena 1926. g. u Radoboju, k. Krapina. U NOV od 1943. g. Poginula 1944. g. u borbi protiv ustaša kod Varaždinskih Toplica, kao borac II. čete, II. bataljona zagorske brigade.

Vidrač Ružica, rođena 18. II. 1926. g. u Koprivnici. Bila je borac u brigadi »Braće Radića«. Ima čin starijeg vodnika.

Vlaisavljević Draginja, rođena 1922. g. u Medovini, k. Okučani. U NOV od proljeća 1943. g. Bila je borac u II. četi II. bataljona posavskog odreda. U jesen 1943. g. u napadu na neprijateljsko uporište Pakrac, bila je ranjena i zarobljena od Nijemaca. Ubijena u Jasenovcu.

Vranić Katica, rođena 1919. g. u Virju, k. Đurđevac. Polovinom 1943. g. odlazi u Bjelovarski odred. 1944. g. ubijena od ustaša u svom selu, gdje je ležala bolesna. Iste je godine poginuo i njezin drug Stjepan kao borac NOV. Iza njih je ostalo dvoje maloljetne djece.

Vručina Štefanica, rođena 1923. g. u Slanju, k. Ludbreg. Bila je od svibnja 1943. g. borac u I. četi II. bataljona kalničkog odreda. Poginula 1943. g. u borbi kod Vojakovca.

Vuger Katica, rođena 1923. g. u Vugerselu, k. Zagreb. Bila je borac u Zagrebačkom odredu. 1945. g. zarobljena je od ustaša i ubijena.

Vujanović Branka, rođena 2. IV. 1922. g. u Damankušu, k. Bjelovar. U NOV od 1943. g. Ranjena 1945. g. u borbi kod Križevaca.

Vukelić Sara, rođena 6. VIII. 1910. g. u -Stupovači, k. Garešnica. Od 1935. g. učestvovala je u naprednom pokretu. Bila je nekoliko puta zatvarana. U NOV od polovine 1942. g. Bila je borac u Moslavačkom bataljonu, u Omladinskoj brigadi »Jože Vlahović« i kuharica u štabu Moslavačkog odreda.

Vukošić Katica, rođena 1923. g. u Šupnjaru, k. Čazma. 8. I. 1943. g. odlazi u I. brigadu XXXIII. divizije. Bila je vodnik. Poginula 6. IX. 1944. g. kod Sv. Ivana Žabna.

Vukotić Nedeljka, rođena 1923. g. u Srbu, k. D. Lapac. Od 28. VIII. 1943. g. bila je u četi za vezu XXXIII. divizije. Invalid.

Vuković Milica, rođena 1917. g. u Suhoj Mlaki, k. Orehovica. 1943. g. odlazi u **I. četu I.** bataljona podravskog odreda. 1944. g. ubijena od ustaša u Cačincima.

Vuljak Julka, rođena u Mučnoj Rijeci, k. Koprivnica. Od lipnja 1944. g. bila je u II. moslavačkoj brigadi. Zarobljena u Koprivnici od ustaša i ubijena.

Zauhar Nada, rođena 1925. g. u Delnicama. Od 1943. g. bila je borac u Kalničkom odredu. 1944. g. u borbi kod Carevdara, smrtno ranjena.

Žanić Kata, rođena 2. X. 1918. g. u Deanovcu, k. Čazma. Sarađuje s NOP-om od 1941. g., a 1943. g. prelazi na oslobođeni teritorij. U lipnju 1944. g. odlazi u II. moslavačku brigadu.

Žeželj Andela, rodом iz Konjščine, k. Zlatar. U NOV od 1943. g. **Bila** je borac i telefoni- stica u brigadi »Braće Radića«. Ranjena.

Žirović Maca, rođena 1918. g. u Potrkaču, k. Sisak. Učestvovala je u NOP zajedno s maj- kom i dvije sestre. U NOV od siječnja 1943. g. Bila je borac i bolničarka u¹ Mo- slavačkom odredu i II. moslavačkoj brigadi. U veljači 1944. g. u borbi kod Oborova, prenijela je preko Lonje šesnaest ranjenih boraca, ali kod toga je bila **zajedno s ranjenicima zarobljena i ubijena.**

BIOGRAFIJA

NARODNOG HEROJA MARIJE VIDOVIĆ ABESINKE

Marija Vidović rodila se 6. II. 1924. g. u Novskoj, u siromašnoj porodici seljaka, doseljenika iz Hr- vatskog Zagorja.

Osnoxmu je školu završila u Novskoj, a nešto kasnije stupila kao naučnica u trgovinu. Tu je vrlo remo osjetila svu surovost i nepravdu bogatog i škrtog gazde i gramzljivo iskorištavanje radne snage. Kad više nije mogla izdržati napore, a često i uvrede i šamare, napustila je zanat i zaposlila se kao radnica.

Naprednom radničkom pokretu pristupila je 1939. g. u svojoj petnaestoj godini, kada je u Nov- skoj stvorena i prva partijska organizacija i kada je rad među tamošnjom omladinom dobio šireg za- maha. Njezina braća su već tada stavila svoju kuću na raspolaganje pokretu i ona je sve do rata bila centar za okupljanje naprednih elemenata.

U to su vrijeme u Novskoj i okolici progresivne snage, pod rukovodstvom partijske organizacije, već uzimale vidnog učešća u pružanju otpora profaši- stičkim elementima, koji su se nalazili u tadašnjoj vladi i opoziciji, i koji su sve otvorenije sabotirali rad na obrani zemlje pred nastupajućom agresijom. Od tada, pa sve do napuštanja Novske, u jesen 1941. g., Marija je aktivno učestvovala s ostalom omladinom u svim akcijama: dijeljenju i raspača- vanju letaka, sakupljanju dobrovoljnih priloga, or- ganiziranju kružoka, radu među omladinom i širenju napredne literature.

Nakon okupacije i uspostave zloglasne NDH. uprkos masovnim hapšenjima i teroru, koji je bio vrlo jak, Marija je nastavila s aktivnim radom. Partija joj je tada dala zadatak da uspostavi pre- kinute veze s organizacijom u Posavini. Više puta je odlazila kao kurir na razne punktove i veze, noseći upute i materijal. U početku nitko od tadaš- njih organa vlasti nije sumnjao, da bi ta sitna, okretna djevojčica mogla nositi letke i proglase CK, u kojima se narod pozivao na oružani otpor protiv okupatora. Tih dana, po naređenju Partije, ona je čak i u mjesni zatvor unijela pištolj i bombe nekim zatvorenim drugovima.

Svoju mržnju prema okupatorima i domaćim izdajnicima ustašama nije znala, a ni htjela sakri- vati. Izazovno je nosila na glavi crvenu maramu, iako su je zbog toga nekoliko puta batinali u usta- škom stanu, a u jesen 1941. g. i uhapsili. U zatvoru je bila podvrgnuta mučenju, ali nikoga od drugova, koji su još bili na slobodi, nije odala. Jedne su je noći ustaše dugo tukli i mučili pred bratom, koji je zajedno s njom bio uhapšen, ali ona nikoga nije odala. Kada su vidjeli da od nje ne će ništa do- znati, a jer je bila gotovo još dijete, pustili su je na slobodu poslije nekoliko dana zatvora i zlostav- ljanja.

Kada joj se brat spremao u partizane, Marija je uporno tražila da pođe s njime. Tek nakon dugog nagovaranja i uvjeravanja da je to nemoguće obzi-

rom na predstojeću zimu i velike napore, koje ona onako slaba ne bi mogla podnijeti, pristala je da se privremeno smjesti kod rođaka u Varaždinu, ali uz uslov da joj se rano u proljeće 1942. g. omogući odlazak u partizane.

Po odlasku u Varaždin odmah se povezuje s partijskom organizacijom i sudjeluje u mnogim akcijama. Nije, međutim, htjela čekati na obećanu vezu i krajem ožujka 1942. g. odlazi na Kalnik i stupa u I. kalničku četu. Četa je tokom travnja svakog dana vršila akcije na prugu i žandarmerijske stanice i u svim je akcijama učestvovala i Marija.

Polovinom travnja 1942. g. neprijatelj je vršio ofenzivu na Kalnik. Tri dana i tri noći, po kiši i snijegu, borila se četa od 56 partizana neizmjernim junaštvom protiv 3.000 neprijateljskih vojnika. I u toj je borbi učestvovala Marija. Nakon neprekidne trodnevne borbe četa probija neprijateljski obruč. Marija se s još četvoricom drugova prebacuje preko Bednje prema Varaždinu. Umorni, gladni i prozebli sklonili su se na jedan štagalj, u neposrednoj blizini Varaždina, da se malo odmore i da se zatim prebace preko pruge prema Vimici. Ali su bili primijećeni i izdani. Ustaše oko 3 sata u jutro opkole kuću i pozovu ih na predaju. Partizani odgovore vatrom iz puškomitraljeza. Borba je trajala puna tri sata. Opkoljeni partizani borili su se do posljednjeg metka. Kroz zaglušni prasak pušaka iz kuće je neprekidno odjekivala pjesma. I u posljednjoj njihovoj pjesmi — Internacionali, čuo se Marijin glas. Posljednji metak Marija je sačuvala za sebe. On ju je spasio da živa ne padne u ruke neprijatelju.

Narodni heroj Marija Vidović Abesinka

Za pokazano junaštvo i beskrajnu odanost Partiji i svom narodu, Marija Vidović Abesinka je, ukazom Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ od 29. XI. 1953. g., odlikovana Ordenom Narodnog heroja.

t

DJECA

OPTUŽU/U...

. . . Velike su to bile patnje i zato se ini nikad ne možemo otrgnuti od tih dana. Lika, Banija, Kordun, Istočna Bosna uvijek će nam se vraćati u mislima na te dane. Ja vas savjetujem da to nikad ne zaboravite, ali ne zato da to bude vaša strašna prošlost, već samo zato da bi bolje znali cijeniti ovu slobodu i ono što smo danas postigli. Mi, draga djeco, mnogo polažemo na vas. Ka vama će ostati naša nova Jugoslavija. Ka vama će ostati djelo koje smo mi započeli. Suviše su velike naše rane i razorenost naše zemlje, da bi na ovo bili kadri da zaboravimo i zato će na vama biti da doprinesete svoj dio. Vi već prelazite u omladinske redove, a omladina kod nas predstavlja jedan snažan faktor na koga se mi oslanjamo. Budite uvijek, kaš, vam bude najteže, u mislima na ona vremena kad je bilo još mnogo, mnogo gore.

Vi mnogi nemate roditelja. Vaši roditelji su ili pali pod nožem krvnika, ili su pali u ofanzivama. Vi ste djeca nove Federativne Narodne Republike Jugoslavije, vi ste naša djeca, vi ste naš najdragocjeniji kapital, vi ste najdragocjenije što naša zemlja ima. Mi ćemo se truditi da vam osiguramo dostojan život, ali vi treba da učite, tako da kad bude trebalo da izidete iz doma, da ćete moći izići kao ljudi koji su stekli znanje i mnogo više koriste našoj zemlji...

Tito

pionirima Dječjeg doma u Kovom Sadu, 20. siječnja 1946.

NEKOLIKO IZJAVA DJECE, KOJA SU PREŽIVJELA USTAŠKI TEROR U BANIJI, LICI I KORDUNU

Danica Knežević, rođ. 1927. u selu Buniću, kot. Titova Korenica:

»U proljeće 1941. g. masovno su ustaše odvodili ljude iz općine i sela, ubijali ih i bacali žive u jame. No 10. VII. 1941. g. t. j. oko llin-dana, počeli su klati i paliti u našim selima. U mom selu Buniću taj dan po-biše i spališe u stajama oko 70 osoba-ljudi, žena i djece i tako pohvataše i moju familiju, gdje sam i ja bila s njima. Stariju moju se-stru -odvedoše, jednog rodaka ubiše, a nas ostale postrojiše za strijeljanje. Vidjevši što će biti, raspršimo se svak na «svoj kraj, ali jednoga dječaka rane, a mi ostali pobjego-smo ...«

Jaga Mileusnić, iz Kule, općina Lički Osik:

»U proljeće 1941. g. dođoše ustaše u naše selo da naprave pokafl. Uhvate mene, moga tatu, majku i troje moje braće. Odvedoše nas u selo i zatvore s ostalim narodom u našu crkvu. Osam dana smo bili zatvoreni. Nijesu nam davali ništa jesti. Puškama su pucali u staklene svećnjake, i nama je staklo padalo po glavama. Moga tatu su odveli u jednu konobu i tamo ga tukli. U crkvu su dovezli dva voza slame i htjedoše nas zapaliti. U tome ih netko spriječi, i mi se vratismo kućama. Oca izvukosmo krvavog iz jedne gomile. Kod kuće ostadosmo nekoliko dana, ali ustaše ponovno navale, i mi pobjegosmo na Ljubovo, iz Ljubova gonjeni bježasmo u Podlapaču, gdje je otac ostao, a nas djecu smjestiše u selo Debelo Brdo. Oca nisam nikada više vidjela...«

Ljuba Miediđ, rođena 1932. g. iz Rudenice:

»Godine 1941. oca su mi odvele ustaše i zaklali. Drugi dan su došli u naše selo i poklali mnogo naroda. Ja i moja sestra gonili smo toga dana blago na pašu. Kad smo vidili ustaše, mi pobjegnemo. Tada su odveli mnogo djece, pokupili naše blago i od druge djece i odveli sa sobom. Ja i moja sestra preplivamo rijeku Koranu i došli smo kod ujaka u Kordunski Leskovac. Kad su ustaše naveli u Leskovac, mi smo pobjegli u šumu. Tu smo bili tri dana. Kad su ustaše zauzeli šumu Mašvinu, u kojoj smo se i mi nalazili, poklali su mnogo naroda, također i moju mamu. Mi smo -se razbježali i pobjegli, te dospjeli do jedne pećine. U njoj smo bili 8 dana gladni i izmoreni. Prisiljeni gladu opet smo lutali dalje i došli blizu Karlovca...«

Stojan Roknić, rođen 1934. g. iz Kordunskog Leskovca:

»Bježali smo pred ustašama i dospjeli u šumu. Još smo se dublje sakrili u jednu dolinu. Tu -su bacili nekoliko bomba i stali vikati da izlazimo iz doline. Mi nismo htjeli, a oni su došli i izvadili moju majku, sestru i mlađeg brata. Mama je držala brata na desnoj ruci i ustaše su joj otsjekli desnu ruku. Mlađa je sestra na licu mjesta umrla. Jedan je čovjek odvezao mamu u prvo selo u bolnicu. Onda -se vratila kući i išla opet u šumu, i tamo ju je jedan ustaša ubio ...«

Smilja Cvjetičanin, rođena 1933. g. u selu Melinovac, kotar Donji Lapac:

»Godine 1941. došli su ustaše u naše selo i upali ran-o u zoru na našu kuću. Otac je spavao, i nitko nije znao što će se dogoditi. Počeli su vikati na oca da treba da ide na rad. Moj otac je rekao da on ne ide, jer da ima četvero djece i ženu i da može živjeti kod svoje kuće. Ustaše su ga odveli. Pokupili su još i druge i tjerali ih jedan kilometar dalje od sela. Mi smo ih gledali sa jednog brijege. Tu su ih počeli klati velikim noževima. Neki su počeli bježati, i ustaše su za njima pucali. Spasilo ih se samo 6, a druge su pobili i bacili u jame. Ustaše su se vratili u selo i pobrali blago i sve što je bilo vrednije iz kuća. Mi smo svi pobjegli u šume. Drugi dan su ustaše zapalili selo ...«

Milka Mladan:

»Bježali smo pred ustašama. Bio je veliki snijeg i kiša. Došli smo u jednu kuću, gdje sam- stala u zapečku i izgorila nogu. Baka mi je zavijala, jer mi je majka poginula. Ustaše su je ubile dok smo bježali. Moj tata je uhvaćen u Karlovcu, kad je vozio kola. Odveli su ga u jednu kuću i tu ga ubili...«

Sara Lacković, rođena god. 1935.:

»U Slavskom Polju imali smo kuću. Bio je tata, mama i nas četvero djece. Tatu odvedoše ustaše 1941. g. Kad su ustaše došle u selo, mi pobjegosmo u šumu, a oni zapale čitavo selo, osim tri kuće, u koje smo se smjestili sa ostalim narodom. Tamo je došla jedna žena, koja je болоvala od tifusa. Ona je umrla, a moja majka, koja je spavala s njom umre i ona. Bilo mi je teško. Na grob me nisu pustili da idem. Odnijeli su je u bijeloj plahti, jer nije bilo škrinje. Mali brat Đuro, koji je imao pola godine, kako nije imao

šta jesti, umro je i on. Od gladi su umrli još brat Milan od 9 godina i sestra Nevenka od 3 godine. Poslije mi umre od bolesti tetka, a mene i sestru Maru odvede jedna druga-rica u dječji dom' u Grabovac. Stariji brat Stojan ostao je čuvati blago u selu Lacko-vić, i nikad mi se nije javio ...»

Pero Vuinović iz Kuzmovače, općina Li-čki Osik:

»Ustaše su upali u moje selo, palili kuće i ubijali narod. Uz selo su napravili jamu kao bezdan, dovodili ljude do jame i bacali ih unutra. Kad su narod našli u šumi, bacali su ljude u vatru i klali. I mi smo se sakrivali u šumi. Bacali su malu djecu u vatru i tje-rali nas iz šume u šumu ...»

Branko Paskas iz Široke Kule, rođen g. 1939. :

»Ja sam bio u kući. Došle su ustaše, i mi smo utekli u šumu, a prije sam skočio sa krova. Imao sam majku, imao sam Bogdu, Milu, Jovu i Milku. Bio sam u škrapu, a usta-še su bili u gaju i pucali iz mitraljeza. Sve po škrapama su prporili metci i kidali lišće i grane. A u daljini su bile vatre, i grmilo je. Odjedanput čuo sam vruće, bolilo me je i plakao sam. Ranili su me, biće iz mitraljeza u glavu. Trčao sam i pao u jednu duboku jamu. Bilo je crno. Noć. Moj me je tetak izvadio iz jame ...»

Ljuba Dakić iz Kordunaškog Ljeskovca, rođ. 1938. g.:

»Bila je zima i bilo je mnogo snijega. Po noći su došli ustaše. Kuće su nam palili. Bježali smo pred njima. Bježao mi je tata Rade i majka Danica kroz šumu. Ustaše su trčali za nama i psovali. Jedan ustaša je otšarafio bombu i bacio je. Bomba je puno dimila i pukla. Mamu su pogodili u nogu. Ona je vikala i umrla. Ja sam pala. Mi smo utekli. Bježali smo kroz šumu, bosu. Tri dana

smo bježali, i grane su me bole. Nismo ništa jeli. Onda smo išli kroz polje. Noge su me jako boljele. Nisam imala cipela. Bili su mi žuljevi, a otac je psovao.»

Milica Basta iz Starog sela:
»Moje selo zove se Staro selo. Jednog dana dođu ustaše u naše selo, a ja sa svo-jom sestrom pobjegnem u obližnju šumu Orlovu. Ustaše dođu za nama, a ja i sestra sakrijemo se za jedan kamen. Tu uhvatiše jednu ženu i njeno dvoje djece. Jedno dijete dignu na bajonetu i privežu ga na stablo, drugo starije bace u potok. Kad su djecu tako ubili, počnu majku udarati kundakom, zatim je svu izbodu noževima, odvuku i bace u jamu. Ja i sestra smo se od straha zavukle u neku jamu, potrpale sa granjem i zemljom i tako ostale, sve dok ustaše nisu otišle.»

Vojim Trivanović, rođ. 1938. g. u Donjoj Komori na Baniji:

»Kad su došli ustaše u naše selo, uhvatili su moga tatu i mamu, ubili ih i bacili u jednu duboku vodu. Moj brat me poslije od-veo u Rujevac u dom. U Rujevcu je bilo puno velikih krušaka i jabuka, pa smo ih tresli i jeli. Jednog malog Dušana je jako bolilo oko i dugo, dugo nije vidio. Jedanput kad je išao, pao je i umro. Iz Rujevca sam išao sa drugom djecom u Buzetu.»

Gospava Petković, rođ. 1938. u Poljicama, Udbina — Lika:

»Bježali smo u drugo selo po snijegu i upala sam u snijegu, pa me je tata izvukao. Ustaše su bombardirali naše selo, pa smo pobjegli u šumu. Tada je poginuo moj tata i moja mama, a ja sam bila ranjena u ruku. S narodom sam se vratila kući. Kuća nam je bila malo srušena. U kući je ostao samo djed.»¹

¹ Izjave su prikupljene 1944. g. od djece u par-tizanskim dječjim domovima na oslobođenom teri-toriju.

POD VIDOM POKRSTA, A UZ SURADNJU KATOLIČKOG KLER, USTAŠE SU VRŠILI MASOVAN POKOLJ SRPSKOG NARODA

Iskazi djece, koja su f preživjela »pokrst«¹

Đuro Vojnović, rođen 1934. g. u Vojniću:
»Ljude su zvali na pokrst. Kad su ljudi došli, misleći da će se pokrstiti, trpali su ih u kamione i odvezli u crkvu, gdje su ih klali. One, koje nisu ubijali, odveli bi u polje, bacali u jamu i polijevali živim vapnom.

Djecu i žene odveli su u logor Stare Gradiške. Tko je htio od nas djece, koja nisu ima-la nikoga, mogao je ići da služi kod ustaških porodica. Tako i ja u osmoj godini pošao da služim kod jedne porodice. Moju majku, dva brata i tetku istjerali su u drugi logor. Tata

mi je — kad su pozivali na pokrst — pobjegao k partizanima. Moju baku i ostale stare žene zatvorili su u općinu, gdje su ih tukli i trgali im nokte s prstiju.«

Nikola Sučević, rođen 1933. g. :

'»Živio sam u Kordunu. Ustaše dolaze sa kamionima u naše selo. Mi smo bježali u šumu. Ustaše su zvali ljude na pokrst. Ako se pokrste, da će spasiti svoje obitelji. Nekoji su povjerovali i pošli, a oni su ih odveli u šumu i ubili.

Nakon 6 dana evo ti opet ustaša u selo. Pohvatali sve muškarce i pobili, te naredili ženama da ih idu pokopati u jednu jamu. Ja sam pobjegao u šumu, ali su me uhvatili i tukli. Svi moji izginuli su u pokrstu.«

Ljuba Bubalo, rođena 1934. g. u Ličkom Petrovom Selu:

»Poslije pada Jugoslavije, ustaše dođu u naše selo i odvedu moga i oca i majku. Oca ubiju, a majku odvedu u logor, i ona ostane živa. Nedavno mi se javila iz Srbije. Kad su moje roditelje odveli ustaše, ja pobjegnem mojoj tetki u selo Lipovaču na Kordunu. Cesto sam bježala i lutala šumama s narodom, koji je bježao ispred ustaša. Kad ustaše odu, mi bi se vratili natrag u selo. Tako jednog dana dođu ustaše u selo Sadilovac, koje je blizu Lipovače. Tu pokolju mnogo naroda, samo malo ih se spasilo. Kad su tamo narod poklali, dođu u naše selo Lipovaču, pakupe omladinu i natjeraju je, da ide žeti žito poklanih. S omladinom bilo je dotjerano i nas male djece. Vidjela sam po jarugama poklane. Neki su čak bili još živi. Oko njih bile su lokve krvi. Narod su pozvali pred crkvu, nešto im govorili, a onda ih utjerali u crkvu. Na krov su metnuli slame i s nečim polili i zapalili crkvu s narodom, koji je pošao na pokrst. Vidjeli su se ostaci izgorjelih, i još se je pušilo. Nitko nije smio zakopati mrtve, a ni onima, koji su umirali, pomoći. Mene je bilo strah kao i drugu djecu. Ustaše su još sa krvavim noževima sjekli i jeli jabuke. Jedna im omladinka kaže: »Kako vam se ne gadi«, a oni kažu, da im je tako slađe. To je bilo u ljetu 1942. g. U zimi sam s tetkom i s narodom is Korduna utekla u Liku, i tu smo od ustaša i četnika i drugih bandi pobjegli u Velebit. Tetka se razboli, a mene partizani dadu u partizanski dječji dom.«

¹ Mnogobrojna su djeca bila svjedoci nasilnog pokršćavanja srpskog stanovništva u Hrvatskoj, koje su vršili ustaše, a koje je ustvari "bilo masovno ubijanje srpskog stanovništva.

Svetozar Sekulić, rođen 1934. g. u Kordunskom Ljeskovcu:

»Jednog proljetnog dana 1942. g. podiže me iz kreveta moja tetka i reče da se dižem, jer dolaze ustaše. Djed opremi nas troje djece, natovari na nas kukuruza i pošalje nas da otjeramo prasce u šumu. U to već dodoše i ostali seljani, i svi smo se sklonili u neku dolinu. Najedanput začujemo glasove da pozivaju narod, da izađe iz šume, da im ne će biti ništa, ako se pokrste. Mnogi povjeravaše i podoše, a da nisu znali ni ko ih to zove. Prestrašili su se, kada pred sobom ugledaše do zubiju naoružane ustaše. Nastaje opet bježanje, pucanje i klanje. Jauk matera izmiješao se je sa vriskom male djece, i za čas je ta dolina proprimila izgled ljudske klaonice.

Moj brat nije uspio, da se s nama povuče, i njega je krvnik pogubio. Tu noć smo se, naime, htjeli povući za selo Močila, ali nam nije uspjelo, jer su ustaše stalno napadali. Tako smo se sklonili u jednu dolinu i tu prenoćili. Sutra dan ustaše opkole tu dolinu, i tada se ja u bježaniji izgubim od svog oca i majke.

Ja sam preletio preko puteljka u namjeri da pođem za njima, ali se u tom ustaše pomiješao među nas, i nastade užasan metež. Ja sam dozivao majku, a ustaša mi se odazivao ... Utekao sam¹ i probdio noć u šumi pod vedrim nebom. Kiša je padala, bilo mi je studeno, i bio sam jako gladan. U ranu zoru izašao sam na jednu čistinu. S jedne i druge strane vodio je put, a ja sam se sklonio iza jednog kamena i gotovo cijeli dan promatrao kako Turci gone naše blago.

Pred večer osmjelim se i odem u jedno brdo nazvan Čardak. Putem sam nailazio na žrtve strašnog ustaškog pokolja. Srce mi se kidalo od užasa i straha, ali ja sam išao dalje. Ne znajući puta, upao sam pred same ustaše. Nisam već imao kuda, i oni me zarobiše. Odveli me u njihovo selo i ispitivali gdje je narod izbjegao i gdje su partizani, a ja sam samo šutio, koliko od straha, toliko i od mržnje. Odveli su me onda u Cazin, gdje sam našao i svog brata. Iz Cazina nas odvedoše u Krupu, i tu sam bio 6 mjeseci s drugom zarobljenom djecom. Stalno su nam se prijetili i držali nas gladne. Spasio sam se kada su partizani napadali Krupu, i pomiješavši se s narodom, pobjegnem. Za oca i majku još ni danas ne znam ništa. Partizani me smjestite u dječji dom u Grabovcu na Kordunu.«¹

Smrt falizmu — Sloboda narodu!

Gornje iskaze o »pokrstu« dala su 1944. g. djeca, koja su se tada nalazila u dječjoj koloniji u oslobođenom Splitu.

IZVADAK IZ POPISA DJECE SELA ČEMERNICE

KOJIMA SU USTAŠE POUBIJALI RODITELJE

Red. broj	Prezime i ime	Starost	Mjesto rođenja	Općina	Kotar	Narodnost i vjera	Kakve je škole polazio	Ime oca i majke	Njihovo zanimanje	Dali su živi roditelji	Kako je ostalo bez roditelja
833	Vranešević Bogdan	12	Čemernica	Vrginmost	Vrginmost	Srbin	2 raz. osnovne	Milan i Anka	ratar	nisu	otac na pokrst, mati ubijena od ustaša
835	Vranešević Maca	10	"	"	"	"	nije	Milan i Anka	"	"	otac na pokrst, mati ubijena od ustaša
836	Vranešević Marija	3	"	"	"	"	nije	Milan i Anka	"	"	otac na pokrst, mati ubijena od ustaša
837	Obradović Stevo	9	"	"	"	"	"	Jandre i Draga	"	Mati živa	otac umro od tifusa
838	Milović Mile	7	"	"	"	"	"	Josip i Mila	"	nisu	otac na pokrst, mati ubijena od ustaša
839	Milović Stanica	4	"	"	"	"	"	Josip i Mila	"	nisu	otac na pokrst, mati ubijena od ustaša
840	Milović Branko	6	"	"	"	"	"	Mile i Kata	"	jesu	otac u Meriki, a mati kod kuće
841	Milović Marko	8	"	"	"	"	"	Mile i Kata	"	jesu	otac u Meriki, a mati kod kuće
834	Vranešević Maca	10	"	"	"	"	"	Miljka	"	mati živa	otac na pokrst, mati živa
842	Ožegović Draga	10	"	"	"	"	"	Miloš i Stoja	"	otac živ	otac kod kuće, mati umrla od tifusa
843	Ožegović Zorka	7	"	"	"	"	"	Miloš i Stoja	"	otac živ	otac kod kuće, mati umrla od tifusa
844	Obradović Dragan	10	"	"	"	"	"	Mile i Mila	"	nisu	otac na pokrst, majku ubili ustaše
845	Rakas Dragan	10	"	"	"	"	"	Milan i Miljka	"	mati živa	otac na pokrst, mati kod kuće
846	Ožegović Milan	10	"	"	"	"	"	Nikola Miljka	"	mati živa	otac na pokrst, mati živa
847	Ožegović Žarko	7	"	"	"	"	"	Nikola Miljka	"	"	"
848	Milović Maca	11	"	"	"	"	"	Josip i Mila	"	nisu	otac na pokrst, mati ubijena od ustaša
849	Rodić Stevan	10	Podgorje	"	"	"	"	Janko Cvijeta	"	nisu	otac na pokrst, mati ubijena od ustaša
850	Ralić Miljka	9	Blatuša	"	"	"	"	Djuradj Milica	"	jesu	siromašnog stanja
851	Vujanović Dušan	10	Čemernica	"	"	"	"	Stanko Indjija	"	nisu	otac na pokrst, majka odvedena po ustašama
852	Vujanović Ilija	10	"	"	"	"	"	Janko Stanica	"	nisu	otac na pokrst, mati ubijena od ustaša
853	Drobnjak Marko	10	"	"	"	"	"	Milan Danica	"	mati živa	otac na pokrst, kod kuće mati
854	Barbir Dragan	5	Podgorje	"	"	"	"	Pero Miljka	"	nisu	odveden po ustašama, majka ubijena

1 U vrijeme, kad su se pred očima djece odigravali ovi pokolji, ni jedno dijete nije još bilo navršilo deset godina. Redakcija posjeduje popise iz gotovo svih domova u Hrvatskoj, koji su izvršeni prilikom evakuacije djece u Italiju, u srpnju 1944. g., kao i u siječnju 1945. g. za vrijeme evakuacije djece u Vojvodinu. Iz svih popisa se vidi, da su, kao i djeca

iz Čemernice, tisuće i tisuće djece naše zemlje izgubili roditelje — jedni na klerofašističkom ustaškom pokrstu, drugi u odmazdu njemačkih i talijanskih fašista, a treći u pokoljima, koje su vršili četnici u ime »kralja i otadžbine«.

LOBOR-GRAD, LOGOR ZA ŽENE I DJECU OSNOVAN U RUJNU 1941.

*Iz dokumenata Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača,
br. 16141, o logoru Lobor-grad*

Jedini logor u NDH, koji su Nijemci zadržali direktno pod svojom upravom, bio je logor za židovske žene i djecu u Lobor-gradu. Zapovjednik i stražari bili su u tom logoru — Kulturbundovci (Volksdeutschen).

U dvorcu Lobor-grad, koji je do 1941. g. služio kao- starački dom za šezdeset staraca, bilo je mjesta najviše za 300 ljudi. Nijemci su u taj logor strpali 1600 židovskih i 300 srpskih žena iz Hrvatske i Bosne, te preko stotinu njihove djece ispod 14 godina.

Logor je osnovan u mjesecu rujnu 1941. g., a likvidiran u jesen 1942. g. U njemu su, pod najstrašnijim uslovima, mučene na posve njemačko - fašistički način, proživjele godinu dana zatočene žene i djeca.

Te židovske, kao i srpske žene i djeca, spadaju među prve uhapšeničke u NDH. Oni su zatvoreni već u mjesecu junu, 1941. g. jedan dio u Zagrebu, a drugi u Sarajevu. Prije nego što su zatočeni u Lobor-gradu, prošli su strahovito mučeničko putovanje po čitavoj NDH. Gonili su ih od logora do logora, od stratišta do stratišta. Iz Zagreba otjerali su ih već u junu u Gospić. Odatle, nakon kratkog zadržavanja, prebačeni su najprije u Karlobag, a zatim brodićima u logor Slano na otoku Pagu, gdje su 20 dana ležali pod vedrim nebom na srpanjskoj žezi, skapavajući od žeđi i gladi. Već u Gospiću bilo je u taj transport ubačeno i desetak srpskih žena i djece iz Like i Korduna.

U logoru Slano na otoku Pagu izvršili su ustaše nečuvena zvjerstva klanjem i ubijanjem zatočenica i njihove djece. Ovi zločini

po svojoj svireposti prelazili su katkada i ona u Jasenovcu. Tu je poginulo oko 50 zatočenika.

Nakon dvadeset dana boravka u Slanom, prebačen je preživjeli dio zatočenica i djece ponovno u Gospić, gdje su utovareni u plom-birane vagone, te su nakon 4 dana vožnje, bez hrane i vode, ne znajući kuda ih ustaše vode, četvrtog dana stigli u Slavonski Brod, odakle su prebačene u Bos. Brod, a odatle u logor Krušćicu kraj Travnika. Tu je istovremeno stigao iz Sarajeva transport bosansanskih Židova, gdje su odijelili muškarce i ostavili samo žene i djecu. U toj grupi je preko 250 srpskih žena i djece iz Bosne i Hercegovine. 'Tu su, pod strašnim uslovima giada i nereda, proboravili dva mjeseca, i tu je poginuo veliki broj djece. Koncem kolovoza 1941. g. ponovno su utovareni u plom-birane vagone i otpremljeni u Zagreb, gdje ih je na zagrebačkom kolodvoru od ustaša preuzela straža Kulturbunda. Zatim su ih Nijemci odpremili u Lobor-grad.

Od trbušnog tifusa umrlo je oko 200 žena i djece, koji su sve bez lijesa, potpuno goli, sahranjeni uz ogradu logora.

Direktor toga logora bio je Karlo Heger, kulturbundovac, urar iz Zagreba.

Mlađe Srpkinje otpremljene su u Njemačku na prisilni rad, a ostale prebačene u Srbiju. Židovske žene i djeca strpane su u posebne transporte i otpremljene preko Zagreba u koncentracioni logor u Auschwitz u Poljskoj, gdje su sve zaglavile.

STRAHOTE LOGORA ĐAKOVO

*Iz dokumenata Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača,
br. 16142, od 11. IV. 1946.*

. .. Koncem studenog 1941. g. stigla su u logor 2 transporta zatočenica i to: oko 18310 židovskih žena i djece i 50 srpskih djevo¹-jaka. Do 29. ožujka 1942., upravu logora vodila je Židovska bogoštovna općina iz Osijeka pod nadzorom Župske redarstvene oblasti iz Osijeka, a pod stražom đakovačkih redara, te je postupak, život i ishrana, za koju se je u to vrijeme brinula židovska

bogoštovna općina iz Osijeka, bio razmjerno prema postupku, životu i ishrani u drugim logorima, donekle snošljiv.

Početkom mjeseca veljače 1942. g. dobiva Židovska bogoštovna općina iz Osijeka, koja vodi upravu logora Đakovo, obavijest od Židovske bogoštovne općine iz Zagreba, da u logoru Stara Gradiška imade oko 1200 židovskih žena i djece, koja se nalaze u stra-

snom stanju, te koje bi trebao smjestiti također u logor Đakovo. Odmah su poduzeti koraci da se i te žene i djeca izvuku iz logora Stara Gradiška i smjeste u Đakovo, te je konačno 18. II. 1942. g. Maks Luburić dao odobrenje za prebacivanje zatočenica iz logora Stara Gradiška u logor Đakovo-, no zašto je to učinio, vidjelo se je tek kasnije kada se je ustanovilo, da su sve zatočenice iz logora -Stara Gradiška ušljive i zaražene velikim dijelom od pjegavca i trbušnog tifusa. Konačno dana 24. veljače 1942. g oko 10 sati na večer, stiže po strašnoj zimi 1200 bijednih, polugolih žena i djece iz iStare Gradiške u Đakovo. Pred upravu logora u Đakovu postavlja se pitanje smještaja tih zatočenica, i oni se obraćaju molbom na đakovačkog biskupa Antuna Akšamovića i mole ga, da im stavi na raspolaganje prazan magazin, koji se nalazi kraj mlina »Cereale«. Delegaciju uprave logora, koja je biskupu predočila teško stanje, u kojem se nalaze zatočenice i djeca, užasne patnje koje su ove nevine žrtve pretrpile, te svu bijedu i iznurenost njihova života, biskup je primio u prisutnosti kanonika Rogića, te ravnatelja biskupskih dobara logornika ustaškog logora Đakovo ing. Asančajića, no molbu konačno odbio, sprečivši da razluče zdrave od bolesnih, i time izravno pridonio širenju zaraza u logoru i mortaliletu zatočenica. Radi toga su zatočenice iz Stare Gradiške morale da budu smještene u štale.

Dana 29. ožujka 1942. g. upravu logora preuzeli su ustaše. Toga dana došao je iz logora Jasenovac jedan odred ustaša na čelu sa poznatim krvnikom Ljubom Milošem u Đakovo, zbacili tadanju upravu, preuzeli upravu u svoje ruke, zabranivši ujedno pristup liječnicima u logor. Sada nastaje u logoru vrlo teško stanje i strahoviti teror.

Pomor od pjegavca i trbušnog tifusa iznosio je dnevno 5—7 osoba. Pomrlo je 569 zatočenica, što od bolesti, a što pobijeno mučenjem. Sve su bez lijesa, gole, sahranjene na logorskom groblju, jedinom takve vrste u Jugoslaviji, — u dubrišnoj jami iza štale mlina »Cereale«.

Prema podacima, kojima raspolaže ova komisija, u logoru Đakovo bilo je 3080 zatočenica i to oko 28010 Židovki i 280 Srpkinja od toga znatan broj djece u dobi od nekoliko dana do 14 godina.

Koncem proljeća 1942. g. započela je likvidacija logora Đakovo, i to na taj način, da su preostale preživjele zatočenice, njih oko 2400 na broju, u tri transporta — u svakom oko -800 zatočenica — odvedene iz Đakova u nepoznatom pravcu. Nije se moglo ustanoviti, da li su transportirane u Jasenovac¹ i tamo masovno likvidirane, ili -su izručene fašističkim krvolocima u Njemačkoj. Logorske zgrade i inventar logora na traženje đakovačkog biskupa Akšamovića predani su Đakovačkoj biskupiji.

Mučenje i smrt židovske i srpske djece

Uz strašna stradanja i patnje matera i djece u logoru Đakovo, kojim je upravljao jedan od najsvirepijih ustaških koljača i krvnika Ljubo Miloš, mučilo se djecu¹ na očigled majki i na -ovaj naročit način:

Sebi »za zabavu« ustaše bi među izgladnjelu djecu bacali komade kruha. Kada bi djeca poletila, na sa zemlje uzmu kruh, na-

huckali bi ustaše na njih gladnog psa vučjaka.

Kada je jednom pas otkinuo djetetu s tijela komad mesa, na očigled bespomoćne majke, zatvorili -su dijete sa psom u jedan magazin. I dok se po dvorištu orilo zapomaganje bespomoćnog djeteta, izloženog razbješnjeloj zvijeri, ustaše su svirali harmoniku.

¹ O likvidaciji ovog transporta žena i djece u Jasenov-cu govori izjava Franje Solaka iz Zagreba, koju je 4. VI. 1945. g. dao Ministarstvu socijalne politike NR Hrvatske:

»Za vrijeme moga zatočenja u logoru Jasenov-cu g. 1942/43. vidio sam između svemogućih zvjerstava ustaških koljača nad muških zatočenicima još i ovo:

Kako sam kao t-ekstilac preko dana radio kod tekstilnog magazina izvan logora, ali u mjestu Jasenovac i -Gradini, kamo je stizala sva odjeća i sve vrsti tekstila, skinute sa poklanih zatočenika, to sam jednom zgodom, kada smo se vraćali u 9 sati na večer sa rada, vidio, kako oko 3000 žena i djece, Židovki i Srpkinja, koje je neki poručnik Matijević doveo iz logora Đakovo na likvidaciju u Jasenovac — vode na skelu za prijevoz u Gradinu na ubijanje. Ove žene i djeca trebali su biti u samom. Đakovu likvidirani, ali, prema dnevnom stanju zatočenih žena i djece u Đakovu, koje mi je slučajno među

njihovom prtljagom došlo u ruke, išlo je to tamo presporo, pa su dovedeni u Jasenovac na jednokratno likvidiranje. Te večeri, (ljetu 1942.) prolazeći mimo skele, kojom su kandidate smrti prevozili preko Save u Gradinu, vidio sam svojim očima, kako su koljači djecu grabili i sa obale bacali na skelu, gdje su ova polomila pojedine udove. To su činili zato, jer im je presporo išao silazak djece na skelu. S nama je išao drug Hiršberger rodnom iz Vinkovaca. Najedanput mu se izobličilo lice, trznuo se i u prestavljenom šapatu rekao: »Joj, moja kćerka« — pokazavši prstom na 5—6 godišnju curicu. Zgrabili smo druga Hiršb'ergera ispod ruke i povelili u logor, da ne bi koljači možda primijetili ovo, jer inače u ovakovome slučaju bio bi i on, a možda i svi mi u našoj grupi, povedeni prijeko u Gradinu na likvidaciju...

Isto tako sam ljeti i jeseni 1942. godine vidio, kada su u roku od 10—14 dana likvidirali 70.000

Cigana, među kojima je bilo najmanje 40.000 žena i djeca.

U gornjem razdoblju vidio sam također mnoge žene i djecu, koje su ustaše i žandari iz raznih krajeva, a najviše iz Bosne i Korduna, u masama sa kolima i svom prtljagom dopremili pol km daleko od logora, u ograđeni prostor, gdje se nalazi I. četa (satnija) Luburićevaca.

To sam vidio tako, jer sam sa rada se vraćao kasno u logor. Sve žrtve imale su ruke vezane žicom na ledima, kada su ih cestom vodili prema skeli, ili kada su već bili pripralni za vođenje na likvidaciju.

Čitao sam u »Vjesniku«, da su ih i do 1.000 najednput vodili na likvidaciju. Nažalost, moram gornje ispraviti, jer ja sam vidio, da ih je po koji

put bilo i do 7.000 u grupi, koju su vodili na likvidaciju u Gradinu...«

Izjavu Franje Solaka potvrđuje i slijedeći podatak, utvrđen od Drž. Komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, koji glasi: »Zemaljska komisija po sucu istražitelju svoga istražnog odsjeka preslušala je zločinca Filipović-Majstorović Miroslava, bratra, kad je nakon oslobođenja zemlje pao u ruke pravde, pa iz njegovog iskaza donosimo: »... Posebno ističem, da je u početku ljeta izvršena u Jasenovcu likvidacija logora Đakovo. Tom je likvidacijom rukovodio Matijević Joso, ustaški poručnik. Kod te likvidacije logora Đakovo računam, da je bilo pobijeno oko 2—3 hiljade Židovki i njihove djece...«

Dokument 447

POKOLJ DJECE U LOGORU JASENOVAC

Iz dokumenata Dri. komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača¹

Kroz čitavu 1942. g. vrvio je logor III-C od djece, koja su dovedena u Jasenovac² zajedno sa svojim roditeljima.

Prilikom likvidacije mnogo je dijete zalutalo i izgubilo svoje roditelje, pa su zatočnici prigrllili tu djecu. Mnogi je tako logoraš sakrio kod sebe u baraki siroče bez oca i majke, hraneći ga s onim, što je otkidao sebi od usta. Oni zatočnici, koji su primali pošiljke s hranom od kuće, dijelili su toj djeci sve, što su dobili.

Koncem ljeta 1942. g. opazio je Luburić, da se mnogo djece nalazi na tavanima radio-

nica i po zatočeničkim barakama, te je naložio ustašama, da pregledaju cijeli logor i pakupe svu djecu.

Tako se otkrilo, da se u logoru nalazi preko 400 djece muške i ženske, u dobi od 4—14 godina. Luburić se posavjetovao sa svojim »oficirima« te je — na veliko čudo svih zatočenika — dao svu tu djecu registrirati i smjestiti u posebne prostorije. Našao je među zatočenicima nekoliko učitelja i učiteljica, pa ih je zadužio, da uče djecu čitanju, pisanju i pjevanju.

Poklana djeca u Jasenovcu

Tako je taj mali »dječji dom« postao jedina radost svih zatočenika. Njihovo veselje nije dugo trajalo. Matković Ivica, Kapetanović i Slišković Ivan nisu bili zadovoljni rezultatima u odgoju djece; činilo im se da odgoj ne napreduje dovoljno u ustaškom duhu, a osim toga ustanovili su, da su ta djeca većinom» srpska ili židovska.

¹ Državna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača utvrdila je ovo zločinstvo na temelju iskaza, koje je dalo više zatočenika, naročito Josip Stazić iz Zagreba i Svetozar Jovanović iz Osijeka.

² Prvi transporti zatočenika dovedeni su u ljetu 1941. .g. u selo Krapje, 12 km zapadno od Jasenovca, gdje su sami morali sagraditi logor, koji je dobio službeni naziv Jasenovac — logor br. 1. Kako je broj interniraca rastao, osnovan je između Jasenovca i Krapja na rijeci Strugi drugi logor, koji je dobio službeni naziv logor br. II. Sredinom studenog 1941. g. likvidirani su logori br. I. i II., a osnovan je novi logor, koji je dobio službeni naziv logor br. III.

³ Kao svjedoci ustaških zločina počinjenih u Jasenovcu nad ženama i djecom, izjavili su pred Državnom komisijom za ispitivanje zločina okupatora i njegovih pomagača Franjo Kosina:

»Pred Božić 1944., i to jedne nedjelje, vidio sam kad je oko 11 sati tjerano oko 40 golih žena i djece iz logora Granik na Savu, gdje im je Lu'burić nožem presjekao vrat, a Prpić rasporio trbuh, te ih

Kad je Luburić stigao u jasenovac, prijavili su mu stvar, pa je odredio, da se sva ta djeca, koja su i onako bila na teret opskrbnog budžeta, pobiju.

Ustaše su tu djecu odveli u grupama od 60—80 u Gradinu, gdje su ih zaklali i zakopali.³

bacili u Savu. Vidio sam drugom zgodom, kad je vješano 35 zatočenika, a među njima i jedna žena, koja je imala u logoru četvero male djece. Djeca su prilikom njenog vješanja plakala za njom i hvatala joj se za suknju, ali je Picilli jedinu 6-godišnju djevojčicu udario nogom tako snažno, da joj je pukla lubanja.«

i Andrija Katalinić:
»... Jednom sam prilikom čuo, kako se jedan ustaški stražar, stariji čovjek, imenom Jozo, hvalio pred svima, kako je njemu pravi užitak kad kolje partizansku djecu, i kako on za zabavu pokolje svaku večer 10—20 djece.«

U Jasenovcu postojao je krematorij pod imenom »Picillijeva peć«.

Ta je peć gutala svoje žrtve od konca mjeseca veljače 1942. pa do svibnja iste godine, kad su je ustaše dali srušiti iz nepoznatih razloga, tako da od nje nije ostalo ni traga.

Ustaše su u toj peći najprije spaljivali žene i djecu, koju su dovodili iz Stare Gradiške i drugih logora.

Dokument 448

NASELJE I LOGOR TENJE OSNOVAN 1941.

Iz dokumenata Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača,

14. kolovoza 1942. g. stigao je u Tenje¹ jedan SS oficir iz Zagreba, pa je u roku od 24 sata sastavljen prvi transport, koji se sastojao od nekih 1000 lica. U ovaj su transport ušli skoro svi Jevreji, dotjerani u logor Tenje iz provincije, te veliki broj djece.

Vagoniranje počelo je 15. kolovoza 1942. poslije podne. Jevreji su nastojali da spriječe otpremu djece. Kad je to primijetio SS oficir, izdao je nalog, da se dignu bezuvjetno sva djeca i ubace u transport. Prema iskazu

svjedoka Grünbaum Vlade, u transport je ubačeno oko TOO djece.

O sudbini ovog transporta nikad se nije ništa točno saznalo. Iz okolnosti, da je otpremu vršio SS oficir, može se zaključiti, da su sve ove žrtve otpremljene izravno u njemačke logore, gdje su pobijene. Ovo izlazi i iz iskaza svjedoka Kohn Arnolda, koji je po svom dolasku u Auschwitz vidio tamo neke svoje znance iz ovog transporta.

¹ Ovaj je logor osnovan 1941. g.

PUTNI NALOG DRAGICI HABAZIN IZDAN OD HRV. CRV. KRIŽA
ZA PREUZIMANJE I PRIJEVOZ DJECE IZ SABIRNIH LOGORA
JASENOVAC, MLAKA I UŠTICA

HRVATSKI CRVENI KRIŽ Središnjica	CROIX - ROUGE CROATE Bureau Central
Broj S.4557/42.	Zagreb, 28. srpnja 1942.
Predmet: Putni nalog	Derenčinova ul. 38 Brzoglas 31-13 Čekovni račun 36-845

Sestri Dragici Habazin,¹ dobrovoljnoj bolničarki Hrvatskog Crvenog križa u Zagrebu

Prema saopćenju Ministarstva udružbe broj 58030-1-2 od 27. srpnja o. g. ima se organizirati preuzimanje i prijevoz djece iz sabirnih logora² Jasenovac, Mlaka i Ustica, koje dužnosti ima izvršiti posebna komisija, na čelu sa g. Franjom Perše, nadzornikom Ministarstva udružbe.

Na traženje spomenutog ministarstva izvolite s navedenom komisijom odputovati u spomenute sabirne logore u svrhu pružanja pomoći kod preuzimanja i prijevoza djece.

Kad na licu mjesta upoznate prilike, izvolite najbržim putem saopćiti koliko bi još sestara trebalo odaslati tamo, da budu od pomoći kod preuzimanja prijevoza djece.

Za Dom spremni.	Predsjednik:
Tajnik: Nikola Zec, v. r.	Dr. Hiihn. v. r.

Stampilja: Hrvatski Crveni Križ
Središnjica

¹ Zagrebačka partijska organizacija već od prvih dana okupacije okuplja širok krug aktivista, koji uz masovnu podršku stanovništva, rade na spašavanju djece iz fašističkih koncentracionih logora. Taj rad naročito dolazi do izražaja u drugoj polovini 1942. g.

Na prihvatnim postajama Crvenog križa na zagrebačkim kolodvorima, koje su fašisti osnovali kao raskužoe stanice za Transporte civilnog stanovništva, zaustavljani su gotovo svi vlakovi kojima su fašisti odvlačili narod u logore, internacije, na prisilan rad u Njemačku, i prisilno iseljavali. Zbog toga Partija stvara na tim stanicama svoja uporišta, i one od 1941. g. postaju mjesta, otkuda antifašisti imaju mogućnost da kontroliraju Transporte, uspostave kontakt sa zatočenicima i pruže im pomoć.

Ove su .prihvatne stanice odigrale naročito važnu ulogu u akcijama na spasavanju djece iz fašističkih logora, jer su se gotovo svi transporti djece zaustavljali na zagrebačkom kolodvoru i odatle raspoređivali po logorima.

U prvim antifašističkim grupama, koje su radile na spasavanju djece, 'bile su drugarice, koje su već ranije prošle tečajeve za dobrovoljne bolničarke Crvenog križa. Među njima su bile: Vera Jurić, Jana Koch, Anka Meleš, Nataša i Ana Vodopija, Jana Iljanić (uhapšena 1944. g. i u listopadu iste godine obješena u Sv. Ivanu Zelini), i druge. Ope su na tom Tadu aktivizirale velik broj dobrovoljnih sestara Crvenog križa. Tu su bile: Dragica Habazin, glavna sestra Crvenog križa, koja je od 1941. g. rukovodila prihvatnom stanicom na kolodvoru,

Katica Jambrešak, Vera Dekomati, Jožica Baki, Vera Cerne, Anka Šepić, Branka Neferović, Vanda Koroša, Ivka Vrljan, Zora Školić, Nevelika Kuštera, Terezija Pintarić, Helena Breslav, Lala Markiet, Terezija Homota, Valpurga Augustin i dr. Aktivno su radile i Diana Budisavljević, Jelena Loboda-Zrinjska, Katinka Fabijanić, Erna Krajač (uhapšena 1943. .g. u Zagrebu i ubijena u Lepoglavi), Manja Hanievački (ubijena od ustaša 1944. g.) i druge.

Od prvih dana okupacije, u saradnji s ovim grupama, radile su na spasavanju djece: Staša Jelić, dr. Desanka Štampar, Vera Luketić, Tatjana Maričić (koja je bila jedna od organizatora ovih akcija), dr. Miler, dr. Olga Bošnjaković i niz drugih.

Postepeno se na ovom radu okuplja sve širi krug antifašista i antifašističke se grupe stvaraju u svim ustanovama i mjestima, 'kuda fašisti masovno dovlače narod. Takve se grupe organiziraju u t. zv. »prihvatnim stanicama za izbjeglice« (koje su ustvari trijažne stanice za narod, dotjeran od kaznenih ekspedicija, kao na pr. u Sisku), u t. zv. dječjim »prihvatilištima« i »sabiralištima« (koji su bili logori za djecu, kao u Zagrebu, Jastrebarskom, Sisku), kao i u svim ustanovama, koje su po svojoj funkciji ustaše uklopili u rad oko zatvaranja, interniranja i ubijanja djece, kao Glavni odbor Crvenog križa, Centri za kolonizaciju djece, ministarstvo udružbe, Higijenski zavod, Središte medicinskih sestara, Zarazna i druge bolnice i t. d. Naročito su se na poslu pomaganja i spasavanja djece okupljali liječnici, medicinske sestre, bolničarke, pedagozi te

Užasi logora u Staroj Gradiški

široki krug građana, pa i cijele ustanove, kao što je to bio slučaj Škole za odgajateljice u Rudama.

² Stalno proširivanje oslobođenog teritorija, prisiljavalo je ustaše da organiziraju logore u blizini većih mjesta. Time su ustaško-njemačka zvjerstva u tim logorima postala općenito poznata. To je također bio jedan od razloga, da su fašisti »prese-ljavali« djecu iz »sabirnih i koncentracionih logora

za odrasle«, u specijalne logore za djecu. Ovim logorima dali su nazive »prihvatišta« ili »sabira-lišta« za djecu »izbjeglica«, a da kamufლაა bude potpunija, koristili su zato »Ministarstvo udružbe« i Crveni križ. Ustaše su htjeli stvoriti utisak, da se u tim specijalnim »dječjim ustanovama« vodi i specijalna briga o djeci.

Dokument 450

DJECA U KONCENTRACIONIM LOGORIMA STARA GRADIŠKA I MLAKA

*Izjava Dragice Habazin — Iz arhiva Državne komisije za utvrđivanje zločina
okupatora i njegovih pomagača*

U srpnju 1942. g. odredilo me »ministarstvo udružbe« da budem delegat za preuzimanje djece iz logora Stara Gradiška. Bilo mi je odobreno da uzmem sa sobom potreban broj sestara Crvenog križa. S nama je išla i komisija, na čelu sa g. Štefancem, koju je imenovalo to ministarstvo.

U logor Stara Gradiška stigli smo 9. VII. 1942. g. oko pet sati popodne. Tražili smo zapovjednika logora Vjekoslava Luburića. Predstavila sam mu se kao sestra Crvenog križa i delegat za preuzimanje djece.

Tog su dana ustaše imali banket u čast njemačkog generala, koji je došao sa svojom ekipom da odvede žene na prisilni rad u Njemačku. Sve do večere s nama nitko nije razgovarao, niti su nas puštali iz logora. Tek oko 8 sati naveče jedan nam je njemački oficir iz »ekipe za radnu snagu« poručio preko dežurnog ustaškog oficira da dodemo sutra u jutro, pa će nas uputiti u sve glede preuzimanja djece.

Slijedećeg dana oko 7 sati ujutro (sam-nom je bilo oko 15 sestara) stavljen nam

je na raspoloženje jedan liječnik logoraš, Židov,¹ koji nas je imao u sve točno uputiti. Ja sam odmah odredila sestre, koje će vršiti popis djece i transportirati ih do Okučana, u vlak za Zagreb. Djeca, koju smo preuzimali, potjecala su od roditelja Srba, većinom sa Kozare. Za popisivanje čekala su na dvorištu, gdje su istovremeno Nijemci i ustaše vršili »vizitaciju« žena za Njemačku. Toj su komisiji prisustvovala i neke žene u uniformi »Crvenog križa«. One su nam predavale djecu žena, koje su bile određene za Njemačku.

U međuvremenu gospođu Dijanu Budisavljević i mene spomenuti liječnik, logoraš, odveo je najprije u t. zv. »dječju bolnicu«. To je prva zgrada od ulaza na desno. Pod je bio čist i oriban, ali djeca su ležala na golim daskama. U uglovima su bile noćne posude, na svakoj noćnoj posudi sjedilo je po jedno dijete, više slično priviđenju ili mrtvacu, nego živom biću.

Vidjele smo jedna vrata u toj »bolnici« i upitale liječnika, kuda ta vrata vode. On još nije dorekao: »na tavan«, a jedna je od nas otvorila vrata. U taj su se čas počeli kotrljati i padati u salu »bolnice« - kosturilješnice umrle djece. Tu su, navodno, smješteni mrtvu djecu iz ove »bolnice«. Mrtvu — pokraj teško bolesne djece. Rekli su nam, da ustaše i samoj toj bolesnoj djeci, koja su u punom smislu riječi izgledala kao živi kosturi, nalažu, da iznose svoje mrtve drugove na to stubište.

Na moje pitanje, upućeno liječniku, da li bi ja i tu djecu iz »bolnice« smjela prevesti u Zagreb, odgovorio je: »Ako možete, i ako vam uspije, ja bih vas molio, da se vani sazna za sve ovo.«

Mi smo tu djecu popisale bez znanja Luburića i najprije njih utovarile za prijevoz u Okučane. Znale smo da se toj djeci više ne može pomoći, ali smo htjele, da ljudi vide što ustaše rade od djece.

Liječnik-logoraš pokazao nam je još i podrum, koji je bio natrpan ženama i djecom. Pokazao nam je i jednu kulu u logoru, u kojoj smo vidjele oko 300 dječaka od 7—14 godina. Bili su dobrog izgleda i obučeni u crna odijela sa ustaškim »U« na kaputima i kapama. To su bila isto partizanska djeca. Ja sam zatražila, da nam se i ovi dadu, da ih ne zadesi ista sudbina kao djecu u »bolnici«. Odgovoreno nam je: »To su poglavnikovi pitomci i oni ostaju tu.« Ipak je uspjelo, ne znam više, da li u prvom ili drugom transportu, izvući oko stotinu tih dječaka.

Liječnik, koji nam je sve to kazao, bio je ubijen.

U Okučanima nije bilo ništa priređeno za transport, tako, da smo morali smjestiti djecu na goli pod vagona. Tek nakon par sati uspjelo nam je iz nekog domobranskog magazina dobiti slame. Pri tome smo, kao i inače kod transportiranja djece iz logora, imali najveću pomoć od željezničara. Oni su imali propusnice za kretanje izvan »redarstvenog sata«, pa su noću dovlačili hranu, slamu, što nam je hitno trebalo.

U tom transportu, prvom po redu, bilo je oko 1000 (hiljadu) djece — teških bolesnika.

Nakon pet dana pustili su nas još jednom u logor Stara Gradiška. Tada su nam dali samo 700 teško bolesne djece. Sva su ta djeca otpremljena u Jasku, a najbolesnija u bolnice u Zagrebu. Taj je put u Staru Gradišku išla gospođa Budisavljević, a ja sam čekala i preuzimala djecu u Okučanima.

Kasnije su ustaše sami dopremili još dva transporta djece iz tog najstrašnijeg logora: jednim transportom dopremljeno je u logor Sisak oko 700 samo dojenčadi, a drugim — u Jeronimsku dvoranu u Zagrebu preko tisuću djece, čije su majke odvukli u Njemačku na prisilni rad. Tako je po mom računu »izašlo« iz logora u Staroj Gradiški jedva oko tri i pol hiljade djece, a tamo ih je bilo više od deset tisuća.

Tri puta sam odlazila po djecu u logor Crna Mlaka i jedamput u Jablanac kraj Jasenovca. Prva dva transporta sa oko 2000 djece iz Mlake dopremili smo u Zagreb, a otuda su ih naše drugarice otpremile u »dječje sabiralište« u Jasku.

U Mlaci je bilo osim djece, preko 5000 žena. Liječnik-ustaša Karađole i četiri učenice iz škole Sestara pomoćnica vršile su cijepljenje protiv pjegavca. Kada smo se interesirale, što tu ljudi jedu, odgovorili su nam: zdravu hranu i kruh. Međutim, kasnije sam ustanovila, da pasu travu i dobivaju samo pregršt kukuruza na 5 članova obitelji.

U prvom transportu iz Mlake dne 29. VII. 1942. g. bilo je preko 1000 djece. Tu smo djecu do Jasenovca prevozili na kolima. U Jasenovcu nam je Maks Luburić, zapovjednik logora, morao dati dozvolu da sa transportom pređemo preko teritorija logora. On je izjavio, da će djecu pobacati u Savu, jer da su to neprijatelji, s kojima treba nakratko obračunati. Nakon dužeg objašnjavanja, transport je propušten: na svakim kolima sjedio je ustaša s nabijenom puškom i bajonetom, a naprijed na kolima bila je zastava Crvenog križa.

Ovaj je transport djece po »ustaškom naređenju« otpremljen u Sisak, gdje je djecu trebala dočekati i za njih sve prirediti »Žen-

ska loza ustaškog pokreta«, koju sam telegrafski obavijestila o dolasku transporta. Kad smo stigli, dočekale su nas predstavnice »Ženske ustaške loze«, ali ništa nije bilo pripremljeno. Transport je dočekao i prof. Kamilo Bresler, od »ministarstva udružbe«, pa su uz njegovu pomoć djeca smještena pod krov, na goli pod u Teslićevom ku-

palištu i staklani, gdje je prije bio logor za odrasle zatočenike. Za drugi transport nije tu više bilo mjesta, pa su djeca smještena i u druge razne zgrade. Nisam se tada zadržavala u Sisku, jer smo se odmah vraćali po drugu djecu u Mlaku i Jablanac.

¹ Dr. Buki Kunorti.

Dokument 451 (neprijateljski)

SABIRNI LOGORI ZA ŽENE I DJECU S KOZARE

Iz izvještaja Mihajla Komunikog »ministarstvu udružbe KDII«, od 9. VIII. 1942.

Izvještaj

Iskoristivši priliku svog službenog puta u Zagreb, kuda sam došao, nakon što sam dopratio dne 7. VIII. djecu bez roditelja iz sabirnog logora Prijedor u Sisak — da bih u Zagrebu iznio nadstojnicama pojedinih odsjeka ovoga ministarstva svoje primjedbe iz područja djelokruga ministarstva udružbe na terenu podvrgnutom Obće opunomoćenom ministru u Banja Luci, — podnosim ovaj izvještaj...

Dana 25. VII. obišao sam kao član pratnje opunomoćenog ministra dr. Turine sabirne logore u Novskoj, Jasenovcu, Uštici, te Bos. Gradiški. Toga dana je bilo stanje u tim i ostalim logorima sljedeće:

Logor :	br. žena i djece	muškarci	stoke	Primjedba
Mlaka	9.176	393	1.406	djece 5.531
Jablanac				
Novska	2.592	204		
Prijedor	4.090	120	1.150	
Ustica	8.000			
Ukupno :	23.858	717	2.556	

Na prvi pogled već se vidi, da je taj pregled tek približno točan.

Logor u Novskoj¹ se nalazi u jednoj ciglani, gdje su ljudi pod krovom. O zdravstvenom stanju i prehrani vodi računa uprava sabirnih logora u Jasenovcu, te su ta pitanja u logorima čak bolje riješena, nego li za hrvatske izbjeglice.

Logor u Uštici, koje mjesto se nalazi do Jasenovca, na drugoj strani Save, nalazi se pod vedrim nebom. Taj logor je sada likvidiran, tako da su ljudi prebačeni u Lipik. Stoka je tom prilikom podijeljena okolnim seljacima na držanje uz potvrdu, jer je stoka vlasništvo države uz neka ograničenja prema prijašnjim vlasnicima. Transport tih

logoraša je obavljen uz potrebne opreze u dobro zatvorenim vagonima, te su u Lipiku poduzete sve mjere, da se ne bi sporadični slučajevi pjegavog tifusa razširili na građansko stanovništvo.

Logor u Bos. Gradiški je malen, a u jednom njegovom dijelu su smješteni pripadnici Državne časne radne službe, koji rade na spremanju žetve do crte odobrene od njemačkih vojničkih vlasti, takozvane Sperlinie Ost. Do te crte je žetva imala biti dovršena do 28. VII., dok su tamošnja napuštena imanja predana u istom cilju povjerljivom hrvatskom stanovništvu na obradu uz polovicu ...

... Važno pitanje je smještanja djece bez roditelja. Tu su u prvom redu hrvatska djeca, a zatim i djeca pravoslavnog žiteljstva. Za one prve ugovorio sam s nekim tamošnjim katoličkim samostanima, da ih smjeste, dok ću ostale ovih dana prevesti u Zagreb. Dne 7. VIII. predao sam 68 pravoslavne djece iz logora Prijedor, koji se sada raspušta, dječjem skloništu u Sisak.

... O ostalim važnijim događajima izvještavat ću prigodice ministarstvo.

Zagreb, dne 9. VIII. 1942.

Za Dom spremni!

(Mihajlo Komunicki)

¹ Mihajlo Komunicki bio je u tom periodu činovnik »ministarstva udružbe NDH«, dodijeljen u kolovozu 1942. g. na rad ustaškom ministru Oskaru Turini u Banja Luku.

25. VI. 1942. g. obišao je, prateći Turinu, privremene sabirne logore za narod Kozare, o čemu je 10. X. 1945. dao izjavu, koju donosimo u izvodu:

»Najprije sam vidio logor u Novskoj. Ušli smo u prostor ciglane i gotovo da nismo nikog vidjeli. Od nekud se pojavio jedan ustaški podoficir i prišao Turini i pozdravio ga. Tek kada smo prišli bliže konstrukcijama ciglane, usko nat'krovljenim spremnicama za ciglu, naše oči su mogle ljude, žene i djecu razlikovati od ilovače, na kojoj su oni ležali, priljubljeni uz hlad krovova, i sami boje ilovače, crno smedi, mršavi, muškarci zarasli dugim bradama i otvrdnulog, čekinjavog lica, žene, izgladnjele i jadno zapuštene. Neki su bili prislonjeni uz balvane spremnica isprane od nevremena, blijedo bijele i crne boje, a istu boju su davala gola, smeda tjelesa tih ljudi, prekrivena gdjegdje komandom porcnjelog rublja.

Nitko se od zatočenika nije gotovo ni micao. Samo su im oči lagano i uporno slijedile nezvane goste.

Iza jedne spremnice nekoliko ustaša je kuhalo ručak. Grah. Već je bilo blizu dva sata po podne, a jelo još nije bilo podijeljeno. Turina je prišao kotlu, pogledao unutra i pohvalio upravljače iza toliku brigu.

Iz grupe logoraša digne se tada jedna žena i rekne:

— Od deset sati ga kuhaju. I ne daju. A djeca skapaju i ne prestaju viriti prema kotlu.

Javio se još jedan muškarac:

— A jučer topla voda.

— Prekjučer malo kukuruzne čorbe — dodao je još jedan glas.

Nekoliko ih se sagibalo i mrmljalo u stranu.

Bilo je jasno, da je ovaj grah spremljen samo za ovu posjetu.

... U ovoj ciglani čamilo je oko 2800 ljudi, žaina i djece. Od toga je jedna četvrtina bilo djece i oko 200 muškaraca. Čamilo je već tu koji mjesec. Udarani kišom, zapravo bez krova. Mučeni glađu, lagano, nečovječno. Izloženi nevremenu, bez rublja, bez ležaja. Izloženi kundacima zločinaca, koji imaju toga svega u izobilju.

... Nedaleko kraj Save i u dubinu ravnice sve do šumskih proplanaka vide se žene, djeca, kola s konjima, krave. Muškaraca gotovo i nema. Da nisu same žene tu, rekao bi: stočni sajam. Ali brzo vidiš da konji nemaju sijena i da jedva stoje na nogama, oslabljenim od žestine sunca, krave prevrću očima kao da ih netko davi, i ljudstvo apatično gleda prema šumi slobode ili u valove Save.

Ovdje se nisu nikakva pitanja stavljala na zatvorenike. A oni sami se nisu tužili ni na što. Gosti su lagano prolazili kraj prvog reda kola.

Tad je jedna mala sestra pomoćnica, koju je tko zna kakva ruka ili strah od zaraze pjegavca proturila među te bijednike, izazvala incident. Kada je »ministar«, lagano koračajući, zapazio jedno napadno lijepo i isto tako slabašno mlado žensko lice, zavaljeno u sijeno kola, prišao je i pokazao interes:

— Bolesna? — upitao je.

Žena se nije micala, ni odgovarala.

Tad se ta sestra pomoćnica pojavila iza drugih kola i rekla:

— Sirotu su silovali. Ona i još nekoliko drugih, pet, šest, poludjelo je od toga.

I očito ne misleći, kakve to posljedice može za nju imati, kao da govori o svojoj ličnoj patnji, užurbano je i bez daha govorila o tom, kako je žena poslije silovanja teško jecala, kako se bacala noćima i ridala, i kako ju je taj udarac iza pogibije muža i jednog djeteta potpuno dotukao, i ludilo ju je zahvatilo.

... Ovdje u Uštici nismo vidjeli nikakvog kotla za hranu. Vjerojatno je svatko imao jesti ono što **je** imao, a ako nije imao ugibao bi od gladi. Tko se brine za to. A kraj proplanka šume bilo je mnogo grobova, najviše dječjih, kako nam je **Tekla** jedna starica, pokazujući drhtavom rukom u pravcu šume...

Pri odlasku »ministar« se zanimao kod predstavnika nekih veterinarskih i kolonizacionih ustanova, kako protječe oduzimanje i dijeljenje stoke zatočenika. Odgovoreno mu je:

— Stoka i kola se dijele »pouzdanim« i »nacionalno ispravnim« ljudima okolnih sela.

Kasnije sam čuo kako jedan od tih činovnika optužuje drugoga, da je krave podijelio ovako: značio je uz ime seljaka, koji krave ima, samo još broj njemu predanih krava. Niti potpisa primatelja, a niti ikakvog opisa krave, niti procjene vrijednosti, niti imena dosadašnjeg vlasnika. I rekao je taj činovnik smješkajući se:

— Zaradil je on, boga mu...

Tako je ovdje živilo i umiralo, oko 8.000 žena i djece, čekajući na neodređenu gorku sudbinu, doživljavajući da ih se vrijeda u najtajnije strane duše ...«

Dokument **452**

LOGOR ZA DJECU S KOZARE U GORNJOJ RECI U HRVATSKOM ZAGORJU

Izjava prof. Kamila Breslera pred Državnom komisijom za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača

Nije prošlo ni 14 dana iza posjete ministra »dječjem domu« Gornja Reka¹ kad dobijem dopis: »Preuzmite smjesta djecu, jer se zdravstveno stanje pogoršava«. Još nisam stigao ni da organiziram najnužnije za transport i preuzimanje djece, kad mi poslije podne stigne brzjav: »Preuzimajte bezuvjetno sutra djecu, jer zapovjedništvo napušta Gornju Reku.

Sutradan, sa Dragicom Habazin, glavnom sestrom i još nekoliko sestara Crvenog križa otišli smo bolničkim kolima Crvenog križa i sa dva kamiona u Gornju Reku, da preuzmemo djecu. Pretpostavljao sam, da je zavladao pjegavac ili kakova druga zarazna bolest, jer sam znao za Gornju Reku kao zloglasni logor, u kojem su do pred kratko vrijeme bili zatočeni Židovi. Osim toga, već

sam preuzeo nekoliko grupa po 800—1000 kozaračke djece iz raznih logora, i sva su bila zaražena najmanje dizenterijom. Ipak nisam pretpostavljao, da ustaše i mladež aktivno učestvuju u zločinima nad nedužnom djecom.

Zapovjednik logora bio je jedan student tehnike, rodom iz Petrinje, a njegov zamjenik neki mladić, za kojeg su mi kasnije rekli, da je poznati ustaški koljač. Odgajatelji — bile su elegantno uniformirane članice »ustaške mladeži«. Kao »pomoćno osoblje«¹ bile su pozvane na obaveznu praksu »časne radne službe«¹ studentice zagrebačkog sveučilišta — desetak djevojaka, od kojih smo neke našli u sličnom zdravstvenom stanju kao i djecu.

Bilo je rano jutro, kad sam stigao u Gornju Reku, a sva djeca već su bila na dvorištu. Nemoćno su i apatično ležala, drhtala i šutila. Imala su na sebi samo crna cicana odjelca bez rublja — ali na glavi kapu s ustaškom oznakom.

Brzo sam od jedne studentice zatražio popis djece, ali mi ona reče, da ta djeca nisu uopće popisivana. Kad smo pozvali djecu da se dignu, da ih barem mi popišemo i smjestimo u kamione, dizala su se, ali mnoga nisu mogla ni da se drže na nogama, a kamoli da se popnu u kamion.

Otpremili smo ih i utovarili u vagone, koje smo još jučer isposlovali u Zagrebu za prevoz djece. Dali smo svakom po šalicu toplog mlijeka, koje nam je dopremio moj prijatelj šef liječnik sanatorijuma za tuberkulozne u Novom Marofu. Na stanici se okupilo oko vlaka tridesetak seljaka i seljakinja iz okoline, koji su donijeli nešto hrane za djecu. Kad su vidjeli djecu i saznali da su sva zaražena tifusom, rekli su, da se »tome nije čuditi«, jer su ih strpali u »dvorac«¹ odmah iza Židova, koji su umirali od tifusa. Pitali smo ih, da li znaju, gdje su pokopana djeca koja su umrla. Rekli su, da su ustaše to radili tajno i da za to »ne bu nikad nitko saznao«. Nakon što je došao

zadnji kamion, upitao sam, da li su preuzeta sva djeca. Jedna od sestara odgovorila je: »Svu koju su nam dali, jer bolesnici su ostali«. »Bolesnici«¹? Nisam u prvi čas shvatio, jer sva ova djeca bili su teški bolesnici.

Sa par sestara vratim se 40 km natrag. Sad nas je dočekao »zapovjednik«, jer je slutio da sam možda otkrio tajnu »preodgoja«¹ u »dječjem domu«¹ ustaške mladeži. Bez riječi uđemo ravno u zgradu i prolazeći kroz nekoliko prostorija, u kojima su kao jasle u štalima, jedan iznad drugoga bila prikovana uz zid tri reda »kreveta«, konačno nađemo bolesnike.

U dvije sobe u veličini 3X4 m, na tim trokatnim uskim policama, na golim daskama, zbijeni jedni uz druge, ležali su bolesnici — goli, pokriveni nekim dronjcima. Potpuno sama djeca, u svim stadijima pje-gavca i agonije.

Na vratima iza nas stajali su »zapovjednik«¹ i njegov »zamjenik«. Smiješeći se rekli su mi: »Pa valjda ne ćete to vući sobom. Samo vi to ostavite nama, do na večer mi ćemo »to urediti«. Imao sam osjećaj, da go-vore s mnogo rutine. Nisu htjeli pristati da nam dadu bolesnike, ali kad nismo popustili, pristali su, uz uvjet da potpišem, da sam djecu »u redu«¹ preuzeo. Zahtijevali su da idemo u kancelariju i da najprije potpišem potvrdu. Potpisao sam, što su tražili. To je bilo brzo gotovo. Kad smo izašli, rekoše nam, da su »bolesnici«¹ već u kamionu. Pogledam u kamion. Skoro sam se srušio. Dva su kamiona bila do ruba puna dječjih kostura. Potpuno голу djecu, koja se više nisu mogla ni micati, nabacali su u kola kao cjepanice. Umrla su sva do jednoga u zaraznoj bolnici u Zagrebu, kuda mi je uspjelo da ih smjestim. Ostalu stotinu nije se moglo smjestiti u zagrebačke bolnice — prepune djece iz logora. Prevezli smo ih u Jasku, gdje su ih, i pored gotovo beznadnog stanja, u kojem su se nalazili, doktor Dragišić, Davila, Glumac i Weissmann, te ostalo medicinsko osoblje, uspjeli u većini spasiti.

¹ 26. VI. i 2. VII. 1942. g. pripadnici »ustaške mladeži«¹ izabrali su u logoru Uštica kraj Jasenovca dvije stotine, a 13. VII. u logoru Stara Gradiška opet dvije stotine najljepših i najzdravijih dječaka među kozaračkom djecom, u starosti od 7—14 godina, i otpremili ih u logor Gornja Reka u Hrv. Zagorju, navodno s namjerom, da ih »preodgoje«.

Nakon nekoliko dana taj je logor obišao ministar udruge Lovro Sušić i preuzeo ga u svoju kompe-

tenciju kao »dječji dom«¹ s tim, da će se Gornja Reka »urediti«¹ kao uzoran dječji dom ustaške mladeži.

Već 13. kolovoza hitno je pozvan prof. Kamilo Bresler, koji je u to vrijeme bio šef odsjeka »za zaštitu i skrb obitelji i djece u ustaškom ministarstvu udruge«, da preuzme djecu iz Gornje Reke. O tom preuzimanju govori gornja izjava.

» . . . Jula mjeseca, bila je posljednja velika ofenziva ustaša i Nijemaca na Kozaru, jedno od partizanskih uporišta u Krajini. Nekoliko desetina hiljada vojnika, preko 20 aviona, koji su svakodnevno bombardirali planinske klance, i mnogo tenkova, bodljikava žica sa električnom strujom, velika količina artiljerije, kojom je neprijatelj djelovao, — sve to nije uništilo partizane na Kozari... Ali, u svom očajnom bijesu, okupator se okomio na narod u pozadini. Iz Novskog, Dubičkog, Gradiškog i Prijedorskog sreza odvedeno je skoro 100%o. Računa se da su odveli 70—80.000 žena, djece i staraca, koje bjedomučno ubijaju, ili ih zvjerski prepuštaju gladi, i bolestima po koncentracionim logorima . . . »

»Zbornik«, tom II. str. ISO—181.

UREDBA USTAŠKOG »MINISTARSTVA UDRUŽBE« OD 23. VIII. 1942.
O RAZMJEŠTAJU IZBJEGLIČKE DJECE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
Ministarstvo udružbe, ZagTeb
Broj: 66621-1-2-1942.
Predmet: Razmještaj izbjegličke djece

Zagreb, dne 23. VIII. 1942.

MINISTARSTVU UDRUŽBE

Odjelu za društвовno osiguranje, zaštitu i skrb — Zagreb

U skladu sa smjernicama određenim po Županstvu pri Poglavniku, a prema sporazumu s Uredbom III. Ustaške nadzorne službe

ODREĐUJEM

da naslovni odjel ovog ministarstva žurno poduzme sve potrebne mjere za razmještaj izbjegličke djece, koju je Ministarstvo po nalogu Poglavnika preuzelo iz sabirnih logora u dječja prihvatilišta.

Pomenuta djeca imaju se u koliko su zdrava odmah, a u koliko su bolesna nakon provednoga zdravstveno-zaštitnog roka u dječjim prihvatilištima predati na odgoj i to :

1. Roditeljima, u koliko ne postoje politički razlozi protiv ove predaje.
2. Hrvatskim i katoličkim,, seljačkim i građanskim obiteljima.

Državnim i posebničkim dječjim domovima i odgojnim zavodima, ako to zahtijevaju posebni razlozi.

Dojenčad i mala djeca, za koju ne postoje potrebni podatci, imadu se proglasiti nahodima i s njima postupati prema postojećim zakonima.

U koliko se pokaže potrebno može Odjel hraniteljima takove djece odrediti uobičajeni redovni uzgojni doprinos.

U gore spomenutom radu surađivat će Odjel s hrvatskim i katoličkim, crkvenim i dobrotvornim ustanovama i društvima, te osobito s »Charitasom«¹ i Hrvatskim Crvenim Križem.²

Radi što žurnijeg obavljanja gore navedenih poslova ovlašćujem nadstojnika Od-sjeka brige za. obitelji i djecu g. profesora Kamila Breslera, odsječnog savjetnika, da potpisuje sve žurne dopise u savezu s gornjom odredbom, te određujem da u toku i razvitku poslova redovno podnosi izvješće Pročelniku naslovnog odjela g. dr. Salihu Kulo-viću, odnosno neposredno meni.

O svoj preuzetoj i razmještenoj djeci treba voditi što točniji očevidnik s potrebnim podacima. Sva gore navedena djeca smatraju se pitomcima Državne dječje zaštite mini-starstva udružbe.

Ministar udružbe
Dr. Lovro Sušić

¹ U isto vrijeme i nadbiskup Stepinac izdaje odredbu o kolonizaciji djece, koja je objavljena u Godišnjaku Karitasa od 1942. g., igdje piše:

»Odredbom Preuzvišenog Nadbiskupa Dr. Aloj-zija Stepinca, Hrvatskog Metropolite, u sporazumu s Ministarstvom udružbe, preuzeo je »Karitas« Nad-biskupije Zagrebačke smještavanje po selima i gra-dovima djece, koja su uslijed sadašnjih ratnih pri-lika većim dijelom ostala bez roditelja i bez do-mova . . . Preuzvišeni Gospodin Nadbiskup zagreba-čki uputio je poslanicu svim župnim uredima, da pomognu »Karitas« Nadbiskupije Zagrebačke u ovome radu.«

O radu »Karitasa« dao je poslije oslobođenja izjavu Stjepan Đumić, ravnatelj te ustanove, koju ovdje donosimo u izvodu:

»Karitas je moljakao priloge za djecu i dobivao ih, a djeca su dobila samo otpatke. Od priloga koji su sakupljali građani za djecu, kupili su kanonik

Borić i Dr. Ciko u Ludbregu 12 svinja i 5 vagona žita. Za djecu su dali samo vagon pokvarenog krumpira, koji je morao biti bačen svinjama. Svi-nje su zaklane na Kaptolu. Djeca nisu dobila ništa.

Nadbiskup je imao na svom imanju u Brezovici 110 krava, a djeca nisu dobivala ni kapi mlijeka. Za bolesnu djecu u »Nadbiskupovom cvjetnjaku« koji je bio smješten uz ogradu ulice Ribnjak, saku-pljali su građani iste ulice mlijeko i davali krado-mice djeci preko plotu. Isto tako donosili su razni dobrotvori za djecu pokrivače i sve što im je tre-balo, a Kaptol nije davao sasvim ništa. Kada su građani jednom dali za djecu ispeći bijelo pecivo i donijeli nešto voća, odredio je Stepinac, da se to djeci podijeli u njegovo ime, premda on zato nije dao ni jedne kune.

Opatice, franjevkе sa Širokog brijega iz Herce-govine, koje je nadbiskup namjestio u »Karitasu«,

kada su vodile djecu u pojedine župe, obilazile su sela i sakupljale živežne namirnice za partizansku djecu. Dobivale su od naroda dosta, ali to djeci nije davano. Dio priloga zadržavale su za sebe, a ostalo slale svom samostanu u Mostar.

Glavna od tih časnih sestara bila je zagrebačkim građanima dobro poznata Laurencija Čurić, koja je na zgražanje svih prisutnih ljudi na zagrebačkom kolodvoru, kad su došla teško bolesna djeca iz logora Stara Gradiška, vikala: »Tu djecu treba svu poubijati, to su partizanska djeca. Njih sve treba poklati, pa uzeti našu ustašku djecu.« Tu istu časnu sestru ustaškinju poslao je kasnije nadbiskup da odgaja partizansku djecu u dječjem domu u Podravskoj Slatini.

0 nadbiskupu Stepincu pisala je ustaška štampa na veliko kao »dobrotvoru« djece, koju je on prihvatio kao »djelo milosrđa«. Međutim on se nije brinuo ni kako žive djeca koja su bila smještena u njegovom cvjetnjaku, premda je bilo opće poznato da su tu izložena gotovo smrtnoj opasnosti radi ne-higijenskih uslova, nikakve njege i veoma slabe prehrane. Naređivao mi je da djecu šaljem u sela, premda je znao, da su gola i bosa, a već je bila kasna jesen.

Kad bi se na njih gledalo zaista kao na »djelo milosrđa«, Kaptol, koji je dosta bogat, pa i sam »Karitas«, mogao je tu djecu i obući i obući i nahraniti i liječiti. U »Karitasu« je postojao dječji fond. Međutim kanonik Borić i doktor Ciko podizali su i trošili taj novac u druge svrhe, premda su to bili milodari, koje su davali dobrotvori za djecu.

»Karitas« je morao držati menzu za vjeroučitelje i razne svećenike u Zagrebu. Ta menza izdržavala se iz dječjeg fonda. Ovi su doduše nešto i plaćali.

Posebno je pitanje dječji dom u Brezovici. 1944. g. kad je nadbiskup osjetio da bi u Brezovicu mogli doći partizani, na brzu ruku ga je pretvorio u dječji dom. To je bilo u velikoj hitnji. U srijedu je dvorac zamišljen kao dječji dom, a u subotu su djeca morala da budu tamo. Poslije je polovicu dvorca nadbiskup dao trojici dominikanaca. U dvorac je došlo i deset opatica, i to radi djece, a djece je bilo u čitavom dvorcu šestero. Kasnije je došlo još dvoje. Na račun te djece hranili su se dominikanci i časne sestre, a sredstva su išla iz dječjeg fonda, što znači od priloga, koje su davali razni dobrotvori za djecu.

Premda je u Brezovici bilo 110 krava, djeca u tom domu nisu dobivala ni kapi mlijeka. Kad su

partizani bili u Brezovici, zaplijenili su krave. Tada su zamoljeni da ostave 10 krava, jer da će u dom doći veći broj djece, pa da za njih ima mlijeka. Partizani su ostavili 10 krava.

Po oslobođenju trebalo je predati povjereniku narodne vlasti svu imovinu »Karitasa«, pa su tada ljudi sa Kaptola energično tražili od mene da državi ništa ne predam. Kada sam ja to ipak učinio, Kaptol me je otpustio iz službe.«

Najveću pomoć u radu na zbrinjavanju djece pružio je sam hrvatski narod, bez obzira na poteškoće i na opasnosti, kojima se tim svojim postupkom izlagao pred ustaškim vlastima. Narod i grada i sela davao je sve od sebe, kada se god to od njega tražilo.

26. V. 1945. g. izvršena je primopredaja imovine »Karitasa« Ministarstvu socijalne politike NRH. Podaci iz zapisnika primopredaje pokazuju, da je »Karitas«, poslije svih tih akcija oko djece, imao na raspolaganju, u uložnim bankovnim knjižicama, samo u blagajni »Dječjeg fonda« 10,920.982.41 kunu ukupno. Na drugim fondovima bilo je još preko 1.000.000.000 kuna.

Zapisnik dalje kaže: »Iz blagajničke knjige dječjeg fonda vidi se da su veće svote izdavane za živežne namirnice, za koje se, pregledom jelovnika djece, nije moglo utvrditi da su te namirnice bile zbilja namijenjene za djecu. Tako je između ostalog, izdato 165.000 kuna za jednu svinju, tešku 159 kg, za koje se izdatke nije našla potvrda, a iz dječjeg se jelovnika vidi da djeca kroz mjesec Vili, IX, X, XI i XII uopće nisu dobivala svinjskog mesa ni masti.(!) To meso i mast dobila je svećenička menza, koja se nalazi u istoj zgradi, gdje su i prostorije »Karitasa«... iSlično je bilo i sa drugim živežnim namirnicama, koje su se nabavljale iz dječjeg fonda.«

Što se tiče tekstila, zapisnik tvrdi, da se tada nije moglo utvrditi pravo stanje.

Nalaz Komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača upotpunjuje i potvrđuje izjavu ravnatelja Dumića, a sve to skupa govori, da su izvještaji »Karitasa« bili lažno polaganje računa javnosti o njihovom radu, prikrivanje pravih ciljeva cijele ove akcije, falsifikat pravog stanja stvari sračunat na to da se zavedu u bludnju svi oni, koji su se iskreno i pošteno žrtvovali za spašavanje partizanske djece. U samoj stvari, to je bila zakamuflirana stara klerofašistička suradnja, provođena, ovaj put, na račun života, zdravlja i odgoja postradale djece.

Dokument 454 (neprijateljski)

IZ IZVJEŠTAJA USTAŠKOG »MINISTARSTVA ZDRAVSTVA« O KARANTENI U SISKU

... Samom podizanju baraka za karantenu nije se moglo odmah pristupiti s razloga, što ministarstvo zdravstva nije imalo u svom proračunu slobodnih navjera, a osim toga i vlasnici posebničkog zemljišta nisu još dali konačni pristanak za potpisivanje ugovora za privremeno uzimanje njihovog zemljišta u zakup.

Pošto su u međuvremenu počeli pristizati veliki transporti izbjegličke djece u Si-

sak, za koje nije bilo mogućnosti smještaja, zatražilo je ministarstvo zdravstva 6. VIII. o. g. pod br. 50148/42 od ministarstva udružbe, da za žurno uređenje karantene, u koju bi se privremeno smjestila djeca, odobri navjeru od Kn. 3,300.000.—, što je bilo i prihvaćeno, te je 8. IX. o. g. doznačena svota od Kn. 1,000.000.— kao prvi predujam. Nakon toga morao je biti proveden izvlastbeni postupak posebničkog zemljišta, te se je 1.

X. — još u toku samog iz vlastbenog postupka — pristupilo radovima na podizanju baraka.

Stanje radova jest sljedeće:

Jedna velika baraka vel. 12,5X45 m postavljena je neposredno kod raskužne postaje (bivše Teslićevo kupalište) kao t. zv. baraka za čiste, a koja sada privremeno služi kao prihvatilište¹ za izbjegličku djecu, dok

^[1] Logor za djecu u Sisku nosio je naziv »Prihvatilište za djecu izbjeglica«, a bio je u sastavu »prelaznog logora za izbjeglice«, t. j. sabirnog logora, u koji su kaznene ekspedicije Nijemaca i ustaša sve do 1944. g. dovlačili s cijelog teritorija NDH čitave obitelji s djecom. Kao i u logoru Stara Gradiška i tu su majkama, koje su slali na prisilni rad u Njemačku, otimali djecu, pa i dojenčad i trpali ih u »prihvatilište«, što je za djecu značilo sigurnu smrt.

^[2] Koliko se do danas moglo utvrditi, bilo je u specijalnom logoru za djecu u Sisku 1942. g. zatočeno oko 7000 djece.

^[3] VII. 1942. g. dovedeno je iz logora Crna Mlaka u logor Sisak oko 1200 djece, a 3. VIII. oko 800 djece. Tu su djecu dopremile Dragica Habazin i Diana Budisavljević.

^[4] VIII. 1942. g. dopremili su sami ustaše iz logora Stara Gradiška oko 650 dojenčadi.

^[5] VIII. 1942. g. dopremio je Mihajlo Komunicki iz logora u Prijedoru 72 djece.

^[6] U kolovozu i rujnu 1942. g. oteto je od matera u »sabirnom logoru« Sisak i smješteno u »dječje prihvatilište« oko 2000 djece.

^[7] iSvega je bilo zatočeno do kraja rujna u logoru oko 4.722 djece.

^[8] Od te djece oslobodio je narod iz logora do 26. IX. 1942. g. oko 1702 djece.

^[9] Od 17.—26. IX. otpremljeno u Zagreb 420 djece. Poginulo u logoru do 26. IX. 1942. g. oko 1600 djece.

^[10] U listopadu 1942. g. ponovo je oteto od matera u »sabirnom logoru« Sisak i smješteno u »dječje prihvatilište«, oko 2000 djece.

^[11] Od te djece:

11. X. 1942.	dopremljeno je u Zagreb	550	djece		
16. X.	»	»	»	566	
17. X.	»	»	»	400	»
26. X.	»	»	»	350	»

^[12] Ove transporte dopremile su u Zagreb medic, sestra Katinka Fabijanić i još neke drugarice.

^[13] U listopadu 1942. g. umrlo je u logoru 105 novorođenčadi i dojenčadi.

^[14] 8. II. 1943. g. dopremila Jana Koch desetoro djece (da li je bilo više djece zatočeno i što se s njima dogodilo u periodu od 26. X. 1942. do 8. II. 1943. nije poznato).

^[15] Ove podatke utvrdila je Državna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, premda su oni sigurno još mnogo veći.

^[16] Učitelj Ante Dumbović vodio je evidenciju djece u logoru. On je sačuvao 755 fotografija mrtve djece — većinom dojenčadi i najmanjih mališana, koji su u koncentracionom logoru u Sisku umrli od gladi, nereda, bolesti i tuge. (Narod je govorio da je tu djecu upravnik prihvatilišta ustaški liječnik Najžar otrovao kao štakore.) Te fotografije i kartoteke predao je Dumbović u svibnju 1945. g. tadašnjem Ministarstvu socijalne politike.

^[17] Kartoteke iz Siska kao i sve druge, vođene ilegalno ili po ustaškim ustanovama, nalaze se danas u arhivu Savjeta za narodno zdravlje i soci-

se ostalih 6 baraka podiže na prostoru, predviđenom za karatenu. Izgrađeni su temelji za 4 barake, a postavljanje prve karantenske barake doseglo je do polovice. Ovaj se posao izvodi sa mogućom brzinom-, jer prema stiglim obavijestima imade doskora stići u Sisak više transporta sa 3—400 izbjegličke djece,² koja bi se privremeno prihvatila u karan-teni ..

jalnu politiku NRH. Provjerene su i sredene odmah poslije oslobođenja 1945. i početkom 1946. g.

³ O strahotama logora u Sisku dao je dr. Velimir Deželić 3. IX. 1945. g. izjavu Državnoj komisiji za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača, koju ovdje u izvatku donosimo:

... »Najzloglasniji je bio logor u Sisku. Tu je osnovana t. zv. »prelazna stanica« i »prihvatilište za djecu izbjeglica«, koju je navodno trebalo preseliti iz Bosne u Podravinu. Na oko vrlo humana ustanova, ali za čas se pročulo, da je »prelazna stanica« — sabirni logor, a »prihvatilište za djecu izbjeglica« — dječje stratište i grobnica.

U tom logoru djecu su silom odvajali od majki, koje su slali na prisilni rad u Njemačku, a niihovu djecu ostavljali u »dječjem prihvatilištu«. Djecu su tu zatvarali u prostorije zaražene pjegavcem i svim drugim zaraznim bolestima i ostavljali ih tu danima bez hrane i vode, da ovako pomru. Govorilo se čak, da neki »liječnik« uštrcava pravoslavnoj djeci nekakve injekcije, i da najzdravije dijete sat iza takve injekcije umre. Dočuvši to, smjesta sam se uputio u Sisak, ali tu mi nisu dopustili niti da se približim tom »prihvatilištu«. Uzalud sam se legitimirao legitimacijama ministarstva, Crvenog Križa, pa i zelenom njemačkom legitimacijom. Izjavili su, da je to čisto ustaška ustanova, i da civilna lica nemaju s tim nikakva posla. Telefonirao sam, telegrafirao i ekspresno prijavio u Zagreb, neka se neodložno nešto poduzme na spasavanju djece iz sisačkog »prihvatilišta«, jer je u gradu notorno poznato, da je pomor djece katastrofalan. Nigda nisam saznao, kuda je dospjela moja prijava, tek kada sam bio u ustaškom zatvoru, moj izvidni sudac mi je spočitnuo i u zlo upisao tu »denuncijaciju«. Uspjelo mi je da fotografiram neke strašne lješinice djece, i da se dogovorim o daljnjem (dakako ilegalnom) skupljanju dokaznog materijala o tom »prihvatilištu«. Sve što sam na svoju ruku mogao učiniti bilo je, da »izbjeglice«, do kojih sam još mogao, ne upućujem u Podravinu preko Sunje i Siska, nego u Slavoniju preko Okučana i Bosanskog Broda. I još nešto. Učitelj Dumbović bio je postavljen od ministarstva udružbe da vodi evidenciju i kolonizaciju djece, i da svakom djetetu oko vrata objesi kartončić s natpisom njegova imena i mjesta odakle je. Radi evidencije djece i sastava kartoteke, po kojima će roditelji poslije moći pronaći svoju djecu, to se činilo opravdanim, pa i neophodno potrebnim. Mi smo međutim bili prisiljeni da potajno skidamo djeci te »uputnice u smrt«.

Očajno ljutit jednoga dana, što mi u Sisku niie uspjelo ništa izvidjeti, otpješačio sam izvan grada •oosve sam cestom i tu naišao pred nekom većom kućom na nekoliko pripitih ustaša. Zaustavili me, legitimirali, a kako sam bio srdit, zaprijetio sam im, da ću se doskora vratiti i službeno ispitati, što se radi u njihovoj »prelaznoj stanici«. Jedan me je pljani ustaša na to cinički uputio neka se popnetn pod krovšte zgrade, pa ću vidjeti »malu podružnicu prihvatne stanice« ... Tu sam na pregTštima strugotina ili slame razasute po tlu, vidio petnaestak posve nagih, obeščašćenih lešina djevojčica, koje su se jedva zadjevojčile« ...

»PRIHVATILIŠTE ZA DJECU IZBJEGLICA« U SISKU — NAJSTRAŠNIJI
KONCENTRACIONI LOGOR

Iz zapisaka Jane Koc/i¹

Rujan 1942.

Prvi put bila sam u Sisku sa Verom Luketić početkom rujna 1942. g., kada smo od sestara Crvenog križa, koje su par dana prije otišle da tamo rade, bili obaviješteni, da u »dječjem prihvatilištu« u Sisku djeca umiru u velikom broju. Krenule smo s putnim naložima Crvenog Križa, jer smo tako imali pristup u »dječje prihvatilište«. Prof. Bresler upozorio me je, da je jedini čovjek, na kojeg se možemo obratiti u Sisku, da saznamo istinu, učitelj Dumbović, koji je tamo postavljen od »ministarstva udružbe«, i radi na kolonizaciji i evidenciji djece u kancelariji zgrade Špiler. Inače, da je taj logor, t. j. »prihvatilište za djecu izbjeglica«, potpuno u rukama ustaša, da se samo formalno nalazi u kompetenciji »ministarstva udružbe«, a inače je u sastavu »sabirnog logora«.

Obje ove ustanove imale su istu upravu njemačko-ustaškog zapovjednika. Neposredno upravljanje »dječjim prihvatilištem« bilo je u rukama ustaše liječnika Najžara. On je raspolagao inventarom, novčanim sredstvima, upravljao zdravstvenom službom i osobljem. Logor je bio pod pokroviteljstvom »Ženske loze ustaškog pokreta« i »ustaške nadzorne službe« na čelu s logornikom Fagetom.

Odmah po dolasku u -Sisak slučajno smo naišle na Najžara. On nam je rekao: »Djece baš i nema. Ima nekoliko bolesnih u »Školskoj poliklinici«, a desetak u »Solani«. Oni u »Solani« potpuno su zdravi. Ne vjerujem da ćete ih danas zateći, jer nedeljom djeca odilaze na raskušivanje i šetnju uz obalu Kupe.«

Zaustavljamo se pred »Školskom poliklinikom«. »Školska poliklinika« je nekakva stara zgrada, u kojoj je improvizirana »bolnica« za djecu iz »prihvatilišta«. Zgrada u žici, a pred zgradom ustaška karaula. Na zgradi zastava Crvenog Križa.

»Nekoliko bolesnih«, kako nam je rekao Najžar, bilo je, ništa manje, nego sto i šezdeset bolesne djece, koja su sva ležala u visokoj temperaturi na golome podu, na izmetinama, u mokraći i truležu, zavučena pod smrdljive dronjke, kojima su se htjeli zaštititi od muha, kojih je bilo na tisuće. Bila su to u većini mala djeca i nešto dojenčadi.

Ispod prnja, djeca su osjetila, da je netko ušao, ali se nisu razotkrila, već su ona veća, tužno zacviljela: »Hljeba ... donesi vode ...«

a dojenčad je ležala nemoćna i gotovo bez glasa jecala ...

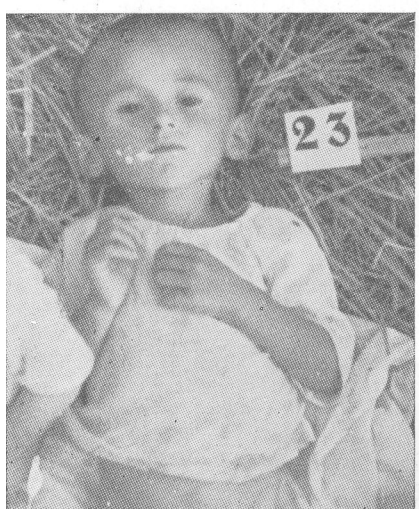
Dali smo se odmah na posao. Sa ženama zatočenicama oribali smo podove u toj »bolnici«, unijeli svježu slamu, prekrili je plah-tama i gunjevima, kojih je bilo prepuno skladište, baš kao i suda i žlica. Sve su to donijeli roditelji, kad su ih s djecom dotjerali iz njihovih kuća, ali je Najžar sve ono, što nisu pokrali ustaše, držao u magazinu. Djecu, pa i dojenčad, »smještao« je čak i u ovoj »bolnici« na goli pod. iSestra Dragica Habazin ostala je uz djecu u bolnici, a mi ostale pošle smo u logor.

Pri povratku, iza mosta, sastali smo se sa učiteljem Dumbovićem. Zajedno smo produžili do logora u Solani. Ušli smo u dvorište. Odmah do ulaza nalazi se mala zgrada, u kojoj je smještena kancelarija evidencije. Na ulazu — ustaška straža. Duboko u dnu dvorišta stoji velika zidana baraka, slična velikoj zidanoj staji ili magazinu — bivša solana. Inače samo dvorište služi gradu Sisku za navažanje smeća. Oko Solane, a posred dvorišta, teče otvoreni kanal zelene gnojnice, koja se slijeva iz velike staje neda-leko solane. Cijelo je dvorište otvoreno sa sviju strana, samo uz Solanu protegnuta je žica.

Još iz daleka čuli smo vrisak, kuknjavu, dječji plač. Oko 250 male djece, najviše od 3—5 godina stare, napola gole, bježeći u strahu ispred ustaša — vraćalo se sa »šet-nje« uz obale Kupe.

Sakupili smo djecu i odveli ih u Solanu. Solana, gola goleata zgrada, sva od betona, neugodno hladna. Na podu ni krpe ni slame. Židovi, godinama zasićeni solju, isparuju tešku vlagu, koja grize oči i peče u grlu. U toj hladnoći apatično sjede četiri postarije zatočenice. Premda je već davno- prošlo tri sata poslije podne, djeca još toga dana nisu ništa jela. Bila su puna gnojnih rana i krasta, a svakom djetetu curio je iz uha gnoj, po kojem su milili crvi. Jadna su djeca neopisivo zaudarala. Njihove oči bile su upaljene i gusto suzile. Plač djece jezivo je odjekivao u tim hladnim zidinama.

U logoru našle smo nešto preko četiri stotine djece od oko četiri tisuće, koliko ih je moralo biti prema informacijama, koje smo dobile u Zagrebu. Nismo u prvi čas pitale za onu djecu, koje nema, jer smo se

Djeca samrtnici iz logora u Jasenovcu

morale hitno pobrinuti za onu, koju smo još zatekle u životu. Bilo nam je jasno, da djecu treba što prije odvesti iz Siska. Započele smo pregovarati s Najžarom. Tražile smo, da se odmah otpremi najteže bolesnu djecu i dojenčad, a zatim i ostalu.

Najžar je odmah pristao. On je najbolje znao, da poslije »boravka« kod njega, ni ta djeca ne će preživjeti, pa otpremili ih kuda bilo. Tako se i dogodilo. Otpremili smo djecu u tri transporta u Zagreb. Dojenčad i mala djeca bila su smještena u dom za majke i dojenčad, koji je upravo u to vrijeme preuzeo Crveni Križ. Od te djece ostao je mali broj na životu, djelimično i radi potpuno nesređenih uslova, koji su vladali u tom domu.

Listopad 1942.

Po drugi put sam otišla u sisački logor listopada 1942. g. sa još četiri drugarice. To je bilo povodom poziva uprave »sabirnog logora« središnjici Crvenog Križa u Zagrebu, da preuzme rukovođenje ambulantom logora za žene.

Sada smo u Sisku naišli na posve novu situaciju.

Nakon što smo 26. IX. 1942. g. odveli zadnji transport djece u Zagreb, logor za odrasle i djecu u Sisku premješten je iz grada i reorganiziran. Sada je uz poseban logor za djecu osnovan i poseban logor za žene, u koji su ih, odmah po dolasku, odvajali od muškaraca. Taj je logor bio smješten u barakama pod imenom »karantena«. Pristup »karanteni«, t. j. »zaraznim bolesnicima«, bio je sada dvostruko zabranjen.

Nakon prijavljivanja u kancelariji, kre-nule smo u pratnji ustaša prema novim logorima. Poljskim putem presijecale smo livade i polja i teško izvlačile cipele iz ljep-ljivog blata. Negdje na kraju svih tih livada, daleko od grada, ugledale smo nove barake. Odmah smo se uputile u t. zv. »ambulantu«, koja je bila smještena u praznoj i prljavoj baraci punoj smolastog vonja, što se i spari-va» iz novih dasaka. Na golome podu ležale su žene. Sve su od reda imale temperaturu. Dan prije, ujutro, oduzeta su im djeca, i one su se tužile na boli u prsima. Među ovim ženama bilo je i visoko gravidnih i nekoliko žena s pjegavcem.

Barake su bile povezane hodnicima, na kojima su stražarili ustaše. Sva vrata iz soba izlazila su na te hodnike, i nitko se nije mogao nikuda maknuti, da ga ustaše ne vide. Prozori bili su ugrađeni samo na vratima soba, i to u visini očiju čovjeka. Jedino, što su kroz njih mogli vidjeti djeca i žene, bila su iscerena lica ustaša, ili njihove bajunete.

Podalje od ambulante, iz neke druge barake, čuo se tužni plač djece. Tu je bilo

smješteno na golom podu četiri stotine djece: novorođenčadi, djece od nekoliko nedelja i mjeseci, do deset godina starosti. Koliko je djece dolazilo, i kuda su ih otpremali, nije se više u ovoj »novoju« organizaciji logora Sisak moglo saznati.

Djeca u dječjoj baraci neutješivo su plakala i dozivala matere, koje su bile samo nekoliko koračaja udaljene od djece, ali koje do njih ne propušta fašistički zločinac.

Dok su tri drugarice ostale, da s ustašama rješavaju pitanje ambulante, mi ostale smo pokušale da dođemo u baraku s djecom.

Veća djeca pričaju nam kroz suze, kako ne mogu umiriti malene, jer su gladni, nema ih tko previti... i kako se boje, da će svi pomrijeti. Ta djeca, koja još nisu navršila ni deset godina, zaklinju nas: »Ajde, sestro, dovedi nam matere, dovedi barem majke ovim malenima. Vidjet ćeš, ako im ne dove-deš matere, ugušit će se, već od samih suza. Ajde, ajde, dovedi ih odmah ...«

Dovesti matere ovoj djeci nije za nas bilo jednostavno, jer ih ustaše »iz principa« od-vajaju i ne puštaju k njihovoj djeci. Osim toga, mi smo imale pristup samo k ženama u ambulanti. U barake »zdravih« žena nismo smjele ulaziti, a nismo se mogle pored ustaških straža niti prikrasti, a kamoli izvesti žene u barake k djeci.

A ipak nam je uspjelo i to izvesti, iako je izgledalo nemoguće. Bilo je to u noći od 10. na 11. listopada, kada smo sve pripre-mili, da taj transport djece još iste noći otpremimo u Zagreb.

Trebalo je da majke zadnji put nadoje svoje dijete i da ga tim umire, a onda da ga možda zauvijek ostave, kako bi mi iza toga mogle što lakše djecu otpremiti. Tko da opiše radost djece, kad su ugledala majke. Njihove male ručice ovile su se oko majčinog vrata, a teški jecaji još dugo i dugo bili su jeka predašnje tuge. Iz tih malih, uzbude-nih grudi izlazili su duboki i teški uzdasi. Njihova pohlepna usta pripila su se uz majčina prsa, a na kosicu djece kapale su krup-ne suze matera, koje su šutjele. Bile su to majke — heroji. Kada je i posljednje dijete, premoreno tugom, zaspalo, ostavile su ma-tere svoju djecu i tiho nestale u suprotnoj baraci. Na vratima svaka se još jednom okrenula, toplo nam se zagledala u oči i pro-šaptala: »Čuvaj nam djecu, čuvaj ih rođe-na ...«

Transport sa 590 djece otpremili smo u Zagreb, i jedino, što smo mogli kao utjehu reći tim materama, bila je adresa, gdje da potraže djecu kad se vrate iz tuđine ... Njih su sve još iste noći otpremili u Njemačku.

Ali, barake su se punile novim materama i njihovom djecom. 16. X. otpremili smo za

Zagreb daljnji transport sa 566 djece, 17. X. transport sa 400 djece, 26. X. sa 350 djece. Sve su to bila mala djeca, najstarija 10 godina. Nisu to više bila djeca sa Kozare, nego sa Korduna, Banije, iz Slavonije, iz hrvatskih i srpskih —• partizanskih porodica.²

Od kraja listopada 1942. g. Sisak ustašama nije više bio pogodno mjesto za »raspored« uhapšenika. 1943. g. bilo je ukinuto

»dječje prihvatilište«. Sabirni je logor ostao i dalje, a djecu su putem »Karitasa nadbiskupije zagrebačke« predavali na smještaj u obitelji. U okolici Siska narod se masovno dizao na borbu. Jedinice Narodno-oslobodilačke vojske zauzimale su pojedina sela i oslobađale čitave krajeve u neposrednoj blizini Siska, i više se nije moglo nesmetano ubijati djecu ni u posebnim, od grada udaljenim barakama.

¹ Jana Koch vršila je u ovom razdoblju dužnost jednog od tajnika Hrvatskog Crvenog križa (na kojoj je dužnosti bila i prije okupacije), te je imala mogućnost da sama sudjeluje u transportiranju partizanske djece iz logora u logor.

² U logoru Sisak radile su medicinske sestre Vera Lipovčak-Cegec i Neva Šiler do kolovoza 1942. g. i Katinka Fabijanić — do raspuštanja logora, koje su kao antifašistkinje radile na spasavanju djece.

DJECA IZ KOLONE SMRTI

Iskaz očevidaca Jane Koch i Anke Meies¹

Jednog dana u jesen 1942. g. opet se skuplja svijet oko zatvora Gestapoa, pred zgradom gimnazije u Križanićevoj ulici u Zagrebu.

Opet otpremaju Nijemci transport zagrebačkih Židova, koje su noćas pohapsili, u

Njemačku. Okružuju ih rodbina, znanci i prijatelji, da ih još jednom vide. Oko njih se okuplja sve više svijeta.

Zgradu i ulicu pred ulazom cernirali su ustaše. Dolazi kolona kamiona. Izlazi kolona smrti — žene i djeca —• zatočenici iz logora Lobar-grada. Otpremaju ih u Auschwitz, otuda se više nikad nisu vratili.

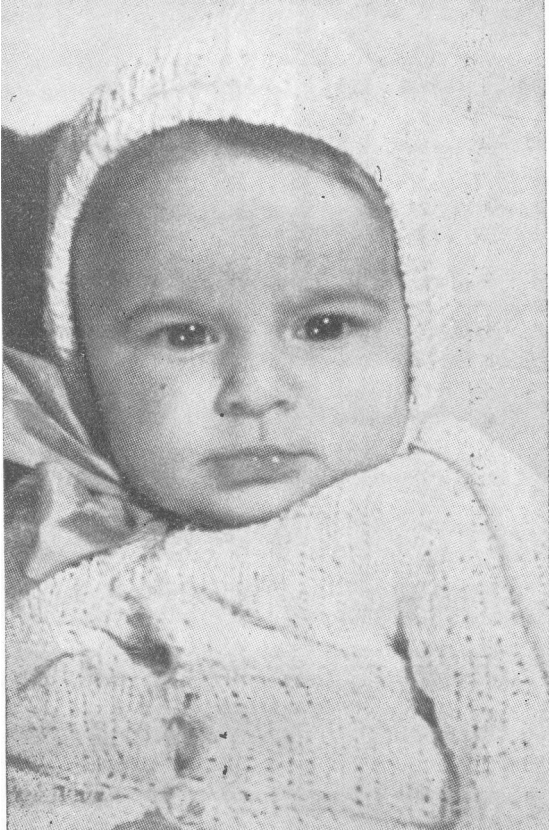
Mirno kao janjci penju se te žene, sivih, ispaćenih lica, obučene u dronjke. Snagom, koju još imaju, matere bojažljivo miluju djecu i pomažu im da se tiho popnu, kako ne bi bilo ustaške intervencije... Čuje se usklik zaprepaštenja među narodom.

Kroz špalir naoružanih ustaša, kolona smrti počinje da se kreće. Okupljeni svijet probija se do kamiona, čuju se povici: »Dajte nam djecu — bacite ih ... I brže nego što je ustašama doprlo do mozгова, što se događa, žene su iz kamiona stale bacati djecu među zbijeni svijet, da se onima, koji su ih uhvatili u ruke, u času zametne trag.

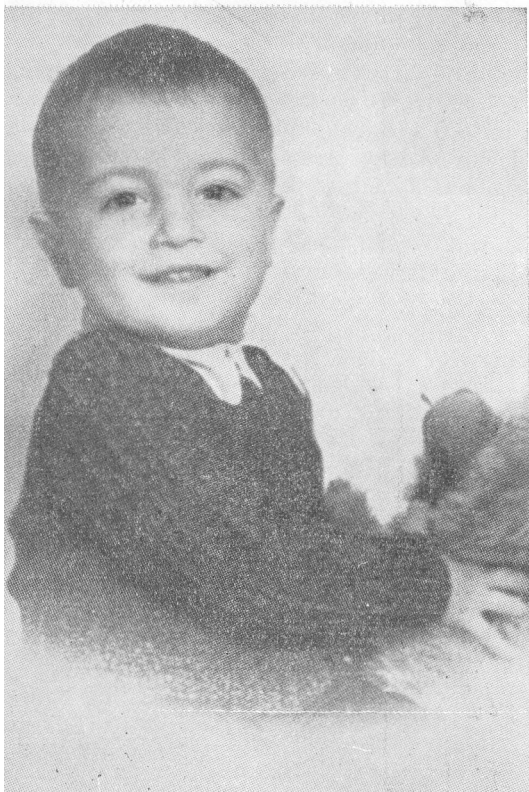
Tako je oteto desetak djece iz te kolone smrti.²

¹ Anka Meleš, medicinska sestra.

² Već od prvih dana okupacije narod je spontano spasavao progonjenu djecu Srba i antifašista. Tako su građani Siska i seljaci iz okoline dnevno dolazili u logor i tražili, da se njima preda bar manja i bolesna djeca. Ustaše i doktor Najžar davali su im 'međutim, samo zdraviju, veću djecu. Građani i seljaci uzimali su djecu i potajno, premda su uz sve zgrade, gdje su bila djeca, naoružani ustaše držali stražu. Oko nekih zgrada bila je doduše žica, ali kroz nju su se mogla provući djeca, da ih ustaše ne vide. Kad su ustaše vozili transport od oko 500 djece iz Crkvenog boka za Sisak, narod iz okolnih sela išao je kolima uz transport. Putem je rasla kolona kola, jer je narod iz sela uz prugu uprezao konje i išao za vlakom, te je već putem izvlačio djecu iz vagona i odvozio.

Narod je otimao ...

. . . i spasavao djecu iz kolone smrti

Dokument 457

0 ZDRAVSTVENOM STANJU DJECE U LOGORU JASTREBARSKO

Trema izjavama prof. dr. Branka Dragišića, a r. Nine Dragišić i dr. Glumca — specijalista za dječje bolesti. — Iz dokumenata Dri. komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača

Logor¹ za djecu u Jastrebarskom osnovan je 12. VII. i postojao je do kraja listopada 1942. g. Sastojao se od tri dijela i bolnice.

Bolnica je bila smještena u zgradi dječjeg doma — u bivšem dvorcu grofa Erdödyja, i u njoj je ležalo 300 bolesnika. Radila je do oslobođenja. Uz dvorac, u jednoj bivšoj talijanskoj baraki za konje, bilo je smješteno 250 djevojčica.

Drugi dio logora nalazio se u tri barake — bivše talijanske štale za konje, uz franjevački samostan. Tu je bilo smješteno 400 dječaka. 14. VIII. 1942. g. uređena je u franjevačkom samostanu karantena za 100 dječaka oboljelih od tifusa, koje je ovamo dopremio prof. Kamilo Bresler iz logora Gornja Reka.

U samoj Jaski bilo je oko 800—1000 djece, dok je oko 2000 ostale djece bilo strpano

u poseban logor u selu Reka, 3 km udaljenom od Jaske, (prema Plješivici). Taj je logor bio smješten u bivšoj ciglani i talijanskim konjušnicama. Nalazio se u žici i bio pod stražom ustaške posade, a kasnije pod stražom »ustaške nadzorne službe.«

Upravu logora u Jaski ustaše su povjerylili časnoj sestri Pulheriji Barta, koja je bila svastika Mile Budaka, poznatog ustaše i srboždera. Zato nije čudo, da su ustaše dozvolili, da se upravo u taj logor dopreme prvi transporti »oslobođene« djece iz logora Stara Gradiška.

Ukupan broj djece u logoru Jaska (dvorac, baraka i karantena u franjevačkom samostanu) i Reka iznosio je 3.336 djece od 6 mjeseci pa do 14 godina. To su bila uglav-

Tako su živjela i umirala djeca u logoru u Jaski

nom djeca Kozare i veći broj djece iz Korduna, Banije, Like i Slavonije, koja su gotovo sva bila iz srpskih, većinom partizanskih porodica.

Djeca su dopremljena u grupama: 12. VII. — 850 djece, 13. VII. — 36 djece, a 14. VII. — 750 djece — sve iz logora Stara Gradiška; 31. VII. dopremljeno je 850 djece iz sabirnih logora Jablanac i Cerovljani; 5. VIII. — iz sabirnog logora Crna Mlaka i Slavonije — 800 djece, a 15. VIII. — 100 dječaka iz logora za djecu u Gornjoj Reci.

Djeca su većinom stigla potpuno gola, pa i dječaci i djevojčice iznad 12 godina. U najboljem slučaju bila su zaogrnuti kojekakvim dronjcima.

Izgledali su kao kosturi, naročito djeca iz prve tri grupe. Mnoga su imala otekline zbog gladi, dok su im lica bila mršava, boje cementa, usta razvučena, a oči potpuno upale. Svi su od reda imali teške proljeve, koji su bili krvavi i odgovarali slici jedne teške dizenterije. Crijeva su im po nekoliko centimetara visjela izvan tijela. Istovremeno su gotovo svi болоvali od nekoliko zaraznih bolesti, kombinacija tifusa i dizenterije, hripavca, ospica i upale pluća, šarlaha, difterije nosa i ždrijela; ulcerozne stomatitide najtežeg stepena, mnogo edema na nogama i t. d. Bilo je djece, koja su kod najmanjeg

napora, kao na pr. kod ustajanja sa kreveta da obave nuždu, naglo umirala. Padala su kao snoplje od opće tjelesne slabosti i iscrpljenosti.

Liječnici, prof. dr. Branko Dragišić i dr. Nina Dragišić uz pomoć sestara pomoćnica počeli su odmah s davanjem subkutanih infuzija fiziološke otopine, da djecu povrate u život. Davanjem injekcija šećera i »coramina« održavali im srce, jer su manje ili više sva djeca bila moribundna.

Da bi se dobila samo približna slika o stanju te djece uopće, navodaju se slijedeći podaci: dizenterije je bilo oko 400 slučajeva, i to najteže vrste; ospica s upalima pluća ili bez njih oko 300; abdominalnih (trbušnih) tifusa oko 200; skorbuta neobično mnogo i to najtežeg stepena s ispadanjem zubi i sekvestriranjem vilica. Drugih avitaminoza također velik broj.

Na stotine ulceroznih stomatitida s potpunom destrukcijom obraza; difterija nosa i ždrijela oko 200; varicela i zaušnjaka (parotitis epidemica) oko 100; šarlaha je bilo malo, a tuberkuloze, koliko se moglo ustanoviti bez rentgenskog pregleda, nije bilo mnogo; svraba i raznih gnojnih infekcija na koži gotovo kod sve djece.

Cjelokupnu kliničku simptomatologiju označuje prof. dr. Branko Dragišić kao pa-

toilogiju kod atrofične i izgladnjele djece, gdje takav organizam nije imao dovoljno sposobnosti za stvaranje antitijela. Zato se događalo, da su se kod jednog te istog djeteta, na uzglavnoj cedulji, nalazile po redu sve moguće infekciозne bolesti.

Isto to vrijedi i za atrofije, naročito iz prvog transporta oko 100 djece. To nisu bila djeca, nego isušeni skeleti prevučeni kožom, s velikim očima, duboko upalim, bez izraza. To su bili živi leševi, koji su jedva pokazivali znakove života. Premda su liječnici od jutra do mraka, a i noću u bolničkoj ambulanti davali špricom 20 ccm subkutane infuzije i sredstva za srce, teško je uspijevalo da se djecu iz prvog transporta vrati životu.

Predzadnja grupa djece (logor Mlaka i Slavonija), kad su došla, na oko izgledala su prilično dobro. Ali već sutradan pojavili su se teški proljevi tako, da se posumnjalo na grizu. Međutim, višekratni pregled stolice pokazao je da nema klica. Stvar je ostala nejasna, to više, što su sluznice usta, mekanog nepca kao i ždrijela pokazivale napadno crvenilo, koje svojom slikom podsjeća na egzantem kod šarlaha, no osip na tijelu djece nije se mogao ustanoviti. Tek kasnije,

prigodom seciranja nekih lješinica umrle djece, kada su pronađeni i čirevi u tankom crijevu, kao i promjene na sluznici želuca, ustanovljeno je, da su ta djeca u prijašnjim logorima i trovana.

Smrt djece bila je golema u početku, jer su ta djeca bila potpuno izgladnjela i atrofična. Kasnije je uspjelo organizacijom' bolnice, pružanjem- liječničke pomoći, strogim odvajanjem zdrave od bolesne djece i najvećom negom, koju je bilo moguće dati djeci u uslovima tako strašnog logora, da se taj mortalitet smanji. Prema statističkim, podacima umrlo je u logoru Jaska 449 djece i to:

od 12. VII. 1942. do 1. VIII. 1942. umrlo je 153 djece,
od 1. VIII. 1942. do 1. IX. 1942. umrlo je 216 djece,
od 1. IX. 1942. do 1. X. 1942. umrlo je 67 djece,
od 1. X. 1942. do 1. XI. 1942. umrlo je 8 djece.

Iza raspuštanja logora umrlo je u bolnici logora još 5 djece. Tu bolnicu organizirao je Epidemiološki zavod u Zagrebu (dr. Arkša Černozubov) kao epidemijsku bolnicu za djecu.

¹ Jedini logor, za koji je ustaško »ministarstvo udružbe« direktno preuzimalo i raspoređivalo djecu, bio je logor u Jasenovcu. Radi toga je bilo moguće da se pomoću antifašista, koji su radili u tom »ministarstvu« (prof. Kamilo Bresler, dr. Velimir Deželić), ubaci u taj logor organizirana grupa od 26 antifašista, zdravstvenih i pedagoških radnika. Bili su to liječnici: prof dr. Branko Dragišić i njegova drugarica dr. Nina Dragišić, medicinske sestre: Vinka Šoljan, Mira Šlehta i sestra Anica, pedagozi: Tatjana Marinić, Lina Padovan i učenice Škole za odgojiteljice iz Ruda: Regina Drame, Ankica Čegec, Danica Čendak, Mira Debeljak, Anica Hoivat, Anka Korošec, Marija Ivanković, Dubravka Dolente, Ruža Herceg, Dragica Vitko, Julka Marinić, Manja Ratković, Ivanka Glavan, Zita Pušić, Blarika Kolar, Olga Dupalo, Blarika Takač, Ivka Stirmac (uhapšena 1944. g. u Rudama, i ubijena u Jasenovcu) i druge. Prve dane radili su svi u Jaski. Kad je logor proširen i na Reku, u bolnici su ostale, uz liječnike i medicinske sestre — učiteljica Lina Padovan i svega četiri učenice, koje su dvorile preko 3>0 na smrt bolesne djece. Po tri učenice ostale su u barakama u Jaski, a njih osam, s Tatjanom Marinić, medicinskom sestrom Anicom i književnicom Verom Luketić (koja je prvi dan došla s ovom ekipom u Jasku), prešle su u Reku, gdje je bilo oko 2000 djece. S djecom bilo je dopremljeno oko 25 bolesnih žena, koje je uspjelo prokrijumčariti iz logora Stara Gradiška, jer su bile proglašene nesposobnim za rad u Njemačku.

Nakon nekoliko dana, kad je oro; djece u logoru već prelazio 3000, došle su na rad u Reku liječnica dr. Glumac i medicinska sestra Maca Tomić. U 10 vrijeme dolaze u Jasku, na poziv upravnice logora Pulherije Barta, sestre milosrdnice iz Zagreba. Tada sve učenice Odgojiteljske škole iz Ruda p-elaze na rad u Reku, a u bolnici i barakama u Jaski ostaje zdravstvena ekipa, kojoj se pridružuju medicinske sestre: Tanja Černozubov i Mica Škaberna (uhap-

šena i ubijena 1945. g. u Lepoglavi). Sa zdravstvenom ekipom u Jaski ostaje i Lina Padovan.

U tom periodu znatan dio antifašista, koji rade na ovim poslovima, angažiran je na ilegalnom smještaju djece u porodice i sudjelovanje u legalnoj kolonizaciji, koju provodi ustaško »ministarstvo udružbe«, a kasnije »Karitas« nadbiskupije zagrebačke. Radi toga već krajem kolovoza prelaze u Zagreb prof. dr. Branko Dragišić i dr. Nina Dragišić. U Jasku mjesto njega dolazi dr. Weismann i medicinska sestra Neva Šiler. Iz Reke se povlači i Tatjana Marinić, koja tada radi na kolonizaciji djece i organiziranju spasavanja djece u svim logorima. Na njenom mjestu dolazi Jelena 'Černozubov (zarobljena u VII. ofenzivi na Plitvičkim Jezerima i ubijena u logoru Auschwitz), te medicinske sestre: Pavica Defilipis, Sofija Vlašić i Ana Papailiopoulos, koje rade u tom logoru do njegovog raspuštanja. Ostale medicinske sestre i učenice Odgojiteljske škole prelaze na rad u Centar za kolonizaciju djece u Zagrebu. U rujnu 1944. g. većina ovih učenica, s upravnikom škole Tatjanom Marinić i nastavnicima: Linom Padovan, dr. Josipom Rasuhinom i Pavicom Defilipis, odlaze u partizane. S njime odlazi i grupa omladine iz Ruda i okolice.

Grupa antifašista u logoru Jaski (i Reki) oslanjala se na ilegalne antifašističke organizacije u Jastrebarskom (dr. Branko Davila, kotarski liječnik i član ilegalnog NO-a za Jasku, Mirko Merle iz sela Reka i dr.), na antifašističke grupe iz sela Ruda (Stasa Jelić i Delka Prosoli, odgajateljica na Maloj školi u Rudama, uhapšena 1944. g. i ubijena u Jasenovcu), na antifašiste sa epidemiološkog zavoda u Zagrebu (dr. Nikša Černozubov, koji je za rad u ovom logoru angažirao antifašistkinje — svršene učenice škole medicinskih sestara i medicinske sestre). Antifašisti koji su radili u Jaski i u Reki bili su povezani sa grupama na prihvatnoj postaji Crvenog križa na kolodvoru u Zagrebu i svim antifašističkim grupama na prihvatnim stanicama i bolnicama.

PRVI SMIJEH¹

iz zapisaka Tatjane Marinić i Stase Jelić o logoru u Jaski²

Prema izjavi jedne odgojiteljice:

»... Najteže nam je bilo savladati strah kod djece i u sebi. Djeca su nam umirala na rukama, na krevetima, u bolnici i na podu u barakama, a bile smo same u bolnici ... i same u barakama ...«

Dvije tisuće djece, dvije tisuće djece na jednom malom prostoru, a ne čuje se običajni žamor, ne čuje se dječji smijeh ... Preko dana djeca su vani, pred barakama, sjede jedno do drugoga, apatično, nijemo. Iz očiju im viri strah, a jedino oči odaju život. Za ništa ne pokazuju interesa. Ni hrana ne privlači. Nema osjećaja sigurnosti, samo nepovjerenje i strah, do užasa doživljen strah. Tek uzrast odaje da je to dijete.

Kako steći povjerenje te djece, kako pokrenuti to mrtvilo duše, kako opet izazvati smijeh na dječje usne. Mlade odgojiteljice također još djeca sa 16—17 godina, nastojale su da sakriju svoj užas pred djecom, ali, kad bi se jedna s drugom samo na čas sastale, suze su im same od sebe počele teći i nisu ih mogle zaustaviti.

Svakog dana umiralo je koje dijete, umiralo stisnutih usana, bez riječi, kao da mu

je od te beskrajne tuge puklo malo srce. Što se sve nije pokušalo! Ovdje, gdje nema ničega — smiješno je pomišljati na igračke, a kako bi bile potrebne. Odgojiteljice su na najraznovrsnije načine pokušavale pokrenuti djecu na bilo kakovu aktivnost. One su im pjevale, pričale i pokazivale, kako se pletu stolčići iz trave, koje su nabrale uz rub logora. No dječje bi ruke uzele travu u ruke, a onda dpet klonule, i ostale nepomične. S onim manjima pokušale su graditi iz pijeska, kojeg je bilo dovoljno na ciglani, iz ostataka opeka i kamenja. No sve uzalud. A navečer, kad se spustio mrak, kad su djeca stisnuta jedno uz drugo ležala na podovima baraka, započeo bi otegnuti vapaj, otegnuti zov, koji se prenašao od jednog djeteta na drugo, iz jedne barake na drugu i pretvorio u val. »Nano moja, dođ' ovamo, nano moja dođ ovamoooo ...« ječala su djeca. Sakrivena od svakog pogleda i ohrabrena mrakom, ona su izricala svoju bol.

»Moj Perica je umro«, »Moja Milka izdiše«,

»Onaj mali s madežom na obrazu ne će dočekati jutro« — Saputale su učenice, obi-

Štala u Jaski — logor za djecu

lazile djecu, gladile im ruke i obraze, i na sve načine nastojale ublažiti bol. Ništa im nije bilo teško. Iz noći na noć, od jutra do sutra djevojke su njegovale djecu. Ali ono najteže, bila ta strašna apatija djece, užas koji je virio iz hiljade pari očiju. S tim užasom one su se uhvatile u koštac. Htjele su vratiti djecu u život.

Jedne noći, kad su stariji, okupljeni sjedili pred barakom, planule su ospice s upalom pluća. Svakog je časa trebalo nešto izdati, svakog časa moglo se opet nešto nova pojaviti. Svi su na nogama. U svakoj baraci po dvije učenice. Malo pomalo stišao se zov djece, presahle su suze, usahnula grla. Kad najednom oko dva sata u noći začuo se iz jedne barake krik, krik kakav se još nije čuo u logoru. Svi su potrčali, da vide što je. U baraci djeca sjede i stoje u krugu, a u sredini kruga, Regina i Julka, okićene lišćem, izvode dječje igre i predstavljaju. Nisu nas opazile. One nastavljaju, zbijaju šale, djeca se ponovno, ponovno počinju smijati...

Sad nas je opazila Regina. Sva uzbuđena nam dobacuje: »Oni se smiju, oni se smi-

ju ...«, i brzo nastavlja s Julkom igrokaz. Mi smo se brzo povukli, da nas djeca ne primijete, a kasnije, prema jutru, došle su Regina i Julka, sretne, nimalo umorne i ispričale nam svoj veliki uspjeh.

Vrlo polagano išla je ta psihička rehabilitacija djece, a koliko ih je samo umrlo stisnutih usnica.

Malo pomalo djevojke su predobijale djecu, malo pomalo djeca su se počela uključivati u igru, slušati priču, dok se jednog sutona nisu sva uhvatila u kolo, tako veliko kolo, kakvog još nitko nije vidio, i zapjevala pjesme svojih krajeva, pjesme s njihovih toplih ognjišta. Oči su zablistale, usta su progovorila, ruke su oživjele, a i bolesti počele jenjavati.

Vjetar je nosio pjesmu na vrhove Plješivice, i još dalje, do tamo, odkuda su se čuli topovi, do vrhova Žumberka, gdje su se borile brigade, koje su nosile slobodu. Kroz noć, pjesma im je nosila pozdrave s patničkih usana onih najmanjih, koji su ih zvali:

»Anđele moj, jablane moje?

dijelu logora već smo imali preko 2.000 djece, od kojih je 420 bilo mlade od godine dana.

Trebalo je barem tu najmanju djecu dići sa poda, nabaviti krevete. Kada su zatraženi kreveti od Pulherije, pravila se kao da ne čuje, i gledajući malu djecu, голу na slami, govorila je: »To je krasno, to me potsjeća na 'muke malog Isusa u Betlehemskoj štalici«. Dopremili smo naše krevete iz Ruda, i po šestero djece smjestili na jedan krevet. Tada je došla Pulherija da uzme te krevete, jer da ih ona treba za časne sestre iz Zagreba, koje su došle da rade u bolnici. Trebalo je dobro manevrirati, dok je odustala od svog strašnog zahtjeva ...«

»... Da bi onemogućila koliko toliko normalnu prehranu djece, Pulherija je odredila mljekarima, da mlijeko za Reku dovoze u 11 sati prije podne, umjesto u 6 sati ujutro. Kako je bio mjesec srpanj, mlijeko bi svaki dan došlo pokvareno. Tada smo organizirali sakupljanje mlijeka u selima. Žene su svako jutro besplatno donosile mlijeko za najmanju djecu. Od mlijeka, koje je slala uprava logora, -po nalogu prof. dr. Dragišića, pravio se sir, koji je bio lijek djeci s proljevima, a sa sirutkom kuhali su se Sganci ...«

»... U našoj jednoj baraki za ljude, u kojoj smo imali smještenu najmanju djecu, morala se hitno urediti bolnica, jer su zavladaile ospice. O'd uprave logora nije se moglo dobiti ni krevete, ni posteljine. Otišle smo u Zagreb, i uz pomoć тамошњih drugova nabavile i dopremile krevete i sve što je bilo potrebno za opremu jedne improvizirane bolnice. Sa većim djevojčicama i zdravijim ženama, u roku od 24 sata, uredilo smo bolnicu. Imena većine djece nisu nam bila poznata. Da bi im mogle davati lijekove, prilijepile smo svakom djetetu kvadratić iflastera sa brojkom na čelo. Drug doktor Dragišić pohvalio je našu snalažljivost. ...«

»...Danica Čendak vodila je dvije sobe u koju su bila smještena djeca na umoru. Imala je 16 godina. Noću ju je bilo strah. To doduše nije htjela priznati, ali je tražila od upravnice logora, da se

^[1] Ova ortica odnosi se na 1942. g.

^[2] Pulherija Barta, opatica, upravitelj logora u Jaski, govorila je za djecu da je to »komunistička gamad, koju treba potamaniti«. Iznosimo neke dijelove iz izjava, koje su dale pred Komisijom za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača, učenice i nastavnice škole za odgojiteljice iz Ruda: »Zdravstvena situacija djece u barakama nije se mnogo razlikovala od one u bolnici. Ipak, za tu djecu dobivale smo živežne namirnice samo za najgrublju kazansku hranu, premda je bilo dovoljno zaliha bolje hrane. Ali tu je hranu slala Pulherija samostanima u Beograd i Ljubljanu...«

»... uz puna skladišta tekstila, plahta, pokrivača, odjeće kao i posuda, sapuna i drugog za djecu, morale smo provaljivati u skladišta i otimati što se moglo, barem za najbolesniju djecu ...«

»... Kad smo stigle svega nas dvije u Reku sa transportom od 700 djece, među kojom je bilo 120 djece od 6 mjeseci do godine dana, bila je noć i padala je kiša. Nismo imale ni svijeće. Dočekala nas je ustaška posada i pokazala nam barake za djecu. Bile su to štale za konje, još pune dubreta. Postojala je još samo jedna baraka za ljude. Ostale su ustaše već srušili. Jedva su nam dopustili da u tu baraku sklonimo djecu, da ne ostanu cijelu noć na kiši. ... Samo ta noć pokosila je živote nekolicine djece. Baraka je bila za 120 ljudi, a u nju smo strpali 700 djece ...«

»... 'Osim golih ruku i 700 djece nismo imali doslovce ništa... Tri dana jela su djeca samo prežganu juhu. Bila su gola, dani kišoviti, a oko nas duboko ciglasto blato. Bilo nam je jasno da djeci možemo pomoći samo uz pomoć naroda iz Reke i obližnjih sela. Oni su nam pomogli očistiti štale, okrećiti ih i nasuti pijeskom. Navezli su toliko slame, da smo mogli spaliti staru slamu i provesti dezinsekciju. No za taj posao trebalo je osam dana.

Djeca su gola ležala na slami, pokrivena gunjevima. Za nekoliko dana poslali su nam drugovi iz Zagreba odjeću, sakupljenu za djecu. Međutim, sve je to bilo premalo, jer za 14 dana u ovom

požuri sa uvođenjem električnog svijetla, barem u tu baraku. Kad to nije uspjelo, pomogao je drug Mirko Merle. On je angažirao drugove, koji su uveli svijetlo . . .«

» . . . Kad smo od ustaša izmamile i počele uz pomoć seljaka graditi zahode za djecu, došle su Pulherija i Gaudenčija (ekonom logora) s kolima, da odvezu materijal. Dok se jedna grupa s njima svađala, druge su odvukle i sakrile sav materijal u obližnji vinograd. Tokom noći majstori, koje je poslao ilegalni NO Jaska, napravili su zahode i uveli električno svijetlo . . .«

» . . . Medicinska sestra Anica morala je vršiti dužnost mrtvozornika. Jednoga dana došla i izjavila, da više ne može obavljati taj posao, jer ne može gledati, kako se po nalogu Pulherije Barta po nekoliko lešinica djece »trpa« u sanduke od šećera, tako, da im se mrtvima lome kosti. Tek na naš pritisak počelo se za djecu praviti posebne

mrtvačke sanduke, pa su to bili sanduci za po nekoliko djece.

³ Kada je 26. VIII. 1942. g. jedna četa XIII. proleterske brigade sa Žumberka provalila u Jasku i posjetila logor, povelala je sa sobom najveće dječake i ulila osjećaj sigurnosti onima koji su ostali. Iza toga nestalo je »ustaške nadzorne službe« iz Reke i pojačan je rad na razmještanju djece u porodice.

Od 3.336 djece iz logora za djecu u Jastrebarskom: do kraja rujna 1942. ilegalno je predano

u porodice	1.637 djece
26. VIII. 1942. oslobodile su jedinice NOV	450 djece
7 X. 1942. transportirano u Zagreb i kolo-	
nizirano po »Karitas-u«	500 djece
Ostalo u epidemijskoj bolnici u Jaski	300' djece
Umrlo u logoru	449 djece

Ukupno 3.336 djece

Dokument 459 (neprijateljski)

IZVJEŠTAJ DRŽAVNOG DOMA ZA MALU DJECU NA JOSIPOVCU OD 13. X. 1942.
HRVATSKOM CRVENOM KRIŽU O OČAJNIM ZDRAVSTVENIM
PRILIKAMA U DOMU¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

Državni dom za malu djecu kod
ministarstva zdravstva u Zagrebu

Broj: 1207/42.

Predmet: Izvješće o zdravstvenim prilikama kod
bosanske djece

Pretsjedništvu Hrvatskog Crvenog Križa

Z a g r e b

Kao nadstojniku za zdravstvenu zaštitu dojenčadi i male djece čast mi je i dužnost podneti naslovu sljedeće izvješće.

Prilike, u kojima se nalaze bosanska djeca u Dječjem domu na Josipovcu su u zdravstvenom pogledu očajne.

Sada se nalazi ovdje u dvije srednje velike sobe smješteno 150 djece i to djeca od 8 dana do 3 godine starosti, zdrava i bolesna zajedno.

Pošto nam manjka potrebni prostor za razvrstavanje i razmještaj djece, to smo silom prilika primorani imati na jednom krevetu 4 do 8 djece, a to je stanje u obim sobama isto.

Među bolestnima imade griže, hripavca, šarlaha, ospica, a bilo je i slučajeva dječje paralize i difterije, a da se ne govori o gripoznim obolenjima i upalama pluća, koje haraju kod djece uslied nedostatka potrebnog rublja i odjeće.

Na jedno dojenče dolazi jedna ili dvije pelenice na dan. U tim se pelenicama djeca nalaze cijeli dan onečišćena tako, da osim prehlada, koje radi toga dobivaju ta djeca, može da se svaki čas jedno diete od drugoga zarazi sa fekalijama.

Što se tiče zdravstvenog pomoćnog osoblja kod ove jadne djece, moram primjetiti, da na 150 djece dolazi 8 sestara, koje do sada nisu nikada ili vrlo malo poznavale njegu dojenčeta. Iako se žrtvuju za tu djecu, ipak ne mogu uslied malog broja njih, da udovolje najpotrebnijem ...

U Zagrebu, dne 13. listopada 1942.

Nadstojnik odsjeka za zaštitu majki i djece:

Dr. Luka Bezić

¹ Dr. Olga Bošnjaković dala je 1945. g. pred Državnom komisijom za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača izjavu o užasnim prili-

kama, u kojima su bila partizanska djeca u prihvatilištu na Josipovcu. Donosimo tu izjavu u cijelosti:

»Dojenčad, koju su ustaše u »nezavisnoj državi Hrvatskoj« zatočili zajedno s majkama u logore, i kasnije, ikada je započela akcija na spasavanju djece, dopremali u Zagreb, bili su smješteni u današnjoj zgradi Doma za majke i dojenčad u Zagrebu.

U srpnju 1942. g. kada su počeli dolaziti prvi transporti dojenčadi i male djece, bilo je u toj zgradi:

Prihvatilište državnih dječjih kolonija, kojlim sam ja rukovodila, sa oko 60 kreveta. Tu smo redovno primali djecu od 3 mjeseca do 14 godina, i otuda ih kolonizirali u obitelji. Dom za majke i dojenčad, kojim je rukovodio dr. Bezić, sa 40 raspoloživih kreveta.

To su bila sva raspoloživa mjesta za dojenčad u Zagrebu. Sve je bilo uvijek popunjeno i daleko premalo prema potrebama. Prije okupacije zadržavala se u tim ustanovama samo zdrava djeca, a bolesna bi se smještala u bolnice.

Prvi transport dojenčadi iz logora Stara Gradiška stigao je bez ikakvih prethodnih priprema 3. VII. 1942. ig. oko 6 sati izjutra sa 30'—35 djece u starosti od par dana do 3 godine i par djece od 4—5 godina.

Bila su to djeca fizički potpuno iznurena. Ekstremiteti su im bili otečeni, edematozni, lica blijeda i mršava, oči potpuno upale, pogled zabrinut. Došla su gotovo sva gola, u zapuštenom stanju, i davala su sliku teško bolesne i izgladnjele djece. Sva ta djeca, gotovo bez izuzetka, došla su sa teškim prolievima, koji su svi skoro bili krvavi i odgovarali slici jedne teške dizenterije. Sva su bila krastava s gnojnim upalama kože.

Dva dana iza toga najavljeni su novi transporti djece, a u prihvatilištu nije bilo više ni jednog praznog mjesta. Pripremili smo za njih dvije velike sobe u staroj zgradi na Josipovcu. U drugom transportu došla su, ponovno iz logora Stara Gradiška, bolesna djeca od 2—8 godina. Kod ove djece bilo je još difterije, tifusa, nekoliko slučajeva šarlaha, poliomielitisa i hripavca.

Dojenčad, koja je već bila u teškoj atrofiji, odbila je svaku hranu i u najkraće vrijeme, većinom za dan-dva, umirala. Starija su se djeca lakše odhrvala bolesti. Njih se je moglo izliječiti, i ona su pretežno, ostala na životu.

Sitnu su djecu ustaše dovozili vlakom, koji je putovao po nekoliko dana. Natrpani, zatvoreni u marvinskim vagonima, puzali su za vrijeme putovanja po podu i jeli izmetine. Putem nisu dobivali niti vode. Imali su tek malo kruha, koji bi im ubacili ljudi duž pruge, kojom je transport prolazio.

U srpnju i kolovozu 1942. g. stigla su još tri transporta: dva iz logora Stara Gradiška, a jedan iz logora Mlaka — svaki sa po 80—100 i više djece. Tu je djecu preuzeo Dom za majke i dojenčad. Njegu djece preuzele su stručne medicinske sestre i dječje njegovateljice, a nadzor dr. Bezić.

Prvi od ova tri transporta bio je isti kao ona dva, koja smo prvi put primili u prihvatilište, pa

su i rezultati bili jednaki — umiranje dojenčadi za dan-dva.

Djeca iz druga dva transporta davala su utisak dobre tjelesne kondicije. No već drugi dan i kod ove su djece započeli teški proljevi i povraćanje. Proljevi su tako naglo napredovali, da su djeca vrlo brzo bila u toksičnom stanju. Usprkos davanja potkožnih fizioloških infuzija, dubokih klizmi, te injekcija za održavanje srca, nije se mogao zaustaviti nagli tok bolesti, i ta su djeca, osim vrlo rijetkih iznimaka, umirala, tako da su od transporta do transporta gotovo svi krevetići bili prazni. — (Transporti od 11. VII., 14. VII. i 3. VIII. 1942. g.)

Ta su djeca davala utisak, kao da se radi o trovanju. Međutim, Patološko-anatomski institut, od kojega smo tražili obdukciju lješinica neke djece, odgovorio nam je, da obdukcija daje sliku kao kod ostalih proljeva. Za nas, koji smo bili uz djecu, takav rezultat obdukcije nije izgledao vjerojatan, jer su iste pojave bile kod sve djece iz obe grupe (transporta) dojenčadi, gdje nije bilo zaraznih bolesti. Osim toga, čim su se pokazala ta »oboljenja«, naše najbolje i najiskusnije medicinske sestre preuzele su djecu i kod njih bile neprestano dan i noć, ali ništa nije pomoglo.

Novi transporti dojenčadi i male djece u rujnu i listopadu iste godine, koji su stizali iz logora Sisak, dolazili su brzo jedan iza drugog i bili su još brojniji nego raniji.

Te transporte, kao i njegu te djece, preuzimao je Crveni Križ i smještavao u prostorijama Doma za majke i dojenčad. Pošto nije bilo mjesta za smještaj nove djece, stavljali su ih po četvero i više na jedan krevet.

'Ova djeca iz sisačkog logora bila su zaražena morbilama kombiniranim s teškim upalama pluća, često difterijom i hripavcem. Sva su ta djeca bila fizički potpuno shrvana, blijeda i neishranjena. Među njima bilo je svih vrsta kožnih upala, kao i avitaminoze i gingivitisa. Oko 30 djece preuzela je Udruga učiteljica u svoj dom. Bila su odabrana zdravija djeca, ali i ta su umirala, kao i ona na Josipovcu.

Djecu, koja su preživjela, kolonizirali smo u porodicama u Zagrebu. Nastojali smo da što više djece direktno iz pojedinog transporta damo građanima, koji su tražili i uzimali djecu. Od te su djece samo neka umrla, dok su se ostala, nakon duž^g bolovanja, ipak spasila.

Zadnji je transport došao 1. XII. 1942. g. To su bila djeca iz Spanovice u Slavoniji, stara 5-10 (rodina. Među tom djecom bilo je slučajeva tuberkuloze.

Ukupno, od 3. VII. do kraja 1942. g. došlo je na Josipovac oko 800 djece, od koje je 530 umrlo, i to uglavnom dojenčad. Imena djece nismo znali.

Neka od njih bila su označena brojkom ili ceduljicom oko vrata, na kojoj je pisalo ime, ali često su te ceduljice kod preuzimanja nestajale, jer su ih djeca pojela. Ona su pokopana kao bezimene žrtve. Poslije rata dolazile su majke i tražile djecu, ali mi im nismo mogli reći, da li su njihova djeca bila kod nas.«

PREGLED I STATISTIČKI PODACI BOLESTI I SMRTNIH SLUČAJEVA U PRIHVATILIŠTU ZA DJECU S KOZARE U ZAVODU ZA GLUHONIJE U ZAGREBU

Prilog C.

Brojčani pregled zdravstvenog napredka pitomaca, brojčani podaci bolesti i smrtnih slučajeva u domu.

U ovoj godini prošlo je kroz ovo prihvatilište 5.612 većinom djece u dobi od 1 do 16 godine, a osim toga i izvjestan broj odraslih.

Sva ta djeca, pa i odrasli bolovali su od slijedećih bolesti:

Trbušni tifus.....	110	slučajeva
Pjegavi tifus.....	83	"
Disenterija.....	180	"
Enterocolitis.....	4032	"
Šarlah.....	48	"
Morbilli.....	485	"
Varicelle.....	320	"
Difterija.....	68	"
Gripa.....	3270	"
Angina.....	814	"
Meningitis.....	27	"
Bronchopneumonia.....	245	"
Pleuritis.....	70	"
Tuberkuloza.....	87	"
Trachom.....	19	"
Conjunctivitis.....	480	"
Skorbut/avitaminosa, rachitis/.....	3200	"
Svrab.....	5320	"
Penfigus.....	17	"
Impetigo.....	3370	"
Furunculoza.....	1980	"
Trichophytia.....	1370	"
Parotitis epidem.....	85	"
Opekline.....	23	"
Ericepel.....	32	"
Ozljede.....	1360	"
Caries dent./Ekstrakcije/.....	287	"
Uremia.....	2	"
Epilepsia.....	214	"
Luës.....	6	"
Kretenizam.....	8	"
Enterokokna sepsa.....	152	"
Paratifus.....	78	"
Pertusis.....	265	"
Vitium cordis.....	22	"
Anemia.....	2315	"
Fracture.....	5	"
Razni tjelesni i duš.defekti.....	15	"

Od toga broja oboljelih upućeno je u bolnicu i to: 30 264

U bolnicu za zarazne bolesti	81	muž.djece	65	žen.djece	16	žena
u " ss.milosrdnica.....	8	"	9	"	2	"
u " na Rebru.....	2	"	1	"	-	"
u " zakladnu sv.Duh.....	3	"	1	"	-	"
u dječju kliniku.....	13	"	9	"	-	"
u zubnu kliniku.....	2	"	1	"	-	"
u antituberc.dispanzer.....	2	"	2	"	-	"
u kiruršku kliniku.....	-	"	1	"	-	"
u kliniku za uho,nos i grlo.....	5	"	1	"	1	"
u dermatološku kliniku.....	4	"	2	"	1	"
u ortopedsku kliniku.....	2	"	-	"	-	"
u očnu kliniku.....	-	"	-	"	1	"
u kliniku za unut.bolesti.....	-	"	-	"	1	"
u boln.za duš.bolesti u Vrapču.....	-	"	1	"	-	"

Svega upućeno u bolnice.....122 muž.djece93 žen.djece 23 žena

Svi ostali bolesnici liečili su se u zavodu. 22

Poprečni broj bolesnika u zavodu iznosio je dnevno 150,a broj redovitih ambulantnih pregleda kretao se od 120 do 140 dnevno.

Broj smtnih slučajeva u domu iznosio je 157.

U Zagrebu,dne 31.siečnja 1943.

Liečnik: *Dr. Pernuš Franjo*

Upravitelj: *Judevit Franjo*

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VIJEME
ZAGREB ZA GLUHONIJE

U PROSINCU 1942. BILO JE U TALIJANSKOM LOGORU NA RABU 1.000 DJECE
IZ HRVATSKE

*Izveštaj »ministarstva vanjskih poslova HDH«, od 7. I. 1943. hrvatskom Crvenom križu
o zatoienju hrvatske djece na Rabu*

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA
ZAGREB
Zagreb, 7. siečnja 1943.
Broj: I 31/43.
Predmet: Rab — zatočenje hrv. djece, prelaz
u Hrvatsku

Hrvatskom Crvenom Križu
na ruke predsjednika

Z a g r e b

Prema viestima, koje je ovo ministarstvo primilo oko 10. prosinca 1942. g. u sabir-
nom logoru na otoku Rabu nalazilo se oko 1.000 djece, većinom hrvatske narodnosti i ve-
ćim dijelom iz anektiranih krajeva. Djeca su uglavnom bila bez roditelja, koji su za vrieme
raznih djelatnosti poginuli ili se inače izgubili.

Stanje djece u logoru na Rabu bilo je vrlo teško radi pomanjkanja hrane, obuće
i lijekova i radi pomanjkanja prikladnih nastamba.¹

Da bi se toj našoj djeci pomoglo, ovo je ministarstvo odmah zamolilo brzojavno
Poslanstvo u Rimu kao i naše Obće upravno zapovjedništvo na Sušaku, radi posredovanja
u pravcu, da se saobći talijanskim vlastima, da je hrvatska vlada voljna primiti svu djecu,
koja se nalaze u logoru na Rabu.

Od strane talijanskog ministarstva vanjskih poslova obećano je, da će se sve podu-
zeti, da se ovo pitanje odmah rieši, dok je Obće upravno povjereništvo obaviestilo, da je
od strane Zapovjedništva iSupersloda saobćeno, da su zatočenici iz Raba premješteni u
Gonars² (izgleda kod Trevisa), a da je na Rabu — radi bolesti — ostalo samo još 13 djece
s roditeljima te da će i ovi kad ozdrave biti upućeni u Gonars.

Osim toga na tamošnje traženje javljeno je ovom ministarstvu iz Ljubljane, iz po-
uzdanog izvora i sljedeće:

Potvrđene su viesti, da se na Rabu nalazilo oko 1.000 naše djece te da su isti pre-
mješteni iz Raba u Gonars, Treviso i drugdje. S našom, djecom bilo je nešto slovenske
djece, ali postotak naše djece prema Slovencima iznosi 75%.³

Stanje djece prije na otoku Rabu i sada u novim logorima vrlo je slabo radi po-
manjkanja hrane, odjeće i lijekova tako, da djeca dnevno umiru što od bolesti, što od
slabosti. . ,⁴

Za Dom spremni

Po naredbi 'ministra:
Pročelnik političkog odjela
Dr. V. Bačić

¹ U srpnju 1942. g. talijanski su okupatori na Rabu, u selu Kamporu osnovali koncentracioni lo.gor.

29. listopada u noći, zbog dugotrajnih jesenskih kiša, koje neporozno tlo logora nije moglo upiti, nastala je poplava. Voda je odnijela šatore, i mno-go se djece te noći utopilo.

Saznavši za te grozote, žene Raba uputile su se odmah predstavnicima talijanskih vlasti i energično tražile, da se djeca oslobode i dadu obiteljima oto-ka na uzdržavanje. Njihove su molbe bile odbijene i žene sa djecom iz »logora smrti«
bile su brzo prebačene u unutrašnjost Italije.

U studenom 1942. g. bilo je u logoru 13.000 Hrvata, Slovenaca i Židova. Dnevno je umiralo po troje do četvero, a kasnije 4—5 djece. U ovo vri-jeme većina ljudi, zbog izgladnjelosti, nije mogla više da hoda. Nastupile su bolesti, naročito diza-terija. Nečistoća je bila očajna. Nepomični i iz-gladnjeli bolesnici ležali su pod pokrivačima puni ušiju. Za pola godine umrlo je oko 4400 ljudi. Talijani su u sanduke stavljali po tri leša, a inter-rarci, premda su bili sami od gladi iscrpljeni, nisu to ni primjećivali.

Zapovjednik tog »logora smrti«
'bio je fašistički pukovnik Cuiuli, koji je poslije kapitulacije Italije bio zarobljen od partizana i u zatvoru izvršio sa-

Dolazak transporta djece s Kozare u Zavod za gluhonijeme u Zagrebu

moubistvo. O'n je sadistički pravio mnogobrojne albume povećanih fotografija leševa žena i djece, koji su u njegovom logoru pomrli od gladi i bolesti.

² Krajem 1942. g. otpremili su Talijani zatvo- renike Hrvate i jedan dio Slovenaca u logore u Italiju.

Ljeti iste godine dopremljeno je u logor oko 2650 Jevreja, tako da su sve do kapitulacije Italije na Rabu bila dva logora: jevrejski i slovenski, u kojem je bilo 1800 zatočenika. Ti su logori bili potpuno odijeljeni jedan od drugoga.

³ U mnogobrojnim logorima i u internaciji u Italiji bilo je u toku 1943. g. oko 30—40.000 zato- čenika Hrvata, od toga 10—15.000 djece i novo- rođenčadi. Tako je u samom logoru Gonarsu u veljači 1943. g. bilo 4.000 zatočenika iz Gorskog Kotara, i to većinom žena i djece. Stanje djece u logoru bilo je naročito teško, i dnevno je umiralo

5-6 djece, dok je dnevni prosjek; pomora — odra- slih i djece — iznosio redovno deset osoba.

⁴ U Metajni, na otoku Pagu, postojao je pose- ban logor za žene i djecu. U logorima Slano i Me- tajna ustaše su upotrebljavali iste metode muče- nja djece kao i talijanski fašisti na Rabu — morili su ih gladu i žeđo'm i ubijali kao i odrasle.

Ustaša bi donio komad kruha, razrezao ga na male komadiće i bacao među djecu, uživajući kako se djeca tuku za svaku mrvicu kruha.

Neki mornar, koji je prevezio ustaše na Slano, pokušao je, da djetetu neke zatočenice pruži čašu vode, ali ustaša, koji je to primijetio, navalio je na njega puškom i vodu prolio.

Bilo je slučajeva, da su u jamu bacali poubijane žene sa sitnom djecom, vezane leđa uz leđa, pa se pretpostavlja da su to bile matere sa svojom ro- đenom djecom.

Dokument 462

**OKRUŽNICA OKRUŽNOG ODBORA AFŽ ZA KORDUN OD 12. I. 1943. KOTAR-
SKIM ODBORIMA AFŽ O UREĐENJU DJEČJEG DOMA**

OKRUŽNI ODBOR AFŽ
ZA KORDUN

12. I. 1943.

Kotarski odbor

Budući da u roku od 14 dana možemo urediti dječji dom,¹ molimo Vas da odmah u Vašem kotaru popišete djecu do 7 godina, kojima je najpotrebnije da budu smještene u domu.

U prvom redu dolaze u obzir djeca palih boraca, zatim djeca bez roditelja i djeca političkih radnica, kojima će time biti omogućeno da se potpuno posvete radu na terenu.

Ujedno nam dostavite popis djece izbjeglica, pa u koliko će biti moguće, uzet će se i oni u naš dječji dom.
Molimo vas da stvar shvatite vrlo savjesno i da nam popis pošaljete što prije.
S drugarskim pozdravom.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za odbor »Dječjeg doma«
Marijana²

¹ Dok početkom 1943. g. na okupiranim teritorijalna još bijesni fašistički teror nad djecom i rad je antifašističkih organizacija usmjeren na spašavanje djece iz koncentracionih logora, na oslobođenim područjima već tada, u toku IV. ofenzive, pod najtežim uslovima oružane boAe, započinju pripreme za osnivanje dječjih domova. Do kraja 1943. g. postoji na oslobođenom teritoriju čitava

mreža dječjih domova (Kordun, Lika, Banija, Primorje, Pokuplje).

Ovi domovi koje, uz smještaj djece u porodice, organiziraju narodni odbori oslanjajući se na organizaciju AF'2-a i štabove NOV, postaju temelj nove organizacije zaštite djece u duhu NOB-e.

² Marijana Novosel.

Dokument 463 (neprijateljski)

IZVJEŠTAJ OD 31. I. 1943. O TEŠKIM ZDRAVSTVENIM PRILIKAMA PRIHVATILISTA ZA DJECU S KOZARE U ZAVODU ZA GLUHONIJEME U ZAGREBU¹

Izvještaj o zdravstvenim prilikama doma odnosno zavoda u 1942. g. i poduzetim mjerama kao i prijedloga o poboljšanju stanja.

U ovo prihvatilište upućivana su djeca i majke izravno iz raznih sabirnih logora, u kojima uslied prenatrpanosti, slabe izhrane, nemogućnosti izolacije i t. d. su sve vrsti bolesti naišle na pogodno tlo za svoje razorno djelovanje. Naravno da kod svih tih ljudi u prvom redu bilo je potrebno da ih se temeljito očisti od raznih insekata, po mogućnosti odjene, a zatim da se pristupi njihovom liječenju. Unatoč svih nastojanja gg. liečnika i ostalog pomoćnog osoblja, nije se moglo spriječiti širenje nekih zaraznih bolesti (difterije, tifusa, morbila), jer su djeca s tim zarazama dolazila u ovo prihvatilište većinom u noćno doba, kada je njihovo odjeljivanje uslied umora i gladi bilo nemoguće.

Te pojave su naravno imale i svoje žalosne posljedice, što se vidi iz broja smrtnih slučajeva u domu, koji se nisu mogli unatoč velikih napora liečnika i pomoćnog osoblja spriječiti.

Zavod je i danas pun bolesnika, odnosno oporavljenika. Predloži za poboljšanje toga stanja ne mogu se podastrieti, jer taj zavod kao prihvatilište prihvaća svu bolesnu djecu sa sela, gdje su bila kolonizirana, pa je tako ovaj zavod izgubio obilježje doma te se pretvorio u neku vrstu podružnice svih bolnica s obzirom na vrste oboljenja koje se vide iz izvještaja pod c.

Prestankom izvanrednog stanja, u kome se taj zavod nalazi, moći će se dom privesti onoj svrsi za koju je i osnovan, pa će se tada moći davati prijedlozi za poboljšanje zdravstvenih prilika.²

Liečnik:
Dr. Permuš Franjo, v. r.

Upravitelj:
Ljudevit Šafarić, v. r.

Zavod za gluhonijeme Zagreb

¹ 'Ovaj dokument prilog je godišnjem izvještaju za 1942. g. — Zavoda za gluhonijemu djecu u Zagrebu — poslanog ustaškom ministarstvu za udružbu i društvo vnu skrb u Zagrebu.

² Vera Cerne dala je 19. V. 1945. g. Državnoj komisiji za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača slijedeće podatke o prihvatilištu u Jeronimskoj dvorani i Domu za gluhonijemu djecu, koju dajemo u izvodu:

»Kao dobrovoljna sestra Crvenog Križa u Zagrebu, za cijelo vrijeme okupacije radila sam na prihvatnoj stanici i pomagala ljudima, koji su bili transportirani u razne logore i internaciju, kao i na prihvaćanju, smještavanju i brizi o djeci i ženama, dopremljenim tokom 1942. g. iz logora Jasenovac, Stara Gradiška i drugih, u Zavod za gluhonijemu djecu.

Djeca, koju smo primali, bila su svrabljiva, puna ušiju i krastava. Djeca se nisu nikada prala. Koža im je bila smežurana, smeđa, bez vlažnosti, kao u mrtve materije i mumije. Dogadale su se neobične fiziološke pojave. Dijete još živo, dobilo bi po tijelu mrtvačke mrlje, koje dobiva čovjek tek nekoliko dana poslije smrti, a umiralo bi više sati kasnije. Gotovo sve njegove fiziološke funkcije zastale su već prije. Kod djece nisu više djelovali ni instinkti, na pr. glad. Mlijeko, koje im se stavljalo u usta, dijete bi ispljunulo.

Djeca su bila smještena u Jeronimskoj dvorani. Tamo je izgledalo upravo užasno. U jednom uglu dvorane, sve do polovice prostorije, ležala je slama. Djeca su bila utonula u tu slamu, da ih se jedva vidjelo. Zahodi su bili začepljeni, pa se nečist razlila po dvorani i pomiješala sa slamom, na kojoj su djeca ležala. Sve je užasno zaudaralo: dvorana,

djeca i slama. Nisam znala što da učinim: konačno sam se odlučila da rukom probijem zahode.

Dolazili su građani i uzimali tu djecu na prehranu. Uvjerena sam, da je više od polovine djece, od ukupnog broja, koji je dopremljen iz logora, uskoro našao, u opisanim prilikama, smrt. Najveći broj spašenih otpada na onu djecu, koju su preuzeli građani. Sva ta dopremljena djeca bila su od srpskih roditelja, a jedan sasvim mali postotak bila su djeca muslimana. Većina djece potjecala je [Sa Kozare, a bilo ih je i iz Like, Vlasenice i drugih krajeva.

Prilike u Zavodu za gluhonijemu djecu nisu bile nimalo bolje od onih u Jeronimskoj dvorani. Higijena upravo nikakva. Bilo je svega 20 noćnih

posuda. Djeca su vršila nuždu i izvan njih, jer ih je bilo premalo. Slama je bila potpuno mokra, a nije je bilo -dosta, da ju se mijenja. Rezultati: upale pluća u masama. Rublja za djecu nije bilo, pa smo djecu ostavljale голу, jer je bilo toplo.

Ja sam u Gluhonijemom zavodu vodila apoteku. Osim mene bile su još tri sestre, a djece 400—500. Nikako se nije moglo svladati posao.

U magazinu za cipele Zavoda za gluhonijemu djecu bila je mrtvačnica. Tamo su bila naslagana gola mrtva djeca.«

Između antifašistkinja, koje su radile u Gluhonijemom zavodu, uhapšene su i ubijene 1943. g. u logoru Jasenovac: učiteljica Sara Abigam i Nada Kaufman.

Dokument 464

IZVJEŠTAJ DJEČJEG DOMA U VRELU MREŽNICE OD 8. V. 1943.

OKRUŽNOM ODBORU AFŽ KARLOVAC O STANJU U DOMU

Okružnom odboru AFŽ — Kordun

Stanje u dječjem domu¹ se poboljšalo. Djece je bilo 27, ali smo sad starije poslali u selo da čuvaju blago, a bolesne u bolnicu, tako da nam je lakše sa ishranom ostale djece.

Sa dolaskom drugarice Sande² bilo je mnogo bolje u samom- domu, ali ona je također sad obolila izgleda od tifusa, i danas ju kanim prevesti u jednu karantenu radi opasnosti po djecu.

Ponovno smo dobili neke živežne namirnice od NO AFŽ Plaškog. Primili smo paket sa igračkama, soli..³

Dobili smo još jednu kravu od Komande područja, tako da će sad sva djeca imati jedan obrok sa mlekom, jer su do sada dobi-

vala samo manja djeca, a ostala su jeli samo nezačinjenu palentu i grah.⁴

Sad je poteškoća sa pašom, pa ću tražiti preko kotarskog NOO, da nam dodijeli, ako ima, koji vakantan posjed, pa da se tamo pase, jer bi djeci bilo lakše.

Da li bi se tu mogao naći jedan šparhet radi podgrijavanja jela manjoj djeci? Ja sam pokušala i preko Plaškog, da dobijem, ali nisam uspjela.

Od samog kotara ne crpemo nikakovu korist, jer su svi odbori neaktivni uslijed bolesti.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

• Drugarski pozdrav

Nada Drakulić, v. r.⁶

¹ U toku i iza Četvrte neprijateljske ofenzive (ožujak—travanj 1943. g.) nakon strašne epidemije tifusa, kad se narod Korduna iz Bosne i Like počeo vraćati kućama, poprimio je problem djece, koja su izgubila roditelje, vrlo ozbiljne razmjere. Toj je djeci trebalo hitno pomoći. Već krajem veljače u selu Zbjeg (kotar Slunj) organiziraju Mileva Božić i Ružica Sekulić prvo privremeno sabiralište za djecu. Na konferenciji Okružnog odbora AFŽ Karlovac odlučeno je da se organizira dom za nezbrinutu djecu. Organizacija AFŽ pronašla je u selu Vrelo Mrežnice, u ožujku 1943. g., kuću, u kojoj su bila smještena nezbrinuta djeca Korduna. Sabiralištem je rukovala Nada Drakulić (umrla 1944. g.)

Drugo dječje sabiralište bilo je u Točku.

Okružni komitet Komunističke partije Karlovac, 15. ožujka 1943. g., uz pomoć masovnih organiza-

cija, osniva sabiralište za nezbrinutu djecu pod Petrovom Gorom kod Radonje. S djecom u tom domu u početku bavile su se dvije drugarice, koje su bile stalno u domu, a dvije drugarice iz sela pomagale su prati rublje. Prva drugarica, koja je od veljače do travnja 1943. g. bila u ovom sabiralištu, a koju spominju djeca kao jako dobru i nježnu, bila je Lidija Šoljan. Ona je u travnju 1943. g. umrla od tifusa.

² Sanda Novaković.

³ Riječ u rukopisu nečitljiva.

⁴ Za prehranu dječjih domova u to vrijeme brinula se NOV i masovne organizacije, a naročito AFŽ.

⁵ Nakon što se Sanda Novaković -razboljela, povjerio je Okružni odbor AFŽ upravu doma Nadi Drakulić.

PISMO ŠTABA I. ODREDA V. OPERATIVNE ZONE OD 22. V. 1943, KOTARSKOM ODBORU AFŽ CRIKVENICA 0 BRIZI ZA DJECU BORACA

ŠTAB
III. BATALJONA I. ODREDA
V. OPERATIVNE ZONE

22. V. 1943.

Drugarskom AFŽ za kotar Crikvenica

Od KNOO za kotar Crikvenicu primili smo dopis, da se druga Tičac Slavka, partizana ovog bataljona, pusti u tamošnji civilni logor, kako bi mogao povest računa o svoje dvoje djece, jer je njegova drugarica nedavno zatvorena. Drug Tičac Slavko je iz Grižana.

Drage drugarice! Iz pomenutih razloga mi ne možemo imenovanog druga pustiti kući, baš danas kada je došlo ono željeno vrijeme, da imamo oružja, a da nemamo dovoljno ljudi. Vama je poznato, da su svi naši partizani ostavili kod svojih kuća ženu i djecu i starce i obično pod vrlo teškim okolnostima, o čemu mora naša pozadina voditi najviše računa. Bila bi naša slabost, slabost naše pozadine, kada bi naše borce morali iz pomenutih razloga pustiti svojim kućama. Tu bi našu slabost dobro izrabio naš neprijatelj, kojemu moramo da zadamo smrtnosni udarac. Kada bi prilike u našem bataljonu dozvoljavale, mi bi vrlo rado pomenutom drugu izašli u susret, o čemu ćemo voditi računa.

Mi vas drugarski molimo, da se pobrinete za djecu imenovanog druga, kako ista ne bi bila prepuštena sama sebi, i kako se njihov otac ne bi mučio mišlju, kako su njegova djeca prepuštena slučaju. Molimo Vas, da nas što prije obavijestite, što ste po ovom pitanju poduzeli, kako bi druga Tičac mogli obavijestiti, da se za njegovu djecu neko stara.¹

Drugarskim pozdravom!

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
(potpis nečitljiv)

Komandant:
(potpis nečitljiv)

¹ U Bribirskoj šumi iznad Vinodola osnovan je 1943. g. dječji dom. O životu djece u tom domu u toku 1943. g. do kapitulacije Italije, donosimo izvatke iz članka Danice Švalba, objavljenog u časopisu »Pretškolsko dete« br. 3-5, 1951. g.

»Iznad Vinodola, u Bribirskoj šumi, uz spaljeno naselje Lukovo, nalazi se maleno polje Okruglo. Opkoljeno brežuljcima polje je sasvim okruglo, a šuma je oko njega gusta i puna stanovnika, koje gradska djeca znaju tek iz slika. Samo je polje bilo čas sasvim plavo od rascvaloga encijana, čas ljubičasto od planinskih orhideja, čas žuto, dok ga nisu obradili za naš vrt i posijali prosom. Tu je bio naš dom.

Baraka je uza sam rub šume, malena, od brvana jelvi. Mahovinom su zatvorene pukotine, krov je visok, pokriven cinkom sa spaljenih kuća. Ulazna prostorija ima dvije postelje, jedna nad drugom, a soba veličine 4 X 4 m, četiri postelje. Na sredini je peć od benzinskog bureta, stol, dvije klupe, stolica i koševi za malu djecu. U baraki smo smjestili pet majki i 21 dijete...

Vode je bilo dosta u cisternama uz spaljene kuće, a i mnogo prema prilikama u ostalim logorima. To je značilo, da je riješen jedan od najvećih problema. Odmah smo dobili jednu kravu, a kasnije još tri. Hrana je bila palenta i grah, a počeli smo miješati i mladu koprivu. Mala zaliha dijetne hrane za slučaj bolesti, prva pošiljka limuna i vitaminskih preparata iz Sušaka, čekala je u pripremljenom domu.

Naša je baraka dobila izgled intimnog doma. Radost dječjeg upoznavanja zbližila je odmah i majke. Seljaci ledeničkog kraja komentirali su naše jutarnje pjevanje, naše vježbe u jutarnjoj rosi, naše umivanje na otvorenom i za kiše, naš drveni top, dječje zasjede, koje su djeca sama organizirala, i straže, koje su vrlo ozbiljno shvaćala. I naša škola na suncu, nasred polja, na oborenoj jelvi, imala je svojih specifičnosti, jer nas je kasno, hladno, planinsko ljeto tjeralo, da sjedimo na suncu. Položaji kod sjedenja bili su najrazličitiji, jer naši daći nisu imali školske klupe, ali su voljeli učiti.

S majkama je trebalo mnogo raditi. Nedostajala im je svijest, kad se radilo o profilaktičnim mjerama. Najtragičniji momenat bio je, kad je jedna majka izvela djecu ocu ususret, koji se vraćao iz Drežnice. Njeno dijete od dvije godine oboljelo je drugi dan, a mala od četiri godine dan kasnije. Da li su se zarazila u susretu s ocem i da li je on donio zarazu, ne znam, ali nekoliko dana iza toga oboljelo je postepeno sedmoro ljudi u logoru, i sva sedmorica su umrla. Mi smo u domu bili brži. Čim je oboljela i druga djevojčica nakon sastanka s ocem, ja sam se odlučila da cijepim djecu od tifusa. Sreća što našeg bolničara iz nedaleke ambulante nije trebalo mnogo uvjeravati. Međutim zajedno sa mnom zastao je jedino pred problemom: kako cijepiti dvoje najmlađih? Maloga Tita od tri mjeseca, rođenog u partizanima, i malog Gorana, tri tjedna starog, čija je majka bolovala. Djeca su bila zdrava, ali cijepiti ih, nismo se usudili. Nikakva

Za vrijeme školske obuke u dječjem domu u Novom

iskustva nismo imali i čekali smo odgovor od liječnika iz grada. Odgovor je stigao prekasno. Oboje najmanjih razboljelo se. Prestali su jesti, teško su disali. Odgovor liječnika bio je neodređen. Teško je njemu s malom djecom i u gradu! Naš osjećaj samoće i nemoći bio je težak. Na brzu su nam ruku gradili malenu baraku za ambulantu. Djeca su kupila čavle po zgarištima. Jedne noći, prije svih priprema, tiho je izdahnuo mali Goran . . .

Dvoje, koje smo smjestili u ambulantu vratilo se zdravo.

•Ledeničani su doveli dvoje siročadi. Mala Jana, stara tri godine, bila je od teškog rahitisa sasvim divlja. Nije stajala na nogama i nije govorila. Glasovi su joj bili kao u divlje mačke, frkala je čim joj se netko približio i sjedila cijeli dan u košu. Ane, petogodišnja njena sestra, istakla se svojom gracioznošću, talentom za recitiranje i bistrinom. Sklanjala bi nečist ispod sestre i njegovala je sama, skrivajući to od drugih. Međutim vitamini i njega učinili su da je Jana za nepunu sedmicu stala na noge. Djeca su učinila drugo. Povelili su je i radovali se svakoj riječi, koju bi naučila. Ali je obolila, baš pred ofenzivu.

Prvi znak ofenzive bili su avioni. I ranije, oko jedanaest sati stalno je našu obuku nasred polja prekidaio izviđač. Počeo je da bombardira najprije Lukovsko polje, poslije i kosce na Okruglom i naš put do Lukova.

... U tri sata noću su nas digli; spremili smo sve bez žurbe. U svitanje smo dobili obavijest da krenemo. Jana je međutim počela pištati, kad ju je ponio jedan drug, koga nije poznavala. Poni-

jela sam je sama, cijelog puta nije drugom prelazila u ruke. S nama su išle i logorske krave, koze, neke žene i ranjenici. Zastali smo na rubu šume pred jednom čistinom. Teško je bilo zbog aviona uvesti kolonu na čistinu uz brdo.

Tišina je bila gluha. Ali kad smo izbili na polovicu kose, pojavio se kobac avion. Zamijetili smo ga prije zvuka. Kratka komanda: čučni! — Nitko nije ni progovorio.

Kad je stigao Komitet, razveselilo nas je prvo pitanje: Gdje je dječji dom? Mogli smo da izvijestimo, da smo zdravi, i da je sve u redu. Narod se sa stadima povlačio pred pljačkašima. I Bitoraj oživi, kao da to nije ona planina, koja mrko nosi svoju kapu od magle.

Nas su poslali u baraku na vrh, u kojoj je Odred zimovao. Nitko nije znao, da su proljetni snjegovi urušili prostranu baraku. Bili smo umorni, smjestili smo djecu na ležaje na stranama pod krovom, kad je počela oluja. Pokrili smo ih šatorskim krilima i cijele noći s njih posudama grabili vodu. Djeci nije bilo ništa teško. Ona su uz nas bila prožeta osjećajem sigurnosti.

Septembar je donio slom Italije. Nas su o tom zaboravili obavijestiti. Čuli smo pucanje i povukli djecu u šumu. Tu doznajemo da je kapitulirala Italija, da naši razoružavaju vojnike okupatore i da, doduše, rat nije sasvim gotov, ali da smo mi slobodni.

Prvo pitanje djece bilo je, hoće li oni sad kući, i da li je tat gotov, a poslije, kuda će oni bez kuće. Trebalo je čekati na odgovor. Smještena su u obitelji naših drugova. Naš dječji dom je završio svoj zadatak.«

PARTIZANI SU NAS SPASILI

Noć je tamna, tako tamna da ne vidiš ni ogromna lička brda. Sve je tiho. Tišinu prekida bolno jaukanje male djece. Grupice za grupicom, žene i djeca, prolazili su i gubili se u noćnoj tišini. S njima je i moja majka s nas četvero. Savila se jadna mati noseći topli teret, htjela bi naprijed, ali pada. Najmlađa sestra prilazi k njoj i govori: »Digni se, majo, sada ćemo u selo«. Digne se majka, i nas četvero brzo priskočimo k njoj i sa žilavim rukama čvrsto se prihvatimo za nje-ne roklje. Idemo pomalo sve dalje i dalje. Sve se više tamna noć rasvjetljavala, sve su teži i teži koraci padali na smrznutu zemlju, sve su više noge klecale: »Majko, zašto je to sve tako mrtvo. Zašto se ne čuje vesela pjesma momaka i djevojaka, kada se vraćaju s prela, zašto se ne razliježe kukurikanje ponositog pijetla, zašto se ne čuje lavež pasa?« »E, ćerce, možda ćemo nekada i čuti,« blago mi odgovori mama. I tek što je to mama rekla, začu se muklo rezanje psa i brzo prestade: »Zašto je ovaj pas brzo prestao lajati,« začuđeno upita moj brat. »Pa i on se boji Nijemaca«, bojažljivo smiješeći se odgovori mama. »Evo jedne kućice« veselo reče mala seka, koja je cijelu noć buljila u pustoš, i jedina briga joj bila, hoće li gdje vidjeti kakovu bajtu, da otopli male smrznute noge, koje su izgledale kao dva mlada krompira. Ušli smo svi zajedno u podrum i srušili se jedno na drugo ne pazeći je li blato, je li mrtvo tijelo. Za kratko vrijeme svi su zaspali, a meni nije dolazio san na oči. Prokleti fašisti. Što smo im krivi, što im je krivo ovo mlado dijete, koje ne zna što je život, koje treba da svoje djetinjstvo sprovodi na toplom majčinom krilu, u miru i zadovoljstvu.

Na blatu je nešto zapištalo ... Dignem glavu iz blata i vidim da gori kuća. Veliki komadi žive vatre padali su na nas. Probudim majku i braću i polagano iziđemo van. Pred kućom, su stajali Nijemci, ustaše i četnici. Sa istoka rudila je zora, iz kuće buktio je žarki plamen, a naše noge crvenile su se kao krv. Ne znam što je bilo crvenije. Crvenile su se i krvave njemačke oči. Oni su nas prezirno gledali, i izgledalo je kao da će nas očima probosti. Kada se je najbolje vatra razbuktala, zapovjedi nam jedan četnik da skočimo u nju. Čvrsto smo se držali za majčine roklje pred zajedničku smrt. Ustaša gurne majku u snijeg i reče: »Čekaj ti stara svinjo, najprije će krmčići goriti.« Uze moju malu seku i dovede je do vatre. Mutne, izbuljene dječje oči uprla je u maju. Majka skoči iz snijega, zgrabi seku i stisne je na krilo. Ali opet krvnički kundak pada joj na leđa, i ona sa sekom zatetura k vatri. Mi vrisnemo i poletimo k majci... U taj čas sa brda zapucaše partizani, banda nas ostavi i pobježe, a nama ko da se rodi sunce«.

Hajdemo, majko, otišli su »oni«.

Lagano je tekla Una, lagano su se vraćale kolone naroda iz Like na Kordun. Zvao nas naš popaljeni i opustošeni Kordun. Čekali su nas novi putevi, novi naponi i nova bježanja. Ali ništa zato. Zadnji će bježati fašisti, ali oni ne će imati kuda. Njih ćemo mi suditi za njihova krvava zlodjela.¹

Darinka Sekulić

¹ Ovo je bio samostalni sastavak Darinke Sekulić, učenice II. razreda partizanske gimnazije u Rujevcu, 1943. g., napisan kao školska zadaća.

PISMO OKRUŽNOG ODBORA AFŽ KARLOVAC OD 17. VI. 1943. KOJIM SE UPUĆUJE JEDNO DIJETE U DJEČJI DOM U VOJNIČKI GRABOVAC

00 AFŽ KARLOVAC

17. VII. 1943.

Draga mamice!¹

Šaljemo Ti jedno dijete od drugarice Anke Bjeloš, koja je ostala bez igdje ičega,

te ga nije u stanju uzdržavati. Staro je 6 godina.²

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Tajnica:
Draga³

¹ Katica Puškarić, upravnica dječjeg doma u Vojničkom Graibovcu.

² Dječji dom u Vojničkom Grabovcu osnovan je nakon Četvrte nedrijateljske ofenzive. Na konferen-

ciji Okružnog komiteta KPH i NOO Karlovac odlučeno je, da se organizira stalan dječji dom i da ga se snabdije sa svime, što je najnužnije. Briga o zgradi, uređenju prostorija za dom, namještaju,

Partizanski dječji dom u Grabovcu na Kordunu

preseljenju i nabavi hrane, preuzela je na sebe Komanda područja, a upravu doma i brigu o djeci preuzeo je Okružni odbor Karlovac.

Komanda područja dodijelila je za taj dječji dom bivšu zgradu osnovne škole u Vojničkom Grabovcu, koja je u zadnjoj ofenzivi bila oštećena. Započelo se odmah popravkom čitave kuće i dogradnjama prostorija, koje su bile najnužnije. Komanda područja dala je potreban građevni i ostali materijal za gradnju kao: cigle, daske, čavle, koje je trebalo kovati iz debelih žica, jedan po jedan, a trebalo je pronaći i žicu. Vojne radionice, kovačnice stolarije i dr. stalno su radile za dom.

Kada je drugi put oslobođen Slunj, Komanda područja dala je dopremiti dvije kade i dvije peći i uredila kupaonicu u domu, dala je izraditi i najpotrebniji namještaj za dom, a naročito krevetiće za djecu, dopremila posude i branu. Svog ekonomu, Miloša Gvozdenovića, svoju kuharicu, Baricu Brujić i pralju Ljubicu Pajić prepustila je dječjem domu, koji su zajedno s Katicom Puškarić sve pripremali za prijem djece.

O prvim danima života doma u Vojničkom Grabovcu donosimo izvadak iz zapisaka upravnice doma, Katice Puškarić, koji je ona napisala na oslobođenoj teritoriji.

»23. V. 1943. g. javljeno nam je da djeca dolaze. Došla su kolima. Bilo ih je 46. Primijetili smo, da sva imaju otečena lica. Liječnik vojne bolnice, koji je vodio nadzor i nad zdravljem djece u domu, ustanovio je, da je to skorbut, koji su djeca dobila od gladovanja.

Drugarica Pajić i ja kupale smo djecu, drugarica Barica brisala je i oblačila curice, drug Lošo dječake. Morali smo im pjevati i svačim nasmijavati, da bi mogla da izdrže bez plača, dok im operemo ranjena tjelešca.

No upravo dok smo kupali djecu, drugovi iz radionice počeli su donositi dječje krevetiće, na koje su drugarice prostirale svježu slamu i pokrivala ih čistim plahtama. Kad su djeca vidjela krevetiće, nastala je prava galama. Ispitivala su za koga su kreveti, pa kada smo im objasnili, da su za njih, išlo je i kupanje bez plača. Rekli smo im, da će

svaki, koji se okupa i dopusti, da ga namažemo protiv svraba, leći u krevetić. Svako dijete počelo nas je uvjeravati kako se »baš ni zerice« ne boji vode, i svako je sada željelo, da bude prvo okupano, pa da legne u krevet.

Hranili smo djecu prema tadanjim prilikama razmjerno dobro. Komanda područja dala nam je i dvije krave, ali mlijeka ipak nismo imali dovoljno. Obratili smo se mjesnom NOO-u, da u tom pomogne. Odaziv je bio lijep. Svako jutro donosile su nam žene toliko mlijeka, da je u prvo vrijeme bilo dosta za svu djecu.

Drugi dan nakon smještaja djece, došla je iz vojne bolnice liječnica, drugarica Vera Šarić, da, koliko je to bilo moguće, temeljito pregleda djecu.

Medu djecom, koja su došla, a i kasnije, kada su dolazila nova djeca, vladala je u domu i dizenterija, malarija, bripavac, ospice, zaušnjaci i druge zarazne bolesti. Od sve djece njih 43 je imalo skorbut, 23 male djece teški rahitis, dvoje slabo srce, a dvoje teški nazeb. Sva djeca imala su svrab, i to već onaj u drugom i trećem stadiju, koji se neprekidno gnji.

S liječenjem djece bilo je dosta poteškoća, jer potrebnih lijekova u prvo vrijeme nije bilo. Radilo se što je bilo moguće, da djeca ozdrave.

Da bi se lakše rješavalo pitanje zdravlja djece, posebno smo uredili dječje jaslce. Tu smo smjestili 22 male djece od nekoliko mjeseci do 3 godine.

Njegu djece u jaslicama preuzele su drugarice Marica Mirić, koja je u zagrebačkom rodilištu radila 5 godina, i Marija Cizelin, koja je ranije radila u jednom zagrebačkom dječjem domu. To su bile požrtvovne drugarice, radile su same s tom djecom dan i noć. Broj djece u domu svaki dan je rastao, tako da je ubrzo u jaslicama bilo 35, ali većinom bolesne djece.

U dom je dolazilo sve više djece, i za nepunih mjesec dana imali smo ih već 64. Upućivale su ih drugarice iz AFŽ.

Primalo se djecu, čiji su roditelji poginuli u borbi ili su bili zaklani, spaljeni, ubijeni, onih čiju su sudbinu djeca kratko obilježila u svojim izjavama: »Otišli na pokrst«. Među djecom bilo je i

priličan 'broj nahočadi, kojoj nismo znali ime. Tako su naši borci našli u šumi već potpuno divlje dijete, hodalo je četveronoške, a javljalo se čudnim životinjskim glasom. Bio je to vrlo lijep dječak. Onda tri seke Dugoreščanke, čiji su roditelji bili u borbi. Nakon VI. ofenzive nađen je krasan dječak star oko 18 mjeseci s ceduljicom — Singer; našlo se i po koje dijete naših neprijatelja, no naši borci doveli su ih u dom kao i drugu djecu. S njime se, razumljivo, postupalo kao i sa ostalom djecom.

Nakon mjesec dana postojanja doma prosvjetni odjel Okružnog NO-a poslao je 35 pločica, kutiju pisaljki i učiteljicu drugaricu Cicu Drakulić. Ona je došla da otvori školu za svu djecu iz Grabovca i okolice. Dobili smo tada i jednog omladinca srednjoškolca Nikicu Jakšića kao odgajatelja, koji je s djecom vršio i gimnastičke vježbe. Za njih je to bilo novo, ali su to veoma voljela.

Dr. Vera Šarić dolazila je često da pregleda djecu, i kod novog sistematskog pregleda ustanovila je, da se zdravstveno stanje djece mnogo popravilo. Kada je pregledavala malog 7-godišnjeg Ilijicu Ralić rekla mu je: »Ti si zdrav.« Vidjeh, da

hoće nešto da mi Šapne, a ja mu rekoh, da treba da se obrati liječnici. On stade pred nju i kaže joj: »Drugarice ja bih te lijepo molio, da mi produljiš ovu nogu, što mi je kraća.« Drugarica mu je objasnila da će mu pomoći, čim dođe sloboda. Kasnije me je više puta pitao: »Mamice, šta misliš, ne će li drugarica doktorica zaboraviti na mene, kad dođe sloboda, da mi dađe načiniti onu cipelu.«

Nakon 3 mjeseca imali smo već 87 djece.

Pod jesen dostavio je ZAVNOH dječjim domovima velike količine tekstila da se djeci sašije odjeća. Dobili smo flanelu, gradla, štofova, platna i otvorili krojačku radionu, da se što brže sašije sve što je djeci trebalo. Okružni NOO poslao nam je 2 krojača i jednu krojačku. Vrlo brzo iza toga dobili smo od Glavnog Štaba Hrvatske uputnicu za vojnu kožaru u Jarčevcu, da izradi opančiće, pa smo zimu od 1943. na 1944. g. unatoč svih teškoća, dočekali obučeni i obučeni i u sredeim prilikama. Bilo je bježanja ispred neprijatelja, ali je sve uglavnom dobro prošlo.«

³ Draga Bakiš.

Dokument 468

DOPIS OKRUŽNOG ODBORA AFŽ KARLOVAC OD 19. VII. 1943. UREDNIŠTVU
»VIJESTI« O DJEČJEM DOMU

OKRUŽNI ODBOR AFŽ KARLOVAC 19. VII. 1943.

Uredništvu »Vijesti«

Dragi drugovi!

Molimo Vas da slijedeće uvrstite u idući broj »Vijesti«: »Dječji dom«

Raznim ofenzivama i upadima gleda okupator da osujeti našu NOB, no sve mu je uzaludno. Najviše time stradaju majke i djeca povlačeći se pred neprijateljem, te su mnoga djeca ostala sama, bez roditelja. Naša organizacija AFŽ osnovala je »Dječji donu«, gdje će djeca palih boraca, djeca bez majki, naći sklonište. Drugarice, mi moramo toj djeci da nadomjestimo majke, ne smijemo dozvoliti da djeca gladuju, da budu neopskrbljena. Treba da se odužimo njihovim očevima, koji nisu žalili dati život, da brane svoj narod od fašista.

Ugledajmo se u drugarice iz .Svinjarice, Poljane i Grabovca, koje skoro svaki dan posjećuju naše mališane, te im donose mlijeka, dok je drugarica Anđa Todorović donijela 5 kg graška, također iz Grabovca.

Iz kotara Vrginmost, selo Štipan, Trepča i Šljivovca, također su drugarice AFŽ skupile za dom: 1 košaru šljiva, 1 košaru jabuka, 2 kg kapule, oko 15 kg graha i graška i 5 vreća krumpira.¹

I Banija ne zaboravlja naše male ...

Evo i drugarice iz udaljenijih mjesta misle na našu djecu, svjesne dužnosti, da mi svi zajednički moramo pomoći i nadomjestiti gubitak toj siročadi. Tako su ovih dana poslale drugarice AFŽ-a kostajničkog kotara za »Dječji dom« slijedeće: 5 pari opanaka, 2 kape, 7 rokalja, 4 para šlapa, 4 i pol vagana kukuruznog brašna, 50 kg soli, 16 kaputića, 20 kg masti, 103 košuljice, 10 kom. gaća, 13 hlača, 1 rubac, 5 kg pšeničnog brašna, 11 bluza i 7 fertuna.

Djeca su bila neobično razdragana ovom pošiljkom, videći da još ima majki, koje razumiju, što znači biti siročće bez roditelja.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Drugarski pozdrav!

Okružni odbor AFŽ

¹ AFŽ grada i kotara Karlovac pružali su veliku pomoć dječjim domovima, koji su bili osnovani na oslobođenom teritoriju Korduna. Akcija za pomoć djeci u domovima, koju je sebi postavio za zadatak Inicijativni odbor AFŽ za Karlovac, naišla je na veliko odobravanje žena, i premda je situacija u

Karlovcu (naročito za vrijeme Četvrte ofenzive) bila vrlo teška, ipak je organizacija, uz sudjelovanje širokog kriaga žena, dospjela sakupiti veće količine vune, od koje su žene plele odjevne predmete za djecu, a sakupile su i mnogo rublja, obuće, hrane, igračaka i drugog.

Dokument 469

DOPIS ZAVNOH-a OD 2. IX. 1943. UPRAVI DJEČJEG DOMA U VOJNIČKOM GRABOVCU KOJIM SE ŠALJE JEDAN PADOBRAN ZA IZRADU DJEČJEG RUBLJA

ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE
NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE
E. O.

Broj: službeno

2. IX. 1943.

Upravi dječjeg doma Kordun

Šaljemo jedan kompletni padobran za izradu dječjih košuljica, za prispjelu djecu od Doma iz Farkašića.¹

Molimo da nam potvrdite primitak padobrana.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

(pečat: Zemaljsko Antifašističko Vijeće
Narodnog oslobođenja Hrvatske)

Dr. Pavle Gregorić, v, r,

¹ Pitanje snabdijevanja djece u dječjim domovima odjećom bilo je vrlo teško, naročito u prvo vrijeme poslije ofenzive, pa su odjeću za djecu sakupljale masovne organizacije. Kasnije, oslobođenjem većih mjesta, na pr. Otočca, bio je taj problem manji, jer su se u gradovima i većim mjestima nalazili magazini s robom, kojom su se djelomično

opskrbljivali dječji domovi. Zbog tih poteškoća u odijevanju djece poslao je ZAVNOH dječjem domu u Grabovcu padobran, jer se od njegovog platna moglo izraditi mnogo dječjeg rublja. Iz padobranskih se konopaca pravio konac, koji je služio za šivanje i krpljenje dječje odjeće, jer konca nije bilo.

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG ODBORA AFŽ KARLOVAC OD 4. IX. 1943. GLAVNOM ODBORU AFŽ HRVATSKE O ORGANIZACIJI DJEČJEG DOMA U VOJNIČKOM GRABOVCU

OKRUŽNI ODBOR AFŽ KARLOVAC 4. IX. 1943.

Glavnom odboru AFŽ Hrvatske

Drage drugarice!

Ukratko ćemo Vam opisati kako i na koji način je organiziran Dječji dom.

Još prije zimske ofenzive osjećala se kod nas potreba za Dječjim domom, te smo onda još prikupile nešto plahta, peškira i šarenica te uredili zgradu. Ofenziva nam je sprečila, da te planove sprovedemo u život, no nakon našeg povratka iz Like potreba je bila još veća, te smo odmah osnovali Dječji dom. u Petrovoj Gori, u kojem je prvih dana bilo sedmero djece. Istovremeno vraćanjem izbjeglica iz Like i Bosne pojavila se potreba za jednim domom i u kotaru Slunju, pa je tamo naš kotarski odbor organizirao drugi Dječji dom, u kojem je odmah bilo oko 20 izmučene i bolesne djece. Za vrijeme lokalne ofenzive na Petrovu Goru preseljen je i taj dom u kotar Slunj, te se našlo oko 35 djece u vrlo malim prostorijama u najtežim danima prehrane. Snabdijevanje hranom preuzeo je kotarski NOO, no uslijed teških prilika često su djeca vrlo slabo jela, te je i priskočila u pomoć Komanda područja, a mi smo povele kampanju preko organizacije u kotaru Plaškom, pa su otada žene jedan put na tjedan dovozile hranu u Dječji dom. Najteže pitanje bila je odjeća djece, te smo povele kampanju za skupljanje odjeće, hrane, te posuđa u gradu Karlovcu i kotaru Karlovcu. Ove kampanje smo uvijek popularizirale preko naših radio Vijesti i preko lista »Riječ žene« te smo u kratko vrijeme uspjele bar donekle riješiti pitanje odjeće.

U samom domu bila je jedna drugarica iz AFŽ-a kao upraviteljica doma, a Kotarski odbor AFŽ Slunj, imao je neposrednu brigu i kontrolu nad domom. U Okružnom odboru bila je stalno jedna drugarica zadužena za Dječji dom.

Kako je svakim danom rastao broj djece, a one prostorije nisu ih mogle primiti, to smo preselili Dječji dom u Grabovac. Samu zgradu i sav potreban namještaj unutra uredila je Komanda područja i ona preuzela ishranu Dječjeg doma do žetve. Okružni NOO stavio je na raspolaganje jednu baštu, i tako su djeca dobila ono što je bilo za njih

najvažnije, a to je zelenje, jer se već pojavljivao u mnogo slučajeva skorbut. Organizacija iz Karlovca šalje nam vitaminske preparate, te gris, šećer i rižu. Upravu doma preuzima odbor u koji ulazi jedan predstavnik NOO, jedan predstavnik Komande područja, jedna predstavnica Okružnog AFŽ te upraviteljica doma. Od mjeseca juna upraviteljica doma je drugarica Puškarić, koja sa ogromnom ljubavi i razumijevanjem vodi čitav dom i odgaja djecu.¹

Pred mjesec dana broj djece narastao je na 80, te smo morali podijeliti na dva doma. Podjelu smo izvršili prema starosti djece i to: u domu »malih« djeca do 7 godina, a u domu »velikih« djeca od 7—12 godina.

Djeca iz doma »velikih« polaze u školu, gimnasticiraju i imaju svoj pjevački zbor te diletantsku grupu. Cijelim tim radom upravlja uz pomoć »mamice«² pionirska organizacija u domu, kojoj je predsjednica Darinka Sekulić, stara 11 godina. U domu »velikih« ima do danas 65 djece, a u domu »malih« 42 djece. Među djecom vlada veliko drugarstvo i oni su naučeni da sva svoja pitanja rješavaju na zajedničkom sastanku svih pionira.

U samom domu nalazi se i švelja, koja stalno prepravlja i šije za djecu. Bar jedanput tjedno dolazi u dom liječnica i pregleda svu djecu tako da odmah u zametku sprečavamo širenje epidemije, kao što su bile bijele kozice, hripavac i mums, koje su sve donesene u Dječji dom.

Poslije žetve, ishranu Dječjeg doma preuzeo je Okružni NOO, a naša organizacija stalno vodi kampanju za donošenje mlijeka, sira, voća i t. d. Popularnost doma je velika te ne samo da bi mnoga djeca htjela da dođu u Dječji dom, nego je i masa žena pokrenuta u pomoć Dječjem domu. Kotar Karlovac stalno snabdijeva Dječji dom sa soli, plahtama, sapunom i drugom, odjećom.

Na I. konferenciji AFŽ-a Hrvatske govorile smo drugaricama iz Banije o našem Dječjem domu i o teškim prilikama na Kordunu. Drugarice su obećale pomoć, i dobile smo baš u danima, kada su kod nas zapo-

čele žeti, veliku pošiljku i hrane i odjeće (prilažemo popis tih stvari), koje su izašle u našim »Vijestima«.

U zadnje vrijeme dolaze u posjet i pionirske organizacije sa sela donoseći sa sobom darove. Ta djeca obično ostaju po čitavo popodne u Dječjem domu, zajedno se igraju, pjevaju, te obično djeca sa sela, kako sama kažu, mnogo toga nauče od djece u Dječjem- domu. Na sve zborove zovu danas pionire iz Dječjeg doma tako da ćemo stvoriti dvije diletantske grupe i dva pjevačka zbora, kako bi mogla što više masovnih sastanaka posjetiti djeca iz Dječjeg doma.

Danas je stiglo u dom i 29 djece iz Dječjeg doma Frkašić,³ a ujedno smo primili od ZAVNOH-a jedan padobran, da se za tu djecu iz Frkašića sašiju košuljice.

U Izvršnom Okružnom odboru zadužena je za Dječji dom drugarica Draga Bakiš, koja odlazi bar jedanput tjedno u Dječji dom. Sada imamo najviše poteškoća oko samoga personala koji je preopterećen poslom, a teško nalazimo drugarice koje znaju obavljati poslove oko djece.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Drugarski pozdrav: Draga⁴

¹ O školskom radu i odgoju djece u dječjem domu u Vojničkom Grabovcu donosimo izvratke iz zapisaka upravnice doma Katice Puškarić.

»Drugovi iz Komande područja u Slunju zaplijenili su instrumente za pleh muziku i darovali ih djeci. Zamolili su druga Nikicu Diklića, muzičara, koji je došao u naš dom, da radi s djecom, da organizira dječji orkestar. Međutim instrumenti su bili pokvareni, a nije ih bilo moguće popraviti, jer takovih stručnjaka u pozadini nismo imali. Drug Diklić, koji je ostao kod nas sa svojom drugaricom, počeo je organizirati pjevački zbor i razne stvari za priredbe. Stvorio je tako od tridesetak djece »prosvjetnu dječju družinu«, koja je i daleko van našega doma davala priredbe.

Svako prije podne bila je školska obuka. Djeca su marljivo učila i već do jeseni 1943. godine nekoliko od njih završilo je IV. razred osnovne škole. Tada nam stiže vijest od Okružnog NOO-a, da se u Rujevcu na Baniji otvara partizanska gimnazija, i da svu djecu koja treba da dalje polaze školu, tamo pošaljemo. Tako nam je 13 djece otišlo u gimnaziju.

Veliku pažnju posvećivali smo radu pionirske organizacije, u okviru koje se odvijao kulturno-prosvjetni rad, razne dječje igre i zabave, kao rad u vrtu, u domu, šivanje, pletenje i drugo.

Drug Nikica Diklić, koji je bio muzički stručnjak, uvježbao je djecu, tako da su priredbe bile umjetnički na visini. Najprije je uvježbao nekoliko borbenih pjesama i recitacija, a i neki igrokaz. Djeca su taj rad veoma voljela.

Prvu su priredbu djeca dala 28. VIII. 1943. na II. Konferenciji žena Korduna. Bila je to velika senzacija. Bilo je mnogo naroda, boraca i žena.

Prosvjetna grupa pionira dječjeg doma u Graboucu

Velika dvorana bila je dupkom puna. Poslije programa drugarice iz AFŽ došle su i čestitale djeci. Djeca su sada uvidjela da je program uspio, i da nije bio uzaludan trud, koji su uložili vježbajući pjesme i igrokaz ...

Djeca su davala priredbe jedinicama NOV, nastupala na konferencijama Okružnog NOO-a, odlazila u bolnicu ranjenicima, a jednom bila su od ZAVNOH-a pozvana u Otočac i Senj. Bilo je to 4. prosinca 1943. g. Oko pola noći zaustavio se neki kamion pred domom. Netko dolazi k nama. Jedan drug putuje iz Otočca i donosi našoj prosvjetnoj grupi poziv od ZAVNOH-a, da budemo spremni za put, jer će kamion doći već sutra.

Odvezli smo se vojnim sanitetskim autobusom u Otočac, kuda smo stigli oko podne. Na večer djeca su večerala s drugovima iz ZAVNOH-a i dobila razne darove. Drugi dan bila je priredba, kojoj je prisustvovao drug Vladimir Nazor, predsjednik i drugi članovi ZAVNOH-a. Priredba je uspjela iznad očekivanja, i svi smo bili sretni. Kada smo se već spremali na povratak, pozovu nas u Senj. To je bio velik doživljaj, jer djeca nisu nikada vidjela more, pa je razumljivo, da im je, kad smo stigli, prvi korak bio na pristanište. Provozali su ih neki mornari na jednom brodiću po moru i upoznali sa svim, što ih je zanimalo. Priredba je trebala da se održi drugi dan .poslije podne, pa je bilo dovoljno vremena za odmor i razgledavanje Senja. Za prehranu bili smo određeni u nekom samostanu. Kada smo došli pred samostan, i vrata nam otvorila časna sestra, neka djeca ustuknu na trag, i zbiju se kao ovčice, — ne će da uđu. Zovemo ih, guramo, naopako, plaše se oni časnih sestara. Bila su to djeca koja su bila zatočena u logoru u Jastrebarskom, otkuda su ih oslobodili partizani. Djeca su nam već pričala o tim opaticama, kako su ih mučile. Dokazujem djeci, da su one sada pod vlašću naših partizana, i da ne treba da ih se boje.

Tako uspijemo da udu u kuću. 'Opatice su pripremile dobar ručak, ali djecu se nije moglo natjerati da jedu, jer su se bojala opatica. Morali su nas drugovi iz Senja premjestiti na drugo mjesto na prehranu, a djeca, koja su 'bila u Jaski, pričala su drugovima o tom i drugim logorima, kroz koje su prošli i gdje su izgubili, tko majku, tko braću. Ipak taj neugodni doživljaj nije smeo djecu — priredba je uspjela, i mi smo se sretno vratili u Otočac.

Tu saznam, da je na Kordunu ofenziva, no nitko mi nije znao reći što je s našim dječjim domom. U toj neizvjesnosti proživjeli smo skoro 10 dana, kada su nam dopustili da se vratimo natrag na naš Kordun. Sastajemo jedinice VIII. kordunaške divizije, koje nas obavještavaju, da je u dječjem domu sve u redu, da je bilo bježanja, ali da je sve dobro prošlo.«

² Katica Puškarić.

³ Dječji dom u Frkašiću, selu nedaleko Korenice, osnovan je za vrijeme Četvrte neprijateljske

ofenzive. Polovinom ožujka 1943. g. upućeno je U taj dom nekoliko drugarica iz vojne bolnice u 'Bijelim Potocima da organiziraju dom, budući da je epidemija tifusa zahvatila cijeli kraj, pa tako i dječji dom. Djeca (u to vrijeme ih je bilo 124 u domu), kao i sve osoblje doma, bolovali su od tifusa.

Jenjavanjem tifusa, oslobođenjem Gacke doline i Otočca, i uz pomoć vojske i antifašističkih organizacija, stanje u domu znatno se popravilo. Nabavljeni su lijekovi, vitamini, riblje ulje i hrana i čim su se djeca oporavila, dom iz Frkašića preseljen je u Rujevac na Baniju. Upravnik doma u Frkašiću bila je Dragica Vuković, a upravnik doma u Rujevcu — Milka Baljak.

U ovome domu najviše je bilo djece iz Bosne, Banije i Korduna, a nekoliko ih je bilo iz Gorskog Kotara i Primorja. Većina djece bila su bez oca i majke.

⁴ Draga Bakiš.

Dokument 471

DOPIS OKRUŽNOG ODBORA AFŽ KARLOVAC OD 6. IX. 1943. AGITPROPU CK KPH 0 PRILOZIMA ZA DJEČJI DOM

OKRUŽNI ODBOR AFŽ
KARLOVAC

6. IX. 1943.

Agitpropu CK KPH
Za »Vijesti«

Dragi drugovi!
Prilozi za dječji dom:
U vremenu od 20. pr. mj. do 5 o. mj. mnoge organizacije i članice AFŽ-a te USAOH-a posjetili su i darovali naš Dječji dom. Ima tu pošiljaka iz oslobođenih teritorija, a isto tako i iz neoslobodenog, od hrvatskih majki, koje se rado sjećaju dječice u Domu.

Prilozi su slijedeći:
Bović: 209 kg krumpira, 17 kg paradajza, 48 kg jabuka, 14 kg luka, 9 kg graha, 6 kg pšenice, 8 kg mahuna, 7 kg sira, 3 pogače i 2 jaja.
Vojnić kolodvor (USAOH): 15 kg paradajza, 28 smotaka duhana, (predano vojsci), 2 vagona krumpira, 40 kg graha, 13.5 1. mlijeka i 1 pogača.

Perić Selo: 3 drugarice članice AFŽ-a donijele su slijedeće: 3 1 mlijeka, 2 sira, 2 poviče, 1 pogaču i košaru šljiva.
Sjeničak (AFŽ): 40 kg paradajza.
Krnjak (USAOH): 4 1 mlijeka, 2 pogače, 1 košara šljiva, 1 košara jabuka i paradajza.
Kotar i mjesto Karlovac: 5 paketića griza, 1 roklje, 1 ručnik, 2 krpe, 6 haljinica, 4 m platna, 3 kom. sapuna, 65 jaja, 4 »ženske hvale«, 1 dječje hlače, 7 gaćica, 2 para ciplica, 1 milje, 3 ženske košulje, 1 dječji kombin, 13 košuljica, 1 prslučić dječji, 1 dječja kapica, 1 maramica, 1, podbradnjak, 3 para dječjih soknica, 1 dječje rukavice, 1 dječja kišna kabanica, '2 para muških čarapa, 6 ja-stučnica, 1 plahta, 2 gaće i 1 čarape.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!
Drugarski pozdrav.
Okružni odbor AFŽ — Karlovac

PISMO OKRUŽNOG ODBORA SPŽZ BELE KRAJINE OKRUŽNOM ODBORU AFŽ
KARLOVAC KOJIM SE ŠALJU DAROVI ZA DJEČJI DOM NA KORDUNU

OKROŽNI ODBOR SPŽZ — BELOKRAJINA 29. IX. 1943.

Okrožnome odboru Antifašistične fronte žena Karlovac

Drage tovarišice!

Pošiljamo Vam darove za Vaše drage otroke v Dječjem¹ domu in ob tej priliki izročamo Vam- in vsem malčkom sesterske in materinske pozdrave tovarišic, ki so z veseljem- sprejele poziv naše protifašistične organizacije za zbiranje darov, namjenjenih Dječjem domu na Kordunu.¹ To so bile tovarišice iz rajona Vinice in Črnomlja z okolico (Belokrajina).

Za vse nas je bilo to nenavadno, sveto delo. Me ljubimo Kordun, o katerem smo slišale pripovedovati samo kordunske borce, o katerem smo čitale v Vašem listu »Riječ žene«, imamo ga tako rade, da nam je mil in drag vsagdo, ki prihaja od tam in nam govori o borbi kordunskega naroda. Sedaj smo imele priložnost to ljubezen potrditi in dati joj duška. Neka stara mamica se je na mitingu s solznimi očmi in naglo, da je ne prehititi katera druga, ponudila: »Pri meni naj se zberejo stvari, jaz bom pa poskrbela, da se vse odpelje naprej. Če bi morala na hrptu nositi, bi vse napravila za naše otroke.« Ko je pripeljala zbrane stvari, je objela tovarišico, kateri jih je izročila.

Naše tovarišice so skrbno zborale in se pri tem veselile veselju otrok, spominjale so se pri tem svojih sinov in hčera, ki so daleč od njih, mislile so pa tudi na vse borce iz Hrvatske, ki so tolikrat skupaj z našimi slovenskimi partizani bili fašiste na slovenskih tleh.

Tovarišice, mi se zavedamo dolžnosti, ki ih do otrok imate ve, kajti vaše obveze so tudi naše obveze. Antifašistična fronta žen Hrvatske in Slovenska protifašistična ženska zveza so vzrastle iz naše skupne borbe in se združujejo v vseh naporih in ciljih. Ena zraven druge smo šle skozi vse težave in zbližale smo se.

Naša želja je, da še bolj sodelujemo v naši skupni borbi in da bo naše delo trdno povezano tudi potem, ko bomo v slobodni in demokratični Jugoslaviji gradile srečo naroda in naših otrok.

Naj Antifašistična fronta žena Hrvatske in Slovenska protifašistična ženska sveza postanejo nepretrgljiva vez med hrvatskim, srpskim in slovenskim narodom!

Smrt fašizmu — Svobodo narodu!
Okrožni odbor 1SPŽZ — Belokrajina

¹ Tom prilikom poslale su žene Bele Krajine dječjem domu u Vojničkom Grabovcu: 1.166 kg jabuka, 129 kg brašna, 89 kg oraha, 100 kg kupusa, 12 kg

riže i makarona, 738 kg krumpira, 5 kg meda, 3 kg marmelade, 5 kg suhe slanine, 36 kom. jaja i 3 sanduka odjevnih predmeta u težini od 137 kg.

DOPIS ZAVNOH-A OD 15. II. 1944. KOTARSKOM NOO KORENICA 0 PRESE-
LJENJU DJEČJEG DOMA IZ ŠEGANOVCA U BANIJU

ZEMALTSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE
NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE
Socijalni odio¹

Š/E broj 515
Dječji dom Dne 15. februara 1944.

Kotarskom NOO Korenica

Primili smo dopis od Okružnog NOO-a za Liku, da je u Korenici, prije mjesec dana osnovan dječji dom, u kojem je smješteno 150 djece. Nadalje nam javlja, da je taj dom osnovan pod uslovom, da se preseli u Baniju. Mi ranije nismo bili o tome obaviješteni, a odmah poslije primitka toga dopisa obratili smo se na ONOO Baniju, da pronade odgo-

varajuće prostorije, u koje bi bilo moguće preseliti taj dom. U koliko se te prostorije budu pronašle, mi ćemo Vas odmah o tome obavijestiti. Tako dugo dok ne dobijete nalog za preselenje doma od Okružnog NOO-a, Vi nemojte nikuda kretati, jer bi se moglo dogoditi da Vi krenete na put, a prostorija ne bi imali za useliti.²

Molimo Vas za slijedeće podatke: 1. koliko imade sada djece u domu, te od koliko do koliko godina se kreće starost djece.

2. Kakve i koliko imadete sada prostorije, da li su djeca smještena u jednoj ili više zgrada. Kako je sa prehranom:, s odijelom i ostalim potrebama. Da li postoji uprava doma; Mi smo tražili hranu za dječje domove od GŠH, te nam je obećana, samo dok će biti da se Vam dostavi.

Po primitku dopisa obavijestite nas o gore traženom i pošaljite opširan izvještaj.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Socijalni odio
Stjepan Šalamun

¹ Početak 1943. g. je period iza VI. neprijateljske ofenzive, kad je Lika bila sva porušena i popaljena i kad su ustaško-četničke i fašističke jedinice vršile užasan teror na teritoriju Like (Vidi I. knjigu dok. 273, str. 450).

Dom, o kome je riječ u ovom dopisu, bio je osnovan u selu Šeganovcu.

² 12. IV. 1944. g. poslao je Okružni NOO Banija ZAVNOH-u dopis, da su pronađene prostorije za dječji dom iz Šeganovca, i da se dom sa 135 djece može odmah preseliti, time da se prethodno javi Općinskom NOO-u Zirovac.

Dokument 474

IZ IZVJEŠTAJA TATJANE MARINIĆ OD 9. IV. 1944. SOCIJALNOM ODJELU ZAVNOH-A O DJEČJEM DOMU U ŠEGANOVCU

Socijalnom odjelu ZAVNOH-a¹

Po nalogu toga odjela br. 920 od 19. III. 1944. pregledala sam dječji dom u Šeganovcu, o čemu podnosim slijedeći izvještaj:

Brojno stanje djece:

Predškolske djece od navršenih 2—6 godina ima 55
Školske djece od navršenih 7—13 godina ima 76
Svega ima 131 dijete

Po godinama i spolu ima:

Oodina	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	Svega
dječaka	1	8	10	8	5	7	14	12	10	1	2	1	dječaka 79
djevojčica	–	3	6	3	11	8	5	4	5	4	3		djevojčica 52
Ukupno po godinama:	i	11	16	11	16	15	19	16	15	5	5	1	Ukupan br. djece 131

Socijalni sastav:

Djece bez roditelja ima 38
Djece koja imaju samo majku ima 77
Djece koja imaju oca ima 1
Djece koja imaju žive roditelje ima 15
Svega 131

Djeca su većinom iz kotara Korenice, a ima ih još iz ovih kotareva: Lapac, Gospić, Gračac, Bihać, Petrinja i troje djece iz Crne Gore.

Zdravlje djece:
Oko 40 djece bolesno je (stomatitis 15, proljev 20, a 5 druge bolesti). Točan pregled

zdravlja djece nisam mogla dobiti, jer nije bilo pri ruci liječnika, koji bi djecu pregledao. Petoro djece imalo je vrućinu. Jedno dijete uzela je majka taj dan iz doma, jer je imalo hripavac i po liječničkom nalazu obolilo je i na plućima (TBC).

Inače gotovo sva djeca veoma su slabog izgleda (blijeda i slaba).

Zdravstveni nadzor uz kontrolu liječnika (dr. Ivan Košić) vodi higijeničarka Desa Grahovac, koja ulaže sve, da se bolesnoj djeci pruži potrebnu njegu i pomoć, te da ostalu djecu drži u redu i čistoći. Higijeničarka dodijeljena je domu pred par dana, pa je 60 djece već izliječila od svraba, ošišala ih, i tu djeca nemaju uši.

Prehrana:

Kotarski NOO Korenica opskrbljuje dom živežnim namirnicama i daje za djecu sve s čim raspolaže. Ove zime, kada je bilo pomankanje hrane, cijeli kotarski NOO odricao se je po koji dan hrane, samo da djeca ne gledaju. Unatoč svih odricanja, skrbi i brige s strane kot. NOO-a dom oskudijeva na najpotrebnijim živež. namirnicama, pa prema tomu i djeca na ishrani.

Glavne živežne namirnice, koje dom dobiva jesu: meso, krumpir i kruh i koji put nešto kukuruznog brašna. Ovakove živežne namirnice dobiva dom već peti mjesec. Samo 2 puta kuhan je grah i 2 puta kiseli kupus.

Bez razlike na dob i zdravlje sva djeca dobivaju dnevno tri obroka i to dvaput toplu hranu, a večerom kruh ...

... Trebalo bi upravi doma dati nešto novaca, da kupuje uz redovito sledovanje, barem luka, krumpira, graha, jaja, mlijeka, što se može kupiti, pa makar i u manjim količinama, da se hrana izmjenjuje.

Pred kratko vrijeme dobio je dom dodatak na hranu i to 50 kg šećera i 50 kg riže. Dok je bilo riže, nisu dobivali krumpir, tako da riža nije bila nikakav dodatak hrani, a šećer nemaju s čim davati djeci, jer nemaju niti čaja, niti ječma za crnu kavu. Davali smo ga samo bolesnoj djeci.

Upravo kada sam bila u domu stigla je za djecu pošiljka živežnih namirnica, koju je sakupio Okružni AFŽ za Liku prigodom 8. marta. Primljeno je oko 300 komada jaja, 2 kg. maslaca, oko 200 kg mješanog brašna (ječam, raž, pšenica), 14 kg graha i par kg ječma za prženje, pa sam u dogovoru s upravom, napravila s drugaricama, koje kuhaju, raspored te hrane na nekoliko jelovnika, da se prehranu malo upotpuni i promjeni. Isto tako posavjetovale smo se o poboljšanju hrane za bolesnu djecu.

Kakovim se oni poteškoćama bore neka ilustrira ovaj primjer. Dom je udaljen od

Korenice 6 km, pa je veoma opasno za sniježnih mećava odlaziti u Korenicu. Sljedovanje dobiva se samo od danas na sutra i nema nikakvih rezervi. Jednoga dana otišle su 3 drugarice po sniježnoj mećavi u Korenicu. Dobile su svega tri torbe kruha. Put je bio tako opasan, da su zapale u snijegu i pukim slučajem spasili su ih drugovi iz Šeganovca.

Cijelu zimu same su te drugarice sa upravnikom doma rušile stabla, pilile i cje-pale drva, da djeci bude toplo.

Može se reći da se je taj dom održao samo nadčovječnim naporima sviju, koji za njega i u njemu rade.

Prostorije:

U četiri mjeseca svoga opstanka dom' je tri puta premješten. Sada se nalazi u jednoj nedovršenoj baraci bolnice, koja je 11 m duga i 7 m široka.²

U velikoj sobi napravljeni su drveni ležaji, t. zv. palače. Prozori imaju tek po koje staklo, a drugo je obijeno daskama, pa je u sobama uvijek polumrak. U sobe se ulazi s dvije strane i to izravno, nema nikakvog natkrovlja, pa snijeg pada u sobu, kad se vrata otvore.

Stijene su od dasaka, koje nisu zabušene. Baraka je podignuta na balvane, pod je jednostruk. Potkrovlje je nedovršeno, pa je i strop i pod nezabušen. Vjetar piri u prostorije sa svih strana, a kad je sniježna mećava, snijeg zapuhuje u dječje sobe. Peći su improvizirane od limenih kanti, puše se, a ako je vjetar, uopće ne gore.

Na dječjim ležajima nema slame. U velikoj sobi leže djeca na tim- palačama, a u ostale dvije sobe na podu. Pod djecu se prostiru krpice, a pokrivaju se neki krparama, a neki biljcima.

Na začelju je trijem, na kojemu je dograđena privremena kuhinja. Tu ima još 2 sobe. U jednoj je smještena kancelarija i magazin, a u njoj spavaju upravnik, higijeničarka i ekonomka. Druga soba je bez prozora, pa služi kao komora za odlaganje suđa i ostalih predmeta (rublja, sanduka i t. d.)

Ostalo osoblje spava u hladnim i nedovršnim¹ prostorijama u potkrovlju.

Zahodi se grade malo podalje od kuće. Polugola sitna djeca izlaze na zahod izvan kuće.

Odgojni rad s djecom:

S djecom! se bavi 10 drugarica i to 5 omladinki (sestre djece) i 5 majki (majke djece). Sve ove drugarice nepismene su. Uopće sve osoblje doma osim upravnika, ekonomke, higijeničarke i kuharice nepismeno je. S dje-

com se u pravom smislu riječi nitko ne bavi. Veoma mali broj, i to najveće djece, pomaže u kućanstvu, a sva ostala djeca nezaposlena su. U domu nema školskih knjiga nego djeca uče čitati iz štampe.

Jedna djevojčica, koja je skoro došla u dom i znade čitati i pisati, nabavlja pionirski list »Lički kurir«, i to je štampa, koju tu djecu povezuje sa školom i pionirskom organizacijom. 76 djece su školski obvezanici. Velik broj ih je već polazio I. ili II. razred, ali su već zaboravili čitati i pisati. Jedini je Pero Kosijer svršio IV. razr. osnovne škole, ali on je invalid. Bomba mu je odnijela lijevu šaku, ranila desnu ruku i uništila oči, jer je ranjen u glavu. Bio je kurir i stradao je u borbi. On i mala Desa Rapaić, koja ima 10 godina i svršila je II. razred osnovne škole, pomoć su higijeničarki u radu s djecom. Pero ih uči pjevati i priča imi priče, a Desa nastoji, da nabavi štampu i da im čita. Dobavila je i jednu olovku i nešto papira, pa je odlučila da drugove uči čitati i pisati. »Obećali su nam da ćemo dobiti učitelja, i već smo u prijašnjoj baraki uredili i školu, ali onda je zapao snijeg, i valjda učitelj nije mogao od smetova do nas, pa tako još nam nije počela škola...« kažu djeca.

Kotarski i okružni NOO imali su namjeru u dom poslati učitelja, ali radi toga, što se je kanilo dom premjestiti, nije u dom dodijeljen učitelj.

Djeca u rasporedu:

U domu stalno pridolaze nova djeca, pa kad se nakupi veći broj djece iznad 10 godina, razašilju se ta djeca na raspored po selima. Sada ima na rasporedu oko 40 djece.

0 s o b i j e;

Od osnutka doma do 29. III. o. g. vodio je upravu doma drug Dmitar Pražić iz Šala-

munića opć. Bunić. Drug Pražić premješten je na drugi posao, pa je upravu doma povjerio Kotarski NOO drugu Jovanu Vukmiroviću iz Bunića. Drug Vukmirović bio je na dužnosti u domu tek drugi dan, ali poznaje rad doma, jer je bio u Kotarskom NOO-u. On je sa svoje strane sve poduzeo, da se dom privremeno uredi.

Drugaricu ekonomku i higijeničarku izaslao je također Kotarski NOO. Kuhinju vodi drugarica Danica Babić, partizanka, koja je bila kuharica u Kotarskom NOO-u Njoj pomažu Soka Pužić izbjeglica, koja ima u domu dvoje djece i Dušanka Studen omladinka (isto izbjeglica).

Sve ostale drugarice su izbjeglice. One obavljaju sve poslove, i povjereni im rad sa djecom.

Zlata Rebić	40 g. ima 2 djece u domu
Julka Priča	34 g. ima ,3 djece u domu
Ljuba Priča	29 g. ima 3 djece u domu
Kaja Babić	32 g. ima 4 djece u domu
Anka Cvetičanin	29 g. ima 2 djece u domu

Omladinke Mileva Hrnjak, Jelka Leka, Dara Perić, Mika Cvijanović i Mika Cvetičanin. Svaka ima sobom braću u domu.

Nadzor i brigu o domu vodi Kot. NOO, a naročito se za dom zauzima drug predsjednik Kotarskog NOO-a i drugarica Neda Drakulić, sekretar NOO-a.

Zdravstveni nadzor djece vodi drug dr. Ivan Košić, zdravstveni referent Okružnog NOO-a...

U sjedištu ZAVNOH-a
9. IV. 1944.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Marinič Tatjana

¹ Koncem prosinca 1943. g. osnovan, je Socijalni odjel 'ZAVNOH-a. Među njegovim najvažnijim zadacima, bili su: briga za invalide, za nezbrinutu djecu, za izbjeglice, za siromašno stanovništvo, za ljude Itoii se nalaze u zatvorima i logorima, za prikupljanje statističkih podataka o fašističkom uništavanju. Socijalni odjeli formirani su i kod Kotarskih NOO-a.

Socijalni odjel ZAVNOH-a postavio je zadatak oblasnim i okružnim N'OO-ima da organiziraju dječje domove na mjestima, koja su najmanje izlo-

žena neprijateljskim napadima. Dužnost NOO-a je bila da se brinu o sigurnom smještaju djece u slučaju neprijateljskog upada, o izgradnji zemunica za djecu, o njihovom raspodjeljivanju po udaljenim manje izloženim selima, te o prehrani, odjeći i obući. Oni su također vršili stalni nadzor nad njihovom naobrazbom i školovanjem.

² To je bila privremena konspirativna baraka bolnice XXXV. divizije.

Još u toku travnja dom je preseljen u Rujevac i Buzetu ina Baniju.

**PISMO ŠTABA I. UDARNE BRIGADE VIII. DIVIZIJE OD 18. III. 1944. DJEČJEM
DOMU U VOJNIČKOM GRABOVCU**

Dječjem domu Grabovac

Dragi naši najmlađi!

U ovim velikim danima naše oslobodilačke borbe, kada naša vojska bije krvavi boj za oslobođenje naše domovine, vi, naši najmlađi, uvijek ste nam pred očima. Mislimo na vas često, ponosimo se vašom bistrinom, vašim divnim odgojem. Znademo da ste patili da ste i vi svjedoci patnje naših naroda. Slušali smo vaše pjesme, gledali smo marljive ručice, koje stišću knjigu i pletaču iglu, i vaš dječji podvig sve za front. I vi mali se borite. Vaša borba daje i nama snage i novog poleta. Nastavite samo tako dalje. Ponosimo se s vama, u vama gledamo sliku budućeg sretnog novog naraštaja. Sada vam šaljemo nešto od zarobljene vune, koju ćete vi korisno upotrebiti. Za sada ovoliko, draga dječice, Primate mnogo toplih pozdrava od boraca i starješina I. udarne brigade VIII. divizije.»¹

¹ Najmiliji i najbliži djeci bili su borci Narodno-oslobodilačke vojske ili kako bi oni uvijek govorili: »Od svega najviše volimo naše partizane i druga Tita.«' To su bili njihovi očevi, braća, rođaci i poznanici i o njima su oni uvijek govorili i stalno pratili njihovu borbu. Strepili su nad njihovim životima i veselili se svakom njihovom uspjehu.

Kad se jednog dana pročulo, da će kroz Grabovac proći VIII. kordunaška divizija, kod djece je zavladała bura oduševljenja, jer tko je od ove djece imao nekog živog, taj je sigurno bio u VIII. diviziji. Čim su partizani stigli u selo, djeca su napustila obuku i brže nego bi okom trenuo, našla su se

među borcima. Mnogi partizani našli su tu svoju djecu i djecu svojih rođaka i suseljana. Djeca su kasnije još dugo pričala o prolazu Divizije kroz Grabovac.

Dirljiv je bio i susret djece s borcima pri prolazu I. udarne brigade VIII. divizije kroz Vojnički Grabovac. Djeca su ih zaustavila i dala njima u čast priredbu, koja je trajala puna dva sata, a na svršetku priredbe nije se znalo tko je više sretan — borci ili djeca.

Borci su se kasnije dopisivali s djecom o čemu svjedoči gornje pismo.

MASOVNI POKOLJ ŽENA I DJECE U SELIMA SINJSKE KRAJINE

*Iz članka »Zločin izvršen od »Vražje divizije« u selima Sinjske krajine«
»Slobodna Dalmacija«, od 16—17. X. 1946.*

... 28. III. 1944. g. požar je uništio malo rodoljubivo selo Podi, zavučeno duboko u Kamešnicu. Progutao je 76 staraca, žena, majki, djece i novorođenčadi.

Fašistički banditi i njihove slugе stigli su nenadano. Nitko nije očekivao ono, što se nekoliko časaka poslije dogodilo. Najprije su otjerali stoku, skromne zalihe hrane — sve što je planinski seljak kroz dugi niz godina stekao svojim radom, svojim žuljevima i znojem.. Onda ustaše stjeraše narod u dvije potleušice. Sve, što god je bilo u selu živo, moralo je ići. »Starce su nosili mlađi, a bolesnike pridržavale djevojke«. Tako priča) dvadeset-godišnja djevojka Pera Ratković Filipova, koja je uspjela pobjeći kroz vatru, i tako spasila sebe, 14-godišnju sestru Anu i 5-godišnju Anđu Josipovu. »Zatim počese svoje strašno krvavo djelo. Kao pomahnitale zvijeri srnuli su među nas, s noževima i s bombama. Žene su padale kao snoplje, a polumrtva novorođenčad grčevito se stiskala

uz sise mrtvih majki.. Kad je sve utihlo udaljili su se... No to im je bilo malo. Opet su se navratili i stali prisluškivati zadnje hropce umirućih žrtava, a na svaki hropac počeli bi iznova svoj zločin. I sve tako redom, dok je u grobnici nastala potpuna tišina. Onda su u kuću dovukli kukuruzovine, potakli među leševe i zapalili, kako bi izbrisali svaki trag svog strašnog zločina.«

14-godišnja Ana, Perina sestra i 5-godišnja Ana Josina koje su se sa Perom spasile bijegom kroz vatru stoje pred nama kao dvije optužbe, dva živa svjedoka nevjerovatnog zločina, koji su mogli počiniti samo zvijeri u ljudskoj koži, ljudi bez savjesti, bez morala, bez ičega čovječanskog u sebi...

Ruda je veće planinsko selo od nekoliko susjedstava, koja su raštrkana po padinama planine. I Ruda je doživjela istu sudbinu. Krvoloci su zaklali sve što su zatekli živo u selu. 73 djeteta i majki palo je žrtvom zlo-

čina — zločina, koji su organizirali dva fra- tra — dva zločinca sa svojim sukrivcima.

»Kao i drugdje, otjerali su najprije bla- go, pokupili odjeću i onu šaku škrte hrane, a onda je započeo pokolj« — kaže mlinarica Šime Botica iz Rude, koja se spasila, jer je pala ranjena među prvima i bila pokrita le- ševima.

»Dodoše i pozvaše nas na gumno. Niko nije očekivao da je to zadnji put što odlazi iz svoga doma. 73 žene, staraca i djece sta- jalo je mirno na gumnu i čekalo što će biti... I tada započe zločin. Najprije prasnuse bom- be, onda »šmajseri«, a najzad mitraljeski rafali. Mirno, sabrano, svijesno, promišljeno, kao da se ne radi o živim ljudima, o djeci, koju su sigurno imali i ti razbojnici i njihovi pomagači. Kad je i zadnje dijete palo pogo- đeno rafalom, nastao je tajac... tišina, a zatim, kad bi se prolomio hropac koje umi- ruće žene, zločin je ponovo počimao ...«

Pored Šime spasilo se još od strašne smrti 12 mališana, koje su njihove majke zaštitile svojim tjelesima. Hrabrost tih majka bila je tolika da su polumrtve, teško ranjene, skri- vale pod svoja tijela nevinu dječicu, kako bi bar njih spasile, kad one ne mogu više ži- vjeti.

Mali Božo Crljen Franjin od 4 godine spasio se, jer ga je teško ranjena baka za- štitila svojim truplom. Božo je ranjen pu- ščanim metkom u prsa. Nije nam ništa znao da kaže, samo je podigao svoju košuljicu i pokazao ožiljak. Isti udes stigao je i stanov- ništvo Male Rude. Poklano je dvadesetak žena i djece.

Zaselak Milanović-Litre pao je prvi žr- tvom pokolja. Rano u zoru nahrupili su ban- diti u selo, stjerali sve živo u dvije staje, raznijeli bombama i onda zapalili. Od svih koji su bili u staji, spasilo se njih dvadeset- četvero. To je djelo hrabre 14-godišnje dje- vojke, Luce Milanović, koja je sama, bez ičije pomoći, ugasila vatru i tako spasila 24 ljudska života.

Jakov Milanović iz Gornjeg Otoka, star 56 godina, kaže nam:-

»Dan prije pokolja kurir je došao u naš zaselak i donio poruku od fra Stanka iz Si- nja, da, kad mimo našeg zaselka prođe voj- ska, ne bježimo, jer nam okupatori ne će ništa na žao učiniti. Kad tamo — pokolj, smrt, krv ...«

»Tko, tko nam pokla našu djecu?« — kao za sebe zapita ovaj starac, i onda jedva čuj- no doda: »Fra Stanko Litre, fra Jakov Lu- lica, ustaški pukovnik i njihovi sukrivci, jer nam oni poslaše koljače, oni prokazaše naša sela.«

No fra Stanku i fra Jakovu Lulici i nji- hovim sukrivcima nije bio dovoljan zločin, oni su svojim očima htjeli vidjeti učinak, uvjeriti se o njegovoj veličini. Zato sutradan stigoše u naš zaselak i fra Stanko i fra Ja- kov u društvu dušobrižnika Ivana Vukušića i odrediše, kao za izliku, da se žrtve sahrane.

Devet punih seljačkih kola leševa djece, žena kretalo se u žalobnoj povorci prema groblju, na vječni počinak, praćeno molitva- ma farizeja, molitvama onih, koji im oduzeše život, radost, koji radi »viših ciljeva« odre- diše, da oni više ne žive.

Dokument 477

IZVJEŠTAJ DANICE CAZI OD 20. IV. 1944. ZDRAVSTVENOM ODJELU OBLAS-
NOG NOO ZA SLAVONIJU 0 DJEČJEM DOMU U ZVEČEVU

DJEČJI DOM

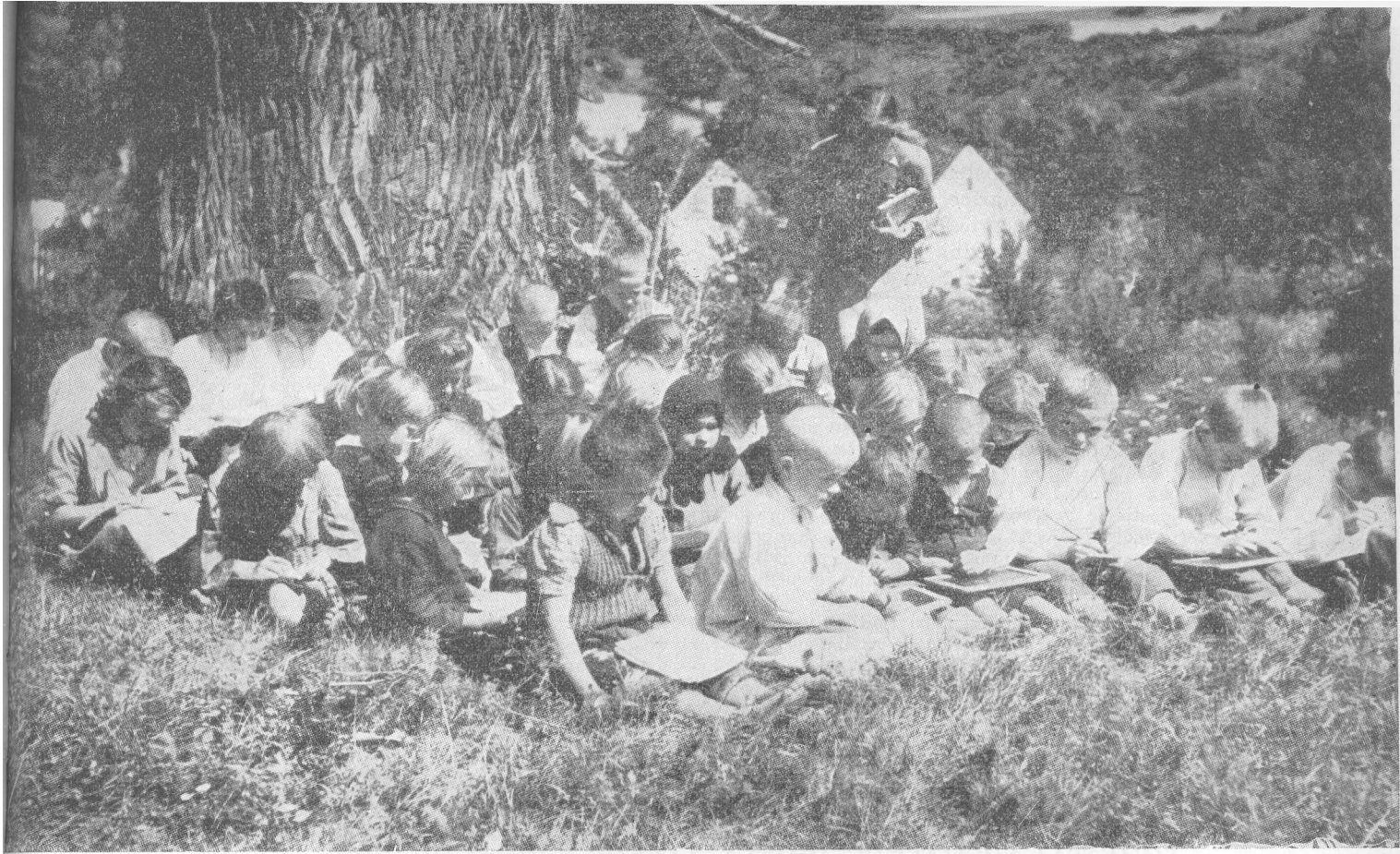
20. IV. 1944.

Zdravstveni odjel Oblasnog NOO-a za Slavoniju

Izvještaj o političkom, kulturno-prosvjet- nom radu kao i općem stanju Dječjeg doma¹ od 1. III. do 20. IV. 1944.

U toku mjeseca marta kao i prvom- po- lovinom aprila glavni rad uprave doma bio je sređivanje prilika u samom domu. Naj- važniji zadatak bio je da se odmah počne sa gradnjom bunkera za djecu u slučaju nepri- jateljske ofenzive, te da se izvrši unutrašnje uređenje samoga doma: izrada namještaja i posteljine, te izrada kućnog reda radi uređi- vanja odnosa između osoblja i uprave doma.

Uprava doma održala je dvije sjednice, na kojima su se raspravljali problemi osoblja i odnos uprave prema osoblju. Donesena je odluka da se smijeni kuharica Radojka Prodanović, koja je po svom' držanju bila paničarka, zatim zaključeno je da se traži nova vešerica, jer dosadanja uslijed bolesti ne odgovara. Pošto bunker, koji je naprav- ljen, ne odgovara zbog svoje velike blizine samome domu, odlučeno je da se ubrza iz- gradnja podesnijeg bunkera.

Partizanska osnovna škola u Vučaku — 1944.

Na drugoj sjednici uprave doma, koja je održana koncem marta mjeseca, raspravljalo se o kažnjavanju djece, koje se u domu uvriježilo. Zaključeno je, da se zabrani fizičko kažnjavanje djece, jer to ne odgovara principima naše ideologije, a niti ideji moderne pedagogije. Zaključeno je da se pristupi još izgradnji jednog bunkera za najmanju djecu.

Održano je ukupno 9 sastanaka sa osobljem doma; od toga su 5 bila u vezi sa unutrašnjim prilikama. Na tim sastancima rješavalo se pitanje međusobnog odnosa samog osoblja. O dužnostima u radu. O potrebnoj disciplini koja treba i mora da se u domu provodi. Raspravljalo se o odnosima osoblja prema djeci. O načinu saobraćaja sa djecom i postupcima prema djeci.

Pored toga održana su četiri sastanka, na kojima je čitan politički materijal »Naprijed«, »Vjesnik« i »Glas Slavonije«.

Kulturnog rada za sada nema. Zidne novine ne postoje, a ni djeca do sada još nisu kulturno djelovala, kao recitiranje pjesama ili neki igrokaz. Taj će se nedostatak morati otkloniti.

Škola je počela sa radom početkom marta.

Ishrana djece je uglavnom dobra — djeca nisu gladna, ali pored svega toga osjeća se veliki nedostatak u mlijeku, koji se mora otkloniti. Isto tako osjeća se nedostatak po-

vrća i voća, naročito mrkve i jabuka, što bi nam trebalo i kao lijek u slučajevima proljeva, koji se kod neke djece često pojavljuje.

Što se tiče obuće, ono je sada zadovoljeno, ali sa odjećom stojimo loše. Većina djece ili nema nikakvih kaputića ili pak ono što irnade strahovito je izderano, a odnikuda ne dobijemo štofa za odijelo.

Higijenske prilike takođe ne zadovoljavaju. Potrebno je odvojiti dojenčad od predškolske djece. U tu svrhu bit će potrebno izgraditi još jednu bajtu. U toku mjeseca marta bilo je bolesnih od gripe 5 djece, koje smo odmah izolovali u posebnu prostoriju, tako da se gripa nije dalje širila.

Izvršen je liječnički pregled sve djece po drugarici dr. Feđi Fišer. Tom prilikom konstatirano je, da je jedan mali broj djece fizički zaostao zbog loše ishrane (još prije nego što su došli u dom); njima će se morati posvetiti posebna pažnja, a troje djece imadu srčanu manu. Inače zdravstveno stanje djece je prilično zadovoljavajuće.

Zbog pregleda uz izvještaj šaljem vam i popis djece.

Smrt fašizmu — Sloboda narodul

Politkomesar:
Danica Cazi

U domu je uposlono: tri dadilje, jedna vešerica, dvije kuharice, jedan kočijaš i kurir dva druga za pilenje drva i vučenje vode, jedna upravnica i jedna komesarica. Ukupno 12 odraslih osoba, od toga 9 drugarica i tri druga.

¹ Oblasni NOO za Slavoniju osnovao je krajem 1943. g. dječji dom u Zvečevu, jer je u to doba već bilo dosta nezbrinute djece kojima su roditelji poginuli, ili su se nalazili u partizanima.

Dom je bio smješten na teško pristupačnom mjestu ispod Ravne Gore, između Zvečeva i Vučjaka. U jednoj ibajti bila je smještena kuhinja, učionica i soba za osoblje. U drugoj zgradi nalazile su se dvije dječje spavaonice, jedna za malu, druga za veću školsku djecu, zatim kancelarija za upraviteljicu, a u trećoj zgradi — prostorije za izoliranje bolesne djece. Upravnica doma bila je medicinska sestra Edita Maglajlić, koja je izvršila veliki dio posla oko organiziranja i nabavljanja stvari potrebnih za rad doma, a ujedno je vršila sve poslove medicinske sestre.

Dom je u početku određen bio samo za predškolsku djecu, ali budući je došlo više djece od 7

do 12 godina, prišlo se organiziranju nastave i za njih. Nastavu je vršila Maca Brkić, učiteljica. Školski materijal i pet novih pločica s kamenčićima poslali su drugovi iz borbenih akcija.

U domu je 'bilo i posve male djece — dojenčadi, koje su drugarice negovale s velikom pažnjom i ljubavi.

Početkom ožujka bila je politički komesar u domu Danica Gazi.

Teške dane proživjela su djeca i osoblje za vrijeme neprijateljske zračne ofenzive početkom travnja 1944. g., a koja je trajala punih 14 dana. Kuharice su noću kuhale hranu za djecu, koja su se po danu skrivala u bunkeru. Za vrijeme te ofenzive, šuma, a i sam dom, bili su izrešetani mitraljeskim rafalima i bombama. Dvije velike bombe pale su u neposrednu blizinu doma. Ni jednom se djetetu nije -ništa desilo, a krajem prosinca 1944. g. i početkom siječnja 1945. g. djeca su prebačena preko Mađarske u oslobođenu Bačku.

Za dom se brinuo referent za socijalno staranje Simo Lukić, a brigu oko zdravlja djece vodila je drugarica dr. Olga Milošević, kao zdravstveni referent Oblasnog NOO-a. Liječničke preglede i neposrednu brigu oko zdravlja djece vršila je dr. Fedasartorius-Fišer.

Dokument 478

IZVJEŠTAJ SOCIJALNOG ODJELA ZAVNOH-A OD 28. IV. 1944. O DJEČJIM DOMOVIMA NA OSLOBOĐENOM TERITORIJU HRVATSKE

ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE
NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE
Socijalni odio

Br. 57

Dne, 28. IV. 1944.

Izvršnom odboru ZAVNOH-a

Predmet: Izvještaj o radu Socijalnog odjela.

Dječji domovi.

Na cijelom oslobođenom teritoriju nalazi se 9 dječjih domova, u kojima imade 565 djece. Domovi se nalaze i to: u Slavoniji jedan, Moslavina jedan, Banija tri, Pokuplje jedan, Gorski Kotar jedan i Kordun dva dječja doma. U Slavoniji imade još dva dječja doma, ali nismo primili izvještaje o broju djece.

Prigodom oslobađanja Fužina tamo je nađen dječji dom sa 87 djece; od toga je 78 djece muslimanske iz Bihaća i Ključa, sa devet iz Gorskog Kotara. Roditelji te djece većinom su poklani od strane četnika, dok se jedan mali dio nalazi u Njemačkoj na radu. Nakon preuzimanja dječjeg doma izmijenjen je upravitelj doma. Dom se nalazi u prostorijama prijašnjeg dječjeg doma, koji je prije postojao. U domu se vrši školska obuka, sa kojom rukovodi jedna učiteljica.

Dječji dom Vojnički Grabova c.

U Grabovcu nalazi se 75 djece, od toga 39 dječaka i 35 djevojčica u starosti od 7 do 13 godina. Dom se sastoji od 5 prostorija: dvije sobe za djecu, dvije za pomoćno osoblje i kuhinja. Prostorije su premalene za toliki broj djece, a zbog prilika, u kojima se nalazimo, nije moguće stanje izmijeniti.

Prehrana djece je slaba, koja se sastoji od graha, krumpira, kukuruznog kruha i povremeno mesa (tri puta nedjeljno). Djeca su relativno zdrava, bilo je 19 slučajeva trbušnog tifusa, no smrtnih slučajeva nije bilo.

Dječji dom Velika Crikvena.

U ovome domu nalazi se 59 djece, od toga imade 34 dječaka i 25 djevojčica u starosti od jedne do devet godina. Dom se nalazi u jednoj staroj kući, bivšoj parohiji, koja nikako ne odgovara za dječji dom, ali silom prilika zbog pomanjkanja prostorija, dom je smješten u te prostorije. Zdravstve-

no stanje djece nije zadovoljavajuće, uslijed slabe ishrane, koja je ista kao i u Grabovcu. Nešto je bolja, što povremeno djeca dobivaju iz sela mlijeka. Bilo je poduzeto sve, da se dom preseli u pogodnije prostorije ali ih nije bilo moguće pronaći.

Dječji domovi na Baniji.

Na Baniji je postojao jedan dječji dom¹ sa 65 djece od 1-13 godina. Međutim u Šeganovcu² bio je organiziran dječji dom privremeno s time, da se isti preseli na Baniju. U drugoj polovici mjeseca travnja dom je preseljen na Baniju sa 140 djece. Pošto sva djeca nisu mogla stati u dječji dom u Rujevcu, to su organizirana još dva dječja doma. Djeca su raspoređena tako, da djeca od 1—7 godina budu u jednom domu,³ a djeca od 7—12 godina, koja idu u školu u drugom domu, a u treći dom smjestit će se djeca koja nisu mogla stati u ova dva doma.⁴ Kod školske djece organizovat će se škola sa jednom učiteljicom. Zdravstveno stanje djece, koja su bila prije u domu nije bilo zadovoljavajuće uslijed slabe ishrane, kao i u svim ostalim domovima. O prehrani dječjih domova data su uputstva okružnim NOO-ima da organiziraju bolju prehranu dječjih domova, tako da preko NOO-a sprovedu sabirnu akciju za dječje domove kod naroda i da objasne narodu potrebu prehra-

ne dječjih domova. Zadnje vrijeme prema izvještaju okružnog NOO-a, stanje se je nešto popravilo. Tražila sam od Ekonomskog odjeljenja GŠ riže, šećera i ostale hrane za dječje domove, ali na žalost dobilo se vrlo malo, nešto šećera i riže, dočim makarona i ostalog više nije bilo.

Dječji dom na Pokuplju.⁵

Na Pokuplju organiziran je dječji dom, u kojem se nalazi 21 dijete, a druge podatke o samom domu nismo primili.

Dječji dom u Moslavini.

U Moslavini nalazi se dječji domi u maloj Bršljanici, u kojem se nalazi 60-tero djece; drugih podataka o tom domu nismo primili.

Dječji dom u Slavoniji.

U Zvečevu nalazi se dječji dom sa 50-tero djece, te jedan u Brodskom i Našičkom okružnog NOO-u, ali nismo primili nikakvih izvještaja o tim domovima, iako smo izvještaj tražili.

U svim dječjim domovima najteže je pitanje obuču i odjeću za djecu. Do sada nam nije bilo moguće nabaviti potrebnog platna za rublje, odijela i obuću, te su djeca vrlo slabo obučena. Stavljeno je u dužnost Okr. NOO-ima da po mogućnosti nabave potrebno

Djeca izbjeglice iz VI. neprijateljske ofenzive sabrana u KK KPH Sjeničak - 1944. g.

za djecu, ali je vrlo teško zbog toga, što je narod u krajevima Like, Korduna i Banije opljačkan od neprijatelja, i nemoguće je nabaviti potrebnu odjeću. U Slavoniji je u tom pitanju mnogo bolje, jer se može ipak kod naroda dobiti odjevne predmete.

Pošto nije bilo moguće popraviti zgrade za dječje domove, a na pogodnom mjestu ih nema, to je iz općine Rakovica, kotar Slunj, preseljeno 200 djece u kotar Sjeničak i Vrgin Most, gdje su raspoređena u porodice, koje su ih mogle primiti. Isto tako je u planu da se do 200 djece preseli iz onih sela, koja su po neprijatelju uništena i spaljena, u okolicu Velike Kladuše ...

¹ U Rujevcu, kotar Dvor na Uni.
² U Šeganovcu, kotar Korenica.
³ U Buzeti, kotar Glina.
⁴ U Gvozdanskom, kotar Dvor na Uni.
⁶ Prvi dječji dom u Pokuplju u mjestu Gradac osnovala je krajem 1943. g. Tatjana Marinić. U tom domu nalazila su se djeca u dobi od 8—16 godina, koja su do tada bila kuriri u štabovima i brigadama. U domu su bila 52 dječaka i jedna dje-

Zbjeg.
Nakon izlaska Italije iz rata bila je privremeno oslobođena cijela dalmatinska obala sa otocima. No kasnije je neprijatelj sa jačim snagama uspio zauzeti cijelu dalmatinsku obalu i jedan dio otoka. U povlačenju pred neprijateljem tražilo se dozvolu od strane Saveznika za slobodno preseljenje u Italiju. Nakon odobrenja preseljeno je u Italiju 25.776 osoba, od kojih je jedan dio smješten u Egiptu (oko 12.000),⁶ a ostalo još zasada u Italiji...

vojčica. Kada je u Pisarovini osnovana gimnazija i đački internat, koji je vodio prof. Busija, dio djece, koji je bio pripremljen za gimnaziju, poslan je u taj internat.
U Lasinji osnovana su, 1944. g. tri doma: za školsku i predškolsku djecu (187 djece), i za majke s dojenčadi (27 djece). Domovi su radili do oslobođenja.
⁶ U Ell Shattu.

O ORGANIZACIJI DJEČJIH DOMOVA NA BANIJI

Zapisnik sastavljen 4. maja 1944. g. u Buzeti radi organizacije i smještaja dječjih domova na području Okružnog NOO u Baniji

Prisutni: Božo Panjković član ONOO za Baniju po zdravstvu, dr. Gustav Jungvirt, rukovodilac dječ. dispanzera, Tatjana Marinić, izaslanica ZAVNOH-a, Socijalni odjel.
Nakon pregleda dječjih domova i organizacije istih u Rujevcu, Gvozdanskom i Buzeti ustanovljeno je slijedeće:

1. Dječji dom u Rujevcu:
u domu ima 62 djece,
od toga ima 27 predškolske i 35 školske, od kojih je 15 za raspored.
Prema činjenicama, koje su poznate u domu ONOO, potrebno je izvršiti potpunu reorganizaciju toga doma kako u pogledu smještaja djece, tako i razmještaja osoblja.¹
2. Dječji dom u Gvozdanskom još u organizaciji.
U domu ima sada 86 djece.
Od toga ima: predškolske djece 20
školske djece 66
za raspored 32
3. Dječji dom u Buzeti
(u organizaciji).
U domu imade sada 80 djece.

Od toga imade 53 predškolske
27 školske
Od toga 5 za raspored.
Ukupno u sva 3 dječja doma nalazi se 228 djece, i to 100 predškolske, 128 školske, od toga 52 za raspored.

Prema prijedlogu Okružnoga NOO da se sva djeca od 8 g. na više dadu na raspored, smatra se da su djeca još od 8 godina pre-slaba, pa je predviđeno da se djeca daju u raspored od 9 godina na više. Djeca i iznad 9 g. treba da ostanu u domu, ako su slabog zdravlja. O tome će se podnijeti posebni iskaz.

Prema tomu ostalo bi u sva tri doma 100 predškolske i 76 školske, dok bi 52 otišlo na raspored.

Za organizaciju dječjih domova predlažemo:

1. Da se sva školska djeca (njih 76) smjesti u sadanji dječji dom u Rujevcu i da se dom organizira sa dvije učiteljice (Milka Baljak, upraviteljica i Blanka Majerić, učiteljica) kao dom samo za školsku djecu, koji bi bio lakše pokretan.

2. Da se dom u Gvozdanskom uredi privremeno kao prihvatilište za djecu, koju se šalje za raspored (sada njih 52).

3. Da se u Buzeti obzirom na veliki broj i na loše zdravstveno stanje predškolske djece osnuju 2 doma za predškolsku djecu. To je potrebno s razloga, što je dom sa više od 50 male djece nepokretan, a teško ga je i pedagoški voditi. Predlažemo da se oba doma organiziraju u Buizeti, jer će biti za to dovoljno prostoriya, a inače Buzeta je sigurnija od naglih upada neprijatelja.

4. Obzirom na točku 3, t. j. na veliki broj slabe i bolesne predškolske djece bezuvjetno bi bilo potrebno, da se u Buzetu premjesti dispanzer iz Rujevca i da se ovdje osnuje dječja bolnica za bolesnu djecu iz dječjih domova (Korduna, Pokuplja i Banije).

Drug Panjković član ONOO-a predlaže da se dr. Jungvirta kao jedinog specijalistu za dječje bolesti dodijeli samo na rad sa bolesnom djecom i zamoli ZAVNOH da se za ekipu br. 10 odredi drugi liječnik.

Drugarica Marinić predlaže, da se premještanje dječjeg dispanzera, a time i dr. Jungvirta ubrza, jer su djeca u dosta teškom stanju, i potreban im je stalan liječnik, nadzor, odnosno liječenje. Sadašnje stanje zdravlja male djece takvo je, da ih se ne smije ostaviti bez liječnika, jer kao što je pokazao pregled ima slučaja hripavca, već sada mnogo proljeva, mnogo je djece zakržljalo i sa plućnim oboljenjima.

Dr. Jungvirt predlaže, da se u slučaju premještanja dječjeg dispanzera iz Rujevca u Buzetu premjesti i drugarica Mika Drakulić, primalja, kao jedina pomoćna stručna sila.

Kako u Rujevcu ostaju veća i zdrava školska djeca i gimnazijalci, njihovu zdrav-

stvenu kontrolu vršio bi dr. Jungvirt i nadalje povremeno i prema potrebi.

5. Obzirom na potrebe domova predlaže se da ONOO poradi na tomu, da se druga- rice predložene za rad po drugarici Marinić, i koje su stručne obrazovane za taj rad, povuku sa svojih dosadašnjih mjesta i upute na rad u dječje domove. U Buzetu: Miru Debeljak, sada učiteljica na osnovnoj školi Cerovski Vrh u Pokuplju za odgojiteljicu, a Ankicu Čegec, sada učiteljicu na osnovnoj školi Kašt u Žumberku za upraviteljicu domova.

Nadalje, da se pozove Olgu Dupalo, sada na radu u glumačkoj družini za Pokuplje, Marija Horvat sada na radu u vojnoj bolnici Žumberak, Danica Čendak, sada u brigadi »Ivana Ogulinca«, Blanka Takač, sada na radu u voj. sudskom odsjeku Žumberak.

6. Predlaže se da se djecu raspoređenu po selima, dalje kontrolira, i da se u tu svrhu dadu sugestije NOO-ima i masovnim organizacijama, na koji će se način djeca nadzirati. Potrebno je paziti na zdravlje djece, higijenske prilike i polazak škole.²

7. Tečaj za dječje njegovateljice (bolničarke) održat će se pri dječjem dispanzeru nakon reorganizacije i organizacije dječjih domova po naprijed iznesenim prijedlozima, a isto tako i pedagoški tečaj za nestručno osoblje, koje sada po sili prilika radi s djecom.

8. Najprije je potrebno urediti dječji dom u Buzeti, a tek onda izvršiti reorganizaciju ostalih domova i premještenje djece.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Potpisi:

Božo Panjković

Dr. Gustav Jungvirt

Tatjana Marinić

¹ U Dječjem domu u Rujevcu radile su: Milka Baljak, kao upravnica, Dragica Vuković, Mane Dražić, Kaja Dražić, Milka Kukić, Sava Božić, Milica Bičić, Slava Brodarac, Ljuba Miljković, Mara Leka, Kata Čavić, Ruža Fumić, Milanka i Blanka Majerić, Nada Sašić, Soka Pužić, Jelka Priča, Jelka Leka i Mika Cvetičanin.

² Raspored je naziv za razmjestaj djece u tuđe porodice, koji je usvojen u toku NOB, a koji je tada bio osnovni i najrašireniji oblik zaštite djece i na oslobođenom i na okupiranom teritoriju. Smjesta- j i evidenciju o toj djeci vršili su mjesni NOO-i,

a političke organizacije, naročito AFŽ, 'bili su im na tom poslu glavni oslonac.

Popis tako zaštićene djece, izvršen 1945. g., pokazao je, da je naš narod za vrijeme NOB-e, samo na teritoriju NR Hrvatske, na ovaj način zbrinuo preko 70.000 djece. Materijal ovoga popisa nalazi se u Savjetu za narodno zdravlje i socijalnu poli- tiku NRH.

Većina ove djece vratila se iza Oslobođenja svojim roditeljima ili rođacima. Ipak su još tisuće djece bez roditelja ostala kod obitelji, koje su ih za vrijeme NOB prihvatile i odgojile kao svoju vlastitu djecu.

ODGOVOR SOCIJALNOG ODJELA ZAVNOH-A OD 10. VI. 1944. RADETIĆ STEVI BORCU NOV O SMJEŠTAJU NEZBRINUTE DJECE NJEGOVOG BRATA U DOM

ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE
NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE
Socijalni odio

Broj 75

Dne 10. lipnja 1944.

Radetić Stevi — položaj

Potvrđujemo prijem Vaše molbe u pitanju smještaja djece u dječji dom.¹ Prigodom neprijateljskog upada na oslobođeni teritorij, prošlog mjeseca, spaljen je dječji dom u Voj. Grabovcu,² te se jedino djeca mogu poslati u dječji dom na Baniju, koji se nalazi u Buzeti. U prilogu šaljemo Vam uputnicu za dječji dom u Buzeti, te nastojte, da navedenu djecu pošaljete u taj dječji dom.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za socijalni odio
Stjepan Šalamun

¹ Radetić Stevo borac NOV, zatražio je od ZAVNOH-a (redakcija posjeduje tu molbu), da se djeca njegovog poginulog brata smjeste u dom u Vojničkom Grabovcu, jer on nije u mogućnosti da se za njih brine. U svom odgovoru Socijalni odjel ZAVNOH-a predlaže, da se djeca smjeste u dom u Buzeti.

² Djeca iz dječjih domova preživjela su mnoge neprijateljske ofenzive i često su morala napuštati svoje domove i sakrivati se pred neprijateljem.

O djeci iz dječjeg doma u Vojničkom Grabovcu za vrijeme ofenzive donosimo ulomak iz zapisa'ka Katice Puškarić, upravnice doma u Vojničkom Grabovcu, koja ovako opisuje doživljaje iz VI. i VII. neprijateljske ofenzive:

»Već nakon tri mjeseca postojanja našega doma bio je prvi upad neprijatelja na Kordun.

Djeca, koja su znala, što znače ofenzive, nisu se uplašila. Bila su zdrava, a uz nas su se osjećala sigurna. Pomogla su nam sve spremiti u zemunice, uredila su se i pripremila za »pokret«.

Ujutro rano drug ekonom dovede jedna kola iz sela. Područje nam dade također jedna kola i konje, a drugoga konja nademo na putu, i tako ujutro krenuše dvojica kola ,puna male djece sa drugaricama. Tek što su kola otišla, poče padati strašna kiša. Dva dana je lijevala neprekidno. Na;i mališani su na putu dan i noć. Tek drugi dan su stigli na mjesto, mokri i prehladeni. Smjestili su ih u neke stare barake prijašnje bolnice, u kojima nije bilo ni peći. Poslali smo s njima krave i suhu hranu. Međutim stiže telefonsko naređenje Komande područja, da se djeca prime na bolničku hranu, i da se postavi peć, te da se izvrši liječnički pregled djece i otpočne sa njihovim liječenjem. Sa odra-slijom djecom ušli smo samo u šumu i tu čekali, što će biti. Čitav dan čula se žestoka ipaljba, a pod večer je malo jenjala. Još uvijek mokri stojimo u šumi. Djeca su se naslanjala jedno na drugo da bi se odmorila. Zemlja je bila suviše mokra, da bi mogli sjesti, a situacija je bila vrlo nesigurna, da bi se usudili da s njima odemo u dom, koji nam je bio posve blizu.

Ovakvo stanje trajalo je tri dana, a tada je počela ofenziva naših jedinica. Neprijatelj je bio

potisnut u svoje uporište, i mi se vratimo u dom s većom djecom.

Osmi dan vrate se i naši maleni, ali još uvijek bolesni, a mnogi i sa temperaturom. Koliko su se u posljednje vrijeme popravili, toliko su sada opet oslabili i razboljeli se, pa smo ih morali liječiti.

Inače prostorije smo opet namjestili, i red sa zdravom djecom odvijao se sasvim normalno, kao da nije ni bilo neprijateljske ofenzive.

Već nakon šest dana dobivamo ponovno depešu: »Neprijatelj nadire prema Vukmaniću«. Još noću sve smo spremili u zemunicu, osim dječje krevetnine. Ovaj puta bili smo u nešto boljem položaju. U Liščaku osigurali nam drugovi jednu baraku, da imamo gdje djecu skloniti u slučaju pokreta. Osim toga od Područja dobili smo za stalno jedna kola i konje. Djeca su spremna za pokret. Na mjesto dolazimo noću u 11 sati umorni i blatni. Kuća je bila duboko u šumi. Imala je tri prostorije, a po-kraj nje bila je i štala, pa smo u nju smjestili naše tri krave i konje. Tu smo proživjeli tri dana.

Front je postao nešto stabilniji, pa smo se opet vratili, ali najmanja dječica se nisu vratila više u dom u Grabovac. Okružni NO ostavio ih je i dalje u Liščaku, da se u slučaju nasrtanja ili ofen-zive ne moraju evakuirati.

U kolovozu 1943. g. poče ofenziva u Lici, gdje je također postojao dječji dom u selu Frkašiću, kotar Korenica. Taj dom morao je biti hitno likvi-diran, i nama je javljeno, da sve pripremimo za prihvrat djece. Dodoše prvi bjegunci — 34 djece. Izgledala su slabo. Četvero je bilo teško ranjeno od bombe.

Pričala su nam o teškoćama doma u Frkašiću. Milica Mandić, 11 godina i Mane Vuković, 10 go-dina, pričali su: »Bilo nas je u domu 330 djece. Bježanje svaki čas. Nikad nismo mogli da se sre-dimo. Hranu smo dobivali u bježaniji, ali se više prosipalo nego potrošilo. Zbog toga smo često bili bez hrane. Onda je zavladao tifus, i djeca su umi-rala. U večer su još bila živa, a ujutro, kada smo se probudili, drugovi su ih već pokopali. Ostalo nas je živih 210. Mi smo došli ovamo, a ostali će otići za Baniju. Tamo će se za njih osnovati domovi, jer je tamo mirnije i ima više hrane nego u Lici. Samo ako živi stignu, jer se povlače uz stalno bom-

bardiranje neprijatelja. Vide oni iz aviona da su to djeca, ali svejedno »šišaju«.

Osam dana kasnije javila nam je drugarica Draga iBakiš, tajnica Okružnog odbora AF2-a, da iz Like dolaze i ostala djeca, da im drugarice pripremaju doček i da će biti smještena po selima, dok se malo oporave. Narod popaljenog i popljačkanog Korduna upire sve svoje snage da pomogne toj djeci. Žene sa cijelog Korduna nosile su hranu u one kuće, gdje su znale da ukućani, koji su sklonili djecu, imaju premalo. Uzvraćale su ljubav materama Like, koje su isto tako sklanjale njihovu djecu za vrijeme IV. i V. ofenzive, kada je narod Korduna bježao u Liku. Nakon osam dana djeca su krenula za Baniju u dječji dom Rujevac i Gvozdansko u kotar Dvor na Uni.

VI. ofenziva na Kordun započela je 7. XII. 1943.

Neprijatelj je krenuo baš prema Vojniću u brzom maršu. Bio je zatvoren put prema Petrovoj Gori, pa su djeca krenula prema selu Dunjaku, gdje je bio dom za malu djecu. Tu su drugovi iz Mjesnog odbora rasporedili veću djecu u nekoliko obližnjih sela, a malu djecu primio je i zaštitio narod u Dunjaku.

Kako je pokret iz Grabovca bio iznenadan, nije bilo vremena, da se hranu spremi u zemunice, nego se samo posakrivalo oko doma, kao i dječje krevetiće i ostale stvari. Još u toku ofenzive odu drugarice Dimić i Zinaić, prokradu se do doma i svu hranu spreme u zemunice.

Ofenziva je trajala deset dana. Neprijatelj je bio u našem domu i pokušao ga zapaliti, ali žene iz Grabovca spasile su ga, i nije bilo naročite štete.

Za nekoliko dana počeo je opet normalan rad.

U proljeće 1944. g., kada se naša bašća zazele-njela, a djeca se tome veselila, jer su je sama obrađivala, naiđe nova nevolja, koja je omela naš normalan život i rad. Počinje dnevno bombardiranje čitavog Korduna. Ustajali smo u pola pet svako jutro. Kuharice su već prije dogotovile doručak, pa bi djeca na brzo pojela, i onako sneni išli bi svaki dan u veću dosta udaljenu šumu i tu ostajali po

cijeli dan. Bombardiranje je trajalo tri puna tjedna. Prvih dana bio je strahovito bombardiran Dunjak. Tada je srušena zgrada, gdje su bili naši mališani, pa je taj dom preseljen u Skrad. I tu ih je zadesilo isto, pa je dom preseljen u Veliku Cri'kvenu, gdje je ostao do VII. ofenzive.

VII. ofenziva započela je krajem svibnja 1944. g. U 3 sata noću javila nam je Komanda iz Vojnića da budemo spremni za pokret. Ofenziva dolazi, ali se ne zna u kojem pravcu, javit će nam, čim saznaju. Mi odrasli ustajemo i započinjemo odmah s pakovanjem robe u zemunicu. Djeca su se probu-dila, oprala i nahranila, pa smo odmah iznosili u zemunicu deke, jastuke i plahte. Dobili smo naređenje da krenemo za Trupinjak i Mračaj, i da djecu rasporedimo po kućama.

Četvrti dan borba je jenjavala. Djeci je bilo kod seljaka uglavnom dobro. U ponedjeljak ujutro odem na Okružni NOO, da saznam što je s domovima. Drug tajnik Novaković me obavijesti, da je ekonom iz Vel. Crikvene bio kod njih i kazao, da je njihov dom čitav, a o Grabovcu, da ne zna ništa.

Otišla sam prijekim putem za Grabovac, gdje sam obišla djecu na rasporedu. Poslije podne našla sam i druge drugove i drugarice na zgarištu našeg dječjeg doma.

Od klupa, stolova i kreveta, koje smo sakrili u okolišna žita, nismo našli više nego četvrtinu. Zemunica nije bila otkrivena. Taj put je Vojnički Grabovac čitav izgorio. Spasili su i naš dom,. U cijelom selu bile su donekle sačuvane samo dvije kućice. Otišli smo tražiti, u kojem selu imade čitavih kuća, i tako smo našli jednu kućicu u selu Radonji blizu Petrove Gore. Položaj je bio dobar, samo što su prostorije bile malene. Tu smo prese-lili mali dječji dom iz Crikvene, a školska djeca iz doma u Vojničkom Grabovcu premještena su u više domova.

Prosvjetna grupa, njih 30, otišlo je s drugom i drugaricom Diklić u Topusko, a kasnije u dječji dom u Glinu, a za ostale osnovan je dom u Jovičićima. Još se nismo ni smjestili, kad početkom jula započne evakuacija djece u Italiju.«

Dokument 481

IZVJEŠTAJ SOCIJALNOG ODJELA ZAVNOH-A O EVAKUACIJI DJECE U ITALIJU 2. I 3. VII. 1944.

SOCIJALNI ODJEL ZAVNOH-a

Tajništvu ZAVNOH-a

Izveštaj o izvršenoj evakuaciji djece 2. i 3. VII. 1944.

Prema primljenim direktivama izvršeno je:

1. Organizirana je prihvatna evakuaciona stanica u ičemernici, pri kojoj se okupljaju djeca za transport.¹

Ta stanica organizirana je ovako:

a) uređeni su privremeni ležaji za 150 djece s pokrivačima

b) uređena je kuhinja sa 1 kotlom od 60 l, nešto posuđa te zdjelice i žlice. Pomažu 4 drugarice.

c) uređeno je knjigovodstvo i to: evakuaciona knjiga, u koju se uvađaju tekućim brojevima sva lica, koja se evakuiraju,

d) umnožene su evakuacione liste (posebne za odrasle, a posebne za djecu),

e) za komandu aero-baze vodi se lista s popisom svih osoba, koje se evakuiraju,

f) uređena je ambulanta za pregled djece i odraslih, koji se evakuiraju.

Evakuaciona stanica ima svoja staina kola i kočijaša.
Upravu evakuacione stanice sačinjavaju: Zlatarić Saša, Mira Debeljak, Katica Puškarić, Anica Kirac i dr. Jungwirt.

Drugarica Zlatarić vodi organizaciju.
Drugarica Puškarić vodi ekonomiju.
Drug Jungwirt vodi ambulantu.
Drugarica Debeljak radi s djecom.
Drugarice Zlatarić, Kirac i dr. Jungwirt vode i popise i odpremaju djecu.

U ZAVNOH-u rukovodi poslom Tatjana Marinić, a transporte vodi Draga Kajfeš.²
Delegat ZAVNOH-a za smještaj i brigu o djeci u Italiji je Dara Janeković.

Na terenu organizirane su : prihvadne stanice u dječjim domovima i to : u Buzetu za ONO'O Banija, Radonja i Vorkapić za Kordun. U tim prihvatilištima okupljaju se djeca, raskužuju, šišaju i čiste, te čista dopremaju u evakuacionu prihvatnu stanicu.

Poslane su ONOO-ima za Liku i Pokuplje upute za evakuaciju djece.

Pratioci 2. VII. bili su:

1. Vraneš Mara, 26 g. seljanka iz Smiljana, Gospić, bila na radu u dječjem domu u Buzeti.
2. Laura Ast, 31. g., švelja, rođena Samokovlija iz Sarajeva, svršila III. raz. građanske škole, bila na radu u dječjem domu u Buzeti.
3. Matilda Papo, 43 g. rođena Salom iz Mostara, svršila IV. razreda građanske škole, bila ekonom u dječjem domu u Buzeti.
4. Slava Ogrizović, rođena Vrinjanin iz Zagreba, upravnica dječjeg doma u Buzeti. Otišla kao pratnja s tim da se odmah vrati natrag po naređenju druga Paje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Br. _____
Nr. _____

EVAKUACIONI LIST (za djecu)
EVACUATION CERTIFICATE (for children)

Prezime i ime
Family name and name

Mjesto rođenja
Birthplace

Narodnost i vjera
Nationality and religion

Kakve je škole polazio
School-attendance

Ime i zanimanje oca i majke
Father's and mother's name and occupation

Da li ima žive roditelje
Are the parents alive

Kako je ostalo bez oca ili majke
How the child became an orphan

starost
age

kotar
district

zemlja
country

4 razr. osnov. škole.

Umrlo i Tatar

ima

Liječnički nalaz: — Medical certificate:

Ovjerava komanda aerobaze:
The Aero-basis Command's verification:

Evakuiran dne
Evacuated on the

Odjel socijalne politike:
Department of social welfare:

Polik. komisar

Komandant
Kapetan

Djeca pred evakuacionom stanicom u Čemernici

Evakuacija 3. VII. Taj dan prebačeno je 291 dijete i to : dječji dom Radonja 44 djece, Buzeta 46, Grabovac (kulturna grupa Diklić) 29, Gvozdansko 76, Gimnazija 78, Ličke izbjeglice djece 18 ... svega 291 dijete.

Od odraslih kao pratnja djeci otišle su ove osobe: a) za sve domove:

1. Anica Horvat, nastavnica za dječje vrtove iz Buzete, stara 17 godina.
2. Boja Babić, 19. g. iz dječjeg doma **u** Buzeti.
3. Zlata Rebić, 31 g. iz dječjeg doma **u** Buzeti.
4. Janja Banjanin, upravnica dječjeg doma iz Gvozdanskog.
5. Draga Šukunda, iz dječjeg doma, Gvozdansko.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za soc. odjel:

¹ Slične evakuacione stanice postavljene su u Lici i Slavoniji. Sa evakuacione stanice u Čemernici evakuirano je 2. i 3. VII. 1944. g. ukupno 775 djece i to: 18 dojenčadi, 280 djece od 2—7 godina, 358 djece od 7—11, 80 djece, koja su tada polazila gimnaziju i 39 djece u dobi iznad 10 godina, koja su tada bila ili bolesna, ili bez roditelja.

Iz dječjih domova evakuirano je 413 djece, i to iz Crikvene — 45, Buzete — 112, Radonje — 68, Grabovca — 33, Gvozdanskog — 79, iz gimnazije — 75 djece. Ostala djeca bila su u većini iz ličkog,

a 33 iz jevrejskog zbjega. Od te djece 48% je bilo bolesno. Djece bez roditelja bilo je — 199, djece bez oca — 201, bez majke — 51, sa živim roditeljima — 194, nahočadi — 12, djece o kojoj nije bilo podataka — 98. Prema broju, bilo je: iz Like — 301 dijete, sa Korduna — 269, iz Banije — 19, Bosne — 78, Pokuplja — 3, iz drugih krajeva — 16, bez podataka — 89.

² Draga Kajfeš poginula je u avionskoj nesreći na aerodromu u Čemernici, kad se vraćala iz Italije, noseći izvještaj o smještaju djece u zbjegu.

EVAKUACIJA NEZBRINUTE DJECE S OSLOBOĐENOG PODRUČJA U ITALIJU

Članak iz »Ž.ene u borbi«, glasila Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, br. 9, kolovoz 1944. g.

VRATIT ČE SE U SLOBODNU DOMOVINU...

Kad je naš Dječji dom dobio obavijest, da spremimo djecu za odlazak, nastalo je uzbuđenje.

U prostranoj kući Dječjeg doma svuda žurba. Vide se ozbiljna i zabrinuta lica drugarica. Mnoga od njih ima dijete, od koga će se za koji čas rastati, a samo majka zna da to nije lako.

Prozivamo djecu i popisujemo. Graja i guranje. Djeca su iskoristila našu užurbanost, pa nesmetano preskakuju stolove, natežu se, ispisujući jedno drugome po licu čudnovate šare prstima crnim od dudova.

Žurimo, da popišemo svu djecu. Više stotina životopisa: kratkih ali krutih životopisa koji sačinjavaju jedan dio naše krvlju pisane stvarnosti.

Ana, 6 godina. Prezimena nema. Nađena u slunjskim šumama. Mala djevojčica, finih uskih obraza i koso smještenih očiju, ne sjeća se roditelja. U njezinoj djetinjoj uobrazilji ostala je samo jasna predodžba o »buli«, kod koje je živjela.

Mara, 4 godine. Crnooka djevojčica, bucmastih obraza, ima svoju jezovitu povijest. Neke hladne februarske noći, kad su vukovi zavijali kroz tamnu noć, našli su partizani napola smrznuto dijete negdje u snijegom zatrpanoj Kapeli, koja će vječno čuvati tajnu o Marinom porijeklu.

Stevo, 6 godina. Naš mali filozof. I on je nađen negdje u podgrmečkim šumama. Podivljalo dijete, hodalo je četveronoške. Dugo je trebalo, dok je dijete opet došlo k sebi. A sada blijedi dječak, pametna, starački umorna pogleda pripovijeda: »Ustaše su odveli puno ljudi iz našeg sela. I čakana, strica i djecu. Bilo je mnogo djece i žena. Zatvorili nas u staju, a gore, na sjeniku, nad nama bili su ljudi. I moj čakan. Po noći su došli ustaše i počeli klati one gore na sjeniku. Krv je tekla po nama ...« i mali se Stevo uhvati za ruku, kao da je napipao vrelu krv koja je kapala s tavana ... »Cijelu noć su klali. Čulo se krkljanje. Mi smo vikali, a maja je plakala. Htjeli su i nas ... ali smo pobjegli... Poslije je maja umrla u šumi, a ja sam ostao sam ...«

Prolaze djeca i govore: »...oca zaklali ustaše ...«, »majka umrla u tifusu ...«, »otac poginuo u borbi na Šijanovom klanacu ...«, »...cijela porodica poginula od aviona ...«

Plitvice, Prijeboj, Jadovno, Gospić, Udбина — ta prokleta ustaška stratišta — pojela su ovoj djeci hranitelje. Popaljeni su njihovi domovi, strašni plamen progutao je sestru, brata, majku u posljednjoj ofenzivi na Liku ...

Automatski bilježimo podatke, a u ušima bruji: »...krv je kapala s tavana ...«, »...plamen je progutao i djeda i babu i jedinu hraniteljku, kravu Rumenku, koju je mali. Jovo vodio na pašu ...«

Djeca govore, a pred očima odvija se krvava drama naših dana. Narod-div uhvatio se u nejednaki koštac sa surovom nemani. Odvija se junačka velepjesma divne naše domovine, borbe naše mučeničke, pregažene, ali nepobijeđene Like. Nježna djetinja usta govore o užasima, klanju, paležu, o domovima porušenim od aviona. Djeca govore i optužuju.

I brojke govore i optužuju. U prvom transportu bilo je: bez roditelja 195 djece, bez oca 207 djece, bez majke 49 djece. Ustaše poklali 242 oca, 46 majki. U borbi poginuo 51 otac i 5 majki. Od tifusa umrlo 45 otaca i 81 majka.

Prvi transport otišao je što kamionima, što kolima. Kola za kolima krcata djecom kreću iz sabirališta.

Opraštaju se majke od svoje djece. Ličke gorštakinje, očeličene u trogodišnjem ratu, ponosno kriju suze, koje ih zalijevaju. Otkidaju se bez riječi, ranjena srca, i ostaju nijeme u svom bolu na prašnjavao cesti, koja im je odnijela njihova čeda. Samo jedna visoka, mlada žena iz Kosinja dugo je trčala za kolima. Dok bi uz brijeg kola išla polagano, govorila bi: »Da znaš, krasna moja, kako mi je. Moj mali Ljuban mi je sve na svijetu. Nikoga ja više nemam. Moj je Jovan poginuo na Pogledalu još u prvim borbama s Talijanima. Sve mi je izgorjelo. Braća mi zaklana. Bježala sam poput nijeme zvijeri s nejakim djetetom u šumu, na konopcu se spuštala u bezdan, da spasim sebe i dijete od krvoloka. Patila sam, gladovala, trpila. Vidiš, nisam stara. Ljuban mi je prvo dijete, a patnja i čemer popiše mi mladost. Ne rastajem se laka srca od djeteta, ne rastajem se zato, jer se bojim briga i patnja. Ne! Šaljem ga tamo preko mora, da sačuvam jedino svoje blago od smrti, da mi se nakon rata vrati, i kad naraste, da opet

Partizanska škola u Lovskoj, kotar Novska

zaore djedovsku brazdu ... Sine, zjenico moja!«, zagrcu žena, uhvati se za kola, čvrsto stisne usne, naglo se okrenu i pojuri niz strminu.

Na aero-bazi. Sipi blaga ljetna kišica. Žurimo svaki svojim poslom. Posla ima dosta, jer sve su kuće prepune djece.

Na plast sijena naslonila se četiri malisha od 4 do 5 godina, zagrlila se i pjevaju :

*Pavelicu ne bilo te ziva,
Sto su tebi mala djeca kliva.*

Krijemo jedan od drugoga suze i bježimo nekud za poslom. Samo plećata Ličanka, opaljena suncem, što je jučer stigla iz velebitskih strana, stala na sred dvorišta, otvorila usta, a suza suzu dostiže po umornom obrazu. iSjećanje je dovodi na njeno malo srpsko seoce pod Velebitom, na grozne bezdanke, gdje joj završiše njezina četiri cvijeta, koja prije toga padoše pod krvničkim nožem kao trava u otkosu ...

»Ocu li se, dlužalice«, pita sitni četverogodišnji glasić, koji je prije toga zavodio pjesmu, »ako budem dobal, voziti u avionu visoko, visoko sve do mjeseca?«

»Hoćeš, hoćeš, Rade, samo sada treba da ideš spavati. Vidiš, kiša pada«. Nerado odlazi Rade na spavanje.

Kad smo ga slijedeće večeri metali u avion, šapnuo mi je u uho : »A ako Ti budeš dobla, onda cu ti donijeti jednu zvijezdu. Uklast cu je mjesecu i poslati je iz Italije.«

Sva tri aviona su puna. Jedan se već diže. Iz ostalih čuje se pjesma. Znaju, da ostavljaju rođeni zavičaj, svoju dragu okrvavljenu zemlju, da u tuđoj zemlji, pod zaštitom Saveznika, nađu zbjegove.

Već su se davno digli avioni, a u ušima nam odzvanjaju posljednji pozdravi malih Ličana svojoj dragoj junačkoj Lici:

*Aoj Liko i te tvoje gore,
Ja odlazim na Jadransko More.*

IZVJEŠTAJ SOCIJALNOG ODJELA OBLASNOG NOO ZA SLAVONIJU OD 15. VII. 1944. ZAVNOH-u 0 DJEČJEM DOMU U ZVEČEVU

OBLASNI NOO ZA SLAVONIJU
Socijalni odjel
Br. 37/15. VII. 1944.
Predmet: Izvještaj socijalnog odjela

Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Hrvatske

Socijalnom odjelu

...U dječjem domu (Zvečevo) imamo 3'0-tero djece, koja su sa svim potrebnim snabdjevena. Sva djeca pohađaju školu. Na terenu još ima dosta djece, koja bi trebala dječji dom, ali momentano nam nije moguće da to pitanje na ovaj način riješimo, jer nam je iskustvo pokazalo velike teškoće u posljednjoj ofenzivi, naročito sa malom, djecom ispod 6 godina. U ovom domu sva su djeca između 6 i 10 godina starosti. Djeca na terenu, odnosno po selima su kod svoje rodbine, u koliko nemaju roditelja, i o njima vode brigu NOO-i, iako ta briga nije svagdje potpuna.

Pored gore navedenih potreba naroda popaljenih i opljačkanih sela među prve postavlja se gradnja kuća, ali momentano zbog

sezone žetve istom poslu u potpunosti nije moguće pristupiti, nego se samo obavljaju pripremni radovi, t. j. popis materijalnih sredstava, alata i radne snage (stručnjaka). Čim se dovrši žetva, momentano će se pristupiti izgradnji kuća i najnužnijih gospodarskih zgrada...

U zadnje vrijeme sve više upućujemo dječake na zanat u vojne i privatne radionice. Dječaci sa voljom idu na nauk, jer je postupak u većini s njima dobar, a gdje se pojavi nepravilan odnos majstora prema naučniku, mi ga ispravljamo, t. j. niži NOO-i.

<i>Smrt fašizmu</i>	<i>Sloboda narodu!</i>
Pretsjednik:	Za socijalni odio:
u z. Lukić Simo	Teocer Alojz

BRIGA SOCIJALNOG ODJELA ZAVNOH-a ZA SMJEŠTAJ DJECE, TRUDNICA I MAJKI S DOJENČADI

Zapisnik s konferencije o smještaju djece, trudnica, majki s dojenčadi i bolesne djece održane u odjelu socijalne politike

Prisutni: predstojnik odjela soc. politike drug Stjepan Šalamun, predstojnik zdravstva dr. tšilović Srećko, predstojnik odjela prehrane drug Uzelac Đuro, te Tatjana Marinić i Saša Zlatarić iz odjela soc. politike.

Drug Šalamun obavješćuje prisutne, da je po nalogu Vrhovnog Štaba obustavljeno daljnje evakuiranje djece i civilnog pučanstva. Na sabiralištima sakupljeno je oko 1660 djece, i to: Evakuaciona stanica Čemernica 206 djece, Vorkapić 130 djece, Radonja 1,31 dijete, Sjeničak 230 djece, Cvitković 150 djece, Buzeta 110 i Gvozdanski 100 djece. Koliko djece ima sabrano u Pokuplju nije poznato. Trudnica ima 16, majki s djecom na prsima 21, dojenčadi bez majki 2, te da je potrebno poduzeti korake da se djeca i majke smjeste.

Nakon savjetovanja zaključuje se:
1. Da se za trudnice i majke s djecom na prsima otvore dva doma, jedan uz drugi i to u blizini Gline tako, da bolnički liječnik bude pri ruci. Upravu doma da preuzme jedna stručna sestra pomoćnica i da se namjesti jedna babica.

U dom bi se primale trudnice u 9 mjesecu trudnoće i majke s dojenčadi, koje se nikako nemaju gdje skloniti. Organizaciju doma preuzima dr. Ivan Košić iz zdravstv. odjela ZAVNOH-a u sporazumu sa ONOO za Baniju. U tu svrhu da se odmah izašalje druga dra Košića na ONOO za Baniju.

2. Za bolesnu djecu, da se odmah uredi već projektirana bolnica u Buzeti, pa da se u tu svrhu izašalje druga dra Jungwirta da to uredi.

Osoblje partizanskog doma u St. Cesarei

ONOO za Baniju da se odmah izašalje drugove dra Košića i dra Jungwirta da tamo dogovore sve što je potrebno za uređenje tih ustanova. Drug Jungwirt da zatraži od ONOO-a da uredi zgradu, u kojoj je bila gimnazija u Klasniću za dječji dom i da ONOO-a odmah preseli dječji dom iz Buzete u Klasnić, jer je sada smješten u zgradi, koja je predviđena za bolnicu.

3. Drugarica Marinić i Zlatarić, da djecu sa evakuacione stanice na Čemernici, koja su za raspored, predaju NOO-ima, a ostalu sklone u dječji dom u Klasniću. Da organiziraju dječje domove od sadašnjih dječ. sabirališta: Buzeta, Gvozdansko, Vorkapić i Radonje.

4. Da se djecu iz Pokuplja vrati u dječji dom u Lasinji.

5. Radi opskrbe hranom dječ. domova i doma za trudnice i majke s dojenčadi pre-

uzima brigu drug Đuro Uzelac predstojnik odjela za prehranu s tim da uredi tako, da glavne živežne namirnice daju ONOO-i dodatak na hranu da se kupuje. Pitanje novca za domove urediti sa financijskim odjelom.

6. Da se zamoli tajništvo ZAVNOH-a, da od sanitetskog odjela GŠ zatraži da sestru pomoćnicu, drugaricu Veru Čegec-Lipovčak, koja je sada upravnica prihvatne bolnice 34 divizije, ustupi kao stručnjaka za organizaciju nadzora nad djecom na rasporedu (smještenu u tuđim porodicama).

7. Da se zamoli tajništvo ZAVNOH-a, da od VŠ zatraži odobrenje, da se uz ranjenike prebace i bolesna djeca, koja trebaju specijalno liječenje.

Završeno!

Dana, 27. VII. 1944.

Za odjel soc. politike:
Marinić Tatjana

IZVJEŠTAJ PROSVJETNOM ODJELU ZAVNOH-A O RADU OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE DJEČJE KOLONIJE U SANTA CESAREI

Izvještaj

Radi učestalih ofenziva na oslobođeni teritorij i čestih prepada trupova počela je 1. VII. 1944. evakuacija djece sa Banije, Kor-

Danas imademo u osnovnoj školi 17 odjeljenja sa 8 stručnih nastavnika i 4 pomoćna, kako se vidi iz priložene skrižaljke:

Red. broj	Razred	Broj djece			Broj djece			Nastavnica
		dječ.	djev.	svega	Srba	Hrvat.	svega	
1	I*	38	–	38	37	1	–	Soić Sofija
2	Ib	35	–	35	35	–	–	Tadić Mirjana
3	I»	40	–	40	31	8	1. musi.	Jović Anka
4	%	–	47	47	39	8	–	Jović Anka
5	Id	36	–	36	35	1	–	Magdić Lepa
6	Ie	35	–	35	25	10	–	Kugler Herta
7	If	33	–	33	29	4	–	Kugler Herta
8	Ie	–	26	26	26	–	–	Jovičević Dušan
9	Ih	5	26	31	30	1	–	Potkonjak Ljubica
10	F	–	34	34	33	1	–	Gašparović Anka
11	Ii	10	26	36	33	3	–	Magdić Lepa
12	Ik	–	40	40	35	5	–	Rajčević Gina
13	II*	30	–	30	25	5	–	Jokanović Tatjana
14	IIf	–	44	44	35	9	–	Jokanović Tatjana
15	Ile	30	–	30	21	9	–	Potkonjak Ljubica
16	III	28	22	50	27	23	–	Soić Sofija
17	IV	24	7	31	24	1	1. jevr.	Gašparović Anka
		334	272	616	520	94	2	

duna, Like, te Slavonije.¹ Ponajprije su prebačena najmanja djeca, a već 3. VII. počelo se otpremanjem djece, koja prema starosti treba da pohađaju školu. Poslije 6-dnevnog boravka u karanteni u Carbonari-u, otpremljena su djeca u St. Cesarei Terme na jugu Italije. Budući da su iz zdravstvenih razloga morala djeca primiti više vrsti injekcija, a i topla klima izazivala je prvih dana reakciju, nismo otvorili školu 14 dana, dok se djeca nisu aklimatizirala i odmorila.²

Dne 26. VII. izvršeno je grupiranje djece po odjeljenjima, te formiranje razreda. Do danas je osnovnom školom obuhvaćeno 616 djece. Budući da je većina djece bilo nepismeno, otvoreno je najviše I-vih razreda. Od učenika, koji su navršili 110 godina, a nepismeni su, formirali smo 2 t. zv. napredna I. razreda, u kojima se radi veće apercetivne sposobnosti te starije djece preuzima gradivo bržim tempom. Praksa pokazuje da je to pitanje pravilno riješeno, djeca će za kratko vrijeme svladati propisano gradivo za I. razred i odmah preći u II. razred.

Obuka se vrši u dvije školske zgrade sa 7 prostorija te u 2 šatora. Radi velikog pomanjkanja prostorija nastava se vrši dvo-kratno, a da se svi razredi mogu pravilno izmijeniti, ima svako odjeljenje obuku 5 dana u sedmici.

U doba, dok se djeca zadržavaju u dječjim domovima, ponavlja se sa njima i utvrđuje pređeno gradivo.

...Materijalno stanje. Potrebni materijal za školu nabavlja se i ovdje vrlo teško, jer vlada velika nestašica teka i olovaka, te potpuno pomanjkanje knjiga. Poduzimamo sve, da se škole pravodobno snabdiju potrebnim stvarima.

Sva djeca gimnazije su u organizaciji UtSAOJ, te se s njima drže redovni sastanci.

Ostali prosvjetni rad.

Za nepismene drugove i drugarice otvoren je analfabetski tečaj. U početku je polazilo tečaj 21 učenica. Radi karantene u

nekim domovima spao je broj redovnih polaznika na 14.

Čim se dovrši karantena po domovima, otvorit će se opće obrazovni tečaj. Plan i program rada za taj tečaj već je učinjen. Predavači će biti profesori gimnazije.

U mjesnom NOO-u zadužena je u školstvo Anina Tompa.

Obuća i odjeća djece je potpuno manjkava. Veliki dio djece nema što presvući, a obuće nema nitko, pa je laglja prehlada vrlo česta pojava. Poduzimamo sve, da se djeci što prije nabave potrebne stvari.

Zdravstveno stanje manje i odrasle djece u posljednje dane naglo se pogoršalo.³ Dostada ima 200 slučajeva ospica i mumsa, a danas su se pojavila 5 slučajaja difterije i 2 slučajaja šarlaha. Smjesta su poduzete sve preventivne mjere, da se zaraza dalje ne širi. Škola je zatvorena. Provedena je stroga izolacija po domovima. Porcije, iz kojih djeca jedu, iskuhavaju se. Odraslim drugaricama dr. Karanfilovićeva održala je predavanje o pitanju zdravstva. Isto tako će se održati predavanja i djeci po domovima.

¹ O brojnom stanju i starosti naših državljana u zbjegu u Italiji 1944. donosimo ovdje podatke iz izvještaja, koji je Centralni odbor zbjega iz Jugoslavije u Italiji uputio ZAVNOH-u 30. IX. 1944.

Logor ili bolnica	od 0-1 god	od 1-8 god.	od 8-16 god.	Preko 16 god.	Ukupno djece	Ukupno M.	Ukupno ž.	Ukupno svega	Opasaka
S. M. di Bagno	47	511	849	1234	1407	1096	1545	2641	
S. M. di Lauca	119	435	510	1075	1064	1810	1329	2139	
S. Cesarea	10	426	687	206	1123	674	655	1329	
Aversa	7	114	102	203	223	187	239	426	
Carbonara	1	18	19	56	38	44	50	94	
Bari kane.	—	—	—	16	—	10	6	16	
Radna cela Maglie	1	3	—	37	4	33	8	41	
Radna ceta Lecce	—	—	—	12	—	12	—	12	
Centr. bol. Maglie	3	71	42	81	116	96	101	197	Osoblje 58
bolnica Poggiardo	—	—	2	59	2	59	2	61	
Boln. Bari i okolici	2	11	2	51	15	36	30	66	
Ukupno:	190	1589	2213	3030	3992	3057	3965	7022	

² Kulturno-prosvjetni odsjek Centralnog odbora zbjega u Italiji uputio je Prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a izvještaj 6. X. 1944. g. o kulturno-prosvjetnom radu u zbjegu, a koji obuhvaća pitanje organizacije kulturno-prosvjetnog odbora zbjega pitanje političkih prilika i njihovog odraza na prosvjetni rad, organizaciono stanje škole i tečajeva i ostali prosvjetni rad.

Osnovne škole zbjega bile su organizirane u S-ta Maria di Bagno (2), St-a Cesarei (1), St-a Maria di Leuca (2), Aversa (2), a gimnazije u St-a Maria di Bagno i u St-a Cesarei. U tim školama bilo je 1.683 polaznika. (Partizanska gimnazija, osnovana 1944. g. u Glini na Baniji, bila je također evakuirana u Italiju, gdje je, upotpunjena i proširena, nastavila radom).

Nadalje su održavani mnogi analfabetski tečajevi, kod kojih su najbolji uspjeh pokazale Ličanke u St-a Maria de Leuca, zatim kazališne grupe u St-a Maria di Bagno, St-a Cesarea i St-a Maria di Leuca i pučka sveučilišta s predavanjima u svim logorima.

³ Uslovi, koje je zbjeg djece u Italiji našao prigodom svog dolaska, bili su vrlo teški. Zgrade, koje su bile određene za dječje domove, bile su

oslobodenom teritoriju, pokazale su izvanrednu snalažljivost i poštovnost. Primjenjujući iskustva svog rada u partizanskim domovima u domovini, one su u najkraće vrijeme i gotovo ni sa kakvim sredstvima uredile uzorne domove. Nakon 14 dana započeo je redovan školski rad u zbjegu.

U organiziranju dječjih domova u Italiji istakla se naročito Matilda Papo i Zlata Rebić. U dječjim domovima zbjega vladao je isti duh, koji je vladao u partizanskim dječjim domovima u domovini. O tome, koliko su se ova djeca brinula i bila vezana uz ome koji su ostali u domovima u zemlji, svjedoči pismo Socijalnog odjela ZAVNOH-a dječjim domovima u Klasniću, Radonji, Jovičićima, Preki, Dabrini i Glini i dječjoj bolnici u Buzeti od 10. XII. 1944., koje donosimo u izvodu:

»Prema priloženom popisu dostavljaju se razne konzerve, čokolada, bonboni, sapun i t. d. Te živežne namirnice i ostalo sakupila su naša djeca, koja su ovog ljeta otišla u Italiju. Ona su otkidala od svojih ustiju i štedila da mogu poslati dar svojim drilovima i drugaricama u dječjim domovima u domovini. Iako je svega malo, ipak to predstavlja skupocjenu pomoć vašoj svakodnevnoj ishrani. Razumljivo je, da se mora nastojati, da se sa materijalom postupa što štedljivije i što svrsishodnije.«

Narod iz okolice Knina u zbjegu St. Maria di Bagno u Italiji — 1943. g.

Dokument 486

PET MJESECI ŽIVOTA I ŠKOLSKOG RADA U PUSTINJI

Članak iz »Našeg lista«, logorskih novina prvog logora, br. 181, 1944. g.¹

» K A K O S M O N A P R E D O V A L I «

Navršilo se pet mjeseci našeg rada u školi. Prvo polugodište u El-Shattu. Poboljšale su se prilike i uslovi pod kojima mi danas radimo.

Nad nama je sjena platnenog krova. Dječica sjede pred drvenim klupicama. Slova se nižu pred njima na crnim limenim pločama, a ilustracije raznih El-Shattskih događaja veselo se šarene u dječjim crtankama. »Pionirski list«, »Glas pobjede« i druga štampa hitro prelazi iz ruke u ruku. Nove geografske karte, zidne novine i reklamne slike savezničkih aviona i brodova osvježuju monotonu boju šatorskog zida. Rad, veselje i pjesma u svakoj platnenoj učionici. Započeli smo drukčije. Pod toplim februarским suncem, na žutom pijesku. Svako je jutro odlazilo s pjesmom oko 450 djece iz prvog rejona tamo, gdje su se danas podigli šatori III. logora. Neobičan je to bio prizor. Svaka četa sa svojim, drugom učiteljem stupala je i razmještala se na pustinijskoj širini kao mala vojska. Svaki je zauzeo svoje mjesto. Iskopao sjedalo u pijesku. Onda je počinjala obuka.

Prvi razredi su imali u početku maleno drveće i beskrajnu žutu pustinijsku ploču. Po njoj su iskršavali nesigurni crteži kamiona, brodova i aviona. Radost je bila velika. Prostoru ploče i crtežima nikad kraja. Nije trebala stara krpa za čišćenje školske ploče. Pod vještim rukama djece II. razreda čarobno su nicali iz pijeska i naše vrljetne planine, klanci, otoci, luke i bunker. Sjećanje na borbu u domovini djeca su živo prenašala na pustinijski pijesak. Fašisti su tih dana grdno stradali. Sve se rušilo na njih. Ostali su zauvijek pod pustinijskim pijeskom.

Najstariji su označavali u arima i hektarima veličine svojih ostavljenih vinograda, vrtova i maslinjaka, i tako su naša djeca, u topla jutra, osvajali i oživljavali azijsku pustinju. A pri kraju su oni najmlađi zavijetali kolo. Sve je šire i šire bivalo, dok se na kraju ne bi slilo u jedno ogromno šareno i raspjevano kolo.

I jedno jutro, kad je aprilsko sunce ozbiljno zapeklo, a sitna dječja lica pokisla u znoju, ušli smo prvi put u školske šatore. Podigao se čitav mali platneni gradić. Bilo

ih je 19 na broju (prvi rejon prvog logora). Jutarnja se slika promijenila. Malene, brze i bose nožice hitro i vješto preskaču preko šatorskih konopaca. Kroz platnene rešetkaste prozorčice proviruju nestašne glavice nasmijanih očiju. Veselo dovikivanje: »Hej, trećaši, nakrivio vam se krov«, »Drugaši, zategnite konopce. Odnijet će vas gibli² lipo u Primorje.«

Oni najmanji hrabro vuku svoje male bančice,[®] vlastitu rukotvorinu, sjednu na njih, karton naslone na koljena, klupica je gotova. To je sav namještaj. A ipak se radi, mnogo radi, nema neprijateljskih topova, minobacača ni aviona. Osiguran je miran život i rad u El-Shattu.

Najteže je bilo s papirom. Nije ga bilo dovoljno, a svi hoće da pišu za »Zidne novine«, za »Pionir«. Pitanje su riješili brzo sama djeca. Ko mišići zavukli se svugdje, gdje su bile ostavljene prazne cementne vrećice, pa i torbe. Olovka je najdragocijenija. Ljubomorno se čuva. Ali drugarstvo uvijek pobjeđuje. Lomi se ona u potrebi na dva tri dijela. Svi treba da pišu, svi žele da uče.

Svaka izgovorena i napisana riječ izaziva dnevno sjećanje na dragu domovinu, borce, druga Tita. U tim malim drugovima odražava se borbeni duh Dalmacije i cijele naše domovine. Pjesme niču. Mali Ivo poručuje:

»Druže Tito, oslobodi nas još ovo lito«. Velika je ljubav i vjera u njega.

Mali Vinko sprema sliku druga Tita, nosi je u šator. »Znaš, drugarice, svi ga vole, pa se bojim da nam ga netko noću ne bi odnio. Ovako ja svaki dan. Noću ga čuvam u mome šatoru, a ujutro donosim«.

Šestgodišnja me Ljubica tiho moli: »Pokaži mi po dva slova dnevno. Jedva čekam da pišem ocu u Biokovo«. Jutrom se okupljaju oko geografskih karata. S uzbuđenjem prate po karti velike pobjede naše NOV i velikih saveznika.

»Vidiš, drugarice, da ćeš jesti s nama još ove zime suhe smokve u Podgori«. Odgovorila sam im s osmjehom: »Nije ih imao tko sušiti«. Ali oni me zapljusnuše s povicima: »Partizanske radne čete, zar ti to ne znaš, drugarice?«

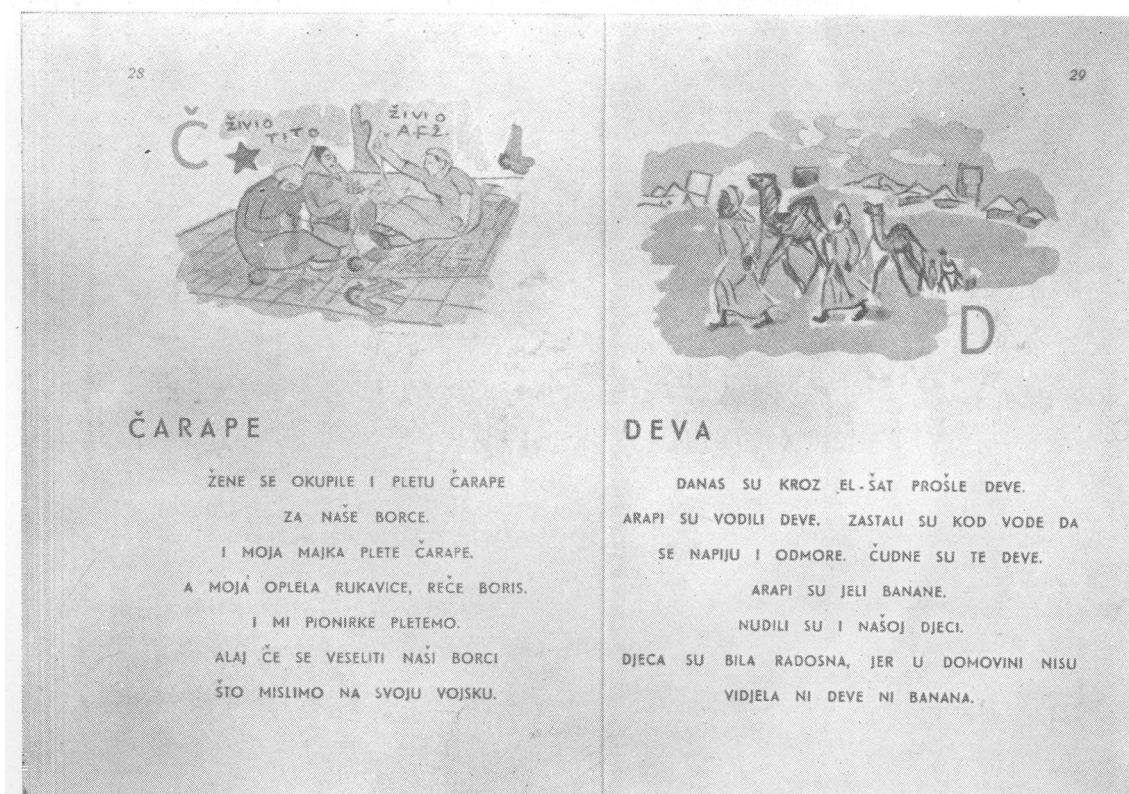
I tako jedno jutro osvanule su pred njima drvene klupe. Čak i prava crna ploča. Uzbuđenje je bilo veliko. Kroz sve šatore prostrujalo je radosno dječje cvrkutanje. Natjecanje tko će bolje urediti svoj šator bilo je udarničko. I za čas očišćeni, natopljeni vodom, zasuti, ukrašeni slikama, leljali su se veselo školski šatori na čvrsto zategnutim konopcima. Trećaši odnose pobjedu. Ali što onda? »Eh, da mi je sada imati makar ključ«, smije se mala Olja. A šator, kao za inat, ima dvojna vrata bez ključa i

Obuka u Ell Shattu

U Ell Shattu

Stranica iz »Početnice«

Djeca uče na pijesku

prozore bez stakala. Stariji se đaci snašli. Izmišljaju bezbrojne načine kako će ga poslije obuke zatvoriti. Tajnu ljubomorno čuvaju. Jednu sam otkrila. Zatvaraju iznutra, pa kao mačići preko »tavana« izlete napolje. Oni najmanji dežuraju. Samo često dežuraju u društvu, zaigraju se, pa trčeći oko šatora rastvore sva vrata i zaborave na svoju dužnost. Ujutro, naravno, plač. Nestale šarene lijepe slike.

Najveselije je u gimnastičkom šatoru. Zvuči harmonike razliježu se često jutrom

i večerom. To male pionirke igraju i pjevaju. Pored njih natječe se u vježbanju mnogo djece. Čak i oni najmanji. Veselje, radost, život. Naokolo mnogo zahvalne publike. Majke u naručju s djecom i naši starci. Djed Ivan veli: »Da mi je skinuti jedno četrdeset godina, vala bi i ja zabalao.«

Naša je škola okupila roditelje i djecu. Zahvatila je duboko u srž našeg naroda u zbjegu. Večerom se razliježe po svim šatorima popularna pjesma pionirskog kola »Zavitla se kolo usred Dalmacije«.

¹ Nakon povlačenja od preko šest mjeseci, oko 28.000 jugoslavenskih izbjeglica, većinom iz Dalmacije, smjestilo se u pustinjским logorima Egipta — u Eli Shattu, Katatbi i Tolumbatu. (Vidi dok. br. 28«, str. 473 knj. I.)

Život je u logorima započeo odmah. Logori su bili puni djeoe. Trebalo ih je okupiti i otvoriti za njih osnovnu školu. Uskrnuo je odmah i problem smještaja. Hiljade je djece, a ne'ma ni zgrada, ni šatora, ni krede, ni pisaljke, ni papira, ni knjiga. Ipak je na prostranim pustinjским uvalama i huincima 22. II. 1944. g., devetnaest dana nakon dolaska, započela radom osnovna škola u prvom logoru Ell Shatta. Toga dana, nakon svečanog otvorenja, desetak grupa djece sa svojim nastavnicima razišlo se prostranom pustinjom, da potraže na pješčanim humeima svoje »razrede« i da u pijesku iskopaju svoja prva sjedala. Tako je započela obuka u EU Shattu, zatim u Katatbi i Tolumbatu, gdje je 5.766 učenika bilo o'buhvaćeno u 174 školskih odjeljenja. Dva mjeseca nakon otvaranja osnovne škole, otvorene su dvije niže gimnazije, u kojima je radilo 1.194 učenika u 32 odjeljenja.

Problemi su se nizali: kako nadoknaditi školovanje djeci, kako sastaviti nastavni plan i program i t. d. Odlučeno je da starija djeca, kojima je rat omeo školovanje, kroz jednu godinu završe dva razreda. Odmah se prišlo izradbi nastavnog plana i programa za osnovne škole. Međutim, sastavljanje programa predstavljalo je poseban problem, jer nije bilo ni knjiga, ni slika, a okolina, u kojoj su živjeli, davala je oskudne pojmove i mogućnosti rada. Živa riječ učitelja, i nekoliko crteža, morala je pomoći kod stvaranja predočaba i pojmova za sve ostalo.

Dragocjena je bila međutim pomoć dnevnih listova, koji su jednom sedmično donosili »Pionirski prilog«. 18. II. 1944. g. počeo je izlaziti na šapirografu i dječji list »Naš pionir«, koji donosi prve štampane tekstove za djecu i originalne dječje radove.

Prve početnice sastavljao je svaki učitelj za svoj razred u obliku »Zidnih početnica«, a štampana slova izrezivali su sa natpisa konzervi, sanduka hrane i t. d. Veliki je uspjeh bio u izdavačkoj djelatnosti štampanja »'Početnice«, na finom bijelom papiru u četiri boje. Ilustrirani tekstovi u njoj govore jasno o životu naše djece u logorima.

Pored škola otvoreni su u logoru dječji vrtići za najmanje, dječji domovi, stručne zanatske škole za obrazovanje mladih radnika i radnica iz logorskih radionica.

Rad s pionirima u vanškolsko vrijeme bio je bujan i raznolik. O tome svjedoče mnogobrojne literarne grupe, koje su u svim logorima i rajonima uređivali svoje zidne novine, a najbolje priloge slali su u »Naš pionir«. Rad u pionirskim radionicama okupljao je mnogo pionira. Radovi su bili raznoliki,, rađeni najrazličitijom tehnikom i materijalom, koje im je davala pustinja i Sueski kanal (glina, lim, žica, komad drva i t. d.), a posebnu vrijednost imali su dječji radovi ji linorezu.

Najznačajniji uspjesi vanškolskog rada bile su folklorne, dramske grupe i pionirski pjevački zborovi. Do zavidne umjetničke visine razvio se taj rad kod pionira u prvom logoru, gdje je bilo osnovano Prvo pionirsko kazalište logora Ell-Shatt. Prvi počeci" rada pionirskog kazališta bili su veoma teški. Trebalo je sve stvarati: pisati, režirati, koreografirati — i to sve bez ikakvih stručnjaka. Sav taj posao preuzeli su prosvjetni radnici. Od obojenih vreća, šatorskog platna i konopaca izrađivale su članice AF'Ž kostime, cipelice i kulise. Već u rujnu 1944. g. na svojoj drugoj priredbi pred preko 10 tisuća gledalaca iz naših logora, kao i savezničke komande tih logora, to kazalište izvodilo je po .prvi put originalno djelo »Biranj« — narodni običaji iz Kaštela, izraženi pjesmom i plesom (djelo je doživjelo preko stotinu izvedbi na turneji toga kazališta po Egiptu, Jugoslaviji i čehoslovačkoj).

² Pustinjский vjetar.

³ Klupice.

Dokument 487

IZVJEŠTAJ SOCIJALNOG ODJELA OBLASNOG NOO ZAGREBAČKE OBLASTI OD 4. VIII. 1944. SOCIJALNOM ODJELU ZAVNOH-a 0 BRIZI ZA DJECU, ŽENE, INVALIDE I IZBJEGLICE

OBLASNI NOO ZAGREBAČKE OBLASTI

Socijalni odjel

Broj 1/44

Predmet: Izvještaj o radu u mjesecu srpnju 1944.

Dne 4. kolovoza 1944.

Zemaljskom Antifašističkom Vijeću Narodnog Oslobođenja Hrvatske — Socijalni odjel

Prilike za rad na području ove oblasti bile su nepovoljne za rad uslijed čestih neprijateljskih prepada, a naročito u okruzima Krapini, Varaždinu i Zagrebu. U tim okruzima je svaki rad gotovo posve onemogućen, jer neprijatelj stalno kontrolira cijeli teren.

iNa području Okruga Bjelovar nalaze se 2 dječja doma i to u Koprivnici i Kloštru Podravskom. Kontrola nad radom u tim domovima sada je nemoguća, jer se u tim mjestima nalazi neprijateljska vojska.

Na području okruga Moslavina nalazi se jedan dječji dom i obdanište. U dječjem domu imademo smješteno 18 djece, koja polaze školu. 19 je otpremljeno iz doma za Siciliju.

Dom za majke i djecu u Hercegovcu — 1944. g.

U obdaništu su smještene žene i djeca naših boraca. Djece imade 15 u starosti do 3 godine. Opskrba sa svim potrebnim, je osigurana.

Sa Moslavačkog okruga odaslani su nepokretni invalidi — pred kratko vrijeme — u Slavoniju, odakle su odpremljeni za Siciliju. Točan broj invalida sa tog okruga nismo još primili, ali su radovi oko okupljanja podataka u toku.

0 invalidima iz ostalih okruga nemamo još nikakvih podataka.

Na području ove Oblasti imademo preko 700 izbjeglica, koji su smješteni u tri logora i to: dva logora na bjelovarskom okrugu, a jedan na moslavačkom okrugu. Sve su te izbjeglice opskrbljivane preko odnosnih Okružnih NOO-a. Poduzete su mjere, da su se svi za borbu sposobni prijavili u NOV i to sa bjelovarskog okruga oko 60, dok nam nije poznat točan broj mobiliziranih sa moslavačkog okruga. Veliki broj izbjeglica razvrstan je na rad — prvenstveno na rad oko žetve, — dok su u logoru sada ostale većinom žene sa djecom i stariji ljudi, koji nisu za poljski rad sposobni. U izbjegličkim logorima redovito se održavaju sastanci, na kojima se čita naša štampa, i na kojima se izbjeglicama tumače važnija politička pitanja.

Pomoć obiteljima naših boraca — u koliko je bilo moguće — pružena je na svim okruzima.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pročelnik socijalnog odjela:
Takač¹

¹ Đuro Takač.

**IZVJEŠTAJ IZASLANIKA ZAVNOH-A MIRE DEBELJAK I SAŠE ZLATARIĆ OD
15. VIII. 1944. SOCIJALNOM ODJELU ZAVNOH-A O DJEČJIM DOMOVIMA U
RADONJI I JOVIČIĆIMA**

Izvještaj

o organizaciji dječjih domova na Kordunu.

Okružni NOO za Kordun organizirao je dva dječja doma i to :

1. u Radonji, kotar Vojnić za predškolsku djecu,
2. u Jovičićima, kotar Vrginmost za školsku djecu.

Pregledali smo danas te domove i podnosimo slijedeći izvještaj :

Dječji dom u Radonji.

Smještaj doma.

Radonja se nalazi u kotlini ispod Petrove Gore, pa ni klimatski ne odgovara za smještanje dječjeg doma (magle, veoma hladne noći i t. d.), ali kako je to dom za malu djecu, koja su teško pokretna, za današnje prilike je u tom pogledu smještaj doma u Radonji dobar. Dom se nalazi uz samu seosku cestu i nema dovoljno dvorište za djecu.

Tik uz zgradu, u kojoj spavaju djeca, nalaze se staje za krave i konje, a uz nju dubrište, a uz dubrište zahodi, koji se vežu na dječju privremenu blagovaonu.

Zgrade.

Dom je smješten u jednoj zgradi i nekoliko baraka. Zgrada ima 3 sobice. U većoj sobi, koja ima pod, smješteno je 18 krevetića, u kojima spava po 2 djece od 5—7 g. U krevetićima su slamarice, presvučeni jastuci, plahte i deke (veoma lagane).

U manjoj sobi uređen je ležaj po duljini sobe za manju djecu od 2—4 godine. Na ležaju je slama pokrivena plahtom. Djeca su pokrivena samo dekama, koje su vrlo slabe, jastuka presvučenih ima samo 2—3, a u toj sobi leži oko 30 djece.

Za dnevni boravak i za spavanje osoblju prenesena je jedna zgrada tako, da će za djecu biti uređena soba 5X6 m.

Kuhinja je sada smještena u jednoj privremenoj baraki pod sušom. Djeca sada jedu pod sušom na stolu. Osoblje spava isto u toj suši i pod vedrim nebom.

Unatoč toga što nema prostorija, sve je u domu čisto i uredno.

Broj djece.

Sada iznosi 60, što je preveliki broj za smještaj. Mišljenja smo, da se u domu u Radonji ne smije smjestiti više od 50 djece, jer ako bude veći broj, prijeti opasnost od bolesti.

U dom u Radonji ne bi se smjelo upućivati djecu ispod 3 godine, jer se ta djeca u prilikama (klimatskim i stambenim), kakove su u Radonji, ne će održati zdrava.

Upravu doma vodi sada drug Miloš Gvozdenović, koji je veoma agilan, ali nema spreme za vođenje dječjeg doma, a pogotovo doma za malu djecu, koja zahtijevaju naročitu njegu i skrb i pedagoško rukovodstvo. On ujedno vrši i rad ekonoma, za koji je veoma sposoban, jer je okretan, a što je još važnije ima mnogo ljubavi i razumijevanja za djecu.

Dječji dom u Jovičićima.

Smještaj doma.

Zgrada, u kojoj je smješten dječji dom, veoma je prikladna za dječji dom i na dobrom je mjestu (na brežuljku, dalje od ceste u blizini potoka i šuma), samo je nezgodna za slučaj pokreta, pa je zato u njoj smješten dom za školsku djecu, koja su lako pokretna.

Nedostatak je što nema kuhinje, pa će se kuhinja i stan za osoblje morati organizirati u kući, koja je oko 200 m udaljena od dječje nastambe.

Taj dom još nije organiziran. Djeca spavaju na podu na slamaricama. Nemaju dosta pokrivača, plahti, slamarica, niti jastuka. Još nisu napravljeni ni ležaji, ni stolovi, ni klupe. Za kuhinju manjkaju ploče na štednjaku. Nema nikakvog pokućstva. Radi toga posebno prilažemo popis stvari, koje dom treba, i koje valja čim prije nabaviti.

Broj djece iznaša sada 45, a kada se dom uredi, moći će se smjestiti 60 djece. Ima 2 spavaonice (1 za dječake a 1 za djevojčice) bolesnička soba, i velika soba za učionicu, koja će ujedno biti i blagovaona. Posebno ima soba za kancelariju i stan upravnice.

Djeca su prilično ospkrbljena odjećom, a ima i 1 padobran, od kojega se može sašiti nešto rublja.

Djeca uče ručni rad pred dječjim domom u Radonji

Školski materijal upotrijebit će se od dječjeg doma u Grabovcu ...

Okružni NOO za Kordun imenovao je za upravnicu doma drugaricu Smilju Dojčinović, stručnu učiteljicu, koja će voditi i obuku u osnovnoj školi doma.

U domu ima sada samo ekonom i 1 drugarica za pranje rublja.

Prema potrebama domova na Kordunu predlažemo da se nađe i namjesti ovo osoblje:

U Radonji:

1. Za pedagoški rad s djecom Olgu Dupalo, koja je ranije polazila školu odgojiteljice u Rudama, 1 osoba

2. Za pomoćnu nastavnicu Bosiljku Đerić 1 osoba

3. Za higijeničarku treba naći, 1 osoba

4. Za kuhinju: 1 kuharica ima; 2 pomoćnice treba naći, 2 osobe

5. Za praonicu ima 2 drugarice, 2 osobe

6. Za čišćenje prostorija i njegu bolesne djece (danju), 1 osoba

7. Za šivaonu ima jedna švelja, potrebno je naći još jednu švelju kao pomoćnicu, 1 osoba

8. Za ekonomat sada vodi brigu drug Gvozdanović, 1 osoba

Svega 12 osoba.

Za Jovičiće:

Za upravnicu i učiteljicu Smilja Dojčinović, 1 osoba

Za pomoćnu nastavnicu Reginu Kamhi, 1 osoba

Za higijeničarku i administraciju drugaricu Zlatu Šestić, 1 osoba

Za kuharice: Anku Velimirović i drugaricu Ljubicu iz Radonje, 2 osobe

Za pranje rublja i čišćenje prostorija potrebne su 3 drugarice, 3 osobe

Za ekonomat Bogdana Dobrosavljevića, 1 osoba

Za šivanje i krpanje 1 švelju, 1 osoba

Svega 10 osoba.

Potrebno je naći 2 drugarice za pranje i čišćenje i jednu švelju. Prema tomu bilo bi u domu 10 osoba, i to za rad s djecom 3 osobe, a za rad u domu 7 osoba.

Na oko možda izgleda, da je broj predloženog osoblja prevelik. Međutim ako se ima u vidu, da će naši dječji domovi biti uređeni tako, da će u stvari obuhvatiti dvije ustanove, i to dom¹ i školu, onda broj predloženog osoblja jedva pokriva potrebe.

Naši dječji domovi prešli su fazu, kada su bili samo skloništa za djecu, i moraju se, prema općem razvoju NOB, i oni razvijati. Oni moraju osim krova i kruha našoj djeci dati potpunu zdravstvenu njegu, odgoj i obrazovanje prema dobi djece. Zato među osobljem¹ predlažemo pedagoge, koji će voditi i odgoj djece i nastavu, higijeničarku, koja će bdjeti nad njihovim zdravljem, te potrebno osoblje za obavljanje redovitih poslova oko reda u kući i životnih potreba djece, (ekonomat, kuhinja, praonica, čišćenje prostorija, šivaona i t. d-)

Napominjemo da je neophodno potrebno da Okružni NOO Kordun postavi centralni ekonomat, koji će voditi drugarica Puškarić, jer se domovi moraju hitno snabdjeti i urediti, kako bi u njima započeo redovan život. Ova privremenost u našim domovima jako se odražava u svakom pogledu na djeci. Naročito je potrebno pomoći uređenju doma u Jovičićima ...

Izaslanici ZAVNOH-a

Mira Molnar-Debeljak, Šaša Zlatarić

Popis inventara dječjeg doma u Radonji¹

(prilog izvještaju)

Posteljina
20 čebadi
20 slamarica
52 jastučnice
43 plahte
7 raznih pokrivača
36 jastuka
21 ručnik
9 madraca za tri kreveta

Dječja obuća
7 pari papučica

Dječje rublje i odijela
14 crnih gaćica (spielhosen) bez rukava (padobran)
16 zelenih gaćica (spielhosen) sa rukavima (padobran)
11 zelenih muških košulja sa rukavima (padobran)
7 muških košulja bijelih (domaće platno)
19 ženskih žutih haljina kratkih rukava (padobran)
11 ženskih haljina zimskih (barhet, polovne)
4 ženskih haljina bijelih (žutica, padobran)
12 malih gaća bijelih (domaće platno polovne)
17 malih prsluka bez rukava
2 mala kaputića
6 ženskih spavaćica (stare haljine, domaće platno)
3 suknje za djevojčice
4 šarene haljine za djevojčice (nove, 2 od flanela)
5 muških hlačica (starijih)
2 ženske bluze (starije)
3 vunene spielhose
2 gaćice ženske
11 pari sokna

35 pari čarapa dugih (novih)
16 pari čarapa dugih (starijih)
30 pari čarapa pamučnih bijelih (starih)

Higijensko posuđe
9 pljuvačnica
2 noćne posude
1 zahod-stolac

Razni materijal i odijela
8 trbušnih povoja
14 džempera crnih talijanskih (odrasle)
12 pari šarenih čarapa
1 kutija bijele krede
1 kutija pera školskih
3 kutije plastela drv.
1 kutija vodenih boja
2 kista
1 bočica tuša
2 bočice tinte
1 mala bala pak-papira
10 komada crtanka
6 komada bilježnica (22 lista)
1 lutka »Pionir Veseljko« za kazalište
1 lopta
1 mala vrećica krpica za bebe
1 domino u bojama
1 tuba lysola (kruto stanje)
1 tuba ichtyol vazelina
2 kutije seruma proti difterije
15 gr alkohola 60‰
5 gr kale. hypermangana
1 kutija Novalgin-Cinin tablete
2 tube Plurasola
6 kutija adexolina
1 bočica jod tincture
1 bočica valeriane kapi
1 tuba Flogacida
12 komada hydrophilne gaze
2 komada zavoja

Partizanski dječji dom u Radonji na Kordunu

Partizanski dječji dom u Jovičićima na Kordunu

- 1 kutija sulfamic! tablete

2 paketa vate

1 kutija atebrina
- 1 kutija catanina

2 kutije masti za kraste

1 toplomjer

¹ Iz ovog popisa inventara vidi se kako su bila skromna materijalna sredstva, s kojima su raspolagali dječji domovi. U domu u Radonji bilo je 60 djece, a samo 20 slamarica i 9 madraca. Dječje rublje i haljinice bile su ponajviše sašiveni od padobranskog platna, a cipela uopće nije bilo. U inventaru ljekarne nije bilo ni najpotrebnijih lijekova, pa ipak je osoblje domova i s tim sredstvima i lijekovima uspjelo da spasi i sačuva zdravlje velikom broju djece. Naročito, ako se uzme u obzir, da su u dječjim domovima na oslobođenom teritoriju radile ponajviše žene, seljanke, koje dotada nisu imale nikakvog iskustva u tom radu.

Dokument 409

DOPIS OBLASNOG NOO ZA SLAVONIJU OD 23, XII 1944, OKRUŽNOM NOO ZA VIROVITICU

OBLASNI NOO ZA SLAVONIJU
Prosvjetni odio

Br. 1030, 1032, 23. XII. 1944.

Okružnom NOO Virovitica

Prosvjetni odio

Dostavljamo vam ove dvije molbe sa strane Štaba VI. korpusa za prijem srednjoškolske djece u internat. Ako je moguće ukopčati ovu djecu u odjeljenja u srednjim školama na vašem okrugu t. j. ako ima novoformiranih odjeljenja i ako je moguće primiti tu djecu u internatu, vi odlučite u koje bi se škole mogla upisati (i u koji internat).¹ O riješenju ovih molba potrebno je obavijestiti Štab VI. korpusa i ovaj odio.

Pretsjednik:
v. r. Tadijanović

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pročelnik: u z.
v. r. Jović

¹ Paralelno s oslobođenjem teritorija narodna je vlast otvarala škole i gimnazije.
Prva gimnazija koja je počela raditi 1943. g. na oslobođenom teritoriju Hrvatske bila je gimnazija

a Otočcu. Gimnazija u Rujevcu otvorena je 1943. g. 1944. g. otvorene su gimnazije u Pisarovini, Glini, Bršljanici, Pakracu i Požegi,

Obuka u osnovnoj školi u Otočcu — 1943. g.

*Tečaj za upravitelje dječjih domova u Splitu — veljače 1945. g.
U sredini: Tatjana Marinić, upravitelj tečaja*

Dokument 490

DOPIS SOCIJALNOG ODJELA ZAVNOH-A OD 5. II. 1945. PREDSEDNIŠTVU
ZAVNOH-a O ORGANIZACIJI DJEČJE KOLONIJE U SPLITU

ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE
NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE
Odjel socijalne politike

Broj 128, dne 5. veljače 1945.

Predmet: Organizacija skrbi za nezbrinutu djecu.

Predsjedništvu ZAVNOH-a

Savezno s nalogom Predsjedništva od 7. I. 1945. broj 22 dostavlja se nacrt organizacije dječje kolonije u Splitu.

Nacrt je sastavljen na temelju savjetovanja delegata odjela socijalne politike, odjela narodne prosvjete, narodnog zdravlja i predstojnika socijalne politike.

Nacrt je predan zainteresiranim odjelima S tim, da odmah pristupe provedbi reorganizacije dječje kolonije u Splitu,¹ jer to nalažu teške prilike, u kojima se nalaze djeca i mladež u toj koloniji.

Delegati odjela, koji će provoditi tu reorganizaciju, pregledat će i sve ustanove so-

cijalne zaštite i skrbi za majke, djecu i mladež u Splitu i Srednjoj Dalmaciji.

Po svom povratku u sjedište ZAVNOH-a nastaviti će radom na izradbi zajedničkog plana o organizaciji zbrinjavanja djece i mladeži na teritoriju Hrvatske s delegatima ostalih odjela ZAVNOH-a, koji se bave tim pitanjima.

Ujedno se prilaže program i plan tečaja za organizaciju i rukovođenje dječjim domovima.

Prvi tečaj, koji je ujedno i prvi takav tečaj u Hrvatskoj, održat će osoblje odjela socijalne politike, odsjeka socijalne skrbi i

Kulturno-prosvjetni rad u dječjoj bolnici u Splitu — 1945. g.

zaštite u Splitu prema traženju Oblasnog NOO-a za Dalmaciju.

Praksa će se vršiti u dječjoj koloniji u Splitu.

Po završetku tog tečaja organizirat će se novi takovi tečajevi sa svrhom da se osposobe rukovodioci za vođenje takovih teča-

jeva za cijelu Hrvatsku, a s tim i potrebno osoblje za rukovođenje i rad u dječjim domovima.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

V. D. Odjelni predstojnik:
u z. Jerko Radmilović

' 16. XII. 1944. g., vraćaju se u domovinu djeca iz zbjega u St. Cesarei. Smješteni su u dječjoj koloniji u Splitu, u zgradi bivšeg hotela »Šiler«. .Sa isku-

stvima stečenim u tim domovima, bili su, poslije Oslobođenja, organizirani svi dječji domovi u Jugoslaviji.

Dokument 491

IZVJEŠTAJ VLATKE BABIĆ IZ BAJMOKA POČETKOM 1945. O PREBACIVANJU IZBJEGLICA SA TERITORIJA ZAGREBAČKE OBLASTI U VOJVODINU

Glavnom odboru izbjeglica zagrebačke oblasti — Dravafok

Otkako¹ smo 20. I. pošli na put, javili smo vam se iz Okoraka i prosljedili put do Pećuha. Tu smo, kako je bilo dogovoreno, ostavili Rauša² i Dragu Horvat. Pokazalo se, da se u Batasegu mora večerati i noćiti, pa su tu ostali Novak³ i drugarica Francika, a Validija⁴ je krenuo s nama do Baje, gdje smo ga ostavili zajedno sa Brabecom.⁵

Sve do Baje mogli smo uspostavljati veze s mjesnim vlastima (našima i ruskima). Ali je ovo još i sada najbolnija točka našega prebacivanja i to s razloga: a) što su ovdje samo ruske vlasti, koje su i odviše okupirane prevozom vojske, ratne tehnike, municije i ranjenika, što je sva Baja puna vojske, i što je vrlo teško pronaći mjesto za odrna-

ranje u kako tako toplim prostorijama kao i hranu dok se ne krene dalje za Suboticu,

U Subotici nas je dočekaao drug Valent.⁶ Moramo naglasiti da smo tu osjetili ponovno da smo među svojima, na našem tlu, gdje su nas dočekali s kolačima, toplim i slatkim čajem i za našu djecu onako premrzlu i izmorenu od puta — bratskim srcem i osjećajima.

Našem transportu priključilo se u Pečuhu onih 25 majki sa dojenčadi, s kojima je krenula još ranije drugarica Marica (Zastavniković). Njih je onaj bugarski šofer jednostvano iskrcao 3 km- pred jednim selom blizu Dunava i ostavio ih da se dalje probijaju kako znaju.

Drugarica Marica smjestila ih je onda u Vilany-u i poslala dalje sama da otvara put. Kako je prva direktiva Štaba III. Armije bila Sombor, drugarica Marica je pronašla u njegovoj okolini nekoliko sela i organizirala tamo prihvatnu stanicu u selu Kolut. Ali jer se do Subotice lakše putovalo nego do Sombora, mi smo pošli do Subotice, stavili se u vezu s ovdašnjom Vojnom upravom u Novom Sadu, koja nam je dodijelila Bajmok kao prvo mjesto gdje da se smjestimo. U tom je selu 400 napuštenih njemačkih kuća. Drug Habdija i ja pregledali smo jedan dio tih kuća i dali ih odmah uređivati za našu djecu.

Iako uređivanje prostorija sporo napreduje, moramo reći da smo od prvog dana naišli ovdje kod svih drugova na veliko ra-

zumijevanje i saosjećanje. Drugarice iz AFŽ-a organizirale su na pr. svečan, korporativan doček djece i bio je upravo do suza ganutljiv sam prijem, ma da je on zbog množine djece, koja su u vlaku prozebla, i množine žena stvorio u sumraku priličnu zbrku. Seljani su se otimali za našu djecu i svaka je kuća htjela da ih što ljepše primi i utopli. Budući da su se djeca putem prilično razboljela, (prehlade, bronhitis, upale pluća, čak i 2 slučaja tifusa), privoljeli smo da djeca ostanu par dana po kućama, gdje su ih domaćice prale, razušivale, krpale njihove pohabane haljinice, popunjavale im garderobu i si. Mnogu našu djecu ne možemo ni prepoznati koliko su se izmijenili u novim haljinicama.

Pripremajući Bajmok na dolazak djece sretala sam ljude, koji su mi sasvim ozbiljno pristupali u brizi kako će ta djeca u internatu i nagovarali nas da djecu raspodjelimo po kućama, koje će ih primiti kao svoje i »dati im sigurno više no što mogu imati u zajedničkom domu.« Jedna mala djevojčica — Ruža Patarčić, stara 8 godina, govorila je sasvim ozbiljno svojoj majci: »Otići ću u Opštinu i reći ću komandantu: »Druže Đeno, komandante, ako nam ne date ovu decu, mi imamo pravo da vas izbacimo«. Ili drugo neko (dijete). »Primit ćemo četvoro, petoro i sedmoro (djece). Mama i bačo (otac) neka spavaju u ladnom, a njih ćemo staviti ovdje u toplom« i si....

Vlatka Babić

¹ Ovaj dokument je rukom pisani koncept izvještaja, koji je pisala Vlatka Babić, tada referent Prosvjetnog odjela Oblasnog NOO Zagrebačke oblasti, u Bajmoku, krajem siječnja ili početkom veljače 1945. .g. Trebao je da obuhvati čitav prvi dio prebacivanja izbjeglica iz Zagrebačke oblasti preko Mađarske u Vojvodinu, gdje su djeca razmještena. Nije poznato da li je ovaj izvještaj bio dovršen.

Problem kod prebacivanja transporta bio je pitanje rukovodećih kadrova. Prije svega je sa samom djecom bio potreban veliki broj odraslih. U tu svrhu koristili su se svi prosvjetni radnici, koji su pošli sa zbje gom. A kako nisu bile predviđene poteškoće oko eventualnih zastoja, pa noćenja, a time i daljih novih obroka hrane (naročito tople hrane kao čaja

i juhe), to se putem pokazao manjak na osoblju. Što je zbje g bio bliže Dunavu, to je i zima bila jača. Preko Dunava se išlo pješice, jer je sav bio zamrznut. Djeca su bila bosa, pa su ih veća djeca prenosila, jer nije bilo odraslih, koji bi to činili. Prijelaz preko zamrznutog Dunava, kod minus 15 stupnjeva, koliko je bilo prvog dana, i s bosom djecom od 5—10 godina — bio je vrlo težak. Zbog toga je i problem rukovodećih kadrova prilikom prebacivanja bio važan.

² Ivo Rauš, učitelj.

³ Stjepan Novak, zvan Štjef, učitelj.

⁴ Franjo Validžija, učitelj.

⁵ Ivo Brabec, profesor.

⁶ Valent Horvat, učitelj.

**IZVJEŠTAJ OD 17. II. 1945. ZAVNOH-U O EVAKUACIJI I SMJEŠTAJU ŽENA I
DJECE IZ HRVATSKE U VOJVODINU**

ODBOR ZA EVAKUACIJU DJECE
IZ HRVATSKE

Subotica, 17. II. 1945.

Zemaljskom antifašističkom vijeću narednog oslobođenja Hrvatske¹

Dragi drugovi²

potkraj prosinca počela je banda besprekidno napadati po našim krajevima, tako, da su okrug Krapina, Varaždin, pa Kalnik napustili svoj teritorij i preselili u Moslavinu, odnosno na bjelovarski okrug. Sav taj izbjegli narod okupio se oko naših ustanova, a najviše oko Oblasnog NOO-a, uslijed česa smo mi postali nepokretni. Na sam Božić došlo je do panike, jer je banda izišla iz Bjelovara, i narod počeo bježati. Krenulo je sve pa i Oblasni NOO, — smjer puta bila je Virovitica. Nismo bili informirani, da se vode borbe oko Pitomače, pa kada smo stigli sa velikim brojem naroda do Virovitice, bila je već izdana naredba o evakuaciji grada. Još smo istu noć nastavili put do Suhopolja. Tu smo se stavili u vezu sa XVI. vojvodanskom divizijom, a ta nam je savjetovala da narod prebacimo preko Drave u Mađarsku. 30. prosinca prešla je prva naša kolona Dravu.

Od članova Oblasnog NOO-a prešli su sa izbjeglicama: Mileva Cetušić, dr. Iveković, M. Zastavniković i I. Vranić, te neki referenti kao Vlatka Babić, Valent Horvat i još neki od socijalnog odjeljenja.⁸ Ja sam vrlo nerado ostavila domovinu, ali zaključeno je da moram ići s narodom. U prvi čas prebacilo se s nama oko 2.000 naroda, ali kasnije počeli su stizavati redom svi naši i slavonski internati i dječji domovi, pa seljanke sa djecom. Sela oko Drave bila su krcata narodom, tako da je u nekim kućama stanovalo i 20 naših osoba, osim domaćih. Hranu smo primali od vojske. Budući je u to vrijeme bilo veliko kretanje naše vojske prema Dravi, nismo mogli sa narodom tamo ostati, već smo imali namjeru da krenemo dalje. Bili smo kod komandanta III. armije, generala Koste Nagy-a, a on je predložio, da narod ostavimo u selima kraj Drave, ali ne uz samu državnu cestu — da ne smetamo kretanju vojske — a djecu da svu smjestimo preko Dunava u Vojvodinu. Odredio je smjer puta Sombor. U to vrijeme bilo je 700 djece oko nas (bez seljačke djece sa majkama). Pošla sam u Sombor i dogovorila sa komandom područja sve detaljno, odredili smo prihvatista i sela za stalni smještaj djece. Vratila sam se natrag. Komandant armije

odredio nam je jedan veliki kamion za prevoz djece. Krenula sam s prvim transportom. Šofer nas je ostavio negdje na putu u noć, jer je nastao defekt na motoru pa smo s tim prvim transportom imali neprimilika. Ipak sam žene smjestila u jedno selo, gdje je bilo naše vojske, i drugovi su vrlo dobro primili djecu. Nismo nikako mogli dobiti vezu za dalje. Onda sam se nekim vlakom prebacila do Pečuha, otale na Dunav, koji sam prešla kod Baje, i odvezla se do Subotice. U Sombor se nije moglo, jer nema za tamo prevoznih sredstava. Djecu su u Subotici dobro primili, samo u prvi čas nije bilo moguće sve prirediti za smještaj tolike djece. Prvi transport brojao je oko 370 djece.

Međutim su se događaji u domovini mijenjali, situacija se pogoršavala, i sve je više naroda bježalo pred bandom, koja je strašno krvava. Sada imamo ovdje u Subotici odnosno Vojvodini već preko 1.800 djece, a stići će najmanje još toliko. Transportiranje ide strašno polagano, jer nema redovan željeznički promet, već jedino kada idu vojnički transporti ili ranjenički vozovi mogu se priključiti i naši vagoni sa djecom, pa uslijed toga moraju djeca u Baji čekati i po nekoliko dana.

Glavno prihvatistište odredili smo u Subotici, gdje primamo svu djecu i odmah ih razvrstavamo. Uredili smo raskužnu stanicu, jer sva djeca dolaze puna ušiju. Nakon razušivanja zadržavamo djecu još koji dan u Subotici a onda ih otpremamo na odredišta. Najviše djece imamo smješteno u Bajmoku. Tamo su sve škole — gimnazije — naše i slavonske. Tu organiziraju školsku obuku drugarice Vlatka Babić i Frida Godler te drug Valent Horvat. Učiteljski kurs otposlao je preko Tise za Hajfeld-Mastort. Malu novorođenu djecu smještavamo u Novi Sad u dječji dom. Tamo su djeca vrlo dobro smještena, a malu djecu sa materama smještavamo po raznim selima.

S tom djecom je najteže. Žene nikako neće da se rastaju sa djecom a same se ne pokoravaju odredbama, koje su utvrđene u pojedinim domovima, već uvode svuda nered, nečistoću i nervozno stanje. Po kućama se ne slažu sa stanovnicima, prave uslove u po-

Dječji dom iz Zveoeva evakuiran 1944. g. u Vojvodinu

gledu hrane i slično. S njima ćemo imati vrlo mnogo posla. Da je njih malo, moglo ih se smjestiti u jedno selo i držati pod stalnom kontrolom, ali tih žena je mnogo i još će ih nadoći a nikoga ne slušaju. Neke imaju dojenče i još troje ili četvero djece i to velike djece za školu pa i ako uređujemo škole u istom selu gdje su one, ne dozvoljavaju da se školska djeca rastave od njih. I kod raskuživanja je teško. Žene ne daju svoje stvari razušivati, ne dozvoljavaju šišanje djece, osobito ženske i t. d. Tisuću zapreka mora se dnevno prebroditi.

Zdravstveno stanje djece je očajno. Ta su djeca na putu većim dijelom od Božića, sva su prehladana. Čim koji transport stigne, dajem ih (nakon razušivanja) odmah liječnički pregledati. Rezultati tih pregleda su porazni. Ima do 80% bolesne djece. Sve prehlade, bronhitisi, upale pluća, a ima i sušice. Najveću nepravilnost sam imala sa internatima male djece iz Slavonije. Internat iz Suhopolja bio je zaražen trahonom. Na to nije nitko bio upozoren, nego je naš doktor na to sasvim slučajno naišao putem. Djecu smo odvojili od ostale djece, ali je zaraza bila već proširena, tako da je prvi čas bilo preko 30 teže zaražene djece, a veliki broj na početku zaraze. Najteže slučajeve smjestila sam u Novi Sad u očnu bolnicu, a ostale ovdje u Subotici, samo je liječenje teško, jer je dugotrajno, a nema prostora za sve bolesne.

Druga je nepravilnost sa internatom iz Lipika. U tom je internatu sveukupno 193 osobe. Sva su djeca zaražena isto trahonom i nekom kožnom bolešću na glavi. Tu smo djecu sveukupno smjestili u Bačku, gdje imaju liječnički nadzor i gdje će se nastojati da ih se izliječi. Mi smo otvorili vlastitu ambulantu u Bajmoku. Imamo odjeljenje za zarazne i unutarnje bolesti. U toj je ambulanti naš liječnik dr. Martinec i jedna sestra nudilja. Slavonska oblast, iako ima više djece nego mi, nije nam poslala niti jednog doktora, a niti jedan lijek. U Subotici imamo uređenu vlastitu ambulantu, u kojoj imamo stručnu bolničarku, a mjesni doktor (dr. Špirta) dnevno pregledava bolesnu djecu i pruža im svu potrebnu pomoć. Mnogo je gore sa djecom, koju moramo smjestiti u bolnicu. To su u prvom redu trahomaši i teži slučajevi. Tu djeca nemaju dovoljno njege i ne postupaju se s njima kako treba. Ja sam ih posjetila nekoliko puta, pa djeca od mene traže da ih uzmem napolje, bolničarka ih kažnjava šibom i stavlja u kut klečati. To našu partizansku djecu! Naravno da je revolt, kada im ja govorim o tome da se ne smije šibati — to ovdje ne shvaćaju, a naša djeca se čude odakle najednom šibe! I hrana u bolnici je slaba. Imam nekoliko žena roditelja isto ovdje u bolnici. I te se strašno žale na slabu hranu i malene obroke. Tu sam već pokušala sve što sam mogla, ali nema po-

moći. Sada šaljem iz vana hranu, jer mi imamo mnogo svega •— upravo nas obasipaju hranom.⁴ Samo je to teško, jer je bolnica daleko a mi imamo ovdje vrlo ograničen broj radnih snaga.

Od zaraznih bolesti imala sam 2 slučaja difterije i nekoliko slučaja trbušnog tifusa. Ta su sva djeca sada izvan pogibelji. Imam 3 slučaja ludila i to dvoje djece i jedne žene. Slučaj difterije liječio je doktor u gradskoj bolnici 3 dana i poslao onda djecu natrag k meni, pa ih sada imam u posebnoj sobi naše ambulate. Uopće ne polažu nikakovu pažnju na tu djecu.

Umrlo mi je do sada 14 djece. Sve dojenčadi. Sva ta djeca umrla su od zapalenja pluća a ima još nekoliko djece koja ne će

ostati na životu. Napominjem', da su to sve mala djeca sa majkama, dakle nije na nama nikakova krivnja niti je govora o propustu. To su posljedice teškog puta i velike studeni.

Veća djeca, čim dođu ovamo, dobiju sva proljev radi promjene vode i hrane. Tu su ljudi navikli da kuhaju strašno masno, a zaludu mi njima govorimo o preteškoj hrani — ne razumiju to. Misle dobro, a čine slabo. Dnevno svinjsko meso. Jedva sam uspjela uvesti za navečer tijesto — i sada je bolje. Inače djecu hrane odlično. U jutro dobivaju čaj ili mlijeko — kruha koliko tko hoće, i svako dijete marmelade. Ako ima drugih jela — obično kobasica ili suhe slanine, daju im to za doručak. U podne najmanje 3 jela a isto i navečer...

imali i bolnicu, pa obdanište i kolijevku za najmanju djecu. Bajmok je primio preko <300 djece, koja su imala i domove i osnovnu školu i gimnaziju i dr. U St. Vrbas bilo je poslano 108 djece i 52 majke, u Kulu 95 djece i 43 majke, u Bačko Petrovo Selo 42 djece, u Novi Sad pet majki sa dojenčadi, u Hajfeld-Mastort poslali smo učiteljski kurs sa oko 70 ljudi — učenika, nastavnika i ostalog osoblja. Nadalje, djeca su bila smještena u Pacir, Čurug, Svetozar Miletić, Stare Moravice, Stari Bečej, St. i Nove Sove, Žabalj i t. d. — o čemu nemamo točnih podataka.

Među djecom, koju srno spasavali pred velikim vojnim operacijama na teritoriju Hrvatske, bila su i djeca spašena iz ustaških dječjih domova: iz Lipika 201, te 100 djece iz Suhopolja. Ta su djeca donijela trahom i neku bolest na koži glave, pa je bilo muke da nam se sva djeca ne zaraze.

Usljed napora bilo je mnogo upala pluća, teškog kašlja, difterije i tifusa. Velikom brigom tamošnjih drugova, drugarica, rukovodilaca i svih ljudi iz zbjeга, uspjelo je bolesti lokalizirati i smrtnе slučajeve svesti na minimum. Najgore su prošla dojenčad do godine dana, među kojom je bilo oko 14 smrtnih slučajeva od upale pluća.«

³ Pored nabrojenih, u rukovodstvu zbjeга bili su: Maja Veseli, tada pročelnik Prosvjetnog odjela i Vienceslav Rohan, tada pročelnik Socijalnog odjela NOO Zagrebačke oblasti. Zbjeg slavonskih izbjeglica vodili su: dr. Olga Milošević, pročelnik Zdravstveno-socijalnog odjela NOO za Slavoniju i Mirko Ha'bdija.

⁴ Na pr. u općini Novi Vrbas uspostavljen je, na inicijativu Bosiljke Trboiević, predsjednice Okružnog odbora AFŽ Virovitica, kontakt sa ženama Novog Vrbasa.

U stalnom političkom radu uspjelo se u veoma kratkom vremenu masovno zainteresirati i pokrenuti žene za sve akcije oko zbrinjavanja izbjeglica i organizacije rada žena. Već peti dan nakon dolaska izbjeglica žene N.Vrbasa odlučile su da pronađu prostorije i osiguraju sva sredstva, koja su potrebna za dječji dom, u kojem bi bila smještena djeca, koja su se tada nalazila u Novom i Starom Vrbasu. Osim toga dobrovoljno su se javljale žene intelektualke kao učiteljice osnovnih škola i nastavnice viših razreda, za podučavanje djece.

Kasnije je održana konferencija žena, na kojoj su one preuzele obavezu da se pobrinu za oblačenje djece u domovima, kao i majki, koje su ostale i bez najosnovnijih sredstava.

^[1] Redakciji nije uspjelo pronaći kraj ovog izvještaja

^[2] 0 zbjegu u Mađarskoj i Vojvodini donosimo podatke Vlatke Babić, tada referenta Prosvjetnog odjela 'Oblasnog NOO Zagrebačke oblasti

^[3] Računa se da je prosinca 1944. g. i siječnja 1945. g. prešlo Dravu oko 19.000 uglavnom žena, staraca i djece iz zagrebačke i slavonske oblasti

^[4] Prelaz preko Drave, koji je svakim danom teži zbog stalnog dnevnog bombardiranja prelaza kao i uslijed smrzavanja rijeke, vršio se uglavnom noću. Kad su nadošle sante leda onemogućile prelaz šlepom, gradio se na brzinu ledeni put, tako da su se kukuruzne stabljike slagale jedna do druge, pa polijevale, preko njih se unakrsno polagao drugi red stabljika, opet polijevao i tako redom nekoliko puta, da bi se smrzavanje rijeke na tom mjestu ubrzalo i omogućio prelaz pješice

^[5] Preko tog ledenog puta prelazila su djeca noću na oko 20 m razdaljine jedno od drugoga. Njihove nožice još uvijek su na nekim mjestima, naročito prema sredini rijeke, propadale u vodu. Pratila nas je naša stara partizanska sreća uz isto takvu odvažnost, tako da nam ni jedno dijete, čak predškolskog uzrasta, prelazeći noću svo saneno i samo, nije skrenulo s tog zaista ledenog puta i potonulo u brzoj i mutnoj Dravi. Sta više, jedna grupa školske djece gradeći put, opjevala ga je u desetercu

^[6] Smještaj i snabdijevanje preko Drave bilo je ovisno od dozvola sovjetskih vojnih vlasti. Poteškoće smo oko dobivanja tih dozvola tumačili sve do 1948. g. potrebama vojnih operacija i njihovih nužnih posljedica — ratnih surovosti

^[7] Slavonci su Dunav prešli kod Batine Skele i smjestili se u Somborn i južno od njega, dok je zagrebački zbjeg iz Baje krenuo do Subotice, koja je bila drugi veliki prihvatni centar izbjeglica iz Hrvatske

^[8] Naš dolazak u Vojvodinu primljen je vrlo srdajčno, drugarski i s puno ljubavi prema djeci, koja su putem bosa i najviše nikako obučena došla sva izmučena i iscrpljena. Ne mogu se zaboraviti kolektivni dočeci građana onih mjesta uz prugu, kojom smo dolazili, a u kojima su odbori AFŽ vodili glavnu brigu. U tom je Subotica prednjačila, jer su preko nje prošle hiljade naše djece. Ona je redovno primala do 700 djece, zbrinjavala ih, osiguravala i odjeću i obuću. Uz pomoć i podršku svih Vojvodana mi smo ubrzo uspjeli da djecu razmjestimo po čitavoj Vojvodini, da ih udomimo i smjestimo u škole. U Subotici smo pokraj prihvatne stanice

»Kad idu u borbu ljudi, vojska, koju je država stvorila, odrasli ljudi, onda je to dužnost prema svojoj domovini, onda je to dužnost svakog građana i rodoljuba. Ali kad bez mobilizacije, dobrovoljno, djeca od dvanaest, četrnaest, petnaest i šesnaest godina idu u borbu, znajući da će oni i poginuti, onda je to nadčovječki heroizam mladih ljudi, koji žrtvuju sebe, iako još zapravo nisu ni stupili u život, da bi buduća pokoljenja bila sretna.«

Iz knjige »Tito pionirima«, Novo Pokolenje — Beograd 1946.

DJECA BOKCI U NARODNO-OSLOBODILACKOJ VOJSCI

Nekoliko biografija djece boraca

Raul Pollak, rođen 1. VIII. 1929. g. u Zagrebu.

Otac mi je po ustašama bio ubijen 1941. g. Mati i sestra su mi bile odvedene u logor 1943. g. Ja sam u travnju 1943. g. bio uhapšen, ali sam pobjegao. Tada sam otišao u partizane (6. V. 1943.). Bio sam po vezi prebačen u Slavoniju, gdje sam se javio u XVII. udarnu brigadu. Učestvovao sam u akciji na Sirač (lipanj 1943.). Za vrijeme proljetne ofenzive 1943. g. u Slavoniji učestvovao sam u probijanju za Baniju (borbe kod prelaza ceste za Lipik, borba u šumi Borovik kod Crkvenog Boka, borba u Krapju za prelaz preko Save). Kad sam bio u Daruvarskom odredu, učestvovao sam u mnogim manjim akcijama diverzantskog karaktera. Kasnije sam bio u štabu VI. udarnog korpusa.

Marijan Staničić, rođen 27. VII. 1929. g. u selu Staničići, općina Kalje, kotar Žumberak.

Dolaskom okupatora u našu zemlju t. j. 1941. g. ustaše su mi ubili oca i dva brata, kao i što su napravili mnogo drugih zlodjela u našoj zemlji. Videći sve to, odlučio sam da krenem u borbu, da osvetim pale žrtve, kao i da se borim za bolju budućnost sviju i

Odmah 1941. g. po zadatku naših drugova, išao sam u gradove, uzimao podatke od ustaškog naoružanja, brojnog stanja i t. d. i pomagao u raznim stvarima. U početku 1942. g. stupio sam aktivno u borbenu jedinicu, gdje sam nakon kratkog vremena bio zarobljen od strane neprijatelja, odakle sam bio pušten radi mladosti.

1943. g. pisale su o meni Pavelićeve novine, kao o komunisti i partizanskom koljaču, a ja sam imao tek 14 godina i požrtvovno sam radio u oslobodilačkoj borbi.

Moga oca i tri brata ubili su fašisti, dok mi se još jedan brat i sestra nalaze u Jugoslavenskoj armiji. Odlikovan sam Ordenom za hrabrost radi svog držanja i rada za vrijeme Narodno-oslobodilačke borbe.

Stjepan Horvatić, rođen 14. XI. 1928. u Slavonskom Brodu.

Bilo je to 1942. g., kad su naše partizanske grupe, koje su bile jako slabo naoružane, zarobile od Nijemaca prvi puškomitraljez. Naše veselje ne može se zamisliti.

Išli smo u napad na jednu postaju, gdje je bilo 180 Nijemaca sa priličnim naoružanjem. Tamno je bilo, noć je bila kišovita i hladna. Došli smo do same bodljikave žice pred bunkerom, kad odjednom Nijemci otvore paklensku paljbu na nas. Ali već je sve bilo kasno, naši bombaši, među kojima sam bio i ja, bili smo već prošli žicu, koju smo prije iskidali i počeli bacati bombe u bunker kroz puškarnice. Nijemci, prestrašeni tim naglim napadom, počeli su bježati kroz zadnja vrata, ali ih i tamo dočekaju drugovi iz naše grupe i uhvate žive. Tu smo našli jedan potpuno ispravan puškomitraljez. Za nas nije bilo veće sreće, nego sada, kad imamo automatsko oružje. Svi od reda, od borca, pa do komandanta i komesara, grlili smo ga i ljubili. Tu je nastala pjesma, kolo i takvo veselje, da mu nismo znali kraja.

Andela Car, Nataša, rođena 21. III. 1928. g. u selu Širincu, općina Križ, kotar Čazma.

U partizane otišla sam 1942. g. dobrovoljno.

U borbi sam bila 2 i pol godine. Kroz to vrijeme proživjela sam mnogo teških, ali i lijepih časova. Uvidjela sam što je pravo, i upoznala život.

Prošla sam mnoge borbe po Moslavini, Kalniku, Bilogori, Zagorju, Slavoniji i Korunu. Za vrijeme neprijateljskih ofenziva gladovali smo često po 3 do 4 dana, ali nikad .. se nismo požalili, što smo stupili u borbu, znajući protiv čega i zašto se borimo. Uvijek 'smo se međusobno drugarski pomagali i živjeli u slozi i ljubavi, jer su nas čvrsto vezali zajednički ideali. Kad bi četa prisjela na odmor u neko selo, niti ovdje, iako smo bili umorni, nismo prestajali da radimo i da učimo. Najprije bi iskopali za svaku sigurnost rovove iza kuća, kao obranu u slučaju napada. Postavili bi straže i patrole, a onda održavali vojne i političke časove, pisali zidne i četne novine i tako učili.

Za vrijeme borbi nije bilo milosti prema neprijateljima. Mi smo jurišali na njega svom žestinom, samo da ga što prije uništimo i učinimo kraj tim patnjama. Tada smo se međusobno, ili sa drugim brigadama natjecali tko će više učiniti i dati od sebe za slobodu.

Pod kraj 1944. i početkom 1945. g. vodile su se najteže i najžešće borbe. Izgubili smo u borbi mnogo starih i dobrih drugova, ali su ih stalno nadomještavali novi borci, i mi smo bez predaha i odmora jurišali pravcem Zagreba, u koji smo i stigli 7. V. 1945. g.

Đuro Laić, rođen 16. studenog 1928. g. u Šeovici, kotar Pakrac.

U partizane sam stupio svojom odlukom 1942. g.

Još 1941. g. počelo je po mome kraju ubijanje, klanje, tjeranje po logorima i ja sam prestao ići u školu, još dok sam bio kod kuće. Bježao sam ispred ustaša i Nijemaca, ali su me uhvatili i otjerali sa čitavom porodicom u logor Staru Gradišku, zatim u logor Sisak. Odatle sam uspio pobjeći i prebacio sam se za Slavoniju. Došao sam u moje selo. Bilo je sve popaljeno, porušeno i opljačkano, pa sam odmah stupio u NOV, 1942. g. Prošao sam Šestu i Sedmu ofenzivu u borbama oko Banove Jaruge, Poljane, Slav. Požege i drugih mjesta.

Bio sam još za vrijeme borbe poslan od Komande u gimnaziju u Pakracu, ali i tu sam prekinuo školu radi ofenziva.

Sada, kada je sva zemlja oslobođena, polazim III. razred gimnazije.

Ivo Lončar, rođen 10. VI. 1929. u Koprivničkom Ivancu.

Odlučio sam se u partizane zato, jer su mi bila 2 brata i sestra u NOB.

U borbi sam proživio sve doživljaje, koje je doživjela brigada »Braće Radića« od 10. IX. 1943. g., pa do oslobođenja.

Bio sam teško ranjen u desnu nogu, te sam imao prelom kosti sa skraćanjem noge.

Sada idem u II. razred gimnazije.

Pero Kosijer, rođen 1930. g. u Kosijerskom Selu na Kordunu.

Bio sam kurir u selu Kurjak. Jednog dana, kad sam nosio poštu za selo¹ Barilović, napali su me ustaše i ranili u usta. Ja nisam stao, već sam se borio sa svojim pištoljem tako, da mi nisu mogli pristupiti i živa me uhvatiti. Bježao sam do šume i spasio se. Drugovi su me uputili u bolnicu, i kada sam ozdravio, opet sam radio kao kurir. Jednog dana napadoše ustaše i Talijani na naše selo, i borba se vodila žestoka, u kojoj sam i ja stradao. Jedna granata pala je u blizini, druga pokraj mene, a treća me pogodila. Odbila mi ruku niže lakta i ranila me po čitavom tijelu tako, da sam zadobio 37 rana. Nije mi žao što sam izgubio ruku, nego mi je žao što sam izgubio oči. Jedno mi je odmah iscurilo, čim sam bio ranjen, drugo oko imam, ali na njega ništa ne vidim. Ništa mi nije tako žao kao očiju. Četnici su mi ubili oca u početku, brat mi je bio ranjen 1941. g., kad je bio na straži. Moja majka za vojsku je plela čarape i na položaj nosila hranu.

Veselim se što smo pobijedili, samo mi je žao što ne vidim. Ali kad se promislim

Borac-učenik partizanske gimnazije

na naše pale borce, onda mi nije tako teško, jer znam da bi mnogi bili sretni da su dočekali slobodu, pa makar i bez očiju.

U domu za djecu invalide učim zanat.

Vida Grbić, rođena 19. VI. 1927. u Crnoj Vlasi, kotar Otočac.

Kada je kralj Petar izdao Jugoslaviju i svoj narod, i otišao u London, a narod je predat njemačkim i talijanskim fašistima i Paveliću, koji je poslao ustaše da kolju prvo srpski, pa hrvatski narod, i ja sam morala bježati i kriti se po raznim gudurama, da me ustaše ne uhvate. Kada sam čula, da se diže ustanak, ja sam se propitkivala da uhvatim vezu tko je to i tko se diže na ustanak. Kada se proćulo da su to neki partizani narodni borci, bila sam sva radosna i počela sam da

i ja pomažem, da budem kurir i da im nosim hranu u šumu. Ali ustaše i četnici saznali su da ja pomažem partizane i počnu da me traže. Govorili su da će me zaklati i da će mi majku ubiti. Ja se nisam uplašila, nego sam i dalje pomagala i išla na sastanke.

Jednoga dana dođu četnici da me traže. Ja pobjegnem.

U partizanima sam bila bolničarka. Bilo je to 1943. g. Jednoga dana u ranu zoru dobijemo jedno malo pismo, da udara ofenziva na našu bolnicu, koja je bila u Otočcu. Mi krenemo sa ranjenim drugovima. Morali smo ih nositi na nosilima na našim ramenima. Bilo je dosta daleko, ali mi smo ih nosili sa pjesmom i nismo klonuli. Donijeli smo naše ranjene borce na mjesto koje se odredilo. Tu smo bili jedan mjesec dana, a onda smo krenuli za Kordun iz Like, ali ofenziva udari sa sviju strana i opkoli nas. Mi smo preko noći u tišini nosili ranjene borce na našim ramenima. Naše je putovanje trajalo 14 dana po Lici bez odmora, a fašistički tenkovi su nas pratili i njihove, puške i mitraljezi, ali mi smo se čvrsto držali. U jednoj velikoj šumi ostavimo naše najteže ranjenike u jednoj dubokoj pećini, a mi sa pet stotina ranjenika krenemo dalje na put i donesemo ih na Kordun, a kasnije i one iz pećine.

Iza toga bila sam u Bosni u jednoj bolnici. Jednoga dana i tu dode vijest, da će

biti napad na našu bolnicu. Mi smo bili slabo spremljeni. Imali smo samo sedam drugova i 6 pušaka.

U noći jedan ustaša privuče se do stražara i baci bombu. Stražar, jedan drug iz Bosne Mile Štrbac, ispali pušku. Ustaše viču, »juriš«. Naši otvorili vatru na njih. Ja sam bila u jednoj maloj sobi gdje su mi metci padali oko glave. Naša drugarica komesar bolnice reče da sam poginula. Ustaše opet i po drugi put viču »juriš«. Naši drugovi opet pucaju. Mi uzmemo svaki jednu bombu i držimo u ruci, pa jer nismo imali metaka, branili smo se bombama. Svanulo je jutro, a ustaše još uvijek jurišaju, ali ne mogu ništa. Jedna naša drugarica zapjeva pjesmu, »puška puca, Titova se vojska ne predaje«.

Ustaše su morali uzmaknuti. Imali su gubitaka dosta. Mi smo samo jednog druga izgubili. Tako su nas metnuli u listove, i čitalo se po raznim jedinicama.

Tako sam bila po raznim mjestima i šumama kao bolničarka : u Lici, Kordunu, Dalmaciji i Bosni.

Od rukovodilaca više puta sam pohvaljena, a za njegu naših drugova dobila sam odlikovanje i čin desetara.

¹ Ove biografije pisala su djeca borci 1945. g. u Titovoj partizanskoj gimnaziji u Zagrebu.

Daci partizanske gimnazije u Glini za vrijeme učenja

BIOGRAFIJE

Ahmetović Zora, r. 1916. u Vatovlju u Sloveniji. 1939. radila u sekciji trgovačkih pomoćnika SBOTIČ. U jesen 1941. postaje član odbora AFŽ u Zagrebu. Od travnja do konca studenog 1942. bila kurir Gradskog komiteta KPH Zagreb. Zatim odlazi u partizane na Žumberak. Na terenu okruga Pokuplje radila kao član OO AFŽ, tajnica OO AFŽ i član OK za Pokuplje. Od prosinca 1944. do oslobođenja radila u ZAVNOH-u.

Akrap Elodija, iz Janjine, k. Pelješac, Hrvatica. Pomaže NOP od 1941. Njenim zalaganjem formirani su opć. odbori žena na kotaru, gdje su uslovi rada bili jako teški. 1943. rukovodila kursom AFŽ. Bila birana u OO NF i NOO Dubrovnik.

Alešković Kaja, r. 1918. u Prvan selu, k. Perušić, seljanka, Hrvatica. Od prvih dana 'NOB počinje njen ilegalni rad: organizira materijalnu pomoć za partizane, proturuje propagandni materijal u neprijateljska uporišta, daje obavještenja o kretanju i snagama neprijatelja i dr. 1942. hapšena od ustaša.

Aljinović Pavenka, iz Žrnovnice, k. Omiš, seljanka. Od 1941. radi na organiziranju žena u svom 1 obližnjim selima. 1943. bila tajnica Opć. odb. AFŽ Poljica i član KO AFŽ Omiš. Kasnije izabrana za člana OO AFŽ Srednja Dalmacija.

Ambriović-Vulević Draga Balja, r. 1919. u Turnju, k. Karlovac, namještenik, Hrvatica. Od početka okupacije radi u udarnoj grupi, te na vezi između Karlovca i oslobođenog teritorija. Po direktivi NOP 1942. postaje namještenik župskog redarstva u Karlovcu, odakle daje podatke i spriječava hapšenje drugova. 15. V. 1943. odlazi na oslobođeni teritorij, jer je bila ugrožena. Bila tajnica Kot. odb. AFŽ i radila u upravnom odb. NOO Karlovac. Nosilac Spomenice 1941.

Andelfinger-Mesić Katica, r. 1908. u Stajnici, k. Brinje, radnica, Hrvatica. 1941. počinje aktivno raditi za NOP u Orahovici. 1942. odlazi u NOP i radi kao bolničarka, a zatim u vojnoj krojačkoj radioni.

Andrašić-Barberić Nada, r. u M. Brajinskoj, k. Koprivnica. Od 1941. radi za NOP. Bila je član opć. NOO Sokolovac. Zaklana od ustaša kod groblja u Koprivnici 9. II. 1944.

Anić Lenka, r. 1910. u Starigradu, domaćica, Hrvatica. Učestvuje u radničkom pokretu od 1936. Bila član Kot. odb. AFŽ od njegovog formiranja. Organizirala kurs AFŽ u opć. Bogomolje i Sučurju. Učestvovala u demonstracijama žena u Starigradu za vrijeme talijanske okupacije i u organizaciji proslave 1. maja. 1942. odlazi u partizanski logor na Hvaru i nastavlja radom.

Anić Ruža, iz Medinaea, k. Podravska Slatina, seljanka, Srpkinja. Od 1942. organizira žene u selu Pčelicu za NOP. 1943. morala napustiti kuću i povući se na oslobođeni teritorij sa troje male djece. Bila član Kot. odb. AFŽ Virovitica.

Anišić Marica, iz Osijeka. Prije rata bila aktivna u URSS. 1936. bila jedna od organizatora štrajka u »Svilani« u Osijeku, gdje je bila zaposlena. Od početka ustanka radila za NOP. 1942. uhapšena i strijeljana.

Antičević Lenka, r. 1917. u Potomju, k. Pelješac, domaćica, Hrvatica. Od 1938. učestvuje u naprednom pokretu. 1941. pomaže NOP i radi u AFŽ. Kasnije postaje tajnik Kot. odb. AFŽ i iste godine prelazi u ilegalnost. Radi na Mljetu i Korčuli. Bila član Izvršnog odbora KNOO i član O NOO Dubrovnik, te član KK KPH Pelješac. Nosilac Spomenice 1941.

Antenić-Robić Slavica, r. 1921. u Buševcu, k. V. Gorica, namještenik, Hrvatica. Učestvuje u NOP od kraja 1942. 1943. bila predsjednica AFŽ za Buševac i član Opć. odb. V. Gorica, 1944. član KK KPH V. Gorica i član 00 AFŽ Pokuplje.

Aralica Marta, iz Škara, k. Otočac, učiteljica, Srpkinja. U toku rata radi na prosvjeđivanju žena u selima opć. Škare i brinjskom kotaru. 1944. bila prosvjetni referent O NOO Gorski Kotar, nastavnik učit. kursa u V. Kladuši, gdje je ranjena prilikom napada ustaša na kursiste. Kasnije rukovodi učit. kursom u oslobođenom Gospiću. Bila član Kot. odb. AFŽ Otočac. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda.

Aralica Stojanka, r. 1921. u Škarama, k. Otočac, Srpkinja, politički radnik, profesor. Prije rata aktivna radi u napredno-srednjoškolskoj omladini u Gospiću. Od lipnja 1941. učestvuje na organiziranju NOP na području kotara Otočac kao član KK KPH. 1942. član je Inic. odb. AFŽ za Liku. Od 1943. do oslobođenja tajnica 00 AFŽ za Liku. Bila član redakcije »Žena u borbi«. Nosilac iSpomenice 1941. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Babić Perica, r. 1921. (k. Gračac), seljanka, Srpkinja. U toku NOB aktivno radila u Kot. odb. AFŽ. Bila član Kot. odb. Gračac.

Babić Vlatka, r. 1901. u Crikvenici, učiteljica, Hrvatica. Od 22. VI. 1941. radi na sakupljanju pomoći NOP, rasturanju štampe, organiziranju žena, a 21. III. 1942. g. odlazi u četu logora na Crnom Vrh u povrh Grobničkog Polja u Hrv. Primorju. Bila borac do kolovoza 1942., zatim rukovodilac civilnih logora u šumi, polit. radnik na terenu do siječnja 1943., član KK KPH Sušak i KK KPH Kastav, šef agitpropa OK KPH za Primorje do ožujka 1943., predsjednik Inic. odb. AFŽ za Hrvatsku, član Inic. odb. ZAVNOH, kasnije član Izvršnog odbora, zadužena za prosvjetu. U veljači 1945. postaje prosvjetni referent Obi. NOO, a od travnja 1945. načelnik Ministarstva prosvjete DFJ. Nosilac Spomenice 1941.

Babić Zorka, iz Zaostroga, k. Makarska, seljanka. Za NOP radi od 1942. Bila tajnica Mjes. i 1 Opć. odb. AFŽ, član Opć. NOO, a zatim član Opć. kom. KPH i Kot. odb. AFŽ. U zbjegu u Africi radila je u organizaciji AFŽ.

Badovinae-Đurašević Dragica, r. 1914. u Kunčanima, k. Karlovac, namještenik, Hrvatica. 26. VI. 1942. odlazi u Slovenski belokrajinski par-

tizanski odred. 1943. prelazi u Žumberak i radi kao polit. radnik. Bila predsjednica Opć. odb. j AFŽ Radatović, potpredsjednica Kot. NOO Žumberak i član KK KPH Žumberak i Pisa-] rovina.

Balciš Stana, r. 1903. u Krnjaku, k. Vojnić, seljanka. Od 1941. radi za NOP skupa sa svojim mužem i četiri sina. Bila predsjednica AFŽ u svom selu i jedna od najaktivnijih žena. Mnogo brige je posvetila bolnici i djeci palih boraca. ;

Bakiš-Stefanović Draga, r. 1917. u Krnjaku, k. Vojnić, domaćica, Srpkinja. 1941. izabrana u prvi odbor žena u svom selu. 1942. bila tajnica Kot. odb. AFŽ Vojnić, zatim postaje član 00 AFŽ Karlovac. Koncem 1944. radi u 0 NOO Kordun u socijalnom odjelu. Isticala se u radu oko organizacije dječjih domova. Nosilac Spomenice 1941.

Baković Zdenka, r. 1917. u Boliviji. U domovinu se vraća 1921. Kao kroj. pomoćnica u Zagrebu aktivno radi u URSS, u »Ženskom pokretu« 1 sudjeljuje u svim akcijama, koje su vođene u Zagrebu. Od 1941. vodi trafik u, koja postaje veza za razne akcije KPJ. 20. XII. 1941. uhapšena. Poslije teških mučenja, ubijena. (Vidi knj. I., dok. 46, str. 66).

Balaš Roza, r. 1904. u Kućan-marofu, k. Varaždin. 1936. učestvuje u velikom »Tivarovom« štrajku. Bila povjerenik URSS do njegovog rasformiranja. 1941. aktivno radi za 'NOP. 1942. uhapšena sa svojim drugom i odvedena u Jasenovac, gdje su oboje ubijeni. Njeno dvoje djece poginulo u NOV.

Balenović Mara, r. 1915. u Kruščici, k. Perušić, seljanka, Hrvatica. Od 1942. počinje ilegalno raditi za NOP u svom selu. Učestvuje na sakupljanju odjeće i obuće za partizane i proturuje propagandni materijal u neprijateljsko uporište. Oslobođenjem njenog sela 1943. bira na za sekretara SKOJ, i kasnije za predsjednicu Opć. odbora AFŽ Pazarište. 1944. uhapšena od ustaša. Iako su je mučili, nije ništa priznala." Nakon što je bila oslobođena, nastavlja radom u AFŽ.

Ban-Dolenec Mira, iz Koprivnice, učiteljica. Radi suradnje s partizanima, uhapšena od ustaša i strijeljana 1944. u Koprivnici.

Barač-Dakić Ruža, r. 1922. u Kokirima, k. Vojnić, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka radi za NOP. Bila predsjednica Opć. NOO Vojnić, član Opć. kom. KPH, kasnije član KK KPH Vojnić. Nosilac Spomenice 1941.

Barhača Neda Dunja, iz Šibenika, Hrvatica. Od 1941. radi u omladinskoj organizaciji. Bila sekretar Grad. kom. SKOJ sve do svog odlaska u partizane, rujna 1942. Radila kao član KK SKOJ Šibenik i član Kot. odb. AFŽ Šibenik. Kasnije postaje član Kot. odb. AFŽ Kistanje i sekretar propodjela O **NOO** Šibenik.

Barić-Miletić Kaja, r. 1916. u Ledeniku, k. Gospić, radnica, Hrvatica. U NOP učestvuje od 1941. U toku 1942. bila neko vrijeme uhapšena. Po izlasku iz zatvora odlazi na oslobođeni teritorij i radi u AFŽ. 1944. bila sekretar Opć. kom. KPH i kasnije na radu u propodjelu OK KPH Banija.

Barišić Dona, iz Vrlike, dak. Za vrijeme NOB radila kao omladinski rukovodilac u Vrlici i u AFŽ. Bila prva tajnica **Kot.** odb. AFŽ.

Barišić-Janković Zora, r. u Đurđenovcu. U NOB učestvuje od 1943. U toku NOB bila član Opć. odb. AFŽ Našice, OO AFŽ Našice, KK KPH Podravska Slatina i član Obi. odb. AFŽ za Slavoniju.

Bastijančić-Batistić Branka, r. na Rabu, Hrvatica. Nakon okupacije radi za NOP. 1942. prva od žena počinje organizirati AFŽ na otoku Rabu. Uhapšena 1943. i odvedena u zatvor. Poslije kapitulacije Italije vraća se na Rab, gdje radi u raznim odborima AFŽ. Po dolasku Nijemaca 1944. ponovo hapšena, ali bježi i prebacuje se na otok Olib. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Bastijančić Jelisava, rodom iz Raba, Hrvatica. Nakon okupacije 1941. počinje surađivati s NOP. 1942. Talijani je hapse i odvođe po zatvorima u Italiji, gdje ostaje do kapitulacije. Vrativši se na Rab, birana za predsjednicu AFŽ. 18. III. 1945., prebacuje se na oslobođeni teritorij. Bila član Kot. odb. AFŽ za Rab.

Bašić Slavica, r. 1908. u Veleškovcu, k. Zlatar, radnica. Prije rata aktivna u URSS. 1941. radi u organizaciji AFŽ. Bila predsjednica u NOO, član RK KPH. 1945. uhapšena i na dan oslobođenja polumrtva prevezena kući, nakon zlostavljanja i mučenja u zatvoru.

Batnožić Marija, r. 1897. u Rausovcu, k. Petrinja. Od prvih dana ustanka učestvuje u NOP. Bila član Mjes. odb. AFŽ, zatim predsjednica Opć. odb. AFŽ, te član Kot. odb. AFŽ Petrinja.

Begović Anda, r. 1912. u Javorniku, k. Dvor, seljanka, Srпкиnja. Učestvuje u NOP od prvih dana ustanka. Njena kuća u selu Kotaranima bila je baza za mnoge ranjene borce, kurire i

partizane, koji su prolazili kroz selo na putu za Bosnu. U toku NOB bila član prvog odbora AFŽ u Kotaranima, zatim član Opć. odb. AFŽ Dvor, član Kot. odb. AFŽ Dvor, član Opć. kom. i NOO-a. Nosilac Spomenice 1941.

Benac-Vukonić Marija, r. 1900. u Hrelinju, k. Sušak, domaćica, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP, a 9. XI. 1941. odlazi u partizane u logor Tuhobić. Bila kuharica u četi u Drežnici, zatim u Štabu bataljona »Matije Gupca«. Kasnije postaje član Kot. NOO Kraljevica, član Kot. NOO Sušak i KK KPH Sušak. Nosilac Spomeriice 1941. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Benček Bara, r. 1915. u Kučanu Gornjem, k. Varaždin. Prije rata aktivna u URSS. Učestvuje u velikom »Tivarovom« štrajku. Nakon okupacije radi na neoslobođenom teritoriju na organiziranju NOO i odbora AFŽ. 1944. odlazi u Kalnički odred, gdje djeluje kao politički radnik.

Benussi Šojka Luce, iz Dubrovnika, radnica, Hrvatica. Od 1941. ilegalno radi za NOP u Dubrovniku. 8. marta 1943. učestvuje u organiziranju demonstracija žena u okupiranom Dubrovniku. Kapitulacijom Italije odlazi u NOV.

Benzon Mileva, r. u Vranjicu, k. Split. Za vrijeme studija u Beogradu učestvovala u naprednom studentskom pokretu. Kapitulacijom Jugoslavije vraća se u rodno mjesto i počinje aktivno raditi za NOP. Bila tajnica prvog Mjesnog NOO. Organizirala sakupljanje i prebacivanje hrane za partizane. 1943. uhapšena od Talijana. Uspijeva pobjeći i odlazi u partizane. U toku NOB bila politički radnik na terenu okruga Sred. Dalmacije, tajnica OO AFŽ, sekretar KK KPH Solin, član politodjela mornarice, član OK KPH Sred. Dalmacija, član Obi. kom. KPH za Dalmaciju, član Obi. kom. KPH za Istru, član Izvr. odb. Obi. NOO za Dalmaciju i kasnije za Istru.

Bermanec Rezika, r. 1901. u G. Mihalovcu, k. Čakovec, domaćica, Hrvatica. Prije rata djeluje među radničkim ženama u Zagrebu. 1941. radi za NOP, brine se za snabdijevanje drugova zatvorenih u kaznioni na Savskoj cesti u Zagrebu. Bila u četi Moslavačkog odreda, zatim radila kao politička radnica u kotaru Garešnica, ekonom u ZAVNOH-u i kuharica u CK KPH. Nosilac Spomenice 1941.

Bertić Sara, r. 1918. u Čemincu, k. Beli Manastir, student agronom. 1941. bila član OK KPH Osijek. Strijeljana 26. VII. 1941. (Vidi knji. I. dok. 16, str. 29.)

Bičanić Jela, iz Banja Luke, učiteljica, Hrvatica. Još u učiteljskoj školi u Banja Luci učestvuje u naprednom srednjoškolskom pokretu. 1940. učiteljica u Bos. Grahovu. Prvih dana ustanka odlazi u Liku. Bila kurir između Bosne i Like, te Zagreba i Like. Na toj dužnosti smjelo se probija kroz neprijateljske redove. U jesen 1941. izabrana za tajnicu Inic. odb. AFŽ za Liku. 1942. postaje urednik lista »Žena u borbi«. 1943. izabrana za tajnicu Glav. odb. AFŽ za Hrvatsku. Tada odlazi na teren Gorskog Kotara, Slavonije i dr. i pomaže organizacijama AFŽ u radu. Nosilac Spomenice 1941. Poslije rata profesor.

Bijelić-Sinobad Irena, učiteljica, Hrvatica. Prije rata aktivno radila u naprednim društvima. Nakon kapitulacije bivše Jugoslavije učestvuje u antifašističkom pokretu, okuplja učitelje, prenosi štampu i materijale za partizane. 1942. postaje član ileg. Mjes. odb. AFŽ u Splitu. Kasnije rukovodi pododborom NP, a iza kapitulacije Italije, Mjes. odborom NP Split. Istovremeno postaje tajnica Mjes. odb. AFŽ Split i, 1944. član Mjes. NOO Split.

Bilčić Tonka, iz Lovišta, k. Pelješac, Hrvatica. Borac u NOV od 1942. 1943. odlazi na teren i radi kao član Kot. odb. AFŽ Pelješac. 1944. nailazi na neprijateljsku zasjedu i pada. Nijemcima u ruke, ali joj uspijeva pobjeći iz zatvora.

Bistričić Fumica, iz Paga, Hrvatica. Suraduje aktivno s NOP od siječnja 1943. Bila član Mjes. odb. **AFŽ** za Pag. Rujna 1943. postaje član Kot. odb. **AFŽ** za Pag, a 1944. član u Kot. NOO Pag. Ustaše su je u dva navrata hapsili i nakon što je teško bolesna puštena iz zatvora, prebacuje se na oslobođeni teritorij Oliba, gdje vrši dužnost načelnika propodjela Kot. NOO Pag.

Bjelajac Mira, r. 1919. u Majskim Poljanama, k. Glina, namještenik, Srпкиnja. Od 1939. učestvuje u NOP. 1940. tajnik je Društva za prosvjetu žena u Petrinji. Do rujna 1941. bila sekr. Opć. kom. KPH Glinski Trtnik, a krajem iste godine postaje član, te sekretar KK KPH Glina. 1942. na I. part. konferenciji birana za člana OK KPH Banija, te zadužena za rad sa ženama. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i 2 puta Ordenom zasluga za narod II. reda.

Blaga Evica, r. 1919. u Đurđevcu, domaćica, Hrvatica. 1942. počela raditi za NOP. U drugoj polovici 1943. formirala u selu odbor AFŽ. Bila član prvog Kot. odb. AFŽ Đurđevac.

Blanuša Jelka, r. 1922. u Pavlovcu, k. Prelog, radnica, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP. Aktivna je na terenu kotara D. Lapac (u Lici) gdje radi sa ženama. Neko vrijeme bila u jedinici prateće čete VI. ličke divizije, zatim u štampariji CK KPH i štampariji CK KPJ u Beogradu. Nosilac Spomenice 1941.

Bobek štefanija, r. 1900. u Zagrebu. Prije rata radi u ileg. pokretu. Bila sekretar partijskog biroa Domaće tvornice rublja u Zagrebu. Za vrijeme rata više puta hapšena. 1944. odlazi u partizane.

Bobetko Kata, r. 1890. u Stupnu, k. Sisak, domaćica, Hrvatica. Poslije okupacije počinje aktivno surađivati u NOP zajedno sa svojim sinovima i mužem. 1941. odlaze joj četiri sina u NOV, a ona sa svojim mužem prelazi na oslobođeni teritorij početkom 1942. U toku NOB radila je u partizanskim bolnicama i pozadinskim jedinicama.

Bobić Ružica, iz Dabra, k. Otočac, seljanka, Srпкиnja. Za čitavo vrijeme NOB aktivno radi u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ Otočac.

Bodi Francesca, r. 1913. u Rovinju, krojačica, Talijanka. Među prvima u Rovinju suraduje s NOP. Istakla se u demonstracijama prilikom pada Mussolinija, kad je čekićem razlupala »Fascio« na zgradi fašističke stranke i time dala znak za skidanje fašističkih emblema po gradu. 1943. odlazi u partizane. Postaje predsjednica Kot. odb. AFŽ te član KK KPH Rovinj. Kasnije bila član Grad. kom. KP i Grad. odb. AFŽ. 31. VIII. 1944. upala u neprijateljsku zasjedu. Nakon zvjerskog mučenja, spaljena u zloglasnoj »rižijeri« u Trstu.

Bogatec Josipa, teta Pepa, r. 1878. u Rijeci, Hrvatica, majka 9-ero djece. Sva su joj djeca aktivno radila za NOP, a sinovi se nalazili u redovima NOV. Od 1941. ilegalno radi za NOP u Rijeci. 1943. sama šalje svog najmlađeg sina u partizane. Skoro svakodnevno je mimo neprijateljskih straža prenosila ilegalnu štampu na relaciji Martinčica—Sušak—Trsat.

Bogdan Marica, r. 1919. u Šemovcima, k. Đurđevac, namještenik, Hrvatica. U NOP učestvuje od 1941. Bila uhapšena i zatvorena u logor, a po izlasku iz logora radi u NOO i AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ i član komisije AFŽ, formirane pri OK KPH za okrug Bjelovar.

Bogdanović-Pavlina Čana, r. 1920. u Kestenku, k. Perjasica, seljanka, Srпкиnja. Od 1941. radi za NOP. Bila predsjednica prvog odb. AFŽ u D. Perjasici i član NOO. U toku NOB bila

član, te predsjednica Kot. odb. AFŽ Veljun i član Kot. NOO, član, te predsjednica 00 AFŽ Karlovac, predsjednica Kot. odb. AFŽ Plaški, član Kot. odb. AFŽ Slunj, predsjednica Kot. odb. AFŽ Sombor, član KK KPH Plaški, Veljun, Slunj i Sombor. 1944. završila 4-mjesečni općeobrazovni kurs u Topuskom. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Bogdanović-Pjevač Milka, r. u Ornicama, k. Gospić. 1941. učestvuje u organizaciji ustanka u Divoselu. 1942. postaje član Opć. odb. AFŽ za općinu Gospić, a 1943. član Kot. odb. AFŽ Gospić.

Bogdanović Sava, r. 1923. u Vorkapić selu, k. Vrginmost, seljanka, Srpkinja. 1942. bila član AFŽ u Vorkapić selu, a 1943. član Opć. odb. AFŽ Perna i kasnije član Kot. odb. i Kot. suda Vrginmost.

Bogičević Julia, r. 1922. u G. Kričkama, k. Pakrac. S NOP surađuje od 1942. Raznosi poštu u okolna sela, učestvuje u održavanju straža, radi na sakupljanju hrane i dr. za vojsku. Iste godine birana za člana NOO u Trnakovcu i za tajnicu odbora AFŽ. U toku NOB odlazi u ostala sela na kotaru, gdje okuplja žene na izvršavanju zadataka za NOP.

Bognar-Kunštić Zlata, r. 1923. u B. Brodu. 1942. radi za NOP, a 1943. odlazi u partizane u Oborovo, na dužnost u OK KPH Bjelovar. Poginula 29. III. 1944.

Bogunović Milka, r. 1920. u Bačini, k. Metković, domaćica, Hrvatica. Radi aktivno za NOP od 1941. Od mlade seljanke vrlo brzo se uzdiže u dobrog političkog rukovodioca. U toku NOB bila član Mjes. odb. AFŽ, član MOO, član Kot. odb. AFŽ, član Kot. NOO, član Kot. odb. NF, član KK KPH, tajnik 00 AFŽ, član OK KPH, član 00 NF, član Obi. kom. KPH za Dalmaciju i član Obi. odb. NF i AFŽ. Organizator je I. okr. konferencije AFŽ u Dalmaciji, 1942. Nosilac Spomenice 1941. Poslije rata učiteljica.

Boljanić Milja, r. u Krčevu, k. Kostajnica, seljanka, Srpkinja. Iako već stara žena, surađuje s NOP od prvih dana ustanka, a od osnivanja AFŽ u Krčevu, aktivno surađuje u radu organizacije. Za cijelo vrijeme rata u Krčevu organizira prebacivanje boraca na oslobođeni teritorij i sakupljanje pomoći za partizane.

Bonmarčić Amalija, r. u Malinskoj, otok Krk, domaćica, Hrvatica. Aktivno radi u AFŽ i NOO Dubašnica. Bila je član Kot. odb. AFŽ i član Kot. NOO Krk. Nijemci su joj ubili sina, koji je bio sekretar SKOJ-a.

Borčić Nina, iz Podšpilja, k. Vis, domaćica, Hrvatica. Organizira žene u svom mjestu, i 1942. postaje član Kot. odb. AFŽ.

Borić-Martinović Ljeposava, r. 1922. u Podgori, k. Makarska, domaćica, Hrvatica. Za NOP aktivno radi od 1941. Bila član Opć. i Kot. odb. AFŽ, član Opć. i Kot. NOO i NF i član KK KPH. Nosilac Spomenice 1941.

Borić-Popić Jana, r. 1896. u Maloj Solni, k. Gлина, seljanka, Srpkinja. Prije rata aktivno učestvuje u radničkom pokretu. Poslije okupacije nastavlja radom. Uspostavlja veze među ilegalcima, prenosi materijal, te vrši dužnost kurira. 1943. prije početka ofenzive, kada je neprijatelj zaposjeo sva hrvatska sela općine Stankovac, ona se noću probija kroz sve zasjede, da o tome obavijesti četu »Matije Gupca«. U IV. ofenzivi odlazi s narodom Banije u Bosnu, gdje je uhvaćena od neprijatelja i ubijena.

Borjan Lucija, r. 1903. u Puli, ekonomist, Hrvatica. Od 1927. aktivna u stud, naprednom pokretu, zatim u SBOTIČ, URSS i Seljačkom kolu, gdje radi u ženskim sekcijama, te u komisiji za španjolske dobrovoljce. 1941. uhapšena i nakon zamjene odlazi u partizane. Bila član 00 AFŽ za Krapinu i politički radnik u Zagorskom odredu XXXII. divizije, kao i na raznim dužnostima u vojnom sanitetu. U O NOO u Krapini i Oblasnom NOO za Zagreb radila je na pitanjima zdravstva i financija.

Borošak Josipa. Za vrijeme okupacije radi za NOP u Zagrebu. Bila je član RK KPH. 5. II. 1945. odlazi u partizane.

Borović Jaga, iz Novalje, k. Pag, Hrvatica. Suraduje s NOP još prije kapitulacije Italije. Bila predsjednica Kot. odb. AFŽ za Pag.

Borović Marija, iz Novalje, k. Pag, Hrvatica. Prenosila je poštu, dijelila letke i radila na organiziranju žena u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ Pag. Aktivno radila na prosvječivanju žena.

Borovnjak-Sruk Kata, (kotar Kutina). 1942. borac u Moslavačkom odredu. Kasnije radi na terenu s omladinom i ženama. Bila član KK KPH Kutina.

Bošković Magda, r. 1914. u Osijeku. Kao student radi u naprednom pokretu u Zagrebu. Od 1934. član SKOJ. Bila je u odboru omladinske sekcije »Ženskog pokreta«. Aktivno radila u društvu »Svjetlost«, KUSP, Društvu za prosvjetu žene, SBOTIČ i URSS. Bila je član redakcije »ženski svijet«. Istakla se u publicističkom

radu. Autor je pjesme »Ženska himna«. Bila više puta hapšena, a 1941. odvedena po raznim logorima i 1942. u Jasenovcu ubijena.

Bošnjak Julka, r. 1922. u Klokočeviku, k. Slav. Brod. 22. IX. 1942. s prvom grupom iz svog sela odlazi u partizane. 1943. bila zarobljena, ali nakon nekoliko mjeseci uspijeva pobjeći. U toku NOB bila član, a zatim tajnica Kot. odb. AFŽ Đakovo i član 00 AFŽ Slav. Brod.

Božičković Mandica, r. 1908. u Stajnici, k. Brinje, radnica, Hrvatica. 1941. bila kurir između Orahovice i Gradskog kom. KPH Osijek. 1942. radi u AFŽ i kasnije u Kot. odb. AFŽ Orahovica. 1944. uhapšena i otjerana u logor Vinkovci, odakle bježi partizanima. Bila birana za člana Kot. NOO Našice.

Božić Dušanka, r. u Dragotini, k. Glina. Učestvuje u NOP od 1941. Bila član seoskog NOO u Dragotini, član Opć. NOO Klasnić, sekretar Opć. kom. KPH Klasnić i prva predsjednica Kot. odb. AFŽ Glina. Nosilac Spomenice 1941.

Božić Jagoda. Saraduje s NOP od 1942. U partizane odlazi 1943. gdje aktivno radi na organiziranju žena. Bila član KK KPH Pregrada i OK KPH Krapina.

Božić-Marjanović Mileva, r. 1905. u Jamarju Nova Kršlja, k. Slunj, seljanka, Srpkinja. Od 1941. aktivno učestvuje u NOP. Bila rukovodilac Opć. odb. AFŽ za Novu Kršlju, zatim u Kordunskom Ljeskovcu. Za vrijeme neprijateljske ofenzive, dok se nalazila na kursu AFŽ, ustaše su joj zaklali majku i dvoje djece, te kuću spalili. U toku NOB bila član Kot. odb. AFŽ Slunj, Opć. NOO Rakovica, a kasnije član Kot. NOO, na dužnosti pročelnika zdravstva. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Božić Milka, r. 1919. u Grdevici, k. Pakrac, seljanka, Srpkinja. S NOP saraduje od 1942. Iste godine član je ileg. odb. AFŽ u svom selu i tajnica Opć. odb. AFŽ. U toku NOB bila član Mjes. NOO u Koprivni.

Božikov Jozica, iz Murtera, k. Šibenik, seljanka, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP. Bila predsjednica AFŽ u Murteru. Poginula početkom 1943. u neprijateljskoj zasjedi.

Bračulj Pera, iz Bitelića, k. Sinj, seljanka, Hrvatica. Od početka ustanka radi na sakupljanju hrane i ostalog materijala za partizane, te na održavanju veza s jedinicama. Bila član Kot. odb. AFŽ Sinj, član 00 AFŽ i Obi. odb. AFŽ Dalmacija. Nosilac Spomenice 1941.

Brajčić-čušković Terica, r. 1922. u Podvinju, k. Slav. Brod, namještenik. Od 1941. saraduje s NOP. U svibnju 1943. odlazi u partizane. U toku NOB bila član Kot. odb. AFŽ, član 00 AFŽ, član KK KPH Slav. Brod. Krajem 1943. odlazi na kotar Županja, gdje radi sa ženama i u narodnoj vlasti. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Brajčić Tonka, r. u Dučićima, Radatović, k. Karlovac. Učestvuje u NOP od 1942. Bila član prvog odbora AFŽ u svom selu. Kasnije član Opć. odb. AFŽ Radatović.

Brcković Kata, r. 1920. u Križevljanu, k. Ludbreg, seljanka, Hrvatica. Radi za NOP od 1941. Bila kurir između prve partizanske grupe na Kalniku i Varaždina. 1943. član je, a zatim tajnica Kot. odb. AFŽ Ludbreg. U toku NOB bila član 00 AFŽ Varaždin. Za vrijeme velike neprijateljske ofenzive na Kalnik, odlazi u partizane. 1945. postaje član KK KPH Ludbreg.

Breka Jela, iz Zrmanje, k. Gračac, seljanka, Srpkinja. Od 1941. aktivno radi u AFŽ. U toku NOB bila član Opć. odb. AFŽ.

Brkić Maca, r. 1914. u Zagrebu, učiteljica. U partizane odlazi 1942. iz Gakova (k. Grubišno Polje), gdje je tada bila učiteljica. 1941—42. u njenoj se kući ilegalno sastaju politički radnici, koji rade na tom terenu. U toku NOB radi u Štabu Bilogorskog bataljona, agitpropu OK KPH Virovitica, u dječjem domu na Zvečevu, i u štampariji Obi. komiteta KPH za Slavoniju.

Brkljačić Jelka, r. 1916. u Mošćenici, kućna pomoćnica, Hrvatica. Od prije rata radi u URSS. 17. X. 1941. uhapšena i nakon mučenja, 24. I. 1942. prebačena u logor, gdje je umrla od tifusa.

Brmbota Darinka, r. 1915. u Štikadi, k. Gračac, seljanka, Srpkinja. Ilegalno organizira prvi odbor AFŽ u Štikadi. U toku **NOB** bila vrlo aktivna u radu sa ženama kao član Kot. odb. AFŽ Gračac.

Brnčić Anka, r. 1904. u Kunčanima, Radatović, k. Karlovac, seljanka. 1942. bila predsjednica seoskog odbora AFŽ Kunčani, a 1943. član Opć. odb. NOO Radatović .

Brodarec Jagica, r. 1904. u Žabnu, k. Sisak, seljanka, Hrvatica. Već prije rata aktivno učestvuje u naprednom pokretu. 1941. bila kurir između KK KPH Sisak i OK KPH Sisak, te održavala vezu za prenos materijala između lijeve i desne strane Save. 1942. odlazi u par-

tizane i radi u AFŽ do oslobođenja. Nosilac Spomenice 1941.

Brozičević Anka Rikica, **r.** 1923. u Bribiru, k. Crikvenica. 1941. aktivno surađuje s NOP, a 27. VII. 1942. odlazi u partizane i do 1943. radila u omi. organizacijama. 1943. radi u AFŽ. Bila tajnica Kot. odb. AFŽ i član KK KPH Novi, zatim član 00 AFŽ za Hrvatsko Primorje.

Brozović Danica, r. u Plevlju, Crna Gora. 1941. aktivno radi za NOP u Nebljusima, k. D. Lapac. 1942. bila član Mjes. odb. Nebljusi i iste godine izabrana za člana Kot. odb. AFŽ D. Lapac. 1943. član je **Opć.** kom. KPH D. Lapac.

Brusić Marija, **r.** 1911. u Puntu, otok Krk, radnica, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP, održava vezu s Krkom i organizira AFŽ u Puntu. 1942. postaje sekretar Mj. kom. Punat, tajnica AFŽ, član Kot. odb. AFŽ i član Kot. NOO Krk. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Bubalo-Šijan Milena, r. 1920. u Splitu. Aktivna u radničkom pokretu od 1938. 1940. član je CK SKOJ-a za Dalmaciju. 1942. bila u talijanskom zatvoru, a 1943. zamijenjena. Radi sa ženama u kotarevima Omiš i Sinj, postaje član Obi. NOO i Obi. AFŽ za Dalmaciju, a krajem 1943. član Obi. kom. KPH. Nosilac Spomenice 1941.

Bučan Anka, iz Mravinaca, k. Split, seljanka, Hrvatica. Od 1941. aktivno radi za NOP, rukovodi grupama žena u svom kraju, krije ilegalce, učestvuje u rušenju pruge Sinj—Split. 1942. član je Opć. odb. AFŽ Solin i tajnica Opć. NOO. U toku NOB bila član KK KPH, Kot. NOO i Kot. odb. AFŽ Solin, član 00 AFŽ i tajnica Obi. odb. AFŽ Dalmacije.

Budak Franjica, r. 1895. na Cresu, učiteljica, Hrvatica. Prije rata aktivna u radničkom pokretu. Radi na održavanju veza s logorima i NF. Iza okupacije nastavlja aktivnim radom. 18. V. 1943. uhapšena. Nakon što je oslobođena, odlazi u partizane u siječnju 1944. Bila šifrant, te načelnik šifr. odjeljenja u GŠH i na istoj dužnosti u OZN za Hrvatsku. Poručnik. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda. Nosilac Spomenice 1941.

Bujak-Fumić Anka Seka, r. 1921. u SI. Brodu, student. Od okupacije sarađuje s NOP. 1942. član je MK SKOJ u SI. Brodu. U jesen iste godine odlazi u partizane i radi sa ženama i omladinom na daruvarskom kotaru, gdje je član KK KPH i sekretar KK SKOJ. 1943. postaje urednik »Udarnice«. Na Obi. konferenciji AFŽ za Sloveniju izabrana za tajnicu. 1944. član **je** OK KPH Virovitica.

Bukvić Katica, r. 1905. u D. Varošu, **k. St.** Gradiška, namještenik, Hrvatica. Prije rata aktivno sudjeluje u radničkom pokretu. Radi u partijskoj tehnici i njen stan se koristi za održavanje ileg. sastanaka i skrivanje partijskih funkcionera. 1942. odlazi u partizane. Radi u aparatu CK KPH i AVNOJ, kasnije postaje član Opć. i Kot. kom. KPH Nova Gradiška, te referent pri Obi. NOO za Slavoniju. Nosilac Spomenice 1941.

Bukvić Milosava Misa, r. 1920. u Vodoteču, k. Brinje, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka aktivno radi u NOP. Bila član Kot. odb. AFŽ Brinje i 00 AFŽ Lika. Nosilac Spomenice 1941.

Bulat-Pavlović Danica, r. 1922. u Kirinu, k. Vrginmost, seljanka, Srpkinja. Pomaže NOP od početka ustanka, zatim odlazi u IV. bat. Kord, odreda. 1942. radi u AFŽ. Početkom 1943. postaje član 00 AFŽ Karlovac. Nosilac Spomenice 1941.

Bulj Melanija, r. 1925. u Vrlici, k. Sinj. U listopadu 1942. odlazi u Dinarsko-partizanski odred. Početkom 1944. izabrana za predsjednicu Opć. odb. AFŽ. Kasnije postaje tajnica Kot. odb. AFŽ Vrlika i 00 AFŽ Knin.

Bunčić Dragica, r. 1913. u Martinovićima, k. Glina, Srpkinja. Od prosinca 1941. predsjednica je odbora AFŽ u svom selu. U toku 1941. i 1942. osnovala niz seoskih odbora AFŽ, organizirala prenošenje sanit. mat. iz Petrinje na oslob. ter. kao i spremanje hrane za partizane. 1942. birana je za predsjednicu Opć. odb. AFŽ šušnjar, a koncem 1943. postala član Kot. odb. AFŽ Glina i član 00 AFŽ Banija.

Bunjevac Liza, r. 1913. u Gorjanima, k. Đakovo, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivna u URSS. 1941. ileg. radi u Osijeku. 1942. odlazi u partizane gdje je bila upravnik Vojno-part. bolnice. 1944. prelazi na polit, rad, odlazi u okupirani Osijek, gdje radi na stvaranju ilegalnih organizacija. Nosilac Spomenice 1941.

Bursač Marija, **r.** 1922. u Pavlovcu, k. Gospić. 1941. bila član prvog odbora AFŽ u svom selu. Kasnije radi u omladinskoj organizaciji. Bila član Opć. kom. SKOJ za Medak i KK SKOJ, a 1944. postaje član OK SKOJ Lika. 15. IV. 1945. poginula na terenu Ličkog Petrovog sela u neprijateljskoj zasjedi.

Busija Katica, r. 1914. u Pokupskom, k. V. Gorica, seljanka, Hrvatica. U NOP učestvuje od 1942. Bila kurir i 1943. postaje predsjednica AFŽ u svom selu.

Butković Ivanka Desa, r. 1910. u Orehovici, k. Sušak, Hrvatica. Saraduje s NOP od svibnja 1941. U ljetu 1942. postaje član odb. AFŽ Lujevo Sušak. Početkom 1943. odlazi u partizane. Bila bolničarka u bolnici u Drežnici prosinca 1943. kada se razboljela od tifusa. Po ozdravljenju vraća se u Sušak gdje nastavlja ilegalnim radom na održavanju veze s Rije-kom i drugim centrima, i na prebacivanju novomobiliziranih boraca u NOV. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Meda-ljom za hrabrost.

Cajler-Pokupić Anka, r. 1919. u Lozanu, k. Viro-vitica, seljanka, Hrvatica. Od **1942.** saraduje s NOP. Radi sa ženama na neoslob. dijelu kotara Virovitice i kasnije u Kot. odb. AFŽ Podr. Slatina. **1944.** član je komisije žena pri OK KPH, sekretar Opć. kom. KPH Našice, te član KK KPH D. Miholjac. Odlikovana Orde-nom zasluga za narod III. reda, Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Carević Milica, iz Sjeničkaka, k. Vrginmost. Od 1941. radi za NOP. Bila član seoskog i Opć. odb. AFŽ, Kot. odb. AFŽ i Opć. NOO.

Cazi Danica, r. 1914. u Rijeci, radnica, Hrvatica. Od 1932. sudjeluje u radnič. pokretu. 1934. organizira štrajk u tekstilnoj tvornici »Gaon« u Zagrebu. 1937. bila član Centralne uprave Saveza ind. zanatskih radnika, a 1940. član Komisije za rad sa ženama pri CK KPH. U siječnju 1943. odlazi u partizane. Radi u 00 AFŽ Virovitica, zatim je polit, komesar bol-nice, te upravitelj dječjih domova u Ravnoj Gori i Daruvaru.

Cecić-Randić Marija, r. 1917. u Grohotama na Šolti, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivna u radničkom pokretu. 1940. organizira štrajk u tvornici tjestenina u Splitu. 1941. postaje član Pokraj, komisije žena za Dalmaciju. 1942. član je ileg. MK KPH Split i kasnije član Mj. NOO Split. Iste god. uhapšena, a slijedeće god. iz-lazi iz zatvora i odlazi u partizane, gdje radi kao član KK KPH Brač-Šolta, član O NOO za Srednje-dalm. otočje i član Odb. zemlj. za-druga za Dalmaciju. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Cej Barica, r. **1907.** radnica, Hrvatica. Prije rata učestvuje u radnič. pokretu u Zagrebu. Kroz cijelo vrijeme NOB radi na sakupljanju mate-rijala za partizane, pronalazi ileg. stanove i magazine, odlazi na oslob. teritorij u Vukovoj Gorici i dr.

Cekurić Ema, r. **1918.** student, Hrvatica. Kao srednjoškolka aktivno učestvuje u naprednom

pokretu. Od 1941. radi za NOP. 1944. uhap-šena i odvedena u logor Jasenovac, gdje je ubijena.

Cetina Milka, r. u Jardasi, k. Rijeka. Od prvih dana ustanka radi za NOP. 1942. bila član Opć. odb. AFŽ i Opć. NOO Kastav, često od-lazi na razne terenske akcije. U kolovozu 1944. uhapšena od talijanskih fašista i otje-rana u njemački konc. logor, gdje je ubijena.

Cindrić-Ivošević Rezika, r. u Gorači, k. Čabar. Za NOP radi od početka 1942. Iste god. odlazi u slovenske part, jedinice. Nakon nekoliko mjeseci vraća se u Hrvatsku, te sa svojom jedinicom odlazi U Liku, gdje, u toku IV. ofen-zive, radi kao polit, radnik. U proljeće 1943. birana za člana NOO Čabar. 1945. član je Kot. NOO i KK KPH Čabar.

Cindrić Mira, r. 1922. u Sušaku, Hrvatica. Prije rata učestvuje u napred. radničkom pokretu i štrajkovima. 1941. bila sekr. Grad. kom. SKOJ u Sušaku. 1943. nakon provale u Su-šaku odlazi u partizane. Radi na terenu ko-tara Novi i Sušak. Poslije kapitulacije Italije, za vrijeme njemačke ofenzive pala je Njem-cima u ruke i bila osuđena na strijeljanje, ali je oslobođena. Po direktivi Partije vraća se na Sušak i radi u grad. kom. SKOJ. Kasnije radi kao član Kot. odb. AFŽ, sekr. RK KPH za Grobinštinu, u Štabu primorsko-goranskog okruga. Poslije rata stopostotni invalid. Nosi-lac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom za-sluga za narod III. reda, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Medaljom za hrabrost.

Cindrić Vinka, r. 1885. u Kraljevici, domaćica, Hrvatica. Suraduje u naprednom pokretu još prije rata. Od prvih dana okupacije ilegalno radi u Sušaku. Sakuplja materijal za parti-zane i raspačava partizansku štampu. Bila je uhapšena i zatvarana po logorima u Italiji, a po povratku u Sušak, radila u organizaciji AFŽ.

Corva Erminia, r. 1922. u Grožnjanu, k. Buje, seljanka, Talijanka. Aktivno radi od 1943. na organiziranju žena kotara Buje. Učestvovala u mnogim borbenim akcijama. Bila član Kot. odb. AFŽ i JNOF. 1944. zarobljena od Nije-maca i strijeljana.

Crnković Matija Dade, r. 1918. u Gospiću, na-mještenik, Hrvatica. Od početka rata radi u Zagrebu u ilegalnim NOO i matičnom odb. 1944. bila član te sekretar RK KPH. Iste god. odlazi u NOV. U Čazmanskom okrugu radi u Opć. kom. KPH i u AFŽ Čazma, a zatim u Kloštar Ivaniću. Odlikovana Ordenom zaslu-ga za narod III. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Crnković-Štimčeva Micika, iz V. Lešnice, k. Delnice. Od početka ustanka radi za NOP, a 1943. postaje član Kot. odb. AFŽ. Bila jedna od najaktivnijih žena u svom selu. Njena je kuća bila centar gdje su navraćali partizani i gdje se sakupljao materijal za NOV.

Crnogorac Soka, r. 1920. u Pačetinu, k. Vukovar, Srpkinja. Početkom 1943. počinje saradivati s NOP. U toku NOB bila sekretar Opć. kom. SKOJ Pačetina, KK KPH Vukovar, tajnica Kot. odb. AFŽ i Kot. NOO Vukovar.

Crnojevac Štefica, r. 1908. u Krapini. Od 1936. učestvuje u radničkom pokretu. 1942. radi na organiziranju odbora AFŽ u Zagrebu. Bila više puta hapšena. 1944. odlazi u partizane, gdje radi u Narodnom odboru zagrebačke oblasti. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda. Ordenom zasluga za narod i Ordenom za hrabrost II. reda.

Cukarić Marija, r. u Cukarićima, k. Pula. Za NOP radi od 1943. kao kurir na raspačavanju štampe, u borbenim akcijama i dr. 1944. bila član Kot. odb. AFŽ i KK KPH Pula. Isticala se borbenošću i hrabrošću.

Cvetičanin Anka, r. 1919. u Vođević Brdu, Veljun, k. Vojnić, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka radi za NOP. 1941. birana u Opć. odb. AFŽ Veljun. U toku NOB bila član Kot. odb. AFŽ, OO AFŽ, NOO Veljun i NOO Krnjaja. Nosilac Spomenice 1941.

Cvetković Ksenija, r. 1922. u Sisku, đak, Hrvatica. 1941. odlazi u Sisački odred, s kojim prelazi u Baniju. 1942. radi u tehnici i agitpropu. Poslije IV. ofenzive prelazi u Slavoniju, u brigadu »Jože Vlahovića«. U jesen 1943. postaje tajnica Kot. odb. AFŽ Daruvar. 1944. sekretar je Opć. kom. KPH Berek i kasnije org. sekr. KPH Garešnica. Nosilac Spomenice 1941.

Cvjetičanin Sofija, iz Visuća, k. Udbina, seljanka, Srpkinja. Bila prva predsjednic Mjesnog odb. AFŽ u svom selu. U toku čitave NOB aktivno radi u organizaciji žena. Umrla 1944.

Cvrtila-Novoselec Katica, r. u Novigradu. Za NOP radi od 1941. U veljači 1943. odlazi u partizane. U toku NOB bila na dužnosti u soc. odjelu O NOO Bjelovar, član OO AFŽ Bjelovar. U kolovozu 1944. radi u vojnoj pošti.

Čalić-Subašić Ljubica, r. 1924. u Šibovcu, k. Daruvar, domaćica. 1942. odlazi u NOV. 1943. završava kurs AFŽ, radi sa ženama i član je Kot. NOO Daruvar. U toku V. neprij. ofenzive kratko vrijeme je u XVII. brigadi. **Ka-**

snije je član prehramb. komisije za okrug Viroviticu, zatim upravnik pošte u Pivnici i šef vojne cenzure u Somborskom području.

Čevizović Savka, r. 1916. u Voćinu, k. Podr. Slatina, radnica. Od prvih dana ustanka pomaže NOP. Radila kao izviđač i obavještajac. Bila član Kot. NOO u Voćinu. Iako se morala brinuti za dvoje male djece, cijelo vrijeme NOB bila vrlo aktivna. Odlikovana Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Čleковиć Ljubica, iz Poznanovca, **k.** Krapina. U radničkom pokretu sudjeluje od 1939. 1943. odlazi s kćerkom u partizane. Bila član Kot. NOO Zlatar.

Čović Jovanka, r. u Sarajevu, radnica. Prije rata aktivna u URSS. 1939. bila član MK KPH Sarajevo. Do ofenzive na Kozaru 1942. bila na partijskim dužnostima u Bosni, kada je kao bolesnik zarobljena od Nijemaca i otjerana u Slavoniju. Odlazi partizanima na Bilogoru i radi u OK KPH. 1943. postaje sekretar KK KPH D. Miholjac. 1944. bila član OK KPH Našice.

Čudić-Vujnović Dara, r. 1920. u Babinom Potoku, seljanka, Srpkinja. Od 1938. sudjeluje u radničkom pokretu. Od 1941. radi u omladinskoj organizaciji i u AFŽ. Bila prva tajnica Kot. odb. AFŽ KoreniCa. Kasnije bila član, a zatim predsjednica OO AFŽ za Liku, član O NOO za Liku i 1943. član OK KPH za Liku. Iste godine bila uhapšena od ustaša i nakon četiri mjeseca zamijenjena. Nosilac Spomenice 1941.

Čurčić Grozda, r. 1925. u Jesenašu, k. Virovitica, seljanka. Od početka rata radi u omladinskoj organizaciji. 1943. član je Mj. NOO, član Opć. kom. SKOJ u Đakovu i Kot. odb. USAOH Grub. Polje. Kasnije postaje sekretar KK SKOJ, član Kot. NOO Virovitica, član Obi. odb. JNOF Slavonija i OO AFŽ.

čurčić Mileva, iz Vrepca, k. Gospić. Bila član prvog odbora AFŽ u svom selu 1941. 1942. bila član Opć. odb. AFŽ Medak. Za čitavo vrijeme NOB aktivno radila sa ženama.

Čuk-Bojanić Jela, r. 1919. u Zrmanji, k. Gračac, učiteljica, Srpkinja. Od prvih dana ustanka učestvuje u NOB. Bila član KK SKOJ i KK KPH Gračac. Na III. Okr. konf. KPH za Liku izabrana za člana OK KPH. Bila član OO AFŽ za Liku. Nosilac Spomenice 1941.

čulumović Marica, r. 1917. u Bukovcu, k. Perušić, seljanka, Hrvatica. Od prvih dana ustanka ilegalno radi na sakupljanju odjeće, obuće i hrane za partizane i prenošenju sanitetskog

materijala iz neprijateljskih uporišta. Pošto je bila kompromitirana, 1943. povlači se na oslobođeni teritorij. Bila član Kot. odb. AFŽ Perušić.

Danović Najka, r. 1912. u Rogozi, k. Garešnica, domaćica, Srpkinja. Od 1941. radi za NOP. Bila predsjednica AFŽ u svom selu, član Kot. i 00 AFŽ, član 00 NF i 0 NOO.

Dejanović Sava, r. 1908. u Sašu, k. Kostajnica, domaćica, Srpkinja. Za vrijeme NOB aktivno radila za NOP na terenu općine Vukovje (k. Garešnica). Bila član 00 AFŽ Bjelovar.

Delibašić Jula, r. 1902. u čovcu, k. Nova Gradiška. Sarađuje s NOP od 1941. Bila kurir u Čaprgincima i član Kot. odb. AFŽ Nova Gradiška. Nosilac Spomenice 1941.

Delić Bogdanka, r. 1923. u Bjelopolju, k. T. Korenica, seljanka, Srpkinja. Prije rata aktivna u naprednom pokretu. U početku ustanka radi u odborima NP i AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ. T. Korenica. Nosilac Spomenice 1941.

Delić-Grković Smilja, r. 1922 u Bjelopolju, k. T. Korenica, seljanka, Srpkinja. Od 1941. učestvuje u NOP. Bila član Opć. kom. KPH Bjelopolje, član KK KPH T. Korenica, član Opć. odb. AFŽ, tajnica Kot. odb. AFŽ i član Kotarskog NOO Korenica. Nosilac Spomenice 1941.

Delić-Modrić Neva, r. 1925. u Sinju, učenica, Hrvatica. U NOP učestvuje od 1941. Organizira sabotaže u školi, radi na vezama i rasturanju štampe. U partizane odlazi 1942. Radi u AFŽ i s omladinom. Bila u omladinskim rukovodstvima, član Kot. NOO i Kot. odb. AFŽ Sinj. Nosilac Spomenice 1941.

Desnica Dragica, r. 1920. u Podurlajaju, k. **D.** Lapac, domaćica, Srpkinja. 1941. radi u Opć. kom. SKOJ Srb, 1942. izabrana u Kot. odb. AFŽ, a 1943. u Kot. NOO D. Lapac. Nosilac Spomenice 1941.

Despot Nada, r. 1920. u Balincu, k. Glina, radnica, Srpkinja. Od 1937. bila član URSS. 1941. radi ilegalno u Glini. 1941. odlazi u partizane. Bila član Kot. NOO Glina, sekretar Opć. kom. KPH, kasnije tajnica 00 AFŽ Banije i član O NOO za Baniju.

Devčić Deša, r. 1913. u Zagrebu, profesor. Od 1935. radi u naprednim ženskim i studentskim organizacijama. Od početka okupacije bila kratko vrijeme kurir. 1942. uhapšena i zatvarana po raznim logorima. 16. I. 1944. zamijenjena odlazi u partizane, gdje radi na organiziranju školstva i u AFŽ na Baniji. Odlikovana Medaljom zasluga za narod.

Dimić Tonka Bibinica, r. 1890. u Splitu, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivno učestvuje u radničkom pokretu. U toku 1941. u njenoj se kući održavaju sastanci MK KPH. 14. IX. 1941. učestvovala u napadu na fašističke karabinjere u Splitu. Krajem god. uhapšena i internirana u Italiji. U zatvoru organizira žene i bori se za poboljšanje uvjeta života. Krajem 1943. oslobođena intervencijom Crvenog križa. Vraća se u Split i nastavlja radom.

Divjak Cvijeta, iz Mekinjara, k. Udbina, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka aktivno radi u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ Udbina. Nosilac Spomenice 1941.

Divjak **Janja Jagoda**, iz Turjanskog k. Otočac, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka učestvuje u NOB. Radi kao omladinski rukovodilac, zatim kao član KK KPH Otočac.

Divjak Jelka, r. 1902. u D. Lapcu, domaćica. Od 1941. radi aktivno za NOP. 1943. bila izabrana za člana Kot. odb. AFŽ.

Dobrilović Mara, iz Lučelnice, k. Pisarovina. 1942. ilegalno pruža pomoć partizanima. Njezin sin je prvi iz tog sela otišao u NOV, i u borbi poginuo. Kroz čitavo vrijeme rata, aktivno radi za NOP.

Dohrinić Dora, r. 1901. u Belaju, k. Karlovac, domaćica, Hrvatica. Aktivno sarađuje s NOP od 1942. 1943. odlazi na oslob. teritorij, gdje radi u AFŽ opć. Barilović. Iste godine uhapšena na sastanku u Belaju i na najzvjerskiji način zajedno s kćerkom ubijena.

Dobrinić-Šagi Ljubica, r. 1899. u Zagrebu, namještenik, Hrvatica. 1932. radi u part, tehnici, SBOTIČ, URSS i Stranci radnog naroda. Više puta hapšena. 31. IV. 1941. ponovo uhapšena i zatvarana po raznim logorima odakle izlazi 23. XII. 1942. i odlazi u partizane. Bila šef kancelarije Ekonom, odsjeka GŠH, vojno-sudski isljednik, sekretar vojnog suda Goranskog područja i šef kancelarije vojnog suda XI. korpusa. Nosilac Spomenice 1941.

Dojčinović-Đerić Smilja (k. Vojnić). Od 1941. radi u AFŽ. Bila tajnica Kot. odb. AFŽ, član 00 AFŽ Karlovac i predavač na kursevima AFŽ. U toku NOB isticala se radom na prosvjetnom polju.

Dokić-Brkljačić Jelica, r. 1895. Hrvatica. U toku NOB radi na sakupljanju materijala i oružja za partizane. Aktivna na mobiliziranju dobrovoljaca **za** NOV. Njenom zaslugom veći je broj talijanskih vojnika i oficira prešao partizanima. Četiri sina su joj bila u NOV, od kojih

su dvojica poginula. Odlikovana Ordenom za sluga za narod III. reda.

Domitrović Reza, r. 1899. u Brđanima. Od 1942. aktivno radi za NOP. 1943. izabrana u Kot. odb. AFŽ Čazma i radi na organizaciji AFŽ u kotaru.

Dončević-Kvadranti Smilja, r. 1922. na Rabu, namještenik, Hrvatica. Počela surađivati s NOP 1942. Do rujna 1943. radila je na Rabu ilegalno, organizirala AFŽ. Iste godine postaje član KK KPH Rab-Pag i radi u AFŽ. 1944. bila u agitpropu OK KPH Hrvatsko Primorje. Zatim odlazi u Odjel imf. ZAVNOH. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Došem Seka, iz Rizvanuše, k. Gospić, Hrvatica. 1941. i 1942. ilegalno radi u svom selu, a kad je bila kompromitirana, odlazi na oslobođeni teritorij. Bila član 00 AFŽ za Liku. Dva nje-na sina od prvih dana ustanka bili su u NOV.

Draganjac Anka, r. 1919. u Ladešić Dragi, k. Karlovac, seljanka, Hrvatica. 1943. bila član odbora AFŽ u svom selu. 1944. član je Kot. odb. AFŽ Karlovac. U toku NOB završila kurs AFŽ i općeobrazovni, te poljoprivredni kurs. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

DR

Dragaš Ana, iz Sinja, domaćica, Hrvatica. Od 1942. aktivna u NOP. 1943. odlazi u partizane i radi kao član Opć. kom. SKOJ, Opć. kom. KPH i Kot. odb. USAOH. 1945. bila org. sekr. KK KPH Sinj.

Dragić Evica, r. 1920. u Savru, k. Zadar, domaćica, Hrvatica. 1942. odlazi u ilegalnost, a istodobno Talijani joj odnose malo dijete iz kuće u Zadar, gdje se nalazilo do kapitulacije Italije. U ilegalnosti radila na organizaciji žena opć. Božava, bila član Opć. odb. AFŽ Božava, Kot. odb. AFŽ Preko i član Opć. kom. KPH Božava.

Dragojević-Duboš Katica, r. 1921. u Kapelici, k. Garešnica, namještenik, Hrvatica. Od 1943. aktivno radi sa ženama na terenu kotara.

Drakulić Draga, r. 1913. u Končarevom kraju, k. T. Korenica, seljanka, Srpkinja. Za NOP radi od 1941. Bila predsjednica Mjesnog odb. AFŽ u Drakulić Rijeci, član Mjesnog NOO, član Opć. i Kot. odb. AFŽ Korenica, član 00 AFŽ Lika i član Opć. kom. KPH. Nosilac Spomenice 1941.

Drakulić Nada, r. u Glini. Prije rata aktivno je učestvovala u radničkom pokretu. Njezin dom u Karlovcu bio je centar za održavanje ilegal-

nih sastanaka, i kod nje su često stanovali mnogi partijski rukovodioci. Radila na organiziranju odbora NP. U prosincu 1941. odlazi na oslobođeni teritorij, gdje radi u AFŽ i na formiranju dječjih domova. Umrla u listopadu 1943.

Drakulić Neda, r. 1912. u Kalebovcu, k. T. Korenica, namještenik, Srpkinja. 1941. radi u odboru za NP i predsjednica je AFŽ u svom selu. 1942. član je Opć. AFŽ Korenica, Kot. odb. AFŽ i tajnica Opć. NOO Korenica. 1943. sekretar je Opć. kom. KPH Korenica, tajnik Kot. NOO Korenica, predsjednik Kot. nar. su-da, član Kot. kom. KPH Korenica, član 00 AFŽ i Okr. NOO za Liku. Krajem 1944. radi u ZAVNOH-u kao instruktor za rad NOO. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Drakulić Zaga, r. u Mostaru, učiteljica, Srpkinja. 1941. bila učiteljica u Krbavici. Od prvih dana ustanka aktivno sudjeluje u NOP. Jedan je od najaktivnijih funkcionera NP, član Opć., Kot. i Okr. odbora NP. 1942. član je Kot. odb. AFŽ. Nosilac Spomenice 1941.

Dronjak-Prodanović Jela, r. 1919. u Cerovcima, k. Gračac. Od 1941. učestvuje u NOP. Bila kurir, davala obavještenja o kretanju neprijatelja, radila u AFŽ i dr. U toku NOB bila član Opć. odb. AFŽ Otrić.

Dudić Slavica, r. u Brdima Čepić, k. Pazin. Za NOP radi od 1943. Rođena u kraju, koje nastava narod rumunjskog porijekla, mnogo doprinijela razvoju NOP u tim selima, u kojima je uživala veliki ugled. 1944. postaje član KK KPH i Kot. odb. AFŽ Buje.

Dvorščak Dragica, r. 1917. u Varaždinu. Od prije rata aktivna u radničkom pokretu. 1941-42. kao radnica u Zagrebačkoj industriji svile u Zagrebu učestvuje u palenju svile za padobrane, zatim odlazi u ilegalnost. Uhapšena, a kasnije zamijenjena. Bila je borac u NOV. Poginula na Kalniku.

Đerđa-Dorčić Marija, r. 1908. u Brckovljanima, k. Dugo Selo, nastavnik, Hrvatica. Od 1934. sudjeluje u radničkom pokretu i radi u naprednim ženskim organizacijama. U njezinom je stanu bila smještena ilegalna štamparija. 1941. radi na vezi između CK KPH i org. na terenu. 1942. odlazi u partizane. Bila član 00 AFŽ Lika, tajnica 00 AFŽ Pokuplje i 00 AFŽ Zagrebačke oblasti.

Đukić Milka, iz Kurjaka, k. Udbina, seljanka, .Srpkinja. Iako starija žena za cijelo vrijeme NOB aktivno radi u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ Udbina. Visoku patriotsku svijest majke-borca pokazala je 1943., prilikom sahrane svog sina borca, kad je na grobu rekla: »Neka si poginuo, poginuo si za domovinu.«

Đuranović-Zlatarić Saša, r. 1916. u Titogradu, pravnik, Srpkinja. Od 1936. radi u naprednom studentskom pokretu i Ženskom pokretu u Beogradu. Radila je aktivno u SBOTIČ u Zagrebu, u Stranci radnog naroda, u Društvu za prosvjetu žene, u omladinskoj sekciji Udruženja univerzitetski obrazovanih žena, te sarađuje u »Ženskom svijetu« i t. d. 1942. odlazi u partizane, gdje radi u AFŽ, u vojnom i civilnom sanitetu, na zaštititi djece i u Pravnom odjelu ZAVNOH. 1944. član je redakcije »Žena u borbi«. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Egić **Boja**, r. 1920. u Jošanuu, k. Udbina, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka aktivno radi u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ Udbina, član i kasnije predsjednica OO AFŽ za Liku, te povjerenik za soc. staranje O NOO za Liku. Nosilac Spomenice 1941.

Ervacinović Ruža, r. 1922. u Lužanima, k. SI. Brod, student, Hrvatica. Od okupacije aktivna u NOP. 1942. formira prvi odbor AFŽ, kasnije pod vrlo teškim uslovima radi na formiranju SKOJ-evskih grupa u selima. U toku NOB bila sekretar KK SKOJ, član i sekr. OK SKOJ i član Obi. kom. SKOJ. 1944. ilegalno radila u Zagrebu.

Eskenazi Bina, r. 1920. u Splitu. 1941. radi u omlad. organizaciji. 1942. uhapšena i osuđena na 10 godina. Internirana u Italiju. Nakon kapitulacije Italije vraća se i ostaje na radu u Istri. Radi sa ženama u kotaru Puli. Krajem 1944. bila sekretar KK KPH Rovinj.

Ešlenger Ankica, r. 1913. u Ivankovu, k. Vinkovci, seljanka. Od 1942. sarađuje s NOP. 1943. odlazi u partizane i radi na kotaru Županji, gdje je bila član Kot. odb. AFŽ.

Ević-Krajačić Bosiljka Beba, r. 1913. u Zagrebu, namještenik, Srpkinja. Od 1932. sudjeluje ak-

tivno u radničkom pokretu. Radi u ilegalnoj partijskoj tehnici i naprednim organizacijama: Ženskom pokretu, SBOTIČ, Seljačkom kolu i t. d. kao i u komisiji za pomoć španj. dobrov. Bila član redakcije »Ženskog svijeta«. 1941. radi kao kurir i u partijskoj tehnici CK KPJ i CK KPH. Uhapšena u Zagrebu 1941. a 1942. zamijenjena. Bila tajnica Obi. AFŽ Slavonije i član Obi. kom. KPH Slavonije. 1943. radi na organizaciji AFŽ u okrugu Krapina. 1944. član je Glavnog odbora AFŽ Hrvatske i član redakcije »Žena u borbi«. Nosilac Spomenice 1941.

Fabijanić Vera, r. 1918. u Oklaju, k. Knin, namještenik, Hrvatica. Za vrijeme rata radi ilegalno u Zagrebu u AFŽ, a 1944. postaje član Mjes. NOO i MK KPH za grad Zagreb. 1. VI. 1944. uhapšena na sastanku MNO i obješena 28. XII. iste godine.

Fedel Fumica, r. 1918. u Ližnjanu, k. Pula. 1941. počinje aktivno raditi među studentskom omladinom u Zagrebu. 1943. sekretar je sveuč. rukovodstva SKOJ i član MK SKOJ Zagreb. U svibnju 1943. odlazi u partizane u Moslavinu, zatim u Istru. Bila član, te sekretar KK KPH Pula, član OK KPH i O NOO Pula, predsjednica Kot. odb. AFŽ, OO AFŽ Pula i član Obi. AFŽ za Istru.

Fekeža-Kamaradova Zdenka, r. 1912. u Kladnu, čehoslovačka. U svojoj domovini sudjelovala je u studentskom naprednom pokretu. Pred rat, dolazi u Jugoslaviju i 1941. odlazi u partizane. U prvim partizanskim logorima u Primorju i Gorskom Kotaru radi na izdavanju prve partizanske štampe, a oslobođenjem Drežnice sa ženama na osnivanju prvih odbora AFŽ. 1942. postaje član Kot. odb. AFŽ za Ogulin, zatim prelazi u OO AFŽ Gorski Kotar. 1943. radi u propodjelu O NOO za Gorski Kotar, a 1944. na partizanskim gimnazijama.

Felanda Bartula, iz Komiže, k. Vis, radnica, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP. Član je prvog odbora AFŽ za Komižu. Učestvuje u organiziranju demonstracija 1941. protiv Talijana, rata i fašizma. Bila uhapšena i internirana u Italiji .

Filajdić Ruža, r. u G. Bebrini, k. SI. Brod. Prije rata student. Aktivno radi u naprednom studentskom pokretu, a 1941. pomaže NOP. U ožujku 1943. uhapšena i otjerana u logor. Iste godine zamijenjena. 1944. bila član Opć. kom. KPH Podcrkavlje i radi u Upravnom odjelu Kot. NOO. Nakon oslobođenja SI. Broda postaje član Mjes. kom. KPH SI. Brod i aktivno radi u AFŽ.

Filipac Andela, r. 1913. u Karlovcu, radnica, Hrvatica. Prije rata član URSS. Početkom ustan-ka radi za NOP. Bila uhapšena 1942. i kao tifusni bolesnik otpuštena iz logora. 28. X. 1944. odlazi u partizane. Radila kao tehničarka u Kot. NO Karlovac.

Filipović Lenka, iz Brela, k. Makarska, seljanka. Za NOP radi od 1942. Bila član Opć. i Kot. odb. AFŽ, član Opć. i Kot. NOO i član KK KPH.

Fiolić štefica. Od proljeća 1943. aktivno radi za NOP u neprijateljskom uporištu Desinić. Raznosi štampu, sakuplja pomoć i aktivizira žene za NOP. Radi svog rada bila 1945. uhapšena od ustaša.

Fišer Ada, r. 1900. u Bakru, namještenik, Hrvatica. Prije rata radi u naprednom pokretu. Bila tehničar Pokrajinskog kom. KPH. Radila u NP i bila kurir CK KPH za kaznionice i inostranstvo. 1941. uhapšena i ubijena u jednom od ustaških logora.

Franičević Ivka, r. u Vrsniku, k. Hvar, domaćica, Hrvatica. Prije rata učestvuje u radničkom pokretu, a 1941. aktivna u NOP. Član je Kot. odb. AFŽ od njegovog formiranja, član KK KPH za Hvar i Hvar-Vis. Nosilac Spomenice 1941.

Franolić Antica, r. 1907. u Puntu, otok Krk, radnica, Hrvatica. Prije rata radi u naprednom pokretu na kotaru Krk. Od prvih dana okupacije učestvuje u NOP, a 1942. odlazi u partizane. U kolovozu iste godine zarobljena, osuđena na 13 godina robije i odvedena u logor u Italiju. Poslije kapitulacije Italije vraća se na Krk. Bila sekretar KK KPH Krk, član OK KPH za Hrvatsko Primorje, član K NOO Krk, član O NOO za Hrvatsko Primorje, tajnica Kot. odb. AFŽ Krk, tajnica OO AFŽ za Hrv. Primorje i član Glavnog odbora AFŽ Hrvatske. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda, Ordenom zasluga za narod II. reda i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Franulović Urša, iz Blata na Korčuli, seljanka, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP. 1942. postaje rukovodilac SKOJ u svom mjestu. Iste godine odlazi u partizane kao borac. Kasnije u Bio-kovsko-neretvanskom kraju radi u AFŽ.

Frigan Marija, r. 1921. u Ježevu, k. Dugo Selo, seljanka. Od prvih dana okupacije radi za NOP. 1942. bila predsjednica prvog odbora AFŽ u Ježevu. 1943. tajnica Kot. odb. AFŽ za Dugo Selo i član OO AFŽ Zagreb. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Frntić Beška, r. 1913. u Kotoribi, k. Prelog, Hrvatica. Prije rata, kao namještenik Varaždinske tvornice svile, rano se veže uz radnički pokret i aktivno radi u radničkim sindikatima. 1936. učestvuje u velikom »Tivarovom« štrajku. 1939. član je Grad. kom. KPH Varaždin, a 1941. član Opć. kom. Do 1942. ostaje u Varaždinu na ilegalnom radu, a u svibnju iste godine je uhapšena i osuđena na tri godine zatvora. Nakon dvije godine zamijenjena. Na oslob. teritoriju izabrana za tajnicu OO AFŽ. U toku NOB bila povjerenik socijalnog staranja i zdravstva O NOO Varaždin i član OK KPH. Nosilac Spomenice 1941. Poslije rata član CK KPH.

Fuček-Zdjelar Ankica, r. 1922. u Orovcu, k. Bjelovar, seljanka, Hrvatica. Od početka okupacije radi sa ženama. Bila član odbora AFŽ Orovac, Opć. odb. AFŽ Severin, Kot. odb. AFŽ i član Kot. NOO Bjelovar.

Fulgosi Bosiljka, iz Šibenika. Prije rata, kao učenica stručne škole, učestvuje u naprednom pokretu. Po dolasku okupatora još življe nastavlja radom. U demonstracijama za povišicu kruha 1942. bila uhapšena od Talijana. Nakon nekoliko mjeseci puštena iz zatvora i odlazi u partizane. Radi u org. SKOJ i AFŽ na kotaru Šibenik. Kod prebacivanja lađom na otok Murter, u borbi s Talijanima, bila ranjena, zarobljena i krišom ubijena u šibenskoj bolnici.

Fuštar Ljuba, r. 1921. u Okićima, k. Vojnić, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka radi za NOP. Bila član odb. AFŽ u svom selu. Nakon završenog kursa AFŽ izabrana za člana Opć. odb. AFŽ, zatim postaje predsjednica istog odbora, te član OO AFŽ.

Gabrić Danica, r. 1912. u Slav. Polju, k. Vrginmost, seljanka, Srpkinja. Od kolovoza 1941. radi za NOP. Iste godine izabrana za predsjednicu odb. AFŽ u Slav. Polju i člana prvog NOO u njenom selu. 1943. bila član Opć. odb. i član Kot. odb. AFŽ Vrginmost.

Gaćeša Boja i kćer Soja, iz Vrace, k. Gračac. Od prvog dana ustanka rade uporno na vezi s garnizonom, prebacuju materijal i štampu, te pomažu kod prebacivanja partizana iz Zagreba preko Gračaca na oslob. teritorij. Radi takvog rada četnici ih hapse i na zvjerski način žive bacaju u zapaljenu baraku na cesti iznad njihove kuće.

Galeković Sloboda Mara, r. 1903. u Sinju, profesor, Hrvatica. 1942. organizira odbor AFŽ II, u Bakru, gdje je bila profesor. U njenom se stanu sabirao materijal za partizane, raspacavala štampa i održavali sastanci. Po naređenju Partije ostaje u Bakru do srpnja 1943.,

kada odlazi u partizane. Radi pri propodjelu 0 NOO i agitpropu OK KPH za Hrvatsko Primorje. Bila urednik »Primorke«, član redakcije »Primorskog vjesnika« i član OO AFŽ za Hrvatsko Primorje. Odlikovana Ordenom za sluga za narod III. reda.

Galli Mara, iz Raba, Hrvatica. Suraduje s NOP od prvih dana okupacije sakupljajući hranu i lijekove za partizane. Nakon kapitulacije Italije postaje član Kot. AFŽ Rab, 1944. bila je predsjednica Mjes. odb. AFŽ Rab i član NF za Rab.

Galović Soka, r. 1919. u Vitunju, k. Ogulin. Od početka ustanka radi za NOP. Kao kurir za Ogulin, uhvaćena od Talijana, osuđena i strijeljana 1942.

Galjer-Holjevac Nada, r. 1920. u Zagrebu. 14. IX. 1941. sudjeluje u diverziji kod dizanja telefonske centrale u Zagrebu. Iza toga odlazi u partizane. Radi kao šef kancelarije u Glavnom štabu Hrvatske do kraja 1942. Zatim bila član KK KPH Žumberak i Slunj. 1943. sekretar je KK KPH Slunj. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom za sluga za narod II. reda. (Vidi knj. I. dok. 27. str. 41. i dok. 206. str. 336.)

Gazibarić Jeka, r. 1917. u Grđevcu, k. Pakrac, domaćica, Srpkinja. 1942. bila član ileg. odb. AFŽ u Golobrdcu. Osniva odbore i u susjednim selima, tako da 1943. postaje član Kot. odb. AFŽ Pakrac. Kasnije birana u Opć. NOO i opć. kom. KPH, u kome je bila Sekretar. Naročito se isticala u širenju bratstva i jedinstva.

Gazić Marija, r. 1898. u Vinkovcima, k. Križevci, radnica. Prije rata aktivna u radničkom pokretu. 1941. radi na sakupljanju sanitetskog i drugog materijala za NOV. Uhapšena 1942. i strijeljana 6. XI. 1942. (Vidi knj. I, dok. 114, str. 161.).

Gerovac Lojze Anka, r. 1896. u Jezeranima, k. Brinje, domaćica, Hrvatica. Od početka ustanka radi aktivno za NOP. U toku NOB bila član Mjes. NOO, AFŽ i član Kot. odb. AFŽ Brinje. Nosilac Spomenice 1941.

Gerovac Ljubica, r. 1920. u Jezeranima, k. Brinje, student, Hrvatica. Od 1935. pripadala naprednoj srednjoškolskoj omladini. 1936. bila radi svog rada uhapšena, a 1937. izbačena iz Trg. akad. u Zagrebu. Školovanjem, kao i svojim aktivnim radom, nastavlja u Banja Luci. Za vrijeme studija na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu bila je sekretar part, ćelije na fakultetu. Ponovo hapšena 1939. i 1940. Od prvih dana ustanka aktivno učestvuje u dizanju

narodnog ustanka u svom kotaru. Krajem ljeta 1941., kad su se žandari privukli njenoj kući u Jezeranima, da je hapse, skače kroz prozor i odlazi na oslob. teritorij. Bila jedna od najomiljenijih rukovodilaca i boraca u Gornjoj Lici. Bila sekretar KK KPH Brinje. Poginula 16. IV. 1942. u borbama za oslobođenje svog rodnog mjesta Jezerana. U spomen na svog omiljenog rukovodioca, jedan bat. u Lici prozvao se bat. »Ljubice Gerovac«. (Vidi knj. I, dok. 61, str. 86.)

Gilić Cvita, iz D. Muča, k. Sinj, seljanka, Hrvatica, politički radnik. Počinje saradivati s NOP krajem 1941. U toku NOB bila član seoskog odb. AFŽ, član Kot. NOO i KK KPH Muć, 1943. član OO AFŽ za Srednju Dalmaciju, član Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju i KK KPH Sinj.

Gledić Danica, r. 1921. u Boviću, k. Vrginmost, radnica, Srpkinja. 1941. odlazi u I. bat. Kord, odreda. Bila član Kot. odb. AFŽ Vrginmost. 1942. izabrana u O NOO Karlovac. U toku NOB isticala se u prosvjetnom radu među ženama. Održavala kurseve AFŽ i tečajeve za nepismene. Poginula 1943. u Vojniću.

Gloc Zora Julia, r. 1914. u Hrv. Dubici. Od 1936. radi u naprednom radničkom pokretu. U NOB učestvuje aktivno od 1941. Iste godine optužena kod ustaša, odlazi u Fužine, gdje ilegalno radi i održava vezu s partizanima. 1942. prelazi na ilegalni rad u Delnice. Učestvuje u svim akcijama, koje organizira Partija. 1943. odlazi na oslobođeni teritorij kao politički radnik. Bila član Kot. odb. AFŽ, sekretar Opć. kom, KPH, tajnik Opć. NOO, radi u KK KPH i na drugim političkim dužnostima.

Glodić Savka, r. 1906. u Kipu, k. Daruvar, seljanka, Srpkinja. 1942. aktivno radi za NOP u Bijeloj, sakuplja hranu i obavještenja o kretanju neprijatelja, organizira žene za sakupljanje vune i pletenja čarapa za NOV, te vrši sve zadatke za pomoć partizanima.

Gluhak Jelka, r. 1912. u Oporovcu, k. Prelog, radnica, Hrvatica. Prije rata radi u naprednom radničkom pokretu. Od prvih dana okupacije povezuje se s NOP. 1943. odlazi u partizane i radi na organiziranju žena. 1944. član je NO Garešnica i radi na terenu AFŽ.

Glumičić-Pribić Marija, r. 1920. u Mlakvama, k. Perušić, seljanka, Srpkinja. U NOB od 1941. U početku radi na sakupljanju materijalne pomoći za partizane, a od 1942. u AFŽ. 1943. član Kot. odb. AFŽ Perušić.

Gobac Zora, r. 1916. u Zagrebu, Hrvatica. 1942. počinje ilegalno raditi za NOP u kotaru Pe-

rušić, gdje je tada živjela. Krajem iste godine povlači se na oslobođeni teritorij i radi u AFŽ.

Gojak Ana Janja, r. 1910. u Turnju, k. Karlovac, radnica, Hrvatica. 1941. ilegalno radi za NOP, prima i odašilje kurire i poštu između Karlovca i Kordunskog područja. Radi takvog rada uhapšena i bila u logoru tokom 1942. Kasnije nastavlja s radom. 1944. ponovo uhapšena i 1945. ubijena.

Gojak Maca. Od prvih dana ustanka radi aktivno za NOP. Njezin stan je bio sklonište raznog materijala, koji se slao na oslobođ. teritorij. Teško bolesnu, ustaše je uhapsu i zatvaraju u logor, iz kojega se kasnije vraća, te s mužem i troje djece odlazi u partizane.

Gojković Anka, iz V. Poganca, seljanka. Radi za NOP s cijelom porodicom. 1943. bila član Kot. odb. AFŽ Koprivnica, a 1944. odlazi u zbjeg u Vojvodinu.

Gojmerac Terka, r. 1901. u Zagrebu, namještenik, Hrvatica. Od 1934. učestvuje u radničkom pokretu. Iste godine radi u Beču, u tehničkom aparatu CK KPJ i prenaša ilegalnu štampu. Krajem 1934. aktivna je u Zagrebu u NP i SBOTIČ i kasnije u Stranci radnog naroda. Sve do 1941. koristio se njezin stan za stanovanje ilegalaca i održavanje ilegalnih sastanaka. Uhapšena 16. VII. 1941. i zatvarana po raznim logorima. Zamijenjena u listopadu 1943. i od tada u partizanima. Odlikovana Ordenom za sluga za narod II. reda.

Gostović-Grubor Dušanka, r. 1917. u Gostovu polju, k. Brinje, agronom, Srpkinja. Prije rata aktivna u naprednom studentskom pokretu. Jedna od organizatora ustanka na terenu **k**. Brinje. Od 1941. član, a zatim sekretar KK KPH Brinje. Vrlo aktivna u AFŽ. Bila član 00 AFŽ za Liku. Nosilac Spomenice 1941.

Govorušić Kata, r. 1885. u Fojnici, k. ,Sarajevo, radnica. 1906. učestvuje u generalnom štrajku kao radnica tvornice duhana. Njezina je kuća bila centar revolucionarne aktivnosti u Sarajevu. Član je Pokr. kom. »Crvene pomoći« za Bosnu i Hercegovinu. 1929. uhapšena i osuđena na 5 godina robije, koju izdržava u Požarevcu. Po izlasku s robije učestvuje u radničkom pokretu u Zagrebu. 1937-38. u odboru je za pomoć španskim borcima. Poslije okupacije radi za NOP, a u svibnju 1943. odlazi u partizane u Slavoniju, gdje je bila komesar bolnice, organizator invalidskog doma, i radi sa ženama. Nosilac Spomenice 1941.

Grabar Veronika, r. u Jesenji, k. Krapina. Radi za NOP od 1943. U toku NOB bila član Kot.

odb. AFŽ Krapina i član seoskog odbora AFŽ Jesenje. U veljači 1945. uhvaćena u Lužanima od ustaša i odvedena u Lepoglavu, gdje je ubijena.

Grbić Anka, iz Ratkovca, k. Nova Gradiška. Za NOP radi od 1941. 1942. odlazi u partizane. Bila predsjednica Kot. odb. AFŽ, zatim član OK KPH i 00 AFŽ Nova Gradiška, te član Obi. odb. AFŽ Slavonija.

Grbić Zora, r. 1922. u D. Srbu, k. D. Lapac, seljanka, Srpkinja. Od 1941. radi za NOP. 1942. izabrana za člana Kot. odb. AFŽ i Opć. kom. KP Srb. 1943. izabrana za člana Opć. NOO Srb. Nosilac Spomenice 1941.

Grgić Boja, r. 1915. u Vagancu, k. T. Korenica, seljanka, Srpkinja. Majka dvoje djece. Od 1941. radi za NOP. Prelazi na neoslobođeni teritorij Vaganac-Drežnik, prenosi letke i vrši propagandu. Bila član Kot. odb. AFŽ Korenica. 1944. uhapšena od ustaša u Zaklopači i nakon zvjerskog mučenja, ubijena.

Grgić-Katić Milica, r. 1897. u Slušnici, k. Slunj. Koncem 1941. počinje raditi za NOP. 1942. po hađa kurs AFŽ. U toku NOB radila kao član 00 AFŽ Karlovac.

Grozdanić Marija, iz Komića, k. Udbina, seljanka, Srpkinja. Bila jedna od najaktivnijih žena u svom selu za organiziranje pomoći partizanima, posjeta ranjenicima, borcima na položaj 1 dr. U toku NOB birana u Opć. odb. AFŽ.

Grubić Desa, iz Vranjica, k. Split, dak, Hrvatica. 1942. aktivno radila u omladinskom pokretu. 1943. prelazi na oslob. teritorij. Bila sekretar Opć. kom. KPH i član KK KPH Split.

Grubišić Ivanka, r. 1922. u Solinu, k. Split, radnica, Hrvatica. 1941. radi na okupljanju žena i omladine. U odredu je bila kurir i bolničarka. U njenoj kući bilo je više bunkera, u kojima su se sklanjali partizani, kad su dolazili na taj teren. Tu je bio i punkt za prebacivanje pošte za Split i iz Splita. Zbog svog rada uhapšena od Nijemaca, ali uspijeva pobjeći prigodom bombardiranja Zemuna. Krajem rata bila član OK SKOJ Sred. Dalmacija. Nosilac Spomenice 1941.

Grubišić Milka, iz Solina, k. Split, domaćica, Hrvatica. Od početka NOB pomagala partizane. Prenosila hranu preko Kozjaka za NOV. Kod jedne akcije Solinskog odreda na Talijane, 1942, uslijedila je talijanska blokada. Ona se tada s drugim ilegalcima povukla u jednu pećinu na Kozjaku. Talijani su ih pronašli, ali zbog paljbe iz pećine nisu im mogli prići. Predveće

kad im je ponestalo municije, a pošto nisu htjeli pasti živi u ruke neprijatelju, istrčali su iz pećine. Milka je bila smrtno pogodena. U toku borbe ubila je tri Talijana.

Grubišić-Poljak Palmina, iz Solina, k. Split, dak, Hrvatica. Prije rata aktivno učestvuje u omladinskom pokretu, radi čega bila izbačena iz učit. škole. Za cijelo vrijeme rata, pod vrlo teškim uslovima, radi ilegalno u Solinu. Bila na vezi za prebacivanje materijala iz Splita na oslob. teritorij. Za vrijeme NOB bila sekretar MK KPH Solin, tajnica Mjes. NOO, sekretar Opć. kom. KPH, tajnica Opć odb. AFŽ, član, kasnije tajnica Kot. odb. AFŽ, član **Kot.** NOO Solin, član OO AFŽ i Obi. odb. AFŽ Dalmacija.

Grubišić Seja, r. 1924. u V. Popini, k. Gračac, seljanka, Srpkinja. Pod vrlo teškim uslovima ilegalno radi u selu, u kome su četnici imali vrlo jak utjecaj. Bila član Opć. i Kot. komiteta SKOJ i član Opć. odb. AFŽ.

Gušić Sofija, iz Krstinje, k. Vojnić. U toku NOB bila predsjednica prvog odbora AF^, zatim predsjednica Opć. odb. Krstinja, član Kot. i OO AFŽ, te član Opć. NOO Krstinja.

Habek Ana, r. 1910. u Šemovcima, k. Đurđevac, seljanka-primalja. Za NOP radi od 1942. Bila član Kot. odb. AFŽ Đurđevac. Početkom 1945. odlazi u zbjeg u Vojvodinu.

Habulin Marija, r. 1912. u Poznanovcu, k. Zlatar. Od 1932. učestvuje u radničkom pokretu. Po nalogu Partije u jesen 1934. odlazi u Beč, Pariz, a 1937. učestvuje u španjolskom ratu. Vraća se u domovinu 1939. Bila hapšena i odvedena na robiju. 11. IX. 1941. strijeljana u Rakovom potoku kod Zagreba.

Hajdinović-Kosanović Soka, r. 1916. u D. Lapcu, domaćica, Srpkinja. Za NOP počinje raditi od 1941. Bila član Odbora za pomoć partizanima u svom selu i član Mjes. odb. AFŽ. Kasnije bila predsjednica Opć. odb. AFŽ D. Lapac, član i kasnije sekretar KP, presjednica Kot. odb. AFŽ i član KK KPH D. Lapac. Nosilac Spomenice 1941.

Haluza Jelka, r. u Pračnu, k. Petrinje. Od 1941. pod teškim uslovima ilegalnosti radi za NOP održavajući veze, sakupljajući potrebni materijal za vojsku i propagirajući štampu. 1944. radi na oslobođenom teritoriju.

Haluza-Teslić Savka, r. u Sisku. Saraduje s NOP od 1941. 1942. odlazi na oslobođeni teritorij kotara Petrinje i postaje član Opć. kom. KPH Blinja. Bila član Kot. odb. AFŽ Petrinja. 1943. radi u agitpropu OK KPH Banija.

Hanzić-Barić Barica Teta, r. 1899. u Staroj Drenčini, k. Sisak, učiteljica, Hrvatica. Od travnja 1941. radi na prikupljanju municije, eksploziva, sanitetskog materijala i dr. za NOV 12. V. 1942. odlazi u Prim.-gor. odred. Za vrijeme IV. ofenzive bila bolničarka u bolnici VII. divizije, kasnije bila član Kot. odb. AFŽ Dvor, član OO AFŽ Banija i prosvjetni referent u O NOO Banija. Nosilac Spomenice 1941.

Has Herta, r. 1914. u Mariboru, ekonomist, Slovenka. Od 1934. radi aktivno u studentskom naprednom pokretu na zagreb. fak. i kao član odb. omi. podr. Ženskog pokreta. Za vrijeme okupacije aktivno radi za NOP, a 1942. uhapšena. Nakon zamjene odlazi u partizane. Bila član OK KPH za Belu Krajinu i načelnik odjeljenja u Glavnom štabu za Sloveniju.

Has Štefica, iz Osijeka. Od 1941. aktivno radila na prikupljanju lijekova i ostalog materijala za partizane. Uhapšena 1942. i strijeljana.

Heiligstein Nada, r. 1911. u Zagrebu, namještenik, Hrvatica. Prije rata radi u naprednom pokretu i bila član Glavnog odbora SBOTIČ u Zagrebu. 1941. član je MK KPH Zagreb. U srpnju 1941. uhapšena i u krajnoj iscrpljenosti objesila se u zatvoru. (Vidi knj. I, dok. 10, str. 22.)

Herceg Hedviga, r. 1903. u D. Ladanji, domaćica, Hrvatica. 1941. počela raditi za NOP. 1942. uhapšena. Po povratku iz zatvora nastavlja radom na kotaru Križevci. Bila član Mjes. NOO, član i predsj. Kot. odb. AFŽ.

Herceg Kata, iz Jesenja, k. Krapina. Saraduje s NOP od prvih dana okupacije. Organizira i pruža pomoć partizanskoj grupi na Trahinšćici. Radi svog aktivnog rada bila ugrožena pred ustašama i odlazi u partizane. 1943. član je seoskog NOO Jesenje i Kot. odb. AFŽ Krapina.

Hercog Mila, r. 1915. u Zagrebu. Kao student radi od 1933. u radničkom pokretu i kasnije u Centralnoj partijskoj tehnici. Odlazila u Beč kao kurir CK KPJ. 1935. uhapšena i osuđena na robiju, koju izdržala u Požarevcu. 1938-39. radi u URSS, u Stranci radnog naroda i t. d. Više puta hapšena i proganjana. 1941. uhapšena u SBOTIČ, odvedena u Jadovno i ubijena u jednom od ustaških logora.

Hinić-Trtica Milica, r. 1912. u Turjanskom, k. Otočac, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka aktivno radi za NOP. Bila član Opć. kom. KPH.

Hlača Slava, r. 1906. u Grobniku, Hrvatica. Od 1941. počela sarađivati s NOP. Iste god. uhapšena i odvedena u zatvor u Rijeku, zatim po raznim logorima u Italiji. Poslije kapitulacije Italije odlazi u NOV. Odlikovana Ordenom za sluga za narod III. reda.

Holik dr. Erna, r. 1906., liječnica. Učestvovala u naprednom pokretu u gradu Bjelovaru. 1940. kod osnivanja »Društva za prosvjetu žene« bila je prva predsjednica tog društva. 1941. uhapšena od ustaša i odvedena u logor, ali ubrzo puštena. 1942. ponovo uhapšena s većom grupom rodoljuba i osuđena na smrt. Strijeljana na Vojniću u Bjelovaru.

Horvatić-Bosiljevac Mara, r. 1920. u Duga Resi, k. Karlovac, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivna u URSS i SBOTIČ. Od 1941. radi na prebacivanju ljudi i materijala za partizane. Početkom 1942. bila delegat Duga Rese na konferenciji AFŽ za Karlovac. Nakon toga uhapšena. U svibnju 1942. odlazi u Novsku i ilegalno radi u AFŽ. Ponovo uhapšena krajem 1943. i bila u logoru do zamjene.

Hotko Dragica, namještenik. Od 1937. radi s omladinom, zatim u Savezu privatnih namještenika. 1940. postaje član MK SKOJ i I. RK KPH u Zagrebu. 1941. uhapšena, zlostavljana i strijeljana u Rakovom Potoku.

Hrelec Jaga, r. 1913. u Starom Pračnu, k. Sisak, domaćica, Hrvatica. 10. VII. 1941. odlazi u prvu partizansku grupu u šumi kod Žabna. Kasnije radi sa ženama na terenu kot. Bos. Novi i Glina. U jesen 1944. odlazi na rad u socijalni odjel O NOO Banija. Nosilac Spomenice 1941.

Huis Cvijeta Ljubica, r. 1921. u Zaboku, k. Krapina. Od prvih dana okupacije radi za NOP. U toku NOB bila član KK KPH Krapina, član O NOO i OO AFŽ Krapina. 1943. uhapšena od ustaša i strijeljana u Zaboku zajedno sa svojim drugom.

Humek Paula, r. 1919. u Zagrebu, radnica, Hrvatica. Od 1940. radi za NOP. 1942. odlazi u partizane na Baniju. Bila član KK KPH Bos. Novi, sekretar komiteta Bos. Krupa, član KK KPH Bos. Gradiška, OK KPH Banja Luka i član odbora AFŽ.

Ilakovac Marija, r. 1899. u Beravcima, k. Đakovo. Prije rata aktivna u HSS. S NOP sarađuje od 1942. 1943. bila predsjednica AFŽ i odbornica NOO u Beravcima. Za vrijeme NOB tri puta hapšena od ustaša.

Ilin Ruža, r. 1907. u Brođancima, k. Valpovo, seljanka. Početkom 1942. počinje raditi za parti-

zane. Njena je kuća bila punkt za prihvatanje i otpremanje drugova za partizane, za sakupljanje hrane, odjevnih predmeta i dr. za NOV. Kod nje se održavali sastanci i stvarali planovi za akcije. U svibnju 1944. gestapovci su izvršili pretres u njenoj kući i uhapsili joj druga, ali ona i dalje uspijeva aktivno raditi. Početkom 1943. odlazi sa svojim drugom i dvoje djece u partizane.

Ivančić-Milenić Eraa, r. 1922. u Brgucu, k. Buzet, domaćica, Hrvatica. 1942. sarađuje s NOP. Početkom 1943. postaje predsjednica seoskog odb. USAOH i član odb. AFŽ. Jedna je od prvih žena-organizatora AFŽ u Istri. Bila član KK KPH Kras, KK KPH Buzet i KK KPH Rovinj.

Ivanković Adela, r. 1911. u Zagrebu, namještenik, Hrvatica. Od 1937. aktivno radi u SBOTIČ te kasnije u Stranci radnog naroda. Nakon okupacije učestvuje u radu **AFŽ** i član je odb. za pomoć drugovima u logorima. U partizane odlazi početkom listopada 1943. Nosilac Spomenice 1941.

Ivanović Staža, r. 1910. u Gorjanima, k. Đakovo, namještenik. Od 1941. ileg. radi u Osijeku. Održava veze sa selima, organizira prikupljanje hrane, raznog materijala i lijekova za partizane. 1944. uhapšena i iste godine ubijena.

Iveković Micika, (k. Virovitica), Hrvatica. Od 1942. radila sa ženama u selu Trapinska, a kasnije i s ostalim selima općine Pivnica. Bila vrlo aktivna, iako je imala dvoje male djece. U toku NOB radila kao član Opć. odb. Pivnice i član Kot. odb. AFŽ Virovitica.

Ivković Darinka, r. 1909. u Negoslavcima, k. Vukovar, seljanka, Srpkinja. 1942. počinje sarađivati s partizanima. 1943. formira odbor AFŽ u svom selu. Nakon svršenog kursa AFŽ na oslobođenom teritoriju, vraća se u svoje selo i nastavlja s ilegalnim radom u AFŽ.

Ivošević-Janjanin Dušanka, r. 1917. u Donjim Dubravama, k. Ogulin. Pomaže partizane već od 1941., a od 1942. radi u AFŽ kao predsjednica odbora Oklinak. Od 1943. aktivna na osnivanju organizacije AFŽ u opć. Gomirje, a kasnije kotara Ogulin, gdje postaje član Kot. odb. AFŽ. 1944. postaje član OO AFŽ za Gorski Kotar i član Opć. i Kot. odb. NOF Ogulin.

Jacmenović Jana, r. 1919. u Lupniku, k. Karlovac, seljanka, Hrvatica. 1943. bila predsjednica seoskog odb. AFŽ. Za cijelo vrijeme rata ilegalno radi na oslobođenom teritoriju.

Jadranić Milica, iz Zameta. 1943. bila kurir OK KPH za Rijeku, prenosi poštu i štampu, prebacuje drugove u partizane i dr. Na tom poslu dnevno je prelazila granicu Rijeke po nekoliko puta. U drugoj polovini 1944., izlazeći iz grada, naišla na zasjedu. U riječkom zatvoru zvjerski mučena, ali ništa ne priznaje. Otjerana u konc. logor u Njemačku. Krajem 1945., oslobođena, vraća se u domovinu, ali umire nakon mjesec dana od posljedica mučenja i iscrpljenosti.

Jagnjić Milka, r. 1914. u Trnavcu, k. T. Korenica, seljanka, Srpkinja. Za NOP radi od 1941. Bila predsjednica Opć. odb. AFŽ Korenica, član Kot. odb. AFŽ i član Opć. kom. KPH.

Jakšić Ana, r. 1915. u Imsovcu, k. Daruvar, seljanka. Od 1942. surađuje s NOP. 1943. odlazi u partizane, gdje je izabrana za predsjednicu Kot. odb. AFŽ. Bila aktivna u formiranju odjela AFŽ po svim selima kotara.

Jakšić Klara, r. 1907. u St. Mikanovcima, k. Vinkovci. Od 1942. surađuje s NOP. 1943. odlazi u partizane. Bila predsjednica Kot. odb. AFŽ Vinkovci.

Jakšić Pavka, r. 1912. u St. Mikanovcima, k. Vinkovci, seljanka, Srpkinja. 1941. počinje surađivati s partizanima. Skriva ilegalce i učestvuje u mnogim sabirnim akcijama. Do odlaska u partizane, travnja 1943. bila dva puta hapšena od ustaša. 1943. delegat je na I. konf. AFŽ Hrvatske u Otočcu. Po povratku, radi u org. AFŽ u kot. Vinkovci. Birana za predsjednicu prvog Oblasnog odbora AFŽ za Slavoniju. Bila pročelnik soc. odjela Obi. NOO za Slavoniju i rukovodilac sekcije žena Obi. kom. KPH. 1944. odlazi kao delegat Hrvatske na skupštinu žena Srbije u Beograd i tom prilikom odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Jakuljić Katja, iz Orebića na Pelješcu, Hrvatica. Od prvih dana ustanka ilegalno radi za NOP kao organizator žena i omladine u svom mjestu. Bila komesar bolnice na Visu, zatim tajnica 00 Crvenog križa, član 00 NF i član Okružnog suda.

Jančić Ljubica Buba, r. 1916. u Primišlju, k. Slunj, student, Srpkinja. Od 1934. radi u naprednom srednjoškolskom i studentskom pokretu. 1940. član je MK SKOJ u Zagrebu, te radi u redakciji omladinskog lista »Put u život«. 1941. je uhapšena, te zamijenjna 1943. Bila član Obi. Kom. SKOJ za Slavoniju, član PK SKOJ za Hrvatsku i član redakcije »Naprijed«. Nosilac Spomenice 1941.

Jančić-Starc Jelena, r. 1914. u Primišlju, k. Slunj, agronom, Srpkinja. Kao student agronomije sudjeluje u naprednom studentskom pokretu od 1933., u Ženskom pokretu, Seljačkom kolu, u redakciji lista »Ženski svijet« i t. d. 1941. radi u NP u Zagrebu. 1942. bila uhapšena, ali joj uspijeva pobjeći i odlazi u partizane, gdje radi na organiziranju žena u Gorskom Kotaru i kao komesar partizanske bolnice u Drežnici. Bila dopisnik »Borbe«, tajnica 00 AFŽ za Gorski Kotar i urednik lista »Rodo-ljupka«. Krajem 1943. prelazi u ZAVNOH, gdje radi kao agronom. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda.

Jandrić Neranda, iz Donje Stupnice, k. Dvor, učiteljica, Srpkinja. Od 1941. aktivno učestvuje u NOP i radi na okupljanju žena. Kasnije bila prosvjetni referent kod Kot. NOO i rukovodi otvaranjem škola i tečajeva za nepismene.

Jankez-Komar Iva Maja, r. 1920. u Gospiću, agronom, Hrvatica. Od 1939. kao student radi u radničkom i studentskom pokretu. 1941. odlazi u partizane u Slavoniju. Postaje član OK KPH Bjelovar i Virovitica. 1942. bila zarobljena, te zamijenjena. Postaje član OK KPH Nova Gradiška, kasnije predsjednica Inic. odb. AFŽ Slavonije, član Obi. NOO za Slavoniju. 1943. ponovno je uhapšena te zamijenjena. Od svibnja 1944. na liječenju u Italiji.

Jardas Slavica, r. 1919. u Matuljama, radnica, Hrvatica. **Od** 1941. radi za NOP. Učestvuje u sakupljanju odjeće i hrane za partizane, raspačavanju ilegalne štampe i dr. U travnju 1942. uhapšena i osuđena na 16 god. robije. Početkom 1944. vraća se kući i radi u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ za Opatiju, tajnica Opć. NOO Matulji, tajnica Kot. NOO Opatija, član 0 NOO Buzet i Rijeka, te sekretar KK KPH Opatija i Lovran.

Jarčov Stana, r. u Vorkapić selu, k. Vrginmost, seljanka, Srpkinja. 1942. postaje član seoskog odb. AFŽ, a kasnije Opć. odb. AFŽ za općinu Perna. Iako je bila bez jedne ruke, isticala se među najboljim odbornicama.

Jarić Andelka, r. u Bihaću, Srpkinja. Od 1941. učestvuje u NOP i u AFŽ na kotaru Dvor. 1942. rukovodi kursom za žene kotara Dvor i Kostajnice. Za vrijeme NOB bila član KK KPH za kotar Dvor, član Kot. odb. AFŽ Dvor i član 00 AFŽ za Baniju. Nosilac Spomenice 1941.

Jarić Janja, r. 1911. u Javornju, k. Dvor, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka radi u AFŽ na općini Dvor i NOO. Birana u prvi Kot. odb. AFŽ Dvor 1942. Nosilac Spomenice 1941.

Jauk Štefanija, r. u Kutu, k. Brod Moravice, krojačica. Od 1942. radi za NOP i iste godine postaje član Mjes. odb. AFŽ, zatim član i predsjednica Kot. odb. AFŽ Vrbovsko.

Jelenić Mira, r. u Podr. Novigradu, k. Koprivnica. Od početka ustanka radi za NOP. Otac joj je osuđen s grupom komunista i strijeljan u Bjelovaru 1941., a majka uhapšena iste god. i odvedena u logor Jasenovac, odakle se nije vratila. U rujnu 1941., po odluci Partije, odlazi na rad u OK KPH Bjelovar, a u studenom iste godine žandari je hapse u D. Velikoj, gdje je bila ranjena, i strijeljaju u svibnju 1942.

Jeličić Marija, r. 1922. u Biogradu n/m, k. Zadar, Hrvatica. Od 1942. bila je internirana u Molatu, odakle se vratila poslije kapitulacije Italije. U toku NOB radila sa ženama i omladinom u kotaru Zadar, bila član KK KPH Zadar i povjerenik prosvjete Kot. NOO Zadar.

Jelić Dušanka, r. 1919. u Kninu, trg. pom., Srпкиnja. Od početka ustanka radi za NOP u okup. Kninu, neumorno djelujući naročito među omladinom i ženama. Bila je uhapšena i u zatvoru zlostavljana, te otpremljena u Zagreb, odakle joj drugovi omogućuju bijeg. Na konferenciji AFŽ bila birana za člana OO AFŽ za okrug Knin. Umrla 1949.

Jelić Vera, namještenik, Srпкиnja. Od 1940. radi za NOP. U veljači 1941. bila uhapšena kao član MK Narodne Pomoći Zagreb. U svibnju 1942. ubijena u logoru u Staroj Gradiški.

Jelinčić Lujza, iz Glavica, k. Sinj, seljanka, Hrvatica. NOP pomaže od 1941. Vrlo aktivna u okupljanju žena, kao i materijala za partizanske jedinice. Bila prva predsjednica Kot. odb. AFŽ Sinj. Kasnije izabrana u OO AFŽ Sred. Dalmacija.

Jeričević Ljubica, iz Žrnova, k. Korčula, učiteljica, Hrvatica. Od početka ustanka surađuje s NOP i radi u AFŽ.

Jerkin Mitra, iz Tribunja, k. Šibenik, seljanka, Hrvatica. Poslije okupacije radi sa ženama i omladinom,. Bila član Opć. odb. AFŽ, Opć. kom. KPH za Vodice, Kot. odb. AFŽ, Kot. kom. KK KPH Vodice i OO AFŽ.

Jolić Bosa, r. 1920. u Đevrskama, k. Šibenik, seljanka, Srпкиnja. Od 1942. radi za NOP. 1943. odlazi u II. bat. II. ličke brigade, gdje je referent saniteta do 1944. Vraća se na teren i postaje član Kot. odb. AFŽ Kistanje. 1944. ubili su je četnici iz zasjede.

Jovanović Milka Dunja, r. 1917. u Bos. Krupi, prije rata radnica. 1941. ilegalno radila u Zagrebu. Početkom 1942. odlazi u partizane. Bila sekretar KK KPH Grub. Polje, te član OK KPH Virovitica.

Jugo Sava, r. 1916. u Mladenići, Sv. Matej, k. Rijeka. 1941. aktivno radi po kastavskim selima na dizanje ustanka. Uskoro postaje član KK KPH Kastav, a krajem 1943. odlazi na teren Lovrana, gdje postaje član KK KPH Lovran. 1944. u Lovranštini naišla na zasjedu. Bila zarobljena i nakon mučenja, 18. VIII. 1944. u Škrinju blizu Rijeke, strijeljana.

Juraj Vera, r. 1923. u Purgariji, k. Jaska. Od 1942. učestvuje u NOP. 1943. pod najtežim uslovima ilegalnog rada, organizira žene i stvara odbor AFŽ na terenu kotara Jaska.

Jurčić Dragica, r. u Bribiru, k. Crikvenica, seljanka, Hrvatica. Od 1942. radi u AFŽ. Zbog njene aktivnosti Talijani su je uhapsili i otjerali u logor. Poslije kapitulacije vraća se iz logora i postaje član Opć. NOO Bribir. Nakon dolaska Nijemaca odlazi u partizane. U lipnju 1944. naišla na zasjedu neprijatelja i bila ubijena.

Jurčić Irma, r. 1909. u Lokvama, k. Delnice. Od prvih dana okupacije organizirano pomaže NOP. 1942. uhapšena od Talijana i u zatvoru zlostavljana. 1944. izlazi iz zatvora i nastavlja radom u AFŽ i NF.

Jurdana Darinka, r. 1896. u Kastvu, Istra, radnica, Hrvatica. Učestvuje u radničkom pokretu od 1932. 1941. radi u NP i na zbrinjavanju ilegalaca. 1943. uhapšena. Po izlasku iz zatvora odlazi u partizane, gdje radi kao kuharica i bolničarka.

Jurić Vera, r. 1917. u Travniku, namještenik, Hrvatica. Od 1935. radi u organizaciji napredne omladine, u SBOTIČ, te po direktivama KP u organizacijama HSS. Krajem 1941. bila kurir između CK KPH i Glavnog štaba Hrvatske. Početkom 1942. odlazi u partizane. Bila je najprije u odredu, zatim u tehničar agitpropa CK KPH, a ujedno radi na terenu sa ženama. Za vrijeme IV. ofenzive odlazi u vojsku, gdje ostaje do prelaza u redakciju »Žene u borbi«. Od početka 1944. do oslobođenja radi u odjelu Informacija ZAVNOH. Nosilac Spomenice 1941.

Jurin-Mrkoci Tonka, iz Poznanovca, k. Zlatar. Od prvih dana ustanka u Hrv. Zagorju radi na okupljanju žena u NOP i AFŽ. Bila predsjednica OO AFŽ Krapina i član OK KPH Krapina. 1944. uhapšena i odvedena u logor Lepoglavu, gdje je ubijena.

Jurković Nevenka, iz Šibenika. Kao đak učitelj-ske škole prije rata učestvuje u omladinskom pokretu. Bila sekretar Grad. kom. SKOJ u Šibeniku. Dva puta hapšena i bila u zatvoru do kapitulacije Italije, nakon čega odlazi u partizane. U toku NOB bila je član OK SKOJ Šibenik, Obi. kom. SKOJ za Dalmaciju i član 0 NOO Šibenik (povjerenik prosvjetnog i soc. odjela).

Jurković Savinka, iz Šibenika, radnica. Radi za NOP od 1941. 1942. učestvuje u demonstracijama protiv gladi u Šibeniku. Bila sprovodnik drugova, koji su iz Šibenika odlazili u NOV. 1943. odlazi u partizane i postaje član 00 AFŽ Šibenik. Početkom 1944. bila opkoljena od četnika. Bombama je ubila nekoliko njih, ali pošto je bila izolirana, a municije nestalo, četnici su zapalili kuću, u kojoj je živa izgorjela.

Kajfeš - Jančić Draga, r. 1910. u Primišlju, k. Slunj, profesor, Srpkinja. Kao student uključila se u napredni studentski pokret. Od 1941. radi u NP u Zagrebu. U partizane odlazi 1943. gdje radi u redakciji »žene u borbi« i agitpropu CK KPH. 1944. sprovodila avionom u Italiju transport djece s oslobođenog teritorija i na povratku poginula u avionskoj nesreći kod Topuskog.

Kajfeš Marica, iz Podlužana, k. Vrbovec. Od 1943. aktivno radi na organizaciji sabirnih akcija, u nabavljanju lijekova i sanitetskog materijala i dr.

Kalimić Savka, r. 1921. u Srbu, k. D. Lapac, đak, Srpkinja. 1941. radi u Opć. odb. SKOJ Srb. 1942. postaje tajnica Kot. odb. AFŽ D. Lapac. 1944. bila prosvjetni referent u Kot. NOO. Nosilac Spomenice 1941.

Kapetanović Olga iz Splita. 1942. aktivno radi u organizaciji AFŽ u Splitu. 1943. član je ilegalnog Gradskog odbora AFŽ Split i član Rajonskog komiteta KPH. Primala je u svoju kuću partizansku štampu, koja je dolazila sa oslobođenog teritorija, kao i oružje i materijal za vršenje sabotaže u Splitu.

Karadole-Trešnjić Mila, r. 1911. u Šibeniku, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivno radi u URSS. 1941. postaje član prvog ilegalnog aktiva žena u Šibeniku. 1942. -bila član ilegalnog NOO za grad. Organizira i učestvuje u demonstracijama protiv gladi i fašizma. Postaje predsjednica prvog ileg. odb. za Šibenik, a kasnije predsjednica 00 AFŽ za okrug. Početkom 1943. član je MK KPH. Kasnije radi na terenu kot. Kistanje. Nosilac Spomenice 1941.

Karan Dragica, r. 1915. u **Kuplenskom, k.** Vojnić, seljanka. Poslije rata završila babičku školu. Radi za NOP od 1941. U toku NOB bila predsjednica AFŽ u selu Jurga. 1942. predsjednica Kot. odb. AFŽ Vojnić i predsjednica 00 AFŽ za Kordun. Kasnije član Kot. NOO Vojnić i O NOO Karlovac. 1942. izabrana za člana Centr. odb. AFŽ Jugoslavije na konferenciji u Bos. Petrovcu.

Karas-Perić Desanka, r. 1923. u Burićima, k. Vojnić, seljanka, Srpkinja. 1941. izabrana u odbor AFŽ svog sela. Bila član Opć. odb. AFŽ Krnjak, Kot. odb. AFŽ Vojnić i OO AFŽ Karlovac. Kasnije radi u Bosiljevu, gdje je bila predsjednica Opć. odb. AFŽ. Isticala se radom sa ženama u hrvatskim selima.

Kasum Dara, iz Očestova, k. Knin, seljanka, Srpkinja. Od kraja 1941. radi u omi. org. 1942. postaje u svom selu jedna od najaktivnijih žena. Bila član KK SKOJ, KK KPH i predsjednica Kot. odb. AFŽ Knin.

Katalenić Milka, iz Jesenja, k. Krapina. Aktivno surađuje s NOP od 1941. U toku NOB član je Kot. odb. AFŽ Krapina, član Kot. NOO Krapina, i kasnije sekretar KK KPH Krapina. 1945. bila uhapšena od ustaša i u zatvoru zlostavljana.

Katić Kata, iz Kozica, k. Makarska, seljanka. Za NOP radi od 1942. Bila član Opć. i Kot. AFŽ, član Opć. i Kot. NOO, sekretar Opć. i KK KPH, tajnica Oblas. odb. AFŽ Dalmacija i član Obi. odb. NF.

Katić-Kuprešanin Marija, iz Smiljana, k. Gospić, Hrvatica. Od prvih dana ustanka radi za NOP. 1942. postaje član 00 AFŽ za Liku. Radi sa ženama u kotaru Gospić, a 1943. u kotaru Brinje. Do oslobođenja radi sa ženama na terenu Gorskog Kotara. Nosilac Spomenice 1941.

Katić Marica, r. 1893. (k. Slunj), primalja. Od jeseni 1941. radi za NOP. Bila član Opć. i Kot. odb. AFŽ Slunj. Kao zdravstveni radnik pomagala narodu i borcima na terenu općine Primišlje.

Katić Roza, r. 1910. u Solinu, k. Split, seljanka, Hrvatica. 1941. kao mljekarica svakog je dana iz Splita u Solin i obratno prenosila ilegalni materijal. Stalno je kuhala za ilegalce, koji su se sakrivali pod Kozjakom i njena je kuća bila centar za sastajanje i sakupljanje materijala. Pomagala je organizirati karavane i vršila stražu za vrijeme akcija po Rupotinama. Nosilac Spomenice 1941.

Kavaj Greta, r. 1910. u Austriji, radnica. Aktivna u URSS prije rata. 1932. bila sekretar drvodjelskih radnika u Slav. Brodu. 1941. uhapšena i otjerana u logor St. Gradiška. Nakon što je zamijenjena, otišla u partizane. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda, Ordenom zasluga za narod II. reda i Ordenom rada.

Kekanović Draga, r. 1920. u Veljunskoj Glini, k. .Slunj, seljanka, Srpkinja. Od 1941. aktivno saraduje s NOP u Lučincima, k. Slav. Brod. 1942. izabrana u odbor AFŽ u svom selu. U toku rata kao tajnica tog odbora vrlo aktivna. Radila na osnivanju odb. AFŽ u okolnim selima.

Kepčija Dragica, r. 1924. u selu Kepčije, k. Dvor, dak, .Srpkinja. Od 1941. radi na okupljanju omladine i žena. U toku 'NOB bila član Opć. kom. KP Javoranj, Kot. odb. AFŽ Dvor, član 00 USAOH Banija i član 0 NOO Banija.

Kesić-Senjanović Juga, r. 1918. u Splitu, student, Hrvatica. Prije rata sudjeluje u naprednom studentskom pokretu. 1942. bila sekretar RK KPH Split. Hapšena od Talijana. U partizane odlazi rujna 1942. Bila član Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju, član, te org. sekr. OK KPH Srednje Dalmacije. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Klasić Pepica, r. 1918. u Prigorju, k. Krapina. Početkom 1943. aktivno radi za NOP. Bila član Kot. NOO i 00 AFŽ Krapina. U proljeće 1944. upala je u ustašku zasjedu i nakon mučenja obješena u Zaboku.

Klipa Marija Đida, r. 1902. seljanka, Hrvatica Od 1941. radi za NOP, a u veljači 1942. aktivna je kao odbornica AFŽ. Kasnije je predsjednica seoskog odb. AFŽ Kunić, član Opć. odb. AFŽ Kunić i Kot. odb. AFŽ Plaški. 1943. bila predsjednica Kot. odb. AFŽ Plaški, član 00 AFŽ Karlovac. Isticala se u borbi protiv četnika. Nosilac Spomenice 1941.

Klobučar Zorica, r. 1923. Od veljače 1943. sudjeluje aktivno u NOP. U studenom iste godine bila uhapšena i odvedena u logor. Nakon povratka iz logora nastavlja s radom u organizacijama AFŽ.

Kmecik Kata, r. 1923. u Banovoj Jarugi, k. Novska, domaćica, Hrvatica. 1942. odlazi u partizane. Završava kurs AFŽ u Zvečevu. Iste godine postaje tajnica Kot. odb. AFŽ. 1943. izabrana za člana O NOO Nova Gradiška.

Kmezić Mileva, iz Dugog Dola, k. Otočac, seljanka, Srpkinja. Za čitavo vrijeme NOB aktivno radi u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ Otočac.

Knežević Milka, r. 1912. u Jablanici, k. Senj, Hrvatica. 1941. bila uhapšena, ali joj uspijeva pobjeći. U srpnju iste godine odlazi u Srp. Moravice, gdje radi sa ženama. Od početka 1943. bila predsjednica AFŽ i član NOO za Ličku Jesenicu. Kasnije postaje član Kot. odb. AFŽ Plaški i član 00 AFŽ Karlovac. Isticala se u borbi protiv četnika.

Knifić Jelka, (k. Senj), Hrvatica. Saraduje s NOP već od prvih dana okupacije. 1942. odlazi u partizane, gdje radi na organizaciji AFŽ. Poslije kapitulacije Italije vrši dužnost proćelnika prosvjetnog odjela Kot. NOO Senj. Od 1944. predsjednica je Kot. odb. AFŽ Senj i član O NOO Hrv. Primorje.

Kočič Justa, r. u Kočevju u Sloveniji, radnica, Slovenka. Bila član URSS i aktivno radila u sekciji kućnih pomoćnica. Od početka rata aktivna u NOP. 1943. odlazi u partizane, gdje radi u AFŽ. Poginula 24. I. 1944. na Žumberku.

Kohn-Missoni Elena, r. 1908. u Varaždinu. Prije rata aktivno učestvuje u radničkom pokretu. Od početka okupacije radi na okupljanju žena u NOP. 1944. uhapšena i odvedena u logor, gdje je ubijena.

Kokotović Danica, r. 1921. u Mlakvama, k. Perušić, seljanka, Srpkinja. 1941. počinje ilegalno raditi za NOP. Bila član KK SKOJ Perušić.

Koledić Lucija, r. 1916. u Drežniku, k. Slunj, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivna u sindikatu kao radnica drvne industrije u Đurđencu. Do 1943. ileg. radi u Đurđencu, kada odlazi u partizane. Bila član i sekr. Opć. kom. KPH Feričanci, član O NOO Našice. Odlikovana.

Komlenac Ruža, iz Srpskog Selišta, k. Kutina. U NOP učestvuje od prvih dana ustanka. 1943. prelazi na oslob. teritorij i radi u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ Kutina i 00 AFŽ Čazma.

Komozec Janja, iz Komozeca, k. Benkovac, seljanka, Srpkinja. Učestvuje u pokretu od 1942. Radila na organizaciji AFŽ i bila član Kot. odb. AFŽ.

Kontak Ana, iz Adolfovca, k. D. Miholjac, seljanka. Bila član odb. AFŽ u svom selu. Kod nje se održavaju ilegal. sastanci i njena je kuća bila baza za odsjedanje aktivista. U toku čitave NOB aktivno radi za NOP.

Konjovic Ana, r. 1912. u Slav. Brodu, Hrvatica. Kao grafička radnica sudjeluje prije rata u radničkom pokretu. 1941. radi u ilegalnim štamparijama u Zagrebu. Bila uhapšena i po izlasku iz zatvora odlazi u partizane. Kadi na Baniji u bolnici, zatim u II. primorsko-goranskom odredu. U Drežnici osniva odbore AFŽ i pokreće list »Drugarica«. U lipnju 1942. zarobljena od četnika i osuđena na doživotnu robiju. Zatvorena u Italiji. Nakon kapitulacije vraća se u domovinu, te rukovodi štamparijom u Moslavini i surađuje u partizanskoj štampi. Nosilac Spomenice 1941.

Kopitar Marija, r. 1899. u Pazinu, učiteljica, Hrvatica. Kao učiteljica u Sv. Petru u Šumi mnogo je doprinijela odgajanju i razvijanju nacionalne svijesti kod djece i čitavog sela. U ožujku 1942. povezuje se s partizanima. U njejoj se kući održavaju sastanci, veze i dr. U kolovozu 1943. zajedno sa dvije kćeri, odlazi u partizane. Kao delegat Istre prisustvovala prvom zasjedanju ZAVNOH. 27. X. iste godine zarobljena od Nijemaca. Prošla sve strahote mnogih njemačkih logora. Nakon oslobođenja, narušenog zdravlja, vraća se u domovinu.

Kopitar Silva, r. 1924. u Sv. Petru u Šumi, k. Pazin, učiteljica, Hrvatica. S majkom i sestrom počinje aktivno raditi za NOP 1942. Stvara prve odbore omladine i žena u kotaru Pazin. 1943. odlazi u partizane i postaje član omlad. rukovod. za Istru, 1944. izabrana u Obi. odb. AFŽ za Istru.

Korač Borka, r. 1921. u Visuću, k. Udbina, seljanka, Srпкиnja. Od prvih dana ustanka radila na organiziranju omladine. Bila sekretar KK SKOJ Udbina, član KK KPH Udbina, član OK SKOJ za Liku i član OO AFŽ za Liku. Nosilac Spomenice 1941.

Korač-Drakulić Zorka, r. 1919. u Visuću, k. Udbina, seljanka, Srпкиnja. Od prvih dana ustanka aktivno sudjeluje u NOP. Bila član Opć. kom. KPH, član i kasnije predsjednica Kot. odb. AFŽ Visuć. Nosilac Spomenice 1941.

Korač Zorka, r. 1900. u Jošanu, k. Udbina, seljanka, Srпкиnja. Od 1939. surađuje s komunistima. Njena kuća bila punkt za razašiljanje ilegalnog materijala i ilegalne sastanke. Već tada okuplja žene, kojima čita naprednu literaturu. 1941. bila jedna od najaktivnijih žena u kotaru. Kao takva postaje član KK KPH Udbina i član Inic. OO AFŽ za Liku. U toku čitave NOB radila u AFŽ i organima narodne vlasti. Cijela njena obitelj bila je u borbi. Jedan sin bio u NOV, a jedan ubijen kao komunista u logoru. Nosilac Spomenice 1941.

Kordić-Bastajić Marica, r. 1923. u Karlovcu. Radi za NOP od 1942. Za vrijeme NOB bila predsjednica odbora AFŽ u Cvijetištima, član Opć. odb. AFŽ Radatović, 1943. član Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, član KK KPH za Žumberak i član OO AFŽ Pokuplje.

Korenić Rožina, r. 1919. u Koreniči, k. Poreč. Od 1943. radi aktivno u omi. organizaciji. Postaje član Kot. rukovodstva omladine i Kot. odb. AFŽ Poreč.

Korporić Galja, r. 1903. u Rigi (Letonija). Sudjeluje od 1932. u naprednom pokretu. Bila kurir između Partije i CK KPJ u Beču. Mnogo puta hapšena i proganjana, a 1934. suđena na 2 godine robije, koju izdržava u Požarevcu. 17. VII. 1941. otpremljena u logor Gospić. Ubijena.

Kosanović-Kukić Zorka, r. 1920. u D. Lapcu, seljanka, Srпкиnja. Aktivno radi u omi. organizaciji od 1941. Bila član Kot. kom. SKOJ D. Lapac, član OK KPH za Liku, član OK SKOJ i OO AFŽ Gorski Kotar, te član OK KPH Karlovac. Nosilac Spomenice 1941.

Košić **Ana, r.** 1920. u D. Javornju, k. Dvor, seljanka, Srпкиnja. Od 1941. učestvuje u NOP i u AFŽ. Bila član ilegalnog odbora AFŽ u Matijevici, član Opć. odb. AFŽ, Kot. odb. AFŽ Dvor, predsjednica OO AFŽ Banija i član Gl. odbora AFŽ Hrvatske. Nosilac Spomenice 1941.

Kosović Ankica, r. u Ličkom Novom, k. Gospić, Hrvatica. 1942. odlazi na oslobođeni teritorij. Ističe se radom sa ženama na neoslobodenom teritoriju. Bila član Kot. odb. AFŽ Gospić.

Kosović Dragica, r. u Ličkom Novom, k. Gospić. 1942. kao Hrvatica odlazi na oslobođeni teritorij i radi u AFŽ u koreničkom kotaru. Bila član Kot. odb. AFŽ Gospić i isticala se požrtvovnim radom na neoslobodenom teritoriju.

Kosović Ivka, iz Zaostroga, k. Makarska, seljanka. Radi aktivno za NOP od 1942. Bila član Mjes., Opć. i Kot. odb. AFŽ, član Mjes., Opć. i Kot. NOO, te član KK KPH.

Kovačević Desa, r. 1922. u Vrlici, k. Sinj, seljanka, Srпкиnja. Jedna od prvih žena u tom kraju koja je počela sarađivati s NOP. Bila prva predsjednica Kot. AFŽ, član i org. sekr. KK KPH Vrlika i član OK KPH Sjev. Dalmacija.

Kovačević Kata, r. 1897. u Samatovcima, k. Valpovo, seljanka. Od 1941. surađuje s NOP, skriva partizane, sakuplja hranu, te 1942. organizira odbor AFŽ u svom selu. 1943. sa cijelom obitelji odlazi u partizane, gdje radi u AFŽ i kao kuharica u raznim ustanovama.

Kovačević Manda Bila, iz Lukara, k. Knin, Srpkinja. Od 1942. radi ilegalno za NOP. 1943. odlazi u partizane. U toku NOB bila rukovodilac u omladinskim organizacijama i AFŽ.

Kovačević Marija, r. 1915. u Koljanima, k. Sinj, seljanka, Srpkinja. Radi njenog aktivnog rada četnici ,su joj zapalili kuću i tada je živjela u kolibi pod Vještić-gorom. Uspostavljala vezu sa srpskim stanovništvom u Livanjskom polju. U lipnju 1943. četnici su je zaklali.

Kovačević Vinka, iz Trogira, domaćica, Hrvatica. Za vrijeme NOB jedna od najaktivnijih žena u ilegalnom radu. 1943. odlazi na oslobođeni teritorij. Bila član KK KPH Trogir i Kot. odb. AFŽ.

Kovačić Barica, r. 1905. u Mraclinu, k. V. Gorica, Hrvatica. Pomaže NOP od 1941. Sakuplja i šalje sanitetski materijal, te održava veze s partizanima. 1943. izabrana u Opć. odb. AFŽ V. Gorica. Iste godine prelazi na oslobođeni teritorij Žumberka i u O NOO vrši dužnost referenta za zdravstvo. Nijemci su joj uhvatili sina omladinca-kurira i objesili ga.

Kovačić Ljubica, r. 1916. u Sesvetama, k. Zagreb, domaćica, Hrvatica. 1941. radi za NOP. 1943. odlazi u partizane, gdje radi sa ženama u kotaru Dugo Selo. U toku NOB bila predsjednica Inic. 00 AFŽ Zagreb, član OK KPH Zagreb, član Obi. odb. AFŽ za Sjevernu Hrvatsku i član ZAVNOH. U proljeće 1944. na povratku sa zasjedanja ZAVNOH bila je, u selu Suša kraj Save, uhvaćena od ustaša i odvedena u zatvor Sisak, gdje je ubijena.

Kovačić Mira, r. 1920. u Zgrabljicima, k. Poreč, Istra, namještenik, Hrvatica, član URSS od 1936. 1943. postaje član, kasnije sekretar KK KPH Kustošija-Ljubljanska. 1944. odlazi u NOV gdje vrši dužnost sekretara SKOJ u brigadi.

Kovačić Rezika, r. 1919. u Zbilju Donjem, k. Pregrada, radnica. 1942. odlazi u partizane. U toku NOB bila član 00 AFŽ Virovitica, 00 AFŽ Našice, Kot. odb. AFŽ D. Miholjac, KK KPH Podrav. Slatina i pol. komesar partizanske bolnice virovitičkog područja. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Kozar Bosiljka, r. 1920. u Striježevici, k. Slav. Požega, namještenik, Srpkinja. Od1942. sarađuje s NOP. U toku NOB bila član Opć. kom. KPH, predsjednica Opć. odb. AFŽ Striževica, te predsjednica Kot. odb. AFŽ Slav. Požega.

Krajač Erna, r. 1886. u Zagrebu, književnica. Za vrijeme NOB učestvuje u ileg. radu, propagandi i raspačavanju ilegalnog materijala. Kod

hapšenja 1942. pronađen je kod nje partijski materijal i njene pjesme protiv Pavelića i ustaša. Hrabro se držala u logorima u Novoj Gradiški i Lepoglavi. Ubijena 1945.

Krajačić-Milidrag Milena, r. 1918. u Oštrelju, Bosna, namještenik. Od 1940. aktivna u SBOTIČ. Za vrijeme okupacije radi u Raj. odb. AFŽ Zagreb, u Kot. odb. NP i kao član RK KPH. 1944. uhapšena. Nakon zamjene u srpnju 1944. radi u Upravi državne bezbjednosti za Hrvatsku.

Krajačić Soka, r. 1917. u Sadilovcu, k. Slunj, Srpkinja, pol. radnik. Za vrijeme studija u Beogradu učestvuje u stud, naprednom pokretu. Početkom travnja 1941. vraća se na Kordun i povezuje se s partizanskim odredom u Končarevu Kraju. U listopadu odlazi u part, odred u selu Bugaru i radi na organiziranju omladine i žena. Početkom 1942. član je KK KPH Slunj. U drugoj polovini 1942. sekretar je Opć. kom. KPH Korenica i Bunić, te član Kot. odb. AFŽ Korenica. Krajem 1943. odlazi u Slavoniju, gdje održava kurseve AFŽ pri Oblasnom odboru AFŽ. 1944. član je KK KPH Podrav. Slatina, org. te polit, sekretar OK KPH Našice, član Obi. kom. KPH za Slavoniju i član Obi. odb. AFŽ. Poslije rata član CK SKH. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana.

Krajnović Milena Nena, iz Škara, k. Otočac, seljanka, Srpkinja. Do 1942. radi u omladinskoj organizaciji i AFŽ. 1943. bila sekretar Opć. kom. Primišlje i član Kot. odb. AFŽ Slunj. Poginula 16. VII. 1943. prilikom četničkog napada na KK KPH Slunj. (Vidi knj. I, dok. 206, str. 339.)

Krašić Nevenka, iz Gline. U NOP učestvuje od 1941. Po dolasku u partizane radi najprije u omlad. organizaciji, zatim sa ženama. Ljeti 1943. održava kurseve AFŽ pri Obi. odb. AFŽ Slavonija. 1944. bila član 00 AFŽ, KK KPH Našice i član OK KPH Našice, sekretar Grad. kom. Pakrac i tajnica Grad. NOO. Iste godine birana za člana Oblasne komisije AFŽ za Slavoniju.

Kravar Rajna, r. 1918. u Drnišu, namještenik, Hrvatica. Prije rata aktivno radi u studentskom pokretu. Bila prvi spiker na ilegalnoj radio-stanici »Slobodna Jugoslavija« u Zagrebu. 1941. odlazi u partizane, gdje se teško razboljela i umrla.

Kreačić-Kovačić Olga Žoga, r. 1913. u Zagrebu, ekonomist, Hrvatica. Od 1934. učestvuje u naprednim stud, i ženskim organizacijama. Bila član ženske komisije CK KPH i član redakcije »Ženski svijet«. Po okupaciji radi za NOP.

1941. i 1942. nekoliko puta hapšena. Zamijenjena u rujnu 1942. Iste godine birana u Centralni odb. AFŽ Jugoslavije. 1943. radi na organiziranju AFŽ u Hrvatskoj i na prvoj konferenciji AFŽ Hrvatske birana za člana. Uređivala »Ženu danas« i kasnije »Ženu u borbi«. Nosilac Spomenice 1941.

Krišković Slava Vjera, r. 1908. u Sušaku, namještenik, Hrvatica. 1942. aktivno radi u AFŽ i NOO. 1943. tajnica je ilegal. Grad. odb. AFŽ Sušak. 1943. odlazi u partizane, ali se, po nalogu Partije, vraća u grad na dužnost org. sekr. Grad. kom. Sušak. U svibnju 1944. odlazi u Pulu, gdje je član Grad. kom. KPH.

Krizmanić-Mufić Franka, r. 1921. u Nadvučniku, k. Delnice. Od 1942. radi u omladinskoj organizaciji i AFŽ. 1943. postaje član NOO, a od 1944. član Kot. NOO Vrbovsko i radi na prosvjetnom sektoru.

Križan Milica, r. 1918. u Dopsinu, k. Osijek, stud, agronom., Srпкиnja. 1941. bila član OK KPH i OK SKOJ Osijek. Strijeljana 22. X. 1941. (Vidi knj. I, dok. 16, str. 29.)

Krleža Antonija, r. 1903. u Krapini. Od travnja 1941. radi kao kurir. 1942. u njenom stanu bila je ileg. partijska štamparija. Čitavo vrijeme NOB radila na prenošenju i raspačavanju ileg. štampe i materijala i na drugim zadacima za NOP. Nosilac Spomenice 1941.

Krnčević Dinka, iz Šibenika, domaćica, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP, a 1943. odlazi u partizane. Bila predsjednica rajonskog odb. AFŽ i član Grad. odb. AFŽ Šibenik. Odlikovana Ordenom za hrabrost.

Krnjaić-Cvitković Draga, r. 1913. u Starom selu, k. Petrinja, seljanka, Srпкиnja. S NOP sarađuje od 1941. zajedno sa svojim drugom, održavajući vezu i skrivajući ilegalce pod vrlo teškim ilegalnim uslovima. 1944. odlazi na oslobođeni teritorij.

Krstulović-Bogdan Kita, iz Splita. Prije rata sarađivala u Stranci radnog naroda. Od prvog dana ustanka radi u AFŽ. 1942. odlazi u partizane. Dugo radi na sinjskom kotaru, gdje se istakla u radu sa ženama. Za cijelo vrijeme NOB bila u rukovodstvima AFŽ.

Krtinić Boja, r. 1912. u Visuću, k. Udbina, seljanka, Srпкиnja. U toku čitave NOB aktivno radila u AFŽ. Bila član prvog Kot. odb. AFŽ Udbina. Nosilac Spomenice 1941.

Krtinić Milka, iz Bruvna, k. Gračac, seljanka, Srпкиnja. Od 1941. aktivno radi u AFŽ. Bila član Opć. odb. AFŽ Mazin.

Kruljac-Čebotar Marija, iz Kupjaka, k. Delnice. Otišla u rujnu 1941. u partizane kao borac. U borbama bila ranjena i vratila se kući. Kako su Talijani za to doznali i u njenoj kući vršili premetačinu, ona se sakrila u plastu sijena, kojega su isti zapalili, i tamo je živa izgorjela.

Krunić-Maraković Vera, r. 1921. u Petrinji. U partizane dolazi 1942. i radi u AFŽ na kotaru Glina. Bila sekretar Opć. kom. KPH Stankovac, član KK KPH Glina i tajnik OO AFŽ za Baniju.

Kučar Marica, r. 1896. u iSreseru na Pelješcu, domaćica, Hrvatica. Dolaskom okupatora počinje raditi za NOP. 1942, nakon što su joj Talijani zapalili kuću, prelazi na oslobođeni teritorij. 1943. birana za predsjednicu Kot. odb. AFŽ Pelješac i postaje član Mjesnog NOO Janjina. Nosilac Spomenice 1941.

Kučinac Ivka, r. 1895. u Brođancima, k. Valpovo, seljanka. Od početka okupacije sarađuje s partizanima. Iako je selo bilo okupirano, ona uspijeva da organizira niz akcija za NOV. U srpnju 1943. izvršena je u selu velika akcija sakupljanja hrane za partizansku bolnicu. Sve je sakupljeno u njenoj kući, odakle je ona kolima prenijela kroz neprijateljske redove do bolnice. 13. XI. 1943. neprijatelj je uhapsio u selu petero ljudi, među kojima i njenog druga, koji je odmah ubijen. Jednom, kad je prijetila opasnost da budu uhapšena dva druga, koja su ilegalno radila u tom selu, Ivka ih je sakrila na kolima, pokrila đubretom i izvela iz sela. U radu su joj pomagale njene kćerke i sin.

Kučinac Zlata, r. 1923. u Brođancima, k. Valpovo, seljanka. 1942. aktivno radi u omlad. organizaciji. 1943. odlazi u partizane. Bila član KK SKOJ Valpovo i org. sekretar KK KPH Osijek. 1945. s grupom drugova naiđe na ustašku zasedu pred Brođancima. Stupaju u borbu, u kojoj Zlata pogiba.

Kudrić Milka, r. 1910. u Splitu, radnica Hrvatica. Prije rata aktivna u radničkom pokretu. 1941. radi na sakupljanju oružja i pomoći za NOP, te na okupljanju žena. Iza kapitulacije Italije rukovodi ileg. komitetom domobranske vojske, kome je bio zadatak otpremanje domobrana u NOV i prikupljanje oružja. Nekoliko puta odlazi na oslob. teritorij kao delegat. Od 1942. bila član Mjes. odb. AFŽ Split.

Kukoč-čulić Desa, iz Splita. Sarađuje u NOP od 1941. Bila omlad. rukovodilac, kurir PK KPH za Dalmaciju, te član udarne grupe. Uhapšena od Talijana 1942. U zatvoru bila jedna od najboljih rukovodilaca. Iz internacije po kapi-

tulaciji Italije odlazi u partizane i radi kao član KK KPH Solin, član GNO i Grad. komiteta KPH Split.

Kukoč-Debeljak Dobrila, r. 1917. u Omišu, namještenik, Hrvatica. Od 1941. aktivna u ileg. splitskoj organizaciji. Prenosila je i raspačavala štampu, oružje, municiju i dr. U lipnju 1942. odlazi u partizane. Bila član Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju, član Kot. odb. AFŽ za Muć i Sinj. Nosilac Spomenice 1941.

Kunjašić Marija, iz Istre. Istakla se kao polit, radnik na terenu Hrv. Primorja. Bila hrabra kod proturanja štampe u neprijateljska uporišta i kod prebacivanja ruskih zarobljenika u NOB iz garnizona Hreljin.

Kušec Katica, r. 1921. u žabnu kod Siska, radnica, Hrvatica. 1935. aktivno radi u omladin. organizaciji u selima Odra i Žabno. Ljeti 1939. radi u ženskom aktivu, te se povezuje s naprednom studentskom omladinom u Sisku. 22. VI. 1941. iz Siska odlazi u prvu partizansku grupu, koja je toga dana formirana. Krajem srpnja 1941. je uhapšena. Nakon izlaska iz zatvora ponovno u partizanima i radi kao član KK KPH Petrinja i Sisak. Početkom 1943. odlazi u Moslavinu, gdje je bila član OK KPH Čazma, 0 NOO, 00 JNOF, te tajnica, a kasnije potpredsjednica 00 AFŽ Čazma. Nosilac Spomenice 1941.

Kuzmanić-Franičević Tasja, iz Kaštela, k. Split, Hrvatica. Kao đak učestovala u naprednom omi. pokretu. Od početka NOB radi za NOP. 1944. bila sekretar OK SKOJ-a i član OK KPH Sred. Dalmacija. 1945. birana za sekretara Obi. kom. SKOJ Dalmacija.

Kuzmanić-Hajduković Mara, r. 1918. u Splitu, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivna u URSS i 1938. u Stranci radnog naroda. U vrijeme kapitulacije bivše Jugoslavije učestvuje u prenošenju oružja iz skladišta mornaričke stanice u Splitu do pripremljenih skrovišta. Radi u NP, raspačavanju ilegalne štampe, a krajem 1941. postaje član udarne grupe. U srpnju 1942. uhapšena i, nakon mučenja, prebačena u logor u Italiju. Intervencijom Crvenog križa, u prosincu 1943. vraća se u domovinu, gdje nastavlja radom. Nosilac Spomenice 1941.

Kuzmanić Mara Bileta, r. 1902. u Milni, k. Brač, domaćica, Hrvatica. Prije rata aktivno učestvuje u naprednom pokretu u Splitu. Za vrijeme okupacije nastavlja ileg. radom. U njenoj se kući nalazi ileg. stamparija, izrađuju se propusnice, legitimacije, pečati i dr. za NOP, a u njenom je dućanu skladište oružja, hrane i sanitetskog materijala. Nosilac Spomenice 1941.

Kuzmić Julka, r. 1920. u V. Barni, k. Grubišno Polje, Hrvatica. Od 1942. radi za NOP. Bila na vezi za prebacivanje drugova iz Zagreba za NOV. 1943. izabrana za člana Kot. odb. AFŽ Grubišno Polje.

Lakuš-Plašč Vera, r. 1920. u Sesvetama, k. Zagreb. Od početka ustanka radi aktivno u NOP. 1943. odlazi u partizane. Bila tajnica 00 AFŽ Zagreb.

Lalić Kata, r. 1910. u Severinu, k. Bjelovar, seljanka, Hrvatica. Za NOP radi od 1942. Bila tajnica Opć. odb. AFŽ, predsjednica Kot. odb. AFŽ, predsjednica 00 AFŽ i član Glavnog odbora AFŽ za Hrvatsku.

Lasić Milka, r. 1914. u Splitu, profesor, Hrvatica. Od 1935. učestvuje u naprednom student, pokretu na beogradskom i zagrebačkom univerzitetu, te učestvuje u Ženskom pokretu, u Društvu za prosvjetu žene i dr. Do lipnja 1942. radi ilegalno u Šibeniku, a tada odlazi u partizane. U toku NOB bila član Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju, član politodjela III. dalmatinske brigade (1943.), član OK KPH, 00 NF i potpredsjednik O NOO Zadar. Prva je urednica »Dalmatinke u borbi«. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Lasnibat Anka, iz Makarske, domaćica. Od 1941. ilegalno radi za NOP u Makarskoj. Bila član Mjes. odbora AFŽ i član NOO u Makarskoj.

Lavrnja-Vezmar Milosava, r. 1922. u Grabovcu, k. Slunj, seljanka. Za NOP radi od travnja 1942. Održava veze između oslobođenog teritorija i neprijateljskog uporišta u Rakovici. Postaje član odbora AFŽ za Rakovicu, a 1943. član Kot. odb. AFŽ Slunj.

Lazić Bosiljka, r. 1915. u Borovi, k. Virovitica, Srpkinja. 1942. počinje sarađivati s NOP. U svom selu ilegalno radi na sakupljanju materijala za NOV i na raspačavanju štampe. 1943. kad je bila kompromitirana, odlazi na oslob. teritorij. U toku NOB bila predsjednica Kot. odb. AFŽ Virovitica.

Lelas-Ljubić Sonja, r. 1921. u Omišu, radnica, Hrvatica. Prije rata učestvovala u naprednom ženskom pokretu. Za vrijeme okupacije ilegalno radi u Omišu. Krajem 1942. odlazi u partizane. Bila član Kot. odb. AFŽ Omiš i Opć. kom. KPH Poljica. 1943. radi u AFŽ u kotaru Trogir. Nosilac Spomenice 1941.

Lelas-Polić Meri, r. 1913. u Splitu, radnica, Hrvatica. Od 1936. u radničkom pokretu. Učestvuje u mnogim demonstracijama i radi na

okupljanju žena. 1941. nastavlja radom u Omišu i Mostaru. U rujnu 1943. odlazi u partizane. Bila član Kot. odb. AFŽ Omiš i tajnica Mjes. NOO Omiš.

Lemić Milka, r. 1909. u Krapinskim Toplicama, Hrvatica. Od 1937. učestvuje u naprednom pokretu. 1942. bila predsjednica matičnog odbora u Zagrebu i član Kot. odb. AFŽ. 1944. odlazi u partizane, gdje radi kao član Opć. kom. KPH Lasinja, Kot. odb. AFŽ Pisarovina i OO AFŽ Pokuplje.

Lesić Kata, r. 1919. u Babinoj Gredi, k. Županja, seljanka, Hrvatica. Od 1943. sarađuje s NOP. Jedna je od prvih seljanki ovog dijela Slavonije, koja tada pomaže partizane. U travnju 1944. s mužem i dvoje male djece odlazi na oslobođeni teritorij. Završava politički kurs i radi kao član Kot. odb. AFŽ. Poginula 1952. u jednoj nesreći.

Licul Irma, r. 1914. u Šumberu, k. Labin. Aktivno radi za NOP od 1941. Početkom 1943. organizira prvi odb. AFŽ u svom selu, zatim postaje član Opć. odb. AFŽ, a u svibnju 1944. predsjednica je Kot. odb. AFŽ za Labin. Bila član Kot. NOO i KK KPH Labin.

Liker Agica Renka, r. 1920. u Ravnoj Gori, k. Delnice. Od 1942. radi za NOP. Kad je neprijatelj ponovo upao u Mrkopalj i Ravnu Goru, ona prelazi u civilni logor kod Bribira, gdje radi kao kuharica, čim je oslobođena Ravna Gora vraća se tamo i postaje član Kot. odb. AFŽ Vrbovsko. 1944. bila član Opć. NOO u Ravnoj Gori. Zatim odlazi u NOV kao šifrant.

Lilić-Medić Kata, iz Siverića, k. Drniš, domaćica. Počela raditi za NOP 1942. 1943. prelazi na oslob. teritorij, gdje je bila član Kot. odb. AFŽ Drniš, član OO AFŽ Knin, a 1944. birana za člana O NOO Knin — povjerenik za socijalno staranje.

Lokmer Slava, r. 1907. u špišić Bukovici, k. Virovitica. U početku ustanka okuplja žene i omladinu sela Korije i organizira pomoć NOV. Skriva partizane, koji ilegalno dolaze u selo, odlazi u ostala sela kotara, radi na sakupljanju hrane i dr. Pred opasnošću hapšenja, sa cijelom obitelji prelazi na oslobođeni teritorij.

Lončar Anka, r. 1923. u Paklenici, k. Novska, seljanka. Od početka ustanka radi u omlad. organizaciji. 1943. odlazi u partizane, gdje pohađa kurs AFŽ. U toku NOB bila sekretar Opć. kom. KPH Novska, član KK KPH i KK SKOJ Novska, komesar administrativnog kursa u Đulovcu i član OO AFŽ Nova Gradiška.

Lončar Milica, r. 1918. u D. Sjeničaju, k. Vrginmost, seljanka, Srpkinja. Od početka ustanka radi za NOP. 1942. aktivna je kao član, kasnije predsjednica Opć. odb. AFŽ u Sjeničaju. 1943. ulazi u Kot. odb. AFŽ za Vrginmost i u KK KPH Vrginmost.

Lončarić Katica, iz Senja, Hrvatica. Za NOP radi od 1942. Bila nekoliko puta hapšena i mučena. Kao predsjednica Gradskog odbora AFŽ Senj organizira žene za pomoć NOP. 1943. odlazi u partizane, ali i dalje održava vezu sa Senjom.

Lovrenčak Mica, r. 1908. u Krapini, učiteljica. Od 1935. sarađuje s radničkim pokretom. 1940. član je OK KPH Krapina. 1941. bila je kao sumnjiva i ustašama nepoćudna premještena za učiteljicu u Bosnu, gdje se odmah povezuje s NOP i 1941. odlazi u partizane. Radila je na terenu kao politički radnik. Razboljela se od tifusa i bila na liječenju u selu nedaleko Travnika. Tu je bila izdana, zarobljena od ustaša i otjerana u logor St. Gradiška, gdje je umrla.

Lozica Andrina, iz Selaca, k. Brač, domaćica, Hrvatica. Od početka ustanka radi za NOP. Bila jedna od najaktivnijih članova u Narodnom odboru. 8. III. 1944. organizirala i bacala letke u njemačke bunkere, poslije čega uhapšena i odvedena u logor u Njemačku, gdje je ubijena.

Lozo Marija, iz Poljica, seljanka. Za NOP radi od 1941. Bila član Mjes. i Kot. odb. AFŽ i NF.

Lujak Marija, iz Dubrovnika, student, Hrvatica. Prije rata pripadala je pokretu naprednih studenata. Početkom ustanka aktivno radi na Korčuli, a kasnije odlazi na rad u Srednju Dalmaciju. Bila je u zbjegu u Africi, gdje radi kao rukovodilac AFŽ i član CO zbjega.

Lukas Tonka, r. 1911. u Splitu, domaćica, Hrvatica. 1941. aktivno radi za NOP. Iste godine član je ileg. Mjes. odb. AFŽ Split. U travnju 1942. internirana u Italiju, gdje učestvuje u izdavanju ileg. lista »Naša borba«. Krajem 1943. vraća se iz internacije i radi u Istri kao pol. radnik. Nosilac Spomenice 1941.

Lukić Katarina Maša, r. 1916. u D. Hrastovcu, k. Kostajnica, učiteljica, Hrvatica. Radi kao organizator i predavač na učiteljskim tečajevima pri O NOO Banija do rujna 1944. kada odlazi u Istru na isti zadatak. 1945. vraća se iz Istre i radi kao prosvjetni referent pri O NOO Pokuplje. Nosilac Spomenice 1941.

Lukić Ljubica, r. 1918. u B. Brdu, k. Osijek, Srpkinja. Od 1941. aktivna u NOB. 1942. izabrana za predsjednicu seoskog odb. AFŽ u B,

Brdu. Iste godine uhapšena od ustaša, osuđena na smrt i kasnije pomilovana na tešku tamnicu. Prilikom jednog tansporta 1945. skače iz voza i odlazi u partizane, gdje radi u AFŽ.

Lukić Mara, r. 1918. u Krbavici, k. T. Korenica, seljanka, Srpkinja. Za NOP radi od 1941. Bila član Opć. odb. AFŽ Bunić, predsjednica Kot. odb. AFŽ Korenica i član 00 AFŽ Lika. Nosilac Spomenice 1941.

Lukinović Draga, iz Pučišća, k. Brač, Hrvatica. Sudjeluje u NOP od početka ustanka. Bila prva predsjednica Kot. odb. AFŽ za Brač, član OK KPH za Srednjo-dalmatinsko otočje, član KK KPH Brač. 1943. postaje član Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju. Poginula prigodom bombardiranja Visa 1944.

Lustig-čačalović Kata, r. 1904. u Kaniškoj Ivi, k. Garešnica, domaćica, Hrvatica. Od 1938. počinje raditi na rasturanju propagandnog materijala i na drugim zadacima za NOP. Radi svog aktivnog rada u toku 1942. bila hapšena. Aktivno radila sa ženama na terenu općine Vukevje kao član Opć. odb. AFŽ.

Ljepava Bosiljka, profesor. Bila je dva puta uhapšena kao taoc u Sarajevu. U jesen 1942. odlazi u Koprivnicu, gdje 7. XI.. 1943. postaje član Grad. NOO. Kasnije radi u prosvjetnom odjelu 0 NOO Bjelovar. 1944. u srpnju odlazi u ZAVNOH kao referent za prosvjetu.

Ljubanović Julika, iz Šiljaka, Radatović, k. Karlovac. U NOP učestvuje od 1942. Aktivno radi kod sakupljanja hrane i odjeće za partizane, u organiziranju žena i dr. Bila član Opć. odb. Radatović.

Ljubek Dragica, r. 1918. u Tedeljancu, k. Varaždin, radnica u Tvornici svile. Od 1942. aktivno radi za NOP. 1943. bila uhapšena i nakon mučenja odvedena u logor St. Gradiška, a kasnije u Jasenovac, gdje je ubijena.

Ljubetić Ecija, iz Šutivana, k. Brač, Hrvatica. Od 1941. vrlo aktivno radi na okupljanju žena i omladine. U toku NOB bila član KK KPH, Kot. odb. AFŽ i Kot. NOO za Brač, zatim član O NOO za Srednje-dalmatinsko otočje i član OK KPH.

Ljubić Aleksandra — Mala plava, r. 1912. u Desiniću, radnica, Hrvatica. Od 1940. aktivno radi u radničkom pokretu u Zagrebu. 1941. prelazi na ilegalni rad. 1942. uhapšena i nakon teškog mrcvarenja na policiji, strijeljana 9. XI. 1942. u Maksimiru. (Vidi knj. I., dok. 115, str. 161—**162.**)

Mađarić Štefica, r. 1908. u Ludbregu, namještenik, Hrvatica. Od prvih dana okupacije radi s NOP. Aktivna na okupljanju žena, organiziranju tečajeva za prvu pomoć i sakupljanju hrane za NOV. U toku NOB bila član KK KPH Ludbreg, član Kot. NOO Ludbreg i tajnica 00 AFŽ Varaždin. Nosilac Spomenice 1941.

Maglica Anta, iz Zlarina, k. Šibenik, Hrvatica. U pokretu učestvuje od 1941. 1942. radi ilegalno na organiziranju AFŽ u svom selu. 1944. postaje sekretar Opć. kom. KPH Jadrtovac, član Kot. odb. AFŽ, zatim član KK KPH Šibenik i tajnica Kot. odb. Crvenog križa.

Magovac Mara Marijana, iz Magovaca, k. Karlovac. U toku NOB bila član odb. AFŽ u Magovcima i član Opć. odb. AFŽ Sošice. Aktivno radila na organiziranju žena i stvaranju odbora AFŽ.

Majstorović Danica Bela, r. 1919. u Gornjoj Vezici, k. Sušak. Počela je raditi za NOP u lipnju 1941. Bila član Mjes. i RK SKOJ, član prvog odbora AFŽ na Sušaku, kasnije član Mjesnog kom. KPH, član KK KPH Sušak, član NF, Kot. odb. AFŽ, član 0 NOO. 1943. bježi iz talijanskog zatvora u Krasici i nastavlja s radom. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Majstorović Maca Marija, r. 1913. u Mostanji, k. Karlovac, namještenik, Hrvatica. Prije rata aktivna u URSS. Odmah po kapitulaciji stare Jugoslavije radi za NOP u Karlovcu, a 8. X. 1941. odlazi u partizane. U toku NOB bila tehničarka u Štabu Korduna i Banije, bolničarka, zamj. komesara III., zatim I. bat. II. brig. VIII. div., komesar bolnice u Drežnici i na Kordunu, tajnica 00 AFŽ Karlovac i član 0 NOO Korduna (pročelnik uprav., socijal., te propodjela). Nosilac Spomenice 1941.

Maksić-Božičević Marica Iskra, r. 1925. u Orahovici, učiteljica, Hrvatica. 1941. bila omlad. rukovodilac u Orahovici. Njena grupa omladine aktivno je radila na obavještajnoj službi i na sakupljanju materijala za partizane. 1943. bila član, a kasnije sekretar KK SKOJ, član, a zatim sekretar OK SKOJ Našice i član OK KPH. 1945. bila član Obi. kom. SKOJ Slavonije. Za vrijeme NOB aktivno radila u AFŽ.

Malić Milka, r. 1922. u Bariloviću, k. Vojnić, seljanka, Srpkinja. Od 1941. radi u odboru AFŽ u svom selu. U toku NOB bila predsjednica Opć. odb. AFŽ Tušilović, član Kot. odb. AFŽ Vojnić, 00 AFŽ Karlovac, sekretar Opć. kom. te član Opć NOO Tušilović, član KK KPH 1 Kot. suda Vojnić. Nosilac Spomenice 1941.

Malie Nevenka, nastavnica, Hrvatica. Sudjelovala je u naprednom pokretu još od prije rata. Ljeti 1941. počinje raditi ilegalno na Sušaku i 1942. radi u AFŽ. Sredinom 1943. bila hapšena i poslije nekog vremena puštena na slobodu. Iste godine radi u AFŽ u Praputnjaku. 1944. ulazi u ilegalni Gradski odb. AFŽ i Grad. NOO Sušak kao pročelnik prosvjete i propodjela. 19. XI. 1944. odlazi u partizane.

Malina Anica, r. 1920. u Budaševu, k. Sisak, seljanka, Hrvatica. 1941. odlazi u prvu partizansku grupu u Brezovici, gdje ostaje do 1942. kad prelazi na rad u bolnicu. Poginula 1943. u Grmeču za vrijeme IV. neprijateljske ofenzive.

Malivuk-Basrak Sava, k. Dvor, seljanka, Srpkinja. Aktivno radi u AFŽ od početka 1942. Bila član Opć. i Kot. odb. AFŽ Dvor. U toku NOB organizirala nošenje hrane borcima na položaje i posjete brigadama i bolnicama.

Maljković Mara, r. 1912. u Vodoteču, k. Brinje, seljanka, Srpkinja. Član prvog odbora Nar. pom. u kotaru i NOO u svom selu. 1942. član Kot. odb. AFŽ Brinje, a kasnije 00 AFŽ Lika. Nosilac Spomenice 1941.

Mance Tonica, r. 1921. u Delnicama. Od 1941. radi za NOP, a 1942. odlazi u partizane, gdje je stupila u operativnu jedinicu. Kasnije prelazi na rad u Kot. odb. AFŽ na terenu kotara Delnice.

Manojlov Jelena, Bugarka, r. u Bugarskoj. Od rane mladosti radi u napred. pokretu. Dolaskom u Zagreb 1937. nastavlja radom. Aktivno radi u Stranci radnog naroda. Njena povrčarska radnja u Hercegovačkoj ulici u Zagrebu bila je jedan od centara za raspačavanje ileg. materijala i štampe. 1943. odlazi u partizane gdje je bila bolničarka.

Manola-Trkulja Nevenka, r. 1922. u Karlovcu, Srpkinja. 1941. sarađuje u Karlovcu na prikupljanju pomoći za partizane. Iste godine zbog provale u Karlovcu odlazi na oslobođeni teritorij. 1942. radi u Lici u AFŽ. Bila član 00 AFŽ za Liku i član agitpropa OK KPH za Liku. Nosilac Spomenice 1941.

Maravić Danica, r. 1914. u Drežnici. Pomaže pokret od 1941. Početkom 1942. postaje član seoskog odbora AFŽ. Zatim ulazi u Općinski, Kotarski i koncem 1942. u 00 AFŽ za Gorski Kotar.

Marčetić Milka, iz Zrmanje, k. Gračac, seljanka, Srpkinja. Od 1941. aktivno učestvuje u svim akcijama za pomoć partizanima. 1942. izabrana je za člana Kot. odb. AFŽ Gračac, a kasnije za člana 00 AFŽ za Liku.

Marčetić Soja, iz Zrmanje, k. Gračac, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka ilegalno radi u svom selu. Organizira posjete partizanima, sakuplja odjeću, obuću i hranu za borce i dr. Bila član Opć. odb. AFŽ.

Marečić Marija, iz Marečići, k. Pazin. Sa cijelom obitelji učestvuje u NOP od 1942. Njena kuća bila je prva baza partizana u tom kraju. U prvo vrijeme je kurir, raznosi poštu, štampu i t. d. a kasnije radi na organiziranju žena i omladine.

Maričić Jelica, iz Gubavčeva polja, k. Gračac, seljanka, Srpkinja. U toku NOB aktivno radila sa ženama. Bila član Opć. i Kot. odb. AFŽ Gračac.

Marić-Grubić Čedna Beba, r. 1924. u Kninu, dak, Srpkinja. Od 1941. aktivno radi u omlad. organizaciji Knina. U lipnju 1942. uhapšena i odvedena u logor u Italiju i nakon kapitulacije iste vraća se na teren kotara Vrlike, zatim Drvara i Knina, gdje radi kao član OK KPH, OK SKOJ i 00 AFŽ Knin. 'Neko vrijeme bila predsjednica 00 AFŽ, a poslije tajnica, član O NOO Knin (pročelnik prosvjete).

Marijan Katica, r. u Javorovcu, seljanka. Od 1941. radi za NOP. 5. III. 1943. odlazi u partizane. Kod Vočina je zarobljena i zatvorena. 1942. pogiba joj sin kod Ludbrega. Po povratku iz zatvora vraća se u svoje selo, gdje nastavlja radom. Poslije rata bila prva predsjednica SRZ Javorovac.

Marijan Meri, r. u Velom Ižu, k. Zadar, Hrvatica. Učestvuje u radničkom pokretu od 1940. Za vrijeme NOP bila u rukovodstvu AFŽ za kotar Preko. Osim toga bila član OK KPH i 00 AFŽ Zadar.

Marinić Tatjana, r. 1897. u Slav. Požegi, Hrvatica. Učiteljica i radnik na zaštiti i odgoju djece. Od 1919. aktivno radi u radničkom pokretu. Jedna je od osnivača društva »Prijatelj prirode« i »Društva za prosvjetu žene«. Od 1941. radi u Hrvatskoj na spasavanju djece iz ustaških logora. 1943. odlazi u partizane s većinom učenica i nastavnica škole za odgojitelje u Rudama. Do kraja 1943. bila učiteljica u selu Radatović na Žumberku i u prosvjetnom odjelu 0 NOO Pokuplje. Od početka 1944. u Odjelu za soc. politiku ZAVNOH radi na zbrinjavanju djece oslob. teritorija, organizira dječje domove i prihvatilišta, te otprema velike transporte djece u Italiju. U toku NOB birana za člana Glavnog odb. AFŽ Hrvatske. Odlikovana.

Marinković Vinka, iz Komiže, k. Vis, radnica, Hrvatica. Aktivno učestvuje u NOP od 1941. Bila prva predsjednica Kot. odb. AFŽ za kotar Vis. Organizirala i rukovodila svim akcijama žena na otoku Visu za čitavo vrijeme okupacije. Jedna je od organizatora sabotaža u Tvornici sardina u Komiži. 1943. bila član 00 AFŽ za Srednjo-dalmatinsko otočje, član KK KPH za Vis i član Kot. NOO.

Markač Kata, r. 1922. u Đurđevcu, seljanka, Hrvatica. Od 1942. radi za NOP. 1943. odlazi u partizane. Bila bolničarka, zatim radi kao član Kot. odb. AFŽ k. Đurđevac. Za vrijeme ofenzive 1944. odlazi u zbjeg u Vojvodinu.

Markotić Ružica. Za vrijeme stare Jugoslavije nekoliko puta hapšena radi ileg. rada. 1939. postaje član Pokr. ženske komisije za Dalmaciju, a 1940. član Mjes. kom. KPH Split. U veljači 1941. ponovo hapšena i do siječnja 1943. kad je bila zamijenjena, prošla nekoliko logora. Po dolasku u partizane član je Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju. 1944. odlazi u zbjeg, gdje je predsjednica Centr. odb. AFŽ zbjega.

Marković-Dejanović Jelka, r. 1921. u V. Vukovju, k. Garešnica, seljanka, Srpkinja. Od 1942. radi za NOP. Bila član i kasnije sekretar Opć. kom. KPH V. Vukovje, član KK KPH Garešnica i član 00 AFŽ Bjelovar.

Marković Katica, iz Postira, k. Brač, domaćica, Hrvatica. Početkom ustanka radi za NOP. 1942, uhapšena i po povratku iz zatvora odlazi u partizane. Bila član Kot. odb. AFŽ Brač.

M-arlović-Perković Rezika, r. 1910. u Petrovini, k. Vel. Gorica. Od početka 1942. aktivno učestvuje u NOP. 1943. bila predsjednica odbora AFŽ u Lukovcu.

Marokini Josipa, r. 1902. na Rabu. Radi za NOP od početka ustanka. 1942. postaje odbornica AFŽ i sudjeluje u sabirnim akcijama za partizane. Radi svog rada uhapšena. Nakon izlaska iz zatvora, u srpnju 1944. prelazi na oslobođeni Olib, gdje nastavlja radom.

Marović-Bobanac Anđelka, iz Kule, k. Metković, seljanka. Za NOP radi aktivno od 1941. Bila rukovodilac AFŽ u svom selu. 1942. odlazi u partizane. Bila predsjednica Opć. odb. AFŽ Metković, tajnica Kot. odb. AFŽ, član Kot. odb. NF i član KK KPH Metković. Nosilac Spomenice 1941.

Marović-Stefanović Neda, r. 1920. u Splitu, namještenik, Hrvatica. Od 1934. sudjeluje u naprednom omlad. pokretu. Za vrijeme NOB bila član KP KPH i sekretar KP SKOJ za Dalma-

ciju, sekretar OK KPH za Biokovo-Neretvu, te član OK SKOJ. Nosilac Spomenice 1941.

Martinović Anica, r. 1916. u Kamenskom, k. Karlovac, učiteljica, Hrvatica. Za NOP radi od 1941. 1942. odlazi u partizane. Bila član Opć. i Kot. odb. AFŽ, a neko vrijeme član KK KPH Vrginmost. Nosilac Spomenice 1941.

Marušić Marija, r. 1913. u Omišu, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivno učestvuje u radničkom pokretu. Za vrijeme okupacije ilegalno radi u Omišu, a kasnije prelazi na oslob. teritorij. Bila član Kot. odb. AFŽ Omiš, član 00 AFŽ za Sred. Dalmaciju, član Obi. odb. AFŽ Dalmacije i član KK KPH Omiš. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenima: bratstva i jedinstva II reda, zasluga za narod II. reda i Med. zasluga za narod.

Marušić-štroser Zlata, r. 1914. u Zagrebu, namještenik, Hrvatica. Kao član SKOJ bila 1935. uhapšena i osuđena na strogi zatvor, koji je izdržala u Požarevcu. U svibnju 1937. izlazi iz zatvora i aktivno radi u Savezu priv. namj. Postaje član Kot. odb. Stranke radnog naroda, Mjesnog odbora za štampu, te radi na pomoći španjolskim dobrovoljcima. 1938. ponovo uhapšena. 1940/41. radi u partijskoj tehnici i član je odb. za pomoć partizanima. 1942. odlazi u partizane, gdje radi na osnivanju organizacije AFŽ i SMG. Bila predsjednica Kot. odb. AFŽ Garešnica, član Kot. odb. AFŽ Otočac, član, te sekretar KK KPH Bosiljevo i član KK KPH Karlovac. Nosilac Spomenice 1941.

Marušić Vjeka, iz Sinja, učiteljica. Od početka NOB radi na terenu omiškog kotara. 1942. bila član a kasnije tajnica Kot. odb. AFŽ Omiš i član Kot. NOO. 1944. je član, a zatim tajnica 00 AFŽ Sred. Dalmacija. Bila urednik lista »Glas borbe«. Birana u Obi. odb. AFŽ Dalmacija.

Masleša-Grubor Ivanka, r. u Cavtatu, k. Dubrovnik, domaćica. Od 1941. radi za NOP u Tržičkim Raštelima, k. Cazin. Sarađuje s partizanskim odredom u Kordunskom Ljeskovcu, kome daje podatke o kretanju i snagama neprijatelja. 1942. odlazi na oslobođeni teritorij, gdje je bila kuharica u bolnici, zatim prelazi da radi sa ženama na terenu opć. Drežnik. Poslije postaje tehničarka u II. kord. partizanskom odredu i KK KPH Slunj.

Mašić Milica, iz Poduma, k. Otočac, seljanka, Srpkinja. Za čitavo vrijeme NOB radi u AFŽ. Bila član Opć. kom. KPH i Kot. odb. AFŽ Otočac.

Mataija Ana, r. 1908. u Mataija Drazi, k. Novi, seljanka, Hrvatica. Već prije okupacije radi za NOP. 1942. odlazi u partizane. Bila predsjednica Opć. i Kot. odb. AFŽ, član Kot. NOO, član KK KPH i član 00 AFŽ Hrv. Primorje. Nosilac Spomenice 1941.

Matetić Sava Rezika, r. u Ronjgima, k. Kastav. Među prvim ženama Kastavštine 1941. počinje aktivno raditi za NOP. 1942. postaje član KK KPH i Kot. odb. AFŽ Kastav. Stalno obilazi sela i organizira žene krijući se i služeći se krivim legitimacijama. Više puta iznenađena od neprijatelja, ali uvijek uspijeva pobjeći.

Matić-Pecotić Ana Čoba, r. 1920. u Račišću, k. Korčula, seljanka, Hrvatica. Radi aktivno za NOP od 1941. Postaje član Kot. odb. AFŽ, a zatim tajnica tog odbora i član 00 AFŽ Dubrovnik. 1944. bila je organizacioni sekretar KK KPH, zatim član OK KPH Dubrovnik i 1945. birana u 00 AFŽ za Dalmaciju. Nosilac Spomenice 1941.

Matić Slavka, r. 1922. u Boboti, k. Vukovar, domaćica, Hrvatica. 1941. surađuje sa partizanskom grupom Đoke Patkovića, skuplja oružje, municiju i hranu za NOV. 26. VII. 1941. uhapšena je i strijeljana. (Vidi knj. I, dok. 16, str. 30.)

Matijašić-šantić Štefica Sanda, r. 1912. u Zagrebu, radnica, Hrvatica. 1940. aktivno radi u naprednom pokretu. 1941. bila uhapšena u času kad se u njenom stanu održavao sastanak Inic. odb. AFŽ za Hrvatsku. Po izlasku iz zatvora nastavlja s ilegalnim radom. Pri ponovnom hapšenju, 1942. nakon zvjerskog mučenja (Vidi knj. I, dok. 110, str.156.) osuđena na smrt te pomilovana na 20 god. robije. 1944. kod prebacivanja iskače iz vlaka i odlazi u partizane.

Matijević Zora, r. 1903. u Sušaku, nastavnica, Hrvatica. Od 1941. učestvuje u NOP. 1942. radi na organiziranju AFŽ i postaje član prvog ilegalnog Grad. odb. AFŽ. za Sušak. Bila je hapšena i zatvarana po raznim logorima, a poslije kapitulacije Italije 1943. vraća se u Primorje, odakle više puta odlazi po zadacima JA u Italiju. 1944. član je Obi. NOO za Istru i radi na prosvjeti. U listopadu 1944. ponovo uhapšena i zatvorena u Rawensbrücku, gdje proživljava sve strahote tog logora. Iznemogla nakon oslobođenja, vraća se u domovinu.

Matker Ana, rođena 1919. u Lopatincu, kotar Dugo Selo, seljanka. Radi za NOP od 1941. Za vrijeme NOB bila predsjednica seoskog odb. AFŽ u Lopatincu, član Kot. odb. AFŽ, te 00 AFŽ za Zagreb.

Matković Draga, r. u Poljicima, k. Hvar. Bila član Opć. odb. AFŽ Jelsa i član Mjesnog odbora Poljica. Njena kuća je bila punkt za pre-civanje partizana preko mora za Biokovo. Stalno radila na vezama kao kurir.

Matošević-Raos Nevenka, iz Krka, Hrvatica. Od 1942. aktivno radi za NOP. Bila član KK KPH Krk 1943. Zatim prelazi na Pag i radi kao član KK KPH i član 00 AFŽ za Hrv. Primorje.

Matrijan Dragica. Od 1939. učestvuje u naprednom pokretu na .Sušaku. 1941. posvećuje se potpuno radu za NOP, sakupljajući novac i razni potrebni materijal za partizane. Koncem 1942. ulazi u odbor AFŽ i radi na organizaciji žena. 1944. bila član ilegalnog NOO i NF.

Matulić Vinka, iz Bola, k. Brač, Hrvatica. Aktivno radi za NOP od 1941. 1942. postaje član Kot. odb. AFŽ, zatim član Kot. NO povjerenik za socijalna pitanja. Nosilac Spomenice 1941.

Merle-Turk Marica, r. u Požanici, k. Delnice, seljanka. U NOP učestvuje od 1942. u selu G. Lukovcu (k. V. Gorica), gdje je živjela. Uhapšena u studenom 1942. Nakon mučenja osuđena na 20 godina robije i odvedena u logor Jasenovac odakle joj uspijeva pobjeći. Vraća se u Pokuplje, gdje nastavlja s aktivnim radom u NOP.

Mesarović-Vitasović Ivanka, r. 1913. u Srem. Mitrovici, student. 1938. radi s omladinom i ženama u Zagrebu, a od početka rata aktivna u NP i AFŽ. Bila uhapšena u listopadu 1942. i u 1943. umrla od teških posljedica zlostavljanja. (24 sata pred smrt, polumrtva, otpuštena iz zatvora.)

Mesić Mileva, r. 1917. u Orahovici, seljanka, Srпкиnja. Od 1941. surađuje s NOP. 1942. odlazi u partizane i radi u AFŽ. Bila predsjednica Kot. odb. AFŽ za Našice i Orahovicu, te radi na poluoslobođenom i neoslobođenom teritoriju.

Metikoš Draginja r. 1913., učiteljica. Od studenog 1941. sudjeluje u NOP. U prvo vrijeme radi ilegalno kao kurir za održavanje veze s Ogulinom, kao i oko prenosa raznog materijala za Gomirski logor. 1942. radi sa ženama u svom selu i na području kotara Ogulin. U svibnju 1942. odlazi na oslobođeni teritorij. Bila član Kot. odb. AFŽ, KK KPH Vrbovsko, te član 00 AFŽ Gorski Kotar. Poslije kapitulacije Italije odlazi u brigadu na dužnost komesara baterije IV. brigade XIII. divizije. Kasnije, na poziv ZAVNOH, odlazi na Baniju za prosvjetnog referenta. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III. reda i Ordenom rada II. reda.

Mezic Jozka Marijana, r. 1924. u Malom Ižu, k. Zadar, Hrvatica. Učestvuje u NOP od 1941., a 26. VII. 1942. odlazi u ilegalnost i radi kao rukovodilac AFŽ u kotaru Biograd. 1943. poginula.

Mihaljević Danica, iz Ostrvice, k. Split, seljanka. Od 1941. učestvuje u -NOB. Radila na trogirskom kotaru u AFŽ, gdje je bila tajnica Kot. odb. AFŽ i član KK KPH Trogir.

Mihelčić Marica, r. u Polju-Dobrinj, otok Krk, seljanka, Hrvatica. U NOP surađuje od 1942. Aktivno radi u OO AFŽ, član je KK KPH Dobrinj, član KK KPH Krk, Kot. odb. AFŽ i član Mjes. odb. Polje.

Mikac Ružica, r. 1919. u Brestu, Istra, namještenik, Hrvatica. 1941. aktivno radi za NOP, na prebacivanju drugova u partizane, u tehnicu, na falsificiranju legitimacija i dr. U veljači 1942. uhapšena. Bila u raznim logorima do svibnja 1944. kada je oslobođena, te odlazi u partizane.

Mikša-Sumrak Jana, iz Lučelnice, k. Pisarovina. Aktivno učestvuje u NOP od 1942, noseći hranu partizanima na položaj, skupljajući pomoć, i aktivirajući žene na tim zadacima.

Mikulić Marija, r. 1914. u D. Kupčini, k. Karlova. Učestvuje u NOP od 1941. 1942. član je odbora AFŽ u svom selu. 1943. odlazila preko Kupe u G. Sjeniĉak, gdje je radila u AFŽ. U sijeĉnju 1945. bila uhapšena od ustaša, no uprkos muĉenju nije ništa priznavala. Kasnije zamijenjena. U toku NOB član Kot. NOO.

Milaković Draginja, r. 1925. u Pušini, k. Orahova, radnica, Srпкиnja. 1942. otjerana u ustaški logor radi saradnje s NOP. Iste godine oslobođena i odlazi u partizane. Završava bolniĉarski kurs i radi u bolnici na Papuku.

Milat-Cetinić Vinka, iz Blata na Korĉuli, domaćica, Hrvatica. Od početka 1942. radi za NOP. U toku NOB bila član prvog Mjesnog odb. AFŽ, zatim član Kot. odb. AFŽ, sekretar KK SKOJ, član KK KPH, član KNOO Korĉula, član OO AFŽ i OK SKOJ.

Milat Jakica, iz Blata na Korĉuli, radnica, Hrvatica. 1941. radi aktivno na okupljanju žena. Bila član prvog Mjes. odb. AFŽ, zatim član Kot. odb. AFŽ, član KK KPH Korĉula i org. sekr. SKOJ, te član OK SKOJ Dubrovnik. Cijelo vrijeme aktivno radi u AFŽ.

Milĉinović Olga, iz Zagreba, profesor muz. akademije. Od 1934. aktivna u radniĉkom pokretu. 1935. izabrana za predsjednicu Društva za pro-

svjetu žena. 1941. s njenog je telefona izazvana eksplozija na zagrebaĉkoj pošti (Vidi knj. I, dok. 27, str. 42.) Tim je povodom uhapšena i 1942. ubijena u logoru Stara Gradiška.

Milde Slavica, r. 1919. u Uljaniku, k. Daruvar, Ćehinja. Za vrijeme rata živjela u Golubinjaku i od početka 1942. surađivala s NOP. Održavala vezu s Daruvarom i prikupljala obavještenja o neprijateljskim snagama, radila na sakupljanju materijala za NOV, na otpremanju boraca u partizane. U toku NOB bila vrlo aktivna.

Milenić Milka, r. 1918. u Zametu, k. Rijeka, radnica, Hrvatica. 1941. član je KK KPH Kastav i prvog odb. žena. 1942. član je KK KPH Sušak i OO AFŽ Hrv. Primorje. 1943., po nalogu Partije, odlazi u Istru i osniva prve organizacije AFŽ. U jesen 1943. zarobljena. Bila u raznim logorima odakle bježi u travnju 1945. Ponovo je član KK KPH Kastav, zatim član OK KPH Rijeka, sekr. KK KPH Opatija i član Obi. odb. AFŽ za Istru.

Miletić Stana, iz Milešine, k. Sinj, seljanka. U NOP surađuje od 1941. Uĉestvovala kao delegat na I. konf. AFŽ Jugoslavije u Bos. Petrovcu. Za vrijeme NOB bila u rukovodstvima AFŽ.

Mileusnić Milka, r. 1917. u Osredcima, k. D. Lapac, domaćica, Srпкиnja. Od 1941. aktivno radi u AFŽ. 1942. izabrana u Kot. odb. AFŽ D. Lapac. Nosilac Spomenice 1941.

Milić Danica, r. 1917. u Zminju, Istra, radnica, Hrvatica. Aktivna od 1941. Bila kurir za Zagreb—Sarajevo. 12. I. 1942. uhapšena i do zamjene, 27. III. 1944., bila je u logoru. Upućena na rad u Istru. 8. II. ponovo uhapšena i internirana u Njemaĉkoj do oslobođenja. Nosilac Spomenice 1941.

Milić Fanica, r. u Kuliĉima-Sroki, k. Kastav. Od 1941. radi za NOP sa cijelom svojom obitelji. Njihova je kuća jedna od najglavnijih veza za prebacivanje hrane i novomobiliziranih u Kastavštini. 1943. postaje član Kot. odb. AFŽ. Poginula 1944.

Milić Milka, r. u Blatuši, k. Vrginmost, seljanka. 1941. bila predsjednica prvog odbora AFŽ. 1942. postaje član Opć. odb. AFŽ i kasnije član Kot. odb. AFŽ Vrginmost. Za cijelo vrijeme bila član seoskog NOO Blatuša.

Milinković Darinka, r. 1903. u B. Brdu, k. Osijek, seljanka, Srпкиnja. Od 1941. aktivna u NOB. Krajem iste godine uhapšena od ustaša i osuđena na 10 god. robije. 1943. izlazi iz zatvora

i nastavlja radom. 1944. ponovo uhapšena i strijeljana.

Milinković Janja, iz D. Stupnice, k. Dvor, seljanka, .Srpkinja. Birana u prvi odbor' AFŽ za D. Stupnicu. U toku NOB aktivno radi sa ženama. Na prvom kotarskom zboru, 8. ožujka 1942. javno istupa i poziva žene u borbu protiv neprijatelja.

Milinović Ljuba, (k. Vinkovci). Od 1941. sarađuje s NOP. 1943. bila je predsjednica AFŽ u Mirkovcima. Radila u obavještajnoj službi i na prebacivanju drugova u partizane.

Milišić Marija, r. 1923. u Solinu, k. Split, domaćica, Hrvatica. 1941. sprema hranu i pomaže skrivati partizane. Bila član rukovodstva SKOJ u Solinu, a ujedno radi sa ženama kod pripremanja karavana. 1942. internirana. Poslije kapitulacije Italije odlazi u partizane.

Milojević Mileva, iz Mogorića, k. Gospić, krojačka, Srpkinja. Sudjeluje u NOP od 1941. Od 1942. član 00 AFŽ za Liku. Poginula u jesen 1942. od neprijateljske bombe, dok je u okolici Lovinica predano radila na organiziranju žena.

Milun Ružica, iz Sinja, Hrvatica. Do 1944. radi na okupiranom teritoriju. Bila u ilegalnom Gradskom odboru AFŽ Sinj. Na oslobođenom području bila jedna od rukovodioca AFŽ u okrugu.

Miljanić Mica, r: 1924. u Subotskoj, k. Pakrac, seljanka. Od početka okupacije aktivno radi u Livadanima (k. Pakrac) za NOP. Krajem 1942. odlazi u partizane. U toku NOB bila član Kot. odb. AFŽ i KK KPH Slav. Požega, član Obi. odb. AFŽ za Slavoniju, član KK KPH Đakovo i KK KPH Pakrac. 1943. izabrana za člana Glavnog odb. AFŽ Hrvatske. Za vrijeme rata završila kurs AFŽ i niži partijski kurs.

Miljenović Desa, r. 1920. u Delnicama, pravnik, Srpkinja. Prije rata učestvovala u naprednom omi. pokretu. U svibnju 1942. u toku borbe radila u AFŽ na Kordunu, bila dopisnik u IV. bataljonu V. brigade VIII. divizije, radila u agitpropu OK KPH Karlovac i CK KPH. 1943. uređivala list 35. ličke div., a 1944. urednik je novina 34. divizije. Kasnije bila na propagandnom radu u IV. korpusu, šef odsjeka za štampu GŠH i urednik »Narodnog vojnika«. Ima čin kapetana. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda, Ordenom zasluga za narod II. i III. reda.

Miljević **Danica**, r. 1918. u Dragotincima, k. Petrinja, seljanka, Srpkinja. U NOP učestvuje od

1941. Bila član Kot. odb. AFŽ Petrinje, 00 AFŽ Banija, Opć. NOO Jabukovac, te Kot. NOO Petrinje. Nosilac Spomenice 1941.

Mimica Blaženka, r. 1920. u Mimicama, k. Split, student, Hrvatica. Prije rata pristupa napred. omladinskom pokretu. 1941. učestvuje u organiziranju ustanka u omiškom kotaru. 1942. odlazi u partizane. Bila član KK KPH Omiš, član Obi. AFŽ Dalmacija i član redakcije, zatim urednik »Dalmatinke u borbi«. Nosilac Spomenice 1941.

Mioković Beba Jelka, r. 1921. u D. Lapcu. Od 1941. aktivno radi za NOP. 1942. izabrana za člana Kot. NOO i Kot. odb. AFŽ D. Lapac, u kojem je bila predsjednica. 1943. bila tajnica 00 AFŽ za Liku. 1944. bila član Opć. kom. KPH Doljani. Nosilac Spomenice 1941.

Mioković Jana, iz Jamničke Gorice, k. Jastrebarsko. Od početka 1943. učestvuje u NOP. Bila predsjednica odb. AFŽ u selu i aktivno radila **na** pomoći NOV. 1944. uhapšena od Nijemaca i ustaša, ali uspijeva pobjeći.

Mirić Danica, r. 1922. u D. Dubravama, k. Ogulin, namještenik. 1941. odlazi u NOV kao borac, a kasnije prelazi na teren G. Dubrave, gdje radi kao politički radnik. 1943. aktivna je u AFŽ na teritoriju Korduna.

Mirić Sonja, iz Pijavičine, na Pelješcu, Hrvatica. Od prvih dana ustanka radi za NOP. 1942. bila predsjednica AFŽ u svom selu i član Mjesnog NOO. 1943. postaje član KK SKOJ Pelješac, član, zatim sekretar OK SKOJ, član OK KPH Dubrovnik i član Obi. kom. SKOJ za Dalmaciju.

Mirković Marija, r. 1901. u Punteri, k. Pula, seljanka. Za NOP aktivno radi od 1943. 1944. postaje predsjednica odb. AFŽ i član NOO u svom selu. Nakon što su joj Nijemci 1944. zarobili muža, odlazi u partizane i radi kao član Kot. odb. AFŽ. Kasnije postaje član te org. sekr. KK KPH Žminj.

Mirković-Ostović Mara, iz Zalužnice, k. Otočac, krojačica, Srpkinja. Za čitavo vrijeme NOB radi u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ Otočac, član 00 AFŽ i O NOO za Liku.

Mirošiević Jakica, r. 1921. u Vela Luci, k. Korčula, domaćica, Hrvatica. Od početka ustanka pomaže 'NOP. 1942. postaje tajnica Mjes. odbora AFŽ i član Mjes. NOO. 1943. član je Kot. odb. AFŽ, član 00 AFŽ i član KK KPH Korčula. 1945. član je OK KPH Dubrovnik, te tajnica 00 AFŽ Dubrovnik i član Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju. Nosilac Spomenice 1941.

Miščević Štaka, Srpkinja. Bila član prvog odbora AFŽ u svom selu. Kasnije bila član odb. AFŽ **za** Medak i predsjednica Kot. AFŽ za Gospić. Nosilac Spomenice 1941.

Mišetić Anđelka, iz Selaca, k. Brač, Hrvatica. Od 1941. radi aktivno za NOP. 1942. postaje član Kot. odb. AFŽ za Brač. 1944. bila sekretar Opć. kom. KPH za sektor Selce, zatim član KK KPH i KNO Brač.

Mokosek Ankica, r. 1912. u Zagrebu, Hrvatica. Prije rata aktivna u rad. pokretu. 1941. bila član ilegalnog Grad. odb. AFŽ Zagreb. Koncem lipnja 1942. odlazi u partizane. Bila član KK KPH Žumberak, KK KPH Jaska i org. sekr. KK KPH Sisak. Nosilac Spomenice 1941.

Montana Blaga, iz Makarske, domaćica. Za NOP radi od 1941. Bila član Mjes. Opć. i Kot. odb. AFŽ. 1943. odlazi sa zbjegom u Afriku, gdje radi aktivno u organizaciji žena.

Možina Jelka, r. 1921. u Kamniku, Slovenija. Od lipnja 1941. aktivno surađuje s NOP. Učestvuje u svim ilegalnim akcijama omladinskih grupa na Sušaku. 5. V. 1943. odlazi u partizane. Bila član KK SKOJ za Kastav. Poslije kapitulacije Italije postaje član KK SKOJ Sušak, a zatim upućena u XIII. primorsko-goransku diviziju, u kojoj održava političke kurseve za omladinu. Ima čin potporučnika. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Medaljom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Možina Slavica, r. 1913. u Rihembergu, Gorica, krojačica. Kao član omi. org. u partizane odlazi u svibnju 1943. Kratko vrijeme je radila u 00 AFŽ za Primorje, nakon toga poslana je u Liku, gdje radi u Kot. odb. Otočac i Plaški. Za vrijeme VII. ofenzive, bila bolničarka u bolnici VIII. korpusa. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Mrkoci Ana, iz Poznanovaca, k. Zlatar. 1939. aktivno radi u radničkom pokretu. 1942. učestvuje u dizanju narodnog ustanka u zlatarskom kraju. Bila član KK KPH Zlatar i član 00 AFŽ Krapina.

Mrsa Milka, iz Zatona, k. Šibenik, seljanka, Hrvatica. Od 1941. učestvuje u NOP. Bila učesnik I. zemaljske konferencije AFŽ u Petrovcu. Kasnije postaje član 00 AFŽ Šibenik. Poginula od bombardiranja u Loznicama, kod Primoštena 1943.

Muačević-Nikoliš Ivanka, r. 1911. u Vukovaru. Za vrijeme studija (medic, fak.) aktivno radi u studentskom naprednom pokretu. 1933. uhap-

šena i osuđena na 2 god. robije, koju izdržava u Požarevcu. 1935. nastavlja aktivno s ilegalnim radom u Zagrebu. 1941. prelazi na rad u Beograd. U rujnu 1941. gestapovci je hapse i odvođe u zatvor u Beograd, odakle je u siječnju 1942. drugovi oslobađaju. U srpnju 1942. dolazi u Zagreb, da se prebaci u partizane, ali je uhapšena i u zatvoru ubijena.

Munižaba Mara, r. 1924. (k. Gračac) seljanka, Srpkinja. U toku NOB radila na poluoslobodenoj teritoriji na organiziranju žena kao član Kot. odb. AFŽ Gračac.

Münk Zdenka, r. 1912. u Gradcu, k. Makarska, kustos, Hrvatica. Od 1931. radi u naprednim stud. i radničkim udruženjima. Početkom 1942. radi ilegalno u Zagrebu u Matičnom odboru AFŽ, u iNOO. 1944. odlazi na oslobođeni teritorij, gdje radi u kulturno-umjetničkom odjelu ZAVNOH. Saradivala u partizanskoj štampi.

Murat Ana Mati, r. u Turnašici, k. Virovitica, Hrvatica. 1942. njena je kuća bila stanica za kurire i političke radnike tog terena. 1943. sa cijelom porodicom odlazi u partizane. Kao Hrvatica isticala se radom na stvaranju bratstva i jedinstva hrvatskog i srpskog naroda. Bila član Opć. odb. AFŽ špišić Bukovica, i član Kot. odb. AFŽ Virovitica.

Muselin Ana, r. 1921. u Slav. Drenovcu, k. Orhovica, seljanka. 1942. odlazi u partizane, gdje je bila bolničarka. 1943. radi u AFŽ kao predsjednica Mjes. odb. AFŽ. Slav. Drenovac.

Narančić-Ružić Štaka, r. 1923. u Doljanima, k. Otočac, seljanka, Srpkinja. Od 1941. radi u omladinskoj organizaciji. U toku NOB bila član Kot. odb. AFŽ. Nosilac Spomenice 1:941.

Negulić Danica, iz Vlašića, k. Pag, Hrvatica. Učestvovala u pozadinskom radu, sabirnim akcijama za NOV i radila na organiziranju žena u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ Pag.

Nežić Josipa, r. 1913. u Selcima, k. Buzet. Od početka 1943. aktivno radi za NOP. Organizira odbore AFŽ u svom i obližnjim selima. Bila član Opć. NOO i Kot. odb. AFŽ.

Nikola Ena, r. 1916. u Americi, odakle se vratila u Lukovdol 1920. Od 1942. radi za NOP kao krojačica. U jesen iste godine postaje član Mj. odb. AFŽ, a uskoro i predsjednica Opć. odb. AFŽ za Lukovdol i član Kot. NOO.

Nikolić Mara, r. 1901. u Psikovcima, k. Slav. Požega, domaćica, Srpkinja. S NOP surađuje od 1941. U partizane odlazi 15. VIII. 1942. Bila član Kot. odb. AFŽ, 00 AFŽ Slav. Brod i

predsjednica Obi. odb. AFŽ za Slavoniju. Nosilac Spomenice 1941.

Nikoliš Ranka Danica, r. 1920. u G. Sjeničaju, k. Vrginmost, seljanka, Srpkinja. Aktivno radi za NOP od 1942. Bila član Opć. odb. AFŽ Sjeničaj, Kot. odb. AFŽ Vrginmost, OO AFŽ za Kordun, predsjednica Kot. odb. AFŽ i član KK KPH Vrginmost.

Nikšić Sava, r. 1912. u Bačkovici, k. Bjelovar, seljanka, Srpkinja. Za NOP radi od 1942. U toku NOB bila član Opć. odb. AFŽ, član Opć. odb. NF, član Opć. NOO i član Kot. odb. AFŽ.

Ninčević-Pleština Ivanka, r. 1915. u Splitu, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivna u radničkom pokretu. 1940. član je ženske radne komisije. U njenoj se kući održava, 8. ožujka 1941., ileg. pokr. konferencija za Dalmaciju. Iza okupacije radi na prikupljanju oružja i municije i postaje član udarne grupe. U veljači 1942. uhapšena i mučena. U zatvoru bila član zatvorskog komiteta. 1943. zamijenjena. Odlazi u partizane. Nosilac Spomenice 1941.

Novak-Tomaseo Marija, r. 1919. u Omišu, liječnik, Hrvatica. Prije rata, kao student medicine, radi u »Svjetlosti« i KUSP. U travnju 1941. postaje član MK KPH Šibenik i član OK SKOJ za Sjever. Dalmaciju. Rukovodi tehnikom OK KPH, čiji uskoro postaje član. U veljači 1942. odlazi u partizane i radi kao član OK KPH Šibenik. 1943. postaje sekretar Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju, zatim 1944. sekretar OK KPH Šibenik, član Obi. NOO za Dalmaciju i Obi. kom. KPH. Nosilac Spomenice 1941.

Novak Vlatka, r. 1901. u Vukovaru, namještenik. Prije rata aktivna u radničkom pokretu. 1941. radi u partijskoj tehnici u Zagrebu. Iste godine uhapšena. Bila u raznim logorima. 1945. odlazi u NOV i radi u Vojnom sudu u Pokuplju.

Novaković-čirić Gina, r. 1920. u Pačetinu, k. Vukovar, domaćica, Srpkinja. 1943. počinje saradivati s NOP. Aktivno radi u omi. org. a kasnije u AFŽ. Neko je vrijeme bila u brigadi. 1944. radi u AFŽ u Srijemu.

Novaković Milja, r. 1921. u Vlahovićima, k. Glin, Srpkinja. Pomaže NOP od prvih dana ustanka. Do 1942. bila član ilegalnog NOO u Vlahovićima, zatim predsjednica AFŽ u Brnouški. 1943. izabrana za predsjednicu Kot. odb. AFŽ za Glinu i člana OO AFŽ Banija.

Novaković-Radelić Trešnja Rahela, r. 1917. u Gradcu, k. Makarska. Saradivala s NOP od prvih dana ustanka. Bila član KK KPH Slav. Požega i tajnica Kot. odb. AFŽ. U partizane

otišla 1948. Bila borac i pomoćnik komesara čete u XXI. brigadi. Poginula 9. VII. 1943.

Novosel-Brnčić Nada, r. 1917. u Zagrebu, agrom, Hrvatica. Od 1933. sudjeluje u naprednom srednjoškolskom, studentskom i ženskom pokretu. Od 1941. radi za NOP. 1942. odlazi u partizane. Bila tajnica OO AFŽ za Hrvatsko Primorje, član KK KPH Senj i Rab, član OO NOO Hrv. Primorje, sekretar KK KPH Pi-sarovina, a od 1944. tajnica Crvenog križa Hrvatske. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda i ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Novosel Dragica, r. 1912. u Hrašću, k. Karlovac, seljanka, Hrvatica. Početkom 1943. počinje raditi za NOP, a u jesen iste godine postaje rukovodilac AFŽ u svom selu. 1944. bila predsjednica AFŽ za kot. Karlovac, zatim član OO AFŽ.

Novosel Vanda, r. 1915. u Zagrebu, namještenik, Hrvatica. Od 1933. član SKOJ. Prije rata radi u omladinskoj sekciji ženskog pokreta, zatim kao tajnica Društva za prosvjetu žena u Zagrebu, i u redakciji »ženskog svijeta«. 1940. po nalogu Partije postaje vlasnik izdavačkog poduzeća i knjižare »Kultura« u Zagrebu, gdje aktivno radi na izdavanju legalne partijske štampe. 1941. postaje tajnica Inicijativnog odbora za Hrvatsku. Bila uhapšena i odvedena u logor Stara Gradiška, zatim zamijenjena izlazi iz zatvora. U prosincu 1942. na I. Zemaljskoj konferenciji AFŽ u Bos. Petrovcu izabrana za sekretara Centralnog odbora AFŽ Jugoslavije. Na toj dužnosti ostaje do oslobođenja.

Novoselić Manda, r. 1913. u Habjanovcima, k. Valpovo, domaćica, Hrvatica. 1943. izabrana za predsjednicu seoskog odb. AFŽ. U toku NOB radila kao kurir i obavještajac.

Njegomir Anda, iz Zavoda, k. Gospić. Bila član Opć. odb. AFŽ za Medak 1942. i jedna od najaktivnijih žena u svom selu. Za čitavo vrijeme NOB aktivno radi u AFŽ.

Njegovan Fedora, r. 1909. u Splitu, domaćica, Hrvatica. Prije rata učestvuje u Stranci radnog naroda, prenosi ileg. štampu iz Splita za Zagreb, radi u ileg. kuhinji i odboru za pomoć španskim dobrovoljcima. 1941. internirana na Liparskim otocima. Kapitulacijom Italije vraća se u domovinu i odlazi u partizane.

Njegovan Karla, r. 1902, u Splitu, radnica, Hrvatica. Prije rata bila član Odbora graf. radnika, član Inic. odb. Stranke radnog naroda i član ženske kot. komisije. 1940. postaje član

PK KPH za Dalmaciju. Od početka okupacije radi na organiziranju partizan, grupa, AFŽ, te postaje član prvog ileg. Mjes. odb. AFŽ Split. 1942. bila uhapšena i zatvorena, a 1943. zamijenjena. U partizanima radi po AFŽ, u sanitetu i agitpropu. Nosilac Spomenice 1941.

Obradović Mara Korduša, iz Kašta, k. Karlovac. Krajem 1942. počinje raditi za NOP. Bila odbornica Mjes. odbora AFŽ u Kaštu, a 1943. član je Opć. odb. AFŽ. Aktivno radila na organizaciji AFŽ u općini Sošice.

Obradović Marija, iz Čitluka, k. Gospić, učiteljica. Bila prva predsjednica Mjes. odb. AFŽ i član NOO u svom selu. 1942. izabrana za člana Kot. odb. AFŽ Gospić, a kasnije za člana OO AFŽ za Liku. U toku NOB organizirala tečajeve za nepismene. 1944. bila prosvjetni referent pri Kot. NOO Gospić.

Ofak Draga, r. 1902. u Brodu na Kupi. Od 1941. radi za NOP, održava stalnu vezu s partizanima i snabdijeva ih hranom i odjećom. 1943. osniva prvi odbor AFŽ u Brodu i postaje član Kot. odb. AFŽ.

Ognjenović Mika, r. 1895. u Bjelopolju, k. T. Korenica, seljanka, Srpkinja. Već prije rata vezuje se s radničkim pokretom: sakriva partijske radnike, sakuplja podatke o neprijatelju i vrši niz ilegalnih poslova. U toku NOB bila član Mjes. i Kot. NOO. Nosilac Spomenice 1941.

Ogrizović-Vrinjanin Slava, r. 1907. u Zvorniku u Bosni, namještenik, Hrvatica. Prije rata aktivno radi u SBOTIČ. 1938. bila predsjednica Društva za prosvjetu žene. U 1941. bila je kod nje u Zagrebu prihvatna stanica za kurire. U jesen iste godine postala član Inic. odb. AFŽ za Hrvatsku. U partizane odlazi 1944. gdje radi na socijalnim i prosvjetnim pitanjima. 1945. bila referent socijalnog odjela Povjereništva socijalne politike ZAVNOH. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Opačić Kata, r. 1911. u Balincu, k. Glina, radnica, Srpkinja. 1941. počinje aktivno raditi za NOP iznoseći razni materijal iz neprijateljskog uporišta. Od početka 1942. radi kao član Opć. odb. AFŽ Gornje Selište, a od rujna 1942. do 1944. član je OO AFŽ Banije. Kasnije radi u Drž. bolnici u Glini. Nosilac Spomenice 1941.

Opačić Seja, iz Plavna, k. Knin. Od prvih dana ustanka radi za NOP, a 1943. odlazi u partizane. Često se i uporno probijala do partizanskih jedinica, noseći obavijesti o kretanju neprijatelja.

Opala Milica, r. 1922. u D. Lapcu, Srpkinja. Kao tekstilna radnica učestvuje u radničkom pokretu od 1938. U partizane odlazi u prosincu 1941. kao član Pokrajinskog komiteta SKOJ za Hrvatsku. U toku NOB bila član KK SKOJ Vojnić, OK SKOJ Kordun, član OK SKOJ Banija, te za vrijeme IV. ofenzive omladinski rukovodilac u bataljonu VII. divizije. 1944. upućena na liječenje u Italiju. Nosilac Spomenice 1941.

Opsenica Jovanka, r. 1924. u Ljubovu, k. T. Korenica, seljanka, Srpkinja. Od 1941. radi na organiziranju omladine i žena u NOV. Bila član Opć. odb. AFŽ Bunić, član KK SKOJ i Kot. NOO Korenica. Nosilac Spomenice 1941.

Opsenica Milica, r. 1921. u Čukovcu, k. Gospić, seljanka, Srpkinja. 1941. radi kao kurir na uspostavljanju veza među partizanima. U toku NOB bila član Mjes. NOO i Kot odb. AFŽ T. Korenica.

Orlandini Tina, iz Pučišća, k. Brač, domaćica, Hrvatica. Radila je na organizaciji žena i omladine, u svom mjestu. Zatim kao član Kot. odb. AFŽ radi na okupljanju žena u kotaru.

Oršanić Zlata, r. 1913. u Karlovcu, namještenica, Hrvatica. Od 1938. radi u naprednom pokretu, a od početka okupacija za NOP. Bila član Ileg. odb. AFŽ Karlovac. Radila na prikupljanju NP, osnivanju pododbora AFŽ i dr.

Ostank Pina, r. 1909. u Puli, radnica. Aktivno radi za NOP u tvornici »Opifici«, gdje je bila namještena. Član je odb. AFŽ u rajonu Veli Vrh. U njenoj se kući održavaju ileg. sastanci, u podrumu ima sklonište za ranjene drugove i dr. Bila član Grad. odb. AFŽ.

Ostojić Dušanka. Za vrijeme ofenzive na Kozaru došla iz Bosne u Slavoniju, gdje je radila na terenu okruga Nova Gradiška na stvaranju organizacije AFŽ. Krajem 1943. na zahtjev partijske organizacije, vraća se u Bosnu na rad.

Ošpuh Anka, r. u Poljancu, k. Ludbreg, seljanka. Od 1941. sarađuje s NOP. Učestvuje u diverzantskim akcijama, okuplja žene i omladinu i vrši dužnost kurira. 1943. odlazi u partizane i radi u kotarevima Novi Marof i Ludbreg. 1944. bila uhapšena od ustaša u selu Jalševcu i nakon mučenja strijeljana.

Ovanin Mara, r. 1902. u Lonji. Sarađuje od 1942. s NOP. 1943. izabrana za predsjednicu AFŽ u svom selu. U partizane odlazi početkom 1944. i radi u Kot. odb. AFŽ, a kasnije u raznim vojnim krojačkim radionama.

Ozretić Neda, iz Splita. Prije rata učestvuje u radničkom pokretu. 1942. odlazi u partizane. Bila član 00 AFŽ za Srednju Dalmaciju.

Pačenovski Dragica Lasta, iz D. Stubice, radnica. Prije rata kao tvornička radnica bila više puta birana za radničkog povjerenika. Od. 1941. pomaže NOP, a 1942. ulazi u odbor AFŽ i NOO u Zagrebu. Bila član III. Kot. odb. AFŽ. Polovinom 1944. odlazi u partizane. Do oslobođenja radi u Opć. kom. KPH Štefanje, k. Čazma.

Padre Dinka, iz Čare, k. Korčula, domaćica, Hrvatica. Bila jedna od najaktivnijih žena u svom mjestu i odmah u početku postaje tajnica ilegalnog Mjes. odbora AFŽ. Preko nje ilegalna organizacija u mjestu održavala vezu s partizanskim odredom na terenu. Bila član Kot. odb. AFŽ i član 00 AFŽ.

Paden Lilika, iz Ivanić Kloštra, k. Čazma, Hrvatica. 1941. aktivna u ilegalnom pokretu u Zagrebu. Radi na raspačavanju štampe, skrivanju ilegalaca, na održavanju veza, prenošenju oružja i t. d. U ožujku 1942. odlazi u Moslavinu, ali uskoro je bila uhapšena i nakon zvjerskog mučenja osuđena na smrt. Amnestijom pomilovana i 1944. ponovo u partizanima. Bila kadrovik OK KPH Virovitica, i zamjenik komesara bolnice III. armije.

Paden Vuka, r. 1920. u Bujarici, k. Pakrac, seljanka. 1941. surađuje u omlad. organizaciji. Kasnije postaje član KK SKOJ i Kot. odb. AFŽ Novska. Učestvuje u akcijama rušenja pruga, napadu na vlakove i dr. Završava partijski kurs i kurs AFŽ i prelazi na rad sa ženama. Bila delegat na I. konf. AFŽ za Hrvatsku u Otočcu. Po povratku izabrana u 00 AFŽ i 0 NOO.

Paić-Roje Neva, r. 1921. u Splitu, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivna u URSS, radi na pomoći za španjolske dobrovoljce, održava vezu sa zatvorenicima u Lepoglavi i dr. Krajem 1941. član je udarne grupe u Splitu i učestvuje u njenim akcijama. U travnju 1942. uhapšena. Nakon nekoliko mjeseci oslobođena i odlazi u partizane. Član Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju, Obi. NOO za Dalmaciju, Glavnog odb. AFŽ za Hrvatsku i član ZAVNOH. Nosilac Spomenice 1941.

Palunčić Marija, iz Babinog Polja, k. Mljet, seljanka, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP. Bila je hapšena i Talijani su je osudili na smrt, ali je kapitulacijom Italije oslobođena. 1944. odlazi u partizane, gdje postaje omladinski rukovodilac i aktivno radi u AFŽ.

Panić Vida, r. 1918. u Sekulincima, k. Podrav. Slatina, seljanka. 1942. izabrana za tajnicu

seoskog odbora AFŽ u Sekulincima, a 1943. za predsjednicu Kot. odb. AFŽ Podrav. Slatina. Bila vrlo snalažljiva, odlučna i hrabra pri izvršavanju zadataka. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Pankarić Magica, r. u Virju, k. Đurđevac, seljanka, Hrvatica. Od srpnja 1943. aktivno radi za NOP. Iste godine osniva odbor AFŽ u Virju. U kolovozu birana je za tajnicu ilegalnog Kot. odb. AFŽ za kotar Đurđevac. U 1944. član je KK KPJ i član 00 NOF za okrug Bjelovar. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Pantelinac Cvjeta, iz B. Brda, k. Osijek, seljanka, Srpkinja. Aktivna u NOP od 1942. Ističe se u radu sa ženama. 1944. uhapšena od ustaša i strijeljana.

Pap Marija Valika, r. 1912. u Leskovcu u Srbiji. Kao studentica u Beogradu bila aktivna u naprednom pokretu, a 1936. uhapšena i osuđena na robiju, koju izdržava u Požarevcu. Po izlasku s robije nastavlja ilegalnim radom. Ponovo hapšena 1941. i zlostavljana u beogradskoj »Glavnjači«, ali uspijeva da pobjegne i prelazi u Zagreb na ilegalni rad. Početkom 1942. odlazi u partizane. Bila sekretar KK KPH Delnice, član OK KPH za Gorski Kotar i član 00 AFŽ. 1942. bila urednik lista »Dругарica« u Drežnici, surađuje u »Ženi u borbi« i ostaloj partizanskoj štampi. Kao teški bolesnik prebačena, u srpnju 1944. u Italiju, gdje je, nakon nekoliko mjeseci, umrla.

Paparella-Marinković Olga, r. 1909. u Splitu, radnica, Hrvatica. Od 1937. učestvuje u radničkom pokretu. 1940. bila član pokr. ženske komisije za Dalmaciju i član Mjes. odb. NP Split. Za cijelo vrijeme NOB ilegalno radi u Splitu. Bila član Raj. odb. NOP i AFŽ Manuš-Lučac, sekretar RK KPH Lučac, član Raj. NOO Manuš i dr. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. i III. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Paprica Dragica, iz Grmušana, k. Dvor, seljanka, Srpkinja. Izabrana je u prvi odbor AFŽ u svom selu. Kasnije aktivno radi sa ženama na terenu općine Rujevac.

Pataki Marica, r. 1915. u Zagrebu, student, Hrvatica. Od 1937. radi u studentskom pokretu, a 1939. u ilegalnoj partijskoj tehnici. Bila uhapšena i osuđena na robiju, koju izdržava u Požarevcu. 1941. bježi s robije i dolazi u Zagreb, gdje nastavlja s ilegalnim radom. Krajem 1941. ponovo uhapšena i 1942. otpremljena u logor Stara Gradiška. 1945., pred samo oslobođenje, ubijena je u Lepoglavi.

Paulié Bara, r. 1910. u Cvitoviću, k. Slunj, seljanka, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP. U travnju 1942. odlazi na oslob. teritorij. U toku NOB bila član Opć. odb. AFŽ, predsjednica Kot. odb. AFŽ i član KK KPH Slunj.

Pavičić Marica, iz Vrbanja, k. Hvar. domaćica, Hrvatica. Bila u organizaciji AFŽ od formiranja odbora. 1943. Talijani su je uhapsili i odveli u internaciju. Po povratku nastavlja radom kao član Kot. odb. AFŽ.

Pavičić Pavica, r. 1918. u Vrbanju, k. Hvar, namještenik. Od 1941. aktivno radi za NOP u okupiranim Delnicama. Bila kurir između prvih partizanskih logora, Delnica i CK KPH. Sudjeluje u osnivanju prvih odbora AFŽ. U partizane odlazi početkom 1942. Bila član KK KPH Delnice, Kot. odb. AFŽ, 00 AFŽ za Gorski Kotar, tajnica Kot. NOO (1943.), član O NOO i OK KPH Gorski Kotar. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod.

Pavić Danica, iz Dragoševaca, Radatović, k. Karlovac. Od 1942. učestvuje u NOP. Radila na organizaciji odbora AFŽ u općini Radatović. Bila član Opć odb. AFŽ.

Pavić-Đurić Stanka, r. 1917. u Prisjeki, k. Vojnić, seljanka, Srpkinja. 1941. izabrana u prvi seoski odb. AFŽ, a ujedno je bila kurir. U toku NOB postaje član Opć. odb. AFŽ Krstinja, Kot. odb. AFŽ, KK KPH i NOO Vojnić, te član 00 AFŽ Kordun. 1944. aktivna u raskrinkavanju četničkih elemenata na Kordunu, koji su je za osvetu dva puta sačekali i isprebijali. Iste godine bila pročelnik zdravstva u Kot. NOO. Nosilac Spomenice 1941.

Pavić-Tencer Jovanka Tanja, r. 1921. u V. Dapčevići, k. Grub. Polje, radnica, Srpkinja. Od početka 1942. učestvuje na dizanju ustanka na Bilogori. U toku NOB bila član KK KPH Grubišno Polje, član OK KPH Virovitica i Nova Gradiška, član Obi. odb. AFŽ i Obi. NOO Slavonija, sekretar KK Grub. Polje, član MK KPH Osijek, te komesar vojno-partizanske bolnice.

Pavišević Natalija Mara, iz Ostrova, k. Vinkovci. 1942. bila je tajnica odb. AFŽ u svom selu. Aktivno radila sve do hapšenja u veljači 1945. Uspijeva pobjeći i dolazi na oslobođeni teritorij.

Pavković Draga, iz Velikog Poganca, k. Koprivnica. Radi za NOP od 1942. na organiziranju žena. 1944. odlazi sa zbjegom u Vojvodinu.

Pavlek Anđela, r. u Đelekovcu, k. Koprivnica, seljanka. Od 1942. radi za NOP. Aktivna u omi. org. i u AFŽ. U ožujku 1943. odlazi u partizane. U toku NOB bila član Kot. odbora AFŽ Ludbreg, član 00 AFŽ Varaždin i član KK KPH Ludbreg.

Pavlič Milica Kata. U toku NOB bila sekretar OK SKOJ Varaždin, a ujedno radi na aktiviziranju žena u kotaru Ludbreg i formiranju odbora AFŽ. Hrabra i požrtvovna, nije poznavala zapreke kod izvršavanja zadataka u neprijateljskim uporištima. Poginula 1943. u sukobu s ustaškim agentima pred tvornicom »Tivar« u Varaždinu.

Pavlič Ružica, r. 1925. u Liču, Gorski Kotar, radnica, Hrvatica. Od 1942. radi u AFŽ. Polovinom 1943., među prvim aktivistkinjama, odlazi na rad u Istru. Bila član KK KPH Žminj i radila u AFŽ.

Pavlović Julia, r. 1913. u Vrbovljanima, k. Nova Gradiška, domaćica, Srpkinja. 1942. izabrana je za predsjednicu ileg. odb. AFŽ u svom selu. 1943. odlazi u partizane. U toku NOB bila predsjednica Kot. odb. AFŽ Nova Gradiška, član 00 AFŽ, Obi. odb. AFŽ Slavonija, član Kot. NOO i KK KPH Nova Gradiška.

Pejnović Ljuba, r. 1920. u M. Jasnovači, k. Grub. Polje, seljanka, Srpkinja. Od 1941. surađuje s NOP. 1942. predsjednica je AFŽ u Grub. Polju. Krajem 1942., nakon što je bila uhapšena i pobjegla iz ruku ustaša, odlazi u partizane. U toku NOB bila je predsjednica 00 AFŽ, član Izvrš. odb. 0 NOO Virovitica, te član Obi. NOO Slavonija. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluge za nariod III. reda.

Pekić Zorka, r. u Velom Ižu, k. Zadar, Hrvatica. Učestvuje u radničkom pokretu od 1940. U toku NOB bila član Kot. odb. AFŽ i Mjes. NOO.

Pelcl-Turković Beška, r. 1911. u Zagrebu, namještenik, Hrvatica. Aktivno radi u SBOTIČ u ženskoj sekciji, kao i u ilegalnoj štampariji. 1935/36. bila na robiji. U ožujku 1941. uhapšena i otpremljena u logor, odakle se vraća 1943. Odlazi u partizane, gdje je kao bolničarka prošla IV. ofenzivu s tifusnim bolesnicima. Kasnije radi u AFŽ na Pelješcu. 1944 odlazi u zbjeg u Afriku, i tamo vrši dužnost tajnice Crvenog Križa.

Penezić Mara, iz Bregane, k. Pisarovina. Učestvuje u NOP od 1943. i radi u AFŽ u svom selu. Krijući se pred neprijateljem, nosila je partizanima hranu na položaje i izvještavala ih o kretanju neprijatelja.

Piplović-Drača Ana Daša iz Splita. Radi prije rata u ženskom pokretu. Organizator žena u 1941. Član je MK KPH Split. 1942. odlazi u partizane. Bila član OK KPH za Srednju Dalmaciju, zatim komesar vojne bolnice na Visu.

Pižir-Buči Zora, r. 1920. u Sv. Ivanu Zelini. 1943. aktivno radi za NOP. Sakuplja pomoć za partizane, prenosi poštu i radi u AFŽ.

Plavec Jela, r. 1908. u Strigovcu, seljanka. Od početka 1942. radi za NOP. Bila zlostavljana od ustaša, koji su joj i kuću spalili. 1943. član je Kot. odb. AFŽ.

Plazibat Ana, r. 1911. u D. Andrijevcima, k. SI. Brod, radnica. Od okupacije zemlje aktivno radi za NOP. Do odlaska u partizane, ožujka 1943. dva puta hapšena. U toku NOB bila član Kot. odb. AFŽ Slav. Brod. 2. X. 1943. zarobljena od ustaša. Poslije nekoliko mjeseci bježi i odlazi u partizane.

Plečaš Sofija, k. Gospić, student. Prije rata aktivno radi u studentskom pokretu. Za vrijeme NOB bila član OO AFŽ i O NOO za Liku. Nosilac Spomenice 1941.

Plečko Marija, (k. Klanjec). S NOP surađuje od 1941. i aktivno radi na organiziranju žena. Bila član OO AFŽ Krapina.

Pleše-Juras Katica, r. 1908. u Delnicama, domaćica, Hrvatica. Od 1941. pomaže NOP. Bila u prvom ilegalnom odboru AFŽ 1942. U partizane odlazi 1943., gdje aktivno radi u organizaciji žena kao član Kot. odb. i KK KPH Delnice. Nosilac Spomenice 1941.

Pleše Katica, r. 1908. u Delnicama. Još od prije rata radi u naprednom pokretu, a od početka ustanka aktivno za NOP. 1942. odlazi u partizane, gdje je, nesretnim slučajem, poginula.

Počuča Milica Simina, iz Divosela, k. Gospić, seljanka, Srпкиnja. Majka troje djece. Od početka ustanka radi na organiziranju žena. Član prvog odbora AFŽ u Divoselu i Kot. odb. AFŽ Gospić. Isticala se požrtvovnim radom u hrvatskim selima, gdje je radila pod teškim ilegalnim uslovima. 1944. umrla od tifusa.

Počuča-Pejnović Milica, r. 1924. u Smiljanu, k. Gospić, Srпкиnja. U prvim danima ustanka radi kao kurir na terenu kotara Gospić, zatim radi s omladinom i ženama u kotarevima Gospić i D. Lapac. 1942. bila bolničarka u bolnici u Krbavici. 1943. odlazi u Moslavinu, gdje radi kao član KK SKOJ i MK KPH. 1945. član Opć. kom. KPH. Nosilac Spomenice 1941.

Podunavac Trninka, r. u Starom Selu, k. Petrinja namještenik, Srпкиnja. Odmah po kapitulaciji stare Jugoslavije bježi pred ustašama i skriva se u srpskim selima Banije. U isto vrijeme počinje sarađivati s NOP. U toku NOB bila član Kot. odb. AFŽ i KK KPH za Glinu.

Pokrajac Anka, r. 1924. u Bruvnu, k. Gračac, seljanka, Srпкиnja. 1941. radi s omladinom u svom selu. U toku NOB bila omladinski rukovodilac i radi ujedno sa ženama. Bila član Kot. NOO Gračac i rukovodilac polit, kursa. Nosilac Spomenice 1941.

Pokrovac Manda, iz Puljena-Promine, k. Knin, Hrvatica. 1942. počinje raditi za NOP, a početkom 1943. postaje aktivistkinja AFŽ u Promini. Bila član Kot. odb. AFŽ Drniš i Knin.

Polak Laura, r. 1908. u Bijelini, kroj. radnica. Prije rata aktivna u radničkom pokretu i Stranci radnog naroda. U njenom stanu u Zagrebu održavali su se sastanci CK KPH i MK KPH i povremeno boravili partijski funkcioneri. 1941. aktivna u NOP. 1943. odlazi u partizane i radi u pozadinskim ustanovama. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Polić Ljubica Naša, r. 1921. u Sušaku, radnica. Od 1942. radi za NOP. 1943. odlazi u partizane. Bila član Kot. odb. AFŽ Sušak, OO AFŽ Hrv. Primorje, KK KPH Crikvenica. 1943. odlazi u Istru, gdje je birana za člana OK KPH Pazin i Obi. odb. AFŽ za Istru.

Polovina Stana, r. 1904. u Dobroselu, k. D. Lapac, seljanka, Srпкиnja. 1941. bila predsjednica AFŽ u svom selu, a 1943. izabrana za člana Kot. odb. AFŽ D. Lapac. Kroz čitavo vrijeme NOB aktivno radi na organiziranju žena u NOP.

Poljićanin Kata, r. 1887. u D. Segetu, k. Trogir, seljanka, Hrvatica. Muž strijeljan od Talijana. Od 1941. sakriva partizane, učestvuje u akcijama pilenja telef. stupova, rušenju putova i dr. Bila u odb. AFŽ. Prigodom kapitulacije Italije, ušla s partizanima u Trogir i razoružavala talijanske vojnike.

Popadić Darinka, r. 1906. u M. Uljaniku, k. Pakrac, seljanka. Od početka 1942. surađuje s NOP. Iste godine bila član NOO i predsjednica AFŽ u Grahovljanima. 1943. član je, a kasnije predsjednica Kot. AFŽ Pakrac, član Opć. kom. KPH Branešci i 1944., Kot. NOO Pakrac. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Popović-Mirić Borka, r. 1916. u Utinji Vrelu, k. Vojnić, učiteljica. Aktivno radi za NOP od

1941. Bila član Kot. odb. APŽ za kotar Veljun, tajnica Kot. AFŽ i prosvjetni referent za kot. Slunj, kasnije za Veljun. U toku rata kao učiteljica održavala tečajeve za nepismene i političke tečajeve, na kojima je bila predavač.

Popović Sava, r. 1900. u Nebljusima, k. D. Lapac, seljanka, Srпкиnja. 1941. bila predsjednica AFŽ u svom selu, a 1943. izabrana za člana Kot. odb. AFŽ D. Lapac. Kroz čitavo vrijeme NOB aktivno radi na organiziranju žena u NOP.

Popović Smilja, (k. D. Lapac) seljanka, Srпкиnja. Od 1941. radi aktivno za NOP. 1942. član Kot. odb. AFŽ D. Lapac, a 1943. postaje' predsjednica istog odbora. Te godine postaje i član Opć. kom. KP Doljani. 1944. ranjena od četnika. Nosilac Spomenice 1941.

Popović Zorka, iz Gračaca, seljanka, Srпкиnja. U toku 'NOB aktivno radi u AFŽ. Bila član Opć. odb. Umrta od tifusa 1943.

Posavec-Teslić Mara, iz Siska. Od 1941. učestvuje u NOP radeći pod vrlo teškim uslovima ilegalnosti u okupiranom gradu. 1944. odlazi na oslobođeni teritorij. Radi kao politički radnik na terenu, a zatim kao učiteljica.

Posti Katica, r. 1895. u Orlovcu, k. Bjelovar, domaćica, Hrvatica. Prije rata aktivna u radnič. pokretu. Njen je stan služio za održavanje ilegalnih sastanaka, a u više navrata kod nje je boravio drug Tito. Za cijelo vrijeme NOB ilegalno radila u Zagrebu. Nosilac Spomenice 1941.

Poščić Ivanka, iz Veprinca, k. Rijeka. Krajem 1942. radila kao omlad. rukovodioc u svom selu. Kasnije postaje član Opć. kom. KPH za Veprinac, član Kot. NOO, KK KPH i Kot. odb. AFŽ za Opatiju.

Poznovija Ljubica, r. 1914. u Daruvaru. Od 1942. surađuje u Čazmi s NOP. 1943. izabrana za predsjednicu Mjes. odb. AFŽ. Kasnije postala član Opć. i predsjednica Kot. odb. AFŽ.

Požeg Fanika, r. u Adlešiću, k. črnomelj, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivna u URSS. 1942. surađuje s NOP i u siječnju 1943. odlazi s čitavom obitelji od 9 članova na oslobođeni teritorij. Radi aktivno kao politički radnik na terenu KK KPH Karlovac. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda, Ordenom zasluga za narod III. reda i Medaljom zasluga za narod.

Prevendar Ženka Blaženka, r. 1906. u Drežniku, k. Samobor, seljanka. Od početka 1942. kroz

njezinu su kuću prolazili partizani, koji su prelazili na teren Žumberka. Ujedno radi na aktivizaciji žena u AFŽ. 1943. pred hapšenjem, odlazi u partizane. Radi sa ženama na terenu kotara Samobor i općine Sv. Martin. Bila član OO AFŽ, Pokuplje.

Prica-Dobrinić Ada, r. 1907. u Zagrebu, učiteljica, Hrvatica. Kao učiteljica skloništa za malu djecu u Zagrebu, bori se protiv bijednih uslova života djece u domu. Raspisuje ankete i vodi borbu u Udruženju učiteljica. Aktivna je u radničkom pokretu. Nakon pogibije njenog druga, Ognjena Price, 1941. odlazi u Split, gdje nastavlja ilegalnim radom. 1942. odlazi u partizane. 1943. poginula za vrijeme V. ofenzive.

Prodanić Kata, r. 1912. u Sr. Lazama, k. Vinkovci. Krajem 1942. počinje sarađivati s NOP. Bila član odb. AFŽ u Ostrovu.

Prodanović Slavica, r. 1905. u Boboti, k. Vukovar, domaćica, Srпкиnja. Nakon što je njen drug bio strijeljan 1941. počinje aktivno sarađivati s partizanima. U svom selu bila tajnica ileg. odb. AFŽ i član Mjes. NOO. Odlazi u obližnja sela i organizira žene. Birana je u Kot. odb. AFŽ Vukovar.

Pruginić Marta, r. u Las. Sjeničaju, k. Vrginmost, seljanka, Srпкиnja. Od početka ustanka radi za NOP. Bila član Opć. odb. AFŽ Sjeni čak i seoskog odb. AFŽ. Za cijelo vrijeme NOB isticala se svojom aktivnošću.

Puhalović Ljubica, r. 1916. u Splitu. Prije rata sudjeluje u naprednom studentskom pokretu. 1942. s još nekoliko drugova, osniva NOO pri rizničkom upraviteljstvu u Zagrebu. U veljači 1944. uhapšena i otpremljena u logor odakle je 1944. zamijenjena. Radi zatim u Splitu u Okr. komisiji za utvrđivanje ratnih zločinaca, te u ZAVNOH.

Puklek Sanda, radnica. Prije rata član URSS. Organizira štrajk u Tvornici čarapa u Zagrebu, gdje je bila zaposlena. Po okupaciji nastavlja radom. 1942. odlazi u Varaždin i kao radnica tvornice »Tivar« radi na vezi između Po-dravine i Zagreba. 1943. uhapšena i nakon mučenja strijeljana.

Puštaj Bara, r. 1920. u Kozlikovcu, k. Jastrebarsko. U NOP učestvuje od 1943. Bila član Opć. NOO Klinča selo, član Kot. odb. AFŽ i član OO AFŽ za Pokuplje.

Puškarić Darinka, r. 1922. u Zagrebu, Hrvatica. Od 1938. aktivna u naprednom srednjoškolskom pokretu. Radi s omladinom u Gorskom Kotaru. U travnju 1942. odlazi u partizane. Bila borac Goransko-primorskog odreda. U jesen 1942.

radi u PK SKOJ za Hrvatsku kao predavač na omi. kursu i urednik je »Omladinskog borca«. Koncem 1942. urednik je »Omladinske borbe«. 1943. radi u Vrhovnom štabu NOV kao šifrant, te rukovodilac toga odjeljenja u Generalštabu JA. Ima čin kapetana JNA. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zaslug a za narod II. i III. reda i Ordenom za hrabrost.

Rački Ema, r. 1923. u Mrkoplju, k. Delnice, radnica. 1942. odlazi u civilni Mrkopaljski logor, a koncem 1942. ulazi u Kot. odb. AFŽ za Vrbovsko. 1943-1944. radi u 00 AFŽ za Gorski Kotar i jedno vrijeme kao član KK KPH Delnice.

Radaković Danica, r. 1920. u Mogoriću, k. Gospić, učiteljica. Još u učiteljskoj školi u Gospiću priključuje se pokretu napredne omladine. U toku rata radi kao član KK KPH za Gospić i Otočac. 1943. odlazi u Moslavinu i do oslobođenja bila član i sekretar KK KPH Garešnica. Nosilac Spomenice 1941.

Radaković Deva, iz Mogorića, k. Gospić. Od prvih dana ustanka aktivno radi u NOB. 1942. izabrana u Kot. odb. AFŽ Gospić i radi na stvaranju organizacije AFŽ.

Radaković Marija, r. 1922. u Ploči, k. Gračac, Srpkinja. Prvih dana ustanka radila u akcionom odb. za pomoć partizanima u Ploči, te s omladinom i ženama. Bila član KK SKOJ i K NOO Gračac. Nosilac Spomenice 1941.

Radaković-Žegarac Mika, r. 1926. u Jošanu, k. Udbina, seljanka, Srpkinja. Poslije rata završila učiteljsku školu. Od 1941. učestvuje u NOB. Bila član i sekretar KK SKOJ i sekretar Opć. kom. KPH Udbina, član OK SKOJ za Liku. 1944. radi u AFŽ kao član 00 AFŽ za Liku. 1945. postaje član OK KPH i O NOO za Liku. Nosilac Spomenice 1941.

Radanović Danica, r. 1919. u Selištu, k. Glina, radnica, Srpkinja. Od 1941. radi aktivno za NOP. Odlazi u jedinicu i uskoro se vraća na terenski rad kao politički radnik. Bila predsjednica Kot. odb. AFŽ, član Izvršnog odb. JNOF, član, te tajnica Kot. NOO Sjeničak. Nosilac Spomenice 1941.

Radanović Jelena, iz Kapelne. Aktivno radi za NOP od početka ustanka. 1943. bila u prvom ilegalnom odboru AFŽ u svom selu. 13. I. 1944. nakon što je Kapelna bila spaljena od neprijatelja, odlazi s cijelim selom u partizane. U toku NOB bila član KK KPH, član Kot. NOO, član Kot, nar. suda i 00 AFŽ.

Radeljević Kata, iz Konavlja, k. Dubrovnik, radnica, Hrvatica. Još prije rata radi u naprednom pokretu. 1941., sa svojim kćerkama, ilegalno radi za NOP. Bila jedna od prvih organizatora žena u Dubrovniku. 1942. prelazi na Pelješac i Korčulu, gdje nastavlja radom. Dvije kćeri su joj poginule u toku rata.

Radica Tonka, iz Splita, namještenik, Hrvatica. Vrlo aktivna u radu sa ženama. Pod teškim uslovima često prelazi s oslobođenog na okupirani teritorij. Bila zarobljena od ustaša, i dok su je sprovodili kroz Sinj, hrabro se držala, pjevajući partizanske pjesme. U toku NOB bila član KK KPH, Kot. odb. AFŽ Sinj i 00 AFŽ Sinj.

Radičević Marija, r. 1909. u M. Kopanici, k. Đakovo, seljanka. Sarađuje s NOP od 1942. Njenom inicijativom žene i djevojke M. Kopanice, zlatom i svilom su izvezle zastavu za NOV. Ustaše su saznali za to i pretukli Mariju zahtijevajući da izda one, koje su izradile zastavu, ali ona nije ništa priznala.

Radić Duka, iz Radušića, k. Knin, seljanka, Srpkinja. Počela raditi početkom 1942. na okupljanju žena kao član seoskog odbora AFŽ. Kasnije bila član Kot. odb. AFŽ Knin.

Radić Milica, iz Radučića, k. Knin, seljanka, Srpkinja. 1942. birana za rukovodioca seoskog odbora AFŽ. 1944. odlazi u zbjeg u Afriku, gdje radi kao član rajonskog i Centralnog odbora AFŽ zbjega.

Radin Olga, r. 1926. u selu Radinu, k. Umag. Radi od 1943. na organiziranju omladine i žena u svom kraju. U prosincu 1944. zarobljena i odvedena u zatvor u Trst, odakle bježi. Pono vo radi kao član Kot. odb. AFŽ.

Radišić Ina, iz Visa, domaćica, Hrvatica. Aktivno radi za NOP od 1941. Koncem 1942. ulazi u Kot. odb. AFŽ Vis. 1943. postaje član 00 AFŽ za Srednjo-dalmatinsko otočje, zatim član O NOO.

Radonjić-Miranović Mara Crnogorka, radnica. 1940. izabrana za člana PK KPH za Dalmaciju. Uhapšena na Hvaru kao agitator za izbore Stranke radnog naroda. Dobiva izgon iz Dalmacije za Crnu Goru na 5 godina. Ilegalno se vraća u Dalmaciju i nastavlja radom. 1941. radi u ileg. štampariji u Splitu i postaje org. sekr. MK KPH Split. 16. IV. 1942. uhapšena od Talijana, zvjerski mučena i osuđena na 18 god. robije. U zatvoru u Italiji ostaje do kapitulacije, kad se vraća u domovinu i odlazi u partizane.

Radošević-Matković Katica, r. 1914. u Liču, k. Delnice, seljanka. U jesen 1941. u njenoj se kući formira prvi seoski odbor AFŽ. Organizira sakupljanje hrane za partizanski logor u selu, koje je bilo čvrsto talijansko uporište. Iste godine odlazi u Sušak, gdje nastavlja ileg. radom. Polovinom 1942. vraća se u Lič, gdje radi kao član seoskog odb. AFŽ. 1943. birana u Mjes. NOO.

Radulović Danica, r. 1918. u Padalištu, k. Drežnica. Tokom čitave NOB radila kao politički radnik na teritoriju Gorskog Kotara, a najviše u kotaru Ogulin. Od 1943. bila član 00 AFŽ za Gorski Kotar. Mnogo se zalagala u radu na suzbijanju epidemije tifusa u Drežnici.

Radulović Zorka, r. 1913. u Vručcu, k. Drežnica. Radila kao član Mjes. i Opć. odb. AFŽ Drežnica. Iako majka petoro djece, bila jedna od najaktivnijih žena Drežnice. Ubijena s dvoje djece od ustaša, u ofenzivi 1944.

Raduna-Ban Mira, r. u Sušaku, Hrvatica. 1942. odlazi u partizane. Bila član OK SKOJ za Hrv. Primorje. Početkom 1943. odlazi u Istru i radi kao član Obi. kom. SKOJ. Ona je prva žena partizan, koja je došla u Istru. U siječnju 1944. pri upadu Nijemaca u Gajanu, gdje je noćila, poginula od neprijateljskih metaka.

Rafanelli Marica, iz Makarske, domaćica. Za NOP radi od 1941. Bila član Mjes. i Kot. odb. AFŽ.

Rahelić Marija, teta Mima, r. 1887. u Rijeci, domaćica, Hrvatica. Početkom 1941. počela je raditi za NOP. Kada su 1943. Talijani blokirali grad u namjeri da uhapsu na desetke organiziranih ljudi, njoj je uspjelo da ih obavijesti i tako spasi od zatvora. U njenoj je kući održano na stotine ilegalnih sastanaka, dok je teta Mima pred kućom držala stražu. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

Rajačić-Vukelić Julka, r. 1918. u Lučanima, k. Brinje, radnica, Srпкиnja. Od prvih dana ustanaka aktivna u NOP. Bila član KK KPH i Kot. NOO Brinje, predsjednica prvog Kot. odb. AFŽ Brinje i 1943. član OK KPH Gorski Kotar. Nosilac Spomenice 1941.

Rajčević Gina, r. 1912. u Gospiću, učiteljica, Srпкиnja. Bila učit. u Gračacu. U toku NOB član Kot. odb. AFŽ Gračac. Aktivno radila na analfabetskim tečajevima. Ranjena kod bombardiranja Bruvna.

Rajčević Sofija (k. Gospić). Od prvih dana ustanaka radi u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ Gospić i član 00 AFŽ za Liku. Nosilac Spomenice 1941.

Rajić Mileva, iz Ostrova, k. Vinkovci, seljanka, Srпкиnja. Od 1942. radi za NOP. Početkom 1943. osniva ileg. odb. AFŽ u selu i organizira žene za pomoć NOV. Bila član Kot. odb. AFŽ Vinkovci.

Rakar-Magašić Anica, r. 1914. u Zagrebu, profesor, Hrvatica. Na sveučilištu aktivno sudjeluje u naprednom studentskom pokretu, a kasnije u Društvu za prosvjetu žene. Od 1939. radi za španjolske borce. 1941. postaje član odbora za pomoć logorima kod Pokrajinskog odb. NP za Hrvatsku. Krajem ožujka 1942. odlazi u partizane na Baniju, a odatle na Podgrmeč, gdje radi u organizacijama AFŽ. Polovinom 1942. odlazi na Kordun. Bila član OK KPH i 00 AFŽ Karlovac, 1944. radi u prosvjetnom odjeljenju ZAVNOH. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Rakić-Galić Marinka, iz Vrgorca, k. Metković, seljanka. Od 1942. aktivno radi u AFŽ. Bila predsjednica Mjes. odb. AFŽ, zatim član Opć. i Kot. odb. AFŽ, član Opć. odb. NF i Opć. NOO.

Raner Katja, r. 1900. u Pazinu, učiteljica. Za vrijeme talijanske okupacije ističe se kao nacionalni borac. 1942. surađuje s NOP. Član je prvog odb. žena u Pazinu. 1943. sa cijelom obitelji odlazi u partizane. Početkom 1944. predsjednica je Inic. odb. AFŽ za Istru. Neumorno radila kao prosvjetni radnik u kotaru Kras i Labin.

Raner Lea, r. 1921. u Pazinu, đak. 1941. počinje raditi na organiziranju omladine i žena. Član je Obi. odb. AFŽ za Istru. 1944. odlazi na teren kotara Buje i Umag, gdje radi sa ženama. Kasnije postaje sekr. KK KPH Buje.

Raner Nada, r. 1919. u Pazinu, učiteljica. Počinje aktivno raditi za NOP 1942. Na Obi. konferenciji AFŽ za Istru 1944. izabrana za tajnicu Obi. odbora. Bila član OK KPH Buzet i OK KPH Poreč. Jedna je od najistaknutijih žena Istre.

Raos Jaka, r. 1912. u Vrgorcu, k. Metković, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivno radi u URiSS u Vrgorcu. Od 1941. radi za NOP. Za vrijeme rata bila predsjednica Opć. i Kot. odb. AFŽ, član 00 AFŽ, član Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju, član i sekretar Opć. kom., član Glavnog odb. AFŽ za Hrvatsku, član Obi. NOO za Dalmaciju, član KK KPH Vrgorac i Metković. Nosilac Spomenice 1941.

Rapajić Sofija, r. 1924. u Brlogu, k. Otočac, seljanka, Srпкиnja. Od 1941. aktivno radi za NOP. Bila omladinski rukovodilac, član 00 USAOH

Lika, član Kot. NOO i Kot. odb. AFŽ Otočac. Nosilac Spomenice 1941.

Ras,por-Miokuš Đurđa, r. 1919. u Jelenju, k. Rijeka, radnica, Hrvatica. Početkom 1942. počela raditi za NOP. Bila mnogo puta hapšena od Talijana. Nakon što je oslobođena, 1944. odlazi u partizane i radi aktivno kao član Kot. odb. AFŽ Sdšak. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda.

RastoviC-Jaramaz Milka Ličanka, r. 1925. u Srbu, k. D. Lapac, seljanka, Srпкиnja. U D. Lapcu kao omladinski rukovodilac radi za NOP. 1944. odlazi na teren okruga Knin i postaje član 00 AFŽ. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Rašeta Smilja, r. 1923. u Oravcu, k. D. Lapac, seljanka, Srпкиnja. 1941. počinje raditi na organiziranju žena i omladine. 1942. postaje član Kot. odb. AFŽ, a 1943. radi na organiziranju žena u Glinskom kotaru. 1945. bila član KK KPH D. Lapac. Nosilac Spomenice 1941.

Rašković Jul,a, r. 1909. u Lještanima, k. Pakrac, seljanka. 1942. bila predsjednica seoskog odb. AFŽ u Kričkama. 1943. član je KK KPH Novska. Iste god. odlazi na prvu konferenciju AFŽ za Hrvatsku u Otočac, a po povratku ulazi u Obi. odb. AFŽ za Slavoniju. Organizira razne akcije pod Papukom i žetvu žita u Zdencima i okolici pod vrlo teškim okolnostima. Kasnije radi kao član KK KPH Novska i Podravska Slatina.

Raušević Marija, r. 1899. u Doropolju, k. Brežice. Prije rata bila rukovodilac Saveza kućnih pomoćnica UR,SS. Učestvovala u demonstracijama i ostalim akcijama, koje je provodila KP. U ilegalnom radu pomaže joj mali sin, koji je u NOV bio kurir i poginuo na Baniji. Često hapšena radi svog revolucionarnog rada. U NOV bila je borac u Moslavačkoj brigadi. Početkom 1943. dok je ležala teško bolesna od tifusa u bolnici na Vučjaku u Slavoniji, Nijemci su je zaklali.

Ravnić Štefanija, r. u Lupoglavu, k. Buzet. Kao profesor u Trstu saradivala s partizanima u Istri. Početkom 1943. napušta službu i odlazi u partizane. Bila član 00 AFŽ Buzet, član Obi. odb. AFŽ Istra i 1944. pročelnik za prosvjetu Obi. NOO za Istru. Krajem god. odlazi u Kastavštinu i na jednom sastanku s učiteljima u Zametu pada neprijatelju u ruke. Odvedena u Trst i ubijena.

Rendulić Julka, r. 1893. u Modrušu, k. Ogulin, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivna u URSS.

1938. bila predsjednica prve ženske sekcije. Kroz sve vrijeme NOP radila ilegalno. 3. III. 1944. uhapšena. Uspijeva pobjeći i odlazi na oslobođeni teritorij u Karlovačko područje. Bila član Kot. odb. AFŽ Karlovac i član Opć. NOO Duga Resa. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod III. reda i Meda-ljom za hrabrost.

Restović Rajka, iz Nerežišća, k. Brač, domaćica, Hrvatica. Od početka ustanka radi aktivno za NOP. Koncem 1942. ulazi u Kot. odb. AFŽ za Brač, a 1944. bila poslana u Afriku, gdje radi na organiziranju žena u zbjegu.

Rismondo Ersilia, iz Rovinja, učiteljica, Talijanka. Za NOP radi od 1943. Bila član Grad. odb. AFŽ u Rovinju. 1944. nakon pogibije muža, odlazi u partizane. Postaje potpredsjednica Obi. AFŽ Istra. 'Neumorno radila na stvaranju bratstva j jedinstva Talijana i Hrvata.

Rivoseki Melanka, iz Senja, profesor, Hrvatica. Sudjelovala u naprednom pokretu prije rata. Od 1942. do 1943. u Senju ilegalno radi na okupljanju omladine, a zatim na organiziranju žena. Poslije kapitulacije Italije odlazi u partizane i dalje radi u AFŽ.

Rnjak-Oluić Soka, iz Bukovića, k. Benkovac, seljanka, Srпкиnja. Počela je saradivati s NOP od 1942. Bila član NOO i aktivno radila u AFŽ.

Rodica Ljubomira Neda, r. 1917. u Rijeci. Kao srednjoškolka učestvuje u naprednom omlad. pokretu. Za NOP radi od 1941. U njenom se stanu održavaju ileg. sastanci, raspodjeljuje štampa i si. U siječnju 1943. uhapšena. Poslije kapitulacije vraća se u Rijeku i postaje član ileg. MK KPH. U ožujku 1944. odlazi u Pulu i postaje član MK KPH Pula i radi sa ženama. Kasnije bila obavještajni oficir.

Rodić-Kotur Angelina, r. 1916. u Vagancu, k. T. Korenica, seljanka. Od prosinca 1941. radi za NOP. Sakuplja oružje, municiju, vojnička odijela, hranu, lijekove i dr. za partizane. 1943. bila tajnica Opć. NOO Drežnik.

Rojčević Marija, iz Plavšince, seljanka. Od 1941. radi za NOP. 1943. postaje predsjednica Mjes. NOO Plavšinac. 1944. uhvaćena od ustaša i nakon teških mučenja strijeljana na Ciglanu u Koprivnici.

Rokov-Baranić Marija, r. 1923. u Malom Izu, k. Zadar, Hrvatica. Radi za 'NOP od 1941. Bila uhapšena i odvedena u internaciju u Italiju, odakle se vraća po kapitulaciji i radi kao član Kot. odb. AFŽ i Kot. NOO Preko.

Rokov-Lukin Marija, r. 1921. u Malom Ižu, k. Zadar, Hrvatica. U radničkom pokretu učestvu- je od 1939. 1941. bila omladinski rukovodilac u svom selu. Uhapšena od Talijana i odvedena u logor. 1944. vraća se iz internacije i radi kao sekretar Opć. kom. KPH i član Opć. NOO IŽ Veli.

Romac Zora, r. 1915. u Brestu, k. Pazin, seljan- ka. Od 1943. aktivno radi za NOP. Bila pred- sjednica AFŽ u svom selu, a početkom 1944. član Kot. NOO i Kot. odb. AFŽ Kras. Za vri- jeme ofenzive zarobljena na Planiku i 1. V. 1944. strijeljana.

Rosandić Zora, r. 1914. u Zadvarju, Šestanovac, k. Omiš, radnica, Hrvatica. Prije rata aktivna u radničkom pokretu. 1940. postaje član Ženske radne komisije i radi sa ženama. 1941 u Splitu učestvuje u delegaciji, koja je od tadanjih političkih građanskih stranaka tražila saradnju na bazi obrane zemlje i saveza sa SSSR. Talijani je hapse. Imala herojsko drža- nje na policiji, gdje su je fašisti mučili na najzvjerskiji način. Nakon kapitulacije Italije vraća se u domovinu i odlazi u partizane. Bila član Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju. Nosilac Spomenice 1941.

Rumora Marica, iz Vlašića, k. Pag, Hrvatica. Počela raditi za NOP poslije kapitulacije Ita- lije. Prenosila poštu za partizane i vršila oba- vještajnu službu. 17. siječnja 1945. uhapšena i strijeljana.

Rupčić Eva, iz Ličkog Lešća, k. Otočac, seljanka, Hrvatica. Ilegalno radi od 1941. na okupljanju žena u svom selu i neoslobodenom teritoriju svog kotara.

Ru,pec Kata, r. 1903. u Miholjancu, k. Đurđevac, domaćica. Od 1938. radi u naprednom pokretu. U prvoj polovini 1943. bila član ilegalnog NOO u svom mjestu, a kratko iza toga osniva odbor AFŽ, kojemu je bila predsjednica. Iste godine postaje član prvog Kot. odb. AFŽ Đurđevac, zatim odlazi u zbjeg u Vojvodinu.

Rušec Danica, r. 1922. u Lepšiću, k. Dugo Selo. 1942. odlazi kao borac u partizansku grupu na terenu kotara. 1943. vraća se na teren i radi sa ženama. Bila član Kot. odb. AFŽ Dugo Selo.

Ružić Josipa, r. 1908. u Hreljinu, k. Sušak, do- maćica, Hrvatica. 1941. povezuje se s drugovi- ma u ilegalnom radu, pomaže na sakupljanju materijala za partizane, raspačavanju štampe i radi u AFŽ. 1943. ulazi u Mjes. odb. AFŽ Sušak kao predsjednica. 1943. i 1944. raspodi- jeljuje svu ilegalnu štampu za Sušak. Nakon provale, krajem 1944. odlazi u partizane. Bila član Kot. odb. AFŽ Kraljevica.

Ružić-Kruljac Katica, iz Starog Laza, Ravna 'Gora, k. Delnice. Od prvih dana ustanka aktiv- no radi i pomaže NOP. 1942. s mužem i troje djece odlazi u partizane. Za vrijeme nje- mačke ofenzive na logor Viševica bila teško ranjena u obje noge i, kako nije mogla pobjeći, Nijemci su je zarobili i ubili.

Ružić Neva, iz Paga, Hrvatica. 1942. počela ra- diti za NOP. U listopadu iste godine radi u omi. organizaciji, a zatim u AFŽ. Bila član Kot. AFŽ Pag.

Sachs Mira, r. 1900. u Karlovcu, namještenik, Hrvatica. Prije rata učestvuje aktivno u rad. pokretu. 1938. izlazi iz kaznenog zavoda u Po- žarevcu nakon izdržane kazne robije od 2 go- dine. 1941. ponovo uhapšena radi komunističke propagande i internirana u Lepoglavu, zatim u logor Gospić. Ubijena.

Salaj Marija, r. 1912. u Đakovu. Prije rata ak- tivna u rad. pokretu. 1929. osuđena na 2 godine robije. U toku NOB ileg. radi u Osijeku za NOP. 1944. uhapšena i strijeljana.

Samboliček Slavica, r. 1914. u Auguštinama, k. Krško, radnica. Od 1936. učestvuje u rad- ničkom pokretu. Prije rata više puta hapše- na. 1939. bila u konc. logoru. 1942. odlazi u partizane. Bila član Kot. odb. AFŽ i KK KPH Virovitica. Odlikovana Ordenom i Medaljom za- sluga za narod i Medaljom za hrabrost.

Saplaić Katica, iz Budimaca, k. Našice, seljanka. Bila je tajnica odbora AFŽ u svom selu. Za čitavo vrijeme NOB aktivno radila za NOP.

Savie Marica, r. 1909. u Podumu, k. Otočac, uči- teljica, Srpkinja. U prvim 'danima ustanka bila član odbora NOP u Tuževiću. Kasnije tajnica Kot. odb. AFŽ Brinje i povjerenik prosvjete u Kot. NOO Brinje.

Sedmak-Mihalinčić Slava, r. 1917. u G. Lukovcu, Velika Gorica, seljanka. Aktivno učestvuje u NOP od početka 1942. Bila član Kot. odb. AFŽ.

Sekulić Anica, student. Za NOP radi od 1942. u .Slav. Požegi. U partizane otišla 1943. U toku NOB bila sekretar KK KPH i Kot. odb. AFŽ Slav. Požega, član OK KPH i OO AFŽ Nova Gradiška i rukovodilac nižeg partijskog kursa pri OK KPH.

Sekulić-Popović Ružica, r. 1922. u Kord. Ljeskov- cu, k. Slunj, seljanka, Srpkinja. Od 1941. radi za NOP. Početkom 1942. postaje predsjednica Opć. odb. AFŽ. a u ljetu iste godine predsjed- nica Kot. odb. AFŽ Slunj i član KK KPH Slunj. U IV. ofenzivi odlazi u VI. primorsko-

goransku brigadu. 1943. vraća se na teren i postaje član 00 AFŽ za okrug Karlovac. Nosilac Spomenice 1941.

Serdar štefica, r. 1920. u Sibirju, k. Slav. Brod, student, Hrvatica. Prije rata aktivna u naprednom stud, pokretu. U toku NOB član je Kot. odb. AFŽ Nova Gradiška, sekretar KK KPH Brod, te član opunomoćstva OZN-e. Nosilac Spomenice 1941.

Sertić Marija Kovačeva, iz Kamenice, k. Brinje, seljanka, Hrvatica. Od 1941. ilegalno radi u svom selu. Početkom 1942.. uhapšena, i nakon mučenja, internirana u Italiju do 1943. Po povratku, nastavlja aktivnim radom u NOP. Bila član Opć. i Kot. odb. AFŽ Brinje.

Severović-Mijačinovie Milka, iz Belanovog sela, k. Ludbreg, domaćica, Srpkinja. Za NOP radi od 1941. Bila član Kot. odbora AFŽ Ludbreg i 00 AFŽ Varaždin.

Simić Ida, r. 1913. u Kapeli k, Bjelovar, učiteljica, Hrvatica. 1941. odlazi u partizane. Šila član Kot. odb. AFŽ, član 00 AFŽ Bjelovar i član Opć. kom. KPH Kapela. Nosilac Spomenice 1941.

Sirišćević Kata Pučinica, r. 1880. u Hvaru, domaćica, Hrvatica. Prije rata učestvovala u mnogim radničkim akcijama i demonstracijama. Aktivno radila na otpremanju dobrovoljaca za Španiju. Više puta hapšena. Za vrijeme okupacije ilegalno radila u Splitu. Četvoro joj je djece bilo u partizanima.

Skendžić Julika, iz Škara, k. Otočac, seljanka, Srpkinja. Majka dvoje djece. Sin od 1941. u borbi. Od početka ustanka pomaže NOP. Član prvog odbora AFŽ u svom selu. 1942. birana za člana 00 AFŽ za Liku. Četnici su je uhvatili i na najzvjerskiji način ubili.

Skendžić Štaka, iz Škara, k. Otočac, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka aktivno učestvuje u ilegalnom radu kao omladinski rukovodilac i u radu sa ženama. Uhapšena od četnika i strijeljana zajedno sa svojim bratom.

Skorup Ika, r. 1919. u Ričici, k. Gračac. Bila prva žena, koja je radila na organiziranju žena za NOP na neoslobodenom teritoriju lovinačke općine. U toku NOB bila je član Kot. odb. Gračac i 00 AFŽ Lika.

Skorupan Dragica, r. 1918. u Laptu, k. Plaški, namještenik, Srpkinja. Polovinom 1941. bila je uhapšena od ustaša kao prva žena koja je učestvovala u organiziranju ustanka u Plaškom. Po izlasku iz zatvora radi u AFŽ. Bila član

Kot. odb. AFŽ Slunj, a 1943. odlazi u brigadu. Kao teško bolesna vraća se kući i, po ozdravljenju, radi kao tajnica Kot. odb. AFŽ Plaški. Nosilac Spomenice 1941.

Slabinjac Mara, r. u Petkovcu, k. Petrinja, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka učestvuje u NOP. Predsjednica je prvog odbora AFŽ u svom selu. Radi svoje aktivnosti bila vrlo obljubljena. Bila predsjednica Opć. i član Kot. odbora AFŽ, te se isticala kao organizator žena. 1944. umrla od tifusa.

Slezak Ruža, r. 1923. u Gudovcu, k. Bjelovar. Od 1942. aktivno radi za NOP. U toku NOB bila tajnica prvog Mjes. odb. Severin, tajnica Opć. odb., tajnica prvog Kot. odb. Bjelovar, član Inic. NOO za kotar Bjelovar, član 00 AFŽ i član 00 NF.

Slivka Pavica, r. 1909. u Vratima, k. Delnice. Od 1941. radi za NOP. 1943. postaje tajnica Mjes. odb. AFŽ, a ubrzo i tajnica Mjes. NOO. Kroz čitavo vrijeme NOB istakla se u svim akcijama u okupiranom selu.

Slukan-Jurec Jelka, r. 1920. u Varaždinu, radnica, Hrvatica. Prije rata kao član URSS sarađuje u radničkom pokretu. Iste godine sudjeluje u velikom »Tivarovom« štrajku. Od prvih dana okupacije radi za NOP. Uhapšena i odvedena u logor Stara Gradiška, a kasnije zamijenjena. Odlazi na oslobođeni teritorij Kalnika, gdje radi kao član Kot. odb. JNOF, Kot. odb. AFŽ i Kot. NOO Varaždin, član Grad. NOO i tajnica Grad. odb. AFŽ Varaždin. Nosilac Spomenice 1941.

Smolčić Marica, r. 1913. u Stajnici, k. Brinje, seljanka, Hrvatica. 1938. aktivno radi u naprednom pokretu u Budaševu (k. Sisak). 1941. učestvuje kod sakrivanja oružja i širenja propagande za narodni ustanak. Pošto je u nekoliko navrata bila hapšena od ustaša, svibnja 1942. odlazi u partizane, gdje radi u AFŽ na terena kotara Sisak. Kasnije odlazi u Slavoniju i Moslavinu. U toku NOB bila član 00 AFŽ Moslavina, predsjednica Kot. odb. AFŽ Čazma, te org. sekr. KK KPH Dubrava. Nosilac Spomenice 1941.

Smolić Liza, r. 1914. u Slav. Brodu. Od početka okupacije sarađuje s NOP. 1942. član je ileg. Gradskog odb. AFŽ u Slav. Brodu i član MK KPH. 27. III. 1943. odlazi u partizane. Radi kao član Kot. odb. AFŽ Slav. Brod, zatim odlazi na kotar Đakovo i radi sa ženama. Iste godine izabrana za tajnicu 00 AFŽ i člana OK KPH Slav Brod. Kasnije birana za člana KK KPH Vinkovci.

Soldo Luca, iz D. Muća, k. Sinj, seljanka. Aktivna u NOB od 1942. Bila član seoskog- odb. AFŽ Muć, Kot. NOO Muć i 00 AFŽ Srednja Dalmacija.

Splivalo Perka, iz Jelse, k. Hvar, Hrvatica. Bila je tajnica prvog Kot. odb. AFŽ, član KK KPH za kotar Hvar i član redakcije lista »Hvarska žena«. Odlazi u zbjeg u Afriku i postaje komesar kazališta logora II.

Srbić Marija, r. 1910. u Dišniku, k. Garešnica. 1941. počinje saradivati s NOP. 1943. bila predsjednica AFŽ u svom selu. LT toku rata nekoliko puta hapšena.

Srdić Mika, iz Vrhovina, k. Otočac, seljanka, Srpkinja. Bila predsjednica Opć. odb. AFŽ i član KPH Vrhovine. Ubijena od četnika pred očima svog djeteta.

Sremec Nada, r. 1898. u Vinkovcima, profesor, Srpkinja. Od rane mladosti saraduje u napred. pokretu. 1939. izdaje knjigu »Nismo mi krive«. U NOP sudjeluje od prvih dana okupacije. 1943. odlazi sa cijelom obitelji na oslobođeni teritorij. U listopadu 1943. postaje vijećnik ZAVNOH i član AVNOJ. 1944. radi na radio-stanci AVNOJ i saraduje u štampi, a iste godine postaje urednik »Žene u borbi«. Izdala knjigu uspomene iz NOB pod naslovom: »Iz partizanskog dnevnika«. Odlikovana.

Srzić-Dragičević Anka, iz Makarske, domaćica. Za NOP radi od 1941. Bila član Opć. i Kot. odb. AFŽ i član Opć. i Kot. odb. NF.

Stambolija-Prpić Stoja, r. 1925. u Popoveu, k. Novska. Od 1941. radi u omlad. organizaciji. U svibnju 1942. pred hapšenjem odlazi u I. psunjski partizanski odred. U toku NOB bila bolničarka i polit, komesar partizanske vojne bolnice, član 00 AFŽ 'Nova Gradiška, član Obi. odb. AFŽ Slavonija i član O NOO. Za vrijeme ofenzive, krajem 1944., radila kao član odbora izbjeglica za Slavoniju na evakuaciji dječjih domova i naroda za Mađarsku. Odlikovana Ordenom za hrabrost i Medaljom zasluga za narod II. reda.

Stanić Bojana, iz Bračevaca, k. Đakovo. Odlazi u partizane 12. IX. 1942. U toku NOB bila član Kot. odb. Đakovo i 00 AFŽ Brod. 1943. završila niži kurs AFŽ.

Stanić Jovanka, iz Mutilića, k. Udbina, seljanka, Srpkinja. U toku NOB bila član Opć. kom., KK KPH i Kot. odb. AFŽ Udbina. Neko vrijeme radila na terenu Velike Gorice.

Stanić Ljuba, r. 1919. u Bjelopolju, k. T. Korenica, Srpkinja. Prije rata aktivna u kulturno-prosvjetnom radu opć. Bjelopolje preko »Seljačkog kola«. 1939. govori na Krbavskom polju, po uputstvima Partije, o položaju žene i potrebi borbe. Od prvih dana ustanka radi u AFŽ. Bila prva predsjednica Kot. odb. AFŽ T. Korenica. Nosilac Spomenice 1941.

Stanišić Jela, r. 1889. u Danima, k. Jaska. U NOP saraduje s cijelom svojom obitelji od srpnja 1941., kada je u Žumberak došla prva partizanska grupa. Bila dva puta zatvarana od ustaša. Cijelo vrijeme rata isticala se požrtvovnim radom. U toku NOB izgubila muža i dva sina.

Stanojević Jelica, r. 1893. u Čremušnici, k. Vrginmost, domaćica, Srpkinja. Od 1941. radi za NOP. Bila predsjednica prvog odbora AFŽ u Čremušnici, zatim član Opć. i Kot. odb. AFŽ Vrginmost. Čitavo vrijeme NOB radila ilegalno na vezi. Nosilac Spomenice 1941.

Stanša Katica, r. 1899. u Grgincu, k. Bjelovar, radnica, Hrvatica. Od 1930. član URSS. Više puta hapšena. 1941. zatvorena u logoru St. Gradiška. 1943. zamijenjena. Radi kao politički radnik. Bila je član 00 AFŽ i član 0 NOO Bjelovar.

Stipanović Milka, r. 1920. u Gomirju. Kao prva od žena priključuje se NP 1941. 1942. radi na odganiziranju prvih odbora AFŽ u gomirskim selima, iste godine postaje član Kot. odb. AFŽ. 1944. postaje član KK KPH za Ogulin i član Kot. NOO.

Stojaković Draga, iz Ljubine, k. Dvor, seljanka, Srpkinja. Bila član prvog odbora AFŽ u svom selu. Kasnije postaje član Opć. odb. AFŽ Rujevac, član Opć. kom. KPH Rujevac i predsjednica Kot. odb. AFŽ Dvor.

Stramčević Jaga, r. u Jelkovcu, k. Zagreb, seljanka. Od prvih dana okupacije pomaže NOP. Njena kuća kraj šume, koja je bila udaljena svega 2 kilometra od neprijateljskog uporišta Sesvete, bila je uvijek puna partizana, koji su iz Zagreba u tom pravcu odlazili u NOV. 1942. i 1943. u njenoj je kući bilo sjedište OK KPH.

Strnić Mara, (k. Pisarovina). Od 1943. učestvuje u NOP. U toku NOB bila član KK KPH Pisarovina. Aktivno radila sa ženama na terenu kotara i općine Pokupsko.

Stupar-Sužnjević Ana, r. 1920. u Donjem Hrastovcu, k. Kostajnica, seljanka, Srpkinja. Od 1941. aktivno radi za NOP. U toku NOB bila predsjednica AFŽ u Donjem Hrastovcu, sekre-

tar Opć. kom. KPH, tajnica 00 AFŽ za Baniju i član O NOO za Baniju. Nosilac Spomenice 1941.

Supanc Anka, r. 1895. u Ciglani, k. Bjelovar, Hrvatica. Sudjeluje u radničkom pokretu od 1918. 1921. uhapšena i osuđena na izgon iz Zagreba. Odlazi u Ljubljanu i radi u sindikatu i partij. tehnici do 1927., zatim sa ženama u Zagorju. 1929. uhapšena i osuđena na 2 godine robije, koju izdržava u Požarevcu. 1936. radi u Mjes. odb. Stranke radnog naroda, zaini u sindikatu i NP. Od okupacije organizira AFŽ. 1942. postaje predsjednica Kot. AFŽ i radi u Kot. NOO u Zagrebu. 2. II. 1944. odlazi u partizane.

Sušanj Bosiljka, r. 1919. u Ogulinu. Od 1941. radi za NOP. 1942. uhapšena i otpremljena u internaciju, odakle se vraća poslije kapitulacije Italije i odlazi u Drežnicu i Delnice. Bila na raznim vojnim i pozadinskim funkcijama, a ujedno radi u organizaciji AFŽ.

Svilar Sava, r. 1915. u Grabovnici, k. Čazma. Početkom 1943. aktivno radi za NOP. Iste godine bila birana za predsjednicu Kot. odb. AFŽ Čazma i za člana 00 AFŽ za Moslavinu.

Šaban Pepica, iz Ličkog Novog, k. Gospić, seljanka, Hrvatica. Od 1941. ilegalno radi za partizane u svom selu. 1942. kad joj je zaprijetila opasnost od hapšenja, odlazi na oslobođeni teritorij. Iste godine izabrana u Kot. odb. AFŽ Gospić i 00 AFŽ za Liku. Krajem 1943. hrabro poginula u Širokoj Kuli prilikom napada ustaša.

Šandrić Antica, iz Betine, k. Šibenik, seljanka, Hrvatica. Od početka okupacije učestvuje u NOP. Odlazi u partizane krajem 1942. Radila je u organizaciji AFŽ u svom selu. Kasnije bila član Opć. kom. KPH Tijesno, član opć. i Kot. odb. AFŽ i član Kot. NOO.

Šarić Anka Višnja, r. 1921. u Šibeniku, domaćica, Hrvatica. Od 1939. radi u naprednom pokretu. 1940. učestvuje na konferenciji SKOJ za Sjev. Dalmaciju, a 1941. na savjetovanju žena za Dalmaciju u Splitu. Iste godine postaje član Mjes. kom. SKOJ i član prvog aktiva žena u Šibeniku. Kasnije je član ilegalnog Grad. odb. AFŽ Šibenik i član RK KPH. Početkom 1943. postaje sekretar Grad. kom. KPH, nakon čega odlazi u partizane. Bila član 00 AFŽ za okrug Šibenik, zatim član KK KPH i tajnica Kot. odb. AFŽ Šibenik.

Šarić Lepasava, iz Šibenika, radnica, Srpkinja. Od 1938. radi u naprednom pokretu. Učestvuje u svim štrajkovima tekstilnih radnica, kao i

u svim demonstracijama i mitinzima u Šibeniku. Za vrijeme kapitulacije stare Jugoslavije ističe se u sakupljanju i skrivanju oružja. Koncem 1941. uhapšena i zatvorena u logor u Italiju. Kapitulacijom Italije vraća se u Šibenik, gdje nastavlja s radom. 1944. uhapšena je od četnika i nakon zvjerskog mučenja, ubijena.

Šarin Anđa, iz Široka, k. Šibenik, seljanka, Hrvatica. Za NOP radi od 1941. 1943. postaje član Opć. odb. AFŽ Primošten, zatim Kot. AFŽ Šibenik. Bila među najaktivnijim ženama u kotaru. Učestvovala u velikim akcijama prebacivanja hrane s Visa za NOV.

Šeatović Stoja, r. 1899. u Rajčiću, k. Novska, domaćica, Srpkinja. 1942. bila predsjednica ileg. odb. AFŽ. 1943. postaje član Kot. odb. AFŽ Nova Gradiška i član seoskog NOO.

Šegota Mira, r. 1911. u Karlobagu, k. Gospić, namještenik, Hrvatica. Prije rata aktivna u naprednim ženskim društvima. 1936. uhapšena. 1941. ilegalno radi na Sušaku. Formira prvi Gradski i Kot. odb. AFŽ i veza je između OK KPH Primorje i KK KPH Sušak, Rijeka, Kastav i t. d. 1942. član je MK KPH Sušak Uhapšena i zatvarana po raznim logorima u Italiji i u ožujku 1943. osuđena na 20 god. robije. Po izlasku iz zatvora u prosincu 1943. nastavlja radom. Bila član KK KPH Pag. član i sekretar KK KPH Senj i član 00 AFŽ za Hrv. Primorje. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda i Ordenom bratstva i jedinstva II. reda.

Šegović-Bartolac Ivka, r. 1917. u Karlovcu, namještenica, Hrvatica. Prije rata aktivna u SBOTIČ. 1941. sudjeluje u udarnim grupama u Karlovcu. 1943. bila uhapšena i po povratku iz zatvora odlazi na oslob. teritorij. Bila predavač na političkim kursovima, član 00 AFŽ, član Kot. NOO Karlovac, pročelnik prop. i prosvjetnog odjela. Nosilac Spomenice 1941.

Šegvić Vesela, r. 1910. u Preku, k. Zadar, namještenik, Hrvatica. Od 1934. aktivna u radničkom pokretu. U vrijeme španjolskog građanskog rata sudjeluje u prihvatu i otpremi španjolskih dobrovoljaca iz Splita. Aktivna u Stranci radnog naroda i Društvu za prosvjetu žene. 1942. odlazi u partizane. Radi kao politički radnik. Birana za člana Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju. Nosilac Spomenice 1941.

Šelendić Jela, iz Markuševca — grad Zagreb. Saraduje s NOP od prvih dana ustanka. 1942. ustaše je hapse. Bila po raznim logorima. Nakon izlaska iz logora odlazi u partizane. 1943. postaje predsjednica 00 AFŽ Zagreb.

šilović Blanka, r. 1900. u Crikvenici, namještenik, Hrvatica. Prije rata aktivna u radničkom pokretu. Skrivala ilegalce, radila na pomoći španjolskim dobrovoljcima, na sakupljanju NP i dr. 1942. uhapšena i internirana u Italiju. Nakon kapitulacije Italije vraća se i nastavlja ilegalnim radom na Sušaku. 1944. odlazi u partizane, gdje je bila potpredsjednica OO AFŽ za Hrv. Primorje i član redakcije »Primorskog vjesnika«.

Šimičić Antica, r. 1906. u Barbatu na Rabu. Počinje saradivati s NOP početkom 1943. sakupljajući hranu i materijal za NOV. Poslije kapitulacije Italije izabrana za predsjednicu Mj. odb. AFŽ Barbat. Preko njene kuće odašiljao se ilegalni materijal i pošta na Olib, gdje je bilo sjedište KK KPH za Rab i Pag. Bila predsjednica Kot. odb. AFŽ Rab.

Šimić-Duvnjak Milka, r. 1922., radnica, Hrvatica. Prije rata aktivna u URSS i Stranci radnog naroda. Dolaskom okupatora ilegalno radi u Splitu na okupljanju žena, prenošenju oružja, sanitetskog materijala i dr. za NOV i učestvuje u diverzantskim akcijama. U veljači 1943., kad je postala sumnjiva fašističkim agentima, odlazi u partizane, gdje rukovodi krojačkom radionicom, radi kao bolničarka, te vodni delegat prateće čete IV. oper. zone. Nosilac Spomenice 1941.

Šimić Slavica, iz Osijeka, radnica. Prije rata bila aktivna u URSS. Od 1941. aktivna u NOP. 1942. uhapšena i strijeljana.

Škorić Jeka, r. 1920. u Kaštu, k. T. Korenica, domaćica, Srpkinja. 1941. član je NP. Ujedno radi s omladinom i ženama. Bila među najaktivnijim omladinkama u svom selu. U toku NOB član je Kot. odb. AFŽ i KK KPH Korenica. 'Nosilac Spomenice 1941.

škrivanek Marica, r. 1920. u Cagincu, k. Čazma. Od 1942. aktivno radi za NOP. Bila član seoskog odbora AFŽ, kasnije član Opć. odb., tajnica Kot. odb. AFŽ i član OO AFŽ.

Škrometa Marica, iz Bobovišća, k. Brač, krojačica, Hrvatica. Aktivno radi na organiziranju žena u svom mjestu. 1943. ulazi u Kot. odb. AFŽ, a 1944. radi na Visu, u komisiji za zbjeg, te postaje član Kot. odb. NF i KK KPH za Brač.

Šnidarsić-Pavlinić Anđela, r. 1920. u V. Gorici, namještenik, Hrvatica. Od 1941. aktivno radi za NOP u Odboru za pomoć logorašima, zatim u Odboru privatnih namještenica. U kolovožu 1944. odlazi u partizane u Slavoniju, gdje radi kao službenik u KK, a kasnije u OK Nova Gradiška. Nosilac Spomenice 1941.

Šobot Zora, r. 1918. u Buniću, k. T. Korenica, seljanka, Srpkinja. 1941. radi u odborima Narodne pomoći na organiziranju omladine i žena. Bila predsjednica Opć. odb. AFŽ Bunić, član Kot. odb. AFŽ T. Korenica i član OO AFŽ za Liku. Nosilac Spomenice 1941.

Šolaja Ljubica, iz Knina, domaćica, sada službenik, Srpkinja. Počela aktivno raditi za NOP 1942. Iste godine uhapšena i odvedena u logor u Italiju, odakle se poslije kapitulacije Italije vraća i ilegalno nastavlja radom. Početkom 1944. odlazi sa svoja dva sina i drugom na oslob. teritorij, gdje je bila član Kot. odb. AFŽ Knin.

Šolaja Milka, r. 1904. u Šeganovcu, k. T. Korenica, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana ustanka radi na sakupljanju materijala za partizane. Bila predsjednica odbora AFŽ u svom selu, član Kot. odb. AFŽ, član OO AFŽ za Liku i član 0 NOO za Liku. Nosilac Spomenice 1941.

Solar Vera, r. 1923. u Zagrebu, namještenik, Hrvatica. U ožujku 1942. radi u Matičnom odboru AFŽ u Zagrebu. Bila član, te sekretar V. RK KPH. 3. VII. 1943. uhapšena i u zatvoru zlostavljana. Izmrčvarenu bacili su je ustaše kroz prozor u Zvonimirovoj ulici, gdje je ostala na mjestu mrtva. (Vidi knj. I., dok. 205, str. 336.)

Šoljan Marija, r. 1913. u Hvaru, pravnik, Hrvatica. Prije rata radi kao rukovodilac ženske sekcije SBOTIČ, član Mjes. odb. NP u Zagrebu, član komisije za žene pri CK KPH. U partizane odlazi 25. XII. 1941. Bila šef kancelarije u Štabu grupe Ličkih partiz. odreda i GŠH, sekretar KK KPH Sjeničak i KK KPH Žumberak, te šef personalnog odsjeka ZAVNOH. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva i Ordenom zasluga za narod II reda.

šoštarić Kata Branka, r. 1913. u Gabajevoj gredi, k. Koprivnica, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP. U svibnju 1943. odlazi u partizane, gdje radi na terenu kao politički radnik. Bila predsjednica Kot. odb. AFŽ, član 0 NOO Bjelovar, tajnica Kot. NOO Koprivnica i član KK KPH Koprivnica.

Špalj Anka, iz Krivog Puta, k. Senj, Hrvatica. Saraduje s NOP od prvih dana okupacije. Njena djeca, pa i ono najmanje od 5 godina, služe kao obavještajci i prenose vijesti partizanima. I nakon što su joj ustaše otjerali jedinu kćerku u logor, ona i dalje nastavlja radom u organizaciji AFŽ.

šperac Katja iz Omiša, domaćica. Prije rata aktivno učestvuje u radničkom pokretu. Od prvih dana ustanka radi na organiziranju žena. Bila član Kot. odb. AFŽ i član Obi. odb. AFŽ Dalmacija. Poginula u jesen 1943. kod prebacivanja iz Visa na Hvar.

Špero-ženžerović Danka, r. 1905. u Puli. 1941. ilegalno radi u Splitu za NOP. 1943. bila skladištarka AFŽ za rejon Dobri, a kasnije član i sekr. ileg. Gradskog odb. AFŽ Split. 1944. postaje član rej. NOO, te član RK KPH. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda.

.špiljak štefa, r. u Sisku, radnica. Od 1938. aktivno učestvuje u naprednom pokretu. U partizane odlazi svibnja 1942. Kratko vrijeme radi u Posavini, zatim odlazi u Baniju. Bila član Opć. kom. SKOJ Rujevac. Kasnije odlazi u Slavoniju, gdje ostaje na političkom radu do Oslobođenja.

Špirić Antica, iz Vodica, k. Šibenik, seljanka, Hrvatica. Prije rata učestvuje u naprednom pokretu. Od prvih dana ustanka ilegalno radi na održavanju veza, prikupljanju raznog materijala za borce i dr. Bila član Opć. odb. AFŽ, Opć. kom. KPH za Vodice, Kot. odb. AFŽ i Kot. NOO Vodice. 12. III. 1943. uhvaćena je na terenu sa još desetoricom drugova. Jedina se uspijeva spasiti bijegom sa samog mjesta strijeljanja.

šprljan Ilinka, iz Vodica, k. Šibenik, seljanka. Prije rata učestvuje u naprednom rad. pokretu. Poslije okupacije aktivno radi za NOP. Bila član Opć. kom KPH i predsjednica Opć odb. AFŽ za općinu Vodice. 1942., kad joj je muž bio osuđen na smrt, hrabro se držala i nastavila aktivnim radom. Bila delegat na I. zemaljskoj konferenciji u Bos. Petrovcu. Uhapšena od fašista i ubijena. Pred neprijateljem se herojski držala.

Šprohar Stanka Mira, r. 1909. u Trstu, namještenik, Hrvatica. S NOP aktivno surađuje od 1941. Radi na organizaciji žena i član je Mjes. odb. AFŽ Karlovac. 6. X. 1943. prelazi na oslob. teritorij gdje radi kao tehničarka u Štabu IV. udarnog korpusa, IV. vojne oblasti, KK KPH Slunj i OK KPH Karlovac. Bila član Opć. kom. KPH Slunj. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Šrajer Marica, r. 1907. u Ivankovu, k. Vinkovci, domaćica, Hrvatica. Aktivno radila za NOP u -St. Mikanovcima. Bila tajnica Mjes. odb. AFŽ St. Mikanovci, član O NOO i član OO AFŽ Osijek. Nosilac Spomenice 1941.

Štefanac-Pintarić Anica, r. 1919. u Zagrebu. Od 1941. radi za NOP. 29. I. 1942. uhapšena radi ilegalnog rada. Po izlasku iz logora 1944. odlazi u partizane u Moslavačko područje.

Štengl-Milasinčić Fanika, r. u Pribiću, domaćica, Hrvatica. Od 1938. aktivna u Stranci radnog naroda i jedan je od organizatora za pomoć španjolskim dobrovoljcima. Prije okupacije bila član MK KPH Karlovac. Ljeti 1942. prelazi na oslob. teritorij, gdje nastavlja radom na organizaciji AFŽ. 1943. postaje sekretar KK KPH Slunj. Umrla od tifusa poslije V. ofenzive.

Štengl Vera, r. 1900. u Repišću, k. Jaska. Radi za NOP od početka 1942. Pod strogim uslovima ilegalnosti aktivno radi na okupljanju žena i organiziranju odbora AFŽ. Početkom 1944. odlazi na oslob. teritorij Žumberka. Bila član O NOO Pokuplje.

Štimac-Zmajić Smilja, r. 1917. u Srem. Mitrovici, student. Od 1935. aktivna u omi. pokretu. U listopadu 1942. odlazi u partizane. U toku NOB bila član KK KPH Novska, član Obi. odb. AFŽ Slavonija, član OK KPH Slav. Brod, član kadrovskog odjeljenja Obi. kom. KPH i polit, rukovodilac obrazovnog i partijskog kursa.

Štrbac Joka, r. 1924. u čučevu, k. Knin, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana 1941. aktivno radi za NOP. Bila kurir i kao takva naučila čitati i pisati. 1942. odlazi u partizane i radi na terenu Bukovice u AFŽ i omi. org. 1943. postaje član KK iSKOJ i član Kot. odb. AFŽ Kistanje. 1944. birana u Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju i postaje član KPH Kistanje.

Štrbac Mara, iz čučeva, k. Knin, seljanka, Srpkinja. Počela raditi za NOP 1941. Bila prva žena u Bukovici koja je organizirano počela raditi na sakupljanju žena. Uhapšena od Talijana, u zatvoru zlostavljana i otpremljena u internaciju u Italiju, iz koje se vraća po kapitulaciji. Radila je u Istri u kotaru Motovun kao član KK KPH i član Kot. odb. AFŽ. 1945. vraća ,se iz Istre u Kistanje i radi u AFŽ i Crvenom križu. Nosilac Spomenice 1941. ı

štrbac Mileva, r. 1916. u Ivancu, k. Križevci, seljanka, Srpkinja. Kao saradniku NOP ustaše su joj ubili majku i djecu, te se od tog dana nalazila u ilegalnosti. Obilazila sela kot. Križevci, radila na aktiviziranju žena u NOP i stvaranju odbora AFŽ.

Šubinski-Palfi Ankica, r. 1914. u Čakovcu, radnica, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP. U toku NOB bila tajnica OO AFŽ Nova Gradiška, član OO AFŽ Bjelovar i Kot. odb. AFŽ Križevci. Nosilac Spomenice 1941.

Šučur Kata, iz Zmijevaca, seljanka. Za NOP radi aktivno od 1942. Bila predsjednica Mjesnog i tajnica Kot. odb. AFŽ, član Kot. odb. NF i Kot. NOO, te član KK KPH i član OO AFŽ Dalmacije.

Šumanovac Mica, r. 1917. Od 1935. učestvuje u naprednom srednjoškolskom pokretu u Vinkovcima. 1941. radi s omladinom i ženama na terenu kotara Županja. Bila član KK KPH, sekretar KK SKOJ Županja, te član OK KPH Brod.

Šupica Draginja, r. 1910. u Jezeru, Ličke Jese-nice, seljanka, majka 9-tero djece. Od 1941. radi za NOP. Sakuplja hranu i odjeću, orga-nizira žene za pomoć part, bolnici, probija se kroz neprijateljske redove radi nabavke lije-kova i za vrijeme ofenzive prebacuje ranjeni-ke. Bila član rukovodstva AFŽ.

Šuran Antica, r. 1922. u Tivtu, Boka Kotorska. Krajem 1942. odlazi u Istru, gdje se povezuje s NOP. Postaje član Obi. omlad. rukovodstva. 1943. član je OK KPH Buzet i sekr. OK SKOJ. Zatim radi na okruzima Pazin, Poreč i Rijeka, te bila član OO AFŽ tih okruga.

Šurić Ernesta, iz Šibenika, domaćica, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP. 1942. postaje član Grad. odb. AFŽ Šibenik. 1944. uhvaćena od 'Nijemaca i odvedena u logor. Nakon povratka iz logora radi u AFŽ i Crvenom križu. Kasnije postaje predsjednica OO AFŽ za Dalmaciju.

Šutić Silva, iz Gradca, k. Metković, domaćica. Aktivno radi za NOP od 1942. Bila član Mjes. odb. AFŽ i Mjes NOO, predsjednica Opć. i Kot. odb. AFŽ, član Opć i Kot. NOO, član Kot. odb. NF i član KK KPH. Po odlasku u zbjeg, aktivno radi u organizaciji AFŽ u Ell-Shattu.

Tambača Ljuba, r. 1907. u Šibeniku, domaćica, Hrvatica. Od početka okupacije ilegalno radi na sakupljanju oružja, na vezi i prebacivanju partizana. 1943. odlazi u partizane sa sinom od 14 godina. Bila član prvog ilegalnog odb. AFŽ Šibenik. Nosilac Spomenice 1941.

Tarabić Milka, r. 1907. u Donjem Selištu, k. Gli-na, seljanka, Srpkinja. Sarađuje u NOP od 1938. 8. VIII. 1941. odlazi u odred »Vasilija Gaćeše« u Šamarici. Aktivno radi u organiza-cijama NF i u AFŽ. Za vrijeme IV. nepr. ofen-zive bila u VII. diviziji. Kasnije postaje član Kot. odb. AFŽ za Dvor, te član NO Donje Se-lište. Nosilac Spomenice 1941.

Tepavac Manda, iz Visuća, k. Udbina, seljanka. U prosincu 1941. bila član Mj. NOO Visuć, kasnije član prvog Kot. odb. AFŽ Udbina. U toku čitave NOB aktivno radila u AFŽ.

Tepavec Nevenka, r. 1908. u Mejama, k. Sušak, namještenik. Od 1925. radi aktivno među čla-novima Hrv. kazališta. Za vrijeme španjolskog rata radi u Odboru za Španjolce. 1938. prelazi na ilegalan rad. Vlasnik je knjižare »Nova knjiga«, čiji je organizator i rukovodilac, te izdaje i raspačava knjige po direktivama KP. 9. II. 1943. uhapšena, a 13. IV. 1943. nakon zvjerskog mučenja ubijena.

Tintor Julika, iz D. Žirovca, k. Dvor, seljanka, Srpkinja. Bila je jedna od najaktivnijih odbor-nica AFŽ u Žirovcu.

Tišma Vaja, r. 1917. u Đevrskama, k. Šibenik, seljanka, Srpkinja. Od prvih dana pomaže NOP. U siječnju 1942. odlazi u partizane i radi sa ženama na terenu Bukovice. 1943. postaje član Kot. odb. AFŽ, član KK KPH Kistanje, član Obi. odb. AFŽ za Dalmaciju i kasnije član O NOO Šibenik. U listopadu 1944. odlazi u Ita-liju kao član Centr. odb. zbjega.

Tkalčec Regina, r. 1894. u Kotoribi, k. Prelog, domaćica, Hrvatica. Od 1935. učestvuje u na-prednom pokretu. Od 1936. u njenom stanu sta-nuju ilegalci i održavaju se sastanci CK KPH i CK KPJ. 1942. odlazi u partizane, gdje radi u AFŽ, zatim kuharica u GŠH, kao upravnik vojne pošte u Cetingradu i Josipdolu. Nosilac Spomenice 1941.

Tkalec Zora, r. 1914. u Puli. 1933. prilazi rad. pokretu. Radi svog rada bila hapšena. Po oku-paciji sarađuje s NOP. 1942. član je ileg. MK KPH Slav. Brod. U siječnju 1943. odlazi u partizane. U toku NOB bila član KK KPH, tajnica Kot. odb. AFŽ Slav. Brod, član OO AFŽ i član Obi. odb. AFŽ za Slavoniju. 1944. odlazi u Zagorje i radi kao član KK KPH Ivanec.

Todorić Sofija, r. 1921. u Zavodu, k. Gospić. Bila član prvog odbora AFŽ u svom selu. 1943. član je Kot. AFŽ Gospić, kasnije član Kot. odb. AFŽ Otočac i sekretar Opć. kom. KPH Dabar. Nosilac Spomenice 1941.

Todorović Marica, r. 1907. u Kleniku, k. Nova Gradiška, seljanka, Srpkinja. Aktivno sarađuje S NOP od 1941. U toku NOB bila član NOO i AFŽ u svom selu. Nosilac Spomenice 1941.

Tomac-Benić Barka, r. 1915. u G. Mekušju, k. Karlovac, namještenik, Hrvatica. Od početka okupacije ilegalno radi u Karlovcu. Bila taj-nica Mjes. odb. AFŽ Karlovac. U svibnju 1943. odlazi na oslob. teritorij, i nosi sobom veću svotu novaca za postradali narod (Vidi knj. I, dok. 191, str. 314.) Na oslob. teritoriju bila org. i polit, sekretar KK KPH Karlovac i član

OK KPH Karlovac. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod II. reda.

Tomac Kata Bizerova, r. 1896., u Delnicama, domaćica, Hrvatica. 1941. aktivno radi za NOP, a 1942. odlazi u partizane, gdje je jedno vrijeme bila bolničarka i borac XIII. divizije, zatim kao bolesna upućena na rad u pozadinu. Kasnije postaje član Kot. odb. AFŽ. Prije oslobođenja upućena je kao delegat drugu Titu s pozivom na I. konferenciju žena Gorskog Kotara. Nosilac Spomenice 1941.

Tomaš Sava, iz Pavlovca, k. Gospić. Bila član prvog odbora AFŽ u svom selu. 1942. birana za člana 00 AFŽ Medak. Čitavo vrijeme NOB aktivno radi u AFŽ. Nosilac Spomenice 1941.

Tomašević-Bošković Julija, iz Bačine, k. Metković, seljanka. Bila član Mjes. odb. AFŽ, tajnica Opć. i Kot. odb. AFŽ i član Kot. odb. NF. Nosilac Spomenice 1941.

Tomašević-Dragović Ljubica, r. 1913. u Bačini, k. Metković, seljanka, Hrvatica. Od 1941. aktivno radi za NOP. U toku NOB bila član Mjes. odb. AFŽ, Mjes. NOO, član Opć. NOO, tajnica Opć. odb. AFŽ, član Kot. NOO, član 00 AFŽ, član O NOO, zatim član Obi. odb. AFŽ i član 00 NF. Nosilac Spomenice 1941.

Tomić Danica, r. 1911. u Gomirju. 1929. radi u naprednom pokretu, a od prvih dana okupacije aktivno učestvuje u NOP. 1942. radi u obavještajnoj službi, rukovodi raznim odborima AFŽ i matičnim odborima u Zagrebu. Bila je više puta hapšena.

Tomić Genoveva, r. u Bribiru, k. Crikvenica, seljanka, Hrvatica. Od 1941. radi za NOP, organizira AFŽ. 1943. postaje predsjednica 00 AFŽ za Primorje, 1944. član O NOO za Hrv. Primorje. Sin joj je poginuo u borbi.

Tomljanović Anka, iz Krivog Puta, k. Senj, Hrvatica. Sarađuje s NOP od 1941. radeći kao veza između sela i partizana. Od 1943. bila odbornica AFŽ i član Mjes. NOO Krivi Put.

Tonković Nada, r. 1924. u Bribiru, k. Crikvenica. Sudjeluje u NOP od 1942. Član je 00 AFŽ za Hrv. Primorje i član KK KPH za Crikvenicu. Koncem 1943. prelazi u Istru gdje postaje član OK KPH za Buzet i član Obi. odb. AFŽ za Istru.

Topuzović Julia, iz Slobodne Vlasti, k. Đakovo, seljanka. Od 1943. aktivno radi za NOP. Završila niži kurs AFŽ. Na prvoj okružnoj konferenciji AFŽ izabrana za predsjednicu. Umrla 1945.

Topuzović Kata, iz Slobodne Vlasti, k. Đakovo, seljanka. Aktivno sarađuje s 'NOP od početka 1942. Krajem iste godine odlazi u partizane sa dvoje male djece. U toku NOB bila član Opć. kom. KPH i predsjednica Kot. odb AFŽ Đakovo.

Trbojević Bosiljka, r. 1920. u Topolovici, k. Grub. Polje, radnica. 1942. bila član ilegalnog NOO i predsjednica AFŽ u Topolovici. Iste godina uhapšena od ustaša, ali uspijeva pobjeći iz zatvora. Nastavlja ilegalnim radom i u lipnju 1943. odlazi u partizane. U toku NOB bila predsjednica Kot. odb. AFŽ Grub. Polje, član, te predsjednica 00 AFŽ Virovitica.

Trbović **Sirnica**, r. 1907. u Drežnici, k. Ogulin, domaćica, Srpkinja. U pokretu sudjeluje od 1941. Početkom 1942. birana je u seoski odbor AFŽ, a iste godine postaje predsjednica Opć. odb. AFŽ Drežnice. Nosilac Spomenice 1941.

Trinaestić-Dubajić Vjera, iz Šibenika, student. 1940. radi u srednjoškolskoj omi. organizaciji. Krajem 1941. član je ilegal. aktiva žena u Šibeniku, do odlaska u partizane krajem 1942. Bila delegat na I. zemaljskoj konferenciji u Bos. Petrovcu. Postaje tajnica 00 AFŽ Šibenik i član OK KPH Šibenik.

Trinajstić-Širola Ivanka, r. 1914. u selu Trinajstići, k. Rijeka. Od prvih dana ustanka sarađuje s NOP. U svibnju 1942. s malim djetetom odlazi u partizane.

Trkulja Vasilija, r. u Katinovcima, k. Vrginmost, seljanka, Srpkinja. Odlazi u NOV 1941. 1942. vraća se na teren. U toku NOB bila član i predsjednica Opć. odb. AFŽ Perna, član Kot. odb. AFŽ Vrginmost i sekretar Opć. kom. KPH Perna.

Trlin Iva, iz Ravča, k. Metković, seljanka. Radi za NOP od 1941. Bila predsjednica Mj. odb. AFŽ, član Opć. i Kot. odb. AFŽ, član Mjes., Opć. i Kot. NOO, te član KK KPH.

Tučkorić Vikica, r. 1912. u Drvaru. Prije rata aktivna u radničkom pokretu. Radi u SBOTIČ, a od 1939. u organizaciji Crvene pomoći, na pronalaženju smještaja za španjolske dobrovoljce, na dopremi hrane za drugove u logorima Jaski i Jasenovcu i dr. U prosincu 1941. odlazi na teren s mužem i malim djetetom. Početkom 1942. vraća se u Zagreb, gdje je istog dana uhapšena. Poslije godinu dana izlazi iz logora i radi kao kurir MK KPH. 1944. odlazi u ilegalnost i postaje član, a poslije org. sekr. MK KPH Zagreb. 28. X. 1944. uhapšena od ustaša i obješena u Sv. Nedelji.

Turčinović Anđelka, r. 1915. u Sv. Petru u Šumi, k. Pazin. 1941. bila član Mjes. odb. **AFŽ** Zagreb. Iste god. uhapšena i bila u raznim logorima do kraja 1943. Odlazi u partizane u Pokuplje, zatim u Istru. Radila u propodjelima okružnih NOO Poreč, Pazin, Pula, te u propodjelu Obi. NOO za Istru. Bila član Obi. odb. **AFŽ** Istra. Obilazi istarska sela, radi sa ženama i piše u »Glasu Istre«, i »Hrvatskom listu«, u čijoj redakciji radi do oslobođenja.

Turić Kata, r. 1901. u Perušiću, seljanka, Hrvatica. Prije rata povezuje se s radničkim pokretom. Poslije kapitulacije stare Jugoslavije, u njezinoj se kući održavaju partijski sastanci, iako se nalazila u neposrednoj blizini neprijateljske posade. Vrlo aktivno radi na sakupljanju materijalne pomoći za partizane, daje obavještenja o kretanju neprijatelja i radi na mobilizaciji omladine za NOV. 1943. birana za predsjednicu Opć. odb. AFŽ i člana NOO. 1944. povlači se na oslob. teritorij, gdje je izabrana za predsjednicu Kot. odb. AFŽ Perušić.

Turković Dragica, r. 1920. u Ivanjskoj, k. Bjelovar. Za NOP radi od 1942. kao član prvog Mjes. odb. AFŽ Ivanjska.

Turković Kata, r. 1911. u Pavličanima, k. Čazma. Radi od 1942. na organizaciji odbora AFŽ u kotaru, na raznim sabirnim akcijama i dr. Bila član Opć. i Kot. odb. AFŽ.

Turković Ružica, r. 1913. u Zagrebu, radnica, Hrvatica. Od 1932. aktivno radi u radničkom pokretu. Član je Komisije za rad sa ženama pri CK KPH, Komisije za rad u sindikatima pri MK KPH Zagreb, član RK KPH Trnje, MK KPH Zagreb. Polovicom 1941. sekretar je NP za Hrvatsku. U ožujku 1942. odlazi u partizane u Gorski Kotar. Osnivač je i urednik lista »Primorka«, član OK KPH za Hrv. Primorje, OK KPH Pokuplje i OK KPH Zagreb. Nosilac Spomenice 1941.

Turza Herta, rodom iz Rume, kroj. pomoćnica, Hrvatica. (Vidi knj. I, dok. 11, str. 25.)

Tuškanec Jaga, r. 1911. u Selima, k. Sisak, domaćica. Srpnja 1941. odlazi u prvi partizanski odred kod Žabna. Iza toga prelazi u Kalinski odred na Šamarici. Aktivno radi na organiziranju AFŽ u sisačkom kotaru, te u Bosni na terenu Sanskog Mosta i u kotaru Čazma u Moslavini.

Učkar Marija, iz Vodnjana. Bila tajnica Kot. NOO Vodnjan. U radu vrlo agilna.

Udier Marina, r. 1922. u Žakanju, k. Karlovac, učenica, Hrvatica. Od 1939. radi u omladinskom pokretu, a od 1941. za NOP. U svibnju 1942. bila uhapšena i odvedena u logor, odakle se vraća koncem godine u Karlovac, gdje nastavlja radom kao član MK KPH Karlovac. 1944. odlazi na oslob. teritorij i radi kao član Opć. kom. KPH Rakovica.

Ugarković Anica, iz Komića, k. Udbina, seljanka, Srpkinja. Od 1941. aktivno učestvuje u NOB. Bila član Kot. odb. AFŽ Udbina i član Opć. kom. KPH. Nosilac Spomenice 1941.

Ujević Antica, iz Krivodola, k. Imotski, seljanka. Za NOP radi od 1941. Bila predsjednica Mjes. odb. AFŽ, tajnica i predsjednica Kot. odb. AFŽ, član Kot. odb. NF i Kot. NOO.

Ulemek Ljuba, r. 1920. u V. Pecki, k. Vrginmost, seljanka (danas namještenik), Srpkinja. 1941. izabrana za predsjednicu seoskog odb. AFŽ u selu Pecka. U toku NOB bila predsjednica Opć. odb. AFŽ Perna, član Opć. kom. KPH, predsjednica Kot. odb. AFŽ Vojnić, predsjednica Kot. odb. AFŽ Vrginmost, pročelnik zdrav, odjela O NOO Karlovac, član OO AFŽ i JNOF Karlovac. Nosilac Spomenice 1941.

Umičević Mileva, iz Suhomlake, k. D. Miholjac, seljanka, Srpkinja. 1942. počinje saradivati s NOP. Bila predsjednica seoskog odb. AFŽ i član Kot. odb. AFŽ D. Miholjac. Ističe se svojim radom na stvaranju bratstva i jedinstva.

Uroić Roza, iz Brlekova sela, k. Zlatar. Saraduje s NOP od 1941. Sakriva ilegalce, sakuplja hranu i materijal za partizane, okuplja žene u AFŽ i t. d.

Usorac-Ljubišić Zorka Ruža, r. u Plavšincu, k. Koprivnica, namještenik. Od početka 1942. radi kao politički radnik. Bila član KK KPH Koprivnica, član O NOO Bjelovar, Kot. odb. AFŽ i NOO kotara Koprivnica.

Utvíč Milka, r. 1911. u Gračacu, seljanka, Srpkinja. U toku NOB aktivno radila u AFŽ kao član Kot. odb. AFŽ Gračac.

Uvodić Karmela, iz Klisa, k. Split, domaćica, Hrvatica. Od 1941. radi na organizaciji omladine, učestvuje u karavanama, sakupljanju pomoći i dr. Kasnije bila član Opć. kom. i KK KPH Solin i OK SKOJ.

Uzelac Danica, r. 1913. u Ondiću, k. Udbina, domaćica, Srpkinja. Još prije rata saraduje s ko-

munistiina. U njenoj se kući održavaju partijski sastanci. 1942. predsjednica je Mjes. odb. AFŽ, zatim član opć. NOO, član Kot. odb. AFŽ i Kot. NOO Udbina. Nosilac Spomenice 1941.

Uzelac-Filipović Ljubica, r. 1913. u Dubravama, k. Brčko, agronom. Prije rata učestvuje u studentskom naprednom pokretu u Zagrebu. Kasnije radi u ilegalnoj tehnici MK Zagreb. U siječnju 1942. uhapšena i otpremljena u logor Stara Gradiška, a zatim u Jasenovac, odakle je 15. I. 1945. zamijenjena. U partizanima radi na organiziranju poljoprivrede. Nosilac Spomenice 1941.

Uzelac Katica Zita, r. 1900. u Gospiću, učiteljica, Hrvatica. Od početka ustanka aktivno radi u AFŽ. U toku NOB bila učiteljica u oslobođenim selima kotara.

Valčić-Jakulić Ksenija, r. 1919. u Brnu, čehoslovačka, namještenica, Hrvatica. Od 1941. ilegalno radi za NOP u Karlovcu, prikuplja pomoć za partizane i brine se za partizanske obitelji, radi na propagandi i dr. 18. XII. 1944. prelazi na oslob. teritorij Karlovačkog područja, gdje radi kao tehničarka, a kasnije kao šef kancelarije.

Valovičić Anica, iz Raba. Počinje saradivati s NOP koncem 1942. Bila odbornica prvog odbora AFŽ u svom mjestu. Poslije kapitulacije Italije bila blagajnica Kot. odb. AFŽ i član Kot. NOO. 22. III. 1944. Nijemci su je uhapsili i otpremili u zatvor u Rijeci, zatim u Trst, te u logor Auschwitz i Ravensbriick, gdje je preživjela sve strahote tih logora smrti. Svršetkom rata, oslobođena, vraća se u domovinu.

Valovičić Nevenka, iz Banjola na Rabu, Hrvatica. Radi za NOP od 1942. Iste godine postaje član Mjes. odb. AFŽ u Banjolu. Ilegalno radi na sabirnim akcijama za NOV i na organiziranju žena.

Varady Katica, iz Cvetkovića, k. Jaska. Od 1941. učestvuje u NOP. Bila je jedna od prvih žena, koja je primala partizane, sakupljala pomoć i donosila obavještenja. 1943. prelazi na oslob. teritorij i radi kao politički radnik i bolničarka.

Vasić-Tomić Marija, r. 1917. u Karlovcu, učiteljica, Hrvatica. Kao učiteljica u Korenić Potoku (k. Bosiljevo), okuplja omladinu i radi sa ženama. Postala je član Inic. odb. AFŽ. 1944. bila uhapšena i nakon izlaska iz zatvora radi u obavještajnoj službi Karlovačkog područja.

Vejnović Milica, iz Mokrog Polja, k. Knin, Srпкиnja. Od 1943. aktivno radi za NOP i iste godine odlazi na oslobođeni teritorij. Radi sa ženama na okupiranom terenu, probijajući se često kroz neprijateljske redove.

Vekić Vuka, r. 1917. u Suvaji, k. D. Lapac, seljanka, Srпкиnja. 1941. bila predsjednica AFŽ u svom selu, a 1942. izabrana za člana Kot. odb. AFŽ D. Lapac.

Vernic-Török Magda, r. 1911. u Sarajevu, profesor, Hrvatica. 1935. kao student učestvuje u naprednom pokretu. Radi u omladinskoj sekciji Ženskog pokreta, u Društvu za prosvjetu žene, u URSS, te u Stranci radnog naroda. Krajem 1941. bila uhapšena i lipnja 1942. otpremljena u logor ,Stara Gradiška, zatim 1944. u Lepoglavu, gdje je zaklana.

Vesanović Milena, r. 1914. u Splitu, namještenik, Hrvatica. Prije rata aktivna u Stranci radnog naroda i Odboru za pomoć španskim dobrovoljcima. 1942. odlazi u partizane i radi u AFŽ. Bila komesar bolnice VIII. korpusa. Nosilac Spomenice 1941.

Veseli Maja, profesor. Saraduje s NOP od 1943. Po oslobođenju Koprivnice postaje član Grad. NOO Koprivnica. Kasnije bila tajnica Kot odb. AFŽ Koprivnica, član Obi. NOO Zagrebačke oblasti (pročelnik za prosvjetu), član Odbora za evakuaciju djece i član Gl. odb. zbjeга u Vojvodini.

Vešera-Popelar Josipa, r. 1909. u Sevnici, k. Brežice, radnica, Slovenka. Prije rata aktivna u radničkom pokretu. Radila u odborima NP i na zbrinjavanju ilegalaca. U svibnju 1943. odlazi u partizane. Bila je u omladinskoj brigadi, a zatim radila kao kuharica u pozadinskim ustanovama.

Vidović Jerka, iz Sevida, k. Split, seljanka. Radila na prikupljanju materijala za partizane i stalno učestvovala u karavanama za prebacivanje oružja i municije vojnim jedinicama. Uhapšena od Nijemaca, ne priznaje, gdje se nalaze skladišta oružja, iako podvrgnuta strašnom mučenju. Obješena 1944.

Vidak-Krstulović Marica, r. 1900. u Splitu, domaćica, Hrvatica. Od 1926. učestvuje u ileg. radu, u svojoj kući skriva ilegalce, održava razne partijske veze, radi na prenošenju pošte i dr. Za vrijeme NOB aktivna na okupljanju žena i na izvršavanju najrazličitijih povjerljivih zadataka. Nosilac Spomenice 1941.

Vignjević Tonka. Od 1941. učestvuje u NOP. Radi na sakupljanju hrane i ostalo za NOV,

te u APŽ na Sušaku. 1944. uhapšena od strane Nijemaca i odvedena u logor Ravensbriick, odakle se vratila 16. VIII. 1945. u Sušak, gdje nastavlja radom.

Vili Darinka, r. 1916. u Americi, radnica, Srpkinja. Prije rata aktivna u URSS u Zagrebu. Iza okupacije odlazi u V. Barnu i povezuje se s partizanima. Krajem 1942. odlazi na oslobodeni teritorij. U toku NOB bila sekretar Opć. kom. KPH Drenovac, član KK KPH i tajnica Kot. odb. AFŽ Podrav. Slatina, član KK KPH i Kot. odb. AFŽ Slav. Požega. Za vrijeme NOB završila kurs AFŽ, te niži i srednji partijski kurs. Odlikovana sa tri Ordena zasluga za narod i Medaljom za hrabrost.

Viljanac Radojka, r. 1927. u Budimcima, k. Našice, seljanka. 1943. bila je predsjednica Mjes. NOO u svom selu. U toku NOB preko Budimaca je odlazila većina ljudi u partizane s kotareva Valpovo, Osijek i Vukovar. Događalo se da je u toku noći dolazilo u selu i do 100 partizana, koje je Radojka razmještala po kućama, brinula se za njihovu prehranu i osiguravala kurire, koji su ih vodili k partizanima. 1943. bila uhapšena od Nijemaca, a 1944. oslobođena.

Vincek Vera, iz Markovog polja, k. Sesvete. 1942. radi u ilegalnoj štampariji OK KPH Zagreb, brine se za ilegalce, koji su odsjedali u njenoj kući i dr. U lipnju 1943. odlazi sa svoja tri sina na poluoslobodeni teritorij Moslavine, gdje radi na kulturno-prosvjetnom polju kao član kazališne družine. 1944. član je Opć. kom. KPH u Ivanić Klostru. Poginula u borbi s ustašama.

Vinovrški Mara, r. 1919. u V. Erjavcu, k. Karlovac, Hrvatica. Od 1943. aktivno radi na osnivanju NOO opć. Jaškovo. 1944. član je odb. NF i OO AFŽ za okrug Karlovac.

Vinterštajger Ljubica, iz Jaske. U NOP učestvuje od 1941. Prima kurire i ilegalce i organizira prebacivanje raznog materijala na oslob. teritorij. Radi pod vrlo teškim ilegalnim uslovima, jer je u Jaski bio smješten jak ustaškotalijanski garnizon.

Viskić Polda, iz Gradca, k. Metković, seljanka. Za NOP radi aktivno od 1942. Bila tajnica Mj. odb. AFŽ, tajnica Mjes. NO i član Opć. i Kot. AFŽ.

Višek Alojzija, Hrvatica. Prije rata učestvuje u radničkom pokretu u Zagrebu. 1941. radi u ilegalnoj štampariji.

Vlah Franica, r. 1882. u Ljubljani. Od 1897. živi u Puli. Majka 7-mero djece. Prije rata dolazila često u sukob s talijanskim vlastima, jer se uvijek isticala kao borac za nacionalna prava. Već 1941. bila je prva žena-kurir u Puli. 1944 je uhapšena od Nijemaca, ali uskoro puštena iz zatvora. Isticala se u demonstracijama i borbi za priključenje Istre Jugoslaviji.

Vlah Marija, r. 1910. u Puli, zubarski asistent. S NOP surađuje od 1942. Radi na osnivanju prvog odbora AFŽ u Puli početkom 1943. u kome je postala predsjednica, a kasnije tajnica. Isticala se u borbi za priključenje Istre Jugoslaviji.

Vlasta Ana, r. 1903. u Puli, radnica, Talijanka. U NOP surađuje od 1942. Radi na organiziranju radnica Tvornice duhana i sakupljanju pomoći za partizane. Član je Grad. odb. APŽ. Isticala se u borbi za stvaranje bratstva i jedinstva između Hrvata i Talijana i za priključenje Istre Jugoslaviji.

Vojinović Joka, r. 1902. u Bruvnu, k. Gračac, domaćica, Srpkinja. Od 1941. učestvuje u NOB. Krajem 1941. bila predsjednica AFŽ u Mazinu, a 1942. član NOO, i kasnije član Kot. odb. AFŽ Gračac. Jedna od najaktivnijih žena u kotaru. Nosilac Spomenice 1941.

Vostrel Ana, r. 1904. u Brestovcu, k. Daruvar, Čehinja. Od 1941. ilegalno radi za NOP u selu Čemernici (k. Virovitica). Iako u toku NOB nije postojao odbor AFŽ u selu, kroz čitavo vrijeme radila aktivno na okupljanju žena za pomoć partizanima. U njenoj kući su se održavali ileg. sastanci, dolazili politički radnici, održavale razne veze i dr. 1944. bila član NOO grada Virovitice. Za vrijeme VII. ofenzive prešla s narodom u Mađarsku.

Vračar Milka, iz Mekinjara, k. Udbina, seljanka, Srpkinja. U toku NOB bila član KK SKOJ, KK KPH Udbina i 1944. sekretar KK KPH Žumberak.

Vraneš Milija, r. 1906. u Vodoteču, k. Brinje, seljanka, Srpkinja. Od 1941. aktivno radi u AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ Brinje.

Vraneš Milka Rabatina, r. u Vodoteču, k. Brinje, seljanka. Od 1941. radi aktivno u odboru NP i sa ženama. U toku NOB bila član Opć. i Kot. odb. AFŽ Brinje.

Vranešević Janja, r. 1920. u Cigleniku, k. Slav. Brod, seljanka (sada učiteljica). Od 1941. radi za NOP. U toku NOB bila član Kot. AFŽ i OO AFŽ Slav. Brod, sekretar Opć. kom. KPH i član KK KPH Slav. Brod. 1943. završila viši kurs AFŽ i srednji partijski kurs u Slavoniji.

Vranešević Milka, r. 1921. u Novim Dvorima, k. Klanjec, student, Srпкиnja. 1941. učestvuje u organiziranju narodnog ustanka na dvorskom kotaru. Listopada 1941. odlazi u partizansku grupu na Čerkezovcu (k. Dvor) ali uskoro se vraća na teren, gdje radi sa ženama i omladinom. Od kraja 1942. član je OK KPH za Baniju, a 1943. izabrana za tajnicu 00 AFŽ za Baniju. Nosilac Spomenice 1941.

Vučenović Jagoda, r. 1915. u Kokočaku, k. Orahovica, domaćica, Srпкиnja. 1941. sudjeluje u pripremanju narodnog ustanka. U prosincu 1941. odlazi u partizansku četu. Najprije je bila borac, a zatim u našičkom kotaru radi na osnivanju odbora AFŽ. U toku NOB bila predsjednica Opć. NOO Orahovica, član Opć. kom. KPH i član Kot. NOO Našice. Nosilac Spomenice 1941.

Vučetić Anča, r. 1895. u Ogulinu, učiteljica u Brinju, Hrvatica. Od 1941. ilegalno radi u Brinju. Ustaše je hapse i otpremaju u logor, odakle zamijenjena 1942. Tada radi na oslobođenom teritoriju kao učiteljica i u AFŽ.

Vučković Ana, r. 1917. u Srpskim Moravicama. Od 1941. aktivno učestvuje u NOP. 1942. odlazi u partizane. Bila član kot. odb. AFŽ Vrbovsko i 00 AFŽ za Gorski Kotar.

Vučković Angelina, r. 1910. u Cvijanović Brdu, k. Slunj, seljanka. Od prvih dana ustanka radi za NOP. Aktivna kao član NOO i AFŽ. 1944. bila zarobljena od ustaša i zvjerski mučena, ali joj uspijeva kasnije pobjeći. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Medaljom za hrabrost.

Vučković Marta, r. 1887. u Srpskim Moravicama. Od 1941. zajedno s mužem i djecom sudjeluje u NOP. U proljeće 1942. odlazi u partizane, gdje su se već nalazila njezina djeca, četiri sina i jedna kćerka, od kojih je jedan sin poginuo. Kad su Talijani napali partizanski logor, prelazi u Jasenak i Drežnicu, gdje radi sa ženama. Poslije kapitulacije Italije vraća se u svoje selo i nastavlja s aktivnim radom.

Vučković-Polović Mila, r. 1906. u G. Skradu, k. Vojnić, seljanka, Srпкиnja. Krajem 1941. član je seoskog odb. AFŽ Velika i Mala Crkvina. U toku NOB bila predsjednica Opć.odb. AFŽ, član Opć. NOO, član Opć. kom. KPH G. Skrad, predsjednica Kot. odb. AFŽ, član KK KPH Veljun, predsjednica 00 AFŽ Karlovac, član KK KPH i Kot. NOO Vojnić. Za vrijeme IV. neprijat. ofenzive organizira žene za spašavanje i njegu ranjenika kao i dječje prihvatilište. Na svojim ramenima nosi promrzlu i iz-

gladnjelu djecu u dječji dom ili ih sprema u zbjeg. Nosilac Spomenice 1941.

Vučković Zorica, (k. Našice). Od 1941. aktivno radi za NOP. U proljeće 1943, za vrijeme neprijateljske ofenzive na Slavoniju ona je iz sela Budimaca, kroz neprijateljske redove, prevezla partizanima puna kola raznog materijala. Često je odlazila u neprijateljska uporišta na izvršavanje raznih zadataka.

Vuga Kata, r. 1904. u Velikoj Gradusi, k. Petrinja, seljanka, Srпкиnja. U NOP učestvuje od 1941. U toku NOB aktivno radi u organizaciji AFŽ.

Vujaklija Kata, iz Čavlovice, k. Dvor, seljanka, Srпкиnja. Bila je jedna od najaktivnih žena u općini Žirovac. Na prvoj Okružnoj konferenciji AFŽ za Baniju 1942. izabrana za člana 00 AFŽ, a na prvoj Zem. konf. u Bos. Petrovcu 1942. za člana Centr. odb. AFŽ Jugoslavije.

Vujaković Milka, r. 1919. u Podbrdanima, k. Kostajnica, učiteljica, Srпкиnja. Učestvuje u NOO i aktivno radi u AFŽ od 1942.

Vujanić-Slavić Anka, r. u Krčevu, k. Kostajnica, seljanka, Srпкиnja. Aktivno učestvuje u NOP i radi u AFŽ od 1941.

Vujanović-Zdelar Živka, r. 1914. u Kapelni, k. D. Miholjac, seljanka, Srпкиnja. Od 1942. sarađuje s NOP. 1943. osniva ilegalni odbor AFŽ u Suhomlaci, a aktivno radi i u okolnim selima. U toku NOB bila član Kot. i 00 AFŽ, sekretar Opć kom. KPH u Crncu.

Vujčić Anka, r. 1918. u Veljunu, k. Vojnić, student, Srпкиnja. 1940. aktivna u naprednom studentskom pokretu. Od okupacije radi na Kordunu, na prikupljanju oružja i organiziranju borbenih desetina. U rujnu 1941. odlazi u odred »Šlivnjak« na Kordunu. U toku NOB bila član KK KPH, OK KPH Karlovac, OK KPH Hrv. Primorje, OK KPH Pokuplje, OK KPH Zagreb, u istim okruzima član okružnih organizacija AF.- Nosilac Spomenice 1941.

Vujnovac Reza, r. 1908. u Petrijevcima, k. Valpovo, seljanka. 1943. aktivna u NOP. Radi u AFŽ na sakupljanju hrane i odjeće, na raspačavanju štampe i dr. 1. V. 1944. uhapšena od gestapovaca i bila podvrgnuta najzvjerskijem mučenju, ali ništa nije priznala. Nakon nekoliko mjeseci oslobođena. Vraća se kući i nastavlja radom.

Vujnović-Milković Luca, iz Smiljana, k. Gospić, Hrvatica. 1942. odlazi na oslobođeni teritorij i postaje član Kot. odb. AFŽ za Gospić. Za

vrijeme čitavog NOB aktivno radi sa ženama na neoslobodenom teritoriju.

Vukadin Manda, iz Vrbnika, k. Knin, seljanka. Za NOP počela raditi u drugoj polovici 1942., a 1943. odlazi u partizane, gdje je bila član Kot. odb. AFŽ Knin, a kasnije tajnica OO AFŽ za okrug Knin i član Kot. NOO Knin. Isticala se u radu sa ženama Promine i Bukovice.

Vukasović Koviljka, r. 1913. u Jasenašu, k. Virovitica. 1941. radi za NOP u Kusonjima. 1942. odlazi u partizane. Završava kurs polit, komesara i radi u požeškom kotaru u AFŽ.

Vukelić-Lipovska Milka. Krajem 1943. odlazi u kotar Pisarovinu. Radi sa ženama, održava kurseve za aktivistkinje AFŽ i analfabetske kurseve za žene.

Vukelić Mara, iz Alama, k. Senj, domaćica, Hrvatica. Od 1942. radi na organiziranju žena. Ustaše je hapse i otjeraju u logor. Po kapitulaciji Italije vraća se u svoje selo i radi sa ženama do oslobođenja.

Vukić Filka i Mara, iz Koritnje, k. Karlovac. Iako su ustaše svakog dana upadale u selo, one su uspješno održavale vezu s Karlovcem, prebacivale droge u partizane i davale obavještenja o neprijatelju za cijelo vrijeme NOB.

Vukmirović Dragica, iz Bijele Rijeke, k. T. Korenica, seljanka, Srpkinja. Za NOP radi od 1941. Bila član Kot. odb. AFŽ Korenica i član Opć. kom. KPH Plit. Ljeskovac. U radu vrlo požrtvovna.

Vukmirović Štaka, r. 1923. u G. Babin Potoku, k. Otočac. Od 1930. živi u šušnjevcima, k. SI. Brod, seljanka. 1941. povezuje se s NOP. U svojoj kući hrani i liječi bolesne partizane, okuplja žene, te 1942. formira prvi odbor AFŽ u svom selu. 1943. član je Kot. odb. AFŽ za Slav. Brod. 10. IV. iste godine pred hapšenjem skače kroz prozor i bježi u partizane. Radi s omladinom kao član KK SKOJ.

Vukobradović Jela, r. 1914. u Popovcu, k. Garešnica, seljanka, .Srpkinja. Od' 1942. aktivno radi za NOP. Bila član Opć., Kot. i OO AFŽ.

Vuković Janja, r. 1909. u Beravcima, k. Đakovo, seljanka. Od 1942. surađuje s NOP. Bila predsjednica AFŽ u V. Kopanici i član Kot. odb. AFŽ Đakovo. Njezin salaš je bio baza, gdje su se sastajali aktivisti NOP.

Vuković Marija Dunja, r. 1912. u Višnjici, k. Pođravska (Slatina, vrtni tehničar, Hrvatica. Od 1937. radila u loznom rasadniku u Novom. Od

ljeta 1941. do jeseni 1942. bila kurir između Hrvatskog Primorja i Zagreba. Od veljače 1942. bila član KK KPH za Novi Vinodol i KK KPH za Crikvenicu, a od kolovoza do prosinca 1943. član OK KPH, tajnica OO AFŽ Hrv. Primorje i Kot. odb. AFŽ. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom zasluga za narod II. reda, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom zasluga za narod III. reda.

Zagorac Veda, r. 1914. u šišincu kraj Siska, ekonomist, Hrvatica. Od 1934. aktivno radi u naprednom studentskom pokretu u Zagrebu, a napose u naprednim ženskim org. Bila član redakcije »ženskog svijeta«. 1938-1939. član je ženske komisije pri CK KPH. 1941. radi ilegalno na Sušaku, a 1943. odlazi u partizane, gdje je bila član OO AFŽ za Hrv. Primorje i surađuje u redakciji »Primorke« i »Žene u borbi.

Zahtila Anđelka, r. 1923. u Sv. Bartolu-Vinež, k. Labin. Aktivno radi za NOP od 1943. 1944. bila član Kot. odb. AFŽ i Kot. NOO Labin, a kasnije član KK KPH.

Zastavniković Krunka, r. 1920. u Zagrebu, namještenik, Hrvatica. Od 1941. učestvuje u NOP. Bila član rajonskog odbora NP u Zagrebu. Uhapšena u srpnju 1942. i poslije dva mjeseca zamijenjena. U partizanima bila član Kot. odb. AFŽ za Slunj i Otočac. Od ljeta 1943. tajnica OO AFŽ Bjelovar. U rujnu 1944. radi u Upravnom odjelu ZAVNOH.

Zastavniković Marica, r. 1896. u Rumi, namještenik, Hrvatica. Prije rata bila vezana uz napredni radnički pokret i radila na raspačavanju ilegalne štampe. 1941. kao kurir CK KPH održavala vezu s Beogradom i mnogim mjestima u Hrvatskoj. Uhapšena koncem 1941., a zamijenjena 1942. Jedno vrijeme radi kod Vrhovnog štaba NOV i POJ. U Hrvatskoj 1943. za vrijeme IV. ofenzive organizira ishranu i smještaj za stotine izbjeglica i tifusnih bolesnika. Bila vijećnik ZAVNOH i član Gl. odbora AFŽ Hrvatske. 1944. postaje član NOO za bjelovarski okrug, a koncem iste godine rukovodi prebacivanjem transporta 5000—6000 djece i ranjenika prekô Mađarske za Vojvodinu. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovana Ordenom bratstva i jedinstva II. reda, Ordenom zasluga za narod II. reda, Ordenom i Medaljom za hrabrost.

Zebić Mara, iz Bregane, k. Pisarovina. Aktivno učestvuje u NOP od 1943. Bila predsjednica AFŽ u svom selu.

Zec Mileva, r. 1923. u Mašvini, k. Slunj, seljanka. Počela aktivno raditi za NOP od veljače 1942. 1943. postaje rukovodilac Opć. odb. AFŽ u Rakovici, kasnije član Kot. odb. AFŽ.

Zlatić Dina, r. 1914. u Poljicama na Krku, polit, radnik. Kao đak aktivno učestvuje u radničkom pokretu. 1934. uhapšena i bila 9 mjeseci u zatvoru. Nakon toga bila hapšena još nekoliko puta. Aktivno radila u SBOTIČ, u odborima NP i na pomoći španjolskim borcima. 1941. odlazi u partizane. Bila u IV. crnogorskoj i I. proleterskoj brigadi. 1942. upućena na rad u Hrv. Primorje, gdje je bila član KK KPH Kastav. 1943. odlazi u Istru, gdje postaje član Obi. kom. KPH i Obi. NOO za Istru, predsjednica Obi. odb. AFŽ, te član Slavensko-talijanske antifašističke unije za Istru i Rijeku. Nosilac Spomenice 1941. Poslije rata član CK KPH.

Zoričić-Lopaić Mira, (k. V. Gorica). Od 1941. učestvuje u NOP. 1942/ odlazi u bataljon »Kljuka« i u Žumberački odred. Koncem 1943. prelazi na politički rad na teren kotareva Žumberka i Jaske.

Zorić Milka, r. 1917. u Bos. Krupi, namještenik. Učestvuje u radničkom pokretu od 1936. Radila 1941. u Odboru za pomoć partizanima. 1942. odlazi u partizane u Bilogoru. Bila član KK KPH Grubišno Polje.

Zorić Milka Mika, iz D. Komora, k. Dvor, Srpkinja. U toku NOB aktivno učestvuje u NOP i AFŽ. Bila član Kot. odb. AFŽ za Dvor.

Zrnić Milija, r. 1912. u Seočanima, k. Drežnica. Bila član Opć. i Mjes. odbora AFŽ. Umrla u ofenzivi 1944.

Zrnić-Vučković Smilja, r. 1913. u D. Vučkovićima, Srpske Moravice, k. Vrbovsko, domaćica, Srpkinja. 1941. aktivno pomaže NOP i organizira pomoć partizanskom logoru. Radi na organiziranju žena i omladine, a 1942. postaje član Mjes. odb. AFŽ u Moravicama. Kasnije radi kao bolničarka, te komesar odjeljenja bolnice u Drežnici. 1944. sudjeluje u prebacivanju bolesnika u Italiju i postaje komesar škole u Grumu (Italija), zatim komesar bolnice u Crikvenici. Nosilac Spomenice 1941.

Žakman Božena, r. 1922. u Zagrebu. 1941. radi ilegalno kao glavni tehničar u zagrebačkoj organizaciji AFŽ. 19. IV. 1944. uhapšena i otpremljena u logor Stara Gradiška, a zatim u Zagreb na Savsku cestu. U siječnju 1945. obješena.

Žanić Kata, r. 1914. u Deanovcu, k. Čazma. Aktivno radi za NOP od 1941. Organizirala je odbore AFŽ u mnogim selima u svom kotaru. 1943. odlazi u XXXIII. diviziju kao borac. 1944. bila član Kot. odb. AFŽ, član Opć. NOO Križ i K NOO Čazma.

Žarković-Čorić Anđelija, rođena 1901. u Glinском Trtniku, k. Glina, seljanka, Srpkinja. Aktivno počinje raditi za NOP u rujnu 1941. Prenosi izvještaje, pisači materijal, lijekove i drugo iz Gline, tada neprijateljskog uporišta. 1942. bila predsjednica Opć. odb. AFŽ Glinski Trtnik. 1944. izabrana za predsjednicu Kot. odb. AFŽ za Glinu. Kasnije upravnica dječjeg doma u Gvozdanskom. Nosilac Spomenice 1941.

Žeželj Smilja, r. 1923. u D. Lapcu, domaćica, Srpkinja. Od 1941. aktivno radi za NOP. 1943. birana u Kot. odb. AFŽ D. Lapac. Iste godine Glavni odbor AFŽ za Hrvatsku, šalje je u Žumberak da radi na stvaranju organizacija AFŽ. Nosilac Spomenice 1941.

Žilić-Čikara Kata, r. u Petkovcu, k. Petrinja, domaćica, Srpkinja. U NOP učestvuje od 1941. U toku NOB aktivno je radila sa ženama. Bila član Kot. odb. AFŽ Petrinje.

Živković Darinka Sonja, r. 1908. u Orešcu, k. Virovitica, radnica. Od 1941. radi za NOP. 1942. odlazi u NOV. Kasnije aktivna kao politički radnik na kotaru Podrav. Slatina i Daruvar.

Živković Gospava, (k. Vinkovci). Od 1941. sarađuje ilegalno u Vinkovcima s NOP. Održava vezu sa susjednim selima, preko kojih šalje razni materijal partizanima. Bila zatvorena od ustaša 1944.

Živković Mara, iz Slav. Broda, Hrvatica. Bila je u borbenoj jedinici i u jednom jurišu teško ranjena u pluća. Krajem 1943. dolazi na teren kotara D. Miholjac, gdje radi kao član Kot. odb. AFŽ D. Miholjac.

Žižić Marija, r. 1922. u Solinu, domaćica, Hrvatica. 1941. sa cijelom obitelji pomaže partizane. Učestvuje u karavani i radi na sakupljanju pomoći za NOV. Bila član MK SKOJ Solin i Opć. kom. Solin. Za vrijeme kapitulacije Italije pomaže razoružavati Talijane. Tada odlazi u Solinski bataljon. Zbog bolesti vraća se na teren i radi kao član KK KPH i sekretar KK SKOJ Solin.

Žižić Milka, r. 1908. u Solinu, k. Split, domaćica, Hrvatica. Prije rata radi u naprednom pokretu žena. 1941. pomaže partizane i s karavanom nosi borcima materijal. 1942. Talijani joj zapale kuću, nakon što nisu uspjeli da je uhapsu.

Otada radi i živi ilegalno. Kasnije uhapšena s kćerkom od 13 god. i otjerana u internaciju. Nosilac Spomenice 1941.

Žunić Mara, r. 1920. u D. Lapcu, domaćica, Srпкиnja. 1941. bila predsjednica AFŽ D. Lapac, a 1942. član Kot. odb. AFŽ Lapac. Poginula 1944. u Kozjoj Draži kod Udbine.

Žunić Mara, iz Vlašića, k. Pag, Hrvatica. Radila aktivno u AFŽ i sudjelovala u sabirnim akcijama. Bila član Kot. odb. AFŽ Pag i Mjes. NOO.

Žurga Izidora Marženka, r. 1909. u Sušaku, Hrvatica. 1942. radi vrlo aktivno i poŹrtvovno na

organiziranju žena u AFŽ. Bila predsjednica Gradskog odbora AFŽ Sušak. 1943. Talijani je hapse i muče u zatvoru. Kasnije prisiljeni da je bolesnu premjeste u bolnicu, odakle ju partizani spašavaju i odvođe na oslob. teritorij, gdje postaje tajnica 00 AFŽ za Hrv. Primorje. Na putu za Obi. konf. AFŽ za Dalmaciju, prelazeći preko otoka Krka, pogiba 5. III. 1945. u neprijateljskoj zasjedi.

Žuvić Marija, r. 1921. u Luci, k. Zadar, student, Hrvatica. 1942. uhapšena od Talijana. Po izlasku iz zatvora odlazi u partizane. Bila član Kot. odb. AFŽ Preko, član 00 AFŽ i član 0 NOO Zadar.

Druga knjiga dokumenata i podataka o učešću iena Hrvatske u KOB ima tri dijela i jedan dodatak, koji zajedno predstavljaju jedinstvenu ejelinu i prikazuju razne vidove učešća žena Hrvatske u KOB.

U prvom dijelu II. knjige daje se nastavak dokumenata o radu Antifašističke fronte lena Hrvatske u KOB do kraja rata, a zamšava se s I. kongresom AFŽ-a Hrvatske, održanim u oslobođenom Zagrebu 12. i 13. srpnja 1945. g.

Drugi dio II. knjige uvodi nas u poglavlje o učešću žena u Karodno-oslobodilačkoj vojsci.

U Karodno-oslobodilačkoj borbi jedan od najznačajnijih i u historiji rijetkih načina aktiviziranja žena jest njihovo učestvovanje u vojsci. Ogromnim naporima, hrabrim držanjem i jurišima na jaka neprijateljska utvrđenja, u borbama s daleko nadmoćnijim neprijateljem, iene dokazuju da sa u svemu ramie svojim drugovima.

Ovi materijali zahtijevali su posebnu obradu. Dok je redakcija uspjela prikupiti prilično velik broj dokumenata o Antifašističkoj fronti žena, dokumenti o ženi-vojniku bili su vrlo rijetki i oskudni. Za vrijeme KOB nisu se posebno davali izvještaji o ženama, tako da su se tek u vojnim izvještajima mogli naći neki podaci o njima. Srećom, sačuvao se mali broj dokumenata o ženama-borcima, koje je prikupio Glavni odbor AFŽ Hrvatske kiajem 1944. i početkom 1945. g. pripremajući Prvi kongres AFŽ. Da bi ipak 'mogli dati potpuniju sliku o ženama u vojsci, pristupili smo sabiranju kratkih podataka o ženama vojnica, i to većinom o onima, koje su ušle u KOV prvih godina rata, i smatrali smo, da će nekoliko hiljada imena s kratkim biografijama i podacima moći upotpuniti materijale dokumenata. U ovakvoj postavci, sami dokumenti s nizom opisa herojskih podviga žena-boraca, djeluju kao neka vrsta okvira svim onim mnogobrojnim, ali podacima oskudnim kratkim biografijama.

•Ovaj je dio razdijeljen prema krajevima, u kojima su nicale pojedine jedinice (na pr. Lika, Dalmacija i t. d.), te smo dali i kratke podatke o razvoju vojnih jedinica na odnosnom terena, da èitaoeima bude jasniji put i borba onih žena-vojnika, koje su se u njima borile i o kojima govorimo. Time smo ujedno postigli, da mnoge od ovih podataka nismo morali unositi uz tekstove pojedinih biografija.

Kod biografija smo se ograničili na podatke o datumu i mjestu rođenja, o odlasku u KOV, dužnostima u KOV i nekim odlikovanjima i činovima ukoliko smo ih uspjeli saznati. Mnoge su žene bile na odgovornim dužnostima kao desetari, vodnici, komandiri i komesari u jedinicama i vojnom sanitetu i iznoseći neke od ovih podataka, htjeli smo podvući ogromno povjerenje, koje su postigle svojom hrabrošću, i njihov razvoj kao vojnika-rukovodioca.

Velik je dio žena-boraca prije odlaska u KOV aktivno radio u pozadini, u okviru omladinskih organizacija, AFŽ, u organima narodne vlasti i t. d., ali niti te podatke nismo sve saznali. Kismo unijeli niti borbe, u kojima su one učestvovale, niti smo isticali hrabrost pojedinih žena. Sve su one bile hrabre, sve su sudjelovale u mnogobrojn timerbama i jurišima, sve su podnosile nadčovječanske napore i često bile izdržljivije od svojih drugova.

Kaglašavamo, da redakciji nije bio cilj, a niti zadatak, da iznese i zabilježi sve žene učesnike u KOV, pa niti sve one, koje su ušle u KOV prvih godina rata (iako smo kod prikupljanja podataka nastojali da unesemo većinu istaknutih žena-boraca). Opseg knjige je tu nužno postavio svoje granice.

Za jedan dio žena imali smo veoma oskudne podatke, tako da nismo mogli utvrditi u kojim su se jedinicama borile. Mi smo podatke o tim drugaricama unijeli pod jedan zajednički naslov »Razne jedinice« (kao na pr. u Slavoniji i Dalmaciji). Materijale iz Slavonije i Dalmacije, koji su opširniji od ostalih, razdijelili smo, radi boljeg pregleda, prema jedinicama, koje su se razvile na tim terenima.

Nastojali smo da s nizom, dokumenata i mnogim podacima osvijetlimo i učešće iena u vojnom sanitetu. Posebno smo se zadržali na sanitetu Like, gdje se najprije, pod rukovodstvom dr. Slave Očko-četković, započelo s organiziranjem sanitetske službe u Hrvatskoj, i o čemu navi je ona sama dala dragocjene podatke.

U trećem dijelu II. knjige nalazi se poglavlje o fašističkim zvjerstvima nad djecom u zloglasnoj KDH, i o zbrinjavanju djece na oslobođenom teritoriju. Ka prvim stranicama ovog poglavlja govore djeca o pokoljima, koje su vidjeli i doživjeli, i u kojima su zaklani njihovi roditelji, braća, sestre i susjedi. Kižu se dokumenti o hiljadama djece u koncentracionim logorima i specijalnim logorima za djecu, o zvjerskom odvajanju djece od njihovih majki, o vagonima punim dojenčadi, koja doduše stižu u logor — ali mrtva o opaticama-zvij,erima u dječjim logorima, o hiljadama i hiljadama ubijene djece. Čitamo dalje o masovnom pokretu antifašista širom naše zemlje za spasavanje te djece iz fašističkih kanda. Dokumenti nam pokazuju koliko se brige, za vrijeme teških i krvavih borbi za slobodu, posvećivalo djeci ina oslobođenom teritoriju.

U ovom dijelu ima niz neprijateljskih dokumenata, koje smo dobili iz zaplijenjenih ustaških arhiva, uz dokumente iz KOB. U nedostatku dokumenata o fašističkim zvjerstvima u logorima, poslužili smo se bogatom arhivom Komisije za utvrđivanje ratnih zločinaca u Hrvatskoj.

Ka ovom dijelu knjige, koji je zahtijevao poznavanje situacije i pažljivo odabiranje dokumenata i podataka, radila je, s grupom drugarica, Tatjana Marimić, naš poznati socijalni radnik, koja je od prvih dana okupacije organizirala spašavanje djece iz fašističkih kandža, i nastavila radom na zbrinjavanju djece na oslobođenom teritoriju.

Ka kraju, u dodatku, redakcija je smatrala potrebnim, da za jedan broj istaknutijih aktivistkinja objavi kratke podatke o njihovu radu za vrijeme KOB. Mnoge su, naime, drugarice, rukovodioci i organizatori AFŽ, u dokumentima i napomenama obiju knjiga samo spomenute, jer nije bilo tehničkih mogućnosti da se u samim tekstovima daju opširniji podaci o njihovu radu. Mislili smo, da ćemo lu prazninu popuniti objavljivanjem kratkih biografija od oko 900 aktivistkinja AFŽ u Hrvatskoj. Ke smatramo, da smo ovim popisom obuhvatili sve rukovodioce AFŽ-a u Hrvatskoj, jer je njih bilo znatno više.

Međutim, mislimo, da je bilo potrebno uza sve manjkavosti, i ove materijale objaviti, jer mnoge su radnice, seljanke i intelektualke za vrijeme KOB vršile naporan, težak i odgovoran rad, kako u AFŽ, tako i u partijskim i drugim organizacijama, a ove biografije, barem za ovaj dio aktivistkinja, daju sliku njihova rada i razvoja za vrijeme KOB. Žao nam je, što u ovom dijelu nismo objavili i odlikovanja svih drugarica, jer su skoro sve odlikovane, ali, uza sav trud, nismo uspjeli da sve te podatke saberemo.

Želimo napomenuti, da objavljujemo biografije samo žena aktivistkinja AFŽ, a ne omladinskih rukovodioca. Meke od njih su ušle u ovaj spisak, jer su radile u AFŽ. Međutim, u poglavlju o vojsci, nalaze se većinom biografije omladinki, jer je omladina i bila osnotmi kadar naše Karodmo-oslobodilačke vojske.

Knjiga je dokumentirana sa 147 originalnih fotografija i faksimila.

Molimo čitatelje, da nas upozore na sve griješke i propuste u dokumentima i podacima prve i druge knjige, kako bi ispravke mogli unijeti u naše materijale.

Ka kraju, želimo još jednom da zahvalimo svim partijskim i antifašističkim organizacijama, hiljadama drugarica i drugova, te brojnim pojedincima, koji su svojom suradnjom doprinijeli, da povodom 10-godišnjice naše Karodne revolucije, objavimo ove dvije knjige dokumenata i podataka o učešću žena Hrvatske u KOB, koje predstavljaju i prilog historiji naše Karodno-oslobodilačke borbe i priznanje hiljadama i hiljadama žena, herojima rata i borcima za našu slobodnu, socijalističku domovinu.

REDAKCI/A

INDEKS IMENA

A

Abigam Sara — 395
Abramović Lucija — 151
Acman Kata — 301
Ačanski-Madavić Saveta — 269
Ačimović Anda — 157
Adamović Marija — 179, 264
Adžić-Kotrešan Stana — 251
Adžić Ljubica — 179
Adžić-Majstorović Smilja — 179
Adžija Lidija — 74, 94, 228
Ahmetović Zora — 447
Akik Julika — 29
Akrap Elodija — 44, 447
Akrap Perica — 157
Alas Roza — 301
Albanese Blanka — 344
Albunić Klemica — 106
Aleksić-Morelo Marija — 345
Alešković Kaja — 447
Alujević Bosiljka — 152
Alujević Žarko — 32
Aljinović Pavenka — 447
Ambriović-Vuletić Draga — 13 447
Amižić Ana — 115
Amižić Andrica — 115
Amižić Marija — 115
Andelfinger-Mesić Katica — 447
Andrašić-Barberić Nada — 447
Andrijašević Paulina — 115
Andromak Anka — 128
Andelić Boška — 128
Andelić Đuro — 324
Andelić Evica — 249
Andelić Luce — 142
Andelić Marija — 106
Andelić Neda — 142
Anić Lenka — 447
Anić Ruža — 447
Anišić Marica — 447
Antičević Lenka — 44, 447
Antić-Gazda Marija — 345
Antić Marica — 115
Antić Vinko — 294
Antonić Marija — 345
Antonić-Robić Slavica — 448
Antonija Roža Teta — 269
Antulov Ljubica — 115
Antulov Ruža — 138
Antunović Iva — 157
Antunović Lenka — 157
Anzulović Zora — 135
Apat Danica — 65
Aralica Marta — 448
Aralica Stojanka — 21, 24, 92 93, 448
Arambašić Ika — 9
Arambašić Ljubica — 218

Aras Biserka — 142
Aras Vica — 106
Arbunić Klemica — 157
Arbutina-Benak Milka — 251
Arić Fila — 133
Arsenić Zlata — 313
Aržić Jagoda — 142
Ast Laura — 418
Augustin Valpurga — 370

B

Babić Anka — 269
Babić Boja — 419
Babić Danica — 408
Babić Kaja — 408
Babić Kuzma — 172
Babić Ljuba — 330
Babić Marija — 151, 218
Babić Milka — 138
Babić Perica — 448
Babić Rezika — 313
Babić Vlatka — 94, 438, 439, 440, 442, 448
Babić Vujana — 28
Babić Zorka — 330, 448
Babović Cana — 72, 74, 78
Babuć Leposava — 283
Bačić Ruža — 153
Baće-Dujmić Ljubica — 128
Bađem Joka — 309
Badlović Stana — 218
Badovinac Ana — 330
Badovinac Draga — 330
Badovinac-Đurašević Dragica— 448
Bagat Eta — 176
Bagat Jelica — 128
Bagat Vjera — 176
Bahorić Katica — 345,
Baica Milena — 142
Bajanić Boja — 301
Bajdak Roza — 342
Bajzić-Maček Kata — 345
Bakarić dr. Vladimir — 62, 72, 76, 95, 259
Baki Jožica — 370
Bakić Marija — 304
Bakić Milka — 179
Bakiš Stana — 448
Bakiš-Stefanović Draga — 13, 400, 403, 404, 417, 448
Bakota Vera — 142
Baković Zdenka — 448
Balač-Basta Milica — 179
Balač Danica — 179
Balač Mara — 218, 263
Balač Sava — 179
Balač Savka — 19, 179
Balaš Roza — 448
Balenović Kata — 179
Balenović Mara — 448

Balent Marica — 330
Balić Ana — 147
Balin Agneza — 345
Balog Ljubica — 345
Baltić Ljubica — 251
Baltić Slavka — 2,51
Balja Zora — 345
Baljak-Podboj Milka — 404, 414, 415
Ban-Dolenec Mira — 448
Ban Marica — 157
Ban Nevenka — 212, 264
Ban Olga — 240
Banda Đurda — 278
Banfić Ruža — 157
Bangoleti Marija — 157
Banina-Dunatov Eva — 157
Banovac Ankica — 148
Banjan Jela — 310
Banjanin Janja — 251, 252, 419
Banjanin Zorka — 179
Banjeglav-Štulić Mica — 179
Banjeglav Zorka — 191
Banjeglavić Mika — 212
Barac Marija — 345
Barač-Dakić Ruža — 448
Barač Kata — 17
Barbača Neda Dunja — 449
Barbarić Bertrega — 284
Barbarić Jagica — 330
Barbarić Milka — 128
Barber Marica — 345
Barbir Dragan — 364
Barbiri Joka — 107
Barešić Antula — 157
Bareta Neda — 125
Barić Marija — 179
Barić-Mileta Kaja — 93, 449
Barišić Đena — 449
Barišić-Janković Zora — 449
Barišić-Škerović Ljubica — 110
Barjamović Divka — 282
Bartolac Ivka — 13
Bartolić Ružica — 94
Bartoš Marija — 290
Bartulica Darinka — 142
Bartulović Dragica — 32
Bartulović Tereza, — 115
Basara Draga — 264
Basara Mila — 218
Basarić Koka, — 179
Basarić Smilja — 179
Basarić Stana — 154
Basta Anka — 179
Basta Danica — 179
Basta Dragica — 179
Basta Milica — 362
Basta Milka — 179
Basta Sava — 179
Basta Zorka — 180
Bastaga Milka — 289

Bastijančić Branka — 449
Bastijančić Jelisava — 449
Bašić Marija — 157
Bašić Marija —• 157
Bašić Nevenka — 330
Bašić Slavica — 16
Bašić Slavica — 330, 449
Bašić Vice — 157
Bataić Nada — 278
Batelić Foška — 59
Batelić Marija — 59
Batina-Baden Ivka — 294
Batinica Dara — 180
Batinica Zorka — 180
Batnožić Marija —• 449
Baturina Jaka — 157
Baučić Ivka — 157
Baučić Olga — 157
Bauk Vesela — 157
Baus Marija — 105
Bavec Julka — 240
Baždar Stana — 249
Beara Anda — 313
Bebić Anda — 128
Bebić Neda — 128
Bečica Slavica — 115
Bečić Vukica — 106
Becker Zora — 158
Bedalov Slavka — 128
Begović Ana — 251
Begović Anda — 449
Begović Antica — 158
Begović Božena — 94
Belamarić-Barbarija Anka — 8, 115
Belamarić Katica — 158
Belava Anka — 105
Belavić Kata — 13
Belinić Marko — 317, 328, 338
Belušić Marija — 59
Benac-Vukonić Marija — 449
Benak Julija — 251
Bencan Micika — 218
Bencek Mandica — 269
Benceković Zora — 330
Benček Bara — 14, 449
Benčić Marija — 59
Benedetti Ksenija — 237
Beneš Jelka — 305
Benešić Marija — 106
Benusi-Šojka Luca — 449
Benzon Mileva —• 449.
Bere Tonka — 293
Berić Betika — 269
Berislavić-Klanjec Anka — 93
Berković Dušanka — 285
Bermanec Rezika — 449
Beroš Anka — 153
Beršić Mira — 218
Berta Barica — 304
Bertić Sava — 449
Bertović Dragica —- 330
Bertreger Barbara — 288
Berus Anka — 33, 62, 74, 84, 92, 94, 95
Besarić Ana — 307
Beslač Mika — 19
Bešić Marica — 180
Bezbradica Jeka — 158
Bezbradica Stevka — 9, 115
Bičanić Jela — 450
Bidovec — 96
Biga Nada — 180
Bigić Milica — 415
Bijedić Safija — 251
Bijelić Milja — 275
Bijelić-Sinobad Irena — 450
Bijuk Anka — 128
Bijuk Bosiljka — 313
Bijuković Draginja — 251
Bilan Zorka — 138
Bilčić Marija — 240
Bilčić Tonka — 44, 450
Biletić Anđelka — 310
Bilušić Finka — 142
Binenfeld Valerija — 313
Biondić Ana — 240
Birač Draginja — 180
Birač Miljka — 249
Bistričić Fumica — 450
Biškup Micika — 345
Bituh Milica — 345
Bižić Dragica — 345
Bižić Milica — 266
Bjažević-Jadrijević Katica —• 115
Bjegović Štaka — 180
Bjelajac Bosiljka — 301
Bjelajac Mara — 291, 292
Bjelajac Mira — 27, 450
Bjelajac Vukosava — 275
Bjelanović Marta — 9
Bjelić Mara — 304
Bjelivok Dara — 264
Bjelobaba Mika — 180
Bjelobaba Milica — 180, 182
Bjelobrk Marica — 218
Bjeloš Anka — 398
Blaga Evica — 450
Blagaić-Kalebić Melanija— 142
Blagec Đurđa — 345
Blanuša Anka — 345
Blanuša Darinka — 269, 271
Blanuša Dobrila — 269, 271
Blanuša Jelka — 450
Blanuša-Jovanović Branka — 271
Blanuša Mara — 17
Blanuša Vida — 269, 271
Blau-Francetić dr. Ruža — 345
Blažević Biserka — 138
Blažević Ivanka — 207
Blažević dr. Slava — 180, 207, 210
Blažina Mara — 13
Blažina Luca — 59
Blečić Zora — 59
Boban Anka — 158
Boban Antula — 158
Boban-Poljak Ljubica — 110
Boban Jela — 158
Boban-Kačunko Marija — 143
Boban Karmela —- 158
Bobanac Anđelka — 158
Bobanović Jelka — 143
Bobek Stefanija — 450
Bobetko-Goldman Jelena — 251
Bobetko Janko — 342
Bobetko Kata — 450
Bobetko Slavica — 275
Bobić Ivka — 14
Bobić Milka — 298
Bobić Ružica —• 450
Bobić Velimirka — 306
Bodi Francesca — 450
Bodrožić Jaka — 158
Bogatec Josipa — 450
Bogdan Jela — 180
Bogdan Marica —• 450
Bogdanić Marija — 110
Bogdanović Anka — 345
Bogdanović Bogdanka — 218
Bogdanović Bosa — 294
Bogdanović-Ostojić Boja — 218
Bogdanović-Pavlina Cana — 13, 450
Bogdanović-Pjevač Milka — 451
Bogdanović Sava — 451
Bogdanović Zdenka — 158
Bogičević Jula — 451
Bogić Ante — 172
Bogić Dinka —- 104
Bogić Zagorka — 309
Bognar-Kunstić Zlata — 451
Bogojević Latinka — 282, 287
Bogunović Dragica — 115
Bogunović Mara — 115
Bogunović Matija — 158
Bogunović Milka — 94, 451
Bogunović Zorka — 180, 264
Boičić Jela — 324
Bojanić Marija — 158
Bojanić Jela — 306
Bojanić Jelena — 251
Bojanić Zlata — 124
Bojčić Ruža — 289
Bokan-Vještica Matija — 115
Bolanča Bepa — 9
Bolanča Vana — 7
Boldić Katica — 143
Bolf Ljubica — 330
Bolić Danica — 218
Bolić Zorka — 158
Bolmanec Jelka — 313
Boljanić Milja — 451
Boljat-Belić Vjera — 143
Bombulović Milka — 180
Bonačić Neda — 34,5
Bonačić Sonja — 115
Bonifačić Emilija — 240
Bonković Karmela — 147
Bonmarčić Amalija — 451
Boraska Davorka — 154
Borčić Mara — 266
Borčić Nina — 451
Bordini Salvator — 232
Borić-Martinović Ljeposava — 45, 451
Borić Mileva — 313
Borić Milka — 115
Borić-Popić Jana — 451
Borić Tonča —• 158
Borjan Draga — 180
Borjan Lucija — 451
Borković Borka — 180
Borojević Branka — 251
Borojević Dušanka — 251
Borojević Nevenka — 275
Borojević Sofija — 304, 312
Boromisa Danica — 249
Boromisa Sofija — 249
Borošak Josipa — 16, 451
Borović Jaga — 451
Borović Marija — 451
Borović Olga — 104
Borovnjak-Struk Kata 451
Bosanac Bosiljka — 282, 290
Bosanac Desanka — 278
Bosanac Persa — 293, 302
Bosanac Petra — 301
Bosanac Soka — 269
Bosić Mika — 180
Bosić Stana —• 138
Bosioć Đuja — 297
Bosiočić Milka — 306

Bosna Olga — 138
Bosnić Darinka — 310
Bosnić Jakica — 147
Bošković Magda — 451
Bošković Uča — 108
Bošković Zorka — 158
Bošnjak Anđa — 313
Bošnjak Jela — 313
Bošnjak Julka — 452
Bošnjak Mirjana — 313
Bošnjak Radojka — 314
Bošnjak Velinka — 285
Bošnjaković dr. Olga — 370, 389
Botica Šima — 410
Botic Dana — 154
Božičić Ljeposava — 303
Božac Ljudmila — 65
Božanić Jakica — 158
Božanić Katica — 158
Božanić Lukrija — 158
Božanić Nada — 158
Božičković Mandica — 452
Božić Ana — 240
Božić Bosa — 18
Božić Dušanka — 452
Božić Jagoda — 452
Božić Katarina — 59, 65
Božić Marija — 59
Božić-Marjanović Mileva — 10, 13, 395, 452
Božić Milka — 59, 452
Božić Milja — 294
Božić Mirjana — 138
Božić Nada — 180
Božić Neđa — 180
Božić Ruža — 158
Božić Sara — 180
Božić Sava — 415
Božić Stoja — 249
Božikov Jozica — 452
Božin Anka — 138
Božin Margarita — 158
Božin Marija — 150, 285
Božitković Anđela —• 116
Božović dr. Boro — 213
Brabec Ivo — 439
Bračulj Milica — 158
Bračulj Pera —• 452
Bradelik Katica —• 344
Brai Sofija — 282
Braj Marija — 269
Brajčić-čušković Terica — 452
Brajčić Tonka — 452
Brajković Kata — 138
Brakus Ana — 154
Brakus Mika — 180
Brala Marija — 158
Bralić Marica — 110
Bralini Cvita — 110
Branežac Kosana — 314
Branežac Marica —• 305
Branković Drena — 306
Branković Radmila — 314
Branković Stana — 249
Braškić Neda — 154
Bratić Terezija — 275
Brcković Kata — 14, 452
Breka Jela — 452
Breslav Helena — 370
Bresler Kamilo — 373, 374, 375, 377, 380, 384, 386
Brezanović Sirnica — 301
Brezar Draga — 330
Brezar Milka — 330

Brezović Ida — 269
Britvić Lenka — 159
Brkanić Marica — 307,
Brkarić Stefanija — 65
Brkić Dušan — 62
Brkić Maca — 412, 452
Brkić Tugomila — 93
Brkljač Spasenija — 181
Brkljačić Jelka — 452
Brković Cvita — 7
Brković Draga — 218
Brković Ljuba — 13, 218
Brkušić Karmela — 151
Brmbota Darinka — 452
Brmbota Marica — 181
Brnčić Anica — 452
Brnić-Borozan Nada — 181
Brnjevarac Sofija — 2:78
Brodarac Slava — 415
Brodaree Ankica — 251
Brodarec Jagica — 252, 452
Bronzović Ivka — 181
Broz Ankica — 252
Broz-Budisavljević Jovanka —
181
Broz Josip Tito — 13, 21, 22, 23, 33, 39, 42, 52, 53, 54, 57, 64, 65, 67, 73, 74, 79, 88, 91, 99, 101, 360, 443
Broz Josipa — 330, 333
Broz Ljubica — 330
Brozičević Anka Rikica — 453
Brozičević Marija — 240
Broznić Marija — 240
Brozović Danica — 453
Brujić Barica — 399
Brusić Marija — 453
Brženda Ana — 59
Bubalo-Šijan Milena — 453
Bučan Anka — 453
Bubalo Anka — 218
Bubalo Dara — 181, 213
Bubalo Kata — 181, 189
Bubalo Ljuba — 363
Bubalo Mara — 181, 213
Bubalo Soka — 181
Buban Cvita — 135
Bubaš-Radaković Anka — 182
Bubić Ankica — 330
Bubić Jela — 128
Bubić Mladenka — 159
Bubić-Staničić Ljubica — 128
Bubnjaja Bosiljka — 182
Bučak Reza — 282
Bučan Anka — 94
Bučević Neda — 154
Bučić Jelka Smilja — 8
Budak Franjica — 228, 453
Budak-Tomičić-Morović dr. Anka — 218
Buden Ankica "Vesela — 16
Budić Danica — 249
Budisavljević-Drljan Dara —
182
Budisavljević Diana — 370, 379
Budisavljević Smilja — 182
Budisavljević Soka — 182
Bugarin Slavica — 346
Bujak-Fumić Anka ,Seka — 453
Bujaš Marija — 116
Bujaš Slavenka — 116
Bujaš Suzana — 9
Bujić Jelka — 182
Bujić Marija — 252
Bujić Radojka — 311

Bukarica Marica — 275
Bukić Biserka — 116
Bukljaš Nada — 45, 48,
Buković Marica — 269'
Bukvić Katica — 453
Bukvić Milosava Misa — 453
Bukvić Zorka — 212
Bulat Anka — 216, 218, 219
Bulat Dragica — 216, 218
Bulat Kata — 219
Bulat Ljuba — 219
Bulat-Pavlović Danica — 453
Bulat Savka Seka — 216, 219
Bulić Ankica — 219
Bulić Dragica — 219
Bulić Vesna — 143
Bulović Anđa — 116
Bulović M. — 293
Bulović-Veselica Boja — 159
Bulj Marija — 159
Bulj Melanija — 453
Buljan Anđelka — 128
Buljan Mara — 143
Buljan Vice — 53
Buljević Filomena — 159
Bunčić Dragica — 453
Bunčić Mara — 252
Bunčić Milja — 252
Bunjevac Liza — 453
Bunjevčević Ljubica — 264
Buović Katica — 159
Bura Milka — 104
Bura Zorka — 105
Bursaš Jagoda — 314
Bursač Marija — 453
Busija prof. — 414
Busija Katica — 453
Butković-Buneta Slava —• 240
Butković Ivanka — 454
Butković Ljuba — 252
Butorac Dragica — 240
Butorac Marica — 240
Buva Marija — 159
Buzdum Stoja — 324
Bužaki Marija — 314
Bužančić Ante — 172
Bužić Katica — 343

C

Cajler-Pokupić Ivanka — 454
Caktaš-Prpa Vesela — 128
Caktaš Slavka — 314
Car Anđela — 444
Car Bara — 41
Car Jelena — 240
Carek Mara — 346
Carević Mica — 13
Carević Milica —• 454
Carkola Ivanka — 240
Catela Marica — 330
Cazi Danica — 410, 411, 412, 454
Čečić Marija — 32, 454
Čej Barica — 454
Čekurić Ema 16, 454
Čelić Soja — 314
Čelović Milica — 305
Čenić Marija — 346
Čeranić Ankica —• 331
Čerjak Jelena — 13
Četina Milka — 454
Četinić žuva — 176
Četušić Mileva Sojka — 94, 346, 440

Ciganović Anda •— 197

Ciganović Smilja Petrova — **182**

Ciganović Smilja — 182

Oikač Milka — 14, 94

Cikatić Neda — 125

Cimaš Ana — 346

Cindrić-Ivošević Rezika — 240, 454

Cindrić Mira — 454

Cindrić Vinka — 454

Cingulin Rezika — 264

Cizelin Marija — 399

Conjar Janja — 252

Corazza Maria — 65

Corva Erminia — 454

Crljen Božo — 410

Crljeniea Bosiljka — 30

Crnčić Anka — 331, 333

Crnković Matija — 16, 454

Crnković Ruža — 16

Crnković-Štimčeva Micika — 455

Crnobrnja Kata — 252

Crnogorac Soka — 455

Crnojevac Štefica — 455

Crnokrak Mica — 182

Crnošija Danica — 105

Cukarić Marija — 455

Cukrov Anka — 128

Cumin Jozefina — 346

Curač Agata — 148

Curač Anka — 124

Curiš Pepica — 331

Cvajgental Edita — 264

Cvetičanin Anka — 408, 455

Cvetičanin Mika — 408, 415

Cvetić Milka — 294

Cvetković Ksenija — 455

Cvetković Smilja — 314

Cvetković Smilja — 269

Cvetković Vera — 16, 253

Cvetojević Stana — 250

Cvijanović Anka — 182, 219

Cvijanović Kata — 183

'Cvijanović Ljuba — 219

Cvijanović Milka — 138

Cvijanović Mika — 408

Cvijanović Nada — 219

Cvijetičanin Ana — 13

Cvitan Aleksandra — 7, 9

Cvitan Frana — 116

Cvitan Karmela — 116

Cvitan Milka — 138

Cvitan živka — 116

Cvitanić Lenita — 159

Cvjetičanin Milka — 20

Cvjetičanin Smilja — 361

Cvjetičanin Sofija — 455

Cvrtila-Novoselec Katica — 455

č

Čabo Danica —- 159

čačić Ljuba — 219

Čakić Vukosava — 183

Čakola Ljubica — 253

Čaleta-Car Mara — 159

Čaleta Danica — 160

Čaleta Janja — 160

Čaleta Milka — 104

Čaleta Zita —- 6

Čalić Dara — 138

Čalić Dušan — 62

Čalić-Šubašić Ljubica — 455

Čanadi Jelka — 346

Čanak Dara — 183

Čanković Jeka — 20, 183

Čanković Nada — 183, 199

Čanković Stana — 183

Čanković Stoja — 183

Čarak Mileva — 308

Čatlak Marija — 160

Čavić Ana — 253

Čavić Kata — 415

Čavić Savka — 183

Čavić Stanka — 183

Čavrak Katica — 309

Čebo Marica — 160

Čegec Ankica — 386, 415

Čeliković S. Ankica — 308

Čendak Danica — 386, 388, 415

Čerkovski Đusta -— 29

Černe Vera — 370, 394

Černi Josip — 64

Černozubov dr. Nikša — 386

Černozubov Jelena — 386

Černozubov Tanja — 386

Černjul Katica — 59

Červenko Jelena — 343

Četković-Očko dr. Slava — 74, 94, 180, 183, 208, 209, 210, **212**

Četković Vlado — 174, 220

Čevizović Savka — 455

Čika Leca — 13

Čiković Tomo -— 62

Čip Evica — 285

Čizmić Danica — 253

Čleković Ljubica — 455

Čogelja Ivanka -— 160

Čolić Draginja — 253

Čolović-Kružičević Nikica —• **160**

čolović Milka — 160

Čolović-Smiljanić Desanka — 129

Čorba Roza — 346

Čortan Jeka — 183

Čosić Dragica — 183

Čović Ilinka — 294

Čović Jovanka — 455

Čozi Ivka — 94

Čubrilo Anka — 19

čuča Jovanka — 306

čučković Ana — 253

čučković Anda — 253

čučković Milena — 263

čučković Zora — 253

Čudić-Vujnović Dara — 21, 455

Čujić Dušanka — 183

Čujić Lata •— 184

Čujić Milica — 184

Čujić Soka — 184

Čujić Stoja — 184

Čukić Milena — 263

čulić-Bakotić Ivanka —-143

Čulić Dušica — 294

Čulić-Jurjević Jugana — 160

Čulić-Kukoć Desa — 32, 36, 470

Čulić Marija Pavica — 143

Čulić-Mitrović Marija — 160

Čulić-Parunov Cvita — 129

Čulić Zdenka — 110

Čulin-Marinović Milica — 109

Čupić Vida — 275

čurčić Grozda — 455

čurčić Mileva — 18, 20, 455

čurčić Vasilija — 346

Čurčija Milka — 253

Čurčin Živan — 232

Čurić Jelka — 285, 289

Čurković-Vujičić Marica — 160

Čuturilo-Mohar Anka — 219

Čvrtljak Ana — 160

ć

Ćuk-Bojanić Jela — 21, 455

Ćuk Ljubica — 184

ćulumović Marica — 455

D

Dabić Bosiljka — 253

Dabić-Durman Nevenka — 253

Dabić Evica — 249

Dabo Marija — 150

Daić Stana — 253

Dajić Dragica — 184

Dajić Mica — 184

Dakić Koviljka — 310

Dakić Ljuba — 362

Damjanović Duka — 184

Damjanović Mara — 94

Damjanović-Midenjak Mila — 184

Damjanović Milanka — 302

Damjanović Milena — 278

Damjanović Zorka — 184

Danić Đurđica — 344

Danić Stjepan — 344

Danilčević Ljuba •— 305

Danon Blanka — 152

Danović Najka — 456

Dapić-Rade Katica — 110, 175

Davidović Ljubica — 249

Davila dr. Branko — 375, 386

Debeljak Mira — 386, 415, 418, 432, 434

Defilipis Pavica — 386

Definis-Ožegović Marija — **160**

Dejanović Katica — 275

Dejanović Mara — 219

Dejanović Mica — 13

Dejanović Sava — 456

Delibašić Julia — 456

Delić-Đaković Marija — 160

Delić Bogdanka — 456

Delić Evica — 184

Delić-Grković Smilja -— 456

Delić Jela — 184

Delić Milka — 284

Delić Milka — 184

Delić-Modrić Neva — 456

Delić Rita — 148

Deliya Dragica — 346

Deltrepo Foška — 65

Delušić Ivanka — 59

Demagić Anka — 303

Demić Ankica — 249

Demić Milka — 249

Demonja Milja — 249

Derma Evica — 298

Derosi Ema — 59

Desančić Persa — 308

Desnica Dragica •— 456

Desnica Smilja — 184

Desnica Sretana — 138

Despot Ankica — 138

Despot Nada — 93, 456

Dešić Marija — 184

Dešković Katica — 126

Devaletis Marija — 65

Devčić Deša — 93, 456

Dević Bogdanka — 310
Dević Ljuba — 219
Devic Marija -— 110
Deželić dr. Velimir — 379, 386
Dijan Danica — 138
Dikić Nikica — 403
Dimić-Ciganović Ljubica — 184
Dimić Jaga — 184
Dimić-Matić Anka —• 184
Dimić Milica — 184
Dimić Nada — 184, 248
Dimić Ružica — 184
Dimić Sofija — 264
Dimić Soka — 185
Dimić Tonka Bibinica •— 456
Dimitrijević Mito — 212
Dimitrijević Slavica -— 331
Divić-Šoštarić Vilma — 322
Divjak Cvijeta — 456
Divjak Janja Jagoda 456
Divjak Jelka — 456
Divljak Bosa — 306
Divljak Danica —• 185
Djević Mara — 185
Dmitrašinović Mileva — 185
Dmitrašinović Soka — 185
Dmitrović Dragica -— 253
Dmitrović Zora — 138
Dobozić Anka — 278
Dobras Milka — 294
Dobras Saveta — 270
Dobrečević Bosiljka — 264
Dobričić Ankica — 343
Dobrić Ljubica — 218
Dobrić Mara — 138, 220
Dobrijević Simeuna — 9
Dobrilović Mara — 456
Dobrinić Dora — 456
Dobrinić Maca — 346
Dobrinić-Šagi Ljubica — 456
Dobrojević Milka — 278
Dobrosavljević Bogdana — 433
Dodig-Bečir Ana — 143
Dojčinović-Đerić Smilja — 433, 456
Dokić-Brkljačić Jelica — 456
Dokmanović Anka — 13
Dolenec Dubravka -— 386
Doložić Marica — 278, 346
Domandžić Manda — 116
Domandžić-Reić Marija — 110
Domazet Ana —• 295
Domić Vesela — 210
Dominiković Danica — 129
Domitrović Reza — 457
Domjan Darinka Marija —• 240
Dončević-Kvadranti Smilja — 457
Dorotić Jakica — 160
Došen Jela — 138
Došen Seka — 457
Dotlić Milka — 220
Dovečar Fric — 236
Dovniković Cvijeta -— 270
Dozet Ljuba — 185
Dozet Savka — 185
Dozet Smilja — 185
Draga Milica — 9
Draganić Milka — 314
Draganjac Anka — 457
Dragai Ana — 457
Dragaš Kata — 253
Dragičević Anka — 160

Dragičević-Dumanić Marija — 154
Dragičević Tonka — 124
Dragić Evica — 457
Dragić Milka — 13
Dragić Nikola — 291
Dragila Slava — 304
Dragišić dr. Branko -— 375, 384, 385, 386, 388
Dragišić dr. Nina — 384, 385, 386
Dragojević-Duboš Katica — 457
Dragojević Suzana — 150
Dragojlović Darinka — 314
Dragosavac Sava — 185
Dragosavac Soka — 185
Dragosavljević Nada —• 313, 315
Dragović Duka — 249
Draguljević Ivka — 150
Drakulić Anda — 185
Drakulić Draga — 457
Drakulić Jelena — 63
Drakulić Ljuba — 185
Drakulić Ljubica — 185, 212
Drakulić Marija — 220
Drakulić-Matić Cica — 400
Drakulić Mika — 415
Drakulić Milica — 240
Drakulić Milka — 220
Drakulić Nada — 395, 457
Drakulić Neda — 94, 408, 457
Drakulić Smilja — 185
Drakulić Štaka — 185
Drakulić Stana — 253
Drakulić Zaga — 457
Drakulić Zora — 185
Drakulić Zorka — 185
Drame Regina — 386
Drapšin Petar — 32, 64, 299
Drašković Marija •— 160
Draušnik Jurica — 62
Dražić Danica — 253
Dražić Draga —• 185
Dražić Kaja — 415
Dražić Mane — 415
Dražić Milica — 298
Dražić Milka — 185
Dražić Zorka —253
Dražinić Marija — 149
Drča Draga — 185
Dreković Anka — 310
Drenković Dragica —• 303, 305
Drenoković Dragica — 310, 312
Drenovac dr. Neda — 340, 346
Drlić Radojka — 311
Drijan Milanka — 185
Drobnjak Marko — 364
Dronjak-Prodanović Jela — 457
Dropuljić^tjepanović Sofija — 220
Drpić Franka — 160
Dubić Marica — 310
Dubić Slavica — 457
Dugandžić Jela — 160
Dugorepec Marija — 346
Duić Vera — 324
Dujmović Ana — 315
Dujmović Marica — 153
Dujmović Nevenka — 240
Dujmović Olivera — 147
Dujilo Blaženka — 134, 135, 141

Dujšin Katica — 110
Dukić Anka — 185
Dukić Ljubica — 7, 9
Dukić Mara — 185, 205
Dukić Savka — 186
Dukić Zorka — 186
Dulčić Ketī — 160
Dulčić Marica — 148
Dulčić Milka — 110, 174
Dulibić Janja — 161
Dulibić Marica — 161
Dulibić Milka — 161
Dumančić Slavka — 311
Dumanić Nedjeljka — 124
Dumanić Seka — 33
Dumanić-Tadin Ljubica — 116
Dumbović Ante — 379, 380
Dumić Ančica — 121
Dumić Vesela — 124
Dunatov Jakica — 116
Dunatov Slava -— 117
Dunatov Vilma — 117
Dupalo Olga — 386, 415, 433
Duplančić-Dulčić Draga — 143
Duplančić Vesela — 133
Duraković Dragica -— 186
Durbaba Anđelka — 129
Durbaba Dušanka -— 117
Durbaba-Traživuk Ljubica — 125, 134
Durman-Vilus Radojka — 253
Dvorničić Franka — 240
Dvornik Lenka — 147
Dvornik Vesela — 151
Dvorščak Dragica •— 346, 457

Dž

Džaja Nedeljka — 117
Džakula Stana — 253
Džebić Mara — 315
Džimoti Katica — 346

D

Dakić Duka — 125, 134
Đaković Milka — 302
Đaković Ruža — 315
Đaković Ružica — 315
Đapić-Kranjac Milica — 129
Đokić Ana —• 161
Đekomati Vera — 370
Đelalija Milka — 104
Đerda-Dorčić Marija — 94, 457
Đerić Bosiljka — 433
Đerić Evica — 18
Đerić-Milanović Jovanka —

186

Đerić-Šobajić Mira — 186
Đermanović Marija — 275
Đipalo Kata — 220
Đipalo Mirjana — 22:1
Đukić Bosiljka — 186
Đukić Manda — 17
Đukić Mara — 302
Đukić Milka — 19, 458
Đukin Luka — 7
Đundek Slava — 346
Đuranović-Zlatarić Saša — 458
Đurašin Katica — 346
Đurašinović Draga -— 295
Đurđević Danica — 275
Đurđević Vera —• 93
Đurec:Harambaša Mara — 346
Đurić Ankica — 283
Đurić Joka — 31

Đurić Mica — 216
Đurmez Milka — 161
Đurmez Milica — 161
Đurović Bosiljka — 53

E

Ečimović Milica — 315
Efendić Jakica — 110
Egić Boja — 18, 458
Egić Stana — 311
Eker Štefanija — 94
Erak Mara — 249, 253
Ereeg Anda — 161
Erceg Domina — 107
Ercegović Anka — 153
Ercegović Pavica — 104
Erent Ljubica — 254
Ergić Joka — 9
Ervačinović Greta — 315
Ervačinović Ruža — 458
Eskenazi Bina — 458
Eškinja Marija — 139
Ešlenger Ankica — 458
Eterović Margarita — 154
Ević-Krajačić Bosiljka — 458

F

Fabijančić Marija —• 94
Fabijanić Katinka — 370, 379, 383
Fabijanić Vera — 16, 458
Fabjanović Marija — 153
Fabjanović Vinka — 161
Fajfer Marija — 331
Fajtović Milena — 342
Fak Zorka — 221
Faraguna Roža —• 59
Farner Edita — 321
Fedel Fumica — 458
Fekeža-Kamaradova Zdenka — 458
Felanda Bartula — 458
Ferderbar Ruža — 13
Ferek Štefica — 331
Ferlan-Puljas Antica — 129
Ferlić Terezija — 346
Fiamengo Jerka — 110
Ficek štefica— 308,
Fičurin Ivanka — 22:1
Fičurin Micika — 221
Filajdić Ruža — 458
Filipac Anđela — 221, 459
Filipaj Maca — 343
Filipi Dora — 117
Filipić Marija — 59
Filipović dr. Dora — 94, 186, **210**
Filipović Hlinka — 306
Filipović Lenka — 459
Filipović Milan — 232
Filipović Ruža — 240
Filipović Zorka — 315
Fiolić Marica — 331
Fiolić Štefica — 459
Fischer-Sartorius dr. Feodora - 315, 323, 411, 412
Fistanić Anka —• 106
Fišer Ada — 459
Fištek Ana — 291
Fleger Emilija — 347
Fojt Eia — 284
Foketi Jelka — 324
Foršt Milan — 328
Fran Slavica — 59

Francetić Ika — 17
Frančeski Nevenka — 153
Franičević Borka — 161
Franičević Ivka — 459
Franić Ivanka — 186
Franić-Kostanić Neda — 111
Franko Milena — 59
Franković Mara —• 148
Franolić Antica — 93, 459
Franulović Urša — 459
Fras Ružica — 347
Fredotović Ana — 36
Frgačić Katica — 240
Frgec Jaga — 347
Frgec-Pezelj Kata — 347
Frigan Marija —• 94, 459
Frigo Natalija —• 347
Frković-Ban Ruža — 240
Frković-Brozović Zlata — 241
Frković Dragica — 241
Frlaja Milka — 143
Frian Marica — 231, 247
Frlan Radojka — 241
Frljan Antica — 126
Frntić Beška — 69, 94, 459
Fucek Blanka — 193
Fučak Ružica —• 237
Fuček-Zdjelar Ankica — 459
Fučko Jelka — 331
Fudurić Anka — 221
Fudurić Barka — 221
Fulgosi Bosiljka — 8, 459
Fumić Katica —• 324
Fumić Ruža — 415
Funduk Bogdanka — 63
Funduk Janja — 186
Funduk Mirna — 63
Funduk Nedeljka Beba —241
Funduk-Novak Josipa — 241
Funduk Soka — 63
Funduk Zora — 242
Funk Marija — 29
Furlan Ljubica — 221
Fuštar Ljuba — 13, 459

G

Gabić Velinka — 301
Gabrić Danica — 13, 459
Gabrić Dragica — 12
Gabrić-Jaršulić Marija — 221
Gaćeša Boja —• 459
Gaćeša Soja — 459
Gačina Mila — 111
Gačina Skolastika — 151
Gaić Ruža — 207
Gajić Zorka — 186, 193
Gajski Marija — 342
Galeković Sloboda Mara — 459
Galić-Andelovski Šima — 129
Galić Marija — 343
Galli Mara — 460
Galović Nevena — 20
Galović Rezika — 221
Galović Soka — 460
Galjen Draginja — 254
Galjer-Holjevac Nada — 93, 460
Gansberger-Ivančić Marija — 275
Gaškorić Kata — 28
Gašparac Marija Zora — 242, 245
Gašparac Vera Dika — 39, 53 94
Gašparović Anka — 424 -

Gašparović Mira — 13
Gašpić Marija — 129
Gatalica Evica — 270
Gavranić Marija — 150
Gavranić-Šiun Mara — 154
Gavranović Ruža — 106
Gazzari Tatjana — 152
Gazdo Ljubica — 148
Gazibarić Jeka — 460
Gazić Marija — 460
Gaži Franjo — 33, 62
Geltar Zdenka — 284
Gener Vera — 221
Genzić Katica — 302
Geralić File — 154
Germovšek-Martić Anđelka — 295, 297
Gerovac Anka — 94, 460
Gerovac Ljubica — 460
Gibić Ljubica —• 135
Gigić Marija — 124
Gilić Cvita — 46, 460
Giljević Kata — 161
Giljević Milka — 117
Giorgi Maria — 59
Gizdić Božica — 106
Gizdić Drago — 32
Gizdić Jela — 161
Gizdić Karmela — 139
Gizdić Marija — 129
Gizdić Nedjeljka — 161
Glamoč Iva — 135, 136
Glavačević-Zebić Zora — 254
Glavan Ivanka — 386
Glavan Milka — 105
Glavan Slavka — 186
Glazer Anica — 315
Gledić Danica — 460
Gledić Mara — 13
Gloc Zora Jula — 460
Glodić Savka — 460
Glučina Neda — 129
Gluhak Jelka — 94, 460
Glumac dr. — 375, 384, 386
Glumac Ljubica — 249
Glumac Milica — 186
Glumac Milka — 222
Glumičić-Pribić Marija — 18, 460
Gnjatović Anka •— 222
Gobac Zora — 460
Godler Frida — 440
Gojak Ana Janja — 461
Gojak Barka — 222
Gojak Desanka — 129
Gojak Maca — 13, 461
Gojković Anka — 461
Gojmerac Terka — 461
Gojsović-Novaković Danica — 254
Gojsović Ružica — 254
Goleš Marta — 331
Goleš Vinka — 107
Golik Ilonka — 242
Golović Olga — 254
Golub-Rogač Marija — 347
Gombkete Vera — 343
Gortan — 96
Gospodnetić Lucija — 148
Gostimir Jela — 276
Gostović Đuro — 232
Gostović-Grubor Dušanka — 237, 461
Gostović Seka — 19
Gostović Zorka — 186

Gostović Živka — 186
Gošović Blaga — 186
Govetnik Rozina — 222, 335
Gović Karmela — 9
Govorušić Kata — 74, 93, 325, 461
Grabar Veronika — 461
Grabić Anka — 295
Gračanin Zora — 264
Gradečki Nada — 342
Gradiška Marija — 134, 136
Graho Anica — 222
Grahovac Desa — 407
Grahovac Milka — 19
Grba Dara — 13
Grba Mara — 13, 94
Grba Soka — 13
Grbac Ljubica — 134
Grbac Marija — 242
Grbić Anka — 186, 461
Grbić Boja — 161
Grbić Branka — 228
Grbić Draga — 186
Grbić Dušanka — 255
Grbić Jovanka — 186
Grbić Kosa — 187
Grbić Ljubica — 136, 137,141
Grbić Milka — 105
Grbić Nevenka — 187
Grbić Vida — 445
Grbić Zora — 461
Grčić Jovanka — 9, 135, 176
Grčić-Vrdoljak Volga — 143
Grdak Kata — 342
Grdan Mara — 332
Greb Ivica — 106
Grgić Boja — 461
Grgić-Katić Milica — 461
Gregić Mandica — 279
Grego Ivica — 109
Gregorić dr. Pavle Pajo — 401
Gregurek Ana — 315
Grgasović Margarita — 152
Grginović Marija — 161
Grgurević Tonka — 161
Grgurić Blanka — 347
Grivičić Ema — 213
Grković Milka — 187
Grozdanić Marija — 461
Grubelić Karmela — 139
Grubelić Marija — 139
Grubelić Vera — 139
Grubešić Tada — 9
Grubić Anda — 255
Grubić Desa — 461
Grubić Mileva — 154
Grubišić Anka — 161
Grubišić Biserka — 139
Grubišić Ivanka — 461
Grubišić Marija — 161
Grubišić Marija — 111
Grubišić Milka — 461
Grubišić Miroslava — 117
Grubišić-Poljak Palmina — 462
Grubišić Seja — 462
Grubišić Vica — 46
Grujičić Vojka — 187
Grujić Ana — 255
Grujić Bosiljka — 303
Grünbaum Vlado — 369
Gržetić Maca — 39, 72, 74, 89, 93, 94

Guberina Dragica — 222
Guberina Mica — 13
Gudelj Tera — 129

Gudelj-Zec Neda — 129
Gujina-Špika Tonka — 117
Gulin Luca — 9
Gulin Zorka — 117
Gurović Marica — 332
Gušić Sofija — 13, 462
Gužvić Milenka — 270
Gverin Dina — 121
Gvozdenović Miloš — 399, 432
Gvozdenović Ruža — 279
Gvozdić Desa — 228

H

Habazin Dragica — 370, 371, 374, 379, 380
Habdija Mirko — 439, 442
Habek Ana — 462
Habeković Ljubica — 295
Haberin Katica — 306
Habijanec-Sokač Dragica — 347
Habulin Marija — 462
Hadaković Mara — 302
Haffner Vera — 139
Hajdinović-Kosanović Soka — 20, 462
Halamek Antonija — 236
Halamek Neda — 237
Haler Ivana — 151
Haleuš Marica — 348
Halovanić Maca — 222
Haluza Jelka — 462
Haluza Savka — 27, 462
Halužan Rezika — 342
Hamziša Haiša — 124
Hanić Eva — 348
Hanzić Barica — 255, 462
Hanževački Marija — 370
Harabajs Marica — 348
Harambaša Slava — 348
Haramija Franciska — 348
Harapin Irma — 332
Harašić Neli — 161
Has Herta — 462
Has Štefica — 462
Hasanec Anđelka — 348
Havidić Ljubica — 264
Havojić Anđelka — 193
Hebel Olga — 13
Hečimović Jaga — 20
Hečimović-Kučišec Manda — 187

Hegeduš Barka — 222
Heiligstein Nada — 462
Hellenbach dr. — 341
Heraković Jelka — 332
Herceg Hedviga — 462
Herceg Kata — 462
Herceg Milka — 348
Herceg Ruža — 386
Herceg Štefanija — 279
Hercog Anđelka — 310
Hercog Mila — 462
Herkov dr. Božidara — 340, 341
Hero-Lučić Zorka — 242
Herol Danica — 302
Hidžak-Poštić Desanka — 222
Hinić Naca — 19
Hinić Mara — 19
Hinić Ruža — 187
Hinić-Trtica Milica — 462
Hinić-Viktorovski Darinka — 332
Hirer Anica — 94

Hirjanić Zora — 323
Hiršberger — 367
Hlača Slava — 463
Hlopec Barica — 332
Hmelina Mira — 348
Hodak Ankica — 308
Hohnjec Dragica — 348
Hojdanić Milka — 270
Holik dr. Erna — 463
Holjevac Jelica — 342
Holjevac Večeslav — 69, 264
Homota Terezija — 370
Horvat Anica — 386, 419
Horvat-Čaušević Maca — 263
Horvat Draga — 438
Horvat Katarina — 348
Horvat Marija — 415
Horvat Milka — 283, 289
Horvat Valent — 439, 440
Horvat Vilma — 236
Horvat Zora — 342, 348
Horvatić-Bosiljevac Mara — 463
Horvatić Ivanka — 332
Horvatić Pavica — 332
Horvatić Stjepan — 444
Hosi Anica — 290
Hotko Dragica — 463
Hotko Ivka — 332
Hotko Jelka — 332
Hovanjec Jelka — 288
Hrabar Dinka — 242
Hrelec Jagica — 248, 463
Hrenek-Lučić Katica — 332
Hrenović Danica — 348
Hrenović Milica — 353
Hrestak Marija — 332
Hrešč Ljubica — 348
Hrgić Marica — 285
Hrkalović Ljuba — 187
Hrnjak Danica — 187
Hrnjak-Đukić Jelena — 187
Hrnjak Jelka — 188
Hrnjak Mileva — 408
Hrnjak Stoja — 188
Hrvatica Anka — 19
Hrženjak Janja — 188, 207, 210, 213

Hrzić Perica — 161
Huis Cvijeta Ljubica — 463
Humek Paula — 463
Hušica Stojanka — 301
Hutić-Orlović Nedjeljka — 315

I

Ilakovac Marija — 463
Ilianić Jana — 16, 370
Ilić Anka — 279
Ilić Jelica — 147
Ilić Milica — 191
Ilić Nada — 284
Ilijić Marija — 129
Hin Ruža — 463
Ilinić Desanka — 33
Inselt Melanka — 152
Ivanac Anka — 111
Ivančić Jela — 59
Ivančić Jozica — 150
Ivančić Kata — 74
Ivančić Katica — 94, 348
Ivančić-Milenić Ema — 463
Ivanišević Mara — 249
Ivanišević Slavica — 117
Ivanišević Vera — 108
Ivankov Milka — 161

Ivanković Adela — 463
Ivanković Marija — 386
Ivanović Dragiša — 64
Ivanović Jelena — 344
Ivanović Mileva — 13
Ivanović Staža — 463
Ivas Karmela — 117
Ivas Rosa — 139
Ivčević Marija — 149
Iveković Ljuba — 94
Iveković dr. Mladen — 62, 440
Iveković Micika — 463
Ivica Maša — 154
Ivković Darinka — 463
Ivković Ivanka — 161
Ivković Ljuba — 222
Ivković Marija — 111
Ivković Milka — 296
Ivošević-Janjanin Dušanka — 463
Ivošević-Rogović Kosa — 242
Ivošević Milica — 216
Izrael Berta — 264
Ižar Ljubica — 307

J

Jacmenović Jana — 13, 463
Jadranić Milica — 464
Jadrešić Luca — 9, 161
Jadretić Milica — 59
Jadrić-Špika Tona — 161
Jagar Kata — 315
Jagić Ljubica — 14, 94
Jagić Zora — 343
Jagnjić Milka — 464
Jajić Anka — 188
Jakić Milka — 135
Jakopčin Milica — 348
Jakopec Francika — 309
Jakopović Kata — 94
Jakovljević Jela — 111
Jakšić Ana — 464
Jakšić Anka — 348
Jakšić Klara — 464
Jakšić Maca — 236
Jakšić Marijola — 162
Jakšić Milica — 233
Jakšić Milka — 108
Jakšić Nikica — 400
Jakšić Pavao — 64
Jakšić Pavka — 38, 74, 93, 464
Jakšić Zora — 9, 315
Jakuljić Katja — 42, 464
Jaman Marija — 105
Jaman-Uvodić Nevenka — 139
Jambrečec Marica — 348
Jambrek-Čor Milka — 348
Jambrek Francika — 332
Jambrešak Katica — 370
Jančić Ljubica Buba — 464
Jančić Nevenka — 222
Jančić-Starc Jelena — 94, 464
Jandrić Neranda — 464
Janeković-Škarić Dara — 255, 418
Janeš Mara — 242
Janeš Vera — 242
Janić Vlado Capo — 266
Jankez-Komar Iva Maja — 464
Janković Ankica — 343
Janković Rosa — 315
Janošević Ruža — 315
Janus Milica — 255
Janžek Marija — 311

Janjanin Milica — 222
Janjić Anka — 304
Japundža Ljuba — 308
Japundžić Stana — 270
Japundžić Zorka — 188
Jaramas Milica — 139
Jarčov Stana — 464
Jarić Anđelka — 464
Jarić Janja — 464
Jardas Slavica — 464
Jaromas Dragica — 139, 172
Javorina Milica — 188
Jauk Štefanija — 465
Ječimović Marija — 117
Jeftenija Draginja — 303
Jek Mara — 129
Jek Matija — 162
Jekić Danica — 255
Jelača Anka — 188
Jelaska Anka — 32, 143
Jelavić-Marinović Anka — 154
Jelčić Dobrila — 117
Jelčić Kata — 149
Jelenić Kata — 311
Jelenić Mira — 465
Jeličić Bepica — 162
Jeličić Flora Uči — 162
Jeličić Marija — 465
Jelić Angelina — 307
Jelić Dušanka — 45, 465
Jelić-Gačina Marija — 117
Jelić Kata — 111
Jelić Mila — 117
Jelić Ranka — 249
Jelić Staša — 370, 386, 387
Jelić Vera — 465
Jelić Zorka — 117
Jelić Živka — 296
Jelinčić Lujza — 465
Jelinek Zora — 39
Jelovac Soka — 188
Jelović Tatjana — 162
Jelušić Nada — 303, 304
Jergović Marija — 298
Jeričević Ljubica — 465
Jerkin Antica — 9
Jerkin Mitra — 465
Jerković-Bursač Ljuba — 188
Jerković Jaga — 188
Jerković Mika — 188
Jerković Milka — 306
Jerković Rosa — 152
Jerković Savka — 188
Jevčić Anka — 143
Jež Dragica — 276
Ježina Vesna — 9
Job Cvijeta — 162
Jogović Anka — 188
Joka Danica — 255
Joka Desanka — 305
Jokanović Tatjana — 424
Jokić Janja — 188
Jokić Jela — 255
Jokić Milka — 188
Jolić Bosa — 465
Jordan Ivka — 332
Jorgić-Miščević Mileva — 291, 292
Jorgić Saveta — 276
Jovanić Đ. — 207
Jovanić Slava — 213
Jovanova Lenča — 84
Jovanović Lidija — 84
Jovanović Milka Dunja — 465
Jovanović Nevenka — 124

Jovanović Svetozar — 369
Jovičević Dušan — 424
Jovičić Evica — 249, 255
Jović Anka — 315, 424
Jović Dragica — 249
Jović Duka — 436
Jović Janja — 188
Jović Nena — 93
Jović Slavka — 264
Jozefček Zdenka — 222
Jugo Sava — 465
Jugović Danica — 242
Jugović Dušanka — 274, 332
Jujnović Ivka — 147
Jukić Iva — 111
Jukić Marija — 143
Jukić Šima — 162
Junaković Anka — 108
Jungwirt dr. Gustav — 414, 415, 418, 422, 423
Juraga Bogdana — 149
Juraj Roza — 332
Juraj Vera — 465
Juran Sofija — 222
Juranić Darinka — 315
Juras Janja — 154
Juras Lovorka — 162
Juras Marija — 162
Juras Mihovilka — 150
Juras Zorka — 9, 143
Jurašić Srečka Anka — 162
Jurašin-Mandić Anka — 162
Jurčević Kosa — 162
Jurčević Ljuba — 162
Jurčević Marija — 162
Jurčić Ana — 188
Jurčić Dragica — 465
Jurčić Irma — 465
Jurčić Katica — 188, 232
Jurčić Marija — 59, 242
Jurčić Milka — 309
Jurdana Darinka — 465
Jurec Amalija — 348
Jurec Jelka — 14
Juretić Slava — 143
Juričev Biserka — 141
Jurić Dobrila — 275, 276
Jurić Ljubo — 46
Jurić Mira — 174
Jurić Smilja — 162
Jurić Vera — 94, 215, 370, 465
Jurić Vesela — 124
Jurilj Kata — 117
Jurin Milica — 7
Jurin Svetinka — 143
Jurin-Mrkoci Tonka — 94, 465
Jurišić Mara — 303
Jurjević Ana — 315
Jurković Nevenka — 5, 9, 466
Jurković Savinka — 162, 466
Juršić-Galenić Anica — 348
Juršić Katica — 348
Jušić Ljubica — 349

K

Kabalini-Kovačić Ankica — 16
Kačar Ljubica — 249, 255
Kadenić-Aralica Jelena — 222
Kadić Jelka — 283, 289
Kadijević Ana — 117
Kadijević Ana — 162
Kadijević Manda — 162
Kajčić Biserka — 315
Kajfeš Draga — 418, 419, 466

Kajfeš Marica — 466
Kajganić Ljubica — 255
Kajganić Maca — 222
Kalafatić Nikola — 232
Kalauz Perina — 125, 134
Kalauz Tona — 162
Kale Zora — 255
Kalebić Anica — 162
Kalebić Marica — 129
Kalembec Anda — 188
Kalić Anica — 133
Kalinić Boja — 163
Kalinić Draga — 188
Kalinić Milka — 188
Kalinić Savka — 466
Kaliterna-Šore Marija — 32, 111
Kalodera Ruža — 163
Kaloper Dragica — 280
Kalpić Zdravka — 143
Kamauli Anka — 332
Kamhi Regina — 433
Kampiće Milka — 284, 290
Kancijan Dragica — 349
Kanišek Marica — 296
Kantar Mira — 189
Kapetanović-Cemović Perina — 111
Kapetanović Olga — 32, 466
Kapor Marija — 149
Kaptolić Danica — 305
Kapusta Marija —• 349
Karadole-Trešnjić Mila — 9, 45, 46, 94, 466
Karadole Zdenka — 163
Karagić Ljubica — 270
Karakaš Ana — 315
Karamarković Milka — 222
Karamatić Neda —•118
Karan Desanka — 223
Karan Dragica — 13, 466
Karan Duka — 20
Karan Jelisavka — 315
Karan Sava — 223
Karanfilović dr. —• 425
Karanušić Neda — 144
Karara-Jelić Karmela — 129
Karaš Marica — 296
Karaš Marica — 349
Karas-Perić Desanka — 13, 466
Karavida Kata — 189
Karavidić Vuka — 255
Karavukovac Veseljka —• 276
Kardelj Eduard — 98, 99
Kardum Ika — 9
Karl Katica — 276
Karlovčan Stanojka — 255
Karlović Danica — 242
Karlović Zdenka — 332
Karuza Jerina — 163
Kasum Anica — 163
Kasum Dara — 466
Kasum Milica — 163
Kasunić Magda — 223
Katalenić Milka — 94, 466
Katalinić Andrija — 369
Katalinić Gorka — 172
Katavić Ana — 172
Katić Alemka — 130
Katić Anka — 118
Katić Blaženka — 107
Katić Darinka — 163
Katić Francika — 13
Katić J. Marica — 264
Katić Jelka — 284
Katić Julka — 315
Katić Kata — 466
Katić Marica — 466
Katić Marija — 163
Katić-Kuprešanin Marija — 466
Katić Nedjeljka — 163
Katić Radojka — 163
Katić Roza — 466
Katić Slavica — 332
Katić Slavka — 118
Katić-Šantić Katica — 332
Katunarić-Miliškov Ivanka — 163
Kaufman Nada — 395
Kauzlarić Albina — 234
Kauzlarić Dragica — 242
Kavaj Greta — 466
Kazanova Marija — 111
Keča Soka — 189
Kejkliček Jaroslava — 282
Kekanović Draga — 467
Kekić-Čurčija Milka — 223
Kepčija Dragica — 467
Kerep Justina — 349
Kesar-Poštić Milka — 223
Kesić Juga — 53, 467
Kevra Anica — 163
Kezele Pepa Ordinančeva — 236
Kezerić Maca — 349
Kirac Anica —• 418
Kiuk Ljiljana — 31
Kladarin Danica — 255
Klarić Anda — 104
Klanec Zora — 333
Klarić Kata — 282
Klarić Marija — 118
Klarić Milka — 223
Klarić-Vukman Jelica — 163
Klas Ružica — 349
Klasić Pepica — 467
Klašnja Boja — 189
Klašnja Pera — 189
Klašnja Zorka — 280, 323
Klemenić Barica — 333
Klen Danica — 189
Kleut Petar — 264
Klipa Marija Đida — 13, 467
Klišmanić Katica — 118
Klobučar Jelka — 189
Klobučar Zorica — 13, 467
Kljaić Milka — 189
Kljaić Milanka — 257, 259
Kljaić Nikola — 323
Kljak Kata — 349
Kljunak Niko — 46
Kmecik Kata — 467
Kmezić Mileva — 467
Knapić Andela — 223
Knapić Etica — 333
Knapić Marija — 59
Knezić Milica — 242
Knežević Anka — 190
Knežević Danica — 361
Knežević Dragica — 190
Knežević Duka — 190
Knežević Jela — 256
Knežević Jeka — 190
Knežević Kata — 190
Knežević Marija —• 118
Knežević Marija —• 190
Knežević Milica — 118
Knežević Milica — 190
Knežević Milica — 190
Knežević Milka — 467
Knežević Nada — 190
Knežević Neda —• 139
Knežević Sava — 190, 212
Knežević Štaka — 190
Knežević Stana — 190
Knifić Jelka — 467
Knok Milka — 349
Knježić Zorka — 9
Koch Jana — 370, 379, 380, 383
Kočiš Justa — 467
Kocjančić Valerija — 82
Kočić Danica — 280
Kodrnja Milica — 349
Koharević dr. Aleksandar — 62, 323
Koharović Sonja — 94
Kohn Arnold — 369
Kohn-Missoni Elena — 467
Kokan Ana Luga — 111
Kokeza-Tranfić Ruža — 144
Kokić Dragica — 111
Kokić Ljubica — 127
Kokić Saveta — 301
Kokir Dragica — 223
Kokot Bara — 333
Kokot Dragica — 333
Kokotović Danica — 467
Kokotović Milka — 190
Kolaček-Željčević Ana — 290
Kolar Blanka — 386
Kolar Marženka — 349
Kolarec Milan — 291
Kolarić Katica — 349
Koledić Lucija — 467
Kolesar Irena — 333
Kolin Lucija — 333
Kolundić Soka Lola — 190
Komadina Dragica — 264
Komarek Milka Matilda — 349
Komlenac Ruža — 467
Komnenović Mileva — 296
Komožec Janja — 467
Komuniki Mihajlo — 373, 379
Končar Danica — 190
Končar Draga — 190
Končar Dušanka — 190
Končar Jela — 190, 193
Končar Ljubica — 190
Končar Rade — 328
Končar-Rodić Naranča — 190, 228
Končar Soka — 191
Kontak Ana — 467
Konjevoda Mara — 163
Konjović Ana — 468
Kopač-Balenović Anda — 296, 297
Kopač Danica — 264
Kopitar Mărija — 468
Kopitar Silva — 468
Koprivnjak Cilika — 343
Korač Borka — 468
Korač-Drakulić Zorka — 468
Korač Mara — 191
Korač Nada — 49
Korač Sofija Koka — 191
Korač Štaka — 181, 213
Korač Zorka — 94, 468
Korda Ruža — 9
Kordeš Paula — 242
Kordić Anka — 94
Kordić-Bastajić Marica —• 468
Kordić Maša — 163

Kordić Milka — 264
Korenić Eozina — 468
Korica Koka — 191
Korica-Lalić Milka — 349
Korica Milica — 191
Korica Soka — 191
Korkut Stana — 223
Korlat Stana — 9
Korman Dragica — 292, 307
Korolija Ružica — 9
Koroša Vanda — 370
Korošec Ana — 349
Korošec Anka — 386
Korporić Galja — 468
Koruga Soka — 264
Kos-Čalić Micika — 349
Kos Dragica — 333
Kos-Jančić Katica — 333
Kos Milka — 349
Kosanović Anka — 191
Kosanović-Bolješić Mica — 242
Kosanović Kosa — 284, 288
Kosanović Marica — 13
Kosanović Milka — 13
Kosanović Milka — 191
Kosanović Nada — 191
Kosanović Zorka — 39, 468
Košić Ana — 93, 468
Košić dr. Ivan — 407, 408, 422, 423
Kosijer Mila — 223
Kosijer Pero — 408, 445
Kosina Franjo — 369
Kosovac Danica — 191
Kosovac Ivan — 232
Kosovac Ljubica — 349
Kosovac Milka — 19, 41
Kosović Ankica — 468
Kosović Dragica — 468
Kosović Ivka — 468
Košta Jela — 148
Kostanić Jelka — 147
Kostanić Marija — 111
Kostović Božica — 163
Kostović Nike — 144
Košara Ana — 59
Koščak Antica — 163
Koštan Frana — 9
Kotur Višnja — 263
Kovač Anka — 163
Kovač Emilija — 296
Kovač Sava — 20
Kovač Vinka — 163
Kovač Zorka — 118
Kovačev-Pešić Vinka — 111
Kovačević Andro — 126
Kovačević Anđa — 309
Kovačević Boja — 191
Kovačević Desanka — 212, 468
Kovačević Evica — 270
Kovačević Jelena — 304
Kovačević Julia — 292, 307
Kovačević Kata — 468
Kovačević Ljubica — 105
Kovačević Manda Bila — 469
Kovačević Marica — 292, 307
Kovačević Marija — 469
Kovačević Marija — 256
Kovačević Mileva — 191
Kovačević Milka — 270
Kovačević-Pejnović Sokica — 191
Kovačević Veljko — 231, 232, 241
Kovačević Vesna — 111

Kovačević Vinka — 469
Kovačić Barica — 469
Kovačić Dorka — 13
Kovačić Jelena — 151
Kovačić Jelka — 333
Kovačić-Jokić Jagoda — 154
Kovačić Karmela — 163
Kovačić Ljubica — 468
Kovačić Marica — 276
Kovačić Marija — 144
Kovačić Milica — 309, 312
Kovačić Mira Volga — 16, 469
Kovačić Olga — 94
Kovačić-Radelić Ksenija — 150, 154
Kovačić Rezika — 469
Kovačić Stana — 223
Kovačić Verona — 350
Kovarbašić Miljka — 249, 256
Kozar Bosiljka — 469
Kozar Mileva — 301
Kozar Milica — 276
Kozina Štefica — 350
Kozlian Dorina — 65
Kozić Rezika — 310
Kragić-Bačina Ivka — 112
Kragić-Jelavić Jela — 163
Kraguljac Milka — 12, 94
Krajač Erna — 370, 469
Krajačić-Milidrag Milena — 469
Krajačić Soka — 469
Krajinović Ljuba — 191, 264
Krajinović Nada — 191
Krajinović Dušanka — 191
Krajinović Ksenija — 213, 321, 322
Krajinović Milena — 469
Krajinović Milka — 298
Krajinović Sima — 293
Krajinović Vida — 270, 344
Kralj-Habulin Jelka — 210, 255
Kralj Marija — 94
Kralj Štefica — 350
Kralj Štefica — 276
Kramarić Ivka — 342
Kramarić Justa — 342
Kranjac Josipa — 164
Kranjac Marija — 65
Kranjčević Slavka — 223
Krašić-Crnobrnja Nevenka — 94, 469
Kratmajer-Sesardić Lina — 144
Kratofil Ruža — 296
Kravanja Zlata — 213
Kravar Rajna — 469
Kreačić-Kovačić Olga Žoga — 469
Kreačić Otmar — 212, 289, 312
Kreča Anka — 249
Kreča Desanka — 249
Kreča Desanka Milana — 264
Kreča Sava — 249
Kreštalica Kata — 28
Kričković Milica — 191
Kriješović Mara — 13
Krilić Ivka — 48, 112
Kristanić Albina — 283
Krišković Slava Vjera — 470
Krivić Matija — 164
Krivo Milica — 124
Krivokuća Boja — 191
Krivokuća Ljubica — 283, 289, 310

Krivokuća Mika — 191
Krivokuća Milka — 223
Krivošić Dušanka — 112
Krizmanić-Mufić Franka — 470
Krizmanić N. — 65
Križan Milica — 470
Križanac Slavica — 152
Križnjak Ankica — 343
Krleža Antonija — 470
Krnčević Dinka — 470
Krneta Vasiljka — 264
Krnjačić Marija — 46
Krnjaić-Cvitković Draga — 470
Krnjaić Marija — 36
Krnjaić-Rastovac Marija — 256
Krnjaić Dušanka — 292, 302, 307
dr. Kronja — 212
Krsnik Ružica — 343
Krstulović Kita — 32, 470
Krstulović Lucija — 130
Krstulović Miljenka — 130
Krstulović Nina — 233
Krstulović Nina — 164
Krstulović Vicko — 53, 62
Krstulović Vinka — 130
Krtinić Boja — 470
Krtinić Milka — 470
Kruhan Terezija — 94
Kruljac-čebotar Marija — 243, 470
Kruljac Danica — 191
Kruljac-Pleše Ema — 39, 242, 243
Kruljić Katica — 308
Krunić-Maraković Vera — 470
Krupa-Begović Ivka — 296
Kružičević-Katušić Matija — 112
Kružičević Pile — 164
Krželj Jela — 164
Kučar Marica — 44, 470
Kučić Dinka — 164
Kučinac Ivka — 470
Kučinac Zlata 470
Kudrić Milka — 32, 470
Kufrin Draga — 334
Kufrin-Kozić Ljubica — 334
Kufrin Milka — 326, 328, 329
Kufrin Pava — 334
Kufrin-Rak Zora — 334
Kuga Danica — 191
Kugler Herta — 424
Kujavić Milica — 280
Kuka Draga — 249
Kuka Soka — 249, 256
Kukanić Lovorka — 233
Kukec Ana — 350
Kukec Magda — 350
Kukec Štefica — 349
Kukić-Bjelobrk Danica — 223
Kukić Dragica — 223
Kukić Milka — 33, 223, 415
Kukoč-Debeljak Dobrila — 471
Kukolja Jelka — 350
Kukuljan Milka — 181, 213
Kulašinović Jelka — 315
Kulić Nevenka — 316, 322, 324
Kulović dr. Salih — 377
Kulundžić Bosa — 192, 207
Kuljak Danica — 181, 213
Kumic Ruža — 74, 94
Kunac Zrenka — 105
Kunorti Buki — 373

Kunjašić Marija — 471
Kuprešanin Kata — 192
Kuprešanin Marija — 228
Kurtović Dragica — 112
Kuruc Ana — 291
Kuščević Danica — 105,
Kušec Katica — 248, 249, 471
Kušić Maca — 264
Kuštera Nevenka — 370
Kuvačić-Stanić Mara — 118
Kuzmanić-Franičević Tasja — 471
Kuzmanić-Hajduković Mara — 471
Kuzmanić Jozica —• 112
Kuzmanić Marija — 164
Kuzmanić Mara Bileta — 471
Kuzmanić Marija — 135
Kuzmanić Sonja — 164
Kuzmanić-Veić Anka — 144
Kuzmanović Radojka — 291
Kuzmić-Dmitrović Zora — 118
Kuzmić Julka — 471
Kuzmić Marica — 350
Kužina Mira — 139
Kvarantan Boris — 176

L

Labaš Zlatica — 350
Lacić Kaja — 164
Lacković Sara — 361
Laić Đuro — 445
Lajić Smilja — 192
Lakić Stjepan — 237
Lakuš-Plašč Vera — 471
Lalić Dragica — 118
Lalić-Jakopović Kata — 471
Lalić Jovanka — 192, 208
Lalić-Letić Jovanka — 280
Lalić Ljuba — 63
Lalić Milica — 9
Lalović-Garibović Kaja — 256
Lambaša Franka — 107
Langer Katica — 276
Lapčević Marica — 256
Lasić Katica — 276
Lasić-Kosmat Marija — 112
Lasić-Šeat Milka — 69, 94, 471
Lasnibat Anka — 471
Lastavica Desa — 192
Lastavica Mara — 192
Latković Ana — 334
Laurić-Stanić Micika — 223, 264
Laus Ana — 106
Lauter-Lalić Julka — 243
Lauter Marija — 243
Lavrnić Danica — 192
Lavrnja-Vezmar Milosava — 13, 471
Lazarić Celestina — 59*
Lazić Ankica — 192
Lazić Bosiljka — 471
Lazić Ljuba — 192
Lazić Nedeljka — 192
Lazić Soka — 20
Lecković Jelica — 311
Lehki-Vujić Marija — 350
Leka Jela — 192
Leka Jelka — 408, 415
Leka Mara —• 164, 415
Lekić Stoja — 256
Lekšan Kata — 284

Lelanović Vinka —• 148
Lelas Anita — 16
Lelas-Ljubić Sonja — 471
Lelas-Polić Meri — 471
Lemić Milka — 472
Lesičar Dragica — 351
Lesić Kata — 472
Leskovac Verica — 310
Leskovac Veselinka — 309
Leskovar Dragica — 350
Leskovar Marija — 340, 350
Leskovšek Marija — 84
Lesnjak Pepica —• 350
Letinić Ljiljana — 152
Levak Dragica — 334
Levaković Tereza — 350
Levičnik Karol — 64
Licul Irma — 472
Likar Milka — 249
Liker Agica Renka —• 472
Lilić-Medić Kata — 472
Linić Zdenka — 243
Lipovac Franca — 237, 238
Lipovčak Vera — 213, 383, 423
Lisac Marija Micika — 245
Lisjak-Jakoplić Dragica — 334
Lister Štefanija — 342
Listeš Nedeljka — 164
Livun Ljubica — 249
Livun Milka — 249
Loboda-Zrinjska Jelena — 370
Lokmer Slava — 472
Lombardić Jela — 164
Lončar Anka — 472
Lončar Dane — 232
Lončar Danica — 256
Lončar Darinka — 266
Lončar-Gruborović Ljubica — 256
Lončar Ivo — 445
Lončar Jela — 150
Lončar Jovanka — 324
Lončar Kata — 350
Lončar Kata — 304
Lončar Milica — 223, 472
Lončar Mimica — 41
Lončar Sokica — 192
Lončar Štaka — 192
Lončar-Vuković Ankica — 280
Lončarević Julika — 256
Lončarević Mara — 249, 256
Lončarević Milka — 270
Lončarić Ivka — 350
Lončarić Katica — 472
Lončarić Marija — 264, 307
Longin Zdenka — 164
Lopajić Milan — 328
Los Ružica — 213, 224
Lošić Janja — 280
Lovrenčak Mica Marija — 472
Lovrić Barica — 276
Lovrić Dušanka — 302
Lovrin Jolanda — 118
Lozica Andrina —• 472
Lozo Ana — 164
Lozo Marija — 472
Lozovina Anka — 164
Lozovina Ivanka — 124
Ložačar Ankica —• 343
Lučić Ana — 309
Lučev Ljubosava — 164
Lučić Estera — 59
Lučić-Hadžiahmetović Barica — 334

Lučić Marija — 105
Lučić Milena — 59
Lučić Danica — 144
Lučin Tomica — 164
Lučin Tonka — 155
Lučin-Živaljić Slavica — 164
Lujak Ana — 164
Lujak Marija — 472
Lukaček Barica — 350
Lukačić-Fumić Zorka — 224
Lukas Tonka — 472
Luketić Vera — 370, 380, 386
Lukić Katarina Maša — 472
Lukić Ljubica — 472
Lukić Mara — 309, 473
Lukić Milka — 192
Lukić Nevenka — 303, 304
Lukić Olga — 192
Lukić Simo — 412, 422
Lukin Bazilija — 118
Lukin Fabijana — 112
Lukin Janja — 119
Lukin Marija — 119
Lukin Milka — 119
Lukin-Mutov Ljubica — 144
Lukin Nevenka — 119
Lukin Zorka — 112
Lukinović Draga — 473
Lulik Katica — 224
Lustig-čačalović Kata — 473

LJ

Ljepava Bosiljka — 473
Ljepović Danica — 216
Ljiljak Dušanka — 301
Ljiljak Milka — 23
Ljubanović Julika — 473
Ljubek Dragica — 473
Ljubetić Ecija — 36, 473
Ljubetić Jerka — 165
Ljubičić Ankica — 316
Ljubičić Dušica — 296
Ljubić Aleksandra Mala Plava — 473
Ljuboić Veseljka — 139
Ljubović Soka — 192

M

Mačko Francika — 291
Macković Milka 285
Macura Mila — 50
Macut Dragica — 224
Mačešić Milka — 224
Mačešić Stanka — 224
Mađarac Draga — 69, 79, 93, 343
Mađarić Štefica — 14, 473
Maestro Grazia — 256
Magaš Marija — 139
Magdić Lepa — 424
Maglajlić Edita — 412
Maglica Anta — 6, 9, 46, 473
Magoš Ankica — 350
Magovac Ana — 334
Magovac Mara Marijana — 473
Mahovee Dragica — 334
Majdačić Mara — 334
Majdak Marica — 334
Majer Hilda — 286, 309
Majerić Blanka — 414, 415
Majerić Milanka — 415
Majetić Ankica — 342
Majetić Mara — 350
Majić Jagoda — 324

Majić Matija — 165
Majić Neda — 144
Majstorović Anka — 316
Majstorović Anica — 290
Majstorović Danica Bela — 473
Majstorović Janja — 192
Majstorović Kata — 311
Majstorović Maca — 12, 13, 473
Majstorović Marija — 20
Maksić Anica — 296
Maksić-Božičević Marica Iskra — 473
Malašić Darinka — 334
Malašić Nada — 334
Maleševac-Vinkov Danica — 316
Malić Emilija — 224
Malić Milka — 473
Malić Nevenka 474
Malić Radojka — 224
Malina Anica — 474
Malivuk- Basrak Sava — 28, 474
Mally-Moch Lenka — 155
Malković Anka — 224
Maltarić Đurđa — 334
Maljevac Ljubica — 224
Maljković Mara — 474
Maljković Milka — 192, 264
Maljković-Popović Karmela — **112**
Maljković Zorka — 192
Mamić Zorka — 9
Mamuzić Marija — 256
Mance Tonica — 474
Mandarić Jovanka — 192
Mandarić Milka — 192
Mandarić Sava — 204
Mandić Anica ➡ 9
Mandić Bosa — 20
Mandić Danica — 224
Mandić Lela — 192
Mandić Ljubica — 9
Mandić Maca — 343
Mandić Mara — 147, 165
Mandić Milica — 416
Mandić Savica — 310
Mandić Smilja — 193
Mandić Zorka — 134
Manić Zorka — 8
Manojlov Jelena — 474
Manojlović Dragica — 256
Manojlović Dušanka — 350
Manojlović Mika — 9
Manojlović Soka — 350
Manola-Trkulja Nevenka — 474
Manola Srećko — 32
Marač Mira Nirvana — 243
Maraković Evica — 256
Maraković-Krunić Vera — 27
Maranić Štefica — 351
Maras Ankica — 193
Maras Marica — 193
Maras Milica — 165
Maravić Danica — 474
Maravić Dušan — 232
Maravić Milica — 139
Maravić Živko — 232
Marčetić Bosiljka — 193
Marčetić Milka — 474
Marčetić Soja — 474
Marčetić Zorka — 119

Marečić Marija — 474
Marelić Marija — 119
Marelić Milena — 119
Maretić Katica — 236
Maretić Marija — 244
Maretić Ruža — 238
Margetić Ljubica — 304
Maričić Jelica -➡ 474
Maričić Marica — 244
Maričić Marija — 155
Maričić Smilja — 139
Maričić Sofija Koka — 193
Marić Borka — 266, 306
Marić Danica — 119
Marić Evica — 193
Marić Evica — 256
Marić-Grubić Čedna Beba — 474
Marić Marija — 193
Marić Velinka Seka — 316
Marić Vesela — 153
Marić Zlata — 316
Marijan Katica — 474
Marijan Marica — 152
Marijan Meri — 474
Marijan Milica — 193
Marijani Neda — 33
Marinčić Marija — 36
Marinelić Lena — 112
Marinić Julka — 386
Marinić Tatjana — 94. 370, 386, 387, 406, 408, 414, 415, 418, 422, 423, 437, 474
Marinković Bosiljka ➡ 149
Marinković Danica — 165
Marinković Draga — 193
Marinković-Jurić Neda — 155
Marinković Ljuba — 19,' 194
Marinković-Mandić Milka — 194
Marinković Mila Mira — 165
Marinković Oliva — 151
Marinković Vinka — 94, 475
Marinković Zorka — 148
Marinović Ana — 119
Marjanović Soka — 224
Markač Kata — 475
Markić Janko — 212
Markieti Lala — 370
Markoč Ida — 141
Markotić Ivka — 119
Markotić Mila — 48
Markotić Ružica — 52, 475
Marković-Dejanović Jelka — 475
Marković-Dupalo Seka — 27
Marković Jaga — 316
Marković Katica ➡ 475
Marković Ljubica -➡ 130
Marković Mara — 224
Marković Milka — 305
Marković Milena — 194
Markulin Bara — 41
Markus Jaga — 303
Markuš Nada — 351
Marlović-Perković Rezika — 475
Marmun Maša — 125, 134
Marokini Josipa — 475
Marov Jurka — 107
Marović-Bobanac Anđelka — 475
Marović Miša Milena — 165
Marović-Stefanović Neda — 475

Maršić Neda — 150
Martić Anđa — 148
Martić Anica — 119
Martić Dušanka — 249
Martić Joka — 119
Martić Marta — 119
Martić Mila — 9
Martić Milica — 119
Martinac Kata — 165
Martinčić Jovana — 244
Martinčić-Rakamarić Seka Pau-la — 16
dr. Martinec — 441
Martineli Jelena — 130
Martinić Ana — 165
Martinić-Cezar Ljubica — 165
Martinić Zorka — 155
Martinković Eva — 14
Martinov Ruža — 152
Martinović Anica — 475
Martinović Dragica — 249
Martinović Dragica — 147
Martinović Ljubica — 270
Martinović Mileva — 165
Martinović Olga — 130
Martinović Zorka — 249
Marunić Desanka — 194, 211, **212**
Marušić — 96
Marušić Marija Marina — 140, 475
Marušić Neda — 144
Marušić-štroser Zlata — 475
Marušić Vjeka — 475
Masari Elena — 94
Mascilongo Ivan — 232
Masleša-Grubor Ivanka — 475
Mašče Roza — 165
Mašić Milica — 228, 475
Mašina Jelka — 140
Mašković Dobrila — 155
165
Maštrović-Marinković Ida —
Mataija Ana — 476
Mataija Zora — 244
Mataković-Cvit'anović Mira — 316
Mataković Ružica — 224
Matana Natalija — 155
Matas Ljuba — 165
Matas Neva — 153
Matek Jelka — 311
Matenda Anđa — 165
Matešić Ankica — 224
Matetić Slava Rezika — 476
Matetić Vlado — 317, 338
Matić dr. — 172, 174
Matić Anka — 194, 212, 213
Matić Đuro — 238
Matić Milena Cica — 224
Matić Milka — 205
Matić-Pecotić Ana Čoba — 476
Matić Slavka — 476
Matić-'Vukelić Naca — 238, 239
Matić Zorka — 194
Matijaš Tomica — 112
Matijašević Željka — 152
Matijašić-šantić Štefica Sanda — 476
Matijević Anđelka — 351
Matijević Mika — 194
Matijević Milica — 165
Matijević Milka — 165
Matijević Stojanka — 194
Matijević Zora — 476

Matker Ana — 476
Matković Draga — 476
Matoničkin Anica — 324
Matošević Marija — 285
Matošević-Raos Nevenka — 476
Matošić Branka — 112
Matošić Vica — 32, 33
Matrljan Dragica — 476
Matrijan Melanija — 242, 244
Matulić Vinka — 476
Mažibrada Stana — 9
Mečava Stoja — 283, 308
Medanić Anka — 120
Medanić Beba — 112
Medanić Marija — 135, 165
Medanić-Rokov Marija — 165
Medić Ljuba — 361
Medorić Tina — 112
Medved Anica — 282
Mejašić Mato — 328
Melada Milka — 149
Meies Anka — 370, 383
Menjak Milica — 334
Mere Emica — 283
Merle Mirko — 386, 389
Merle-Turk Marica — 476
Mesarović-Vitasović Ivanka — 476
Mesić Katica — 334
Mesić Mileva — 476
Meštrović-Crnković Marinka — 244
Meštrović Desanka — 32, 113
Meštrović Vera — 165
Metikoš Ana — 249
Metikoš Draginja — 93, 476
Metikoš Kata — 249
Metikoš Zorka — 249, 258
Metličić Danica — 165
Metličić Ecija — 165
Mezić Anka — 119
Mezić Jakoma — 119
Mezić Janja — 119
Mezić Jozica Marijana — 477
Mezić Mila — 125
Micetić Vilma — 212
Mičetić Berta — 244
Mihajlović Desanka — 13
Mihalić Ruža — 13
Mihaljević Danica — 477
Mihaljević Ljubica — 334
Mihaljević Sajka — 316
Mihanović-Šarić Fila — 120
Mihanović Tonka — 151
Miharija Ivan — 232
Mihelčić Marica — 477
Mihovilović Manda — 113
Mihovilović Margita — 155
Mihovilović Marija — 165
Mijaković Slavica — 343
Mijan Karmela — 155
Mijatović Jula — 302
Mijatović Radmila — 270
Mijić-Čerina Milenka — 165
Mikac Ružica — 477
Mikačić Nikolina — 165
Mikačić dr. Smiljana — 172, 173, 174, 175
Mikan Jela — 334
Mikan Ruža — 224
Mikelić Lucija — 165
Mikelić Milka — 280
Mikešić Ljubica — 224
Mikić Mica — 194
Mikić Milka — 280

Miklić Dora — 343
Mikojević Milka — 324
Miković Soka — 13
Mikša Mara — 335
Mikša Marija — 335
Mikša-Sumrak Jana — 477
Mikšić-Tabor Dragica — 224, 263, 335
Mikulandra-Gašpar Janja — 106
Mikulandra Milka — 105, 166
Mikulandra Rosa — 6
Mikulee Stanka — 351
Mikulić Anka — 258
Mikulić Marija — 477
Mikulić Roža — 65
Mikuljan Milka — 59
Milakara Anka — 249
Milakara Ljubica — 249, 264
Milakara Mara — 249
Milakara Milka — 249
Milakara Soka — 249
Milaković Dobrila — 194
Milaković Draginja — 316, 477
Milaković-Panjković Ana — 267, 268
Milaković Petra — 266
Milanko Pera — 166
Milanković Boja — 324
Milanković Anka — 124
Milanović Jakov — 410
Milanović Luca — 410
Milanović Mara — 140
Milašinčić Mica — 335
Milat-Cetinić Vinka — 477
Milat Jakica — 477
Milatić Marica — 108
Milčinović Olga — 477
Milde Slavica — 477
Milekić Darinka — 290
Milenić Milka — 477,
Miler dr. — 370
Mileta-Katić Vica — 130
Miletić Danica — 324
Miletić Dragica — 258
Miletić Mara — 311
Miletić Marija — 194
Miletić Marija — 166
Miletić Matilda — 308
Miletić Ružica — 316
Miletić Silva Sonja — 16
Miletić Stana — 46, 477
Miletinac Jovanka — 296
Mileusnić Bosiljka — 194
Mileusnić Dragica — 194
Mileusnić Jaga — 361
Mileusnić Milka — 477
Mileusnić Milka — 194, 224
Mileva Bosanka — 280
Miličić Ljiljana — 104
Milić Ankica — 316
Milić Danica — 477
Milić Fanica — 477
Milić Milka — 276, 477
Milinković Ankica — 225
Milinković Darinka — 477
Milinković Janja — 478
Milinković Ljubica — 316
Milinović Anka — 244
Milinović Bajica — 13
Milinović Ljuba — 478
Milišić Marija — 107, 478
Milišić Zlata — 145
Milković-Benzon Sonja — 130
Milković Luca — 194

Milković-Ščekić Mileva — 225
Milković Vidosava — 302
Milnević Mika — 225
Milojević Ljubica — 249
Milojević Mileva — 478
Miloš — 96
Miloš Neda — 120
Milošević Ana — 316
Milošević Karmela — 120
Milošević Katica — 46
Milošević Leposava — 317
Milošević Ljubica — 276
Milošević Maca — 317
Milošević Milka — 264
Milošević Milosava — 301
Milošević dr. Olga — 316, 317, 412, 442
Milošević-Prvinić Mila — 120
Milović Branko — 364
Milović Maca — 364
Milović Marko — 364
Milović Mile — 364
Milović Milka — 137
Milović Stanica — 364
Milun Ružica — 478
Miljanić Mica — 478
Miljenović Desanka — 74, 93, 478
Milješić Anđa — 317
Milješić Stana — 317
Miljević Danica — 478
Miljević Miljka — 249
Miljević-Rob Jelka — 351
Miljković Ljuba — 415
Miljuš Dara — 194
Miljuš Draga — 194
Miljuš Mileva — 194
Mimica Blaženka — 32, 478
Miodragović Neda — 130
Miodragović Petrica — 130
Mioković Beba Jelka — 478
Mioković Jana — 478
Mioković Janja — 22, 94
Mioković Neda — 194
Mioković-Tomljenović Jelka — 195
Miošić Bosiljka — 166
Mirić Boja — 195
Mirić Danica — 195, 225, 478
Mirić Ljubica — 19, 195
Mirić Mara — 317
Mirić Mara — 195
Mirić Marica — 399
Mirić Mika — 195
Mirić Nada — 195
Mirić Smilja — 195
Mirić Sonja — 44, 478
Mirić Stoja — 195
Mirković Ana — 276
Mirković Bude — 211
Mirković Marija — 478
Mirković Nevenka — 130
Mirković-Ostović Mara — 478
Mirković Zorka — 298
Mirošević Jakica — 94, 478
Mirt Marija — 342
Misirača Ana — 297
Mišak Mica — 14
Miščančuk Marija — 317
Miščević Štaka — 479
Mišetić Anđelka — 479
Mišurac Mila — 135, 136
Mitar Marica — 225
Mitel Katica — 244
Mitrović Anđelka — 310

Mitrović Bogdana — 298
Mitrović Ljubinka — 290
Mitrović Slavica — 120
Mitrović Zlatica — 280
Mitrović Zora — 280
Mlačić Dara — 130
Mlačić Mara Jerkova — 166
Mlačić Neda — 145
Mladinić Nikolina — 166
Mladinov Mileva — 105
Mladan Milka — 361
Modrić Barica — 351
Modrić Manda — 317
Modrinić Milica — 351
Modrušan Foška — 59
Mohorić Celestina — 236
Mohorović Pijerina — 59
Mokosek Ankica — 479
Momčilović Milka — 13
Momčilović Milica — 195
Momčilović Zorka — 20
Montana Blaga — 479
Monti dr. Antonieta — 130
Morelj dr. Marijan — 231
Morpurgo-Mladinov Silvana —
166
Mosić-Delić Anđelka — 130
Mostović Blažica — 283
Moškun Jelka — 13
Možina Jelka — 479
Možina Slavica — 479
Mračić Milka — 109
Mrak Marica — 302
Mraković Dragica — 249
Mraković Đurđa — 282, 287
Mraković Evica — 249
Mraković Stana — 249
Mraović-Lešev Savka — 336,
Mraović Mara — 225, 351
Mraović Milan Simić — 329
Mraović Milka — 13
Mrduljaš Ante — 32
Mrda Marica — 225
Mrda Savka — 195
Mrkić Anđela — 234
Mrkobrada Milka — 195
Mrkoci Ana — 94, 479
Mrkonja Anka — 351
Mrkonjić Anka — 303, 304
Mrša Darinka — 141
Mrša Milka — 7, 479
Muačević-Nikoliš Ivanka — 479
Mudrić Ljubica — 225
Mudrić Milica — 225
Mudrinić Ljubica — 292, 307
Mudrinić Ljubica — 318
Mudrinić Sava — 318
Mudrovčić Manda — 264
Muhek Micika — 351
Muhek Micika K. — 264
Munitić-Rojić Spasenija — 120
Munižaba Mara — 479
Münk Zdenka — 479
Murat Ana Mati — 479
Muselin Ana — 479
Muselin Anđa — 318
Musinov Benka — 145
Mušica Jelka — 32
Mutak Vlado — 344
Mužinić Lucija — 145

N

Nadilo Franica — 125
Nad Košta — 440
Naglić Bosiljka — 245

Nakarada Sofija — 212
Narančić Maša — 195
Narančić-Ružić Štaka — 479
Narančić-Stojić Danica — 195
Narandža Ana — 130
Narandžić Milica — 195
Nazor Vladimir — 33, 62, 72,
75, 403
Nedić Joka — 195
Nedić-Saršon Marica — 245
Neferović Branka — 370
Negotić Lorenca — 166
Negulić Danica — 479
Nekić Ljubica — 245
Nekić Manda — 195
Nenadović Jela — 280
Nenezić Radojica — 295
Neral Zlata — 264
Nešić Jelka — 303
Nežić Josipa — 479
Nikola Ena — 479
Nikolić Mara — 284, 479
Nikoliš Ranka Danica — 480
Nikšić Milka — 318
Nikšić-Rafko Dragica — 225
Nikšić Sava — 480
Ninčević-Pleština Ivanka — 480
Ninković Draga — 195, 197
Nišević Milka — 258
Nišević Pavlija — 258
Nižetić Marija — 166
Nobergaj-Mrkoci Ivanka — 351
Nobile Milka — 106
Nodilo Nike — 149
Nogić Tonkica — 22
Nola Lili — 130
Nola-Purišić Krasna — 94,
107, 109
Noršić Ljubica — 336
Novak Anđela — 351
Novak Danka — 133
Novak Marija — 131, 351
Novak Pavlina — 285
Novak Slavica — 351
Novak Stjepan — 439
Novak-Tomaseo Marija — 5, 9,
53, 93, 480
Novak Vlatka — 480
Novaković Bosa — 305
Novaković,Čirić Gina — 480
Novaković Cvijeta — 296
Novaković Milka — 225
Novaković Milja — 480
Novaković-Radelić Trešnja Ra-
hela — 480
Novaković Sanda — 395
Novaković Stojanka — 324
Nović Zora — 131
Novko-Dabić Slavica — 352
Novković Milka — 264
Novosel Anđela — 336
Novosel-Brnčić Nada — 94, 480
Novosel Dragica — 13, 480
Novosel Marijana — 394
Novosel Vanda — 480
Novoselić Manda — 480
Nožinić-Slijepčević Mira — 258

NJ

Njegomir Anđa — 480
Njegovan Bogdanka — 292,
297
Njegovan Fedora — 480
Njegovan Karla — 480

Njegovan Milka — 264
Njegovan Štaka — 195
Nježić Danica — 283, 288

O

Obajdin Milka — 13
Oberhofer-Šik dr. Tea — 318,
323
Obradović Ana — 318
Obradović Anđa — 196
Obradović Bosiljka — 196
Obradović Desanka — 196
205
Obradović Duka — 196
Obradović Dragan — 364
Obradović Jaga — 196
Obradović Janja — 196
Obradović Jeka — 196, 199
Obradović Koviljka — 196
Obradović Mara — 481
Obradović Marija — 481
Obradović-Milošević Milica —
196
Obradović Neđa — 196, 199
Obradović Smilja — 196
Obradović Sofija — 140
Obradović Stevo — 364
Obradović-Vlatković Boja —
196
Obran Marija — 352
Odavić Vera — 352
Odović Ruža — 166
Ofak Draga — 481
Ogar Marija — 140
Ognjenović Mika — 481
Ognjenović Milja — 249
Ognjenović Natalija — 285
Ogrizović Anka — 276
Ogrizović Dragica — 303, 306
Ogrizović-Vrinjanin Slava —
418, 481
Ojkić Milka — 305
Oklopđžija Mirko — 207
Oluić Janja — 166
Oluić Pera — 166
Oluić Milka — 140
Oljača Ljubica — 258
Opačić Anka — 196
Opačić Čanica Stanko — 62
Opačić Dragica — 13
Opačić Kata — 31, 481
Opačić Sava — 140, 481
Opačić Vinka — 113
Opala Maca — 196
Opala Milica — 481
Opara Marija — 7
Opsenica Jovanka — 481
Opsenica Milica — 481
Oreščanin dr. Bonka — 22, 94,
225, 231
Oreščanin Nada — 13, 225, 226
Orešković Marko — 80
Orešnjak Marija — 108
Orlandini Tina — 481
Orlić Bosiljka — 196
Orlić Danica — 196
Orlić Jela — 63
Orlić Milka — 196
Orlović Dinka — 9
Orlović Dragica — 196, 213
Orlović Marija — 196, 264
Orović Anka — 113
Orović Beta — 120
Orović Mila — 120

Oršanič Zlata — 94, 481 ,
Osenički Luca — 120
Ostank Pina — 481
Ostoić Blažana — 284
Ostojić Anica — 166
Ostojić Dušanka — 481
Ostojić Bosiljka — 302, 312
Ostojić Kata — 148
Ostojić Ljuba — 270
Ostojić Milka — 318
Ostojić Mladenka — 311, 312
Ostojić Vesna — 166
Ostojić Vica — 166
Ošpuh Anka — 481
Ovanin Mara — 481
Ozboljt Franjo — 232
Ozretić Neda — 482
Ožegović Draga — 364
Ožegović Milan — 364
Ožegović Neda — 131
Ožegović Zorka — 364
Ožegović Žarko — 364

P

Pacinoti Tina — 84
Pačenovski Dragica — 482
Pačić Mila — 166
Padovan Lina — 386
Padovan Ljeposava — 150
Padovan Marija — 124
Padovan Nevenka — 150
Padovani Marica — 108
Padre Dinka — 482
Pađen Anka — 234, 235
Pađen Dragica — 245
Pađen Katica — 264
Pađen Lilika — 482
Pađen Štefa — 245
Pađen Vuka — 482
Paić-Adžić-Rodin Lenka — 145
Paić-Roje Neva — 482
Pajalić-Hrovat dr. Alenka — 299, 321, 322, 324
Pajić Anka — 13, 226
Pajić Danica — 196
Pajić Ljubica 258, 399
Pajić Mika — 196
Pajić Ruža — 13
Pajić Vesela 145
Pakušić dr. Z. — 176
Palada Anka — 107
Palaversa Marija — 120
Palčec Tonka — 324
Palikuća Milenko — 324
Palunčić Marija — 44, 482
Panić Vida — 482
Pankarić Magica — 94, 482
Panović Marija — 120
Panović Milena — 140
Pantelinac Cvjeta — 482
Panjkota Ljubica — 113
Panjković Božo — 414, 415
Pap Marija Valika — 482
Papailiopulos Ana — 386
Paparella-Marinković Olga — 482

Papić Dragica — 28
Papić Katica — 166
Papo-Binenfeld Gina — 258
Papo Matilda — 418, 425
Paprica Dragica — 482
Papuča Radojka — 309
Paravinja Smilja — 308
Paskaš Branko — 362

Pašica Kata — 258
Paškov-Vujošević Marija — 131
Paškvan Ivanka — 193
Paškvan-Turk Branka — 197
Patafta Brigita — 352
Patafta Gita — 342
Patafta Milica — 352
Pataki Marica — 482
Patarčić Ruža — 439
Pauk Milka — 46
Paulić Bara — 483
Paulić Mara — 13
Paunović-Miščević Danica — 318
Paut-Grubor Mira — 226
Pavaca Slobodna — 166
Pavetić Kaja — 258
Pavelik Anka — 283
Pavelin-Božić Kata — 145
Pavičić Jela — 258
Pavičić Marica — 483
Pavičić Pavica — 483
Pavičić Slava — 258
Pavić Danica — 483
Pavić Dragica — 13
Pavić-Đurić Stanka — 10, 13, 94, 483
Pavić Jerka — 166
Pavić Marica — 304
Pavić-Tencer Jovanka Tanja — 93, 483
Pavišević Natalija Mara — 483
Pavišić Anka — 166
Pavković Draga — 483
Pavković-Emer Mila — 120
Pavković Julia — 296
Pavković Marija — 197, 264
Pavlek Andela — 14, 483
Pavlek-Miškina Dragica — 342, 352
Pavličević Marija — 107
Pavlić Milica Kata — 483
Pavlić-Pavešković Stoša — 131
Pavlić Ružica — 483
Pavlov Marica — 155
Pavlović-Brdar Stana — 226
Pavlović Danica — 13
Pavlović Julia — 483
Pavlović Ljubica — 296
Pavlović Maca — 226
Pavlović Mila — 226
Pavlović-Papić Fila — 145
Pavlović-Paripović Marija — 197
Pažanin Mara — 145
Pecotić Ilda — 166
Pecotić Marinka — 124
Pecotić Nedjeljka — 148
Pečar Ruža — 151
Pečarević Marija — 108
Peić Marija — 108
Pejić Mira — 197
Pejković Marija — 166
Pejnović Kata — 42, 53, 74, 93
Pejnović Ljuba — 93, 483
Pejnović Pera — 18
Pejnović Vuka — 197
Pekić Jela — 149
Pekić Zorka — 483
Pelaić Zdenka — 135, 137, 141
Pelcl-Turković Beška — 483
Pelikan Danica — 226
Penezić Mara — 483
Pentek Marica — 264

Peran Anka — 131
Perčić Anka — 120
Perčić Zorka — 120
Pereža Marija — 120
Perica Ankica — 107
Perić Ana — 131
Perić Anda — 484
Perić Bojka — 197
Perić Dara — 408
Perić Jelica — 148
Perić Jelka — 94
Perić Kata — 484
Perić-Levantin Slava — 131
Perić Marija — 13
Perić Mileva Leca — 484
Perić Milica — 197
Perić Milka — 197
Perić-Popović Anka — 197
Perić Ruža — 140
Perić Tonka — 113
Perić Zorka — 145
Periša Ankica — 145
Periša Marija — 120
Perišić Ana — 145
Perkov Alberta — 9, 120
Perkov Anda — 9
Perković Ankica — 343
Perković Milka — 9
Perković Ružica — 291
Perković Zlata — 352
Perlain-Jurić Nevenka — 166
Perović Lepa — 80, 484
Perši Andela — 352
Peruč Anka — 245
Peščica Milka — 484
Pešić Jere — 9
Pešić Lucija — 131
Peškir-Stambolija Ljubica — 484
Pešo Karmela — 344
Pešut Ljuba — 258
Pešut Milica — 13
Pešut Milka — 249
Paternac Jana — 484
Peti-Dumić Zlata — 336
Petiška-Fumić Marica — 318
Petković Antula — 167
Petković-Drobac Dragica — 197
Petković Franka — 108
Petković Gospava — 362
Petković Janja — 197
Petković Kata — 14, 74, 484
Petković Mara — 336
Petković Marija — 176
Petrak Jaga — 226
Petranović Francika — 484
Petrašević Milica — 308, 312
Petričević Marija — 131
Petričić Anka — 120
Petričić Berta — 484
Petričić Danica — 197
Petričić Marija — 121
Petričić Mileva — 140
Petričić Nada — 121
Petričić Rajka — 167
Petričić Tina — 121
Petrić Anka — 484
Petrić Manda — 197
Petričko Zlata — 264
Petrinović Marija — 151
Petrović-Antonović Stana — 198, 264
Petrović Branka — 258
Petrović Darinka — 13, 226
Petrović Jelena — 249

Petrović Luca — 167
Petrović Nevenka — 167
Petrović Ranka — 249
Petrović Razumenka — 84
Petrović Roža — 84, 93
Petrović-Todorović Eva — 848
Picig Zdenka — 342
Pihler Dragica — 484
Pijanović Ana — 167
Pijanović Milica —- 121
Pikunić Alma — 484
Pilepić Emilija — 237
Pilepić Kata Crna — 484
Pilinger Jozefina •— 167
Pintarić Terezija — 370
Pipić Marica — 484
Pipić Milica — 333
Piplović-Drača Ana — 485
Pivčević Kosovka — 172
Pižir-Bući Zora •— 485
Pjevač Ljuba — 226
Pjevač Marija — 263
Plantak Marija — 336
Platiša Mara- — 198
Plavec Jela — 485
Plavljanić Ana — 258
Plavšić iStojanka — 258
Plazibat Ana — 485
Plečaš Danica — 198
Plečaš Sofija — 485
Plečaš Jaga —- 198
Plečaš Ljubica — 198
Plečko Marija — 485
Plenča Frana — 106
Plenča Mara — 5
Plenča Zorka — 113
Pleše-Juras Katica — 485
Pleše Katica — 485
Pletikosić Milica — 124
Pobor Marija — 352
Počuča Kata — 302
Počuča Milica — 495
Počuča-Pejnović Milica — 485
Počuča Zortca — 198
Podgorska Vika — 94
Podravac Anka — 301
Podunavac Miljka -- 249
Podunavac Trninka — 485
Podvorac Ilonka Dika — 270
Pohle Nina - 336
Pojić Milka — 258
Poklepović Marija — 318
Pokrajac Anka — 485
Pokrajac Marija — 283
Pokrajac Milka — 198, 208
Pokrovac Manda — 485
Pol Ilonka — 302
Poladić Luja — 94
Polak Laura — 485
Polak dr. Vera — 352
Polandak Julia — 352
Polić Ljubica Naša — 485
Pollak Raul — 444
Polojac Milica — 226
Polovina Mara — 198
Polovina Milka — 198
Polovina Mira — 198
Polovina Saja — 198
Polovina Sofija - 198
Polovina Soka — 198
Polovina Stana — 455
Poljak Boja — 280
Poljak Jelka — 277
Poljak Ruža — 318
Poljak Vjera — 121

Poljičak Šimka — 167
Poljičanin Jozica — 124, 126
Poljičanin Kata — 485
Poman Janja — 167
Ponigrac-Raček Barica — 336
Popadić Ana — 131
Popadić Darinka — 94, 485
Popadić Mila — 167
Popadić Milica Jovina — 167
Popadić Milica Stevina — 167
Poparić Liljana -- 113
Popov Zora — 13
Popović Anka •— 277
Popović Boja — 113, 167, 198
Popović Cvita — 167
Popović Darinka — 198
Popović Dušanka — 198
Popović Đurđa — 284, 288
Popović Jela — 198
Popović Jela — 336
Popović Jelka — 352
Popović Mara — 311
Popović Mika — 198
Popović Milica — 18, 198
Popović Milica — 198
Popović-Mirić Borka — 485
Popović Sava — 486
Popović Smilja — 20, 198, 486
Popović Soka — 198
Popović Stojanka — 282
Popović Zorka — 486
Poropat Marija — 59
Posavec-Teslić Mara — 486
Poslek-Plevnik Branka — 352
Posti Katica — 486
Poščić Ana — 59
Poščić Ivanka — 486
Poštić Milka — 226
Potkonjak Ljubica — 424
Potkonjak Smilja — 297
Potkornjak Emilija — 264
Potočki Nada — 336
Potrč Slavica — 352
Pozdrijan Duka — 42
Poznovija Ljubica — 486
Požeg Fanika — 486
Prah Josipa •— 336
Praovac Slavica — 299
Prar Marija — 167
Prar Pera — 113
Pražić Dmitar — 408
Prdić Ivka — 125
Prečanica Ankica — 258, 264
Predović Danica — 336
Predović Jela — 13. 226
Preradović Mileva — 297
Presečan Kata — 324
Presnec Mara -- 277
Prevendar Ženka — 94, 486
Pribičević dr. Rade — 62
Pribisalić Milka — 104
Prica-Blanuša Anka — 198
Priča Dragica — 140
Prica-Dobrinčić Ada — 486
Priča Jelka — 415
Priča Julka — 408
Priča Ljuba — 408
Priča Kata — 199
Priča Mara — 199
Priča Marija — 270
Priča Milena — 199
Priča Milica — 199
Priča Milka — 324
Priča Smilja — 200
Priča Soka — 200

Priča Vuka — 200
Prijić Olga — 200
Prijić Soka — 200
Primorac Danica — 150
Prižmić Marija — 124
Prnić Matija — 152
Prnić Milka — 167
Prodan Zorka — 167
Prodanić Kata — 486
Prodanović Radojka — 410
Prodanović Radojka — 226, 264
Prodanović Slavica — 486
Prodanović Stoja — 249
Prosoli Delka — 386
Protega Janja — 167
Protega Kata — 167
Protić Marija — 108
Prpić Ana — 200
Prpić Katica — 336
Prpić Marija — 200
Prša Nada — 336
Pruginić Marta — 13, 486
Prugovečki Zlatica — 352, 353
Pšeničnjak-Turković Edita — 155
Puc-Antunović Dragica — 167
Pučar Ljubica — 336
Puđa Anka — 226
Puhalo Marija — 264
Puhalović Ljubica — 486
Puhar-Pravičeva Marija — 59, 60
Puharić File — 167
Puharić Mara — 167
Puharić Dobrica — 147
Puklek Sanda — 486
Pulić Mara — 9
Pumper Kata — 352
Purić Anda — 168
Puštaj Bara — 486
Pustinja Stana — 258
Pušić Milka — 352
Pušić Zita — 386
Puškarić Darinka — 486
Puškarić Katica — 398, 399, 403, 404, 416, 418
Pužić Soka— 408, 415
Pužić Vuka — 200
Pužek Marica — 352

R

Rabadov Danica — 145
Rabić Regina — 270
Rae Zlata — 309
Rački Dragica — 235
Rački Emica — 93, 487
Radaković Anka — 264
Radaković Danica — 487
Radaković Deva — 487
Radaković Dušanka — 200
Radaković Jeka — 200
Radaković Marija — 487
Radaković Marica — 200
Radaković Milka — 168
Radaković-Prica Kata — 200
Radaković-Žegarac Mika — 487
Radanović Anka — 259
Radanović Danica — 13, 487
Radanović Jelena — 487
Radanović Ljubica — 249, 259
Radanović Perica — 46
Radanović-Stanić Dragica — 226, 264
Radečić Marija — 9
Radelić Anđelka — 168

Radeljević Anuška — 168
Radeljević Kata — 487
Radeljević Marija — 168
Radešić Ruža — 149
Radetić Stevo — 416
Radica Tonka — 487
Radičan Sava — 226
Radičević Marija — 487
Radić Anka — 337
Radić Duka — 487
Radić Ivanka — 152, 155
Radić Jela — 113, 145
Radić Marija Ivanova — 145
Radić Marija Josipova — 145
Radić Marija — 259
Radić Milica — 168, 487
Radić Milka — 168
Radić-Šerić Tomica — 113
Radin Olga — 487
Radišić Ina — 487
Radišić Milka — 299
Radivojević Mileva — 285, 288
Radivojša Seka — 205
Radmanović Marica — 297
Radmanović-Rašeta Smilja — 200
Radmilović Jerko — 438
Radmilović Jovanka — 306
Radočić Marta — 13
Radojčić Draga — 297
Radojčić Zorka — 263
Radojković Mica — 19
Radojković Jeka — 207
Radolović Nela — 65
Radonić-Bracanović Neda — 107
Radonić Senka — 121
Radonjić-Miranović Mara Crnogorka — 487
Radosavljević Ljuba — 280
Radoslavić Katica — 270'
Radoš Milka — 132
Radošević Božica — 20
Radošević Jovanka — 318
Radošević-Matković Katica — 488
Radovanec Milica — 18
Radovčić Neda — 168
Radović Anka — 168, 264
Radović Danica — 200
Radović-Jurinec Marica — 245
Radović Milka — 200
Radović Sava — 29
Radović Sofija — 200
Radulović Danica — 488
Radulović Jovanka — 266
Radulović Nikola — 232
Radulović Zorka — 488
Radulj Marija — 150
Raduna-Ban Mira — 488
Radenović Mara — 200
Rafanelli Marica — 168, 488
Rafanelli Vojna — 113
Rahelić Marija — 488
Rajačić Julia — 353
Rajačić Petar — 232
Rajačić-Vukelić Julka — 39, 488
Rajčević Gina — 424,488
Rajčević Sofija — 488
Rajdl Ilonka — 270
Rajić Dragica — 259
Rajić Dušanka — 301
Rajić Elza — 235
Rajić Karmela — 9

Rajić Koviljka — 207
Rajić Mileva — 488
Rajović Rad. — 320
Rajšić Mara — 200
Rak Kata — 9
Rak Stana — 168
Rak Vesela — 168
Rak Zorka — 145, 168
Rakar-Magašić Anica — 488
Rakas Dragan — 364
Rakasović Jelka — 311
Rakić Anka — 9, 200
Rakić Danica — 201
Rakić-Galić Marinka — 488
Rakić Milka — 201
Rakić Smilja — 135, 201
Rakoševac Marica Strelka — 318
Rakovac Zvana Mamica — 59
Raletić Danica — 264
Raletić Darinka — 353
Ralić Ilijica — 400
Ralić Miljka — 364
Ramić Smilja — 168
Raner Katja — 488
Raner Lea — 94, 488
Raner Nada — 488
Raos Danica — 121
Raos Draga — 121
Raos Jaka — 488
Rapaić Anda — 201
Rapaić Desa — 408
Rapajić Desa — 201
Rapajić Evica — 201
Rapajić Mara — 201
Rapajić Mara — 201
Rapajić Nikica — 33
Rapajić Sofija — 201, 488
Rapajić Sokica — 201
Rapajić Soka — 201, 264
Rapajić Vukica — 201
Rapić Barica — 259
Rapić Liza — 311
Rapljenović-Jandriš Katica — 337
Rapljenović Marica — 337
Raspar-Miokuš Đurđa — 489
Rastovac Milka — 104
Rastović-Jaramaz Milka — 489
Rasuhin dr. Josip — 386
Rašeta Ljuba — 201
Rašeta Mara — 201
Rašeta Marica — 201
Rašeta Kikinja — 211
Rašeta Milica — 20
Rašeta Sajka — 201
Rašeta Smilja — 489
Rašeta Soka — 201
Rašković Julia — 489
Rašković Nena — 306, 312
Ratić Milka — 297
Ratković Ana — 409
Ratković Anda — 409
Ratković Marija — 386
Ratković Pera — 409
Ratković-Popović Ljubica — 259
Raul Matija — 168
Rauš Ivo — 439
Raušević Marija — 489
Ravkin Miljenka — 121
Ravkin Tomica — 112
Ravnić Štefanija — 489
Rebić Zlata — 408, 419, 425
Rebrača Evica — 259

Reić-Alfirević Antonjeta — 155
Relić Ljuba — 249
Relić Milka — 249, 259
Relić Miljka — 249
Rendulić Julka — 93, 489
Repac Dušanka — 201
Resanović Draga — 249
Resić Katica — 168
Resnec Marija — 340
Restović Bosiljka — 168
Restović Katica — 155
Restović Milka — 105
Restović Rajka — 489
Ribarović-Josipović Jušta — 168
Rilić Milka — 302
Rismondo Ersilia — 69, 74, 84, 94, 489
Rivoseki Melanka — 489
Rnjak-Oluić Soka — 94, 489
Roca Matija — 168
Rodica Ljubomira Neda — 489
Rodić Bosa — 201
Rodić Dušanka — 201
Rodić-Kotur Angelina — 489
Rodić Milka — 201
Rodić Stevan — 364
Rogić-Devčić Ankica — 337
Rogović Miloš — 239
Rogulić Marija — 155
Rohan Vjenceslav — 442
Rojčević Marija — 489
Roje Anica — 32
Roje-Bronzić Tonka — 152, 155
Roje Petrica — 133
Rokić Marija — 145
Roknić Milica — 227
Roknić Milica — 226
Roknić-Milković Danica — 13, 227
Roknić Smilja — 259
Roknić Stojan — 361
Rokov-Baranić Marija — 489
Rokov-Dude Vinka — 168
Rokov-Lukin Marija — 490
Rokov Milka — 105, 109
Rokov Zorka — 121
Roksandić Anđelka — 260
Roksandić Ljubica — 260
Romac Kata — 145
Romac Ljubica — 113
Romac Zora — 490
Romanić Blagoje — 324
Romanović Jela — 337
Romanjak Kata — 318
Romaus Marinka — 168
Ronko dr. Alojzije — 340
Rosandić Zora — 52, 490
Rosanović Milja — 249
Roslek Viktorija — 342
Rossi Bruno — 232
Rossi dr. Ivana — 94
Rostuha Micika — 353
Rozman Katica — 283
Rubčić Vjeka — 16
Rudić Anka — 318
Rudić Milka — 260
Ruić Anica — 155
Rukavina Milka — 94
Rumora Marica — 490
Runjanin Vidosava — 280
Rupčić Anka — 353
Rupčić Eva — 490
Rupée Kata — 490
Rupić Marija — 168

Rusman Ivanka — 303
Rušec Danica — 490
Ruškovac-šarić Milka — 260
Rušnjak Daisy Vera — 337
Ružić Josipa — 490
Ružić-Kruljac Katica — 490
Ružić Neva — 490

S

Sabić Kata — 153
Sabljak Danica — 13
Sachs Mira — 490
Sačar Kata -- 14
Saili Dragutin — 69
Sakal-Kovačićek Rozika — 353
Salaj Marija — 490
Salamon Lili — 263
Salopek Marica — 227, 264
Samac Janja — 249
Samac Ljubica — 249
Samardžić Mara — 169
Samardžija Marta — 121
Samardić Ljubica — 169
Samboliček Slavica — 490
Samohod Fila — 169
Samohod Jela — 169
Sandrić Vojna •— 140
Santić Tonka — 149
Santini-Duplančić Jelka — 156
Santo-Elina Mira — 353
Sapar Dragica — 227
Saplaić Katica — 490
Sarapa Anka — 249
Sarapa Jelena — 249
Sardelić Franka — 147
Sardelić Marija — 124, 126
Saršon Marica — 264
Sašić Nada — 415
Sašić Seja — 201
Savatović-Dumić Ankica — 337
Savić Agica — 283
Savić Anka — 318
Savić Ljubica — 297
Savić Marica — 490
Savić Mica — 304
Savić Milka — 260
Savić Soka — 284, 310
Scaglier Luigi — 96
Sečenj-Lacković Marica — 337
Sedmak Ljubica •— 354
Sedmak-Mihalinčić Slava — 490
Segedin Mara — 149
Sekl Andela — S54
Sekso Neda — 146
Sekulić Anica — 490
Sekulić Darinka — 398
Sekulić Jovanka — 354
Sekulić Ljuba — 227
Sekulić Milica — 13
Sekulić-Popović Ruža — 12, 13, 93, 395, 490
Sekulić Slavka — 297
Sekulić Soka — 264
Sekulić Svetozar — 363
Sekulović Milica — 169
Sekulović Milica Jovina — 169
Selanac Joka Ankica — 260
Selek Ljubica — 13
Senjanović Minka — 132
Seražin Štefica — 266
Serdar Anda — 201
Serdar Anka — 193
Serdar Štefica — 491
Sertić Marija Kovačeva — 491
Sesartić-Cecić Tonka — 156

Sesartić Vinka — 121
Sever Gabrijela-Ela — 202
Severović-Mijačinović Milka — 14, 491
Sibinović Anđelka — 202
Simanić Ljuba — 270
Simičić Marija — 151
Simić Ida — 491
Simić Milica — 305
Simić Milutin — 328
Simić Vukosava — 260
Simović Ljubica — 301
Sindik Mara — 169
Sinković Dragica — 307
Sinobad Irena — 32
Sinobad Nataša — 245
Sinovčić Zorka — 169
Sinjerac Milka — 318
Sirišćević-Demarki Dinka — 132
Sirišćević Kata Pučinica — 491
Sirnik Smiljka — 246
Sitar Marija — 354
Sivoš Danica — 354
Skalak Greta — 324
Skender Ana — 169
Skender Milka — 169
Skender Zana — 169
Skender Zorka — 169
Skendžić Julika — 491
Skendžić Štaka — 491
Skočić Danica — 169
Skočilić Dina — 93
Skorin Marija — 46
Skorup Ika — 491
Skorupan Anka — 94
Skorupan Draga — 10, 13, 227, 491
Skorupan-Dragnić Anka — 227
Skorupan Milica — 227
Skorupan-Trkulja Mira — 227
Škoti Marija — 146
Skračić Marica —• 169
Skube Ankica — 343
Slabinjac Mara — 491
Slavica Janja — 146
Slavica Vesela — 169
Slezak Ruža — 491
Slivar Barica — 302
Slivka Pavica — 491
Slukan Božica — 354
Slukan-Jurec Jelka — 491
Slukan Ljubica —• 354
Slukan Ruža — 354
Sljepčević Ljubica — 250, 260
Sljepčević Milka — 260
Sljubura Gavro — 324
Smiljanić Katica — 308
Smiljanić Milica — 308
Smiljanić Smilja — 318
Smoković Nevenka — 65
Smolčić Marica — 93, 491
Smolčić Marija — 354
Smolić Liza — 491
Smoljanović Anka — 176
Smoljević Milena •— 13
Sobotnjak Maca — 354
Soić Sofija — 424
Sokolović Ljubica — 260
Sokolović-Naglić Esma — 202
Solak Franjo — 367, 368
Soldo Ana — 169
Soldo Luca — 492
Sonjar Ana — 260
Sorić-Rogulj Jovana — 146

Sorić Vjekoslava — 169
Sovilj Dragica — 19
Sovilj Duka — 280
Sovilj Soka — 19
Spaja Ana — 149
Spaja Marija — 149
Splivalo Perka — 492
Srbić Marija — 492
Srbljan Boja — 14
Srdar Katica — 260
Srđić Jagoda — 271
Srđić Mika — 19, 492
Sremac Milka — 318
Sremec Nada — 25, 28, 74, 94, 492
Srnader Kaja — 264
Srok Milena — 246
Srzić-Dragičević Anka — 492
Srzić Marica — 132
Srzić Nada — 113
Stachler Sofija — 237
Stambolija-Prpić Stoja — 492
Stana 'Terezija — 343
Stanar Milica — 292, 307
Stanar Milica — 318
Stanger dr. Uliks — 62
Staničić Marijan — 444
Stanić Anda — 169
Stanić Anica — 169
Stanić Bojana— 492
Stanić Duka — 20
Stanić Jela — 169
Stanić Jelica — 343
Stanić Jovanka — 492
Stanić Kata — 308
Stanić Koviljka — 202
Stanić Ljuba — 492
Stanić Mara — 132
Stanić Marija — 237
Stanić Mila Jurina — 169
Stanić Mila Markova — 169
Stanić Petar — 232
Stanić Tereza -- 146
Stanić Zorka — 212
Stanisavac Jelena — 260
Stanisavac Jovanka — 260
Stanisavljević Jeja — 94
Stanisavljević Paca — 280, 281
Stanisavljević Vidosava — 271
Stanišić Anka — 337
Stanišić Draga — 337
Stanišić Jela — 492
Stanivuković Danica — 271 •
Stanivuković Jela — 281
Stanivuković Milan — 289
Stanivuković Mileva — 281
Stanković Danica — 264
Stanković Marija — 354
Stanković Smilja — 202
Stanojević Božena — 249
Stanojević Jelica — 12. 25, 492
Stanojević Katica — 169
Stanša Katica — 492.
Starčević Marica — 281
Starman Dragica — 354
Stazić Josip — 369
Steiner-Goldšmit dr. Zora — 354
Stern Dragan — 418
Stevčić Barica — 311
Stijak Draga — 202
Stijić Anica — 337
Stipak Dragica — 342
Stipaničev-Babun Cvita — 140
Stipaničev Marija — 169

Stipaničić Ivo — 234
Stipanović Milka — 492
Stjepanović-Dorontić Mara — 297
Stjepanović Sofija — 213
Stojaković Draga — 492
Stojaković Ljubica —• 260
Stojaković Živana — 281
Stojanac Cvita — 132
Stojanac Sava — 202
Stojanović Milka — 233
Stojanović Ruža — 318
Stojević Andrina — 246
Stojić Desanka — 202
Stojković-Aleksić Draga — 260
Stošević Milka — 309
Stošić Neda — 107
Stošić Zorka — 9
Stramčević Jaga — 492
Stražimanec Elza —• 15
Strižić-Tus Anica — 246
Strmac Ankica — 337
Strmac Ivka 386
Strnat Marica — 297
Strnić Mara — 492
Strujić Olga — 170
Strukan-Vetma Tonka — 132
Studen Desanka — 202
Studen Dušanka — 408
Studen Jeka — 202
Studen Soka — 227, 264
Stupar-Jurjević Smilja — 113
Stupar-Sužnjević Ana — 492
Subotić Ljubica — 306, 312
Sučević Nikola — 363
Sučić Zorka — 53
Sučur Drina — 108
Sudar Mara — 20
Sudić Zora — 305
Suduković Nevenka — 202, 212
Suhelić Jaga — 41
Suknaić Kaja — 202
Sumić Ivanka — 121
Sunajko Jela — 202
Supanc Anka — 493
Suša Dragica •— 202
Suša Milica — 202
Sušanj Bosiljka — 493
Suvin dr. — 174
Svat Betika — 354
Svilar Boja — 202
Svilar Jelka — 202
Svilar Sava — 22, 493
Svilar Smilja — 202
Svitić Vlasta — 65
Svrdlin Anđelka — 132
Svrdlin Anka — 170
Svrdlin Milica — 147

š

Šaban Pepica — 493
Šabić Franka — 337
Šaćir Koso — 127
Šain Luca — 170
Šajinović Ljuba — 202
Šajinović Marica — 202
Šajinović-Ristanović Danica -- 202
Šajinović-Stojanović Milica — 202
Šakić Bosa — 140, 203
Šalamun Stjepan — 406, 416, 422
Šalamunović Eva — 271
Šalvari Marica — 271

Šandrić Antica — 8, 9, 493
Šantek Bara 261
Šantek Danica — 342
Šantić Ivaniča — 170
Šarac Danica — 227
Šarić Ankica Višnja — 5, 6, 8, 9, 493
Šarić Cvita — 9
Šarić Leposava — 493
Šarić Mara — 48
Šarić Marija — 121
Šarić Marko — 176
Šarić Tona — 9
Šarić dr. Vera — 228, 399, 400
Šarić Zorka — 132
Šarin Anda — 9, 493
Šarović Anka — 170
šašić Seka — 228
Šatelić Desanka •— 170
Šeatović Stoja — 493
Šečeg Anica — 281
Šegan Darinka — 246
Šegić Marija — 122
Šegota Julka — 299
Šegota Kata — 281
Šegota Mira — 493
Šegović-Bartolac Ivka — 493
Šegvić Vesela — 493
Šegvić Zdenka — 140, 141
Šegvić Zejna — 151
Šeić Ljubica — 354
Šekerović Marica — 354
Šelendić Jela — 493
Šelović Cvijeta — 318
Šeparović-Cico Marija --- 146
Šeparović Franka — 108
Šeparović Ivica — 104, 109
Šeparović Ljubica — 209
Šepić Anka — 370
Šerić Blaženka — 126
Šestan Marija — 59
Šestić Zlata — 433
šešarek Alma — 246
šešić Dragica — 343
Šević Radoslava — 319
Ševo Marija — 146
Šiber Pirika — 53
Šijan Darinka — 203
Šijan Sara — 203
Šikanja Ljubica — 249
Šikić Vasilija — 264
Šiler Neva — 383, 386
Šilović Blanka — 494
Šilović Irena — 94
Šilović dr. Srećko — 422
Šiljegović Boško — 174
Šimac Stjepan --- 40
Šimičić Antica — 494
Šimić-Duvnjak Milka — 170, 494
Šimić Jelena — 319
Šimić Slavica — 494
Šimić Soka — 299
Šindik Mara — 147
Šinković Marija — 156
Škalabrin Dara — 170
Škaljac Mila — 228
Škaberna Mica — 386
Škaretcı Ivka — 354
Škarica Ksenija — 153
Škarica Marija — 170
Škarica Milka — 9
Škarić Dmitra — 170
Škater Eufemija — 65
Škiljan Vikica — 319

Školić Zora — 370
Škorić Dara — 203
Škorić Jeka — 17, 494
Škorić Ljuba — 203
Škorić Milka — 203
Škorić Soka — 203
Škorić Zorka — 203
Škorin Marija — 7, 9
Škrgić Mila — 228
Škrivanek Marica — 94, 494
Škrometa Marica — 494
Škrtić Ljubica — 337
Škundrić Desanka — 175
Škundrić Marica — 203
Škurić Mika — 18
Šlapar Marija — 304, 305
Šlehta Mira — 386
Šlezinger Ada — 236
Šmit Anica — 297
Šneler-Lulik Mimica — 228
Šnidaršić-Pavlinić Anđela — 494
Šnjarić Marija — 354
Šobačić Slavko — 281
Šobak Ankica — 354
Šobot Zora — 18, 494
Šolaja Ljubica — 494
Šolaja Milka — 69, 94, 494
Šolaja Radojka — 122
Šolar Vera — 494
Šoljan Lidija — 395
Šoljan Marija — 94, 181, 494
Šoljan Vinka — 386
šoštarić Kata — 494
šoštarić Vera — 337
Špalj Anka — 494
Španović Dragica — 13
Španović Ljubica — 249
Španović Milka — 261
Špeh Reza — 281
Šperac Katja — 495
Špero-ženžerović Danka — 495
Špicer-Čalić Kata — 337
Špiček Paula — 353
Špika-Ševo Matija — 146
Špika Zorka — 122
Špiljak Mika — 69
Špiljak Slavica — 354
Špiljak Štefa — 495
Špirić Antica — 5, 9, 495
Špirta dr. — 441
Špoljar Štefica — 355
Šprljan Ilinka — 495
Šprohar Stanka Mira — 495
Šrajber Anđela — 319, 320
Šrajer Marica — 495
Štajner dr. Zora — 113
Štambuk Bosiljka — 151
Štambuk Bosiljka — 170
Štambuk Estera — 153
Štambuk Jakica — 170
Štambuk Olga — 170
Štambuk Volga — 319
Štampar dr. Desanka — 370
Štampar Ljerka — 355
Štefanac Mara — 13
Štefanac-Pintarić Anica — 495
Štefanek Katica — 306
Štefanić Dragica — 355
Štefičić Ankica — 282
Štefičić Barica — 282, 290
Štefić Ljubica — 343
Šteković Ljubica — 249,261
šteković-šašić Stojanka — 261
Stengl-Milašinčić Fanika — 495

Štengl Vera — 94, 495
Šteta Mira — 18
Štetić Zlata — 283
Štibrić Marica — 355
Štimac Đurđa — 343
Štimac Zlata — 107
Štimac-Zmajić Smilja — 495
Šrbac Darinka — 203
Šrbac Joka — 9, 495
Štrbac Marija — 9, 495
Štrbac Mileva — 495
Štriter Ankica — 343
Štrkalj Desanka — 104
Štrumberger Katja — 94
Štrumberger Zlata — 228
Štula Pava — 282
Štula Petra — 282
Štulić Ljubica — 203
Štulić Marijana — 337
Štumfol Dragica — 132
Šubić Danica — 261
Šubić Jakomina — 122
Šubinski Ankica — 495
Šučur kata — 496
Šučura Draginja — 249
Šukunda Draga — 419
Šukunda Evica — 249, 261
Šumanovac Mica — 496
Šunjara Vojna — 170
Šupe Stana — 171
Šupe Šimica — 9
Šuperina Erika — 237
Šupica Draginja — 496
Šuput Marica — 264
Šuran Antica — 496
Šurić Ernesta — 9, 496
Šušković-Klepec Tonka — 261
Šušnjar-Bubalo Mileva — 203
šušnjar Zora — 13
Šutić Fanika — 203
Šutić Silva — 496
Švabenic-Zoričić Vera — 231
246
Švajger Marija — 284
Švajhofer Evica — 284
Švalba Danica — 59, 396
Švarc Jeti — 231
Švedova Vera — 324
Šveljo Sava — 203
Švigir Ludmila — 355

T

Tabak Marija — 249
Tadić Đulka — 203
Tadić Mirjana — 424
Tadijanović Miša — 436
Takač Blanka — 386, 415
Takač Đuro — 431
Takač Vera — 355
Takus Pinika — 282, 287
Tambača Biserka — 146
Tambača Ljuba — 6, 9, 50, 146, 496
Tarabene Katica — 171
Tarabić Desanka — 228
Tarabić Kata — 249
Tarabić Milka — 496
Tarbuk Dara — 13, 203
Tarbuk Desa — 228
Tarbuk Jelica — 249
Tarbuk Kata — 249
Tarbuk Mara — 249
Tarbuk Stanka — 228
Takić Milka — 261, 263
Tatić-Nikolić Duka — 262

Tencer Alojz — 422
Teodorčević Jela 271
Tepavac Danica — 203
Tepavac Manda — 496
Tepavac Sofija — 229
Tepavec Nevenka — 496
Tepeš Štefica — 355
Tepšić Stana — 218
Terzija Ana — 147, 171
Teslić Marica — 203
Tešanović Milica — 284, 312
Tešilov Ruža — 6
Tičac Slavko — 396
Tikulin Zora — 9
Tintor Julika — 496
Tišma Boja — 203, 210, 211, 213
Tišma Ilinka — 204
Tišma Vaja — 9, 496
Tizie Bosa — 204
Tkalčec Regina — 496
Tkalec Štefica — 337
Tkalec Zora — 496
Todorić Sofija — 496
Todorović Anda — 400
Todorović Anka — 297
Todorović Evica — 249
Todorović Jerka — 9
Todorović Marica — 496
Todorović Mila — 307
Tolentino Rozina — 151
Toljaga Kosovka — 124
Tomic-Benić Barka — 13, 496
Tomic Kata Bizerova — 39, 244, 497, 246
Tomaseo dr. Vanja — 174
Tomaš Jela — 122
Tomaš Sava — 497
Tomašević-Bošković Julija — 497
Tomašević-Dragović Ljubica — 45, 48, 49, 497
Tomašić Dinka — 149
Tomašić-Đujić Zlata — 122
Tomašić Marija — 108
Tomičić Anka — 19, 153
Tomić Danica — 497
Tomić Genoveva — 69, 93, 497
Tomić Ivanka — 146
Tomić Maca — 263, 386
Tomić Mara — 212
Tomić Marica — 246
Tomić Marija — 307
Tomić Marija — 246
Tomić-Marković Milka — 299
Tomić Milja — 30
Tomić-Perić Dragica — 114
Tomić Zlata — 114
Tomljanović Anka — 497
Tomba Anina — 93, 425
Tomba-Kreačić Vanda — 27
Tončić Marija — 337
Tonković Nada — 497
Topić Ana — 282
Topić Andelka — 171
Topić Cvita — 104
Topić Mara — 146
Topljak Julijana — 319
Topuzović Jula — 497
Topuzović Kata — 497
Torbarina Ankica — 114
Torić Sofija — 204
Tovarlaža Danica — 249, 262
Traživuk Marica — 114

Traživuk Ruža — 122
Trbojević Bosiljka — 71, 442, 497
Trbović Anka — 237
Trbović Beba — 238
Trbović Bosiljka — 246
Trbović Jelka — 236
Trbović Milica — 277
Trbović Nada — 244, 246
Trbović Sirnica — 39, 94, 497
Trbuhović Karmela — 106
Treskavica Anka — 303
Trinaestić-Dubajić Vjera — 8, 9, 497
Trinajstić-Širola Ivanka — 497
Tripalo Miko — 53
Trivanović Desanka — 262
Trivanović Vojin — 262
Trivić Vida — 172
Trivić Vukosava — 303
Trkulja Anka — 204
Trkulja Mira — 204
Trkulja Soka — 264
Trkulja Vasilija — 497
Trkuljan Danica — 262
Trlin Iva — 497
Trninić Bosiljka — 229
Trohar Ivanka — 40
Trošić Matilda — 156
Trošić Zdenka — 229
Trubarac Ana — 271
Trumbić-Alfirević Nevenka — 131, 132
Trumbić-Raić Neda — 146
Trumbić Smiljana — 171
Tučkorić Vikica — 15, 16, 497
Tulić Ivica — 150
Tulum Milka — 289
Tumora Anka — 13
Turban Ljuba — 303
Turčinov Vidoslava — 171
Turčinov Anđela — 59, 498
Turić Kata — 94, 498
Turk Darinka — 246
Turk Micika — 246
Turk Micika — 246
Turk Zdenka 246
Turkalj Anka — 237
Turkalj Mara — 262
Turkalj Maša — 18
Turković Dragica — 498
Turković Kata — 498
Turković Ružica — 74, 94, 498
Turkulin Artur — 220, 232, 241
Turudić Nada — 272
Turza Herta — 498
Tuškanec Jagica — 248, 498
Tvrđorijeka Milka — 279

U

Učkar Marija — 498
Učkar Mici — 94
Udier Marina — 13, 93, 498
Ugarak Milja — 204
Ugarković Anica — 498
Ugarković Danica — 204
Ugarković Mara — 204
Ugarković Sofija — 204
Uglješa Sofija — 249
Ujević Ana — 171
Ujević Antica — 498
Ujević Mara — 171
Ujević Mila — 171
Ujević Neda — 171

Ujić Danica — 319
Ulemek Ljuba — 13, 498
Ulemek Marija — 216
Umičević Mileva — 498
Urlić Neda — 108, 156
Uroić Roza — 498
Usorac-Ljubišić Zorka — 498
Utvić Milka — 19, 94, 498
Uvodić Luca — 171
Uvodić Karmela — 498
Uvodić Marija — 114, 124
Uvodić Matija — 171
Uvodić Veronika — 132
Uvodić Zorka — 122
Uzelac Danica — 498
Uzelac Dara — 204
Uzelac Desa — 141
Uzelac Đuro — 422, 423
Uzelac-Filipović Ljubica — 499
Uzelac Jela — 204
Uzelac Katica Zita — 499
Uzelac Milka — 204
Uzelac Stojanka — 204
Uzur Katica — 309

V

Vajnhart Katica — 355
Valčić-Jakulić Ksenija — 499
Valenčić — 96
Valentić Marica — 264
Validžija Franjo — 439
Valovičić Anica — 499
Valovičić Nevenka — 499
Valpotić Evica — 94
Varady Katica — 264, 499
Varda Dara — 181, 213
Vargaš Manda — 319
Vasić-Tomić Marija — 499
Vedrina Micika — 355
Veinović Maša — 204
Vejin Milka — 204
Vejin Milka — 204
Vejin Milka — 264
Vejinović Nena — 204
Vejnović Maša — 205
Vejnović Milica — 204, 499
Vejnović Milica — 204
Vejnović Milka — 204
Vejnović Neda — 204
Vekić Dragica — 282
Vekić Vuka — 18, 499
Velagić Evica — 282, 286
Velfl Marica — 307
Velicki Ana — 291
Velimirović Anka — 433
Velimirović Dragica — 229
Venus Olga 283
Vernić Deša — 31
Vernić-Torok Magda — 499
Vesanović Milena — 499
Veseli Maja — 442, 499
Vešera-Popelar Josipa — 499
Vesenjak-Zmijanac dr. Jelka —
340, 355
Vevern dr. Katarina — 321,
322
Veža Ivica — 171
Vicić Jerica — 171
Viculin Mandina — 124, 125
Videka Luca — 122
Videka Vinka — 114
Videković Ivan — 328
Videković Pavao — 329

Vidoš Janja — 156
Vidošević Vjera — 171
Vidović Dragica — 355
Vidović Jerka — 499
Vidović Kata — 114
Vidović Ljubica — 229
Vidović Marija — 114, 146
Vidović Marija Abesinka —
356, 357
Vidović Nedjeljka — 171
Vidrač Ružica — 355
Vidulić Lucija — 171
Vidak-Krstulović Marica — 499
Vignjević Ilija — 229
Vignjević Tonka — 499
Vili Darinka — 500
Vilović Tamara •— 171
Vilus Marija — 262
Viljanac Nedeljka — 319
Viljanac Radojka — 319, 500
Viljanac Vukosava — 319
Vincelj Barica — 337
Vincek Vera — 500
Vinčić Mira — 249, 262
Vinić Mara — 13
Vinketa Rina — 246
Vinovrški Mara — 13, 500
Vinterštajger Ljubica — 500
Viskić Polda — 500
Visković Bosiljka — 114
Višek Alojzija — 500
Višnjić Marija — 342
Višnjić Stana — 229
Vitas Ljubica — 205
Vitasović Borka — 171
Vitasović Draga — 12-5, 134
Vitezica Zorka — 171
Vitezić Marija — 246
Vitko Dragica — 386
Vještica Vukosava — 205
Vladić Marija — 262
Vladisavljević Marica — 272
Vladušić Jelena — 262
Vlah Franjica — 500
Vlah Marija — 65, 500
Vlahović Milka — 272
Vlaisavljević Dragica — 212
Vlaisavljević Draginja — 355
Vlaisavljević Mika — 181, 231
Vlaisavljević-Šobot Mara —
205
Vlaisavljević Zorka — 264
Vlajčić Marija — 122
Vlajić Maša — 9
Vlaković Kata — 310
Vlasta Ana — 500
Vlašić Sofija 386
Vlatković Smilja — 205
Vodanović Marija — 36
Vodopija Ana — 370
Vodopija Klara — 36
Vodopija Nataša — 370
Voharević Verica — 305
Vojaček Terinka — 94
Vojinić Davorka — 284
Vojinović Joka — 500
Vojinović Marija — 205
Vojnović Ana — 262
Vojnović Dragica — 229
Vojnović Đuro — 362
Vojnović Milica — 305
Vojvodić Koka — 205
Voka Milka — 285
Vorkapić Ana — 16
Vorkapić-Jerić Nada — 262

Vorkapić Marica — 218
Vorkapić Zorka — 284, 288
Vostrel Ana — 500
Vošnig-Bačić Nela — 229, 264
Vračar Milka — 500
Vračarević Saveta — 285
Vrane Anka — 20
Vraneš Marija — 299, 307, 312,
418
Vraneš Milija — 500
Vraneš Milka — 500
Vranešević Bogdan — 364
Vranešević Desanka — 262
Vranešević Janja — 500
Vranešević Maca — 364
Vranešević Marija — 364
Vranešević Milka — 28, 501
Vranešević Soka — 272
Vranić I. — 440
Vranić Katica — 355
Vranješ Ruža — 171
Vranješević Janja — 94
Vranješević Katica — 308, 312
Vrban Danica — 337
Vrbanec Ivanka — 233
Vrbanić Marija — 343
Vrcelj Milka — 141
Vrdoljak-Janjić Sonja — 114
Vrga Miljka — 249, 262
Vrkljan Ante — 62
Vrkljan Ivka — 370
Vrnjak Ljubica — 212
Vrsalović Anka — 156
Vršić Marija •— 69
Vrtlar Ivanka — 122
Vručina Štefica — 355
Vučenović Jagoda — 319, 501
Vučetić Anča — 501
Vučković Anđelka — 135
Vučković Ana — 69, 93, 501
Vučković Angelina — 13, 501
Vučković Cvijeta — 297
Vučković Luca — 205
Vučković Ljubica — 319
Vučković Ljubica — 249
Vučković Marta — 501
Vučković Petar — 176
Vučković-Polović Mila — 10,
12, 13, 74, 501
Vučković Zorica — 501
Vučković Zorka — 171
Vučković Zorka — 264
Vudrag Stana — 9
Vuga Anka — 297
Vuga Kata — 28, 74, 92, 93,
501
Vuger Katica — 355
Vugrin Dragica — 338
Vuinović Pero — 362
Vujaklija Kata — 94, 501
Vujaklija Milka — 249
Vujaković Milka — 501
Vujanić Radojka — 262
Vujanić Savka — 285
Vujanić-Slavić Anka — 501
Vujanović Branka — 355
Vujanović Dušan — 364
Vujanović Ilija — 364
Vujanović-Zdelar Živka — 501
Vujasinović Darinka — 94
Vujašković Danica — 246
Vujatović Mara — 141
Vujatović Margareta — 319
Vujčić Anka — 13, 69, 501
Vujčić Jelena — 18

Vujević Jaga — 134
Vujičić Anda — 205
Vujičić Bosa —• 205
Vujičić Dušanka — 205
Vujičić Dušanka — 205
Vujičić Jovanka — 205
Vujičić Milica — 205
Vujičić Zagorka — 205
Vujić Dragica — 229
Vujnić Radoslava — 319
Vujnić Velinka — 319
Vujnovac Reza — 501
Vujnović Jaga — 205
Vujnović Klara — 49
Vujnović Milica — 206
Vujnović-Milković Luca — 501
Vujnović Sava — 249
Vujrović Darinka — 277
Vukačević-Prica Sofija — 206
Vukadin Manda — 94, 502
Vukadin Marija — 171
Vukadinović Anka — 63, 299
Vukadinović Ljubica — 262
Vukadinović Milka — 63
Vukadinović Mira — 319
Vukadinović Savka — 319
Vukadinović-Šakić Nena — 206
Vukalović Marija — 141
Vukas Dušanka — 272
Vukasović Koviljka — 502
Vukasović Marija — 297
Vukasović Milica — 124, 134
Vukčević Jeka — 249
Vukelić Branko — 239
Vukelić Danica — 247
Vukelić Dragica — 319
Vukelić Katica — 272
Vukelić-Lipovska Milka — 502
Vukelić Ljuba — 249
Vukelić Ljubica — 319
Vukelić Mara — 229, 502
Vukelić Sara — 355
Vukelić Zora — 247
Vukičević Kata — 283
Vukić Filka — 502
Vukić Mara — 502
Vukić Soka — 29
Vukman Anka — 146
Vukman Mara — 156
Vukman Ruža — 8, 122
Vukmirović Anda —• 206
Vukmirović Bosa — 206
Vukmirović Dragica — 502
Vukmirović Jovan — 408
Vukmirović Ljubica — 206
Vukmirović Mara — 17, 18
Vukmirović Štaka •— 502
Vukobradović Jela — 502
Vukobratović Draga •— 206
Vukobratović Marija — 19
Vukobratović Marija — 206
Vukobratović Milka — 206
Vukojević Ivka — 124, 125, 134

Vukojević Slavka — 124, 125, 134

Vukošić Katica — 356
Vukotić Milka — 262
Vukotić Nedeljka — 356
Vukov-Colić Ema — 146
Vuković Ana — 272
Vuković Boja — 171
Vuković Danica — 229
Vuković Dragica — 404, 415

Vuković Janja — 502
Vuković Jasna — 45
Vuković Jela — 338
Vuković Jovanka — 306
Vuković Ljubica — 171, 356
Vuković Mane — 416
Vuković Marija Dunja — 502
Vuković Milenka — 283
Vuksović Jula —• 304
Vukša Marija — 5, 45
Vukšić Bosiljka — 132
Vukšić-Grčić Nevenka — 206
Vukšić Janja — 9
Vukšić Marija — 171
Vuletić Marija — 132
Vuljak Julka — 356
Vuneta Milka — 264
Vunetić Vera — 338
Vunić Ika — 9
Vunjak Boja — 206
Vunjak Danica — 206
Vunjak Ljubica — 206
Vunjak Smilja — 264
Vuroić Barica — 342

W

Weis Vlatka — 262
Weiss Zora — 262
Weissmann dr. — 375, 386

Z

Zagajski Anđela —• 344
Zagorac Danica —• 206
Zagorac Marta — 172
Zagorac Veda — 94, 502
Zahtila Anđelka — 502
Zaklan Bosiljka — 303, 304
Zaklan Mara — 206
Zaleščak Marija — 343
Zamer Slavica — 338
Zaninović Frana — 122
Zaninović Frana — 172
Zaninović Nada — 146
Zaninović Šima —• 9
Zarić Stana — 277
Zastavniković Krunka — 502
Zastavniković Marica —• 69, 93, 439, 440, 502
Zauhar Nada — 356
Zavada Đoko — 213
Zdjelar-Fuček Ankica — 94
Zdjelar Petra — 301
Zdrobljić Ivan — 232
Zebić Mara — 502
Zec Mila — 13
Zec Mileva — 503
Zec Paula — 312
Zec Stoja — 249
Zelenić Mara — 93
Zelić Lenka — 172
Zenzerović Fumica — 94, 247
Zirić Anđelija — 229
Zivec Vida — 301
Zjača-čačić Katica — 229
Zlatar Mileva — 229
Zlatarić Saša — 418, 422, 423, 432, 434
Zlatić Dina — 74, 82, 93, 503
Zlokapa Milja — 292, 293
Zlokapa Rosa — 309
Zmijarević Milica — 132
Zoričić Anka — 152
Zoričić-Lopajić Mira — 503
Zorić Mica — 13

Zorić Mara — 206
Zorić Milka — 503
Zorić Milka Mika — 503
Zorić Stana — 250, 262
Zorić Stoja — 262
Zoro Manda — 172
Zoro Matija — 172
Zorotović-Štambuk Domina — 172
Zorović Draga — 249
Zrnčević Slavka — 104
Zrnić Milija — 503
Zrnić Nedeljka — 272
Zrnić-Vučković Smilja — 503
Zuanić-Backović Marija — 122
Zuanić Marija — 122
Zuber Marija — 338
Zubić Anda — 304
Zubović Antonija —• 272
Zubović Marica — 206
Zulanjak Andrena — 132

ž

Žagi Nada — 49
Žaja Janja — 172
Žakman Božena — 16, 503
Žaknić Anđela — 106
Žakula Mileva — 292, 307
Žakula Smilja — 206
Žanić Kata — 356
Žanković Stoja — 206
Žarković dr. Grujica — 322, 324

Žderić Anka — 122
Žendić Marijana — 59
žeželj Anđela — 356
žeželj Jeka — 9
Žganjan Danica — 297
Žigić Anda — 206
Žigić Dragica — 206
Žigić Evica — 207
Žigić Mica — 207, 211, 212, 213, 263
Žigić Mica — 207
Žigić Rade — 72, 207
Žilković Vincenca — 107
Žiljak Anica — 94
Žirović Maca — 356
Živanović Dara — 319
Živković Darinka — 13
Živković Kata — 319
Živković Ljeposava — 319
Živković Ljuba — 229
Živković Nada — 311
žižić Katina — 172
žmirić Zora — 338
Žnidaršić Jela — 338
Žugaj Mara — 23
Žuljan Anda — 122
Žunić Anda — 42
Žunić Mara — 504
Žunić Mara — 504
Župčić Rezika — 229
Župić Ivka — 124
Žurga Izidora Marženka — 504
Žutić Anka — 207
Žutić Ankica — 262
Žutić Stana — 207
Žuvela Mara — 148
Žuvela-Pičulin Marija — 114
Žuvić Anka — 114
Žuvić Marija — 504
žužić Ankica — 285
žužić Stanka — 212

POPIS slika

Strana	Strana
<i>Ljuba Tambuca i Anka Šarić</i>	<i>Narod Istre traži priključenje Jugoslaviji</i>
<i>Mila Karadole-Trešnjić</i>	<i>Doček međunarodne komisije u Pazinu</i>
<i>Sa konferencije u Kunića 26. XI. 1944.</i>	<i>Narod je na svim kućama ispisao zahtjeve za priključenje Jugoslaviji</i>
<i>Izložba ručnih radova na Kordunu</i>	<i>Sa dočeka međunarodne komisije u Labinu 1946. g.</i>
<i>Vikica Tučkorić</i>	<i>Prva partizanska mornarica</i>
<i>Mira Bjelajac, Seka Marković-Dupalo, Vanda Tompa-Kreačić, Vera Marković-Krunić i Savka Haluza</i>	<i>Marija Lasić-Kosmat</i>
<i>Domaćinski tečaj pri ZAVKOH-u u Glini</i>	<i>Vinka Videka</i>
<i>Žene Orlovca peru za partizane</i>	<i>Ljubica Dumanić-Tadin</i>
<i>Narod Slavonije prebacio je 14 vagona žita za Liku</i>	<i>Marija Klarić</i>
<i>Ivanka Trokar</i>	<i>Vjera Poljak</i>
<i>Cvita Gilić, Slana Miletić i Perica Radanović — članovi Kotarskog odbora AFŽ Muć — siječanj 1944. g.</i>	<i>Proslava 1. maja 1944. g. na Visu</i>
<i>II. okružna konferencija AFŽ Dalmacije u Sinju 1945.</i>	<i>Nevenka Trumbić-Alfirević i Marija Novak</i>
<i>Predkongresni miting u Splitu 7. III. 1945.</i>	<i>Zorka Mandić</i>
<i>Radno predsjedništvo I. oblasne konferencije AFŽ-a u Splitu</i>	<i>Blaženka Dujilo</i>
<i>Žene Pule šiju za vrijeme njemačke okupacije zastave za doček Jugoslavenske armije</i>	<i>Iva Glamoč</i>
<i>Žene glasaju na izborima za NOO u oslobođenom Splitu</i>	<i>Mila Mišurac</i>
<i>Doček međunarodne komisije u Pazinu</i>	<i>Zdenka Šegvić</i>
<i>Katica Černjul</i>	<i>Borci XX. divizije - Velika Popina u Lici, 1944. g.</i>
<i>Bunker u kojem se nalazila štamparija OK KPH Rijeka. Marija Puhar daje hranu svojoj kćerki Julki</i>	<i>Prve odlikovane drugarice XX. divizije — Trst 1945. g.</i>
<i>Prva Narodna vlada Hrvatske</i>	<i>Omladinke sa Iža odlaze u partizane - na terenu Vodica 1942. g.</i>
<i>Proslava oslobođenja u Rijeci</i>	<i>Dalmatinke na bolničarskom kursu 1944. g. u Bari-u</i>
<i>Žene Hrvatske u posjeti kod Maršala Tita u Beogradu 19. III. 1945.</i>	<i>Partizanska iskaznica dr. Smilje Mikačić od 1. I. 1944. g.</i>
<i>S izložbe radova za I. kongres AFŽ-a Hrvatske u Zagrebu — srpnja 1945.</i>	<i>Omladinka-bolničarka</i>
<i>Izložba darova Okružnog odbora AFŽ Virovitica</i>	<i>Marija Šoljan, kao komesar partizanske bolnice na Bijelim Potocima u Lici 1943. g.</i>
<i>Prvi kongres antifašističkog fronta Hrvatske</i>	<i>Na previjalištu</i>
<i>Žene dolaze na Kongres</i>	<i>Anđa Ciganović i Draga Ninković</i>
<i>Dolazak žena na Kongres</i>	<i>Jeka Obradović, Neda Obradović i Nada Čanković</i>
<i>Delegati kotara Slav. Požega</i>	<i>Seka Radivojša, Desa Obradomć, Milka Matić, Maša Vejnović i Mara Dukić</i>
<i>Žene Julijske Krajine na svom Prvom kongresu odlučno traže priključenje Jugoslaviji</i>	<i>Faksimile pisma dr. Slave Četković-Očko</i>
	<i>Dr. Slava Četković-Očko</i>
	<i>Narod hrani svoju vojsku</i>
	<i>Anka Bulat</i>
	<i>Bolnica na Kordunu u Petrovoj Gori</i>
	<i>Nada Oreščanin</i>
	<i>Mira Skorupan-Trkulja</i>

	Strana
Marija Kuprešanin, Desa Gvozdić, Zlata Štrumberger, Lidija Adžija, <u>Franjica</u> Budak, Milica Mašić, Ruža — -, Naranča Končar i Branka Grbić - - - šifrantski odsjek GŠH, na Kordunu - ljeti 1944. g	228
Narodni heroj Anka Pađen	235
Naca Matić	239
Melanija Matrijan	242
Ema Kruljac-Pleše	242
Žene borci iz Hrvatskog Primorja - delegati na 1. konferenciji AFŽ za Hrvatsku: - srpanj 1943. g	243
Kata Tomac Bizerova	244
Nada Trbović	244
Katica Kušec	249
Janja Banjanin	252
Milja Bunčić	252
Učesnici vojno-omladinskog kursa na Baniji, 1942. g	254
Narodni heroj Milanka Kljajić	257
Bolnička četa Omladinske brigade na Baniji	261
Bolničarka pruža pomoć na položaju . .	263
Ana Milaković-Panjković	
Ilonka Rajdl	270
Dobrila Blanuša-Belić, Darinka Blanuša, Vida Blanuša i Branka Blanuša-Jovanović	271
XII. slavonska brigada na maršu kroz Požešku dolinu	272
Borci XII. slavonske brigade	273
Borci I. bataljona XII. brigade - jesen 1943. g.	273
Bolnička četa omladinske brigade »Joža Vlahović«, na prihvatnom previjalištu u Suhopolju za vrijeme oslobađanja Podravske Slatine - krajem ljeta 1944. godine	274
Dobrila Jurić	275
Narod se brine za ishranu svoje vojske	277
Bolnička četa XVIII. brigade u Slavoniji - ljeta 1944. g	278
Grupa partizanki XVIII. brigade na Papuku, 1943. g	279
Paca Stanisavljević	281
Dio Štaba II. slavonske KNOJ brigade na Psunju - veljača 1945. g	286
Borci II. slavonske KNOJ brigade na Psunju - veljača 1945. g	287
Borci čehoslovačke brigade »Jan Žižka«	290
Mileva Jorgić-Miščević (prva lijevo) s drugaricama	291
Narodni heroj Persa Bosanac	293
Žene borei XVII. brigade	296
Anda Iliopić-Balenović, Joco Drača i Anđelka Germovšek-Martić	297
Borci II. bataljona XXI. brigade . . .	298

	Strana
Nada Dragosavljević u partizanskom logoru na Psunju, 1941. g.	313
Borci Posavskog odreda.	314
Dr. Olga Milošević.	316
Partizanska bolnica na Psunju	321
Osoblje ambulante u Mikleušu, 1944. g.	322
Pred partizanskom bolnicom na Papuku, prosinac 1943. g.	323
U posjeti invalidskom domu VI. korpusa ina Ljutoću.	325
Narodni heroj Milka Kufrin.	329
Grupa partizana i partizanki u Pokuplju	331
Pepica Broz, Milka Pipić, Anka Crnčić	333
Dragica Mikšić - Tabor i Rozina Govetnik s drugovima — borci Karlovačke • brigade.	335
»Partizansko bure« na Pokuplju	336
Žene borci brigade »Braće Radića« . . .	341
Radio-lelegrafski kurs u Grabovnici kraj Čazme - ljeta 1944.	347
Nada Markuš i Dragica Lesičar - borci XXXII. divizije.	351
Paula Špiček, Milica Hrenović i Zlatica Prugoveiki - borci XXXII. divizije .	353
Narodni heroj Marija Vidović Abesinka	357
Djeca optužuju_____	359
Poklana djeca u Jasenovcu_____	368
Užasi logora u Staroj Gradiški	371
Zbjeg s Kozare u Slavoniji.	376
Djeca samrtnici iz logora u Jasenovcu .	381
Narod je otimao.	383
spasavao djecu iz kolone smrti . .	384
Tako su živjela i umirala djeca u logoru u Jaski.	385
Štala u Jaski - logor za djecu	387
Dolazak transporta djece s Kozare u Zavod za gluhonijeme u Zagrebu . . .	393
Za vrijeme školske obuke u dječjem domu u Novom.	397
Partizanski dječji dom u Grabovcu na Kordunu.	399
Prosvjetna grupa pionira dječjeg doma u Grabovcu.	403
Partizanska osnovna škola u Vučjaku - 1944. g.	411
Djeca izbjeglice iza VI. neprijateljske ofenzive sabrana u KK KPH Sjeničak . 2944. g.	413
Faksimile evakuacione lista.	418
Djeca pred evakuacionom stanicom u čemernici.	419
Partizanska škola u Lovskoj, kot. Novska	421
Osoblje partizanskog doma u St. Cesarei	423
Narod iz okolice Knina u zbjegu St. Maria di Bagno u Italiji - 1943. g. . . .	426
Obuka u Eli Shattu.	427
U Eli Shattu.	428
Stranica iz »Početnice«,	428

	Strana
<i>Djeca uče na pijesku.</i>	.429
<i>Dom za majke i djecu u Her.cegovcu - 1944. g.</i>	.431
<i>Djeca uče ručni rad pred dječjim domom u Radonji</i>	.433
<i>Partizanski dječji dom u Radonji na Kordunu.</i>	.435
<i>Partizanski dječji dom u fovičićima na Kordunu.</i>	.435
<i>Obuka u osnovnoj školi u Otočcu - 1943. g.</i>	.436

	Strana
<i>Tečaj za upravitelje dječjih domova u Splitu - veljače 1945. g. - U sredini: Tatjana Marinić upravitelj tečaja</i> . . .	.437
<i>Kulturno-prosvjetni rad u dječjoj bolnici u Splitu - 1945. g.</i>	.438
<i>Dječji dom iz Zvečeva evakuiran 1944. u Vojvodinu.</i>	.441
<i>Borac-učenik partizanske gimnazije</i> . .	.445
<i>Daći partizanske gimnazije u Glini za vrijeme učenja.</i>	.446

SADRŽAJ

	Strana
Prva konferencija AFŽ za okrug Šibenik održana 22. i 23. X. 1944. u Stankovcima	5
<i>Biranje Okružnog odbora AFŽ za okrug Šibenik</i>	9
Treća okružna konferencija Antifašističkog fronta žena za okrug Karlovac održana 29. X. 1944. u Vojniću	10
Organizaciono stanje AFŽ za okrug Karlovac u vrijeme održavanja III. okružne konferencije	14
Brzopjavni pozdrav žena Varaždinskog okruga od 29. X. 1944. Prvom kongresu žena Hrvatske povodom njihove Prve konferencije	14
O daktilografskim kursevima	
<i>Članak iz »Žene u borbi«, glasila Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, br. 11, studeni 1944.</i>	15
Oglas Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost od 4. XI. 1944. o vješanju Vikice Tučkorić i ostalih (neprijateljski dokument)	15
O III. Okružnoj konferenciji AFŽ Like održanoj u Srednjoj Gori 4. i 5. XI. 1944.	
<i>Iz brošure »Žene Like bore se, rade i govore«</i>	16
Pozdrav delegata sa III. Okružne konferencije AFŽ za Liku od 4. XII. 1944. Maršalu Josipu Brozu Titu	21
Žene u obnovi i izgradnji zemlje	
<i>Članak iz »Žene u borbi«, glasila Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, br. 10, rujan 1944.</i>	21
Izvještaj Okružnog odbora AFŽ za Liku od 9. XI. 1944. Glavnom odboru AFŽ Hrvatske o rezultatima predkongresnog takmičenja	24
O izgradnji popaljenih krajeva	
<i>Članak Kade Sremec iz »Žene u borbi«, glasila Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, br. 11, studeni 1944.</i>	25
III. Okružna konferencija AFŽ Banije održana u Glini 11. i 12. XI. 1944.	26
Konferencija Antifašističkog fronta žena u oslobođenom Splitu	
<i>Iz »Slobodne Dalmacije«, glasila JKOF Dalmacije, br. 82, od 20. XI. 1944.</i>	32
Domaćinski tečajevi na oslobođenom teritoriju	
<i>Članak iz »Banijskih vijesti«, glasila Okružnog odbora JKOF Banije, 25. XI. 1944.</i>	33
Letak Okružnog odbora AFŽ Varaždin ženama varaždinskog okruga krajem studenog 1944.	34
O Okružnim konferencijama AFŽ u Dalmaciji	
<i>Iz »Dalmatinke u borbi«, glasila AFŽ Dalmacije, br. 8, studeni 1944.</i>	35
Izvještaj Oblasnog odbora AFŽ za Slavoniju od 4. XII. 1944. Glavnom odboru AFŽ Hrvatske o pripremama za Prvi kongres	36

Pismo Maci Gržetić — predsjednici Glavnog odbora AFŽ za Hrvatsku o pred-
kongresnom natjecanju žena Gorskog Kotara krajem 1944. 39

Biografija Narodnog heroja Ivanke Trohar. 40

Izbjegljice Like i Gorskog Kotara u Pokuplju
Članak iz lista »Naprijed«, glasila KPH br. 95-96, od 8. III. 1945. 41

Predkongresna izložba darova žena Moslavine
Dopis iz »Žene u borbi«, glasila Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, br. 12-13,
prosinac 1944. 42

Izveštaj Okružnog odbora AFŽ Dubrovnik Oblasnom odboru AFŽ za Dalmaciju
o radu žena. 43

Konferencija Antifašističkog fronta žena u oslobođenoj Dalmaciji
Članak iz »Dalmatinke u borbi«, glasila AFŽ Dalmacije, br. 1-2, 1945. 45

Izveštaj Okružnog odbora AFŽ Biokovsko-Neretvanskog okruga od 19. I. 1945.
Oblasnom odboru AFŽ Dalmacije o II. okružnoj konferenciji. 48

Dopisi za štampu o predkongresnom radu žena grada i kotara Virovitice
od 5. II. 1945. 49

Izveštaj Mjesnog odbora AFŽ Šibenik od 20. II. 1945. Oblasnom odboru AFŽ za
Dalmaciju o predkongresnom takmičenju. 49

Izveštaj Gradskog odbora AFŽ Sušak od 21. II. 1945. Propagandnom odjelu
Okružnog NOO za Hrvatsko Primorje o radu organizacije AFŽ od početka NOB 50

II. oblasna konferencija AFŽ Dalmacije održana u oslobođenom Splitu od
7.-10. III. 1945.
Članak iz »Dalmatinke u borbi«, glasila AFŽ Dalmacije, br. 3-4, ožujak-travanj 1945. 52

Proslava 8. marta 1945. u Istri
Iz »Hrvatskog lista«, glasila Okružnog odbora KOF Pula, br. 69, od 11. ožujka 1945. 54

Izbori za Narodno-oslobodilačke odbore u Dalmaciji
Članak iz »Dalmatinke u borbi«, glasila AFŽ Dalmacije, br. 3-4, ožujak-travanj 1945 55

Izveštaj ilegalnog Mjesnog odbora AFŽ Sušak od 19. ožujka 1945. Okružnom
odboru AFŽ za Hrvatsko Primorje o predkongresnom radu žena. 57

Pomoć naroda Istre Narodno-oslobodilačkoj vojsci
Članak iz »Hrvatskog lista«, glasila Okružnog odbora KOF Pule, br. 71, od
25. III. 1945. 58

U Splitu je 14. IV. 1945. formirana Prva narodna vlada Hrvatske 61

Junačka IV. Armija donijela je slobodu napaćenom narodu Like
Članak iz »Srpske riječi«, glasila Srpskog kluba vijećnika ZAVKOH-a, od
15. IV. 1945. 63

Zahvala Vrhovnog komandanta jedinicama IV. Armije i mornarice od 3. V. 1945.
povodom oslobođenja Istre i Slovenskog Primorja. 64

Iz govora Maršala Tita predstavnicama AFŽ Istre od 20. lipnja 1945. 65

Okružnica Glavnog odbora AFŽ Hrvatske od 27. VI. 1945. svim Oblasnim i
Okružnim odborima AFŽ povodom saziva Prvog kongresa AFŽ Hrvatske 66

Izložba ručnih radova u Čazmi
Iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ Hrvatske, br. 12-13, 1945. 68

Zbor žena u Zagrebu 21. VII. 1945. uoči Prvog kongresa AFŽ Hrvatske. 69

Prvi kongres Antifašističkog fronta žena Hrvatske održan u Zagrebu 21. 22.
i 23. VII. 1945. 72

Telegram Marsala Jugoslavije Josipa Broza Tita I. kongresu AFŽ Hrvatske	74
Govor predsjednika ZAVNOH-a Vladimira Nazora.	.75
Govor predsjednika vlade NR Hrvatske dra Vladimira Bakarića.	.76
Govor Cane Babović predsjednice AFŽ-a Jugoslavije.	.78
Govor borca Dragice Madarac u ime žena boraca Jugoslavenske armije.	.79
Govor Leposave Perović predsjednice žena Bosne i Hercegovine.	.80
Govor Valerije Kocjančič u ime slovenki Trsta.	.82
Govor Dine Zlatić u ime žena Istre.	.82
Politički referat Anke Berus.	.84
Iz organizacionog referata Mace Gržetić	.89
Govor Kate Vuge iz Banije.	.92
Govor Stojanke Aralice iz Like.	.92
Glavni odbor AFŽ-a Hrvatske izabran na I. kongresu.	.93
Biografija Narodnog heroja Anke Berus.	.95
Rezolucija Prvog kongresa Slavonsko-talijanskog antifašističkog saveza žena Julijske Krajine održanog u Rijeci 17. veljače 1946.	
Iz »Glasa Istre«, glasila KOF Istre, od 18. II. 1946.	.96
Iz pisma Jugoslavenske delegacije na čelu s drugom Edvardom Kardeljem Kon- ferenciji za mir u Parizu 16. X. 1946.	.98
Dalmacija.	.102
Žene borci I. dalmatinske proleterske brigade.	.104
Među ženama boricima I. dalmatinske proleterske brigade bile su i ove drugarice	110
Među ženama boricima II. dalmatinske proleterske brigade bile su i ove drugarice	115
Izveštaj štaba IX. divizije NOV Jugoslavije od 27. X. 1944. o ženama boricima	123
IV, splitska udarna brigada - s pjesmom se bori, s pjesmom umire.	.127
Među ženama boricima IX. divizije bile su i ove drugarice.	.128
U jedinicama XIX. divizije bile su na dan 31. X. 1943. 292 žene.	.133
Dopis XIX. divizije Glavnom odboru AFŽ Hrvatske krajem 1944. u kome je istak- nuto nekoliko likova žena boraca XIX. divizije i drugih dalmatinskih jedinica	133
Dopis političkog komesara XIX. divizije Glavnom odboru AFŽ Hrvatske, o ženi vojniku	
Iz brošure »Žena vojnik«, glasila Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, 1945.	.136
Nekoliko primjera iz života i borbe najboljih drugarica XIX. divizije	
Iz »Dalmatinke u borbi«, glasila AFŽ Dalmacije, br. 8, str. 9. 1944.	.137
Među ženama boricima XIX. divizije bile su i ove drugarice.	.138
Iz naših brigada	
Iz »Dalmatinke u borbi«, glasila AFŽ Dalmacije, br. 8, 1944.	.141
Među ženama boricima XX. divizije bile su i ove drugarice	.142
Žene borci XI. dalmatinske brigade XXVI. divizije.	.147
Među ženama boricima XXVI. divizije bile su i ove drugarice.	.154

Herojstvo omladinke Marije Šinković	.156
Među ženama boricima dalmatin. odreda i drugih jedinica bile su i ove drugarice	157
Iz izvještaja Sanitetskog odsjeka VIII. korpusa od 5. ožujka 1944. Sanitetskom odsjeku Vrhovnog Štaba o drugaricama u sanitetskoj službi	.172
Iz izvještaja šefa Sanitetskog odsjeka VIII. korpusa od 30. ožujka 1944. Sanitetskom odsjeku Vrhovnog Štaba o postavljanju Milke Dulčić u prihvatnici	174
Iz izvještaja Sanitetskog odsjeka VIII. korpusa od 4. travnja 1944. o postavljanju Katice Rade za referenta saniteta brigade.	.175
Iz pisma Sanitetskog odsjeka Vrhovnog Štaba od 7. travnja 1944. o prijedlogu za unapređenje dr. Smilje Mikačić.	.175
Iz članka o pohvalama sanitetskog osoblja od srpnja 1944.	.175
Zahvala previjališta I. dalmatinske proleterske brigade AFŽ-u Šibenik za darove ranjenicima.	.176
Iz mjesečnog izvještaja upravnika mornaričke bolnice od 30. XI. 1944. o razmještanju drugarica u sanitetu.	.176
Lika.	.177
Među ženama boricima ličkih partizanskih jedinica borile su se i ove drugarice	.179
Partizanka priča Iz »Ličke žene u borbi«, glasila AFŽ za Liku, br. 7-8, studeni 1942.	.182
Najveći dar Iz »Ličke žene u borbi«, glasila AFŽ za Liku, br. 14-15, svibanj-lipanj 1943. . . .	189
Kako se bore ličke partizanke Iz »Ličke žene u borbi«, glasila AFŽ za Liku, br. 9, prosinac 1942.	.193
Naredba štaba VI. divizije NOV Hrvatske Iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ za Liku, br. 12-13, 1943.	.207
Politdelegat Milka Pokrajac Iz brošure »Žena vojnik«, izdanje Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, 1945.	208
Pismo dr. Slave Cetković-Očko od 1. V. 1942. Komitetu za pomaganje partizanskih odreda u Zagrebu, kojim poziva liječnike u NOV i traži pomoć u sanitetskom materijalu.	.208
Žene u Donjem Lapcu brinu se za svoje ranjenike Članak iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ za Liku, br. 2, svibanj 1942.	.211
Izvještaj Boje Tišma upravnika partizanske bolnice na Bijelim Potocima od 15. IX. 1942. o smrti jednog druga u bolnici	.211
Žene pomažu ranjenicima za vrijeme napada na Mogorić Članak iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ za Liku, br. 3, srpanj 1942.	.212
Prijedlog upravnika vojno-partizanske bolnice u Krbavici od 23. III. 1943, Otmaru Kreačiću da se u »Dnevnim vijestima« pohvali osoblje bolnice u Krbavici . .	.212
Spisak sestara pomoćnica i babica u sanitetu Hrvatske od 8. IX. 1943.	.213
Kordun.	.214
Kroz ofenzivu Iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ Hrvatske, br. 1, lipanj 1943.. . . .	.215
Žene borci Iz brošure »Žena vojnik«, izdanje Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, 1945.	.216

U jedinicama I. korpusa NOV Hrvatske bilo je na dan 19. III. 1943 571 žena . 217

Karlovačka brigada - to je naš ponos
 Iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ Hrvatske, br. 10, rujan 1944. 217

Među borcima kordunaških jedinica bile su i ove drugarice. 218

U VIII. kordunaškoj diviziji bile su na dan 28. III. 1943. 194 žene 220

Izveštaj čete VIII. udarne divizije od 16. X. 1944. štabu divizije o ženama borcima 229

Primorje i Gorski Kotar. 230

Iz izveštaja referenta saniteta XIII. divizije od 22. XI. 1943. referentu saniteta IV. korpusa o stanju sanitetske službe u diviziji 231.

Iz naredbe Štaba XIII. divizije od 28. XII. 1943. kojim se pohvaljuju borci i rukovodioci IV. bataljona III. brigade. 232

Izveštaj Štaba I. udarne brigade XIII. divizije o učešću žena boraca u operativnim jedinicama. 233

Biografija Narodnog heroja Anke Pađen. 234

Izveštaj Štaba III. brigade XIII. divizije o ženama borcima u svojim jedinicama 235

Izveštaj Štaba II. brigade XIII. divizije o ženama borcima. 236

Izveštaj Štaba XIII. divizije o ženama borcima u svojim jedinicama. 237

Prva Goranka partizanka - komesar bataljona
 Iz »Rodoljupke«, glasila AFŽ za Gorski Kotar, srpanj 1944. 238

Među borcima POJ i NOV Hrvatskog Primorja i Gorskog Kotara nalazile su se i ove drugarice. 240

31. XII. 1943. bilo je u jedinicama XIII. divizije 139 žena boraca. 241

Još jedna junakinja je pala!
 Iz »Rodoljupke«, glasila AFŽ za Gorski Kotar, br. 2, 1943. 245

Primorka iz Škrljeva piše svom sinu borcu u NOV
 Iz »Primorke«, glasila AFŽ za Hrvatsko Primorje, br. 12, studeni 1943. 247

Zemi travez kad nisi za soldata! 247

Banija. 248

Izveštaj KK KPH Glina od 14. X. 1944. o ženama borcima s područja kotara . 249

Takove su žene borci
 Iz brošure »Žena vojnik«, izdanje Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, 1945.

Mala Bosa. 250

Među ženama borcima partizanskih odreda i drugih jedinica Banije nalazile su se i ove drugarice. 251

Biografija Narodnog heroja Milanke Kljajić. 257

Partizanka sudi
 Iz »Žene u borbi«, glasila AFŽ Hrvatske, lipanj 1943. 259

Iz Naredbe br. 19 Štaba IV. udarnog korpusa NOV i PO Jugoslavije od 26. I. 1945. o postavljanju i proizvodnju žena boraca. 263

Slavonija. 265

Dopis Štaba VI. korpusa od 30. V. 1944. redakciji »Žene u borbi«, glasilu Glavnog odbora AFŽ za Hrvatsku o istaknutim ženama borcima XII. brigade. 266

Prijedlog za priznanje ranga kapetana prvoborcu Milaković-Panjković Ani	267
U XII. udarnoj brigadi bilo je na dan 29. VIII. 1943. 136 žena.	268
Među ženama borcima XII. prolet. udarne brigade borile su se i ove drugarice	269
Prijedlog za proizvođenje u čin p-poručnika Jugović Dušanke borca XVI. omla- dinske brigade »Joža Vlahović«	274
U redovima boraca XVI. omladinske brigade »Joža Vlahović« bile su i ove drugarice.	275
Među ženama borcima XVIII. brigade bile su i ove drugarice.	278
Žene borci Osječke brigade XII. udarne divizije	
Spisak drugarica I. bataljona Osječke brigade.	282
Drugarice II. bataljona Osječke brigade.	283
Drugarice III. bataljona Osječke brigade.	284
Drugarice IV. bataljona Osječke brigade.	285
O najboljim drugaricama borcima i bolničarkama Osječke brigade	286
Priznanje borcima XII. udarne i Osječke brigade za borbene uspjehe u periodu od 15. VI. do 10. IX. 1944.	289
Među borcima Osječke i čehoslovačke brigade »Jan Žiška« bile su i ove drugarice	290
Dopis Štaba VI. korpusa od 22. V. 1944. uredništvu »Žene u borbi«, o istaknutim ženama borcima XVII. brigade i ostalih jedinica VI. korpusa NOV.	291
Biografija Narodnog heroja Perse Bosanac.	293
Među borcima XVII. udarne brigade nalazile su se i ove drugarice.	294
U jedinicama X. divizije Narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske (XVII. i XXI. brigadi) bile su na dan 20. IX. 1943. 262 žene.	294
U XVII. brigadi NOV bilo je na dan 1. V. 1943. 247 žena_____	295
U XXI. slavonskoj i XXV. brodskoj brigadi borile su se i ove drugarice	298
U jedinicama VI. korpusa NOV Hrvatske bilo je na dan 20. listopada 1943. 929 žena.	299
Popis poginulih drugarica boraca i rukovodioca u jedinicama na području Štaba VI. korpusa NOVJ.	301
Među mnogim borcima partizanskih odreda i raznih jedinica Slavonije borile su se i ove drugarice	313
U jedinkama II. operativne zone bilo je na dan 4. IX. 1943. 128 žena	317
Prijedlog za unapređenje Šrajber Anđelke u čin poručnika.	320
Iz naredenja štaba sanitetskog odsjeka II. korpusa NOV i POH od 8. VII. 1943. o razmještanju ženskog sanitetskog kadra kod vršenja besplatne ambulantne službe.	321
Iz naredenja sanitetskog odsjeka II. korpusa NOV i POH od 8. VII. 1943. o raz- mještanju ženskog sanitetskog kadra u vojno-partizanske bolnice.	322
Iz izvještaja šefa sanitetskog odsjeka VI. korpusa od 4. XII. 1943. sanitetskom odsjeku Glavnog štaba Hrvatske o ženama sanitetskim radnicima.	323
Iz naredbe šefa sanitetskog odsjeka VI. korpusa NOVJ od 4. XII. 1943. kojom se pohvaljuje veći broj drugarica u pozadinskom sanitetu.	324
Pohvala Kati Govorušić, politkomesaru vojno-partizanske bolnice za njen požrtvovan rad_____ , _____	325

Žumberak i Pokuplje	326
Naredba kojom se Milka Kufrin postavlja za politkom-esara III. čete bataljona »Jože Krasa«	328
Biografija Narodnog heroja Milke Kufrin.	328
Među ženama boricima žumberaČko-pokupskih i turopoljsko-posavskih jedinica bile su i ove drugarice.	330
Pregled brojnog stanja i naoružanja jedinica II. operativne zone NOV i PO Hrvatske.	338
Zagrebačka oblast	339
Iz izvještaja referenta saniteta II. operativne zone od 16. X. 1943. Glavnom štabu Hrvatske o ustaškom napadu na partizansku bolnicu iznad Osijeka (na Kalniku)	340
Iz izvještaja sanitetskog odsjeka Štaba X. zagrebačkog korpusa od 1. VIII. 1944. o partizanskoj bolnici u Moslavini	341
Dopis Štaba XXXII. divizije od 28. X. 1944. politkomesaru X. zagrebačkog korpusa s podacima o drugaricama u XXXII. diviziji	342
Izvjestaj Štaba XXXIII. divizije od 31. X. 1944. politkomesaru X. zagrebačkog korpusa o drugaricama u diviziji	342
Pismo Komande vojnog područja X. zagrebačkog korpusa od 5. III. 1945. Okružnom narodnom odboru Varaždin o smrti Đurđice Danič	344
U raznim jedinicama X. korpusa borile su se i ove drugarice	345
Biografija Narodnog heroja Marije Vidović Abesinke	356
Nekoliko izjava djece, koja su preživjela ustaški teror u Baniji, Lici i Kordunu	361
Pod vidom pokrsta, a uz suradnju katoličkog klera, ustaše su vršili masovan pokolj srpskog naroda	
<i>Iskazi djece, koja su preživjela »pokrst«</i>	362
Izvadak iz popisa djece sela Čemernice čije su roditelje pobili ustaše	364-365
Lobor-grad, logor za žene i djecu osnovan u rujnu 1941.	
<i>Iz dokumenata Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača, br. 16141 o logorii Lobor-grad.</i>	366
Strahote logora Đakovo	
<i>Iz dokumenata Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača, br. 16142 od 11. IV. 1946.</i>	366
Pokolj djece u logoru Jasenovac	
<i>Iz dokumenata Drž. komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača</i>	368
Naselje i logor Tenje osnovan 1941.	
<i>Iz dokumenata Drž. komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača</i>	369
Putni nalog Dragici Habazin izdan od Hrv. Crv. križa za preuzimanje i prijevoz djece iz sabirnih logora Jasenovac, Mlaka i Ustica	
<i>(neprijateljski dokument).</i>	370
Djeca u koncentracionim logorima Stara Gradiška i Mlaka	
<i>Izjava Dragice Habazin - Iz arhiva Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača.</i>	371

Sabirni logori za žene i djecu s Kozare	
Iz izvještaja Mihajla Komunickog »ministarstvu udružbe KDH«, od 9. VIII. 1942.	373
Logor za djecu s Kozare u Gornjoj Reci u Hrvatskom Zagorju	
Izjava prof. Kamila Breslera pred Državnom komisijom za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača.	374
Uredba ustaškog »ministarstva udružbe« od 23. VIII. 1942. o razmještanju izbjegličke djece	
(neprijateljski dokument).	377
Iz izvještaja ustaškog »ministarstva zdravstva« o karanteni u Sisku.	378
»Prihvatilište za djecu izbjeglica« u Sisku - najstrašniji koncentracioni logor	
Iz zapisaka Jane Koch.	380
Djeca iz kolone smrti	
Iskaz očevidaca Jane Kock i Anke Meleš.	383
O zdravstvenom stanju djece u logoru Jastrebarsko	
Prema izjavama prof. Branka Dragišića, dr. Kine Dragišić i dr. Glumca - specijalisti za dječje bolesti. — Iz dokumenata Drž. komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača.	384
Prvi smijeh	
Iz zapisaka Tatjane Marinić i Staše Jelić o logoru u Jaski.	387
Izvještaj Državnog doma za malu djecu na Josipovcu od 13. X. 1942. Hrvatskom Crvenom križu o očajnim zdravstvenim prilikama u domu	
(neprijateljski dokument).	389
Pregled i statistički podaci bolesti i smrtnih slučajeva i prihvatilištu za djecu s Kozare u Zavodu za gluhonijeme u Zagrebu	
(neprijateljski dokument).	391
U prosincu 1942. bilo je u talijanskom logoru na Rabu 1000 djece iz Hrvatske	
Izvještaj »ministarstva vanjskih poslova KDH«, od 7. I. 1943. hrvatskom Crvenom križu o zatočenju hrvatske djece na Rabu (neprijateljski dokument).	392
Okružnica okružnog odbora AFŽ za Kordun od 12. I. 1943. Kotarskim odborima AFŽ o uređenju dječjeg doma.	393
Izvještaj od 31. I. 1943. o teškim zdravstvenim prilikama prihvatilišta za djecu s Kozare u Zavodu za gluhonijeme u Zagrebu	
(neprijateljski dokument).	394
Izvještaj dječjeg doma u vrelu Mrežnice od ,8. V. 1943. Okružnom odboru AFŽ Karlovac o stanju u domu.	385
Pismo Štaba I. odreda V. operativne zone od 22. V. 1943. Kotarskom odboru AFŽ Crikvenica o brizi za djecu boraca.	396
Partizani su nas spasili.	398
Pismo Okružnog odbora AFŽ Karlovac od 17. VI. 1943. kojim se upućuje jedno dijete u dječji dom u Vojnički Grabovac.	398
Dopis Okružnog odbora AFŽ Karlovac od 19. VII. 1943. uredništvu »Vijesti« o dječjem domu.	400
Dopis ZAVNOH-a od 2. IX. 1943. upravi dječjeg doma u Vojničkom Grabovcu kojim se šalje jedan padobran za izradu dječjeg rublja.	401
Izvještaj Okružnog odbora AFŽ Karlovac od 4. IX. 1943. Glavnom odboru AFŽ Hrvatske o organizaciji dječjeg doma u Vojničkom Grabovcu.	402

Dopis Okružnog odbora AFŽ Karlovac od 6. IX. 1943. agitpropu CK KPH o priložima za dječji dom.	.404
Pismo Okružnog odbora SPŽZ Bele Krajine Okružnom odboru AFŽ Karlovac kojim se šalju darovi za dječji dom na Kordunu.	.405
Dopis ZAVNOH-a od 15. II. 1944. Kotarskom NOO Korenica o preseljenju dječjeg doma iz Šeganovca u Baniju.	.405
Iz izvještaja Tatjane Marinić od 9. IV. 1944. socijalnom odjelu ZAVNOH-a o dječjem domu u Šeganovcu.	.406
Pismo Štaba I. udarne brigade VIII. divizije od 18. III. 1944. dječjem domu u Vojničkom Grabovcu.	.409
Masovni pokolj žena i djece u selima Sinjske Krajine Iz članka- »Zločin izvršen od „Vražje divizije“ u selima Sinjske krajine«, »Slobodna Dalmacija«, od 16-17. X. 1946.	.409
Izvještaj Danice Cazi od 20. IV. 1944. zdravstvenom odjelu Oblasnog NOO za Slavoniju o dječjem domu u Zvečevu.	.410
Izvještaj socijalnog odjela ZAVNOH-a od 28. IV. 1944. o dječjim domovima na oslobođenom teritoriju Hrvatske.	.412
O organizaciji dječjih domova na Baniji	.414
Odgovor socijalnog odjela ZAVNOH-a od 10. VI. 1944. Radetić Stevi borcu NOV o smještaju nezbrinute djece njegovog brata u domu.	.416
Izvještaj soc. odjela ZAVNOH-a o evakuaciji djece u Italiju 2. i 3. VII. 1944. . . .	.417
Evakuacija nezbrinute djece s oslobođenog područja u Italiju Članak iz »Žene u borbi«, glasila Glav. odbora AFŽ Hrvatske, br. 9, kolovoz 1944. . . .	.420
Izvještaj soc. odjela Oblasnog NOO za Slavoniju od 15. VII. 1944. ZAVNOH-u o dječjem domu u Zvečevu.	.422
Briga soc. odjela ZAVNOH-a za smještaj djece, trudnica i majki s dojenčadi	.422
Izvještaj prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a o radu osnovne i srednje škole dječje kolonije u Santa Cesarei	.424
Pet mjeseci života i školskog rada u pustinji Članak iz »Našeg lista«, logorskih novina prvog logora, br. 1,81, 1944.	.426
Izvještaj socijalnog odjela Oblasnog NOO-a Zagrebačke oblasti od 4. VIII. 1944. soc. odjelu ZAVNOH-a o brizi za djecu, žene, invalide i izbjeglice.	.430
Izvještaj izaslanika ZAVNOH-a Mire Debeljak i Saše Zlatarić od 15. VIII. 1944. soc. odjelu ZAVNOH-a o dječjim domovima u Radonji i Jovičićima.	.432
Dopis Oblasnog NOO za Slavoniju od 23. XII. 1944. Okr. NOO za Viroviticu	.436
Dopis socijalnog odjela ZAVNOH-a od 5. II. 1945. predsjedništvu ZAVNOH-a o organizaciji dječje kolonije u Splitu.	.437
Izvještaj Vlatke Babić iz Bajmoka početkom 1945. u prebacivanju izbjeglica sa teritorija Zagrebačke oblasti u Vojvodinu.	.438
Izvještaj od 17. II. 1945. ZAVNOH-u o evakuaciji i smještaju žena i djece iz Hrvatske u Vojvodinu.	.440
Djeca borci u Narodno-oslobodilačkoj vojsci Nekoliko biografija djece boraca.	.443
Biografije.	.447

K R A T I C E

NOV	=	Narodno-oslobodilačka vojska
NOP	=	Narodno-oslobodilački pokret
NOB	=	Narodno-oslobodilačka borba
PO	=	Partizanski odredi
KP	=	Komunistička partija
CK	=	Centralni komitet
FNRJ	=	Federativna Narodna Republika Jugoslavija
FNRH	=	Federativna Narodna Republika Hrvatska
KPJ	=	Komunistička partija Jugoslavije
KPH	=	Komunistička partija Hrvatske
AFŽ	=	Antifašistička fronta žena
AOŽ	=	Antifašistički odbor žena
URS	=	Ujedinjeni radnički sindikati
SKOJ	=	Savez komunističke omladine Jugoslavije
SMG	=	Savez mlade generacije
SBOTIČ	=	Savez bankovnih, osiguravajućih, trgovačkih, industrijskih činovnika
SDS	=	Samostalna demokratska stranka
SPŽZ	=	Slovenske protifašistične ženske zveze
HSS	=	Hrvatska seljačka stranka
CK KPJ	=	Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije
CK KPH	=	Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske
CK SKH	=	Centralni komitet Saveza komunista Hrvatske
OK KPH	=	Okružni komitet Komunističke partije Hrvatske
NP	=	Narodna pomoć
NOO	=	Narodno-oslobodilački odbor
OK	=	Okružni komitet
KK	=	Kotarski komitet
NOF	=	Narodno-oslobodilačka fronta
CKS	=	Centralni komitet Slovenije
MK	=	Mjesni komitet
OO AFŽ	=	Okružni odbor Antifašističke fronte žena
SSSR	=	Savez Socijalističkih Sovjetskih Republika
USAOH	=	Ujedinjeni savez antifašističke omladine Hrvatske
AVNOJ	=	Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije
ZAVNOH	=	Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske
JNOF	=	Jedinstvena narodno-oslobodilačka fronta
PK	=	Pokrajinski komitet
RK	=	Rajonski komitet

I S P R A V C I

U toku štampanja II. knjige »Žene Hrvatske u NOB«, stigli su neki ispravci na materijale iz I. knjige, koje niže donosimo:

str. 281. Potpisi pod slikama su izmijenjeni. Na prvoj slici je Ana Mrkoci, na drugoj — Tonka Mrkoci-Jurijj.

str. 420. lijevi stupac", 10 red odozgo: U izvještaju stoji da su u Crnoj Gori (Pelješac) sve žene nepismene. - Drugarice sa terena su nas izvijestile, da su već prije rata sve žene do 50. godina u tom kraju bile pismene.

str. 420. U istom pasusu piše, da je Marija Radeljević poginula u zatonskoj općini. Taj podatak nije točan. M. R. je poginula u Vručici na Pelješcu, o čemu piše dokument na str. 328, zadnji pasus desno. Također nije točan podatak, da je postojala zatonska općina. Drugarica, koja je davala izvještaj, nije sa tog terena, te su se tako potkrale greške.

str. 421. Ad Obi. odb. AF2 za Dalmaciju, t. 5: stoji: Bučišće, treba: Pučišće.

str. 487. fus. 1. red 5. odozgo: stoji: Radmanović J., treba: Radanović J.

str. 551. stoji: Radmanović J., treba: Radanović J.

Mohmo, da se i dalje šalju ispravci na materijale I. i II. knjige.

R e d a k c i j a

Tehnička redakcija i grafička oprema
ČUČA SMOKVINA-BORANIĆ

Crtež na naslovnoj strani izradio
HUBERT KRULJAC
za prvi broj »ŽENE U BORBI«, — lipanj 1943.

Lektura i korektura
ANKA OSZELDA

Štampano u tiskari
GRAFIČKI ZAVOD HRVATSKE

Strojni slog
M. ORŠIĆ

Cinkografija
M. PODHRAŠKI, I. PETEK, V. BALAŠ

Prelom
F. LUŽAR i M. KOS

štampano
I. DROBNIĆ, A. MERT, D. PEVEC, Z. OPREŠNIK,
S. SMERDEL, R. CRNIĆ

Uvezano u knjigovežnici
GRAFIČKOG ZAVODA HRVATSKE